

BAYIBURU IZII

Ògbandzu-Òphúú

BAYIBURU IZII

[izz]

© 2014 Bible League International
in cooperation with Abakaliki Literacy and Translation Trust

New Testament originally published by International Bible Society and
Nigeria Bible Translation Trust 1980, 1986, 1989, 1992, 2001
10,000 copies

ISBN # 978-978-933-186-4
www.Wycliffe.org

www.ScriptureEarth.or

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons license
(Attribution-Noncommercial-No Derivative Works).

<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0>

Your are free to share — copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information under the following conditions:

- **Attribution.** You must attribute the work to the author (but not in any way that suggests that they endorse you or your use of the work).
- **Noncommercial.** You do not sell this work for profit.
- **No Derivative Works.** You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Notice — For any reuse or distribution, you must make clear to others the license terms of this work. Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

Table of Contents

Matiyu	Mat.	9
Maku.	Mak	81
Luku	Luk.	123
Jionu.	Jion	194
Ndu-isho-ozi	Ndu	247
Romu	Rom	311
1 Korentu	1Kor	343
2 Korentu	2Kor	372
Galeshiya.	Gal	392
Efesosu.	Efe	403
Filipayi.	Fili	413
Kolosi	Kol	422
1 Tesalonayika	1Tesa.	430
2 Tesalonayika	2Tesa.	437
1 Timoti	1Tim	441
2 Timoti	2Tim	451
Tayitosu	Tay.	458
Fayilimonu	Fay.	462
Hiburu	Hib.	464
Jiemusu	Jiem	491
1 Pyita	1Pyi	498
2 Pyita	2Pyi	509
1 Jionu	1Jion	515
2 Jionu	2Jion	523
3 Jionu.	3Jion.	525
Jiudu.	Jiud	527
Qphulenya	Ophu.	531
AKPURU-OPFU, DUGBAA EHUKA	. . . . .	569
Bible reading plan	. . . . .	576

EBURIBERU ISHI-OPFU

Bayiburu-a bụ Ekwo-Ofpu Chileke, a gbanweru dee l'opfu Izii. Iphe, e gude maru iya bụ Bayiburu Izii.

O nweru Akahụ-Ògbandzu, nweru Ògbandzu Òphúú. A gbanweru iya nụ ndu Izii. Iphe, e gude dee ya nụ ndu Izii bụ; g'ephe aguje iya shi egube ono maru Ofpu Chileke ọkpobe amaru; mbu g'ephe maru iphe, Chileke eepfu eyeru phē l'opfu-alị phē egube ọ dū e shi lē mbulembu kpo.

Ọ Ògbandzu Òphúú b'e vuchakpoo ụzo gbanwee wofuta l'opfu Izii l'apha 1980. Ozi k'agbanwee Ògbandzu Òphúú ono bē bụ apha iri lē nanu b'e gude jekota iya jasụ ọ bvụ; a wataru ozi ono l'apha 1964 jee ya jasụ l'apha 1980 teke ọ bvụru gedegede.

Ọ ya bụ; a -gbē l'apha 1980 ono bē ndu Chjochi, bụ ndu Izii nō l'ekameka gu-de obu phē nabata iya g'a guje iya lē Chjochi nō l'ekameka; mē g'onyemonye guje iya; mēkwapho g'a guje iya l'iphe, bükpoo eka ndu kē Kéreshi dzukóberu.

A noephō odu nwanshii g'agbanwechaaru Ògbandzu Òphúú ono; ndu Ishi-Chjochi nonu pfuaaha g'e-mee gbanwefua Akahụ Ògbandzu. Noo ya bụ; ndu Izii waa ndu Ikwo waa ndu Ezaa bya anokobe chia idzu k'agbanwee Akahụ Ògbandzu l'opfu-alị phē l'ehu l'ehu.

Noo teke a bya ahota ndu Kōmitii, a-nodu l'ishi ozi ono. Ndu a hotaru g'ephe tsoru lē Kōmitii ono bụ ndu shi lē Izii waa ndu Ezaa wafua ndu shi lē Ikwo.

Ndu Izii bya awata agbanwe Akahụ Ògbandzu ono l'apha 1985. O be l'apha 1988, ndu Ezaa waa ndu Ikwo watafua agbanwe nkephē.

Ndu Izii waa ndu Ezaa waa ndu Ikwo bya atukō nokobe gbaru mgba eje ozi ono. Ephe gude obu lanu g'unwune jee ya. Ndu nonu gbanwee nkephē l'opfu-alị phē.

Bayiburu Izii b'a gbanweru dee ya g'o bürü iphe, Hiburu eepfu lē Akahụ Ògbandzu bē kē ndu Izii eepfu; ọ bürü iphe, Giriku eepfu lē Ògbandzu Òphúú bē kē Izii ee-pfukwapho. Noo kēle Akahụ Ògandzu bụ opfu Hiburu waa Aramayiku b'e gude dee ya lē mbulembukpo. Ọ bürü opfu Giriku b'e gude dee Ògbandzu Òphúú.

Nta-a b'a gbanwewaru Akahụ Ògbandzu yele Ògbandzu Òphúú dee ya l'opfu-alị, dū igwerigwe.

Ndu ophu e dewaru Bayiburu l'opfu-alị phē bē ta agofuedu l'iphu Chileke. Iphe, gbaru phē l'ememe bụ g'ephe nabata opfu Chileke; k'ophu ephe enweru ndzụ ojegojo.

E lerweru ẹnya elerwe lē Bayiburu, dū iche iche, ndu ophu e deru l'opfu Mbeke gude dee kē ndu Izii. Bayiburu Mbeke e lechaaru ẹnya bülaje: *King*

James Version; waa Revised Standard Version; waa New International Version; waa English Standard Version; waa Good News Bible; waa New Living Translation. E lekwarupho enya ree le Bayiburu, e deru l'opfu Igbo; bya elekwapho enya le Bayiburu, e deru l'opfu Hiburu (*Biblia Hebraica Stuttgartensia*); waa Ògbandzu Òphúú, e deru l'opfu Giriku (*Greek New Testament, UBS 4th Revised Edition*).

Iphe, kparu iya nü bu l'oo opfu Hiburu b'e vuchaa ụzo gude dee Èkwo Akahụ Ògbandzu teme o bụkwapho opfu Giriku b'e vuchaa ụzo gude dee Èkwo Ògbandzu Òphúú.

A gbanweru Bayiburu Izii o dụ nphe agugu; teme odoo enya ree; o bürü ge Izii epfije opfu bu g'e deru iya.

Ozi agbanwe Bayiburu Izii-a ta abudu ozi onye lanu jeru teme ophu o bụkwapho Chiöchi lanu kpoloko bẹ yetaru eka e dee ya.

Ọo kwa ozi, a tükorus kwęe eka jee; Chiöchi nonu l'alị Izii yetakwapho eka e jee ozi ọbu.

Ọo iphe ono meru g'o gude a tükro g'aha nata Bayiburu-a l'oo ya bu Èkwo, Chileke gude eepfu opfu eyeru ndu Izii l'ophu l'opfu-alị phē.

Ndu gbanweru iya agbanwee dee ya l'opfu Izii bẹ dükwa iche; ndu lerweru iphe, a gbanweru enya ree waa iphe, e deru dükwapho iche. Iphe, e deru le Bayiburu-a b'e shi ishi lanu lerwee enya l'ekameka l'alị Izii; iphe, dụ g'ugbo eto, temanu e wofutajeru iya ọha.

A bya ahọta ndu ophu byaru bya enyochabaa ya rengurengu g'a hụma l'oo búa ge Izii epfije opfu bu g'e deru iya.

Ọ to bulekwa ono kpurumu; ndu ophu maru opfu Hiburu waa Aramayiku waa Giriku rengurengu bẹ tsokwapho gúa iphe, e deru; kweta le g'e deru iya bẹ dụ ree; temanu ẹphe bya eye eka l'ekwo sụ l'oo dụ ree g'ewofutaru iya ndu Izii g'o bürü Bayiburu phē. Ọo ụkporo apha l'apha ẹno b'e gude jekota ozi, agbanwee Akahụ Ògbandzu.

A bya l'ephä ono, bu Chipfu, bu iya bu epha, e kuru Chileke; iphe, o bu le Hiburu bu YHWH. Akpuru opfu ẹno ono, bu YHWH bẹ bu epha Chileke kuru onwiya l'ekwo Awụfu 3:14-15 mewaro iphe, bụkpoo eka ozo le Akahụ Ògbandzu. Ephä Chileke ono bẹ dụ nsø shii egube ono Chileke l'onwiya dụ nsø; k'ophu bu le ndu Jiu te ekujedu epha ono baa.

Epha ono dütabe nsø k'ophu bu l'obujeru ndu Jiu gu-vu eka e deru iya; ẹphe agbango ya kua ya Adonayi. Iphe, Adonayi fütakwanuru bürü Chipfu.

Ọo ya meru ndu Izii wota epha ono kua Chipfu. Ọ bürü ge Bayiburu, o-shi-lichee bu Seputuajintu, e deru l'opfu Giriku kuru iya bu ono.

Chipfu le Akahụ Ògbandzu bẹ akpa eka ama le Chileke; a bya le Ògbandzu Òphúú o nödu ama eka le Kéreshi.

O nweru iphe, e deshiru ye le Bayiburu-a k'ophu oo-ka edo ndu agụ iya nü enya: Kẹ mbụ bu iphe, a haru deshia l'okpa-alị mpeji Bayiburu-a. Iphe ono e deshiru ono bu iphe, e gude kowa iphe, e deru l'opfu Hiburu; ozoo ophu e deru l'opfu Giriku gbachiru enya. Ọo g'üdu iphe ono edo enya bẹ e gude deshia ya.

Ozo bu ophu e deru l'uzo mbvucha Bayiburu-a gude kowashia opfu shihugbaaru ike. A hoṭarū opfu shihuru ike l'ime Bayiburu-a koṣhia iphe, o fütakwanuru k'ophu oo-do enya.

Iphe ozo bụ iphe, e seshigbaaru ye le Bayiburu-a. Iinodu asawashị iya bẹ ji-haru savu iphe, e seru esese yegbaa ya. Oo k'ophu bụ onye agụ iya nụ hụma ụgbugbịa iphe, o gutaru ono; l'oo doo ya enya.

Ozo bụ l'e seshiru mapụ, dülaje iche iche le mpeji iphu waa le mpeji azụ Bayiburu-a.

“Onoma bẹ a goru nụ iphe, bụ onye agụ erekwo-a, e deru opfu, epfuchiru Chileke-a mẹ ndu nümaru iya nụ; ngabẹ iya nchị bya emeje iya ememe; noo le teke iphemiphe-a l'e-mekọta bẹ zaakwaru ntse.” (Ophulunya 1:3). G'ajaja bürü kẹ Chileke!

Akahụ-Ògbandzu

Ozi-ọma, Matiyu Deru

Ochochoroche Jizosu Kéreshi
(Luk 3:23-38)

1 ¹Owa-a bụ eri Jizosu Kéreshi, Nwa Dévidi, oshilokpa Ébirihamu.
²Ébirihamu bụ nna Áyizaku; Áyizaku bụru nna Jiékopu; Jiékopu
 bụru nna Jiuda yęe ụnwunna iya. ³Jiuda bụ nna Pérezu yęe Zera. Ne,
 nwuru ephenebo ono bụ Tama. Pérezu bụru nna Hézeronu; Hézeronu
 bụru nna Arámu. ⁴Arámu bụ nna Amínadabu; Amínadabu bụru nna Ná-
 shonu; Náshonu bụru nna Sálumonu. ⁵Sálumonu bụ nna Bówazu. Ne
 Bówazu bụ Réhabu. Bówazu bụru nna Óbedu. Onye bụ ne iya bụ Rutu.
 Óbedu bụru nna Jiesi; ⁶Jiesi bụ nna onye eze ichée ono, bụ Dévidi.

Tobudu iya bụ; Dévidi bükwanuru nna Sólomonu. Onye bụ ne Sólo-
 monu bụ nwanyị ono, shi bụru nyee Uráya ono. ⁷Sólomonu bụ nna
 Rehobówamu; Rehobówamu bụru nna Abáyijia; Abáyijia bụru nna Asa.
⁸Asa bụ nna Jiehoshafatu; Jiehoshafatu bụru nna Jíoram; Jíoram bụru
 nna Uzáya. ⁹Uzáya bụ nna Jiótamu; Jiótamu bụru nna Éhazu; Éhazu bụ-
 ru nna Hezekáya. ¹⁰Hezekáya bụ nna Manásé; Manásé bụru nna Émosu;
 Émosu bụru nna Jiosáya. ¹¹Jiosáya bụ nna Jiekónáya; waa unwune iya;
 teke ono bụ teke a kpukorù ndu Izurelù laa alí Bábilonu.

¹²Tobudu iya bụ; a kpukochaephō ndu Izurelù laa alí Bábilonu: Jie-
 konáya bụru nna Shiyálutiyelu; Shiyálutiyelu bụru nna Zerúbabelu.
¹³Zerúbabelu bụ nna Abíyudu, bụ iya bụ nna Eláyekim; Eláyekim bụru
 nna Azó. ¹⁴Azó bụ nna Zédoku; Zédoku bụru nna Ákímu; Ákímu bụru
 nna Éliyudu. ¹⁵Éliyudu bụ nna Eliyéza; Eliyéza bụru nna Mátanu; Mátanu
 bụru nna Jiékopu. ¹⁶Jiékopu bụ nna Jióséfu, bụ ji Meri. Meri bụ iya
 bụ ne Jizosu, bụ onye eeku Kéreshi.

¹⁷Oo ya bụ l'ogbo, dükpo adudu e -shi le teke kę Ébirihamu jeye le Dévidi bụ ogbo iri l'eno. E -shi l'ogbo kę Dévidi jeye le teke a kpukoru ndu Ízurelu laa ali Babilonu du ogbo iri l'eno; e -shikwanu le teke ono, a kpukoru phę laa ali Babilonu ono jasụ l'ogbo kę Kéreshi ọbu bükwarupho ogbo iri l'eno.

Anwụnụ Jizosu
(Luk 2:1-7)

¹⁸Waa g'e gude nwụa Jizosu Kéreshi baa: Jiósefu jeru l'eka Meri, bụ ne Jizosu jebua. Ophu o toko dutakwanu iya; k'ophu yee ya kwajewaru. A bya l'amarụ; Meri ọbu dūwanu ime. O bụru Unme-dụ-Nsọ bẹ ime ono shi l'eka. ¹⁹Ji iya, bụ Jiósefu bụ onye pfuberekoto. O nodu emekwanu gę ya te eme Meri iphe-iphere l'edzudzu-oha. O chökashiahaa gę ya e-shi jika alu Meri g'a ta ma. ²⁰O gudekwadụ iya ariri; ojozi-imigwe, shi l'eka Nnajiuphu byapfuta iya le nrwọ bya asụ iya: "Jiósefu; Nwa Dévidi; gę ndzụ eduta Meri je aluru ta agushi ngu. Nwata ono, o du ime iya ono bükwa Unme-dụ-Nsọ bẹ o shi l'eka tsuta iya. ²¹E -mechaa bẹ ọo-nwụ nwa-nwoke. Iphe, ii-gụ iya bụ Jizosu. Noo kélé ọo-dzota ndu nkiya l'eka iphe-eji, ephe meshiru."

²²Jiphemiphe ono mee ọ vụa; mbụ iphe, Nnajiuphu shi l'ọnụ onye mpfuchiru iya pfua, bụ iya bụ iphe ono, e pfuru sụ: ²³"Hụma le nwamgboko, yee nwoke teke akwashee a-tsuta ime nwụa nwa nwoke; iphe, aa-gụ iya bụ 'Imanelu', bụ iya bụ 'Chileke nọ swiru anyi'."

²⁴Jiósefu tehuépho le mgbenya ono bya emee g'ojozu-imigwe, shi l'eka Nnajiuphu sụru g'o mee. O je edulata Meri teke ono bya aluahaa. ²⁵Ophu yee ya akwajeduru jasụ o zeda nwụa nwa nwoke ono. Jiósefu woru iya gụa Jizosu.

**Ndu mmamiphe, shi l'uzo
enyanwu-awawa**

2 ¹Tobudu iya bụ; o bụru teke Herodu shi bụru eze bẹ a nwụru Jizosu le mkpukpu Bętulehemu. Mkpukpu ono nọ l'alị Jiudiya. A nwutchae ya pho; ndu mmamiphe, shi l'uzo enyanwu-awawa byatashia Jierúsalemu. Ephe rwua bya akpakashiahaa ishi asụje: ²"?Denu nwata ọbu, a nwụru-a, bụ Eze ndu Jiu-a? Anyi hụmaru kpokpode iya l'uzo enyanwu-awawa. Anyi byatashia g'anyi baarụ iya eja."

³Tobudu iya bụ; eze, bụ Herodu nümaephō iphe ono, ephe pfuru ono; ehu gbangahụ yee ndu Jierúsalemu l'ophu. ⁴O bya ekukoo ndu-ishi uke Chileke mgburugburu mẹ ndu ezije ekemu ọha. Ephe bya edzugbua. O jiähahaa phę eka aa-nwükpo Kéreshi ọbu.

⁵Ephe sụ iya: "Eka aa-nwụ iya bükwa le Bętulehemu, no le Jiudiya. Noo kélé onye mpfuchiru Chileke deru iya l'ekwo sụ:

6 “Gübe Bętulehemu,
nō l'ali Jiudiya;
O tō dudu g'e meru,
o bükwadu gübedua
bę ęnya kachaa
alwalwa l'iphe,
bụ m kpukpu,
nweru ęnya l'ali
Jiudiya.
Oo l'ime ngu bę onye-ishi
e-shi lufuta,
bụ iya bụ onye-ishi,
a-nodu eleta ndibe
mu ęnya;
mbụ ndibe mu,
bụ Izurelu.

7 “Tobudu iya bụ; Herodu bya ekua ndu mmamiphe ono, shi l'uzo ęnya-nwu-awawa ono lę mpya bya akpafuta phę ishi egube teke kpokpode ono lufutakpooru gedegede. Ephe kochaaru iya ya; ⁸ o bya ezia phę sụ g'ephe jeshia Bętulehemu obu. Sụ phę: Unu je atokpoephō ehu chọo nwata obu. Unu -humae ya pho; unu alwa azu bya akaru mu; k'ophu mu e-jekwapho je abaarū iya ejā.”

9 Noo ya; ephe nümabebekpoephō ozi ono, eze ziru phę ono; o bürü phę atugbu. Ephe lufutaephō; gübe kpokpode ono, ephe humahawaruro l'uzo ęnyanwu awawa pho wafutakwa ozo bya evutakwaru phę pho üz ozo. O jekpoephō gbiriri jasť o jerwua eka nwata ono nō. O keshiru l'eka ono kelérupho jingu jingu l'imeli. ¹⁰ Ephe humaephō kpokpode ono; ehu tsqo phę ntumatu. Ephe wata ete ęswa. ¹¹ Ephe bya abahü l'ime ühl ono; bya ahuma nwata ono yele Meri, bụ ne iya. Ephe bya egbushi ikpere l'ali; baa-rū nwata ono ejā; bya ekpuhaa ęda, ephe yeru ęku phę bya emeeri nwata ono iphe-oma. Iphe, ephe nüru iya bụ; m kpola-ododo waa ındnwù furankisensu; waa ındnwù meru.

12 E mechaa; Chileke byapfuta phę lę nrwō sụ g'ephe ba alaphückwa azu l'ibe Herodu. Ephe kwe hm; tıgbua shia üz ozo; o bürü phę ala ali phę.

Jiósefu phę ala ali Ijiputu

13 Tobudu iya bụ; ndu mmamiphe ono tıgbuepho; ojozi-imigwe, shi l'eka Nnajjuphu byapfuta Jiósefu lę nrwō bya asu iya: “Jiósefu; gbeshi duta nwata ono yele ne iya gbaru lashia Ijiputu je eburu l'eka ono jasť teke mu e-zí unu g'unu lwatashia. Lę Herodu e-mechakwaa chọo nwata ono l'ęnya mee gę ya megbia ya.”

¹⁴O rwua l'enyaashi iya ozo; Jiósəfu gbəshi duta nwata ono yele ne iya; ọ bụru phē ala Ijiputu. ¹⁵O bụru l'eka ono bē ẹphe nōru jasú Herodu nwụihu.

O bụru iya bụ iphe ono, onye mpfuchiru Chileke pfuhawaru ono je avụa. L'ọ suru: "Oo l'alị Ijiputu bē mu jeru je ekua nwa mu nwoke ono."

Eegbushi ụnwiegirima-nshii lẹ Bętulehemu

¹⁶Tobudu iya bụ; a nonyaephō; Herodu maru lẹ ndu mmamiphe ono bē bū edeha bē ẹphe deharu iya. O voru oku wúa ehu. O woru eke-mu tūa. E je egbushikötä iphe, bükpo ụnwiegirima unwoke, a nwürü l'alị Bętulehemu l'ophu mē ndu a nwürü lẹ mkpukpu ozo, nō-pheru phē mgburugburu. E shi lẹ ndu ophu, a nwürü k'òphúú gbushia phē je akpaa lẹ ndu ophu nowaru apha labo. Iphe, o gude mee ya nno bụ ajiji pho, o jiru ndu mmamiphe pho; ẹphe kotoru iya teke kpokpode ono beberu futa pho.

¹⁷O bụru egube ono bụ g'o shiru vúa mbu iphe ono, Jieremaya bụ onye mpfuchiru Chileke pfuhawaru sụ:

¹⁸"A númeru ụzu-ekwa lẹ
Rama;
mbu ekwa anwụihu mē oke
nggumaphu;
O bụru Rechielu l'ara ekwa
ụnwu iya;
ophu o kwedu g'e gbobuta
iya egbobuta;
opfu l'ụnwu iya bvueberu."^a

Alwalwa, Jiósəfu phē

¹⁹Noo ya; Herodu nwụhuepho; ojozi-imigwe, shi l'eka Nnajiuphu bya-pfuta Jiósəfu lẹ nrwo lẹ Ijiputu; bya asụ iya: ²⁰"Jiósəfu; gbəshi duru nwata ono yele ne iya lashia alị Izurelu; lẹ ndu shi achọ ishi nwata ono bē nwụshiuakwarunu." ²¹O gbəshi duta nwata ono yele ne iya ọ bụru phē ala alị Izurelu.

²²Tobudu iya bụ; Jiósəfu numaephō lẹ nwatibe Herodu, bụ Akileyosu bē bū eze ndu Jiudiya l'ozori nna iya, bụ Herodu; ndzụ eje eburu l'eka ono gụahaa ya. A bya anmabaaru iya ọkwa ozo lẹ nrwo. O bụru iphe ono, meru g'o gude ọ tufua; ọ bụru iya ala Gálili. ²³O rwua je eburu lẹ mkpukpu, eekuje Nazaretu. E shi egube ono; iphe, ndu mpfuchiru Chileke pfuhawaru vúa. L'ephe pfuru sụ: "Ee-ku iya Nwóphu Nazaretu."

^a 2:18 Gunaas Jier 31:15.

**Ozi Jiønu, onye emeje baputizimu
eezi l'echiegú**

(Mak 1:1-8; Luk 3:1-18; Jiøn 1:19-28)

3 ¹Q bụru teke ono bẹ Jiønu ophu emeje baputizimu byaru bya anódu l'echiegu Jiudiya bya awata epfu opfu Chileke sụ: ²“G'izimanụ iphe-eji unu lwa unu azụ g'unu ghaa umere Iwapfuta Chileke lẹ Chileke abyaakwaa egoshi lẹ ya bụ eze.” ³Q kwa Jiønu bụ onye ono, Azáya, onye mpfuchiru Chileke pfuru opfu iya sụ:

“Q dyrū onye ara iya arara
l'echiegú sụ:
‘Unu meziaru Nnajjuphu ụzo.
Unu mee gbororo iya g'o
dugbaa nhamunha.’”

⁴Noo ya; uwe, Jiønu eyeje l'ehu bụ uwe, e meru l'éjí inya-kamelu; l'o gude akpo-anụ tubuta iya l'upfu. Q bụru igube yele manu-ènwu abujeru nri iya. ⁵Tobudu iya bụ; ndu Jierúsalemu l'ophu; mē ndu Jiudiya; mē ndu bu lẹ mgboru Jiódanu mgburugburu tuko zefutakota wụ-pfutashia ya.

⁶Ephe nödu akoshi iphe-eji, ephe meshiru; o nödu emejegbaa phẹ baputizimu l'eniyimü Jiódanu.

⁷Tobudu iya bụ; o hümäepho ikpoto ndu Fárisii waa ndu Sadusii, awụ abya g'e mee phẹ baputizimu; o sụ phẹ: “Unube ụnwu, ejo agwọ nwuñshiru-a. ?Bụ onye karu unu g'unu gbalaaru oke-ehu-eghu ono, Chileke a-tukoshi unu mbóku, oq-nma mgboko ikpe ono? ⁸Unu mia amími g'oshi-omí. Mebyi, unu aa-mị bụ eme umere, goshiru l'izimanụ iphe-eji unu Iwawaru unu azụ; unu Iwapfutawaa Chileke. ⁹Unu ta aríkwa k'asụ: ‘?Q kwa lẹ Ébirihamu búwanu onye-iche anyi phẹ.’ Unu ta amakwa l'o -beta g'o to dù bẹ Chileke a-dụ ike meshia mkpuma-a g'o nwuñshia ụnwu, a-bụru ụnwu Ébirihamu. ¹⁰Mbụ lẹ nta-a bẹ a dabækwaru ogbunku l'ogbarabvu iphe, bükpoo oshi. Oshi ophu amiduru mebyi, dù ree; l'ee-gbutsa ya chie l'óku. ¹¹Mbédúa búkwá mini bẹ mu egudeje eme unu baputizimu gude goshi l'izimanụ lwaru unu azụ l'iphe-eji, unu meshiru; unu Iwapfutawaa Chileke. Obenu l'onye ophu abyanyụ bẹ ka mu l'ishi ka mu l'ókpaa. Onye mu ta adükpodanu iphe, mu bụ kẹ gẹ mu vuru akpokpa iya tso iya. Onye k'ono l'e-gude Unme-dụ-Nsø waa oku mee unu baputizimu. ¹²O gudewaa ajakpa, oo-gude phushia ęswa lẹ balị; vuta ophu bụ balị vuba l'ulo iya; kpota ęswa iya kporu ye l'óku, ata nyihudu anyiḥu.”

**Jiønu eme Jizosu baputizimu
(Mak 1:9-11; Luk 3:21-22)**

¹³Tobudu iya bụ; Jizosu shi lẹ Gálili byatashia Jiódanu gẹ Jiønu mee ya baputizimu. ¹⁴Jiønu meahaa g'o jika sụ iya: “Q chia mbédúa bẹ gbaru kẹ gẹ mu byachia g'i mee mu baputizimu; i gbechiae abyapfutachia mu.”

¹⁵Ole Jizosu sürü iya: “Haarø g'e mee ya rø egube ono nta; kèle ono g'anyi e-shi meebekota iphemiphe, bụ iphe, pfuru-oto.”

Töbudu iya bụ; Jionu kwetanu. ¹⁶Emeghe, eemeghe Jizosu baputizimu ono; o shièpho lè mini ono rwufutashia; igwe bukahaephø ębo gheru onu. O húma Unme Chileke g'o duephø gé ndo pheephø phaa phezeta bya anodu iya l'ehu. ¹⁷Noo ya; a nüma olu-opfu, shi l'imigwe ono sụ: “Qwa-a bụ Nwa mu nwoke, mu yeru obu. O jiru mu ępho.”

Ama, Obutuswe aahụ Jizosu

(Mak 1:12-13; Luk 4:1-13)

4 ¹Töbudu iya bụ; Unme Chileke bya eduta Jizosu duba l'echiegu gé Obutuswe húa ya ama. ²O rwua eka ono je anoo ükporo abali labø: eswe l'enyashi; swi-kota egwu. E mechaah; egwu guahaa ya. ³Nwandale byapfuta iya bya asụ iya: “O -bürü l'i bụ Nwa Chileke; sunu gé mkpuma-a ghoshia nri!”

⁴Jizosu sukwamu iya: “Ekwo-opfu Chileke sukwamu: ‘O tọ bụdu nri kpurumu bẹ amadu e-gude nodu ndzụ. O kwa iphe, bükpo opfu, shi Chileke l'onu.’”

⁵Töbudu iya bụ; Obutuswe ono bya eduta iya duru bahụ lè mkpukpu ono, dñ nso ono, bya eworu iya dobe l'eka kachaa l'eli l'eze-ulo Chileke ⁶bya asụ iya: “O -bürü l'i bụ Nwa Chileke; shinu l'eli eka-a dafu daa l'alí; l'ekwo-opfu Chileke sukwamu:

“Chileke a-karı̄-a
    ünwu-ojozi-imigwe iya
    g'ephe leta ngu enya.
'Ephe e-gude eka pata ngu
    apata;
    a nonyaa i kpoo ıkpa
    lè mkpuma.’”

⁷Jizosu sukwamu iya: “Obenu l'e dekwaru iya pho l'ekwo-opfu Chileke sụ: ‘Ta ahukwa Nnajiuphu, bụ Chileke ngu ama.’”

⁸Noo ya; Obutuswe ono bya edutakwaphø Jizosu ozo bya ejé enyihu eze úbvú, haephø ephekerephe ephekerephe gé gunu; je egoshikota iya alí-eze ndiphe mgbu-rugburu mè iphe, dñ ree, nò iya nñ. ⁹Bya asụ iya: “Iphemiphe ono g'o ha bẹ mu a-nükota ngu mè i -dakpowaa l'alí; baarụ mu ejá.”

¹⁰Töbudu iya bụ; Jizosu kweephø doo bya asụ iya: “Gbeshi l'eka ono Nsetanu; l'ekwo-opfu Chileke sukwamu: ‘Oo Nnajiuphu, bụ Chileke ngu bụ onye ji-baru ejá; teme ọ bürü iya kpurumu bụ onye ji-nodu ejeru ozi.’”

¹¹Töbudu iya bụ; Obutuswe ono paru iya haa; ünwu-ojozi-imigwe bya ejehaaaru iya ozi.

Jizosu ezi Opfu Chileke lè Gálili

(Mak 1:14-15; Luk 4:14-15)

¹²O be teke Jizosu nümaru l'a tūwaru Jionu mkporo; ọ gbeshi jeshia Gálili. ¹³O gbeshi lè Nazaretu lashia Kapaniyomu je eburu. Mkpukpu ono

nō l'aguga eze-enyimu Gēnesaretu; mbu l'alí Zebulonu mē Nafutali. ¹⁴Noo ya bu iphe ono, Azáya onye mpfuchiru Chileke pfuru ono je a-vükota, suru:

¹⁵ “Gube alí Zebulonu mē alí
Nafutali,
nō l'ibiya k'eze-enyimu
ono;
l'azú Jiódanu azú iya
ophuu.

Gube Gálili kē ndu abudu
ndu Jiu!

¹⁶ Ndu ono, nō l'ime ochii
humaka waru iphóró,
paru eka.

Ndu k'ono, bu l'alí ono,
gbakotaru tsükiribaa
ono bē iphóró
nwuakwaru kē
phorokotokongu.”

¹⁷Noo ya; o búru teke ono bē Jizosu shièpho wata asa ozi-oma, shi l'eka Chileke asasa sū: “G'izimanu lwa unu azú; unu ghaa umere byapfuta Chileke lē Chileke abyakwaa egoshi l'oo ya bu eze!”

Ndu mbu, wataru etso Jizosu
(Mak 1:16-20; Luk 5:1-11)

¹⁸O be ge Jizosu tsoru ógbú ógbú eze-enyimu, nō le Gálili; o huma unwune labo, bu ndu ikokoro. Onye lanu bē epha iya bu Sayimonu, onye eekuje Pyita. Nwune iya ophuu bē epha iya bu Anduru. O huma phē eka ephē agba ugbo l'eze-enyimu. ¹⁹Tobudu iya bu; o sū phē: “Unu bya etso-ru mu ge mu emee unu ndu a-nodu esekutaje nemadzú g'eesetajé ema-a.”
²⁰Epfupfu, oofu iya; ephē gwobé ugbo phē; tsoahaa ya.

²¹Jizosu byakwa eshi l'eka ono jeribero nwanshii; o humakwa unwune labo ozo, bu Jiemusu, bu nwa Zebedi; yele Jionu nwune iya l'eka ephē le nna phē, bu Zebedi nō l'ime ugbo; emezi ugbo phē emezi. O kua phē.
²²Ekuku, ooku phē; ephē haa ugbo ono yee nna phē tugbua je etsoru iya.

Jizosu ezi iphe; bya eme ndu
iphe eme g'ephē wekorohu
(Luk 6:17-19)

²³Tobudu iya bu; Jizosu jedzuru ekameka lē Gálili; ezi opfu Chileke l'iphe, bükpo ulo-ndzukó ndu Jiu; bya epfukwapho opfu Chileke sū phē lē Chileke abyawaa egoshi lē ya bu eze; bya emee g'iphe, bükpo ndu

éhueme mékpoondu iphe-ememe mmanu emegbaawekorohukota; obeta o búru egube iphe-ememe dù idu-agha. ²⁴Épha Jizosu ngakota Siriya mgburugburu. Éphe nöodu apatagbaaru iya ndu iphe eme; mè ndu iphe, búkpoonehu, dù iche iche eme; mè ndu iphe eme éhuka shii; mè ndu óbvu eme; mè ndu ndapfù; mè ndu ndanwù danwuru ibe-éhu lanu. Noo ya; Jizosumekota phe; ephe wekorohuchaa. ²⁵Ikpoto nemadzù shi lè Gálili tsoru iya; mè ndu shi lè Mkpükpu-iri mè Jierúsalemu; mè ndu Jiudiya; mè ndu shi azu enyimu Jiódanu. Éphe tuko wuru gidigidi tsoru iya.

**Jizosu epfu opfu Chileke
l'eli úbvú**

5 ¹Jizosu bya ahümä ikpoto qha ono bya enyihu eli úbvú je anodu anqo. Ndu etsioje iya nü wü-pfuta iya. ²Q wata phë ezi iphe sù phe:

**Ehu-ùtso
(Luk 6:20-23)**

³ “Ehu-ùtso bë a góru nü ndu
wozetalu onwophë ali
l'iphu Chileke;
kele éka Chileke bù eze bù
nkephë!

⁴ Ehu-ùtso bë a góru nü ndu
aphü byaru;
Kele Chileke e-mechakwaa
dùa phë obu!

⁵ Ehu-ùtso bë a góru nü ndu
dù àgù;
kele qo phë l'e-mechaa
nweru mgboko.

⁶ Ehu-ùtso bë a góru nü ndu
ono, apfubekoto aguje
g'egu nri mè egu mini ono;
kele Chileke e-mechaa
mee g'epho ji phë!

⁷ Ehu-ùtso bë a góru nü ndu
nweru obu-imemini;
kele Chileke a-phükwaru
phë phø obu-imemini!

⁸ Ehu-ùtso bë a góru nü ndu obu
guru iphóró;
kele éphe e-mechaa húma
Chileke!

9 Ehu-utso bę a goru nü ndu eme
gę nchị dę do;
kele ọo phę bę ee-ku ụnwu
kę Chileke!

10 Ehu-utso bę a goru nü ndu
aakpa ehu;
l'opfu l'ephe eme iphe,
dę Chileke ree;
kele ęka Chileke bę eze
bę nkephę!

11 “Ehu-utso bę a goru nü unu teke ndiphe nödu akö unu ọnun; akpa unu ẹhu; adzukota ejo uka, adudu k'anuma ekpu unu opfu l'unu kweru nke-mu. **12** G'ehu tsoje unu utschoo; unu teje ęswa; kele obunggo unu paru ęka l'imigwe. Ọ bụkwapho g'ephe akpa unu ẹhu ono bę g'ephe kpakwaru iya pho ndu mpfuchiru Chileke, vu unu ụzo.”

Únú yęe iphóró (Mak 9:50; Luk 14:34-35)

13 “Oo unubedula bę únú kę mgboko; ole teke únú tsö-buhuru únú-únú; ?denu g'ii-shi mebakwadaa ya g'ọ tsö únú-únú ozo? Ọ tọ dühewka iphe ozo, ọ dükwadu ree ememe; gbahaa g'e woru iya wüşhia gę nemadzụ zo-pyashia ya l'okpa.

14 “Oo unubedula bę iphóró kę mgboko. Mkpükpu, degeru l'elikota úbví bę e te domikötajekwa edomi. **15** Ophu aanwujeduru ọku ye l'oroku kpube iya iphe. Ęka eedobeje iya bę l'iphe, eedobeje oroku; k'ophu onyemonye, nö l'ulo ọbu a-huma iphóró iya. **16** Ọ ya bę; g'iphóró unu ngakotakwa l'ęka ndiphe nö; k'ophu ephe a-huma iphe, dę ree, unu emekota gude iya jaa Nna unu, bu l'imigwe ajaja.”

Jizosu ezi k'ekemu

17 “Unu ta arıkwa l'iphe, mu byaru bę gę mu gbukaa ekemu Mósisu; ọzoo iphe, ndu mpfuchiru Chileke pfuru. Mu ta abyakwaru iya egbuka. Mu byakwaru gę mu mee g'ọ vükota g'e pfuru iya. **18** Sụ-a; gę mu gbu-kwaaru iya unu tororo; igwe a-bvükwa ali abvụ; obenu l'akpuru opfu lanu ozoo iphe, a tsöru kpongu, shi l'ekemu ta abyakwa erebuhu ire jasụ teke iphemiphe ono a-vükota. **19** Ọ ya bę l'onye mebyikwanuru ekemu Chileke m'obeta ọ bürü ọphu kachakpoo alwa ali; bya ezi ndu ọzo g'ephe mekwapho egube ono; ọo onye ono a-kachakpoo alwa ali l'ęka Chileke bę eze. Obenu l'onye eme ekemu ono; bya ezi ndu ọzo g'ephe mekwa iya pho; onye ono a-bürü onye ha shii l'ęka Chileke bę eze. **20** Iphe, mu epfu bę lę teke unu akadụ ndu ezije ekemu; waa ndu Fárisii eme iphe, dę Chileke ree bę unu ta abyakwa abahụ l'ęka Chileke bę eze.”

Oke-ehu-eghu Chileke

21 “Unu n̄umahawaru le ndu k̄ teke ndiche b̄ a s̄ru: ‘Te egbukwa ōchi.^b Onye gburu ōchi b̄ a-kp̄ujekwaru jee l’iphu ndu-ikpe.’ 22 Obenu le mb̄edua epfurū unu nta-a s̄u l’onye etso nwune iya opfu l’eb̄e adū iphe, o meru iya; onye ono b̄ a-kp̄ukwaru bya l’iphu onye-ikpe. Mb̄u l’iphe, b̄ukpoo onye koru nwune iya onu b̄ a-kp̄ujekwaru bya l’iphu ogbo-ikpe. Iphe, b̄ukpoo onye gu-de onu iya s̄u nwune iya: ‘Ḡube onye-eswe-a’; onye ono a-lakwa l’ok̄u-al̄i-maa. 23 Qo ya bū l̄e-a; teke o bū l̄i nō l’iphu oru-ngweja Chileke; i -bya anu Chileke iphe; i nōdu l̄eka ono nyata l̄o d̄uru opfu, d̄uru ḡee nwune ngu; 24 paru iphe ono, i byaru anu ono haa l’iphu ȇka ono vuru uzo t̄ugbua jeadaa ḡe ḡu l̄e nwune ngu ono doshiadaa; e -mechaa l̄i byawarō anu Chileke iphe, jinu iya.

25 “Teke onye gbaru ngu ȇkwo kp̄u ngu eje l’ulo-ikpe; kukebe ȇhu mee ḡe ḡu l’iya doshia ya egwegwa teke unu nōkwadu l’etsuzo; ḡo t̄o bū: unu -rwua l̄o kp̄uru ngu n̄u onye-ikpe; onye-ikpe akp̄uru ngu n̄u ogbogu; ogbogu eje eworu ngu t̄ua m̄kp̄oro. 26 Ḡe mu gbukwaaru ngu iya tororo; i t̄i yik̄wa f̄uta af̄uta l̄eka ono jas̄u teke i pf̄ueberu iphe, e gburu ngu nre iya; i -pf̄uphodo m̄e af̄u b̄ a taa hakwa ngu.”

Eri ogori

27 “Unu n̄umawaru l̄a s̄ru: ‘Be erikwa ogori.^c’ 28 Ole mu sūkwanuru unu; o -nwekp̄owaru onye leru nwanyi ȇnya; k̄ophu nwanyi ono ḡuru iya agugu ejepfu; onye ono b̄ a gudeakwaa obu iya ria ogori. 29 Qo ya bū; teke o bū l̄o ȇnya ȇkutara ngu esetaru ngu eme iphe-eji; swofu iya tuphaa! L̄o kakwaru ngu ree l̄i tupharu ibe ȇhu ngu lanu; eme l̄i dzuru oke; a pata ngu l̄ophu chie l’ok̄u-al̄i-maa. 30 Teke o būkwanu l̄o ȇkutara ngu kp̄ataru ngu eme iphe-eji; gbufu iya tuphaa. L̄o kakwaru ngu ree l̄i tupharu ibe ȇhu ngu lanu; eme l̄i dzuru oke; a pata ngu l̄ophu chie l’ok̄u-al̄i-maa.”

K’achifū nwanyi

(Mat 19:9; Mak 10:11-12; Luk 16:18)

31 “E dekwarpapho s̄u ḡonye achifū nyee ya vujeadaru uzo dee ȇkwo-achifū-nwanyi n̄u iya l̄e ya taa l̄uhedu; t̄eme l̄o-chifuwā iya rō. 32 Ole mu sūkwanuru unu-a: onye chifuru nyee ya; abudu l̄oori ogori; onye ono meakwaru nwanyi ono; o nōdu eri ogori; t̄eme onye l̄ukwanuru onye a chifuru achifū l̄erikwapho ogori.”

K’eri angu

33 “Ozo bū l’unu n̄umahawaru le ndu teke ono b̄ a s̄ru: ‘Teke i rifuru angu emeru Chileke iphe; mekwaaru Chileke iphe, i rifuru angu l̄ii-meru iya; ta

ahakwa iya ememe.’³⁴Ole mu sükwanuruunu-a: unu te erijekwa angu ililekpoo. Unu te egudejekwa imigwe ria angu; l’imigwe bükwa aba-eze Chileke.³⁵Ophu unu egudejekwa alı ria angu; l’o kwa alı bu eka Chileke gbaberu okpa. Su-a; unu te egudejekwa Jierúsalemu ria angu; le Jierúsalemu bükwa mkpukpu k’onye eze ono, ha shii onoya.³⁶Ophu unu egudejekpokwaanu ishi unu ria angu; g’o to bùdu l’unu adu ike eme g’o ka mma l’o akpuru egbushi lanu, no unu l’ishi g’o ji uji; ozoo g’o chaa ucha.³⁷Iphe, unu e-pfuye kpoloko buepho ‘ee’; ozoo ‘waawaa’. O-nweru iphe ozo, i pfuru, ‘abudu opfu labo ono bùakwaa Obutuswe bẹ o shi l’eka.”

K’agwata ugwo iphe
(Luk 6:29-30)

³⁸“Unu nümahawaru l’ekemu Mósisu şuru: ‘Onye meru; enya pyahu nwibe iya g’e mekwaapho g’anya pyahulata onye ono; onye chikwofuru nwibe iya eze; g’e chikwofulata iya ugwo iya.’^d ³⁹Obenu le mu epfurunu su: onye meru ngu ejio-iphe; te ejekwa iya emelata. Onye chiru ngu eka l’agbagba-nchi ekutara; ghafararu iya nchi ekicha.⁴⁰Teke o bu l’o nweru onye jeru je agbaaru ngu ekwo l’ulo-ikpe ge ya nata ngu nggafu-eka, i yeru l’ime ehu; haa ya g’o natafua ngu uwe ehu ngu.⁴¹Teke o bu l’o nweru onye kebutaru ngu k’ehuka su ge gu l’iya swiru jee manyiru lanu; tsoru iya ro ge gu l’iya jee manyiru labo.⁴²Nuje onye şuru g’i nü iya iphe; iphe, o şuru g’i nü iya; teme onye byaru ngu arwota iphe; ta ajikakwa iya ya anunu.”

K’eye ndu ɔhogu obu
(Luk 6:27-28, 32-36)

⁴³“Unu nümahawaru l’al’şuru: ‘Yeje onye gu l’iya eshi ɔnyà obu; g’onye ɔhogu ngu duje ngu ashị.^e’⁴⁴Ole iphe, mu akaru unu bu: Unu yee ɔhogu unu obu. Unu epfujeru Chileke opfu ehu ndu emekpa unu ehu;⁴⁵g’unu a-buru ụnwu k’Nna unu ophu bu l’imigwe. Kele oo ya emeje g’enyawu waaru ndu ɔma me ndu ejio-iphe. Teme o nođu emeje g’igwe dzeru mini wushiru ndu pfuberekoto me ndu apfubeduru-eka-oto.⁴⁶Teke o buepho ndu yeru unu obu be unu yeru obu kpuru; ?bu obunggo gunu be unu a-nata l’ono? ?To buehedu ge ndu ana okpoga akiriko emeje bu ono?⁴⁷Teke o buepho ndu unu e phē eshi ɔnyà be unu ekeleje ekele kpuru; ?bu gunu be bu iphe, unu ka ndu ozo ememe? ?To bueedu ge ndu ta amadu Chileke emeje bu ono?⁴⁸Oo ya bu g’unu duebe ree ge Nna unu, bu l’imigwe duebe ree.”

Eme iphe-ɔma

6 ¹“Unu kwabéje enya g’unu te emeje iphe-ɔma unu sagaa k’ophu onyemonye a-humakotaje iphe unu eme. Ọdumeka be Nna unu ophu bu l’imigwe ta abyakwa ebu unu nggo iya.

^d 5:38 Gunaaw Awu 21:24; Uke 24:20; Dit 19:21.   ^e 5:43 Gunaaw Uke 19:18; Dit 23:6.

² “Qo ya bụ; teke i meru iphe-oma; te ejekwa iya ara arara l'edupfu. Te emekwa gę ndu bụ tuko-l'ehu-atuko-l'obu emeje l'ime ụlo-ndzukọ ndu Jiu mę l'etsuzo. Ephe anoduje eme iya gę ndiphe ajaa phę ajaja. Mu sụ-a; g'o dokwaa ngu ẹnya ree; o buakwaa ụgwo phę bę a pfu-dzuwaru phę ęgube ono. ³ Obenu lę-a; teke gubedua eme iphe-oma; te ekwekwa g'ékicha ngu maru iphe ekutara ngu eme. ⁴ Qo ya bụ l'iphe-oma, iime bę ii-meje g'iime iya lę mpya. Qo ya bụ gę Nna ngu ono, ahumaje iphe, eeme lę mpya ono ebukwanaa ngu nggo iya.”

Epfu anụ Chileke

(Luk 11:2-4)

⁵ “I -nodu epfu anụ Chileke; te emejekwa gę ndu bụ tuko-l'ehu-atuko-l'obu. Ephebedua iphe, aduje phę ree bę bụ g'ephe je anmagaru l'echi ụlo-ndzukọ ndu Jiu; ozoo l'agugá etsuzo epfu anụ Chileke; k'ophu aa-humadzuru phę. Gę mu gbukwaaru iya unu tororo; o buakwaa ụgwo phę bę a pfu-dzuwaru phę ęgube ono. ⁶ Obenu gubedua; teke iipfu anụ Chileke; tüğbuamihukpooro l'ime mkpuru ụlo ngu woru ụzo gụ-chia agụ-chi; nodu l'eka ono pfuru nụ Chileke, bụ Nna ngu, a ta ahumadu l'enyá. Qo ya bụ gę Nna ngu ono, ahumaje iphe, eeme lę mpya ono ebukwanaa ngu nggo iya.

⁷ “Teke unu epfu anụ Chileke; unu te epfujekwa igwerigwe opfu mpfụ-kwase 'enwedu ishi gę ndu ta amadụ Chileke emeje ono. L'ephe anoduje arị lę Chileke a-numa olu phę m'ephe -pfushia opfu igwerigwe. ⁸ Qo ya bụ; unu te etsokwa eka phę. Lę nna unu bę mahaakwaru iphe, unu abyia iya asụ g'o nụ unu; tème unu pfuje g'o nụ iya unu. ⁹ Qo ya bụ l'owa-a g'unu e-pfuye anụ Chileke baa:

“ ‘Gube Nna anyi, bu l'imigwe.

G'e dobe ępha ngu iche;

¹⁰ Goshinu l'oo gubedua bụ eze.

G'e meje iphe, dụ ngu l'uche
l'eliphe

g'eemeje iya l'imigwe.

¹¹ Nunu anyi nri ntanụ-a;

Nri, a-sujeru anyi eri

mboku-mboku.

¹² Guaru anyi nvụ l'eka anyi
mesweru ngu;

G'anyi gurū ndu mesweru
anyibedua.

¹³ Te ekwekwa g'anyi nmalahụ
l'ohutama.

Nafutachikwaa anyi g'anyi ta

aba l'eka onye ejo-iphe.'
 Kele ọ̄ ngu bụ eze
 iphemiphe;
 bya abụru ngu nwe ike;
 nweru akpabiri
 jasụ le tuutuutuu le
 mịjimiimii.
 Nokwa g'o dụ.

¹⁴"Kele o -bụru l'unu agujeru ndu ọzo nvụ l'iphe-eji, ephe meru unu; Nna unu, bụ l'imigwe a-gujekwarupho unu nvụ l'ophu unu meru iya. ¹⁵Obenu teke ọ bụ l'unu ta agujeduru ndu ọzo nvụ l'iphe-eji, ephe meru unu; ọ ya bụ le Nna unu ta abyadụ agụru unu nvụ l'iphe-eji, unu meru iya."

Aswịru Chileke egwu

¹⁶"Unu -nodo aswịru Chileke egwu; unu ta agbanwụbejkwa iphu ḡe ndu bụ tuko-l'ehu-atuko-l'obu. Kele ephe ewojeru iphu dobe shigba shigba; k'ophu onye-nonu a-maru l'ephe aswịru Chileke egwu. Ḡe mu gburkaaru iya unu tororo; ọ bùakwaa obunggo phē be ephe natadzuru egube ono. ¹⁷Obenu ḡubedua; teke ijiswiru Chileke egwu; swaa iphu; nyia manu; ¹⁸k'ophu ndiphe ata amadụ l'jiswiru Chileke egwu. Gbahaephō onye a-maru nụ bụ Nna ngu ono, a ta ahumadu l'enya ono. Nna ngu ono, ahumaje iphe, eeme le mpya-a l'e-bukwa ngu pho nggo iya."

Akpa ẹku imigwe (Luk 12:33-34)

¹⁹"Unu ta akpakwa ẹku kuberu onwunu le mgboko ọwa-a; eka ọ̄-gba ẹgbā; tēme mkpu atakashia ya; ndu-oshi ejekwapho egwee ya. ²⁰Unu kparụ ẹku unu doberu onwunu l'imigwe; eka ọ tọo gbadu ẹgbā; ọphu mkpu atakashidu iya; ọphu ọ dudu ndu-oshi eje iya egweta. ²¹L'ọ kwa eka ẹku ngu, kachaa ngu mkpa nō be obu ngu nökwapho."

Iphóró k'ogwéhu (Luk 11:34-36)

²²"Ọ kwa enya bụ oroku, dụ l'ehu nemadzụ. Ọ ya bụ le teke enya doru ngu edodo; ogwéhu ngu abükotaru ngu iphóró iphóró. ²³Obenu teke enya edoduru ngu edodo; ogwéhu ngu abükotaru ochii ochii. Teke ọ bükwanu l'iphóró, nō l'ime ngu be l'agba ochii; l'ọ gbaghara ochii obu ẹka."

Etso ụzo Chileke waa ẹku k̄e mgboko-a (Luk 16:13; 12:22-31)

²⁴"Ọ tọ dudu onye achịta nnajị labo ejeru ozi le mgbo lanu g'o tọ kpo onye lanu ashị; yee onye ọphuu obu; ozoo l'o yeru ẹhu l'ozu onye lanu;

ejeru onye ophuu ozi mkpe. I tii nödudu etso ụzo Chileke bya emekwapho g'okpoga kwataru ngu.

25 “Noo iphe, mu gude sụ; unu ta akushi photophoto k'iphe, unu e-ri; ozoo iphe, unu a-ngu nödu ndzụ. Ozoo k'ogwéhu unu; iphe, unu e-ye l'ehu. Noo le ndzụ ka nri aburu iphe; ogwéhu ka uwe aburu iphe. 26 Le-waro enu, ephe l'eli. Ephe ta akokwa opfu; ophu o dükwa iphe, ephe eje akpata l'opfu; ophu ephe akpatadu ewoba l'oba; ole Nna unu ophu bu l'imigwe anodujeelaa azu phę. ?Unu ta amadụ l'unu ka phę aburu iphe. 27? Denu g'unu ha onye e-gude ayọ ọshi yekwa ujiku ophu le ndzụ iya?

28 “?Bühunu gunu meru iphe, unu akụ-phe photophoto k'uwe, unu e-ye l'ehu? Unu lewaro ojimbvu, du l'egu g'qonoduje evu. Ephe te esedu aka-nya; ophu ephe agbadu oghu k'akwa uwe. 29 Obenu le-a; unu húma ge Sólomonu yeberu uwe ama mma; ole uwe iya ta amarwuduru g'ojimbvu lanụ. 30 Teke obu le Chileke eletaberu ęswa, no l'egbudu ęnya egube ono: k'eme iya g'o ma mma; l'iphe, bu o -dzürü ndzụ nödu l'egbudu ntanu-a; echele l'e woru iya shia ite. ?Tọo kabadaa unu eleta ọkpobe ęnya? mbụ unubé ndu-a, ekwekwe, unu kweru abadu ishi-a! 31 Oo ya bu; unu ta akụ-phehę photophoto kę? ?Bü gunu bę anyi e-ri? ?Bü gunu bę anyi a-ngu? Ozoo ?Bü gunu bę anyi e-ye l'ehu? 32 O kwa iphe ono bę ndu amadụ Chileke tükoru acho. Nna unu, bu l'imigwe makwaru-a l'iphemiphe ono du unu mkpa. 33 Oo ya bu; unu vuru ụzo chọdadaa g'unu e-me ge Chileke búru eze le ndzụ unu; yele apfübékoto iya; oo ya bu; iphe ono g'o ha aburu iphe, Chileke e-yekwaru unu eyekwa. 34 Unu ta ayọshi ọshi k'echele; l'echele a-yo-a ọshi onwiya. Ejo iphe k'ujiku ophu suwaru kę mbóku ono.”

Ekpe ndu ọzo ikpe
(Luk 6:37-38,41-42)

7 1 “Unu te ekpejekwa ndu ọzo ikpe ge Chileke etee kpedu unu. 2 Kele ọ iphe, unu gude kpee onye ọzo ikpe bę ee-gude kpee unubedula. Teme o búru iphe, unu gude túru nü nwibe unu bu iphe, Chileke e-gude tükwarupho nü unu. 3 ?Bü gunu kparu iphe, i humaru nwiphe, no onye ọzo l'eña; ophu i humaduru ophu ha g'oswebe nödu ngu l'eña nkengu? 4 Ozoo; ?denu g'i-gbę sụ onye ọzo g'o gebe g'i mefu iya nwiphe, du iya l'eña; l'eka ophu ha g'oswebe swekwaru l'eña nkengu? 5 Gübę onye ono bu tuko-l'ehu-atuko-l'obu ono! Vuru ụzo mefuadaa iphe ophu ha g'oswebe, sweru ngu l'eña nkengu; g'i-dü ike huma-rweta ụzo mefu nwiphe ophu ha nwanshii, du nwanna ngu l'eña.

6 “Unu te ewojekwaru iphe, dürü Chileke nsø togboru nkuta; ophu unu ewojekwaru igopotu unu, bu iphe, ere ire shii ono woru togboru ezi; g'ephe ataa zopyashidu iya yogiri yogiri l'okpa; bya adakobe byapfuta unu; bya alabushia anu unu alabushi.”

Epfu anụ Chileke;
yee ekemu, swiru iya nụ
(Luk 11:9-13)

7 “Unu pfua g'a nụ unu iphe; aa-nụ iya unu! Unu chọo iphe; unu a-chọta iya! Unu kụa eka l'uzo; aa-gūharu iya unu. 8 Kele onyemonye, sürü g'a nụ iya iphe bẹ aanuje iphe; onye chorù nụ l'achotaje; onye kuru eka l'uzo bẹ aagūhajeru iya. 9 Tọo ?denu g'unu ha, onye nwa iya a-sụ g'o nụ iya bure-di; l'o woru mkpuma nụ iya? 10 Ozoo l'o sürü g'a nụ iya ema; l'o gbe chiru agwó nụ iya. 11 Eshinu unubé ndu bụ ndu ejio-iphe amajeru nụ ụnwu unu iphe, dù ree; ?buchi Nna unu ophu bu l'imigwe taa madịru anụ unu ọkpobe iphe; mbụ unubé ndu sürü g'o nụ iya unu?

12 “O ya bụ; unu mejeru onyemonye g'o dù unu g'onye ọzo meeru unu. Kele onoo iphe, ekemu mẹ ndu mpfuchiru Chileke ezi bụ onoya.”

Ọnu ụzo, dù kparagụ
(Luk 13:24)

13 “Unu kpata ụzo shia ogozo, dù kparagụ bahụ. L'uzo ophu eeshije ala l'iswi bẹ ọnụ iya ha ọsa; teme gbororo iya dù nphe eshishi; a dù igwe awụ iya. 14 Obenu l'uzo ophu edujeru nemadzụ bahụ lẹ ndzụ; bẹ ọnụ iya dù kparagụ; teme ụzo iya dù ehleruka eshishi; ndu hụmaru iya nụ habe-a nwahabe.”

Oshi-ọmi yee akpuru iya
(Luk 6:43-44)

15 “Unu kwabejekwaru ndu mpfuchiru, epfu iphe, Chileke epfuduru ono enya. Mbụ ndu aduje àgù g'ephe bụ nwatürü; 'a ma l'ephe bụ agụ, adzụ-gbu atürü. 16 Unu e-gudewarọ umere phę maru egube ndu ẹphe bụ. ?A wọtaje era nggorobyi l'oshi aga? Tọo ?a wọtaje akpuru ujiru l'oshi úkèè? 17 Iphe, bükpo ọkpobe oshi amijekwa akpuru, dù ree. Ejo oshi nodu amije ejo akpuru. 18 O to dudu ọkpobe oshi, mijeru mebyi, dù ejị; ophu ọ dükwanu ejo oshi, mijeru mebyi, dù ree. 19 Iphe, bükpo oshi, taa mịdu mebyi, dù ree bẹ ee-gbutsu egbutsu parụ chie l'oku. 20 Oo ya bụ l'unu e-gudewarọ akpuru, ẹphe mịru; maru phę.”

21 “O to buebekwa g'aahaję eeku mu ‘Nnajiuphu; Nnajiuphu’; bụ g'aa-ha bahükota l'eka Chileke bụ eze. O kwa ndu meru iphe, dù Nna mu, bu l'imigwe ree. 22 Mbọku ikpe ono bẹ aa-dụ igwerigwe sụ mu: ‘Nnajiuphu! Nnajiuphu! ?O kwa l'anyi shi egudeje ẹpha ngu epfuchiru Chileke; teme anyi shi egudeje ẹpha ngu achịshi obvu; bya eshi egudeje ẹpha ngu eme iphe-ohumalenyá, dù igwerigwe.’ 23 Noo teke mu a-karụ phę sụ phę: ‘Mu ta amajekwaru ndu unu bụ. Unu gbeshi mu l'iphu g'unu ha; unubé ndu ono, buepho iphe, Chileke sürü g'e te emeshi bẹ unu anoduje eme ono.’ ”

Umadzu ębo, l'akpụ ụlo
(Luk 6:47-49)

24 “Ọo ya bụ l'onyemonye, anụ opfu-a, mu epfu-a bya eme iya ememe bẹ a-dụ gẹ nwoke, kwarụ enya bya eworu ụlo iya kpua l'eli mkpuma. 25 Igwe bya edzee mini; utso gbaa; pherephere bya ezia; o bụkotaru l'eli ụlo ono; ọphu ụlo ono adaduru; noo kele a tūru ọkpaa iya l'eli mkpuma.

26 “Obenu onye anụ opfu-a, mu epfu-a; ọphu oomedu iya ememe l'a-dụ g'onye eswe, jeru je akpua ụlo iya l'eli evevee. 27 Igwe bya edzee mini; utso gbaa; pherephere bya ezia; o bụkotaru l'eli ụlo ono. Ụlo ono phohu daa gwoo; daa tsua gwogiri-gwogiri.”

28 Tōbudu iya bụ; Jizosu pfubuhuepho iphemiphe ono, oopfu ono; iphe ono, o pfuru ono kpoo ndu ono ọnụ opfu. 29 Kele oozi iphe g'onye ike dụ l'eka. O too zidu gẹ ndu ezije phē ekemu.

**Onye ekpenta, Jizosu meru
 o wekoroju**
(Mak 1:40-45; Luk 5:12-16)

8 1 Noo ya bụ; Jizosu shiepho l'úbvú ono nyizeta; ikpoto nemadzụ wụ-ru tsoru iya. 2 Tōbudu iya bụ; onye ekpenta lanụ bya abyapfuta iya bya abaarụ iya eja sụ: “Nnajiuphu; o -buru uche ngu bẹ ii-menaa gẹ mu wekoroju.”

3 Jizosu bya amachịa eka denyi iya sụ: “Ọ bụ uche mu. Ngwa wekoro-hu!” Teke ono kwapho; ekpenta ono mishihu iya l'ehu. 4 Tōbudu iya bụ; Jizosu sụ iya: “Ba adịkwa onye ii-pfurụ iya. Jechikwaa g'onye uke Chileke lerwee ngu enya. G'ii-nukwapho Chileke iphe-ngweja k'egbuchafụ, i gbuchafuru; gẹ Mosisu tūru l'ekemu. Ọo ya bụ g'o ha egude nno maru l'i wekorojuwaru.”

**Ewekoroju nwozi onye-ishu
 ndu ojogu**
(Luk 7:1-10)

5 Tōbudu iya bụ; Jizosu bahüşiepho lę Kapaniyomu; o nweru onye-ishu ojogu ndu Romu, byaru bya anodụ arwọ iya sụ: 6 “Nnajiuphu; nwozi mu ze l'ulo; iphe nödụ emeshi iya ike; k'ophu ọ tọo ghadụ aghagha; teme ọ nödụ echị mkpu l'ulo.”

7 Jizosu sụ iya: “Mu a-byaa bya emee ya g'o wekoroju.”

8 Onye-ishu ndu ojogu ono sụ iya: “Nnajiuphu; obenu lę mu ta agbaduru kę g'i bata ibe mu. Ọ baa g'i pfua opfu ọnụ kpurumu; nwozi mu ewekoroju. 9 Mbędua bükwa-a onye nö nemadzụ l'eka; o nwekwarupho ndu ojogu, nö mu l'eka. Mu -sụ onye-a g'o jee ọwa-a; l'o jee ya; mu -sụ onye ọphuu g'o bya; l'o bya; mu -sụ nwozi mu g'o mee ọwa-a; l'o mee ya.”

¹⁰ Jizosu nūma iya; o dū iya biribiri. O sū ndu ḥephe l'iya swi: "Iphe, mu epfuru unu bū le-a; l'alī Ízurēlu kpōnu bē mu ta ahūmakwaru onye kwetabru ḥegube-a. ¹¹ Iphe, mu epfuru unu bū l'aa-dū igwe shi l'uzo enyanwu-awawa mē l'uzo enyanwu-ariba bya; ḥephe le Ebirihamu; waa Ayizaku; waa Jiékopu anodu ria nri l'eka Chileke bū eze. ¹² Aa-gbē chiru ndu ophu o gogo gba l'ano l'eka Chileke bū eze obu chiru ye l'eka gba-huru tsükiribaa. Noo eka aa-nodu kwaa ejo ḥekwa taa ikireze." ¹³ Jizosu pfuchaa nno bya asū onye-ishi ndu ojogu ono: "Jeshia iphe, iije l'qo g'i kwetarū bū g'qo-duru ngu." O buerupho nwozi nwoke ono ewekorohu teke ono teke ono.

Jizosu emeta igwerigwe ndu

iphe eme

(Mak 1:29-34; Luk 4:38-41)

¹⁴ Töbudu iya bū; Jizosu bya abata l'ulo Pyita bya ahūma lē ne nyee Pyita obu bē zé l'ododenya. ¹⁵ O bya edenyi iya eka l'eka. Ododenya ono paru iya haa. O gbalihu; wata iya akwaru ḥeyaa.

¹⁶ O be l'uzenyashi; ḥephe chitaru iya ikpoto ndu obvu emegbaa. O būru opfu onu bē o gude chishichaa obvu ono g'o ha; mbū Jizosu; bya emekota iphe, bükpoō ndu iphe eme ḥephe wekōrohuchaa. ¹⁷ Iphemiphe ono meru o vukota; mbū iphe, Azáya, bū onye mpfuchiru Chileke pfuru. Lō sūru: "O vutaru ḥeu-otsu-mēe anyi l'onwiya; bya evutakwapho iphe-ememe anyi."^f

Ndu e-mechaa etsoje Jizosu

(Luk 9:57-62)

¹⁸ Töbudu iya bū; Jizosu humaephō ikpoto ndu ono, nō-pheru iya mgbu-rugburu ono; o sū ndu etsoje iya nū: "Unu g'anyi dafu azu eze-ṣenyimu azu iya ḥophuu." ¹⁹ Nwoke lanu, bū onye ezije ekemu byapfuta iya bya asū iya: "O-zì-iphe; mu e-tsojekpoe ngu pho eje ḥekameka, iije."

²⁰ Jizosu sū iya: "Uphega nwekwaru ḥenú; ḥenú, ḥephe l'eli nweru ḥepfune; obenu lē Abūbu-Ndiphe te enwedu eka oo-dobeje ishi."

²¹ Onye ɔzo, yi lē ndu etsoje iya nū sū: "Nnajiu-phu; hakwaa mu gē mu je eliadaa nna mu; gē mu abyawaro."

²² Jizosu sū iya: "Tsoru mu; haa ndu nwūhuru anwūhu g'ephe lia ndu nkephē, nwūhuru anwūhu."

Jizosu abyanyi oke akpara-mini

(Mak 4:35-41; Luk 8:22-25)

²³ Jizosu bahuepho l'ugbo; ndu etsoje iya nū tsoru iya. ²⁴ No iya; oke akpara-mini wata atūtu l'echi eze-ṣenyimu ono. O nōdu atūkpoo

^f 8:17 Gūnaa Azá 53:4.

shingushingu; k'ophu mini abyawaa atuji ugbo ono; ole Jizosu zeele-a eku mgbenya. ²⁵ Ephe byapfuta iya bya ekutee ya; su iya: “Nnajiu phu; dzonaa anyi! Ugbo abyaakwaa anyi ekpukpu!”

²⁶ O su phē: “?Denu g'o gude ndzū nōdu agū unu. Unubē ndu ono ekwe-kwe, unu kweru abadu ishi ono.” O gbeshi bya abaarū phērephere ono yee eze-enyimu ono mba. O bürü nyonyoronyo.

²⁷ O dū ndu ono biribiri. Ephe wata epfupfu su: “?Bü egube nemadzū gunu bē nwoke ọwa-a bü? Onye ọphu phērephere yele eze-enyimu emeje iphe, o pfuru.”

Unwoke labo, Ọbvú eme
(Mak 5:1-20; Luk 8:26-39)

²⁸ Tōbudu iya bü; Jizosu daephō eze-enyimu ono lufu azu iya ọphuu, bü iya bü l'alí kē ndu Gadara; unwoke labo, Ọbvú emegbaa gba iya ndzuta. Ndu ono bü eka eelije nemadzū bē ephe shi lufuta. Ọbvú kwarū phē ikwato l'ehu. Igiri igiri, ephe eme kposhia; ọphu o dudu onye aduje ike je eshita uto ibiya ono. ²⁹ Noo ya; ephe chiahaa mkpu su: “?Bü gunu bē anyi lē ngu jigba; gube Nwa Chileke? ?I byawaru g'i bya eshi nta-a nūta anyi aphu; l'ebé abu l'o rruwaru teke ee-me iya?”

³⁰ O nweru ikpoto ezi, no phē nwuzenza; akpa nri. ³¹ Ọbvú ono tuko rwoahaa Jizosu su iya: “I -chifuwaa anyi; hanaa g'anyi wuba l'ime ikpoto ezi pho.”

³² Jizosu su phē g'ephe je. Ọbvú ono wufuta l'ehu unwoke ono bya awuba l'ime ehu ezi ono. Tōbudu iya bü; ikpoto ezi ono g'o ha tuko phota oso; gbaa kpurukpuru gbazeta je awuda l'ime eze-enyimu ono; mini rigbushia phē.

³³ Ndu eche ezi ono gbakashihu je eworu iphe, meru nū g'o ha doo l'ime mkpukpu; bya edokwaapho g'o nwuru l'ehu ndu ono, Ọbvú shi eme ono.

³⁴ Tōbudu iya bü; mkpukpu l'ophu zefuta zepfuta Jizosu bya arwōahaa ya; su iya g'o lufuru phē l'alí.

Nwoke, iphe lōnwuru ibe ehu lanu
(Mak 2:1-12; Luk 5:17-26)

9 ¹ Tōbudu iya bü; Jizosu bya abahū l'ugbo bya akpoghaa eze-enyimu ono; o bürü iya ala mkpukpu, a no hefuta iya gedegede. ² E gude iphe, aaze azee vutaru iya nwoke, iphe lōnwushiru ibe ehu lanu. Jizosu humaephō g'ephe gude kwetaberu lē ya a-dū ike mee g'o jee ije; o su nwoke ono, iphe lōnwushiru ono: “Nwa mu; nweru iya obu. A ḡwaru ngu nvu l'iphe-eji, i meshiru.”

³ Tōbudu iya bü; ndu ezije ekemu harū rjaha l'ime ọkpoma phē su: “Nwoke-a epfubyikwa ẹpha Chileke epfubyi.”

⁴ Jizosu maerupho iphe, ephe arī bya asu: “?Denu g'o gude unu nōdu arī ejø ɔriri l'obu unu? ⁵ Su-a; ?bü ole ka nphe epfupfu? ?Bü asu: ‘A

ḡuwari ngu nvu l'iphe-eji, i meshiru?" ?Tōo: 'Gbalihu jehaaa ije?' ⁶Ole oq̄ g'unu a-maru lē Abubu-Ndiphe bē ike dū l'eka k'agujeru nemadz̄u nvu l'iphe-eji, o meshiru lē mgboko-a." O sū onye ono, iphe l̄onwushiru ibe ēhu lanu ono: "Gbalihu palita iphe-azee ngu lashia ibe ngu."

⁷Nwoke ono kwolihu; o b̄uru iya ala unuphu. ⁸Ikpoto ndu ono h̄-maephō iphe, meru nū; o dū phē biribiri. Ephe wata aja Chileke ajaja; yebedu meru ḡe nemadz̄u dū ike mee egube iphe ono.

Ekuku Matiyu

(Mak 2:13-17; Luk 5:27-32)

⁹Ḡe Jizosu shi l'eka ono t̄ugbua bē o h̄umaru nwoke lanu, epha iya bu Matiyu; l'eka o nō l'ulo okpoga akiriko. O sū iya: "Tsoru mu." O gbalihu tsoru iya.

¹⁰Jizosu phē je eriahaa nri l'ibe Matiyu. Ndu ana akiriko mē ndu ozo mmanu, b̄ukwapho ndu aamaru ejo ēka t̄ukokwapho nodu l'eka ono; ephe lē Jizosu mē ndu etsoje iya nū nodu eri nri. ¹¹Ndu Fárisii h̄uma iya bya asū ndu etsoje iya nū: "?Dēnu g'o gude onye ezije unu iphe, ephe lē ndu ana akiriko; waa ndu ozo, aamakwarapho ejo ēka nodu erigba nri?"

¹²Jizosu nūmae ya pho bya asū: "O tō b̄ukwa ndu ēhu dū ike bē eegudeje gbapfu onye eme obvu; o kwa ndu iphe eme. ¹³Sū-a; unu je anwua iphe, opfu owa-a, mu abya epfupfu-a bu; lē Chileke pfuru sū: 'Iphe, agū mu nū ta abukwa g'unu gwajé mu agwagwa; o kwa g'unu phujeru nemadz̄u obu-imemini.⁸" Noo kēle mu ta abyakwaru eku ndu pfuberekoto; o kwa ndu eme iphe-eji bē mu byaru ekuku; g'izimanu lwa phē azu."

Asw̄iru Chileke eḡu

(Mak 2:18-22; Luk 5:33-39)

¹⁴Tobudu iya bu; ndu etsoje Jionu onye emeje baputizimu byapfuta Jizosu bya asū iya: "?Bu ḡunu meru g'o gude anyi lē ndu Fárisii nodu aswijeru Chileke eḡu; ophu ndu etsoje ngu nū aswijedu?"

¹⁵Jizosu sū phē: "?Ndu byaru ekele-nwanyi a-gbē agū aphu l'eka ephe lonye eme ekele-nwanyi nokwadu l'eka-a? Ole o dūkwaru teke ee-me-chaa; l'a bya anafu phē onye ono, eme ekele-nwanyi ono. Oo ya bu; ephe asw̄iwaro eḡu.

¹⁶"E te ewotajekwa ēkwa ḥphúú gude gbachia ēka akahū ēkwa lakahū-ru alakahū. Onye meru iya nū; ēkwa ḥphúú ono atsua atsutsu kabaa alaka akahū iya pho. ¹⁷Ophu eewojeduru ak̄ru mē ḥphúú ye l'ugbobele-mē, riwaru ph̄ipheri. Onye yeru iya nū; mē ono agbawashia ugbobele ono. Mē ono awushihu; teme ugbobele ono agbakpohukwapho. Mē ḥphúú bē eeyeje l'ugbobele ḥphúú. Oo ya bu; ephe nebo ono atukokwanu dū."

**Nwa Jiayirōsu mè nwanyi,
nsø eme mkpurumkpuru
(Mak 5:21-43; Luk 8:40-56)**

18 Tòbudu iya bù; Jizosu kpukwaduru-a iphemiphe ono l'ónu epfuruhé; onye lanu l'ime ndu-ishi úlo-ndzukó byapfuta iya bya abaarú iya ejasú iya: "Nwatibe mu kę nwanyi buepho nta-a bę ə nwúhuru. Ole ə búa g'i! bya ebyia ya éka. I -byiwa iya éka bę oo-nodu-a ndzu."

19 Jizosu yele ndu etsoje iya nü gbeshi tsoru iya; ə bùru phé ejeje.

20 Tòbudu iya bù; ə dìru nwanyi, nö l'eka ono, nowaru nsø ụnwanyi mkpurumkpuru apha iri l'ebó. O shia Jizosu azú pyobata bya edenyi ónu uwe iya éka. **21** Noo kele ə sükwanuru onwiya: "Mu -denyikpowaa éka l'uwe iya bę mu a-dúa iche."

22 Jizosu ghakòbe bya ahúma iya bya asú: "Nwada mu; g'okpoma shihu ngu ike. Ekweta, i kwetarú mewaru g'i dū iche." E shièpho teke ono; ə bùru nwanyi ono ewekorohu.

23 Jizosu byarwutae-pho ibe onye-ishi úlo-ndzukó ono bya akpovu ụzu, igwe oha, nö l'eka ono atú; mékpo ndu aphu úpyi. **24** Ə sú phé: "Unu lufukotachaa g'unu ha. Kele nwamgboko əbu ta anwúhukwaru anwúhu. Ə kwa mgbenya bę ooku."

Ephe ze iya ochi. **25** A chifuchaephó ikpoto ndu ono etezi; Jizosu bya abahú l'ulo bya eseta nwata ono l'eka. O teta gbalihu. **26** Akó iya ngakötawaro uswe iya onoya mgburugburu.

**Umadzu ébo, l'atsú ishi,
Jizosu meru; əphe phuahaa uzo**

27 Jizosu parú éka ono haa tûgbua tsoru gbororo eje. Unwoke labo, atsú ishi tsoru iya echí mkpu asuje: "Nwa Dévidi; phuaru anyi obu-imemini!"

28 Jizosu bahuepho l'ulo; ndu ono, atsú ishi ono byapfuta iya l'ulo ono. Jizosu sú phé: "?Unu kwetarú-a lę mu a-dú ike mee iphe ono?"

Ephe sú iya: "Ee-o! Nnajiuphu."

29 Ə bùru iya bù; Jizosu bya ebyichaa phé éka l'enya ono; bya asú phé: "G'o dûkwaru unu g'unu kwetaberu." **30** Enya sashíhu phé. Ephe wata aphu uzo. Jizosu bya anmashiaru phé okwa ike sú phé g'ephe te emekwa g'o dìru onye a-maru nü.

31 Ephe tûgbuelaa je epfukashia kę Jizosu l'oha ono mgburugburu kpo.

**Onye ete pfudu opfu,
Jizosu meru o pfuahaa opfu**

32 Ephe tûgbushiepho; e dutaru Jizosu nwoke, əbvu bu iya l'ehu meru ophu o pfudu opfu. **33** Jizosu chifuepho əbvu ono; nwoke ono pfuahaa opfu. Ə dúa ikpoto ndu nö l'eka ono biribiri ętu. Ephe sú: "Ha-oo! Anyi teke ahúma-swekwaa egube iya əwa-a l'alí ízurelu!"

³⁴Ndu Fárisii sụ: “?A suru ngu l'ọ to bụdu ike k'onye-ishi iphe, bùkpoo ọbvu bẹ oogudeje achishi ọbvu ono.”

**Jizosu aphuru ikpoto nemadzụ
obu-imemini**

³⁵Tobudu iya bụ; Jizosu tuko iphe, bụ m kpükpu le m kpükpu jegba-be epfu opfu Chileke l'ulo-ndzukọ ndu Jiu. Ọ nodu anoduje ezi ozi-oma k'abụbu Chileke bụ eze. Ọ nodu emeje g'iphe, bụ ndu ẹhu eme mẹ ndu iphe-ememe mmanụ emegbaa tuko wekoro hukota m'obeta ọ buru egube iphe-ememe, dụ idagha. ³⁶Ọ nodu abujeru; ọ -huma ndu ono; imemini phẹ adu iya; kele ike bvụwaru phẹ ree; ebe ẹphe amahedu g'ephe e-me iya. Ẹphe dugbaephō g'igwerigwe aturu, enwedu onye eleta iya enya. ³⁷Jizosu sụ ndu etoso iya nụ: “Iphe, e meberu l'alị chashjakwari. Ọ kwatakpo kwaru chashia shii. Obenu le ndu-ozi, akpata iya akpata ha nwanshii. ³⁸Unu pfuru nụ Nnajịuphu, nwe iphe, e meberu l'alị g'o ye ndu-ozi, e-je akpata iya nụ.”

**Ndu-ishi-azi iri l'ebو
(Mak 3:13-19; Luk 6:12-16)**

10 ¹Jizosu gbeshi bya ekua ndu etoso iya nụ ẹphe n'iri l'ebو. Ọ bya ezia phẹ g'ephe gude okpehu chishije ọbvu. Bya asụ g'ephe meje gẹ ndu ẹhu eme mẹ ndu iphe-ememe mmanụ eme; obetaru ọ buru iphe-ememe, dụ idagha; g'ephe wekoro hukotachaa. ²Waa ẹpha ndu-ishi-azi ono ẹphe n'iri l'ebو baa: onye kẹ mbụ bụ Sayimoru, bụ iya bẹ eeku Pyita; yee nwune iya, bụ Anduru; mẹ Jiemu su nwa Zebedi; yee nwune iya kẹ nwoke, bụ Jionu; ³mẹ Filipu; yee Batułomiyu; waa Tomosu; waa Mati-yu, onye ana akiriko; waa Jiemu su, bụ nwa Alufiyosu; mẹ Tadiyosu; ⁴mẹ Sayimoru, bụ onye yi l'ogbo, l'adzo g'alị Jiu dürü ndu Jiu; mẹ Jiudasu Isukariyotu; ophu mechaarụ deru Jizosu ye.

**Jizosu ezi ndu-ishi-azi iri l'ebو
g'ephe je epfua opfu Chileke
(Mak 6:7-13; Luk 9:1-6)**

⁵Ọ buru ndu-ishi-azi iri l'ebو-a bẹ Jizosu ziru g'ephe je je epfua opfu Chileke. Teke oozi phẹ ozi ono bẹ o pfuru phẹ iya pfushiaru phẹ iya ike sụ phẹ: “Unu ta abahukwa l'ibe ndu abụdu ndu Jiu; ophu unu abahukwa m kpükpu ndu Samériya. ⁶Ọ kwa iphe, unu e-me bụ g'unu t ugbeophō jepfu ndu Izurelu, bụ igwerigwe aturu, t uphashihuru etuphashihuju. ⁷Unu je ezia phẹ sụ phẹ lẹ Chileke abyaakwaa egoshi l'oo ya bụ eze. ⁸Unu emekwaapho ndu iphe eme g'ephe wekoro hu. Unu eme ndu nwuhuru anwuhu g'ephe tetu dzuru ndzụ. Unu emekwaapho ndu ekpenta g'ephe wekoro hu; unu achifu ọbvu l'ehu ndu ọbvu bu ebubu l'ehu. A nuru unu iphemiphe ono kẹ mmanụ. Nokwapho

g'unu a-nü iya ndu ozo kë mmanu kwapho. ⁹Unu te eyekwa kobo; ozoo afu; ozoo nderi l'ekpa uwe unu. ¹⁰Unu te egudekwa eda gbeshi ije unu. Ophu unu eyekwa uwe n-yekwasé. Ophu unu achikwaru akpokpa ozo k'iche. Ophu unu apakwaru oshi-mpaléka. Kéle o kwa onye seru akanya bë eriri iya rwuberu.

¹¹ “Iphe, bükpoo m kpukpu lë m kpukpu, unu bahukpowaru; unu vujeru uez lee enya onye gbaru g'a nodu l'ibe iya. Unu no duekwapho l'ibe onye obu. Unu b'ejekwa ebuphe ebuphe jasú unu afuta l'ibiyá ono. ¹²Unuphu, unu bahukpooru; unu vuru uez kele phë ekele. ¹³Teke unuphu ono gbaru k'anodu; g'ekeleru éhu-guu, unu keleru phë bükwaru nkephë. Teke o gbaduru phë; g'ekeleru éhu-guu, unu ono lwaphutaru unu azu. ¹⁴Eka unu jeru; a jika unu; jika anuma opfu Chileke, unu epfu; unu -lufutaeopho l'unuphu ono; ozoo lë m kpukpu ono; unu jishia urwuku okpa unu. ¹⁵Gë mu gbukwaaru iya unu tororo; oo-kakwaru ndu Sodomu yee ndu Gomóra mma mbóku ikpe; eme lë m kpukpu ono.”

Mkpaméhu, l'abya nü (Mak 13:9-13; Luk 21:12-17)

¹⁶ “Unu lekwa enya l'unu dükwa g'atürü. Mu chikwaru unu ye g'unu jeshia eka agu jiru ejiji. Oo ya bu g'unu kwakwaa enya g'agwo; unu adukwapho àgù ge ndo. ¹⁷Ole-a; unu kwabejekwaru ndiphe enya. Kéle ephe a-kpukwaru unu kpuyeru ndu-ikpe; eechia unu iphe l'ulo-ndzuko; ¹⁸tëme unu a-byakwa apfuru l'iphu ndu ochi-oha më l'iphu ndu eze l'opfu éhu mu; g'ee-shi g'unu tñarü phë ònu mu; tñkwaaru iya phö ndu abudu ndu Jiu. ¹⁹Ole teke ephe kpñtaru unu jee ikpe; unu ta ayokwa ɔshi iphe, unu e-pfu; ozoo g'unu e-dobe ònu pfua ya. Noo kéle o -rwuepho bë ee-me-a g'unu maru iphe, unu e-pfu. ²⁰Kéle o to bñdu unubedua l'epfu iya; oo Unme kë Chileke, bu Nna unu; no unu l'ime epfu opfu.

²¹ “Sü-a; nwune a-kpukwaru nwune iya nü g'e gbua; nna akpuru nwa iya nü g'e gbua. Unwu e-me g'a kpñta ndu nwñrû phë nü gbushia. ²²Onyemonye e-gude opfu éhu mu kpñta unu ashij; obenu l'onye taru nshi jasú l'ikpazú bë a-dzota. ²³Unu -bahü lë m kpukpu lanu; ephe -kpaa unu éhu; unu haa ya tñgbua jeshia m kpukpu ozo. Lë-a; gë mu gbukwaaru iya unu tororo; unu tee jegbabékwa m kpukpu, nokota l'alí Izurelu mgburugburu gë Abubu-Ndiphe ta abyawaa.

²⁴ “Onye anwü iphe ta akajekwa onye oonwu iphe l'eka iya shii; ophu nwokoro akajekwa nnajiuphu iya shii. ²⁵ G'onye anwü iphe makwaru l'oo-dapfukwa iya phö g'ø dapfuru onye ezi iya iphe; o dapfukwapho nwozi g'ø dapfuru nnajiuphu iya. Ephe -kua nnajiuphu, nwe uez Biyelezebo; ?büchia ndibe iya bë ephe taa kaduro epfubyishi.”

Onye aa-tsüje ebvu (Luk 12:2-7)

²⁶ “Oo ya bu lë-a; unu ta atsüjekwa phë ebvu. L'ø to dükwa iphe, e kpuchiru ekpuchi g'e te mechaa kpuhaa ya; ophu o dükwa iphe, e meru

l'edomi g'e te mechaa madzuru iya. ²⁷Iphe, mu epfuru unu l'ochii-a bę unu e-pfu l'iphóró; iphe, unu nümaru ἑka aadzú iya taba taba; unu je araa ya arara g'onyemonye nüma-dzuru iya. ²⁸Unu ta atsujekwa ndu egbu ogwéhu nemadzú ebvu; ἐphe -gbuchaa ogwéhu; ἐphe taa duhedu ike egbu maa onye obu. Onye unu a-tsujechia ebvu bụ onye ono bụ: o -gbuchaegbugbu l'o nwekwarúpho ike, oo-gude nwuru ogwéhu onye obu yee maa ya je echie l'oku-alí-maa. ²⁹?Tobudu ụnwu ogbe labo bę bụ kobo lanu? Ole o to nwekwa ophu adarwu alí l'ebé ọ bụ uche Nna unu. ³⁰Mbụ-a; ἐgbushi, nō unu l'ishi bę ọ guchaakwaru ὁgu nanu nanu. ³¹Oo ya bụ; unu ta atsushi ebvu! Unu kagbaa ikpoto ogbe aba lę mkpa; g'ọ hahabę igwe.”

Epfu l'edzudzu-oha l'a bụ

kę Kéreshi

(Luk 12:8-9)

³²“Oo ya bụ l'onye pfuru lę ya bụ nkemu l'edzudzu-oha bę mu e-pfu-kwapho k'onye ono l'iphu Nna mu, bu l'imigwe. ³³Obenu l'onye pfuru l'edzudzu-oha pfua lę ya ta amadu onye mu bụ; onye ono bę mu a-sükwa-pho lę mu ta amadu onye ọ bụ l'iphu Nna mu, bu l'imigwe.”

Jizosu agbaghashi ndiphe

(Luk 12:51-53; 14:26-27)

³⁴“Unu ta arıkwa lę mu byaru eme ge nchi dę ndiphe doo. Mu ta abyakwaru eme ge nchi dę doo. Ọ gbę bùchikwaru ὁgu, e gude ὁgu-echi alwụ bę mu gude bya. ³⁵Kele iphe, mu byaru bụ ge mu lọta nwoke yee nna iya ishi tsugbabę. G'onye bụ nwanyị bùru ὁhogu ne iya; onye nwanyị, alu ji abùru ὁhogu ne ji iya. ³⁶Ndu a-bùru ὁhogu nemadzú a-bùru ndu ọnụ-ulo onye obu gedegede.

³⁷“Kele onye ka eye ne iya ọzoo nna iya obu; eme lę g'o yeru mu; ta agbakwaru k'abùru onye etsoje mu nụ. Ophu onye kakwapho eye nwa iya nwoke obu; ọzoo eye nwa iya nwanyị obu; agbakwarúpho k'abùru onye etsoje mu nụ. ³⁸Ophu onye evutaduru oswebe ọnwu iya bya etsoru mu agbakwarúpho k'abùru onye nkemu. ³⁹Onye bụ onye eme ge ndzú iya dürü iya lę mgboko-a l'etuphakwa iya etupha. Obenu l'onye gudekwanu opfu ęhu mu tuphaa ndzú iya l'a-hümä iya.”

Obunggo

(Mak 9:41)

⁴⁰“Sü-a; iphe, bụ onye gude obu iya nabata unu bę bükwa mbędua bę onye obu nabataru. Onye nabatakwanuru mu bùakwaa onye ono, ziru mu ozi ono bę onye obu nabataru. ⁴¹Iphe, bụ onye gude obu iya nabata onye mpfuchiru Chileke; opfu l'ọ bụ onye mpfuchiru Chileke bę Chileke e-bukwa nggo, eebuje ndu mpfuchiru Chileke. Onye gudekwapho obu iya

nabata onye pfüberekoto; opfu l'o bụ onye pfüberekoto bę Chileke e-bu-kwapho nggo, eebuje onye pfüberekoto. ⁴² Ozo bụ l'iphe, bükpoo onye cheberu onye lanụ l'unwegirima-a mini; mbụ m'obeta ọ buru okoro mini-oyi lanụ; opfu l'o bụ onye etsaje mu nụ; gę mu gbukwaaru iya unu tororo; onye ono bę Chileke bufutajekwa obunggo iya.”

Ozi, Jionu onye emeje batutizimu

ezi g'e zia Jizosu

(Luk 7:18-35)

11 ¹Töbüdu iya bụ; Jizosu ziębekpoephō ndu etsaje iya nụ ono iphe, ęphe n'iri l'ębo; o shi l'eka ono gbeshi je etsoru ziahaa ozi-oma; asa iya asasa lę mkpükpu lę mkpükpu.

²Noo ya; Jionu gęb l'oka mkpōro nüma iphe, Kéreshi ouble emegbabę. O ye ndu etsaje iya nụ; ụmadzu ębo; ³g'ephe je ajia ya sụ iya: “?Bụ ngu-a bụ onye ouble, abyanu ouble? Tọo ?bụ g'anyi le ęnya onye ozo?”

⁴Jizosu sụ phę: “Unu je epfuaru Jionu iphe, unu anụ lę nchị; mę iphe, unu gude ęnya unu hümä ęka qonwu. ⁵Ndu atsụ ishi bę e meru ęphe nodu aphwaa ụzo; ndu ęniyeni nodu ejewaa ije; e mee ndu ekpenta; ęphe wekorohuchaa; ndu ada nkuchi nodu anuwaa iphe lę nchị. Ndu nwühuru anwühu bę e mewaru ęphe teta; a saarụ ndu ükpa ozi-oma ono asasa; ęphe nüma. ⁶Sụ-a; ęhu-ütso bę a goru nụ onye ono, mu taa bùduru ụpfu du iya l'ökpa.”

⁷Töbüdu iya bụ; ndu ono tüğbuepho; Jizosu wata epfuru ikpoto ndu ono kę Jionu sụ phę: “?Bụ gunu bę unu jeru l'echiegü je ahümä? ?Bụ ekperema, pherephere enwunga? ⁸?Bükwanu gunu bę unu jeru ahümä? ?Unu jeru ahümä onye gbaphuru erengete ekwa? ?Unu ta amadụ lę ndu gbaphuru erengete ekwa dğgbaa l'unuphu ibe eze? ⁹?Bühunu gunu ozo bę unu jeru ahümä? ?Unu jeru ahümä onye mpfuchiru Chileke tọ? !hee! Qo ya bụ onoya; mbụ-a; onye unu hümari bükwa onye gbę ka onye mpfuchiru Chileke shii mebyi akaka. ¹⁰Qo ya bụ onye ono, Chileke pfuru opfu ęhu iya l'ekwo-opfu iya sụ: ‘Lekwa; mu e-zı onye-ozi mu g'o vuru ngu ụzo je; je abooru ngu ụzo l'iphu.^h’

¹¹“Gę mu gbukwaaru iya unu tororo; ọ tọ dükwa onye kabakpoo Jionu onye emeje batutizimu shii l'iphe, bükpoo iphe, nwanyị nwüru anwü-nwu; obenu l'onye bükpoo ya bę aa-gbékwoo sụ l'ęnya kachaa alwalwa l'eka Chileke bụ eze bę gbékwa ka Jionu shii. ¹²E -shi teke Jionu; onye ono emeje batutizimu ono byaru bya eye nta-a bę Chileke shi goshita lę ya bụ eze; ndu əhogu iya shi teke ono meta g'ephe gude k'ehuka kpışhia ya. Ndu əkpēhu dụ; nodu eme g'ephe bahü l'alị-eze ouble k'ehuka. ¹³Noo kele ekemu, shi l'eka Mósisu waa iphe, ndu mpfuchiru Chileke pfukpooru;

tukeroerupho epfu iya jeye Jionu bya. ¹⁴Bu iya bu le teke o du unu g'unu kweta; unu ekweta. O kwa Jionu bu Elayijia, e pfuru l'oo-byu obu.

¹⁵Onye nweru enu-nchi, lanu iphe; numakwa iya.

¹⁶“?Bu gunu be mu a-turu ogbo-a yeru? O du g'unwegirima, no l'edupfu abaru ibe phē mba su: ¹⁷'Nta be anyi phuru unu ụpyi; ophu unu ekwedu ete ebvu; anyi rwua erwubvu; ophu unu ekwedu ara ekwa.' ¹⁸Noo kele Jionu be byaru nu; ophu o dudu iphe, ookweje eriri; ophu o dudu iphe, ookweje angungu; a su l'oo obvu eme iya. ¹⁹Abubu-Ndiphe byakwanu bya anodu eri angu; a su g'e lenu l'o bu ekpiri; buru onye nggaga mee; buru onya ndu ana akiriko me ndu ozo mmanu, bukwapho ndu aamaru ejo eka. Ole oo iphe, mmamiphe Chileke l'eme be e gude amaru le mmamiphe Chileke bu iphe, pfuru oto.”

Iphe, ee-me oha, jikaru nu
(Luk 10:13-15)

²⁰Tobudu iya bu; Jizosu wata abaru mkpukpu le mkpukpu ono g'o ha mba; mbu mkpukpu ono, o kachaa emeshi iphe-ohumalenyia ono. O baahar'u phē mba l'izimanu iphe-eji, ephe emeshi ta alwaduru phē azu. O su phē: ²¹"Nshio gube oha Korazinu! Nshio gube oha Betusayida! Kele ome e wotaru iphe-ohumalenyia, e meru l'ime unu mee l'oha Taya yele oha Sayidonu m'ephe eyehaakwaa uwe-aphu; kpua onwophe ntu uezanya; gude goshi l'izimanu lwaru phē azu; ephe ghawaa umere Iwapfuta Chileke. ²²Ole iphe, mu epfuru unu bu le-a: oo-karun ndu Taya; waa ndu Sayidonu mma mboku, Chileke e-kpe ikpe eme le g'oo-du unubedua. ²³Gube oha Kapaniyomu! ?O du ngu g'e kulia ngu g'i supfuru l'imigwe too? ?Ti madu l'aa-gbenu kwa-da ngu nu kwarwua oku-alii-maa. Opfu l'ome e wotaru iphe-ohumalenyia, e meshiru l'ime ngu woru mee le Sodomu; me Sodomu anodukwaa byeye ntanu-a. ²⁴Ole iphe, mu epfuru unu bu le-a: oo-kakwaru ndu Sodomu mma mboku, Chileke e-kpe ikpe eme le g'oo-duru gubedua.”

Abyapfuta Jizosu bya atutu unme
(Luk 10:21-22)

²⁵Le teke ono kwapho be Jizosu yeru onu su: “Mu ekele ngu ekele Nna, bu Nnaji igwe yee ali; l'i domiru iphe-a ge ndu kwaru enya waa ndu mmamiphe ta amaru iya; i woru iya goshichia ndu bu unwegirima. ²⁶Noo g'o du bu ono Nna. Iphe ono be imekpoerupho g'o du ngu; waa g'ootso ngu utsuo ememe iya.

²⁷“Su-a; Nna mu yeakwaru mu iphemiphe l'eka. O to dukwa onye maru onye Nwa bu; gbahaa Nna. Ophu o dukwa onye maru onye Nna bu; gbahaa Nwa; ozo onye Nwa iya ono kpuhaaru Nna iya ono goshi.

²⁸“Su-a; unu byapfuta mu; unubu ndu esegbu onwunu l'akanya; teme unu vuru iphe, anyi ेrwa; mu e-zu iya unu g'unu tutu unme. ²⁹Unu bya evuta ivu,

shi mu l'eka; g'unu anwuta mu iphe l'eka; kele mu eme gelee bya aburu onye wozetaru obu ali. Mu e-mekwa ge meji nmapfuru unu. ³⁰Liphe, mu eboje g'e vuru ta abukwa iphe, anyi ेrwa. Ivu nkemu dukwa nphe evuvu.”

Eswe-atuta-unme
(Mak 2:23-28; Luk 6:1-5)

12 ¹O be ujiku lanu; mboku ono bu eswe-atuta-unme; Jizosu phē nođu aghata l'egu, a koru akpe. Ndu etsuje iya nu wotaahaa akpuru witi ono taahaa; eka egū agū phē. ²Ndu Fárisii hūmae ya phō bya asū iya: “Lenu; ndu etsuje ngu nu emeakwaa iphe, e te mejedu l'eswe-atuta-unme!”

³Jizosu su phē: “?Unu teke agū-vuswee l'ekwo-opfu Chileke iphe, Dévidi me ru eka egū agū yee ndu ephe l'iya swi? ⁴G'o bahuru l'ulo Chileke je ataa buredi, e doberu Chileke iche, bu buredi erwubeduru iya l'atata; ophu o rwubekwaru-pho ndu ephe l'iya swi. Ndu o rwuberu bu ndu-uke Chileke kpurumu. ⁵?Tōo unu teke agū-vuswee l'ekwo ekemu Mósisu lē ndu-uke Chileke jeru ozi l'eswe-atuta-unme l'eze-ulō Chileke? Ephe gude egube ono mebyia ekemu ono; ophu ikpe anmadluru phē. ⁶G'e mu gbukwaaru iya unu tororo; iphe ophu ka eze-ulō Chileke ono ike be nołka l'eka-a. ⁷Ome unu maru iphe, Chileke epfu l'eka ono, o sru: ‘Iphe, agū mu nu ta abukwa g'unu gwaje mu agwagwa; o kwa g'unu phijeru nemadzū obu-imemini;ⁱ mē unu tege ewokwaru ikpe nmaa ndu iswi du mma. ⁸Lē Abubu-Ndiphe bukwa Nnajuphu, nwe eswe-atuta-unme.”

Onye eka lanu nwuhuru anwuhu
(Mak 3:1-6; Luk 6:6-11)

⁹Jizosu shi l'eka ono; o bürü iya atugbu bya abahü l'ulo-ndzukö ndu Jiu. ¹⁰Q'duru onye no l'eka ono eka lanu nwuhuru anwuhu. Noo ya; ndu Fárisii, no l'eka ono chōo iphe, ephe a-su le Jizosu meru; bya ajia ya su iya: “?O bu iphe, rwuberu nemadzū l'ememe; mbu eme g'onye iphe eme wekorohu l'eswe-atuta-unme?”

¹¹Jizosu bya ajia phē su: “O -nweru onye lanu l'ime unu, nweru aturu lanu; aturu ono dalahü l'ime nsu l'eswe-atuta-unme; ?onye ono tee jedu je akpufuta iya tō? ¹²?Nemadzū ta akadü aturu aburu ɔkpobe iphe? O ya bu l'eme iphe-oma l'eswe-atuta-unme ta abukwa emebyi ekemu.” ¹³O pfuchaa nno bya asū nwoke ono: “Ngwa; lochia eka alochi.” O bya alochia eka. Eka ono bya eteta iya bya adü iya g'ophunapho du iya. ¹⁴O buerupho ndu Fárisii atugbu je g'ephe chia ıdzù g'ephe e-shi megbua Jizosu.

Nwozi, Chileke hotaru

¹⁵Jizosu maerupho l'onoo iphe, ephe eje; o shi l'eka ono; o bürü iya atugbu. A du igwerigwe tsoru iya. O mekota iphe, bu ndu iphe eme; ephe

ⁱ 12:7 Gunaas Hos 6:6.

wekɔrohucha. ¹⁶O pfushiaru phɛ ike sụ phɛ g'ɛphe ta akojekwa onye ya bù. ¹⁷Iphemiphe ono mee iphe, Chileke shi l'ọnụ Azáya, bụ onye mpfuchi-ru Chileke pfua vukota; suru:

¹⁸ “Wakwa onye ejeru mu ozi baa;
onye mu hoṭarū l'onwomu.

O bụ onye mu yeru obu bya
abúru onye emeje g'obu
jidata mu.

Mu e-ye iya Unme mu l'ehu
g'ọ kɔoru ɔhamoha,
nọ lè mgboko lè mu e-kpe
phɛ ikpe.

¹⁹ O too jekwa atụ ịgoligoli;
ophu oojekwa echị mkpu.
Ophu ọ dükwa onye byaru
l'anuma olu iya l'etsuzo.

²⁰ O tọo nyakwofukwa g'ọ ka
mma l'ọ ekperema,
rigeru erigeru;
ophu ọ phụnyikwa g'ọ ka
mma l'ọ oróku,
enwu r̄eswereswe.

Oo-gudeekwapho eka iya g'o
gude iya jasụ teke iphe,
pfuru nhamunha a-kapyabẹ
ejo-iphe.

²¹ O bùru iya bụ onye ɔhamoha
a-nodu ele enya l'eka.”

eka ike Jizosu shi (Mak 3:20-30; Luk 11:14-23)

²²Tobudu iya bụ; a bya edutaru Jizosu nwoke lanu, ɔbvụ bu ebubu l'ehu. Obvu ono mee ya; ọ nodu atsụ ishi; tème ɔphu o pfudu opfu. Jizosu bya emee nwoke ono; ọ phụahaa uzo; pfuahaa opfu. ²³O dụ-dzukotaru ndu ono g'ɛphe ha biribiri ntumatu. ɛphe sụ: “?Tọ bùkwanu onye-a bụ Nwa Dévidi ɔbu?”

²⁴Ndu Fárisii nümae ya pho bya asụ: “Nwoke-a tege anodukwa achij-shije ɔbvụ; ọ to bụ l'o gude ike ɔbvụ, bụ Biyelezebołu, bụ iya bụ ishi iphe, bùkpoo ɔbvụ l'ophu.”

²⁵Jizosu maerupho iphe, ɛphe arị bya asụ phɛ: “Ali-eze -keha ẹbo; seahaa opfu bẹ ọ bùakwaa ola-l'iswi. Nokwapho g'oo-dụ unuphu; ozoo mkpukpu, keharu onwiya ẹbo. ²⁶Teke ọ bùkwanu lè Nsetanu achifuje

Nsetanu; oo ya bù lè nkwoaka dù l'ibe iya; ?denu g'ee-me g'alì-eze iya keru? ²⁷O -bùkwanuru l'oo Biyelezebolu bẹ mu gude achishi ọbvu; ?bù gunu bẹ ndu k'unu gudekwanu achishi ọbvu nkephé? O kwa iya bù l'oo ndu k'unu e-goshiwaro unu l'ikpe nmaru unu. ²⁸Obenu teke o bùkwanu l'oo Unme Chileke bẹ mu gude achishi ọbvu ọbu; oo ya bù l'o noo iphe, egoshi lè Chileke bùakwaa eze l'ehu unu.

²⁹"Too ?denu gẹ nemadzụ e-shi bahụ l'ulo onye ọkpehu dù je egwee ivu iya k'ehuka; a -gufu l'o vuru ụzo kee ya ẹgbu témamu l'o gweta ivu iya k'ehuka.

³⁰"Sụ-a; onye mu l'iya atugbaduru bùkwa onye opfu mu; onye mu l'iya ta achikobedu achikobe l'achikakwa achikà. ³¹Noo g'o gude mu sụ unu-a; iphemiphe, bù iphe-eji, ụnwu-eliphe eme; mékpo epfubyishi, ẹphe anoduje epfubyishi Chileke bẹ dukotachakwaa k'ophu Chileke a-guru phẹ iya nvụ; obenu l'onye pfubyiru Unme-dụ-Nsọ bẹ Chileke ta abyakwa agurụ nvụ. ³²Onyemonye, pfuru Abubu-Ndiphe ejo opfu bẹ aa-gùkwaru nvụ; obenu l'onye pfubyiru Unme Chileke bẹ a taa gùkwaru nvụ lè mgboko ọwa; ọphu aa-gùkwaru iya nvụ lè mgboko ọphu abyà nụ."

Oshi-ọmi yẹe akpuru iya
(Luk 6:43-45)

³³"I -nodu eme g'i wota akpuru dù ree l'oshi, i yero; vuru ụzo meadaa oshi ọbu g'o dù ree. Teke i haru oshi, i yero; o mebyihu; l'ii-maru l'akpuru iya a-dùkwapho eji; kèle e gude akpuru, oshi mịru amaru ẹgube oshi, o bù. ³⁴Unube ụnwu, ejo agwo nwụshiru-a! ?Unu e-shi ishiagha pfua opfu oma l'eka unu dù njo? kèle iphe, onu epfuje bù iphe, jiru obu bushihu. ³⁵Okpobe nemadzụ eshije l'okpobe iphe, dù iya l'obu wofuta okpobe iphe; ejo nemadzụ nodu eshijekwapho l'ejo-iphe, dù iya l'obu wofuta ejo-iphe.

³⁶"Gẹ mu karu unu: mbòku ikpe Chileke bẹ Chileke e-kpekwa onyemonye ikpe mkpokoro opfu, o pfujekporo. ³⁷L'oo kwa opfu, shi ngu l'ọnụ bẹ ee-gude gụa ngu l'onye pfuberekoto. O bùkwarupho opfu, shi ngu l'ọnụ bẹ ee-gudekwaphe nmaa ngu ikpe."

Iphe-ohumalenyà, meru l'ehu Jiona
(Mak 8:11-12; Luk 11:29-32)

³⁸Tobudu iya bù; o nweru ndu ezije ekemu mè ndu Fárisii haru bya asụ iya: "O-zì-iphe; menaarụ anyi iphe-ohumalenyà, e-goshi l'oo Chileke ziru ngu g'i bya eviya."

³⁹O yeeru phẹ iya onu sụ phẹ: "Ogbo-nta-a pakpokwaaru njo. Ephe te ekwedu nopyabye l'eka Chileke. Ephe nodu acho iphe-ohumalenyà. Ole o to dukwanu iphe-ohumalenyà ọzo, ee-goshi phẹ; gbahaa iphe, meru Jiona, bù onye mpfuchiru Chileke. ⁴⁰Noo kèle oo gẹ Jiona nɔru abalị ẹto: eswe l'enyanashi l'ime ẹpho ophomu okazụ ono bù gẹ Abubu-Ndiphe a-nọ abalị ẹto; eswe l'enyanashi l'imime ali. ⁴¹Ndu

Ninive l'a-gbalihu mbóku ikpe; nmaa ogbo nta-a ikpe; kélé izimanú lwarú ndu Ninive azú; ephe ghaa umere; Iwapfuta Chileke l'opfu, Jiona pfuru phé; obenu l'onye ka Jiona nō l'éká-a nta. ⁴² Nwanyí, bù eze ndu Sheba bẹ́ a-gbalihukwa mbóku ikpe; nmaa ogbo nta-a ikpe; kélé o shi l'éká igwe beru; alí beru bya gẹ́ ya númera opfu nkwanmenya Sólomonu. O be nta-a bẹ́ onye ka Sólomonu nō l'éká-a.”

Iphe, akpaje Ọbvụ alwa azú
(Luk 11:24-26)

⁴³ “Obujeru teke a chífurú nemadzú Ọbvụ l'ehu; Ọbvụ ono etsoru echí-egu éka mini adudu aghaphe; achọ éka ọ-o-nmè anmèe. Teke o jenyaaru; Ọphu ọ dudu éka ọ húmaru; ⁴⁴ l'ọ sụ gẹ́ ya laphueshikwa azú l'akahú ụlo iya-a. Teke ọ byatashiaru ọ dabyiwaru iphoró; a zawa iya azaza; dozichaa ya ree; ⁴⁵ l'oo je achíta Ọbvụ ẹsaa ozo, ka iya njo; ephe awụba je eburu iya. Ndžu nwoke ono teke ono abyá aka njo; eme lẹ teke mbụ pho. Nkwapho g'ọo-dụ ọgbo nta-a, megburu onwophé l'ejo-iphe-a bù ono.”

Ne Jizosu yęe unwune iya
(Mak 3:31-35; Luk 8:19-21)

⁴⁶ Noo ya; Jizosu kpükawaduru-a opfu l'ọnú epfu eyeru ndu ono; ne iya yele unwune iya byawaa bya apfuru l'etezi zia sụ g'e kua ya g'ephe pfuru yeru iya. ⁴⁷ O nweru onye súru iya g'o gebekwa lẹ ne iya yęe unwune iya nökwa l'etezi achọ g'ephe pfuru yeru iya.

⁴⁸ O sụ onye ono, pfuru iya ya nü ono: “?Bù onye bù ne mu; tọo bù ndu ole bù unwune mu Ọbu?” ⁴⁹ O bya atube ndu etsoje iya nü éka bya asú: “Wakwa ndu bù phé bù ne mu; bya abụru unwune mu baa. ⁵⁰ Kéle onyemonye eme iphe, dù Nna mu, bu l'imigwe l'uche; bùakwaa nwune mu kẹ nwoke; bya abụru nwune mu kẹ nwanyí; bya abùkwarupho ne mu.”

Onye agha mebyi iphe
(Mak 4:1-9; Luk 8:4-8)

13 ¹ O bùru ujiku lanú onokwapho bẹ́ Jizosu shi l'ulo ono tüğbua je anodu l'aguga eze-ényimu. ² A dù igwerigwe gbaphee ya mgburugburu; k'ophu ọ bahürü l'ugbo, nō l'ime mini ono je anodu. Igwerigwe ndu ono kuru l'eli-mgboko. ³ O gude etu zia phé iphe, dù igwerigwe sụ:

“Nwoke lanú jeru atu mebyi iphe. ⁴ O nödu atu mebyi iphe ono; ọ haru daa l'aguga gbororo; enu bya atutua ya. ⁵ Ozo nashihu iya daa l'alí, dù epfu-epfu; éka anu alí adu-zidu. Ntanta-a o fushia ome l'anu alí ono, ta adukwanu igbi ono. ⁶ Anwụ chilahaephō; o chipyashia ya. O nwülwashihi kpóshihu nkụ; kélé o to nwedu ogbarabvu l'ime alí. ⁷ Ozo daa l'éká akpuru Ọbvụ nō l'ime alí. Yele Ọbvụ ono futakota. Obvu onoya kpagbushia ya. ⁸ Ozo daru l'éká alí dù ree. O fushia

ome; vue evuvu; bya amia amimi. Ndu amita uko poro ise; ndu uko poro eto; ophu aburu uko poro liri.

9 “Onye nweru enu-nchi, anu iphe nnumakwa iya!”

**Iphe, meru iphe, Jizosu egudeje
etu ezi iphe
(Mak 4:10-12; Luk 8:9-10)**

10 Töbudu iya bu; ndu etsoje iya nu byapfuta iya bya asu iya: “?Bu gunu meru g'o gude i gude etu epfuru ndu ono opfu?”

11 Jizosu su phē: “Oo unubedula bē Chileke meru g'unu maru iphe, e shi domigbaa edomi, bu iya bu k'eka Chileke bu eze; obenu le ndu k'ono bē o to meduru g'ephe maru iya. 12 Noo kele iphe, bükpoo onye nweru nu bē Chileke e-yebaaru g'o nweru nweru k'etsutsu iya. Obenu onye ete nwedu nu bē oo-gbenu natafulenu nwophu, o nweru. 13 Noo g'o gude mu gude etu etu epfuruphe opfu. Kele ephe e-le enya nta lee imo; o to dudu iphe, ephe ahuma. Teke ephe nūmachaaru nta nūma imo; o to dudu ophu aga phē nchi. Ophu o dudu iphe, byaru l'edo phē enya. 14 O buru l'ehu phē bē iphe, Azaya onye mpfuchiru Chileke pfuru vürü; l'o suru:

“Ephe a-nга nchi nta ngaa
imo;
o to dudu iphe, edo phē
enya.

Lee enya nta lee imo;
o to dudu iphe,
ephe byaru ahuma.

15 Opfu l'ephe kpochiwaru obu.

Ephe swo-chiwaa nchi;
tanyibe enya.

O -burabu m'ephe
egudekwaa enya huma;
gude nchi phē nūma.

Obu phē emee g'o doo
phē enya; m'ephe
aghakobe
byapfuta Chileke g'o
dzoo phē.”^j

16 “Sū-a; ehu-utso bē a goru nu unu; opfu l'unu dudu ike gude enya unu huma uzo; gude nchi unu nūma iphe. 17 Lé tororo, mu eme ge mu gbuaru iya unu bu le ndu mpfuchiru Chileke; me ndu pfuberekoto, du igwerigwe

bé օ gúru əgu ahúma iphe-a, unu ahúma-a; ole əphe ta ahúmaduru iya. O gúkwaru phe pho anúma iphe-a, unu anú-a; ole əphe ta anúmaduru iya.”

Iphe, ətu onye agha mebyi iphe ono bù

(Mak 4:13-20; Luk 8:11-15)

18 “Wakwa iphe, ətu k'onye jeru atü mebyi iphe ono bù baa: 19 O nweru onye anoduje anú iphe, eepfu lè k'eka Chileke bù eze; ole o too dodu iya ənya. Onye-Njø ono abya anafü iya mebyi iphe ono, e pfuru, nò iya l'ime obu ono. O bùru əgube onye ono bù ndu k'ono, a gharu l'agúga gbororo onoya. 20 Ndu əphu daru l'epfu bù onye əphu bù: teke օ nümaru opfu ono bē օ natakpooru iya l'əhu-ṣtso. 21 Ophu օ tø gbaduru iya əgbarabvu l'obu. O kpoeopho upfu nwanshji; iphe mkpaméhu byapfutaę ya pho; əzoo ndu əzo melahaa ya ewere l'o kwetarü opfu ono; l'ə bùru iphe, əo-kpakota daa; parü opfu obu buhaa. 22 Ndu əphu daru l'eka obvu dù l'alı; bù onye əphu nümaru opfu Chileke; ole əogba egomunggo əhu iya. Eyenuka obu l'əku batanü bya akpaahaa opfu ono əhu. Ophu օ miduru amími. 23 Obenu lè ndu k'ono, bù mebyi iphe, a tñru l'okpobe alı ono; noo ndu əphu bù ndu anúmajechaa ya nü; bya ewota iya ye l'okpoma phe. O bùru ndu k'ono eyeje mebyi. Ophu eyee əkporo ise; əphu eyee əkporo eto; əphu eyee əkporo l'iri.”

Ətu, e gude ohu iphe anmaa

24 Noo ya; a nönyakwaa Jizosu byakwa anmaaru phe ətu əzo sú phe: “Gë Chileke e-shi goshi lè ya bù eze a-düephø gë nwoke, chitaru mebyi iphe, dù ree je aghaa l'alı. 25 O be l'ənyashi ujiku lanü; teke e kuchawaru mgbénya; onye əhogu nwoke ono bya achita akpuru iphe je aghakwaaphø l'eka ono, ə gharu əkpobe iya pho. O ghaebé iya bya abùru iya atügbu. 26 Mebyi iphe ono nödu l'eka ono fushia bya awata amími. Ohu iya pho fushikwaaphø bya amíja. A gbe teke ono húma l'ohu mebyi iphe yì iya. 27 Ndu ozi nnajuphu ono byapfuta iya bya asü iya: ‘Nnajiuphu; ?tø bunaa əkpobe mebyi iphe bē ə gharu l'alı ngu-a? ?Denuhunu g'o gude ohu iya fushia ya eghirigha nno?’ 28 Nwoke ono sú phe l'ə dù g'o bù ndu əphe l'iya dùru l'opfu bē meru iya nü. Ndu ozi ono sú iya: ‘?Bù iya bù l'ə dù ngu g'anyi je epheshia ya tøo?’ 29 O sú phe: ‘Waawaa! Unu -jeshia epheshi ohu mebyi iphe ono bē əka a-tünukakwa unu atütu; unu ejé ephekobe iya ndu əphu bù əkpobe iya. 30 Unu haa ya g'əphe tükø vua jeye teke ebubu iya. Noo teke mu a-karü ndu ebu iya nü g'əphe vuru əzo pheshiada ohu iya ono; chikobe l'eka lanü; sweshia ya

esweshi kpoo ya oku. Témanu éphe ebutawaro ọphu bụ ọkpobe iya vuba l'ulo mu teke ono.’ ”

Etu, e gude akpuru oshi mosutadu anma
(Mak 4:30-32; Luk 13:18-19)

³¹Jizosu byakwa anmaaru phē etu ozo sū phe: “Sū-a; ge Chileke e-gude goshi lē ya bụ eze l'a-duepho g'akpuru oshi mosutadu, nwoke wotaru ghaa l'egu iya. ³²Akpuru oshi ono bụ iya kakota rwijirwiirwii l'iphe, bụ-kota mebyi iphe, aaghaje aghaghā l'ali. Ole ọ bujero teke ọ byaru evua; l'ọ kakota iphemiphe, aakuje akuku l'eli. L'ọ bya aburu oshi k'ophu ụnwu enu, ephe l'eli anoduje akpa ẹpfune l'ekali iya.”

Etu, e gude iphe-ekoje-buredi anma
(Luk 13:20-21)

³³No iya; Jizosu byakwa anmaaru phē etu ozo sū: “Ge Chileke e-shi goshi lē ya bụ eze; a-duepho g'iphe-ekoje-buredi, nwanyị hataru nwasnshii ye l'ukpokutu iphe, eegudeje eme buredi. Iphe ono jiru nkweka eto.

Jizosu gude etu ezi iphe
(Mak 4:33-34)

³⁴“Ọ bürü etu etu egube ono bẹ Jizosu gude zikota ndu ono ozi-oma ono. O -gudedu etu bẹ ọ tọ dudu iphe, oozije phē. ³⁵Iphe ono je emee; iphe, onye mpfuchiru Chileke pfuru vụa; bụ ọphu suru:

“Mu e-gude etu etu pfuaru
phē opfu.
Mu e-pfurū phē iphe ono,
e domiru edomi eshinu
e meru mgboko ono.”^k

Jizosu epfu iphe etu ono, ọ nmaru k'ohu iphe ono bụ

³⁶Noo ya; Jizosu paru ikpoto ndu ono haa; bahushia l'ulo. Ndu etso-je iya nụ bya abyapfuta iya; bya asụ iya: “Konaaru anyi iphe, ọ bụ; mbu k'ohu iphe ono g'o doo anyi ẹnya.”

³⁷O sū phē: “Onye ono, agha ọkpobe mebyi iphe ono bụ Abubu-Ndiphe. ³⁸Ali ẹka ono, ọ gharu iya ono bürü mgboko l'ophu. Ọkpobe mebyi iphe ono, ọ gharu ono bürü ndu Chileke bụ eze phē. Ọphu bụ ohu iya ono bürü ụnwiegirima Onye-Njọ ono nwụru. ³⁹Ohogu ono, gharu ohu mebyi-iphe ono bürü Obutuswe. Teke ono, ee-butu iya ebuta ono bürü g'oo-dụ mē mgboko bvujeeopho. Ndu e-bu iya nụ bürü ụnwu-ojozi-imigwe.

^k 13:35 Günaa Ebvu 78:2.

⁴⁰Oo g'e phekoberu ohu iya ono chiṭa je akpoo ɔku ono bu g'oo-dụ teke mgboko a-bvụ. ⁴¹Abụbu-Ndiphe e-zì ụnwu-ojozi-imigwe iya g'ephe chishikotakpo iphe, bu ndu ono, kpatarụ nwibe phę eme iphe-eji ono mę iphe, bu ndu emeje ejo-iphe ọzo g'ephe hakota; ⁴²chịru ye l'ota chichichi ɔku. Eka ono bę nemadzụ a-nodu kwaa ejo erekwa; taa ikireze. ⁴³Ndu ophu pfuberekoto l'iphu Chileke a-nodu egbu nwijinwii g'enyanwu l'eka Nna phę bu eze. G'onye nweru ẹnu-nchi nümakwa iya!"

Iphe labo, vugbaa oke aswa

⁴⁴"Eka Chileke bu eze dụ g'iphe, vu oke aswa, e woru domia edomi l'egu. Onye lanụ je ahụma iya woru iphe kpuchia ya; teru ęswa lashia. O laa je atuko iphemiphe, o nweru reshia je azụa alị ono."

⁴⁵Noo ya; o sụ: "Onye maru iphe, eka Chileke bu eze bu; emeje g'eze onye agba ngho; o nodu acho igopoto, amashi mma ike, ya a-zu. ⁴⁶O chonyaa ya; bya ahụma ɔphu ere ntumatu. O laa je atuko iphe, o nweru reshia gude je azụa ya.

Ugbu-ikokoro

⁴⁷"Sụ-a; Eka Chileke bu eze dükwa g'egube eewojeru ugbu-ikokoro tịa l'eze-enyimu-a; l'ọ nwukoo ẹma, dụ iche iche. ⁴⁸Ema ono -jiephø ugbu ono; l'a bya akpua ya kpufuta eli-mgboko; bya anodu anoo; hoọ ya ahoho; hoshia ya ɔphu dụ ree ye lę nkata bya ekporu ndu ɔphu dụ ejị je awüşhia. ⁴⁹Noo g'oo-dụ teke mgboko a-bvụ. Ndu ojozi-imigwe a-lufuta bya ahoshia ndu ejo-iphe l'eka ndu pfuberekoto nọ. ⁵⁰L'ee-je achịru phę ye l'ota chichichi ɔku. Eka ono bę nemadzụ a-nodu raa ejo erekwa; taa ikireze."

Iphe ɔphúú l'akahụ iphe

⁵¹Noo ya; Jizosu jia phę sụ phe: "?O kwa l'iphe ono, mu epfu ono doru a unu enya?" Ephe sụ iya: "Ee Nnajuphu!"

⁵²O sụ phe: "Oo ya bu l'iphe, bu onye maru ékwo-opfu Chileke maghee ya ree; bya abụru onye kwetawaru lę Chileke bu eze iya bę dęephø gę nwoke, kwarụ eze unuphu. O nodu atukoje akahụ iphe mę iphe ɔphúú gwefuta l'ulo ɔphu o doberu ęku, dụ iya mkpa."

Aajika Jizosu lę Nazaretu (Mak 6:1-6; Luk 4:16-30)

⁵³Tobudu iya bu; Jizosu nmaebekotakpoeopho ętu ętu ono g'o ha; o bya eshi l'eka ono tugbua; ⁵⁴lashia mkpukpu iya. O rwua ęka ono bya abahụ l'ulo-ndzukọ ndu Jiu je eziahaa phę opfu Chileke. O zirwua iphe Ọbu k'ophu o dụ ndu nọ l'eka ono biribiri. Ephe tuko pfuahaa sụ: "?Bu awe bę egube oke mmamiphe Ọwa-a shi iya? ?Dęnu g'o shi emečebe iphe-ğhumalenyə Ọwa-a? ⁵⁵?To bụnu iya-a bu nwatibe nwoke kapyinta-a? ?To bụnu Meri bę ne iya

aza? ?Tо bụnu iya bụ nwune Jiemuṣu yele Jioṣefu; waa Sayimoru; mē Jiu-dasu? ⁵⁶?Tо bụnaa unwune iya kē nwanyi bē anyi l'ephe bugbaa l'eka-a? ?Bụ awe bē o shi nwutachahunaa iphe ọwa-a?” ⁵⁷Iphe ono kpatsu phē ehu-eghu.

Jizosu su phē: “Onye mpfuchiru Chileke bē aakwabéjekwa ùbvù l'eka-meka; agufuekwapho lē mkpukpu iya waa l'ibe iya.” ⁵⁸O bürü iya meru g'o gude ophu iphe, dū biribiri, ha shii, Jizosu meru l'eka ono adudu igwerigwe kele ephe te ekwetaduru nkiya.

Anwuhu Jionu onye emeje baputizimu

(Mak 6:14-29; Luk 9:7-9)

14 ¹No iya; o bürü teke ono bē Herodu, bụ ochi-oha Gálili nümaru údù Jizosu; ²bya asu ndu ejeru iya ozi: “?Unu maru-a l'ọ kwa Jionu ọphu emeje baputizimu tetaru dzuru ndzú ozo; o kwa iphe ono meru iphe, ooduje ike eme iphemiphe ono, dugbaa biribiri ono.”

³Iphe, meru nü bụ lē Herodu zijeru; e je egude Jionu; kee ya egbu je atuchia l'ulo mkporo. O bürü Herodiyasu bē kparu iya nü. Herodiyasu ono bụ nyee Filipu. Filipu bükwanuru nwune Herodu. ⁴Lé Jionu shi asu-je Herodu l'ọ iphe, ta adudu Chileke ree bē o meru; l'o jeru ahata nyee nwune iya ono luru. ⁵Ome o tọ búwaa lē Herodu atsú oha ebvu mē o gbuwaa Jionu ebugbugu. Obenu l'oha pfudzuwaru lē Jionu bụ onye mpfuchiru Chileke.

⁶Noo ya; o be mbóku, bụ eswe, Herodu aboje Qbo-iphe gude anyata mbóku, a nwuru iya; nwa Herodiyasu kē nwanyi bya etee ebvu l'atati-phu ndu ebyaa Herodu ono. Ehu tsqo Herodu ntumatu. ⁷Tobudu iya bụ; o richaaru iya angu su lē ya a-nü iya iphe, o rwokpoeru iya pho.

⁸Noo ya; ne iya kwaru iya ye. O byapfuta Herodu bya asu iya: “Yenu ishi Jionu ọphu emeje baputizimu l'ochi pataru mu l'eka-al!”

⁹Ehu daephō eze ono dzuu. Obenu l'eshinu o riwaru angu l'iphu ndu ono, byaru iya ebyaa ono bē o suru g'a nukwa iya iphe, o suru g'a nü iya. ¹⁰O zia; e je egbuta Jionu ishi l'ulo mkporo; ¹¹ye l'ochi bya apēe nwa-mgboko ono. Nwata woru iya je apēe ne iya. ¹²Ndu etsoje Jionu bya bya apata ogwe iya je elia. Ephe mechaas; je akoror Jizosu iphe, meru nü.

Jizosu anu unu umatuzu iri l'ebō

l'ukporo iri nri

(Mak 6:30-44; Luk 9:10-17; Jion 6:1-14)

¹³Tobudu iya bụ; Jizosu nümaephō iphe, meru nü; o kwe hm bahü l'ugbo tuggua jeshia l'eka ọo-nodu nwékiya. Ikpotu ndu ono nümaephō lē Jizosu gudewaa ugbo tuggua; ephe shi lē mkpukpu lē mkpukpu gude ọkpa tsoru iya. ¹⁴O futa l'ugbo ono bya ahümä ikpoto nemadzu, ha shii, no l'eka ono. Imemini phē dū iya shii; o mee ndu iphe eme; ephe wekoroohu.

¹⁵ O bejeepho l'uzenyashi ndu etsoje iya nü jepfu iya je asu iya: “?I maru-a l'eka-a bu echiegu; teme nchi nodu ejihuwa? Sudupho ikpoto ndu-a g'ephe laa; g'ephe abahukwanu le mkpukpu le mkpukpu-a, no-pheru anyi mgburugburu-a je azutaru onwophe nri.”

¹⁶ Jizosu su phē: “G'ephe te ejeshirō alala. Unu nunu phē nri g'ephe ria.”

¹⁷ Ephe su iya: “Iphe, anyi gude l'eka-a bükwa ishi buredi ise waa ema labo kpürumu.”

¹⁸ O su phē: “Ngwa; unu chitaru mu iya l'eka-a.” ¹⁹ Noo ya bu; o karu ikpoto ndu ono g'ephe noduchaa anqo l'eka ono, nweswa du kirikiri ono. O bya achita ishi buredi ise ono waa ema labo pho; bya apalia enya imeli; kele Chileke ekele ke nri ono; bya eworu iya nyawashia chiru nü ndu etsoje iya nü. Ndu etsoje iya nü woru iya keshiaru ikpoto ndu ono. ²⁰ Ephe tuko rijichaa ephe. Ephe bya atutukobe ndu ophu e riphodoro. O ji nkata iri l'ebu. ²¹ Unwoke, yi le ndu ono, riru nri ono beru l'unu unwoke iri l'ebu l'unwoke ükporo iri; a -gufukwa uncanwanyi l'unwegirima.

Jizosu eje ije l'eli mini (Mak 6:45-52; Jion 6:16-21)

²² Töbüdu iya bu; Jizosu su ndu etsoje iya nü ono g'ephe bahu l'ugbo; vuru iya uesto dafu azu iya ophuu ge ya pfuadaru igwe oha ono g'ephe lashja. ²³ O pfuchaerupho igwe oha ono; ephe lashichaephō; o tuqbua je anodu l'ubvu nwékinyi iya pfuahaa nüahaa Chileke. Nchi jihuchaa; o nodu pho l'eka ono nwékinyi iya.

²⁴ Ugbu ono nodu l'echilabu eze-enyimu ono. Oke akpara-mini nodu atukwapho. O mee akpo ugbu ono nodu atsu l'ehu; kele pherephere ezifuanu iziphu. ²⁵ Jizosu jeru ije l'eli mini ono jepfushia phē. Teke ono buwaru l'iphe-oduu aha enu. ²⁶ Ndu etsoje iya nü humae ya pho; eka ooje ije l'eli mini ono; ehu nmalahaa phē anmama; eka ephe dobesu l'oo maa. Ephe chishia mkpu; eka ndzü agu phē.

²⁷ Teke ono kwapho; Jizosu su phē: “G'okpoma shihu unu ike. O bua mbedula. Ndzu ba agushi unu.”

Pyita eje ije l'eli mini

²⁸ Noo ya; Pyita su iya: “Nnajuphu; o -bürü ngu eviya; kanürü mu ge mu nyibata l'eli mini jee ije byapfuta ngu.”

²⁹ O su iya: Ngwa! Byanu! Pyita kwenu do; nyifuta l'eli ugbo ono jeru ije l'eli mini ono jepfushia Jizosu. ³⁰ Töbüdu iya bu; o humaephō akpara-mini ono, atu nü ono; ndzü güahaa ya. Ndzu wataę ya pho agugu ono; o wata anguda anguda le mini ono. O rashja: “Nnajuphu dzoo mu-o!”

³¹ Jizosu bya amachia eka selita iya su iya: “Oo-wa! Ekwekwe nkengu apaa nwanshii. ?Bu gunu meru g'o gude i boahaa obu ebo?”

³² Yee Pyita bya aswiru bahu l'ime ugbo ono. Oke pherephere ono zibuhu. ³³ Ndu etsoje iya nü ono, nokota l'ime ugbo ono bya abaarü iya eja su iya: “I bupho Nwa Chileke obu eviya.”

**Jizosu eme gę ndu iphe
emegbaa wekoroju le Gənesaretu
(Mak 6:53-56)**

³⁴Tobudu iya bụ; Jizosu phę daghaa mini ono bya afıta le Gənesaretu.
³⁵Ephe fütaephō; ndu eka ono hübechawaa Jizosu ama. E zia; a gbachaa-
ru je l'unuphu l'unuphu je apatachaaru iya ndu iphe emegbaa g'ephe ha.
³⁶Ephe nödu arwoje iya g'o kwe g'ephe denyi iya eka; obetaru ọ búru l'önü
uwe iya. Iphe, bükpoo ndu denyiru önü uwe iya ono eka wekorojhuchaa.

**Omelalı ndiche ndu Jiu
(Mak 7:1-13)**

15 ¹Oo ya bụ; ọ dürü ndu Fárisii, dörü l'eka ono; wakwapho ndu
ezije ekemu. G'ephe ha tuko shi Jierúsalemu byapfuta Jizosu bya
asụ iya: ²?Bụ gunu meru iphe, ndu etsuje ngu nü emebyi omelalı, shi le
nna anyi oche phę? ?Bụ gunu meru iphe, ephe ta akwojedu eka akwojwo
tēmanu ephe erije nri?”

³Jizosu bya asụ phę: “?Bükwanu gunu meru g'o gude unu gbę gwobechia
ekemu, Chileke sürü g'e meje je emeahaa omelalı, nemadzụ doberu? ⁴Le
Chileke sükwaru: ‘Yejekwaru nna ngu yele ne ngu übvù.’ Bya asukwapho:
‘Onye epfujeru nna iya ọzoo ne iya ejø opfu g'e gbukwaa onye obu egbu-
gbu.’” ⁵Unubedula byakwanu epfu bya asụ: ‘O -búru le nemadzụ sürü nna
iya; ọzoo ne iya: Iphe, mu gege egude kwọo ngu buakwaa iphe Chileke.’ ⁶‘Oo
ya bụ l'onye ono ta agbađuru kę g'o gbaaru ne le nna iya mkpu.’ Unu su l'o
to pfuduru ejì. Unu shi egube ono gude l'unu eme omelalı, unu ezi; mee Opfu
Chileke ọ búru iphe-mmanu. ⁷Lekwa unubedula tuko-l'ehu-atuko-l'obu-a! Azáya,
onye mpfuchiru Chileke pfugbuakwaru k'unu teke o pfuchiru Chileke su:

⁸“Ndu-a bụ l'ogbogboromonu
bę ephe gude
akpıritaru mu ntse.
Ọ búru ire bę ephe gude
aja mu ajaja;
obu phę nödugbaa mu
ügenya.

⁹Ephe abarụ mu ejø mkpe;
bya ezi ekemu,
nemadzụ türu;
ọ nochia ẹnya ekemu
Chileke.””

---

¹ **15:4** Gunaaw Awü 20:12; Dit 5:16.   ^m **15:4** Gunaaw Awü 21:17; Uke 20:9.   ⁿ **15:9** Gunaaw
Azá 29:13.

**Iphe, aasø nsø; mè iphe,
a ta sòdu nsø
(Mak 7:14-23)**

¹⁰ Jizosu bya ekua igwe oha ono; bya asu phë: “Unu gebekpôdapho gë mu karü unu g'o doo unu enya. ¹¹ O tò bükwa iphe, nemadzù eri l'önü atûrwu iya; o kwa iphe, shi nemadzù l'ime obu fûta iya l'önü bû iphe, atûrjuwe iya nû.”

¹² Tôbudu iya bû; ndu etsoje iya nû byapfuta iya bya asu iya: “?I maru-a l'iphe ono, i shi epfu ono shikwa eghu ndu Fárisii eghu?”

¹³ O su phë: “Iphe, bükpoo oshi, ata bûdu Nna mu, nô l'imigwe gude eka iya yee ya bë ee-phefukwa ephefу. ¹⁴ Unu paru phë rô haa l'ephe bû ndu atsû ishi, kpu ndu atsû ishi. Onye atsû ishi -kpuru onye atsû ishi ibe iya bë ephe a-tükokwa dalahü lê nsu.”

¹⁵ Pyita su iya: “Meeshinu g'etu ono doo anyibedua enya.”

¹⁶ Tôbudu iya bû; o su phë: “?Bû iya bû l'unubedula be iphe ete dojekwapho enya? ¹⁷ Unu ta amakwapho l'iphe, eeri l'önü bû l'ephô bë oobahuje; l'eeshi l'eka ono nyifu iya. ¹⁸ Obenu l'iphe, nemadzù epfu l'önü bû l'obu bë o shi iya fûta. O bûru ono bû iphe, atûrwu nemadzù. ¹⁹ Kele o o l'ime obu nemadzù be iphemiphe-a shi: agba ejo egomunggo; egbu ochi; eri ogori; apharwûshi onwonye; ezi iphuru; adzû ükâ; yele epfurwushi nemadzù. ²⁰ O iphemiphe ono bû iphe, atûrjuwe nemadzù. Obenu l'a ta kwoduru eka ria nri tee atûrwudu nemadzù ililekpoo.”

**Ekweta nwanyi, abûdu onye Jiu
(Mak 7:24-30)**

²¹ Jizosu gbeshi l'eka ono bya ejeshia mkpükpu lê mkpükpu, nô-pheru Ta-ya yele Sayidonu mgburugburu. ²² A bya l'amaru; nwanyi Kénanu, bu l'eka ono byapfuta iya bya echia mkpu su: “Nnajüpöh, bû Nwa Dévidi! Phunaaru mu obu-imemini! Lë nwatibe mu kë nwanyi bë  bvü alokwa kpurukpuru.”

²³ Ophu Jizosu epfuduru opfu yeru iya. Ndu etsoje Jizosu bya arwoahaa ya su iya: “Chifunu nwanyi-a, l'etsophe anyi arachi anyi nchi-a.”

²⁴ Jizosu su: “O tò dükwa eka  zo, Chileke ziru gë mu je; gbahaa gë mu jepfu ndu Ízurelu, bû igwerigwe atûru, tuphashihuru etuphashihuru.”

²⁵ Nwanyi ono gbeshi bya adaa kpurumu l'iphu iya su iya: “Nnajüpöh; jiko gbaaru mu rô mkpu.”

²⁶ Jizosu su iya: “Nwanyi-a; o tò dükwa ree g'e woru nri  nwegirima nû  nwu nkûta.”

²⁷ Nwanyi ono su iya: “Ono d a nno Nnajüpöh! Obenu lë nkûta atutuje-kwaa  virivi nri, dashihuru l'eka onye nwe phë nû eri nri.”

²⁸ O pfuchaa nno; Jizosu su iya: “Oowee! G be nwanyi  wa-a! Ekwekwe nkengu apaa. Aa-o! O kwapho g'ogou ngu bû g  Chileke e-meru ngu.” E shiepho teke ono gedegede; o bûru ada iya nwanyi ono ewekorohu.

**Jizosu eme g'ehu dū
ikpoto nemadzū ike**

²⁹ Jizosu shi l'eka ono tufua bya etsoru aguga aguga eze-enyimu Gálili ogologo; je enyihi eli úbvú je anodu. ³⁰ Töbudu iya bū; ikpoto nemadzū wuru byapputashia ya; dutagbaaru iya ndu eniyeni; mē ndu ndanwū danwúshiru; mē ndu atsū ishi; mē ndu te epfudu opfu; mewaro igwerigwe ndu զո, iphe emegbaa. Ephe bya achiru phē wúshiru Jizosu lē mgboru օkpa. O mee; ehu dükota phē ike. ³¹ No iya; ehu dükota phē ike; k'ophu o dū ikpoto ndu ono biribiri g'ephe húmaru lē ndu te epfudu opfu pfuaharu opfu; ndu ndanwū danwúshiru; ehu tetachaa phē. Ndu eniyeni jeahaa ije; ndu atsū ishi nōdu aphu զո. Ephe jaahaa Chileke kē ndu Ízurélu ajaja.

Jizosu anu ụnu ụmadzu iri nri

(Mak 8:1-10)

³² Töbudu iya bū; Jizosu bya ekua ndu etsoje iya nū bya asū phē: “Imemini ikpoto ndu-a dükwa mu; g'onye l'ephe nowaru ujiku éto l'eka-a; ophu o budy l'o dükwaduru nri, ephe gude, ephe e-ri-a. Ophu mu a-sükwanu g'ephe swíru egu lashia. Mu -pfua nno; ephe lashia; mbà atushi phē l'զո.”

³³ Ndu etsoje iya nū sū iya: “?Bū awe bē anyi a-húmakwanu buredi lechiégu-a, l'a-sū ikpoto ndu-a eriri?”

³⁴ Jizosu sū phē: “?Bū ishi buredi ole bē unu gudekpoo?” Ephe sū iya: “O kwa ishi buredi ęsaa; waa ụnwú-ema, haru yíkwaru iya pho.”

³⁵ O ya bū; o sū g'ikpoto ndu ono nōdükota anqo l'alí l'eka ono. ³⁶ O bya achita ishi buredi ęsaa ono waa ụnwú-ema ono bya ekele Chileke ekele. O bya awashia ya bya achie ndu etsoje iya nū; ephe keeru ikpoto ndu ono. ³⁷ Ndu ono tuko ria nri rijichaa epho. Ndu etsoje iya nū bya atutua ibiribe buredi ophu ghuduru nū; o ji nkata-eevu-iphe ęsaa. ³⁸ Ndu riru nri ono dū ụnu unwoke iri; a -gufukwa uwanyi mē unwegirima.

³⁹ O bya asū ndu ono g'ephe lawaró. Ephe wúkahu lashia. O bya abahú l'ugbo; o bürü iya eje alí Magadanu.

Eepfu gé Jizosu mee

ohumalenyá

(Mak 8:11-13; Luk 12:54-56)

16 ¹Ndu Fárisii mē ndu Sadusii bya agbabérü Jizosu ónyà opfu g'ephe gude nmata iya. Ephe bya asū iya g'o menaarü phē iphe-ohumalenyá, shi l'imigwe. ²O yeeru phē iya ọnu sū phē: “Qobujeru teke o bū l'uzenyashi bē akpaminigwe charu roboo; unu asū l'echele iya bē mbóku a-dükwaa ree. ³Teke o bükwanu l'utsu bē unu húmaru g'igwe dū rogoro rogoro; tème erwurwu dū iya; unu asū l'igwe e-dzekwa o-lwa-bo-roboror ntanu-a. Sū-a; eshinu unu amajéchaaru eepfu gé mbóku a-dū mē

unu -lee enya l'akpaminigwe; ?denu g'o gude ophu unu adudu ike kọ iphe, ọ bụ; mbụ iphe, emegbaa l'ogbo nta-a? ⁴Ogbo nta-a pakpokwaru njo. Ephe te ekwedu nopyabe l'eka Chileke. Ephe acho iphe-ohumalenyen; ole ọ to dukwanu iphe-ohumalenyen ọzo, eemeru phẹ; gbahaa iphe, meru Jiona.”

O pfuchaa nno; ọ parụ phẹ haa l'eka ono; ọ bürü iya atugbu.

Ụta, Jizosu ata ndu etsoje

iya nụ

(Mak 8:14-21)

⁵No iya; ndu etsoje iya nụ bya erwua azụ eze-enyimmo ono azụ iya ophuu bya anyata l'ephe zocharu egude buredi. ⁶Jizosu sụ phẹ: “Unu letakwa enya; unu kwabekwa enya g'iphe-ekoje-buredi kę ndu Fárisii mę kę ndu Sadusii te emebyi unu.”

⁷Ephe pfuaharu nwibe phẹ sụ: “O kwa kélé anyi te egudedu buredi-a.”

⁸Jizosu maerupho iphe, ephe epfu bya asụ phẹ: “Oo-wa! Ekwekwe k'unu apaa nwanshij! ?Bụ gụnu bę o gude unu nödu epfugbaa l'unu te egudedu buredi? ⁹?Toko dokwapho unu enya? Teke mu gude ishi buredi ise keeru ụnu nemadzu iri l'ebu l'ukporo umadzu iri; ?bụ nkata-eevu-iphe ole bę unu tutu-jiru l'iphiriba iya? ¹⁰Too ?unu ta anyatakwarupho k'ishi buredi ęsaa ono, mu gude keeru ụnu nemadzụ iri onoya? ?mę nkata-eevu-iphe ole, unu tutu-jikwarupho l'iphiriba iya? ¹¹?Denu g'o gude ophu unu amadụ l'o to będu opfu buredi bę mu epfurụ unu teke ono, mu sụru unu g'unu kwabekwa enya g'iphe-ekoje-buredi ndu Fárisii mę kę ndu Sadusii te emebyi unu ono?”

¹²O bürü iya bụ l'ephe amaru l'o to będu iphe-ekoje-buredi bę ọ kwata epfu sụ g'ephe kwabekwa enya iya; l'iphe, oopfu g'ephe kwabekwa enya iya bụ iphe, ndu Fárisii ezi yee kę ndu Sadusii.

Pyita akọ onye Jizosu bụ

(Mak 8:27-30; Luk 9:18-21)

¹³O bürü iya bụ le Jizosu phẹ abya erwua mkpukpu, nogbaa le Sizariya Filipayi. O jiahaa ndu etsoje iya nụ sụ phẹ: “?Bükpo onye bę ndiphe asụ-jekpoo le mube Abubu-Ndiphe bụ?”

¹⁴Ephe sụ iya: “O dürü ndu sụru l'i bụ Jionu ophu shi emeje baputizi-mu; ndu asụ l'i bụ Elayijia; tème ọ dürü ndu sụru l'i bụ Jieremaya; ndu sụ l'i bụ onye lanu le ndu mpfuchiru Chileke.”

¹⁵O sụ phẹ: “Unubedula; ?unu sükwanuru le mu bụ onye?”

¹⁶Sayımonu Pyita sụ iya: “Oo ngu bụ Kéreshi ọbu, bya aburu Nwa Chileke; mbụ Chileke ophu nö ndzụ.”

¹⁷Jizosu sụ iya: “Ehu-ütso bę a goru nụ gube Sayımonu nwa Jiona! L'o to bükwa amadụ meru g'i maru okpobe-opfu ono. O kwa Nna mu, bu l'imigwe. ¹⁸Sụ-a; iphe, mu akafiaru ngu bụ; ọo ngu bụ Pyita. O bürü l'eli

mkpuma-a bę mu a-kpü Chjochi mu. Ophu o dudu m'obeta o bürü anwü-hu a-dü ike emebyi ya nü. ¹⁹Mu a-nü ngu ire-igodo k'eka Chileke bę eze. Oo ya bü; iphe, bü iphe, i keru egbu lę mgboko-a bę a gbeakwaa l'imigwe kee egbu. Iphe, bü iphe, i törü l'egbu lę mgboko-a bę a gbeakwaa l'imigwe töö l'egbu.”

²⁰O pfuebe nno bya akaru phę g'o to dükwa onye զո, ephe e-pfurul'qo ya bü Kéreshi զու.

**Epfupfu mbü, Jizosu epfu
lę ya e-je iphe-ehuka nwühu
(Mak 8:31—9:1; Luk 9:22-27)**

²¹No iya; o bürü teke ono bę Jizosu wataru epfurul'ndu etsoje iya nü gę ya e-gude jee Jierúsalemu; ya ejee iphe-ehuka, dü igwerigwe. O bürü l'eka ndu bü ogerenya; waa ndu-ishi uke Chileke; waa ndu ezije ekemu bę ya e-je iphe-ehuka ono. Ephe eworu iya megbua. O -rwua lę mböku k'eto iya; ya eteta dzüru ndzü զո.

²²Pyiṭa bya ekuchi iya ekuchi baaharü iya mba su iya: “Tuswekwa Nnajuphu! Te epfukwa egube ono! Egube զա-a ta abyakwa l'anwüru ngu!”

²³Jizosu bya aghaa զա bya asu Pyiṭa: “Gbeshi mu l'iphu gübe Obutuswe ono. Nta-a bę iime g'i bürü սպfi adü mu l'okpa; kélé iphe, իiri ta abüdu uche Chileke; զո uche nemadzü bę իiri.”

Etso Jizosu

²⁴Töbudu iya bü; Jizosu su ndu etsoje iya nü: “Onye o dü g'o tsoru mu g'onye ono mja onwiya զա; vuta oswebe զնwu nkiya bya etsoru mu. ²⁵Kélé onye eme g'o dzöö onwiya ndzü l'e-tuphakwa ndzü iya etupha. Onye gudekwanu opfu ehu mu tuphaa ndzü iya lę mgboko-a e-nwe-kwanuru ndzü ojejoje. ²⁶Lę-a; ?bü gunu bü urwu, nemadzü ritaru mę o -nwekötachaaru iphemiphe, no lę mgboko-a; tuphakwanaa ndzü iya? O tö dükwa iphe, nemadzü egude agbata ndzü iya mę o -tuphahüwaa. ²⁷Kélé Abübu-Ndiphe a-bya ekpee ndiphe ikpe. O -nöodu abya l'oogude übvü, egbu nwüinwii gę Nna iya egbu. Teke ono yele չնwu-օջու-իմից իա aswiru; l'qo-bya apfua onyemonye սցո գ'iphe, o meru gbaru. ²⁸Su-a; gę mu gbukwaaru iya unu tororo; o dükwaru ndu harü pfüru l'eka-a, ata yidü nwühu; gbahaa l'ephe humaadaru teke Abübu-Ndiphe a-bürü eze; gude übvü; waa ike, dü biribiri egbu nwüinwii abya.”

**Jizosu egbu nwüinwii
(Mak 9:2-13; Luk 9:28-36)**

17 ¹A noephö abalı ishii; Jizosu duta Pyiṭa yele Jiemosu; waa Jionu, bü nwune Jiemosu duru phę je enyikota übvü, ha l'eli; ephe je anöodu nwékaphe. ²Chileke gbanwee սցուց իա l'atatiphu phę. Iphu iya gbuahaa

nwiiinwii g'enyanwu. Uwe iya chaahaa kę phuuphuu g'anwu eswe.³ Noo ya; a bya ele ẹnya; Mósisu yele Elayijia chaa l'iphu phę; abo uja eyeru Jizosu.

⁴Pyiṭa pfu-bulihu sụ Jizosu: "Nnajiuphu; o dükwa ree g'anyi nō l'eka-a; gę mu tħa mkpu ḥeto mę o -dükwa ngu ree; nanu nkengu; nanu kę Mósisu; nanu kę Elayijia."

⁵O kpkwaduru-a iphe ono l'önü epfu; urwukpu, chagburu unctiona bya asokputa phę. Olu-opfu shi l'urwukpu ono dafuta sụ: "Onye ọwa-a bụ nwa mu nwoke. Mu yeru iya obu. O jiru mu epho. Unu nūmajekwa iphe, oopfu!"

⁶O be teke ndu etsoje iya nü nūmaru olu-opfu ono; ẹphe dakota kprumku kpube iphu l'alí. Ndzu nōdu agushikpoo phę ike. ⁷Jizosu bya bya ebyia phę ẹka bya asu phę: "Unu gbalihu. Ndzu ba agushi unu." ⁸Ephe gbalihu bya achikaa ẹnya; chikaa ẹnya; ọphu o duedu onye ẹphe h̄umaru; a -gufu Jizosu nwékinyi iya.

⁹Ephe nyizetashia l'ubvú ono; Jizosu pfushiaru phę iya ike sụ phę g'o to dükwa onye ẹphe e-pfurui iphe, ẹphe h̄umaru jasu teke Abubu-Ndiphe e-shi l'önü teta dzuru ndzu.

¹⁰Ndu etsoje iya nü jia ya sụ: "?Bụ gunu meru iphe, ndu ezije ekemu suru le Elayijia e-vuadaru uze bya?"

¹¹O yeeru phę ọnun sụ phę: "O kwa eviya le Elayijia vufutajeadaa uze bya g'o dozia iphemiphe ree. ¹²Ole-a; gę mu kakwaru unu: Elayijia byahaakwaru; ọphu ẹphe amadu l'oo ya. Ephe mee ya umerekete. Nokwapho gę Abubu-Ndiphe e-shi phę l'eka jee iphe-ehuka."

¹³O bụru teke ono bę ndu etsoje iya nü maru l'onye oopfuru phę opfu iya sụ l'ọ byawaru bụ Jionu ọphu shi emeje batutizimu.

**Eeme onye Ọbvu atu ndapfu
g'o wekoroju**
(Mak 9:14-29; Luk 9:37-43a)

¹⁴Ephe byapfutaephō ikpoto ndu ono; nwoke lanu byapfuta Jizosu bya egbushi ikpere l'iphu iya sụ: ¹⁵"Nnajiuphu; phunaaru nwa mu nwoke obu-imemini; kele ndapfu atu iya; mbu o nōdu atushikpoo ya ike. Kele tekenteke bę ootujeru iya chie l'oku; teme o nōdu atujekwaru iya phę chie le mini tekenteke. ¹⁶Tobudu iya bụ; mu dutaru iya ndu etsoje ngu nü; ọphu ẹphe adudu ike mee g'ehu dū iya ike."

¹⁷Jizosu sụ: "Haa-oo! Unubę ogbo ejio okpoma ọwa-a, adudu iphe, unu ekwetaje-a. ?Bụ teke ole bę mu l'unu a-nę-beru? ?Mu a-takporu unu nshi taberu teke ole? Unu dutaru mu iya l'eka-a." ¹⁸No iya; Jizosu bya abaarụ Ọbvu ono mba. Ọbvu ono phefu nwata ono l'ehu. E shi teke ono o bueru-pho nwata ono ewekoroju.

¹⁹E mechaas; ndu etsoje Jizosu byapfuta iya teke o nō nwékiya; bya asu iya: "?Bụ gunu meru iphe, anyi adudu ike chifụ Ọbvu ono?"

²⁰Jizosu sụ phę: "O kwa ekwekwe, unu ekweshiduru ike kparu iya. Gę mu gbukwaaru iya unu tororo; ekwekwe unu -habekpoonu shii gę nwa rwijirwiirwii

akpuru mosutadu bę unu a-sükwa eze úbvú-a; ‘Úbvú; phofu onwongu je anodu l'eka pho.’ Loo-pholia onwiya. O tọ dükwa iphe, a-kpọ unu eka ememe. ²¹Ole egube obvu-a ta alufujekwa abudu loo onye aswije egu epfu anu Chileke chiru iya.”

**Jizosu epfu iya k'ugbo ębo
lę ya e-je iphe-ęhuka nwuňu
(Mak 9:30-32; Luk 9:43b-45)**

²²O be ujiku lanu; ndu etsoje Jizosu dzukobę lę Gálili; Jizosu su phę: “Abubu-Ndiphe bę ee-mechakwaa deru ye ndiphe l'eka. ²³Ephe eworu iya megbua. O -rwua lę mboku k'eto iya l'o teta dzürü ndzü.” Aphu iya kwa-takpoo rwua phę l'obu.

Jizosu atu akiriko eze-ulo Chileke

²⁴Noo ya; Jizosu yee ndu etsoje iya nü byarwutaephō Kapaniyomu; ndu anaje okpoga akiriko k'eze-ulo Chileke bya ejepu Pyita je ajia ya su: “?O dù g'onye ezije unu iphe ta apfujedu okpoga akiriko eze-ulo Chileke tọo?”

²⁵Pyita su iya: “O pfujekwa-a.”

Töbudu iya bu; Pyita bahuepho l'ulo; Jizosu vuru uto tufu onu su: “Sayimonu; ?denu g'i yeru onu? ?O dù ngu g'o bu ndu ole atujeru akiriko; ozoo uto mmanu ozo; nü ndu eze kę mgboko-a? ?Bu ndibe eze; tọo ndu ozo?”

²⁶Pyita su iya l'o kwa ndu ozo.

Jizosu su iya: “O n'iya bu lę ndibe eze ta ayidu iya. ²⁷Ole o büekwadupho g'ephe ta asu l'anyi akpatsu phę iwe. Ngwa; je je ewota ikokoro jeshia l'eze-ényimu je awata ese ikokoro. Ema mbu, vuchakpoo uto loo iphe ngu: nmata iya; vohaa ya onu. Ii-huma okpoga, a-suru atu akiriko eze-ulo Chileke ono kę mu lę ngu. Woru iya je atua ya.”

**Onye kachakpoo shii
(Mak 9:33-37; Luk 9:46-48)**

18 ¹Teke ono kwapho bę ndu etsoje Jizosu byapfutaru iya bya asu iya: “?Bu onye a-kachakpoo shii l'eka Chileke bu eze?”

²Jizosu kweephō doo; bya ekua nwata nshii; bya apfube iya l'echilabę phę; ³bya asu: “Gę mu gbukwaaru iya unu tororo; o -budu l'unu gbanweru bya adu g'unwegirima nshii; bę unu ta abyakwa l'abahu l'eka Chileke bu eze. ⁴Iphe, bu onye wozetaru onwiya ali bya adu gę nwata nshii-a bę bu iya kachakpoo shii l'eka Chileke bu eze. ⁵Onye gude ępha mu nabata nwata nshii, ha egube-a; bę buakwaa mbedula bę o nabataru.”

**Anma ękwa eme iphe-ęji
(Mak 9:42-48; Luk 17:1-2)**

⁶“Onye mekwanuru onye lanu l'ime ęnwegirima-a, wowaru onwo-phę ye mu l'eka-a g'o shiswee uto ono be o gogo karu ree; ęme a pataru

mkpuma-uswe lipyabé iya l'olu; parú chie l'ime éka eze-énymu kwata dū ogbu. ⁷Nshio ndiphe; noo l'iphe, alojeru nemadzú (okpa eye l'eme iphe-eji jiru eliphe ejiji. O tó dükwa g'e meru; ebe o dū iphe, a-nöduje ese g'o loru nemadzú (okpa ye l'eme iphe-eji. Ole; nshioro onye egube iphe ono e-shi l'éka.

⁸"Ozo bù; teke o bù l'oo éka ngu; ozoo (okpa ngu a-kpatarù ngu eme iphe-eji; gbufu iya tuphaa. L'oo kakwaru ngu ree l'i gude éka lanù; ozoo l'i bù ényieni; bahù l'éka okpobe ndzù nò; eme l'i nweru éka labò; ozoo (okpa labò; e nwuba ngu l'oku, ata nyihudu anyiñu. ⁹Teke o bù l'oo énya ngu e-setarù ngu eme iphe-eji; swofu iya tuphaa; kèle o karù ngu ree l'i gude énya lanù bahù lè ndzù; eme l'eña dzuru ngu oke; e chie ngu l'oku-alì-maa."

Etu k'aturu, kpaphuhuru akpaphuhu

(Luk 15:3-7)

¹⁰"Iphe, unu a-kwabejejerupho énya bù g'unu ta asù l'ünwegirim-a dürü ophu adudu iphe, o bù. Liphe, mu eme gë mu karù unu bù l'ünwu-ojozi-imigwe nkephé anodujekwa mkipurumkpuru l'iphu Nna mu, bu l'imigwe.

¹¹Lé Abùbu-Ndiphe byakwaru g'o dzota ndu tughahru etuphahù.

¹²"Su-a; ?denu g'unu aríkwánu iya? O -buru lè nwoke nweru aturu úkporo ise; nanù kpaphuhu; ?tòqo hadù úkporo éno l'iri lè tete ophuu l'übvi l'éka ono; tugbua je etsoru ghaphee chòq ophu kpaphuhuru nü phò? ¹³Gë mu gbukwaaru iya unu tororo; teke o bù l'oo hùmaru iya bë oo-kwatakpo-kwaa ka eteshi éswa aturu lanù ono ike; e -me l'ükporo éno l'iri lè tete phò, te eshidu tughahù nü phò. ¹⁴Nokwaphò g'o tó dudu teke o bujérú uche Nna unu, bu l'imigwe g'o dürü mè onye lanù l'ime ünwegirim-a, l'a-la l'iswi."

Nwanna, mesweru nü

¹⁵"Ozo bù lè-a; teke nwanna ngu mesweru ngu; kuchi iya ekuchi; je epfuaru iya iphe, o meru ngu. Teke o natarù iphe, i pfuru iya; o kwa iya bù l'a maru lè nwanna ngu ono bë i dumphutawaru azù. ¹⁶Teke o bù l'oo tó natadürü iphe, i pfuru; g'i je edutafua onye lanù; ozoo ümadzu ébo ozo yero onwongu; k'ophu oo-me g'e pfuru iya l'ekwo-opfu Chileke sù l'oo ekebe, ümadzu ébo; ozoo eto gbaru bë ee-gude doshia ya.^o ¹⁷Teke o bù-kwanu l'oo tó natakwarupho iphe, ephe pfuru; je eworu iya kòoru Chiòchi l'ophu. Teke o tó natakwarupho iphe, Chiòchi pfuru; o ya bù; unu eworu onye obu dobe g'o bù onye ohozo; ozoo onye ana akiriko.

¹⁸"Su-a; gë mu gbukwaaru iya unu tororo; iphemiphe, bù iphe, unu keru egbu lè mgboko-a bë a gbéakwaa l'imigwe kee egbu. Iphemiphe, unu toru l'egbu lè mgboko-a bë a gbéakwaa l'imigwe tòq l'egbu.

^o 18:16 Gunaai Dit 19:15.

¹⁹“Ozo, mu e-pfufuaru unu bù lè-a; iphe, bùkpoo iphe, unu dù ẹbo nođu lè mgboko-a; gude obu lanụ kweta bya epfuru iya nụ Chileke; iphe ono bẹ Nna mu ono, bu l'imigwe ono e-mekwaru unu. ²⁰Kele iphe, bùkpoo eka a dù ẹbo; ọzoo ẹto gude ẹpha mu nokobe; bẹ mu nokwa l'echilabò ndu ọbu.”

**Etu k'onye-ozi, aguduru
nwibe iya nvu**

²¹Pyịta byapfuta Jizosu bya asụ iya: “Nnajiuphu-e; ?bụ ugbo ole be nwanna mu e-meswe mu; mu aguchaaru iya ya nvụ? ?Bụ ugbo ẹsaा tọo?”

²²Jizosu sụ iya: “Ọ to bụdu-a ugbo ẹsaा kpurumu. Ọ ugbo ẹsaा ẹsa ugbo ükporo ẹsaा ẹsa ugbo ẹsa. ²³Eka Chileke bụ eze bẹ a-duepho g'onye eze lanụ, meru gẹ yẹe ndu-ozi iya gbazia k'okpoga iya. ²⁴Ọ gbakojeepho okpoga ono; e dutarу iya onye lanụ, ji iya ụnu-kuru-ụnu erekpa-ego. ²⁵Ophu nwoke ono enwedu iphe, o gude apfụ iya. Nnajiuphu iya ono karu sụ g'e ree ya; ree nyee ya; ree ụnwegirima ibe iya g'ephe ha; mẹ iphe, o nweru enweru mgburugburu; g'e gude pfuà ụgwo ono. ²⁶No iya; nwoke ono daephо kpurumu l'alị g bushi ikpere rwoahaa nnajiuphu iya ono sụ iya: ‘Jiko onye nwe mu nụ; tanaa nshi hafua mu rọ. Mu a-pfukotakwa ngu-a ụgwo ono g'o ha jiko.’ ²⁷Imemini iya dù onye eze ono. Ọ parụ iya haa bya asụ iya g'o to pfuhewaro ụgwo ọbu lè phuruphuru gberegedege.

²⁸“Tobudu iya bụ; onye-ozi ono lufuepho je ahuma onye ozo, yẹe ya tukorу bürü ndu-ozi, ji iya nwokpoga, abadu ishi. Ọ zụ-gude iya; pyịta iya l'ekpiri; sụ iya g'o pfu-dzua ya ụgwo, o ji iya. ²⁹Nwoke ono daa kpurumu l'alị rwoahaa ya; sụ iya g'o taa nshi hafua ya rọ lè ya a-pfụ iya ya-a. ³⁰Ọ jiika sụ lè ya taa hadụ iya; bya akpụta nwoke ono je atụ-chia l'oka mkporo sụ g'o nodu l'eka ono jasụ teke ọo-pfụ iya ụgwo ono. ³¹Tobudu iya bụ; ndu ẹphe l'iya atukojе eje ozi hụma iya; ẹhu dae phę pho dzụ. Ẹphe gbagbua je akororу nnajiuphu phę iphe, meru nụ. ³²Nnajiuphu phę bya ekua nwoke ono; bya asụ iya: ‘?I hụmaru gube ejø onye-ozi-a? ?I hụmaru ikpoto okpoga, i jikota mu l'ugwo; mu hakotaru ngu iya sụ g'i tị pfuhe mu iya; opfu l'i rworu mu arwørwo? ³³?To gbaduru ngu kẹ g'i phuaru nwibe ngu obu-imemini ęgube ono, mu phürü ngu ono?’ ³⁴Nnajiuphu phę ono gude ẹhu-eghu kakpụta iya je seru ye l'eka ndu a-nụ iya aphụ jasụ l'o pfuebechaa ụgwo, o ji g'o ha.

³⁵“Nokwaphę ge Nna mu ophu bu l'imigwe e-me unu l'onye l'onye; mbụ-kwa onye te egudejedu obu iya g'o ha gumaru onye mesweru iya nụ nvu.”

**Ogori mẹ achịfu nwanyị
(Mak 10:1-12)**

19 ¹Tobudu iya bụ; Jizosu pfuebeephо iphemiphe ono, oopfu ono bya eshi lè Gálili; ọ bürü iya atugbu. O jeshia alị Jiudiya, nọ l'azụ

enyimu Jiódanu azu iya ophuu. ² Ikpoto igwe ọha wúru tsoru iya. O me-kota; ẹhu dù ndu iphe eme ike l'eka ono.

³ Ndu Fárisii bya agbabéru iya ónyà opfu g'ephe gude nmata iya; bya ajiahaa ya sụ: “?O dù ree gẹ nwoke chifuje nyee ya mè o betakpóoru ọ búru gúnu bẹ o meru?”

⁴ O sụ phe: “Unu teke agútadu l'onye meru nemadzú e -shi lẹ mbulembukpoo bụ nwoke yée nwanyị bẹ o meru^p; ⁵ bya asụ phe: ‘Noo g'o gude: nwoke je l'aha-jé nna iya; haa ne iya gẹ yele nyee ya tüğba. Ephenebo atükó búru onye lanu.^q’ ⁶ Ephe taa búeduru ụmadzu labo. Ephe abúru onye lanu. Oo ya bụ; iphe, Chileke tüğbabérú nanu g'o tọ dükwa onye e-je iya ekekaha ẹbó.”

⁷ Ephe sụ iya: “?Denukwanu g'o gude Mósisu sụ g'e dejeru ekwo-achifunwanyị nụ nwanyị obu; chifu iya?^r”

⁸ Jizosu sụ phe: “Tobudu l'unu bụ ndu ejo ọkpoma meru g'o gude Mósisu kwe g'unu chifuje unyomu unu. Obenu l'e -shikpoo l'oddu bẹ ọ tọ duhaadaa egube ono. ⁹ Nta-a bụ iphe, mu epfurú unu bụ: Onye chifuru nyee ya je alụta ozo bẹ bùakwaa ogori bẹ oori. Gbahakwaa lẹ nwanyị ono bụ nwanyị, eri ogori. Onye lụtakwanuru onye ono, a chifuru achifu ono bùkwapho ogori bẹ oorikwapho.”

¹⁰ Ndu etsoje iya nụ sụ iya: “O -búru l'onoo g'o dù l'eka nwoke yée nyee ya nọ bẹ o kalekwapho mma g'a haa k'alulu l'ophu l'ophu.”

¹¹ O sụ phe: “O tọ buebekwa onyemonye bẹ opfu mu ono e-dodzuru enya. Ndu oo-do enya buekwapho ndu ono, Chileke goshiru iya. ¹² Liphe, kparu iphe, nemadzú ta alüdu nwanyị dükwa iché iché. O nwekwaru ndu te eyedu ime. O búru g'ephe dù bụ ono eshinu a nwúru phe. O dürü ndu bụ nemadzú haru phe aháhá. Dürü ndu kpó-chiru obu sụ l'ephe a-dù gẹ ndu haru onwophe aháhá opfu g'ephe ejeeru Chileke ozi ree. G'onye, a-dù ike nata opfu ono natakwa iya.”

Jizosu agoru ụnwiegirima

onu-oma

(Mak 10:13-16; Luk 18:15-17)

¹³ Ephe nödu ekutagbaaru iya ụnwiegirima g'o byibegbaa phe ẹka pfuru nụ Chileke l'iswi ẹhu phe. Ndu etsoje iya nụ baaharụ ndu ono, ekutaru iya ụnwiegirima ono mba. ¹⁴ Jizosu sụ phe: “Unu hakwaa ụnwiegirima g'ephe byapfuta mu. Unu ta akpóshishi phe abyabya; kele ọ bụ ndu dù nno bẹ ẹka Chileke bụ eze bụ nképhe.”

¹⁵ O bya ebyidzuchaaru ụnwiegirima ono ẹka bya eshi l'eka ono; ọ búru iya atüğbu.

Onye nweru iphe

(Mak 10:17-31; Luk 18:18-30)

¹⁶ Noo ya; nwoke lanu byapfuta Jizosu bya asụ iya: “O-zì-iphe; ?bùkpoo gúnu dù ree, mu e-me gẹ mu e-nweru ndzú ojejoje.”

¹⁷Jizosu su iya: “?Denu g'o gude i nodu aji mu aji k'iphe, du ree? O kwa Chileke bu onye lanu du ree kpoloko. Ole teke oogu ngu g'i bahu l'okpobe ndzü; meje iphe, ekemu pfuru.”

¹⁸Nwoke ono su iya: “Ekemu ?bu ole bu ono?”

Jizosu su iya: “Te egbukwa ochi; ophu i rikwa ogori; ophu i zikwa iphuru; ophu i dzujekwa uka. ¹⁹Kwabeje nna ngu yee ne ngu ibibiri; l'i bya eyee nemadzü ibe ngu obu g'i yeru onwongu.”

²⁰Nwokorobya ono su iya: “Eshinu mu bu nwata ta adukwa iphemiphe ono ophu mu mebyijeru. ?Denumahuna iphe, phodukwaduru mu nu lememe?”

²¹Jizosu su iya: “O -du ngu g'i duebe ree; laa je erekota iphemiphe, i nweru; woru aswa iya je anu ndu akpa nri. O ya bu; l'ii-nweru okpobe iphe l'imigwe. I -mechaa nno; bya etsoru mu.”

²²Nwokorobya ono numaephonu, Jizosu yeru; ehu daa ya dzuu. O bueru iya pho atugbu; kele o bu onye nwenukaru iphe.

²³Jizosu su ndu etsoje iya nu: “Gé mu gbukwaaru iya unu tororo; ootsukwa l'ehu g'ee-me gé ndu nweru iphe bahu l'eka Chileke bu eze.”

²⁴Ozo, mu e-pfufuaru unu bu le: epyo ianya l'enya ngga kakwa nphe; eme le g'onye nweru iphe e-me bahu l'eka Chileke bu eze.

²⁵Ndu etsoje iya nu numa iya; o kabakpqo phé ro atufu ehu. Ephe su iya: “?O buhunuru onye bé aa-dzota?”

²⁶Jizosu bya elee phé enya bya asu phé: “O kwa l'ehu nemadzü bé o bu 'ama-g'ee-me-iya; obenu le Chileke ta adukwa iphe, kporu iya eka ememe.”

²⁷Tobudu iya bu; Pyita su iya: “Anyibedua, haru iphemiphe, anyi nweru bya etsoru ngu-a ?bu gunu bé anyi e-nweru?”

²⁸Jizosu su phé: “Gé mu gbukwaaru iya unu tororo; o kwa unubedua ono, tsoru mu nu ono bé l'a-nodu l'aba-eze iri l'ebu; kpeえ okpa-ipfu Izurelu iri l'ebu ono ikpe; teke Abubu-Ndiphe a-bya anodu l'aba-eze iya, egbu nwijinwii le mgboko ophui, abya nu ono. ²⁹Ozo bu l'onyemonye, gude opfu ehu mu haa ulo, o nwegaaray; ozoo unwune iya nwoke; ozoo unwune iya nwanyi; ozoo nna iya; ozoo ne iya; ozoo unwu iya; ozoo alii iya; bé Chileke a-pfú ugwo iphe, ha g'iphe, o haru mgbo ukporo ise; teme e -mechakwapho Chileke anu iya ndzü ojegojo. ³⁰Ole igwerigwe ndu bu ndu ivuzo nta-a l'e-mechaa bürü ndu ikpazu; ndu bu ndu ikpazu emechakwanaa bya aburu ndu ivuzo.”

Ndu ozi opfu-vayinu

20 ¹“Teke Chileke e-goshi le ya bu eze bé oo-dukwa gé nnajiu phu lanu, gbeshiru le nchi abohu je achita ndu-azi egwu g'ephe byaru iya ozi l'opfu-vayinu iya. ²Ephe le ndu o humaru bya epfubuchaa liphe, oo-pfú phé bu kobo lanu kobo lanu, bu iya bu aswa ogburumiita ujiku ophu; o chiru phé jeye

l'opfu-vayinu iya. ³Enyanwu gbakotajeephō; o lufukwa ozo je ahūma ndu pfuru kē mmanu l'odu-ozi. ⁴O sū phē: ‘Unu tūgbua je ejelephō ozi lē mgbabu mu. E -mechaa; mu apfūa unu iphe, gbaru unu.’ Ephe kwee hm jeshia. ⁵O be l'echilabō eswe; o lufukwaphō je achīta nemadzū yekwaphō lē mgbabu ono; bya emekwaa-phō nno g'enyanwu swifuru l'ishi. ⁶Teme o rwukwaaphō g'enyanwu ekewaa zaa zaa; o lufukwaphō ozo je ahūmakwaphō ndu pfuru kē mmanu; bya asūkwa phē: ‘?Bū gunu meru g'o gude unu shi l'utsu pfuru l'eka-a kē mmanu?’ ⁷Ephe sū iya l'ō kwa l'ō tō dudu onye kuru phē l'egu. O sū phē: ‘Ngwa; unu je etsoru ndu ophu ejeru mu ozi l'opfu-vayinu mu jee ozi. E -mechaa mu apfūa unu iphe, gbaru unu.’

⁸“Tōbudu iya bū; o be l'uzenyashi; nwoke ono, nwe mgbabu ono sū onye-ishī-ozi iya g'o kua ndu-ozi ono g'ephe ha; pfūa phē ugwo phē. G'o shilephō lē ndu ophu byakperu azū-a pfūta iya jeye lē ndu ophu vuru üzō bya. ⁹Tōbudu iya bū; ndu k'ono, byaru l'enyanwu eke zaa zaa ono bya abya. A pfūkota phē g'ephe ha kobo lanu kobo lanu gbaф l'ishi. ¹⁰O būru g'a pfū-dzuru ndu ono bū ono; jaşu o be lē ndu ophu vuchaa üzō bya lē nchi abohu phō; ephe dobesu l'aa-pfū phē iphe, ka shii. Obenu l'iphe, a pfūkotaru phē buele-a kobo lanu kobo lanu g'ephe ha l'ehu l'ehu. ¹¹Ephe natacha ya bya aguaharu nnajjuphu ono aphū ¹²sū: ‘Le-warō; nta-a bē a pfūcharu pfūa anyi lē ndu owa-a, ejeduru ozi nō odu-a iphe lanu; l'anyibe ndu ophu shi l'utsu jegbuta onwanyi l'ozī; nyakota anwū eswe ono.’ ¹³O bya ekua onye lanu sū iya: ‘Ishikomu byaedu. ?I maru-a l'ō tō dükwa ejī, mu meru unu. ?Tō būnaa kobo lanu kobo lanu bē mu l'unu pfuburu?’ ¹⁴Nata okpoga, gbaru ngu nū lashia; lē mu tūru obu mu onyo nū onye owa-a, byakperu azū-a iphe, mu nūru ngu. ¹⁵?Tōo gē mu te egudeshi iphe, bū nkemu mee g'o dū mu? Tōo ?iji iji-enya opfu lē mu meru ndu ophuu iphe-oma?’

¹⁶“Oo ya bū lē ndu ikpazū a-būru ndu ivuzō; ndu ivuzō abūru ndu ikpazū. Kele ndu e kuru dū igwerigwe; ndu a hōtaru habe nwahabe.”

K'ugbo eto Jizosu epfu lē
ya e-je iphe-ehuka nwūhu
(Mak 10:32-34; Luk 18:31-34)

¹⁷Jizosu phē nodu eje Jierúsalementu. Ephe jenyaa; o kuchi umadzu iri l'ebō ono, etsoje iya nū ono iche je asū phē: ¹⁸“Mu sūru-a; nta-a bē anyi ejekwa Jierúsalementu. L'eka ono bē ee-mechaa deru Abubu-Ndiphe ye l'eka ndu-ishī uke Chileke waa ndu ezije ekemu. Ephe ekpee ya mpfugbu; ¹⁹kpuru iya nū ndu amadū Chileke g'ephe mee ya sukusuku; chia ya echachi; woru iya kpō-gbua l'oswebe. O -nō abalī eto; Chileke emee ya l'ō teta dzuru ndzū ozo.”

Unwu Zebedi arwō Jizosu iphe
(Mak 10:35-45)

²⁰Noo ya; a nonyaa; ne, nwūru ụnwū Zebedi duta ụnwū iya ono ẹphe-nebo byapfuta Jizosu. O rwua bya egbushi ikpere l'iphu iya rwoahaa ya iphe.

²¹Jizosu su iya: “?Bu ḡunu bu ono?”

Q su iya: “Jiko kwenu g’̄unwu mu-a ęphenebo nō-kube ngu. G’onye lanu nođu ngu l’ekutara; onye ophuu anđdu ngu l’ekicha l’eka i bu eze.”

²²Jizosu su: “Ha! Unu ta amakwa iphe, unu arwo; unubē ndu-a. ?Unu a-dū ike ngua iphe, shi l’okoro, mu abya angungu; l’e mee unu egube ba-putizimu e-me mu?”

Ephe su iya: “Ee! Anyi a-dū-a ike.”

²³Q su phē: “Iphe, mu nguru bē unu a-nđu-a bu eviya; l’e mee unu egube batizimu, e meru mu; obenu lē k’anođu mu l’ekutara mē l’ekicha ta abudu mu bē o dū l’eka. Ono d̄uru ndu Nna mu doberu iya.”

²⁴Umadzu iri ophuu n̄uma l’onoo g’ephe jeru iya; ęhu-eghu unwu-ne labo ono ghuahaa phē. ²⁵Jizosu bya ekukotachaa phē bya asu phē: “?Q kwa l’unu maru-a lē ndu-ishi ndu abudu ndu Jiu; l’anođuje akpa ndu no phē l’eka ęhu; tēme o búru onye nō-l’oke-ökwa anđuje eme gē ndu ozo maru l’o ya ka shii. ²⁶Ole oo gē k’unubedula ta adukwa egube ono; g’onye o dū g’o ha shii lē g’unu ha; búkwaru onye a-nđu ejeru ndu ophuu ozi. ²⁷Onye o dū g’o búru onye ivuzo lē g’unu ha-a; g’onye ono woza-ta onwiya ali; búru ohu unu. ²⁸Nokwapho gē Abubu-Ndiphe l’onwiya ta abyaduru g’e jeru iya ozi; o búchikwaa g’o jeru ndu ozo ozi bē o byaru; wafua g’o woru onwiya n̄u; g’e gude gweera ngweja n̄u Chileke g’o búru iphe, oo-gude gbata ndz̄u igwe oha.”

Jizosu eme ndu atsu ishi

g’ephe wata aphu uesto

(Mak 10:46-52; Luk 18:35-43)

²⁹Ephe shiepho Jieriko t̄ugbushia; ikpoto igwe oha tsoru iya. ³⁰Noo ya; umadzu labo, l’atsu ishi nođuwaa l’aguga etsu-uesto. Ephe n̄umaephō l’o Jizosu aghata; ephe chishia su: “Nnajuphu; ḡube Nwa Dévidi; g’imemini anyi d̄unu ngu!”

³¹Ikpoto ndu ono gbochia phē onu su phē g’ephe dobe onu doo. Ephe kabakpoo ya rō arashi ike su: “Nnajuphu; ḡube Nwa Dévidi; g’imemini anyi d̄u ngu rō!”

³²Jizosu pf̄uru doo bya ekua phē bya asu phē: “?Bu ḡunu bē o dū unu gē mu meeru unu?”

³³Ephe su iya: “Nnajuphu; menaa anyi g’anyi wata aphu uesto.”

³⁴Imemini phē gude Jizosu. Q bya ebichaa phē eka l’enyā. Teke ono kwapho ephe ph̄uahaa uesto bya etsoru iya.

Jizosu abahu lē Jierúsalemu

(Mak 11:1-11; Luk 19:28-38; Jion 12:12-19)

21

¹Ephe byarwutaephō l’ibvú Olivu; mē lē mgboru mkpukpu Betufiji, nowaa Jierúsalemu ntse; Jizosu zia ndu etsoje iya n̄u umadzu

labo; ²sụ phę: “Unu je l'ime mkpükpu ono, nō unu l'uzo iphu ono. Unu -bahuepho l'ime mkpükpu ono bę unu a-hüma ne nkapfụ-igara yęe nwa iya, e libegbaaru elibe l'eka lanu. Unu tötachaa ya chituru mu. ³O -nweru onye dürü iphe o pfuru; unu sụ iya l'o kwa mkpa iya dürü Nnajüpüphu. Unu -pfuwaa nno bę aa-haekwaru iya phę unu teke ono kwapho.”

⁴Iphemiphe ono mee o vüa; mbụ iphe, onye mpfuchiru Chileke pfuru sụ:

⁵“Unu karu Jierúsalemü g'o
lenu:

Lonye bürü iya eze
abyapfutaakwaa ya.
L'o wozetaru onwiya alị
nodu l'eli nkapfụ-igara
agba aby;a;
mbụ l'eli nwa nkapfụ-igara
obu.”^s

⁶No iya; e mechaa; ndu etsoje iya nü ono jeshia je emeephō gę Jizosu zi-ru phę. ⁷Ephe kpuru ne nkapfụ-igara ono yęe nwa iya kpütarū Jizosu bya achiru uwe phę wukobe iya l'eli okpurukpu; Jizosu nodu iya l'eli. ⁸Ndu ophu ka l'igwe le ndu ono woru uwe phę too l'uzo. Ndu ophuu je ejikqo irwu oshi je atooru iya l'uzo. ⁹Ikpotu ndu awụ etso iya l'azụ mę ndu ophu nō iya l'iphu nodu akpọ okwe asuje: “Nwa Dévidi, deejee! Deejee! Owoo! Onye Chileke goru ọnụ-oma nü bę o bụ; mbụ onye ono, bụ Nnajüpüphu ziru iya g'o bya ono. Deejee! Deejee! Okalibe-kangokotaru-nü, shi l'imigwe!”

¹⁰Tobudu iya bụ; o bataephō l'ime Jierúsalemü; mkpükpu ono l'ophu tuko swökobe. A tuko ajikashi sụ: “?Bụ onye bụ ono? ?Bụ onye bụ ono?”

¹¹Ikpotu ndu ono, ephe l'iya swi ono sụ: “O kwa Jizosu; mbụ onye mpfuchiru Chileke. Eka o shi bükwa le Nazaretu Gálili.”

**Jizosu achifü ndu azu aswa
l'eze-ulo Chileke**
(Mak 11:15-19; Luk 19:45-48; Jon 2:13-22)

¹²Tobudu iya bụ; Jizosu bya abahụ l'ime eze-ulo Chileke bya awata achishi iphe, bükpo ndu azu aswa bya ere erere l'ime eze-ulo ono. O bya akwatsushichaa teburu ndu agbanweje okpoga; bya akwatsushichaa okposhi ndu ere ndo. ¹³O sụ phę: “?Unu ta amadụ l'e deru l'ekwo-opfu Chileke sụ: ‘Ulo mu bę ee-kuje ulo, aa-noduje epfu anu mu.’ Unu bya eworu iya mee ulo, ndu ana nfü edomije onwophe.”

¹⁴E mechaa; ndu atsụ ishi mę ndu nō eniyeni wü-pfuta iya l'eze-ulo Chileke l'eka ono; o mee phę ephe wekoroju. ¹⁵Ndu-ishi uke Chileke waa

^s 21:5 Gunaas Zek 9:9.

ndu ezije ekemu húmaephó iphe, dù biribiri, oomeshi bya anúma éka ụnwégirima, kúru l'eze-ulo Chileke akpó okwe asuje: "Nwa Dévidi; dee-jee; deejee;" éhu ghuahaa phé eghu.

¹⁶Ephe sú iya: "?O kwa l'iñu-a iphe, ndu ono ara?"

Jizosu sú phé: "Ee! ?Unu teke agú-rwuswee éka ono, e deru l'ekwo-opfu Chileke sú: 'O l'ónu ndu bù ụnwégirima mè ndu angú era bẹ ee-shi aja ngu ọkpobe ajaja.' "

¹⁷Tobudu iya bù; Jizosu parú phé haa l'éka ono; o búru iya alufu l'ime mkpukpu ono bya ejeshia Betani. O je akwaa Betani fúta l'útsu.

Jizosu atú oshi figu ónu
(Mak 11:12-14)

¹⁸O be l'útsu; egú nòdu agú iya g'olaphuwa azú l'oma mkpukpu ono.
¹⁹O húma oshi figu, nò l'agúga gbororo bya akpó-kube iya. O rwua l'éka o nò; ophu o dudu mebyi, o húmaru iya ilile; gbahaa ikpuchi. O sú oshi figu ono: "I tì byadu amíbaa mebyi lè mgboko-a jasúwaruro ya." G'e jia epfua; oshi ono nwükotaanaa lwa.

Jizosu gude oshi, o túru ónu
ezi ndu etsoje iya nü iphe
(Mak 11:20-24)

²⁰Ndu etsoje iya nü húma iya; o dù phé ejø biribiri. Ephe sú: "?Denu g'o gude oshi ono nwéekwadupho lwa egwegwa egube ono?"

²¹Jizosu sú phé: "Gé mu gburwaaru iya unu tororo; unu -kwetakpo-waa; ophu unu abodu obu ẹbo; o tò bulekwa iphe, mu meru oshi figu-a bẹ unu e-me nkinyi iya; o tò dükwa m'obeta unu sú úbvú-a: 'Ngwa; je apuru onwongu chie l'ime eze-ényimu'; oomeephó nno. ²²O ya bù l'iphe, bùkpo iphe, unu gude jepfu Chileke je epfurú nü iya sú iya g'o nü unu; unu kwetawaa l'oo-nü iya unu; iphe ono bẹ oo-nü unu."

Aaji Jizosu egube ike,
o gude eme iphemiphe ono
(Mak 11:27-33; Luk 20:1-8)

²³Noo ya bù; Jizosu bataephó l'ime eze-ulo Chileke; ndu-ishí uke Chileke mè ndu bù ogerenya mkpukpu byapfuta iya l'éka oozi iphe bya asú iya: "?Bù egube ike gunu bẹ i gude eme iphemiphe-a? ?Bù onye ngeru ngu ike, i gude eme iya?"

²⁴Jizosu yeeru phé ónu sú phé: "Unu gebe gé mu jia unu nwají lanu. Unu -kóoru mu iya; mu akóoru unu ike, mu gude eme iphemiphe ono.
²⁵Sú-a; ?baputizimu, Jiønu meru; ?bù awe bẹ o shi? ?O shi l'imigwe? Tò o shi nemadzú l'éka?"

Tobudu iya bù; ephe wata iya adzokashi l'ime onwophé sú: "Teke anyi sunuru l'o shi l'imigwe l'oo sú anyi: '?O búru gunu meru g'o gude ophu unu

ekwetaduru iphe, o pfuru?" ²⁶Teke anyi sükwanuru l'o shi nemadzü l'eka; ?a maru iphe, oha e-me; eshinu mkpükpu l'ophu pfudzuwaru lę Jionu bụ ɔkpobe onye mpfuchiru Chileke?" ²⁷Tobudu iya bụ; ephe sụ Jizosu: "Anyi ta amakwa."

Jizosu sükwanu phē: "Ophu mu akokwanuru unu onye ngeru mu ike, mu gude eme iphemiphe ono."

Etu nwoke yee ụnwu iya ẹbo

²⁸"?Denu g'iphe-a dụ unu? O dürü nwoke, nwütaru ụnwiegirima unwoke labo. O be ujiku lanụ; o bya asụ k'ogerena: 'Nwa mu; jiko jekwaaru mu ozi l'opfu-vayinu ntanu.' ²⁹O sụ iya: Mu tee jekwa." E mechaas; izimanu lwa iya azụ; o jeshia. ³⁰Nwoke ono bya ejepu kę nwata je epfukwaaru iya pho g'o pfuru onye ophuu. O sụ iya hm lę ya e-jekwaa. E mechaas; ophu o jeduru. ³¹Sụ-a; l'ime ụmadzu labo ono; ?denu onye ophu meru iphe, dụ nna iya ree?

Ephe sụ iya l'oo onye k'ogerena.

Jizosu sụ phē: "Gẹ mu gburkwaaru iya unu tororo; ndu ana akiriko waa ndu agba ükpara l'e-vukwaru unu ụzo bahụ l'eka Chileke bụ eze. ³²Kęle Jionu byaru bya egoshi unu ɔkpobe ụzo, unu e-tso; ophu unu ekwedu nkiya; obenu lę ndu ana akiriko yee ndu agba ükpara bę kwetarụ nkiya. Unubedua hümachaa l'ephe kwetarụ; ophu izimanụ alwakpodarunu unu azụ; g'unu ghaa umere g'e mechaarụ kę g'unu kweta kę Jionu."

Etu, e gude ndu e butaru ye

l'opfu-vayinu anma

(Mak 12:1-12; Luk 20:9-19)

³³"Sụ-a; unu ngabékwa nchị nüma etu ozo. O dürü nwoke lanụ, bụ nnajüpohu, larụ egwu vayinu. O bya agbaa ya mgbabu; bya ebua ya nsu eka aanoduje azoshi mée l'akpuru vayinu ono. O bya akpükwaapho nwulo eli ephekerephe eka ee-nyihue eche mgbabu ono nche. O bya ebuta ndu-ozu-egwu woru iya ye phē l'eka bya ejeshia iphe-ozo. ³⁴O rwujeephō teke aawoje akpuru vayinu ono; o zia ndu-ozu iya g'ephe jepfu ndu-ozu-egwu ono g'a wọ ya òkè akpuru vayinu nkiya. ³⁵Ephe gude ndu ono, e ziru ozi ono tsua onye lanụ iphe; bya egwu onye ophuu ebugbugu; bya atua onye ophuu mfpuma. ³⁶O bya ezia ndu-ozu ozo, ka ndu kę mbụ igwerigwe. Ndu ozi-egwu ono mekwaa phē pho g'e meru ndu ophuu. ³⁷E mechaas; o bya ezia nwa iya g'o jepfu phē sụ lę ya maru-a l'onye Ọwa-a, bụ nwa iya-a bę ephe a-kabę-a yeru nsø. ³⁸O be teke ndu-ozu-mgbabu ono hümamaru nwa iya ono; ephe zua mgbede kpua ya sụ: 'Ihee! Waa onye ali-a e-mechaa bụru nkiya mę nna iya nwüihu-a. Unu bya g'anyi gbua ya ebugbugu nata iya iphe, rwuberu iya nụ.' ³⁹Ephe kputa iya kpufu lę mgbabu ono je eworu iya gbua.

⁴⁰ “Sụ-a; onye nwe mgbabu ono -lwaephō; ?bụ gụnu bę oo-me ndu-ozi-egu ono?”

⁴¹ Ẹphe sụ iya: “Oo-byá egbushikötä ndu-ozi-mgbabu ono, ejø ọkpoma egbu egbugbu ono; mbụ gbua phę njo egbugbu woru mgbabu ono ye ndu-ozi-egu ozo l'eka, bụ ndu a-wotaje akpuru iya vutaru iya l'o rwuberu iya.”

⁴² Jizosu sụ phę: “Unu teke agụ-swee iphe, e deru l'ekwo-opfu Chileke sụ:

“Mkpuma, ndu akpụ ulo
jíkaru;
mechaarụ bya aburu
mkpuma, gudeshi ulo.

Ono bụru iphe,
Nnajiuphu anyi meru;
o dù anyi biribiri
l'enya.”

⁴³ “Noo g'o gude mu sụ unu l'eka Chileke bụ eze bę a-natakwa unu woru iya nụ ndu a-nuje iya òkè akpuru, ophu gbaru iya nụ. ⁴⁴ Teme onye-monye, bụ onye vukotaru mkpuma ono daa iko bę e-tsujishihukwanu; teke o türü nemadzụ l'o gwee onye ono arakabya.”

⁴⁵ Tobiudu iya bụ; ndu-ishu uke Chileke mę ndu Fárisii nümaephō étu iya ono; ẹphe maerupho l'qo phę bę qonmadoru iya. ⁴⁶ Ẹphe jee g'ephē gude iya; ndzụ oha gūhu phę; kèle oha l'ophu pfudzuwaru lę Jizosu bụ onye mpfuchiru Chileke.

**Etu ndu e yeru lę nri
ekele nwanyị
(Luk 14:15-24)**

22 ¹Jizosu byakwa egude étu yeeru phę ọnụ ozo sụ phę: ² “Eka Chileke bụ eze bę dęephō g'onye eze lanụ, shiru nwa iya nri ekele nwanyị; ³ bya ezia ndu-ozi iya g'ephē je ekua ndu e ziru lę nri ekele nwanyị obu; ophu ndu ono ekwedu abyabya. ⁴ O byakwa ezia ndu-ozi iya ozo bya asụ phę: ‘Unu sụ ndu e ziru lę nri-a lę mu shiakwaru nri obu; lę mu gbushikwaru oke-eswi mu; mę okiri mu gude shia ya; lę mu tukoakwaru iphemiphe dozichaa kwabę; g'ephē byawaro lę nri ekele nwanyị obu.’ ⁵ Ndu ono, e ziru lę nri ono pacl'iya-a eka lanụ; ọ bụru phę eje iphe, heru phę nụ. Onye ejeshia l'egu iya; onye ejeshia ere aswa iya. ⁶ Teme ndu ophuu tsükobekwapho gude ndu ono, onye eze ziru ozi ono mee phę iphe-iphē woru phę gbushia. ⁷ Eze ono nümaephō iphe, meru nụ; ẹhu ghua ya ntumatu. Ọ bya ezia ndu ojogu iya; ẹphe je emegbushia ndu ono egbuje nemadzụ ono bya atụa ọku lę mkpukpu phę; ọku tsufu iya. ⁸ Teme

Ọ gbé teke ono bya asụ ndu-ozi iya: ‘Nta bẹ e shiébechaaru nri ekele nwanyị; ophu ndu e ziru lẹ nri ọbu agbaduru k'eriri iya. ⁹Ngwa; unu lụfu l'oma eze gbororo; iphe, bükpoo ndu unu húmaru g'ephe ahahabé l'ọtu; unu rwuta phẹ bya lẹ nri ekele nwanyị ọbu.’ ¹⁰Ndu ozi ono bya awufu l'oma eze gbororo je atukokpoephō ndu ephe húmaru chíta; ndu ọma me ndu ejio-iphe. A bya anq-jia ụlo nri ekele nwanyị ọbu.

¹¹“O be teke eze bataru g'o húma ndu byaru lẹ nri ọbu; ọ húma nwoke, eyeduru uwe ekele nwanyị. ¹²O sụ iya: ‘Ishikomu; ?denu g'i shiru bata l'ime eka-a; l'ebé abụ l'i yero uwe ekele nwanyị?’ Ophu nwoke ono amadụ iphe, oo-pfū. ¹³Onye eze ono sụ ndu-ozi iya: ‘Ngwa; unu kee ya ęgbu l'okpa yee eka paru je echie lẹ tsükribaa etezi. Eka ono bẹ nemadzụ anodù kwaa ejio ekwa; taa ikireze.’” ¹⁴“Kele ndu e kuru dükwa igwerigwe; ọle ndu a hoṭarū habē ahabe.”

Apfụ akírikó (Mak 12:13-17; Luk 20:20-26)

¹⁵Ndu Fárisii tüğbuephō je achịa idzu g'ephe e-shi gude opfū, Jizosu epfū nmata iya. ¹⁶Ephe bya eduru ndu etsoje phẹ nụ mè ndu kẹ Herodu ye g'ephe jepfū iya je asụ iya: “O-zì-iphe; anyi maru l'i bụ onye ire-lanụ; teme i gude ire-lanụ ezi uzo Chileke; ophu ọ dudu onye iıtsu ebvū. Ophu ọ dudu onye iile ęnya l'iphu. ¹⁷Sụ-a; yeeshikwaru anyi ọnụ l'opfū-a. ?Denu g'o dükpoo ngu? Ọ bụ emebyi ekemu Chileke mè anyi -tuje akírikó nụ eze nnajioha, nō lẹ Romu?”

¹⁸Jizosu maेruphō ejio-iphe, nō phẹ l'okpoma bya asụ phẹ: “?Bụ gunu meru g'o gude unu gbabérū mu ónyà opfū; unubé tuko-l'ehu-atuko-l'obua? ¹⁹Unu goshieshikwa mu okpoga, eegudeje atu akírikó ọbu.”

Ephe wotaru iya kobo lanụ. ²⁰O sụ phẹ: “?Bụ ishi onye yele ępha onye bụ ọwa-a, e deru iya-a?”

²¹Ephe sụ iya: “Oo kẹ Siza!”

Ọ sụ phẹ: “O n'iya-a bụ g'unu woru iphe Siza nụ Siza; unu eworu kẹ Chileke nụ Chileke!”

²²Ephe nüma iya; ọ dù phẹ biribiri. Ephe paru iya haa; ọ bürü phẹ atuğbu.

Kẹ eshi l'ọnwu teta dzürü ndzụ (Mak 12:18-27; Luk 20:27-40)

²³Lẹ mbóku ono kwaphō ndu Sadusii, bụ ndu súru l'e tee shidu l'ọnwu eteta adzürü ndzụ; byapfuta Jizosu bya asụ iya: ²⁴“O-zì-iphe; iphe, Mósisi deru l'ekwo ekemu bụ; teke nwoke lụnyaaru nwanyị bya anwụhu; ophu ọ nwütaduru nwa; gę nwune iya lüpyabe nyee ya ono g'o nwütarū onye ophuu, nwuhuru anwụhu pho nwa. ²⁵Sụ-a; ọ dùru unwune ęsaa, shi buru l'echilabọ anyi. K'ogerenyenla lüchaa nwanyị; ọnwu woru iya gbu;

l'ebé o tøgbo mè akò lè mgboko. O parù nyee ya obu haaru nwune iya.
 26 Onye k'èbo, bù otsota bya alùpyabe nwanyì ono; bya anonyakwaapho nwùhu; l'ebé atogbo akò; onye k'èto nno phò; jasù l'onye k'èsa. 27 G'èphe ha nwùshihubebeephò teme nwanyì gbe teke ono bya anwùhu nkiya. 28 O -rwua teke ee-shi l'ònwu teta dzùru ndzù; ?bù onye ole bë nwanyì ono abùru nyee ya; g'èphe n'èsa lùchaaru iya-a?"

29 Tòbudu iya bù; Jizosu sù phè: "Unu eshisweje iya; kele èkwo-opfu Chileke te edoduru unu enya; ophu o bùro kë g'ike Chileke habe shii.
 30 Kele teke ndu nwùhuru anwùhu e-shi l'ònwu teta dzùru ndzù bë nwoke taa lùhedu nwanyì; ophu nwanyì alùhedu ji. Èphe a-dù g'ìnwu-ojozi-imigwe. 31 A -bya lè k'èshi l'ònwu teta dzùru ndzù; ?unu ta agujedu iphe, Chileke pfuru nü unu l'onwiya sù: 32 'O kwa mbèdua bù Chileke kë Ébirí-hamu; bùru Chileke kë Áyizaku; bya abùru Chileke kë Jiékòpu.' Oo ya bù lè Chileke ta abùkwa Chileke ndu nwùhuru anwùhu; o bù Chileke ndu nò ndzù."

33 Ikpotò ndu ono nùmae ya phò; iphe, oozi dùa phè biribiri etu.

Ekemu, kpò-chiru ishi
(Mak 12:28-34; Luk 10:25-28)

34 Tòbudu iya bù; ndu Fárisii nùmaephò lè Jizosu mewaru onu-pfùu nü ndu Sadusii; èphe je erwukòbe onwophe. 35 A nonyaa; onye lanù l'ime phè, bù onye eziye ekemu meahaa g'ò gbabè ónyà opfu gude nmata Jizosu; bya asù iya: 36 "O-zì-iphe; ?bù ekemu ole bù ekemu, kpò-chiru ishi l'iphe, bù ekemu g'ò ha?"

37 Jizosu sù iya: "Yee Nnajiuphu, bù Chileke ngu obu ngu g'ò ha. Gude ndzù ngu g'ò ha; mè uche ngu g'ò ha yee Chileke obu." 38 Ono bù ekemu, kakòta shii bya abùru iya kpò-chiru ishi. 39 Ophu tsotaru iya nü, dñuhkwapho g'ono bù: 'Yee nemadzù ibe ngu obu g'i yeru onwongu.' 40 Oo l'ekemu labò-a bë iphe, bùkota ekemu g'ò ha yee iphe, ndu mpfuchiru Chileke deru l'èkwo tükorus g'ò ha kpakoo."

Ajì k'onye bù Kéreshi o bù
(Mak 12:35-37; Luk 20:41-44)

41 O bùru teke ono, ndu Fárisii nòkoberu ono bë Jizosu jíru phè ajì sù phè: 42 "?O dù unu gë Kéreshi obu, bùkpo Nwa onye?"

Èphe sù iya l'òo Nwa Dévidi.

43 O sù phè: "?Dènukwanu g'o gude Unme-dù-Nsò kë Chileke mee Dévidi o nòdu ekuje iya Nnajiuphu sù:

44 "Chileke sùru Nnajiuphu mu:
 Nòdu mu l'èkutara jasù teke

mu e-me g'i
zopyabe ndu-ohogu ngu
l'okpa.^v

⁴⁵Eshinu Dévidi ekuje iya Nnajiuphu; ?denuhunu g'o gude o búru Nwa iya?"

⁴⁶Ophu o dudu onye duru ike yeeru iya onu; mbu g'o ka mma l'oo akpuru opfu lanu. Eshi mboku ono; ophu o dudu onye tubaaru ama aji Jizosu aji ozo.

Jizosu epfu kę ndu ezije ekemu
(Mak 12:38-39; Luk 11:43,46; 20:45-46)

23

¹Jizosu gbalihu bya asu ikpoto oha ono me ndu etsoje iya nu:
²"Ndu ezije ekemu me ndu Fárisii bę bu phę bu ndu-ishı, l'ezije iphe, ekemu Mósisu bu. ³Qo ya bu; unu nujekwaru phę opfu. Unu meje-kwa iphe, bükpoo iphe, ephe sürü g'unu mee; ole g'unu te etsokwa eka phę. L'ephebedua bükwa epfupfu bę ephe epfuye iya l'onu; ophu ephe emekwanu iya ememe. ⁴Ephe edoje oke ivu, anyi ेrwa; bya atsú l'ehu evuvu woru bo nemadzú g'o vuru; ole ephebedua l'onwophę taa rwukwa iya g'o ka mma l'oo mkpushi eka. ⁵Iphemiphe, ephe eme bę ephe anoduje eme ge nemadzú huma phę. ?Unu ta ahumaduru g'ephe edeje opfu Chileke phosaa phosaa l'eli akpo, ephe epfubeje l'egedegee onu-iphu. ?Unu te eledu ge jipfu jipfu onu uwe phę ahaje. ⁶Iphe, aduje phę ree bu g'o búru phę a-nodu l'eka aa-kachakpö phę akwabę übvù me a -nodu abo iphe; waa g'oshi, bu iya kachakpö ree l'ulo-ndzukö ndu Jiu búru nkephę; ⁷waa ेrengete ekele l'eka a du igwerigwe; waa ge ndiphe kuje phę 'O-zì-iphe'. ⁸Ole unu te ekwekwa g'e kuje unu O-zì-iphe; kele oq onye lanu bu onye l'ezije unu iphe. Onye ono bu iya bu Kéreshi. Unubedua l'ophu bükota ünwunna. ⁹Ophu o dükwa onye unu ekuje Nna lę mgboko-a; l'o kwa Nna lanu bę unu nweru, bu iya bu Nna ophu bu l'imigwe. ¹⁰Ophu unu ekwekwa g'e kuje unu Nnajiuphu; kele oq onye lanu bu Nnajiuphu unu, bu iya bu Kéreshi obu. ¹¹O chia g'onye kakqota shii lę g'unu ha búru onye a-nodu ejeru ndu ophuu ozi. ¹²Kele onyemonye, l'ewoli onwiya eli bę ee-wozeta ali. Onye wozetakwanuru onwiya bę ee-woli eli."

Jizosu anma ndu bu
tuko-l'ehu-atuko-l'obu ikpe
(Mak 12:40; Luk 11:39-42,44,52; 20:47)

¹³"Nshio unubę ndu ezije ekemu me ndu Fárisii! Unubę ndu bu tuko-l'ehu-atuko-l'obu ono. Kele unu woru eka Chileke bu eze guchia; guburu ndiphe ye g'ephe ta abahü iya. Unu taa bahüdu iya l'onwunu; teme ndu eme g'ephe bahü bę unu te ekwedu g'ephe bahü.

^v 22:44 Gunaah Ebvu 110:1.

14 “Nshio unubé ndu ezije ekemu mē ndu Fárisii! Unubé ndu bù tuko-l'ehu-atuko-l'obu ono. Kéle unu bù ndu eripyajé ulo unwanyi, ji phe anòedu. Unu nòdu egudeje erekede epfukpoephò ogologo opfu anú Chileke. Qó unu bē Chileke a-kachaa anmashi ikpe ike.

15 “Nshio unubé ndu ezije ekemu mē ndu Fárisii! Unubé ndu bù tuko-l'ehu-atuko-l'obu ono. Léka unu akpojeru ugbo daa eze-énymu tuko ekameka jegbabé g'ee-shi g'unu pfubuta m'obeta ọ buru onye lanú yero Chileke. Teke unu pfubutaru onye ọbu; unu emee ya l'qo-buru onye ka unu agba k'óku-alí-maa ugbo ébolechiko.

16 “Nshio unubé ndu atsú ishi, eme g'unu goshi onye ọzo ụzo. Léka unu asuje l'o to nwedu iphe, ọ bù mē nemadzú -gude eze-ulo Chileke ria angú. Obenu l'onye gude mkpola-ododo eze-ulo Chileke ria angú ọbu bē unu asuje l'ono bù ugwo, tukoru iya l'ishi. 17 Lekwa unubé ndu eme eswe tème unu nòdu atsúgbaa ishi-a! ?Buhunu ole ka ere ire? ?Bù mkpola-odo-do eze-ulo Chileke; tò o eze-ulo l'onwiya, gbé buru iya meru mkpola ọbu ọ buru iphe kē Chileke? 18 Teme unu sükwapho l'onye gude oru-ngweja Chileke ria angú bē ọ tò dudu iphe, ọ bù; obenu l'onye gude iphe-anú-nu, e doberu iya ria angú bē unu sürü l'qo búwaa ugwo, tukoru iya l'ishi. 19 Lekwa unubé ndu-a, l'atsú ishi-a! ?Buhunu ole ka shii? ?Bù iphe, a nñru anunu; tò oru-ngweja Chileke, gbé buru iya meru g'iphe ọbu, a nñru anunu ọbu buru iphe kē Chileke? 20 Qó ya bù l'iphe, bù onye gude oru-ngweja Chileke eri angú gudekwa yee iphe, nò iya nü rikota angú ọbu. 21 Onye gudekwanu eze-ulo Chileke ria angú bē gudekwaphe eze-ulo ono mē Chileke, bu iya nü gude ria angú ọbu. 22 Onye gudekwanu imigwe eri angú gudekwaphe aba-eze Chileke yee Chileke, onye nò iya nü eri angú ọbu.

23 “Nshio unubé ndu ezije ekemu mē ndu Fárisii! Unubé ndu bù tuko-l'ehu-atuko-l'obu ono. Kéle unu agbakebeje je anú Chileke oke-lanú-l'uzo-iri l'agbo mē anamíta; mékpooh ahiji; bya aparu eme ekemu l'eka ọ karú akaka parú haa, bù iya bù ekpe ikpe, pfuru ọto; waa aphù obu-imemini; waa apfushi ike l'iphe, onye pfuru. Iphemiphe ono bē unu gege anòdua eme; ole ọ tò bükwanu g'unu haa ophuu. 24 Unubé ndu atsú ishi, eme g'unu goshi ndu ọzo ụzo; unubé ndu azashijechaa zashìa iphiriba iphe, ha ḡe nwènzu, nò l'okoro; ole unu elwejekwa iphe, ha g'inya olwe wòo.

25 “Nshio unubé ndu ezije ekemu mē ndu Fárisii! Unubé ndu bù tuko-l'ehu-atuko-l'obu. Kéle unu anòduje asa azú okoro; asa azú ochi; ole iphe, jiru ime iya bù ana ndu ọzo iphe l'eka ike waa egù eme ejø-iphe. 26 Gùbe nwophu Fárisii, atsú ishi; vuru ụzo saadaa ime okoro yee ime ochi; ọ ya bù; azú iya egbufukwaphò chalahaa úcha.

27 “Nshio unubé ndu ezije ekemu mē ndu Fárisii! Unubé ndu bù tuko-l'ehu-atuko-l'obu. Kéle unu dù g'ilu, e memarú emema, anòduje ama mma

l'eli éhu iya; o -rwua l'ime iya; okpu nemadzụ; mækpo iphe զո, rehuru erehu; ej iya ejiji. ²⁸Nokwapho g'unu aduje g'unu pfüberekoto; 'ama l'iphe, jiru unu ime bụ tükko-l'éhu-atüko-l'obu waa ej-o-iphe."

**Jizosu epfu l'aa-gwatakota
ogbo nta-a ugwo iphe, ephe eme**
(Luk 11:47-51)

²⁹"Nshio unubé ndu ezije ekemu mē ndu Fárisii! Unubé ndu bụ tükko-l'éhu-atüko-l'obu. Kéle unu anoduje akpushi չլ l'ilu l'éka ndiche unu phē ligbaaru ndu զփhe gbushiru, bụ ndu mpfuchiru Chileke; bya ememakwapho eka e liru ndu pfüberekoto emema; asuje: ³⁰"Qme unu nō ndzü teke nna unu oche phē nō; unu tege eyekwa eka l'egbushi ndu mpfuchiru Chileke." ³¹Unu gude egube ono agba onwunu ama l'unu bփpho չնwu ndu gburu ndu mpfuchiru Chileke. ³²Q dū ree; unu yenu eka mefufu-a iphe, ndiche unu phē meru mephodoru unu. ³³Unubé ej o agwø ono! Unubé չնwu, ogiji nwüşhiru ono! ?Unu e-mekwadü imagha nahü g'a ta nma unu ikpe; kpuru unu ye l'oku-alı-maa? ³⁴Q ya bụ; unu hüma lę mu e-zı ndu mpfuchiru Chileke waa ndu mmamiphe; waa ndu ezije ekemu g'ephe byapfuta unu. L'ime phē bę զ dürü ndu ophu unu e-gbu ebugbugu; dürü ndu ophu unu a-kpöpyabe l'oswebe; dükwarupho ndu ophu unu e-chi iphe l'ulo-ndzukö unubé ndu Jiu; mekota phē ewere lę mkpükpu lę mkpükpu; ³⁵k'ophu զo-tukoru unu l'ishi; mbü զchi ndu pfüberekoto, unu gbushiru lę mgboko e -shi l'ochi Ebelu; nwata pfüberekoto; jasü l'ochi Zakaráya; nwa Barakaya; onye unu gburu lę mgbaka eze-ulo Chileke; waa զru-ngweja Chileke. ³⁶Sü-a; զe mu gbukwaaru iya unu tororo; l'iphemiphe ono bukotakwa l'ishi ogbo-a, nō nta-a bę aa-gwatakota ugwo iya g'ə ha."

Jizosu yeru Jierúsalemu obu
(Luk 13:34-35)

³⁷"Oowaa! Gube Jierúsalemu! I tükcoru ndu mpfuchiru Chileke egbushi; bya egude mkpuma atü-gbushi ndu e ziru g'ephe byapfuta ngu. Tekenteke bę mu meru զe mu chikobe չնwu ngu l'éka lanü զe nepfu-զku achikobeje չնwu iya l'ime նկù iya-a; ophu i kwedu! ³⁸Hüma ahüma; l'ibe ngu bę aa-gbagharu; l'զ dabyiru iphor. ³⁹Գe mu karü unu; unu ta ahümabaekwa mu jasü teke unu a-sü: 'Chileke goru զnu-զma nü onye ono, gude զpha Nnajüpü abya ono.' "

Iphe, e-me teke ikpazu
(Mak 13:1-2; Luk 21:5-6)

24 ¹Töbudu iya bụ; Jizosu bya eshi l'ime eze-ulo Chileke lüfuta; զ bürü iya atügbushi. Ndu etsoje iya nü byapfuta iya g'ephe go-shikota iya eze-ulo Chileke ono l'ophu. ²Jizosu sü phē: "?Q kwa l'unu

humaru iphemiphe ono? Gé mu gbukwaaru iya unu tororo; ee-mechaa nwukpôshichaa iphemiphe ono enwukpôshi; mbu k'ophu o to dudu g'o ka mma l'oo mkpuma lanu, a-kpo-pfuru l'eli nwibe iya.”

**Iphe, bu o -mechaa
mgboko abvü**
(Mak 13:3-13; Luk 21:7-19)

³ Jizosu bya enyihu úbvú Olivu bya eje anodu anoo l'eli iya. Ndu etsoje iya nu byapfuta iya k'iche bya asu iya: “?Bukpoo teke ole be iphemiphe-a, i pfuru-a l'e-mekpoo? Teme ?bu gunu a-buru iphe, ee-gude maru teke ii-byia; waa teke mgboko a-bvü?”

⁴ Jizosu yeeru phé onu su phé: “Oo pho g'unu leta onwunu énya g'o to du onye e-duswe unu uzo. ⁵Kele o duru igwerigwe ndu a-zarü épha mu bya. Onye ophu nonu l'oo-su l'oo kwa yébedua bu Kéreshi obu. Ephe eshi l'eka ono duphua ndu du igwerigwe. ⁶Unu a-nodu anu ude ogu ophu aalwü l'eka du énya; waa ophu aalwü l'eka du ntse; ole g'obu te etsuka-hükwa unu; noo l'iphemiphe ono mefutajekwa. Ole teke mgboko a-bvü teke erwukwa. ⁷Noo kele oha yele oha ibe iya a-nodu alwü ogu; ali-eze yele ali-eze ibe iya a-nodukwapho alwü ogu nkephe. Ejo okpa nri a-bya. Ali anmaa jjijiji l'eka du igwerigwe. ⁸Ole iphemiphe ono duepho g'egube ime awatajé eme nwanyi k'ophúú-a.

⁹“Noo teke ephe a-kpuru unu jepfu ndu ochi-oha; eemee unu ewere; g bushia unu. Ohamoha, no le mgboko egude kele unu bu nkemu kpoo unu ashí. ¹⁰Nokwapho teke ikpoto nemadzü a-gbaküta azü l'ekwekwé, ephe kweru k Chileke. Ephe edeaharu nwibe phé nu g'e gbua; kpoo nwi-be phe ashí. ¹¹Igwerigwe ndu mpfuchiru a-bya le mgboko-a bya anodu epfu iphe, Chileke epfuduru; gude edephushi ndu du igwerigwe. ¹²Teme eshinu ejo-iphe a-kwata paa éka mebyikpoo apaa be n-yemobu k'igwerigwe nemadzü a-tokpoephoh nwéhu ejihu oyi eje. ¹³Obenu l'onye taru nshi jasü l'ikpazü be Chileke a-dzota. ¹⁴Teme ozi-oma k'eka Chileke bu eze-a; be aa-sà àsàsà g'o dzuru mgboko mgburugburu; k'ophu ohamoha l'ophu anumadzuru iya. E -mechaa teke ono; mgboko abvü.”

Ejo ahüma
(Mak 13:14-23; Luk 21:20-24)

¹⁵“Sü-a; unu a-humakwa ejo-ahüma-ola-l'iswi ono, Danelu onye mpfuchi-ru pfuru unu opfu iya ono; l'eka o pfuru l'eka duru Chileke nsø. Gé gubé onye agü iphe-a ríkkwaa oriri iphe, o bu. ¹⁶Unu -humae ya pho; gé ndu no le Jiudiya gbalakwaa lashia l'úbvú. ¹⁷G'onye no l'okpoku te ejekwa abahü l'ulo le ya eje ewota iphe, du l'ulo iya. ¹⁸Teme g'onye no l'egu te ejekwa ala unuphu je achita uwe iya. ¹⁹Aphü a-tsokwaru ụnwanyi, du ime; me ụnwanyi, nwa angukwadu era mboku ono. ²⁰Oo g'unu pfuru nu Chileke g'agba qso unu ta abu l'udzumini;

ophu ọ bùshiru l'eswe-atüta-unme. ²¹Kele teke ono bẹ ejø oke iphe-ehuka, eteke adụ-swee k'eshinu Chileke meru mgboko byasụ nta-a l'a-dụ; ophu ọ bya-du adubaa ọzo. ²²Nnajjuphu -egbuduru teke iphe-ehuka ono mkipirikpu bẹ ọ to dükwa nemadzụ aaphodunu. Ole oo-gude iswi ehu ndu ọ hotaru gbua ya mkipirikpu.

²³"O -rwua teke ono; ọ -dụru onye suru unu l'ọ wakwa Kéreshi obu; ozoo l'ọ phükwa iya; unu te ekwekwa. ²⁴Kele ndu a-nodu adzụshi ụka sụ l'ephe bụ Kéreshi; ozoo l'ephe bụ ndu mpfuchiru Chileke; a-düchakwaa teke ono. Ephe a-nodu emegbaa iphe-ohumalenya, dugbaa biribiri. Iphe ono a-büchaaru g'ephe e-shi dephua ndiphe; mbụ je akpaa l'ẹ ndu Chileke hotaru; mlephe -je l'adụ ike. ²⁵Ole mu vuakwa ụzo epfurụ iya unu nta-a, o too meadaa.

²⁶"O ya bụ; teke o nweru ndu suru unu g'unu lenu l'ọ nokwa l'echiegú; unu te ejekwa eka ono. Ephe -sụ unu: lekwa l'ọ nokwa l'ime mkipuru; unu te ekwekwa.

²⁷Kele ọ kwa g'ebemu-igwe akuje phoo; shi l'ụzo enyanwu awawa lojaa akpamigwe jasụ l'ụzo enyanwu ariba-a bụ gę Abụbu-Ndiphe e-me mboku, ọo-byá.

²⁸"O kwa eka odzu dabyiru bẹ udele adojeru."

Abyabya Abụbu-Ndiphe (Mak 13:24-27; Luk 21:25-28)

²⁹E -mechaa; teke ejø iphe-ehuka ono bvuerupho bẹ enyanwu e-jikputa; ọnwa echibuhu echichi; kpokpode eshi l'igwe dashihu; iphemiphe, nọ l'igwe anmawo anmawo lọ-sweshihu. ³⁰Noo teke iphe-ohubama ke Abụbu-Ndiphe e-geru egeru l'akpaminigwe. Ọ bürü teke ono bẹ iphe, bụ ọhamoha, nọ lẹ mgboko mgburugburu a-ra ejø ekwa; eka meji tofuru phe. Noo teke ephe a-huma Abụbu-Ndiphe eka ọ nọ l'urwukpu shi l'igwe egbu nwịinwii gude ike iya, parụ eka abyá. ³¹Aabya egbua eze opu ono, oo-gude zia ụnwu-ojozi-imigwe iya; ephe ejee l'iphu; jee l'azụ; jee l'ụzo ekutara; jee l'ụzo ekicha; je akpaa l'eka igwe beru; alị beru; chikota ndu ọ hotaru.

Iphe, e gude oshi figu anwụta (Mak 13:28-31; Luk 21:29-33)

³²"Sụ-a; unu gude oshi figu nwụta iphe; kele ọbujeru; ọ -mishiwaabya erwua irwu ọphúú; l'aamaru l'ọnanwu dụwaa ntse. ³³Nokwapho g'owaa-dụ. Teke unu hümäerupho iphemiphe ono; unu amaru l'ọ nokpawaa ntse; mbụ l'ọ nowaa g'ọn-oguzo. ³⁴Sụ-a; gę mu gbukwaaru iya unu tororo; ogbo-a taa bvuebekwa; iphemiphe-a emekota. ³⁵Sụ-a; igwe a-bvukwa; alị abvụ; obenu l'opfu, mu pfuru ta abyadụ erebuju ire erebuju.

Mboku, ọo-bürü (Mak 13:32-37; Luk 17:26-30,34-36)

³⁶"Obenu l'ọ to dudu onye maru mboku, ọo-bürü; ozoo teke iphe ono e-megbaa gedegede. Mbụ l'ụnwu-ojozi, bu l'imigwe ta amakwa iya; ophu

Nwa Chileke l'onwiya amakwa iya. Onye maru iya nü buepho Chileke, bụ Nna nwekiya. ³⁷O kwa g'o dū l'ogbo kē Nuwa phē teke ndiche ono bụ g'o-dū teke Abubu-Ndiphe l'a-bya. ³⁸Kele teke ndiche ono; teke utso, riru mgboko eteke agbadu; bē ẹphe shi nōdu eri angu; alu-phē nwanyi; eke-phē nwanyi; jasú mboku, Nuwa bahuru l'eze ugbo; ³⁹ophu ndiphe amadụ iphe, akō nü; jasú teke mini byaru atuko phē rikota. Nokwa g'o-dū teke Abubu-Ndiphe a-bya bụ ono. ⁴⁰Noo teke unwoke labo a-nōdu l'egu; aabya ezikota onye lanu haa onye ophuu. ⁴¹Unwanyi labo a-nōdu atsū nri; aabya ezikota onye lanu haa onye lanu. ⁴²Qo ya bụ; unu che nche; kele unu ta amadụ mboku, Nnajiu-phu unu a-bya. ⁴³Ole-a; unu makwaruphō lē-a; Qme oke, bu l'unuphu maru teke iphuru abya ibe iya mē ọ nwukwara-a ẹnya; mē o to kwekwani g'iphuru tsufua ulo iya bata. ⁴⁴Qo ya bụ; unubedua l'onwunu; unu kwabekwapho ẹnya; kele Abubu-Ndiphe l'a-bya teke unu te eledu ẹnya iya.”

Nwozi, e gude ire iya ẹka
(Luk 12:41-48)

⁴⁵“Bụ onye bụ nwozi, e gude ire iya ẹka tēme ọ bürü onye kwaru ẹnya? O bụ onye ono, nnajiu-phu iya doberu l'unuphu g'o nujeru iya ndibe iya nri l'orwuberu iya. ⁴⁶Ehu-utso bē a goru nü nwozi ono mē ọ -bürü lē nnajiu-phu iya a-lwa bya ahumā l'oome iphe ono, e ziru iya ono. ⁴⁷Ge mu gbukwaaru iya unu tororo; nnajiu-phu ono e-wokwaru iphemiphe, o nweru enweru ye nwozi ono l'ẹka. ⁴⁸Obenu; teke ọ bụ nwozi ejio ọkpoma; ọ riā sụ: ‘Ha! Nnajiu-phu mu anqakwaa ọdu’. ⁴⁹O bya awata etsukashi ndu-ozu nwibie iya iphe; wata eri g'o dū iya; nguahaa mee; ẹphe lē ndu nggaga mēe. ⁵⁰Nnajiu-phu iya ono a-lwa mboku, o too ledu ẹnya iya waa teke ọ to madụ; ⁵¹bya agwaa ya ochi; woru iya gwakobé lē ndu bụ tuko-l'ehu-atuko-l'obu. Noo ẹka nemadzụ a-nōdu kwaa ejio ékwa; taa ikireze.”

Akō akatikpo ụnwumgboko iri

25 ¹“Eka Chileke bụ eze bē aa-duepho g'iphe, meru l'akō akatikpo ụnwumgboko iri, chitatu oroku phē gude jeshia onye jeru alu nwanyi ọphūú ndzuta. ²Umadzu ise l'ụnwumgboko ono bụ ndu eswe; umadzu ise bürü ndu kwaru ẹnya. ³Lē ndu eswe pho pataru oroku phē; ophu ẹphe adudu manu, ẹphe wotafiaru k'etsutsu. ⁴Ole ndu ophu kwaru ẹnya yeru manu l'iphe paru k'iche bya apakwaruphō oroku phē. ⁵Onye ono, alu nwanyi ọphūú ono noahaephō ọdu abyabya; mgbenya rweahaa phē. A nonya; mgbenya tushikota phē.

⁶“Abalị keephō ebo; a rashia sụ: ‘Eeghee! Onye jeru alu nwanyi ọphūú obu alwaakwa-o! Unu lufuta bya eje iya ndzuta-o!’ ⁷Tobudu iya bụ; ụnwumgboko ono wulihukota bya emezichaa oroku phē. ⁸Ndu ophu bụ ndu eswe pho sụ ndu ọphuu, kwaru ẹnya pho: ‘Unu menuru nwamanu

unu tadaru anyi jiko l'oku anyīhuakwaa l'oroku anyi.' ⁹Ndu k'ono, kwaru ẹnya ono su phe: 'Teke o to sukwana anyi l'unu-e? Unu jepfukwa ndu ere manu-oku je akpata k'unu.' ¹⁰Ephe tūgbua jeshia ya akpata. O bürü teke ono bę onye jeru alu nwanyi ono byarwutaru; ndu ophu jikobewaru eka ejeje pho tsoru iya; ephe bahü l'ulo eka eeme ekele-nwanyi ono l'enyashi ono. Ephe wubbaephō l'ulo; e woru ụzo guchia.

¹¹"E mechaas tēme ụmadzu ise ophuu bya; bya asu: 'Nnajiuphu! Nnajiuphu! Guhaaru anyi ụzo.' ¹²Nwoke ono su phe: 'Gę mu gbukwaaru iya unu tororo; mu ta amakwa onye unu bụ.' "

¹³O ya bụ le-a; unu chekwa nche; eshinu unu ta amadu mboku, Abu-Ndiphe a-bya; ophu unu amadu teke o-o-bürü.

Etu ndu e yeru okpoga l'eka (Luk 19:11-27)

¹⁴"L'eka Chileke bụ eze dükewapho g'iphe, meru l'ako nwoke lanu, gbe-shiru eje iphe-ozo; bya ekua ndu-ozi iya bya eworu eku iya ye phe l'eka.

¹⁵Onye lanu bę o nñru ükporo ékpa-ego ise; bya anu onye ophuu ükporo ékpa-ego labo; bya anu onye k'eto ükporo ékpa-ego lanu. Onyemonye bę o nuerupho gę nwiike nkiya beru. O nüchaa phe iya; o bürü iya eje iphe-ozo, ooje. ¹⁶Onye ophu o nñru ükporo ékpa-ego ise pho tūgbuepho teke ono gude iya jeshia ngho. O je egude iya gbaa ngho rita urwu ükporo ékpa-ego ise ozo tukobe iya. ¹⁷Nokwapho g'onye ophu a nñru ükporo ékpa-ego labo pho meru. O jeru eritakwapho urwu ükporo ékpa-ego labo ozo tukobe iya. ¹⁸O be l'onye ophu nataru ükporo ékpa lanu-a; o tūgbua je ebvua ali woru okpoga nnajiuphu iya ono libe.

¹⁹"Tobudu iya bụ; a nökpoephō-oo jasu: o be ujiku lanu; nnajiuphu ndu ono lwa g'ephe l'ephe gbazia okpoga ono. ²⁰Onye ophu a nñru ükporo ékpa-ego ise pho byatashia bya egudekwaphe ükporo ékpa-ego ise ozo bya asu: 'Nnajiuphu; iphe, i nñru mu bụ ükporo ékpa-ego ise. Wakwa ükporo ékpa-ego ise ozo, mu ritaru l'urwu tukobe iya baa.' ²¹Nnajiuphu iya su iya: 'I meru ree! I bụ ɔkpobe onye-ozi, e gude ire iya eka. Eshinu e gude ire ngu eka le nwiphe, edzudu kaa bę mu e-me g'i bürü onye-ishi l'iphe, paru eka. Ngwa; bya g'ehu tuko tsöö gü le nnajiuphu ngu uts'o.' ²²Onye ophuu, a nñru ükporo ékpa-ego labo pho byakwa bya asu: 'Nnajiuphu; iphe, i nñru mu bụ ükporo ékpa-ego labo. Wakwa ükporo ékpa-ego labo ozo, mu ritaru l'urwu tukobe iya baa.' ²³Nnajiuphu iya ono su iya: 'I meru ree. I bụ ɔkpobe onye-ozi, e gude ire iya eka. Eshinu e gude ire ngu eka le nwiphe, edzudu kaa bę mu e-me g'i bürü onye-ishi l'iphe, paru eka. Ngwa; bya g'ehu tuko tsöö gü le nnajiuphu ngu uts'o.' ²⁴Onye ophu a nñru ükporo ékpa-ego lanu pho byakwa bya asu: 'Nnajiuphu; mu maru ngu ree; l'i bụnukaru ejo nemadzu. Iiwotaje iphe l'eka i kuduru iphe; tēme i nođu ejeje ekpota iphe, i ghaduru. ²⁵Noo g'o gude

ndzụ g̡ihu mu; mu woru ụkporo erekpa-ego ngu je elibe l'ali. Nggékwa iphe ngu.'

26 "Nnajijuphu iya ono sụ iya: 'Lekwa g̡ube iberezi iphe, arw̡ihu-a, ejo okpoma egbu egbugbu-a. Oo ngu pho maru l̡e mu awotaje iphe l'eka mu ak̡iduru iphe; t̡eme mu n̡odu ekpotaje iphe, mu aghaduru. 27 I gege dobekpooru mu n̡u okpoga mu l'ulo nche okpoga; g̡oo-buru mu -lwa mu eje ewota okpoga mu yee iphe, o tukoberu onwiya. 28 Ngwa; unu nata iya okpoga ono; woru n̡u onye pho, nweru ụkporo erekpa-ego iri pho. 29 K̡ele onyemonye, nweru n̡u b̡e aa-n̡ubakwa g̡o nweru k'etsutsu iya. Obenu lonye enwedu n̡u b̡e aa-gb̡enu natafūlenu nwophu o nweru.' 30 'Ngwa; unu kp̡uta mkp̡okoro onye-ozi-a kp̡ufu je eye l'eka gbakotaru tsükiribaa. Eka ono b̡e nemadzụ a-n̡odu kwaa ejo erekwa; taa ikireze.' "

Ikpe Ikpazụ

31 "Obenu l̡e teke Ab̡ubu-Ndiphe a-n̡odu egbu nwijinwii abya yee iphe, b̡ukota ụnwu-ojozi-imigwe l̡ophu b̡e oo-n̡odu l'aba-eze iya, egbu nwijinwii. 32 Teke ono b̡e ndiphe mgburugburu e-dzuk̡ota l̡iphu iya. L̡obya eworu ph̡e h̡o g̡onye eche at̡uru, l̡ahoshije eghu l'eka at̡uru iya k̡uru; dobe phe iche iche-a. 33 L̡obya achiru ndu ophu b̡u at̡uru dobe onwiya l'uzo ekutara; chiru ophu b̡u eghu dobe l'uzo erekicha. 34 Noo teke eze ono a-s̡u ndu k'ono, n̡o iya l'uzo ekutara ono: 'Unu bya; unub̡e ndu Nna mu goru ɔnu-ɔma n̡u. Unu bya enweru mgboko ɔphúú ono, Chileke kwak̡obehawaruro unu e -shi teke o meru mgboko ono. 35 K̡ele egu g̡uru mu; unu n̡u mu nri; mu ria. Egu mini g̡ua mu; unu chebe mu mini; mu ng̡ua. Mu b̡u ru mbyambya; unu dubata mu ibe unu. 36 Mu gbaru ɔto; unu nmab̡e mu iphe. Iphe mee mu; unu gbaaru mu mkpu. Mu jee mkp̡oro; unu bya mu agbaphe.'

37 "Noo teke ndu pf̡uberekoto a-s̡u iya: 'Nnajijuphu; ?b̡u teke ole b̡e anyi h̡umaru ngu erekwa egu ag̡u ngu; anyi n̡u ngu nri obu? Ozoo l̡e mini ag̡u ngu; anyi chebe ngu mini; i ng̡ua? 38 T̡eme ?b̡ukpoo teke ole b̡e anyi h̡umaru ngu; i b̡uru mbyambya; anyi dubata ngu ibe anyi? Ozoo l̡i gba ɔto; anyi nmab̡e ngu iphe? 39 ?B̡ukpoo teke ole b̡e anyi h̡umaru ngu l'eka iphe eme ngu; ozoo l̡i n̡o l̡oka mkp̡oro; anyi gbaaru ngu mkpu?' 40 Noo teke eze e-yeru ph̡e ɔnu s̡u ph̡e: 'G̡e mu gbukwaaru iya unu tororo; eshinu unu mekpowaru iya m'obeta ɔ b̡uru onye lanu, ɛnya kachaa alwalwa l̡unwunna mu-a b̡e b̡ukwaa mb̡edua b̡e unu meru iya.'

41 "Noo teke ɔo-byas as̡u ndu ophu n̡o iya l'uzo erekicha: 'Unu l̡ufu mu l̡iphu; unub̡e ndu Chileke t̡uru onu. Unu w̡uba l̡oku ono, e-nwu gidigidi jad̡uru ono, b̡u iya b̡u erekwa Chileke meru doberu Obutuswe yee ụnwu-ojozi iya ono. 42 K̡ele egu g̡uru mu; ophu unu an̡uduru mu nri. Egu mini g̡ua mu; ophu unu echebeduru mu mini. 43 Mu b̡uru mbyambya; ophu unu edubataduru mu ibe unu. Mu gbaru ɔto; ophu ɔ d̡udu iphe, unu nmab̡eru mu. Iphe mee mu; t̡eme mu n̡o l̡oka mkp̡oro; ophu

unu agabajeduru mu mkpu.⁴⁴ Noo teke ephe e-yekwapho ḥonu su: ‘Nnajuphu; ?bụ teke ole be anyi humajekpooru ngu ẹka egū agū ngu; ozoo ẹka egū mini agū ngu; ozoo ẹka i bụ mbyambya; ozoo ẹka i gba oto; ozoo l'eka iphe eme ngu; ozoo l'eka i nō l'oka mkporo; ophu anyi eyeduru ngu ẹka?’⁴⁵ Noo teke oo-su phe: ‘Gé mu gbukwaaru iya unu tororo; eshinu unu te emeduru iya g'o ka mma l'oo onye lanu, enya kachaa alwalwa l'ime ndu-a bē unu te emekwaru mu iya.’⁴⁶ Oo ya bụ; ephe eje anodu l'eka ephe a-nodu eje iphe-ehuka mkpūrumkpuru jasú lē tuutuutuu lē mijimiimii. Obenu lē ndu ophu bụ ndu pfuberekoto e-je l'eka ephe e-nweru ndzụ ojegojo.”

Ndu-ishī achi idzu egbu Jizosu
(Mak 14:1-2; Luk 22:1-2; Jion 11:45-53)

26 ¹Tobudu iya bụ; Jizosu pfughechaephō iphemiphe, oopfu; bya asu ndu etsoje iya nụ: ²“Ophu unu maru bụ l'o ghudufuwari-a abalị labo; obo Ojeghata erwua. Noo teke ee-deru Abụbu-Ndiphe ye g'a kpopyabe l'oswebe.”

³Tobudu iya bụ; ndu-ishī uke Chileke waa ndu bụ ṥogerena mkpukpu bya edzukobé l'okpoku ibe onye-ishī ndu-ishī uke Chileke. Onye ono bē ephe iya bụ Kafatasu. ⁴Ephe noo ndzikö su l'ephe e-gude Jizosu lē mpya woru gbua. ⁵Ole ephe sru l'o tō budsona nta-a, aabø iphe-a; a -nonyaa ûtsú daa l'eka ṣha no.

Aawụ Jizosu manụ,
eshi mkpō lē Betani
(Mak 14:3-9; Jion 12:1-8)

⁶O be gé Jizosu jeru Betani; o je anodu l'ibe Sayimoni, onye ekpenta mejeru pho. ⁷Noo ya; nwanyi lanu gudeephō mgbere, ama ntumatu bata gé Jizosu gude nri l'eka eri. Mgbere ono bē manu, eshi mkpō, dū iya nụ kwatakporu ere ire shii. Nwanyi ono bya eworu manu ono wuya Jizosu l'ishi. ⁸Ndu etsoje iya nụ humae ya pho; ehū ghuahaa phē eghu. Ephe su: “?Bụ ke gunu bē e gude emebyishi eguru manu owa-a? ⁹Kele manu-a sru g'ee-reta iya iphe, paru ẹka woru keshiaru ndu akpa nri.”

¹⁰Jizosu maerupho l'onoo iphe, ephe epfu bya asu: “?Bụ gunu meru g'o gude unu nodu epfuchi nwanyi ono nchi? ?Unu ta amadu l'oo ọkpobe iphe bē o meru mu egube ono? ¹¹Ndu akpa nri bē unu l'ephe anō tekenteke; obenu lē mbedua ta abudu tekenteke bē mu l'unu a-nodu. ¹²Liphe, meru iphe, o wuru mu manu-a bụ g'o shi nta-a kwakobeta mu m'obvu mbokwu, ee-li mu. ¹³Gé mu gbukwaaru iya unu tororo; iphe, bùlkpoo ekameka, a saru ozi-oma-a lē mgboko-a mgburugburu bē aa-kojee-kwapho akò iphe-a, nwanyi-a meru-a; gudeje nyata nwanyi-a.”

Jiudasu eederu Jizosu eye
l'eka ndu Jiu
(Mak 14:10-11; Luk 22:3-6)

¹⁴Tobudu iya bụ; Jiudasu Isukariyotu, bụ onye lanu l'ime ụmadzu iri l'ebu ono, etsoje Jizosu ono bya atugbua jepfushia ndu-ishī uke Chileke;

15 je asu phę: “?Bu gunu bę unu a-nu mu gę mu deru iya ye unu l'eka?” Ephe pfua ya ụkporo pangu lę pangu iri. 16 O shiepho teke ono wata acho teke gbaru gę ya deru Jizosu ye phę l'eka.

Nri-enyashi Ikpažu

(Mak 14:12-26; Luk 22:7-23; Jion 13:21-30; 1Kor 11:23-25)

17 O rwua l'eswe, abahụ l'obo-iphe, aatajé buredi, ekoduru ekoko ono; ndu etsoje Jizosu byapfuta iya bya asu iya: “?Bu awe bę ọ dụ ngu g'anyi doziaru ngu g'i nödu ria nri obo Ojeghata obu?”

18 O sụ: “Unu bahụ l'ime Jierúsalemu. O nweru nwoke lanu, unu e-je-pfu je asu iya lę O-zí-iphe sürü; l'o rwuwaru iya l'alala. Gę ya nödunu l'ibe ngu ria nri obo-iphe ono yee ndu etsoje iya nü.”

19 Ndu etsoje iya nü ono je emee gę Jizosu ziru phę. Ephe nödu l'eka ono kwakobeahaa nri obo Ojeghata ono.

20 O be l'uzenyashi; Jizosu yele ụmadzu iri l'ębo ono je anodu kwabę k'erı nri ono. 21 Ephe rijeephı nri ono; ọ sụ phę: “Gę mu gbukwaaru iya unu tororo; ọ kwa onye lanu lę g'unu nö l'eka-a bę l'e-deru mu ye l'eka ndu acho ishi mu.”

22 O kwata rwua phę l'ehu; aphu ji phę obu. Ephe jıahaa ya nanu nanu sụ: “Nnajuphu; ?bụ mbędúa tọo mbędúa?”

23 Ọ sụ phę: “Oo onye mu l'iya eye eka l'ochi lanu-a bụ onye obu, e-deru mu ye obu. 24 Abubu-Ndiphe l'a-lakwa g'e deru iya l'ekwo-opfu Chileke. Ole aphu a-tsorı onye ono, ee-shi l'eka iya deru Abubu-Ndiphe ye l'eka ndu acho ishi iya ono. O gogo kakwaru onye ono ree ọme a ta nwuduru iya ilile.”

25 Jiudasu-a, l'e-mechaa deru iya ye-a sụ iya: “Onyibe; ?bụ mbędúa too?” Jizosu sụ iya: “Qoekwa ngu phę bę o shi l'önü.”

26 Ephe gudekwadu nri ono eri; Jizosu bya ewota buredi bya ekele Chileke ekele; bya eworu iya nügbaa ndu etsoje iya nü; bya asu phę: “Unu gęe ria. Qwa-a bụ ogwęhu mu.”

27 O byakwa apata okoro, mée dụ bya ekelekwaphe Chileke ekele bya eworu iya nü ndu etsoje iya nü bya asu phę: “Unu ngü-dzuru iya g'unu ha. 28 Kele ọwa-a bụ mee mu, egude agba ọgbandzu ọphúú; mee a gbasirju l'iṣwi ẹhu igwe oha; k'ophu Chileke a-guru phę nvü l'iphe-eji. 29 Ole iphe, mu a-karụ unu bụ; mu ta abyakwa angübaa mée, shi l'akpuru vayi-nu jasürü mboku ono, mu l'unu a-nügụ k'òphúú l'eka Nna mu bụ eze.”

30 Ephe kwechaa ebvu, e gude aja Chileke ajaja; bya ejeshia l'úbvü Olivu.

Pyita a-gę lę ya ta amadu Jizosu

(Mak 14:27-31; Luk 22:31-34; Jion 13:36-38)

31 A nonyaa; Jizosu sụ phę: G'unu hakota bę e-mechakwaa hakota mu gbalaa l'enayashi-a; g'e deru iya l'ekwo-opfu Chileke. Kele e dekwaru sụ:

"Mu e-chigbu onye eche aturu; g'ikpoto aturu ono agbakashihu.^w ³²Ole teke e meerupho ge mu shi l'onwu teta dzuru ndzü be mu e-vukwaru unu uzo jerwua Gálili."

³³Pyita su iya: "Onyemonye -jekpoo agbalakota paru ngu haa be ephe a-hakwa ngu-a; o kwa le mbedula ta ayikwa haa ngu."

³⁴Jizosu su iya: "Ge mu gbukwaaru ngu iya tororo; l'enyashi ntanu-a be oke-oku nchi-abohu -bya ara órà; be i goakwaru ego ugbo eto su l'i ti madu mu."

³⁵Pyita su iya: "O betakpoo mu le ngu je a-tuko laa; mu ta abyakwa asu le mu ta amadu ngu." Ndu etsoje Jizosu ndu ophuu tuko pfudzuru nno.

**Jizosu epfu anu Chileke
le mgbabu Getusemeni**
(Mak 14:32-42; Luk 22:39-46)

³⁶Tobudu iya bu; Jizosu yele ndu etsoje iya nu swiru bya abyarwuta l'eka eekuje Getusemeni. Erwua eka ono; o su ndu etsoje iya nu: "Unu nodukwa anoo l'eka-a ge mu jeribera l'eka pho je epfur u nu Chileke." ³⁷O bya eduta Pyita yee unwu Zebedi ephenebo; ephe swiru tugbua. Aphu ji iya obu; meji nodu etsue ya pho pharamu pharamu. ³⁸O su pho: "Ha; egube owa! Meji akuekwa mu pho photophoto; mbu le meji abyakwaa mu atofu. Unu nodukwa l'eka-a ge mu l'unu tuko chee nche."

³⁹O kpíribetu nwanshii; bya adaa bube iphu l'alí pfuru nu Chileke su: "Nna mu; o -buru l'ii-mekotakpoo ya; manuru g'ii-me nafu mu okoro-a ge mu ta angu iphe, du iya nu. Ole o kwa g'o to bukwa iphe, du mu l'uche l'e-me. O kwa g'o bukwaru iphe, du gubedua l'uche l'e-me."

⁴⁰O gbeshi jepfu Pyita pho-a, ephe l'iya swi-a. O jeshia; ephe nodu ekuwaa mgbenya. O su Pyita: "?Bu gunu be unu eme egube ono? ?Unu ta adudu ike nwuru enya ge mu l'unu no'o m'obeta o buru awa lanu? ⁴¹Unu nwuru enya; pfuru nu Chileke g'o to kwe g'unu nmalahu l'ohutama. Maa nemadzu be o nodujekpokwa evushi evuvu ike; obenu le nemadzu l'onwiya be ike adudu."

⁴²O tugbukwaa k'ugbo ebo bya ejekwa awata epfu anu Chileke su: "O shita mu su gube Nna mu; o -buru l'o to duhedu g'ii-shi nafu mu iphe, du l'okoro-a; gbahalepho le mu ngufutaje iya be o dukwaa ree; o kwa g'o mee g'o du ngu l'uche." ⁴³O bya alwaphutakwa azu byatashikwa; ephe nodu ekukwapho mgbenya; kele mgbenya jiru pho enya ejiji.

⁴⁴O pakwaru pho haa bya atugbua ozo bya eje epfur u nu Chileke k'ugbo eto; pfukwaapho iphe, o pfuhawaru. ⁴⁵O mecha; bya abyapfuta ndu ono, ephe l'iya swi ono; bya asu pho: "?Unu nokpoeph o le mgbenya

^w 26:31 Gúnaa Zek 13:7.

g'unu nō iya? ?Unu nōkpokwadua lē nwa atūta unme unu ɔbu? Unu lekwa l'o rwuakwaru. Abubu-Ndiphe bē e deakwaru ye l'eka ndu iphe-eji. ⁴⁶ Unu gbeshikwa g'anyi je. O kwa onye deru mu ye nū ɔbu abya nū pho."

Eegude Jizosu

(Mak 14:43-50; Luk 22:47-53; Jion 18:3-12)

⁴⁷Tobudu iya bū; Jizosu kpukwaduru-a opfu l'qunu; Jiudasu-a, bū onye yikwaa l'umadzu iri l'ebō pho-a būru phereketekete; yele igwe ɔha swiwaru. Ephe pagbaarū mma mēkpoo mgborō. Ndu ziru phē nū būru ndu-ishī uke Chileke waa ndu bū ogerenya ndu Jiu. ⁴⁸Onye ono, deru iya ye onoya pfwuwaru phē iphe, ya e-me g'ephe gude maru onye ɔphu ɔ bū. O sūhawaru phē l'qo onye ono, ya e-jepfu je etsutsua onu ono bū onye ephe e-gude.

⁴⁹Jiudasu jeephō phaa byapfuta Jizosu bya ekele iya ekele sū iya: "Onyibe! ?I dūpho?" bya etsutsua ya ɔnu l'asha.

⁵⁰Jizosu sū iya: "Ishikomu; jero emee iphe, i byaru." Ndu ono bya bya azypyabe Jizosu; gudeshia ya ike. ⁵¹Tobudu iya bū; onye lanu lē ndu ono, ephe lē Jizosu shi nōdu ono yeephō eka mīa mma iya swaramū; gbua nwokoro onye-ishī ndu-ishī uke Chileke; pafū iya nchī. ⁵²Jizosu sū iya: "Mī-phu mma ngu azū l'obo iya; kele onyemonye, bū o-gbu-mma l'a-la lē mma. ⁵³Too ?i dobesu lē mu taa dudu ike asū Nna mu nta-a g'ō dzō mu; mbū l'oo ye ụnubuku ụnwu-ojozi-imigwe egwegwa g'ephe bya nta-a? ⁵⁴Ole; ?dēnukwanu g'oo-shi vya; mbū iphe, e deru l'ekwo-opfu Chileke, bū iya sūru l'iphe-a, eme nū-a mefutaje g'oome-a?"

⁵⁵Noo teke Jizosu sūru ikpoto ndu byaru iya egude: "?Unu chigbaa mma; chiru mgborō abya mu egude? ?Mu bū onye ana nfū? Mu l'unu shi-kwa anoduje mboku-mboku l'eze-ulō Chileke; eka mu ezi unu iphe; ɔphu unu egudekpodaaru mu. ⁵⁶Ole iphemiphe-a mewaru k'ophu iphe, ndu mpfuchiru Chileke deru l'ekwo-opfu Chileke aa-vufutakota g'ephe pfuru iya."

Ndu etsoje iya nū g'ephe ha paru iya haa; gbakashihu.

Jizosu l'iphu ndu-ikpe

(Mak 14:53-65; Luk 22:54-55,63-71; Jion 18:13-14,19-24)

⁵⁷Ndu guderu Jizosu kpūta iya kpuru tugbua jeshia ibe onye bū onye-ishī ndu-ishī uke Chileke. Ephā onye ono bū Kayafasu. O būru l'eka ono bē ndu ezie ekemu mē ndu bū ogerenya dzukotahawaru. ⁵⁸Pyīta gbe ügenya etso iya azū azū jasū ephe bahū ibe onye-ishī ndu-ishī uke Chileke ono. O bya abahū bya eje anō-kube ndu nche; chiru enya ye gē ya humakpoo iphe, a-būru ishi iya. ⁵⁹Ndu-ishī uke Chileke mē ndu ogbo-ikpe l'ophu chōahaa ibo, ephe e-bo Jizosu; g'ee-shi g'ee-kpee ya mpfugbu. ⁶⁰Ophu ɔ dudu iphe, ephe humaru, bū iphe, o meru; l'eka a gbékwa dū igwe agba iya ekebe erekede. A nōnyaa; umadzu əbo bya ⁶¹bya asū: "O

kwa nwoke-a s̄uru l̄e ya a-d̄u ike mebyishia eze-ulo Chileke; ya akpukwaa ya l'ime abal̄i eto-a.”

⁶² Onye-ishu ndu-ishu uke Chileke ono gbalihu bya asu iya: “?Ti yedu onu l'iphe, bu ekebe ɔwa-a, ephe agbagbaa ngu-a?” ⁶³ Ophu Jizosu epfuduru opfu. Onye-ishu ndu-ishu uke Chileke ono su iya: “Pfukwaa m̄ele Chileke, dz̄u ndz̄u. ?B̄u ngu bu Kéreshi obu? Mb̄u Onye-Ndz̄ota ono, Chileke kweru ukwe iya-a. ?B̄u ngu bu Nwa Chileke obu?”

⁶⁴ Jizosu su iya: “Qoekwa ngu pho be o shi l̄onu. O l̄oo ge mu gbu-kwaaru iya unu tororo; nta-a be unu a-h̄uma Abubu-Ndiphe l̄eka o no l'ekutara Chileke, bu Okalibe-Kakota-Ike. Teme e -mechaa be unu a-h̄umakwa iya pho l̄eka o no l'urwukpu shi l'igwe abyaa.”

⁶⁵ Onye-ishu ndu-ishu uke Chileke ono woru uwe k̄e yebuedua bu onye-ishu-a zijaa su: “Nwoke-a pfubyiakwaru Chileke nta-a. ?B̄ubahunaa ekebe gunu ozo be anyi achokwadu? Unu n̄umawaru-a epfubyi, oopfubyishi Chileke. ⁶⁶?B̄u gunu bu ikpe unu nta-a?”

Ephe t̄uko w̄ua onu nanu su: “Iphe, gbaru iya n̄u bu onwu!”

⁶⁷No teke ephe wataru iya avu onu-mini l'iphu; chiahaa ya iphe; ndu echu iya ̄eka l̄e nchi su iya: ⁶⁸“Ḡube ophu s̄uru l̄i bu Kéreshi obu; pfunaa mpfuchiru obu; k̄o onye chiru ngu iphe ono.”

Pyita aḡo l̄e ya ta amad̄u Jizosu

(Mak 14:66-72; Luk 22:56-62; Jion 18:15-18,25-27)

⁶⁹Ḡe Pyita no l'etezi l'ulo-ikpe ono; be nwamgboko, yee nemadz̄u bu byapfutaru iya bya asu iya: “Ḡubedua yikwa-a l̄e ndu etsuje nwophu Gálili-a, bu Jizosu-a.”

⁷⁰Pyita nodu l'edzudzu-oha ̄eka ono go ogo su: “Ha! Mu ta amakwa iphe, iipfu.” ⁷¹Pyita gbeshiepho ̄eka ono tugbua je anodu l̄onu-oguzo. Nwamgboko ozo, yee nemadz̄u bukwaphe ebubu humakwa iya bya asu ndu no ̄eka ono: “Nwoke-a be yikwa l̄e ndu etsuje Jizosu; mb̄u nwophu Nazaretu.”

⁷²Pyita gokwaapho ego ozo buta angu ria su: “Mu ta amakwa nwoke ono.”

⁷³A noephō nwanshiji; ndu pfugbaaru l̄e mgboru ̄eka ono bya bya asu Pyita: “Ta agoshi ego l̄i yichaa ya-a; olu-opfu ngu gbawaru ngu ama.”

⁷⁴O wata eri angu su ge Chileke gbukwaa ya ilu me q -b̄udu ire-lanu be ya epfu-a. Su: “Mu ta amakwa onye ono, unu epfu opfu iya ono.”

Teke onokwaphe oke-oku nchi-abohu raa órà. ⁷⁵No ya bu; Pyita nyata opfu, Jizosu pfuru su: “Oke-oku nchi-abohu -bya ara órà; be i goakwaru ego ugbo eto l̄i t̄i mad̄u onye mu bu.” O tugbua l̄ufu je anodu raahaa ekwa arashi iya ike.

A kp̄u Jizosu akpupfu Payileti

(Mak 15:1; Luk 23:1-2; Jion 18:28-32)

27

¹Nchi bohuepho; ndu-ishu uke Chileke l'ophu me ndu bu ogere-nya ndu Jiu bya achia idzu ḡephe gbua Jizosu. ²Ephe kee Jizosu ̄egbu; kp̄uta iya kp̄uru jeye nnajioha, bu Payileti l̄eka.

Anwụhu Jiudasu
(*Ndu 1:18-19*)

³ Jiudasu-a, bụ iya deru Jizosu ye-a húmaephō l'e kperu Jizosu mpfugbu; izimanụ lwa iya azu. O chita ükporo pangu lę pangu iri ono chiphu azu je achiru nü ndu-ishi uke Chileke waa ndu bụ ogerenya ono sụ phe:
⁴ “Mu meakwaru iphe-eji. O kwa onye adudu iphe, o meru bę mu deru nü g'e gbua ono.”

Ephe sụ iya: “?Bụ onye akpa ngu ishi iya ono? Töbudu g'i jewanro amaru g'ii-me iya.”

⁵ Jiudasu chiru okpoga ono ghakaa l'eze-ulo Chileke; o bürü iya atugbu je eworu onwiya swi-gbua.

⁶ Ndu-ishi uke Chileke bya ewota okpoga ono bya asụ: “Okpoga-a ta abukwa iphe, ee-yekobe l'okpoga Chileke eshinu o bụ aswa mee ishi nemadzụ.” ⁷Töbudu iya bụ; ephe chita idzù wota okpoga ono je azu onye akpuje ite alị; woru alị ono mee alị eka ee-lije nlwamulwa. ⁸Noo ya bụ; e kuahaa alị ono egwu-mee jasụ ntanụ-a.

⁹Noo ya bụ; iphe, onye mpfuchiru, bụ Jieremaya pfuru je avụa, bụ iphe, sụru: “Ephe chita ükporo pangu lę pangu iri ono, bụ aswa, ụnwu Izurelu kwetarụ l'ephe a-pfụ l'ishi mu ono; ¹⁰je azu ọkpu-ite alị, bụ iya bụ gę Nnajiofhu pfuru iya ya.”^x

Payileti aji Jizosu aji
(*Mak 15:1-5; Luk 23:3-5; Jion 18:33-38*)

¹¹ Jizosu bya apfurul'iphu nnajioha obu. Nnajioha bya ajia ya sụ: “?Bụ ngu bụ Eze ndu Jiu?”

Jizosu sụ iya: “Qoekwa ngu pho bę o shi l'ọnū.” ¹²Ndu-ishi uke Chileke mę ndu bụ ogerenya wata epfushi igwerigwe iphe, dù ejị, ephe sụru l'o meru; ophu Jizosu epfuduru opfu yeru phe.

¹³ Payileti sụ iya: “?O kwa l'i nümaru igwerigwe iphe, ephe epfugbaa l'i meshiru?”

¹⁴Ophu o yeduru iya ọnū; mbụ g'o ka mma l'oo olu-opfu lanu; mbụ o kwata dù nnajioha ono ọkpobe biribiri.

Eekpe Jizosu mpfugbu
(*Mak 15:6-15; Luk 23:13-25; Jion 18:39—19:16*)

¹⁵Noo ya; o búwaa omelalị phe l'anodu abo Obo Ojeghata ono bę nnajioha ahajeru phe onye mkporo lanu g'o la; mbụ onye ephe sükpoerupho g'o haarụ phe. ¹⁶Teke ono; o dürü nwoke, a maru amaru, nō mkporo; epha iya bụ Barabasu. ¹⁷Töbudu iya bụ; ephe dzukobeeopho l'eka lanu;

^x 27:10 Guna Zek 11:12,13.

Payileti su phe: “?Bü onye ole be ọ dụ unu ḡe mu haarụ unu ḡo la? ?Bü Barabas; tọo Jizosu onye eekuje Kéreshi?” ¹⁸Kele ọ mawaru l’o ẹnyapfúrupfurụ be ndu-ishi uke Chileke gude kpútaru iya Jizosu.

¹⁹Payileti nödukwadua l’ulo-ikpe ono; nyee ya zia ḡa bya asụ iya ḡo to dükwa iphe, oo-me nwoke ono, pfuberekoto ono; kele ya rwókwaru nrwó l’enyashi jee iphe-ehuka, parụ eka l’opfu ehu iya.

²⁰Tobudu iya bụ; ndu-ishi uke Chileke m̄e ndu bụ Ọgerenya ono kwaru ikpoto ndu ono ye ḡephe su ḡa haarụ phē Barabas; megbua Jizosu.

²¹Nnajioha ono bya ajíkwa phē ozo su: “?Bü onye ole l’ime ụmadzu ẹbo-a be ọ dụ unu ḡe mu haarụ unu ḡo la?” Ephe t̄ua ụzu su: “Barabas.”

²²Payileti su phe: “?Unu súkwanuru ḡe mu me Jizosu; onye eeku Kéreshi gunu?” Ephe t̄uko wua ọnun nanu su: “Pfū-gbua ya!”

²³Ọ su phe: “?K’ishi gunu? ?Bü gunu bụ ejio-iphe, o meru?” Ephe kabakpoo ya n̄u arashị ike su: “Pfū-gbua ya!”

²⁴Tobudu iya bụ; Payileti nonyaa; bya amaru l’o to dudu iphe, ya epfuta iya; l’o chia ùtsú abya adada; o kuta mini kwōo onwiya eka l’iphu ikpoto ndu ono su: “Eka mu ta adukwa l’ochi nwoke-a. Ọ kwa unu maru g’unu e-me iya.”

²⁵Ikpoto ndu ono t̄uko t̄ua ụzu su: “G’ochi iya tukoru anyi l’ishi m̄e l’ishi ụnwu anyi.”

²⁶Tobudu iya bụ; o woru Barabas haarụ phē su ḡo la; bya asụ ḡe chia Jizosu iphe. E chichaa ya iphe; ọ kpuru iya n̄u ḡe je akpopyabe iya l’oswebe.

Ndu ojogu eme Jizosu sukusuku (Mak 15:16-20; Jion 19:2-3)

²⁷Tobudu iya bụ; ndu ojogu k̄e nnajioha ono duru Jizosu bahụ l’ulo-ikpe nnajioha; bya ekukoo ndu ojogu nwibe phē ḡephe ha. ²⁸Ephe yeschia ya uwe iya bya achịta uwe kpowula-kpowula uswe yee ya. ²⁹Ephe bya egude obvu kpaa okpu-eze woru kpube iya; bya aparu mgboro dee ya l’ekutara. Ephe bya egbushiru iya ikpere l’iphu wata iya eme sukusuku su iya: “Ndzụ dükwa ngu! Eze ndu Jiu.” ³⁰Ephe avụa ya ọnun-mini; bya eworu mgboro ono eme iya l’ishi. ³¹Ephe meghechaa ya sukusuku ono; bya eyefu iya kpowula-kpowula uwe ono; bya eyee ya uwe iya; bya akpuru iya jeshia apfugbu.

Aapfugbu Jizosu (Mak 15:21-32; Luk 23:26-43; Jion 19:17-27)

³²Ephe wufutashia bya ahụma onye Sayirini, ẹpha iya bụ Sayimoni. Ephe kebuta iya su ḡo vutabude Jizosu oswebe iya ono. ³³Ephe byarwu-taephō eka aza Gologota, bụ iya bụ okpokoro ishi; ³⁴ephe woru m̄ee, a

gwaru ḥobvu, atso ilu; nü Jizosu g'o ngua; g'iphe te eme iya ḥukha shii. O tsue ya pho ɔnu; ophu o kweedu iya angungu.

³⁵Ephe kpopyabe iya l'oswebe l'eka ono bya atua ido gude kee uwe iya. Ono mee ɔ vua mbu iphe ono, ndu mpfuchiru pfuru su: “Ephe woru uwe mu keeru onwophé. O rwua l'uwe mu eyeje l'ime ehu ephe t̄arau iya ido.” ³⁶Ephe mecha; bya anoshia wata iya eche nc̄e. ³⁷E dee iphe ono, ephe suru l'o meru ono pfube l'oswebe ono. Iphe, e deru bu: “Owa-a bu Jizosu; Eze ndu Jiu.” ³⁸E wokwarapho umatdu labo, ana nf̄u; kpopyabekwapho yee ya l'eka ono; onye ophuu nodu l'uzo ékutara iya; onye ophuu nodu l'uzo ékicha iya.

³⁹Ndu aghata aghata nodu epfubyishi Jizosu; ekweru iya une asuje iya: ⁴⁰“?T̄o bụnu ngu-a bu nwophu suru l'ii-nwukp̄oshi eze-ulo Chileke gude ujiku eto kpukwaa ya-a? Dzonaa onwongu me ɔ -b̄uru ngu-a bu Nwa Chileke obu. Shinu l'oswebe ono nyifatal!”

⁴¹Ndu-ishi uke Chileke me ndu eziye ekemu me ndu bu ogerenya nodu epfuru iya kwaphu kwaphu su: ⁴²“O dzorū ndu ozo; ophu ɔ duedunu ike dz̄o onwiya. O -b̄uru eze ndu Izurelu; g'o shinu l'oswebe l'eka ono nyizeta g'anyi ekweta l'ø bu iya bu K̄ereshi obu. ⁴³O suru l'ø Chileke be ya ma; le ya bu Nwa Chileke; ngwa; ge Chileke dzonaa ya nta-a me ɔ -b̄uru l'ø du Chileke ree.”

⁴⁴Umadzu ębo ono, anaje nf̄u ono, a tukoru ephe l'iya kpopyabe l'oswebe pho nodu akokwa iya pho egube ɔnu ono.

Anwuhu Jizosu

(Mak 15:33-41; Luk 23:44-49; Jon 19:28-30)

⁴⁵Tobudu iya bu; enyanwu keerupho l'ishi; nchi jihu l'alí ono; no gbiriri jasú l'enyanwu agbuze. ⁴⁶Enyanwu gbuzeephō; Jizosu chishia mkpu ike su: “Elayi! Elayi! ?Lema sabakutani?” Bu iya bu: “Chileke mu! Chileke mu! ?Bu ḡunu be o gude i haa mu nkinyi mu?”

⁴⁷Ndu haru pfuru l'eka ono n̄uma iya su: “Nwoke ono ekukwa Elayijia.” ⁴⁸Onye lanu gbagbuepho teke ono teke ono je ewota asancha ophu amije mini woru gw̄o le m̄ee-veniga, woru tsebe l'oshi, du ogologo woru nü iya g'o ngua. ⁴⁹Ndu ophuu su: “Unu gebewaro g'anyi maru ?Elayijia l'a-byá bya adz̄o ya?”

⁵⁰Jizosu bya echishia mkpu ike ozo bya atubuhu unme.

⁵¹Noo ya; ekwa egbobutaję enya ęka aagwaję Chileke, no l'ime eze-ulo Chileke ono shiepho l'ishi gbaephō k̄e tararaa jasú l'alí gbajahu ębo. Ali nmakota jijiijii; oke mkpuma gbawashiju. ⁵²Iphe, bu ilu ghekotaru ɔnu. Igwerigwe ndu du ns̄o, bu ndu nwuhuhawaru anwuhu tuko shi l'onwu tetagbaa dz̄uru ndz̄u. ⁵³Ephe shigbaa l'ime ilu ono lufuta. Jizosu shiepho l'onwu teta dz̄uru ndz̄u; ephe wuba le Jierúsalemu. A du igwerigwe huma phē.

⁵⁴Tobudu iya bụ; onye-ishi ndu ojogu ndu Romu waa ndu ojogu iya, ẹphe l'iya pfuru eche Jizosu nche-a; tuko tsuhi ebvu g'ephe humaeru pho al-i-onma-jiijiji ono waa iphemiphe, mekotaru nu. Ẹphe sụ: "?Unu maru-a lè nwoke-a bükwa Nwa Chileke eviya."

⁵⁵O dürü ikpoto ụnwanyi, kuru ụzenya ele ẹnya g'ephe maru iphe, eme nu. Unwanyi ono shi lè Gálili tsota Jizosu; ejeru iya ozi. ⁵⁶Meri onye Magudala yi l'ụnwanyi ono. Meri ọphu nwụru Jiemusu; nwụa Jiósefụ yíru iya; waa ne ụnwu Zebedi.

Elili Jizosu

(Mak 15:42-47; Luk 23:50-56; Jion 19:38-42)

⁵⁷O be l'ụzenyashi; nwoke oke amadụ lanụ, shi lè Arimatiya bya; ẹpha iya bụ Jiósefụ. Yébedua l'onwiya yíkwa l'onye etsoje Jizosu. ⁵⁸Nwoke ono bya ejepu Payileti je arwo ya g'a haaru iya odzu Jizosu gę ya lia. Payileti sụ g'a pęe ya ya. ⁵⁹Tobudu iya bụ; Jiósefụ bya eje apazeta odzu ọbu bya egude ekwa ocha, inyi adudu gude kwa ya. ⁶⁰O bya eje eworu iya nyebé l'ilu kę yébe Jiósefụ; ilu, ọ türü k'ophúú. Ilu ono bę ọ türü lę mkpuma, ha shii. O bya eswita oke mkpuma swichia ọnụ ilu ọbu; ọ bürü iya atügbu. ⁶¹Meri onye Magudala mę Meri ophunapho nödukwapho l'eka ono. Ẹphe tuko nödugbaa anqo l'eka ono gha iphu l'ilu Ọbu.

Eeche nche l'ilu Jizosu

⁶²O be lę nchitabohu iya, bụ iya bụ mbóku atüta unme; ndu-ishi uke Chileke mę ndu Fárisii bya edzukobé jepfu Payileti ⁶³je asụ iya: "Nnajuphu; anyi nyatakwaru lę teke nwoke ono, dzụ-gburu onwiya l'uka ono nökawadu ndzụ bę o sujelu l'a -noephə abalị eto bę ya e-shi l'ọnwu teta dzüru ndzụ ozo. ⁶⁴Zinaa g'e chee ilu ono okpobe nche jasụ abalị k'eto onoya; a -nonyaa ndu etsoje iya nu je je ezita odzu iya l'oshi wata epfu l'o shiwa l'ọnwu teta dzuru ndzụ. G'ejø uka k'ikpazụ ta akanu k'ivuzo shii."

⁶⁵Payileti sụ phę: "?O kwa l'unu nweru ndu nche? Unu tüğbua je eche-kpoo ilu ono g'ọ düyü unu."

⁶⁶Ephe tüğbua je egude eze mkpuma swichia ọnụ ilu ono rengurengu; bya eworu iphe-ohubama mee ya; woru ndu nche ye iya; a wata iya eche nche.

Eshi l'ọnwu teta dzüru ndzụ

(Mak 16:1-10; Luk 24:1-12; Jion 20:1-10)

28 ¹Eswe-atüta-unme -bvęephə; o beephə lę gęregere nchi-abohu mbóku Sonde; Meri; onye Magudala; waa Meri ọphuu; jeshia l'ilu ono. ²A bya ele ẹnya; alị wata anma oke jiijiji; kęle ojozi-imigwe, shi l'eka Nnajuphu bę shi l'igwe phezeta bya eswifu eze mkpuma ono je anmakorū iya l'eli. ³Ugbugba iya nödu egbu nwijinwii g'ebemu-igwe. Uwe

iya nodu acha pemu pemu g'aka-mini-sunoo. ⁴Ndu nche ono tsuhu iya ebvu; phukota kpaakpaakpaa; dabyichaerupho ge ndu nwuhuru anwuhu.

⁵Ojozi-imigwe ono su ụnwanyi ono: "Unubedula; unu ta atsukwa ebvu; kele mu maru lonye unu acho bu Jizosu; onye a kpopyaberu l'oswebe. ⁶O to noekwa l'eka-a. O tetaakwaru dzuru ndz ọzo, bu iya bu iphe, o pfuhawaru unu-a. Unu byanu ahuma eka Nnajiuphu obu shi nyeru. ⁷Unu jekwa egwegwa je epfuaru iya ndu etsoje iya nu l'o shiakwa l'onwu teta dzuru ndz; l'o vuakwa unu ụzo jeshia Gálili; l'unu a-huma iya l'eka ono. Nokwa iphe, mu byaru unu ezizi bu ono."

⁸Ephe gude ndz-agugu me oke ehu-utso shi l'ilu ono gbaru oso tugbua egwegwa jeshia ya akoru ndu etsoje iya nu.

⁹A bya ele enya; Jizosu byapfutawaan unwanyi ono bya asu phe: "?Unu ndupho?" Ephe gbapfuta iya; bya adaa kpurumu l'iphu iya; wogbaaru iya eka l'okpa; bya abaar ị iya ejia. ¹⁰Jizosu su phe: "Ge ndz ba agukwa unu. Unu tugbuekwapho je akaru uwunna mu phē g'ephe jeshia Gálili; l'onoo eka ephe a-huma mu bu ono."

Iphe ndu nche epfu

¹¹Unwanyi ono nodukwadu l'uzo; ndu ojogu pho, eche nche pho vuwaru phē ụzo wuba l'ime Jierúsalemu je akokotaru ndu-ishi uke Chileke iphemiphe, mekotaru nu. ¹²Ndu-ishi ono ephe le ndu bu ogerenya bya edzukobeeopho chia idz ị bya eworu okpoga, ha shii nu ndu ojogu ono iphe uphalazu; ¹³su phe: "Unu sujekwa l'oo ndu etsoje iya nu byaru l'enyashi bya ezita odzu iya teke unu eku mgbenya." ¹⁴"O -bunu l'unu pfuru nno; o -rwua nnajioha le nchi; unu te eyeshi onu; kele anyi a-maru-a g'anyi e-gude pfufu unu."

¹⁵Ephe kwe hm; nata okpoga obu je emee g'e ziru phe. O bunu iya bu l'ephe epfua nno; o dzuru alị Jiu mgburugburu jas ị ntanu-a.

Jizosu egoshi ndu etsoje iya nu onwiya

(Mak 16:14-18; Luk 24:36-49; Jion 20:19-23; Ndu 1:6-8)

¹⁶Tobudu iya bu; ndu etsoje Jizosu ono ephe n'iri le nanu tugbua; o bu phē eje Gálili. Ephe je anodu l'ubv ono, Jizosu tughawaru phē onu iya ono. ¹⁷Ephe humaeph Jizosu obu; ephe baar ị iya ejia. Obenu l'oo duru ndu ophu har ị bo obu ebo. ¹⁸Jizosu byapfuta phē bya asu phe: "Chileke be meakwaru g'iphe, bu ike, no l'imigwe me ophu no le mgboko nodu mu l'eka. ¹⁹Oo ya bu; unu je emee ɔhamoha g'ephe bunu ndu etsoje mu nu. Unu gudeje ɔpha ke Nna; me k Nwa; me k Unme-dụ-Nsọ mee phē baputizimu. ²⁰Unu zije phē g'ephe meje iphemiphe, bu iphe, mu kakotaru unu g'unu meje. Unu huma ahuma le mu nokwa swiru unu mboku-mboku jeye teke mgboko a-bv."

Ozi-ọma, Maku Deru

**Ozi Jionu, onye emeje
baputizimu eezi l'echiegu**
(Mat 3:1-12; Luk 3:1-18; Jion 1:19-28)

1 1 Owa-a bụ iши ozi-ọma Jizosu, bụ Kéreshi; Nwa Chileke. 2 Azáya onye mpfuchiru Chileke deru l'ekwo sụ:
“Nwa mu; mu e-zì onye-ozi mu
g'o vuru ngu ụzo je aboror ugu ụzo.”^a
3 Ọ dñru onye ara iya arara l'echiegu sụ:
Unu meziaru Nnajíuphu ụzo.
Unu mee gbororo iya g'ọ dugbaa nhamunha.^b”

4 Noo ya Jionu onye emeje baputizimu bya anodu l'echiegu ara iya arara asuje: “Izimanụ iphe-eji unu lwa unu azụ; g'e mee unu baputizimu. Ọ ya bụ Chileke agụarunv l'iphe-eji, unu meshiru.” 5 Ndu ali Jiudi-ya mē ndu Jierúsalemu mgburugburu nōdu awupfutaje iya g'ephe nūma iphe, oopfu. Ephe nōdu akoshii iphe-eji, ephe meshiru; ọ nōdu emejegbaa phē baputizimu l'eniyim Jidjanu.

6 Noo ya; uwe, Jionu eyeje l'ehu bụ uwe, e meru l'éjí ịnya-kamē-lu; ọ nōdu egudeje akpo-anu tubuta iya l'upfu. Nri, oorije bụ igube yele manu-enwu. 7 G'ora órà ono bę qosuje: “Ọ dñru onye ozo, ka mu l'ishi; ka mu l'okpa, l'e-mechaa bya; onye mu ta asukpodanu gę mu e-tupfuru etupfuru; tófu eri akpokpa, o yeru l'okpa. 8 Mbę-dua meru unu baputizimu l' mini; ole onye k'ono l'e-me iya unu l' Unme-dụ-Nsọ.”

---

^a 1:2 Gunaa Mal 3:1.   ^b 1:3 Gunaa Azá 40:3.

Eme baputizimu më ọhutama Jizosu
(Mat 3:13—4:11; Luk 3:21-22; 4:1-13)

⁹O rwua ujiku lanụ; Jizosu shi lę Nazaretu, nō l'alị Gálili bya; Jionu mee ya baputizimu l'enyimu Jiódanu. ¹⁰Jizosu rwufutashiępho lę mini ono; o húma g'igwe bukahuerupho ębo gheru onu; Unme Chileke duępho gę ndo pheępho phaa phezeta bya anodu iya l'ehu. ¹¹A nüma olu-opfu, shi l'imigwe ono sụ: “I bụ Nwa mu nwoke, mu yeru obu. I jiru mu ępho.”

¹²G'e jia epfua; Unme Chileke ono mee Jizosu; o je anodu l'echiegu. ¹³O nō l'ime echiegū ono ükporo abalị labo; Nsetanu nodu ahụ iya ama. Eka ono, Jizosu nō ono buerupho ụnwu anụ-egbudu nō iya. Jizosu nodu l'eka ono; ụnwu-ojozi-imigwe nodu ejegbaaru iya ozi.

Opfu Chileke, Jizosu ziru lę Gálili
(Mat 4:12-22; Luk 4:14-15; 5:1-11)

¹⁴A tuepho Jionu mkporo; Jizosu bahụ l'alị Gálili; je ezikashiahaa ozi-oma, k'eka Chileke bụ eze ¹⁵sụ: “Teke ono, Chileke kweru ukwe iya ono rruakwaru. Chileke abyaakwaa egoshi lę ya bụ eze; g'izimanụ iphe-eji unu lwakwa unu azụ; unu bya ekweta ozi-oma Chileke.”

¹⁶O be g'o tsoru aguga eze-entyimu, nō lę Gálili; o húma Sayimonu yele Anduru, nwune iya eka ęphe agha ụgbu-ikokoro l'ezé-entyimu; kelle ęphe bụ ndu ese ikokoro. ¹⁷Jizosu bya asụ phe: “Unu bya etsoru mu gę mu emee unu g'unu bürü ndu a-nodu esekutaję nemadzụ g'eersetaję ema-a.” ¹⁸Epfupfu, oopfu iya; ęphe gwobę ụgbu phe; tsoahaa ya.

¹⁹O byakwa ejeribetu nwanshii; o húma Jiemusu nwa Zebedi yele Jionu nwune iya. Ęphebedua nō l'ugbo phe emezi ụgbu phe emezi. ²⁰Ahúma, Jizosu ahúma phe; o kua phe. Ęphe haa nna phe Zebedi l'ugbo ono; haa ndu ophu e butaru ebuta; je etsoru Jizosu.

Nwoke, ọbvu eme
(Luk 4:31-37)

²¹Ęphe bya abahụ mkpukpu Kapaniyomu. O -rwuepho eswe-atüta-unme ndu Jiu; Jizosu bahụ l'ulo-ndzukö ndu Jiu je awata ezi iphe. ²²Ęphe sachaa onu saa nchi l'iphe, oozi phe; kelle oozi iphe g'onye ike dụ l'eka. O to zidu gę ndu eziye ekemu.

²³O dürü nwoke, ọbvu eme, nō l'ime ulo-ndzukö ono. ²⁴O chiahaa mkpu sụ: “Jizosu onye Nazaretu; parụ anyi haa! ?Bụ gụnu bę anyi lę ngu jigba? ?I bya anyi emebyishi? Mu maru onye i bụ. I bụ onye dụ nsø, shi l'eka Chileke!”

²⁵Jizosu baarụ iya mba sụ: “Dobe onu doo; futa nwoke ono l'ehu.”

²⁶Ọbvu ono bya atüa nwoke ono ndapfụ woru iya gbachia; rarụ iji-enya iji-enya lüfuta. ²⁷Onu kugbabechaa ndu nō l'eka ono akugbabe. Ęphe

wata aji nwibe phē sū: “?Iphe ọwa-a bụ gūnū? Iphe, oozi-a gbekwanu bụru anyi nchị ọphúú. Onye ophu egudeje nkamenya abarụ ọbvu mba; ephe eme iphe, o pfuru.”

²⁸G'e jia epfua; ẹpha Jizosu ngakotawaa ali Gálili mgburugburu.

**Jizosu emeta igwerigwe
ndu iphe eme**
(Mat 8:14-17; Luk 4:38-41)

²⁹Afuta, Jizosu phē afuta l'ulo-ndzukọ ono yele Jiemusu; waa Jionu swiru tūgbua. Ephe bahụ ibe Sayimoru phē, bükwapho ibe Anduru phē.
³⁰Ododenya nōdu eme ne nyee Sayimoru; ọ zee l'ime ulo. Ọ ya bụ; a bya epfuaru iya Jizosu. ³¹O bya ejepfu iya bya egude iya eka l'eka selia; ododenya ono mebuhi iya; nwanyị ono wata phē akwaru ẹbyaa.

³²O be l'uzenyashi; g'enyanwu nyihuchaaru; a chítaru iya ndu iphe eme mē ndu ọbvu emegbaa. ³³Ndu eka ono l'ophu gbaephō mkpu bya ejị onu-abata. ³⁴O mee igwerigwe ndu iphe eme; ẹphe wekoroju. Ọ chíshi-kwapho ọbvu l'ehu ndu ọbvu emegbaa. Ophu o kwejedu g'ọbvu ono pfua opfu g'ẹphe mahawarụ iya-a.

**Jizosu epfu opfu Chileke
lẹ Gálili**
(Luk 4:42-44)

³⁵Swichechero; ọ gbeshi jeshia l'eka ọo-nōdu nwékinyi iya; epfu anụ Chileke. ³⁶Sayimoru mē ndu ẹphe l'iya swi tuko achokashi iya. ³⁷Ephe hūmae ya pho; ẹphe sū iya l'onyemonye tukokwaru achọ iya.

³⁸O sū phē: “Unu g'anyi je lẹ mkpukpu ozo, haru dugbaa anyi ntse ge mu je epfufuaru phē opfu Chileke; kélé ọo iphe ono bẹ mu byaru.”

³⁹O jedzuru ekameka lẹ Gálili epfu opfu Chileke l'iphe, bükpoo ụlo-ndzukọ. Ọ nōdu achishi ọbvu, bugbaa nemadzụ l'ime ehu.

**Onye ekpenta, Jizosu meru
o wekoroju**
(Mat 8:1-4; Luk 5:12-16)

⁴⁰Onye ekpenta bya abyapfuta Jizosu bya egbushi ikpere; rwọ ya sū: “Ọ -bụru uche ngu bẹ ii-menaa ge mu wekoroju.”

⁴¹Imemini iya dụ Jizosu; ọ bya amachia eka denyi nwoke ono; sū iya: “Ọ bụ uche mu. Ngwa; wekorojuwaro!” ⁴²Teke ono kwapho; ekpenta ono mishihu iya l'ehu; o wekoroju. ⁴³Jizosu nmashiaru iya okwa ike sū iya g'o tūgbuekwapho lashia; ⁴⁴bya asụ iya: “Ba adukwa onye ii-pfurụ iya; jechikwaa g'onye uke Chileke lerwee ngu ẹnya. Li gweru ngweja, onye e metaru l'iphe, eme iya nụ anuje nụ g'e gweeru ngu ge Mosisu tūru ekemu sū g'e gweje iya. Ọ ya bụ ge ndiphe e-gude nno maru lẹ Chileke mewaru ngu; i wekoroju.”

45 Nwoke ono jeelaa je epfukashiaharu onyemonye iphe ono; tuko akokashi akò iphe ono; ophu Jizosu afutajeedu l'ebederebadara le mkipkpu. O nodu anoduje l'eka nemadzù te ebudu ebubu. A nodu eshijeeelaa ekameka awu-pfuta iya.

Nwoke, iphe lönwuru ibe ęhu lanu
(Mat 9:1-8; Luk 5:17-26)

2 ¹Tobudu iya bu; a noephō ujiku olehole; Jizosu laphu azu le Kapaniyomu. O ngadzuru ekameka l'o nowaa l'unuphu. ²A dukpoo igwerigwe dzukota; k'ophu o duedu uze, duru phè nü mbukponu me l'onu-uze. O pfuaharu phè opfu Chileke. ³Umadzu eno vuru onye iphe lönwushiru ibe ęhu lanu vutaru iya. ⁴A dukpoo igwerigwe l'eka ono; k'ophu ephe ta adudu ike jekube iya ntse. Qo ya bu; ephe nyihu ulo ono je ebufua uze le nhamunha ęka Jizosu pfuru le mkipula iya. Ephe woru iphe, nwoke ono ze pyofu l'uze ono pazeta iya l'ime ulo. ⁵Jizosu humaephō g'ekweta phè habe shii; o su onye ono, iphe lönwushiru ibe ęhu lanu ono: "Nwa mu; a güwaru ngu nvü l'iphe-eji ngu g'o ha."

⁶Noo ya; o duru ndu eziye ekemu, no anoo l'eka ono arı l'obu phè:
⁷"Bü gunu be nwoke-a epfu egube-a? Oopfubyikwa epfa Chileke epfubyi! Bü onye a-dü ike güaru nemadzù nvü l'iphe-eji iya; gbahaa Chileke nwékiya?"

⁸Jizosu maerupho iphe, ephe arı l'egomunggo bya asu phè: "?Bü gunu meru iphe, unu arı egube ıriri ono l'ime obu unu? ⁹?Bü ole ka nphe epfuru onye iphe lönwushiru ibe ęhu lanu? Bü: 'A güwaru ngu nvü l'iphe-eji, i meshiru?' Töö 'Gbalihu phuta iphe, ize azee jeahaa ije.' ¹⁰Ole oo g'unu a-maru l'e ziru Abubu-Ndiphe g'o güjeru nemadzù nvü l'iphe-eji, o meshiru le mgboko-a." O su onye iphe lönwuru ibe ęhu lanu ono: ¹¹"Qo ngu be mu epfuru. Gbalihu palita iphe-azee ngu lashia ibe ngu."

¹²Nwoke ono kwolihi bya aphuta iphe, oozeje azee; o bürü iya atugbu. A tuko ele iya enya ęka ooje atugbu; ephe chikafuchaephō enya bya aja Chileke ajaja asuje: "Ha! Anyi teke ahumaswekwaa onye meru iphe, dü egube-a!"

Ekuku Lívayi
(Mat 9:9-13; Luk 5:27-32)

¹³Jizosu tsoru aguga eze-ényimu tüğbua ozo. Ikpoto nemadzù wü-pfuta iya; o ziahaa phè iphe. ¹⁴O ghatashia bya ahuma Lívayi nwa Alufiyosu ęka o no l'ulo okpoga akiriko. O su iya; "Tsuru mu." O gbalihu tsoru iya.

¹⁵Jizosu yele ndu etsoje iya nü je eriahaa nri l'ibe Lívayi. Ndu ana akiriko me ndu ozo mmanu, bükwapho ndu aamaru ejo ęka tükokwapho nodu l'eka ono; ephe le Jizosu nodu erigba nri; kele egube ndu ono ono dü igwerigwe awu etso iya. ¹⁶Ndu eziye ekemu, bu ndu kę Fárisii humaephō le yele ndu iphe-eji;

waa ndu ana akiriko erigbabé nri; ephe sú ndu etsoje iya nü: “?Bú gunu meru iphe, Nnajíuphu unu yele ndu ana akiriko; waa ndu iphe-eji gude erigba nri?”

¹⁷Jizosu nümae ya pho; o sú phe: “O tó bukwa ndu éhu dú ike bę eegudeje gbapfu onye eme óbvu; o kwa ndu iphe eme. Mu ta abyakwaru eku ndu pfüberekoto; o kwa ndu eme iphe-eji bę mu byaru ekuku; g'izimanu lwa phe azú.”

Aswíru Chileke egú (Mat 9:14-17; Luk 5:33-39)

¹⁸Teke ono bę ndu etsoje Jíonu; waa ndu kę Fárisii aswí egú epfu anu Chileke. Noo ya bę; ndu ozo byapfuta Jizosu bya ajia ya sú: “?Bú gunu meru iphe, o gude ndu etsoje Jíonu; waa ndu kę Fárisii nödu aswí egú epfu anu Chileke; qbe ndu ophu etsoje ngu nü aswídu?”

¹⁹Jizosu sú phe: “?Ndu byaru ekele-nwanyi a-gbę swıahaa egú l'eka ephe l'onye eme ekele-nwanyi nokwadu l'eka-a? Ephe ta abyakwa l'aswí egú mę o -nödukwadu-a l'eka ono. ²⁰Ole o dükwaru teke ee-mechaa; aabya anafu phe onye ono, eme ekele-nwanyi ono. Oo ya bę; ephe aswıwaro egú mbóku ono.

²¹E te ewotajékwa ekwa òphúú gude gbachia éka akahü ekwa lakahü-ru alakahü. Onye meru iya nno; ekwa òphúú ono atsüa atsütsu; kabaa ya alaka. ²²Ophu eewojeduru aküru mée òphúú ye l'ugbobele-mée, riwaru pheripheri; odumeka l'ø takpoo ugbosele ono. Mée ono alaa l'iswi; ugbo-bele alakwapho l'iswi. Mée òphúú bę eeyeje l'ugbobele òphúú.”

Eswe-atüta-unme (Mat 12:1-8; Luk 6:1-5)

²³O rwua ujiku lanu; mbóku ono bę eswe-atüta-unme ndu Jiu; Jizosu phe nödu aghata l'egu, a körü witi; ndu etsoje iya nü wotaahaa akpuru witi ono g'ephe aghata l'eka ono. ²⁴Ndu Fárisii sú iya: “Shii ?Bú gunu meru iphe ndu-a l'eme iphe, e te emejedu l'eswe-atüta-unme?”

²⁵O sú phe: “?Unu teke agü-swee iphe, Dévidi waa ndu ephe l'iya swi meru; éka o nweru iphe, atsü phe l'ehu; egü nödu agü phe? ²⁶O bahüru l'ulo Chileke teke Abayata bę onye-ishi uke Chileke je ataa buredi, e do-beru Chileke iche. Buredi ono bę onye ozo ta atajedu; gbahaa ndu-uke Chileke. O taa ya bya ahakwarupho nü ndu ephe l'iya swi.”

²⁷Jizosu sú phe: “Chileke mekwaru eswe-atüta-unme g'ø kwöo nemadzü. O to mekwaru nemadzü g'ø kwöo eswe-atüta-unme. ²⁸Oo ya bę l'iphemiphe, dü Abubu-Ndiphe, bę Nnajíuphu l'eka; mbü je akpaa l'eswe-atüta-unme.”

Onye éka lanu nwühuru anwühu (Mat 12:9-14; Luk 6:6-11)

3 ¹Töbüdu iya bę; Jizosu tüğbua bya abahü ozo l'ulo-ndzukö ndu Jiu. O dü-ru onye nö l'eka ono, éka lanu nwühuru anwühu. ²Ephe geahaa Jizosu

g'ephe maeshikwaru: ?oo-me g'eka nwoke ono teta iya ge mboku ono bu eswe-atuta-unme-a; g'ephe asu l'o noo iphe, o meru. ³O su nwoke ono, eka nwuhuru anwuhuru ono: "Gbalihu bya apfuru l'eka-a." ⁴Jizosu bya ajia phē su: "?Bu gunu be ekemu suru g'emeje l'eswe-atuta-unme? ?O suru g'e meje ree tōo g'e meje ejii? ?O suru g'a dzoje ndzū tōo g'e gbuje nemadzu?"

Ophu o dudu onye pfuru opfu yeru iya. ⁵Jizosu bya egude ehu-eghu vooru phē enya ehuka ehuka; teme o rwuhukwaa ya pho l'ehu l'eo-okpo-ma paru phē eka. O su nwoke ono: "Ngwa; lochia eka alochi!" O lochia eka. Eka ono bya eteta iya bya adu iya g'ophuu. ⁶Ndu Fárisii tūgbuepho; o búru phē ejepfu ndu k'onye eze, bu Herodu g'ephe chia idzù teke ono teke ono g'ephe e-shi megbua Jizosu.

Ikpotu ndu nō l'aguga mini

⁷Jizosu yele ndu etsoje iya nū tūgbua jeshia l'eze-ényimu Genesaretu. A du igwerigwe shi l'alí Gálili wuru tsoru phē; mēkpo ndu ophu shi Jiudiyá; ⁸mē Jierúsalemu; mē ndu Idumiya; mē ndu azu Jiódanu; mē ndu buru Taya yele Sayidonu mgburugburu; ndu gudewaa l'ephe númaru iphe, o megbaaru zaru byapfutashia ya. ⁹O su ndu etsoje iya nū g'ephe kpütarу iya nwugbo ge ya nodu g'ikpotu ndu ono ta akpagbu iya. ¹⁰Ishi iya bu l'o meru g'ehu du ndu du igwerigwe ike; k'ophu ndu ozo, iphe eme adzo uze g'ephe e-me denyi iya eka. ¹¹O nodu abujeru teke obvu humaeru iya pho; ephe adaa kpurumu l'iphu iya chia mkpu su: "Oo ngu bu Nwa Chileke."

¹²O nodu epfushije iya ike su phē g'ephe te epfukwa onye ya bu ledzudzu-oha.

Jizosu ahota ndu-ishi-ozi iri ẹbo (Mat 10:1-4; Luk 6:12-16)

¹³E mecha; Jizosu tūgbua jeshia eka úbvú du igwerigwe bya ekua ndu du iya ree; ephe l'iya swiru. ¹⁴O bya ahota phē umadzu iri l'ebu woru mee ndu-ishi-ozi iya bya asu phē: "Mu hotawaru unu ge mu l'unu noduje. Oo unu be mu e-zije g'unu je ezia ozi-oma Chileke; ¹⁵unu aduje ike mee g'onye iphe eme wekórohu; dujekwapho ike achishi obvu l'ehu onye obvu eme."

¹⁶Epha ndu ono bu: Sayimonu onye o guru Pyiṭa. ¹⁷Jiemusu nwa Zebedi yele nwune iya Jionu. Ephenebo be o guru Egbigwe; ¹⁸waa Anduru; waa Filipu; waa Batulomiyu; waa Matiyu; waa T̄mosu; waa Jiemusu nwa kē Alufiyosu; waa Tadiyosu; waa Sayimonu onye yi l'ogbo, ladzo g'alí Jiu dñru ndu Jiu; ¹⁹waa Jiusdasu Isukariyotu, bu iya mechaarü deru Jizosu ye l'eka ndu ohogu iya.

Nsetanu ta achifudu Nsetanu (Mat 12:22-32; Luk 11:14-23; 12:10)

²⁰E mecha; ndu ono ephe lē Jizosu swiru bahu l'unuphu. Ikpotu nemadzu wuru byapfuta iya ozo; k'ophu o kposhicharū phē kposhia phē eri

nri. ²¹Ndibe Jizosu phē nūma iya bya ejeshia ya akpūta; kēle ἐphe sūru l'iphu swehuwaru iya.

²²Ndu eziye ekemu, shi Jierúsalemu bē sūru l'oo ὅbvū, bū Biyelezebo-lu bu iya l'ēhu; l'iphe, o gude achīshi ὅbvū bū ike onye-ishi iphe, bükpoō ὅbvū ono.

²³O bya ekua phē. Ἐphe byapfuta iya. O gude etu etu ziahaa phē iphe. O sū phē: “?Denu g'unu rīru lē Nsetanu achīfuje onwiya? ²⁴Ali-eze -ke-ha ębo seahaa opfu; ?unu ta amadū l'alī-eze ono gbukahūwaru? ²⁵Teke ὅbu l'unuphu keharu onwiya ębo seahaa opfu; unuphu k'ono tee kekwaru. ²⁶Teke o bükwapho lē Nsetanu gude ese opfu; keha onwiya ębo; ?unu ta amadū l'ike a-bvū iya?

²⁷“O tō dūkwa onye a-bahū l'ulo onye őkpēhu dū; je egwee ivu iya kē ęhuka; a -gūfu l'onye ono vuru ęzo kee ya ęgbu tēmanu l'o gweta ivu iya kē ęhuka.

²⁸“Sū-a; gē mu gbuaru iya unu tororo; iphemiphe, bū iphe-eji, ụnwueliphe eme dūkotachakwaa k'ophu Chileke a-gūru phē iya nvū; mēkpoō iphemiphe, bū mpfubyi, ἐphe epfubyi Chileke. ²⁹Obenu onye pfubyiru Unme-dū-Nsō bē Chileke ta abyakwa agūru nvū. Iphe-eji iya a-tukokwaru iya l'ishi jasū lē tuutuutuu lē mjiimii.” ³⁰Noo kēle ἐphe sūru l'obvū eme iya.

Ne Jizosu yee unwune iya (Mat 12:46-50; Luk 8:19-21)

³¹Ne Jizosu yele unwune iya bya bya apfūru l'etezi zia sū g'e kua ya.

³²Teke ono bē igwe nemadzū nō-pheru iya mgburugburu. Ἐphe sū iya g'o gebekwa lē ne iya yee unwune iya nōkwa l'etezi aji aji iya.

³³O sū phē: “?Bū onye bū ne mu yee unwune mu ὅbu?” ³⁴O ghaa enya; lee ndu ono, nō-pheru iya mgburugburu ono bya asū phē: “Lekwa ndu bū phē bū ne mu; būru unwune mu! ³⁵O kwa onyemonye, eme iphe, dū Chileke l'uche bū nwune mu nwoke; būru nwune mu nwanyi; bya abūru ne mu.”

Onye agha mebyi iphe (Mat 13:1-9; Luk 8:4-8)

4 ¹O be teke զո; Jizosu byakwa awata phē ezibaa iphe զո l'agūga eze-ényimu. A dū igwerigwe gbaphee ya mgburugburu; k'ophu o bahūru l'ugbo; nwufu iya; je anoriberu phē anoriberu l'ugbo lē mini. Igwe ndu ono nōdu l'alī l'agūga eze-ényimu ono. ²O gude etu ziahaa phē iphe, dū igwerigwe. Teke oozi phē iphe ono bē o sūru phē:

³“Unu gebekwa-o! O dūru nwoke lanū, jeru atū mebyi iphe. ⁴O nōdu atū mebyi iphe ono; o harū daa l'agūga gbororo; enu pheru bya atutua ya. ⁵Զո nashīhu iya daa l'alī, dū epfu-epfu ęka anū alī aduzidu; ntanta

o fushia ome l'anu alı ono, ta adudu igbi ono. ⁶Anwụ chilahaephō; o chipyashia ya; ọ nwulwashihu kpɔshihu nkụ; kèle o to nwedu օgbarabvu l'ime alı. ⁷Ozo daa l'eka akpuru obvu nō l'ime alı. Obvu ono futa; yębedua futa. Obvu onoya kpagbushia phē; օphu əphe amiduru mebyi. ⁸Ozo daru l'eka alı dū ree. O fushia ome; vua evuvu bya amja amimi; ndu amiṭa ükporo l'iri; ndu amiṭa ükporo eto; ndu amiṭa ükporo ise.”

⁹O sụ phē: “Onye nweru enu-nchi, l'anu iphe; nümakwa iya!”

**Iphe, kparu iphe,
Jizosu egudeje etu ezi iphe
(Mat 13:10-17; Luk 8:9-10)**

¹⁰Jizosu noduepho nwękiya; ndu etso iya nü yele ụmadzu iri l'ębo pho jịa ya iphe, etu ono bụ. ¹¹O sụ phē: “Oo unubędua bę Chileke egoshi iphe, e shi domia edomi, bụ iya bụ k'eka Chileke bụ eze; ole ndu օzo bę aanmaru iphemiphe ono l'etu etu. ¹²Oo ya bụ g'oo-buru:

“Ephe lee nta lee imo;

o tọ dudu iphe,
əphe a-huma!

Ophu oododu phē enya;

o betakpooru əphe
pfubechaa ya nchi
epfube!

A -nonyaa əphe lwaphuta

azụ lwapfuta Chileke;
o gumaru phē nvu^c.

**Iphe, etu onye agha
mebyi iphe ono bụ
(Mat 13:18-23; Luk 8:11-15)**

¹³Jizosu byanụ bya ajia phē sụ: ?Etu-a te edoduru unu enya tọ? ?Denukpoog'ee-me g'etu dokotaje unu enya? ¹⁴Onye l'atụ mebyi iphe ono l'atụ opfu Chileke. ¹⁵Ndu օphu nō l'aguga gbororo eka aatụ opfu Chileke bụ ndu nümachaaru iya nü; Nsetanu zirwuta bya anaф phē opfu Chileke ono, a tịrụ l'ime obu phē ono. ¹⁶Ndu k'ophuu dükwaphoya gę mebyi iphe, a tịrụ l'eka dū epfu-epfu. Ephe nümachakpoerupho opfu Chileke ono; gude ęhu-łtso kweta egwegwa; ¹⁷ophu o dudu օgbarabvu, əphe gbaru l'ime onwophe; əphe kpoeephō үpfu nwanshị; iphe mkpamehụ byapfutaę phē pho; օzoo ndu օzo melahaa phē ewere l'ephe kwetarụ opfu ono; l'oburu iphe, əphe a-kpakota daa; paru opfu əbu buhaa. ¹⁸Ndu օphuu dū gę mebyi iphe, aatụ l'eka obvu dū l'alı. Ephe bụ ndu nümamu opfu Chileke; ¹⁹ole əphe l'agba egomunggo ęhu phē. Eyenuka obu l'eku; waa iphe, agu phē

g'ephe nweru iya batanu bya akpaahaa opfu ono ehu. Ophu o mjiduru amimi.

²⁰Obenu ndu k'ono, bu mebyi iphe, a tñru l'okpobe alij ono; noo ndu ophu bu ndu anumajechaa ya; ephe ewota iya ye l'okpoma phe; ephe eyee mebyi; ophu eyee ukporo l'iri; ophu eyee ukporo eto; ophu eyee ukporo ise.”

Oróku e yeru oku kpuchia iphe
(Luk 8:16-18)

²¹Jizosu su phe: “?Aa-nwujeru oku ye l'oróku kpube iya ite; ozoo nwua ya le mkpula iphe, aaze azee? ?Tobudu l'iphe, eedobeje oróku be eedobeje iya? ²²Kele iphemiphe, e domiru edomi be ee-mechaa mee g'a huma; teme iphemiphe, e meru le mpya be ee-mechaa mee g'o fuhu. ²³Onye nweru enu-nchi, l'anu iphe; numakwa iya.”

²⁴O su phe: “Unu gejekwa ngge l'iphe, unu anu le nchi. Q kwa iphe, i gude tñru nu nwibe ngu be ee-gude tukwarupho nu ngu; aa-gbenu nu gubedua ophu ka shii. ²⁵Lonye nweru nu be aa-nubakwaa ophu ka shii. Onye enwedu nu be aa-gbenu natafñlenu nwophu, o nweru.”

**Etu, e gude mebyi iphe,
evu evuvu anmaa**

²⁶O su phe: “Eka Chileke bu eze dñkwa ge nwoke, gharu mebyi iphe l'alij. ²⁷Nchi -jihu; nwoke ekuru mgbenya; nchi -bohu l'ootehu; mebyi iphe ono efushia vua; o tøo madu g'o meru. ²⁸Ali efushije iphe l'onwiya. Oovujeru uzo bya emee eswa iya; l'ø bya emee iyanguyangu; teme l'qogbe teke ono yee mebyi. ²⁹Mebyi iphe ono -kaephø; nwoke ono abya egbuta iya; opfu l'o rwuwaru teke eegbuje iya.”

**Etu, e gude akpuru oshi
mosutadu anmaa**
(Mat 13:31-34; Luk 13:18-19)

³⁰No iya o su phe: “?Bu gunu be anyi a-su l'eka Chileke bu eze du g'o ya? ?Denu egube etu, ee-gude koo akø g'o du? ³¹O du g'akpuru oshi mosutadu, bu iya kakota rwijirwiirwii le mgboko l'iphe, bukotakpoo iphemiphe, eemebeje l'alij. ³²Ole qobujeru teke a byaru akø ya l'alij; oofua bya akakota iphemiphe, aakuje akuku l'alij shii. Qobya ajakashia ekali; k'ophu unwu-enu, ephe l'eli agbeje akpa iya epfune.”

³³O bñru ñdu etu ono be Jizosu gude zia phe opfu Chileke g'oo-ka phe edo enya. ³⁴O -nmashiduru etu be o to du du iphe, oozije phe. Teke yee ndu etsoje iya nu noephø nwékinyi phe; ootuko iphemiphe kooru phe g'o doo phe enya ree.

Jizosu abyanyi oke akpara-mini
(Mat 8:23-27; Luk 8:22-25)

³⁵Tobudu iya bu; nchi jihuøphø mbøku ono; o su ndu etsoje iya nu: “Unu g'anyi dafu azu eze-enyimu azu iya ophuu.” ³⁶Ephe haa ikpoto ndu ono

l'eka ono bahü l'ugbo ophu Jizosu nohawaa; kporu iya jeshia. Ünwu ugbo ozo nodu etso phë. ³⁷Oke phërephe zishiahaa ike; akpara-mini tubaahaa l'ime ugbo. O phodu nwanshii me mini ejii ugbo. ³⁸Jizosu noduro l'ishi ugbo ishi lanu woru ishi tukobe le pyilo; ekuro mgbenya. Ephe kutee ya su iya: "O-zì-iphe! ?Tii kpakpodaro ishi? Ugbo abyakwaa anyi ekpukpu!"

³⁹O tehu bya abaarü phërephe ono mba bya asu eze-enyimu ono g'o deru yekete. Phërephe ono zibuhu; ekameka bürü nyonyoronyo. ⁴⁰O su phë: "?Denu g'o gude ndzü nodu agü unu? ?Unu te ekwetaduru le Chileke a-dzo unu?"

⁴¹Onu kugbabechaa phë akugbabe. Ephe pfuaharu nwibe phë su: "?Bu egube nemadzü gunu be nwoke owa-a bu? Onye ophu phërephe yele eze-enyimu emeje iphe, o pfuru!"

Nwoke, obvu eme
(Mat 8:28-34; Luk 8:26-39)

5 ¹Jizosu yele ndu etsoje iya nu bya ejerwua azu eze-enyimu ono azu iya ophuu, bu iya bu l'alí ke ndu Gerasa. ²O fütashiepho l'ugbo; nwoke, obvu eme shi l'eka eelije nemadzü byapfutashia ya. ³Eka ono be nwoke ono bu ebubu. Obvu obu emeshi iya ike; k'ophu o to duedu onye sukwaduru iya eketsuta l'egbu; mbu m'obeta o bürü mkporo be a túru iya. ⁴Tekenteke kpoo be aatujehawa iya mkporo l'okpa; t'a ya mkporo l'eka; ole qobyaje aghakposhia eka aghakposhi; mkporo k'eka ono anyakashihu. Lo woru k'okpa chipyashia echipyashi. Ophu o duedu onye ike agota iya dukwadu. ⁵Eswe l'enyaishi be qonoduje l'echilabó eka ono, eelije nemadzü ono yele echü eka úbvú noqbaa echü mkpu; oogude mkpuma ekwobashü onwiya ehu.

⁶O humaephö Jizosu l'eka du enya; o photä oso gbapfu iya je adaa kpurumu l'iphu iya; ⁷chia mkpu su: "Jizosu; Nwa Chileke; mbu Chileke ono, bu Okalibe-kangokotaru-nu! ?Bu gunu be mu le ngu jigba? Mu arwoqwa ngu arwoqwo; Chileke anukwa iya-a; ta anushinu mu aphu." ⁸Kele Jizosu suhawaru iya: "Gübe obvu; shi nwoke ono l'ehu lufuta!"

⁹Jizosu jia ya: "?Bu gunu be ijiza?"

O su iya: "Epha mu bu 'Unubuku'; kele anyi du igwerigwe." ¹⁰O rwuo Jizosu rwoshia ya ike su iya g'o to sushu phë g'ephe lufu l'alí ono.

¹¹Noo ya; o dñru ikpoto ezi, eeche echeche, doru l'aguga úbvú ono akpa nri. ¹²Obvu ono tuko rwøahaa Jizosu su iya g'o hanaa phë g'ephe je awuba l'ime ehu ezi ono. ¹³Jizosu su phë g'ephe je. Obvu ono wufuta l'ehu nwoke ono bya awuba l'ime ehu ezi ono. Ikpoto ezi ono, rwuru l'unu ise ono tukolepho shi l'aguga úbvú ono photä oso gbaa kpurukpuru gbazeta je awüda l'ime eze-enyimu ono; mini rigbushia ya.

¹⁴Ndu eche iya nu gbakashihu je epfukashia ya l'ime mkpükpu me l'oma obegu. Qo ya bu; ndu ono, e pfuru iya ono wuru byatashia ahuma

iphe, meru nü. ¹⁵Ephe bya ejepfu Jizosu. Ephe huma nwoke ono, obvu shi eme ono; mbu onye ono ụnubuku obvu shi buru l'ehu ono g'o nowanu anoo; yewanu uwe l'ehu; wekorojuwanu. Ndzu guahaa phē. ¹⁶Ndu ophu humaru iphe, meru nwoke ono, obvu shi eme ono; waa iphe, meru ikpoto ezi phō; koro iya ndu ono, byaru nü ono. ¹⁷Ephe rwoahaa Jizosu g'o lufuru phē l'alij.

¹⁸O bahushiepho l'ugbo; nwoke ono, obvu shi eme ono bya arwō ya gę yee ya swiru.

¹⁹Jizosu jika bya asu iya: "Laa unuphu; je epfukashiaru ndu ndu-unu eze iphe, Nnajuphu meru ngu; waa g'o phu-beru ngu obu-imemini."

²⁰O tufgbua je arakashiahaa eze iphe, Jizosu meru iya arakashi l'oha Mkpukpu-Iri. Iphe ono, Jizosu meru ono dudzuru onyemonye biribiri.

**Nwa Jiayirosu mę nwanyị,
nsø eme mkpúrumkpuru**
(Mat 9:18-26; Luk 8:40-56)

²¹Jizosu phē gude ugbo ono daghaekwapho mini ono jeshia l'azụ iya ophuu; ikpoto nemadzụ bya anoo-phee ya mgburugburu. O nodu laguga mini. ²²Onye lanu lę ndu-ishu ụlo-ndzukọ byapfuta iya. Ephu iya bu Jiayirosu. Jiayirosu humae ya pho bya adaa kpurumu lę mgboru okpa iya; ²³rwoahaa ya eyeru iya eka l'alij su: "Nwatibe mu kę nwanyị anwuhukwa anwuhu. Jiko byarø ebyibe iya eka g'o wekoroju dzuru ndzụ."

²⁴Jizosu tsoru iya jeshia. A dukpoo igwerigwe awu etso Jizosu; k'ophu a gbę akpa iya mkpa.

²⁵O dürü nwanyị, no l'eka ono, nowanu nsø-uwanyi mkpúrumkpuru apha iri l'ebu. ²⁶O jewaru iphe-ehuka l'eka ikpoto ndu eme obvu. Iphe-miphe, o nweru be o tukowaru mephushichaa; ophu o wekorojhuduru; o gbę akajenu njo. ²⁷O nümaephoo iphe, Jizosu emeje; o shia ya azu pyobata l'ime ịgwè oha ono bya edenyi uwe Jizosu eka. ²⁸Kele o sükwanuru: "Mu -denyiikpowa iya eka l'uwe be mu e-wekoroju-a."

²⁹Edenyi, oodenyi eka l'uwe Jizosu; mee ono buhu. O rwua ya l'ehu lę Jizosu mewaru iya o wekoroju l'iphe, eme iya nü. ³⁰Jizosu mawaru l'onwiya l'o dürü ike, shi iya l'ehu lufu. O ghakobe l'echi ikpoto oha ono su: "?Bu onye denyiru uwe mu eka?"

³¹Ndu etsoje iya nü su iya: "I humachaaru g'igwe oha-a akpagbu ngu le mkpa; i gbę aji: '?Bu onye denyiru ngu eka?'"

³²O bya achikaa ẹnya gę ya maru: ?ya a-huma onye meru iphe ono.

³³Ndzu guahaa nwanyị ono; kele o mawaru iphe, meru l'ehu iya. O gude ehua-anmanma bya adaa kpurumu l'iphu iya; bya epfukotaru iya okpobe-opfu. ³⁴Jizosu su iya: "Nwada; ekweta, i kwetarụ mewaru g'i wekoroju. Laa je eburu l'ehu-guu l'iphe, eme ngu nü be e mewaru ngu i wekorojuwa."

³⁵ Jizosu gudekwadu-a opfu ono l'eka epfu; ndu shi l'ibe Jiayirosu bya bya asu: "Jiayirosu; nwa ngu nwanyi nwuhuakwaru. ?Bu gunu be iituchi-kwadu O-zì-iphe nchi?"

³⁶ Ophu Jizosu angakpodaru nchi l'iphe, ndu ono epfu. O su onye-ishi ulo-ndzukò ono: "Ndzu ba agushi ngu. O 'epho g'i kweta." ³⁷Ophu o du-du onye Jizosu kwekwaduru g'ephe l'iya swiru; gbahaa Pyita me Jiemusu me Jionu, nwune Jiemusu. ³⁸Ephe jerwua ibe onye-ishi ulo-ndzukò ono; o bya akpovu uzu, igwe oha, no l'eka ono atu; bya ahuma g'ephe agu aphu bya egbu onwophe l'ekwa. ³⁹Jizosu bya abahu bya asu phè: "?Bu gunu meru iphe, unu atu uzu bya akwa ekwa? Nwata ono ta nwuhukwara anwuhu; o kwa mgbenya beooku."

⁴⁰Ephe ze iya ochi. O kweephoo doo bya achifuchaa phè etezi g'ephe ha; bya eduta nna nwata ono yele ne iya; waa ndu ophu yee ya swi bya abahu l'eka nwata ono ze. ⁴¹O bya eseta nwata ono l'eka bya asu iya: "Talita kumi," bu iya bu: "Nwamgboko-nshii; mu suru g'i teta!"

⁴²Nwata ono teta jepheahaa. Nwamgboko ono nowaru apha iri l'ebu eshi-nu a nwuru iya. O du phè biribiri ke 'ama g'eme iya. ⁴³Jizosu karu phè su phè g'o to dukwa onye ephe l'e-me g'o maru. O su phè g'a nu nwata ono nri g'o ria.

Aajika Jizosu le Nazaretu (Mat 13:53-58; Luk 4:16-30)

6 ¹Jizosu shi l'eka ono tugba lashja ndu phè; yele ndu etsoje iya nu swiru. ²O be l'eswe-atuta-unme; o bahu l'ulo-ndzukò ndu Jiu je ezia-haa iphe. O du ikpoto ndu numaru iphe, oozi biribiri. Ephu su: "?Bu awe be nwoke-a nwutachaaru iphe owa? ?Bu onye ziru iya egube mmamiphe owa? ?Denu g'o meru emeèbe iphe-ohumalena owa-a, adudu onye numajeru etu iya-a? ³?To bunu iya-a bu nwoke kapyinta-a; mbu nwa Meri? ?To bunu iya bu nwune Jiemusu yele Jiosesu; waa Jiudasu; me Sayimon? ?To bunaa unwune iya ke nwanyi be anyi l'ephe bugbaa l'eka-a?" Iphe ono bürü upfu du phè l'okpa.

⁴Jizosu su phè: "Onye mpfuchiru Chileke be aakwabéjekwa ubvù l'eka-meka; a -gufuekwapho le mkipukpu iya yele ipfu iya; waa l'ibe iya."

⁵O mee ophu o dudu iphe, du biribiri, ha shii, Jizosu meru l'eka ono; a -gufuekwapho nwa ndu iphe emegbaa, o byiru eka; ephé wekorohu. ⁶O du iya biribiri l'ephe te ekwetaduru nkiya. O ya bu; o tugbaa je etsoru mkipukpu le mkipukpu ozo ziahaa iphe.

Jizosu ezi ndu-ishi-ozu iya iri l'ebu g'ephe je epfua opfu Chileke (Mat 10:5-15; Luk 9:1-6)

⁷O bya ekua umadzu iri l'ebu ono bya agbaa phè ebo ebo bya ezia phè g'ephe gude okpehu chishije obvu. ⁸O pfua ya ppushiaru phè iya ike su

phę: "G'o tọ dükwa iphe, unu e-gude eje; gbahaa oshi-mpalęka. Unu te egudekwa nri; ọphu unu egudekwa ṇda; ἑbe unu eyekwa okpoga l'ekpa uwe. ⁹Unu yekwaa akpokpa; ọl'oo g'unu te eyekwa uwe n-yekwase. ¹⁰Unuphu, unu bahukpowaru; a -nata unu; unu noduekwapho l'eka ono. Unu te ejekwa eburu l'eka ọzo jasụ unu afuta lę mkpukpu ono. ¹¹Ekpa unu jeru; ephe -jika unu; jika anụma opfu Chileke, unu epfu; unu -tugbujee-pho l'eka ono; unu ajishia urwuku ọkpaa unu; g'o bụru iphe, a-gba phę ekebe. Gę mu gbukwaaru iya unu tororo; ọo-kakwaru ndu Sodomu yele ndu Gomóra mma mbóku ikpe; eme lę mkpukpu ono."

¹²Ọ ya bụ; ephe jeshia je araru iya ndiphe arara sụ phę g'izimanụ iphe-oji, ephe emeje lwa phę azụ. ¹³Ephe chishia ọbvụ, dù igwerigwe, bugbaa nemadzụ l'ehu; teme ephe nođu eteje ndu iphe eme manu; ephe ewekorohu.

Anwụhu Jionu
onye emeje baputizimu
(Mat 14:1-12; Luk 9:7-9)

¹⁴Eze, bụ Herodu nüma iphe, Jizosu eme; kęle e pfudzuwaru nkiya l'ekameka. O dürü ndu asuje l'oo Jionu ọphu shi emeje baputizimu tetaru dzürü ndzụ ọzo; l'oo iphe ono meru iphe, ooduje ike eme iphemiphe ono.

¹⁵O dürü ndu ọphu suru l'oo Elayija.

O dürü ndu ọphu suru l'oo-bükwaru onye mpfuchiru Chileke, yeru onye lanu lę ndu mpfuchiru ndiche.

¹⁶Herodu nümae ya pho o sụ: "O kwa Jionu-a, mu ziru; e je egbutaru mu ishi iya-a bę dzuwaa ndzụ ọzo." ¹⁷Iphe, meru nü bụru lę Herodu zjeru; e je egude Jionu; kee ya egbu; je atuchia l'ulo mkporo. O bụru l'eka Herodiyasu bę o shi. Herodiyasu ono bụ nyee Filipu. Filipu bükwanu nwune Herodu. Herodu gbeşhi je ahata nyee nwune iya ono lürü. ¹⁸Jionu shi anoduje epfurū Herodu l'oo iphe, adudu Chileke ree bę o meru l'o jeru ahata nyee nwune iya lürü.

¹⁹Ehu ghuahaa Herodiyasu eghu. O dù iya gę a sụ lę ya gburu Jionu; ọphu o makwanu uze, oo-shi gbua ya; ²⁰kęle Herodu l'onwiya atsụ Jionu ebvu. O maru l'o bụ onye pfuberekoto; teme o bụru onye dürü Chileke nsø. O bụru iphe ono meru iphe, Herodu woru iya dobe g'o tọ dù iphe, e-me iya nü. Herodu bę opfu, Jionu anoduje epfurū iya agbachije eny়া; l'ooawka iya pho obu mini; l'o gudeele-a ehu-utso ngaberu iya nchi.

²¹O rwua ujiku lanu iphe kweru nwanyị ono; kęle mbóku ono bụ eswe, Herodu emeje eswa anyata mbóku, a nwürü iya. O kukotachaa ndu-ishi alị ṇka ono; waa ndu-ishi ojogu; waa ndu bugbaa ishi l'alị Gálili g'ephe byaru iya l'obo-iphe ono. ²²Ndu ono byierupho l'eka ono kpiririmu; nwa Herodiyasu kę nwanyị bya etee ebvu l'atatiiphi phę. Ehu tsọ Herodu waa ębyaa ono, byaru iya nü ono uto shii. Eze, bụ Herodu sụ nwamgboko

ono: "Pfua iphe, dükpoē ngu phō ree ge mu nǖ ngu; mu a-nǖ ngu iya." 23 O richaaru iya angǖ su: "Iphe, ī sükpoerupho ge mu nǖ ngu bę̄ mu a-nǖ ngu; obetaru ō buru ali-eze mu bę̄ ī şuru ge mu keha ebo; nǖ ngu nanu."

24 Nwamgboko ono gbafu je ajia ne iya su: "?Bukpoo gunu bę̄ mu a-su g'q̄ nǖ mu?"

Ne iya su iya: "Sǖ iya g'q̄ pee ngu ishi Jionu, onye emeje baputizimu."

25 O gbaphu azǖ bya ejepfu eze je asǖ iya: "Gbuta ishi Jionu, onye emeje baputizimu ye l'ochi pataru mu nta-a nta-a."

26 Ehu daephō eze ono dzǖu; eka o rwuru iya l'obu shii. Obenu l'eshinu o riwaru angǖ l'iphu ndu ono, byaru iya ębyaa ono bę̄ ō tōo gbanwehe-du iphe, o pfuru. 27 O ziępho onye lanǖ l'ime ndu ojogu, eche iya nc̄e teke ono teke ono g'ō je egbuta Jionu ishi wota bya. Nwoke ono tüğbua je egbuta ishi Jionu l'ulo m kpōro 28 ye l'ochi wotaru nwamgboko ono. Nwata woru iya je apee ne iya. 29 Ndu etsoje Jionu nǖmae ya phō; ęphe bya apa-ta ogwe iya je elia.

**Jizosu anǖ ụnu ụmadzu iri l'ębo
l'ukporo iri nri**

(Mat 14:13-21; Luk 9:10-17; Jion 6:1-14)

30 Töbudu iya bu; ndu-ishi-ozı̄ Jizosu bya anökobe bya ejepfu Jizosu je akokotaru iya iphe, ęphe mekotaru; yele iphe, ęphe zikötaru. 31 A du igwerigwe abya. Nemadzǖ nodu ejeepho nggede eje; nggede alwa; k'ophu üz̄o aduduru Jizosu yele ndu etsoje iya nǖ mbükponu mę̄ ria nri. O sū ndu etsoje iya nǖ: "Unu gbeshi g'anyi je l'eka nemadzǖ te ebudu ebubu g'anyi je anodu nwékinyi anyi g'unu kabę̄ tǖta unme nwanshii." 32 Ęphe kwe ba-hu l'ugbo tüğbua jeshia l'eka ęphe a-nodu nwékaphē.

33 A du igwerigwe hüm̄a phę̄ teke ęphe atüğbu bya ahübchaa phę̄ ama. Ndu ono shikpoo lę̄ m kpükpu lę̄ m kpükpu gudegbaa ıkpa gbaru jeshia vuru phę̄ üz̄o jerwua eka ono, ęphe eje ono. 34 Jizosu fǖta l'ugbo ono bya ahüm̄a ikpoto nemadzǖ, nō l'eka ono; imemini phę̄ dū iya shii; kèle ęphe dū g'atǖru, enwedu onye-nc̄e, l'agbaru phę̄ mkpu. O ziahaa phę̄ iphe, dū igwerigwe. 35 O bejeepho l'uzenyashi; ndu etsoje iya nǖ jepfu iya je asǖ iya: "?Ī maru l'eka-a bū echięgu tème nchi nodu ejihuwa?" 36 Sündupho ndu-a g'ęphe bahǖ lę̄ m kpükpu lę̄ m kpükpu mę̄ l'unuphu l'unuphu ndu-a, nō-pheru phę̄ mgburugburu-a je azütaru onwophe nri.

37 Jizosu sū phę̄: "Unubedula l'onwunu nǖnu phę̄ nri g'ęphe ria." Ęphe sū iya: "?O dū ngu g'q̄ bū anyibeda a-zǖta buredi, ükporo pangu, aa-nǖ phę̄ g'ęphe ria?"

38 O sū phę̄: "?Bū ishi buredi ole bę̄ unu gude? Unu je amaru g'q̄ ha." Ęphe machaarǖ g'q̄ ha; ęphe sū l'q̄ dū ishi buredi ise; wafua ejii-ema.

39 Noo ya bū; ō sū phę̄ g'ęphe kekashia igwe oha ono ekekashı̄ g'ęphe noduchaa anqo l'eka ono, nwëswa dū kirikiri ono. 40 Ęphe nodu anqo

keshia onwophe l'ophere l'ophere; o dñru ndu du ụkporo ise ise; o dñru ndu ọphu du ụkporo labø l'iri iri. ⁴¹O wota ishi buredi ise ono; waa ejí-ema phø bya apalia ẹnya imeli kele Chileke ekele kë nri ono; bya eworu iya nyawashia bya anú ndu etsoje iya nü su g'ephe keeru iya ndu ono. O kedzuru ndu ono g'ephe hakota ejí-ema ono. ⁴²Ephe tuko ria ya; rijichaa epho. ⁴³Ibiribe ibiribe buredi yele ema, phoduru nü, ephe tutukoberu be jiru nkata iri l'ebø. ⁴⁴Unwoke, yi le ndu ono, riru nri ono du ụnu unwoke iri l'ebø le unwoke ụkporo iri.

Jizosu eje ije l'eli mini
(Mat 14:22-33; Jion 6:16-21)

⁴⁵O su ndu etsoje iya nü ono g'ephe bahü l'ugbo; vuru iya uzo; dafü azü iya ọphuu; jeshia mkpukpu Béetusayida gę ya pfuadaru igwe ọha ono g'ephe la unuphu. ⁴⁶O mechaę phę phø ephe lashia; o jeshia l'ibvú je epfuru nü Chileke. ⁴⁷Ugbo ono nödu l'echi eze-énymu nchi jihu; yębedua nwekinyiya nödu l'eli-mgboko l'aguga mini ono. ⁴⁸O gbe l'eka o no hüma l'akpo ugbo ono l'angakpoo phę ehu shii; kęle pheraphere ezi iziphu; o jeru ije l'eli mini jepfushia phę. Teke ono buwaru l'iphe-odu aha ẹnu. O meahaa g'oo ghata phę aghata le mini ono. ⁴⁹Ephe hümäe ya phø eka ooje ije l'eli mini; ephe dobesü l'oo maa. Ephe chishia mkpu. ⁵⁰Noo kęle ephe tukoru g'ephe ha hümakota iya; ehu nmalaha phę kpeekkapee.

Teke ono kwaphø Jizosu su phę: "G'okpoma shihu unu ike; o bu-a mbe-dua. Ndžu ba agushi unu." ⁵¹O nyipfu phę l'ime ugbo ono; pheraphere ono zibuhu. Ephe sachaa ọnua saa nchi; ⁵²kęle iphe, Jizosu meru teke o washiru buredi ono te edoduru phę ẹnya; opfu l'a kpø-chiru phę ọkpoma.

Jizosu eme gę ndu iphe eme
wekorohu le Genesaretu
(Mat 14:34-36)

⁵³Tobudu iya bu; Jizosu phę daghaephø mini ono; futa le Genesaretu; bya eworu ugbo phę lia l'eka ono. ⁵⁴Afuta, ephe afuta l'ugbo ono; ndu eka ono hübechawaa Jizosu ama. ⁵⁵Ephe gbachaarü je l'unuphu l'unuphu je apata ndu iphe emegbaa l'iphe, ephe azeje azee paru byapfuta iya l'ekameka, ephe nümakpooru l'oo no. ⁵⁶Ekameka, o shiru l'unwu mkpukpu le mkpukpu; me l'ele mkpukpu; me l'oma egü; ndiphe eworu ndibe phę, iphe eme dobegbaa l'oma aswa rwoo ya g'o kwe g'ephe denyi iya eka; obetaru o bürü l'oni uwe iya. Iphe, bükpo ndu deniyiru iya eka wekorohukota l'iphe, eme phę nü.

Nsø alị ndiche ndu Jiu
(Mat 15:1-9)

7 ¹Qo ya bu; o dñru ndu Fárisii; wakwaphø ndu ezije ekemu, dñru l'eka ono. Ephe tuko shi Jierúsalemü bya adökobe l'eka ono do-phee

Jizosu mgburugburu. ²Ephe huma l'o duru ndu emebyi nsø ali l'ime ndu etsoje Jizosu. O bürü l'ephe gude eka, e merwushiru emerwushi eri nri; opfu l'ephe ta akwoduru eka ge nsø ali ndu Jiu suru g'a kwoje iya.

³Kele ndu Fárisii; mékpoó ndu Jiu mgburugburu te erijedu nri m'ephe -akwoduru eka ge nsø ali phé suru g'a kwoje iya, bu iya bu nsø, shi phé le nna phé oche. ⁴Teme ephe -lwa aswa; ephe tee ridu nri; gbahaa l'ephe gudeadaa mini mefu nsø. Nokwapho g'ephe emejegbaa ụnwu nsø ozo, shi le nna phé oche, du ge nsø asa okoro m'e k'ite m'e k'ochi, e gude ope wua; me k'oshi-anoo.

⁵Ndu Fárisii ono m'e ndu ezije ekemu jia Jizosu su iya: “?Bu gunu meru iphe, ndu etsoje ngu nu te emeajedu nsø, shi le nna anyi oche phé; ephe gbé egudeje eka, e merwushiru emerwushi eri nri?”

⁶O bya asú phé: “Azáya onye mpfuchiru Chileke pfugbuwaru k'unubé tuko-l'ehu-atuko-l'obu-a su:

“Ndu-a bu eli onu be ẹphe
gude akwabé mu ùbvù.

Obenu l'obu phé nogbaa
mu üzanya.

⁷Ephe abarú mu ejá mkpé.

Ephe ezi ekemu,
nemadzú türü;
o du g'ekemu Chileke^d.

⁸“Kele unu ahaje ekemu Chileke; gbé eme nsø ali, nemadzú doberu; eme k'asa ite; m'e okoro; m'e iphemiphe ozo, unu emegbabé.”

⁹O su phé: “O nüpho l'unu manükaru iphe meru g'o gude unu gbé gwobechia ekemu, Chileke suru g'e meje je emeahaa nsø ali, nemadzú doberu. ¹⁰Lé Mósisu sükwaru: ‘Yejeru nna ngu yele ne ngu ùbvù’; bya asükwapho: ‘Onye epfujeru nna iya; ozoo ne iya njo opfu g'e gbua onye obu ebugbu.’ ¹¹Unubedula byakwanu epfu bya asú: O -büru lé nemadzú suru nna iya; ozoo ne iya l'iphe, ya gege egude kwó phé búakwa 'kóbanu', bu iya bu 'iphe, a nüru Chileke.' ¹²Unu gufu onye ono g'o to yeheru ne iya ozoo nna iya eka. ¹³Unu shi egube ono gude l'unu eme nsø ali, unu ezi; mee ophu opfu Chileke adqedu iphe, o bu; tème unu nođu emegba-kwapho iphe ozo, dugbaa egube ono.”

**Iphe, aasø nsø; m'e iphe,
a ta sòdu nsø**
(Mat 15:10-20)

¹⁴Jizosu bya ekua igwe oha ono ozo bya asú phé: “Unu gebekpôdapho ge mu karu unu g'o doo unu enya. ¹⁵O to búkwa iphe, nemadzú eri l'önü

atürwu iya; o kwa iphe, shi nemadzü l'ime obu bụ iphe, atürwuje iya nü.
16 G'onye nweru enu nchị; nümakwa iya!"

17 O haephō ndu ono bya abahụ l'ulo; ndu etsoje iya nü jiähaa ya iphe, etu ono bụ. **18** O sụ phe: "?Unubedula bẹ iphe ete dojekwapho enya? ?Unu ta amakwapho l'iphe, eeri l'onu ta atürwudu nemadzü? **19** Kele o tọo bahudu iya l'obu; oo l'epho bẹ oobahuje; l'e shi l'eka ono nyifu iya lę nshị." Oo ya bụ l'iphemiphe, eeri l'onu bẹ Jizosu suru l'o tọ dudu ophu atürwuje nemadzü l'iphu Chileke.

20 O sụ phe: "Oo iphe, shi nemadzü l'obu bụ iphe, atürwuje iya nü. **21** Kele o l'ime obu nemadzü bẹ ejio egomunggo shi; waa eri ogori; mè apharwushi onwonye; mè egbu ochi; **22** mè ezi iphuru; mè enya-pfūrufuru; waa eme ejio umere; mè agħo ugho; mè үrwuali; mè jji-enya; waa epfurwushi nemadzü; mè eku-onwonye; yele eme eswe. **23** Iphe, bükpo iphe ono g'o ha shichaa nemadzü l'obu; o bħru iya bụ iphe, atürwuje nemadzü."

Ekweta nwanyị, abudu onye Jiu (Mat 15:21-28)

24 Jizosu gbeshi l'eka ono bya ejeshia ali, nō-pheru Taya yele Sidonu mgburugburu. O rwua eka ono bya abahụ l'unuphu lanu je anodu. O du iya g'a sụ l'o tọ dudu onye maru nü; obenu l'o to domikotaduru onwiya edomi. **25** Noo ya; nwanyị, obvu eme nwatibe iya kę nwanyị nüma kę Jizosu bya atugbuekwapho je adaa kpurumu lę mgboru okpa iya. **26** Nwanyị ono bụ onye Gurisu; ole a nwurū iya l'alị ono, bụ iya bụ Fonishiya, nō lę Sayira. O bya arwøahaa Jizosu g'o chifu obvu ono, bu nwatibe iya l'ehu ono. **27** Jizosu sụ iya: "Gebe g'a nüadaa үnwegirima nri temanu; kele o tọ dudu ree g'e woru nri үnwegirima nü үnwu nkuta."

28 Nwanyị ono sụ iya: "Mu maru-a Nnajiuphu; obenu l'ünwu nkuta atutujekwa-a nwonu, dashihuru l'eka үnwegirima eri nri."

29 Jizosu sụ iya: "Eshinu i pfuru ęgube ono; lashia l'obvu ono hawaru nwa ngu ono!"

30 O larwushia; Obvu-a hawaa nwata-a. O zewaa azee kę nwakupya l'iphe, aaze azee.

Jizosu emeta onye ada nkuchi

31 Jizosu bya alufuta l'ohamoha, bugbaa lę Taya yele Sayidonu jeshia l'ez-eñyimu Gálili; bya erwua ḥha Mkpukpu-Iri. **32** Ephe dutaru iya onye ada nkuchi; tème ḥphu oopfujedu opfu ree. Ephe rwøahaa Jizosu g'o byibe iya eka. **33** Jizosu shi l'eka ono, igwe ḥha ono nō ono; dufu iya iche bya eye iya mkipushi eka lę nchị labo bya emeta ḥnu-mini mee ya l'ire **34** bya apalia enya l'eli bya atsua ude sụ iya: "Efata" bụ iya bụ: "kosahū!"

35 Ime nchị iya ephenebo kosahūchaa; ire iya bya agbutołoshihu; o wata opfu opfu ree. **36** Jizosu pfushia ya ike sụ phe g'o tọ dukwa onye ephe

e-pfurū iya; obenu l'obujeru teke o pfuru nno; ephe agbē ka iya nū arakashi. ³⁷Q kwatakporo tufu phē ẹhu shii; ephe sū: “Ha-o! ?Q kwa l'i hūmaru g'oomekötaje iphemiphe ree; mechaan mee g'onye nkuchi nūmajae iphe lē nchi; bya emee g'onye l'ete pfujedu opfu pfuahaa opfu.”

Jizosu anu ụnu ụmadzu iri nri
(Mat 15:32-39)

8 ¹E rwua ujiku lanu, ikpoto nemadzú dzukobekwaru ozo; ophu ọ dū-hedu nri, ephe gude k'eriri. Jizosu bya ekua ndu etsoje iya nū bya asu phē: ²“Imemini ikpoto ndu-a dükwa mu g'onye l'ephe nowaru ujiku eto l'eka-a; ophu ọ буду l'ọ dükwaduru nri, ephe gude, ephe e-ri. ³Mu-sukwanu g'ephe swiru ęgu lashia; mba atuhi phē l'uzo; kele ọ dūru ndu ophu shi ęka dū enya.”

⁴Ndu etsoje iya nū sū iya: “?Bụ awe bę aa-humakwanu nri l'echiegu-a, a-suru phē eriri?”

⁵Q sū phē: “?Bụ ishi buredi ole bę unu gude?” Ephe sū iya l'ọ ishi buredi esaa.

⁶Ọ ya bụ; ọ sū g'ikpoto ndu ono nodukota anoo l'alị l'eka ono. Q bya achịta ishi buredi esaa ono bya ekele Chileke ekele. Q bya awashia ya bya achịe ndu etsoje iya nū g'ephe keeru phē. Ndu etsoje iya nū bya ekeeru phē iya. ⁷Q dū-kwarupho ụnwu-ema, ephe gude. Q bya bya ekelekwapo Chileke k'ema ono bya eworu iya nū ndu etsoje iya nū bya asu g'ephe kekwaaru iya pho ndu ono. ⁸Ndu ono ria nri rijichaa ępho. Ndu etsoje iya nū bya atutua iphiriba iphiriba iya ophu ghuduru nū; o ji nkata-eevu-iphe esaa. ⁹Ndu riru nri ono e-bekwa l'unu nemadzú mgbo iri. Jizosu sū phē g'ephe lashia; ephe lashia. ¹⁰Yele ndu etsoje iya nū bahụ l'ugbo jeshia ọha ndu Dalumanuta.

**Iphe-ohumalenyia,
meru l'ehu Jiona**
(Mat 16:1-4)

¹¹Ndu Fárisii byapfuta Jizosu; ephe l'iya tūahaa ego. Ephe sū iya g'o meeru phē iphe-ohumalenyia, e-goshi l'ọ Chileke ziru iya g'ọ bya eviya. Q bürü ọkpà opfu bę ephe togboru iya egube ono; g'ephe gude nmata iya. ¹²Q bya atsua oke ude l'ime obu bya asu phē: “?Bukpoo gunu meru iphe, o gude ogbo nta-a buerupho iphe-ohumalenyia bę ephe achoje? Gę mu gbukwaru iya unu tororo; ọ tọ dükwa iphe-ohumalenyia ono, a byaru emeru phē.”

¹³Jizosu phē ha ha phē l'eka ono bya abahụ l'ugbo kpóru jeshia azu iya ophuu.

Uta, Jizosu ata ndu etsoje iya nū
(Mat 16:5-12)

¹⁴Noo ya; ndu etsoje iya nū zohaa egude buredi. Q buerupho ishi buredi lanu bę ephe gude nōdu l'ugbo ono. ¹⁵Jizosu nmaaru phē ọkwa sū:

“Unu kwabékwa enya! Unu kwabékwaru iphe-eko-buredi kē ndu Fárisii
mē kē Herodu enya; a -nonyaa o mebyia unu.”

¹⁶ Ephe pfuaru nwibe phē sū: “O kwa buredi ono, anyi egudedu ono.”

¹⁷ Jizōsu maru iphe, ephe epfu bya asū phē: “?Bū gūnu bē o gude unu
nōdu epfugbaa l'unu te egudedu buredi? ?Toko dokwaphō unu enya? ?O
kwa l'egomunggo teke agbarwudu unu l'iphe, o bū; mbū k'iphe, ekoje-bu-
redi ono? ?O nwūru īnwu-agha bē unu kpō-chiru Ȅkpoma akpō-chi? ¹⁸ O
kwa l'unu nweru enya; ?Unu ta aphudu iya Ȅzo? Nchī bē unu furu; ?Unu
ta anñdu iya iphe? ?To nwedu iphe, unu anyatajekpoo? ¹⁹ Teke mu gude
ishi buredi ise keeru Ȅnu nemadzū iri l'ēbo l'ukporo Ȅmadzū iri; ?bū nkā-
ta-eevu-iphe ole bē unu tūtu-jiru iphiriba iya, phōduru nū?” Ephe sū iya
l'qo iri l'ēbo.

²⁰ “O dū ree; teke mu gude buredi Ȅsaa keeru Ȅnu nemadzū iri; ?bū
nkāta-eevu-iphe ole bē unu tūtu-jiru l'iphiriba iya, phōduru nū?” Ephe sū
iya l'qo Ȅsaa.

²¹ O sū phē: “?Toko dokwaphō unu enya nta?”

**Jizōsu eme g'onye
atsū ishi hūma Ȅzo**

²² Ephe bya abata lē Bētusayida. E dutaru Jizōsu onye atsū ishi. Ephe
rwōahaa ya g'o byia ya ēka. ²³ O bya egude onye atsū ishi ono ēka dufuta
iya lē mkpükpu ono; bya eworu onu-mini vüa ya l'enya tsū; bya ebyia ya
ēka bya asū iya: “?O dūru iphe, i hūmaru?”

²⁴ Onye ono, atsū ishi ono palia enya bya asū: “Ee; mu hūmaru-a nema-
dzū; ole ephe dūgbaa tsuyoo tsuyoo g'oshi ejegbaa ije.”

²⁵ Jizōsu byakwa bya ebyia ya ēka l'enya Ȅzo. Enya sahū nwoke ono; o
phuahaa Ȅzo; hūmaahaa iphemiphe rengurengu. ²⁶ Jizōsu bya asū iya g'o
lashia; sükwa iya phō: “B'abahukpokwanu lē Bētusayida; Ȅphu o dükwa
onye ii-pfurū iya.”

**Pyita akō onye Jizōsu bū
(Mat 16:13-20; Luk 9:18-21)**

²⁷ “Jizōsu waa ndu etsoje iya nū tūgbua jeshia mkpükpu, nogbaa lē
Sizariya Filipayi. O rwua l'Ȅzo; o jiähahaa phē sū: ?Bükpoo onye bē aasuje-
kpo lē mu bū?”

²⁸ Ephe sū iya: “O dūru ndu sūru l'i bū Jiqnu onye shi emeje baputizi-
mu; ndu asū l'i bū Elayijia; tēme o dūru ndu sūru l'i bū onye lanū lē ndu
mpfuchiru Chileke.”

²⁹ Jizōsu sū phē: “Unubedula; ?unu sükwanuru lē mu bū onye?”

Pyita sū iya: “O ngu bū Kéreshi Ȅbu.”

³⁰ O pfuaru phē iya pfushia ya ike sū phē g'o to dükwa onye Ȅzo, ephe
e-pfurū kē nkiya.

**Epfupfu mbụ, Jizosu epfu le
ya e-je iphe-ehuka nwụhu
(Mat 16:21-28; Luk 9:22-27)**

³¹No ya; Jizosu bebe pfuaru ndu etsoje iya nụ iphe, swiru iya nụ sụ phę: “Abụbu-Ndiphe jefutajekwa iphe-ehuka, dụ igwerigwe. Ndu bụ oge-reneya; waa ndu-ishi uke Chileke; waa ndu ezije ekemu a-jikakwa iya woru iya ye ndiphe l'eka. Ndiphe ono eworu iya megbua; l'ọ nọ abalị ẹto l'ilu; l'ooshi l'onwu teta dzuru ndzụ.” ³²Iphe ono bẹ o pfuru phę kasaah phę iya nchị. Pyita bya ekuchi iya sụ iya: “Tuswekwá! Te epfukwa egube ono.” ³³Jizosu bya aghaa ẹnya bya elee ndu etsoje iya nụ bya agbochia Pyita onu sụ iya: “Gbeshi mu l'iphu gubé Obutuswe ono! Kele iphe, jiri ta abudu iphe, Chileke ari. Oriri ngu bụ oriri nemadzụ.”

³⁴Jizosu bya ekukota ikpoto ndu ono waa ndu etsoje iya nụ bya asụ phę: “Onye ọ dụ g'o tsoru mu g'onye ono mia onwiya ẹnya; vuta oswe-be ọnwu nkiya bya etsoru mu; ³⁵kele onye eme g'o dzọ onwiya ndzụ l'e-tuphakwa ndzụ iya etupha. Onye gudekwanụ opfu ęhu mu yele k'ozi-oma Chileke tuphaa ndzụ iya l'a-dzọ onwiya ndzụ. ³⁶?Bụ gunu bụ urwu, nemadzụ ritaru mẹ o -nwekotachaaru iphemiphe, no lẹ mgboko-a; tuphakwanaa ndzụ iya? ³⁷O to dükwa iphe, nemadzụ egude agbata ndzụ iya mẹ o -tuphahụwaa. ³⁸Kele onye iphere mu dụ; iphere ezi ozi-oma mu dụ iya; l'ogbo ọwa, l'eri ogori eme iphe-eji-a; bẹ iphere onye ono a-dükwapho Abụbu-Ndiphe mẹ o -byatashiepho ekpe ndiphe ikpe. O -nodu abya l'ọ dụ übvù l'ẹnya; egbu nwijinwii gę Nna iya egbu; teke ono, yele ụnwu-ojozi-imigwe, dụ nsọ a-swiru abya ono.”

9 ¹O sụ phę: “Gę mu gbukwaaru iya unu tororo; o dürü ndu haru pfuru l'eka-a, ata yidu nwụhu; gbahaa l'ephe humaadaru gę Chileke gude ike egoshi l'ọ ya bụ eze.”

**Jizosu egbu nwijinwii
(Mat 17:1-13; Luk 9:28-36)**

²A nöephə abalị ishii; Jizosu duta Pyita yele Jiemosu waa Jiọnú duru phę je enyikota übvú, ha l'eli; je anodu nwékinyi phę. A nonyaa; Chileke gbanwee ụgbugba iya l'atatiphu phę. ³Uwe iya chaahaa kę phuuphoo g'eberugo; k'ophu ọ dükpodaa onye asa uwe lẹ mgboko-a, l'asa iya egube ono. ⁴No ya; Elayijia yele Mósisu chaa l'iphu phę abo uja eyeru Jizosu. ⁵Pyita pfubulihu sụ Jizosu: “Nnajiuphu; ọ dükwa ree g'anyi no l'eka-a; g'anyi túa mkpu ẹto: nanụ nkengu; nanụ kę Mósisu; nanụ kę Elayijia.” ⁶Iphe, o gude pfua iphe ono bụ l'ọ to makpoda iphe, oopfu; ęka ndzụ agukpoo phę shingushingu ẹphe n'eto.

⁷Urwukpu bya bya aso-kputa ęka ono; olu-opfu shi l'urwukpu ono sụ: “Onye Ọwa-a bụ Nwa mu nwoke. Mu yero iya obu. Unu nümajekwa iphe,

oopfu!” ⁸Teke ono kwapho; ephe chikaa enya chikaa enya; ophu o duedu onye ephe humaru l'eka ono; gbahaephō Jizosu nwékiya.

⁹Ephe nyizetashia l'úbvú ono; Jizosu pfushiaru phē iya ike sū phē g'o to dükwa onye ephe e-pfuru iphe, ephe humaru gbiriri jasú teke yébe Abubu-Ndiphe e-shi l'ónwu teta dzürü ndzü.

¹⁰Iphe ono, o pfuru ono due phē phō l'ókpoma; ephe nōdu ajigbaa nwi-be phē iphe, bù eshi l'ónwu teta dzürü ndzü. ¹¹Ephe jia ya sū: “?Bù gunu meru iphe ndu ezije ekemu sūru lē Elayijia e-vuadaru üzö bya?”

¹²O sū phē: “O kwa eviya lē Elayijia l'e-vukpođadaru üzö bya g'o dozia iphemiphe ree. Ole ?bù gunu meru iphe, e dekwaruphō l'opfu Chileke sū lē Abubu-Ndiphe e-je iphe-ehuka, dù igwerigwe; tème l'e mekwaaya phō g'o to dudu iphe, o bù? ¹³Gé mu karú unu: Elayijia byahaakwaru; ephe mewaa ya umerekete; mbù meé ya phō g'iphe, e dehawaru l'ekwo-opfu Chileke pfuru.”

Eeme onye óbvu atu ndapfú

g'o wekòrohu

(Mat 17:14-21; Luk 9:37-43a)

¹⁴Ephe byapfutaephō ndu etsoje iya nü ndu ophuu; ephe huma ikpoto ndu no-pheru phē mgburugburu. Ephe lē ndu ezije ekemu nōdu atu ego. ¹⁵Ahúma, igwe oha ono ahúma Jizosu; akpabiri iya gude phē. Igwe oha ono wupfu iya je ekele iya ekele. ¹⁶O jia phē sū: “?Bù gunu bē unu l'ephe atu?”

¹⁷Onye lanu l'ime ikpoto ndu ono sū iya: “O-zì-iphe; mu dutaru ngu nwa mu nwoke; kèle óbvu, guderu iya nü meru iya ophu o pfujedu opfu. ¹⁸Eka o byaru iya l'o pata iya túa l'alí; úphu atsushi iya l'ónu; oota ikireze; o noduepho kē kwereji. Mu sū ndu etsoje ngu nü g'ephe chifu iya óbvu ono l'ehu; ophu ephe adudu ike.”

¹⁹O sū phē: “Ha-oo! Unubé ogbo owa-a, adudu iphe, unu ekwetaje-a. ?Bù teke ole bē mu l'unu a-no-beru? ?Mu a-takpođoru unu nshi taberu teke ole? Unu dutaru mu nwata óbú!” ²⁰Ephe bya edujeru iya nwata ono.

“Óbvú ono humaephō Jizosu bya atua nwata ono l'alí woru iya gbachia. O wepheahaa ewephe; úphu nōdu atsushi iya l'ónu. ²¹Jizosu jia nna iya: ?Bù teke ole bē iphe óbú shi iya?”

O sū iya: “O shikwa iya teke o bù nwata.” ²²“Oobujekwaru o -nonyaa; l'o haru túru iya chie l'óku; mékpo lē mini g'eeshi g'o gbua ya. Teke o bù l'o dürü iphe, ji-dü ike mee; phünaaru anyi obu-imemini; gbanaaru anyi mkpu!”

²³Jizosu sū iya: “?I sūru l'oo iphe, mu a-dü ike mee? O to dükwa iphe, akpó onye kweru kē Chileke éka ememe.”

²⁴Nna nwata ono chishia mkpu gude enya-mini sū: “Mu kwewaru; jiko yenüru mu éka gē mu kabaa ekweshi ike!”

²⁵Jizosu hümäephō g'ikpoto nemadzū awū abya l'eka ono; o baaru ɔbvu ono mba sū iya: "Gübe ɔbvu ophu ada nkuchi; ophu iipfudu opfū; mu sūru g'i fūta l'ime nwata ono. Ta abahubaekwa iya l'ehu ɔzobaa."

²⁶Obvu ono chia mkpu bya aloṭa nwata ono tūa l'alī; gbachia ya; teme o lufu iya l'ehu. Nwata ono dabyierupho g'odzu. A tūko sū l'o nwūhuwaru. ²⁷Jizosu bya egude eka selita iya eli; o gbalihu.

²⁸Jizosu bahuephō l'ulo; ndu etsoje iya nū jia ya lē mpya sū: "?Bu gūnu meru iphe, anyi adudu ike chifū ɔbvu ono?"

²⁹O sū phe: "Egube ɔbvu ono taa fūtakwa; gbaha l'o onye aswije egū epfu anū Chileke chīru iya."

Epfu k'ugbo əbo k'anwūhu Jizosu
(Mat 17:22-23; Luk 9:43b-45)

³⁰Ephe tūgbua l'eka ono je aghabua Gálili; ophu Jizosu emeduru g'o dūru onye a-maru nū; ³¹kēle ndu ono, etsoje iya nū ono bē oozi iphe. O sū phe-a: "Abubu-Ndiphe be aa-kpukwaru ye ndiphe l'eka; ephe eworu iya megbua. L'o nōo abalī eto l'ilu; l'ooshi l'ōnwu teta dzūru ndzū."

³²Ophu ephe amadū iphe, oopfu; ndzū nōdu agū phe g'ephe e-me jia ya.

Onye kachakpoo shii
(Mat 18:1-5; Luk 9:46-48)

³³Ephe bya abata lē Kapaniyomu. Ephe bahuephō l'ulo; Jizosu jia ndu etsoje iya nū sū: "?Bu gūnu bē unu shi atū l'etsuzō?"

³⁴Ophu ephe epfuduru opfu; kēle teke ephe nō l'uzo bē ephe shi atū ego onye kachaa shii lē g'ephe ha. ³⁵O bya anodu anqo bya ekua ephe n'iri l'ebō bya asū phe: "Onye o du g'o būru onye ivuzo g'onye ono būru onye ikpazū waa onye a-nodu ejeru onyemonye ozi." ³⁶O duta nwata nshii bya edobe l'echilabō phe. O bya eheta nwata ono eheta sū phe:
³⁷"Onye gude əpha mu nabata nwata nshii, ha egube-a bē būakwaa mbēdua bē ə nabataru. Onye nabatakwanürü mbēdua ta abūkwa mbēdua bē ə nabataru kpū; onye ono nabataakwarupho onye ono, ziru mu gē mu bya ono."

**Onye ata akpoṣhidu iphe,
anyi eme**
(Luk 9:49-50)

³⁸Jionu sū Jizosu: "O-zì-iphe; anyi hümakwaru nwoke, gude əpha ngu achishi ɔbvu; anyi sū iya g'o to meshi; kēle o too tsojedu anyi."

³⁹Jizosu sū phe: "Unu ta asushi g'o to meshi; kēle onye gude əpha mu eme iphe-ohumalenyā te epfubyidu nkemu egwegwa egube ono. ⁴⁰Onye ata akpoṣhidu iphe, anyi eme akpoṣhi bē bu anyi. ⁴¹Gē mu gbukwaaru

iya unu tororo; onye gude l'unu bụ ndu kẹ Kéreshi kee unu mini g'unu ngua bẹ Chileke bufutajékwa obunggo iya.”

Anma ọkwa eme iphe-eji
(Mat 18:6-9; Luk 17:1-2)

42 “Sụ-a; onye mekwanụru onye lanụ l'ụnwiegirima-a, wowaru onwophe ye mu l'eka-a g'o shiswee ụzo ono bẹ o gogo kakwaru ree ọme a pataru mkpuma-uswe; lipyabẹ iya l'olu; parụ chie l'eze-enyimu. 43 Ozo bụ; teke ẹka ngu akpataru ngu eme iphe-eji; gbufu iya. Ọo-karụ ngu ree l'i gude ẹka lanụ bahụ l'eka ọkpobe ndzụ no; eme l'i nweru ẹka labo; e nwuba ngu l'oku-alị-maa. 44 Eka ophu ikpiri-èkà, no iya nụ ta anwụhujedu anwụhu; ophu oku enwu iya nụ anyihujedu anyihu. 45 Teke ọ bụ ọkpae ntu a-lo-ru ngu ye l'eme iphe-eji; gbufu iya. Kele ọ karụ ngu ree g'i bụru enieyi bahụ l'eka ọkpobe ndzụ no; eme l'okpa dzuru ngu oke; e chie ngu l'oku-alị-maa. 46 Eka ophu ikpiri-èkà, no iya nụ ta anwụhujedu anwụhu. Ophu ọku, enwu iya nụ anyihujedu anyihu. 47 Teke ọ bụ l'ọqụ ẹnya ngu esetaru ngu eme iphe-eji; swofu iya tuphaa; kele ọo-karụ ngu ree l'i gude ẹnya lanụ bahụ l'eka Chileke bụ eze; eme l'ẹnya dzuru ngu oke; e chie ngu l'oku-alị-maa. 48 Oku-alị-maa ono bẹ èkà, no iya nụ ta anwụhujedu anwụhu; ophu ọku, enwu iya nụ anyihujedu anyihu.

49 “Oku, ee-gude dàà onyemonye l'a-dụ g'o bụ únú bẹ e gude kwakobé iya. 50 Únú bụ iphe, dù ree; ole teke ọ tsọ-buhuru únú-únú; ?denu g'ii-shi mebakwadaa ya g'o bụru únú ozo. Unu mee ndzụ unu g'o tsọ únú únú; k'ophu unu lẹ nwibe unu eburu l'ehu-guu.”

Ogori mẹ achifu nwanyị
(Mat 19:1-12; Luk 16:18)

10 ¹Jizosu futa l'eka ono bya ejeshia l'alị Jiudiya; waa m kpukpu ndu azụ ẹnyimu Jiódanu. A dükwa igwerigwe wụ-pfuta iya ozo. Ọ watakwa phẹ ezi iphe, bụ iphe, bụ g'o zijehawaa.

2 Ndu Fárisii bya eworu ọkpae opfu togboru iya g'ephe gude nmata iya bya ajiahaa ya sụ: “?O dù ree gẹ nwoke chifuje nyee ya tọ?”

3 O sụ phẹ: “?Bụ gụnu bẹ Mósisu sụru unu g'unu meje?”

4 Ephe sụ iya: “Mósisu sụru g'onye byajeru achifu nyee ya vujeadaru ụzo dee erekwo-achifu-nwanyị nụ nyee ya ọbu lẹ ya ta alụhedu tème onye ono achifuwa iya rọ.”

5 Jizosu sụ phẹ: “Iphe, Mósisu gude tịarụ unu egube ekemu ono bụ kẹle unu bụ ndu ejo ọkpoma. 6 Obenu lẹ mbulembu teke Chileke meru mgboko bẹ o meru nwoke bya emee nwanyị. 7 Noo g'o gude: nwoke je l'ahaje nna iya; haa ne iya gẹ yele nyee ya tịgba. 8 Ephenebo atụko bụru onye lanụ. Ephe taa bjuduru ụmadzu labo. Ephe abụru onye lanụ. 9 Ọo ya bụ; iphe, Chileke tịgbaberu nanụ g'o tọ dükwa onye e-je iya ekekaha ẹbo ozo.”

¹⁰Ephe bahuepho l'ulo; ndu etsoje iya nü jia ya iphe, opfu ono bụ. ¹¹Ọ sụ phe: “Onye chifuru nyee ya je alüta nwanyị ọzo be bùakwaa ogori be oori. ¹²Teke ọ bùkwanu l'ọqo yébedua, bụ nwanyị lufuru l'onwiya je aluru ji ọzo bùakwaa ogori be nwanyị ono eri.”

Jizosu agoru ụnwiegirima ọnụ-oma
(Mat 19:13-15; Luk 18:15-17)

¹³Ephe nodu ekutagbaaru iya ụnwiegirima g'o byibegbaa phē eka; ndu etsoje iya nü baaharụ ndu ono, ekutaru iya ụnwiegirima ono mba. ¹⁴Jizosu hümä iya; ẹhu ghuahaa ya eghu. Ọ sụ phe: “Unu hakwaa ụnwiegirima g'ephe byapfuta mu. Unu ta akposhikwa phē abyabya; kèle ọ bụ ndu dū nno be eka Chileke bụ eze bụ nkephe. ¹⁵Gé mu gbukwaaru iya unu tororo; onye ete gudedu obu ụnwiegirima kweta l'ọqo Chileke bụ eze taa bahükwa eka ọ nō.” ¹⁶Ọ bya eheta ụnwiegirima ono byidzuchaaru phē eka bya agoru ọnụ-oma nü phe.

Nwoke lanụ, kparụ ęku
(Mat 19:16-30; Luk 18:18-30)

¹⁷Jizosu tufgbushiepho; nwoke lanụ gude qso gbapfuta iya bya egbushi ikpere l'alị l'iphu iya bya ajia ya sụ: “O-zì-iphe, duebe ree; ? bụ gunu be mu e-me gē mu nweru ndzụ ojejoje?”

¹⁸Jizosu sụ iya: “?Bụ gunu meru iphe, o gude i nodu eku mu onye duebe ree? Ọ tọ dükwa onye bụ onye duebe ree; agufu Chileke nwékiya. ¹⁹I mawaru iphe, ekemu Chileke súru g'e meje: ‘Te egbukwa ochi; ophu i rikwa ogori; ophu i zikwa iphuru; ophu i dzükwa ụka; ophu i mekputa-kwa nemadzụ ibe ngu; kwabéje nna ngu yee ne ngu übvwù.’”

²⁰Nwoke ono sụ iya: “O-zì-iphe; eshinu mu bụ nwata ta adükwa iphe-miphe ono ophu mu mebyijeru.”

²¹Jizosu lee ya enya bya eyee ya obu bya asụ iya: “Iphe lanụ bụ iphe, phödükwaduru ngu nü: laa je erekota iphemiphe, i nweru; woru iphe, i retaru iya keeru ndu akpa nri. Qo ya bụ; l'ii-nweru okpobe iphe l'eka Chileke nō. I -mechaan nno; l'ii byawaro etsoru mu.” ²²Ọ nümaephō iphe ono, Jizosu pfuru ono; ẹhu daa ya dzụ; ọ dzụ iphu tufgbua; kèle ọ bụ onye nwenukbaru iphe.

²³Jizosu bya aghaa enya lee ndu etsoje iya nü bya asụ phe: “Egube g'oo-tsübe l'ehu; mbu gē ndu nweru iphe e-me bahü l'eka Chileke bụ eze.”

²⁴Iphe ono, o pfuru ono tufu ndu etsoje iya nü ẹhu. Jizosu bya epfukwaa ya ọzo sụ phe: “Unwegirima; ọo tsükwa l'ehu gē ndu kpotoru obu ye l'eku e-me bahü l'eka Chileke bụ eze. ²⁵Epyo ịnya l'enya ngga kakwa nphe; eme lę g'onye nweru iphe e-me bahü l'eka Chileke bụ eze.”

²⁶Ọ kabakpoo phē rọ atufu ẹhu. Ephe wata epfurū nwibe phē sụ: “?Ọ bùhunuru onye be aa-dzota?”

²⁷Jizosu bya elee phē enya bya asu phē: “O kwa nemadzu bē o bụ 'amag'ee-me-iya; obenu l'o tō dudu Chileke nno; kele Chileke ta adudu iphe, kporu iya eka ememe.”

²⁸Pyita su iya: “?Anyibedua, haru iphemiphe, anyi nweru bya etsoru ngu-a-e?”

²⁹Jizosu su: “Gē mu gbukwaaru iya unu tororo; onye gude opfu ehu mu; yele k'ozī-oma ono haa ulo iya; ozoo unwune iya nwoke; ozoo unwune iya nwanyi; ozoo nna iya; ozoo ne iya; ozoo ụnwiegirima ibe iya; ozoo alị iya; ³⁰bē aa-pfū iya ugwo iphe, ha g'iphe, o haru mgbo ụkporo ise le ndzū iya-a. Aa-pfū iya ugwo ulo mē unwune; mē ne; mē nna; mē ụnwiegirima; mē alị; mechakpoo mkpamehu, a kparu onye obu. E -mechaa; o -rwua le mgboko ophu abya nū; Chileke anu iya ndzū ojejo. ³¹Ole igwe-rigwe ndu bū ndu ivuzo nta-a l'e-mechaa bürü ndu ikpazu; ndu bū ndu ikpazu emechakwanaa bya aburu ndu ivuzo.”

**K'ugbo eto Jizosu epfu le
ya e-je iphe-ehuka nwụhu**
(Mat 20:17-19; Luk 18:31-34)

³²Jizosu bya akparu ndu etsoje iya nū ye l'azụ vuta ụzo eka ẹphe eje Jierúsalemu. Ndzū gu-shiahaa ndu etsoje iya nū ike; eka o dū phē biribiri. Ndu ophu awụ etso phē nū l'azụ nōdu atsugbaa ebvu. O byakwa ekuchi umadzu iri l'ebō ono iche bya akọaharu phē iphe, e-mechaa mee ya nū. ³³O su phē: “Nta-a bē anyi ejewaa Jierúsalemu. Abụbu-Ndiphe bē ee-mechakwaa kpuru nū ndu-ishi uke Chileke waa ndu ezije ekemu. Ephe ekpee ya mpfugbu kpuru iya nū ndu amadu Chileke. ³⁴Ee-gude iya mee iphe, ezi ọnū-ochi; vüa ya ọnū-mini; chia ya ęchachì; bya eworu iya megbua; l'o nōo abalị eto l'ilu; l'ooshi l'ọnwu teta dzuru ndzū.”

Ụnwụ Zebedi arwọ Jizosu iphe
(Mat 20:20-28)

³⁵“Tobudu iya bū; Jiemusu yee Jionu, bū ụnwụ Zebedi bya ejepfu Jizosu bya asu iya: O-zì-iphe; o dū anyi g'a su l'ii-meru anyi iphe, anyi a-rwọ ngu.”

³⁶O su phē: “?Bū gunu bē o dū unu gē mu meeru unu?”

³⁷Ephe su iya: “Mee anyi g'anyi nō-kube ngu: g'onye lanu nōdu ngu l'ekutara; onye ophuu anodu ngu l'ekicha teke ii-nodu l'o-dū-biribiri ngu.”

³⁸Jizosu su phē: “Unu ta amakwa iphe, unu arwọ. ?Unu a-dū-a ike ngua iphe, dū l'okoro, mu a-ngü; l'e mee unu egube baputizimu, ee-me mu?”

³⁹Ephe su iya: “Ee! Anyi a-dū-a ike.”

Jizosu su phē: “Unu a-dükwa-a ike ngua iphe, dū l'okoro, mu a-ngü; l'e mee unu egube baputizimu, e meru mu. ⁴⁰Obenu lē k'anodu mu l'ekutara yele ekicha ta abudu mu bē o dū l'eka. Ono dürü ndu Chileke doberu iya.”

⁴¹ Ümadzu iri ophuu núma l'o noo g'ephe jeru iya; ehu-eghu Jiemusu yee Jionu ghuahaa phē. ⁴² Jizosu bya ekukötachaa phē bya asu phē: "Unu mawaru lē ndu a súru l'oo phē bu ishi anoduje akpapyashi ishi ndu ephe bu ishi phē akpapyashi; tēme o búru o-no-l'oke-ókwa anoduje eme gē ndu ozo maru l'oo ya ka shii. ⁴³ Ole oo gē k'unubedula ta adukwa egube ono. K'unu búkwa; onye o dù g'o ha shii; g'onye ono búru onye a-nođu ejeru ndu ophuu ozi. ⁴⁴ Onye o dù g'o búru onye ivuzo lē g'unu ha; g'onye ono wozeta onwiya alî; búru ohu onyemonye. ⁴⁵ Lé Abubu-Ndiphe l'onwiya ta abyakwaru g'e jeeru iya ozi; o kwa g'o jee ozi; waa g'o woru ndzú iya nü g'e gude gweeru Chileke ngweja; g'o búru iphe, oo-gude gbata ndzú igwe oha."

**Jizosu eme onye atsu ishi
g'o wata aphu úzo**
(Mat 20:29-34; Luk 18:35-43)

⁴⁶ Jizosu phē bya abyarwuta Jieriko. Noo ya; ephe tūgbushiepho l'eka ono; ephe lē ndu etsoje iya nü me igwe oha, awu etso iya nü. Nwoke, aza Batimiyosu, atsu ishi nođuwaa l'aguga etsuzo; arwo arwo. Batimiyosu ono bu nwa Timiyosu. ⁴⁷ O númaephō l'oo Jizosu onye Nazaretu l'aghata; o chishia su: "Jizosu; Nwa Dévidi; g'imemini mu dùnu ngu!"

⁴⁸ A gbochia ya onu su iya g'o dobe onu doo. O kabakpoo ya rō arashi ike: "Nwa Dévidi; g'imemini mu dù ngu rō-o!"

⁴⁹ Jizosu pfuru bya asu g'e kua ya. Ephe kua ya su iya: "Teru ęswa gbeshi je; ookukwa ngu oku."

⁵⁰ O chiru ukpo iya wushi bya ezilihu bya ejepfu Jizosu.

⁵¹ Jizosu su iya: "?Bu gunu bē o dù ngu gē mu meeru ngu?"

Onye atsu ishi ono su iya: "Nnajuphu! Mee mu gē mu wata aphu úzo!"

⁵² Jizosu su iya: "Lashia. Ekweta, i kwetarú mewaru ngu g'i wekorohu."

Teke ono kwapho; nwoke ono phahaa úzo bya etsoru Jizosu tūgbua.

**Jizosu abahu lē Jierúsalemu
(Mat 21:1-11; Luk 19:28-40; Jion 12:12-19)**

11 ¹Ephe byarwutajépho l'íbvú Olivu mé lē mgboru Betufeji waa Betani, nowaa Jierúsalemu ntse; Jizosu zia ndu etsoje iya nü ümadzu labo ²sú phē: "Unu je l'ime mkpukpu ono, no unu l'úzo iphu ono. Unu -bahépho l'ime mkpukpu ono bē unu a-húma nwa nkafu-igara, e liberu elibe, eteke aduswee onye nojeru iya l'eli. Unu tōta iya kpuru bya. ³O -dürü onye jiru unu su: '?Bu gunu bē unu eme nno?' Unu su iya lē mkpa iya dürü Nnajuphu; l'o -meghechaa bē oo-kpù-phutakwa iya-a azu l'eka-a egwegwa."

⁴Ephe jerwua je ahúma nwa nkafu-igara obu l'eka e liberu l'aguga ogozo unuphu, no l'aguga gbororo; ephe je atota iya. ⁵Ndu no l'eka ono

jia phē sū: “?Bü gūnu bē unu eme egube ono? ?Bü gūnu meru iphe, unu atōta nkafū-igara ono atōta?”

⁶Ephe pfuaru phē iphe, Jizosu sūru phē g'ephe pfua. Ndu ono haa phē; ephe kpuru iya tūgbua. ⁷Ephe kputaru iya Jizosu bya achiru ekwa phē wukobe nkafū-igara ono l'eli okpurukpu; Jizosu nōdu iya anoo. ⁸Ndu ophu eworu uwe phē tosaa lē gbororo; ndu ophu abūru igu, ephe gbutaru l'ime egbudu bē ephe toru l'alí. ⁹Ndu etso iya l'azú mē ndu nō iya l'iphu nōdu akpō okporoko asuje: “Deejee! Deejee! Owoo! Onye Chileke goru onu-oma nū bē o bū; mbū onye ono, bū Nnajjuphu ziru iya g'ō bya ono. ¹⁰Gé Chileke goru onu-oma nū ɔkwa eze onye-iche anyi, bū Dévidi; mbū ɔkwa eze ono, abyā nta. Deejee! Deejee! Okalibe-kangokotaru-nū!”

¹¹Noo gē Jizosu gude bata Jierúsalem̄u. O bya abata l'ime eze-ulo Chileke bya ahumachaa iphemiphe, nō iya nū. Ephe gude nno ɔchii byaahaa. Yele ndu etsoje iya nū laphushia azú lē Betani.

Jizosu atū oshi figu onu
(Mat 21:18-19)

¹²O be lē nchitabohu iya; egū guahaa Jizosu g'ephe shiwa lē Beta-ni lufuta. ¹³O gbē üzanya hūma oshi figu, ekwo dū kē nwa kpuchii. O jeshia l'upfu iya g'ō maru: ?o mīru amīmi. O jerwua; o buerupho ekwo bū iphe, dū iya nū; kele o tō būdu teke ɔomije bū ono. ¹⁴Jizosu tūa ya onu sū iya: “Nemadzū ta abyadū awotabaa akpuru ngū ria ozo.”

Ndu etsoje iya nū nūma iphe ono, o pfuru ono.

**Jizosu achifū ndu azú aswa
l'eze-ulo Chileke**
(Mat 21:12-17; Luk 19:45-48; Jion 2:13-22)

¹⁵Ephe byarwutaephō Jierúsalem̄u; Jizosu bahū l'ime eze-ulo Chileke bya awata achishi ndu azú aswa bya ere erere l'ime eze-ulo ono. O bya akwatsushichaa teburu ndu agbanweje okpoga bya akwatsushichaa okposhi ndu ereje ndo. ¹⁶Ophu o dūdu onye o kwekwaduru g'o vuru iphe ghata l'eze-ulo Chileke ono. ¹⁷O ziahaa phē iphe sū phē: “?Unu ta amadū l'e deru lē Chileke sūru l'ulo iya bē ee-kuje eka ɔhamoha a-nōduje epfu anū iya. Unu bya eworu iya mee ulo, ndu ana nfū edomije onwophe.”

¹⁸Ndu-ishi uke Chileke waa ndu ezije ekemu nūmachaa ya; ephe chohahaa üz, ephe e-shi gbua ya. Kele ephe atsū ebvū l'oopfutawaa onyemonye eyeru onwiya; opfu lē ndu ono g'ephe ha bē iphe, oozi dugbaa biribiri.

¹⁹O -rwuephō l'üzennyashi; Jizosu phē lufu lē mkpükpu ono.

**Jizosu gude oshi,
o t̄uru ɔnu ezi ndu
etsoje iya n̄u iphe**
(Mat 21:20-22)

²⁰O be l'utsu iya; ephe ghatashia; ephe h̄uma oshi figu pho, o t̄uru onu ụnyaphu iya pho g'o nwukotawaru lwaa jas̄u l'ogbarabvu iya. ²¹Pyiita nya-ta iphe ụnyaphu ono bya as̄u Jizosu: "Lekp̄odapho l'oshi-a, i t̄uru ɔnu-a b̄e nwukotaakwaru lwaa."

²²Jizosu s̄u phē: "Unu kweta k̄ Chileke! ²³Ḡ mu gbukwaaru iya unu tororo; onye s̄uru úbvú-a: 'Ngwa; je aparu onwongu chie l'ime eze-enyimu' ophu onye ono abokpodaaru obu ębo; o kwetaephō l'iphe ono, o pfuru ono l'e-me; l'omeephō g'onye ono pfuru. ²⁴Noo g'o gude mu s̄u unu l'iphemiphe, unu s̄uru ge Chileke n̄u unu m̄e unu -n̄odu epfu an̄u iya; unu -kwetawaa l'ø n̄iwaru iya unu; iphe ono b̄e ọo-n̄u unu. ²⁵Ole unu -n̄odu epfu an̄u Chileke; o -duru onye mesweru unu; unu n̄odu agbaru iya ej̄o egomunggo; unu vuru üz̄o ḡarū onye ono nv̄u; Ọo ya b̄u; Nna unu, n̄o l'imigwe agukwanaaru unu nv̄u l'ophu unu mesweru iya. ²⁶Teke o b̄u l'unu ta aguduru iya nv̄u ono; Nna unu, bu l'imigwe taa ḡukwarupho unu nv̄u l̄e k'unu."

**Aaj̄i Jizosu egube ike,
o gude eme iphemiphe ono**
(Mat 21:23-27; Luk 20:1-8)

²⁷Ephe bya alaphukwa az̄u l̄e Jierúsalem̄u. Jizosu je ejepheahaa l'ime eze-ulo Chileke. Noo ya; ndu-ishī uke Chileke; waa ndu ezie ekemu; waa ndu b̄u ogerenya bya abyapfuta iya bya as̄u iya: ²⁸"?B̄u egube ike ḡunu b̄e i gude eme iphemiphe-a? ?B̄u onye ziru ngu g'i bya iya ememe?"

²⁹Jizosu s̄u phē: "Unu gebe ḡe mu jia unu nwaj̄i lan̄u. Unu -karu mu iya; mu ak̄orū unu onye ziru mu ḡe mu bya eme iphemiphe-a. ³⁰Unu karu mu onye ziru Jionu g'o bya emeshi ndiphe baptizimu: ?B̄u Chileke t̄o nemadz̄u?"

³¹Ephe wata iya adzokashi l'ime onwophe s̄u: "Teke anyi sunuru l'ø Chileke; l'ø s̄u anyi: '?Q̄ b̄ukwanuru ḡunu meru g'o gude ophu unu ekwetaduru iphe, o pfuru?' ³²Ndz̄u n̄odu agukwanu anyi as̄u l'ø nemadz̄u; kele e pfudzuwaru l̄e Jionu b̄u okpobe onye mpfuchiru Chileke." ³³Noo ya ephe s̄u Jizosu: "Anyi ta amakwa."

Ọ s̄u phē: "Ophu mu a-k̄okwanuru unu onye ziru mu ḡe mu meje iphemiphe ono."

**Et̄u, e gude ndu anwam̄u,
e butaru ye l'opfu-vayinu anma**
(Mat 21:33-46; Luk 20:9-19)

12 ¹Jizosu gude et̄u ziahā phē iphe s̄u phē: "Nwoke lan̄u lar̄u eḡu vayinu. Ọ bya agbaa ya mgbabu bya ebua ya ns̄u ęka aa-n̄oduje

azoshi mée l'akpuru vayinu ono. O bya akpukwaapho nwulo eli ephekere-phe eka ee-nyihuje eche mgbabu ono nche. O bya eworu iya ye l'eka ndu o butaru g'ephe letajeru iya ya ḥnya bya ejeshia-iphe ozo. ²O rwua teke eegbuje iya; o zia onye-ozi iya g'o jepfu ndu-ozi-egu ono g'ephe wō ya òkè akpuru vayinu nkiya. ³Ephe gude onye-ozi ono tsua ya iphe; gbabé iya eka oto; nwufu iya; o lashja. ⁴Nwoke ono bya ezia onye-ozi iya ozo g'o jepfukwa phē ozo. Ephe tūa onye k'ono mfpuma; tsukposhia ya ishi; mee ya iphe-iphore; chifū iya; o lashja. ⁵Nwoke ono byakwa asu g'onye ozo je. Ephe gude onye k'ono gbua ya ebugbugu. Nokwapho g'ephe meru igwerigwe ndu ozo, o zichaaru ozi ono; ndu ephe echia iphe; ndu ephe egbua ebugbugu. ⁶Jasuru o bùwaru-a onye lanu bē o nweru, bu iya bu nwa iya, o yeru obu. O zia ya g'o je; su le ya maru-a l'onye iswa-a, bu nwa iya-a bē ephe a-kabé-a yeru nsø. ⁷Ndu ozi-egu ono humae ya pho bya azu mgbede su: 'Thee! Waa onye alì-a e-mechaa bùru nkiya mē nna iya nwuhu. Unu bya g'anyi gbua ya g'ali ono a-bùru k'anyi.' ⁸Ephe gude iya; woru iya megbua; tufu l'azú mgbabu ono.'

⁹Noo ya; Jizosu jia phē: "?Bukpoo gunu bē onye nwe mgbabu ono e-me ndu ono? Qo-byá egbushichaa ndu-ozi mgbabu ono; woru opfu-vayinu ono ye ndu ozo l'eka. ¹⁰?Unu teke agu-swee iphe, e deru l'ekwo-opfu Chileke su:

"Mkpuma, ndu akpu ulo
jikaru;
mechaarù bya aburu
mkpuma, gudeshi ulo.

¹¹Ono bùru iphe,
Nnajiuphu anyi meru;
o du anyi biribiri l'enya."^e

¹²"Ephe meahaa g'ephe gude iya; kèle ephe maru l'oo phē bē o nmado-ru etu ono. Obenu l'ephe atsu mkpukpu ebvu. Ephe haa ya gbakashihu.

Apfu akiriko

(Mat 22:15-22; Luk 20:20-26)

¹³"Tobudu iya bu; ephe zia ndu Fárisii; waa ndu etsoje Herodu g'ephe je anwuta iya onu. ¹⁴Ndu ono, e ziru ono bya ejepfu iya bya asu iya: O-zì-iphe; anyi maru l'i bu onye ire-lanu; tème ophu o dudu onye iitsu ebvu. Ophu o dudu onye iile ḥnya l'iphu. Iigudeje ire-lanu zia uzo Chileke."

"Tobudu nü anyi emebyi ekemu Chileke mē anyi -tuje akiriko nü Siza?

¹⁵"?Anyi tuje iya tōo g'anyi ta atujeshi?" Jizosu maerupho l'ephe bu tuko-l'ehu-atuko-l'obu bya asu phē: "?Bu gunu meru g'o gude unu togboru mu ɔkpa opfu g'unu gude nmata mu? Unu wotaeshikwa kobo lanu gē mu huma."

^e 12:11 Gunaah Ebvu 118:22,23.

¹⁶Ephe wotaru iya ya. O sụ phę: “?Bụ ishi onye yęe epha onye bụ ọwa-a, e deru iya-a?”

Ephe sụ iya: “Oo kę Siza!”

¹⁷Jizosu sụ phę: “O dụ ree; unu woru iphe Siza nụ Siza; woru kę Chileke nü Chileke.”

Onu, Jizosu yeru phę dụa phę biribiri etu.

Kę eshi l'ọnwu teta dzuru ndzụ

(Mat 22:23-33; Luk 20:27-40)

¹⁸Ndu Sadusii, bụ ndu ono sụru l'e tee shidu l'ọnwu eteta adzuru ndzụ ono; byapfuta Jizosu bya ajia ya sụ: ¹⁹“O-zì-iphe; iphe, Mósisu pfuru anyi l'ekwo ekemu bụ: ‘Teke o bụ lę nemadzụ bę nwune iya nwoke nwụhuru haa nyee ya, ata nwütaduru nwa; gę nwune iya ono lüpyabe nwanyị ono g'o nwütarу onye ophu, nwụhuru anwụhu pho nwa.’ ²⁰Sụ-a; o dụru ndu dụ ęsaa l'unwune. Onye k'ogeranya lüchaa nwanyị bya ahaa ya nwụhu; ophu o nwütaduru nwa. ²¹Onye ophu tsotaru iya nụ lüpyabe iya; onye k'ono nwụhukwapho; ophu o nwütaduru nwa. Onye k'eto bya emekwaapho nno ²²jasụ unwune ęsaa ono lụ-dzuru nwanyị lanụ ono; nwụshihukota; ophu ephe anwütaduru nwa. E mechaas l'ikpazụ; nwanyị l'onwiya bya anwụhu nkiya.” ²³“O -rwua teke ee-shi l'ọnwu teta gbalihu; ?bụ onye ole bę nwanyị ono a-bụru nyee ya g'ephe n'ęsaa ono lüchaaru iya-a?”

²⁴Jizosu sụ phę: Təbudu iphe ono meru g'o gude o bürü l'unu eshiswe-je iya; kęle l'ekwo-opfu Chileke te edoduru unu ęnya; ophu o bürü kę g'ike Chileke habe shii. ²⁵Lę teke ndu nwụhuru anwụhu e-shi l'ọnwu teta dzuru ndzụ bę nwoke taa lühedu nwanyị; ophu nwanyị alühedu ji. Ephe a-dụ g'ünwu-ojozi-imigwe. ²⁶A bya lę k'eshi l'ònwu teta dzuru ndzụ; ?unu ta agujedu akọ ono, dụ l'ekwo Mósisu ono; mbụ ęka ono, o pfuru k'ishishi irwu, ọku enwu phoophoophoo ono? Eka ono bę Chileke pfuru Mósisu sụ iya: “O kwa mbędúa bụ Chileke kę Ébirihamu; bürü Chileke kę Áyizaku; bya abürü Chileke kę Jiékopu?” ²⁷Bụ iya bụ l'ọ tọ bụdu Chileke ndu nwụhuru anwụhu; o bụ Chileke ndu nọ ndzụ. ?Unu hụmaru l'unu kwata-kpooru shiswee ụzo?

Ekemu, kpọ-chiru ishi

(Mat 22:34-40; Luk 10:25-28)

²⁸Nwoke lanụ, bụ onye eziye ekemu, nọ l'eka ono anụ iphe, ephe atụ; bya ahụma l'iphe ono, ephe ajị Jizosu ono bę o yeru ọnu ree; o byapfuta iya bya ajia ya sụ iya: “?Bụ ekemu ole bụ ekemu ophu kpọ-chiru ishi?”

²⁹Jizosu sụ iya: “Ekemu, kpọ-chiru ishi bụ: ‘G'unubę ndu Ízuręlu nụma lę Nnajiuphu, bụ Chileke anyi bękwa iya pho bụ Nnajiuphu kpoloko.

³⁰Oo ya bụ g'i yee Chileke obu ngu g'o ha. Gude ndzụ ngu g'o ha; mę

uche ngu g'o ha; mē ike ngu g'o ha yee ya obu.' Noo ekemu, kpochiru ishi bụ onoya. ³¹Ekemu զո, etso iya nū bụ g'i yee nemadzụ ibe ngu obu g'i yeru onwongu. O tō duedu ekemu, kabakpoo էbo ono shii."

³²Onye eziye ekemu ono sū iya: "O-zì-iphe; i pfuru օkpobe-opfu. Kéle Chileke bụ nanu. O tō duedu Chileke զո, dū nū gbahaa yébedua. ³³O ya bụ ḡe nemadzụ yee ya obu iya g'o ha; mēkpo uche iya g'o ha; mē ike iya g'o ha; yekwaapho nemadzụ ibiya obu iya g'o yeru onwiya. Eme g'ekemu labo ono pfuru tükoru kakota adū mkpa; eme lē ngweja anu, a kpóru օku nū Chileke mē ngweja զո, eegwejeru nū iya g'o hakota."

³⁴Jizosu h̄umaephō l'o pfuru g'onye nweru uche; o sū iya: "Eka Chileke bụ eze ta adukwa ngu enya." O pfuchaa nno; ophu o duedu onye túru ama ajibaa ya aji օzobaa.

Ajì k'onye bụ Kéreshi օbu
(Mat 22:41-46; Luk 20:41-44)

³⁵O be teke Jizosu byaruu awata ezi iphe l'eze-ulo Chileke; o jia sū: "?Denu g'o gude ndu eziye ekemu gbé sū lē Kéreshi bụ Nwa Dévidi; ³⁶l'eka Dévidi l'onwiya bē Unme-dū-Nsø gbé mee o sū:

"Chileke sūru Nnajiuphu mu:

Nodu mu l'ekutara jasú teke

mu e-me g'i

zopyabe ndu-ohogu ngu l'okpa^f.

³⁷Dévidi l'onwiya -nodu ekujekwanu iya Nnajiuphu; ?denu g'o gude o bụ-kwarupho Nwa Dévidi?"

Ehu tsqo igwerigwe ndu númeru iya nū սtso.

Jizosu epfu kē ndu eziye ekemu
(Mat 23:1-36; Luk 20:45-47)

³⁸Teke oozi iphe bē o sūru: "Unu kwabekwaru onwunu enya l'eka ndu eziye ekemu nō; ndu ooguje agugu eye akpawuru uwe aghaphe; iphe, ephe yeru obu bürü g'le keleje phē erengete ekele l'eka a dū l'igwe; ³⁹waa anodu l'aba, kakota ree l'ulo-ndzuko ndu Jiu; waa anodu l'aba ndu karu enya mē a -nodu abo iphe. ⁴⁰Ephe bụ ndu eripyaje ulo սnwanyi, ji phē anodedu; teme ephe nodu egudeje eregede epfu-kpoephō ogologo opfu anu Chileke. Ole oq phē bē aa-kabaa anmashị ikpe ike."

**Iphe, nwanyi, ji iya anodedu
gude obu iya anu Chileke**
(Luk 21:1-4)

⁴¹Jizosu bya eje anodu anoo l'aguga էka aanuje Chileke iphe l'eze-ulo Chileke leahaa ndu echie okpoga l'okpoko, eechiejeru Chileke okpoga.

^f 12:36 Ḡunaah Ebvū 110:1.

Ndu nweru iphe nōdu eyegbaa okpoga, dū shii. ⁴²Nwanyi lanu, ji iya anqedu, akpa nri byarwuta bya eworu afu labo, bu iya bu kobo lanu chie. ⁴³Jizosu bya ekua ndu etsoje iya nu bya asu phe: “Gẹ mu gbukwaaru iya unu tororo; o kwa nwanyi-a, l'akpa nri-a, ji iya anqedu-a; be kachaa eye okpoga le g'ephe hakota ono. ⁴⁴Kele iphe, onyemonye echiegbaa bu okpoga, tsuru etsutsu; obenu le yebedua akpakpoo nri; ole o tukoerupho iphe, o nweru chie; mbu je akpaa l'iphe, o doberu k'e-gudeje akpata nri.”

Iphe, e-me teke ikpazụ
(Mat 24:1-2; Luk 21:5-6)

13 ¹Jizosu shièpho l'ime eze-ulo Chileke ono futa; onye lanu l'ime ndu etsoje iya nu su iya: “O-zi-iphe; lekpodapho egube biribiri mkpuma owa me egube biribiri ulo k'owa!”

²Jizosu su iya: “?I humaru-a eze-ulo ono, a kpuru egube ono; ee-mechaa nwukposhichaa iphemiphe ono enwukposhi; mbu k'ophu o to dudu g'o ka mma l'oo mkpuma lanu, a-kpo-pfurul'eli nwibe iya.”

**Iphe, bu o -mechaa
mgboko abvụ**
(Mat 24:3-14; Luk 21:7-19)

³Jizosu nyihu úbvú Olivu; je anodu gha iphu l'eze-ulo Chileke gedegede. Pyita me Jiemu me Jionu me Anduru bya ejepfu iya k'iche je ajia ya su iya: ⁴“?Bukpoo teke ole be iphemiphe ono e-mekpoo?” “?Bu gunu be ee-gude maru teke iphe ono abyagbaa ememe?”

⁵Jizosu pfuaharu phe su: “Oo 'epho g'unu leta onwunu enya g'o to du onye e-duswe unu uze. ⁶Kele o dukwaru igwerigwe ndu a-zarụ əpha mu bya; bya asu l'o kwa ephebedua bu Kéreshi obu. Ephe eshi l'eka ono duphua ndu du igwerigwe. ⁷G'obu te tsukahukwa unu teke unu a-nodu anu ude ogu ophu aalwụ l'eka du enya; waa ophu aalwụ l'eka du ntse; kele iphemiphe ono mefutakotajekwa; ole teke mgboko a-bvụ teke erwukwa. ⁸Noo kele oha yele oha ibe iya a-nodu alwụ ogu; ali-eze yele ali-eze ibe iya a-nodukwapho alwụ ogu nkephé. Ali a-nmagbaa jiijijii l'eka du igwerigwe. Ejo ɔkpa nri a-bya. Iphemiphe ono dukota ge teke nka beberu meahaa nwanyi, ime eme ehuka.”

⁹Ole-a; unu kwabekwaru onwunu enya. Aa-kputachakwaa unu kpujeru ndu-ikpe; e chia unu iphe l'ulo-ndzuko; teme unu a-byakwa apfuru l'iphu ndu nnajioha; me l'iphu ndu eze l'opfu ehu mu; g'ee-shi g'ephe anum'a ozi-oma ono. ¹⁰Obenu le g'e mehabe; e vufutaje uze zidzuadar ozi-oma ono le mgboko mgburugburu. ¹¹Teke ephe kputaru unu jee ikpe; unu te vukwaru uze wata ayo ɔshi iphe, unu e-pfu. Unu pfuekwapho iphe, e yero unu l'ionu teke ono; kele o to budu unubedua e-pfu iya; o bu Unme Chileke. ¹²Nwune e-deru nwune iya nu g'e gbua; nna akpuru nwa iya nu

g'e gbua. Ünwu e-me g'a kpüta ndu nwüru phë nü gbushia. ¹³ Onyemo-nye e-gude kèle unu bụ nkemu kpoo unu ashị; obenu l'onye taru nshi jasị likpazụ bẹ Chileke a-dzota.

Ejo ahuma

(Mat 24:15-28; Luk 21:20-24)

¹⁴ “Unu a-humakwa ejo-ahuma-ola-l'iswi ono, Danelu onye mpfuchi-ru pfuru unu l'qonodu l'eka ọ gbaduru k'anodu ono. (Gẹ gube onye agụ iphe-a rịkwaa oriri iphe, o bụ.) Unu -humae ya pho; gẹ ndu nō lè Jiudiya gbalakwaa lashịa l'ibvú. ¹⁵ G'onye nō l'okpoku atüta unme te ejee kwabahụ l'ulo lè ya eje ewota iphe l'ime ulo. ¹⁶ G'onye nō l'egu te ejee kwabaghị enya kẹ gẹ ya je achịta uwe iya. ¹⁷ Aphụ a-tsorù ụnwanyi, dù imé mè ụnwanyi, nwa angukwadu era mbóku ono. ¹⁸ Oo g'unu pfuru nü Chileke g'ọ tọ bụru l'udzumini. ¹⁹ Kèle teke ono bẹ oke mkpaméhu, eteke aduswee k'eshinu Chileke meru mgboko l'a-dụ; ọphu ọ byadu adubaa ọzo. ²⁰ Teke iphe-ehuka ono e-me bẹ Nnajiuphu egbuduru iya mkpirikpu bẹ o tọ dükwa nemadzụ, aa-dzota. Ole o gudewaa iswi ẹhu ndu ọphu ọ hotaru g'ephe bụru ndu nkiya gbua ya mkpirikpu.

²¹ “O -duru onye sùru unu teke ono l'o wakwa Kéreshi; ọzoo l'o phukwa iya; unu be yekwaru iya ọnụ. ²² Kèle ndu a-nodu adzụ ụka sụ l'ephe bụ Kéreshi; ọzoo l'ephe bụ ndu mpfuchiru Chileke; a-düchakwaa teke ono. Ephe a-nodu emegbaa iphe-ohumalenyi, dugbaa biribiri. Iphe ono a-bucharu g'ephe e-shi dephua ndiphe; mbụ je akpaa lè ndu Chileke hotaru; m'ephe -je l'adụ ike. ²³ Oo ya bụ; g'unu letakwapho enya; eshinu mu vuwaru ụzo pfuaru unu iphemiphe.

Abyabya Abụbu-Ndiphe

(Mat 24:29-31; Luk 21:25-28)

²⁴ “Ole e -rwua mbóku ono; teke ejo iphe-ehuka ono bvuerupho bẹ enyanwu e-jikputa; ọnwa echibuhu echichi. ²⁵ Kpokpode eshi l'igwe dasihụ; iphemiphe, nō l'igwe anmawoo anmawo l'o-sweshihu. ²⁶ Teke ono bẹ aa-humahababu Abụbu-Ndiphe g'ọ no l'urwukpu egbu nwijinwii gude ike iya, paru eka abya. ²⁷ Oobyaa ezia ụnwu-ojozi-imigwe iya; ephe abya ejee l'iphu; jee l'azụ; jee l'uzo ekutara; jee l'ekicha lè mgboko mgburugburu gbiriri jasị l'eka igwe beru alị beru; je edutakota ndu ọ hotaru.”

Iphe, e gude oshi figu

anwüta

(Mat 24:32-35; Luk 21:29-33)

²⁸ “Sụ-a; unu gude oshi figu nwüa iphe; kèle ọqobujeru; ọ -mishiwaaya erwua irwu ọphúú; l'a maru lè teke okpomokwu ekpoje dlüwaa ntse. ²⁹ Nokwapho g'owa-a dù; teke unu hümäerupho g'iphemiphe ono l'emegbaa;

unu amaru l'o nokpowaa ntse; mbu l'o nowaa g'onu-oguzo. ³⁰Su-a; ge mu gbukwaaru iya unu tororo; ogbo-a taa bvuebekwa; iphemiphe-a emekota. ³¹Igwe l'a-bvukwa; ali abvu; obenu l'opfu, mu pfuru ta abyadu erebuu ire erebuu."

Mboku, oo-buru

(Mat 24:36-44)

³²"Obenu l'o to dudu onye maru mboku, o bu; ozoo teke iphe ono e-megbaa. Mbụ l'unwu-ojozi-imigwe ta amadu iya; ophu Nwa Chileke ta amadu iya. Onye maru iya nu buepho Chileke, bu Nna nwekiya. ³³Unu kwabekwa enya. Unu nwukwaru enya che nche; pfuru nu Chileke; kele unu ta amadu teke oo-buru. ³⁴O du ge nwoke, eje iphe-ozo; bya aparu ibe iya haaru ndu-ozi iya; bya eje keshiaru phē ozi, ẹphe a-nodu eje l'ehu l'ehu. O be lonye eche onu-abata; o ppushiaru iya ike su iya g'o nwukwaru enya. ³⁵Qo ya bu; unu nwuru enya; kele unu ta amadu mboku, Nnajiphu, nwe unuphu a-lwa. A ta amadu; ?bu l'uzenyashi; to o lechi abali; to o l'iphe-ohenu; to o l'utsu be oo-bata. ³⁶Qo ya bu; g'o to o byapfutadu unu l'otulupfu l'eka unu eku mgbenya." ³⁷"Su-a; iphe, mu epfurunuu-a be mu epfurunyye. Unu nwukwaru enya!"

Ndu-ishu achị idzu egbu Jizosu

(Mat 26:1-5; Luk 22:1-2; Jon 11:45-53)

14 ¹O ghuduwaababalilabo; qobo Ojeghata erwua; waa qobo-iphe aatajeburedi, ekoduru ekoko. Ndu-ishu uke Chileke waa ndu eziekemu noodu achokashikpoephuzzo, ẹphe e-shi gude Jizosu le mpya gbua. ²Ephe su: "Ole o to o bukwaru nta-a, aaboo iphe-a; a -nonyakwaa o buru ogu eghirigha."

Aawu Jizosu manu, eshi mkpo le Betani

(Mat 26:6-13; Jon 12:1-8)

³O be ge Jizosu no le Betani; o jee ibe Sayimonu onye ekpenta shi eme. Noo ya; o nodukadu l'eka ono eri nri; nwanyi lanu gudeephombere, ama ntumatu bata. Mgbere ono be manu, eshi mkpo, ere ire shii, bu manu-nadu jiru ejiji. Nwanyi ono bya akukwofuepholu mgbere ono bya eworu manu ono wua Jizosu l'ishi. ⁴Ehu ghuahaa ndu haru noodu l'eka ono eghu. Ephe su: "?Bu gunu be e gude emebyishi eguru manu owa? ⁵Manu ono suru g'ee-reta iya iphe, du g'ukporo pangulé pangiri gude keshiaru ndu akpa nri." Ephe baaharuny nwanyi ono mba.

⁶Jizosu su phe: "Unu haa ya. ?Bu gunu meru g'o gude unu noodu epfuchi iya nchị? ?Unu ta amadu l'o okpobe iphe be o meru mu egube ono? ⁷Ndu akpa nri be unu l'ephe anoy tekenteke; teke dukpoephounuree; unu emeeru

phę iphe-oma. Obenu lę mbędua ta abüyü tekenteke bę mu l'unu a-nodu.

⁸O iphe, nwanyi-a a-dü ike mee bę o meru ono. O vuwaa ụzo tee ogwéhu mu manu gude kwakobę mu k'a -ta asu teke ee-li mu. ⁹Gę mu gbukwaaru iya unu tororo; iphe, bükpoo ekameka, a saru ozi-oma-a lę mgboko-a mgbu-rugburu bę aa-kojeekwapho akę iphe-a, nwanyi-a meru-a gudeje nyata iya.”

Jiudasu eederu Jizoṣu eye

l'eka ndu Jiu

(Mat 26:14-16; Luk 22:3-6)

¹⁰Jiudasu Isukariyotu, onye lanu l'ime ụmadzu iri l'ębo ono bya atu-gbuia jepfushia ndu-ishu uke Chileke gę ya deru Jizoṣu ye phę l'eka.

¹¹Ephe nümae ya pho; ehu tsöahaa phę ụtso. Ephe kwee ya okpoga. O chöahaa ụzo, oo-shi deru iya ye phę l'eka.

Nri-enyashi Ikpażu

(Mat 26:17-30; Luk 22:7-23; Jion 13:21-30; 1Kor 11:23-25)

¹²O rwua l'eswe, abahu l'qbo-iphe, aataję buredi, ekoduru ekoko ono, bu mbóku ono bę ęphe egbuje nwatürü qbo Ojeghata; ndu etsoje Jizoṣu su iya: “?Bu awe bę o dę ngu g'anyi je edoziaru ngu g'i nodu ria nri qbo Ojeghata obu?”

¹³Q bya ezia ụmadzu ębo l'ime ndu etsoje iya nü bya asu phę: “Unu bahu l'ime mkpukpu Jierúsalemu. Unu -rwuepho ęka ono bę o dürü nwoke, e-vuru ite, mini dę byapfuta unu. Unu tsoru iya. ¹⁴Ęka o jenyaaru o bahu; unu je asu onye nwe unuphu ono l'onye eziye unu iphe sürü: “?Dęnu ęka mu a-nodu mu lę ndu etsoje mu nü ria nri qbo Ojeghata?” ¹⁵Oo-goshi unu ụlo-eli; goshi unu oma ụlo, nō lę k'eli iya; mkpuru ono hakpoephə əsa, e dobechawaru oshi; dozichawaa ya g'o-du; l'a nodu iya ria nri. Unu bahu ęka ono je akwakobetu anyi nri qbu.”

¹⁶Ndu etsoje iya nü tüğbua bya abahu l'ime mkpukpu ono. O buerupho g'o pfuru phę iya bu g'iphemiphe, dę. Ephe nodu l'eka ono kwakobeahaa nri qbo Ojeghata ono.

¹⁷O be l'uzenyashi; yele ụmadzu iri l'ębo ono swiru bahu l'eka ono.

¹⁸Ephe rijeephə nri ono; Jizoṣu su phę: “Gę mu gbukwaaru iya unu tororo; o kwa onye lanu lę g'unu nō l'eka-a bę l'e-deru mu ye l'eka ndu acho ishi mu; mbükwa onye mu l'iya tükoru eri nri l'eka-a.”

¹⁹O rwua phę l'obu. Ephe jihaaa ya nanu nanu su: “?Bu mbędua? ?Tоo bu mbędua?”

²⁰Q su phę: “G'unu ha unu n'iri l'ębo bę o bu onye lanu; onye mu l'iya yegbabetu ęka l'oba-nri lanu-a. ²¹Abubu-Ndiphe l'a-lakwa g'e deru iya l'ekwo-opfu Chileke. Ole nshioro onye ono, ee-shi l'eka iya deru Abubu-Ndiphe ye l'eka ndu acho ishi iya ono. O gogo kakwaru onye ono ree; ọme a ta nwüduru iya ilile.”

22 No iya; Jizosu bya ewota buredi bya ekele Chileke ekele g'ephe eri nri ono bya anyawashia ya bya anugbaa phē bya asu phē: “Unu ngge ria. Owa-a bụ ogwēhu mu.”

23 O bya ewolita okoro bya ekelekwaphe Chileke ekele bya eworu iya nū phē; ephe tuko ngua. **24** O sū phē: “Owa-a bụ mee mu, a gbashiru l'iswi ehu igwe oha. Chileke gude mee mu ono eme g'ogbandzu, shi mu l'eka vuru ire. **25** Sū-a; gē mu gbukwaaru iya unu tororo; mu ta abyakwa angubaa mēe, shi l'akpuru vayinu gbiriri jasú teke mu a-ngu k'ophúú lē mgboko ḥphúú kē Chileke.”

26 Ephe kwechaa ebvu, e gude aja Chileke ajaja; bya ejeshia l'íbvú Olivu.

Pyita a-gó lè ya ta amadú Jizosu

(Mat 26:31-35; Luk 22:31-34; Jion 13:36-38)

27 Jizosu sū phē: “G'unu hakota bē e-mechaa hakota mu gbala; mbu g'e deru iya l'ekwo-opfu Chileke su: ‘Mu e-chigbu onye eche aturu; g'aturu iya agbakashihu.’ **28** Teke e meerupho gē mu shi l'onwu teta dzuru ndzū bē mu e-vukwaru unu uzo jeshia Gálili.”

29 Pyita sū iya: “Ndu ḥphuu je l'a-hakota ngu; bē ephe a-hakwa ngu; o kwa lē mbedua ta abyadu aha ngu.”

30 Jizosu sū iya: Gē mu gbukwaru ngu iya tororo; “Ntanu-a; mbukwa l'eniyashia bē oke-oku bya ara órà ugbo labo bē i góakwaru ugbo eto l'i ti madu mu.”

31 Pyita kabaa ya epfushi ike sū: “Obetaru e je l'atuko mu lē ngu gbuua; mu ta abyakwa l'aha ngu ililekpo.”

Ndu ḥphuu tuko pfudzuru nno.

Jizosu epfu anu Chileke

lē mgbabu Getusemeni

(Mat 26:36-46; Luk 22:39-46)

32 Ephe byarwutaephō l'eka eekuje Getusemeni; o sū ndu etsoje iya nū: “Unu nōdu anqo l'eka-a gē mu je epfuru yeru Chileke.”

33 O duta Pyita waa Jiemuwa waa Jionu ephe swiru tūgbua; meji wata iya akü photophoto; ndzū guahaa ya. **34** O sū phē: “Ha; egube owa! Meji akuekwa mu pho photophoto; mbu lē meji abyakwaa mu atofu. Unu nōdukwa l'eka-a che nche.”

35 O jeribeerupho nwanshii; o daa kpurumu l'alí wata epfu anu Chileke sū g'a maru: ?oo-kwe g'iphe-ehuka kē nwa teke ono ta abyapfuta iya. **36** O sū: “Nna; Nna; oo ngu bụ onye a-dū ikemekota iphemiphe; nafunu mu okoro iphe-ehuka owa-a! Ole o kwa g'o tō búkwa iphe, dū mu l'uche l'e-me; g'o búkwaru iphe, dū gubedua l'uche.”

37 O byatashia; Pyita phē nōdu ekuwaa mgbenya. O sū Pyita: “Sayi-monu! ?Iku mgbenya? ?Tī dudu ike nwuru enya chefua nche awa lanu?”

³⁸ Unu nwuru enya; pfuru nü Chileke g'o to kwe g'unu nmalahü l'ohutama. Mma nemadzü bę o nođujekpokwaa evushi evuvu ike; obenu le nemadzü l'onwiya bę ike ta adudu."

³⁹ O tıg'bukwaa ozo bya ejekwa awata epfu anü Chileke epfukwa iphe-a, o shihawaa pfua. ⁴⁰ O bya alwaphutakwa azü byatashikwa; ephe nodu ekukwaphö mgbenya; kele mgbenya jiru phę enya ejiji; ophu ephe amadü iphe, ephe e-pfurū iya.

⁴¹ O byapfutakwa phę pho k'ugbo eto; o su phę: "?Unu nökpoepho le mgbenya g'unu no iya? ?Unu nökpkwadaa le nwatüta unme unu ɔbu? O dlüwaa ree nta-a. O rwuwaru. Abubu-Ndiphe bę aabyaakwaa ederu ye l'eka ndu eme iphe-eji." ⁴² "Unu gbeshikwa g'anyi je. Unu lekwa l'onye ɔbu, e-deru mu ye ɔbu byaakwaru."

Eegude Jizosu

(Mat 26:47-56; Luk 22:47-53; Jion 18:3-12)

⁴³ Tobudu iya bu; o gudekwadüa iphe ono l'eka epfu; Jiudasu onye yiıkwa-a l'ümazdu iri l'ebö ono, l'etsoje iya nü-a byawa. Yele igwe oha swiwaru. Ephe pagbaarü mma mækpoo mgborö. Ndu ziru phę nü bu ndu-ishü uke Chileke mę ndu eziye ekemu mę ndu bu ogerenya. ⁴⁴ Onye ono, eme g'o deru iya ye phę l'eka onoya pfwuaru phę iphe, ya e-me g'ephe gude maru onye ophu ɔ bu. O suhawaru phę: "Oo onye mu e-jepfu je etsutsua ɔnu bu onye ophu ɔ bu. Unu kpüta iya gude tıgbua; unu eche iya nche ree."

⁴⁵ Abyarwuta, Jiudasu abyarwuta; o jepfu Jizosu je asü iya: "Onyibe!" Bya anma iya akpa tsutsua ya ɔnu l'asha. ⁴⁶ Ndu ono je azüpýabe Jizosu; kpüru iya tıgbua. ⁴⁷ Onye lanü, pfuru le mgboru phę l'eka ono miępho mma iya swaramü; gbua nwokoro onye-ishü ndu-ishü uke Chileke; pafü iya nchi. ⁴⁸ Jizosu su ndu byaru iya egude: "?Unu chigbaa mma; chiru mgborö abya mu egude? ?Mu bu onye ana nfü? ⁴⁹ Mu l'unu shikpoo anoduje mboku-mboku l'eze-ülo Chileke; eka mu ezi unu iphe; ophu unu egudekpödaaru mu. Ole oo g'iphe, e deru l'ekwo-opfu Chileke mee g'e deru iya."

⁵⁰ Ndu etsoje iya nü tuko parü iya haa gbakashıju.

⁵¹ O dürü nwokoröbya lanü, tsoru Jizosu. Ebe o dudu iphe, o yeru l'ehu; gbahaephö ekwa ɔchaa, o gbaphuru onwiya l'ehu. E meahaa g'e gude iya. ⁵² O parü ekwa ɔchaa ono haaru phę; kwofu gbaru oto gbalaa.

Jizosu no l'iphu ogbo-ikpe ndu Jiu

(Mat 26:57-68; Luk 22:54-55,63-71; Jion 18:13-14,19-24)

⁵³ Noo ya; ephe kpüta Jizosu kpüjeru onye-ishü ndu-ishü uke Chileke. Ndu-ishü uke Chileke; mę ndu bu ogerenya; mę ndu eziye ekemu bya

edzugbunga. ⁵⁴Pyiṭa nodu etso iya üzenna üzenna bya etsoru phē bahū l'ibe onye-ishi ndu-ishi uke Chileke ono. O je anodu anoo l'eka ndu nche no; nyaahaa ɔku. ⁵⁵Ndu-ishi uke Chileke me ndu ɔgbo-ikpe ono g'ephe ha chøahaa iphe, ephe a-su le Jizosu meru; g'ee-shi kpee ya mpfugbu; ophu o dudu iphe, ephe humaru, o meru. ⁵⁶A dukpoo igwerigwe gude ibo gbaa ya ekebe; ophu ekebe phē adagbajedu.

⁵⁷Ndu agbeshi dzuhaha uka su: ⁵⁸Anyibedua nümakpooru le nchi anyi l'eka oopfu su: "Mu e-mebyishi eze-ulo Chileke ɔwa-a, bu nemadzü gu-de ɛka kpua ya-a; l'ime abalị eto; mu akpua ɔzo, ete egudedu ɛka kpua." ⁵⁹Ophu ekebe phē adakotakwarupho l'ono.

⁶⁰Onye-ishi ndu-ishi uke Chileke bya agbalihu l'edzudzu-pha ono bya ajia Jizosu su: "?Tii yedu ɔnu l'iphe, bu ekebe ɔwa-a, ephe agbagbaa ɔnu-a?"

⁶¹Ophu o pfuduru opfu; o nokirishiepho nwadoo. Onye-ishi uke ono jia ya ɔzo su iya: "?Bu ngu bu Kéreshi ɔbu? ?I bu Nwa Onye ono, a goru ɔnu-ɔma nü ono?"

⁶²Jizosu su iya: "Ee; oo mu bu iya. E -mecha a be unu a-humakwaa Abubu-Ndiphe l'eka o no l'ekutara Chileke, bu Okalibe-Kakota-Ike. Unu ahumakwa iya pho l'eka o no l'urwukpu shi l'imigwe abyaa."

⁶³Onye-ishi ndu-ishi uke Chileke ono woru uwe nkiya zijaas su: "?Bu bahunaa ekebe gunu ɔzo be anyi achokwadu? ⁶⁴?Unu nümawaru epfubyishi, oopfubyishi Chileke? ?Bu gunu bu ikpe unu?"

Ephe tuko nmaa Jizosu ikpe ɔnwu su: "Iphe, gbaru iya nü bu ɔnwu."

⁶⁵Ephe vuhaha ya ɔnu-mini; woru iphe kechia ya ɛnya; chiahaha ya echachi; su iya: "Pfunaa mpfuchiru ɔbu!" Ndu nche kputa iya awago iya ɛka.

Pyiṭa ago le ya ta amadụ Jizosu

(Mat 26:69-75; Luk 22:56-62; Jion 18:15-18,25-27)

⁶⁶Gé Pyiṭa noro l'etezi l'ulo-ikpe ono; onye lanu l'ime үnwumgboko, ejeru onye-ishi uke ono ozi ghatashia; ⁶⁷bya ahuma Pyiṭa l'eka ɔonya ɔku; bya eleee ya ɛnya su iya: "I yikwa le ndu etsoje nwophu Nazaretu; mbu Jizosu!"

⁶⁸O gofu su iya: "O to dokwaru mu ɛnya! Mu ta amakwa iphe, iipfu." O lufu l'eka ono mbu Pyiṭa; je anodu l'ɔnu ɔguzo. Oke-ɔku raa ɔrà.

⁶⁹Nwamgboko ono humakwa iya ɔzo bya awatakwa epfuru ndu pfuru le mgboru ɛka ono su phē: "Nwoke-a yikwa le ndu etsoje Jizosu." ⁷⁰Pyiṭa gofukwa ɔzo.

O noephō nwanshij; ndu pfugbaru le mgboru ɛka ono su Pyiṭa: "I yi-chaa ya-a. ?Tị bṣdu onye Gálili?"

⁷¹Q wata eri angu su ge Chileke gbukwaa ya ilu me ɔ -bṣdu ire-lanu be ya epfu ono; su: "Mu ta amakwa onye ono, unu epfu opfu iya ono."

⁷²Oke-oku raa órà teke ono teke ono k'ugbo ébo. Pyita nyata gë Jizosu pfujeru ono sú: “Oke-oku bya ara órà ugbo labo bé i goakwaru ego ugbo éto l'i tì madú mu.” O raahaa ekwa.

Payileti aji Jizosu aji
(Mat 27:1-2,11-14; Luk 23:1-5; Jion 18:28-38)

15 ¹Nchi bohuepho; ndu-ishi uke Chileke; mé ndu bu ogerenya; mé ndu ezije ekemu; mbu iphe, bükpo ogbo-ikpe ndu Jiu g'ephe hakota bya achia idzu; e kee Jizosu egbu bya akpuru iya je eye Payileti l'eka. ²Payileti bya ajia ya sú: “?I bu Eze ndu Jiu?”

Jizosu sú iya: “Ooekwa ngu pho bé o shi l'ónu.”

³Ndu-ishi uke Chileke bya epfushiahaa igwerigwe iphe, ephe suru l'o meru. ⁴Payileti byakwa asú Jizosu: “?Tó dükpodaa iphe, iipfu? ?O kwa l'i nümaru igwerigwe iphe, ephe epfugbaa l'i meru?”

⁵Ophu Jizosu epfuéduru opfu. O tufu Payileti éhu.

Ekpe Jizosu mpfugbu
(Mat 27:15-26; Luk 23:13-25; Jion 18:39—19:16)

⁶Noo ya; o búwaa omelalí phé l'anodu abo Obo Ojeghata ono bé Payileti ahajeru phé onye mkporo lanu g'o la; mbu onye ephe sükpoerupho g'o haaru phé. ⁷O duru onye mkporo lanu, eekuje Barabasu, yi le ndu kwe-furu government ike bya egbukwaapho ochi; a túa phé mkporo. ⁸Igwe oha ono bya bya arwohaa Payileti g'o meeru phé iphe, oomejehawaru phé. ⁹Payileti sú phé: “?Bu gé mu haaru unu Eze ndu Jiu g'o la tóó?” ¹⁰Kele o doru iya énya l'oo énya-pfúrupfurú bé ndu-ishi uke Chileke gude kpútaru iya ya.

¹¹Ndu-ishi uke Chileke ono kpalia igwe oha ono sú phé g'ephe kebeé-kwapho g'o hachiaru phé Barabasu. ¹²Payileti sú phé: “?Unu sükwanuru gé mu mee onye-a, unu suru l'oo bu Eze ndu Jiu-a gunu?”

¹³Ephe túa úzu; sú: “Pfú-gbua ya!”

¹⁴Payileti sú phé: “?Ké gunu? ?Bu gunu bu iphe, dù ejí, o meru?”

Ephe kabakpoo ya arashi ike sú: “Pfú-gbua ya!”

¹⁵Oo ya bu; Payileti chohanaa gé ya mee iphe, dù ikpoto oha ono ree; bya ewonuru Barabasu haa g'o la; kpuru Jizosu nü ndu ojogu g'ephe chia ya échachi. Ephe chichaa ya iphe; o kpuru iya nü phé g'ephe je je akpyabe iya l'oswebe.

Ndu ojogu eme Jizosu sukusuku
(Mat 27:27-31; Jion 19:2-3)

¹⁶Ndu ojogu bya akpuru Jizosu bahú l'eze úlo nnajioha, bu Payileti bya ekukota iphe, bu ndu ojogu g'ephe ha. ¹⁷Ephe bya eworu uwé kpowula-kpowula uswe yee ya bya egude obvu kpaa okpu woru kpube iya;

18 bya ekeleahaa ya ekele ndu ojogu asuje iya: “Ndzü dükwa ngu! Eze ndu Jiu!” 19 Ephe gude mgborø kükposhihaa ya ishi; gbuahaa ya ɔnu-mi-ni; gbuaharu iya ikpere l'ali gude akwabø iya ùbvù. 20 Ephe meghechaa ya sukusuku ono bya eyefu iya uwe uswe ono; bya eyee ya uwe iya; bya akpuru iya jeshia g'ephe je je akpopyabe iya l'oswebe.

Aakpopyabe Jizosu l'eli oswebe

(Mat 27:32-44; Luk 23:26-43; Jion 19:17-27)

21 Ephe tûgbua bya ahuma Sayimonu nwoke Sayirini, shi ndu-egu phø alwa. Oo ya bu nna Aleğuzanda yele Rufosu. Tôbudu iya bu; ephe kebuta nwoke ono g'o vuta oswebe, ee-gude kpø-gbua Jizosu. 22 Ephe kpurwua Jizosu l'eka eekuje Golugota, bu iya bu “Okpokoroko Ishi.” 23 Ephe woru mœe, a gwaru manu-mœru nü iya g'o ngua. Ophu o kwedu iya angungu. 24 Ephe woru iya kpopyabe l'oswebe l'eka ono; woru uwe iya kee. Ephe tûaru iya ido g'ephe maru ophu a-dabarø onyenonu. 25 Teke ono, a kpø-pyaberu iya l'oswebe ono bu l'enyanwu agbakota. 26 E dee iphe ono, e boru iya ibo iya ono l'eli oswebe ono, bu iya bu l'ø bu “Eze ndu Jiu.” 27 Eka ono bø a kpopyabekwarupho ndu ana nfü umatuzu labø. Onye ophuu nođu l'ekutara iya; onye ophuu l'ekicha iya. 28 Iphe, e dehawaru l'ekwo-opfu Chileke vya sru: “A gürü iya yeru ndu ejø-iphe.”

29 Ndu aghata aghata nođu ekweru iya une asuje iya: “Hœ! ?Tôbudu ngu bu ophu sru l'ii-nwukposhi eze-ulø Chileke; gude ujiku øto kpükwa ya? 30 Nyizetanu l'oswebe ono bya adzøo onwongu.”

31 Ndu-ishi uke Chileke mœ ndu eziye ekemu pfuaru iya kwaphu kwaphu su: “O dzoru ndu ozo; ophu o dqedunu ike dzøo onwiya.” 32 “Ngwanu ge Kéreshi obu, bu Eze ndu Ízurelu shinu l'oswebe ono nyizeta nta-a; anyi -humakwanu iya; anyi amaru l'ø bøpho Kéreshi eviya.”

Unwoke labø ono, a kpopyaberu ephe l'iya ono nođu akökwa iya phø onu.

Anwuhu Jizosu

(Mat 27:45-56; Luk 23:44-49; Jion 19:28-30)

33 Enyanwu keerupho l'ishi; nchi jihu l'ali ono mgburugburu; nođ gbi-riri jasü l'enyanwu agbuze. 34 Enyanwu gbuzeøpho; Jizosu chia mkpu su: “Eloy! Eloy! ?Lema sabakutani?” Bu iya bu: “Chileke mu! Chileke mu! ?Bu gunu bø o gude i ha mu nkinyi mu?”

35 Ndu haru pfuru l'eka ono nüma iya su: “Unu gebekwa; o dükwa g'oo-ku Elayijia.” 36 Onye lanu gbagbua je eworu asancha ophu amije mini woru gwøo le mœe-veniga; woru tsebe l'eli oshi, dù ogologo woru nü iya g'o ngua; su g'a maeduru: ?Elayijia a-bya ekufuta iya.

37 Jizosu bya echishia mkpu ike bya atu-buhu unme; o børu iya anwuhu.

³⁸Ekwa, eegudeje gbobuta enya eka aagwaje Chileke, no l'ime eze-
ulo Chileke ono shiepho l'ishi gbaephō ke tararaa jasu l'ali gbajahu ebo.

³⁹Onye-ishi ojogu ndu Romu, pfuru Jizosu l'iphu teke ono humaeph'o g'ochiru mkpu nwuhu nno o su: "?Unu maru-a le nwoke-a bukw'a Nwa Chileke eviya?"

⁴⁰O duru ụnwanyi, nökwaphe ụzenya l'eka ono ele enya g'ephe maru iphe, eme nü. Meri onye Magudala yi l'ụnwanyi ono. Meri ne Jiosesu; waa Jiemosu kę nwata yíru iya; waa Salomi. ⁴¹Unwanyi ono shi etso Jizosu bya ejeru iya ozi teke o no le Gálili; mękpowaro ụnwanyi ozo, tso iya bya Jierúsalemu, nokwaphe l'eka ono ele enya.

Elili Jizosu

(Mat 27:57-61; Luk 23:50-56; Jion 19:38-42)

⁴²Noo ya; o rwua gę nchi jihuérupho lę mbóku, akwakóbeje k'echele
iya bụ eswe atúta unme; ⁴³Jióséfu, bụ onye Arimatiya bya abúru onye
nweru ęnya l'ogbo-ikpe ndu Jiu, shihaakwapho ueznya leta ęnya teke Chi-
leke e-goshi l'oo ya bụ eze; shihukwapho obu ike jepfu Payileti je arwoö
ya g'a haaru iya odzu Jizosu gę ya je elia. ⁴⁴O dukpoo Payileti biribiri
shii l'ọ nwụhu-kebewarу. O bya ekua onye-ishi ndu ojogu ono bya ajia
ya: “?Bụ eviya l'ọ nwụhuwaru?” ⁴⁵Payileti nümachaephō l'ọnụ onye-ishi
ndu ojogu ono lę Jizosu nwụhuwaru; o su Jióséfu g'o jewaro je apata iya
lia. ⁴⁶Jióséfu bya atugbua bya eje anmata ękwa ọchaa; bya eje je apaze-
ta odzu Jizosu; bya eworu ękwa nmabęchaa ya; bya eje enyebe odzu iya
ono l'ilu, a türü lę mkpuma; bya eswita oke mkpuma swichia ọnụ ilu obu.
⁴⁷Meri onye Magudala waa Meri ne Jiosesu nodu huma eka e liru iya.

Eshi l'onwu teta dzuru ndzu

(Mat 28:1-8; Luk 24:1-12; Jion 20:1-10)

16 ¹O be l'uzenyashi gé nsø eswe-atüta-unme ono bvuerupho; Meri onye Magudala waa Salomi waa Meri ne Jiemušu kë nshii tüğbua jeshia je akpata manu, eshi mkpo, dù iche iche, éphe e-te Jizosu gude kwaa ya. ²O be lë nchi aboħu mböchi Sonde; éphe jeshia l'ilu ono g'enya-nwu wawaru. ³Ephe nođu epfugbaa sū: "?Bükpo onye e-swifuru anyi oke m kpuma ono, no l'önü ilu ono?" ⁴Ephe jeshia apali ęnya; e swifuwaak m kpuma əbu. M kpuma, eepfu opfu iya əbu pakpooru ęka apaa. ⁵Ephe kwoba l'ime ilu ono; bya ahümä nwokoröbya, no phë l'ekutara, y eru kpowula-kpowula uwe ochaa. O dù phë biribiri; ndzü guahaa phë.

⁶ Onye ono sụ phe: "Ndzụ ba agushi unu. ?Q kwa l'oo Jizosu onye Nazaretu bẹ unu acho; mbụ onye-a, a pfugburu l'oswebe-a? O tetaakwaru dzuru ndzụ ozo! O to nöhekwa l'eka-a. Unu byanụ ahụma eka e shi lia ya.
⁷ Unu je epfuaru iya ndu etsioje iya nụ waa Pyiṭa l'o vuwaa unu ụzo jeshia Gálili; l'unu a-huma iya l'eka ono, bu iphe, o pfuhawaru unu-a."

⁸Ephe kwofuta l'ilu l'eka ono bya agbagbua lashia. Onu kugbabechaa phę akugbabe. Ehu nođu etekwa phę phę etete. Ophu o dudu onye ęphe pfuru iphe ono; ęka ndzụ agu phę.

⁹Jizosu shi l'onzwu tetachaephę lę mboku mbu l'idzu ono; o mee gę Meri onye Magudala vuru uto huma iya, bu iya bu nwanyi ono, o chifuru ejo obvu esaa, shi buru iya l'ime ehu ono. ¹⁰Meri ono tıgbua je epfuaru iya ndu ęphe lę Jizosu shi aswije l'eka ęphe no ara ekwa iya. ¹¹O pfuchaaru phę l'o dzụ ndzụ; teme lę ya hıumakpooru iya l'enya; ophu ęphe ekwedu l'oo eviya.

¹²E mechaas; Jizosu gbaa ugbugba ozo byapfuta ımadzu labo l'ime ndu etsoje iya nü l'eka ęphe eje l'echięgu. ¹³Ephe lwaphuta azu je epfuaru iya ndu ophuu; ophu ęphe ekwekwapho.

**Jizosu egoshi ndu
etsoje iya nü onwiya**

(Mat 28:16-20; Luk 24:36-49; Jion 20:19-23; Ndu 1:6-8)

¹⁴E mechaas; o bya abyapfuta ımadzu iri lę nanu ono; l'eka ęphe eri nri. O taahaa phę ıta su l'ephe bu ndu aboje obu ębo; waa ndu ejo okpoma; kele ęphe te ekwetaduru l'iphe, ndu humaru iya nü gę ya tetachaaru dzụru ndzụ pfuru bu eviya.

¹⁵O su phę: "Unu jedzuru ekameka lę mgboko l'ophu je epfukashia ozi-oma-a g'onyemonye nıumakota. ¹⁶Onye kwetarü nü; e mee ya baputizimu bę Chileke aa-dzota. Onye ete ekwedu nü bę aa-nma ikpe. ¹⁷Ndu kwetarü nkemu bę ee-gude iphe-ohumalenyı ıwa-a hıube ama. Ephe e-gudeje ępha mu achishi ıobvu; gude ępha mu epfu l'olu Unme-dü-Nso. ¹⁸Ephe -chita agwo l'eka; o to dudu iphe, oo-me phę. Teke ephe nguru iphe, egbu egbugbu; o to dudu iphe, oo-me phę. Ephe -byia onye iphe eme ęka l'o-wekoroju."

**Jizosu alapfu Chileke l'imigwe
(Luk 24:50-53; Ndu 1:9-11)**

¹⁹Noo ya bu; Nnajıuphu, bu Jizosu pfuchaaru phę opfu ono; Chileke wolia ya woba l'imigwe. O je anodu l'ekutara Chileke. ²⁰Ndu etsoje iya nü laa je epfukashıahaa ozi-oma ono l'ekameka. Nnajıuphu nođu eyeru phę ęka l'ozi ono; shi l'iphe-ohumalenyı, ęphe emegbaa egoshi l'ozi-oma ono, ęphe ezi ono bu l'eka Chileke bę o shi. Nokwa g'o du.

Ozi-ọma, Luku Deru

---

1 ¹Eshi ophu a düyüaa igwe wata ede akó k'iphe, meebekpooru l'echilabó anyi ono l'ekwo; ²o bülerupho g'a kóru iya anyi; mbụ ndu shi le mbụ bụru ndu húmaru l'ènya mechaan bya abürü ndu ejeru opfu Chileke ozi; bụ g'e ndu ono edegbaa; ³bé ọ dükwa mu pho ree; onye eguru, bụ Tiyófilosu; g'e mu töoru ngu iphe, meru nụ l'okpa iya l'okpa iya; eshinu mu töru nwéhu nwükota iphemiphe ono, daru nụ ono eshikpoo l'e mbụ. ⁴Iphe, mu ede bụ g'i kwatakpoo maru ọkpobe-opfu ono, e gude ọnụ zia ngu ono.

Ozi kẹ l'aa-nwụ Jiọnụ, onye emeje baputizimu

⁵Teke Herodu bụ eze ndu Jiudiya bẹ ọ dürü onye ẹpha iya bụ Zakaráya, onye uke Chileke. O shi l'ekali ogbo uke kẹ Abáyijia. O lürü nwanyị, shi l'okpa-ipfu Erónu, bükwapho ọkpaa-ipfu ndu-uke Chileke. Ẹpha nwanyị ono bụ Elízabetu. ⁶Ephe nebo tükorus bụru ndu pfuberekoto l'iphu Chileke; emebelekota ekemu Chileke g'o ha bya etsokotakwapho nsø Chileke g'o ha. Ephe te emejeduru iphe, a taru phé ụta. ⁷O buepho l'ephe lürü kahụ; ọphu ephe anwütaduru nwa; kẹle Elízabetu ta atsúdu ime.

⁸Tobudu iya bụ; Zakaráya nođu eje ozi uke iya l'iphu Chileke; kẹle ozi uke rwuberu ẹkali ogbo uke nkephe. ⁹A türü ido, bụ nsø, dürü phé nụ; ọ daaru iya l'abahụ l'e mkpuru l'eka ènya ẹka eegwejeru Chileke ngweja nō je egwee ngweja ụnwù-isensu, ènwuru iya eshi kwéekweekwee. ¹⁰Ikpotu ndu ono l'ophu tuko kürü l'etezi epfu anụ Chileke g'o gbaru teke eeyeje ọku l'ụnwù-isensu ono. ¹¹Ojozi-imigwe, shi l'eka Nnajiuphu chaa Zakaráya l'iphu bya anodú l'ekutara ọru-ngweja ono. ¹²Meji tsukaha Zakaráya g'o húmaru iya. Ndżu wata iya agugu. ¹³Ojozi ono sụ iya: "Gé ndżu ba agushi ngu Zakaráya; kẹle opfu, i pfuru nụ Chileke tübawaru iya l'e nchi.

Nta-a bę Elízabetu, bę nyee ngu l'a-nwütaru ngu nwa-nwoke. Iphe, ii-gü iya bę Jionu. ¹⁴Qo ya bę g'ehu atsöö ngu; l'i tee ęswa; l'a-dü igwerigwe tee ęswa mę a -nwüe ya pho. ¹⁵Kele oö-buru onye nweru ęnya l'iphu Nnajüphu, bę Chileke; tème o töö ngükwa męe; ozoo iphe, aangü angüngü, bę iphe, atsü atsütsu. Unme Chileke bę e-shi l'epho ne iya buru iya l'ehu. ¹⁶Igwerigwe ụnwü Ízurelu bę oo-me g'ephe dakobe jepfu Nnajüphu, bę Chileke phe. ¹⁷Qo ya bę onye e-gude Unme Chileke; gude ike, dü gę kę Elayijia, onye mpfuchiru Chileke vuru Kéreshi obu üzö je akwaköberu iya eka. Qo-gö-zetaru ụnwegirimma obu nna phe. Qo-gota ndu bę 'anü-le-nchị goru ye l'üzö ıkwa-ęnya, ophu ndu pfüberekoto etso; g'ee-shi g'oo-dozi-kwarüpho Nnajüphu ono ndu bę ndu a-kwaköberu abyabya iya."

¹⁸Zakaráya sụ ojozi-imigwe ono: "?Denu gę mu e-shi maru l'iphemiphe-a bę ıkpobe-opfu; l'eka mu kahüwaru; tème nyee mu kahüakwapho?"

¹⁹Ojozi-imigwe ono sụ iya: "O kwa mbedula bę Geburelu; onye anije l'iphu Chileke. O kwa Chileke ziru mu gę mu bya epfurü yeru ngu; zia ngu ozi-oma-a; ²⁰ophu i kwetadüru l'opfu, mu pfuru bę a-vü gę mu pfuru iya. Hümä ahümä; lę nta-a bę önü a-buru ngu kpürükudukuu. I tii pfubaedü opfu jasü mböku, iphemiphe-a a-vükota. Opfu mu a-vükotakwa l'orwuberu iya."

²¹Igwe oha kürü eche Zakaráya; ophu ephe amadü iphe, meru iphe, oono odu l'ime eze-ulö Chileke ono. ²²O fütashia; ophu o duedü ike pfuru opfu yeru phe; ephe maru l'ö phürü ophulenya l'ime eze-ulö Chileke; ophu o pfuedü opfu. O búwaru eka bę oogudeje epfu opfu.

²³Eswe ozi uke iya -bvüephö; o lashia ibe iya. ²⁴A nonya; nyee ya, bę Elízabetu tsüta ime. O nokota l'ulö mkpurumkpuru önüwa ise. ²⁵O sụ: "Nta-a bę Nnajüphu lecharu mu ęnya bya eshia üzö, dü egube-a nafü mu iphere l'iphu ndiphe."

Ozi, eezi; l'aa-nwü Jizosu

²⁶O be l'önüwa, kwe Elízabetu önüwa ishii, o tsütaru ime; Chileke bya-kwa ezia ojozi-imigwe, bę Geburelu g'o je Nazaretu l'alı Gálili ²⁷je ezia nwamgboko ozi. Ephä nwamgboko ono bę Meri. Nwamgboko ono bę yęe nwoke teke akwaswee. Onye eje iya alulu bę nwoke, ephä iya bę Jiósəf. Nwoke ono bę onye önü-ulö onye eze ndiche ono, bę Dévidi. ²⁸Geburelu byapfuta Meri bya sụ iya: "?I düpho ya? Onye Chileke kwabəru oke übvü Nnajüphu swikwaru ngu eswiru. I bę onye Chileke goru önü-oma nü l'echilabö ụnwanyi l'ophu."

²⁹Meri nüma ekele ono; obu tsukahü iya. O rja l'egomunggo iya sụ: "?Bü egube ekele gunu bę owitz?" ³⁰Ojozi-imigwe ono sụ iya: "Gę ndzü ba agushı ngu Meri; lę Chileke mewaru ngu eze-iphe-oma. ³¹Hümä l'ji-tsüta ime; nwüa nwa-nwoke; iphe, ii-gü iya bę Jizosu. ³²Qo-buru onye nwüru ęnya. Ee-ku iya Nwa Okalibe-kangokötaru-nü. Nnajüphu, bę Chileke

e-dobe iya l'aba-eze onye-iche iya ono, bụ Dévidi. ³³ Oo-buru eze ndu ọnou-ulo Jiékopu jasúwaruro ya; ophu ọ bubuhuduru eze abubuhu jasú le tuutuutuu le mijimiimii."

³⁴ Meri sụ ojozi-imigwe ono: "?Denu ge mu e-shi tsúta ime l'eka mu le nwoke eteke akwashee?"

³⁵ Ojozi-imigwe ono sụ iya: "Unme Chileke l'a-byá asopyabe ngu; teme ike kẹ Okalibe-kangokotaru-nụ l'a-byá bya emee ngu ire l'ehu. Oo ya bụ; nwa ono, ij-nwụ ono, bụ onye dụ nsø ono bẹ ee-ku Nwatibe Chileke.

³⁶ Teme; lekwa abụbu ngu, bụ Elízabetu tsútafuakwaru ime nwoke le nka-a. Ọnwa ọwa kweakwaa ya Ọnwa ishii; mbụ onye ono, e shi eku onye ata tsúdu ime ono; ³⁷ kele Chileke ta adudu iphe, nyíru iya eka ememe."

³⁸ Meri sụ: "Mu nqana-a! ?Q kwa le mu nowa Chileke l'eka. G'o dùnuru mu g'i pfuru." Ojozi-imigwe ono phuhu.

Meri eje ibe Elízabetu phe

³⁹ E mecha; Meri jíkobe gude ọso jeshia mkpukpu lanụ, no l'alí Jiuda eka úbvú jiru ejíjí ⁴⁰ bya abahụ l'ulo Zakaráya bya ekele Elízabetu ekele.

⁴¹ Elízabetu nümaephó ekele Meri; nwaswa ono mee ya ụkporo l'ephó.

Unme Chileke kparwuta Elízabetu l'ehu. ⁴² O raa ya arara sụ: "Onye Chileke goru ọnou-oma nụ bẹ i bụ l'ünwanyi mgburugburu; teme nwa ono, no ngu l'ephó ono bẹ Chileke gokwarupho ọnou-oma nụ. ⁴³ ?Bụ gunu bẹ e kweru ge gubedua, bụ ne Nnajíuphu mu bya ibe mu? ⁴⁴ Kele teke olu ekele ngu rwuru mu le nchị bẹ nwaswa, no mu l'ephó pfulihuru tee ęswa.

⁴⁵ Gube nwanyị; g'ehu tsø ngu ụtso; kele i kweru l'opfu ono, shi Nnajíuphu l'eka rwua ngu nchị ono l'a-vu."

Ebvu, Meri agu gude aja Chileke

⁴⁶ Meri sụ:

"Obu mu l'ekutse Nnajíuphu.

⁴⁷ Mu nodu ete ęswa le

Onye-Ndzota mu,
bụ Chileke.

⁴⁸ O guberu mube nwanyị,

no iya l'eka iphe;
le mube nwanyị ophu bụ
mu bẹ ęnya kachaa
alwalwa.

Ogbomogbo e-shi nta-a wata

mu eku onye a goru
ọnou-oma nụ.

⁴⁹ Okalibe, bụ Chileke

meshiwaru mu iphe,

- nweru ẹpha.
- Ẹpha Chileke dù nso.
- 50 Obu-imemini, ọophujeru
ndu atṣu iya ebvu
eshije l'ogbo sweru ogbo.
- 51 O gudewaa eka iya egoshije
okpehu iya.
Ndu gude etsetse ari
oriri l'obu phe be
oochikashije.
- 52 Qolo-zetajé ndu-ishí,
ike dù l'aba-eze phe.
Ọ nodu ekulije ndu wozeru
onwophe ali.
- 53 Ndu ẹgu agu be oogudeje iphe,
dù ree zụ-jia ẹpho;
l'ọ sụ ndu nweru iphe
g'ephe gbaru eka laa.
- 54 O gbaru ndu-ozí iya,
bu Ízurélú mkpu;
mbu l'ọ nyataru phe;
pharar phe obu-imemini.
- 55 Ono bürü iphe,
o pfuru nna anyi oche
phe, bu iya bu iphe,
o pfuru Ébirihamu yee
oshilokpa iya g'ephe ha.”
- 56 Meri nọ-rwua iphe,
rwuru ọnwa eto l'ibe
Elízabetu phe;
teme o lashia.

**Anwụnwu Jionu,
onye emeje baputizimu**

57 O rwua Elízabetu l'ezedá; o bya ezeda; nwua nwa-nwoke. 58 Obutobu iya mè abụbu iya phe; nüma egube ḡe Chileke phu-beru iya obu-imemini; ẹphe bya; ẹphe l'iya tee ęswa.

59 Nwaswa ono noephō abalị ęsa; o rwua lẹ k'ęsato; ẹphe bya ebua ya úbvù. Ẹphe meahaa g'ephe gubé iya ẹpha nna iya, bu Zakaráya. 60 Ne iya sụ: “Awa-o. O tọ bükwa iya-o. O kwa iphe, aa-gu iya bu Jionu.”

61 Ẹphe sụ iya: “?I hümajeru abụbu unu, zaru egube ẹpha ono?” 62 Ẹphe bya atṣaru nna iya eka ẹba gude jia ya iphe, o dù iya g'a gúa nwata ono.

⁶³O maa ἑκα g'a nü iya okwekipu, eedeje iphe. A nü iya ya; o dee sụ: “Epha iya bụ Jionu.” O dükota phē biribiri. ⁶⁴Teke ono teke ono; onu kuhaa ya; ire tushihu iya. O pfuahaa opfu gude jaahaa Chileke ajaja. ⁶⁵Ndzu rwuta iphe, bükpoobutobu phē, nümaru iphe ono. E pfudzuru iphe ono l'úbvú úbvú ono, dù l'alí Jiudiya. ⁶⁶Iphe, bükpoobutobu nümaru iya nü dobee ya pho l'ókpoma phē; tuko epfugbaa sụ: “?Bụ gunu bẹ nwata ọwa-a l'a-bükpooru?” kele o doru enya lę Chileke türü iya ἑκα; g'o bụru onye dù iche.

Zakaráya epfuchiru Chileke

⁶⁷Unme Chileke kparwuta nna iya ono, bụ Zakaráya l'ehu; o wata epfuchiru Chileke sụ:

- ⁶⁸G'a goru onu-oma nü
Nnajjuphu, bụ Chileke
Ízurélu;
kele o kpapfutaru ndu
nkiya bya agbata phē.
⁶⁹O meru gẹ Onye-Ndzota,
nyíberu anyibe fütaru
anyi l'oshilokpa
onye nọ iya l'éká,
bụ Dévidi.
⁷⁰Ono bụru iphe,
yébe Chileke gbé l'önü
ndu mpfuchiru iya,
dürü iya nsø lę
teke ndiche pfua sụ
⁷¹l'aa-dzota anyi l'éká ndu
ohogu anyi waa l'éká
ndu anyi dù ashi;
⁷²g'oo-phu obu-imemini ono,
o suru ndiche anyi phē
lę ya a-phu ono;
wafuá g'oo-nyata ukwe-iphe,
dù nsø,
o kweru ndu nkiya.
⁷³O rihakpówaruro onye-iche,
bụ nna anyi Ébirihamu
angü
⁷⁴l'oo-nafuta anyi
l'éká ndu ohogu anyi;
g'anyi ejehaarü iya ozi;

- ndzụ taa gudu anyi;
 75 anyi aburu ndu dụ nsọ;
 bürü ndu pfuberekoto
 l'iphu iya jasụ g'anyi
 a-nó-beru.
- 76 "Gübe nwata owa-a;
 Iphe, ee-ku ngu bụ
 onye epfuchiru
 Okalibe-kangokotaru-nụ;
 kele ii-vuru Nnajiuphu
 ụzo je abooru iya ụzo;
- 77 je emee gे ndu nkiya maru
 lę Chileke e-shi l'agụ
 nvụ
 l'iphe-eji dzoo phe;
 78 kele oogudeje eme
 odoo phụarу anyi
 obu-imemini.
- Oo-me gे ndzota ọphu echи
 echichi g'enyanwu
 wapfuta anyi
- 79 g'oo-bürü iphóró,
 dürü ndu nō l'ochii
 mę ndu ɔnwu heru
 gabala aso-kputa;
 waa g'oo-duru anyi
 bahụ l'uzo ęhu-guu."
- 80 Töbodu iya bụ;
 nwata ono nödu evu;
 bya aka enweru egomunggo.
 Ọ nōo l'echięgu jasụ teke
 ọ futaru l'edzudzu-oha
 ndu Ízurelu.

Anwụnwu Jizosu
(Mat 1:18-25)

2 ¹Ọ bürü teke ono bę eze nnajioha, bụ Ogosutosu tñru ekemu; sụ
 g'e deshia ępha onyemonye l'ekwo; mbụ iphe, bükpoo onyemonye,
 bu l'ohamoha, nō l'alị-eze iya. ²Ono bụ ógú mbụ, e vuru ụzo gúa. Teke
 a gñru ógú ono bụ teke Kwiriniyosu bụ nnajioha ndu Siriya. ³Töbu-
 du iya bụ; onyemonye lashia ęka a nwñru iya; jeshia g'e dee ępha iya
 l'ekwo.

⁴Jiósəfu shikwapho lę Nazaretu, nō l'ali Gálili jeshia Bętulehemu, nō l'ali Jiudiya; eka a nwūru Dévidi, bù eze ndiche; kèle Jiósəfu shi l'okpa-ipfu iya; bya abúru ndu unuphu ono gedegede. ⁵Jiósəfu yée nwanyi ono, e kwetawaru l'qo-lu ono, bù Meri swíru jeshia g'e dee əpha phe. Teke ono bę əpho bewar Meri l'ezeda. ⁶Q bürü g'ephe nō le Bętulehemu bę əgbáru iya l'ezeda. ⁷Q bya ezeda okpara iya nwoke; bya eworu nwamkpirikpu ekwa phua ya; bya eworu iya nyebe l'iphe, eeyejeru anu nri; kèle ə to du-du eka əphe a-nodu l'ulo ndu ije.

**Ojozi-imigwe ezi
ndu eche aturu ozi-oma**

⁸Noo ya; ə dürü ndu eche aturu, nō l'ebudu lę ndu eka ono; swiru igwe aturu phe l'enyaši ono. ⁹Ojozi-imigwe, shi Chileke l'eka chafuta byapfuta phe; ogbu-nwíjnwi Nnajíuphu chaphee phe mgburugburu. Ndzu rwuta phe. ¹⁰Ojozi-imigwe ono su phe: “Gę ndzü ba agushi unu; unu ngabę nchi. Mu byaru ezi unu ozi-oma, l'e-me g'ehu tsöö ndiphe mgburugburu uto shii. ¹¹Kèle a nwūru unu Onye-Ndzota ntanu-a lę mkpukpu Dévidi; Onye-Ndzota, bù iya bù Kéreshi; bya abúru Nnajíuphu. ¹²Waa iphe, e-me g'unu maru baa: unu a-huma nwaswa, a phüru nwamkpirikpu ekwa; nyebe l'iphe, eeyejeru anu nri.”

¹³A bya ele enya; igwerigwe ojozi-imigwe ozo kpofutawaa byapfuta ojozi-imigwe k'ono əphe tuko aja Chileke ajaja asuje:

¹⁴“Chileke, nō l'imigwe gbaru
g'aakwabę iya úbvù.
Amadü, nō l'ali,
bù ndu kweru l'o yeru phe
obu bę ehu a-dü guu.”

¹⁵Unwu-ojozi-imigwe ono wüfuepho l'eka əphe nō wüba l'imigwe; ndu eche aturu ono wata epfupfu su: “G'anyi jeeshikwa Bętulehemu je ahümä iphe-a, meru nü-a, Nnajíuphu türü anyi onu iya-a.”

¹⁶Ephe gude oso chorù iya jeshia; je ahümä Meri yée Jiósəfu bya ahümä-kwapho nwaswa obu, zé l'iphe, eeyejeru anu nri obu. ¹⁷Ephe hümachaa ya; əphe bya eworu iphe ono, e pfuru phe l'opfu ehu nwata ono woru kóoru ndu nō l'eka ono. ¹⁸Q tufukota iphe, bù ndu nümaru iya nü ehu; mbü iphe ono, ndu nche aturu pfuru phe ono. ¹⁹Meri tukokpoephö iphe ono g'ö ha kwa-köbe l'okpoma; agbaru iya egomunggo. ²⁰Ndu eche aturu ono lashia. Ephe nodu eje bya etu Chileke əpha; aja iya ajaja iphemiphe ono, əphe nümaru ono waa iphe ono, əphe hümamaru ono, duepho g'e pfuru phe iya onoya.

Eebu Jizosu úbvù

²¹A nō-dzuəpho abalı esato; e bua nwata ono úbvù; bya agüa ya Jizosu, bù iya bù əpha, ojozi-imigwe pfuhawaruro; teme a tsuta ime iya ono.

**Eeye Jizosu l'eka Chileke
l'eze-ulо Chileke**

²² O rwua teke o gbaru Meri l'eme nsø aswafu ntürwu, bu iya bu eku-mu, shi Mósisu l'eka; ephe kuru Jizosu jeshia Jierúsalemü je g'ephe ye iya Nnajiuphu l'eka, ²³ bu iya bu iphe, e deru l'ekemu Nnajiuphu su: "Iphe, bükpo'o nwa-nwoke, bu iya vu uze l'ephö ne iya be ee-dobejeru Chileke iche^a. ²⁴ Ephe jekwarupho anu ngweja g'e gweeru Chileke, bu iya bu g'e pfuru iya l'ekemu Nnajiuphu: kparaka labo; ozoo ụnwu ndu-pfu ebo-lechiko^b".

²⁵ O dürü onye Jierúsalemü, epha iya bu Simiyonu. Nwoke obu bu onye pfüberekoto; bya abürü onye atsu Chileke ebvu; ele enya onye a-dü Ízurelu obu. O bu onye Unme Chileke jiru ęhu; ²⁶ tème Unme Chileke mehawaru g'o maru l'onwu tee shitadu ęka o no jaşu teke o hümada daru Kéreshi, shi l'eka Nnajiuphu. ²⁷ Unme Chileke duru iya bahu l'eze-ulо Chileke. O be teke ndu nwüru Jizosu ku nwata ono, bu Jizosu bata g'ephe meeru iya g'ekemu pfuru; ²⁸ Simiyonu bya ekuta iya heru jaahaa Chileke ajaja su:

²⁹ "Nnajiuphu; haa gë mube
onye-ozi ngu nwühu
l'ehu-guu nta-a,
bu iya bu opfu,
i pfuhawaru;

³⁰ kele mu gudewaa enya
mu huma Ndzota ono,

³¹ i kwakoberu g'iphe,
bu ọhamoha huma-dzuru
ono,
bu iya bu iphe,
i kweru ukwe iya.

³² Iphóró, e gude eme gë ndu
ohozo maru ngu;
waa iphóró,
a-büru übvù kę ndu
nkengu, bu Ízurelu.^c"

³³ Nna nwata ono yele ne iya sachaa önü saa nchi l'iphe ono, Simiyonu pfuru l'ehu nwa phë ono. ³⁴ Simiyonu bya agoror phë önü-oma bya asu Meri, bu ne nwata ono: "Nwata-a be Chileke hotawaru g'o büru e -vukota a daa; bükwarupho a -kübe ęka a gbëshi, duru igwe oha le Ízurelu; g'o bükwarupho onye aa-dü igwerigwe ji ka nkiya. ³⁵ Aagbę l'eka ono a

^a 2:23 Gúnaa Awü 13:2,12.   ^b 2:24 Gúnaa Uke 12:8.   ^c 2:32 Gúnaa Azá 42:6; 49:6.

madzuru iphe, ephe arı l'ime obu phę. Gubedua bę aphu a-nodu agbawashị obu g'e gude ogu-echi sùbaa ngu ɔkpoma; mbu l'opfu ęhu nwata-a."

³⁶O dukwarupho nwanyi, aza Ana, bu onye mpfuchiru Chileke. Nwanyi ono bu nwa Fanuwelu. O shi l'okpa-ipfu Asha; bya abuwari nwanyi ogerenya. Ji iya kuru iya akukwu; lụa ya apha esaa bya anwuhu; ebe o lubaeduru ji. ³⁷O nowaa ụkporo apha eno l'apha eno. Ophu oo lufujedu alufu l'eze-ulo Chileke. O nodu anoduje abarụ Chileke ejá; aswi ęgu epfu anu Chileke eswe l'enyashi. ³⁸O byakwapho lę teke ono bya ekele Chileke ekele. O bya epfua kę nwata ono nu iphe, bükota ndu ele ęnya ge Chileke gbata Jierúsalemu.

Ndu nwuru Jizosu du iya alaphu azu lę Nazaretu

³⁹Tobudu iya bu; ndu nwuru nwa ono meebekota iphemiphe g'ekemu Nnajiuphu dụ; bya alaphushia azu l'ibe phę, bu Nazaretu, no l'alị Gálili.

⁴⁰Nwata ono vuta bya eshihu ike; bya akwashia ęnya ike; Chileke nodu emeru iya eze-iphe-oma.

Nwata ono, bu Jizosu no l'eze-ulo Chileke

⁴¹Iphe, bükpo aphagapha bę ndu nwuru iya nu ejeje Jierúsalemu mę o -be l'obo Ojeghata. ⁴²O be ge Jizosu nowaru apha iri l'ebó; ephe tuko jeshikwaa Jierúsalemu g'ephe ejejhawaa. ⁴³Ephe no-dzuopho eswe obo-iphe ono bya alashia. Nwata ono, bu Jizosu tsükpa lę Jierúsalemu; ophu ndu nwuru iya nu amadu. ⁴⁴Ephe jee ije ujiku ophu; temanu ephe wata iya achocho; kele ephe shi dobesu l'o yi l'ikpoto ndu awu l'uzo ono. Ephe chocchaa ya l'eka abubu phę no; chocca ya l'eka ndu ephe maru no; ⁴⁵ophu ephe ahumaduru iya. Ephe chorū iya laphushia azu lę Jierúsalemu. ⁴⁶Ephe chocca ya ujiku eto; teme ephe je ahuma iya l'eze-ulo Chileke l'eka yele ndu ezije ndu Jiu iphe no; o nodu anga nc'hị l'iphe, ephe ezi bya ajikwa phę pho aji. ⁴⁷O du-dzukotaru ndu anu iphe, oopfu biribiri; mbu g'iphe edobeje iya ęnya; waa g'o gude eye onu l'opfu ree. ⁴⁸Ndu nwuru iya nu húma iya; o kpoo phę opfu. Ne iya su: "Nwa mu; ?denu g'o gude i mee ya anyi egube-a? ?I maru-a lę mu lę nna ngu gudekpowaa ęnya-mini acho ngu?"

⁴⁹O su phę: "?Unu achọ mu ịcho-agha? ?Unu ta amahaadaa l'o gbaru ge mu nodu l'ulo Nna mu?" ⁵⁰Ophu opfu ono edoduru phę ęnya.

⁵¹O tsoru phę lashia Nazaretu. O nodu emejekpoepho iphe, ephe ziru iya. Ne iya wokpoperupho iphemiphe ono dobekota l'obu. ⁵²Jizosu nodu akabaa akwa ęnya eje; teme o nodu evukwapho evuvu. O du Chileke ree l'obu bya adu ndiphe.

Ozi, Jionu onye emeje batutizimu

ezi lechięgu

(Mat 3:1-12; Mak 1:1-8; Jion 1:19-28)

3 ¹O be l'apha, kwe Tayibiriyosu, bu eze nnajioha apha iri l'ise, o shi bütarū eze; teke ono be Ponchiosu Payileti bu nnajioha Jiudiya;

Herodu bürü öchi-oha Gálili; nwanna iya nwoke, bu Filipu bürü öchi-oha Ituriya; waa Tirakonayitisu; teke ono kwapho bé Layiseniyasu bu öchi-oha Abilinu. ²Q bükwarupho teke ono bé Anasu; waa Kayafasu bu ndu-ishi uke Chileke; teke ono bé Jionu nwa Zakaráya nökwdadu l'echięgu; noo teke Chileke kuru Jionu ono; zia ya ozi. ³Töbüdu iya bu; o tükö öha-moha, bupheru enyimu Jiódanu mgburugburu jegbabé ara iya arara sú: “G'izimanu iphe-eji unu lwa unu azú; g'e mee unu baputizimu; o ya bu Chileke agüaru unu nvü l'iphe-eji, unu meshiru.” ⁴Bü iya bu g'e deru iya l'ekwo Azáya, bu onye mpfuchiru Chileke sú:

“O dürü onye ara iya arara
l'echięgu sú:

‘Unu meziaru Nnajjuphu ụzo.
Unu mee gbororo iya g'o
düğbaa nhamunha.

⁵Eka dü nsüda bé ee-nwuchi
enwuchi.

Úbvú waa òbvú bé
ee-gbuzekota egbuze.

Eka dü nggodoxo nggodoxo
bé unu a-pfübe qto.

Eka dü
kpokoro-kpokoro-kpokoro
l'aa-rwazee ya g'o kwó
akwókwo.

⁶Iphe, bükota nemadzú
l'ophu l'a-humakota
ge Chileke e-shi dzota
ndu nkiya.”^d

⁷Noo ya bu; Jionu sú ikpoto ndu futaru nü bya g'o mee phé baputizimu: “Unubé ụnwü, ejo agwo nwüshiru-a! ?Bü onye karü unu g'unu gbalaaru oke ehu-eghu Chileke ono abya nü ono? ⁸Unu mia amími g'oshi-omí. Me-byi, unu aa-mi bu eme umere, goshiru l'izimanu iphe-eji unu lwarü unu azú; unu lwapfutawaa Chileke. Unu ta arıkwa sú: ?Q kwa lë Ébirihamu bùwanu onye-iche anyi phé. Unu ta amakwa l'o -beta g'o tó dü bé Chileke a-dü ike meshia mkpuma-a g'o nwüshia ụnwü, a-bürü ụnwü Ébirihamu. ⁹Mbü lë nta-a bé a dabækwaru ogbunkü l'upfu iphe, bükpo oshi. Oshi ophu amíduru mebyi, dü ree; l'e gbutsua ya chie l'óku.”

¹⁰Ikpoto ndu ono jia ya sú: “?Bü gönü bé anyi e-mekpoo nta-a?”

¹¹Q sú phé: “G'onye nweru uwe ehu labø yee onye enwedu nü kee ya. G'onye nweru nri mekwaapho g'onye ophobia meru.”

^d 3:6 Günaa Azá 52:10; Ebvü 98:2.

¹²Ndu anaje ụtu byakwapho g'e mee phē baputizimu bya asụ iya: "O-zì-iphe; ?bụ gụnu bẹ anyịbedua e-me?"

¹³O sụ phē: "Unu ta anaghatajeshi iphe, a karu unu g'unu nata."

¹⁴Ndu ojogu byakwapho bya ajia ya sụ: "Anyịbedua-e; ?Anyi mekwanu-a gụnu?"

O sụ phe: "Unu ta anajeshi nemadzụ iphe k'ehuka; ophu unu ebojeshi nemadzụ ibo g'ee-shi g'unu naa ya iphe iya. G'ugwo, aapfụ unu jije unu epho."

¹⁵Ndu ono tħabata onwophe. Ephe tħoko rħaha l'obu phē sụ: "Qo-bu-kwaru-a nwoke-a bù Kéreshi obu." ¹⁶Jiønu bya eyeeru g'ephe ha önü sụ phē: "Mbędua bükwa mini bẹ mu egudeje eme unu baputizimu. Obenu l'onye ka mu l'ishi ka mu l'okpa abyakwa; mbu onye mu ta adudu iphe, mu bu l'eka ọ no kẹ mu tħofu iya eri akpokpa iya. Onye k'ono e-gudeje Unme-dụ-Nso; waa ɔku eme unu baputizimu. ¹⁷O gudewaa ajakpa, oo-gude phuħšia ęswa l-ebali; vuta ophu bu balı vuba l'ulo iya; kpota ęswa iya kporo ye l'ɔku, ata nyihudu anyiħu."

¹⁸Jiønu nodu ezi phē ozi-oma gude ęgħube ono akasa phē nchi l'uzo, du iċhe iċhe. ¹⁹Ole Ochi-ħha, bù Herodu bẹ Jiønu għosħiru iphe-eki iya, bù iya bù kę Herodiyasu, bù nyee nwanna iya; waa k'ejo-iphe őzowaro, bù iphe, Herodu megħbaaru. ²⁰Q bya emefua ophu ka njø tukobe l'ono; kèle ọ tħru Jiønu mkporo.

Jiønu eme Jizosu baputizimu

(Mat 3:13-17; Mak 1:9-11)

²¹Tobudu iya bù; ndu ono bya; Jiønu mechaa phē baputizimu; Jizo-su byakwapho g'e mee ya; ọ nodu epfu anu Chileke. Goopfukwadu anu Chileke ono; igwe għeru önü. ²²Unme-dụ-Nso dxeopho għe ndo pħeżeta bya anodu iya l-ħeu. A nūma olu-opfu, shi l'imigwe ono sụ: "I bù nwa mu nwoke, mu yeru obu. I jiru mu epho."

Eri Jizosu

(Mat 1:1-17)

²³A nwur Jizosu; ọ noq iphe, du g'ukporo apha l'apha iri; tħeme o gbube ishi eje ozi iya. A suerupho l'ɔ bù nwa Jisəf; Jisəf bùru nwa Heli. ²⁴Heli bù nwa Matatu; Matatu bùru nwa Lívayi; Lívayi bù nwa Meliki; Meliki bùru nwa Jianayi; Jianayi bùru nwa Jisəf. ²⁵Jisəf bù nwa Matatayasu; Matatayasu bùru nwa Ċmo-su; Ċmo-su bù nwa Nahumu; Nahumu bùru nwa Hesuli; Hesuli bùru nwa Nagayi. ²⁶Nagayi bù nwa Maatu; Maatu bùru nwa Matatayasu; Matatayasu bù nwa Səmeyinu; Səmeyinu bùru nwa Jiosék; Jiosék bùru nwa Jioda. ²⁷Jioda bù nwa Jiowanunu; Jiowanunu bùru nwa Risa; Risa bù nwa Zerúbabelu; Zerúbabelu bùru nwa Shiyálutiyeļ;

Shiyálutiyelu bụru nwa Néri. ²⁸Néri bụ nwa Meliki; Meliki bụru nwa Adi; Adi bụ nwa Kosamu; Kosamu bụru nwa Elumadamu; Elumadamu bụru nwa Eru.

²⁹Eru bụ nwa Jioshuwa; Jioshuwa bụru nwa Eliyiza; Eliyiza bụ nwa Jiòrimu; Jiòrimu bụru nwa Matatu; Matatu bụ nwa Lívayi. ³⁰Lívayi bụru nwa Simiyonu; Simiyonu bụ nwa Jiuda; Jiuda bụru nwa Jiósefú; Jiósefú bụ nwa Jionamu; Jionamu bụru nwa Eláyekimu. ³¹Eláyekimu bụ nwa Meliya; Meliya bụru nwa Mena; Mena bụ nwa Matata; Matata bụru nwa Nétanu; Nétanu bụ nwa Dévidi. ³²Dévidi bụru nwa Jiesi; Jiesi bụ nwa Óbèdu; Óbèdu bụru nwa Bówazu; Bówazu bụ nwa Sálumonu; Sálumonu bụru nwa Náshonu. ³³Náshonu bụ nwa Amínadabu; Amínadabu bụru nwa Aduminu; Aduminu bụ nwa Anj; Anj bụru nwa Hézeronu; Hézeronu bụ nwa Pérezu; Pérezu bụru nwa Jiuda. ³⁴Jiuda bụ nwa Jiékopu; Jiékopu bụru nwa Áyizaku; Áyizaku bụ nwa Ébirihamu; Ébirihamu bụru nwa Tera; Tera bụ nwa Neho; ³⁵Neho bụru nwa Sérugu; Sérugu bụ nwa Reyu; Reyu bụru nwa Pelegu; Pelegu bụ nwa Iba; Iba bụru nwa Shela. ³⁶Shela bụ nwa Kayinanu; Kayinanu bụru nwa Afakusadu; Afakusadu bụ nwa Shemu; Shemu bụru nwa Nuwa; Nuwa bụ nwa Laméku. ³⁷Laméku bụru nwa Metusela; Metusela bụ nwa Inóku; Inóku bụru nwa Jiaredu; Jiaredu bụ nwa Mahalalilu; Mahalalilu bụru nwa Kayinanu. ³⁸Kayinanu bụ nwa Inosu; Inosu bụru nwa Setu; Setu bụ nwa Ádamu; Ádamu bụru nwa Chileke.

Ama, Obutuswe aahụ Jizosu
(Mat 4:1-11; Mak 1:12-13)

4 ¹Unme Chileke ji Jizosu éhu. O shi le Jiódanu lashja. ²Unme Chileke duta iya; o je anqo l'echiegu ükporo abalị labo. Obutuswe hukota iya ama teke ono. O nokota ükporo abalị labo ono; ophu o dudu nri, o rijeru. O no-dzuę ya pho; egū guahaa ya.

³Obutuswe ono sụ iya: “O -bürü l'i bụ Nwa Chileke sụnu gę mkpuma-a ghọe nri!”

⁴Jizosu sụ iya: “Ekwo-opfu Chileke sükwaru l'o tọ bụdu nri kpuru-mu bę amadụ e-gudeje nodu ndzue.”^e

⁵Obutuswe ono bya eduru iya je anodu l'eka du ephekerephe. A bya aji enya birimu; o goshikötawaa Jizosu ali-eze ndiphe mgburugburu; ⁶bya asụ iya: “Oo ngu bę mu e-me g'i bụru onye a-bürü ishi iphemiphe-a mę iphe, du ree, no iya nụ; kélé o bụ mu bę e yeru iya l'eka; teme o bụru onye du mu l'uche bę mu a-nụ iya. ⁷I -bakpowaru mu ejaa; mu ahakötataru ngu iya.”

⁸ Jizosu su iya: “Gbeshi l'eka ono Nsetanu. L'ekwo-opfu Chileke sükwa-ru l'qo Nnajuphu, bu Chileke ngu bu onye ii-baru ejá; teme o bürü iya kpúrumu bu onye ii-nodu ejeru ozi!”^f

⁹ O bya eduru iya jeshia Jierúsalemü bya eworu iya dobe l'eka kachaa l'eli l'eze-ulo Chileke bya asü iya: “O -bürü l'i bu Nwa Chileke; shinu l'eli eka-a dafü daa l'alí. ¹⁰ L'ekwo-opfu Chileke sükwaru le Chileke a-karú-a unwu-ojozi-imigwe iya g'ephe leta ngu enya; chee ngu nche. ¹¹ L'ephe e-gude eka pata ngu apata; a -nonyaa i kpoo okpa le mfpuma.”^g

¹² Jizosu sükwanu iya: “Ekwo-opfu Chileke sürü-a; g'i ti hukwa Nnajuphu, bu Chileke ngu ama.”^h

¹³ Obutuswe hukashichae ya pho ama ono bya aparu iya buhaa ke nwa teke ono.

¹⁴ Jizosu nodu l'ike Unme Chileke Iwatachia Gálili. E pfudzuru nki-ya l'iphe, bükpo ndu bupheru Gálili mgburugburu. ¹⁵ O nodu ezije iphe l'ime ulo-ndzukö ndu Jiu phé. Onyemonye nodu aja iya ajaja.

Aajika Jizosu le Nazaretu (Mat 13:53-58; Mak 6:1-6)

¹⁶ O bya abahü le Nazaretu, bu iya bu eka e hefutaru iya. O rwua eswe-atüta-unme; o byakwa abahü l'ulo-ndzukö, bu iphe, oomejehawaa. O gbeshi ge ya güia iphe. ¹⁷ A bya anü iya ekwo, Azáya onye mpfuchiru Chileke deru. O bya aphühaa ekwo ono bya achota eka e deru su:

¹⁸ “Unme Nnajuphu dù mu l'ehu;

kele o hotaru mu

ge mu je ezia ndu ükpa

ozi-qma.

O ziru mu ge mu je ezia ndu

a kpütaru le ndzü

l'aa-ha phé;

Mu eje emee ndu atsu ishi

g'ephe phüahaa izzo.

Mu eje emee ndu aakpa

ehu g'ephe nweru

onwophé.

¹⁹ Temé ge mu bya arakaa

l'apha,

Nnajuphu a-dzota ndu

nkiya rwuakwaru.”ⁱ

²⁰ O woru ekwo ono phüa g'e shi phüa ya; woru iya yephü azü l'eka onye ejeru ndzukö ozi; bya anö-zeta anöö. Iphe, bükota ndu no

^f 4:8 Gunaadit 6:13. ^g 4:11 Gunaadibvu 91:11,12. ^h 4:12 Gunaadit 6:16.

ⁱ 4:19 Gunaadáz 61:1,2.

l'ulo-ndzukə chırı enya dzee ya. ²¹O pfuaharu phę su: “Ntanu-a bę iphe, e deru l'ekwo-a, unu nümaru-a vüru g'e deru iya.”

²²Ephe zükota mgbede. Opfu oma, l'afushi iya l'önü du phę biribiri. Ephe su: “?To búnaa nwa Jíosefú-a baa?”

²³O su phę: “O doru mu enya l'unu a-nmaru mu etu-a su: ‘Gę nwophu eme obvu metanu onwiya iphe, eme iya nü. Anyi nümarawar iphe, i megbabəru lę Kapaniyomu; menaa ya l'alı ngu l'eka-a.’” ²⁴O su phę: “Gę mu gbukwaaru iya unu tororo; Onye mpfuchiru Chileke bę a ta anatajekwa ree l'alı iya. ²⁵Su-a; unu nyatakwa l'ünwanyi, ji phę anqedu dükpkokwaa igwerigwe lę Ízurəlu teke Elayijia nö, bu iya bu teke igwe buchiru mini apha eto l'önwa ishii; ej ołpa nri bya l'alı ono mgburugburu. ²⁶Ophu o dukpodaa ünwanyi ono mę nanu, Chileke ziru Elayijia g'o yeru eka; gbahaarə nwanyi, ji iya anqedu, bu lę Zarefatu, nö l'alı Sayidonu. ²⁷Ndu ekpenta dükwapho igwerigwe lę Ízurəlu teke Elayisha, bu onye mpfuchi-ru Chileke nö. Ophu o dudu mę onye lanu, o safuru ekpenta iya; gbaharə Nemanu onye Siriya.”

²⁸Ephe nümaephonno; ehū wata eghu iphe, bükpoondu nö l'ulo-ndzukə ono eghu shingushingu kpo. Ephe tangırihu. ²⁹Swo-lihu; chifu iya lę Nazaretu. Ephe duru iya je enyihu mkpakponu úbvú, mkpukpu phę du; meahaa g'ephe gbę l'eka ono tufu iya; sua ya ishi isuphu. ³⁰O shielaa echilabə ikpoto ndu ono; o búru iya atüğbu.

Nwoke, obvu eme

(Mak 1:21-28)

³¹Jizosu nyizeta bahu lę Kapaniyomu, nö lę Gálili. O nodu ezi phę iphe l'eswe-atuta-unme kę ndu Jiu. ³²Ephe sachaa onu saa nchi kęle opfu, oopfu goshiruphə l'qo Chileke ziru iya eviya. ³³No iya; o duru nwoke, obvu eme, nö l'ime ulo-ndzukə ono. Nwoke obvu ono chishia oke mkpu su: ³⁴“Paru anyi haa; Jizosu onye Nazaretu! ?Bu gunu bę anyi lę ngu jigba? ?I bya anyi emebyishi? Mu maru onye i bu. I bu onye du nsə, shi l'eka Chileke.”

³⁵Jizosu baarə iya mba su: “Dobe onu doo! Futa nwoke ono l'ehu!” Obvu ono bya atua nwoke ono ndapfı l'edzudzu-oha l'eka ono; bya afuta iya l'ehu; ophu o dudu iphe, o meru nwoke ono.

³⁶O du phę biribiri. Ephe pfuahaa su: “?Egube opfu owa-a bu gunu? Onye ophu egudeje egube nkamenya owa mę ike su g'obvu wüfuta; ephe awüfuta.” ³⁷E pfudzuru kę Jizosu l'ekameka l'iphe, bükpoondu mkpukpu, nö l'eka ono.

Jizosu emeta igwerigwe ndu iphe eme

(Mat 8:14-17; Mak 1:29-34)

³⁸O gbalihu; o búru iya alufu l'ulo-ndzukə ono bya abahu ibe Sayı-monu. Ododənya nodu eme ne nyee Sayımonu. Ephe rwəo ya g'ə gbaaru

iya mkpu. ³⁹Ọ bya apfụ-kube iya bya abaaru ododenya ono mba; ọ paru nwanyi ono haa; nwanyi ono kwolihi wata phē akwaru ębyaa.

⁴⁰Enyanwu nyihushiepho; onyemonye, nweru onye iphe-ememe eme dutaru iya Jizosu; o rwuharu ọ bürü iphe-ememe, dù idagha. Ọ byakwasékota phē ęka mee ęphe wekɔrohu. ⁴¹Obvu nodu awufutaje l'ehu ikpoto ndu oome bya echigbaa mkpu asuje: “I bụ Nwa Chileke!”

Ole oobajeru phē mba. Ophu o kwejedu g'ęphe pfua opfu; kele ęphe maru l'o ya bụ Kéreshi obu.

Jizosu epfu opfu Chileke lę Gálili

(Mak 1:35-39)

⁴²Nchi bohuepho; ọ tüğbua jeshia ęka ọo-nodu nwékinyi iya. Ikpoto nemadzụ wata iya achocho bya awufuta iya; bya emeahaa g'ęphe sede iya g'o to hahé phē ahaha. ⁴³Ọ sụ phē: “Mu zifutajekwapho ndu mkpukpu ọzo ozi-omaa ono, bụ iya bụ lę Chileke egoshi lę ya bụ eze. Noo iphe, e zidorus mu bụ ono.”

⁴⁴Ọ nodu ara opfu Chileke arara l'ulo-ndzukọ ndu Jiu lę Gálili.

Jizosu eku ndu mbụ, tsoaharu iya nụ

(Mat 4:18-22; Mak 1:16-20)

5 ¹O be ujiku lanu ge Jizosu pfuru l'aguga eze-enyimu Génesaretu; ikpoto nemadzụ nodu asopyabe iya asopyabe abya anuma opfu Chileke. ²Ọ húma ugbo labo, no l'aguga mini ono. Ndu ikokoro, shi nodu l'ugbo ono lufuwaa je anodu asa ugbu ikokoro phē asasa. ³Jizosu bya abahụ l'ugbo ono nanu; ophu bụ kę Sayimonu bya asu iya g'o nwubaekwa ugbo ono lę mini nwanshii. Ọ bya anodu anoo l'ime ugbo ono; wata phē ezi iphe.

⁴O pfughechaephō iphe, oopfu; o sụ Sayimonu:

“Kpoeshikwaru ugbo bahubaa l'eka mini dù ogbu; je g'unu túa ugbu unu lę mini nwukoo ema.”

⁵Sayimonu sụ iya: “Onyibe; anyi tukoru enyashi mgburugburu sekota akanya iya; ọ bürü kę mmanu. Ole eshinu i pfuru nno bę mu a-ghakwaa ugbu obu ye lę mini.” ⁶Ęphe meę ya pho nno bya anwukoo ikpoto ema, jiru ugbu ono; k'ophu ọ gbę eme g'o lakaa ugbu. ⁷Ęphe pheku ndu ikokoro ibe phē, no l'ugbo ophuu g'ęphe gbataru phē. Ęphe bya anwü-jia ugbo labo ono; k'ophu ọ wataru emimi. ⁸Sayimonu Pyita húmae ya pho; ọ bya adaa kpurumu l'iphu Jizosu sụ iya: “Jiko Nnajüpü! Paru mu haa jeshia iphe, iije; kele mu búkwa onye iphe-eji.”

⁹Biribiri ikpoto ema ono, a nwukorū ono gude Sayimonu yee ndu ęphe l'iya no. ¹⁰Nokwapho g'o dù ụnwü Zebedi, ęphe lę Sayimonu atukoje ese ikokoro ono, bụ Jiemuṣu yee Jionu. Noo ya bụ; Jizosu sụ Sayimonu: “Ge ndzụ ba agushi ngu. E -shi ntanu-a búwaa nemadzụ bę ji-nodu esekutaje.”

¹¹ Ephe kpufutachaephō ugbo phē l'eli-mgboko; ephe hakota iphemiphe tsoaha Jizosu.

Onye ekpenta, Jizosu meru o wekōrohu
(Mat 8:1-4; Mak 1:40-45)

¹² O be ujiku lanu ge Jizosu no le mkpukpu lanu; nwoke lanu, ekpenta dzuru ehu byapfuta iya. O humaephō Jizosu; o daa kpurumu rwōahaa ya su: "Nnajuphu; o -būru uche ngu be ii-menaa ge mu wekōrohu."

¹³ Jizosu bya amachia eka denyi iya su: "O bu uche mu. Ngwa wekōrohu!" Teke ono kwaphō ekpenta ono mishihu iya l'ehu. ¹⁴ O karu iya g'o tō dükwa onye oo-pfurū iya bya asu iya: "Jechikwa g'onye uke Chileke lerwee ngu enya; l'i gweru ngweja, onye e metaru l'iphe, eme iya nu anuje nu g'e gweeru ngu ge Mósisi tūru ekemu su g'e gweje iya. Qo ya bu ge ndiphe egude nno maru l'i wekōrohuwaru."

¹⁵ Ole a kabaelaa epfukashi ke Jizosu pfudzuru iya k'ophu ikpoto igwe oha dzukorū g'ephe nūma le nchij; waa g'o mee phē g'ephe wekōrohu l'iphe, emegbaa phē nu. ¹⁶ Obenu le Jizosu atsūlaje azu je anodu l'echiegū pfurū nu Chileke.

Nwoke, iphe lōnwuru ibe ehu lanu
(Mat 9:1-8; Mak 2:1-12)

¹⁷ O be ujiku lanu ge Jizosu no ezi iphe; ndu Fárisii waa ndu ezije ekemu dokwarupho l'eka ono. Ephe shigbaa le mkpukpu le mkpukpu, no le Gálili me Jiudiya; shigbakwaphō Jierúsalemu bya. Ike Nnajuphu, bu Chileke mee ya g'o du ike mee g'ehu dükota ndu iphe eme ike. ¹⁸ O duru nwoke, iphe lōnwushiru ibe ehu lanu, unwoke vu l'iphe, aazé azee gude bya. Ephe chokpoo izzo, ephe e-shi vubata iya l'ime eka ono bya edobe l'iphu Jizosu; ophu o dudu. ¹⁹ Ephe mee nta mee imo; ophu ephe ahumaduru izzo; opfu le nemadzū kunukarū akuru l'eka ono. Töbudu iya bu; ephe bya enyihu eli ulo ono; je alafua izzo l'oma mkgpotsu; pyofu iphe-azee, nwoke ono ze. Ephe shi nno mee ya o rwua ali l'iphu Jizosu. ²⁰ Jizosu humaephō g'ephe gude kwetaberu le ya a-du ike mee ge nwoke ono jee ije; o su iya: "Nwoke ibe mu; a gwaru ngu nvu l'iphe-eji ngu g'o ha."

²¹ Ndu ezije ekemu waa ndu Fárisii ono wata ariri su: "?Bu egube nemadzū gunu bu iswa-a, l'epfubyi epha Chileke epfubyi-a? ?Bu onye a-du ike gwaru nemadzū nvu l'iphe-eji iya; gbahaa Chileke kpurumu?"

²² Jizosu maerupho iphe, ephe arī bya asu phē: ?O nwuru inwagha be unu arī egube iphe ono? ²³ ?Bu ole ka nphe epfupfu? ?Bu: A gwaru ngu nvu l'iphe-eji ngu? ?Töö: Gbalihu wata eje ije? ²⁴ Ole o g'unu a-maru l'e ziru Abubu-Ndiphe g'o gijeru nemadzū nvu l'iphe-eji, o meshiru le mgbo-ko-a. O su nwoke ono, iphe lōnwushiru ibe ehu lanu ono: Qo ngu be mu epfurū; gbalihu palita iphe-azee ngu; lashia ibe ngu.

²⁵Nwoke ono kwolihu l'edzudzu-oha ono pata iphe-azee ya; o bụru iya ala unuphu. O nođu aja Chileke ajaja. ²⁶Onu kugbabechaa ndu ono akugbabe. Akpabiri iya gudechaa phę. Ephe jaahaa Chileke ajaja. Ephe sụ: Anyi akabékwa húma iphe, kpóru onu opfu ntanụ.

Ekuku Lívayi (Mat 9:9-13; Mak 2:13-17)

²⁷E mechaas; Jizosu tüğbuepho l'eka ono bya ahúma onye ana akíriko, epha iya bụ Lívayi; ęka o no l'ulo okpoga akíriko. O sụ iya: "Tsoru mu."

²⁸O haă iphemiphe; gbalihu tsoru iya.

²⁹Lívayi bya akwaaru iya oke ębyaa l'ibe yébedua, bụ Lívayi. Ikpotu ndu ana akíriko mè ndu ozy bya anodu ephe l'ephe tükro erigba nri ono.

³⁰Ndu Fárisii waa ndu ezije ekemu guaharu ndu etsoje Jizosu aphụ sụ: "?Bü gunu meru iphe, unu lè ndu ana akíriko waa ndu ozy, aamakwaru-pho njo ęka eri angúgba?"

³¹Jizosu sụ phę: "O to bükwa ndu ęhu dù ike bę eegudeje gbapfu onye eme ɔbvụ; o kwa ndu iphe eme. ³²Mu ta abyakwaru eku ndu pfüberekoto; o kwa ndu iphe-ęji bę mu byaru eme g'izimanụ lwa azu."

Aswíru Chileke egwu (Mat 9:14-17; Mak 2:18-22)

³³Ephe sụ iya: "?Denu g'o gude ndu etsoje Jiọnou nođu aswije egwu epfu anu Chileke; nokwapho gę ndu etsoje ndu Fárisii aswije; obenu lè ndu etsoje ngu nü eri angu g'o dù phę?"

³⁴Jizosu sụ phę: "?Unu a-gbę meahaa gę ndu byaru ekele-nwanyị gbe swi egwu; l'eka ephe l'onye eme ekele-nwanyị noќkwadu l'eka-a? ³⁵O dù-kwaru teke ee-mechaa naфu phę onye ono, eme ekele-nwanyị ono. Oo ya bụ; ephe aswıahawaro egwu teke ono."

³⁶O bya anmaaru phę etu sụ: "A ta alakatajekwa uwe ɔphúú gude gbachia akahụ uwe. Onye meru iya nü; onye ono alakaa k'ɔphúú ono alaka; teme mpekala uwe ɔphúú ono yele akahụ uwe ono taa gbaduru nanu. ³⁷Ophu a wujeduru mée ɔphúú ye l'ugbobele-mée, riwaru pheripheri. Odumeka mée ɔphúú ono agbawashia ugbosele ono; mée ono awušíhi; ugbosele ono agbakpohukwapho. ³⁸Obenu lè mée ɔphúú bę eeyeje l'ugbobele ɔphúú. ³⁹Onye anguje akahụ mée bę k'ɔphúú ta agujeedu. Noo kélé qosuje l'akahụ iya phę ka iya ree."

Eswe-atüta-unme (Mat 12:1-8; Mak 2:23-28)

6 ¹O be l'eswe-atüta-unme; Jizosu phę nođu aghata l'egu, a koru witi; ndu etsoje iya nü wotaahaa akpuru witi ono haru nmaa swókoswoko wata atata. ²Ndu Fárisii haru sụ phę: "?Bü gunu meru iphe unu eme iphe, e te emejedu l'eswe-atüta-unme?"

³ Jizosu su phę: “?Unu ta aguduru l'ekwo-opfu Chileke iphe, Dévidi me ru l'eka egu agu yęe ndu ephe l'iya swi. ⁴G'o bahüru l'ulo Chileke je ewota buredi, e doberu Chileke iche woru taa, bu buredi, onye ozo ta atajedu; gbahaa ndu-uke Chileke. O hakwarupho nü ndu ephe l'iya swi?”

⁵ Jizosu su phę: “O kwa Abubu-Ndiphe bu Nnajuphu, nwe eswe-atüta-unme.”

Onye eka lanu nwuhuru anwuhu

(Mat 12:9-14; Mak 3:1-6)

⁶O be l'eswe-atüta-unme ozo gę Jizosu bahüru l'ulo-ndzukö phę je ezia-haa iphe; o dürü nwoke, no l'eka ono, ekutara nwuhuru anwuhu. ⁷Ndu ezije ekemu waa ndu Fárisii geahaa Jizosu ngge g'a maeshikwaru: ?l'ome g'ehu du nemadzü ike l'eswe-atüta-unme; g'ephe achokwanaa ophu ephe a-sü l'o meru. ⁸Ole Jizosu mawaru egomunggo phę bya asü nwoke, eka nwuhuru anwuhu ono: “Gbeshi bya apfuru l'atatiphu onyemonye l'eka-a!” Nwoke ono gbalihu je apfuru. ⁹Jizosu su phę: “Gę mu jiaunu aji. Ekemu eswe-atüta-unme ?bu g'e meje ree; töö g'e meje ejoo-iphe? ?Bu g'a dzoje ndzü; töö bu g'e mebyije ndzü emebyi?” ¹⁰O bya aghaa enya le-phechaa phę g'ephe ha bya asü nwoke ono: “Ngwa; lochia eka alöchi!” O lochia eka. Eka ono bya eteta iya.

¹¹ Ephe swo-lihu wata achi idzu iphe, ee-me Jizosu.

Jizosu ahota ümadzu iri l'ębo

(Mat 10:1-4; Mak 3:13-19)

¹²Tobudu iya bu; o be ujiku lanu; Jizosu bya ejeshia eka úbvú du igwe; jeshia epfuru nü Chileke. O pfukota nükota Chileke enyashi ophu mgburugburu. ¹³Nchi bohu; o bya ekua ndu etsuje iya nü bya ahota phę ümadzu iri l'ębo. O güa ndu ono ndu-ishiozi iya. ¹⁴Ndu o bu bu: Sayı-monu onye o gürü Pyita; waa Anduru, bu nwune iya; waa Jiemusu; waa Jionu; waa Filipu; waa Batulomiyu; ¹⁵waa Matiyu; waa Tomosu; waa Jiemusu, bu nwa Alufiyosu; waa Sayımonu, onye yi l'ogbo, ladzo g'alı Jiu dürü ndu Jiu; ¹⁶waa nwa Jiemusu, bu iya bu Jiudasu; waa Jiudasu Isukariyotu, bu iya mecharu nođu lę mpfube; e gude Jizosu.

Jizosu ezi iphe bya eme ndu iphe eme g'ephe wekōrohu

(Mat 4:23-25)

¹⁷Jizosu yele ndu ono, o hotaru ono tuko shi l'eli úbvú ono kpó-ze-ta; bya anodü lę mkpó-ze iya; ephe l'ikpoto ndu etsuje iya nü ozo; mę oke igwerigwe ndu shigbaa lę Jiudiya l'ophu; mę Jierúsalemu; mę oha onu-eze-enyimu Taya waa Sayıdonu; ndu byaru anuma iphe, oo-zi; waa g'o mee g'ephe wekōrohu l'iphe, emegbaa phę nü. ¹⁸Ndu ɔbvü eme

wekɔrohuchakwapho. ¹⁹Ikpotu ndu ono tuko emegbaa g'ephe denyigbaa ya eka; kеле ike, shi iya l'ehuemeje g'ephe wekɔrohuchaa g'ephe ha.

Emereme l'aphụ
(Mat 5:1-12)

20 Jizosu bya apalia ənya dabę ndu etsoje iya nü bya asu:

“Ehu-utso bę a goru nü unubę
ndu ükpa;
kèle eka Chileke bu eze bu
k'unu.

21 Ehu-utso bę a goru nü unubę
ndu egü agü nta;
kèle ępho e-ji unu.

Ehu-utso bę a goru nü unubę
ndu akwa ękwa nta;
kèle unu a-chia ǫchi.

22 “Ehu-utso bę a goru nü unu mę amadu -kpoo unu ashị; wuchia unu ewuchi; akọ unu ǫnu; eku unu ndu ęjo-iphe opfu l'unu kweru kę Abụ-bu-Ndiphe. **23** G'ehu tsöö unu mbóku ono; unu pfulihu tee ęswa; kèle obungo unu paru eka l'imigwe; kèle ono bukwapho gę nna phę ndiche megbaaru ndu mpfuchiru Chileke.

24 “Ole; nshio okwaro unubę ndu
nweru iphe;
kèle unu natabebewaru
iphe, rwuberu unu.

25 Nshio unubę ndu ępho jiru
nta-a;
kèle egü a-gü unu.
Nshio unubę ndu achị ǫchi
nta;
kèle unu a-kwa ękwa
güa aphụ.

26 “Nshio unu; mę onyemonye -nođu epfu l'unu eme ree; kèle ono bu-kwapho gę nna phę ndiche pfuru kę ndu mpfuchiru, shi epfujie iphe, Chileke epfuduru.”

Eye ǫhogu obu
(Mat 5:38-48; 7:12a)

27 “Ole iphe, mu a-karu unubę ndu anu iya nü bu: Unu yee ǫhogu unu obu; unu mejeru onye unu dụ ashị ree. **28** Unu gojero ǫnu-oma nü onye türü unu ǫnu. Unu pfujeru nü Chileke k'onye körü unu ǫnu. **29** Onye chiru ngu eka l'agbagba nchị; dobefuaru iya nchị ǫphuu; teme onye yetarı ngu

uwe-éhu ngu; haa ya g'o yetafua nggafu-eka ngu. ³⁰Nujekwa onyemonye iphe o rworu ngu; tème onye wotaru iphe ngu; ta ajiekwa iya aji iya ozo. ³¹Unu mejeru onyemonye g'q dumunu g'onye ozo mejeru unu.

³²“Teke o buepho ndu yeru unu obu be unu yeru obu kpurumu; ?bu urwu gunu be ono baru unu? Kéle ndu iphe-eji bukwapho ndu yeru phé obu be ephe eyeje obu. ³³Teke o buepho ndu emejeru unu ree be unu emejeru ree; ?bu urwu gunu be ono baru unu? Kéle ndu eme iphe-eji emejekwapho egube ono. ³⁴Teke o buepho ndu unu ele enya l'unu a-nata l'eka phé be unu ejieje ugwo; ?bu urwu gunu be ono baru unu? Ndu eme iphe-eji lejiekwapho ndu eme iphe-eji ibe phé ugwo g'ephe anata iphe, ha g'ugwo, ephe jieru phé. ³⁵O bùchia g'unu yee ohogu unu obu; mejeru phé ree. Unu jieje ugwo wofu iya enya g'obunggo unu aha shii; tème g'unu aburu unwu Okalibe-kangokotaru-nu, bu Chileke; kèle ndu ta amadu iphe-oma yee ndu ejo-iphe be Chileke duchakwaruro odoo. ³⁶Unu bürü ndu obu-imemini ge Nna unu bukwapho.

Agbarwú ndu ozo (Mat 7:1-5)

³⁷“Unu ta agbarwujekwa ndu ozo; ge Chileke etee ekpedu unu ikpe; ophu unu anmajekwa onye ozo ikpe; ge Chileke ataa anmadu unubedula ikpe. Unu gujeru ndu ozo nvu ge Chileke a-gukwaarupho unu. ³⁸Unu nuje nemadzú iphe ge Chileke a-nukwapho unu. Iphe, Chileke e-nwuru ye unu l'eka bu iphe, a tu-jiru atu-ji; tsua ya atsutsu; bya ayo-jia ya ayo-ji; o ji godogodo awushihu awushihu. Kèle oo iphe, unu gude turu nü nwibe unu bu iphe, Chileke e-gude tukwarupho nü unu.”

³⁹O bya anmaaru phé etu su: “Onye atsu ishi ?o kpújeru onye atsu ishi ibe iya töö? ?Ephe taa atukodu dalahü le nsu?” ⁴⁰Onye anwu iphe l'eka nemadzú ta akajekwa onye qonwu iphe l'eka iya enweru enya. Onye eezi iphe bukwa; o -nwutachaa iphe, eezi iya l'oo-bya aha g'onye ono, ziru iya iphe ono.

⁴¹“?Bu gunu kparu iphe, i humaru nwiphe, no onye ozo l'enya; ophu i humaduru ophu ha g'oswebe l'enya nkengu? ⁴²Ozoo; ?denu g'ji-gbè su nwanna ngu g'o gebe g'i mefu iya nwiphe, dumunu iya l'enya; l'eka gubedua ata ahumaduru ophu ha g'oswebe, sweru ngu l'enya nkengu? Gube onye ono bu tuko-l'ehu-atuko-l'obu ono! Vuru uzo mefuadaa iphe ophu ha g'oswebe, sweru ngu l'enya nkengu; g'ji-dumunu ike huma-rweta uzo; mefu nwiphe ophu ha nwanshii, dumunu iya l'enya.”

Oshi mè akpuru iya (Mat 7:16-20; 12:33-35)

⁴³“O tö dükwa okpobe oshi, mijeru mebyi dumunu ejii; ophu o dükwanu ejo oshi, mijeru mebyi, dumunu ree. ⁴⁴Eegudeje akpuru, oshi miru maru egube

oshi, o bụ. A ta awotajekwa akpuru ujiru l'oshi aga; ophu a wotajedu era-nggorobyi l'egbara. ⁴⁵ Okpobe nemadzụ eshijekwa l'okpobe iphe, du iya l'obu; wofuta okpobe iphe. Ejo nemadzụ nodu eshijekwapho l'ego-iphe, du iya l'obu; wofuta ejo-iphe. Kele iphe, oopfu l'onu bụ iphe, jiru iya obu ebu-shihu ebushihu.”

Umadzu labo, akpụ ulo
(Mat 7:24-27)

⁴⁶ “?Bụ gunu bẹ o gude unu nodu ekuje mu Nnajiuphu; ophu unu eme-jedu iphe, mu suru g'unu mee? ⁴⁷ Onyemonye, byapfutaru mu nụ; bya anuma opfu mu bya eme iya ememe bẹ mu e-goshi unu onye o du g'oo ya. ⁴⁸ O du gẹ nwoke, l'akpụ ulo bya ebvumia ali ebvumi; tua ọkpa ulo ọbu le mkpuma. O be teke utso gbaru; mini bya agbapyabẹ ulo ono; ophu o ngakpodaaru iya nụ mè anganga; kele a tịru ọkpa iya l'eli mkpuma. ⁴⁹ Obenu l'onye anụ opfu mu; ophu o medu iya ememe du g'onye kpuru ulo l'elikoru; ophu o waduru ọswa tua ọkpa iya; mini gbapyabẹ iya; o daaro teke ono teke ono dapyashihu; tsua gwogiri-gwogiri.”

**Ewekorohu nwozi
onye-ishi ndu ojogu**
(Mat 8:5-13)

7 ¹Jizosu pfuebekotakpoephō iphe, oopfu; ndu kuru l'eka ono nüma; o bahụ le Kapaniyomu. ²O dürü onye-ishi ndu ojogu ndu Romu, iphe eme nwozi iya; k'ophu oqbyawaa anwụhu. Nwokoro ono bẹ o yeru obu shii. ³Onye-ishi ndu ojogu ono nümaephō kẹ Jizosu; o bya ezia ndu bụ ogerenya ndu Jiu g'ephe je arwọ Jizosu g'o bya adzqo nwozi iya ndzụ. ⁴Ephe byapfutaephō Jizosu bya akwatakpo rwoshia ya ike sụ iya: “Jikonu; nwoke ono bükwa onye gbaru kẹ g'i meeru iya iphe ono; ⁵kele o yeru ndu alị anyi obu; o bụru iya kpuru anyi ulo-ndzukọ anyi-a.”

⁶Jizosu tsorū phē jeshia. Unuphu ibe nwoke ono due ya pho ntse; onye-ishi ndu ojogu ono zia ndu onyà iya g'ephe gbapfu iya je asụ iya: “Nnajiuphu; e jehero eri aphụ k'abyabaya; kele mu ta agbaduru kẹ g'i bataru mu l'unuphu; ⁷ophu mbędúa l'onwomu agbaduru k'akpıritarú ngu ntse. O búa g'i pfua opfu onu; nwozi mu a-dụa iche. ⁸Mu bù onye nō nemadzụ l'eka; o nwekwarapho ndu ojogu, nō mbędúa l'eka. Mu -sụ onye-a g'o jee ọwa-a; l'o jee. Mu -sụ onye ophuu g'o bya; l'o bya. Teke mu suru nwozi mu g'o mee ọwa-a; l'o mee ya.”

⁹Jizosu nüma iya; nwoke ono du iya biribiri. O ghakobé bya asụ igwe ndu ephe l'iya swi: “Mu suru-a; l'alị Izurelu kpónu bẹ mu ta ahümakwaru onye kwetaberu egube-a.”

¹⁰Ndu e ziru lwaphutashia azu l'unuphu; nwozi ono wekorohuchawaa ree.

**Jizosu emete nwatibe nwanyi,
ji iya anqedu**

¹¹O rwua lę nchitabohu iya; Jizosu tüğbuja jeshia m kpükpu, aza Nenu. Ndu etsoje iya nü m e ikpoto ndu ozo tsoru iya jeshia. ¹²O byakubeshie-pho onu-abata m kpükpu ono ntse; a nodu apafutawaa odzu nwoke, bu iya bu ne iya nwa lanu eje elili; tème ne iya ono bürü nwanyi, ji iya anqedu. Igwerigwe ndu shi l'oma m kpükpu ono kwatakpo awu etso nwanyi ono. ¹³Noo ya; Nnajiuphu humaephonwanyi ono; imemini iya du iya. O su nwanyi ono: "Hua eka l'enya! Ta arahé ekwa!" ¹⁴Jizosu bya edenyi eka l'akwata, a pa odzu ono. Ndu pa iya nü pfuru. O su: "Nwokorobya; mu sürü ngu g'i teta!" ¹⁵Onye ono, nwuhuru nü ono gbalihu bya awata epfu opfu. Jizosu seru iya ye ne iya l'eka.

¹⁶Ndzu rwutakota phē g'ephe ha l'eka ono. Ephe jaahaa Chileke ajaja su: "Okalibe onye mpfuchiru Chileke afataru anyi-o! Chileke kpapputaa-kwaru ndibe iya-o!"

¹⁷E pfudzuru kę Jizosu l'alii Gálili l'ophu m e l'alii ndu bupheru phē mgburugburu.

**Ozi, Jiønu onye emeje baputizimu
ezi g'e zia Jizosu
(Mat 11:2-19)**

¹⁸Ndu etsoje Jiønu kókotaru Jiønu iphemiphe ono. ¹⁹Jiønu bya ekua ndu etsoje iya nü umadzu labo bya ezia phē g'ephe je ajia Nnajiuphu su iya: "?Bu ngu-a bu onye obu, abya nü obu? Tō? Bu g'anyi lee enya onye ozo?"

²⁰Ndu ono byapfuta Jizosu bya asu iya lę Jiønu onye emeje baputizimu ziru g'ephe bya ajia ya su iya: "?Bu ngu-a bu onye obu abya nü obu? Tō? Bu g'anyi lee enya onye ozo?"

²¹Teke ono bę Jizosu eme g'igwerigwe ndu iphe eme wekorohu; me-kpoo ndu ejo iphe-ememe eme; m e ndu obvu eme; mewaro igwerigwe ndu ophu atsu ishi, o mekwarupho; ephe phüahaa uzo. ²²O su ndu ono, Jiønu ziru ozi ono: "Unu je akaru Jiønu iphe, unu humaru; waa iphe, unu númaru. Unu su iya lę ndu atsu ishi l'aphüwaa uzo; ndu eniyeni nodu ejewaa ije; ndu ekpenta wekorohuwaa; ndu ada nkuchi nodu anwaa iphe lę nchi; ndu nwuhuru anwuhu bę e mewaru; ephe teta dzuru ndz; a nodu asàru ndu ükpa ozi-oma ono àsàsà. ²³Su-a; ehu-utso bę a goru nü onye onoya, mu taa budituru upfu adu l'okpa."

²⁴Ndu ono, Jiønu ziru ozi ono tüğbuephon; Jizosu wata epfuru ikpoto ndu ono kę Jiønu su phē: "?Bu gunu bę unu jeru l'echiegu je ahümä? ?Bu ekperema, pherephere enwunga? ²⁵?Bukwanu gunu bę unu jeru ahümä? ?Unu jeru ahümä onye gbaphuru erekwa? ?Unu ta amadu lę ndu

kwarụ g'oke-amadụ bya eburu eriji ẹpho; anguji ẹpho bę dęgbaa l'unuphu ibe eze? ²⁶?Buhunu gunu զո bę unu jeru ahuma? ?Unu jeru ahuma onye mpfuchiru Chileke tọo? !hee! Qo ya bụ onoya! Mbụ-a; onye unu hụmaru bükwa onye gbę ka onye mpfuchiru Chileke shii mebyi akaka. ²⁷Qo ya bụ onye ono, Chileke pfuru opfu ehu iya l'ekwo-opfu iya sụ: ‘Onye զwa-a bụ onye-ozi mu, mu e-zì g'o vuru ngu չո; je abooru ngu չո l'iphu.’^j ²⁸Ge mu kakwaru unu: o tọ dükwa onye kabakpoo Jionu l'iphe, bükpoo iphe, nwanyi nwụru anwụnwu; obenu l'onye bükpoo ya bę a gbékpo su l'enya kachaa alwalwa l'eka Chileke bụ eze bę gbékwa ka Jionu.”

²⁹Ikpotu ndu ono g'ephe ha mækpo ndu ana akíriko nüma iphe, Jizo-su pfuru bya etua Chileke onye pfüberekoto ẹpha l' Jionu mecharu phę batutizimu. ³⁰Obenu l' ndu Fárisii waa ndu maru ekemu jíkaru uche Chileke l'onwophę bya aburu ndu Jionu emeduru batutizimu.

³¹Jizosu su phę: “?Bụ gunu bę mu a-turu ogbo-a yeru; bükpoo gu-nu bę ephe dù g'ọ ya? ³²Ephe dù g'ünwegirima, nọ l'edupfu eku nwibe phę oku asuje: ‘Nta bę anyi phürü unu ụpyi; ophu unu ekwedu ete ebvu. Anyi rwua erwubvu; ophu unu ekwedu ara ékwa.’ ³³Noo kele Jionu onye emeje batutizimu bę byaru nụ; ophu o dudu iphe, ookweje eriri; ophu o ngüdu mée; unu su l'obvu eme iya. ³⁴Abubu-Ndiphe byakwanu; bya anodu eri angu; unu su g'e lenu l'o bụ erekpi; bürü onye nggaga mée; bürü ḥonyà ndu ana akíriko mę ndu iphe-eji. ³⁵Ole ndu kwetarụ kę mmamiphe Chileke; l'egoshi l' mmamiphe iya bụ iphe, pfuru oto.”

Jizosu akpafu ibe Sayimonu; onye Fárisii

³⁶Tobudu iya bụ; onye lanu l' ndu Fárisii seeru iya ębyaa. O bya eje ibe onye Fárisii ono bya anodu kę nri ono. ³⁷Nwanyi ovuqba, shi l'ime mkpụ-kpu numaephō l'o nọ l' nri l'ulo onye Fárisii; o gude mgbere manu, eshi mkpọ teme o nodu ere ire shii ³⁸gude bya apfuru iya l' mgboru ọkpa; wata akwashị enya-mini. O nodu akwashị Jizosu enya-mini l'okpa bya egude ęgbushi, nọ iya l'ishi gude ehucha iya ya; etsutsu iya ọnụ l'okpa bya eworu manu ono, eshi mkpọ ono wụa ya ya. ³⁹Onye Fárisii ono, shiru iya ite ębyaa ono humae ya pho; o rịa su: “Ọme nwoke-a bụ onye mpfuchiru Chileke eviya; mę o manṣrua onye nwanyi-a, l'edenyi iya eka-a bụ; maru g'oomebe iphe-eji kparu.”

⁴⁰Jizosu su iya: “Sayimonu; o dürü iphe, mu e-pfuru ngu.”

Sayimonu su iya: “Pfunaa ya; O-zì-iphe.”

⁴¹Jizosu su iya: “Nwoke lanu jieru ụmadzu labo ugwo. Onye ophuu bę o jieru ụkporo pangu labo l' pangu iri. Onye ophuu bę o jieru pangu ise kpuru. ⁴²O nonya; ophu ephe adudu ike pfua ya ugwo ono. O paru ugwo ono hakotaru phę ęphenebo. ?Bụ onye ole bę a-ka iya eye obu l'ęphenebo ono?”

⁴³ Sayımonu su iya: “Mu arıkwa l'qo onye ophu o haru ophu ka shii pho.”

Jızosu su iya: “I pfuru ree!” ⁴⁴ O bya aghaa enya l'eka nwanyi ono no bya asu Sayımonu: “?I humaru nwanyi-a? Mu bataru ulo ngu; ophu i keduru mu mini ge mu saa okpa; ole nwanyi-a gude enya-mini saa mu okpa; bya egude egbushi iya huchaa ya. ⁴⁵ Ophu i tsutsuduru mu onu; ole eshinu mu bataru be nwanyi-a gudee mu pho etsutsu onu l'okpa. ⁴⁶ Ophu i wüduru mu manu l'ishi. Obenu le nwanyi-a gudeephoo manu, eshi mkpo; bya ere ire shii, awu mu l'okpa. ⁴⁷ O ya bu ge mu karu ngu: a guru nwanyi-a nvu likpoto iphe-eji iya. O buru iphe ono meru g'o gude o yee mu obu shii. Obenu lonye a guru nvu l'iphe, ha nwanshii; eyeje obu nwanshii.”

⁴⁸ O su nwanyi ono: “A gúwaru ngu nvu l'iphe-eji ngu g'o ha.”

⁴⁹ Ndu ephe l'iya eri nri wata epfupfu su: “?Bü onye baa? Onye ophu agujefuaru nemadzü nvu l'iphe-eji.”

⁵⁰ O su nwanyi ono: “Ekweta, i kwetarü nkemu dzowaru ngu. Laa l'ehu-guu.”

Unwanyi, l'etso Jızosu

8 ¹Ntsolohu teke ono kwapho; Jızosu tuko mukpukpu le mukpukpu jephekota; ²ara ozi-oma k'eka Chileke bu eze ono arara; bya epfu iya epfupfu. Yee ume-dzu iri l'eo ono swíkpoerupho; ³mékpoo uwanyi, o haru mee g'ephe wekorohu l'obvu, eme phé nu; me iphe-ememe mmanu. Unwanyi ono, ephe l'iya swigbaa ono bu Meri ophu eekuje onye Magudala; onye Jızosu chifuru obvu esa l'ehu; ⁴waa Jiwana, nyee Kuza ophu bu iya l'eyeru Herodu eka l'achikobe eku iya waa Suzana; waa ikpoto ndu ozowaro. G'ephe ha gude iphe, ephe nweru ejeru Jızosu phé ozi.

Onye agha mebyi iphe

(Mat 13:1-9; Mak 4:1-9)

⁴O be teke ikpoto nemadzü zakoberu; ndu shi le mukpukpu wu-pfuta iya; o nmaaru phé etu su phe:

⁵“Nwoke jeru l'egu atu mebyi iphe iya. O nodu atu mebyi iphe ono; o haru daa laguga gbororo; a zopyashia ya l'okpa teme enu bya atutua ya. ⁶O dürü ndu ophu daru l'epfu; efufu, oofuta o nwülwashihi nwüshihu; kele mini ta adudu l'epfu ono. ⁷O dürü ndu ophu daru l'eka akpuru obvu no l'ime alii; ephe l'obvu ono tuko vutakota. Obvu ono kpabushia ya. ⁸O dukwarupho ndu ophu daru l'eka alii du ree bya evushia; bya amia gbaa mgburugburu ugbo ukporo ise.”

O pfunya nno bya ara ya arara su: “Onye nweru enu-nchi, l'anu iphe; numakwa iya!”

Iphe, meru g'o gude Jızosu

nodu egudeje etu ezi iphe

(Mat 13:10-17; Mak 4:10-12)

⁹Ndu etsajo iya nu jia ya iphe, etu ono bu. ¹⁰O su phé: “Oo unubedua be Chileke meru g'unu maru iphe, e shi domigbaa edomi, bu iya bu k'eka

Chileke bụ eze; obenu lę kę ndu ozo bę a tükoru anmaru phę l'etu etu; g'qoburu ẹphe -lee ẹnya nta lee imo; o tọ dudu iphe, ẹphe ahuma; teke ẹphe nümachaaaru nta nüma imo; o tọ dudu ọphu aga phę nchi.”

**Iphe, etu onye agha
mebyi iphe ono bụ**
(Mat 13:18-23; Mak 4:13-20)

¹¹Sụ-a; waa iphe, etu ono bụ baa: “Mebyi iphe ono bụ opfu Chileke. ¹²Ndu ọphu daru l'aguga gbororo bụ ndu ọphu nümachaaaru iya nụ; Obutuswe bya anafu phę mebyi opfu ono, a kuru l'ime obu phę ono; g'ephe te ekweta g'a dzoo phę. ¹³Ndu ọphu daru l'epfu bụ ndu ọphu bụ teke ẹphe nümaru opfu ono bę ẹphe natakpooru iya l'ehu-ütso; ole o tọ gbaduru phę ogbarabvu l'obu; ẹphe kwetaephö; kpoo nwüpfu nwanshii; o beephö teke ọhutama byapfutaru phę; ẹphe gwobe iya. ¹⁴Ndu ọphu daru l'ekä akpuru obvu nō l'ime ali bụ ndu ọphu nümachaaaru iya nụ; ẹphe jenyaa l'uzo phę ono; oke egomunggo; waa ẹku; waa iphe-ütso ọphu dù lę ndzụ phę kpamuka phę ẹhu; ọphu o dudu iphe, ozi-oma ono meru phę l'ehu. ¹⁵Ndu ọphu daru l'okpobe ali; noo ndu ọphu bụ ndu nümaru opfu ono bya egude ọkpobe obu ọma gudeshia ya ike-ike. Ẹphe taa nshi pfukashia opfu Chileke ono ge ndu ozo kweta.”

Oróku, e yero ọku kpuchia iphe
(Mak 4:21-25)

¹⁶“O to dükwa onye abujeru; o -yechaa ọku l'oróku l'o woru iphe kpuchia ya; ọzoo l'o woru iya nwua lę mkpula iphe, aazę azee. Eedobeje iya l'iphe, aapfubeje oróku g'onyemonye, bataru nụ a-hümä iphóró iya. ¹⁷Kele ọ to dudu iphe, e domiru edomi, e tee mechadaa mee g'a madzuru; ọphu o dudu iphe, eeme lę mpya, e tee mechadaa mee g'a madzuru.

¹⁸“Unu kwabéru onwunu ẹnya l'iphe, unu anụ lę nchi; kele iphe, bụ-kpoo onye nweru nụ bę ee-yebaraar l'ophu o nweru. Onye ete nwedu nụ bę nwophu o dobesu lę ya nweru bę aa-gbenu natafua ya nụ.”

Ne Jizosu yee unwune iya
(Mat 12:46-50; Mak 3:31-35)

¹⁹E mechaa; ne Jizosu waa unwune iya bya abyarwuta ẹka ono. Ọphu ẹphe adudu ike jekube iya; kele nemadzụ dù igwerigwe. ²⁰A sụ iya: “Ne ngu yee unwune ngu nökwa l'etezi eku ngu.”

²¹O sụ: “O to nwekwa onye ozo, bụ ne mu; ọzoo unwune mu; gbahaa ndu nümaru opfu Chileke ono bya eme iya ememe.”

Jizosu abyanyị oke akpara-mini
(Mat 8:23-27; Mak 4:35-41)

²²O be ujiku lanụ; Jizosu yele ndu etsoje iya nụ bahụ l'ugbo. O sụ phę: “Unu g'anyi dafu azu eze-enyimu azu iya ọphuu.” Ẹphe kporu ugbo

jeshia. ²³Ephe kponyaa; mgbenya tu Jizosu. Oke pherephere gude oke akpara-mini bapfuta phē l'echi ogbu mini ono. Mini wujiahaa ugbo-a; ndu ono nma l'agaga. ²⁴Ephe je ekutee Jizosu su iya: “Ọnyibe! Ọnyibe! Ugbo abyakwaa anyi ekpukpu!”

O gbalihu bya abaarụ pherephere mba; baarụ oke akpara-mini mba; o bụru bugemu. Ekameka daa nyonyoronyo. ²⁵O su phē: “?Denuhunu ekwekwe obu, unu kweru obu?”

Ndzu guahaa phē. Ephe gude ẹhu anmanma wata epfu su: “?Bụ egube nemadzụ gunu baa? Onye ọphu asuje pherephere yee mini l'o waa iphe, ephe e-me; ephe emee g'o pfuru.”

Nwoke, Ọbvu eme
(Mat 8:28-34; Mak 5:1-20)

²⁶Jizosu phē bya akpo-rwua alị ndu Geresa, nō ghaaru Gálili iphu. ²⁷Afuta, ọofuta l'ugbo; nwoke, Ọbvu eme, shi l'ime mkpukpu gbapfuta iya. Nwoke obu nökpowaru ọdu o yeberu uwe l'ehu; ọphu o budu l'ulo; o bụru l'eka eeli-je nemadzụ bē o bu. ²⁸O húmaephō Jizosu; o daa kpurumu l'iphu iya; bya echia mkpu su: “Jizosu! Nwa Okalibe-kangokotaru-nụ, bụ Chileke! ?Bụ gunu bē mu lę ngu jigba? Mu arwołwa ngu arwɔrwo; ta anuṣhiṇu mu aphu.” ²⁹Jizosu kahawarụ Ọbvu ono g'o fūta nwoke ono l'ehu; kēle tekenteke bē o kparwutawaru iya l'ehu. A t̄a ya mkporo l'okpa yele eka; chee ya nc̄he. O nodu atukoje iphe ono gbabushia; Ọbvu ono emee ya; l'o sahụ laa l'echiegu.

³⁰Jizosu bya ajia ya su: “?Iiza gunu?”

O su l'epha iya bụ Ụnubuku; kēle Ọbvu dū igwerigwe buru iya l'ehu. ³¹Obvu ono t̄uko rw̄o Jizosu su g'o t̄o sükwa phē g'ephe wülahu l'iduma, enwedu óhū.

³²O d̄uru ikpoto ezi, akpa nri l'aguga úbvú l'eka ono. Obvu ono g'ephe ha rw̄ahaa ya g'o kwe g'ephe wuba ezi ono l'ehu. O ya bụ; o su g'ephe wubanu. ³³Obvu ono wufuta l'ehu nwoke ono je awuba ezi ono l'ehu. Ikpoto ezi ono shi l'aguga úbvú ono phota ọso; gbaa kpurukpuru gbazeta je awuda leze-enyimu ono; mini rigbushia ya.

³⁴Ndu eche iya nụ húmaephō iphe, meru nụ; ephe gbakashihu je epfu-kashia ya l'ime mkpukpu mē l'oma obegu. ³⁵O ya bụ; a wuru jeshinaa ahuma iphe, meru nụ. Ephe byapfuta Jizosu; ephe bya ahuma onye obu, Ọbvu shi l'ehu wufu obu g'o nō-kube Jizosu. O d̄wanu iche; yewanu uwe l'ehu; ndzu guahaa phē. ³⁶Ndu húmaru iphe, meru nụ kotoru phē g'e gude mee onye ono, Ọbvu shi eme ono o wekorohu. ³⁷O ya bụ; ndu bupheru mkpukpu Geresa mgburugburu rw̄ahaa Jizosu g'o lufuru phē l'alị; kēle ndzu-agugu rwutaru phē. Jizosu bahụ l'ugbo laphushia azu. ³⁸Nwoke ono, a chishiru Ọbvu l'ehu ono rw̄ahaa Jizosu g'e yee ya nodu.

Ọphu Jizosu ekwedu; bya asu iya: ³⁹“Te etsoshiru mu. Laa ndu unu je akọo eze iphe, Chileke meru ngu.”

Ọ tugbua je etsoru mkpukpu ono mgburugburu ara eze iphe, Jizosu meru iya arara.

**Nwa Jiayirosu me nwanyi,
nso eme mkpurumkpuru**
(Mat 9:18-26; Mak 5:21-43)

⁴⁰Jizosu lwaepho; ikpoto ndu kuru leka ono nata iya okpobe anata; kele onyemonye echewaru iya echeru. ⁴¹Qoduru nwoke lanu, aza Jiayirosu, bu onye-ishi ulo-ndzuko. Q bya adaa Jizosu le mgboru okpa; bya arwo iya; eyeru iya eka lali go bya ibe iya. ⁴²Ishi iya bu liphe, nwoke ono nwutaru bu mgbawali lanu kpurumu, nowaru iphe, ha g'apha iri lebo. Nwata ono nodu abya anwuhu.

Jizosu tsoru iya jeshia. A nodu awu gidigidi akpa mkpa; ekpo iya eka labo. ⁴³Q dukwarupho nwanyi, nso-nwanyi mewaru mkpurumkpuru apha iri lebo, yi le ndu ono. Nwanyi ono tukowaru iphemiphe, o nweru mephushichaa leka ndu eme obvu; ophu o dudu onye ophu metaru iya nu. ⁴⁴O shia Jizosu azu pyobata bya edenyi onu uwe iya eka; nso nwanyi ono meepho bugengu. ⁴⁵Jizosu su: “?Bu onye denyiru mu eka?”

Ophu o dudu onye kweru lo ya. Pyita su iya: “Ha! Onyibe; igwe oha-a ekpo ngu eka labo egube-a; i nodu aji onye denyiru ngu eka.”

⁴⁶Jizosu su: “Qoduru onye denyiru mu eka; kele mu mawaru like shi mu lehu lufu.” ⁴⁷Nwanyi ono nonyaa bya amaru le ya tee domikotadu onwiya; o gude ehu anmanma bya adaa ya kpurumu liphu; bya araa ya arara liphu oha iphe, kparu iphe, ya denyiru iya eka; bya epfukwaapho ge ya gude wekorohu teke ono teke ono. ⁴⁸Jizosu su iya: “Nwada mu; ekweta ngu mewaru i wekorohu. Laa lehu-guu!”

⁴⁹Tobudu iya bu; Jizosu kpukwaduru-a opfu lonu; nemadzu shi libe onye-ishi ulo-ndzuko pho bya asu yebueda ono, bu onye-ishi ulo-ndzuko ono: “Hakwaa O-zi-iphe; te epfuchiékwa iya nchi; le nwa ngu nwanyi nwuhuakwaru.”

⁵⁰Jizosu numa iya bya asu iya: “Ta atsushi ebvu! Qo 'epho g'i kweta! I -kwetawaa be nwa ngu a-duya iche.”

⁵¹Jizosu byarwutaepho unuphu; ophu o dudu onye o kwekwaduru ge yee ya swiru bahu lulo; gbahaa Pyita; waa Jionu; waa Jiemusu; waa ne le nna nwata ono. ⁵²Onyemonye tuko echi mkpu; akwa ekwa nwata ono. Jizosu su: “Unu ta arashi ekwa; kele o to nwuhuduru anwuhu. Qo mgbenya be ooku.”

⁵³Ephe ze iya ochi; kele o doru phe enya le nwata ono nwuhuru anwuhu. ⁵⁴Q bya eseta nwata ono leka bya ekua ya su: “Nwata! Teta!”

⁵⁵Nwata ono lwaphuta azu lekpu iya. O kwolihu. Jizosu su g'a nu nwata ono nri g'o ria. ⁵⁶Q du ndibe phe biribiri. Q su g'o to dukwu onye epho e-furu iphe ono, meru nu ono.

**Jizosu ezi ndu-isho-ozu iri l'ębo
g'ephe je epfua opfu Chileke
(Mat 10:5-15; Mak 6:7-13)**

9 ¹Jizosu bya ekukobę ụmadzu iri l'ębo ono l'ęka lanu; bya eyeru phę okpukpu-ike g'ephe gudeje ike chishije obvu g'o duhabe; waa g'ephe meje ge nemadzụ wekoroju l'iphe, eme iya nü. ²O bya ezia phę su g'ephe je araa k'ęka Chileke bu eze arara; waa g'ephe mee ndu iphe eme g'ephe wekoroju. ³O su phę: “Unu ta adukwa iphe, unu e-gude gbeshi ije unu. Unu ta apakwaru oshi-mpalęka; ọphu unu apakwaru ękpa. Unu te egude-kwa nri; ọphu unu egudekwa okpoga. Ophu unu eyekwa uwe n-yekwasę. ⁴Unuphu, unu bahukpowaru; unu nođuekwapho l'ęka ono. Unu -shi l'ęka ono unu ejeshia mkpukpu ozy. ⁵Ęka unu jeru; a -jika unu; unu lufuta lę mkpukpu ono jıshia urwuku ǫkpa unu g'o bụru iphe, l'a-nođu agba phę ekebe.”

“Ephe tıgbua je ejepheahaa lę mkpukpu lę mkpukpu; ara ozı-omı ono arara; bya eme ge ndu iphe eme wekoroju l'ekameka.

**Iphe, atufu Herodu ęhu
(Mat 14:1-12; Mak 6:14-29)**

⁷Ochi-oha, bu Herodu nüma iphemiphe ono, emenu ono; o tufu iya ęhu. O dürü ndu sırı l'oo Jıonu tetaru dzürü ndzụ ozy. ⁸Ndu asu l'oo Elayijia tetaru; ndu asu l'oo onye lanu l'ime akahụ ndu mpfuchiru Chileke tetaru. ⁹Herodu su: “Ha! ?Buhunu onye bu onye owa-a, mu anu nkiya egube owa? ?Bu Jıonu-a, mu ziwaru; e je egbuta iya ishi wotaru mu-a; tọo ?buhunu onye?” No iya; Herodu meahaa ge ya e-me hümakpoo Jizosu obu enya.

**Jizosu anu ụnu ụmadzu
iri l'ębo l'ükporo iri nri
(Mat 14:13-21; Mak 6:30-44; Jıon 6:1-14)**

¹⁰Ndu-isho-ozu ono jechaa bya alwaphuta azu bya akokotaru Jizosu iphe, ephe meru. O duta phę; ephe swıru jeshia Bętusayida nwękinyi phę. ¹¹Ikpotı ndu ono nüma iya bya etsoru iya. O nata phę ǫkpobe anata bya awata phę epfurı k'ęka Chileke bu eze; bya emee ndu iphe eme; ephe wekoroju; mbu ndu o bu mkpa.

¹²O be l'uzenyashi; ụmadzu iri l'ębo ono byapfuta iya bya asu iya: “Sıdupo ikpotı ndu-a g'ephe tsoru unuphu l'unuphu l'iphe, bükpo mkpukpu-a, bupheru mgburugburu-a je akpata nri, ephe e-ri; chоo ęka ephe a-kwa; kele ęka-a, anyi no-a bükwa echiegu.”

¹³O su phę: “Unubędua l'onwunu nünu phę nri g'ephe ria.”

Ephe su iya: “Iphe, anyi gude l'ęka-a bükwa ishi buredi ise waa ema labo kpuu; gbahaag'anyi je l'onwanyi je azütaru g'ephe ha nri.” ¹⁴Kele

unwoke, dökwanuru l'eka ono beru l'unu unwoke iri l'ebô l'unwoke ükporo iri.

Jizosu su ndu etsoje iya nü: “Ngwa; unu mee phê g'ephe nodugbaa anoo l'ophere l'ophere; g'ephe noo ükporo ebo-ebo l'iri-iri.”

¹⁵Ephe bya emee g'o pfuru bya emee phê; ephe noduchaa anoo g'ephe hakota. ¹⁶O bya ewota ishi buredi ise ono waa ema labo pho; bya apalia enya imeli kele Chileke ekele kë nri ono; bya eworu iya nyawashia; bya anu ndu etsoje iya nü g'ephe keeru ikpoto ndu ono. ¹⁷Ephe tuko rijichaa epho. A tutukobe ophobia ephe riphodoru; o ji nkata iri l'ebô; mbu ibiribe buredi ono.

Pyita akö onye Jizosu bu
(Mat 16:13-19; Mak 8:27-29)

¹⁸O be teke Jizosu no epfu anu Chileke nwékinyi iya; ndu etsoje iya nü nodukwapho l'eka ono ephe l'iya. O su phê: “?Bukpoo onye be ndiphe asuje le mu bukpoo?”

¹⁹Ephe su iya: “O nwekwari ndu asuje l'i bu Jionu, onye shi emeje ba-putizimu. O nwekwarapho ndu asuje l'i bu Elayijia. Ndu asu l'oo onye lanu lime akahu ndu mpfuchiru Chileke tetaru dzuru ndzu.”

²⁰O su phê: “Unubedua-e; ?Unu sukwanyu le mu bu onye?”

Pyita su iya: “Oo ngu bu Kéreshi obu, shi Chileke l'eka.”

**Epfupfu mbu, Jizosu epfu
le ya e-je iphe-ehuka nwuhu**
(Mat 16:20-28; Mak 8:30—9:1)

²¹O karu phê bya aloroo phê eka le nchi g'o to dukwa onye ephe epfur iphe ono. ²²O su: “Abubu-Ndiphe jefutajekwa iphe-ehuka, du igwerigwe; ndu bu ogerenya; waa ndu-ishi uke Chileke; waa ndu ezije ekemu l'a-jikakwa iya woru iya megbua. O -rwua le mboku k'eto iya Chileke emee ya l'o teta dzuru ndzu ozo.”

²³O su phê g'ephe ha: “Onye o du iya g'o tsoru mu; g'onye ono wofu enya l'ehu onwiya; vutaje oswebe onwu nkiya mboku-mboku vuru tsoru mu. ²⁴Kele onye eme g'o dzoo onwiya ndzu l'e-tuphakwa ndzu iya etupha. Onye gudekwanu opfu ehu mu tuphaha ndzu iya l'a-dzoo onwiya ndzu. ²⁵Mbu ?bu gunu bu urwu, nemadzu ritaru me o -nwekotachaaru iphemipe, no le mgboko-a bya alakwanaa onwiya l'iswi; a nua ya aphu? ²⁶Kele onye iphere Abubu-Ndiphe du; iphere ezi ozi-oma iya du iya; iphere onye ono a-dukwapho Abubu-Ndiphe me o -nodephe l'ogbu-nwijnwii nkiya abya; waa l'ogbu-nwijnwii kë Nna iya; waa ogbu-nwijnwii k'uwu-oyozi iya, du nsø. ²⁷Ole ge mu gbukwaaru iya unu tororo; o dukwaru ndu haru pfuru l'eka-a, ata yidu nwuhu; gbahaa l'ephe humaadaru eka Chileke bu eze.”

Jizosu egbu nwijinwii (Mat 17:1-8; Mak 9:2-8)

²⁸ “A noephō iphe, ha g'abalī የሱስት, o pfuru iphe ono; o bya eduta Pyita; waa Jionu; waa Jiemuṣu je enyihu eli úbvú; jeshia epfuru nū Chileke. ²⁹ O pfu-nyaephō nūnyaephō Chileke; iphu iya gbuchafū; uwe iya chanwehū; gbuahaa nwiiñwii. ³⁰ A bya ele ኃይላ; ndiche labo nođu epfuwaay eyeru iya. Ndu ono bu Mósisu yee Elayijja. ³¹ Ephebedua goshikwarupho onwophe l'ogbu-nwiiñwii imigwe. Ephe nođu epfuru Jizosu k'anwūhu, oo-nwūhu le Jierúsalemu, bu iphe, Chileke tubuwaru l'oo-me iya. ³² Teke ono be Pyita yee ndu ephe l'iya swi kumihuwaru mgbenya. Ephe tehu bya ahūma ogbu-nwiiñwii ya ono waa umatzu ebo ono, ephe l'iya pfuru l'eka ono. ³³ Ndu ono byaephō aha Jizosu; Pyita su iya: የአንድበ; o ደረሰናል ጥሩ ግዢያ ነው ለእካል-አ; ግዢያ ተዋል ሙሉ አቶ: ነኑ አንድበ; ነኑ አለ ስለ ምክንያት; ነኑ አለ ስለ ምክንያት.” Pyita ta amahedu iphe, oopfu.

³⁴O kpukwaduru nno l'onu epfu; urwukpu bya aso-kputa phe. Ndzu guahaa phe g'urwukpu sopyaberu phe ono. ³⁵Olu-opfu shi l'urwukpu ono gbufu su: "Onye owa-a bu Nwa mu nwoke, mu hotaru. Unu numajekwa iphe, oopfu!"

³⁶Olu ono pfuchaephō iphe ono; onye a hūmaru būwari Jizōsu nweki-ya. Ephe nō-kirishia; ophu o dudu onye ephe pfuru iya teke ono; mbū iphe ono, ephe humaru ono.

**Eeme onye Ọbvụ atụ ndapfụ
g'o wekọrohu**
(Mat 17:14-18; Mak 9:14-27)

³⁷O be lę nchitabohu iya g'ephe nyizetachaaru l'eli úbvú ono; ikpoto nemadzụ wụ-pfuta iya. ³⁸Noo ya bụ; nwoke lanụ l'ime ikpoto ndu ono chishia sụ: "O-zì-iphe; jiko lenaa nwa mu-a ẹnya; kele o kwa iya bụ mu nwa lanụ. ³⁹O dürü egube obvu, akparwutaje iya l'ehu; o -bya l'o tua ya ndapfü; k'ophu úphù anoduje atsushi iya l'önü; oomekaadaa ya iphe teme l'o haa ya. ⁴⁰Mu rwoò ndu etsoje ngu nü g'ephe chifu iya; ophu ephe adudu ike."

⁴¹Jizosu su: "Ha-oo! Unubē ogbo ejo okpoma ọwa-a, adudu iphe, unu ekwetaje-a? Bu teke ole bẹ mu a-takpoo nshi gẹ mu l'unu nō-beru? Gu-deeshikwa nwa ngu obu kpiritaru!"

⁴²Nwata ono jepfushiepho Jizosu; obvu ono tuta iya tuta l'alij bya eworu iya gbachia. Jizosu bya abaaarü obvu ono mba; bya emee nwata ono o wekorohu. O duru iya nü nna iya. ⁴³Ephe chikafuchaephö enya ele g'ike dü-be Chileke.

Jizosu epfu iya k'ugbo ẹbo
lẹ ya e-je iphe-èhuka nwụhu
(Mat 17:22-23; Mak 9:30-32)

Q tuko dögbakwada phę-a biribiri mbü iphemiphe, Jizoṣu emegbaa. Q su ndu etsoje iya nü: ⁴⁴ “G'opfu-a bamikwaa unu l'enu-nchi; kele

Abubu-Ndiphe bę ee-mechakwaa kpuru ye ndiphe l'eka.”⁴⁵ Ophu ephe ta amadu iphe, o pfuru; kélé e domiru iya edomi g'o to doshi phe enya. Ndzu nodu agukwanu phe g'ephe e-me jia ya.

Onye kachakpoo shii
(Mat 18:1-5; Mak 9:33-37)

⁴⁶ Ephe wata adzokashi onye kachaa shii le g'ephe ha. ⁴⁷ Jizosu maerupho iphe, du phę l'okpoma bya ekuta nwata nshii pfu-kube onwiya; ⁴⁸ bya asu phe: “Onye gude k'iswi ehu mu nabata nwata nshii, ha egube-a buakwaa mu bę ə nabataru. Onye nabatakwanuru mbedula; buakwanaa onye ono, ziru mu ozi ono bę ə nabataru; kélé ə onye enya kachaa alwalwa le g'unu ha bu onye kachaa shii.”

Onye ata akpoşhidu iphe, anyi eme
(Mak 9:38-40)

⁴⁹ Jionu su iya: “Onyibe; anyi hūmaru onye gude epha ngu achishi obvu. Anyi su iya g'o to meshi l'o too tsodu ngu g'anyibedua.”

⁵⁰ Jizosu su iya: “Unu ta asusshi iya g'o to meshi; kélé onye ata akpoşhidu iphe, anyi eme akpoşhi bu anyi.”

Ndu Samériya ajika Jizosu

⁵¹ O rwutashię ya pho lala l'imigwe; o tıgbua le ya jefutaje Jierúsalemu. ⁵² O haru ndu-ozi zia g'ephe vuru iya uto je. Ndu ozi ono tıgbua bya abahu le mkpukpu lanu, no le Samériya je g'ephe doziaru iya eka oo-zę. ⁵³ Ophu ndu eka ono ekwedu iya anata; kélé o phoberu uto Jierúsalemu. ⁵⁴ Jiemusu; waa Jionu, bu ndu etsoje iya nu hūma egube iphe ono bya asu iya: “Nnajuphu! ?Bu g'anyi karu oku g'o shi l'imigwe bya ekepyashia phę tōo?”

⁵⁵ Jizosu ghakobe bya agbochia phe onu su phe: “Unu ta amakwa egube iphe, unu l'iya l'eme. ⁵⁶ Kélé Abubu-Ndiphe ta abyaduru emebyi ndzu ndiphe; o chia g'o dzoo ndzu.” E mecha; ephe shi l'eka ono tıgbua jeshia mkpukpu ozo.

Ndu e-tso Jizosu
(Mat 8:19-22)

⁵⁷ Ephe jenyaephō l'uto; nwoke lanu su iya: “Nnajuphu; mu e-tsojekpoe ngu pho eje ekameka, iije.”

⁵⁸ Jizosu su iya: “Uphega nwekwaru enú; enù, ephe l'eli nweru ępfune; obenu le Abubu-Ndiphe te enwedru eka oo-dobeje ishi.” ⁵⁹ O su onye ozo: “Tsoru mu!”

Onye k'ono su iya: “Nnajuphu; gę mu jekwa elifua nna mu.”

⁶⁰ Jizosu su iya: “Haa ndu nwuhuru anwuhu g'ephe lia ndu nkephę, nwuhuru anwuhu. Gubedua l'onwongu je epfua k'eka Chileke bu eze g'a numadzuru.”

⁶¹ Onye ọzo sụ iya: "Nnajiuphu; mu e-tsokwaru ngu; ọle ọo gẹ mu je asuadaa ndibe mu g'ephe nokwa-ehu mma!"

⁶²Jızosu su iya: "O-pa-ogu agha ənya l'azü ta ayıkwa l'ozi k'eka Chileke bu eze."

Jiz̄osu agba ndu-ozi iya
ebo-ebo l'oz̄i-oma ono

10 ¹E mechaa; Nnajuphu byakwa bya ahota ụkporo ụmadzu eto l'umadzu iri l'ebô ozo bya agbaa phê ẹbo-ẹbo; su g'ephe vuru iya uzo jekota l'iphe, bukpoo mkpukpu mèkpoo ekameka, yebedua l'onwiya abya ejeye. ²O su phe: "Iphe, a koro l'opfu chashiakwaru; mbu l'o kwata-kpokwaaru ha shii; obenu le ndu-ozi, akpata iya akpata ha nwanshiji. Unu pfuru nu Nnaji, nwe iphe, a koro l'opfu g'o ye ndu-ozi, l'a-byia akpata iya nu. ³Unu tugbua jeshia. Unu lekwa enya: l'unu dükwa g'unwu aturu; mu chjikwaru unu ye g'unu jeshia eka agu jiru ejiji. ⁴Unu te egudekwa edata-akpoga; ozoo edata mmanu; ozoo akpokpa. Unu te ejekwa anodu k'ekwe ekele le gbororo. ⁵Unuphu, unu -bahukpooru; unu vuru uzo su: 'Ge nchi dükwa doo l'unuphu-a.' ⁶Teke nwa nchi-odoo no l'eka ono; nchi-odoo unu aburu nkiya. Teke 'o dudu; l'o lwaphutaru unu azu. ⁷Unu buékwaru-pho l'unuphu ono; rije nguje iphe, bukpoo iphe, ephe nñuru unu; kele onye akanya gbaru k'anata ugwo iphe, o setarü. Unu te ebuphekwa l'unuphu l'unuphu. ⁸Teke unu bahuru mkpukpu; ephe -nata unu ree; unu rijeekwapho iphe, a nñuru unu. ⁹Unu mee g'ehu du ndu iphe eme ike l'eka ono; unu asu phe: 'Chileke abyakwaa aburu eze unu.' ¹⁰Teke unu bahukwanuru mkpukpu; ophu ephe anataduru unu; unu alufu l'oma gbororo iya bya asu phe: ¹¹'Urwuku mkpukpu unu, du anyi l'okpa be anyi jishiakwaru unu-o! O kwa iphe, unu a-maru bu le Chileke abyawaa egoshi le ya bu eze.' ¹²Ole iphe, mu akarü unu bu; oo-kakwaru ndu Sodomu mma mboku ikpe; eme le mkpukpu ono."

Iphe ee-me əha, jikaru nu
(Mat 11:20-24)

¹³“Nshio gube oha Korazinu! Nshio gube oha Betusayida! Kele ome e wotaru iphe-ohumalenyə, e meru l'ime unu mee l'oha Taya yele oha Sayidonus m'ephe eyekwaa uwe-aphu; kpua onwophə ntu ụzenya; gude goshi l'izimanu lwaru phe azu; ephe ghawaa umere Iwapputa Chileke. ¹⁴Ole oo-karu ndu Taya waa ndu Sayidonus mma me Chileke kpeje ikpe eme le g'oo-du unubedua. ¹⁵Gube oha Kapaniyomu! ?O du ngu g'e kulia ngu g'i supfurul' imigwe to? Aa-gbekwanu kwatsua ngu kwarua ngu oku-ali-maa!”

¹⁶O su ndu etsoje iya nü: "Onye nümaru iphe, unu pfuru nümarawu iphe, mu pfuru; onye jikaru unu jikakwari mu pho; tème onye jikakwari nümbeduua buakwaa onye ono, ziru mu ozi ono be o jikaru."

**Ndu Jizosu ziru ozi
alwa l'ehu-utso**

¹⁷Ukporo ụmadzu ẹto l'umadzu iri l'ebu ono jechaa bya egude ehu-utso lwa bya asụ Jizosu: “Nnajiuphu; anyi gude əpha ngu kachaa Ọbvü ike!”

¹⁸O sụ phẹ: “Mu shia ele Nsetanu g'o shi l'igwe ada g'ebemu-igwe. ¹⁹Sụ-a; mu yeakwaru unu ike l'eka g'unu zopyabejehaa agwo l'okpa mē akpi mē g'unu kakota iphe, bükpo ike k'ohogu ono, bụ Obutuswe ike. O tọ dudu iphe, byaru ayị mee unu. ²⁰Ole g'o to bükwaru iphe, ehu iya a-nodu atso unu bụ lunu ka Ọbvü ike; g'ehu tsojechia unu l'e dewaru əpha unu l'ekwo l'imigwe.”

Ehu atso Jizosu
(Mat 11:25-27; 13:16-17)

²¹Lẹ teke ono kwapho bẹ Unme Chileke meru Jizosu; ehu tsomahu iya. O sụ: “Mu ekele ngu ekele Nna, bụ Nnaji igwe yee ali; l'i domiru iphe-a gẹ ndu kwaru ẹnya; waa ndu mmamiphe ta amaru iya; i woru iya goshichia ndu obu phẹ gurù iphóró gẹ k'ünwegirima. Ee! Nna; noo iphe, i mekpoe-raphro g'o dụ ngu; waa g'ootso ngu ọtso ememe iya.

²²“Nna mu yeakwaru mu iphemiphe l'eka. O tọ dükwa onye maru onye Nwa Chileke bụ; gbahaa Nna iya, bụ Chileke. Ophu o dükwa onye maru Nna iya, bụ Chileke; gbahaa Nwa iya; ọzo əpho onye Nwa iya ono hotaru; goshi iya Nna iya.”

²³Jizosu yee ndu etsoje iya nụ nodulepho nwékinyi phẹ; o ghakobe sụ phẹ: “Ehu-utso bẹ a goru nụ unubẹ ndu gude ẹnya unu ahụma iphe-a, unu ahụma-a. ²⁴?Unu maru-a le ndu mpfuchiru Chileke; waa ndu eze, dụ igwerigwe bẹ o gurù egwu ahụma iphe-a, unu ahụma-a; ole əphe ta ahụmaduru iya. O gükwaru phẹ pho anụma iphe-a, unu anụ-a; ole əphe ta anụmaduru iya.”

Ekemu, kpọ-chiru ishi
(Mat 22:34-40; Mak 12:28-34)

²⁵Noo ya bụ; onye lanu, maru ekemu gbalihu gẹ ya gude aji hụa Jizosu ama bya asụ iya: “O-zì-iphe; ?bụ gụnu bẹ mu e-me gẹ mu dzuru ndzụ ojegojo.”

²⁶O sụ iya: “?Bụ gụnu bẹ e deru l'ekwo ekemu? ?I gütarу gụnu?”

²⁷Nwoke ono sụ iya: “Ekwo ekemu sụru: ‘Yee Nnajiuphu, bụ Chileke ngu obu ngu g'o ha. Gude ndzụ ngu g'o ha; mē ike ngu g'o ha; mē uche ngu g'o ha yee Chileke obu. Waa g'i yee nemadzụ ibe ngu obu g'i yero onwongu.’”

²⁸Jizosu sụ iya: “I pfukotaru iya; i -mee nno; l'iinweru ndzụ.”

**Etu k'onye Samériya,
nweru obu ọma**

²⁹Nwoke ono k'uchata iya bya asụ iya: “?O bükwanuru onye bụ nema-dzụ ibe mu Ọbu?”

³⁰Jizosu nmaaru iya etu su: “O dñru nwoke, shi Jierúsalem̄ eje Jieriko. O je evubaa ndu ana nf̄u. Ephe tsua ya iphe tsugbuphodo iya ndz̄u nwanshiji; gbabé iya oto bya aparu iya haa; o nōduwaa mkpokpo ndz̄u. Ephe gbakashijhu. ³¹O dñru ḡo nwñru; onye uke Chileke nōdu aghata l'uzo l'eka ono bya ahñma iya; bya agbangoo ya; shia ñzo ozo; o bñru iya atugbu. ³²Oshilokpa Lívayi ghatashikwaapho l'uzo ono bya ahñmakwa iya ph̄o bya aghangokwaa ya ph̄o. ³³Obenu l'onye Samériya, ejekpooro iphe, ooje ghatashijaru ëka nwoke ono nō bya ahñma iya; imemini iya dñ iya. ³⁴O bya ejepfu iya bya edebechaa ya manu l'ónyá, dñgbaa ya l'ehu; kpuu ya ya mée bya ekechishia ya ya. O bya apata iya tukobe le nkafu-igara iya; bya aparwuta iya ulo ndu ije; bya edobe iya swiru. ³⁵O be le nchitabohu iya; o chifuta shiru labo bya anu onye-nche ulo ndu ije ono bya asu iya: ‘Letakwa iya ñnya. Teke mu lwaru; o -dñru iphe ozo, o phuhaaruu n̄gu; mu a-pf̄ua n̄gu iya.’

³⁶“Bñ onye ole l'ime ñmadzu éto ono be i ríru l'óo ya bu nemadzu ibe nwoke ono, vubaru ndu ana nf̄u ono?”

³⁷Onye eziye ekemu ono su iya: “Oo onye ophu phñru iya obu-imemini ph̄o.”

Jizosu su iya: “Laa; je emeje egube ono.”

Jizosu akpapfuta

Mata yee Meri

³⁸Tobudu iya bu; Jizosu ph̄e kwaseru ejekpoekwapho iphe, ephe eje. Ephe jenyapho l'uzo; o bahu l'oma mkpukpu lanu. Nwanyi, epha iya bu Mata dubata iya ibe ph̄e; ge ya kwaaru iya ebyaa. ³⁹Nwanyi ono nweru nwune nwanyi, epha iya bu Meri. Meri je anodu nonyabe Nnajiuphu; anu opfu iya. ⁴⁰Mata yenükakwanuru ehu l'eme nri. O bya ejepfu Jizosu je asu iya: “Nnajiuphu! ?Tii suđu nwune mu nwanyi ḡo to hashiru mu ozi-a ge mu je nwékinyi mu? Sunu iya ḡo bya eyeru mu éka!”

⁴¹Nnajiuphu su iya: “Mata! Mata! I kñnukaruphotophoto megbushinu-ka onwongu. ⁴²Iphe lanu bu iphe, dñ mkpa kpñrumu. Meri hataakwanaru òkè-iphe ono ophu ka ree. Ophu a nafubaedu iya ya anafu.”

Jizosu ezi g'eepfuje anu Chileke

(Mat 6:9-13; 7:7-11)

11 ¹O be ujiku lanu; Jizosu nōdu éka lanu epfu anu Chileke. O pfughechaé ya ph̄o; onye lanu l'ime ndu etsoje iya nñ su iya: “Nnajiuphu; zinaa anyi g'eepfuje anu Chileke ge Jionu zikwarupho ndu etsoje iya nñ-a.”

²O su ph̄e: “Unu -nōdu epfu anu Chileke; unu suje:

“Nna anyi, bu l'imigwe;

G'e dobe epha n̄gu iche.

Goshinu l'oo gübedula bụ eze.
Gemeje iphe, dù ngu l'uche
l'eliphe;
g'eemeje iya l'imigwe.

³ Nunu anyi nri ntanụ-a;

Nri, a-sujeru anyi eri
mboku-mboku.

⁴ Guaru anyi nvụ l'eka anyi
mesweru ngu.

Ganyi gürü ndu mesweru
anyịbedua.

Te ekwekwa g'anyi nmalahụ
l'ohutama.

Nafutachikwaa anyi g'anyi
ta aba l'eka onye
ejo-iphe."

⁵ Jizosu sụ phē: "Denu g'unu ha onye e-jepfu ḥonyà iya l'echi abalị je asụ iya g'o jie ya ụgwọ ishi buredi ẹto; ⁶ l'onyà iya, shi eka dù ẹnya byaru ibe iya; ophu ya enwedu nri, ya a-nụ iya. ⁷ ḥonyà iya ono gbé l'ime ụlo sụ: 'E pfuchishi mu nchi! Mu gụ-chiwaru ụzo; swobe iya iphe. Mu l'ụnwu mu zewaa azee. Ophu mu agbeshiedu aby a ngu anụ buredi kẹ nta.' ⁸ Gẹ mu kakwaru unu: ọ -bụru l'ọ tọo gbeshidu aby a iya anụ buredi ono kélé ọ bụ ḥonyà iya; l'oo-gudenụ kélé oopfuchi iya nchi; ophu iphere adụdu iya bya anụ iya iphe, ọ byaru asụ g'o nụ iya. ⁹ Noo g'o gude mu sükwanu unu; unu pfua g'a nụ unu iphe; aa-nụ iya unu! Unu chọo iphe; unu a-chọta iya! Unu kụa eka l'ụzo; aa-guharū iya unu! ¹⁰ Kélé onyemonye, sürü g'a nụ iya iphe bẹ aa-nuje iphe; onye chorū nụ l'a-chotaje; onye kuru eka bẹ aa-guhajeru ụzo. ¹¹ ?Denu g'unu ha, bụru nna, onye nwa iya a-sụ g'o nụ iya ema; l'ọ gbé chiru agwo nụ iya; ¹² ọzoo teke ọ sürü g'o nụ iya ekwa-ọku; l'ọ nuchia ya akpi? ¹³ Eshinu unubę ndu bụ ndu ejo-iphe amajeru nụ ụnwu unu iphe, dù ree; ?bucha Nna unu bu l'imigwe ta akabadaa amaru g'oo-me nụ unu Unme-dụ-Nso; mbụ unubę ndu sürü g'o nụ iya unu?"

Eka ike Jizosu shi (Mat 12:22-30; Mak 3:20-27)

¹⁴ O be teke ọzo; ọ dürü nwoke, Jizosu chífurụ ọbvu, bu iya l'ehu, me-ru ẹbe oopfujedu opfu. Kpiridangu-ọbvu ono lufuepho nwoke ono l'ehu; nwoke wata epfu opfu. Ọ dù ikpoto ndu ono biribiri. ¹⁵ O dürü ndu ophu sürü l'ọ ọbvu, bụ Biyelezebolu, bụ iya bẹ bụ onye-ishị iphe, bükpo ọbvu bẹ o gude achishi ọbvu.

¹⁶ Ndu ophu abya agbabəru iya ḥonyà opfu g'ephe gude nmata iya; sụ iya g'o menaarụ phē iphe-ohumalenyə, e-goshi l'ọ Chileke ziru iya eviya.

17 O maerupho iphe, ẹphe ari bya asu phe: "Ali-eze -keha ẹbo; seahaa opfu be o bụakwaa ọla-l'iswi. Nokwapho g'oo-dụ l'unuphu, keharu onwiya ẹbo. 18 Teke o bụkwanu le nkwoaka du l'ibe Nsetanu; ?denu g'ee-me g'alị-eze iya keru; me unu -su l'oo Biyelezebolu be mu gude achishi ọbvụ? 19 O -bukwanu l'oo Biyelezebolu be mu gude achishi ọbvụ; ?bu gunu be ndu k'unu gudekwanu achishi ọbvụ nkephe? O kwa iya bu l'oo ndu k'unu e-goshiwaro unu l'ikpe nmaru unu. 20 Obenu teke o bụkwanu l'oo ike Chileke be mu gude achishi ọbvụ obu; oo ya bu l'o noo iphe, egoshi le Chileke bụakwaa eze l'ehu unu.

21 "Onye ọkpehu du -kwaghe ngwogu akwaghe nođu eche ibe iya nche; ?ti madụ l'o to dudu iphe, eme iphe iya? 22 Obenu teke onye ka iya ike byaru afuaru iya; bya alwụ-kpee ya l'o nata iya ngwogu ono, bu iphe, o doberu enya ono; bya akwaa ivu iya ono kekashia.

23 "Sụ-a; onye mu l'iya ata tuğbaduru bụkwa onye opfu mu; onye mu l'iya ata achikobedu achikobe l'achikakwa achika.

Iphe, akpaję ọbvụ alwa azụ
(Mat 12:43-45)

24 "Teke a chifuru nemadzụ ọbvụ l'ehu; ọbvụ ono etsoru echięgu eka mini adudu aghaphe; acho eka oo-nmę anmee. Teke o jenyaaru; ophu o dudu eka o hụmaru; l'o sụ ge ya laphueshikwa azụ l'akahụ ulo iya-a. 25 Teke o byatashiaru; a zawa iya azaza; dozichaa ya ree; 26 l'o je je achita ọbvụ ęsaa ozy, ka iya njo; ẹphe awụba je eburu iya; ndzụ nwoke ono teke ono abya aka njo; eme le teke mbụ pho."

Okpobe ęhu-ütso

27 Jizosu pfuepho nno; nwanyị lanu l'ime igwe ọha ono chia mkpu sụ: "Ehu-ütso be a goru nụ nwanyị ophu paru ępho-ime ngu bya echee ngu era!"

28 O sụ iya: "Ehu-ütso be gochiaru nụ ndu anumaje opfu Chileke bya eme iya ememe!"

**Iphe-ohumalenyà,
meru l'ehu Jiona**
(Mat 12:38-42; Mak 8:11-12)

29 O be g'ikpoto ndu ono aka shii eje; Jizosu pfuahaa sụ: "Ogbo-nta-a pakpokwaaru njo. Ẹphe acho iphe-ohumalenyà. Ole o to dükwanu iphe-ohumalenyà ozy, ee-goshi phe; gbahaa iphe, meru Jiona. 30 Mbụ-a; oo kwa ge Jiona bụjeru ndu Ninive iphe-ohumalenyà pho bu ge Abu-bu-Ndiphe bu ndu ogbo-nta-a. 31 Nwanyị, bu eze ndu Sheba be a-gbalihu mbokwu ikpe; nma ogbo-nta-a ikpe; kélé o shi l'eka igwe beru; ali beru bya ge ya nüma opfu nkwanemanya Sólomonu. O be nta-a be onye ka Sólomonu

nō l'ēka-a. ³²Tēme ndu Ninive l'a-gbalihu mboku ikpe; nma ögbo-nta-a ikpe; kēle izimanu lwaru ndu Ninive azu; ephe għaa umere; lwapfuta Chileke l'opfu, Jiona pfuru phē; obenu l'onye ka Jiona nō l'ēka-a nta.”

Orōku, dū l'ēhu bū enya

(Mat 5:15; 6:22-23)

³³“O tō dūkwa onye abujeru; o -yechaa ǒku l'orōku l'o woru iya je edomia edomi; ɔzoo l'o woru ite kpube iya. Owojechiaru iya kobe lē nggu-orōku g'onyemoneye, bataru nū ahūma iphóró iya. ³⁴Enya ngu bū orōku, dū ngu l'ēhu. Teke ẽnya doru ngu edodo; ogwēhu ngu abūkotaru ngu iphóró iphóró. Teke ẽnya edoduru ngu edodo; ogwēhu ngu abūkotaru ochii ochii. ³⁵Oo ya bū; letakwa ẽnya; a -nonyakwaa iphóró, nō ngu l'ime gbē bya abūru ochii. ³⁶O -būru l'ogwēhu ngu bükota iphóró; ɔphu o dūkpodaa ẽka oogba ochii; bē oo-nodu enwu enwunwu g'orōku anoduje enwu-a gude nwüberu ngu ǒku.”

Jizosu epfu kē ndu ezije ekemu

(Mat 23:1-36; Mak 12:38-40)

³⁷Jizosu kpükwardurua opfu l'ǒnu epfu; onye Fárisii bya asu iya: “Oshi adūkwa l'ibe mu.” O tsoru iya je anodu k'erri nri ono. ³⁸O dū onye Fárisii ono biribiri l'o to vuduru ǔzo meadaa nsq akwō ẽka; bya anodu k'erri nri. ³⁹Nnajiuphu sū iya: “Unubē ndu Fárisii anoduje asa azu okoro asa azu ochi; ole iphe, unu maru bū ana ndu ɔzo iphe l'ēka ike yee ejo-iphe. ⁴⁰Unubē ndu eswe! ?Tō bqedu ẽka lanu, meru azu, mekwarapho ime? ⁴¹Ole-a; unu woru iphe, nō l'ime okoro waa l'ime ochi meeru ndu ǔkpa iphe-oma; hūma lē nsq a-bvūru unu l'iphemiphe.

⁴²“Nshio unubē ndu Fárisii; kēle unu apfijjechaaru apfūru nū Chileke oke-lanu-l'ǔzo-iri: lagbo; mē olubu; mēkpo iphemiphe, bükpo nwēekwo, eeri eriri; unu agbē haa apfubekoto waa eye Chileke obu. Unu gege apfubekoto; yee Chileke obu; mejekwapho ekemu ɔphu unu emejehawaa.

⁴³“Nshio unubē ndu Fárisii; mbu unubē ndu qoduje g'unu nodu l'ishi l'ulo-ndzuko; teme o nodu aduje unu g'e keleje unu ekele k'iche l'ēka a dū igwe. ⁴⁴Nshio unu; kēle unu dū g'ilu, chihuru echihu, a ta hūmaduru l'enya; a nodu azoje iya ǒkpa; ɔphu a madu l'ime iya rehuru erehu.”

⁴⁵Onye lanu bū onye maru ekemu sū iya: “O-zì-iphe; eshinu iipfu egube ono bē i tūkoakwaru anyi l'ephe abaru mba.”

⁴⁶Jizosu sū iya: “Nshio unubē ndu maru ekemu; kēle unu ewojeru ivu, anyi ērwa boo ndiphe; ole unubedu ta arwūkwa ivu ono g'o ka mma l'oo mkpūshi-eka lanu. ⁴⁷Nshio unubē ndu għe nta-a akpushi ǔlo-ilu l'ēka ndiche unu phē libaaru ndu ephe gbushiru, bū ndu mpfuchiru Chileke. ⁴⁸Oo ya bū l'unu egoshi l'unu kweru l'iphe, ndiche unu phē meru bē dū ree; tēme ẽka unu dū-kwa iya pho; kēle ephe għburu phē egbugħbu; unu nodu akpūshi ǔlo-ilu l'ēka e

liru phē.⁴⁹ Noo iphe, Mmamiphe Chileke pfuru sū: ‘Mu e-zí ndu mpfuchiru Chileke; mē ndu-ozi g’ephe jepfu phē. Ndu ono, mu e-zí ono nweru ndu ophu ephe e-gbu ebugbugu; dżuru ndu ophu ephe a-kpa ēhu mmanu.’⁵⁰ Oo ya bū l’aa-gwata ogbo-a ugwo ochi iphe, bükpo ndu mpfuchiru Chileke ono, ndiche phē shi teke iphè dū gbushita ono;⁵¹ e -shikpoo lē mee Ebēlu jasú lē kē Zaka-ráya, onye e gburu lē mgbaka oru-ngweja Chileke yee eze-ulo Chileke. Sū-a; gē mu gbukwaaru iya unu tororo; o kwa ogbo-a bē aa-gwata ugwo mee phē.

⁵² “Nshio unubē ndu maru ekemu; kēle unu wotawaru ire-igodo ulo mmamiphe. Unu ta abahuduru l’onwunu; tēme ndu eme g’ephe bahū bē unu kpôshiru abahū.”

⁵³ Jizosu bya l’atugbu l’eka ono; ndu ezije ekemu mē ndu Fárisii ono kwatakpo tsoaha ya opfu; tēme ephe nođu akuchashikwa iya pho opfu akuchashi; eme g’o pfua igwerigwe opfu;⁵⁴ eka ephe ege iya g’ephe gbaaru iya ónyà opfu, ephe e-gude nmata iya.

Iphe-ekoje-buredi ndu Fárisii (Mat 10:26-27)

12 ¹ Teke ono kwapho; ümadzu ükporo l’unu zakobewaa l’eka ono; k’ophu ephe azogbaa nwibe phē toli toli. Jizosu karu ndu etsoje iya nū gedegede sū phē: “Unu kwabekwaru iphe-eko-buredi ndu Fárisii enya, bū iya bū tuko-l’ehu-atuko-l’obu, ephe bū. ² O to dukwa iphe, e kpuchiru ekpuchi g’te mechaah kpuhaa ya; ophu o dukwa iphe, e domiru edomi g’te mechaah maru iphe, o bū. ³ Iphe, unu pfuru l’ochii bē aa-nūma l’iphóró; tēme iphe, unu dzuru taba taba l’ime ulo bē aa-ra arara g’onyemonye nūmadzuru.”

Onye aa-tsuje ebvu (Mat 10:28-31)

⁴ “Gē mu kakwaru unubē ndu bū ònyà mu phē: Unu ta tsükwa ndu egbu ogwēhu nemadzū ebvu; ndu bū: ephe -gbuchaa; o to duedu iphe ozo, ephe adū ike eme. ⁵ Gē mu kakwaru unu onye unu a-nođu atsuje ebvu: onye unu a-tsuje ebvu bükwa onye bū: o -gbuchaa ebugbugu; l’o nwekwarupho ike, oo-gude nwuru onye ono chie l’oku-alij-maa. Ee! Mu sürü unu-a; nokwa onye unu a-tsuje ebvu bū ono.

⁶ “?Tobudu ụnwu ogbe ise bū kobo ebo? Ole Chileke ta adukwa ụnwu ogbe mē nanu, o to nyataduru. ⁷ Mbū-a; egbushi, nō unu l’ishi bē o gụ-chaakwaru ogu nanu nanu. Unu ta atsushi ebvu! Unu kagbaa ikpoto ogbe aba lē mkpa; g’o hahabē igwerigwe.”

Epfu l’edzudzu-oha l’ā bū kē Kéreshi (Mat 10:32-33; 12:32; 10:19-20)

⁸ “Gē mu gbukwaaru iya unu tororo; onye pfuru l’edzudzu-oha pfua ya hoo haa lē ya bū nkemu bē mubé Abubu-Ndiphe l’ā-pfukwarupho

l'edzudzu ụnwu-ojozi-imigwe pfua ya hoo haa l'onye ono bụ nkemu.

⁹ Obenu l'onye pfuru l'edzudzu-oha pfua ya hoo haa lę ya ta amadụ mu bę mu a-pfukwarupho l'edzudzu ụnwu-ojozi-imigwe kę Chileke pfua ya hoo haa lę mu ta amadụ onye obu.

¹⁰ “Onyemonye, pfuru Abubu-Ndiphe ejo opfu bę aa-gükwaru nvü; obe-nu l'onye pfubyiru Unme Chileke bę a taa gükwaru nvü.

¹¹ “Teke o bụ l'ephe kpụ unu bya edobe l'ulo-ndzukọ; waa l'iphu ndu-ishii; waa l'iphu ndu govumenti; unu ta ayokwa ọshi iphe, unu e-pfu; ọzoo g'unu e-dobe ọnụ pfua ya gude kpefu onwunu. ¹² Kele Unme Chileke l-e-zia unu iphe, unu e-pfu teke ono.”

**Etu k'onye eze,
bụ onye-eswe**

¹³ Onye lanụ l'ikpoto ndu ono sụ iya: “O-zì-iphe-e! Rwonaa nwune mu g'o kwe gę mu l'iya kee iphe, shi lę nna anyi.”

¹⁴ Jizosu sụ iya: “?Bụ onye meru mu onye ekpejeru unu ikpe; ọzoo onye ekeru unu oke; gübę nwoke ono?” ¹⁵ Jizosu sụ ikpoto ndu ono: “Unu ọtökwa ęhu zehujeru iphe, bükpo iphe, akpatajẹ eye ẹnya l'ęku mgboko-a; l'okpobe ndzụ nemadzụ te eshikwa l'ęku, ọ kpatarụ akpata; g'oohahabé.”

¹⁶ O watarụ phę anmarụ etu sụ: “Nwoke lanụ, nweru iphe; koru opfu; kpata iya iphe, ha shii. ¹⁷ O bya arıahaa l'egomunggo sụ:

“?Denuanu gę mu e-me iya g'ọ tọ duedu ęka aa-kübe iphe-a?” ¹⁸ Mu e-me iya ęgube-a. ‘Mu a-phöka ọba mu phoribebaaru iya g'ọ ka ọsa; l'oo-büyü-roro ęka mu a-kübe mebyi iphe mu; mę iphe, mu nweru enweru.’ ¹⁹ Noo ya bụ; mu asụ ndzụ mu; ęku abyakwaru ngu! Qwa-a bükpokwaa iphe, a-suru ngu eri apha, dụ igwerigwe. Tuta unme nta; ria ngụa g'ehu tsọo ngu ụtsol!” ²⁰ “Ole Chileke şuru iya: ‘Onye eswe! Enyashi-a bę aa-nata ngu ndzụ ngu ono. Iphemiphe-a, i doberu onwongu-a; ?bụ onye e-ri iya?’

²¹ “Noo g'onye akparu onwiya ęku; ọphu o dudu iphe, o bụ l'iphu Chileke dụ bụ ono.”

**Eye Chileke iphemiphe l'ęka
(Mat 6:25-34)**

²² Jizosu sụ ndu etsoje iya nụ: “Noo iphe, mu gude sụ: Unu ta akụ-shi photophoto g'unu e-me ndzụ unu: k'iphe, unu e-ri; ọzoo k'ehu unu: k'iphe, unu e-ye l'ehu. ²³ Kele ndzụ ka nri; teme ogwehu ka uwe aburu iphe. ²⁴ Lewarọ okpoko-óhà, ephe l'eli! Ephe ta akokwa opfu; ọphu o dudu kwa iphe, ephe eje akpata l'opfu; ọphu ephe enwedu ulo ęku; ọphu ephe agbadu ọba; ole Chileke anodujeelaa azụ phę. ?Unu ta amadụ l'unu ka ęnu aburu iphe. ²⁵ ?Denu g'unu ha onye e-gude ayo ọshi; yekwa iphe, ha nwanshị lę ndzụ iya? ²⁶ Qo ya bụ; o -bürü l'unu taa dudu ike eme nwiphe habe nwanshị nno; ?buhunu gụnu meru iphe, unu akụ-phe photophoto?

²⁷Unu lewaro ojimbvu g'oonoduje evu. Ephē te esedu akanya; ophu ephē agbadu oghu k'akwa uwe. Obenu l-e-a; unu hūma gē Sólomonu yeberu uwe, ama mma; ole uwe iya ta amarwuduru g'ojimbvu lanu. ²⁸Teke o bū l-e Chileke eyeje ęswa, nō l'egbudu uwe; l'iphe, bū o -dzūru ndzū ntanu-a; echele l-e woru iya shia ite; ?tō kabadaa unu eye őkpobe uwe? mbū unubē ndu-a, ekwekwe, unu kweru abadu ishi-a! ²⁹Qo ya bū; unu ta anodujeshi akū-phe photophoto iphe, unu e-ri mē iphe, unu a-ngū. ³⁰Q kwa iphe ono bū iphe, őhamoha tükoru ayo őshi iya. Nna unu makwaru-a l-o dū unu mkpa. ³¹Unu chöchia ęka Chileke bū eze! Qo ya bū; iphemiphe ono aburu iphe, ee-yekwaru unu eyekwa.”

Eku imigwe (Mat 6:19-21)

³²“Unu ta atsushi ebvu; unubē үnwu ndokobe aturu, adudu igwe-a; l-o dükwa Nna unu ree őkpobe adudu eme g'unu bükwarupho eze ęka o bū eze. ³³Unu reshia iphemiphe, unu nweru gude mee iphe-oma. Unu meeru onwunu ękpa okpoga ophu taa kahudu akahu; kparu ęku unu dobe l'imigwe; ęka o tō lwdū alı alwalwa; kèle ndu-oshi te ejedu iya; ophu mkpu atadu iya. ³⁴L-o kwa ęka ęku ngu, kachaa ngu mkpa nō bē obu ngu a-nodukwapho.”

Ndu ozi, nwu ęnya

³⁵“Unu lishia anamū unu ike; g'óku dükwapho l'oroku unu. ³⁶Unu adu g'unwokoro, nwu ęnya echeru nnajuphu phē g'o lwa ekele-nwanyi, o jeru; g'ephe a-guhakeberu iya үzo mē o -bya bya akua ęka l'üzo. ³⁷Ęhu-utso bē a goru nū ndu-ozı ono, nnajuphu phē l'a-byatashia; ephe anwuru ęnya. Gē mu gbukwaaru iya unu tororo; oo-rükotakwa onwiya sū phē g'ephe nödu anqo gē ya kwaaru phē őkpobe ębyaa. ³⁸Q -bürü l'echi abalı bē o byapfutaru phē nno; ozoo l'iphe-pha ęnu; ephe nwükwaduru ęnya; l'o bürü phē iphe ęhu-utso. ³⁹Ole-a; unu makwarupho l'ome oke, bu l'unuphu maru teke iphuru aby aibe iya; mē o nwükwaru-a ęnya; k'ophu o to kwekwani g'iphuru ono tsufua үlo iya bata. ⁴⁰Unubedula l'onwunu; unu kwabékwapho ęnya; kèle Abubu-Ndiphe l'a-byakwa teke unu te eledu ęnya iya.”

Nwozi, e gude ire iya ęka (Mat 24:45-51)

⁴¹Pyita sū iya: “Nnajuphu-e! ?Bü anyibedua bē i nmaru etu őwa-a gedede tō oha?”

⁴²Nnajuphu sū: “?Bü onye bū nwozi, e gude ire iya ęka; tème o bürü onye kwaru ęnya? Qo ya bū onye ono, nnajuphu iya doberu l'unuphu g'o nujeru iya ndibe iya nri l'o rwùbèrù iya. ⁴³Ęhu-utso bē a goru nū nwozi

ono mē ọ -buru lē nnajuphu iya a-lwa bya bya ahūma l'oome iphe ono, o ziru iya ono. ⁴⁴Gé mu gburkwaaru iya unu tororo; nnajuphu ono e-wo-kwaru iphemiphe, o nweru enweru ye nwozi ono l'eka. ⁴⁵Obenu teke nwozi ono rịru sụ: ‘Haa! Nnajuphu mu anóakwaa ọdu alwalwa’; bya awata etsukashi ndu-ozi nwoke ono iphe: unwoke mē ụnwanyi; wata eri g'ọ dū iya; ngüahaa mée; o tsüahaa ya. ⁴⁶Nnajuphu iya ono a-lwakwa mbóku, o to ledú ẹnya iya waa teke ọ tọ madú bya agwaa ya ọchi; woru iya gwakóbe lē ndu e gudedu ire phé eka.

⁴⁷“Onye-ozi, machaarú uche nnajuphu iya; ophu ọ kwakobeduru eka; ọzoo mee iphe, bù uche nnajuphu iya bẹ ee-chishi echachi ike. ⁴⁸Obenu l'onye ata amadú uche nnajuphu bya emeta iphe echachi bẹ ee-chipe iphe. Onyemonye, a nñuru iphe, ha shii bẹ ee-le ẹnya iphe, ha shii l'eka iya. Onye e yekwanluru iphe, ha shii l'eka bẹ aa-jikwapho ají iphe, kabaa shii.”

Jizosu agbaghashị ndiphe (Mat 10:34-36)

⁴⁹“Iphe, mu byaru bükwa atụ ọku l'eliphe; mbụ l'ọ dū mu g'a sụ l'ọku ọbu etsuwaa etsutsu! ⁵⁰Obenu l'o nweru baputizimu, ee-me mu. Obu akue mu pho phoophoophoo; mbụ jasụ teke e meadaru iya. ⁵¹?Unu dobesụ lē mu byaru eme gẹ nchị dū ndiphe doo? Aawa! Iphe, mu epfurú unu bù l'iphe, mu byachiaru bükwa mgbaghashị. ⁵²Kele e -shi nta-a bẹ unuphu, ụmadzu ise bu bẹ a-gbaghashihuepho. Ụmadzu ẹto aburu ọhogu ụmadzu labo; ụmadzu labo aburu ọhogu ụmadzu ẹto. ⁵³Ephe a-gbaghashihu: nna aburu ọhogu nwa iya; nwa aburu ọhogu nna iya. Ne aburu ọhogu nwa-nwanyi; nwa-nwanyi aburu ọhogu ne iya. Ne ji nwamgboko aburu ọhogu nyee nwa iya; nyee nwa aburu ọhogu ne ji iya.”

Amaru gẹ mbóku gbaru (Mat 16:2-3)

⁵⁴Ọ sükwapho ikpoto ndu ono: “Qobujeru teke unu húmaru eka igwe rwuru erwurwu l'uzo ẹnyanwu aríba; unu asu l'igwe e-dze nwa yegeyege mini; l'qoduepho nno. ⁵⁵Teke pherephere shi l'uzo ndohali wata ezizi; unu asu l'qanawu abyawaa; l'ọ dū g'unu pfuru. ⁵⁶Unubé ndu ono, bù tuko-l'ehu-atuko-l'obu ono. Unu aduje ike lee ẹnya l'eli lee l'alí; kota gẹ mbóku gbaru. Obenu ?bụ gụnu kparu iphe, unu amadú kọ iphe, nta-a dū g'ọo ya?”

Edoshi opfu (Mat 5:25-26)

⁵⁷“?Bụ gụnu bẹ o gude ophu unu achijedu idzu l'ime obu hoṭa iphe, pfuru qto mee? ⁵⁸Teke onye gbaru ngu erekwo kpụ ngu eje l'ulo-ikpe;

kukebe ęhu g'unu l'iya doshia l'uzo; g'o tó kpuru ngu je anu onye-ikpe; onye-ikpe e-woru ngu ye l'eka ogbogu; ogbogu eje atua ngu mkporo. ⁵⁹Ge mu gbukwaaru iya unu tororo; i tì yíkwa fúta afúta l'eka ono jasú teke i pfueberu iphe, e gburu ngu pfúa pfúa afú iya.”

Izimanu alwa azu զoo ոla-l'iswi

13 ¹O dürü ndu no l'eka ono teke ono, pfuru Jizosu kę ndu Gálili, Payileti gbushiru ęka ęphe no agwa iphe; mee phé gwakobé lę mee iphe, e gude agwa iphe. ²O su phe: “?Unu dobesu lę ndu Gálili ono kakota ndu Gálili ozo abu ndu eme iphe-eji opfu l'e gburu phé egube ono. ³Mu su unu: Waawaa-o! Teke o bu l'izimanu iphe-eji unu ta alwakotaduru unu azu; unu Iwapfuta Chileke be unu a-lakotakwapho l'iswi egube ono. ⁴Töö үmadzu iri l'ésato ono, үlo-eli ephekerephe Sayilowamu zeru tugbusha ono; ?unu dobesu l'ephe ka ndu Jierúsalemü ophuu abu ndu ejo-iphe? ⁵Mu şuru unu: Waawaa-o! Teke o bu l'izimanu iphe-eji unu ta lwakotaduru unu azu; unu ghaa umere be unu a-lakotakwapho l'iswi nno.”

Etu oshi, ta amiduru amimi

⁶O bya anmaa etu-a su: “O dürü oshi figu lanu, nwoke yeru lę mgbabu iya. O nodu abyaję elee ya enya mebyi; o tó dudu iphe, oohuma. ⁷O su onye-ozi mgbabu: ‘?I húmaru lę mu byawaru apha éto mgburugburu bya elee enya mebyi l'oshi figu-a: ole o tó dudu iphe, o mitaru. Gbutsua ya! ?Bu gunu meru g'o gude o jee adzuru ndzü emebyishiru mu ali?’ ⁸Onye-ozi mgbabu ono su iya: ‘Jiko hafua ya rø apha lanu-a; ge mu bvupheadaa ya mgburugburu yeadaa ya ozu. ⁹Teke o bu l'o miru mebyi apha ozo; oq ya bu l'o du ree; teke օdumeka l'ii-gbutsuwa iya rø.’”

Jizosu eme ge nwanyi, okwebe kweberu wekórohu l'eswe-atüta-unme

¹⁰O be teke o no l'ulo-ndzukö ndu Jiu ono nanu ezi iphe l'eswe-atüta-unme; ¹¹o dürü nwanyi, no l'eka ono, obvu mewaru iphe-ememe mgbarapha iri l'ésato. O lötawa iya phugobe; ophu o kwejedu g'o pfuru nhamunha. ¹²Jizosu húma nwanyi ono bya ekua ya su iya: “Nwanyi ọma! I nwewaa onwongu l'iphe ono, eme ngu nü ono!” ¹³O bya ebyibe iya ęka; nwanyi ono lochia onwiya teke ono teke ono pfuru nhamunha; bya eke-leahaa Chileke ekele.

¹⁴Ęhu ghuaaha onye-ishi үlo-ndzukö eghu lę Jizosu meru g'onye iphe eme wekórohu l'eswe-atüta-unme. O su ndu ono: “Abalı ishii be e doberu k'ejeye ozi; unu byaję g'e mee g'unu wekórohu teke ono; unu ta abyajeshi l'eswe-atüta-unme.”

¹⁵Nnajjuphu su iya: “Unubę tuko-l'ęhu-atuko-l'obu-a! ?Unu ta akpofuje-du eswi unu l'ęhu l'ęhu; զoo nkapfú-igara unu l'oka iya; chırı iya je g'o

nguta mini l'eswe-atüta-unme? ¹⁶Sü-a; nwanyi-a, bụ awa Ébirihamu-a, Nsetanu keru egbu eshi k'apha iri l'esato-a; ?tq gbaduru kę g'a tófu iya l'egbu ono l'eswe-atüta-unme?" ¹⁷O pfuchaephō nno; iphere gude ndu ono, etso yébe Jizosu opfu ono. Ikpoto ndu nō l'eka ono tuko teahaa ęswa k'eze iphe ono, Jizosu emeshibébe ono.

Ętu, e gude akpuru oshi mósutadu anmaa
(Mat 13:31-33; Mak 4:30-32)

¹⁸Jizosu sụ: "?Bụ gunu bę ęka Chileke bụ eze dū g'o ya? ?Bụ gunu bę mu a-türü iya yeru? ¹⁹O dū g'akpuru oshi mósutadu, nwoke wotaru je akua lę mgbabu iya. O fua; vuta búru oshi k'eka iya; k'ophu ęnu, ephe l'eli byaru bya akpaahaa ępfune l'ekali iya."

²⁰O sükwa phę pho ozyo: "?Bükpoo gunu bę mu a-türü ęka Chileke bụ eze yeru? ²¹O dū g'iphe-ekoje-buredi, nwanyi hataru nwanshiji ye l'ukpotu iphe, eegudeje eme buredi, jiru ęda-mbacha; o woru iya dobe jasụ ọ tuko koo."

Eshi uzo, dū kparagü abahü
(Mat 7:13-14, 21-23)

²²Jizosu nödu ejekpoephō uzo Jierúsalemü, ooje. O nödu aghatagbaa mkpukpu lę mkpukpu ezi iphe. ²³Noo ya; o dürü onye jiru iya sụ iya: "Nnajiuphu-e! ?Ndu aa-dzota a-ha nwanshiji too?"

O sụ phę: ²⁴"Unu kpata uzo shia uzo, dū kparagü bahü; kélé aa-dū igwe-rigwe mee g'a bahü; ole ephe taa dudu ike. ²⁵A -nonyawaa onye nwe ụlo gbeshi woru uzo guchia; unu apfuru l'etezi akü ęka l'uzo sụ: 'Nnajiuphu; gü-haaru anyi uzo!' Lọo sụ unu lę ya ta amakwa ęka unu shi-o! ²⁶Unu awata epfu sụ: 'Obenu l'anyi rikwaru; bya angüa l'iphu ngu; teme i zia iphe l'edupfu anyi.' ²⁷Ole ozyo-sükwapho: 'Mu sürü unu lę mu ta amadü ęka unu shi bya; unu gbeshi mu l'iphu g'unu ha; unubę ndu ejo-iphe ono!' ²⁸Noo ęka unu a-nodu kwaa ejo ekwa; taa ikireze teke unu a-nödu ele Ébirihamu ęnya; waa Áyizaku; waa Jiékopu; waa ndu mpfuchiru Chileke l'eka ephe nō l'eka Chileke bụ eze; unubedula búru ndu a chishiru achishi. ²⁹Amadü e-shi l'uzo enyanwu awawa mę l'uzo, enyanwu arıba; shikwapho ndęgu; shi ndohali; bya lę nri l'eka Chileke bụ eze. ³⁰Unu hüm-a; o dürü ndu bú ikpazü, l'e-mechaa búru ivuzo; teme ọ dukwarupho ndu bú ivuzo, e-mechakwanaa búru ikpazü."

Jizosu yeru Jierúsalemü obu
(Mat 23:37-39)

³¹Teke ono teke onokwapho bę ọ dürü ndu Fárisii, byaru bya asụ Jizosu: "Shilekwa l'eka-a tugbia nta; kélé Herodu achökwa ngu ebugbugu."

³²O sụ phę: "Unu je akaru awuru ono lę mu achifu ǫbvu; bya eme ge ndu iphe eme wekoroju ntanu-a yele echele; o -be mboku k'eto; ozi mu

abvụ. ³³Ole g'o dñuhabe; mu a-nodukpoepho eje iphe, mu eje ntanụ-a; waa echele; waa nwarechi; kèle ọ to dñdu eka ọzo, onye mpfuchiru Chileke l'e-phuhu gbahaa lè Jierúsalemu!

³⁴"Gübe Jierúsalemu; Jierúsalemu, tükoru ndu mpfuchiru Chileke egbu; bya egude mkpuma atu-gbushi ndu e ziru g'ephe byapfuta ngu. Tekenteke bẹ mu meru gẹ mu chikobe ụnwụ ngu l'eka lanụ gẹ nepfu-oku achịkobeje ụnwụ iya l'ime nñkù iya-a; ophu i kwedu! ³⁵Huma ahụma; l'ibe ngu bẹ aa-gbagharu haa ya l'ọ bñru ochobu! Gẹ mu karu unu: unu taa hñmabaekwa mu jasụ teke unu a-sụ: 'Chileke goru ọnụ-oma nụ onye ono, gude ẹpha Nnajíuphu abya ono.' "

**Jizosu eme onye iphe eme
g'o wekorohu**

14 ¹O be l'eswe-atüta-unme lanụ; Jizosu jeshia eri nri l'ulo onye no l'ishi lè ndu Fárisii; ẹphe nödö egekpoé ya pho ngge. ²Noo ya; onye ẹhu-ekoko eme bya bya apfuru iya l'iphu. ³Jizosu bya epfuru y eru ndu maru ekemu waa ndu Fárisii sụ phe: "?A sñru g'e meje onye iphe eme g'o wekorohu l'eswe-atüta-unme töo?"

⁴Ophu ẹphe epfuduru opfu. O bya eduta iya bya emee ya o wekorohu; bya edufu iya; ọ lashja. ⁵Jizosu sụ phe: "?Dñenu g'unu ha onye nwa iya; ozoo oke-eswi iya l'adaba l'iduma l'eswe-atüta-unme; g'o to me egwegwa je apafüta iya?"

⁶Ophu ẹphe amadụ g'ephe e-ye ọnụ l'opfu ono.

Ewoze onwonye ali

⁷O bya anmaaru ndu e ziru lè nri ono ẹtu; eka o lerwetaru ẹnya l'ephe hotagbaaru aba ndu nweru ẹnya je anodu. O sụ phe: ⁸"O -bñru lè nemadzụ ziru ngu lè nri ekele-nwanyị; te ejekwa je anmakorù l'aba ndu eze; atasụ ọ dñru onye ka ngu enweru ẹnya, e ziru lè nri ono. ⁹Onye ono, ziru gụ l'iya ono l'a-byakwa bya asụ ngu: 'Gbeshi gẹ nwoke-a nödö.' L'i gbe teke ono nyigobe je anq-zeta l'aba ndu ẹnya lwaru. ¹⁰Oo ya bụ; teke e ziru ngu lè nri; tñgbua je anodu l'aba ndu ẹnya lwaru: g'oo bñkwani-ru; teke onye ziru unu byaru; l'oo-sụ ngu: 'Ọnyà mu; gbeshi bya l'eka ka ree'; oo ya bụ; aa-kwabę ngu ùbñvù l'iphu onyemonye, unu l'ephe nö lè nri. ¹¹Kèle onyemonye, l'ekuli onwiya eli bẹ ee-kuzeta ali; onye kuzetakwanu-ru onwiya ali bẹ ee-kuli eli."

¹²O sñkwapho nwoke ono, ziru iya lè nri ono: "Teke ọ bụ l'i ziru lè nri; ozoo l'i kuru qbo-iphe; te kukwa Ọnyà ngu phe; ozoo unwune ngu phe; ozoo abụbu ngu phe; ozoo obutobu ngu phe, nweru iphe. O -dñmekà bẹ ẹphe e-ziphutakwa ngu azụ; l'ogbe bñru l'aapfụ ngu ụgwó iphe, i meru. ¹³Q bñchia; teke i shiru nri qbo-iphe; zia ndu ụkpà; mè ndu edzuduru oke; mè ndu ẹniyeni mè ndu atsụ ishi. ¹⁴Oo ya bụ l'oo ẹhu-ütso bẹ a goru

nü ngu; kèle ẹphe taa pfudu ngu ugwo iya. Teke Chileke a-pfụ ngu ugwo iya bụ teke ndu pfuberekoto e-shi l'ọnwu teta nodu ndzụ.”

Etu ndu e yeru lẹ nri
(Mat 22:1-10)

15 Onye lanụ l'ime ndu ẹphe l'iya nō lẹ nri ono numa iya bya asụ iya: “Ehu-utso bẹ a goru nü onye ono, l'e-ri nri l'eka Chileke bụ eze!”

16 Jizosu sụ iya: “O dürü nwoke, shijeru nri, ha shii; bya ezia ikpoto nemadzụ lẹ nri iphe-oma ọbu. **17** O gbaephə l'eri nri ono; o zia onye-ozi iya g'o je ekua ndu e ziru lẹ nri ono sụ phę g'ephe bya l'e shighewaru iya. **18** G'ephe ha tükö lörü agalaba ye iya. Onye k'ivuzo sürü iya jiko lẹ ya taa byakötadu. L'o dürü ali, ya züru k'òphúú; ya nodu eje iya ahụma nta-a. **19** Onye k'ophuu sụ jiko lẹ ya ta abyakötadu. Lẹ ya züru oke-eswi iri; ya nodu eje iya ahụta ama ozi. **20** Onye k'ophuu sụ jiko lẹ ya lütaru nwanyị k'òphúú; ophu ya abyakötadu. **21** Noo ya bụ; onye-ozi ono bya eworu iphe ono zia nnajiuphu iya. Nwoke ono, nwe unuphu ono gude ẹhu-eghu sụ onye-ozi iya: ‘Ngwa; gbaru egwegwa lịfu; jeje etsoru oji l'oju mkpukpu tsoru iphe, bükpoo gbororo je achịbata ndu ụkpa; mẹ ndu edzuduru oke; mẹ ndu atsụ ishi; mẹ ndu ẹniyeni.’ **22** E mechaa; onye-ozi ono je asụ iya: ‘Nna; iphe, i sürü g'e mee bẹ e meakwaru; ole a ta nō-chishikwaru oshi anqo.’ **23** Nnajuphu onye-ozi ono sụ iya: ‘Ngwa; je etsoru ụzo l'uzo mẹ iphe, bükpoo owere ụzo egwu je achịbata nemadzụ g'unuphu ji ejiji. **24** Kele-a; gę mu karu unu; o to dükwa g'o kamma l'ọ onye lanụ lẹ ndu ono, e zihawaru lẹ nri ono, e-de ọnu lẹ nri mu.’”

Iphe, oo-phuje onye etso Jizosu
(Mat 10:37-38)

25 Teke ono bẹ a dükpoo igwerigwe etso Jizosu. O ghakobé bya asụ phę: **26** “Onye abyapfuta mu nụ; ophu nna iya adudu iya ashị; mẹ ne iya; mẹ nyee ya; mẹ ụnwu iya; mẹ unwune iya nwoke; mẹ kẹ nwanyị; mbụ je akpaa lẹ ndzụ iya; onye ono ta abyakwa etsokota mu. **27** Onye ete evudu oswebe ọnwu k'eka iya etso mu ta abyakwa abükotaru onye etsoje mu nụ. **28** Sụ-a; ?Denu g'unu ha onye arị k'akpụ ụlo-eli; g'o to vuru ụzo nōduadaa anqo; gbaa iphe, oo-phu iya; maru: ?ya nwekpörunu okpoga, l'a-sürü iya nụ. **29** Odumeka; o -tuebe ọkpa-ụlo; ophu o dqedu ike kpufu iya; ndu hụmaru iya nụ awata iya agbaru mgboñu sụ: **30** ‘Lewarọ nwophu, jeru akpụ ụlo; ophu o dqedu ike kpụ-tsee ya.’ **31** Qobujeru; eze -gbeshi jepfushia eze ibe iya ọgu; l'o vuru ụzo nōduadaa anqo chiadaa idzu sụ: ?a maru bụ ụkporo ụnu ndu ojogu bẹ ya e-gude ejepfu onye gude ụkporo ụnu ojogu labo too? **32** Teke odumeka oo-buru onye ọphuu -nōdukwaduro l'eka dù enya; l'o hɔta nemadzụ ye g'ephe je arwọ ya g'e doshia opfu. **33** Oo ya bụ; g'unu ha ta adükwa onye byaru a-buru onye etsoje mu nụ; gbahaah l'onye ono wofuru enya l'eku iya.”

Únú, tsuhuru etsuhu
(Mat 5:13; Mak 9:50)

34 “Únú bù iphe, dù ree; ole teke únú tsò-buhuru únú-únú; ?bù gụnu bẹ ee-gude mebaa ya g'o bụru únú ozo? 35 O tò dükpoedunu ree k'eye l'alị; ozoo l'ikpozu. Ee-woru iya wüşhia. Onye nweru ẹnu-nchi, l'anụ iphe; nümakwa iya.”

Ẹtu k'atụru, kpaphuhuru akpaphuhu
(Mat 18:12-14)

15 ¹Ndu ana akíriko mè ndu ozo, bụ ndu eme iphe-eji wata akpíri-taru ntse g'ephe ngabé nchị l'iphe, Jizosu ezi. ²Ehu ghuahaa ndu Fárisii waa ndu eziye ekemu eghu; ephe pfuahaa sụ: “Nta bẹ nwoke ọwa anatajẹ ndu eme iphe-eji; ephe l'iya atụko erigbachaa nri.” ³Jizosu bya anmaaru phẹ ẹtu-a sụ:

4 “O -bụru l'onye lanụ lè g'unu ha nweru ụkporo atụru ise; nanụ -tupah-hụ; ?tọo hadụ ụkporo ẹno l'iri lè tete ophuu l'echięgu; je achọahaa ophu tupahahụ nụ pho jasụ l'ọohuma iya?” ⁵Teke ọ húmaeru iya pho; l'o woru iya nmakobe l'ukuvu teru ęswa lashịa. ⁶O -rwua unuphu; l'ọo-byá ekukóta ṧonyà iya phẹ mè obutobu iya phẹ sụ phẹ: “Unu bya etebude mu ęswa-o; lè mu húmawaru atụru mu, shi tupahahụ nụ-o.” ⁷Sụ-a; noo g'emere me l'a-ha shii l'imigwe l'ishi onye eme iphe-eji lanụ, izimanụ lwarụ azụ; ọ lwapfuta Chileke; eme l'ụkporo ndu ọma ẹno lè ndu ọma iri lè tete, mkpa izimanụ alwa azụ aduduru.

Okpoga, a chọru achọcho

8 “Ozoo ?denu nwanyị, e-nweru okpoga mkpola-ochaa iri; nanụ etupah-hụ g'o tọ nwürü ọku ye l'oróku; zakóta ụlo; chọ ya gbiriri jasụ l'ọohuma iya. ⁹Teke ọ húmaeru iya pho l'ọ bya ekukóbe ṧonyà iya phẹ mè obutobu iya phẹ sụ phẹ: ‘Unu bya etebude mu ęswa; kèle mu húmaru kobo mu, shi tupahahụ nụ.’ ¹⁰Sụ-a; nokwapho g'ünwu-oji-zi-imigwe e-te ęswa onye shi eme iphe-eji, izimanụ lwarụ azụ; ọ ghaa umere lwapfuta Chileke.”

Nwata, gbaphuhuru nụ

11 Jizosu bya anmaaru phẹ ẹtu ozo sụ: O duru nwoke, nwütaru unwo-koro labo. ¹²Kẹ nwata nonyaa bya asụ nna iya: “Nnana; kee iphe ngu nụ mu ophu rwuberu mu nụ.” Nna phẹ bya eworu iphe, o nweru enweru keeru phẹ. ¹³Ophu ọ dudu g'a no-beru; kẹ nwata ono chikobe iphemiphe, o nweru tufgbua ije. O bụru iya ala ọha, dù ẹnya. O je anodu l'eka ono kpakabébe okpoga iya lè gaphu-gaphu-gaphu. ¹⁴O kpakabébechaephō iphemiphe, a nñru iya; ejø okpa nri bya l'alị ono; ọ kpaahaa nri. ¹⁵O la-pfu onye lanụ lè ndu a nwürü l'alị ono. Onye ono zia ya g'o chejeru iya

ezi l'egu. ¹⁶Egu metabe iya k'ophu ooduje iya g'a sụ l'a nṣuru iya egbo iphe, aawuṣhijeru ezi ono; ole o tọ dudu onye anuje iya ya nṣu. ¹⁷O be teke a nonyaru egomunggo lwa iya azu. O sụ: “?Bunaa ụmadzu ole l'ime ndu-ozi nna mu nweru nri nweru k'etsutsu iya; mu bya anodu l'eka-a; egu nodu abya mu egbugbu? ¹⁸Mu a-gbeshikpoephó jepfu nna mu je asu iya: ‘Nna; mu meswewaru Chileke bya emeswee ngu. ¹⁹Mu ta agbaeduru kẹ g'e kua mu nwa ngu ozo. Meje mu g'iime ndu-ozi ngu ndu i butaru ebuta.’ ²⁰O gbalihu bya alapfushia nna iya.

“O nodukwaduro l'eka du ẹnya; nna iya huma iya; imemini iya du iya. O gbapfu iya je anmata iya akpa; tsutsua ya ọnụ. ²¹Nwata ono sụ iya: ‘Nna; mu meswewaru Chileke bya emeswee ngu. Mu ta agbaeduru kẹ g'i kua mu nwa ngu ozo.’ ²²Nna iya ono ụele-a unwokoro iya: ‘Unu chitaru mu akpawuru uwe, bụ iya kakota ama mma g'e yee ya; gbabé iya echí ẹka; yee ya akpokpa. ²³Unu akpúta adeswi, tsuru eba gbua g'anyi gude swaa ẹswa iya. ²⁴Kéle nwa mu-a nwụhuru anwụhu; nta-a bẹ ọ byaru bya adzúwaru ndzú ozo. O shi gbaphuhu agbaphuhu; ole nta-a bẹ a hümawaru iya.’ Ephe wata eme ẹswa.

²⁵“Teke ono bẹ ọkpara iya no l'egu. O lwarwutashia unuphu ntse; o nüma oda nkwa mẹ ebvu. ²⁶O bya ekua onye lanu l'ime unwokoro nna iya bya asu iya: ‘?Bụ ole ada?’ ²⁷Nwokoro ono sụ iya: ‘O kwa nwune ngu lwaru; nna ngu gbua ada-eswi, tsuru eba; kélé ọ hümari iya; o nodukwadu ndzú.’ ²⁸Ehu ghuahaa ọkpara iya ono eghu. Ophu o kweedu abahu unuphu. Nna iya jepfu iya je arwoọ ya sụ iya g'o bataro. ²⁹O sụ nna iya: ‘Lenu! Apha olemole-a bẹ mu jekötawaru ngu ozi. O toko du-swe iphe, i zijeru mu, mu jikajeru ememe. Ole i tiki nụ-swee mu g'o ka mma l'ọ nwa-eghu gẹ mu gude mee emereme mu l'onyà mu phe. ³⁰O be gẹ nwa ngu owa-a, jeru je atuko iphe ngu kpakaaru ụnwanyi ükpara-a lwaru; i gbuaru iya ada-eswi, tsuru eba.’ ³¹Nna iya sụ iya: ‘Nwa mu; ?O kwa lẹ mu lẹ ngu anokpoo tekenteke; teme iphemiphe, mu nweru bùwaru nkengu. ³²O gbaru g'e mee emereme tee ẹswa; kélé nwune ngu-a shi nwụhuwaanwụhu; ole nta-a bẹ ọ byaru bya adzúru ndzú ozo. O shi gbaphuhu agbaphuhu; ole nta-a bẹ a hümawaru iya.’”

Onye-ishí, kwaru ẹnya l'ozi nnaji

16 ¹Jizosu sükwapho ndu etsoje iya nṣu: “O dürü nwoke lanu, nwe-ru iphe; nwekwaruphoonye-ishi ndu-ozi iya. Ama bya agbaarụ nwoke ono sụ l'onye-ishí ndu-ozi iya ono l'ebvukakwa iphe iya ebvuka. ²O bya ekua onye-ishí ndu-ozi ono sụ iya: ‘?Bụ gụnu bẹ mu anu l'iime? Ngwa; goshi mu g'i gude eletaru mu iphe mu ẹnya; kélé i tịi bueduru mu onye-ishí ndu-ozi ozo.’ ³Onye-ishí ndu-ozi ono bya arịa sụ: ‘?Bunaa gụnu bẹ mu e-me gẹ nnajuphu mu abya mu anafu abụ ishi ndu-ozi-a? L'ebé abụ l'ike ọkoró dukwadu mu; teme ọ dukwanu mu iphere gẹ mu e-me jeshia

arwo. ⁴Mu mawaru iphe, mu e-me gę ndiphe ekweje gę mu bataru phe unuphu mę a -chifue mu pho l'abü ishi ndu-ozi-a.⁵ Q bya ekukota ndu ji nnajuphu iya ono ugwo nanu nanu. O su onye k'ivuzo: ?Bü gunu bę i ji nnajuphu mu?⁶ Onye k'ono su iya l'oo ite manu ükporo ise. O su iya: 'Ngwa; ngge ekwo-ugwo ngu; no-zeta egwegwa; dee ite manu ükporo ebo l'iri.'⁷ O su onye ozo: 'Gubedua-e ?i ji gunu?' O su iya l'oo ęda ereshi ükporo ise. O su iya: 'Nggę ekwo-ugwo ngu; dee ęda ereshi ükporo ęno.'⁸ Nnajuphu onye-ishi ndu-ozi ono, eegudedu ire iya ęka ono jakpoo ya ajaja; opfu l'o meru umere onye kwaru ęnya; kele ęnwu-eliphe ka akwa ęnya l'iphemiphe, ęphe l'ogbo-nta-a eme; eme le ndu no l'iphóró Chileke.'

⁹ Jizosu pfukwapho su: "Noo iphe, mu gude su unu-a: g'unu gude ęku mgboko-a shitaru onwunu ọnnyà; g'oo-buru teke ęku ębu laerupho l'eeduru unu bahü l'unuphu, te echihudu echihu. ¹⁰ Onye e gude ire iya ęka l'iphe, ha nwanshii bę ee-gudekwapho ire iya ęka l'iphe, ha shii; tème onye 'apfubeduru-ęka-oto l'iphe, abadu ishi ta apfubekwapho-ęka-oto l'iphe, barü ishi. ¹¹ Qo ya bụ; teke ọ bụ l'e te gudedu ire unu ęka l'opfu ęku kę mgboko-a; ?denu g'ee-shi gude ire unu ęka l'opfu ękpobe ęku? ¹² Tème; teke ọ bụ l'e te gudedu ire unu ęka l'ęka iphe onye ozo no; ?bụ onye a-nükwanu unu ęphu a-buru k'unu?

¹³ "Q to dükwa nwokoro, achita nnaji labo ejeru ozi le mgbo lanu g'o to kpö nanu ashị; yee onye ęphuu obu; ọzoo l'o yeru ęhu l'ozı onye lanu; ejeru onye ęphuu ozi mkpe. Unu taa nödukwa ejeru Chileke ozi bya emekwapho g'okpoga kwataru unu."

Jizosu ezi iphe, bụ uche Chileke (Mat 11:12-13; 5:31-32; Mak 10:11-12)

¹⁴ Ndu Fárisii tükökpo iphe ono nümakota bya awata agbaru Jizosu mgbonu; opfu l'ęphe yenükaru okpoga ęnya. ¹⁵ O su phe: "Qo unubedula bụ ndu l'eme onwunu ndu pfuberekoto l'iphu ndiphe; ole Chileke maru obu unu; kele iphe, amadu rịru l'o bụ iphe-omma bę bụ ejio-iphe l'iphu Chileke.

¹⁶ "Ekemu, shi l'ęka Mósisu; waa opfu ndu mpfuchiru Chileke nökwa jasụ teke Jiọnụ onye emeje batutizimu byaru. E -shi teke ono bę a wararu ara ozi-omma, bụ k'ęka Chileke bụ eze arara; tème onyenonu nöodu adzö ęzo abahü iya. ¹⁷ Obenu l'ę kakwa nphe g'igwe bvụ; g'alị bvụ; eme le g'akpuru opfu ekemu ono nanu buru iphe-mmanu.

¹⁸ "Onye chifuru nyee ya je alaụa nwanyị ozyo buakwaa ogori bę oori; tème onye lükwanuru nwanyị, ji iya chifuru l'erikwapho ogori."

Onye eze yee Lazarosu

¹⁹ "Q dürü nwoke lanu, barü eze, eyeje uwe, du ęguru bya ere ire; eri gwögogwoo mboku-mboku. ²⁰ Q dükwarupho onye ękpa, onwo aba, aza

Lazarosu, l'azeje l'önü-oguzo onye eze ono. ²¹ O nödu aduje iya g'a sü l'a nüru iya nwækpu, shi lë nri, eze ono l'eri. Ophu kachaakponu bụ le nküta awüjeru bya erichaahaa ya onwo ono. ²² A nönya; onye ükpa ono nwühu; ünwü-ojozi-imigwe kulia ya je edonyabé Ébirihamu. Onye eze pho nwühukwapho; e lia ya. ²³ O nödu l'oku-ali-maa eka o no lë mkpaméhu; palia enya; hümä Ébirihamu üzenza-üzenza bya ahümä Lazarosu l'eka o no-kube iya.

²⁴ “O chishia sü: ‘Nna mu Ébirihamu; g'imemini mu dñu ngu! Zinaa Lazarosu g'o tsée onu mkpüshi-eka lë mini bya edee mu l'ire g'ire jidata mu; kèle mu no l'oke iphe-ehuka l'oku-a.’ ²⁵ Ébirihamu sü iya: ‘Nwa mu; nyatakwa lë gubedua teke i no ndzü be i natakotaru iphe, dù ree nke-nü; nokwapho ge Lazarosu natakotaru ejø-iphe teke ono. Nta-a be éhu dùwaa iya guu; gubedua nödukwanu lë mkpaméhu. ²⁶ A -gufukpoonu ono; o dñru oke ose, parü eka no-butaru g'o tó dù onye a-dù ike shi l'eka-a bya l'eka ono; ophu o dukwanu onye l'e-shi l'eka ono byapfuta anyi.’ ²⁷ Nwoke ono sü iya: ‘O dù ree; eshinu o dù nno nna; jiko zinaa ya ibe nna mu; ²⁸ kèle mu nweru unwune ise; zia ya g'o je anmaaru phë okwa g'ephe ta abyapfuta mu l'eka-a, mu eje oke iphe-ehuka-a.’ ²⁹ Ébirihamu sü iya: ‘Unwune ngu nweru Mósisu waa ndu mpfuchiru Chileke; g'ephe nümajé iphe, ndu k'ono epfu.’ ³⁰ O sü iya: ‘Aawa nna mu Ébirihamu! ?Tì madü lë nemadzü -shi l'önüwü teta jepfu phë be izimanü a-lwa phë-a azü.’ ³¹ Ébirihamu sü iya: Ephe -anümaduru olu-opfu Mósisu waa olu-opfu ndu mpfuchiru Chileke; nokwapho g'ephe tee kwetakwapho m'obeta o ducha-kpooru nü onye shi l'önüwü teta dzüru ndzü.’”

Anma okane eme iphe-eji
(Mat 18:6-7,21-22; Mak 9:42)

17 ¹Jizosu sü ndu etsoje iya nü: “O doru enya l'ø dugbaaru iphe, e-mechaa mee amadü g'o shiswee uesto kë Chileke; ole nshjoro onye oo-shi l'eka. ²O gogo karü onye ono mma öme a pataru mkpuma-uswe woru lipyabé iya l'olu; je aparu chie l'eze-ényimu; eme l'o meru ünwegi-rima-a g'o ka mma l'ø onye lanü o shiswee uesto. ³Unu kwabéru onwunu enya!

“Teke o bụ le nwanna ngu mesweru ngu; baarü iya mba. Teke izimanü lwarü iya azü; gwaru iya nvü. ⁴Teke o bụ l'o mesweru ngu akpø esaa l'ujiku lanü bya abyapfutakota ngu akpø esaa ono; bya asü ngu l'izimanü lwaakwaru iya azü; gükotakwaru iya ya nvü.”

Ekwekwé

⁵Ndu-ishi-ozı ono sü Nnajüpü: “Nna; mee g'anyi kabaa ekweshi ike!”

⁶O sü phë: “Öme ekwekwé, unu kweru kë Chileke habekpöonu shii ge nwa rwíirwiirwii akpuru mösutadu lanü; me unu adujekwa ike sü eze

oshi s̄ikamayinu-a: ‘Phofu je akpobe onwongu l’ime eze-enyimu; m̄e o mee iphe, unu pfuru.’”

Iphe, gbaru onye-ozi l’ememe

7“G’ede iya l’onye lanu lè g’unu ha nweru ohu, l’akoru iya ɔkoro; ozoo l’echeru iya aturu. Teke o bu l’ohu ono shi l’egu lwa; ?ii-su iya-a g’o byaephō bya anodu ria ngua? 8?Tobudu iphe, ii-pfuchiaru iya bu: ‘Shiaru mu nu ite enyashi mu egwegwa; je eyee uwe ngu; pafutaadaru mu nri ge mu riadaa; nguadaa mee t̄eme l’i ria nkengu?’ 9Mu ta arikwa l’oo-kelle ohu ono ekele; g’o jeru iphe, o ziru iya-a. 10Nokwaphō g’unu du: unu -meebekotakpoephō iphe, e ziru unu; unu a-su: ‘Anyi bükwa ndu-ozi, ta abadu lè mkpa; anyi meeruphō iphe, gbaru anyi l’ememe.’”

Jizosu eme ndu ekpenta iri g’ephe wekōrohu

11Ge Jizosu eje Jierúsalem̄ ono be ɔ ghajaru ókè ndu Samériya yee Gálili. 12O bahuephō l’oma mkpukpu lanu; ndu ekpenta iri byapfuta iya; bya agbē üzənya üzənya; 13chia mkpu su: “Jizosu! Qnyibe! Jiko g’imemini anyi dñnu ngu.”

14Jizosu hūma phē bya asu phē: “Unu je ge ndu-uke Chileke lee unu enya l’ehu!”

Ephe tugbua jeshia; bya ejeburu l’uzo; ekpenta ono mishihu; ɔ buru phē agbakerehu. 15Onye lanu hūmaephō lè ya kawaa mma; bya agbaphu azu; echu mkpu aja Chileke ajaja. 16O byarwuta bya adaa kpurumu lè mgboru okpa Jizosu wata iya ekele ekele. Onye k’ono bu onye Samériya. 17Noo ya bu; Jizosu su: “?Tobudu umatdu iri be e meru ephe wekōrohu? ?Dē-nuhunu umatdu tete ophuu? 18?To dukpoedu onye ophu o rwuru l’ehu le ya a-lwaphuta azu bya ekele ekele; gbahaa onye-a, shi ali ozo-a?” 19O su nwoke ono: “Gbalihu jeshia iphe, iije. Ekweta, i kwetarū kē Chileke me-waru g’i du iche.”

Mbóku, ɔo-buru (Mat 24:23-28,37-41)

20Ndu Fárisii jia Jizosu su: “?Buhunu teke ole be Chileke e-goshi l’o ya bu eze?” O su phē: “Chileke -bya egoshi l’o ya bu eze be o too mekwa iya k’ophu a-hūma l’enyā. 21Ophu ɔ dukwa onye a-su: ‘Hūma iya l’eka-a; ozoo l’o phu iya; kele Chileke bükwa eze unu nta-a.’”

22O su ndu etsoje iya nu: “Oorwuakwaa teke unu anyatajé nwa teke unu lè Abubu-Ndiphe shi anjoje; ole unu taa hūmaedu iya. 23O dñru ndu ophu a-su unu: ‘Lekwa iya l’eka pho’; ozoo ‘g’unu lekwa iya l’eka-a!’ Unu te ejekwa; ophu unu etsokwa phē. 24Kele o bu g’ebemu-igwe akuje phoo l’akpaminigwe; shi l’eka lanu lojaa jasú l’eka iya ophuu bu ge Abubu-Ndiphe e-me mbóku, ɔo-byá. 25Ole o vufutajé uzo jeadaa igwerigwe

iphe-éhuka; tème ogbo-nta-a a-jíkaadaa ya. ²⁶Oo g'ọ dụ l'ogbo Nuwa phẹ teke ndiche pho bụ g'oo-dụ teke Abụbu-Ndiphe l'a-byá. ²⁷Teke ono bẹ ndiphe nō eri angú; alu-phe nwanyi; ekephe nwanyi; jasú mbóku, Nuwa phẹ bahüru l'eze ugbo, o kuru. Utso bya agbaa; rigbushia ndiphe l'ophu. ²⁸Nokwapho g'ọ dụ l'ogbo Lötü. Ephe eri angú; agba ngho;ako opfu bya akpushi ọlo. ²⁹O be mbóku, Lötü lufuru lē Sodomu; oku nshí-egbe shi l'igwe dzee gẹ mini bya ekegbushikota phẹ g'ephe ha. ³⁰Noo g'oo-dụ mbóku, Abụbu-Ndiphe e-he gboo.

³¹"O -rwua mbóku ono; g'onye nō l'okpoku atüta unme; iphe iya nōdu l'ulo; te ejekwa iya ewota. G'onye nō l'egu te ejekwa ala unuphu. ³²Nyatákwa iphe, meru nyee Lötü.

³³"Onye bụ onye eme gẹ ndzú iya duru iya l'e-tuphakwa iya etupha. Onye tuphakwanürü ndzú iya etupha bükwa akwakobé bẹ ọ kwakobérü iya. ³⁴Gẹ mu kakwaru unu; enyashi ono bẹ ụmadzu labo a-zé l'iphe, aazé azé; e zikota onye lanu; haa onye ophuu. ³⁵Unwanyi labo a-nōdu atsú nri; l'e zikota onye lanu; onye lanu akwaa. ³⁶Umadzu labo l'a-nōdu l'egu; e zikota onye lanu; onye lanu akwaa."

³⁷Ndu etsoje iya nü sụ: "Nnajíuphu; ?bụ l'awe bẹ iphe ono e-me?"

O sụ phe: "Oo eka odzu dabyiru bẹ udele edzukobéje."

Etu nwanyi, ji iya anöedu yęe onye ekpe ikpe

18 ¹Jizosu bya anmaaru phẹ etu, o gude goshi phẹ sụ g'ephe pfuje nü Chileke; g'ephe ta asụ l'ike epfupfu bvüwari phẹ. ²O sụ phe: "O nweru mkpukpu lanu, onye ekpe ikpe bu; ophu ootsudu Chileke ebvu; ophu ọ gubeduru nemadzú iphe. ³O dukwarupho nwanyi, ji iya anöedu ndzú, bukwapho l'ime mkpukpu ono. Nwanyi ono nōdu ejepfije onye-ikpe ono tekenteke je anōdu arwo iya sụ iya jiko g'o kpefuta iya l'eka onye opfu iya. ⁴Onye-ikpe ono jikanyakpoephö bya aria sụ: 'A maru-a lę mu ta atsüdu Chileke ebvu; ophu ọ dudu onye mu guberu iphe; ⁵ole nwanyi-a pfuchinlikarwu mu nchi. Mu e-kperu iphe iya nü iya; a -nonyaa o pfugbia mu l'opfu.'

⁶Oo ya bụ; Nnajíuphu sụ: "?Unu nümaru iphe, ejo onye-ikpe ono pfuru? ⁷Sụ-a; ?o dụ unu gẹ Chileke ta akabadaanụ ekpefū ndu ọ hotaru egwegwa; mbụ ndu araku iya nü eswe l'enyashi? ?Qobya anō odu g'o to yeru phẹ eka? ⁸Gẹ mu gbukwaaru iya unu tororo; oo-kpefukwa phẹ l'oku l'oku. Obenu lę-a; Abụbu-Ndiphe -byaephö; ?o duru-a ndu ọo-huma, kweru nōdu iya l'eka l'eliphe tö?"

Etu onye Fárisii yęe onye anaję opkoga akíriko

⁹O bya anmaa etu-a nü ndu gude l'ephe dobesu l'ephe pfüberekoto; woru ndu ọzo nmaa phulaphula. O sụ phe: ¹⁰"O duru ụmadzu labo, bahüru

l'ezé-ulo Chileke je epfurū nū Chileke. Onye lanū bū onye Fárisii; onye ophuu bū onye ana akíriko.¹¹ Onye Fárisii ono gbalihu je apfū-pheru bya epfurū nū Chileke k'ehu onwiya sū: ‘Chileke; mu ekele ngu ekele lē mu ta adūdu g'unwoke ozo; mbū ndu ana nfū; ozoo ndu eme kē nwanyi; mē ndu eme ejō-iphe; ozoo dū gē nwoke-a ana okpoga akíriko-a.¹² Mu aswije-ru Chileke egū ujiku ebo l'idzu; tēme iphe, mu kpatakporu akpata bē mu ekeje oke-lanū-l'uzo-iri; nū Chileke.’¹³ Onye k'ophuu, bū onye ana akíriko phō je apfūrūro ügenya; ophu o palikpōdarunu iphu imeli; gbahaephō eka be qoku pōopoopo l'okpoma sū: ‘Chileke eka l'al! G'imemini mūbe onye iphe-eji dū ngu rō!’¹⁴ Sū-a; gē mu kakwaru unu; onye ana akíriko ono byakwaru ala ibe iya; Chileke gūwa iya l'onye pfuberekoto; haa onye ophuu; kēle onyemonye, l'ekuli onwiya eli bē ee-kuzeta ali; onye kuzeta-kwanuru onwiya ali bē ee-kuli eli.”

Jizosu agoru ụnwegirima

ọnu-oma

(Mat 19:13-15; Mak 10:13-16)

¹⁵ A nōdu ekutagbaaru Jizosu ụnwegirima, e he l'eka g'o byia phē eka. Ndu etsoje iya nū hūma iya bya abaarū ndu ono, ekutaru iya ụnwegirima ono mba. ¹⁶ Jizosu bya ekua phē sū: “Unu hakwaa ụnwegirima g'ephe byapfuta mu; unu ta akpošikwa phē abyabya; kēle o bū ndu dū nno bē eka Chileke bū eze bū nkephē. ¹⁷ Gē mu gbukwaaru iya unu tororo; onye ete gudedu obu ụnwegirima kweta lē Chileke bū eze taa bahukwa eka o nō.”

Onye nweru iphe

(Mat 19:16-30; Mak 10:17-31)

¹⁸ Onye lanū, bū onye-ishī jia Jizosu sū iya: “O-zì-iphe, nwoke, duebe ree; ?bū gunu bē mu e-me gē mu nweru ndzū ojejo?”

¹⁹ Jizosu sū iya: “?Bū gunu meru g'o gude i nōdu eku mu onye duebe ree? O tō dūkwa onye bū onye duebe ree; a -gūfu Chileke nwékiya. ²⁰ I mawaru iphe, ekemu Chileke sūru g'e meje: ‘Erikwa ogori; ophu i gbukwa ochi; ophu i zikwa iphuru; ophu i dzūkwa ükā; kwabeje nna ngu yee ne ngu ülbvū.’”

²¹ Nwoke ono sū iya: “Eshinu mu bū nwata ta adūkwa iphemiphe ono ophu mu mebyijeru.”

²² Jizosu nūmaephō nno bya asū iya: “Iphe lanū bū iphe, phōdukwaduru ngu nū; laa je erekōta iphemiphe, i nweru; woru aswa iya keeru ndu ükpa; l'i byawaro etsoru mu. O ya bū l'iinweru ɔkpobe iphe l'imigwe.”²³ Nwoke ono nūmaephō nno; ehu daę ya phō dzū; kēle o nweru iphe shii.

²⁴ Jizosu lee ya enya bya asū: “Egube g'ootsubekwanu l'ehu; mbū ge ndu nweru iphe e-me bahū l'eka Chileke bū eze. ²⁵ Kēle ewota ịnya pyoo

l'eña ngga kakwa nphe; eme lę g'onye nweru iphe e-me bahü l'eka Chileke bụ eze.”

²⁶Ndu nümaru iya nü sụ: “?O buhunuru onye bę aa-dzota?”

²⁷Jizosu sụ: “Iphe kpóbaru nemadzụ ęka ememe bę bükwa Chileke suru iya ememe.”

²⁸Pyita sụ: “Lewarọ anyibedua, tükorusu iphemiphe haa bya etsoru ngu-a.”

²⁹O sụ phę: “Gę mu gbukwaaru iya unu tororo; o tọ dükwa onye gude k'eka Chileke bụ eze; haa ụlo iya; ọzoo nyee ya; ọzoo nwune iya; ọzoo ndu nwuru iya nü; ọzoo ụnwu iya; ³⁰gę Chileke ta apfụ iya ugwo iya mpfụ-ngo nta; l'o nweru ndzụ ojejo l'ogbo ophu nō l'iphu.”

**K'ugbo ęto Jizosu epfu lę
ya e-je iphe-ehuka nwụhu**
(Mat 20:17-19; Mak 10:32-34)

³¹Jizosu bya eduta ụmadzu iri l'ębo ono bya asụ phę: “Unu hümä lę nta-a bę anyi ejewaa Jierúsalemü. Iphemiphe, ndu mpfuchiru Chileke deru k'ehu Abubu-Ndiphe bę e-mekötanu. ³²Kele aa-kpuru iya nü ndu amadụ Chileke; aa-gbaru iya mgbonu; gude iya mee iphe ọchi; vüa ya ọnú-mini; ³³chia ya ęchachi; woru iya megbua. Teke o beru mboku k'eto iya l'ooshi l'ọnwu teta dzuru ndzụ ọzo.”

³⁴Ophu ọ dudu iphe ono mē nanụ, doru phę enya; kele e meru g'opfu ono tuchi phę enya; ophu ęphe amadụ iphe, o pfuru.

**Jizosu eme onye atsụ ishi
g'ọ wata aphụ ụzo**
(Mat 20:29-34; Mak 10:46-52)

³⁵Jizosu rwutashia Jieriko; o dürü nwoke, atsụ ishi, nō l'aguga etsuzo arwo arwọ. ³⁶O nüma igiji ikpoto ndu awuğha nü; bya ajiahaa: “?Bụ gụ-nu ada?”

³⁷Ęphe sụ iya l'ọ kwa Jizosu onye Nazaretu l'aghata.

³⁸O chishia: “Jizosu! Nwa Dévidi! Phunaaru mu obu-imemini.”

³⁹Ndu nō l'iphu gbochia ya ọnú; sụ iya g'o dobe ọnú doo. O kabakpọ ya rö arashi ike: “Gübe Nwa Dévidi! Phunaaru mu obu-imemini.”

⁴⁰Jizosu pfuru bya ezia g'e duta iya bya. O byarwutaephö ntse; Jizosu sụ iya: ⁴¹“?Bụ gụnu bę ọ dù ngu gę mu meeru ngu?”

O sụ iya: “Nnajjuphu; mee gę mu wata aphụ ụzo.”

⁴²Jizosu sụ iya: “Wata aphụ ụzo; l'ekweta, i kwetarụ kę Chileke mewaru g'i dù iche.”

⁴³Teke ono kwaphö; o wata aphụ ụzo; bya etsoahaa Jizosu; nödu etu Chileke ępha. Iphe, bükpo onye hümäru iya nü jaa Chileke ajaja.

Jizosu yee Zakiyosu

19 ¹Jizosu bya abahü le Jieriko; bya aghajaahaa ya aghaja. ²O duru nwoke, əpha iya bu Zakiyosu, bu iya bu onye-ishi ndu anaje aki-riko; tème o nweru iphe shii. ³O choahakpoo ge ya húma Jizosu, maru onye o bu; əphu ikpoto oha ono ekwedu g'o kpata uze; kele o du mkpúrku-pku. ⁴Noo ya bu; o gbavuta uze je enyihi eli oshi sükamo; je anodu ge ya ahúma Jizosu; kele oo-shi l'eka ono ghata. ⁵Jizosu byarwutaephō eka ono bya apalia enya bya asu iya: "Zakiyosu; nyizeta egwegwa; kele o l'ulo ngu bę mu kwafutaje ntanu-a."

⁶O nyizeta egwegwa bya egude ehu-utso duru Jizosu duba ibe iya. ⁷Ehu ghuahaa iphe, bu ndu húmaru iya nü eghu. Əphe pfuahaa su: "Lenu; nwoke-a abahü jeshia g'a kwaaru iya əbyaa l'ibe nwoke-a, eme iphe-eji-a."

⁸Zakiyosu gbalihu bya asu Nnajuphu: "Mu su-a; Nnajuphu; iphe, mu nweru enweru bę mu e-ke uze əbo; nü ndu ükpa oke lanu. Teke o bu l'o dürü onye mu riru urwu; iphe, o bu iphe, o bu; mu a-pfua ya iphe, ha g'iphe, mu riru iya mgbo əno."

⁹Jizosu su iya: "Ntanu-a bę a dzoru ndu unuphu-a; kele nwoke-a l'onwi-ya bükwapho oshilokpa Ébirihamu. ¹⁰Abubu-Ndiphe byakwaru acho ndu tughaharu etuphahü g'oo-dzoo phē."

Etu ndu e yeru okpoga l'eka (Mat 25:14-30)

¹¹Ephe nünyakpoephō iphemiphe ono; o wataru phē anmaru etu; kele o nowa Jierúsalemü ntse; tème əphe dobesu le Chileke abyakebewaa ego-shi le ya bu eze. ¹²Oo ya bu o su: "O dürü nwoke lanu, bu eri ndu eze, jeru oha, du enya; g'e kpube iya okpu-eze tème l'qolwa. ¹³O bya ekua ndu-ozi iya uemadzu iri bya ekeeru phē pangu iri. O su phē: 'Unu gude iya see akanya jasu mu a-lwa.' ¹⁴Ole nwoke ono du ndu alı iya ashı. Ephē zia ndu-ozi g'ephe tso iya azu azu je epfua l'eka ono; su l'o to dudu phē g'o buru nwoke ono, a-buru eze phē.

¹⁵"E kpubechaephō nwoke ono okpu-eze ono; o lwa bya ezia g'e kuaru iya ndu-ozi-a, o nüru okpoga-a ge ya maru urwu, əphe ritaru iya.

¹⁶Onye kę mbu bya apfuru iya l'iphu bya asu: 'Nna; pangu olu ngu ono tukobeakwaru onwiya pangu iri ozo.' ¹⁷O su iya: 'I meru ree! I bu əkpo-be onye-ozi. Eshinu e gude ire ngu əka l'iphē, ha nwanshijı bę mu yeru ngu mkpukpu iri l'eka; g'i buru ishi phē.' ¹⁸Onye k'ebō bya bya asu: 'Nna; pangu olu ngu ono tukobeakwaru onwiya pangu ise.' ¹⁹Onye eze ono su iya: 'O kwapho mkpukpu ise bę ji-buru ishi phē.' ²⁰Onye ozo bya asu: 'Nna; wakwa pangu olu ngu. Mu woékwaru iya phē kechia le nwampe-kala əkwa; ²¹kele mu atsu ngu ebvu l'i dunukaru əhuka. Iiwotaje iphe, i dobeduru; tème i nodu awotaje iphe, i kuduru.'

²² “Onye eze ono sụ iya: ‘Gübe iberezi iphe-a! O kwa opfu-önü ngu bę mu e-gude nmaa ngu ikpe. Eshinu ị maru lę mu dę ęhuka; mu nödụ ewotaje iphe, mu edobeduru; témę mu nödụ awotaje iphe, mu aküduru. ²³ ?Bü günu meru iphe, i yedüru mu okpoga mu l'ulo nche okpoga; g'qo-büru: mu -lwa mu eje ewota iya yee iphe, o tukoberu onwiya?’ ²⁴ O bya asụ ndu pfürü l'eka ono: ‘Unu nata iya okpoga ono woru nü onye ophu nweru pangu iri pho.’ ²⁵ Ephe sụ iya: ‘Ii-nhi Nnajüpü! ?Büchia yébedua, nwewaru pangu iri-a?’ ²⁶ O sụ phę: ‘Gę mu gbukwaaru iya unu tororo; onye nweru nü bę aa-nübäkwaaa ophu ka shii. Obenu l'onye enwedu nü bę aa-gbenu natafụlenu nwophu o nweru.’ ²⁷ Sụ phę: ‘A bya lę ndu opfu mu-a, bü ndu ete ekwedui l'qo mu a-büru eze phę-a; unu chíta phę bya egbushia l'atativhu mu l'eka-a.’”

Jizosu abahụ lę Jierúsalemu (Mat 21:1-11; Mak 11:1-11; Jion 12:12-19)

²⁸ Jizosu pfuchaephō iphe, oopfu bya ejeshia Jierúsalemu, oo-je. ²⁹ O bya-rwutaephō l'übvi, eekuje Übvi-Olivu, bü iya bụ lę mgboru Betufeji; waa Betani; o zia ndu etsoje iya nü ụmadzü ębo sụ phę: ³⁰ “Unu je l'ime mkpükpu ono, nō unu l'uzo iphu ono. Unu -rwuepho l'önü ụzo, e shi abahụ lę mkpükpu ono bę unu a-hümä nwa nkafü-igara, e liberu elibe l'eka ono, e teke adu-swe onye nojeru iya l'eli. Unu töta iya kpuru bya. ³¹ Teke o dürü onye jiru unu sụ: ‘?Bü günu meru iphe, unu atota iya?’ Unu asụ iya lę mkpa iya dürü Nnajüpü.”

³² Noo ya; ndu ono, e ziru ozi ono tüğbuja bya ejerwua; o büerupho g'o pfuru bü g'o dę. ³³ Ephe tötaahaephō nkafü-igara ono; ndu nwe iya nü sụ phę: “?Bü günu meru g'o gude unu nödụ atota nkafü-igara ono?”

³⁴ Ephe sụ phę: “O kwa mkpa iya dürü Nnajüpü.” ³⁵ Ephe kpütä nkafü-igara ono je anụ Jizosu; bya eworu uwe ęhu phę wukobe iya; bya eyeru Jizosu ęka; o nödụ iya anoo l'eli. ³⁶ O be g'ooqba eje; ndu nō l'uzo töo uwe ęhu phę l'uzo.

³⁷ O zakubejeeephō Jierúsalemu ntse lę mkpo-zeta übvi Olivu; iphe, bü-kpoo ikpoto ndu etsoje iya nü ono wata ete ęswa; echị mkpu; aja Chileke ajaja k'eze iphe ono, parụ ęka ono, o meru; ephe hümakota ono. ³⁸ Ephe sụ: “Onye Chileke goru onu-oma bę eze ono bü; mbụ onye ono, bü Nnajüpü ziru iya g'o bya ono. Gę nchị dükwa doo l'imigwe; g'übvi dürü Chileke, bü Okalibe-kangokötaru-nu.”

³⁹ Ndu Fárisii, yi l'ikpoto ndu ono haru sụ Jizosu: “O-zì-iphe! Baarụ ndu etsoje ngu nü mba.”

⁴⁰ O sụ phę: “Gę mu kakwaru unu: ndu-a -nödụ doo; mkpuma, nō l'alị echia mkpu ono l'onwiya.”

Jizosu ara ękwa Jierúsalemu

⁴¹ Jizosu levuephō Jierúsalemu; o raahaa ękwa iya sụ: ⁴² “O -bü l'i makpo-kwanaaru iphe, e-me gę nchị dę ngu doo nta; obenu lę nta-a bę e domiru

iya g'enza ngu ta ahuma iya. ⁴³Kele oo ujiku lanu be ndu oħogu ngu aa-furu ngu; bvua ose-ogu; no-phee ngu mgburugburu; buchia ngu onu nri; shi ekameka atu kpereree abyapfuta ngu; ⁴⁴bya egbua gu l'unwu ngu, kuru ngu l'ime pyaapya. Mbū l'ohogu ngu taa hakwa mkpuma lanu g'o kpo-pfuru nwibe iya l'eli igbulu ngu; kele i ti madu teke a byaru ngu adzota.”

Jizosu achifu ndu azu aswa

l'eze-ulo Chileke

(Mat 21:12-17; Mak 11:15-19; Jion 2:13-22)

⁴⁵Jizosu bya abahu l'eze-ulo Chileke bya awata achishi ndu azu aswa. ⁴⁶Su phę: “Unu ta amadu l'e deru l'ekwo lē Chileke suru: ‘Ulo mu a-buru ulo, aa-noduje epfu anu mu.’^k Unu bya eworu iya mee ulo, ndu ana nfū edomije onwophe.”

⁴⁷O nodu anoduje ezi iphe l'eze-ulo Chileke ono mboku-mboku. Ndu-ishi uke Chileke; me ndu ezije ekemu; me ndu nweru enya l'oha ono chøahaa uesto g'ephe e-me gbua ya. ⁴⁸Ophu ęphe amadu g'ephe e-me iya; kele onyemonye do-pheru iya mgburugburu; woru nchi togbo l'iphe, oo-pfu.

**Aaji Jizosu egube ike,
o gudeeme iphemiphe ono**
(Mat 21:23-27; Mak 11:27-33)

20 ¹O be ujiku lanu ge Jizosu no ezi oħa iphe l'eze-ulo Chileke; ara ozi-oma ono arara; ndu-ishi uke Chileke; waa ndu ezije ekemu; waa ndu bu őgerenya byapfuta iya bya asu iya; ²“Karū anyi? Bu ęgube ike gunu be i gudeeme iphemiphe-a? Bu kpoon onye ziru ngu g'i bya iya ememe?”

³O su phę: “Mbędua a-jikwapho unu aji lanu. Unu zakwaa mu iya. ⁴?Bu onye ziru Jionu g'o bya eme baputizimu? Bu Chileke; tō nemadzu?”

⁵Ephe wata iya adzokashi l'ime onwophe su: “Teke anyi suru l'oo Chileke ziru iya; l'oo-su anyi: ?O buħunuru gunu meru g'o gude ophu unu ekwetaduru iphe, o pfuru?” ⁶Teke anyi sükwanuru l'oo nemadzu ziru iya; oħa atugbua anyi lē mkpuma; kele o dowarū oħa enya lē Jionu bu onye mpfuchi-ru Chileke.” ⁷Ephe je jasu iya: “Anyi ta amakwa onye ziru iya ya nu.”

⁸“Jizosu sükwanu phę: Ophu mu a-kokwanuru unu onye ziru mu nu ge mu meje iphemiphe ono.”

**Etu, e gude ndu anwamu,
e butaru ye l'opfu-vayinu anma**
(Mat 21:33-46; Mak 12:1-12)

⁹O wata anmaru oħa etu-a su: “Nwoke lanu koro opfu-vayinu bya eworu iya ye l'eka ndu o butaru g'ephe letajeru iya ya enya; bya atugbua

jeshia iphe-ozo je anqo odu. ¹⁰O rwua teke aawoje akpuru iya; o bya ezia onye-ozi iya g'o jepfu ndu-ozi-egu ono g'ephe woo ya oke iya nkiya. Ephe gude onye ono, o ziru ozi ono; tsua ya iphe; gbabé iya eka qto; nwufu iya; o lashja. ¹¹Q bya ezia onye-ozi ozo; ephe tsukwapho onye k'ono iphe; mee ya iphe-iphere; gbabé iya eka qto; nwufu iya; o lashja. ¹²O zikwaa-pho onye k'eto; ephe mekakwapho onye k'ono iphe; chifu iya. ¹³Onye ono, nwe opfu-vayinu ono su: 'O du ree; mu maru-a iphe, mu e-me nta. Mu e-ye nwa mu, mu yeru obu g'o je. ?A maru; ?ephe a-kabé kwabé yébedua ùbvù m'ephe -humá iya?' ¹⁴O be teke ndu-ozi-egu ono humaru onye k'ono; ephe zua mgbede kpua ya su: 'Ihee! Waa onye ali-a e-mechaa bürü nkiya mē nna iya -nwühu. Unu g'anyi gbua ya ebugbu; g'alí ono a-bürü k'anyi.' ¹⁵Ephe kpufu iya l'egu ono je eworu iya megbua.

"Sü-a; ?Q dükpoorunu g'o bụ gunu bę onye nwe opfu-vayinu ono e-me phę? ¹⁶Qo-byaa egbushichaa ndu-ozi-egu ono bya eworu opfu-vayinu ono ye ndu ozo l'eka." Oha nümaephonno; o tuko bürü: "Tuswekwa! Tuswekwa!"

¹⁷Q bya eleee phę enya bya asu: "?Q buhunuru gunu bę bụ iphe, e deru l'ekwo-opfu Chileke su:

"Q kwa mkpuma,
ndu akpụ ulo jikaru;
mechaaru bya abürü
mkpuma, gudeshi ulo?"¹

¹⁸Onyemonye, bụ onye vukotaru mkpuma ono daa; bę e-tsujishihunu; teme teke o túru nemadzú; logwee onye ono arakabya."

Apfü akíriko (Mat 22:15-22; Mak 12:13-17)

¹⁹Ndu eziye ekemu waa ndu-ishii ndu-uke Chileke meahaa g'ephe zugude iya teke ono; kele ephe maru l'oo phę bę qonmadoru etu ono; ephe nođu atşukwanu oha ebvu. ²⁰Ephe wata iya anwü ngge; bya ezia ndu ngge g'ephe je emetakpoephoo g'ephe bụ ndu okpobe-opfu; g'ephe a-tüta nvö l'iphe, o pfuru gude kpüta iya ye l'eka onye nwe ike, bụ iya bụ nnajioha, shi Romu. ²¹Tobudu iya bụ; ephe jerwua bya ajia ya su: "O-zì-iphe; anyi maru l'iipfije opfu, pfuru nhamñunha; teme i nođu ezi iphe, pfuru qto; ophu o dudu onye iile enya l'iphu epfu; gbahaas izzo Chileke bę i gude ire-lanu ezi. ²²Sü-a; ?tə budsonu emebyi ekemu Chileke mē anyi -tuje aki-riko nü eze nnajioha, nō lę Romu?"

²³Q maerupho erekede phę bya asu phę: ?Denu g'o gude unu nođu ahü mu ama? ²⁴"Unu goshieshikwa mu kobo lanu. ?Bü ishi onye yee ępha onye bụ ọwa-a, dū iya nü-a?"

¹ 20:17 Gunaah Ebvu 118:22.

Ephe sụ iya: “Oo kę Siza!”

²⁵O sụ phe: “O dụ ree; unu wonụru iphe Siza nü Siza; unu eworu kę Chileke nü Chileke.”

²⁶Ophu ephe adudu ike pfuru l'edzudzu-oha l'eka ono shi l'opfu onu iya gude iya. G'o gude pfua iphe ono dụ phe biribiri. Ophu ephe epfuęduru opfu.

Kę eshi l'ọnwu teta dzuru ndzụ

(Mat 22:23-33; Mak 12:18-27)

²⁷O dürü ndu Sadusii, bụ ndu ono, sụru l'e tee shidu l'ọnwu eteta adzuru ndzụ ono; byapfutaru Jizosu. ²⁸Bya ajia ya aji sụ: “O-zì-iphe; Mósisu deru l'ekwo ekemu sụ: Teke ọ bu l'e nemadzụ nwụshuru; ebe ọ nwütaduru nwa; gę nwune onye ono lüpyabe nyee ya; nwütarlu iya nwa. ²⁹Sụ-a; ọ dürü unwune ęsaa, k'ogeranya luchaaru nwanyị bya ahaa ya nwụshu; ophu ọ nwütaduru nwa. ³⁰Onye k'ębo lüpyabe nwanyị ono. Lụa ya jasụ nwoke ono nwụshu; ophu ọ nwütakwaru iya pho nwa. ³¹Onye k'eto nnopho; jasụ ephe n'ęsaa ludzuru nwanyị lanụ ono nwüshihukota; ophu ọ dudu onye ophu nwütarlu nwa. ³²E mechaa l'ikpazu; nwanyị l'onwiya bya anwụshu nkiya. ³³Sụ-a; o -rwua teke l'ee-shi l'ọnwu teta dzuru ndzụ; ?bu onye ole bę nwanyị ono a-buru nyee ya? G'ephe n'ęsaa ono luchaaru iya-a.”

³⁴Jizosu sụ phe: “Unwu ogbo-nta-a alụ nwanyị; ụnwanyị nodu alụ ji; ³⁵obenu l'e ndu a gürü l'ephe gbaru k'eshi l'ọnwu teta gbalihu bya eburu l'e mgboko ophu a-bya nü taa luhedu nwanyị; ophu nwanyị aluhedu ji. ³⁶Ephe taa nwüshuhedu anwụshu ozo; kęle ephe l'unwu-ojozi-imigwe a-gbaru nanụ. Eshinu ephe bụ unwu, shi l'ọnwu teta dzuru ndzụ bę ephe bųwaa unwu Chileke. ³⁷O -buru k'eshi l'ọnwu teta dzuru ndzụ bę ekwo Mósisu goshiru iya l'eka o pfuru k'irwu, oku enwu phoophoopphoo. Eka ono bę Mósisu kuru Chileke: Chileke kę Ébirihamu; waa kę Áyizaku; waa kę Jiékopu. ³⁸Bu iya bụ l'o tọ będu Chileke ndu nwüshuru anwụshu. Ọ bụ Chileke ndu nō ndzụ; kęle onyemonye dzụ ndzụ l'enya Chileke.”

³⁹Ndu ezije ekemu ono haru sụ iya: “O-zì-iphe! I pfuru ree!” ⁴⁰E shiępho teke ono, ophu ephe atubaeduru ama ajibaa ya aji ozo.

Ajị k'onye bụ Kéreshi ọ bụ

(Mat 22:41-46; Mak 12:35-37)

⁴¹Jizosu bya asụ ndu Fárisii ono: “?Denu g'e gude sụ l'e Kéreshi obu bụ Nwa Dévidi; ⁴²l'eka Dévidi l'onwiya pfukwaru l'ekwo-ebvu Chileke sụ:

“Chileke sụru Nnajüpshu mu:

Nodu mu l'ekutara

⁴³ jasụ teke mu e-me ndu
ohogu ngu
g'ephe bürü iphe,

ji-zopyabe l'okpa.^m"

⁴⁴Bunu iya bụ le Dévidi kuru iya Nnajiuphu! ?Denuhunu g'o gude ọ bụru nwa iya?

Jizosu epfu k'eziye ekemu
(Mat 23:1-36; Mak 12:38-40)

⁴⁵Jizosu nodu l'edzudzu-oha l'eka ono su ndu etsoje iya nu: ⁴⁶"Unu kpakwaru ndu eziye ekemu l'aphara; mbu ndu bu iphe, aduje phē ree bu g'ephe gude kpowula-kpowula uwe kwaa onwophe yegele ejephe; g'e keleje phē erekete ekele l'eka a du igwerigwe g'ephe bu oke nemadzu. Goshi ophu bu iya kachakpoo ree l'ulo-ndzukọ ndu Jiu bụru nkephē; waa g'o bụru phē a-nodu l'eka aa-kachakpoo phē akwabé tibvù mē a -nodu abo iphe. ⁴⁷Ephe bu ndu eripyaję ulo ụnwanyi, ji phē anqedu; teme ephe nodu egudeje erekede epfukpoepho ogologo opfu anu Chileke. Ọ bụ phē bē aa-kachaa anmashị ikpe ike."

**Iphe, nwanyị, ji iya anqedu
anu Chileke**
(Mak 12:41-44)

21 ¹Jizosu bya apalia ẹnya bya ahuma ndu nweru iphe g'ephe echie-gbaa okpoga phē l'okpoko, eechiejeru Chileke okpoga l'eze-ulo Chileke. ²O huma nwanyị, ji iya anqedu ndzụ, akpa nri, byaru bya echie afu labo. ³Jizosu su: "Gẹ mu kakwaru unu; ọ kwa nwanyị ụkpa-a, ji iya anqedu ndzụ-a bē kachaa eye okpoga lę g'ephe hakota ono. ⁴Kele iphe, ndu ophuu g'ephe ha echiegbaa bu okpoga, tsuru etsutsu; obenu lę nwanị-a akpakpoo nri shii; ole o wotakotaru iphe, o gude buru bya echie."

Iphe, e-me teke ikpazu
(Mat 24:1-2; Mak 13:1-2)

⁵A haru pfuphenyaepho k'eze-ulo Chileke ono g'e gude kpumata iya l'eguru mkpuma, du evbu; waa k'iphe, a nru Chileke, du iya nu; Jizosu su phe: ⁶"O -buru iphe owa-a, unu ele ẹnya-a; ọ dukwaru mboku, ee-mechaa nwukpozhichaa iphemiphe ono enwukpoishi; mbu k'ophu ọ to dudu g'o ka mma l'oo mkpuma lanu, akpo-pfurul'eli nwibe iya."

**Iphe, bu o -mechaa
mgboko abvụ**
(Mat 24:3-14; Mak 13:3-13)

⁷Ephe jia Jizosu su iya: "?Bukpoo teke ole bē iphemiphe ono e-mekpoo? ?Bụ gunu bē ee-gude maru teke iphe ono abyagbaa ememe?"

^m 20:43 Günaa Ebvu 110:1.

⁸ O sü: "Oo pho g'unu leta enya g'o tó dū onye e-duswe unu ụzo. O dū-kwaru igwerigwe ndu a-zarú ępha mu bya. Onye ọphu nōnu l'ọ sü l'oo ya bụ Kéreshi ọbu; mbụ l'ọogbaakwa teke ọbu. Unu te etsokwaru phē.

⁹ Teke unu nüaharu k'ogu; waa lę mkpaka aswoli l'ibiya ophuu; ọzoo l'ibya ọphuu; gę ndzụ ba agukwa unu; kèle iphemiphe ono nefutakötaje; ole teke ikpazụ tee rwuekwapho egwegwa nno."

¹⁰ No iya; o sü phē: "Oha yele oha ibe iya a-nodu alwụ ọgu; ali-eze yee ali-eze ibe iya a-lwukwapho ọgu. ¹¹ Ali-ọnma-jijijii a-nodu anma anmashi iya ike; ejio ọkpa-nri mękpoo ęhu, eme ememe l'e-mekota l'eka dū igwerigwe. Ahümá a-nodu emegbaa l'akpaminigwe mękpoo eze iphe-ohubama ọzo.

¹² "Ole-a; iphemiphe ono -bya emegbabé bę ee-vuadaru ụzo kpaa unu ęhu; gude unu; kpuru unu je l'ulo-ndzukọ ndu Jiu je ekpee unu ikpe; tụa unu mkporo; mbụ l'aa-kputachakwaa unu bya edobe l'iphu ndu eze; mękpoo l'iphu ndu-ishi ọha l'opfu ęhu mu. ¹³ Noo teke ọ gbaru g'unu goshi l'edzudzu-oha l'unu bụ ndibe mu. ¹⁴ Sü-a; unu te evujekwaru ụzo wata arị iphe, unu e-pfu gude kpefu onwunu; ¹⁵ kèle ọ mbędua l'e-ye unu opfu l'ọn. Mu e-me unu amaru iphe k'ophu ndu ọhogu unu a-ta amadụru g'ephe e-yeje ọnun l'iphe, unu epfu; ọphu ẹphe a-byadu atụ-kpute unu l'ego. ¹⁶ Ndu nwịrụ unu; mękpoo unwune unu; mękpoo abụbu unu; mę owanyà unu phē e-mechaa deru unu ye ndiphe l'eka; l'a haru unu gbua ebugbugu. ¹⁷ Onyemonye e-gude k'iswi ęhu mu kpoo unu ashị. ¹⁸ Ole ọ tó dudu g'o ka mma l'ọo ęgbushi lanu, nọ unu l'ishi, byaru l'ala l'iswi. ¹⁹ Oo ẹpho g'unu taję nshi; kèle ọ kwa ọ-ta-nshi tataru ọkpobe ndzụ."

Ejo ahümá

(Mat 24:15-21; Mak 13:14-19)

²⁰ "Sü-a; teke unu hümäerupho gę ndu ojogu nọ-phero Jierúsalemü mgburugburu; unu amaru l'akwakposhi iya dūwaa ntse. ²¹ O -be teke ono; gę ndu nọ lę Jiudiya gbalakwaa laa l'úbví; gę ndu kürü l'ime mkpükpu wüfụ; gę ndu lufuru je l'egu te jeeķwa alaphu azụ l'ime mkpükpu onoya. ²² Kèle teke ono bükota mbóku, Chileke a-gwa ndiphe ọchi g'e gude nno g'iphemiphe, e deru l'ekwo Opfu Chileke vükota. ²³ Nshio ụnwanyi, dū ime; mę ndu nwa l'angukwadu era mbóku ono. Kèle ejio iphe-ęhuka, parụ eka a-dụ l'eliphe; tème Chileke e-gude oke-ęhu-eghu kpee ndu Izurelu ikpe. ²⁴ Ee-gbu phē lę mma; kpua phē lę ndzụ laa l'iphe, bükpoo ọhamoha. Ndu abüdu ndu Jiu e-tee Jierúsalemü pyakapyaka jasụ oo-rwube ẹphebedua."

Abyabya Abụbu-Ndiphe

(Mat 24:29-31; Mak 13:24-27)

²⁵ "Iphe-ohubama l'a-nodu eme l'enyawu; mę l'onwa; mę lę kpokpode. L'eliphe bę eze-ęnyimu waa ọchioku mini iya a-nodu abyá ęnari; k'ophu

meji a-gbabuhu ndiphe mgburugburu lę ndzü-agügu. ²⁶Nemadzü e-gude-je ndzü-agügu avéhu avéhu teke aa-nodu ele ẹnya iphe, abya ememe lę mgboko; kélé iphemiphe, nō l'igwe a-nmawo anmawo; lọ-sweshihu. ²⁷Noo teke ẹphe a-hümä Abübu-Ndiphe l'eka ọ nō l'urwukpu; egbu nwíinwii gu-de ike iya, paru ẹka abyá. ²⁸Teke iphemiphe-a wataerupho ememe; unu kwolihi; palia ẹnya; kélé oorwuwaa teke aa-gbata unu.”

Iphe, e gude oshi figu anwüta
(Mat 24:32-35; Mak 13:28-31)

²⁹Jizosu bya anmakwaaru phë pho étu-a: “Unu leékwa ẹnya l'oshi fi-gü yee oshi mmanu ọzo. ³⁰Oobujeru teke ọ wataerupho erwu irwu; unu ahümä iya l'onwunu; maru lę teke okpomoku ekpoje dñwaa ntse. ³¹No-kwaphö g'owa-a du. Teke iphemiphe-a wataerupho ememe; unu amaru le teke Chileke e-goshi lę ya bu eze dñwaa ntse.”

³²Sü-a; gë mu gbukwaaru iya unu tororo; ogbo-a taa bvuebekwa; iphemiphe-a emekota. Nokwa g'o du. ³³Igwe a-bvükwa alı abvü; obenu l'opfu, mu pfuru ta abyadu abvü abvübü.

Ọ gbaru unu lę nche

³⁴“Ole-a; unu chekwa onwunu nche. Unu te ekwekwa g'ike bvü unu; opfu l'unu eri gwögogwoo; angünuka mée; waa l'unu acho-phe ẹku kę mgboko; ọdumeka bę mbóku ono a-tükwa unu l'upfu. ³⁵Kélé iphe, bükotakpoo ndu mgboko mgburugburu bę ọo-nma g'ónyà. ³⁶Ole-a; unu che nche tekenteke; unu pfu nü Chileke g'unu a-dü ike pfu-shia ike më iphemiphe ono -meje. Teke e mecharu unu apfuru l'iphu Abübu-Ndiphe.”

³⁷Noo ya; Jizosu nodu anoduje l'eze-ulo Chileke; ezi iphe mbóku-mbóku; o -be l'enyashi ooje akwaa l'úbvü, eekuje Úbvü-Olivu. ³⁸O -be lę nchi abóhu; e kporu wü-pfuta iya l'eze-ulo Chileke bya anüma iphe, oopfu.

Jiudasu eederu Jizosu eye
l'eka ndu Jiu
(Mat 26:1-5; Mak 14:1-2; Jion 11:45-53)

22 ¹O be teke idzu, aatajé buredi, ekoduru ekoko dñwaa ntse, bu obo-iphe, eekuje Ojeghata; ²ndu-ishü uke Chileke waa ndu ezi-je ekemu nodu achökashi üzö, ẹphe e-shikpoo gbua Jizosu; obenu l'ephe atsü oha ebvu.

³Nsetanu bya abahü l'ime obu Jiudasu, bu onye ntushi-ephä iya bu Isukariyotü, bükwa-a onye lanü l'ime ümadzu iri l'ebu pho-a. ⁴O tüğbua bya ejepfu ndu-ishü uke Chileke më ndu-ishü ogbogu eze-ulo Chileke je epfuaru phë kę gë ya e-shi deru Jizosu ye phë l'eka. ⁵Ehu tsöahaa phë. Ẹphe kwee ya okpoga. ⁶O kweta egube ono bya awata ele ẹnya teke bu teke gbaru gë ya e-deru Jizosu ye ndu ono l'eka g'oha ta ama.

Nri-enyashi Ikpažu

(Mat 26:17-30; Mak 14:12-26; Jion 13:21-30; 1Kor 11:23-25)

⁷Noo ya bụ; eswe, aatajé buredi, ekoduru ekoko ono rwua, bụ iya bụ mboku, eegbuje nwaturu, e gude anyata eswe Ojeghata. ⁸Jizosu bya ezia Piňta yee Jionu sụ phe: “Unu je akwakóberu anyi nri-enyashi k'obo Ojeghata g'anyi bya eria.”

⁹Ephe sụ iya: “?Bụ awe bẹ anyi e-je akwakóbe iya?”

¹⁰Q sụ phe: “Unu lenu; teke unu bahuerupho l'ime Jierúsalemu bẹ nwoke, vu ite mini a-byapfuta unu; unu tsoru iya bahụ l'unuphu, o bahukpoerupho. ¹¹Unu sụ onye nwe unuphu ono lẹ O-zì-iphe suru g'o goshi unu ṇeka ya a-nodu ria nri obo Ojeghata iya yee ndu etsoje iya nụ. ¹²Oo-goshi unu ụlo-eli; goshi unu ọma ụlo, nọ lẹ k'eli iya; m kpuru ono hakpoepho ọsa; e dozichawa iya g'o dụ ree. Unu kwakóberu iya anyi l'eka ono.”

¹³Ephe tūgbua jerwua. O buerupho g'o pfuru bụ g'o dụ. Ephe nodu l'eka ono kwakóbeahaa nri obo Ojeghata ono.

¹⁴O gbaephō lẹ teke erije nri ono; Jizosu yele ndu-ishi-ozi iya ephe n'iri l'ebō ono bya anodu k'erí nri ono. ¹⁵Q sụ phe: “Oogushikpokwaa mu ike gẹ mu l'unu riadaa nri Ojeghata-a; temanu mu ejee iphe-ehuka-a. ¹⁶Kele-a; gẹ mu karu unu; mu tee riékwa iya ọzo jasụ teke ee-ri ọkpobe iya l'eka Chileke bụ eze.”

¹⁷Q bya ewolita okoro, mée dụ; bya ekele Chileke ekele bya asụ phe: “Unu gee ngudzuru! ¹⁸Kele iphe, mu epfurū unu bụ l'e -shi ntanụ-a bẹ mu taa ngubaekwa mée, shi l'akpuru vayinu jasụ teke Chileke e-goshi lẹ ya bụ eze.”

¹⁹Q bya ewota buredi bya ekelewaphō Chileke ekele; bya eworu iya washiaru phe sụ: “Ọwa-a bụ ogwèhu mu, a nṣru nụ-doru unu. Unu meje iya g'anyi eme iya-a gude nyatajé mu.” ²⁰Nokwaphō g'ephe richaaru nri; o bya apē phe okoro mée bya asụ phe: “Okoro-a bụ ọgbandzu ọphúú ono, e gude mee mu gbaa; mbụ mee mu ono, a gbashiru l'opfu ẹhu unu ono.

²¹“Ole-a; unu lekwa l'onye e-deru mu ye l'eka ndiphe bẹ mu l'iya tuko-kwaru eri nri l'eka-a. ²²Kele Abubu-Ndiphe l'a-la g'o gbaru iya l'alala. Ole-a; nshioro onye ono, ee-shi l'eka iya deru Abubu-Ndiphe ye g'e gbua ono.”

²³Ephe wata ajikashi nwibe phe onye ọ bụ lẹ g'ephe ha sụ: “?Bụ onye emekpoo iphe, dụ nno?”

Ego onye ka nụ

²⁴Ndu etsoje iya nụ l'onwophé wata adzọ onye kachaa shii lẹ g'ephe ha.

²⁵Jizosu sụ phe: Ndu bụ ndu eze lẹ mgboko-a anoduje akpapyashi ndu nọ phe l'eka akpapyashi. A nodu ekuje ndu bụ ndu gude ike-ọkpuru bụru

ishi phę “omeluko.” ²⁶ Obenu l'o tọ bṣudu g'oo-dụ l'ehu unu bṣ ono. G'onye bṣ iya kachaa shii lę g'unu ha dükwa g'o bṣ iya bę ẹnya kachaa alwalwa. G'onye-ishi dükwa gę nwozi. ²⁷?Bṣ onye ka shii l'onye nō anoo eri nri l'onye ejeru iya ozi nri ono? ?Tobudu onye ophu nō anoo eri nri ka shii? Obenu lę mbędúa bṣ ozi bę mu ejeru unu.

²⁸“Oo unubędúa bṣ ndu mu l'unu nökpoephō l'ohutama mu g'o ha; ²⁹k'ophu bṣ l'o bęephō gę Nna mu meru mu eze bṣ gę mu eme unu eze; ³⁰gę mu l'unu eria ngua; l'eka mu bṣ eze; unu anodugbaa l'aba-eze; kpee ọkpa-ipfu Ízurelu iri l'ebō ono ikpe.”

Pyita a-gö lę ya ta amadü Jizosu
(Mat 26:31-35; Mak 14:27-31; Jion 13:36-38)

³¹A nonyaa; Jizosu ku Pyita: “Sayımonu! Sayımonu! Lekwa! Nsetanu sułkwaru g'a haa ya gę ya hukota unu ama g'unu ha; gę ya phuchaa unu g'onye aphușhi eswa l'ereshi. ³²Ole mu pfuwaru opfu ęhu ngu nü Chileke g'i ti buha ekwekwe, i kweru. Qo ya bṣ; teke i dakobeerupho lwaphuta azu byapfuta mu; g'i mee g'ünwunna ngu pfușhia ike.”

³³Pyita sụ iya: “Nnajuphu; mu doziakwaru onwomu k'etsoru ngu jee mkiporo; tsoru ngu laa maa!”

³⁴Jizosu sụ iya: “Gę mu karu ngu Pyita; oke-oku nchi-abohu -bya ara örà bę i pfuakwaru mgbo eto l'i tị madü onye mu bṣ.”

Okpoga; ęda; yele ogu-echi

³⁵Noo ya; Jizosu sụ phę: “Teke ono, mu zijeru unu sụ g'unu je; g'o tọ dükwa iphe, unu e-gude eje onoya; g'unu te egudekwa iphe, eeyeje okpoga; ophu unu egudekwa ęda; ọzoo akpokpa; ?o dürü iphe, dürü unu ụko?” Ephe yeeru iya ọnụ sụ: “O tọ dükwa.”

³⁶O sụ phę: “Obenu lę nta-a bṣ; g'onye nweru iphe, eeyeje okpoga wota iya. G'onye nweru ęda; nyakwaru iya pho. G'onye ete nwedu mma; ree ukpo iya zuta iya. ³⁷Gę mu karu unu l'iphe-a, e deru l'ekwo-opfu Chileke-a bę a-vükwa g'e deru iya k'ehu mu; mbu iphe, e deru sụ: ‘A guru iya yeru ndu eme ejio-iphe.’” Mbü l'iphemiphe, e deru lę k'ehu mu bę a-vükotakwa g'e deru iya.”

³⁸Ephe sụ iya: “Nnajuphu; lekwa mma labo, anyi gude.”

O sụ phę: “O düyüaa ree.”

Jizosu epfu anu Chileke l'úbvú Olivu
(Mat 26:36-46; Mak 14:32-42)

³⁹Jizosu lufuta bya atugbua jeshia l'úbvú Olivu, bṣ iphe, oomejehawaa. Ndu etsoje iya nü tsoru iya. ⁴⁰O rwua ęka ono bya asu phę: “Unu pfukwaru nü Chileke g'o to kwe g'unu nmalahu l'ohutama.”

⁴¹Ọ haa phē tūgbua kpíriboru jerwua ẹka ha g'eka aa-turwu lē mkpuma; bya egbushi ikpere bya epfuru nü Chileke sụ: ⁴²"Nna; ọ -bürü l'o dù ngu l'uche; nañunu mu okoro iphe-ehuka ọwa-a; ole ọ kwa g'o to búkwa iphe, dù mu l'uche l'e-me; g'o búkwaru iphe, dù g'ubedua l'uche." ⁴³Ojozi-imigwe shi l'imigwe chaa ya l'iphu bya awata eme g'obu shihu iya ike. ⁴⁴Obu wata iya etsu mini etsushikpoo ya ya ike. Ọ kabakpoo epfu anụ Chileke. Ephuru, shi iya l'ehu duepho ḡe mee ada paapaa l'alị.

⁴⁵O pfuchaephō nü Chileke ono bya agbeshi bya ejepfu ndu etsoje iya nü. O jeshia; ẹphe nođu ekuwaa mgbenya aphụ. ⁴⁶Ọ sụ phē: "?Bụ gunu meru iphe, unu eku mgbenya? Unu gbalihu pfuru nü Chileke g'o to kwe g'unu nmalahụ l'ohutama."

Eegude Jizosu

(Mat 26:47-56; Mak 14:43-50; Jion 18:3-11)

⁴⁷Jizosu kpukwaduru-a opfu l'önü; ikpoto oha zebata waa nwoke ono, ẹpha iya bụ Jiudasu ono, bụ onye lanu l'umadzu iri l'ebō-a. Ọ bürü iya bụ onye-ishi ikpoto ọha ono. Ọ bya akpíritaru Jizosu ntse bya etsutsua ya önü. ⁴⁸Jizosu sụ iya: "Jiudasu; ?bụ etsutsu önü be i gude ederu Abubu-Ndiphe eye g'e gbua?"

⁴⁹O be teke ndu no-kube iya nü húmaru iphe, abya ememe; ẹphe sụ: "Nnajuphu! ?Anyi gbuwaro mma?" ⁵⁰Onye lanu gbua nwokoro onye-ishi ndu-ishi uke Chileke mma; tükoe ya pho nchị ekutara pafu.

⁵¹Jizosu sụ: "Te emeekwa." O pfuchaa nno bya edenyi nwokoro ono ẹka le nchị ono; nchị ono dù iya g'o shi dù iya.

⁵²Jizosu sụ ndu-ishi uke Chileke; waa ndu-ishi ogbogu eze-ulo Chileke; waa ndu bụ ogeranya, byaru iya egude: "?Unu chigbaa mma; chiru mbgoro abya mu egude? ?Mu bụ onye ana nfụ?" ⁵³"Mu l'unu anokpoo mbóku-mbóku l'eze-ulo Chileke; ophu unu azukpodarу mu ẹka. Ole nta-a be ọ gbaru unu l'ememe iya. Nta-a be Obutuswe no l'ochii bürü eze."

Pyita ago lę ya ta amadụ Jizosu

(Mat 26:57-58,69-75; Mak 14:53-54,66-72; Jion 18:12-18,25-27)

⁵⁴Ephe zụ Jizosu; kpuru tūgbua jeshia ibe onye-ishi ndu-ishi uke Chileke. Pyita gbe ụzenya etso phē azu-azu. ⁵⁵Ephe phu-nwuepho oku l'echilabø unuphu bya anoshia no-phee oku ono mgburugburu anya. Pyita bya anq-kube phē. ⁵⁶A nonyaa; nwamgboko, eje ozi ulo; húma Pyita l'eka ọ no anya oku ono. Ọ tabe iya ẹnya bya asụ: "Nwoke-a be yee Jizosu-a shifukwa anq."

⁵⁷Pyita goö sụ iya: "Nwanyi-a; mu ta amakwa iya amama ophu."

⁵⁸A kpóekwapho ụpfu nwanshị; onye ọzo húma iya bya asụ iya: "Gubedua yifukwaa lę ndu etso iya nü." Pyita sụ iya: "Nwoke ibe mu; mu ta ayíkwa iya-o!"

⁵⁹A noephe iphe, ha g'awa ophu; onye զո pfushiahaa ya ike su: “O kwa օկպօբէ-օփու լե նվօքէ-ա բէ յէց Ջիզոս շի անօ; էշինո օ բւ ոնյէ Գալիլի.”

⁶⁰Pyita su: “Nwoke ibe mu; mu ta amakwa iphe, iipfu!”

Օ կպկաւածու-ա օփու լ'օնու; օկ-օկու րա օրա. ⁶¹Ննայուփու բա աղհա ընա լի Պիտա. Պիտա նյատա օփու, Ննայուփուր իյա տէկէ օ սրու իյա: “Օկ-օկու -բա լ'արա օրա նտան-ա բէ ի յօկաւար էց սրո էտօ լ'ի տի մածու ոնյէ մու բւ.” ⁶²Օ կաֆու էտէզի յէ ատէկպօ էկվա տօ!

Eetsu Jizosu iphe; aja iya ewenu

(Mat 26:67-68; Mak 14:65)

⁶³Նդո օնո, սվիր Ջիզոս օնո յահա յա եւնու; բա էշիահա յա չշա-չի. ⁶⁴Եփ կշիա յա էկվա լ'ենյա էշի իյա էկա լե նշի ասոյ իյա: “Պֆունա մպֆչիր օնու!” ⁶⁵Եփ պֆշիւրօ իպ զո, դս իգվերից գուդ ակօ յա օնու.

Jizosu l'iphu ogbo-ikpe ndu Jiu

(Mat 26:59-66; Mak 14:55-64; Jion 18:19-24)

⁶⁶Օ բե լ'ստս; նդո բւ օգերենա Ջիւ բա անօկօբէ; մե նդո-իշի սկ Չի-լեկ; մե նդո էջի էկէմու. Եփ կպրու իյա յեշիա լ'իպ օգբօ-իկպ փէ. ⁶⁷Եփ սու իյա: “Կանրու անյի. ?Բւ նց բւ Կէրշի օնու, Չիլեկ կվեր սկա յա օնու տօ?”

Օ սո փէ: “Մո -կարս սու բէ սու տէ էկվէկվա. ⁶⁸Տէմէ տէկէ մո յիրս սու այի-ա; սու տա մածու յէ յա օնու; օփու սու ա-հակվա մո փօ. ⁶⁹Օլ է -շի նտան-ա բէ Աբսու-Նդիփ ա-նօդու լ'էկտար Օկալիբ-Կակօտա-Իկ, բւ Չիլեկ.”

⁷⁰Եփ տէկո սո: “?Բւ յա բւ լ'օն նց բւ Նվա Չիլեկ օնու?”

Օ սո փէ: “Օօփօ գ'սու պֆրու օնո բւ գ'օ դս; լ'օն մո բւ իյա.”

⁷¹Եփ սո: “?Բւ բահուն էկէ յու բէ անյի էլ ընյա իյա? Անյի նսմա-կվար յա լ'օնու իյա լ'օնվանի.”

Payileti aji Jizosu aji

(Mat 27:1-2,11-14; Mak 15:1-5; Jion 18:28-38)

23 ¹Օ յա բւ; իկպոտ օհա օնո վուլիս կպտա Ջիզոս կպյուրու Պայիլ-էտի. ²Եփ րաւեփօ էկա օնո բա ավատ էպֆշի իպ, եփ սրո լ'օ մերս սո: “Անյի հոմար նվօքէ-ա էկա օօդուսաւեշի նդո նդո-անյի. Օ յիկարս սո գ'անյի տա ափյույշի ակրիկօ նս Սիզա; տէմէ օ սուկափօ լ'օն յա բւ ոնյէ էզէ օնո, բւ Կէրշի.”

³Նո իյա; Պայիլտի յիա Ջիզոս սո իյա: “?Ի բւ Էզէ նդո Ջիւ?”

Ջիզոս սո իյա: “Օօկվա նց փօ բէ օ շի լ'օնու.”

⁴Պայիլտի սո նդո-իշի սկ Չիլեկ վաա իկպոտ օհա օնո: “Օ տօ դսկա էյօ-իպ, մո հոմար, նվօքէ-ա մերս.”

⁵Ephe kabaa ya epfushi ike sụ: “O tukorū Jiudiya mgburugburu zibabé iphe, egbuka mkpukpu egbuka. O watarú iya ezizi lè Gálili; zia ya byasú lèka-a.”

Jizosu l'iphu Herodu

⁶Payileti nümaephō iphe, ndu Jiu pfuru bya ajia sụ: “?O bụ onye Gálili?” ⁷O maerupho lè Jizosu bẹ shi ibiya ophu Herodu bụ ochi-oha; o sụ g'e gudekwa iya jepfu Herodu. Herodu nọ lè Jierúsalemu teke ono. ⁸Herodu hümäephō Jizosu; ehu tsọ ya ụtso; kele o shihawaa üzeyna guta iya ge ya hümä iya; l'o nünukaru nkiya; o nödu agü iya ge ya hümä iphe, dù biribiri, oo-harü mee. ⁹O bürü iphe ono meru g'o gude; o jia ya aji n)o nwodu; ole Jizosu ta adudu onu, o yeru iya. ¹⁰Ndu-ishi uke Chileke waa ndu ezije ekemu bya apfū-kube iya ehuka ehuka; pfushiahaa iphe, ephe suru l'o meru. ¹¹Herodu yele ndu ojogu iya phē tuko wata aja Jizosu ewenü; eme iya sukusuku. A nonyaa; Herodu bya ezia phē; ephe chita uwe, ama ntumatu, bụ uwe oke amadụ bya eworu yee Jizosu bya akpuphuru iya Payileti azu. ¹²Eshi mbokú ono; Herodu yee Payileti bya abürü okpo-be ɔnyà; kele ephe shi nödu l'ükukanyi teke iphe ono eteke emedu.

Eekpe Jizosu mpfugbu

(Mat 27:15-26; Mak 15:6-15; Jion 18:39—19:16)

¹³Payileti bya ekukobe ndu-ishi uke Chileke; mè ndu gude oha; waa oha l'ophu bya asu phē: ¹⁴“Unu dutaru mu nwoke-a sụ l'oodusweshi ndu ndu-unu edusweshi. Mu jichaa ya aji l'iphu unu; ophu ọ dudu iphemiphe ono, unu suru l'o meru ono, dürü ophu mu hümari l'ikpe iya nmaru iya. ¹⁵Nokwapho ge Herodu ahümaduru, meru g'o gude ọ sụ g'a kpụ-phutaru iya anyi azu. Unu hümä l'o tọ dudu iphe, nwoke-a metaru kẹ g'a pfu-gbua ya. ¹⁶Mu e-chi iya iphe paru iya haa.”

¹⁷Noo ya; o búwaa omelalị phē l'anodu abo Obo Ojeghata ono bẹ Payileti atufujeru phē ndu mkporo onye lanu g'o la. ¹⁸Igwe oha ono túa ụzu sụ: “Gbuaru anyi nwoke-a; hachia Barabas g'o la.” ¹⁹Nwoke ono, bụ Barabas bù nwoke, a türü mkporo kẹ mgbaghashi, ọ gbaghashiru mkpukpu waa kele o gburu ọchi.

²⁰Payileti byakwa bya epfurú yeru phē ozo; kele oome ge ya haa Jizosu. ²¹Ephe túa ụzu ozo sụ: “Pfū-gbua ya! Pfū-gbua ya!”

²²Payileti sükwa phē ozo k'ugbo ẹto: “?K'ishi gunu? ?Bụ ejo-iphe gunu bẹ o meru? O tọ dükwa ejo-iphe, mu hümari, o meru. Ikpe ọnwu ta anmakwaru iya. Iphe, e-me nụ bụ lè mu e-chi iya iphe paru iya haa.”

²³Ephe nödu aturo woowoowoo epfu sụ g'a kpopyabe iya l'oswebe. Ephe raa; rata. ²⁴Payileti bya ebua ikpe sụ ge nkephe mee. ²⁵Bya aparu nwoke-a, e shi túa mkporo ọchi-a waa kẹ mgbaghashi-a paru haaru phē, bụ iya bụ onye ephe suru g'a haaru phē. O sụ g'a kpopyabe Jizosu l'oswebe, bụ iphe dù phē ree.

Aakpɔypyabe Jizosu

l'eli oswebe

(Mat 27:32-44; Mak 15:21-32; Jion 19:17-27)

²⁶No iya; ephe kpuru Jizosu tıgbushia. Ephe rwua l'uzo bya aworu onye Sayirini, shi ndu-egu phę alwa, epha iya bu Sayımonu. Ephe bo iya oswebe, Jizosu vu su iya g'o vuru iya; tsoru iya l'azü.

²⁷Ikpoti igwe oha ono nodu awu etso phę l'azü mękpoo ụnwanyi, akwa ékwa; ayo oshi iya. ²⁸A nonyaa; Jizosu bya aghaa enya lee phę bya asu: “Unwuada Jierúsalemu; unu ta akwashị ékwa mu. Unu kwaa ékwa onwunu me k'ünwu unu. ²⁹Kele mboku abya teke ephe a-su: ‘Iphe ehu atsokwanu ụnwanyi, eteke atsụ-swee ime; ophu nwa 'eke angu-swee phę era l'okpoma.’ ³⁰Noo teke oo-dụ phę g'úbvú zee tùpyabe phę domia phę. ³¹Lę-a; leanaro g'e meru oshi-oyii; akakakwanu oshi, okponku.”

³²Noo ya; o dükwarupho ụmadzu labo, meru ejio-iphe, a kpụ etso iya; eejekwapho apfu-gbukota ephe l'iya. ³³Ephe byarwutaephō l'eka eekuje “Okpokoroko Ishi”; ephe woru iya kpopyabe l'oswebe l'eka ono; waa ndu ejio-iphe labo pho. Onye ophuu l'ekutara; onye ophuu l'ekicha. ³⁴Jizosu su: “Nna; guaru phę nvu; kele ephe ta amadu iphe, ephe eme.”

Ephe tıa ido gude kee uwe iya. ³⁵Igwe oha ono pfugbaaru; ele iya enya. Ndu bu ndu-ishi oha gude iya agba mgbonu asuje: “Qodzotaje ndu ozo. G'o dzonaa onwiya; me o -bürü iya bu Kéreshi obu, shi l'eka Chileke, bu iya bu onye o hotaru.”

³⁶Ndu ojogu nodu agbakwaru iya pho mgbonu. Ephe gbarwuta bya anu iya mee-veniga g'o ngua; ³⁷sü iya: “O -bürü ngu bu Eze ndu Jiu; dzonaa onwongu!”

³⁸O duru iphe, e deru pfube l'oswebe ono su: “Waa Eze ndu Jiu.” E deru iya l'opfu Giriku; waa l'opfu Latinu; waa l'opfu Hiburu.

³⁹Onye lanu le ndu ono, a kpopyaberu ephe l'iya ono kókwa ya pho onu su iya: “?Tobudu ngu bu Kéreshi obu? Dzonaa onwongu; dzoo anyibedua.”

⁴⁰Onye ophuu gbochia ya onu su iya: “?Tii tsudu Chileke ebvu; l'a nmaru gęe nwoke-a ikpe lanu, bu iya bu ikpe ọnwu? ⁴¹Ikpe k'anyibedua be du nhamunha; kele o bu urwu iphe, anyi meru be anyi erita; obenu le nwoke-a ta adudu iphe, du ejii, o meru.” ⁴²O su Jizosu: “Jiko nyatakwa mu; me i -buerupho eze.”

⁴³Jizosu su iya: “Gę mu gbuaru ngu iya tororo; ntanu-a be mu le ngu a-nodu l'okpoku Chileke.”

Anwuhu Jizosu

(Mat 27:45-56; Mak 15:33-41; Jion 19:28-30)

⁴⁴Enyanwu keerupho l'ishi; nchi jihu l'alị ono. Ekameka gbahükota tsukiribaa jasü l'oke-eswe üzényashi; ⁴⁵kele enyanwu jikputeru; ékwa,

egbobutaje ẹnye ẹka aagwaje Chileke, nō l'ime eze-ulo Chileke ono gbaephō kē tararaa gbajahū ẹbo. ⁴⁶Jizosu chia mkpu sụ: “Nna; mu yeru ngu Unme mu l'eka.” O pfuchaa nno bya atubuhu unme; ọ bürü iya anwuhu.

⁴⁷Onye-ishi ndu ojogu ndu Romu húmaephō iphe, meru nụ; ọ jaahaa Chileke ajaja sụ: “Okpobe-opfu; nwoke-a pfubekwaru-eka-oto!”

⁴⁸Iphe, bukotakpoo ikpoto oha, kuru l'eka ono, byaru ahumā iphe, ada nụ; húmaephō iphe, eme nụ bya egberu ẹka ye l'olu; ebu mkpu; eje ala.

⁴⁹Iphe, bükpoo ndu maru Jizosu ree; je akpaa l'uwanyi, shi l' Gálili tsoru iya; pfuru ụzenya ele iphemiphe ono, l'eme nụ ono.

Elili Jizosu

(Mat 27:57-61; Mak 15:42-47; Jion 19:38-42)

⁵⁰Ọ dürü nwoke, ẹpha iya bụ Jíósefú; onye shi Arimatiya; l'alị ndu Jiu. Nwoke ono yi l'ogbo-ikpe; bya abürü onye ọma; bürü onye pfuberekoto; ⁵¹onye adudu teke o kwejeru l'ídzu ono, ndu-ikpe chíru ono; yee iphe ono, ẹphe meru ono dù ree. Yebedua elekpoo enya teke Chileke e-goshi l' ya bụ eze. ⁵²Nwoke ono bya ejepfu Payileti je arwọ ya g'a haaru iya odzu Jizosu g'e ya lia. ⁵³E mecha; ọ bya eje apazeta odzu ono; gude ẹkwa ọchaa kwaa ya; bya eje elia ya l'ilu, a túru l'ogba mkpuma; ilu, eteke adu-swe onye e lijewaru l'ime iya. ⁵⁴Mbóku ono bụ eswe, echele iya a-bürü eswe-atüta-unme; mbụ mbóku Sabatụ; teme Sabatụ ọbu nödu agbawaa.

⁵⁵Unwanyi ono, ẹphe l' Jizosu shi l' Gálili swíru ono tsokwarupho Jióséfú je. Ẹphe lee ilu ono ẹnya ọhubama; bya ahumakwapho g'e nyeberu odzu iya l'ime ilu ọbu. ⁵⁶Ẹphe lwa bya akwakobe manu, eshi-mkpoo; waa manu ọzogbaa k'ete odzu ono. Ẹphe tütä unme l'eswe Sabatụ, bụ iya bụ iphe, ekemu phē suru g'e meje.

Eshi l'ọnwu teta dzürü ndzụ

(Mat 28:1-10; Mak 16:1-8; Jion 20:1-10)

24 ¹O be l' nchi-abohu mbóku mbụ l'idzu, bụ iya bụ Sonde; ụnwanyi ono gude manu, eshi mkpoo ono, ẹphe kwakoberu g'oo-dụ ono gude jeshia l'ilu Jizosu. ²Noo ya; ẹphe jeshia; e swifuwa mkpuma, e shi gude switchia onu ilu-a. ³Ẹphe bahü l'ime iya; ọphu ẹphe ahumaeduru odzu Nnajiuphu, bụ Jizosu. ⁴Ẹphe pfuru l'eka ono arị iphe ono; ọ tufu phē ẹhu. A bya l'amarụ; unwoke labo, yeru uwe, egbu nwijinwii pfu-kubewaa phē. ⁵Ndzụ gụhu phē; ẹphe woru iphu kpube l'alị. Unwoke ono sụ phē: “?Bụ gụnu meru g'o gude unu nödu achọ onye nō ndzụ l'eka ndu maa nō?” ⁶“O to noekwa l'eka-a. O tetaakwaru dzürü ndzụ ọzo. Unu nyatakwa iphe, o pfuru unu teke ọ nō l' Gálili. ⁷O suru l' Abubu-Ndiphe bę ee-seru ye l'eka ndu eme iphe-eji. Ẹphe eworu iya pfu-gbua. O -be l' mbóku k'eto iya l'o teta dzürü ndzụ ọzo.”

⁸Enya gbarwua phē l'opfu iya ono. ⁹Ephe shi l'ilu ono lwa bya eje akōoru iya ụmadzu iri lē nanu phō; waa ndu ophuu g'ephe ha. ¹⁰Unwanyi ono bụ Meri kē Magudala; waa Jiowana; waa Meri, bụ ne Jiemusu; waa ụnwanyi ozo, ephe l'ephe swi. O bụru phē koro ndu-ishi-ozи iphe ono. ¹¹Iphe ono dū phē g'o bụ opfu, 'enwedu ishi; ophu ephe ekwedu l'o bụ eviya. ¹²Pjita kwolihu bya agbaru jeshia l'ilu ono. O rwua bya ephureta bya enyoo ime ilu ono. O bülerupho ekwa odzu ono bē ọ húmaru kpúrumu. O dakobe; lashja unuphu. O ji iya ẹnya; mbu iphe ono, meru nü ono.

Uja, aabø eje l'uzo Emeyosu

(Mak 16:12-13)

¹³Mboku ono kwaphō gedegede bē ụmadzu ẹbo lē ndu etsoje iya nü swi eje mukpukpu, eekuje Emeyosu. E -shi lē Jierúsalem̄u jasú l'eka ono bụ manyiru esaa. ¹⁴Ephe nōdu epfukpoephō k'iphemiphe ono, mekotaru nü ono. ¹⁵Ephe gudekwadu uja ono abo bya aríkwa iya phō l'obu; Jizosu l'onwiya byapfuta phē; ephe l'iya swíru. ¹⁶E kwechia phē ẹnya; ophu ephe ahübéduru iya ama. ¹⁷O sū phē: “?Bụ egube uja ḡunu bē unu abókpoo tsorū ụzo egube ono?”

Ephe pfuru; kele aphu jiru phē obu. ¹⁸Onye lanu l'umadzu ẹbo ono, epha iya bụ Kulyopasu sū iya: “?Bue ngu phō bụ onye byaru abyabya lē Jierúsalem̄u, 'amadu iphe ono, megbabéru l'eka ono l'idzu-a?”

¹⁹O sū phē: “?Iphe, dū ịdu-agha?”

Ephe sū iya: “Mbụ kē Jizosu; onye Nazaretu, bụ onye mpfuchiru Chileke; onye shi l'iphe, o mekpooru ememe mē opfu, o pfuru l'ọn̄u goshi l'iphu Chileke mē l'iphu ọha g'ike iya habe shii. ²⁰Ndu-ishi uke Chileke mē ndu-ishi anyi phē seru iya nü; a nmaa ya ikpe ọn̄wu bya eworu iya kpópyabe l'oswebe. ²¹Mbụ onye-a, ephe shi ele ẹnya iya l'qo ya a-gbata Ízurélu-a. A -gufukpokwaaro iphemiphe ono; ntanu-a kweakwaa ujiku ẹto, iphe ono meru. ²²Ophu, ka nü bụru l'uwanyi, gba l'ogbo anyi haru bya epfukpooro 'ama-g'ee-me-iya. Unwanyi ono nmaru ẹwa jee l'ilu ono. ²³Ephe jerwua; ophu ephe ahümäeduru odzu iya. Ephe lwa bya asu l'ephe phuchaaru phua ophulenya; húma ụnwu-ojozi-imigwe, suru phē lē Jizosu dzukwaa ndzü. ²⁴Ndu anyi l'ephe anō haru je l'ilu l'eka ono. Ephe jerwua; o bülerupho g'uwanyi ono pfuru bụ g'o dū; ophu ephe ahümäeduru iya eviya.”

²⁵Jizosu sū phē: “Oo éswè bē ọ bụ unu; unubé ndu ono, akpụ onwunu akpukpu ekweta iphe, ndu mpfuchiru Chileke pfuru ono.” ²⁶?To gbaduru Kéreshi Ọbu g'o jefutaadaa iphe-ehuka ono; tème l'o bahu l'eka e-goshi übvü, Chileke kwabéru iya? ²⁷Jizosu bya eshikpoephō l'iphe, bükota ekwo Mósisu mē ekwo ndu mpfuchiru Chileke; towashiaru phē iphe, ederu l'ekwo-opfu Chileke k'ehu iya ono nanu nanu.

²⁸Mkpukpu, ephe eje zajee phē phō ntse; o meahaa umere g'o ghata aghata tüğbabaa. ²⁹Ephe sede iya sū iya: “Byanu g'anyi je akwaa; lē nchi ejihuwa;

tēme mbōku bvūwaa.” O tsoru phē bahū g'ephe je akwaa. ³⁰Noo ya; ephe rijeephō nri; o bya ewota buredi ono bya ekele Chileke ekele; bya awaa ya; bya eworū nū phē. ³¹Enya sahū phē. Ephe gbe teke ono hūbe iya ama. O phuhū; ophū ephe ahūmaeduru iya. ³²Ephe wata epfuru nwibē phē sū: “?O kwa l'i maru l'o shi elwu anyi l'obu teke ono, o shi abō ụja eyeru anyi l'uzo ono; aturu anyi iphe, e deru l'ekwo-opfu Chileke poopoo.”

³³Ephe kwolihuékwaphe teke ono teke ono; gbaphu azu lē Jierúsalem̄u. Ephe jeshia; ụmadzu iri lē nanu ono nökobewaa l'eka lanu; waa ndu ephe l'ephe nō.

³⁴A sū phē lē Nnajiuphu tetaakwaru eviya; lē Sayim̄onu hūmakwaru iya.

³⁵Ephebedua bya akō iphe, meru l'uzo; kō g'ephe gude hūbe iya ama teke o waru buredi.

Jizosu egoshi ndu etsoje

iya nū onwiya

(Mat 28:16-20; Mak 16:14-18; Jion 20:19-23; Ndu 1:6-8)

³⁶Ephe gudekwadua epfu nno; Jizosu pfūwaru l'echilabō phē bya asu phē: “G'ehu dükwa unu gu.”

³⁷Ephe lwu-bilihu; meji tofū phē. Ephe dobesu l'qo maa. ³⁸O sū phē: “?Bu gūnu bē ndzū iya agu unu? ?Bu gunu meru iphe, unu abo obu ebo?” ³⁹“Unu hūma eka mu mē ọkpa mu. Unu hūma l'qo bu-a mbēdua gedegede. Unu woru mu l'eka hūma; kele maa te enwedu anu-ehu waa ọkpu g'unu ele lē mu nweru-a.”

⁴⁰O pfuchaa nno bya egoshi phē eka iya; waa ọkpa iya. ⁴¹Ehu-utso; waa biri-biri, o ḫu phē mee ophū ephe eke akwatadu kweta ọkpobe ekweta. O sūwaa phē: “?O dūru iphe, eeri eriri, unu nweru l'eka-a gē mu ria?” ⁴²Ephe bya anu iya owuriwo ema waa ẹbakala manu-enwu. ⁴³O nata iya nōdu phē l'iphu l'eka ono taa ya.

⁴⁴O sū phē: “Iphe-a bùkotakpoephe iphe, mu pfuru unu teke mu l'unu no; sū unu l'iphemiphe, e deru dekuta mu l'ekwo ekemu Mósisu mē kē ndu mpfuchiru Chileke; waa l'ekwo-ebvu bē vükotaje g'e deru iya.”

⁴⁵O bya anwūsaas phē egomunggo g'iphe, e deru l'ekwo-opfu Chileke edoo phē enya. ⁴⁶O sū phē: “E deru sū lē Kéreshi jefutaje iphe-ehuka nwūhu; o -be lē mbōku k'eto l'o teta dzūru ndzū. ⁴⁷Bya asu l'ee-gude əpha iya raa lē Chileke a-gūru nemadzū nvu l'iphe-eji; mē izimanu -lwa onye obu azu. Ee-shi lē Jierúsalem̄u gude əpha iya ono radzuru l'ohamoha lē mgboko mgburugburu. ⁴⁸O būru unu e-pfuru ndu ozo k'iphe-a, unu hūmaru-a. ⁴⁹Unu hūma lē mu e-zilataru unu iphe ono, Nna mu kweru unu ukwe iya ono. Unu nōdukwa lē Jierúsalem̄u l'eka-a jasū teke Chileke e-gude ike, shi l'imigwe nūa unu anūnū; unu anata ike, shi l'imigwe bya.”

Jizosu alapfu Chileke l'imigwe

(Mak 16:19-20; Ndu 1:9-11)

⁵⁰Noo ya; Jizosu bya eduru phē jasū lē Betani; bya apalia eka iya eli gōahaaru phē ọnū-oma. ⁵¹O gude phē agorū ọnū-oma ono bya ahaa phē.

Chileke kulia ya kuba l'imigwe. ⁵²Ephebaarü iya ejabya alaphushia azu
lē Jierúsalem̄u. Ehu nođu atsō phe nt̄umatu. ⁵³Ephe je anqahaa mkpuru-
mkpuru l'eze-ulo Chileke; ekele Chileke ekele.

Ozi-oma, Jionu Deru

Opfu Ndzu

1 ¹E -shi lę mbulembu bę Opfu Chileke ono nohawaa. Opfu ono bę yele Chileke nohawaa. Opfu ono bürü Chileke. ²Onye ono bę yele Chileke shiepho lę mbü nödu. ³Qo l'eka iya bę Chileke shi mee iphemiphe. Q tọ dudu iphe, bü iphe, e meru ememe, dürü ophu e meru l'ebé o no iya. ⁴Qo ya bę ndzü shi l'eka; o bürü ndzü ono bę bü iphóró, dürü ndiphe. ⁵Iphóró ono dü l'ochii; ophu ochii ono adujeduru ike sō-kputa iya.

⁶O nweru onye lanü, Chileke yeru g'o bya. Ephä iya bü Jionu. ⁷Iphe, o byaru bü gę ya pfua k'iphoro ono. O byaru g'o saarü iya oha l'ophu; k'ophu ephe a-nüma ozi ono kweta. ⁸Q tọ bükwa yębedua bü iphóró obu. Iphe, o byaru bükwa g'o karü ndiphe g'iphóró ono dü. ⁹Qo iphóró ono bę bü okpobe iphóró; ophu bü iya byaru lę mgboko-a bya adüru ndiphe l'ophu.

¹⁰Qo ya bü lę Opfu Chileke ono shi nödu lę mgboko-a. O bürü l'eka iya bę Chileke shi mee mgboko; obenu lę ndiphe ta amadü onye o bü. ¹¹O byapfutaru ndu nkiya; ndu nkiya jiğa iya anata. ¹²Ole iphe, bükpoo ndu natarü iya nü; mbü ndu kweru nkiya; ndu ono bę o suwaru g'ephe bürü ünwü Chileke. ¹³Abübu ono, ephe bü ünwü Chileke ono ta abükwa g'aanwüje nemadzü bü g'a nwüru phe; ebe o bükwa egü nwa meru a nwüa phe; ophu o bükwa gę nemadzü riitaru iya l'okpoma; onye nwüru phe nü buakwaa Chileke.

¹⁴Töbüdu iya bü; Opfu ono bya abürü nemadzü; anyi l'iya buru. Anyi gude enya anyi hümä ödü-biribiri iya; mbü ödü-biribiri, gbaru iya nü; eshinu o bü iya bü Nwa nwoke lanü, Nna iya, bü Chileke nwütaru. Iphe, ndzü iya bü büerupho eze-iphe-oma yęe ire-lanü.

¹⁵ Jionu bya epfuaхаа kę Nwa Chileke ono; ara iya arara su: "Wakwa onye ɔbu, mu shi epfuru unu opfu iya teke mu şuru unu l'ɔ dürü onye l'e-mechaa bya nü-a, ka mu l'ishi ka mu l'okpa; kèle a byaru anwü mu ɔ nođuhawanu."

¹⁶ Eze-iphe-oma iya ono nyiberu anyibe. O bürü l'eze-iphe-oma iya ono b'ooshije emeru anyi eze-iphe-oma; mbü o -mechaa; oomekwasebaa ya ozo; emewaa iya rö k'anyinyi. ¹⁷Oo l'eka Mósisu bę Chileke shi tataru anyi ekemu. Eze-iphe-oma yee ire-lanu shikwanu l'eka kę Jizosu Kéreshi bya.

¹⁸ O tɔ dükwa onye gudejewaa enya hümä Chileke. Oo Nwa lanu ono, yele Chileke, bu Nna tüğbaru bürü nanu ɔkpobe abürü ono bę bu onye meru; anyi maru gę Chileke du.

**Ozi, Jionu onye emeje baputizimu
eezi l'echiegu**

(Mat 3:1-12; Mak 1:1-8; Luk 3:1-18)

¹⁹ Töbudu iya bu; ndu Jiu shi Jierúsalemu zia ndu-uke Chileke mę ndu bu eri Lívayi g'ephe je ajia Jionu su iya: "?Bu onye bę i bu?"

²⁰ Ebe Jionu ajičakwaru eyeru phę onu. O kačkwaru phę pho l'edzudzu-oha su phe: "O tɔ bükwa mbedula bu Kéreshi ɔbu."

Ephe jia ya; "?O bükunuru onye bę i bu? ?Bu ngu bu Elayijia?"

Jionu su phę waawaa; le ya ta abükwa Elayijia.

Ephe jia ya: "?Bu ngu bu onye mpfuchiru Chileke, anyi ele enya iya ɔbu?"

O su phę: "Waawaa."

²² Ephe su iya: "?O bükphunaaru onye bę i bu? Yenuaru anyi ɔnu g'anyi maru iphe, anyi e-je epfuaru ndu ziru anyi ozi. ?Denukpohunaa g'i pfuru opfu əhu ngu?"

²³ Jionu su phę: Oo mbedula bu onye ono, Azáya deru nkiya l'ekwo su:

O dürü olu onye aha
gengugengu l'echiegu
su:

Unu mee uze, Nnajiu-phu
g'ø pfuru nhamunha!^a

²⁴ No iya; ndu ono, byaru ozi ono bu ndu Fárisii bę ziru phę nu. ²⁵ Ephe jia Jionu su iya: "I -budu Kéreshi; ebe i buđu Elayijia; ɔphu i bükwapho onye mpfuchiru Chileke; ?o nwühunuru ịnwu-agha bę iimeje baputizimu?"

²⁶ Jionu su phę: "Unu eleanaa l'ø mini bę mu gude eme baputizimu. Obenu l'ø dürü onye unu l'iya tükoru nođu, unu ta amadu. ²⁷ Onye ono, l'e-mechaa bya nü ono kakwa mu shii; k'øphu mu ta asudu gę mu e-phureta tođu iya eri akpokpa iya."

^a 1:23 Gunaaz Azá 40:3.

²⁸No iya; ęka iphemiphe ono mekötaru bụ le Betani; lazụ ęnyimu Jiódanu azụ iya ọphuu; l'ęka Jionu shi anodueme eme ndiphe baputizimu.

Jizosu bụ Nwatuру Chileke

²⁹O rwua le nchitabohu iya; Jionu huma ge Jizosu eje abyapfuta iya. O sụ: “Unu húma onye ọbu, bụ Nwatuру Chileke ọbu. Oo ya e-gwefu iphe-eji ndiphe l'ophu! ³⁰Sụ-a; o kwa onye ono bẹ mu pfuru opfu ęhu iya ono sụ l'o dudu onye l'e-mechaa bya nụ. L'onye Ọbu ka mu l'ishi ka mu l'okpa. La byaru anwụ mu; o noduhawaro-a. ³¹Mbędua te eshikwa maru onye o bụ; obenu l'oo ge ndu Izuręlu amaru iya meru g'o gude mu bya anodu; gude mini eme baputizimu.”

³²Jionu pfukwaapho iphe, o gude ęnya iya huma sụ: “Mu húmaru Unme Chileke g'o shi l'imigwe du gẹ ndo bya anodu iya l'ęhu. ³³Mbędua te eshikpokwanu maru iya; ole onye ono, ziru mu ge mu bya egude mini mee baputizimu ono suru mu: ‘Oo onye ono, ii-húma ge Unme Chileke shi l'imigwe bya nodu iya l'ęhu ono bụ iya bụ onye Ọbu, e-gude Unme-dụ-Nsọ eme baputizimu Ọbu.’ ³⁴Sụ-a; nta-a bẹ mu gudewaa ęnya mu húma iya bya apfūwaru epfu l'oo onye ono bụ Nwa Chileke Ọbu.”

Ndu mbụ, l'etso Jizosu

³⁵O rwukwaa le nchitabohu iya; Jionu pfukwaru l'ęka ono yele ụmadzu labo, shi le ndu etsoje iya nụ. ³⁶No iya; o húmaephō Jizosu g'qoghata o sụ: “Unu húmakwa Nwatuру Chileke Ọbu.”

³⁷No iya; ndu labo ono, etsoje iya nụ ono nümaephō iphe ono, o pfuru ono; ęphe tsoru Jizosu. ³⁸Jizosu bya aghaa ęnya húma phe g'ęphe etso iya bya ajia phe sụ phe: “?Bụ gunu bẹ unu acho?”

Ęphe sụ iya: “Rabayi! ?Bụ awe bẹ ịjkwaje?” Rabayi bụ O-zì-iphe.

³⁹O sụ phe: “Unu byanụ bya ahúma iya.” Noo ya; ęphe tsoru iya je ahúma ęka ọkwaje. Ęphe l'iya nọ-jiwaro nchi mböchi ono. Teke ono, ęphe byaru ono bụ l'oke eswe üzényashi.

⁴⁰Onye lanụ l'ụmadzu labo ono, nümaru opfu Jionu; tsoru Jizosu ono; bụ Anduru, nwune Sayimoru Pyita. ⁴¹Anduru vuru ụzo lobaru je acho-vu nwune iya Sayimoru sụ iya: “Anyi húmaakwaru Mezaya Ọbu, bụ iya bụ Kéreshi Ọbu.” ⁴²O duta Sayimoru byapfuta Jizosu. Jizosu húmae ya pho bya asụ iya: “Oo ngu bụ Sayimoru, bụ nwa Jionu. Iphe, aa-nodueme eku ngu nta-a bụ Sifasu, bụ iya bụ Mkpuma.”

Jizosu eku Filipu yele Natanelu

⁴³O rwua nchitabohu iya; Jizosu chíta k'eje Gálili. No iya; o húma Filipu; bya asụ iya “Tsoru mu.” ⁴⁴Filipu ono bụ onye Bętusayida. O bụ-kwarupho m kpükpu ono bẹ a nwuru Anduru yele Pyita. ⁴⁵No iya; Filipu kwe iya hm; bya eje elee ęnya Natanelu. O húma iya bya asụ iya: “Anyi

humaaakwaru onye ọbu, Mósisu deru nkiya l'ekwo ekemu; tème ndu mpfuchiru Chileke dekwaa ya pho-a. Onye ọ bụ bụ Jizosu kẹ Nazaretu, nwa Jióséfu."

⁴⁶ Natanelu sụ iya: "؟O dükporu-a iphe, dù ree, e-shi lẹ Nazaretu?"

Filipu sụ iya: "Byanụ bya egude enya ngu húma."

⁴⁷ Jizosu húmaephō ge Natanelu eje abyapfuta iya; o sụ: "Onye ọwa-a bụ ọkpobe onye Ízurelu, adudu iphe, aata iya ụta iya."

⁴⁸ Natanelu jia ya: "?Nẹnu g'i meru maru mu?"

Jizosu sụ iya: "Mu húmahawaru ngu rọ teke i nọ l'upfu oshi figu pho tème Filipu bya ekua ngu."

⁴⁹ Natanelu sụ iya: "Ọnyibe! Ọo ngu bụ Nwa Chileke ọbu. Ọo gubedua bụ Eze ndu Ízurelu ọbu."

⁵⁰ Jizosu sụ iya: "?Bụ-a l'ole mu suru ngu lẹ mu húmaru ngu l'upfu oshi figu pho meru g'o gude i kweta? Ii-mechakwaro húmabaa iphe, kabaa ọwa-a shii! ⁵¹ Gẹ mu gbukwaru ngu iya tororo; unu e-mechakwaa húma g'imigwe gheru ọnụ; ụnwu-ojozi Chileke nodu enyiba iya enyiba; enyize-takwa iya pho enyizeta awupfu Abubu-Ndiphe."

Eke nwanyị lẹ Kena

2 ¹O be lẹ mbóku k'eto; ọ dñru eka eeke nwanyị lẹ Kena. Kena be dù lẹ Gálili. Ne Jizosu nödukwapho l'eka ono. ²No iya; Jizosu yele ndu etsoje iya nü jee eka eeke nwanyị ono; kele e yekwanuru phẹ lẹ nri. ³A ngu-gbuchaephō mée, a gatarụ; ne Jizosu jepfu iya je asụ iya: "Ndu-a te enweekwa mée."

⁴Jizosu sụ iya: "Ha! Nwanyị-a! ?Bụ gunu be mu lẹ ngu jigba? Teke mu e-me egube iphe ono, enya dù ngu ono teke erwukwa."

⁵ Ne iya sụ ndu nkwaloko nri: "Iphe, o sükpowarū g'unu mee; unu me-kwaa ya!"

⁶ O dñru aragbada ite-era ishii, e gude ırwa kpua, súkaaru l'eka ono, ndu Jiu egudeje eme nsø nri. Iphe, alajé l'ite-era ono nanụ bụ galonu ulkporo; ọphu aburu galonu ulkporo l'iri. ⁷Jizosu sụ ndu nkwaloko nri ono: "Unu kujishia ite-era ono mini g'lo ha." Ephe kujishia ya; o tuko jichaa pyimü pyimü. ⁸O sụ phẹ: "O dù ree; unu gbatawa iya rọ je anụ onye bụ iya bụ ishi, iphe, eeme l'eka-a." Ephe mee g'o pfuru. ⁹Onye bụ ishi iphe, eeme l'eka ono bya etsua ya ọnụ; mini ono ghówaa mée. O tufu iya ẹhu eka mée k'ono shihunu. O bülerupho ndu nkwaloko nri ono, kuru mini ono maru eka o shi. O bñru iya bụ; o kua nwoke, byaru alu nwanyị-a ¹⁰sụ iya: "Ibe ngu evujeru ụzo pashia mée, dù ree l'a ngudaa. Teke mée dñephō ndu byaru nü l'enya; tème l'a pashiahaa mée ọphu dù ejí. Ọwa be i gbe sumia mée, dù ree byasụ nta-a."

¹¹ Iphe-ohumalenyā mbụ ono, Jizosu meru ono be o meru lẹ Kena, nọ lẹ Gálili; mee ya gude goshi ọdu-biribiri iya. Ndu etsoje iya nü kweta nkiya.

¹²E meebekpoephe iphe ono; Jizosu waa ne iya; mē unwune iya kē nwoke; mē ndu etsoje iya nū tūgbua jeshia Kapaniyomu. Ephē je anōo nwujiku olemole l'eka ono.

**Jizosu achifu ndu azu aswa
l'eze-ulō Chileke**

(Mat 21:12-13; Mak 11:15-17; Luk 19:45-46)

¹³Obo Ojeghata ndu Jiu nođu eruwaa; Jizosu tūgbua jeshia Jierú-salemu. ¹⁴O rwua bya eje abahū l'eze-ulō Chileke. O hūma ndu nogbaa l'eka ono ere eswi; mē aturu; mē ndo; mē ndu agbanwe okpoga, nō l'eka onokwapho agbanweshi okpoga l'eli teburu phē. ¹⁵O bya achita udo; mee echachi gude chikashigbu phē g'ephe ha l'ime eze-ulō Chileke ono; chikashichaa mē aturu mē eswi ono. O bya aghakashja okpoga ono, ndu ono agbanweshi ono; tuko teburu phē ghashia igharaphu. ¹⁶O bya abaarū ndu ophu ere ndo mba sū phē: “Unu tuko iphe ono chishia l'eka-a. O tō būdu ulō Nna mu be unu e-me g'ō būru ulō aswa.” ¹⁷Ndu etsoje iya nū bya nū bya anyata iphe, e deru l'ekwo-opfu Chileke, sūru: “Obu, mu yeru ulō ngu enwu phuruphuru g'oku; o būru n-yemobu ono a-ta ishi mu.”

¹⁸Tobudu iya bu; ndu Jiu sū iya: “?Denu iphe, ii-meru goshi anyi g'anyi gude maru l'iphe-a, i meru-a be i meru l'orwuberu iya?”

¹⁹Jizosu sū phē: “Unu tsukposhia eze-ulō Chileke-a; o ujiku eto kpē-ku be mu e-gude kpukwaa ya g'ō du g'o shi dū.”

²⁰Ndu Jiu ono jia ya sū iya: “?I sūru l'ōo ulō-a, a kpuru ükporo apha labo l'apha ishii-a be ii-gude ujiku eto kpu-phu azu?”

²¹Ebe a madu l'ōo onwiya gedegede be bu eze-ulō Chileke, oopfu opfu iya obu. ²²Noo g'o shitaru o nwūhuchaa; Chileke mee o shi l'ōnwu teta dzürü ndzü; ndu etsoje iya nū nyata l'o pfujewaru iphe ono. O būru iya bu l'ephe ekweta iphe, e deru l'ekwo-opfu Chileke; kwetakwapho iphe, Jizosu pfuru.

Jizosu maru onyemonye

²³Teke ono, Jizosu noķwadu lē Jierúsalemu g'aabokwadu qbo Ojeghata ono be a dūkpoo igwerigwe kweta nkiya. Kele ephe hūma-butaru iphe-ohumalenyia, o meshiru. ²⁴Obenu lē Jizosu te egudedu ire phē eka; kele o makotawaru g'onyemonye gbaru. ²⁵O tō būdu kē hm g'a bya akōaharu iya ge nemadzū tūkoru gbaa; eshi ophu yebedu a l'onwiya makotawaru iphe, dū nemadzū l'okpoma.

Nikodimosu yele Jizosu

3 ¹O nweru nwoke lanu, ephe iya bu Nikodimosu. Nikodimosu be yi l'ogbo kē Fárisii bya abukwarupho onye-ishii ndu Jiu. ²O rwua enyashi ujiku lanu; o byapfuta Jizosu bya asu iya: “O-zì-iphe! Anyi makwaru-a l'i bu

onye ezije mmamiphe; l'eo Chileke yeru ngu g'i bya. O to dudu onye a-dü ike eme eze iphe-a, iimegbabę-a, abudu l'eo Chileke pfuru onye obu l'azü.”

³Jizosu sụ iya: “Gẹ mu gbukwaaru ngu iya tororo; onye aanwụ-phudu ru azü bę ta abyakwa ahụma ęka Chileke bụ eze.”

⁴Nikodimosu sụ iya: “?Denu g'ee-shi nwụ-phu nemadzụ azü ozo me onye ono buchaaru ogerenya? ?Qo-laphu ne iya azü l'epho je anodu g'a nwụa ya k'ugbo ębo tọo?”

⁵Jizosu sụ iya: “Gẹ mu gbukwaru ngu iya tororo; o to dükwa onye abahụ l'ekə Chileke bụ eze; gbahaal'e gude mini; waa Unme-dü-Nsø nwụ-phu iya azü. ⁶Onye nemadzụ nwụru; me iphe, shi l'ekə nemadzụ tükokwaru bürü ke nemadzụ. Onye Unme-dü-Nsø nwụru; me iphe, shi l'ekə Unme-dü-Nsø tuko bükwanuru ke Unme-dü-Nsø. ⁷G'o to dükwa ngu biribiri le mu sru l'anwụ-phufutaje unu azü ozo. ⁸Qobujeru; pherephere -nodu ezi ala ibiya ọphu du iya ree l'i nụ ẹphu iya; obenu l'i ti makwanụ ęka o shi; ọphu i makwapho ęka oozi ala. Nokwapho g'o du iphe, bükpo onye Unme-dü-Nsø nwụru bụ ono.”

⁹Nikodimosu sụ iya: “?Denukpo g'egube iphe ono e-me nwụa?”

¹⁰Jizosu sụ iya: “?I bụ onye ezi iphe le Izurelu; ẹbe iphe, du nno edoduru ngu enya? ¹¹Sụ-a; gẹ mu gbukwaaru ngu iya tororo; o kwa iphe, anyi tutarụ nvö be anyi epfije; o bürü iphe, anyi hümamaru l'enya be anyi atuje onu iya; obenu l'unu te ekwedu kweta iphe, anyi epfu. ¹²Mu -pfuaru unu iphe ke mgboko-a; unu tee kwetadu. ?Denu g'unu e-shi kweta me mu -pfuaru unu g'iphe k'imigwe du? ¹³O to dükwa onye bahujewaru l'imigwe; a -gufu onye ono, shi l'imigwe bya, bụ Abubu-Ndiphe.

¹⁴“Sụ-a; o kwa gẹ Mósisu gude mgboror wolia agwọ ono, e gude ope mee ono l'echięgu pho bụ g'e wolifutajé Abubu-Ndiphe ¹⁵g'oo-bükwanuru onye kwetarụ nụ; onye ono enweru ndzụ ojejoje. ¹⁶Lé Chileke yekwaru ndiphe obu; yetabe iya k'ophu o nṣru Nwa lanu, o nweru kpologo: g'oburu onye kwetarụ nkiya; onye ono taa ladu l'iswi; o nwechiaru ndzụ ojejoje. ¹⁷Iphe, Chileke yedoru Nwa iya g'o bya le mgboko-a ta abükwa g'o bya anmaa ndiphe ikpe. O kwa g'ee-shi iya l'ekə dzọ ndiphe.

¹⁸“Onye kwetarụ nkiya be a taa nmakwa ikpe. O bekwanụ l'onye ekwedu nụ be a nmahaakwaru ikpe; kélé onye ono te ekwedu k'onye ono, bụ Chileke Nwa lanu ono. ¹⁹Gẹ Chileke e-bukafu ikpe ono bụ; l'iphóró ono byaru le mgboko-a; ndiphe gbę haa iphóró ono hatachia ochii; opfu l'iphe, ephe eme bugbaa ejio-iphe. ²⁰Ishi iya bụ l'onye bụ onye eme ejio-iphe akpoje iphóró ashị; onye ono te eshitajedu ęka iphóró du; a -nonyaa ejio-iphe, oomegbabę gbafuta iphe. ²¹Obenu l'onye eme ire-lanu l'afutaje bya anodu l'ekə iphóró du g'aa-hümama-dzuru iya; maru l'iphe oome be ęka Chileke düpfo.”

Jizosu yele Jionu onye emeje baputizimu

²²E mechaas; Jizosu yele ndu etsoje iya nụ tüğbuia jeshia ali Jiudi-ya. Ephe kpoo nwupfu l'ekə ono; o nodu emeshi nemadzụ baputizimu.

²³Jionu l'onwiya nödukwapho lę Inönü eme baputizimu nkiya. Inönü bụ m kpükpu, nö-kube Selimu. Q nödu l'eka ono eme baputizimu; kèle mi-ni dù shii l'eka ono. Ndiphe nödu awü awü-pfuta iya l'eka ono; o nödu emeshi phë baputizimu. ²⁴Teke ono bükwanuru teke e teke atüyü Jionu mkporo.

²⁵A nonyanaa; ndu etso Jionu ephe l'onye Jiu tupfuru ego g'eemeje kę nso asafu onwonye ntürwu. ²⁶Noo ya; ephe türü iya jepfu Jionu je asü iya: “?I nyatakxadurua nwoke ono, unu l'iya shi nödu l'azü Jiódanu azü iya ophuu-a? ?Tị madụ nwoke ono, i pfuru anyi opfu ehu iya-a? O mea-kwa baputizimu l'eka-a nta-a. Mbụ; a nödu awüakwa gidigidi ejepfu iya.”

²⁷Jionu sụ phë: “O tọ dükwa onye dürü iphe, o byaru anata mē o -bü-du iphe, Chileke nṣru iya. ²⁸Unubedula l'onwunu kàbekwa bürü ndu eto, nümaru teke mu pfuru sụ l'ọ tọ bükwa mbedula bụ Kéreshi ọbu; l'ọ kwa èzizì bẹ e ziru mu gẹ mu vuru iya uze bya. ²⁹Sụ-a; o kwa nwata nwokoro, eje alụ nwanyị bẹ nwanyị ono, aabya eke ji ono nö-doru. Ḏnyà nwata okoro ono nödu abujeru; o -pfuru l'eka Ḏnyà iya pho nö anụ iphe, oopfu; ehu atso iya ntümatu. O bürü egube ono bẹ ehu atsökpo mu ụtso atsofụ l'ishi nta-a. ³⁰Mbụ-a; o-o nödukwawa aka shii eje; əpha nkemu aka alwa alị eje.”

Onye shi l'igwe bya

³¹“Onye ono, shi l'igwe bya ono bẹ bụ iya kakota shii g'a ha. Onye shi lę mgboko-a büephø kę mgboko-a; tème o nödu anodujeephø epfu gẹ ndu mgboko-a; onye ono, shi l'imigwe bya bụ iya kakota shii g'a ha. ³²O iphe, o nümaru lę nchi; hümä l'enya iya bẹ oopfuye. Obenu l'ọ tọ dudu onye ekweje nata ozi iya. ³³Onye natarụ ozi iya bẹ gudewaa nno kweta lę Chileke bụ ọkpobe iya. ³⁴Noo l'onye ono, Chileke yeru ono epfu opfu, Chileke pfuru. Ishi iya bụ lę Chileke ta anüduru iya Unme-dü-Nṣo nü-phodo iya ya anụ-phodo. ³⁵Chileke, bụ Nna yeru Nwa iya obu; bya ewowaru iphemiphe ye iya l'eka. ³⁶Onye kwetarụ kę Nwa iya ono bẹ nwewaru ndzụ ojejo; onye ta anüduru Nwa Chileke opfu bẹ ndzụ ono ta abyakwa erwube eka. Onye ono bẹ oke-ehu-eghu Chileke duakwaa swiru; o bürü g'ọ-dü swiru iya bụ ono je aduwáraro aduru.”

Jizosu yele nwanyị Samériya

4 ¹Tobudu iya bụ; Nnajuphu bya amaru lę ndu ogbo Fárisii nümawaru lę ndu yébedua, bụ Jizosu meru baputizimu; ephe nödu etso iya kawaa shii eme lę ndu ophu Jionu meru baputizimu; ephe nödu etso yébedua. ²Ole o tọ dükpodaa onye Jizosu gude eka iya mee baputizimu; gbahaa ndu etsoje iya nü emeje iya. ³O gbeshi lę Jiudiya; o bürü iya ala-phu azü lę Gálili. ⁴Uzo ono, o shiru eje Gálili ono bẹ ọ-ghaja Samériya.

⁵No iya; Jizosu jenyaa bya ejerwua mkpükpu lanụ, eekuje Sayika lę Samériya. Mkpükpu ono nö-kube egü ono, Jiékopu nṣru nwa iya, bụ

Jiósəfu. ⁶O nwekwarupho wəlu, Jiékopu tūru, dū l'ēka ono. Jizosu rwuəpho l'ēka ono g'ēnyanwu alwawaa l'ishi; ike ije bvüchawa iya ree. O je anodu anqo l'agüga wəlu ono.

⁷O nweru nwanyi, byaru eseta mini lę wəlu ono. Nwanyi ono bu onye Samériya. Jizosu su iya: "Nwanyi; kena mu mini ge mu ngua." ⁸Teke ono bę ndu etsoje Jizosu jeshiwaru l'ime mkpükpu je azuta nri, ephe e-ri.

⁹Tobudu iya bu; nwanyi Samériya ono su iya: "?O nwuru inwu-agha bę o bu gube onye Jiu gbę su mube nwanyi Samériya ge mu kee ngu mini gi ngua?" Iphe, nwanyi ono gude pfua nno bę bu lę ndu Jiu bę ephe lę ndu Samériya te erigbadu.

¹⁰Jizosu su nwanyi ono: "Ha! O -bu l'i maru iphe-oma, Chileke emejeru nemadzü; mbu-a; o -bu l'i makpooru onye suru g'i kee ya mini-a amama ophu me q gbę buru gubedua gege arwo iya me q nu ngu mini, l'anuje ndzü gi ngua."

¹¹Nwanyi ono su iya: "Nwoke-a! ?G'odukwanu iphe, i gude, ii-gude seta mini-a-e? Teme wəlu-a bę i maru l'o dū omi. ?Buhunu awe bę mini, anuje ndzü obu shi ngu? ¹²Bu iphe, iipfu bu l'i byaru akawanu ochochoroché anyi Jiékopu shii, bu iya tūru anyi wəlu-a; tuchaa ya bya angua ya mini; unwu iya ngua ya mini; iphe, bu anu, o nweru enweru ngukwaa ya pho mini?"

¹³Jizosu su iya: "O to dükwa onye nguru mini wəlu-a ge mini ta agü iya ozo. ¹⁴Obenu l'onye nguru mini ophu mbedula nuru iya bę mini ta aiyidu gubaa jasü lę tuututuu lę mijimimii. Noo lę mini ophu mu a-nu onye ono a-düwa iya ro l'ehu buru iya ishi nggele, a-nođuje anwushi mini, anuje ndzü ojejoje."

¹⁵Nwanyi ono su iya: "Jiko nunu mu egube mini ono ge mu ngua; k'ophu bu: mu -ngüchaa ya; mini ta abyadü agübaa mu ozo; mu ahakwanaa k'abyaję ekuta mini l'ēka-a."

¹⁶Jizosu su iya: "Lànü je ekua ji ngu ge gü l'iya swiru bya l'ēka-a."

¹⁷Nwanyi ono su iya: "Mu ta alükwa ji."

Jizosu su iya: "Oo ngu eviya. I -su l'i tii lüdu ji bę o bu ngu okpobe-opfu. ¹⁸Kele i lüwaru unwoke ise; temanu onye ophu gü l'iya bu nta-a ta abudu ji ngu. Oo ire-lanü bę i pfuru ono."

¹⁹Nwanyi ono su iya: "Nta-a bę mu maru l'i bu onye mpfuchiru Chileke. ²⁰Nna anyi oche phę bę bu l'übvü-a bę ephe shi anoduje abarü Chileke ejá. Nta-a bę unubę ndu Jiu byaru bya asü l'o büepho lę Jierúsalemu bę aanoduje abarü Chileke ejá."

²¹Jizosu su iya: "Nwanyi-a; kwetaele-a iphe-a, mu epfurü ngu-a; l'ogbabækwa teke adjuedu onye byaru anodu l'übvü-a baarü Chileke, bu Nna ejá; ophu aabadürü iya ya lę Jierúsalemü. ²²Unubę ndu Samériya abarü iphe, unu amadü ejá; anyibedua, bu ndu Jiu bu iphe, anyi maru bę anyi abarü ejá; kele oo l'ēka ndu Jiu bę ndzota e-shi. ²³Ole qogbabækwa;

mbụ l'o rwuakwaru teke ndu l'abarụ Chileke, bụ Nna ejá ọkpobe abarụ e-gude Unme-dụ-Nsọ mè obu phẹ g'ọ ha abarụ iya ya g'ọ gbarụ. Noo egbé be ndu dụ Chileke, bụ Nna ree g'ephe barụ iya ejá bụ onoya. ²⁴ Chileke bụ Unme. Qo ya bụ lẹ ndu abarụ iya ejá gudefutaje Unme-dụ-Nsọ yele ire-lanụ abarụ iya ejá ọkpobe abarụ.”

²⁵ Nwanyị ono sụ iya: “Mu makwarụ-a lẹ Mezaya Ọbu, bụ iya bụ onye ekuje Kéreshi l'a-bya. L'ọ -byaephō bẹ ọo-tuko iphemiphe kókotaru anyi.”

²⁶ Jizosu sụ iya: “Qo mbédúa, epfu anụ ngu nụ-a bụ mu bụ Kéreshi Ọbu.”

²⁷ Ephe gudekwadaa nno epfu; ndu etsoje iya nụ pho lwa. Ọ tufu phẹ ẹhu g'ephe byaru ahụma gẹ Jizosu yele nwanyị abo uja. Ebe ọ duekwanu onye ọphu jiru nwanyị su iya: “?Bụ gunu bẹ iicho?” Ozoo jíkpoonu Jizosu sụ iya: “?Q nwụru inwuagha bẹ gụ lẹ nwanyị epfu?”

²⁸ Noo ya; nwanyị ono gbado ite ono, o gude bya ekuta mini ono l'eka ono; gbagbua gbaba l'ime mkpukpu ono je echiaru ndu ọzo mkpu sụ phẹ: ²⁹ “Unu byakpodapho bya ahụma nwoke, tükoru iphe, bükwoo iphe, mu mejeru kóshiaru mu. Mu ta amakwa ?tọ bụdu iya nụ bụ Kéreshi Ọbu tọo?” ³⁰ Ephe wufuta l'ime mkpukpu ono wụ-pfuta Jizosu.

³¹ Teke ono, nwanyị ono tüğburu ono bẹ ndu etsoje Jizosu rworu iya sụ iya g'ọ kabero ria nri.

³² O sụ phẹ: “Mu nweru-a nri ọphu mu e-ri, unu ta amadụ.”

³³ Ọ bụru iya bụ lẹ ndu etsoje iya nụ pfuahaa l'ime onwophẹ sụ: “?Q dùru onye kabé wotawaru iya nri tọo?”

³⁴ Jizosu sụ phẹ: “Iphe, bụ nri mu bụ gẹ mu mee iphe, dụ onye ono, ziru mu gẹ mu bya ono ree l'obu; wafua gẹ mu jekota ozi, o ziru mu g'ọ ha jefu iya l'ishi. ³⁵ Sụ-a; ?tọ bụdu unu anmaję etu sụ: ‘Tofukwaa Ọnwa ẹno nta-a l'o rwua teke eewolatajẹ iphe, e meberu l'alí.’ Ole mu suru g'unu palikpodapho ẹnya legbabę l'opfu, a kóru akóko; gbua ya igo húma l'iphe, e meberu l'alí kachawarụ akaka dýchawaa k'ewolata unuphu! ³⁶ Onye akpata iphe ono, e meberu l'alí ono bẹ aapfuije ugwo ozi iya. Onye ono achikobe mebyi iphe, l'a-nodu l'eka lanụ kwaberu ndzụ ojejoje. Qo ya bụ gẹ ndu akú akúku; mè ndu akpata akpata atuko tee ẹswa. ³⁷ Noo eka iphe ono, e pfuru ono gude bụru ọkpobe-opfu; a suru: ‘Lonye lanụ eme-beje iphe l'alí; onye ọzo eje akpata iya akpata.’ ³⁸ Mu yewaru unu g'unu je akpata iphe, e meberu l'egu, unu ejeduru ozi iya. Qo ndu ọzo jeru ozi l'egu ono; o l'ọo unubédúa bẹ unu l'ephe gbawaa mgba eri urwu iphe, ephe seru akanya iya.”

³⁹ Igwerigwe ndu Samériya, shi lẹ mkpukpu ono bya ekweta kẹ Jizosu; opfu lẹ nwanyị ono suru phẹ l'ọ tükoru iphe, bükwoo iphe, ya mejeru kóshiaru iya. ⁴⁰ Tóbudu iya bụ; ndu Samériya ono byapfutaephō Jizosu; ephe rwọ ya g'ephe l'iya notabaa. O kwe; ephe l'iya nọo ujiku labo lẹ mkpukpu ono.

⁴¹ A dübäkpoor igwerigwe gude k'iphe shi iya l'önü kweta. ⁴² Ephe su nwanyi ono: "O tọ bükwaal olu-opfu ngu kparu iphe, anyi kwetarü. Iphe, anyi kwetarü bükwaal l'anyi gudewaa nchi anyi nüma iya l'onwanyi; maru l'oo ɔkpobe-opfu: l'oo onye-a bükpoor Kéreshi ɔbu eviya, bu iya bu Onye-Ndzota kẹ mgboko-a."

Jizosu eme nwa oke-amadu g'o wekoroohu

⁴³ Jizosu nochaeephoo ejiku labo ono l'eka ono; o tugbua jeshia Gálili. ⁴⁴ Lé yebedu, bu Jizosu l'onwiya pfuhaakwaru su l'onye mpfuchiru Chileke bę a ta kwabejedu übvù l'alì iya. ⁴⁵ Töbudu iya bu; o rwuephoo Gálili; ndu Gálili nabata iya; kele ephe hümakotaru iphemiphe, o meshiru lé Jierúsalemu teke ono, aabo iphe l'eka ono; kele ephebedua jekwarupho abo iphe ono lé Jierúsalemu.

⁴⁶ O ya bu; Jizosu bya atugbua laphushia azu lé Kena kę Gálili, bu iya bu eka ono, o mejeru mini o ghøo mée phø. O dürü oke-amadu lanu, iphe eme nwa iya lé Kapaniyomu. ⁴⁷ Nwoke ono nümaephoo lę Jizosu shiwaai Jiudiya bya Gálili; o jepfu iya je arwo ya su iya g'o bya emee ge nwa iya nwoke wekoroohu; kele qonwuhu anwuhu. ⁴⁸ O bürü iya bu; Jizosu su iya: "Unu egudedu enya unu huma iphe-ohumaleny, dugbaa biribiri bę unu ta abyakwa ekweta."

⁴⁹ Oke-amadu ono su iya: "Nnajuphu; jiko byarø g'anyi je; a -nonyaa nwa mu ɔbu nwuhu."

⁵⁰ Jizosu su iya: "Tugbua lashia; lę nwa ngu a-nöduru ngu-a ndzü."

Nwoke ono kweta iphe ono, Jizosu pfuru iya ono; o bürü iya alala.

⁵¹ Nwoke ono nödukwadua l'uzo; ndu ejeru iya ozi gba iya ndzuta; su iya lę nwa iya ono gbakerehüakwaru.

⁵² O jia phę su phę: "?Bu egube teke ole bę nwata ono beberu wata aka mma?" Ephe su iya: "O kwa g'e rigbuerupho nri eswe ụnyaphu bę ehoku ono zebuhuru iya." ⁵³ Nna nwata ono nyata l'oo teke ono gedegede bę Jizosu suru iya ge ya la lę nwa iya a-nöduru iya-a ndzü-a. Nwoke ono yee ndibe iya tuko kweta kę Jizosu.

⁵⁴ Ono bürü iphe-ohumaleny k'ebø, Jizosu meru g'o shi lę Jiudiya bya Gálili.

Jizosu yele eniyeni aguga okpuru

5 ¹E mechakpoakwaro; o dürü obo-iphe, ndu Jiu abo. Jizosu jeshinaa Jierúsalemu. ²Lime Jierúsalemu, lę mgboru Oguzzo Aturu, bę o dürü nwa okpuru, ndu Hiburu ekuje Bętusayida; uzo eshiye abahü iya du uzo ise. ³Ndu iphe eme dükpoor igwerigwe zegbaa lime eka ono: ndu atsu ishi-o mę ndu eniyeni-o mę ndu iphe, lönwuru ibe ehu lanu. Ephe tuko zeshia l'eka ono kwabegba teke mini ono l'eme ükporo. ⁴Kele qobujeru; a -nonyaephoo nwanshii; ojozi-imigwe, shi l'eka Nnajuphu aby a l'okpuru

ono bya agbarwua mini ono. Onye iphe eme, vukpowaa uze ye ɔkpa le mini ono me ojozi-imigwe ono gbarwuchaa ya; o b̄uru onye ono ewekorohu l'iphe, eme iya n̄u. ⁵Noo ya; o nwoke lanu, no l'eka ono, nyawaru ehu ʌkporo apha l'apha iri l'ɛsato. ⁶Jizosu byaephō bya ahūma l'o shihawaa üzenza zeta l'eka ono. O su iya: “?O du ngu ree g'e mee ngu g'i wekorohu?”

⁷Nwoke ono, iphe eme ono su iya: “Ee! Ole o to dudu onye mu nweru, a-paru mu chie l'okpuru ono me a -gbarwuepho mini ono. O nodu abujeju; mu -jeshia ge mu ye iya ɔkpa; onye ozo evuwaru mu uze.”

⁸Jizosu su iya: “Gbalihu; phuta utute ngu wata eje ije.” ⁹Teke ono teke ono; nwoke ono wekorohu bya aphuta utute iya jehaa ije.

Mb̄oku, iphe ono meru bu eswe-atuta-unme ndu Jiu. ¹⁰Oo ya bu; ndu Jiu su nwoke ono, e metaru l'iphe, shi eme iya n̄u ono: “Ntanu-a b̄ukwa eswe-atuta-unme. ?I maru-a le g'i phutaru utute ngu eje nno be o buwaa ngu adarwu ekemu?”

¹¹O su phē: “O kwa nwoke ono, meru mu wekorohu ono suru mu ge mu phuta utute mu wata eje ije.”

¹²“Ephe jia ya su iya: ?Bu egube nemadz̄u gunu be nwoke obu bu, suru g'i phuta utute ngu wata eje ije?”

¹³Ophu nwoke ono, e meru o wekorohu ono amadu onye obu kele Jizosu gudewaa le nemadz̄u paru eka l'eka ono lufu o b̄uru iya atugbu.

¹⁴E mecha; Jizosu huma nwoke ono ozo l'eze-ulø Chileke bya asu iya: “Lenu; nta-a be i dukwaa iche; ta adukwa teke ii-je eme iphe-eji ozobaa g'iphe ozo, ka njø ta abyapfuta ngu.”

¹⁵Nwoke ono godobee ya pho je akaru ndu Jiu l'o kwa Jizosu be meru iya; ya wekorohu obu. ¹⁶Noo iphe, meru g'o gude ndu Jiu chiahaa nta Jizosu; opfu l'oo eswe-atuta-unme be o meru iphe ono. ¹⁷Noo ya; Jizosu su phē: “Nna mu ejekwa ozi g'ooje iya bya asu nta-a; mb̄edua nodu ejekwapho.”

¹⁸Iphe ono, o pfuru ono mee ndu Jiu; ephe kabakpoo acho uze, ephe e-shi gbua ya. O to b̄udua kele o turwuru nsø eswe-atuta-unme; ophu ka phē ehuka b̄ukwa l'o gb̄e ekufua n̄u Chileke Nna iya, b̄unu iya bu le yele Chileke gb̄e haru enya nhamunha.

Ike ke nwa

¹⁹Noo g'o gude; Jizosu su phē: “Ge mu gbukwaaru iya unu tororo; o to dukwa iphe, Nwa egudeje ike eka iya eme l'onwiya; abudu iphe, o humaruu le Nna iya eme; kele oo iphe, Nna eme b̄ukwapho iphe, Nwa emeje.

²⁰Nna yeru Nwa iya obu. O nodu egoshikotaje iya iphemiphe, oome l'onwiya. Oo-goshibakpokwaa ya n̄u iphe, ka iswa-a shii g'o mee; mb̄u k'ophu oo-du unu biribiri. ²¹L'o kwa ge Nna emeje ndu nwuhuru anwuhu; ephe eshi l'onwu teta gbalihu l'o n̄u phē ndzu-a bu ge Nwa e-woru ndzu

nü ndu dü iya l'uche. ²²Q to dükwa onye Nna egude eka iya ekpe ikpe; o wokotaakwaru k'ikpe ye Nwa iya ono l'eka. ²³Qo ya bụ gę ndiphe l'ophu akwabeje Nwa übvù g'ephe akwabeje Nna. Onye ono, ta akwabedu Nwa übvù ta akwabekwa Nna, bụ iya bụ onye ziru iya nü.

²⁴"Su-a; gę mu gbukwaaru iya unu tororo; onye nümakpowaru opfu mu bya ekweta k'onye ono, ziru mu gę mu bya ono nweakwa ndzụ ojejoje. Onye ono ta abyadụ apfuru g'e kpee ya ikpe. Onye ono shiwaal l'onwu bahụ lę ndzụ. ²⁵Gę mu gbukwaaru iya unu tororo; mböchi agbabeakwaa; mbụ l'o rwuakwaru erwurwu teke ndu nwühuru anwühu a-nüma olu ke Nwa Chileke; ndu ophu nümaru iya nü a-nodu ndzụ. ²⁶Qo gę ndzụ shi Nna l'onwiya l'eka bụ gę Nna mekwarupho gę ndzụ shi Nwa l'eka. ²⁷Q nükwarupho Nwa ono ike g'o kpeje ikpe kpebua; kèle oo ya bụ Abubu-Ndiphe. ²⁸G'iphe-a te ejikwa unu enya; lę mböku agbabeakwaa teke iphe, bükpoo ndu nō l'ilu g'ephe ha a-tuko nüma olu iya; ²⁹shi l'ilu phę füta-chaa. Ndu ophu shi eme iphe, dü ree eteta dzüru ndzụ; ndu ophu shi eme ejo-iphe etetakwapho g'a nma phę ikpe.

Iphe, egoshi l'ike dü Jizosu l'eka

³⁰"Su-a; o to dükwa iphe, mu egudeje ike eka mu mee l'onwomu. Q kwa gę Chileke sürü gę mu kpee ikpe bụ gę mu ekpeje; teme ikpe, mu ekpe bürü ikpe, pfuru oto; kèle mu te ekpejedu g'o dü mu. Qo g'o dü onye ono, ziru mu nü ono ree l'uche bụ gę mu ekpeje.

³¹"Teke o bụ lę mu gę bya atüahaa onu onwomu; o kwa iya bụ l'iphe, mu epfu ta abudu ire-lanụ. ³²Obenu l'o dükpooruro onye ozo, bụ iya a-tu onu mu; mbụ l'ophu mu tuberu nvö bụ l'iphe, onye ono e-pfu l'opfu ehu mu bụ ɔkpobe-opfu. ³³Q kwa unu ziru ndu-ozı g'ephe byapfuta Jionu; Jionu pfukwaaru unu k'ɔkpobe-opfu ono. ³⁴Q to bükwa gę nemadzụ bya atüahaa onu mu. Iphe, mu zoberu agba iya ɔkpwa bükwa g'aa-dzöö unu. ³⁵Jionu l'onwiya bụ oroku, enwu enwunwu; teme o nodu eke jajaja. O shikwapho evu unu evuvu g'unu nodu l'iphörö iya ono tetota nwëswa. ³⁶Iphe, mu meshiru kakwa atü onu mu; eme lę gę Jionu türü onu mu. Ishi iya bụ l'ozı ono, Nna ziru gę mu bya ejee jefu l'ishi ono; mbụ ozi ono g'o ha, mu eje nta-a ono bę atü onu mu l'o bụa Nna ziru mu gę mu bya. ³⁷Nna mu ono, bụ iya ziru mu ono tükwarupho onu mu. Unu teke anüma-swekwaa olu Nna mu ono; ophu unu 'eke ahumaswekwaa ya; k'ophu unu a-maru g'o gbaru. ³⁸Unu ta akwaköbeduru opfu ono, shi Nna mu l'önü ono l'ime obu unu; kèle unu te ekwetaduru k'onye ono, o ziru g'o bya ono. ³⁹Unu anoduje enyocha iphe, e deru l'ekwo-opfu Chileke; dobesü l'onoo eka unu e-shi nweru ndzụ ojejoje. Ekwo-opfu Chileke ono tükokpokwaaru atü onu mu. ⁴⁰Obenu l'unu te ekweduu byapfuta mu g'unu enweru ndzụ.

⁴¹"O to nwekwa teke mu ele enya gę ndiphe bya ajaaahaa mu ajaja. ⁴²Ole mu makwaru-a l'unu te eyeduru Chileke obu. ⁴³Q kwa ike ke Nna

mu ono bę mu gude bya; unu jika mu. Teke o bęephə l'q dürü onye զո, gude ike k'eka iya bya; l'q bürü onye k'ono bę unu a-nata. ⁴⁴Su-a; ?denu g'unu e-shi kweta nkemu; l'unubę ndu abüjeru; nwibe unu -nodu aja unu ajaja l'ootso unu ntumatu. Ebe o będu l'unu acho զո, unu e-shi gę Chileke զphu bę iya bę Chileke kpeekpu jaa unu ajaja. ⁴⁵G'q tə dükwa unu g'o bę mbędua eje edo g'unu gbaru l'atatiphu Nna mu; onye e-do edo ehu unu gbechikwanu bürü Mósisu pho, unu chiru eka bebe pho. ⁴⁶O -bę l'unu kweru kę Mósisu mę unu ekwekwapho nkemu; noo kele Mósisu deru dekuta mu l'ekwo iya. ⁴⁷Teke o bę l'unu te ekwetadürü iphe, o deru; ?de-nuhunu g'unu e-shi kweta l'opfu, mu epfu bę զkpobe opfu?"

Jizosu anu սnu սmadzu iri l'ebə

l'ukporo iri nri

(Mat 14:13-21; Mak 6:30-44; Luk 9:10-17)

6 ¹E mecha; Jizosu tıgbua jeshia azı eze-enyimu Gálili azı iya զphuu, bükwa iya pho bę eze-enyimu Tayibiriyasu. ²Igwerigwe nemadzü nodu awı gidigidi etso iya; kele ephe hımawaru iphe-ohumalena, o meshiru teke ono, o meshiru ndu iphe eme ephe wekorohuchaa ono. ³Jizosu kweephə doo bya enyikota eka ono, bę o-ka-l'ıbvı-ıbvı ono je anodu anqo l'eka ono yele ndu etsoje iya nı. ⁴Teke ono bę obo Ojeghata ndu Jiu duwaa ntse. ⁵Jizosu bya apalia զnya; huma lę ndu awı abyapfuta iya nı dı igwerigwe shii. Q bürü iya bę l'q su Filipu: "?Bükpo awe bę anyi a-zıta buredi gę ndu-a eria nri?" ⁶Iphe, o gude pfua nno ta abükwa l'q tə madı iphe, oo-me. Q kwa g'o maeduru iphe, Filipu e-pfu.

⁷Q bürü iya bę lę Filipu ası iya: "Ukporo pangu taa sükpkwanu azıta buredi, a-sırı g'oo-rwudzuru phę l'önü ilile."

⁸Noo ya; onye lanı lę ndu ono, etsoje iya nı ono, bę Anduru; mbü nwune Sayımonu Pyıta su iya: ⁹"Q dükwaru nwata nwokoro nshıi, nı l'eka-a, gude ishi buredi balı ise; waa ejı-ema. O bekwanı ?o dürü iphe, iphe ono bę l'ehu igwe զha-a?"

¹⁰Jizosu su phę: "Ngwa unu su phę g'ephe noduchaa anqo." Eka ono bę սnwu irwu զswa dükwanu shii. Ephe bya atıko noduchaa anqo l'eka ono. G'ephe ha dörü l'eka ono bę սnu unwoke iri l'ebə l'ukporo unwoke iri. ¹¹Jizosu bya achıta buredi ono bya ekelechaephə Chileke ekele bya ekeshiaru iya ndu ono, nı l'eka ono. Q bya emekwaapho զma pho nno; o dzuru onyemonye. ¹²Ephe rijichaephə զpho g'ephe ha; Jizosu su ndu etsoje iya nı: "Unu tutukobe iphiriba iya զphu ephe riphodoru g'o tə dı զphu a-la l'iswi." ¹³Ephe bya atıtua iphiriba iphiriba iya զphu shi l'ishi buredi ise ono tutu-jia ya nkata-evu-iphe iri l'ebə, bę iya bę զphu ndu ono riphodoru.

¹⁴Ndu ono humaephə iphe զhumalena ono, Jizosu meru ono ephe su: "Q kwa զkpobe-opfu l'qo nwoke-a bę onye mpfuchiru Chileke զbu, l'a-nya

lẹ mgboko-a!” ¹⁵Jizosu maerupho l'ephe abya iya akpụta k'ehuka; mee ya onye eze phẹ; o bụru iya alaphu azu l'ubvú ubvú pho nwékinyi iya.

Jizosu eje ije l'eli mini
(Mat 14:22-33; Mak 6:45-52)

¹⁶O rwuepho l'uzo enyashi; ndu etsoje iya nụ tughua jeshia leze-enyimu pho. ¹⁷Ephe bahụ l'ugbo kporu iya eme g'ephe ghabua lẹ mini ono jeshia Kapaniyomu. Ochii wata agbagba; ophu Jizosu 'eke abyapfutadu phẹ. ¹⁸Noo ya; oke pherephere nonyaa bya awata ezizi; k'ophu eze mini ono watarụ atu oke akpara-mini atushi iya ike; k'ophu o byajé enari. ¹⁹Ndu etsoje iya nụ ono kpoephoh ugbu ono o du ge manyiru eto me eno; ephe huma Jizosu g'ooje ije l'eli mini eje abyakube ugbu phẹ. Meji tofu phẹ. ²⁰Jizosu su phe: “Ndzụ ba agushị unu; l'o bụ-a mbedua.” ²¹O bụru l'o pfuru nno meru g'o gude o lwuahaa phẹ l'obu g'ephe kubata iya l'ugbo phẹ. G'ejia epfua; ugbu phẹ hee l'eli-mgboko eka ephe eje alufu.

Aachọ Jizosu

²²O rwua lẹ nchitabohu iya; ndu ophu shi nođu l'azụ eze-enyimu azu iya ophuu bebe maru l'oo ugbu lanu be likwaduru-a l'eka ono. Ephe makwarupho lẹ Jizosu te tsodu ndu etsoje iya nụ bahụ l'ugbo phẹ; l'oo ndu ono, etsoje iya nụ ono tughuru nwéka phẹ. ²³O dukwarupho igwerigwe ugbu ozo, shigbaa Tayibiriyasu byakube eka ono ntse, bu iya bu mgboru eka pho, ephe no taa buredi ge Nnajiuphu kelechaaru Chileke ekele pho. ²⁴No iya; igwe oha ono humaephoh lẹ Jizosu ta anodu l'eka ono; ebe ndu etsoje iya nụ anodu iya; ephe tuko bahụ l'ugbo chorū Jizosu jeshia Kapaniyomu.

Jizosu bụ nri, anụ ndzụ

²⁵Ephe chọ-vuepho Jizosu l'azụ eze-enyimu ono azu iya ophuu; ephe su iya: “?Buhunu teke ole be i rruwaru azu iya-a?”

²⁶Jizosu su phe: “Ge mu gbukwaaru iya unu tororo; iphe, meru g'o gu-de unu chọahaa mu nta-a ta abükwa l'ole unu humaru iphe-ohumalenyi, mu meshiru. Iphe, unu zoberu achọ mu bükwa lẹ mu nṣru unu buredi; unu taa tajia epho. ²⁷Su-a; ophu g'unu te segbushihé onwunu l'akanya nri ophu bụ ọla-l'iswi. Unu sejechia akanya nri ophu a-nodu anuje unu ndzụ ojejoje, bu iya bu nri ophu Abubu-Ndiphe a-nụ unu; kélé o kwa yébedua be Chileke, bu Nna meru g'e shije l'eka iya huma ike, egoshi l'onoo iphe, yébe Nna gude su ge ya bya.”

²⁸Ephe jia ya su iya: “?Bụ gunu be anyi a-nodu eme l'o bụru iya bụ l'anyi eje ozi Chileke?”

²⁹O su phe: “Iphe, bụ iya bụ ozi Chileke bụ g'unu kweta k'onye ono, Chileke yeru g'o bya ono.”

³⁰Oo ya bụ; ẹphe sụ iya: “?Bụ ẹgube iphe-ohumalenyə, dụ ịdu-agha bẹ ii-me goshi anyi g'anyi gude ẹnya anyi hụma kweta ọbu? ?Denu iphe, ii-me ọbu? ³¹Kele teke k'azụ bẹ nna anyi oche phẹ rikwaru nri ono, bụ mana ono teke ẹphe nō l'echięgu. O bürü iya bụ iphe ọbu, e deru l'ekwo-opfu Chileke sụ: ‘O nṣuru phẹ nri, shi l'imigwe ẹphe ria.^b’”

³²Jizosu sụ phẹ: “Gẹ mu gbukwaaru iya unu tororo; o tọ bükwa Mósisu nṣuru unu nri ono shi l'imigwe ono. Obenu l'oo Nna mu egudeje ẹka iya nụ unu ọkpobe nri ọphu shi l'imigwe. ³³Lẹ nri ono, Chileke anuje ono bükwa iya bụ onye ono, shi l'imigwe bya ono; teme ọ bürü onye ono anuje ndiphe ndzụ.”

³⁴Ephe sụ iya: “Nnajuphu; jiko nujenu anyi nri ono tekenteke.”

³⁵Jizosu sụ phẹ: “O kwa mbędúa l'onwomu bụ nri ono, anuje ndzụ ono. Onye byapfutaru mu nụ bẹ ẹgu ta ayıkwa gubaa ọzo; ọphu ẹgu mini abyakwa agubaa onye kwetarụ nkemu. ³⁶Ole mu pfluakwaru unu l'unu hụmaakwaru mu; ọphu unu ekweduu nkemu. ³⁷Obenu l'iphe, bụ ndu Nna mu yeru mu l'eka a-byapfutakötakwa mu; ọphu mu abyakwa achifu onye byapfutaru mu nụ. ³⁸Noo kele mu shi l'imigwe bya. Iphe, mu byaru ta abükwa gẹ mu bya emee uche nkemu; o kwa uche onye ziru mu gẹ mu bya bẹ mu byaru ememe. ³⁹Iphe, bükwanu uche onye ono, ziru mu nụ ono bụ g'o tọ dụ ndu ono, o yeru mu l'eka ono mẹ onye lanụ, a-nahụ mu tuphahụ; gbahaa gẹ mu tükọ phẹ mee g'ephe tükọ teta nodu ndzụ mbóku ikpazu. ⁴⁰Noo kele iphe, dụ Nna mu ree bu g'onye bụ onye hụmaru Nwa iya ono bya ekweta nkiya nweru ndzụ ojejoje. Mu e-mekwapho onye ọbu g'o shi l'ọnwu teta dzụru ndzụ mbóku ikpazu.”

⁴¹Oo ya bụ; ndu Jiu wata ata hanyihanyi l'eka ono; kele ọ suru l'oo yębedua l'onwiya bụ nri ọbu, shi l'imigwe bya. ⁴²Ephe wata epfu sụ: “?Tọ bụnu-a nwoke-a bụ Jizosu, nwa Jióséfu; mbụ onye anyi maru nna iya; waa ne iya ree-a? ?Denuhunu g'o shitaru ọ gbé nta-a bya asụ lẹ ya shi l'imigwe bya?”

⁴³Jizosu sụ phẹ: Unu ta atanyihe ntanyi l'ime onwunu. ⁴⁴Mbụ-a; o tọ dükwa onye byaru l'abyapfuta mu nụ; abudu l'oo Nna mu ono, ziru mu nụ ono kuritaru onye ọbu. O bürü mbędúa l'onwomu e-me onye ọbu l'ooshi l'ọnwu teta dzụru ndzụ mbóku ikpazu. ⁴⁵Ndu mpfuchiru Chileke dekwaru l'ekwo sụ: “Oo Chileke e-zì onyemonye iphe.” Onye bụ onye nümaru kẹ Nna ọbu; bya anwụta ẹka iya; nokwa onye a-byapfuta mu nụ bụ ono. ⁴⁶Iphe, mu epfu ta abükwa l'ọ dujewaru onye hümajewaru Nna ono, abudu onye ono, shi Chileke l'eka bya ono. Oo yębedua bụ onye hümajewaru iya nụ. ⁴⁷Gẹ mu gbukwaaru iya unu tororo; onye kwetarụ nkemu bẹ dzụakwaa ndzụ ojejoje. ⁴⁸O kwa mbędúa, bụ nri kẹ ndzụ. ⁴⁹Nna unu oche phẹ riru nri ono, bụ mana l'echięgu; ẹphe nwühuellaa. ⁵⁰Obenu lẹ

nri ọwa, shi l'imigwe-a bẹ bụ nri ọphu anuje ndzụ; mbụ nri ọphu onye riru iya nü taa nwụhuedu anwụhu. ⁵¹Ọ kwa mbędua bụ nri, dzụ ndzụ; shi l'imigwe bya. Onye bụ onye riru nri ono a-dzụru ndzụ jasụ l'ojejoje. Nri ono, mu a-nụ ono bụ anụ-ehu mu. Mu e-worū iya nü l'iswi ẹhu ndu mgboko-a g'ephe ha; k'ophu bụ; onye riru iya nü; l'ọ dzụru ndzụ.

⁵²Ndu Jiu tükashiahaa ego l'ime onwophe. Onye aji sụ: ?Denu ge nwoke-a l'e-me nü anyi anụ-ehu iya g'anyi ria?

⁵³Ọ bụru iya bụ lẹ Jizosu asụ phẹ: “Gẹ mu gbukwaaru iya unu tororo; unu eriduru anụ-ehu Abụbu-Ndiphe; ngụa mee ya bẹ unu tee nwekwarụ ndzụ l'ime ẹhu unu. ⁵⁴Onye bükwanu onye riru anụ-ehu mu; ngụa mee mu ọbu; bẹ nwewaru ndzụ ojejoje; teme mu emee onye ono; l'ooshi l'onwu teta dzụru ndzụ mbọku ikpazụ. ⁵⁵Kele anụ-ehu mu kwatarụ bụru nri eriri; mee mu bükwarupho ọkpobe iphe-angụngu. ⁵⁶Onye bụ onye riru anụ-ehu mu; bya angụa mee mu; nowaa mu l'ime; mbędua nodu onye ono l'ime. ⁵⁷Ọo Nna ono, bụ iya bụ ishi ndzụ ono yeru mu gẹ mu bya; ọ bükwaru iya pho bẹ mu gude nodu ndzụ; nokwapho g'iphe, bụ onye riru anụ-ehu mu e-gude mu nodu ndzụ. ⁵⁸Ọ ya bụ l'onoo nri ọbu, shi l'imigwe bya ọbu bụ ono. Ọ tọ bụdu ęgube ochochoroche unu phẹ richaarу ẹphe nwụhuelaa. Onye bụ onye riru nri ọwa l'a-noduwaro ndzụ jasụ lẹ tuutuutuu lẹ miimiimii.”

⁵⁹Iphe ono bükota iphe, Jizosu nō pfushia teke oozi iphe l'ulo-ndzukọ ndu Jiu lẹ Kapaniyomu.

Opfu ndzụ ojejoje

⁶⁰Igwerigwe ndu etso Jizosu nüma iphe ono bya asụ: “Ha! Opfu ọwa atakwa ेru lẹ nchị. Ọ tọ bükwa iphe anụmá.”

⁶¹Obenu lẹ Jizosu mawaru l'onwiya iphe, ndu etso iya nü atanyi-doru k'opfu ono. Ọ sụ phẹ: “?Bụ iphe onoya, mu pfuru ono eghu unu eghu? ⁶²?Denukwanu g'oo-du mẹ unu -huma Abụbu-Ndiphe g'o kwaseru imeli ala azụ l'eka o shi nöduhawaa? ⁶³Ọ kwa Unme Chileke anụ ndzụ. Iphe, bükpoo k'anụ-ehu nemadzụ bükwa iphe-mmanụ, adudu iphe, ọ yi. Opfu, mu shi teke-a pfushita anụ unu-a bükwa unme bya abükwarupho ndzụ. ⁶⁴Obenu l'ọ dütchanuru-a ndu ọphu teke ekwetadu nkemu lẹ g'unu ha-a.” Noo lẹ Jizosu shihawaa lẹ mbulembu maru ndu ọphu teke ekwetadu nki-ya; makwarupho onye ọphu ọbu l'e-mechaa deru iya ye. ⁶⁵Ọ sukwapho: Noo g'o shitaru mu sụ unu l'ọ tọ dudu onye byaru abyapfuta mu nụ; abụdu l'o shi l'eka Nna ono.

⁶⁶O pfuchaephō nno; igwerigwe ndu ono, shi etso iya nü ono tsuphuchaazụ; ębe ẹphe etsojehedu iya. ⁶⁷Ọ bụru iya bụ lẹ Jizosu asụ ụmadzu iri l'ębo ọphu etsoje iya nü: “Unubędua-e; ?Unu a-gbakashịhufua tenu?”

⁶⁸Sayımonu Pyita sụ iya: “Nnajuphu! ?Anyi a-gbakashịhufua gbapfuhunu onye? G'ọ bụ gubedua gude opfu, anuje ndzụ ojejoje-a. ⁶⁹Anyi

kwetaakwaru bya amaakwarupho l'oo ngu bu Kéreshi obu mbu Nwa ke Chileke, dzu ndzu ono."

⁷⁰Jizosu su phe: "?Tobudu mbuedua gude eka mu hota unu n'iri l'ebô? Ole onye lanu l'ime unu bukwa Obutuswe." ⁷¹Onye oopfu iphe ono ele enya buru Jiudasu, nwa Sayimonu Isukariyotu; kele oo Jiudasu bu onye e-mechaa deru iya ye; mbu o bukwaru-a onye lanu l'ime umadzu iri l'ebô ono, etsoje iya nu ono.

Jizosu yele unwune iya

7 ¹E meebekpoephô; Jizosu tsoru Gálili ejephe; ophu o dudu iya l'okpoma ge ya tsoru Jiudiya; kele ndu Jiu, no l'eka ono acho g'ephe e-shi gbua ya. ²Teke ono be obo-iphe ndu Jiu ono, bu Obo-Ìkpù phe ono gbaritawaru ntse. ³O buru iya bu l'unwune Jizosu asu iya: "Shikwaphô l'eka-a tugbua jeshia Jiudiya ge ndu etsoje ngu nu ahuma eze iphe, du biribiri, iime. ⁴O to dukwa onye anoduje edomi iphe, oome edomi me o -nodu eme g'oha maru iya. Eshi ophu i tukoru egube eze iphe ono eme; menaa ge ndu mgboko-a madzuru ngu." ⁵Noo l'unwune iya te ekweta-kpôdarunu nkiya.

⁶Noo ya; Jizosu su phe: "O toko rwukwa teke mu e-je; obenu l'unubedua ta adudu teke unu gbeshiru ebe unu ejeshia. ⁷Unu ta abyakwa adu ndiphe ashî; obenu le mbuedua be dûwaa phe ashî; kele mu anoduje epfuru phe su phe l'oo epho ejo-iphe be ephe eyeje eka. ⁸Unu tugbua jeshia obo-iphe, unu eje; kele mbuedua be o toko gbadu mu l'eyeje." ⁹O pfuchaa nno bya anodu le Gálili l'eka ono.

Jizosu eje Obo-Ìkpù obu

¹⁰E mechaa g'unwune iya tugbucharu jeshia le Obo-Ìkpù onoya; Jizosu tugbua le mpya jeshia; ebe o jeduru l'ebederebadara ophu oha maru.

¹¹Ndu Jiu tsoru elekashi enya iya l'eka ono, aabô iphe ono asuje: "?Buhunu awe be o no?"

¹²A nodu adzû-pheephô taba taba iya l'eka ono, e jiru ejiji ono. Ndu ophu asu: "O kwa okpobe nemadzû." Ndu asu: "Oo uka. Oo ndiphe be o tsochiaru edephushi edephushi." ¹³O buru ebvu, ephe atsu ndu Jiu meru g'o gude ebe o dûhedunu onye dûru ike pfufuta iphe ono k'ophu aa-numa iya.

¹⁴O rwujeephô l'echilabô obo-iphe ono; Jizosu bahu l'eze-ulô Chileke je eziahaa iphe. ¹⁵O du ndu Jiu biribiri. Ephe su: "?Denuhunu ge nwoke-a meru maru iphe egube-a l'ebé abu l'oo gurú ekwo me ililekpoo?"

¹⁶Jizosu su phe: "Iphe, mu ezi ta abukwa mu be o shi l'eka. Onye o shi l'eka iya bukwa Chileke ono, ziru mu nu ono. ¹⁷Onye eme g'o mee iphe, bu obu Chileke a-maru: ?iphe-a, mu ezi-a shi l'eka Chileke too ike k'onwo-mu be mu gude ezi iya. ¹⁸Su-a; onye gude ike k'onwiya epfu bukwa

onwiya bę oome g'a jaa ajaja; obenu l'onye eme g'onye ono, ziru iya nü ono jaa ya ajaja bıwaa onye egoshi l'o gbaru g'eegude ire iya ęka; mbı ọ tọ dudu ęka ntıji dı iya l'ehu.¹⁹ Mbı-a; ?tọ bıdu Mósisu doberu unu eke-mu? Obenu l'o tọ dudu g'unu ha, dıru onye emeje iphe, ekemu ono pfuru. ?Bükpoo gınu bę unu zöberu eme g'unu gbua mu nta-a?"

²⁰Ndu ono sụ iya: "Qo ıbvu bę gı l'iya eme. ?Bü onye eme g'o gbua nıgu?"

²¹Q sụ phę: "?Mu sụ l'o kwadıa iphe lanı bę mu meru l'eswe-atı-ta-unme; ọ tıfuwaan unu ıhu. ²²Qo l'ıo lę Mósisu sıru; a -nwıa nwata nwoke; ọ -noephı abalı ęsato g'unu buje iya úbıvı meru g'o gude unu nıdu ebujechaa phę iya bua mę o -betaru ọ bıru l'eswe-atı-ta-unme. G'a gıfukpokwaaro l'o tọ bıdu Mósisu bę watarı iya nü; ọ bükporo ocho-choroche unu phę watarı iya. ²³Q -bıru l'iphe, unu e-buje nemadzı úbıvı l'eswe-atı-ta-unme bı g'unu ete emebyıdu ekemu Mósisu ?o nwıru ınwı-agha bę ıhu eghı unu eghı lę mu meru nemadzı o wekırohu l'eswe-atı-ta-unme? ²⁴Ophı g'unu be lejekwa nemadzı ęnya l'iphu kpee ya ikpe; unu pfıbejekwa ikpe oto kpee nemadzı."

?Bü Jızosu bı Kéreshi ıbu?

²⁵Qo ya bı; ndu Jierúsalemı harı sụ: "?Tọ bınu-a nwoke-a bę aacho-kashi g'e gbua? ²⁶Q gbınu bya apfıru l'edzudzu-qha l'ęka-a asa opfu; ıphı ọ dudu onye wıtaru iya ya nü. ?Q dıukwa gę ndu-uke Chileke mar-warı l'ıo ya bı Kéreshi ıbu gędegede? ²⁷Obenu lę teke Kéreshi ıbu a-bya bę ọ tọ dıukwa onye amaru ęka o shi. Onye ıwa bę anyi kabıkwa maru ęka o shi."

²⁸Noo ya; Jızosu zinyaa phę iphe l'eze-ulo Chileke ono; ọ raahaa ya arara sụ: "?Unu makporı-a onye mu bı amama ıphı? ?Unu maru-a ęka mu shi? Ọ tọ bükwa ike k'ęka mu bę mu gude bya. Onye ono, ziru mu gę mu bya ono bükwa onye ire-lanı; ole unu ta amadı iya. ²⁹Qo mbıdua maru iya. Ishı iya bı l'ıo ęka ọ nı bę mu shi; tıeme ọ bıru iya ziru mu gę mu bya."

³⁰Ephe chıökashiahıaa g'ephe e-me gude iya; ole ọ tọ dudu onye ıphı byırı iya ęka; kęle o toko ọ gbadı iya l'anwıhu. ³¹Ndu kwetarı nkiya l'ıgwe qha ono kwata haęlaa shii. Ephe nıdu epfu asıuje: "Teke Kéreshi ıbu byarı; ?oo-mebaa iphe, dı biribiri, l'a-dakata ıwa-a, nwoke-a shi teke-a meta-a?"

Eezi ndu ncıe g'ephe je egude Jızosu

³²Ndu Fárisii nımanu taba taba ono, a tıkoru aadzı kę Jızosu ono. Tıbıdu iya bı; ndu-ishi uke Chileke mę ndu Fárisii yefunı ndu ncıe; ephe jeshia ya egude. ³³Qo ya bı; Jızosu sụ: "Q kwaagę mu l'unu nıfıa nwanshıı; mu alapfıushiwarı onye ono, ziru mu gę mu bya ono. ³⁴Mbı

lunu a-chö mu nta chö imo; unu taa hümadu mu; eka mu no bę unu ta ayikwa bya.”

³⁵ Ndu Jiu ono tuko pfuahaa l'ime onwophę sụ: “?Bükpoo egube awe bę nwoke-a abya alala, anyi taa dudu ike ala? A ta amadụ ?o kwakö le ya a-lashị Gurisu, bụ iya bụ eka ndu Jiu gbakashihuru je eburu; jeshia eka ono je ezi ndu Gurisu iphe töö? ³⁶ Meru iphe, o gbe sụ: ‘Unu a-chö mu nta chö imo; ole unu taa hümadu mu.’ Sükwapho: ‘Eka mu no bę unu ta ayikwa bya.’ ?Iphe ono bükpoo gönü bę o bụ?’”

Mini, anuje ndzụ

³⁷ O bee-pho le mboku agba l'upfu oha, bụ iya bụ mboku, kachaa mkpa l'obo-iphe obu; Jizosu gbalihu pfuru apfuru raa ya arara sụ: “Onye mini agụ g'onye ono byapfuta mu gę mu kee ya mini g'o ngua. ³⁸ Onye kwetarụ nkemu bę iphe ono, ekwo-opfu Chileke pfuru ono a-vükwa l'ehu iya, sụru: ‘Oo l'ehu onye ono bę nggele ono, asoshi mini, anuje ndzụ ono a-dụ.’” ³⁹ Jizosu pfuru iphe ono, o pfuru ono pfudoru iya Unme-dụ-Nso, bụ iya bụ Unme-dụ-Nso ono, ndu woru onwophę ye iya l'eka a-nata ono. Teke ono bę e teke anuju phę iya; opfu le Jizosu bę Chileke teke ewolidu dobe l'odu-biribiri iya l'imigwe.

Igwe oha aabø onwophę ębo

⁴⁰ G'igwe oha ono nümaru iphe ono, o pfuru ono ephe haru sụ: “Ha! Nwoke-a bükwa onye mpfuchiru Chileke obu, anyi ele ẹnya iya obu eviya.”

⁴¹ Ndu ophu asụ: “O kwa iya bụ Kéreshi obu.”

Ndu asụ: “?Buna-a le Gálili bę Kéreshi obu e-shi bya? ⁴² Ekwo-opfu Chileke sukwaru le Kéreshi obu l'e-shi l'eri Dévidi. L'ọo le Béturehemu bę aa-nwụ iya, bụ iya bụ le m kpukpu, Dévidi shi buru gedegede.” ⁴³ No iya bụ; ndu ono gude opfu ehu Jizosu ono bọ onwophę ębo. ⁴⁴ Ephe haru chöahaa ụzo, ephe e-shi gude iya; ole o tọ dükwanu onye ophu byiru iya eka.

Ndu-ishi ndu Jiu te ekwedu woru onwophę ye Jizosu l'eka

⁴⁵ Ndu nche pho, ephe ziru ozi-a jechaa bya alwaphuta azụ lapfushia ndu-ishi uke Chileke mę ndu Fárisii, bụ ndu ziru phę ozi. Ephe rwua; ndu ono, ziru phę nü ono jia phę sụ: “?O nwuru ịnwuaghà bę unu akpütaduru iya?”

⁴⁶ Ndu nche ono sụ phę: “Ha-o! Anyi teke ahumaswekwa onye asa opfu egube ono.”

⁴⁷ Ndu Fárisii ono sụ phę: “?O duswefüakwarupho unubedula? ⁴⁸ Akọ kojeru unu l'ọ dudu onye-ishi anyi; ọzoo onye Fárisii, wojeru onwiya ye iya l'eka? ⁴⁹ Abyakwanụ l'iphe, bükpoo igwerigwe oha ono, bụ ekemu Mósisi bę ephe amadụ ono bę Chileke tükwaru onu.”

⁵⁰No iya; Nikodimosu, bụ onye lanụ lè ndu Fárisii ono, bùkwa iya pho gbeshijeru jepfuta Jizosu-a sụ phē: ⁵¹“E -tsoje iphe, ekemu anyi pfuru bę anyi taa nmakwa nemadzụ ikpe mę anyi -anumaduru opfu iya; marweta iphe, o meru.”

⁵²Ephe sụ iya: “?Gubedua bùfunu-a onye Gálili? Lerwenaas enya l'ekwo-opfu Chileke g'ii-húma l'o to dudu onye mpfuchiru Chileke, e-shi lę Gálili.”

⁵³E mechaas onyenonu tüğbua lashichaa ibe iya.

Nwanyị, e gechiru l'eka oori ogori

8 ¹Tobudu iya bụ; Jizosu tüğbua jeshia úbvú Olivu. ²O rwuepho l'onmewa ụtsu echelle iya; ọ tüğbua oze byatashia l'eze-ulø Chileke. A dù igwerigwe zakoo l'eka ono bya adø-phee ya mgburugburu. Ọ bya anodu anoo; wata phē ezi iphe. ³No iya; ndu ezije ekemu mę ndu Fárisii kpuru nwanyị, e gechiru l'eka oori ogori kpútaru iya; bya eworu iya dobe l'echilabø phē l'eka ono. ⁴Ephe sụ Jizosu: “O-zì-iphe! Nwanyị-a bę e gechiru yee nwoke. ⁵Q dükpoor ngu g'e mee ya gunu nta-a? A -bya l'ekemu anyi bùkwa iphe, Mósisu pfuru bụ g'e gudeje mkpuma tüğbua onye meru iphe, dù nno.” ⁶Iphe ono, ephe epfu nno bùru ónyà opfu bę ephe gbaberru iya g'ephe maru: ?o duru iphe, ephe e-gude nmata iya sụ l'o noo ophu o mesweru. Jizosu gbenu bya etupfuru etupfuru bya egude mkpúshi-eka dekashiahaa iphe l'alí. ⁷Ephe jinyaa ya aji; ọ gbalihu sụ phē: “Teke ọ dùru onye teke emeswee iphe-eji g'unu ha l'eka-a g'onye ono vuwaruro ụzo wota mkpuma tua nwanyị-a.” ⁸O tupfutakwa oze gudekwa mkpúshi-eka deahaa iphe l'alí ozo. ⁹Ephe numachaephoo iphe ono; ephe geshihuahaa nanu nanu; kele egomunggo phē anmaa phē ikpe. No iya; ephe shiepho ageshihu lę ndu bụ ogeranya gbiriri jasụ ọ bùwaru Jizosu pfu-pheru nwékiya yele nwanyị ono, pfuru iya l'ataphiu ono. ¹⁰Jizosu bya agbalihu sụ iya: “Nwanyị! ?Denuhunu phē? ?To dühedunu onye ophu pfuru nma ngu ikpe ọbu?”

¹¹Nwanyị ono sụ iya: “O to dükwa Nnajuphu.”

Jizosu sụ iya: “?Bùchihunaa mbédúa a-gbę nmaa ngu ikpe? Tüğbua la-shia. Ọ l'oo g'i ti mebekwa iphe-eji ozo.”

Jizosu bụ iphóró kę ndu mgboko

¹²Jizosu byakwa eyeeru phē onu sụ phē: “O kwa mbédúa bụ iphóró, duru ndiphe. Onye bụ onye tsoru mu nụ ta abyakwa eje ije l'ochii; gbahaa iphóró kę ndzụ bę a-nodu iya l'ehu.”

¹³O ya bụ; ndu Fárisii sụ iya: “Nta-a bę ọ gbę bùru gubedua l'onwongu atu onu onwongu. Iphe ono, iipfu ono ta adukwa ophu bùkpoo ire-lanu.”

¹⁴Jizosu sụ phē: “Mu -nodu atukpoonu onu onwomu; unu makwaru l'iphe, mu epfu bùkota ire-lanu; kele mu maru eka mu shi; makwaru pho

eka mu ala; obenu l'unubedula ta amadu eka mu shi; ebe unu amadu eka mu ala. ¹⁵ Unubedula l'ekpe ikpe ge nemadzu ekpeje. Mbedula ta adudu onye mu ekpe ikpe. ¹⁶ Temanu; o -bukpooru nü l'o ge mu kpee ikpe; be ikpe nkemu bükwa ikpe, pfuru oto; kele o to będu mbedula nweki-nyi mu ekpe ikpe obu. Oo mu l'e Nna mu ono, bu iya ziru mu ge mu bya ono. ¹⁷ Teme e dekwa ya pho l'ekwo ekemu unu su l'umadzu labo -nodu agbawaa ekebe l'iphe be iphe ono bunupho ɔkpobe-opfu. ¹⁸ Mu atu onu onwomu; teme Nna mu ono, bu iya ziru mu ge mu bya ono nodu atükwa-pho onu mu."

¹⁹ Töbüdu iya bu; ephe jia ya su iya: "?Bu awe be Nna ngu obu no?"

Jizosu su phę: "Unu ta amakwa mu; ophu unu amakwa Nna mu. O -bu l'unu maru mu me unu amakwarupho Nna mu."

²⁰ Opfu ono be o no l'eka e dobeje okpoga, a tükotaru Chileke pfushia g'o no l'ezé-ulo Chileke ono ezi iphe. Ebe o dudu onye byiru iya eka k'egude; kele o toko o gbadu iya l'anwuhu.

Jizosu anma ɔkwa ekwegekwe

²¹ Jizosu sükwa phę: "Mu a-la; unu achọ mu nta chọ imo; ole unu taa chọ-vudu mu. Unu evuru iphe-eji, unu meru l'ishi g'unu vu iya nwushihu. Eka obu, mu a-la obu be unu ta ayıkwa bya."

²² O bürü iya bu l'e ndu kę Jiu asu: "?Oo-kabehunu gbua onwiya ophu o suru l'eka ya a-la be anyi ta ayıkwa bya?"

²³ O su phę: "Unubedula shi l'uzo-alị; ole mbedula shi l'uzo-imeli. Unu bu ndu kę mgboko-a; obenu l'e mbedula ta abudu onye kę mgboko-a. ²⁴ Mu suru unu l'o noo iphe, meru g'o gude unu je evuru iphe-eji, unu meru l'ishi g'unu vu iya nwushihu; mbu unu a-nödükwa l'iphe-eji unu ono nwushihu; gbahaa l'unu byaru bya ekweta l'e mu bu onye ono, mu suru l'e mu bu ono."

²⁵ Ephe jia ya su iya: "?Bu onye be i bu?"

Jizosu su phę: "Oo onye ono, mu shi l'e mbu kataru unu l'e mu bu ono be mu bu. ²⁶ O nwechaaruro iphe, mu e-pfu pfukuta unu; mékwaphe igwerigwe iphe, mu e-kpe unu ikpe iya; ole onye ono, ziru mu nü ono bu onye ire-lanu; teme o bürü iphe, mu númaru iya l'önü be mu araję arara g'onyemonye núma."

²⁷ Ebe ephe amadu l'o Chileke, bu Nna be oopfu ama eka. ²⁸ Oo ya bu Jizosu su phę: "Unu -woliępho Abubu-Ndiphe; unu agbę teke ono maru l'o mu bu iya. Noo teke unu a-makwarupho l'o to dudu iphe, mu egude-je ike k'eka mu mee; l'o büępho iphe, Nna ziru mu be mu anoduje epfu.

²⁹ Temanu onye ono, bu iya ziru mu ge mu bya ono te ebuhakwaru mu eka. O pfukwaru swiru mu eswiru; kele o büępho iphe, dü Nna mu ono ree l'obu be mu anoduje eme tekenteke."

³⁰ Igwerigwe ndu númaru teke Jizosu epfu iphe ono kweta nkiya.

Ohu l'amadụ

³¹Qo ya bụ; Jizosu sụ ndu Jiu ono, kwetawaru nkiya ono: “Unu -nodu emejekpowa gę mu epfu-a; bę unu bùakwaa ọkpobe ndu etsoje mu nụ.

³²Mbụ; unu amaru ọkpobe-opfu ono. Ọkpobe-opfu ono emee g'unu nwe-ru onwunu.”

³³Ephe sụ iya: “?G'anyi shi l'eri Ébirihamu-a-e? Ebe ọ bụdu l'o duje-ru onye gbajeru anyi ohu-a. ?Buhunu ole bụ k'epfu sụ l'anyi e-nweru onwanyi?”

³⁴Jizosu sụ phę: “Gę mu gbukwaaru iya unu tororo; iphe, bụ onye eme iphe-eji bùakwaa ohu iphe-eji. ³⁵Ohu te ebujeakwaruro l'ibe nnajiuphu iya jasụ lę gbururu. Qo nwa, a nwụru anwụnwu l'unuphu anodujewa iya rọ jeye lę gbururu. ³⁶Qo ya bụ; teke Nwa ono meru unu g'unu nweru onwunu; unu enweru onwunu ọkpobe enweru. ³⁷Mu makwaru-a l'unu shi l'eri Ébirihamu; unu gbehemekwanụ g'unu gbuwa mu-a; opfu l'unu te ekwedu g'opfu mu ree unu ire l'ehu. ³⁸Iphe, mu epfu opfu iya bụ iphe, mu gudewaa ᅥanya mu hümä l'eka mu lę Nna nö; iphe, unubedua emekwanụ bụru iphe, unu nümaru l'ọnụ nna unu.”

³⁹Ephe sụ iya: “Q kwa Ébirihamu bụ Nna anyi.”

Jizosu sụ phę: “Q -bu l'unu bụ ụnwu Ébirihamu mè unu emenaa iphe, Ébirihamu meru. ⁴⁰Obenu lę nta-a bę unu achọ ụzo, unu e-shi gbuwa mu; mbụ mube onye pfuru unu ire-lanụ, mu nümaru Chileke l'ọnụ. Q tọ bụ-kwa egube iphe ono bę Ébirihamu meru. ⁴¹Q iphe, nna unu meru bę unu eme.”

Ephe sụ iya: “E te vutakwaru anyibedua l'ovuobia. Q kwa Nna lanụ bę anyi nweru, bụ iya bụ Chileke.”

⁴²Jizosu sụ phę: “Q -bu l'ọ Chileke bụ Nna unu mè unu eyenaa mu obu; kélé ọ l'eka Chileke nö bę mu shi gbeheshi byatashia. Mu ta anonyae-kwarupho bya egude ike k'onwomu byatashia. Q kwa Chileke ziru mu gę mu bya. ⁴³?Q nwụru ịnwu-agha bę iphe, mu epfu agbeje sweru unu uswe lę nchi? Iphe, meru iya nụ bụ l'unu te ekwedu l'unu a-numa opfu mu. ⁴⁴Unu bụ ụnwu Obutuswe. Q bụru Obutuswe bụ nna unu. Iphe, dụ unu ree l'obu bụru g'unu e-me mee iphe, dụ nna unu ono ree. E -shikpoo lę mbulembu bę ọ buhawaa mgbugbümadzu. Eka iya ta adujeduru l'ire-lanụ; kélé ọ tọ dudu ire-lanụ dụ iya l'ọnụ. Q -dzụa ụka bę a mawaru l'ọ iphe, gbaru egube onye ọ bụ bę oome; noo l'ọ bụ onye ntuphu-ire bụru nnaji ụka l'onwiya. ⁴⁵Obenu lę mbedua epfije ire-lanụ. Q bụru iphe ono meru g'o gude ebe unu ekwetaduru nkemu. ⁴⁶?Q dükpooru onye a-gbeheshi pfua sụ l'owa-a iphe-eji, mu mejeru baa? Teke ọ bùkwanu l'ọ ire-lanụ bę mu epfu; ?Q nwụru ịnwu-agha bę unu te ekwekwanụ lę nkemu bụ eviya? ⁴⁷Onye bụ-a Chileke bụ Nna iya anumaje opfu Chileke. Iphe, meru iphe, unu ta anụdu opfu Chileke bụ l'unu ta abudu ụnwu Chileke.”

Jizosu lè Ébirihamu

⁴⁸Ndu Jiu sụ iya: “?O dụ ngu g'anyi te epfuduru ọkpobe-opfu mẹ anyi -sụ lị bụ onye Samériya; teme ọbvụ nodu eme ngu?”

⁴⁹Jizosu sụ phe: “O tọ dükwa ọbvụ, eme mu nụ. O kwa Nna mu bẹ mu akwabẹ ùbụ; unu gbe agbarwụ mu agbarwụ; ⁵⁰ebé o bụ lè mu eme g'a jaa mu ajaja. O dürü onye lanụ, adzo g'a jajé mu ajaja; o bürü onye ono e-kpe ikpe. ⁵¹Gé mu gbukwaaru iya unu tororo; iphe, bükpoo onye eme iphe, mu epfu-a ta abyakwa anwụhu anwụhu jasụ lè tuutuutuu lè mijimiimii.”

⁵²Ndu Jiu sụ iya: “!hee! Nta-a bẹ anyi makpówaru l'ọq ọbvụ eme ngu eviya. Lè-a; Ébirihamu kakpókwaru nka nta ka imo; mechaan bya anwụ-hule-a. Iphe, bụ ndu mpfuchiru Chileke nwụshukotakwapho; o bürü iya bẹ i sụru anyi l'onye bụ onye eme iphe, i pfuru ta ayidu nwụhu anwụhu jasụ lè tuutuutuu lè mijimiimii. ⁵³Tọo ?iime g'i sụ lị ka nna anyi Ébirihamu shii, mechaarụ nwụhuels-a? Teme ndu mpfuchiru Chileke nwụshihukota-kwapho. ?Bụ onye bẹ iitukpọ lị bụ?”

⁵⁴Jizosu sụ phe: “O -bụ l'ọq gẹ mu jaahaa onwomu ajaja mẹ nkemu ta adükwa iphe, o gege abürü. Oo Nna mu ono, unu sụru l'ọq Chileke unu ono aja mu ajaja. ⁵⁵Obenu l'unu teke amadürü iya; mbédúa makwanürü iya. O -bụ lè mu sụru lè mu ta amadụ iya m'o bürü ụka bẹ mu adzụ g'unubédúa adzüje-a. Ole mu maru iya bya emeje iphe, o pfuru. ⁵⁶Nna unu, bụ Ébirihamu bẹ ẹhu tsorù ụtso l'oo-gude ẹnya iya hụma mbóku, mu a-bya. O hụma iya; o tee ẹswa.”

⁵⁷Tobudu iya bụ; ndu Jiu sụ iya: “?G'i tiki nodu ụkporo apha labo l'apha iri-a bẹ i gbe hümawantu Ébirihamu?”

⁵⁸Jizosu sụ phe: “Gẹ mu gbukwaaru iya unu tororo; a byakwaru anwụ Ébirihamu; mu noduhawaa.”

⁵⁹Tobudu iya bụ; ephe kwakóahaa mkpuma g'ephe tụa ya. O domia onwiya; lufushia l'eze-ulo Chileke ono.

Jizosu emeta nwoke, a byaru anwụ o nodu atsúwaa ishi

9 ¹Jizosu nodu aghata aghata; o hụma nwoke lanụ, a byaru anwụ o nodu atsúwaa ishi. ²Noo ya; ndu etsoje Jizosu jia Jizosu sụ iya: “?Bükpohuna onye ole mesweru? ?Bụ nwoke-a meru iphe-eji; tọo ndu nwụru iya nụ, meru g'o gude a bya l'anwụ iya; o nodu atsúwaa ishi?”

³Jizosu sụ phe: “O tọ bükwa lè nwoke-a mesweru; ozoo l'ọq ndu nwụru iya nụ mesweru meru g'o gude; o nodu atsụ ishi. O kwa iphe, kparụ iya nụ bụ; g'e shichia l'ehu iya goshi g'ike kẹ Chileke erebe ire. ⁴Anyi jefuta-jekwa ozi onye ono, ziru mu gẹ mu bya ono teke iphóró dükwdadu. Noo le nchi ejihuwa teke adjuedu onye adụ ike eje ozi. ⁵Nta-a, mu nökwdadu lè mgboko-a bükwa mbédúa bụ iphóró kẹ ndu mgboko-a.”

⁶O pfuchaephō iphe ono bya agbushi ḥonu-mini l'ali bya egude ḥonu-mi-ni ono gwō-phube ḫepuchi meta tee nwoke ono l'enya; ⁷sü iya: "Tugbaa je aswaa iphu l'okpuru Sayilowamu," bụ iya bụ okpuru, aza "onye e ziru ozi." Tōbudu iya bụ; o tugbaa je aswaa iphu l'okpuru ono. O lwaphutashia azụ; o nođu aphuwaa ụzo.

⁸Ndu obutobu ono mē ndu shi ahumajewa iya nū eka oorwo arwo jia-haa: "?To bụna-a nwoke-a, anoduje arwo arwo-a baa?"

⁹Ndu asụ l'o kwa iya-a; ndu asụ l'o tō bükwa iya; l'o kwa onye yeru iya nū. Nwoke ono sü: "O kwa mu-a-o."

¹⁰Ephe jia ya: "?Denu g'e meru i phuaharu ụzo?"

¹¹O sü phē: "O kwa nwoke ono, eekuje Jizosu ono gwō-phuberu ḫepuchi meta tee mu l'enya labo; bya asụ mu gē mu tugbaa je aswaa iphu l' Sayilowamu; mu tugbaa je aswaa iphu; mu wata aphu ụzo."

¹²Ephe jia ya sü iya: "?Bụ awe bē onye ọbu nō?"

O sü phē lē ya ta amakwa.

Ndu Fárisii aji onye ono, shi atsü ishi ono aji

¹³Noo ya; ḫephe duta nwoke ono, shi atsü ishi ono jepfu ndu Fárisii.

¹⁴Mboku ono, Jizosu gwō-phuberu ḫepuchi tee nwoke ono l'enya o phuahaa ụzo ono bụ eswe-atüta-unme. ¹⁵Ndu Fárisii bya ajikwaa nwoke ono ozo sü iya g'o kokpoo g'o shiru phuahaa ụzo. O sü phē: "O metaru ḫepuchi tee mu l'enya labo; mu je aswaa iphu; mu phuahaa ụzo."

¹⁶Ndu Fárisii ono haru sü: "Nwoke ono te eshikwa l'eka Chileke; o -bụru 'abụ ?denu g'o gude ophu o dobejedu nsō, dū l'eswe-atüta-unme?"

Ndu ọphu asụ: "?Denukwanu g'onye eme iphe-eji e-me emekota iphe-ohumalenyā, dùgbaa egube ono." Ephē bọ onwophe ebo.

¹⁷A nonyakwaa; ndu Fárisii ono jikwaa nwoke ono ozo sü iya: "?Denu-kpohuna ḥonu, gubedua yeru lē kē nwoke ono; eshi ọphu o bụ iya meru; i phuahaa ụzo." O sü phē: "O onye mpfuchiru Chileke bē o bụ."

¹⁸Ophu ndu Jiu ono ekwetakwanụru lē nwoke ono shi atsuhawaa ishi; l'o teke ono bē e meru iya; o phuahaa ụzo ono; jasuru ḫephe je ekua ndu nwuru nwoke ono; ¹⁹bya ajia phē sü phē: "?Bụ onye ọwa-a bụ nwa unu, unu suru l'a byaru anwụ o nođu atsuhwaa ishi-a? ?Denu g'e meru o nođu aphuwaa ụzo nta-a?"

²⁰Ndu nwuru nwoke ono sü: "Iphe, anyi makaharụ bụ l'o bụ nwa anyi. Iphe ozo bürü l'o shi l'ephō ne iya tsuta ishi. ²¹G'e shiru mee o phuahaa ụzo nta-a bē anyi amakwa. Ebe anyi amakwa onye meru; o phuahaa ụzo. O kwa g'unu jia ya g'o pfua l'ḥonu onwiya; eshinu ḫogerena iya dùwaa shii." ²²Iphe, ndu nwuru nwoke ono gude pfua nno bụ l'ephē atsü ndu Jiu ebvü; kele ndu Jiu chihawaru iya sü l'o -dürü onye gudebaa ḥonu iya pfua l'edzudzu-oha l'o Jizosu bụ Kéreshi ọbu; ḫephe akpō-chia onye ọbu mkpō-chi sü g'o tō batabahē l'ulo-ndzukō phē. ²³Noo g'o gude ndu nwuru iya nū sü: "Unu jia ya; ḫogerena iya dùwaa shii."

²⁴O ya bụ; ẹphe byakwa ekua nwoke ono, shi atṣu iши ono k'ugbo ẹbo sụ iya: "Kwabę Chileke nwękiya übvù; pfuaru anyi ire-lanụ; l'anyịbedua l'onwanyi maakwaru л nwoke ono bụ onye iphe-eji."

²⁵Nwoke ono sụ phe: "Mu ta amakwa ?ọ bụ onye iphe-eji-o tọo tọ budu iya. Ophu mu gude eka bụ lę mu shi atṣu iши; ole nta-a bę mu aphuwaa ụzo."

²⁶Ephe jia ya sụ iya: "?Denu g'o nwụru unu l'iya? ?Denukpo g'o gude mee ngu; i phuahaa ụzo ọbu?"

²⁷O sụ phe: "O kwa-a iphe lanụ-a, mu pfuhawaru unu-a; ẹbe unu anga-beduru iya nchi-a. ?O nwụru ịnwu-agha bę unu eme g'unu nüma iya ọzo? Tọo ?ọ dufua unu g'unu bürü ndu etsoje iya nü?"

²⁸Ephe phuahaa ya iphu sụ iya: "O kwa gübuedua bụ onye etsoje iya nü! Anyịbedua bükwa eka kę Mósisu bę anyi etso! ²⁹O bürü Mósisu bę anyi maru л Chileke pfuru opfu nü. O -bürü onye owa-a bę anyi ta amakwa eka o shi."

³⁰Nwoke ono, shi atṣu iши ono bua ntümatu sụ: "Ha-oo! Owa-a dükwa mu nü biribiri! Unu ta amadụ eka o shi; ole o mekwanụru; mu saa ẹnya labo gu-de aphụ ụzo. ³¹Iphe, doru ẹnya bụ lę Chileke ta angajeduru ndu iphe-eji nchi; o bekwanụ l'onye abajeru Chileke ejá bya emeje iphe, dù Chileke ree l'obu bę oongajeru nchi. ³²Eshinu mgboko dù bę ọ tóko dù-swekwaa onye nümajeru l'ọ dürü onye mejeru onye shi l'ephə tsüta iши; ọ phuahaa ụzo. ³³O -bụ lę nwoke-a te shi l'eka Chileke bya; mę ọ tọ dükwa iphe, o gege adụ ike mee."

³⁴Ephe vüpyabe iya sụ: "?Iliba anyi ezi iphe! Gube onye ngüpyaberu eme iphe-eji l'era?" Ephe chifü iya.

Atṣu iши kę ndu Fárisii

³⁵Jizosu numa l'ephe chifuwaru nwoke ono bya eje acho-vu iya sụ iya: "?I kwetarụ l'ii-nodu l'eka Abubu-Ndiphe?"

³⁶O sụ Jizosu: "Jiko kanụru mu onye ọ bụ gę mu ekweta nkiya."

³⁷Jizosu sụ iya: "I gę gudewaa ẹnya ngu hümawaa onye Ọbu. Mbụ l'ọ ya epfu eyeru ngu nta-a."

³⁸Nwoke ono sụ: "Nnajıuphu! Mu kwetawaru!" O bya adaa kpurumu l'alị baarụ iya ejá.

³⁹Jizosu sụ iya: "Iphe, mu zoheru bya lę mgboko-a bụ gę mu kpee ikpe; k'ophu ndu atṣu iши a-phuahaa ụzo; ndu aphụ ụzo a-tsüahaa iши."

⁴⁰Ndu Fárisii, haru no-kube iya nü nüma iphe ono; ẹphe sụ iya: "?Iipfu l'anyịbedua atsufua iши tọo gụnu?"

⁴¹Jizosu sụ phe: "O -bụ l'ọ iphe unu atṣu iши; mę ọ tọ dükwa iphe-eji gege adụ unu l'ehu. Obenu lę nta-a, unu sụru l'unu aphụ ụzo-a bę unu vukwapho iphe-eji unu l'ishi g'unu vu iya."

Onye eche aturu

10 ¹Jizosu sụ phe: "Gę mu gbukwaaru iya unu tororo; onye eshidu l'oguzo bahu l'eka aachibaje aturu; ọ gę shia ibiya ọzo nyiba iya

enyiba; onye ono bükwa iphuru bürü onye ana nfü. ²O onye shiru oguzo bahü l'eka aachibaje aturu bụ onye eche aturu ono. ³O bürü onye ono bę onye eche oguzo eka aachibaje aturu aguhajeru uze; o bürü onye eche aturu ono bę aturu ono anumaje olu iya; l'o bya ekua ophu bụ aturu nkiya l'epha l'epha; duta phē lufushia. ⁴Teke o chifutagbuchaerupho aturu nkiya; l'o vuta uze; aturu iya ono awü etso iya; kele ephe mawaru olu iya. ⁵Ephe tee kwekwa etsoru onye shi uswe. O kwa qso bę ephe a-gbę agbaru onye obu; kele ephe ta amadü olu ndu shi uswe.”

⁶Noo etu, Jizosu nmarü phē; obenu l'iphe, o pfuru phē te edoduru phē enya.

Jizosu bụ onye obu-oma, eche aturu

⁷Tobudu iya bụ; Jizosu sükwa phē ozo: “Gę mu gbukwaaru iya unu tororo; o mbedula bụ oguzo eka aachibaje aturu. ⁸Iphe, bụ ndu vu mu uez bya bukota iphuru; bürü ndu ana nfü; ole aturu ono te eyeduru onu yeru phē. ⁹O kwa mbedula bụ oguzo ono. Onye shiru iya nü bata bę aadzotakwa. Onye ono e-shi iya bata; shikwa iya phō lufu; hümä eka qo-ta nri g'aturu ahümaje-a. ¹⁰Iphe, iphuru abyaję ememe kpéekpu bụ g'o zita iphe; waa g'o gbua aturu; ozoo gę ya mee g'iphemiphe laa l'iswi. Obenu l'iphe, mbedula l'onwomu byadoru bụ g'ephe enweru ndzü; nweru k'etsutsu iya.”

¹¹“O kwa mbedula bụ onye obu-oma obu, eche aturu. Onye obu-oma, eche aturu atuje ishi ndzü iya gude see iswi aturu iya. ¹²Onye e butaru ebute; a-parü aturu ono haa gbalaa mę o -hümä l'agü abya; kele o tọ budy iya echeje aturu ono; teme ἑbe o budy iya nwe iya. Oo ya bụ; agü ono abapfuta aturu ono bya achikaa phē. ¹³Onye ono, e butaru ebute ono agbalaje; kele o maru l'oo ebute bę e butaru iya; ἑbe o dudu iphe, o güberu aturu ono. ¹⁴Sü-a; o kwa mbedula bụ onye obu-oma obu, eche aturu obu. Mu maru ndu ophu bụ aturu mu; ndu ophu bụ nkemu maru mu. ¹⁵Nokwapho gę Nna mu maru mu; mu maru Nna mu. Mbedula atuje ishi ndzü mu gude see iswi aturu mu. ¹⁶Mu nwekwarupho ikpoto aturu ozo, ayidu lę ndu owa-a. Mu jefutajekwa je achitafua phē dobe; ephe atuko anü olu mu. Oo ya bụ; ephe atuko nmagba bürü igwe aturu lanü; nweru onye lanü, eche phē nü.

¹⁷“Iphe, meru g'o gude Nna mu yee mu obu bụ lę mu türü ishi ndzü mu; k'ophu mu a-nataphu iya azü. ¹⁸O tọ dukwa onye bụ iya natarü mu ndzü mu ono. O kwa mbedula türü obu mu onyo túa ishi ndzü mu obu. Oo mbedula bę o dū l'eka. Mu -sü lę mu a-tü iya; mu atúa ya. Mu -sü lę mu a-nataphu iya azü; mu anataphu iya azü. Noo iphe, Nna mu ziru mu gę mu mee bụ ono.”

¹⁹Ndu Jiu gudekwapho k'opfu ono, Jizosu pfuru ono bę onwophę ἑbo ozo. ²⁰Ephe dū igwerigwe sü: “O kwa obvu bu nwoke-a l'ehu; teme obvu nodu emekwa iya phō. ?Denu g'o gude unu je angabę nchị l'iphe, oopfu?”

²¹Ndu ophu asukwanu: “Opfu ọwa-a, oopfushi-a ta abükwa opfu onye ọbvu eme. ?Unu hümajeru ẹka ọbvu dürü ike mee onye atṣu ishi; ọ wata aphụ üzö?”

Ndu Jiu ajika Jizosu

²²O rwua teke aabo iphe lẹ Jierúsalemu, bụ iya bụ ọbo-iphe, eegudeje anyata teke ono, a kpụ-ghechaaru eze-ụlo Chileke bya eworu iya ye iya l'ẹka ono. Teke ono bürü l'udzumini. ²³Jizosu nodu ejephe l'ime eze-ụlo Chileke ono l'oma Onuzo-Sólomonu. ²⁴No iya; ndu Jiu bya ado-phee ya mgburugburu sụ iya: “?Bükpohunaa a -nọ-beru ịnoberuaghị tème l'i mee g'unme rwua anyi ọhu-ephə? Ọ -bürü ngu bụ Kéreshi ọbu; pfukahunuru anyi.”

²⁵Jizosu sụ phe: “Mu pfuhaakwaru iya unu; unu ji ka ekweta. Iphe, bụ ozi ono, mu eje ono, bụ ozi, Nna mu ziru mu gę mu jee ono bükota iphe, agbaru mu ekebe; ²⁶obenu l'unu te kwetakwarụpho; kélé unu ta ayidu lẹ ndu ophu bụ aturu nkemu. ²⁷Sụ-a; aturu nkemu anügbakwaa olu mu; mu maru phe; ephe nodu awuje etso mu. ²⁸Iphe, mu anuje phে bụ ndzụ ojejoje; ẹbe ẹphe ayidu laa l'isi; ẹbe ọ dükwapho onye byarū anafụ phē l'ẹka mu. ²⁹Ọ Nna mu, bụ iya yeru phē l'ẹka mu bụ onye kakota shii; ẹbe ọ dudu onye adu ike anafụ phē l'ẹka Nna mu ono. ³⁰Mbędua mu lẹ Nna mu bükwa nanụ.”

³¹No iya; ndu Jiu kwakokwaa mkpuma k'ugbo ẹbo g'ephē tugbua ya. ³²Jizosu sụ phe: “Mu goshiakwaru unu igwerigwe ęguru ozi, shi Nna mu l'ẹka. ?Bükpohunaa ole l'iphe ono, mu meshiru ono bẹ unu zoberu eme g'unu gude mkpuma tugbua mu?”

³³Ndu Jiu ono sụ iya: “O tọ bükwa k'ęguru ozi ngu bẹ anyi gude eme g'anyi gude mkpuma tugbua ngu. Ọ kwa l'iipfurwushi ępha Chileke. Noo kélé ọo gube nemadzụ mmanụ woru onwongu mebe Chileke.”

³⁴Jizosu ji a phē sụ phe: “?Te denuru iya-a l'ekwo ekemu unu sụ le Chileke suru l'unu bugbaa chi l'ehu l'ehu. ³⁵A makwarụ-a l'iphe, e deru l'ekwo-opfu Chileke te enwedu echikpohu. Ọ -bürü lẹ Chileke kuru ndu ono, o yeru opfu iya l'ẹka ono chi l'ehu l'ehu; ³⁶?ọ nwuru ịnwu-agha bẹ unu suru l'ọ epfurwushi bẹ mu epfurwushi ępha Chileke; opfu lẹ mu suru l'ọ mbędua bụ Nwa Chileke ọbu? Mbụ-a; ọ kwa Chileke ono hoṭarū mu; bya ezia mu gę mu bya lę mgboko. ³⁷Ọ -bürü l'iphe-a, mu emegbaa te eshidu l'ẹka Nna mu; unu te ejekwaro ekweta nkemu. ³⁸Teke ọ bükwanu l'ọ bụ-a iphe, shi l'ẹka Nna mu bẹ mu emegbaa; unu kwetakponu l'iphemiphē ono, mu eme ono shi l'ẹka Nna mu; m'ọ betaruro ọphu unu ekwetadu kẹ mbędua. Unu -kweta; ọo ya bụ l'o doo unu enyia; tème unu amakwarụpho lę Nna mu nọ mu l'ime; mu nodu Nna mu ono l'ime.”

³⁹Ephe wụ-lihukwa ọzo g'ephē gude iya; ọ nyikofu gbala.

⁴⁰Ọ tugbukwaa ọzo je adabua Jiódanu lụfu azụ iya ọphuu jerwua ẹka ono, Jionu shi anoduje emeshi baputizimu lę mbụ pho je anodu l'ẹka ono.

⁴¹ A dũ igwerigwe wu-pfuta iya. Ephe nođu epfu su: “O to dükwa iphe-ohu-malenya, Jionu meru; ole iphe, bükpoo iphe Jionu pfuru k'ehu nwoke-a bükotakwa ɔkpobe-opfu.” ⁴² A dükpoo igwerigwe kweta kę Jizosu l'eka ono.

Onwu Lazarosu

11 ¹Noo ya; o dürü nwoke lanu, aza Lazarosu, bu onye Betani; iphe nođu eme iya. Betani bu mkpukpu, Meri yele nwune iya kę nwanyi, bu Mata bu. ²Meri ono bu nwanyi ono, mecharu wota manu, eshi mkpoo bya etee Nnajuphu l'okpa labo; gude ęgbushi iya huchaa ya ya-a. O buru nwune iya kę nwoke bu Lazarosu ono, be iphe eme obu. ³Tobudu iya bu; unwune iya kę nwanyi phę zia ozi g'e zia Jizosu l'onyà iya-a, o ye-ru obu-a be iphe-ememe zupyabekwaru.

⁴Jizosu nümae ya phę bya asu: “Ehu ono te emekwa iya k'anwuhu. O kwa iphe, ee-gude kwabę Chileke übvü; bya egudekwa iya phę jaa Nwa Chileke ajaja.”

⁵Jizosu yekpooru Mata obu; me nwune iya kę nwanyi; me Lazarosu. ⁶Noo ya; Jizosu nümachaeopho l'iphe-ememe zupyaberu Lazarosu; o kpoo upfu nofua abalı labo l'eka ono, o no ono. ⁷E mecha; o su ndu etsoje iya nu: “Unu g'anyi laphu azu lę Jiudiya.”

⁸Ndu etsoje iya nu su iya: “?O kwa l'o bu-a mgboru nta-a be ndu Jiu shi eme g'ephe tugbua ngu lę mkpuma-a? O buru iya be i suru l'i-laphu azu l'eka ono ozobaa.”

⁹Jizosu su phę: “?Tobudu awa iri l'ębo dū l'eswe ujiku ophu? Onye eje iphe l'eswe te evukotajekwa iphe daa; kele onye ono gude liphóró kę mgboko-a ahümä ụzo. ¹⁰Obenu l'onye eje ije l'enyashi evukotaje iphe daa opfu l'iphóró ono ta adudu iya l'ehu.” ¹¹O pfughechaephō iphe ono; o su phę: “Önyà anyi, bu Lazarosu be mgbenya tuakwaru; ole mu e-jekwa ekutee ya lę mgbenya obu.”

¹²Ndu etsoje iya nu su iya: “Nnajuphu! O -nođu ekuwaa mgbenya be o buanaa ya ewekorohu.” ¹³Kele ndu etsoje iya nu gbę dobesu l'o mgbenya mmanu be o suru l'ooku. Ephe ta amadu l'iphe, Jizosu epfu bu l'o nwuhuaru anwuhu. ¹⁴Tobudu iya bu; Jizosu pfuaru phę iya hoo haa su phę: “Lazarosu nwuhuakwaru.” ¹⁵“Teme o bükwaruro l'iswi ehu unu be ehu gude atso mu utsu lę mu ta anodu l'eka ono. Qo iphe ono e-me g'unu kwe-ta. Ole o bu; unu gbalihu g'anyi jepfu iya.”

¹⁶Tomosu, bu onye eekuje “Ejima” su ndu g'ephe tukoru etsoje Jizosu: “Unu g'anyi tsifikwaaruphō Nnajuphu; k'ophu anyi l'iyi a-nwuhukota l'eka lanu.”

Jizosu l'onwiya bu eteta l'onwu buru ndzu

¹⁷Tobudu iya bu; Jizosu byaephō; o hümä lę Lazarosu be a gbę liwanu o nowanu ujiku eno l'ilu. ¹⁸Betani nokwaa ntse lę Jierúsalemü. O búa; a

-gbé lè manyíru labó mè e -shi lè Jierúsalemu. ¹⁹Noo g'o shitaru; ndu Jiu dù igwerigwe wúru byapfuta Mata yele Meri; byaru phé akporú iphu kë nwune phé ono, nwúhuru nü ono.

²⁰No iya; Mata númaephó lè Jizosu abya; o gba iya ndzuta. Meri gwó-doshihuro l'ulo. ²¹Mata sú Jizosu: "Nnajiuphu; o -bú l'i no l'eka-a mè nwune mu nwoke ono tege anwúhukwa. ²²Ole nta-a bë mu makwarú-a l'iphe, búkpoo iphe, i súru Chileke g'ó nü ngu bë oo-nü ngu."

²³Jizosu sú iya: "Nwune ngu nwoke e-tetakwa-a ozo nödú ndzú."

²⁴Mata sú iya: "Mu makwarú-a l'oo-teta ozo dzúru ndzú mbóku ikpazú teke nemadzú l'ophu e-shi l'ónwu teta bya anoduchaa ndzú."

²⁵Jizosu sú iya: "O kwa mbédua bù eshi l'ónwu teta bya abúru ndzú. Mbú l'iphe, bù onye kwetarú nkemu a-nödú ndzú o betakpooru o nwúhu anwúhu. ²⁶Témanu; iphe, bù onye nö ndzú bya ekweta nkemu taa byadu anwúhu anwúhu jasú lè tuutuutuu lè mijimiimii. ?I kwetarú opfu mu ono; tö ti kwetadúru?"

²⁷Mata sú iya: "Ee; Nnajiuphu. Mu kwekwáru-a l'óo ngu bù Kéreshi obu, bù Nwa Chileke, bù iya bù onye obu, a-bya lè mgboko."

Enya-mini ghakashíhuru Jizosu l'enya

²⁸Mata pfuchaa nno bya alaa je ekuchi nwune iya Meri ekuchi; tö nwéhu pfuaru iya sú iya: "O-zì-iphe nökwa l'eka-a; mbú l'ookukwa ngu oku." ²⁹Anúma, Meri anúma iya; o zilihu gbapfushia Jizosu. ³⁰Teke ono bë Jizosu teke abatakókwanu l'ime mkpukpu ono. O nökxaduro lè mgbadagba phó, Mata jepfuru iya phó. ³¹Ndu Jiu ono, ephe lè Meri nö l'ulo; ephe nödú adú iya obu ono wufuta wú-tsorú iya g'ephe húmaru g'ó gbalihuru kwofu etezi. Ephe gbé dobesu l'ooje l'ilu eje ara ekwa l'eka ono.

³²Noo ya; Meri byarwutaephó l'eka Jizosu nö; bya ahúmae ya phó; o daa kpurumu l'agúga okpa iya sú iya: "Nnajiuphu! O -bú l'i nohawaa l'eka-a mè nwune mu nwoke-a tege anwúhukwa."

³³Jizosu húmaephó Meri g'óora ekwa mè gë ndu Jiu, ephe lè Meri ono swí tükoru ara ekwa; éhu ghuahaa ya eghu; téme o rwuhukwa iya phó l'ehu. ³⁴O su phé: "?Bú l'awe bë unu liru iya?"

Ephe sú iya: "Nnajiuphu; bya bya ahúma eka obu."

³⁵Enya-mini ghakashíhuru Jizosu. ³⁶Ndu Jiu sú: "Owiwo-e! Unu lewaró g'ó yeberu Lazarosu obu-o!"

³⁷O dürü ndu ophu harú sú: "?O dù ngu gë nwoke-a, meru onye atsú ishi; o phuahaa úzo-a tege adúdu ike mee gë Lazarosu ta anwúhushi tö?"

Jizosu eme gë Lazarosu shi l'ónwu teta dzúru ndzú

³⁸Anwúhu Lazarosu ono ghuahaa Jizosu eghu ozo; o tüğbua jeshia l'ilu ekwa ono, e liru iya ono. Ilu ono bù ogba, e gudekwaphó eze mkpuma swi-chia onu iya. ³⁹Jizosu sú phé: "Unu swifu eze mkpuma ono."

Noo ya; Mata, bụ iya bụ onye ọ bụ nwune iya nwụhuru ọbu sụ iya: “Nnajjuphu! Nta-a bẹ ọqebekwanu eshiwaa ishi. Ntanụ-a kweakwaa ya abalị ẹno, e liru iya.”

⁴⁰ Jizosu sụ iya: “?Mu ta asuhaadaru ngu l'i -kweta l'i gude ẹnya ngu húma odu-biribiri Chileke.” ⁴¹ Töbudu iya bụ; ẹphe bya eswifu mkpu-ma ono. Jizosu bya apalia ẹnya imeli sụ: “Nna! Mu ekele ngu ekele; l'i nümaru olu mu. ⁴² Mu makwaru-a l'o tọ dudu teke i tịi nümajedu olu mu. Obenu l'oo iswi ẹhu ndu-a, pfu-kube eka-a bẹ mu gude epfu ọwa g'ephe ekweta l'oo ngu ziru mu gẹ mu bya.” ⁴³ O pfuchaephō nno bya arashia ya ike sụ: “Lazarosu! Lufuta!” ⁴⁴ Nwoke ono, nwụhuru anwụhu ono futa yele ékwa ọchaa ono, e gude phuchia ya eka mè ọkpa; mè ékwa odzu ophu e gude phuchia ya iphu. Jizosu sụ phe: “Unu tóshichaa ya iphe ono g'ọ tüğübaa.”

Ndu-ishi achị idzu egbu Jizosu (Mat 26:1-5; Mak 14:1-2; Luk 22:1-2)

⁴⁵ Igwerigwe ndu Jiu ono, wutsoru Meri ono gude ẹnya phe húma iphe ono, Jizosu meru ono; bya ekweta nkiya. ⁴⁶ Obenu l'o dudu ndu ọphu je-pfulerua ndu Fárisii je akoro phe iphe, Jizosu meru. ⁴⁷ Töbudu iya bụ; ndu-ishi uke Chileke mè ndu Fárisii bya akpakọo ọgbo-ikpe, ẹphe l'ephe ekpeje ikpe sụ: “?Anyi e-mekpoo iphe-a ime-agha? Nwoke-a emeshinụ-kakwa igwerigwe iphe-ohumalenyia. ⁴⁸ Teke anyi haru iya g'o mee iphe-a, oome-a bẹ onyemonye a-tükokwa kweta nkiya; ndu Romu a-byakwa atụ-ko eze-ulø anyi-a mè ndu ndu-anyi l'ophu lwụa rengurengu.”

⁴⁹ Obenu l'onye lanu l'ime phe, epha iya bụ Kayafasu, bụ iya bụ onye-ishi ndu-ishi uke Chileke k'apha ono suru phe: “Unu ta amakwa iphe ilile. ⁵⁰ ?Unu ta amadụ l'o karu anyi ree g'onye lanu nwụhu-chiru ndu Jiu l'ophu; eme l'onye lanu nọ ndzụ; ọha l'ophu tükọ búru mkpurupyata.” ⁵¹ Iphe ono, o pfuru ono ta abükwa ike k'onwiya bẹ o gude pfua ya. Obenü l'eshi ọphu ọ bụ iya bụ onye-ishi ndu-ishi uke Chileke k'apha ono bẹ o húmaru lẹ Jizosu e-mechaa nwụhu-chiru ọha l'ophu. ⁵² O tọ búkwa-a ọha ono nwekiya bẹ ọo-nwụhu-chiru. Ọ kwa g'ooshi nno chikobe ụnwu Chileke ono, gbakashihuru dzuru mgboko ono g'ephe búru nanu.

⁵³ Ọ ya bụ; ndu-ishi ndu Jiu shi eshi mbóku ono chijahaa idzu g'ephe e-me megbua Jizosu. ⁵⁴ O bunuru iya bụ lẹ Jizosu akpabuhu l'edzudzu-ọha l'echi ndu Jiu. Ọ gbeshi l'eka ono jeshia alị, nọ-kube echiegu bya alaa lẹ mkpukpu, nọ l'eka ono, eekuje Ifuremu. Ọ laa eka ono je anodu yele ndu etsioje iya nụ.

⁵⁵ Teke ono bẹ ọbo Ojeghata ndu Jiu rwukpowarlu ntse. A dù igwerigwe shigbaa l'alị ndu Jiu eje Jierúsalemu g'ephe je emee nsọ aswafụ onwophe ntürwu; tème l'oorwua l'obo-iphe ono. ⁵⁶ Ẹphe tükọ elephe ẹnya Jizosu. Ẹphe dzukoeephō l'eze-ulø Chileke; ẹphe nọdu ajijegbaa nwibe phe

sü: “?Denukpo g'unubedula arı iya? ?O du unu g'o tōo byadu obo-iphe-a too?”⁵⁷ Ndu-ishi uke Chileke mē ndu Fárisii tubuhawaru sü l'q -bürü l'q dürü onye maru eka ə no; g'onye əbu mee g'ephe maru k'ophu ephe e-je egude iya.

**Aawụ Jizosu manụ,
eshi mkpọ lẹ Betani**
(Mat 26:6-13; Mak 14:3-9)

12 ¹O ghuduəpho abalị ishii tème l'a bahụ l'obo Ojeghata ono; Jizosu tüğbuja jeshia Betani. Betani bù mkpükpu, Lazarosu bu, bù iya bù nwoke ono, Jizosu mejeru; o shi l'onwu teta nöodu ndzụ pho. ²O rwua l'eka ono; ephe shiaru iya ite ebyaa. Ọ bürü Mata akwakorū phē nri; yebuedua, bù Lazarosu yiru lè ndu ephe lè Jizosu eri nri ono. ³No iya; Meri gbesiepho je ewota mgbere manụ, eshi mkpọ, a zuru oke aswa; mbụ manụ, e gude nadu, guru egugu mee. O wota iya gude bya awụa Jizosu l'okpa bya egude egbushi iya huchaa ya okpa əbu. Mkpọ manụ ono tuko ulo ono voo pfurupfur. ⁴Ọ bürü iya bù lè Jiudasu Isukariyotu, yi lè ndu etsoje Jizosu, bù iya bù onye ono, mechaarụ deru iya ye-a; tufuepho onu sü: ⁵“?Buna-a gunu bę e te wotaduru manu-a je eree reta ükporo pangu lè pangu iri gude je ekeeru ndu adudu g'o du phē?” ⁶Iphe, Jiudasu gude pfua iphe ono ta abükwa l'qo g'o letaberu ndu adudu g'o du phē enya. Iphe, o gude pfua ya bükwa l'qo bù iphuru; Ọ bürü iya egudeje erekpa, okporo phē aduje; ə nöodu ezitajé iphe, e yeru iya.

⁷Jizosu sü iya: “Parụ nwanyị haa! Haa ya g'o kwakobe iphe, o gude ngaberi mbóku, ee-li mu. ⁸Unu lè ndu adudu g'o du phē ano tekenteke; obenu lè mbedula ta abyaduru kę gę mu l'unu buwaruro bupyabę.”

Idzu g'e gbua Lazarosu

⁹O be teke igwerigwe ndu Jiu nümaru l'qo lè Betani bę Jizosu əno; ephe würu jeshia əka ono. Ọ tó bükwa Jizosu bę ephe chorū jee kpúrumu. Ephe jekwarapho g'ephe hümä Lazarosu, bù iya bù onye ono, o meru; o shi l'onwu teta ono. ¹⁰Ndu-ishi uke Chileke chikwaapho idzu l'ephe e-gbukwaapho Lazarosu. ¹¹Ishi iphe, ephe gude sü l'ephe e-gbu iya bù l'qo opfu əhu Lazarosu ono bę igwerigwe ndu Jiu gude anashihu ndu-ishi phē agbakashihu ejegbaa eworu onwophę ye l'eka Jizosu.

Jizosu abahụ lę Jierúsalemu
(Mat 21:1-11; Mak 11:1-11; Luk 19:28-40)

¹²O rwua nchitabohu iya; igwerigwe oha ono, byaru k'obo Ojeghata ono nüma lè Jizosu abya Jierúsalemu. ¹³Ọ bürü iya bù ephe gbafutachaa je egbukoo əkwo-igu gude gba iya ndzuta. Ephe nöodu akpoo okwe asuje:
“G'ajaja bürü kę Chileke!

Onu-oma tsoru onye ono,
 shi l'eka Nnajuphu anyi,
 bụ Chileke abya ono!
 G'ajaja buru kę
 Eze ndu Ízurélu!"

¹⁴No iya; Jizosu bya ahüma nwa nkafu-igara bya anq-koru iya, bụ iya
 bụ iphe ọbu, e deru l'ekwo Opfu Chileke su:

¹⁵"Gẹ ndzụ ta agükwa ngu
 nwada Zayonu!

Lẹ nta-a bę onye-eze ngu
 nqakwaa l'eli nwa
 nkafu-igara abya!"

¹⁶Ebe iphe ono eshidu edoje ndu etsoje iya nü enya lę mbụ. Ole o
 -rwuérupho gę Chileke kubataru Jizosu l'imigwe; kwabę iya ùbvù, paru
 ęka; ephe gbę teke ono rịta iphe ono, e deru kę nkiya ono; l'ephe mewaru
 iya iphe ono, ekwo-opfu Chileke pfuru ono.

¹⁷Teke ono, Jizosu kuru Lazarosu oku; mee ya o dzükwaru ndzụ
 ozo; shi l'eka e liru iya futa ono bę a dụ igwerigwe nodu l'eka ono.
 O buru igwerigwe ndu ono bę pfukashịru ndu ozo iphe ono, nwụ-
 ru nü ono. ¹⁸Noo iphe, meru g'o gude a dụ igwerigwe nno gba iya
 ndzuta. Ephe nümahawaru l'oo Jizosu bę meru iphe-ohumalenyę
 ono. ¹⁹Ndu Fárisii pfuahaa l'ime onwophe asuje: "Unu ahüma. Idzu
 anyi Ọbu arwuhuahanaa. Unu lewaro gę mgboko l'ophu zelihuru awụ
 etso iya."

Ndu Gurisu haru acho Jizosu

²⁰Ndu shi l'ali Gurisu haru yiru lę ndu jeru abarụ Chileke ejá lę Jie-
 rúsalemu g'aabọ iphe ono. ²¹Ndu ono bya ahüma Filipu; Filipu bụ onye
 Béetusayida, bụ mkpukpu, nō lę Gálili. Ephe wupfu iya je asụ iya: "Nwoke-
 ibe mu! ?Denu g'eeme g'anyi lę Jizosu hümä?"

²²O ya bụ; Filipu je epfuaru iya Anduru. Anduru yele Filipu swịru je
 epfuaru iya Jizosu. ²³Noo ya; Jizosu su phę: "Nta-a bę o rwuakwaru teke
 aa-hümä Abụbu-Ndiphe l'odu-biribiri iya. ²⁴Gẹ mu gburu iya unu
 tororo; akpuru ereshi -adabadụru l'ali rehu ewa bę o nqekwapho g'o nō.
 Ole o -rehukwanu bę oomije deru yekete. ²⁵Onye yeru enya lę ndzụ iya
 l'e-tuphakwa iya etupha; ole onye kporu ndzụ iya ashị lę mgboko-a l'e-
 gude iya gbata ndzụ ojejo. ²⁶Onye o dụ iya g'o buru onye ejeru mu ozi
 g'onye Ọbu bya etsoru mu g'oo-bükwanuru ęka mu nō bę onye Ọbu, ejeru
 mu ozi Ọbu a-nodu. Onye bụ onye ejeru mu ozi bę Nna mu a-kwabékwa
 ùbvù."

Jizosu epfu opfu ɔnwu iya

27 “Sụ-a; o kwa nta-a bę obu etsu mu mini. ?Bụ gunu bę mu e-pfu? ?Bụ gę mu su Nna mu g'ọ dzqo mu lę nta-a? Tüswekwa! O kwa iphe, aby eme nta-a bę mu byadoru.” 28 “Nna! Menaa g'a hümä odu-biribiri dü l'epha ngu.”

Tobudu iya bụ; o dürü olu, shi l'imigwe su: “Mu meakwaru a hümä odu-biribiri ono; mu jekwapho emebaa g'a hümabaa ya ọzo.”

29 Igwerigwe oha ono, pfukube eka ono nüma iya; ẹphe su l'oo igwe de-ru edede. Ndu haru su: “O kwa ojozi-imigwe pfuru yeru iya!”

30 Jizosu su phę: “O kwa unu bę e pfudoru opfu ono; o to bükwa mbę-dua bę e pfudoru iya. 31 O kwa nta-a bę Chileke e-kpe ndu mgboko-a ikpe. O kwa nta-a bę aabya echikpọ ike k'onye ono, bụ iya bụ onye-ishii ndu mgboko-a. 32 Mbędua bę teke ono, ee-shi l'alị wolia mu eli ono bę mu a-tuko onyemonye sekuta g'ephe tsoru mu.” 33 Iphe ono bę o pfuru gude goshi gę ya e-gude nwụhu.

34 Igwe oha ono su iya: “Anyi nümawaru iphe, e deru l'ekwo ekemu su le Kéreshi ọbu anoduwaro ndzụ jasụ l'ojojo. ?Denuhunu g'o gude ị gbe su lę Abụbu-Ndiphe nwụhufutaje? Bükpohunaa onye bụ Abụbu-Ndiphe Ọbu?”

35 Jizosu su phę: “Iphóró ono bükwa nwanshii bę oo-nofua l'echilabọ unu. Ophu g'unu lobaru ije nta, iphóró dürü unu; a -nonyakwa ọchii byapputa unu. Noo kélé onye eje ije l'ochii ta amajékwaru eka o phuku eshi. 36 Ophu g'unu kweta woru onwunu sée asee l'iphóró ono teke iphóró ono dükkwadu swiru unu g'unu aburu ndu bu l'eka iphóró du.”

Jizosu pfughechaephō nno bya atüğbuja je edomia onwiya; ọphu ẹphe ahümaheduru iya.

Ndu Jiu bụ ekwegekwe

37 O bụ eviya l'o mehawaru iphe-ohumalenyi, dü igwerigwe l'iphu phę; ole ẹphe te ekwedu woru onwophę ye iya l'eka. 38 O bürü iya bụ l'iphe ono, Azáya, bụ onye mpfuchiru Chileke pfuru ono avükota g'o pfuru iya. O sru:

“Nnajuphu; ?bụ onye

kwetakpooru ozi,

anyi ziru?

Too ?bụ onye be

Chileke goshiru ike,

shi iya l'eka?^d”

39 Noo g'o shitaru; ẹbe ẹphe ekwetaduru. Lę Azáya pfukwarupho ọzo su:

^d 12:38 Gunaan Azá 53:1.

⁴⁰ “Chileke mewaru phe;
 ephe tsuahaa ishi;
 bya emewaa phe
 g'ephe kpochia
 okpoma g'ee-shi g'o
 to duhe iphe,
 enya phe a-humaje;
 ozoo k'ophu oriri
 e-rwu phe l'ohu ephe;
 g'ephe gbanwee
 byapfuta mu ge mu
 mee phe g'ephe
 wekoroju.”^e

⁴¹ O bürü Jizosu bę Azáya epfu opfu iya ono. Iphe, o gude pfua iphe ono bụ l'o hümahawaruro odu-biribiri iya.

⁴² G'e jia epfua bę a duman-a igwerigwe kweta l'qo ya bụ onye obu, Chileke yeru g'o bya obu; mbu lufuchaa lę ndu-ishi kwetachaakwaru l'qo ya. Ole ephe ta adudu ike pfufuta iya; kele ephe atsunuka ndu Fárisii ebvu; a -nonyakwaa; a kpochia phe mkpochi su g'ephe ta abatajehé l'ulo-ndzukö. ⁴³ Noo l'ephe ka eye enya l'ajaja ophu ndiphe aja phe; eme l'ajaja ophu Chileke gege aja phe.

Opfu, Jizosu pfuru e-kpe nemadzü ikpe

⁴⁴ Jizosu raa ya arara sụ: “Onye kwetarụ nkemu ta abükwa-a nkemu bę o kwetarụ kpoloko; o kwetakwarupho k'onye ono ziru mu nụ ono. ⁴⁵ Onye hūmaru mu nụ hümäakwarupho onye ono, ziru mu ge mu bya ono. ⁴⁶ Mbédúa l'onwomu byaru ge mu bya abürü liphóró dürü ndiphe; k'ophu a-bürü; onye kwetarụ nkemu; onye ono taa nođuhedu l'ochii. ⁴⁷ Onye nümachaaru iphe-a, mu epfu-a; ebe o medu iya ememe; bę ta abükwa mu e-kpe iya ikpe; kele mu ta abyakwaru ekpe ndiphe ikpe. Iphe, mu byaru bükwa ge mu dzoo ndu mgboko. ⁴⁸ Onye jíkaru mu nụ; bya ajíka anata opfu, mu epfu bę o dükwaruro onye e-kpe iya ikpe. Qo opfu ono, mu pfuru ono bę bụ iphe, a-nma iya ikpe lę mbóku ikpazü. ⁴⁹ Ishi iya bụ l'iphe, mu epfu ta abudu ike eka mu bę mu gude epfu iya. Qo Nna mu ono, ziru mu; mu bya ono gude önü iya goshi mu iphe, mu e-pfu; kakwaru mu pho ge mu e-pfu iya. ⁵⁰ Mu makwarupho l'iphe ono, ǫ suru ge mu pfua ono anuje ndzü ojejoje. Qo ya bụ l'iphe, bụ iphe, mu epfu buepho iphe, Nna suru ge mu pfua bę mu epfu.”

Jizosu akwo ndu etsoje iya nụ ǫkpa

13 ¹O ghuduepho ujiku lanu; l'a bahü l'obo Ojeghata ono; Jizosu ma-waru lę teke ya a-ha mgboko iswa; lapfushia Nna iya rruwaru.

^e 12:40 Günaa Azá 6:10.

Jizosu shiēpho lę mbü yee ndu bü ndu nkiya lę mgboko-a obu; mbü yee phę iya pho yerwua l'ishi.

²Noo ya; Jizosu yele ndu etsoje iya nü tuko nodu eri nri-ényashi. Obutuswe yehawaruro Jiudasu Isukariyotu, bü nwa Sayimoru ɔriri l'obu g'o je ederu Jizosu ye l'eka ndu ɔhogu iya. ³Jizosu maekwarupho lę Nna iya yekötaru iya iphemiphe l'eka; maru l'oo l'eka Chileke bę ya shi; teme o bükwarupho Chileke bę ya alapfu. ⁴Tobudu iya bü; Jizosu gbalihu l'eka o no eri nri-ényashi ono bya achiru uwe ęhu iya wushi; chita anamü nmaru l'upfu. ⁵O bya ekuru mini ye lę gbamugbamu wata akwo ndu etsoje iya nü ɔkpa; bya egude anamü pho, o nma l'upfu pho ehucha phę iya. ⁶Tobudu iya bü; o -rwuepho l'eka Sayimoru Pyita no; Pyita su iya: "Tuswekw! Nnajuphu! ?Buchia gübuedua abya mu akwo ɔkpa?"

⁷Jizosu su iya: "Iphe, mu eme bę i ti makwa nta-a. O kwa l'e mechaas bę oo-do ngu-a ęnya."

⁸Pyita su iya: "Ephokwaro k'akwo mbedula okpa ephopho ophu."

Jizosu su iya: "Mu akwoduru ngu ɔkpa bę mu lę ngu tee megbakwa."

⁹Sayimoru Pyita su iya: "Jikokwa! Nnajuphu! O -du nno bę o to bu-kwaa ɔkpa bę iji-kwo mu kpeekpu; tükokwa mu ęka mę ishi sakota."

¹⁰Jizosu su iya: "Onye a wuwaru ęhu bę mkpa awü ęhu ozo aduhewaru. Oo ɔkpa bę onye ɔbu akwoje eshi ophu inyi aduhedu iya l'ęhu ilile. Unu tükowaru du ree; ole o to będu g'unu ha du-gbua ree." ¹¹Iphe, Jizosu gude su l'q to będu g'ephe ha du-gbua ree bü l'q mawaru onye ophu bü iya e-deru iya ye l'eka ndu ɔhogu iya.

¹²No iya; o kwochae phę pho ɔkpa ono; o chita uwe ęhu iya yee bya alaphu azu l'eka o shi nodu bya ajia phę su: "?Unu makpooru iphe ono, mu meru unu ono? ¹³Iphe, unu anoduje eku mu bü 'O-zì-iphe' bya eku mu 'Nnajuphu'. Ophu unu ekuswekwatu; kele o bükwa iphe onoya bę mu bü. ¹⁴Ole-a; eshi ophu o bü mbedula, bü Nnajuphu unu bya abürü onye ezije unu iphe bę gbechia bya akwo unu ɔkpa; bę o gbakwaru g'unu jenü je akwoje nwibe unu ɔkpa egube ono, mu kworu unu ono. ¹⁵L'q kwa iphe, unu e-letaję eme bę mu meru goshi unu ono; g'unu eletaję iya mee gę mu meru unu ono. ¹⁶Lę-a; gę mu gbukwaaru iya unu tororo; nwokoro ta akajékwa nnajuphu iya shii; ebe onye e ziru ozi akajékwa onye ziru iya ozi shii. ¹⁷Unu makotawaru iphemiphe ono. O -büru l'unu tükoru iya eme ememe bę Chileke a-gokwaru ęhu-utso nü unu.

¹⁸"O to bükwa unu g'unu ha bę mu epfu opfu-a anu. Mu makotakwaru gę ndu mu hotaru gbaru. Ole iphe, e deru l'ekwo-opfu Chileke vüfutajenupho g'e deru iya, bü iya bü iphe, suru: 'O kwa onye ono, mu l'iya rigbaaru nri; mechaarü bya emeahaa iphe, a-tsürü mu nü.' ¹⁹Mu epfukwaru iya unu nta-a, o toko rwudu-a; kóphu bü; o -nwuje; unu ekweta l'qo mbedula bü onye ɔbu. ²⁰Gę mu gbukwaaru

iya unu tororo; onye bụ onye natarụ onye mu ziru ozi nataakwaru mbędua. Onye natakwanuru mu nụ nataakwarupho onye ono, ziru mu gę mu bya ono.”

Jizosu epfu l'ee-deru iya ye

ndu ọhogu iya l'eka

(Mat 26:20-25; Mak 14:17-21; Luk 22:21-23)

²¹ Jizosu pfuchaa nno; meji tsua ya pharamu. O sụ phę: “Gę mu gbu-kwaaru iya unu tororo; o kwa onye lanụ lę g'unu ha-a l'e-deru mu ye.”

²² Ndu ono, etsoje iya nụ ono tuko legbaa nwibe phę enya; eka iphe ono tufuru phę ehu; ebe ẹphe amadụ onye oopfuru. ²³ Onye lanụ lę ndu ono, etsoje iya nụ ono, bụ iya bụ onye ọphu Jizosu kakota eye obu bę nō-kube-kwa iya phę ntse teke ono. ²⁴ Töbüdu iya bụ; Sayimoru Pyita tabuaru iya enya sụ iya g'o jitaekwa iya onye oopfuru.

²⁵ O bya akpo-kubebaa Jizosu ntse bya asụ iya: “Nnajuphu! ?Bụ onye bę iipfu ama eka?”

²⁶ Jizosu sụ iya: “O onye ono, mu a-nụ ibiribe buredi, mu tsutarụ l'iphe-a, eeri nri-a bụ onye obu.” O bya etsutaephō ibiribe buredi ono; o woru iya nụ Jiudasu Isukariyotu, bụ nwa Sayimoru. ²⁷ Jiudasu tachaephō buredi ono; Nsetanu pheba iya l'ehu. O buru iya bụ lę Jizosu asụ iya: “Iphe, bụ iphe, iibya ememe mee ya egwegwa.” ²⁸ Ebe o dudu ndu ono, nō l'eka ono, eeri nri ono, dürü onye ọphu maru iphe, o zoberu pfuaru iya nno. ²⁹ Ndu arịa sụ l'eshi ọphu o bụ Jiudasu, l'egudeje ekpa okpoga phę bụ iphe, Jizosu epfuru iya bụ g'o zütachakwaa iphe, ẹphe gude eme k'obo-iphe; ozoo l'iphe, Jizosu pfuru Jiudasu bụ g'o nụ ndu ükpa iphe.

³⁰ O ya bụ; o natachaephō ibiribe buredi ono; o tuğbua lufushia; nchi jihuanaa.

Ekemu ọphúú

³¹ Jiudasu tuğbuchaephō; Jizosu sụ: “O nta-a bę e goshiru ọdu-biribiri kę Abụbu-Ndiphe. O bụkwarupho l'eka iya bę ee-shi hụma ọdu-biribiri kę Chileke. ³² O ya bụ; o -buru lę Abụbu-Ndiphe meru g'a hụma ọdu-biribiri kę Chileke; nokwapho gę Chileke e-me gę shi l'eka nkiya hụma ọdu-biribiri kę Abụbu-Ndiphe; mbükwa nta-a bę oo-me g'a hụma ọdu-biribiri iya obu. ³³ Unwu mu! Mu l'unu ta anohewka iphe, barụ ishi nta-a; unu achohaaa mu. Ole o iphe ono, mu pfuru ndu Jiu ono bę mu epfukwarupho unu nta-a. ‘Eka mu eje bę unu taa dükwa ike abya.’ ³⁴ O kwa ekemu ọphúú bę mu atụru unu. Unu yee nwibe unu obu; mbụ g'o buerupho gę mu yeru unu obu bụ g'unu e-yeje nwibe unu. ³⁵ O obu ono, unu e-ye nwibe unu ono bę ndu ozo e-gude maru l'unu bụ ndu etsoje mu nụ.”

Pyita a-go lę ya ta amadụ Jizosu

(Mat 26:31-35; Mak 14:27-31; Luk 22:31-34)

³⁶ Sayimoru Pyita jia ya sụ iya: “Nnajuphu; ?bụ awe bę iila obu?” O sụ iya: “Eka mu ala bę i tịi dükwa ike etsoru mu ala nta. O chikwa alwapfuta bę ii-mechaa lwapfuta mu l'eka ono.”

³⁷Pyita su iya: “Nnajuphu; ?o nwuru ịnwu-agha bę mu taa dudu ike etisoru ngu nta-a? Mbụ-a; mu dükwaan onwomu ree amị enya lę ndzụ mu see iswi ẹhu ngu.”

³⁸Jizosu su iya: “Aa! ?I su l'i-dụ ike mia enya lę ndzụ ngu see iswi ẹhu mu? Gę mu gbukwaaru ngu iya tororo; oke-ọku nchi-aboḥu -bya ara órà; bę i goakwaru ego ugbo eṭo su l'i tị madụ onye mu bụ.”

Jizosu; ụzo, e shi alapfu Nna

14 ¹Jizosu su phe: “Unu ba ayokwa ọshi l'ime obu unu. Unu woru onwunu ye Chileke l'eka; unu ewokwarupho onwunu ye mbędua l'eka. ²Libe Nna mu bę ụlo-ebubu dükwa igwerigwe. O -bu l'o tọ dù nno; ?denuhunu gę mu g'eme su unu lę mu eje unu emeru eka unu a-nodu. ³Mu -jechaephō je emechaerupho unu eka ọbu; mu abya ọzo bya ekuta unu dokube onwomu; k'ophu bụ eka mu nō bę unu a-noduukwapho. ⁴Unu mawaru eka mu ala; unu makwarupho ụzo, mu shi ala iya.”

⁵Tomosu su iya: “Nnajuphu; anyi ta amakwa eka ọbu, iila ọbu. ?Denuhunu g'anyi shi maru ụzo iya?”

⁶Jizosu su iya: “O kwa mbędua bụ ụzo; bya abụru ọkpobe-opfu; bya abụru ndzụ. O tọ dükwa onye abyapfuta Nna; abụdu l'onye ọbu shi mu l'eka. ⁷Mbụ-a; ome unu maru mu; mę unu amakwaru-a Nna mu. Ole e -shi nta-a bę unu mawaru Nna bya ahümawa iya.”

⁸Filipu su iya: “Nnajuphu; goshinu anyi Nna ọbu gę meji anmapfuru anyi.”

⁹Jizosu su iya: “Filipu; e -shi teke-a bę mu l'unu shi noduta; ebe i ma-kwa mu pho. Onye hụmaru mu nụ hụmaakwaru Nna. ?Denuhunu g'o gude i nodu epfukwadụ gę mu goshi unu Nna ọbu? ¹⁰?Ti kwetadụru lę mu nō Nna mu l'ime; Nna mu nodu mu l'ime. Opfu, mu anoduje epfuru unu ta abükwa ike k'eka mu bę mu egudeje epfu iya. O kwa Nna ono, bu mu l'ime ono agbeje mu l'ime eje ozi. ¹¹Oo ẹpho g'unu kweta lę mu nō Nna mu l'ime; Nna mu nodu mu l'ime; ọdumeka unu gudekpoṇu k'iphe ono, mu emeshi ono kweta iphe, mu epfu.” ¹²Gę mu gbukwaaru iya unu tororo; onye bụ onye kweru nkemu a-dükwaapho ike mee iphe-a, mu eme-shi-a. Onye ọbu a-kabakwaanụ eme ọphu ka shii. Noo lę mu alapfuwa Nna mu. ¹³Iphe, bükpoo iphe, unu gude ẹpha mu su gę Nna meeru unu bę mu e-mekotaru unu. Oo ya bụ; g'eeshi lę Nwa hụma ọdu-biribiri kę Nna. ¹⁴O -dükpowarū iphe, unu gude ẹpha mu su gę mu meeru unu; mu emeeri iya unu.

Jizosu ekweta ukwe Unme-du-Nsọ

¹⁵“Su-a; o -büru l'unu yeru mu obu; unu mekotaje ekemu, mu türü unu.

¹⁶Mu e-pfuru Nna looyeru unu onye N-yemēka ọzo, a-noduwaro swiru unu jeye lę tuutuutuu lę mijimimii. ¹⁷Onye N-yemēka ono, Nna e-ye ono

bü Unme-dü-Nsö, bü iya bü Unme k'ire-lanu; mbü onye ndiphe taa nata-dü; opfu l'ephe ta ahumajeduru iya; ɔphu ephe amadü iya. O bekwanu l'unubedula maru iya. Noo kele o bu ebubu swiru unu. O jekwaphö anoddu waro l'ime unu.”

¹⁸“Mu taa gbahakwa unu ɛka. Mu a-byapfutakwa-a unu. ¹⁹Mbü l'o phodukwaru-a nwanshii nta-a; ndu mgboko-a taa hümabaedu mu ozo; ole unubedula l'a-huma mu-a. Eshinu mu no ndzü bę unubedula l'a-nodukwaphö ndzü. ²⁰O bụru mboku ono bę unu a-maru lę mu no Nna mu l'ime; unubedula nodukwanu mu l'ime; mu nodukwaphö unu l'ime.”

²¹“O kwa onye maru ekemu, mu türü bya eme iya ememe bü onye yeru mu obu. Onye yeru mu obu; Nna mu eyekwa iya phö obu. Mbedula eye-kwaphö onye obu obu; woru onwomu goshi iya.”

²²No iya Jiudasu; o tọ bụkwa Jiudasu Isukariyotu; sü iya: “Nnajiu-phu; ?denu g'ii-shi goshi anyi onwongu g'o tọ bü ndu mgboko bę iigoshi onwongu?”

²³Jizosu sü iya: “Onye yeru mu obu anoduje eme iphe, mu pfuru. Nna mu eyekwanaa onye ono obu. Mu lę Nna mu a-byapfuta onye obu; anyi l'iya eburu eburu. ²⁴Onye eyeduru mu obu te emejekwa opfu mu. Unu maanarụ-a l'opfu ono, unu anụ ono ta abükwa opfu mu. O kwa opfu Nna ono, ziru mu gę mu bya ono.

²⁵“Mu pfukotakwaru unu iphemiphe-a nta, mu l'unu nokwadu. ²⁶Ole o onye N-yemeka ono, bü iya bü Unme-dü-Nsö; mbü onye ono, Nna e-gude əpha mu zia g'o lwapfuta unu ono bę e-zikota unu iphemiphe; me-kwaphö g'unu nyatajé iphemiphe, mu pfuhawaru unu.

²⁷“Sü-a; mu haakwaru unu əhu-guu. Əhu-guu ono bụru mbedula bę o shi l'eka; o tọ bụkwa ụdu iya ɔphu eshije ndiphe l'eka bę mu nñru unu. Unu ta ayojekwa ɔshi l'ime obu unu; ɔphu unu atsukwa ebvu. ²⁸Unu nñmawaru gę mu sñru unu: ‘Mu alaakwa; ole mu a-lwapfutakwaa unu ozo.’ O -bü l'oo iphe, unu yeru mu obu mę unu etekwaa əswa; kele mu alapfu Nna; noo lę Nna ono ka mu ike. ²⁹Sü-a; nta-a bę mu tukoakwaru iphemiphe gheberu unu ɔnu teke o tóko nwüdu. O ya bü; teke o nwuje-ru g'unu e-kweta. ³⁰Mu te epfuekwaru unu opfu anq odu; noo kele onye ono, bü iya bü onye-ishii ndu mgboko-a l'abyawaa. O bekwanu l'o tọ dudu iphe, oo-dü ike emebata mu. ³¹Iphe, o gude mu nodu emeje iphe, Nna zi-ru mu gę mu mee bü gę mgboko l'ophu amaru lę mu yeru Nna mu obu.”

O pfuchaa nno bya asü phë: “Unu gbalihu g'anyi lüfu l'eka-a.”

Jizosu bü ɔkpobe vayinu

15 ¹“O kwa mbedula bü ɔkpobe vayinu; o bụru Nna mu bü onye ele-ta opfu-vayinu ono enya. ²Iphe, bükpo ɛkali, kapfuru mu l'ehu, bü ndu ɔphu ta amidu mebyi bę oo-kwashikwa. Ekali ɔphu amije mebyi bę ɔonoduje akocha akocha ree g'ookabaa amimi. ³Opfu ono, mu pfuru

yeru unu ono mewaru unu nta-a; unu duebe ree. ⁴ Unu nopyabekwa mu l'ime; k'ophu mu a-nopyabekwapho unu l'ime. Qo g'ekali-oshi ayidu miتا mebyi k'eka iya m'o -budu l'o kapfur l'oshi vayinu-a; bükwapho g'unu ta ayidu yee mebyi me mu l'unu atugbaduru.

⁵ “O kwa mbedula bu vayinu ono; unubedula bürü ekali iya. Onye nopyaberu mu l'ime; mbedula nopyabe iya l'ime; onye ono a-mi mebyi mishia ya ike; noo kele o to dudu iphe, unu adu ike eme ililekpo; me mu l'unu atugbaduru bürü nanu. ⁶ Onye bu onye ta anopyabeduru mu l'ime be etuphakwa g'ekali-oshi, a kofuru akofu; l'o kposhihu nkü; la chiru iya ye l'oku; g'oku kepyashja. ⁷ O -bürü le mu l'unu tugbaru bürü nanu; opfu mu buru unu eburu l'ime be o to dukwa iphe, bu iphe, du unu ree, unu suru g'e meeru unu, e tee meduru unu. ⁸ Noo izzo, ee-shi goshi odata-biribiri ke Nna mu; mbü g'unu mia mebyi mishikpoo ya ike gude nno goshi l'unu bu ndu etsoje mu nü. ⁹ Qo ge Nna mu yeru mu obu bu ge mu yeru unu. O bürü g'unu nopyabeekwapho l'ime n-yemobu ono, mu yeru unu ono. ¹⁰ Unu -mee iphemiphe, mu suru g'unu mee be unu a-nopyabekwaa le n-yemobu nkemu; mbü egube ono, mu mekötataru iphe, Nna mu suru ge mu mee; mu nopyabe le n-yemobu ke Nna mu ono.

¹¹ “Sü-a; iphemiphe-a be mu epfukötataru unu g'ehu-utso nkemu aburu k'unu; waa g'ehu atsöö unu utsö tsöfö l'ishi. ¹² Wakwa iphe, mu türü unu ekemu iya baa; unu yee nwibe unu obu ge mu yeru unu. ¹³ O to nwekwa n-yemobu ozo, nemadzu e-ye nwibe iya, ka iswa-a; mbü le nemadzu gude iswi ehu önyà iya; mia enya le ndzü iya kweta anwuhu. ¹⁴ Unu bugbaa önyà mu me unu -nöödö emeje iphe, mu suru g'unu meje. ¹⁵ Mu tee kuhékwa unu ndu-ozi mu ozobaa; kele onye-ozi ta amajeduru iphe, nnajüpöhü iya eme. Iphe, mu e-ku unu bu önyà mu phë; kele iphe, mu numaru l'önü Nna mu be mu tükowaru tögboru unu eba. ¹⁶ O to bükwa unubedula hotaru mu; o chikwa mbedula hotaru unu dobe iche; k'ophu unu a-mi mebyi; mbü mebyi, a-düwaro kwaseru. Qo ya bu; iphe, bükpoo iphe, unu gude əpha mu sü ge Nna nü unu be əo-nü unu. ¹⁷ Ekemu, mu atquerupho unu bu g'unu yee nwibe unu obu.”

Ndümashi ke ndu mgboko-a

¹⁸ “Teke o bu l'unu du ndu mgboko-a ashı; unu nyatajekwa le mbedula vuadaa izzo duhaadaa phë ashı; teme unu duje phë. ¹⁹ O -bu l'o iphe, unu bu ndu ke mgboko-a me ndu ke mgboko-a eyee unu obu; l'unu bu nkephë. Obenu le mu shiwaal le mgboko-a hota unu dobe iche; ebe unu abüedu nkephë. Noo g'o gude unu du phë ashı. ²⁰ Unu nyatajekwa iphe ono, mu pfuru unu ono; mbü le mu suru unu le nwokoro ta akajedu nnajüpöhü iya shii. Qo g'ephe mekparu mbedula ehu bu g'ephe e-mekpa unu. O bürü g'ephe te emejedu iphe, mu pfuru bu g'ephe tee mekwapho iphe, unu epfu. ²¹ Iphe ono g'o ha be əphe a-tüko mee unu; opfu l'unu bu ndibe mu;

kéle ẹphe ta amadụ onye ono, bụ iya bẹ mu shi l'eka bya ono. ²²O -bụ lẹ mu ta abyawaa bya epfuru yeru phẹ mẹ o tọ bukwa phẹ eme iphe-eji; obenu lẹ nta-a, mu byawaru-a bẹ o to nweekwa iphe, ẹphe gude agofo k'iphe-eji, ẹphe meru. ²³Iphe, bụ onye mu dù ashị bẹ Nna mu duakwapho ashị. ²⁴Ọme mu ta anodu l'echilabọ phẹ meshia iphe, onye ozo taa dùdu ike eme; mẹ o tọ bukwa phẹ eme iphe-eji. Obenu lẹ nta-a bẹ ẹphe humawaru iphe, mu meshiru; mu dù phẹ ashị; Nna mu dükwa phẹ pho ashị. ²⁵Iphe ono, ẹphe eme ono je emee o vụa; mbụ iphe ono, e deru l'ekwo ekemu phẹ sụ: 'Mu dù phẹ ashị; ebe o bụ l'o dùru iphe, mu meru phẹ.'^g

²⁶"Mu e-shikwa Nna mu l'eka zia Onye N-yemeka ono; l'o lwapfuta unu. Onye N-yemeka ono bẹ bụ iya bụ Unme-dụ-Nsọ, bụ iya bụ Unme ire-lanụ ọphu shi Nna mu l'eka. O -byaephō l'o pfua opfu ẹhu mu yeru unu. ²⁷Unubedua l'onwunu bafukwaapho ndu a-nodu epfu iphe, unu gude ẹnya unu hụma kẹ nkemu; opfu lẹ mu l'unu shiepho lẹ mbulembu nöduta.

16 ¹"Mu pfushikotaru unu iphemiphe-a g'e tee medu unu g'unu shiswee ụzo. ²Ndu Jiu a-kpo-chikwa unu mkpo-chi g'unu ta abata-jehē l'ulo-ndzuko phẹ. Mbụ-a; mbokwu erwuakwaa teke a-bujeru: onye egbu unu ebugbugu l'o gbẹ arinu l'oo Chileke bẹ ya ejeru ozi. ³Iphe, meru g'o gude ẹphe je anodu eme iya bụ l'ephe ta amadụ Nna; ọphu ẹphe amadụ mu. ⁴Ole mu tükowaru iphemiphe-a epfuru unu g'oo-bụru: o -rwuepho teke ẹphe e-me iphe ono; unu anyataje lẹ mu pfuhawaru unu opfu ẹhu phẹ."

Ozi, Unme-dụ-Nsọ ejeje

"Mu te eshikwa pfuhawaaru unu iphe-a lẹ mbulembu; opfu lẹ mu nökwdū swiru unu. ⁵Nta-a bẹ mu alapfuakwa onye ono, bụ iya ziru mu gẹ mu bya ono. Ole o tọ dùdu g'unu ha, onye jijeru mu sụ mu: ?bụ awe bẹ iije? ⁶Ẹhu gbẹ rwuhi-chia unu opfu lẹ mu tükoru iphemiphe-a epfushi-ru unu. ⁷Ole g'o dùhabe; gẹ mu mekwaa ya g'o doo unu ẹnya; o kakwaru unu ree mẹ mu -laa; kélé mu aladuru bẹ Onye N-yemeka ono ta alwapfutakwa unu. Obenu l'oo mu -laephō; mu ezia ya g'o lwapfuta unu. ⁸Teke o byaerupho bẹ oo-goshi ndiphe l'o tọ bụdu iphe, ẹphe arị l'iphe-eji bụ bẹ o bụ; goshi phẹ l'o tọ bụdu iphe, ẹphe rịru l'apfubekoto bụ bẹ o bụ; goshikwa phẹ pho l'o tọ bụdu iphe, ẹphe rịru l'ikpe Chileke bụ bẹ bụ iya nụ. Noo g'oo-gude goshi l'ikpe nmarụ phẹ bụ ono. ⁹Oo-goshi phẹ l'anono, ẹphe anodu mu l'eka bụ iphe-eji bẹ ẹphe eme. ¹⁰Oo-goshikwa phẹ pho iphe, bụ apfubekoto kẹ Chileke; kélé oọ lẹ mu pfuberekoto meru iphe, mu alapfu Nna; ọphu unu ahụmabaedu mu ẹnya. ¹¹Goshikwa phẹ pho iphe, ikpe kẹ Chileke bụ; kélé onye-ishi ndu mgboko-a bẹ e kpewaru ikpe.

¹²"Opfu, mu gege epfuru unu dükwa igwerigwe; o kwa lẹ mu -pfue-beru iya unu bẹ ooo-panuka unu ẹka nta. ¹³Teke Unme-dụ-Nsọ, bụ iya bụ

^g 15:25 Gunaah Ebvü 35:19; 69:4.

Unme ire-lanu ono byaेerupho; l'ø tukokpoo iphe, bu ire-lanu g'ø ha kpo-zigbuaru unu ụzo iya; noo l'ø to bukwa ike k'eka iya be oo-gude epfu; o buءephø iphe, o nумaru bu iphe, oo-pfije; l'ø kafukwaarupho unu iphe, e-me l'iphu.¹⁴ Su-a; o kwa Unme-dụ-Nso ono e-me g'unu huma ge mu dụ-be biribiri; kele oo-wota iphe, o nумaru mu l'ọnmu bya akoru unu.¹⁵ Iphemiphe, bu ke Nna bukota nkemu. Oo ya meru g'o gude mu su l'oo-wota iphe, o nумaru mu l'ọnmu bya epfuaru unu.

Ndu rarụ ekwa a-chị ọchi

¹⁶ “O phoduru nwanshii; unu ta ahümabaedu mu; a -nökwaaw nwanshii; unu ahümakwa mu ozo.”

¹⁷ O pfuchaa nno ndu etsoje iya nü haru jjahaa nwibe phë su: “?Qwa-a, oopfu egube ọwa-a bu gunu? ?O su l'ø phoduru nwanshii; a taa humahedu iya; a -nökwaaw nwanshii; a humakwa iya ozo; sükwapho le ya alapfu Nna.”¹⁸ Ephe su: “?Buhunu ole bu ke l'ø phoduru nwanshii? Anyi ta amakwa iphe, oopfu epfupfu.”

¹⁹ Jizosu mawaru l'ephe abya iya aji aji; o su phë: “?Unu aji onwunu k'iphe-a, mu shi pfua su l'ø phoduru nwanshii; unu taa humahedu mu; a -nökwaaw nwanshii; unu ahümakwa mu ozo-a?²⁰ Gé mu gbukwaaru iya unu tororo; unu a-rakwa ekwa; gúa aphu; ole ndiphe be éhu a-nodu atso ụtso. Unu a-nodukwa atsu ude l'ime obu; ole ude ono e-mechakwaa gbanwee; unu anwujaa ọnochii.²¹ Qobujeru upfu watawaa eme nwanyi, dù ime éhuka; éhu arwuhue ya phø arwuhu; kele o mawaru l'o rwuwaru teke ya e-je iphe, a-tsü iya l'éhu. O -zedachaephø; l'ø zohaa iphe-éhuka ono. Éhu awata iya atso ụtso; kele o nwütaruu nwa, l'a-nodu le mgboko.²² Nokwaphø g'ø dù unu nta-a bu ono. Nta-a be unu a-nodu atsu ude; ole ujiku lanu be mu l'unu a-huma ozo; teke ono be ọnochii a-nashihu unu. O to duedu onye anafubaa unu éhu-ụtso unu teke ono.

²³ “O -rwuephø teke ono be o to díekwa iphe, unu byaru aji mu aji iya. Gé mu gbukwaaru iya unu tororo; iphe, bu iphe, unu gbé mu l'eka su ge Nna nü unu be ọo-nü unu.²⁴ Mbü-a; o tokó dù-swekwaa iphe, unu gbé-je mu l'eka kpaa ishi iya byasü nta. Unu pfuaru Chileke g'ø nü unu iphe, mkpa iya dürü unu; ọo-nü iya unu. Oo ya bu g'ehu atsø unu ụtso tsøfu l'ishi.”

Jizosu meru mgboko eriri; tñru okoo kpua ya

²⁵ “Iphe-a be mu tukokwaru nmashiaru unu l'etu etu. Oo rwuakwa teke mu taa nmaheduru unu etu etu; mbü le mu atogbojeru unu opfu ke Nna mu ono éba.²⁶ O -rwuephø teke ono be unu a-gbeje mu l'eka su ge Nna nü unu iphe, mkpa iya dürü unu; mu ta asükwanu unu le mu e-je egude iswi éhu unu pfuru yeru iya.²⁷ Ishi iya bu le Nna l'onwiya yeru unu obu; kele unu yeru mu obu bya ekweta le mu shi l'eka Chileke nö bya.²⁸ O kwa

eka Nna no bę mu shi futa byatashia lę mgboko-a; mu nodu alufuakwa lę mgboko alapfuwa Nna.”

²⁹Qo ya bụ; ndu etsoje iya nü su iya: “Ihee; nta-a bę o ka ree; nta-a bę i togbochaaru iphemiphe eba; i tị nimaphehedu iya l'etu etu. ³⁰Nta-a bę anyi maru l'i makotaru iphemiphe. Q to gbaheduru g'o duru onye abya ajiahaa ngu aji. Owa mewaru; anyi kweta l'i shi-a l'eka Chileke no bya.”

³¹Jizosu su phę: “?Unu kwetawaru nta? ³²Mboku agbabeakwa; mbụ o gbę rwuwanụ erwurwu teke aa-chikashi unu nanu nanu; onyenonu agbaru laa ibe iya; unu atuko haa mu; mu apfụ-phedu. Ole mu ta apfụ-phekwaru nkinyi mu; kele Nna pfukwaru-a swiru mu. ³³Mu tükokwaru iphe-a pfuaru unu; k'ophu ehu a-dụ unu guu me mu l'unu -tugba bürü na-nu. Q buekwapho aphụ a-tsuru unu lę mgboko-a; qoeopho g'unu nweru iya obu. Mu meakwaru mgboko-a eriri; türü okoo kpua ya.”

Jizosu epfu anu Chileke

17 ¹Jizosu pfughechaephō iphe ono bya apalia enya tabę l'imigwe bya asụ: “Nna; o gbabeakwaru; menaa ge ndiphe hümə odu-biribiri kę Nwa ngu; ge Nwa ngu ono emekwaapho ge ndiphe hümə odu-biribiri nkengu. ²Qo ngu nüru iya ike; o kakota iphe, bụ nemadzụ ike. Iphe, i gude mee ya nno bụ g'ooneuje ndu ono, i yeru iya l'eka ono ndzụ ojejoje. ³Ndzụ ojejoje ono bụ g'ephe maru ngu; mbụ gube onye ono, bụ ngu bụ ɔkpobe Chileke kperekpu; makwaruphō Jizosu Kéreshi, bụ onye o bụ ngu ziru g'o bya. ⁴Mu no lę mgboko-a mee ge ndiphe hümə g'i du-be biribiri; eshinu mu tükorus iphe ono, i ziru mu ge mu bya emee ono mekota. ⁵Nta-a; gube Nna; menaa ge mu nodu l'odu-biribiri ono, mu shihawaa nodu ono nta-a l'atatiphi ngu; mbụ l'odu-biribiri ono, mu lę ngu shihawaa noduta teme mgboko du ono.

⁶“Mu meakwaru ndu ono, i hotarau lę mgboko-a ye mu l'eka ono; ęphe maru ngu. Qo gubedua nwehawaa phę; o bürü gubedua woru phę ye mu l'eka; ęphe mekotawaa opfu ngu. ⁷Nta-a bę ęphe mawaru l'iphemiphe, i nüru mu shi ngu l'eka. ⁸Noo lę mu ziwaru phę ozi ono, i ziru mu ono; ęphe natawa iya. Ęphe makwaruphō l'oo ɔkpobe-opfu l'oo l'eka i no bę mu shi bya; ęphe kwetaakwaa l'oo ngu ziru mu ge mu bya.

⁹“Oo opfu ehu phę bę mu epfu anu ngu-a. Q to bükwa opfu ehu ndu mgboko bę mu epfurū ngu; o kwa kę ndu ono, i yeru mu l'eka ono; nokwa ndu mu epfu nkephę bụ ono; kele ndu k'ono bụ nkengu. ¹⁰Iphemiphe, bụ nkemu bükwapho nkengu. Iphemiphe, bụ nkengu bükwaruphō nkemu. Q bürü phę egoshi odu-biribiri nkemu. ¹¹Hümanu lę nta-a bę mu alwapfutaakwa ngu. Mu ta anohewka lę mgboko-a; obenu l'ęphebedua nökwdudu lę mgboko-a. Nna, du nsø; gudenụ ike ono, du l'ępha ngu ono gudeshia phę ree; mbụ ępha ngu ono, i nüru mu ono; k'ophu ęphe a-bürü nanu ge mu lę ngu bụ-a. ¹²Teke ono, mu shi swiru phę ono bükwa ike ono, du

l'epha ngu ono, i n̄uru mu ono b̄e mu shi gude gudeshia ph̄e ree; chee ph̄e; ębe o d̄udu onye ophu t̄upah̄uru n̄u; a -gufukwa nwa əla-l'iswi ph̄o. Ono b̄ukwanuru g'iphe, e deru l'ekwo-opfu Chileke emee g'e pfuru iya.

¹³ “Ole nta-a b̄e mu alwapfutaakwa ngu. Iphemiphe-a b̄e mu t̄ukoru epfurū ngu nta-a, mu nokwadu l̄e mgboko-a g'ephe enweru ęhu-utso nke-mu; l̄o dzua ph̄e oke l'ęhu ree. ¹⁴ Mu pfuwaru ph̄e opfu, shi ngu l'önü; ephe d̄u ndu mgboko ashı; k̄ele ęphe ta ab̄udu ndu k̄e mgboko; egube ono, mb̄edula ab̄udu onye k̄e mgboko-a. ¹⁵ Mu te epfukwaru ngu g'i wofu ph̄e l̄e mgboko. O kwa g'i gbobutaję ph̄e g'o to d̄u iphe, Onye-nj̄o ono, b̄u Obutuswe l'e-me ph̄e. ¹⁶ O kwa ḡe mu ta ab̄udu onye k̄e mgboko-a b̄u g'ephe ta ab̄udu ndu k̄e mgboko-a. ¹⁷ Opfu nkengu b̄u őkpobe-opfu. Gudenü őkpobe-opfu ngu ono mee ph̄e g'ephe b̄uru nkengu. ¹⁸ O kwaph̄o g'i ziru mu ḡe mu bya l̄e mgboko-a b̄u ḡe mu zikwaru ph̄e ph̄o g'ephe je l̄e mgboko. ¹⁹ O b̄ukwarupho iswi ęhu ph̄e b̄e mu zoberu woru onwomu gbaa ej̄a ęhu ph̄e g'ee-shi g'ephebedua ab̄uru ndu nkengu őkpobe ab̄uru.

²⁰ “O t̄o b̄uekwaas ndu əwa-a b̄e mu epfu opfu ęhu ph̄e eyeru ngu; mu epfukwaph̄o opfu ęhu iphe, b̄u ndu a-n̄uma ozi-oma ono, ęphe ezi ono; woru onwoph̄e ye mu l'ęka. ²¹ Mu epfukwaru ngu ph̄o s̄u g'i mee g'ephe b̄uru nanu g'ephe ha. G'o b̄uerupho ḡe gubedua, b̄u Nna n̄o mu l'ime; mu n̄odu ngu; b̄u g'ephe a-n̄odu anyi l'ime; g'ephe ab̄uru nanu; k'ophu ndu mgboko-a l'e-kweta l'qo ngu ziru mu ḡe mu bya. ²² Odu-biribiri ono, i n̄uru mu ono b̄e mu woakwaru ye ph̄e l'ęka g'ephe ab̄uru nanu egube-a, mu l̄e ngu b̄u nanu-a. ²³ Mu -n̄odu ph̄e l'ime; ḡubedua -n̄odu mu l'ime; qo ya b̄u; ęphe ab̄uru nanu őkpobe ab̄ubu; k'ophu ndu mgboko-a l'a-maru l'qo ngu ziru mu ḡe mu bya; makwarupho l'qo g'i yeru mu obu b̄u g'i yeru ph̄e.

²⁴ “Nna; i wowaru ph̄e ye mu l'ęka. Iphe, mu epfu b̄uru g'o b̄uru l'ęka mu n̄o b̄e ndu ono a-n̄odukwapho. Qo ya b̄u g'ephe egude enya ph̄e h̄uma ődu-biribiri nkemu; ődu-biribiri ono, i gude l'i yeru mu obu n̄u mu r̄o teke mgboko teke ad̄udu. ²⁵ Ḡube Nna, pfuberekoto; ndiphe teke amakwaru onye i b̄u; ęle mb̄edula makwanuru ngu; t̄eme ndu-a mawaru l'qo ḡubedua ziru mu ḡe mu bya. ²⁶ Mu mewaru; ęphe mawaru ngu; mu jekwa l'e-me g'ephe marwee ngu ree; k'ophu n-yemobu ono, i yeru mu ono a-d̄u l'ime ph̄e; mb̄edula anodukwapho l'ime ph̄e.”

Eegude Jizosu

(Mat 26:47-56; Mak 14:43-50; Luk 22:47-53)

18 ¹Jizosu pfughechaeph̄o opfu ono; yele ndu etsoje iya n̄u swiru t̄ugbua je adafu azu nwanggele Kidirönü. O d̄ukwarupho mgbabu, d̄u l'azu mini ono azu iya őphuu. Jizosu yele ndu ono, etsoje iya n̄u ono bahu l̄e mgbabu ono. ²Noo ya; Jiudasu-a, deru iya ye-a mahaakwarupho ęka ono; k̄ele Jizosu b̄e yele ndu etsoje iya n̄u edzukojehawaa l'ęka ono tekenteke.

³Oo ya bụ; Jiudasu gbeshi byatashia eka ono. Ndu-ishi ndu-uke Chileke mē ndu Fárisii yeru iya ndu ojogu ndu Romu; bya eyeru iya ndu nche eze-ulo Chileke; ẹphe l'iya tuko swiru. Ẹphe chigbaaru ọku-apyipyi mē oroku gudegbaa ngwogu teke ẹphe abya. ⁴Jizosu mahawarụ iphe, abya iya eme-me; bya agba phē ndzuta bya asu phē: “?Bụ onye bē unu acho?”

⁵Ẹphe sụ iya: “Oo Jizosu onye Nazaretu.”

Jizosu sụ phē: “Oo mbédúa bụ iya.”

Jiudasu, deru iya ye-a pfukubekwa phē pho l'eka ono. ⁶Teke ono, Jizosu súru phē l'oo yébedua bē bụ iya nụ ono; ẹphe kpochaa gala gala laa lazú lazú je adachaa l'alí kę gburugudugu. ⁷Jizosu jikwaa phē ozo sụ phē: “Mu súru-a: ?bụ onye bē unu acho?”

Ẹphe sükwa iya: “Oo Jizosu, onye Nazaretu.”

⁸Jizosu sụ phē: “Mu súru unu l'oo mu bụ iya. O -buru l'oo mbédúa bē unu acho; oo ya bụ gę ndu ọwa-a atügbunaa lashja.” ⁹Iphe ono je emee ọ vükota mbụ opfu ono o pfuhawarụ sụ: “Nna; o tọ dükwa g'ọ ka mma l'oo onye lanu, tuphahuru lę ndu ono, i yeru mu l'eka ono.”

¹⁰Sayımonu Pyiṭa tu mma iya teke ono. O mítäephö mma iya ono; gbuwa nwohu onye-ishi ndu-ishi uke Chileke; tükoe ya pho nchị-ekutara pafu. Ẹpha nwohu ono bụ Malukosu. ¹¹Noo ya; Jizosu sụ Pyiṭa: “Míru mma ngu ye l'obo iya. ?Bụ gę mu ta angu-gbuhe iphe, aangu angungu, nō l'oko-ro iphe-ehuka-a, Nna mu nñru mu-a?”

A kpụ Jizosu akpụ-pfū Anasu

¹²Oo ya bụ; ndu ọgbogu ono mē onye-ishi phē; mē ndu nche ndu Jiu bya egude Jizosu; kee ya egbu; ¹³bya evuru ụzo kpüta iya kpụ-pfū Anasu. Anasu bụ nnaji, keru Kayafasu nwanyị. Kayafasu l'onwiya bükwanuru onye-ishi ndu-ishi uke Chileke k'apha ono. ¹⁴O bükwarupho Kayafasu ono bụ onye ono, chijeru idzu sụ ndu Jiu l'ọ ka ree g'onye lanu nwụihu-chiaru ọha pho.

Pyiṭa ago lę ya ta amadụ Jizosu

(Mat 26:69-70; Mak 14:66-68; Luk 22:55-57)

¹⁵Sayımonu Pyiṭa nōdu etsokpœpho Jizosu azu azu. Onye lanu ozo l'ime ndu ono, etsaje iya nụ ono nōdu etsokwa iya pho. Onye lanu k'ono bē yele onye-ishi ndu-ishi uke Chileke ono mahawarụ. Noo iphe, meru g'o gude o tsoru Jizosu bahụ l'ulo-ikpe l'unuphu ibe onye-ishi ndu-ishi uke Chileke ono. ¹⁶Pyiṭa pfürü l'etezi l'önü-oguzo. Töbüdu iya bụ; onye k'ophunapho, etsaje Jizosu pho tsoru iya bahụ l'ulo-ikpe ono, bụ iya bụ onye ọphu onye-ishi ndu-ishi uke Chileke mahawarupho; lufuta je epfurụ yeru nwamgboko, eche önü-oguzo ono. Nwamgboko ono haa ya; o dubata Pyiṭa. ¹⁷Noo ya; nwamgboko ono, eche önü-oguzo ono sụ Pyiṭa: “?Tị yi-naa lę ndu etsaje nwoke-a, e guderu-a?”

Pyiṭa sụ iya: "Mu ta ayıkwa iya."

¹⁸ Unwokoro Kayafasu mē ndu nche pho gude icheku zụ-nwua ọku pfụ-phée ya mgburugburu anya; kele oyi atsụ. Pyiṭa bya apfukubekwa phe-pho wata anya ọku.

Anasu aji Jizosu aji

(Mat 26:59-66; Mak 14:55-64; Luk 22:66-71)

¹⁹ Oo ya bụ; onye-ishi ndu-ishi uke Chileke ono bya ajiahaa Jizosu aji kę ndu etsoje iya nụ mē k'iphe, oonoduje ezi. ²⁰ Jizosu sụ iya: "Mu tükowaru iphemiphe togboru ndu mgboko eba. Mu shi anoduje ezi phe iphe l'ulo-ndzukọ ndu Jiu mē l'eze-ulo Chileke, bụ eka ndu Jiu edzukoje. O tọ dükwa iphe, mu pfuru, dürü ophu mu pfuru lẹ mpya. ²¹ ?O nwụru ịnwaghà bẹ ijiji mu nno? Jinala ndu nümaru iphe, mu pfuru; l'ephe maru-a iphe, mu pfuru."

²² Jizosu pfuepho nno; onye lanụ lẹ ndu nche ono, pfụ-kube Jizosu ono gbakpoeopho eka waaya lę nchi kę daa sụ iya: "?I maru-a l'oo onye-ishi ndu-ishi uke Chileke bẹ ijivo opfu nno?"

²³ Jizosu sụ iya: "Teke o bụ l'oo dürü iphe, dù ejii, mu pfuru; pfunaa ya. Teke ọdumeka; o -bụru lę mu pfuru-a iphe, pfuru oto; ?o nwụru ịnwaghà bẹ iichihụnu mu eka?"

²⁴ Tobiudu iya bụ; Jizosu nodukawadu l'egbu-a, e keru iya-a; Anasu zia; a kputa iya kpújeru Kayafasu, bụ iya bụ onye-ishi uke Chileke.

Pyiṭa agokwapho ọzo lę ya ta amadụ Jizosu

(Mat 26:71-75; Mak 14:69-72; Luk 22:58-62)

²⁵ Noo ya; Sayimonu Pyita pfukwaduru-a l'eka o pfuru anyakwadụ ọku. A nonyaa; ephe sụ iya: "?Tị yinnaa lę ndu etsoje nwoke-a?" Pyiṭa gọo sụ: "Mu ta ayıkwa iya."

²⁶ Nwokoro onye-ishi ndu-ishi uke Chileke pho onye lanụ; onye ophu yele onye ophu Pyiṭa pafuru nchi pho bụ abụbu tufuepho onu jia Pyiṭa sụ iya: "?Mu ta ahumanuru ngu-a gę gụ l'iya nō lę mgbabu pho?"

²⁷ Pyiṭa gofukwa ọzo. Teke ono teke ono; oke-ọku raa órà.

Payileti aji Jizosu aji

(Mat 27:1-2,11-14; Mak 15:1-5; Luk 23:1-5)

²⁸ Ephe kpufuta Jizosu l'ibe Kayafasu kpuru jeshia l'eze ulo-ikpe onye Romu, bụ nnajioha teke ono. Teke ono bụwaru nchi abohu. Ebe ndu Jiu abahuduru l'eze-ulo ono g'ephe ata a-türwudu nsọ. Ephe -atürwuduru nsọ; oo ya bụ; ephe ayiru lę ndu e-ri iphe, obo Ojeghata. ²⁹ Oo ya bụ; Payileti bya ejepfu phe l'etezi je ajia phe sụ phe: "?Bụ iphe-eji gunu bẹ unu şuru lę nwoke-a meru?"

³⁰ Ephe sụ iya: "O -bụ lę nwoke-a ta abụ onye ejo-iphe mē anyi ta akpụ-takwaru ngu iya."

³¹ Payileti su phę: “Unu kpüta iya unubedula je egude ekemu-alı unu kpee ya ikpe.”

Ndu Jiu su iya: “A tükwaru anyi ekemu su g'anyi ta apfı-gbujekwa nemadzü.” ³² Iphe ono je emee iphe, Jizosu pfuru ono vükota, bu iya bu iphe, o pfuru gude túa onu egube anwuhu, ya a-nwuhu ono.

³³ Noo ya; Payileti bya alaphu azu l'eze-ülö ono bya ekua Jizosu su iya: “?Bü ngu bu Eze ndu Jiu?”

³⁴ Jizosu su iya: “?Bü gubedua epfu iya k'onwongu; töndu ozo sürü l'o noo onye mu bü?”

³⁵ Payileti su iya: “?Mu bu onye Jiu? ?Töbudu ndu alı ngu waa ndu-ishu uke Chileke kpü ngu kpütaru mu? ?Bü gunu bę i meru?”

³⁶ Jizosu su iya: “Abubu, mu bu eze te eshikwa lę mgboko-a. O -bü l'abubu, mu bu eze shi lę mgboko-a mę ndu-ozı mu atükwaa ɔhu ituphu; mee g'a ta kpüru mu nü ndu Jiu. Obenu l'abubu, mu bu eze te eshidu lę mgboko-a.”

³⁷ Payileti su iya: “Ha! ?Bunu iya bu l'i bü eze?”

Jizosu su iya: “Qoekwa phę g'i pfuru ono bu g'ı bü eviya lę mu bükwa eze. Mbü l'ı kwa gę mu bürü eze bę a nwü-dokpooru mu. O bürü iphe ono bę mu byadoru lę mgboko-a; gę mu bya egoshi ndiphe iphe, ɔkpobe-opfu bü. Iphe, bü ndu etso ɔkpobe-opfu ono anumaje olu mu.”

³⁸ Payileti jia ya su iya: “?Bü gunu bu ɔkpobe-opfu?”

Eekpe Jizosu mpfugbu

(Mat 27:15-31; Mak 15:6-20; Luk 23:13-25)

Noo ya; Payileti ji-ghechaa ya aji ono bya alaphu azu jepfu ndu Jiu ono ozo; bya asu phę: “O tö dükwa ejo-iphe, mu hümara, nwoke-a meru. ³⁹ Ole eshi ophu omelalı unu bü gę mu hajeru unu onye mkporo lanu g'ı la mę a -boje obo Ojeghata; ?o dü ree gę mu haaru unu Eze ndu Jiu tö?”

⁴⁰ Ephe swo-lihu su: “O tö büdu onye owa bę ji-harü anyi; haaru anyi Barabasu g'ı la!” Barabasu ono-a bükwa onye ana nfü.

19 ¹O ya bü; Payileti bya akpüta Jizosu su g'e chia ya iphe. E chigochaa ya echigo. ²Ndu ojogu bya egude obvu kpaa okpu-eze bya ekpube iya l'ishi bya achita uwe mgbalanu, eke uswe-uswe woru yee ya. ³Ephe byapfuta iya bya asuje iya: “Ndzü dü ngu; eze ndu Jiu.” Ephe awaa iya eka l'atatiphu kę gbaa.

⁴ Payileti bya alufukwa jepfu ndu Jiu ono ozo su phę: “Mu akpufutaa-kwaru unu nwoke-a g'unu hümära l'ı tö dudu ejo-iphe, mu maru, o meru.”

⁵ Töbudu iya bü; Jizosu kpuru okpu obvu ono yee uwe uswe-uswe phę lufuta. Payileti su phę: “Unu wakwa nwoke ɔbu baa.”

⁶ Noo ya; o be gę ndu-ishu uke Chileke mę ndu nche hümära iya phę; ephe tuko chishia su: “Pfü-gbua ya! Pfü-gbua ya!”

Payileti su phę: “Unubedula l'onwunu kpüta iya je apfı-gbua; lę mbedula ta ahümakwaru ejo-iphe, o meru.”

⁷Ndu Jiu sụ iya: “Eshinu o gude ọnu iya sụ l'ọo ya bụ Nwa Chileke ọbu; bẹ bükwa anwụhu rwuberu iya. Nokwa iphe, ekemu anyi sụru g'e meje onye pfuru nno bụ ono.”

⁸Payileti nümaephō iphe ono, e pfuru ono; ndzụ kabaa ya agugu. ⁹O bya alaphu azụ l'eze-ulō ono je ajia Jizosu sụ iya: “?Bụnaa awe bẹ i shi?”

Jizosu gbaa ya nkuchi. ¹⁰Oo ya bụ; Payileti sụ iya: “?Igba mu nkuchi? ?O dụ g'i tị madụ l'ọo mu bẹ ọ dụ l'eka? Mu -sụ g'a haa ngu; l'a haa ngu; teke mu sụru g'a pfu-gbua ngu; l'apfụ-gbua ngu.”

¹¹Jizosu sụ iya: “I tigi nwekwarụ ęgube ike ono l'ehu mu; o -bụ l'o to bụ Chileke, bu l'igwe nṣuru ngu iya. Oo ya bụ l'iphe-eji k'onye ono, seru mu ye ngu l'eka ono ka nkengu shii.”

¹²Payileti nümachaeephō iphe ono; o chọkashiahaa g'oo-me haa ya. Obenu lẹ ndu Jiu chishiru sụ: “I -haa nwoke-a; l'a maru l'i nṣoru eze nnajioha lẹ njo; kèle onye, gude eka iya mee onwiya eze bùakwaa ọhogu eze nnajioha.”

¹³Payileti nümaephō iphe ono, ẹphe pfuru ono; o gude Jizosu lufuta etezi bya anodụ anoo l'oshi, onye ekpeje ikpe anoduje ekpe ikpe, dụ l'eka ekuje Nwodu-l'eli. Eka ọbu bẹ e gude mkpuma nmalia animali. Iphe, ekuje iya l'opfu Hiburu bụru Gabata. ¹⁴O betashiephō l'enyanywu alwa l'ishi mbɔchi ono, nchitabohu iya a-bụru ọbo Ojeghata ono; Payileti sụ ndu Jiu: “Wakwa eze unu.”

¹⁵Ephe tushia ụzu sụ: “Pfụ-gbua ya! Pfụ-gbua ya! Pfụ-gbua ya!”

Payileti jia phẹ sụ phẹ: “?Unu sụru gẹ mu pfụ-gbua onye eze unu?”

Ndu-ishu uke Chileke sụ: “Anyi te enwekwa eze ọzo; abụdu eze nnajioha.”

¹⁶Tobudu iya bụ; Payileti kpuru iya nụ phẹ g'ephe je apfụ-gbua.

Aapfugbu Jizosu

(Mat 27:32-44; Mak 15:21-32; Luk 23:26-43)

¹⁷Oo ya bụ; Jizosu laę phẹ pho l'eka; ẹphe gude iya tufgbua. O vuru oswebe iya je eyeru; ẹphe rwua l'eka ekuje Okpokoroko ishi. Iphe, eekuje eka ono l'opfu Hiburu bụ Gologota. ¹⁸O bụru l'eka ono bẹ ẹphe woru iya kpopyabe l'oswebe. Ẹphe kpopyabekwapho unwoke labo ọzo l'eka ono; kpopyabechaa phẹ iche iche. Onye lanụ l'eka iya ophuu; onye ophuu l'eka iya ophuu. Jizosu nodu phẹ lechi. ¹⁹Payileti bya ewokwarupho iphe dee pfube l'oswebe ono. Iphe, o deru bụ: “JIZOSU, ONYE NAZARETU; EZE NDU JIU.” ²⁰Igwerigwe ndu Jiu gụa iphe ono, o deru ono; kèle eka Ọbu, a kpopyaberu Jizosu Ọbu dụ-kube ọma mkpukpu ono ntse. Opfu-alị ndu e gude dee ya bụru Hiburu; mẹ Latinu; mẹ Giriku. ²¹Oo ya bụ; ndu-ishu uke Chileke mẹ ndu Jiu bya asụ Payileti: “Be deshi l'ọ bụ ‘Eze ndu Jiu’. Iphe, ii-dechia bụ ‘Tọ sụru lẹ ya bụ Eze ndu Jiu’.”

²²Payileti sụ: “Iphe, mu deru bẹ mu dewaru.”

²³Tobudu iya bụ; ndu ojogu ono kpopyabechaa Jizosu l'oswebe ono bya achịta uwe, ooyeje l'ehu kee ụzo eno. Onye ojogu nonu; l'o keta ụzo lanu. Ephē bya achitakwapho eze uwe ime ehu iya. Ono bürü uwe mgbalanu, ta adudu eka a gbagbaberu iya agbagbabē mē nanu. E shièpho l'imeli kwee ya mgbalanu bya asu l'ụzo ali. ²⁴Ndu ojogu ono sụ nwibe phe: “Unu g'anyi ta alakakwa uwe owa-a alaka. G'anyi tuchikwaaru iya ido maru onye oo-larū.” Iphe ono tukokpoepho mee iphe, e deru l'ekwo-opfu Chileke vükota, bụ iya bụ iphe, e deru sụ:

“Ephē keru uwe mu l'ime
onwophe;
O be l'ophu mu eyeje l'ime
ehu;
ephē tuya ido g'ephē maru
onye a-chịta iya nụ.”^h

O bürü iphe ono bẹ ndu ojogu ono meru.

²⁵Ndu pfuru l'aguga oswebe Jizosu ono teke ono bụ ne iya; mē nwune ne iya kę nwanyị; mē Meri, nyee Kulopas; waa Meri onye Magudala.

²⁶Jizosu hümäepho ne iya waa onye ono, etsoje iya nụ ono, o yero obu pho g'ephē pfukube eka ono; o sụ ne iya: “Nwanyị; wakwa nwa nwoke ngu.”

²⁷O bya asukwapho onye ono, etsoje iya nụ ono: “Wakwa ne ngu.” Eshi mboku ono; onye ono, etsoje Jizosu ono duta Meri lashia ibe iya yę l'iya je eburu.

Anwụhu Jizosu

(Mat 27:45-56; Mak 15:33-41; Luk 23:44-49)

²⁸E mecha; Jizosu maru l'e meebewaru iphemiphe o sụ: “Egu mini agukwa mu!” Ono je emee iphe, e deru l'ekwo-opfu Chileke vükota g'e deru iya.

²⁹O dürü nwa ite, sürü l'eka ono, mée-veniga, jiru ejiji. Oo ya bụ; ephē bya ewota asancha tshee lę mée ono. O nguguel'iya pho; ephē bya etsebe iya l'ekali-oshi isopu; mabé iya o rwua ya l'önü. ³⁰Jizosu ngutaephō mē ono, shihuru ụka ono o sụ: “O bvụwaru.”

O tukwe ishi; tụ-buhu unme; nwụhu.

Aanma Jizosu arwa lę mgburęku

³¹E mecha; ndu Jiu je arwọ Payileti g'ephē je akụ-jishia ndu ono, a kpopyaberu l'oswebe ono oshi-ókpà; k'ophu aa-patachaa phē pafü. Ishi iya bürü lę mboku ono bẹ nchitabohu iya buwaa eswe-atüta-unme. Ephē nođu emekwanu g'odzu ndu ono ta atuko kpogbaaru l'oswebe

^h 19:24 Gunaah Ebvu 22:18.

l'eswe-atüta-unme ono eshi ophu eswe-atüta-unme k'ono bù phë qbo-iphe. ³²Qo ya bù; ndu ojogu ono bya akü-jishia ɔkpa onye kë mbù; bya akü-jishikwaapho ɔkpa onye ophuu; mbù ndu ono, a tükoru ẹphe lè Jizosu kpöpyabe ono. ³³Ephe byarwutaephö eka Jizosu kporu; ephe húma l'o nwüuhuhawaru; ẹphe haa ya; ebe ẹphe akü-jishiéduru yébedua ɔkpa. ³⁴No iya; onye ojogu lanü gbeshiepho bya ewota arwa nmaa Jizosu lè mgbureku. Teke ono teke ono; mee yele mini shi iya l'eka ono alwa patapata. ³⁵Qo onye húmaru iphemiphe-a teke qonwu türu onu iphe, o húmaru. Iphe, o pfuru tükoru búkotaru okpobe-opfu. Yébedua l'onwiya maru l'qo ire-lanü bë ya epfu. Qo ya bù g'unubedula l'onwunu ekwetakwapho. ³⁶Iphemiphe ono je emee iphe, e deru l'ekwo-opfu Chileke vüa g'e deru iya, bù ophu súru: "Q to dükwa ɔkpu, no iya l'ehu, a byaru akü-ji akü-ji më nanü." ³⁷Tëmanu; o dükwarupho eka ozo, e deru iya l'ekwo-opfu Chileke sú: "Ephe e-gude enya phë ele onye ono, ẹphe nmarü arwa ono."

Elili Jizosu

(Mat 27:57-61; Mak 15:42-47; Luk 23:50-56)

³⁸E mecha; Jiósefu onye Arimatiya jepfu Payileti je arwòo ya gë ya pata odzu Jizosu. Payileti kweta g'lò pata iya. Qo ya bù; o bya eje apata odzu Jizosu ono pata pafu. Jiósefu ono búkwapho onye etsoje Jizosu; ole ootsoje iya lë mpya; kèle qotsu ndu Jiu ebvu. ³⁹Nikodimosu byakwapho. Nikodimosu ono bu onye ono, byapfutajéhawaru Jizosu l'ényashi pho. No iya; o byatashia bya egude manü mérü, agwaköberu "alowe". Manü ono bë ेrwa iya hakwa g'érwa ékpa-únú labo, únú jichaaru ejiji. ⁴⁰Ephe pazeta odzu Jizosu bya egude ékwa ɔchaa, bù ékwa odzu yele manü ono, ishishi iya atso ütso ono gude kwaa ya, bù iya bù gë ndu Jiu egudeje akwa odzu phë k'elili. ⁴¹Q dürü mgbabu, dù l'eka ono, a kpöpyaberu Jizosu ono. Q dükwarupho ilu, nò lë mgbabu ono. Ilu ono bë a türu k'òphúú; ophu o toko du-swee onye ozo, e lijehawaru iya. ⁴²Qo ya bù; ẹphe pata Jizosu je elia l'eka ono; eshi ophu mbóku ono bë echele iya búwaa eswe-atüta-unme ndu Jiu; tème ilu ono bya adufuanu ntse.

Eshi l'önwu teta dzüru ndzü

(Mat 28:1-8; Mak 16:1-8; Luk 24:1-12)

20 ¹O rwua lë geregere nchi-abóhu mbóku Sonde; Meri onye Magudala bya l'ilu ono g'ochii agbakwadu; bya ahúma lë mkpuma, e shi gude swichia onu ilu ono bë e swifuwaru. ²Qo ya bù; o gude oso gba-phu Sayimonu Pyita; waa onye ophuu, etsoje Jizosu pho, Jizosu yero obu pho je asù phë: "A pafuakwaru Nnajiuphu l'ilu ono. Ebe anyi amakwa eka a togboru iya."

³Pyita yele onye k'ono, etsoje Jizosu ono gbalihu tügbua jeshia l'ilu ono. ⁴Ephe nebo tuko ye ɔkpa l'oso jeshia. Ole onye k'ono, etsoje Jizosu

ono gbagharu Pyita; vuru iya uze gbarwua ilu ono. ⁵O bya ephureta ephureta; nyoo ime ilu ono bya ahuma ekwa ocha pho, a kwaru Jizosu gude lia ya pho g'o wushiru l'eka ono. O nyoo ya enyonyo; ophu o bahuduru l'ime ilu ono. ⁶Sayimonu Pyita nodu etsowa iya laz. O rwua bya ekwoba l'ime ilu ono bya ahuma ekwa ocha ono g'o wushiru; ⁷me ekwa k'ono, e shi gude phua ya lishi ono. Ophu ekwa k'ishi ono yele ekwa ocha pho awushiduru l'eka lanu. A phukoru k'ishi ono aphuko dobe iche. ⁸Tobudu iya bu l'onye etsoje Jizosu k'ophunapho, bu iya vu uze gbarwuta l'ilu ono-a bya abahukwapho. O je egude enya iya huma; kweta. ⁹Teke ono be ephe teke amaduru iphe ono, e deru l'ekwo-opfu Chileke, suru le Jizosu shifutaje l'onwu teta dzuru ndzu ono. ¹⁰O bürü iya bu le ndu etsoje Jizosu ono atugbuchaa; onyenonu l'o laphushia azu l'ibe iya.

Jizosu egoshi onwiya Meri onye Magudala

(Mat 28:9-10; Mak 16:9-11)

¹¹Meri bya apfuru le mgboru onu ilu ono wata ara ekwa. O kwanyaa ekwa ono bya ephureta nyoo ime ilu ono; ¹²bya ahuma ojozi-imigwe labo, yegbaaru uwe ochaanodu anoo l'eka ono, e shi nyewe odzu Jizosu ono. Onye lanu nodu l'uze ishi; onye ophuu nodu l'uze okpa. ¹³Ephe su iya: "Nwanyi; ?jiraru gunu?"

O su phe: "A pataru Nnajiuphu mu; ebe mu amadu eka a togboru iya."

¹⁴Epfughe, oopfughe iphe ono; o ghakobe huma Jizosu g'o pfuru. Ebe o makwanu l'oo Jizosu. ¹⁵Jizosu su iya: "Nwanyi; ?bu gunu be jiraru? ?Bu onye be jicho?"

Meri dobesu l'oo onye eche mgbabu ono bya asu iya: "Teke o bu l'oo ngu pataru iya pafu; jiko kanuru mu eka i togboru iya ge mu je apata iya."

¹⁶Jizosu kua ya oku su iya: "Meri!" Meri ghakobe gude opfu Hiburu su iya: "Rabonayi!" bu iya bu O-zì-iphe.

¹⁷Jizosu su iya: "G'eka ngu te erwukwa mu l'ehu; kele mu teke alarwudu l'igwe jepfu Nna mu. Ole o bu; tugbua jepfu unwunna mu je asu phe le mu alawaa l'imeli alapfu onye ono, bu Nna mu; bürü Nna unu ono; mbu onye ono, bu Chileke mu bya abukwarupho k'unu ono."

¹⁸No iya; Meri onye Magudala jepfu ndu ono, etsoje Jizosu ono je asu phe: "Mu gudeakwa enya mu huma Nnajiuphu!" O bürü iya ziru mu ozi ono.

Jizosu egoshi ndu etsoje iya nu onwiya

(Mat 28:16-20; Mak 16:14-18; Luk 24:36-49; Ndu 1:6-8)

¹⁹O rwua l'uzenyashi mboku ono, bu iya bu mboku mbu l'idzu ono; ndu etsoje Jizosu swo-chishikota iphe l'ulo, ephe dokoberu; kele ephe atsu ndu Jiu ebvu. A bya l'amaru; Jizosu pfuwaru phe l'echi. O bya ekele

phe ekele su phe: "G'ehu dükwaunu guu." ²⁰O kelechaę phe pho nno; o bya egoshi phe ęka iya ephenebo goshi phe mgburęku iya. Ehu tsqo ndu etsoje iya nü ono ntümatu g'ephe hümäru Nnajuphu. ²¹Jizosu sükwa phe ozo: "G'ehu dükwaunu guu. Oo ge Nna mu ziru mu; mu bya-a bu ge mu ezi unu g'unu je." ²²O pfuchaępho nno bya ekushi phe Unme su phe: "Unu nata Unme-dü-Nso. ²³O -dürü onye unu guru nvü l'iphe-eji iya; bę Chileke guakwaru nvü. Onye unu aguduru nvü bę Chileke taa gükwaru-pho nvü l'iphe-eji iya."

Jizosu yele Tömosu

²⁴Noo ya; ophu Tömosu; onye ono ntushi-ępha iya bu Ejima anodu l'ęka ono teke Jizosu byaru ono. Tömosu ono yıkwa l'ümadzu iri l'ębo ono, etsoje Jizosu ono. ²⁵E mechaa; ndu ophuu ephe l'iya etsojekwapho Jizosu pho su iya: "Anyi hümäkwaru Nnajuphu obu!"

Tömosu su phe: "Mu tee kwetakwa; gbahaa le mu gude enya mu hümä ichii ngga pho l'obochi-ęka iya; mbü woru mkpuishi-ęka mu ye l'ęka ono, ngga ono shiru ono; woru ęka mu nwua ya le mgburęku iya. O düdu nno bę mu tee kwetakwa."

²⁶Noo ya; a noekwapho abalı esato; ndu etsoje Jizosu ono nodukwa l'ulo ono ozo; ephe le Tömosu. A tükokwa mgbo ulo ono swo-chishikota. Jizosu byaelaa bya apfuru phé l'echi bya ekele phe ekele su: "G'ehu dükwaunu guu." ²⁷O pfuchaa nno bya asu Tömosu: "Ngwa; rwua mu mkpuishi-ęka l'obochi-ęka l'ęka-a. Mee mu ęka le mgburęku obu. Tömosu; ta abuhekwari ekwegekwe. Kwetajekwa."

²⁸Tömosu su iya: "I bu Nnajuphu mu! Bya aburu Chileke mu!"

²⁹Jizosu su iya: "Buna-a l'o l'i hümäru mu meru iphe, i kwetarü. Ehutso bę a goru nü ndu ahümaduru l'enya bya ekwetaęla-a."

Ishi iphe, e dedoru ękwo-a

³⁰Jizosu meshikwaapho igwerigwe iphe-ohumaleny ozo l'iphu ndu etsoje iya nü, bülaje iphe, e deduru l'ękwo-a. ³¹Ndu owa-a, e deru edede-a bu g'unu e-gude iya kweta l'o Jizosu, bu Kéreshi, bya aburu Nwa kę Chileke obu; teke unu kwetarü unu eshi iya l'ęka nweru ndzu.

Jizosu egoshi umeadzu ęsaa l'etsoje iya nü onwiya

21 ¹E mechaa; Jizosu goshikwapho onwiya ndu etsoje iya nü ozo lagüğa eze-ęnyimu Tayibiriyasu. Waa g'o gude goshi onwiya obu bu owa-a: ²Sayımonu Pyita; waa Tömosu, eekuje Ejima; waa Natanelu kę Kena Gálili; mę ęnwü Zebedi; męfukwapho umeadzu labo ozo l'ime ndu ono, etsoje Jizosu ono tükokpoerupho nökobe l'ęka lanü. ³Noo ya; Sayımonu Pyita nonyaa bya asu: "Nta-a bę mu ejekawa ikokoro."

Ephe sụ iya: "Anyi lẹ ngu a-tükokwa swịru." Ephe tuko wufu; o bụru phe eje ikokoro. Ephe jerwua je atuko bahụ l'ugbo. Ephe tuko ẹnyashi ono l'ophu sekọta ikokoro; ophu o dudu iphe, ephe nmataru. ⁴O -rwuepho le geregere nchi-abohu; ephe jeshia ele ẹnya; Jizosu pfuiwaru l'aguga mini ono; ebe ndu ono, etsoje iya nụ ono amadụ l'ọqo Jizosu pfuri l'eka ono. ⁵O sụ phe: "Unwu mu; ?o duru ema, unu nmataru?" Ephe sụ iya: "Waawaa."

⁶O sụ phe: "Unu ghaedu ụgbu unu l'ekutara ụgbu ono g'unu a-nmata iphe." O bụru iya bụ ephe ghanaa ya; ebe ephe aduedu ike lobata iya l'ugbo phe; kеле ema, ephe nmataru parụ igwerigwe.

⁷No iya; onye k'ono, etsoje Jizosu ono, Jizosu yeru obu pho sụ Pyita: "O kwa Nnajuphu!" Anuma, Sayimoru Pyita anumma iya; o chita uwe iya yee; kèle o to shidu yee uwe iya. O daa lẹ mini ono kẹ voo; bvupfushia ya. ⁸Ndu etsoje iya nụ ndu ophuu nodu l'ime ụgbu ono akpụ ụgbu ono, ema jiru godogodo ono alufuta eli-mgboko; kèle ephe ta anodu ẹnya l'eli-mgboko. Ephe nọ-a iphe, ha gẹ ntokpa ụkporo ise. ⁹Ephe lufutaephel iyi-mgboko; ephe huma ọku ichetu l'eka ono. Ephe huma ema, a miberu l'ọku ono; wakwapho buredi. ¹⁰Jizosu sụ phe: "Unu hataedukwa ema ono, unu nmataru nta-a ono bya."

¹¹Tobudu iya bụ lẹ Sayimoru Pyita atugbua bahụ l'ugbo ono je akpufuta ụgbu ono l'eli-mgboko. Iphe, jiru iya nụ buerupho eze ema, hagbaa shii. Ema, dụ iya nụ tükoru dụ ụkporo ema esaa l'ema iri l'eto. Ema ono hakpokwa igwerigwe g'o ha ono; ole ụgbu ono te emekpodarụ mè kíngu k'alakahu. ¹²Jizosu sụ phe: "Unu bya achia ọnu." Noo ya; ophu o duedu ndu ono, etsoje iya nụ ono onye ophu jeru atụ ama kẹ jia ya sụ iya: "?I bụ onye?" Eka ephe tükowaru maru l'ọqo Nnajuphu. ¹³Jizosu bya ewota buredi ono nụ phe; bya anufukwaa phe pho ema pho.

¹⁴Egoshi k'ono, o goshiru phe onwiya ono kwewa iya ugbo eto, o goshiru ndu etsoje iya nụ onwiya g'o shichaa l'onwu teta ono.

Jizosu yele Pyita

¹⁵Ephe chichaephon ọnu ono; Jizosu sụ Sayimoru Pyita: "Sayimoru; nwa Jionu; ?i ka mu eye obu; eme lẹ ndu ọwa-a?"

Pyita sụ iya: "Ee; Nnajuphu. I maru lẹ mu yeru ngu obu."

Jizosu sụ iya: "Nujekwa ụnwu aturu mu nri." ¹⁶Jizosu bya eku iya k'ugbo ebo sụ iya: "Sayimoru; nwa Jionu; ?i yeru mu obu?"

Pyita sụ iya: "Ee! Nnajuphu; I maru lẹ mu yeru ngu obu."

Jizosu sụ iya: "Letajekwa aturu mu ẹnya." ¹⁷O byakwa eku iya k'ugbo eto sụ iya: "Sayimoru; nwa Jionu; ?i yeru mu obu?"

Ęhu rwuhuepho Pyita arwụhu l'ọjiru iya ya k'ugbo eto sụ iya: "?I yeru mu obu?" O sụ iya: "Nnajuphu; I tükoru iphemiphe makotaru; I maru lẹ mu yeru ngu obu."

Jizosu sụ iya: "Nujekwa aturu mu nri." ¹⁸"Gẹ mu gbukwaaru ngu iya tororo; teke i bụ okorobya bẹ o bụ ngu agbeshije wota ekwa ngu nmarụ

lōbaru jeshia iphe, iije; ole teke ī kahuerupho b̄e ii-chili ęka ngu ephe-nebo; onye ɔzo abya anmabę ngu ękwa ngu l'upfu; duta ngu jeshia ęka abüdu uche ngu.”¹⁹ Iphe ono b̄e o pfuru gude t̄ua ɔnu ḡe Pȳita e-gude nw̄uhu; shi ęgube ono goshi ɔdu-biribiri Chileke. Jiz̄osu pfuchaephō nno bya asu Pȳita: “Tsuru mu.”

Jiz̄osu yele onye etsoje iya n̄u ophuna

²⁰ Pȳita bya aghaa ęnya l'az̄u; h̄uma onye ophunapho, etsoje Jiz̄osu, Jiz̄osu yeru obu-a g'ootso ph̄e. Qo ya bu onye k'ono, n̄o-kube Jiz̄osu ntse ḡephe eri nri-ęnyashi ph̄o; mbu j̄iru iya su iya: “Nnaj̄uphu; ?bu onye e-deru ngu ye-a?”²¹ Pȳita h̄umae ya ph̄o bya aj̄ia Jiz̄osu su iya: “Nnaj̄uphu; ?Dēnukpohunaa g'ee-me k'onye ɔwa?”

²² Jiz̄osu su iya: “Q -b̄uru l'q̄ du mu g'q̄ n̄odu ndz̄u jas̄u teke mu a-byä ɔzo; ?ęka ngu du iya l'awe? Nkengu bu g'i tsoru mu.”

²³ No iya; iphe, bu ęnwunna ḡephe ha kwoahaa l'iphe ono, o pfuru ono bu l'onye etsoje Jiz̄osu k'ono ta abyadu anw̄uhu anw̄uhu. Ole Jiz̄osu ta asükwaru l'q̄ t̄o byadu anw̄uhu anw̄uhu. Iphe, o pfuru bükwa l'q̄ suru: “Q -b̄uru l'q̄ du mu g'q̄ n̄odu ndz̄u jas̄ru teke mu a-byä ɔzo; ?ęka ngu du iya l'awe?”

²⁴ Qo onye etsoje Jiz̄osu ono bu iya epfu iphe, o gude ęnya iya huma l'iphemiphe-a g'q̄ ha. O bükwaru iya ph̄o deru iphemiphe-a. Anyi maru l'iphe, o deru b̄e o pfuru ire-lanu.

²⁵ O nwechakwaaruro igwerigwe iphe ɔzo, Jiz̄osu meshiru. G'q̄ du mu bu le: o -bu l'e mejeru g'a t̄uko g'q̄ hakota degbua l'ekwo nanu nanu; me mgboko-a l'ophu tege asükwaru edobe ękwo, e dekotaru iya.

Ozi, Ndu-isho-ozzi Jeru

1 ¹Eguru ḥonyà mu, bù Tiyófilosu:

Ekwo, mu vuru ụzo deeru ngu bẹ mu deru iphemiphe, Jizosu wataru ememe yele iphemiphe, o wataru ezizi e -shikpoo lę mbu; ²jasu teke Chileke kubaru iya l'imigwe. O byalepho ala l'imigwe; o shi l'eka Unme-dü-Nso karu ndu ono, o hoṭtaru g'ephe bùru ndu-isho-ozzi iya ono iphe, ephe e-me. ³O jechaaru iphe-ehuka; bya anwuhu; nwuhuchaa tetu dzuru ndzü; bya anoo ụkporo abalị labo; goshi phē onwiya lę ya dzü ndzü. O -goshichaa; o -goshi-baa k'ophu o doru phē enya; ebe o dudu onye atu ego kę ?a maru o dzü ndzü eviya? Ephe gude enya phē huma iya. O pfuaru phē k'eka Chileke bù eze.

⁴O dudu teke ephe l'iya nökobe; o sụ phē: “Unu ta alufukwa lę Jierúsalemu. Unu nodukwa kwabèru iphe ono, Nna suru lę ya a-nụ ono, bù iya bù iphe-oma-a, mu pfuhawaru unu-a. ⁵Kęle Jionu gude mini mee baputizimu; ole a -noephō ujiku ole mole nta-a bẹ ee-gude Unme Chileke mee unu baputizimu.”

Jizosu alapfu Chileke l'imigwe

⁶Qo ya bù; ndu-isho-ozzi ono dzukobepho; ephe lę Jizosu; ephe jia ya: “Nnajuphu; ?o rwuwaru teke ji-nuphu ndu Izurelu ali-eze phē azu tó?”

⁷Jizosu sụ phē: “O tó gbakwaru unu l'amaru mböchi, o bù; ozoo egube teke o bù, bù teke Nna mu gudewaa èka iya tħa l'onwiya. ⁸Ole Unme-dü-Nso a-bya unu l'ehu; l'o mee unu; unu eshihu ike; k'ophu unu a-nodu epfu iphe, unu humaru kę nkemu. Unu e-pfu iya lę Jierúsalemu; mè alị Jiudiya; mèkpo ali Samériya jaśuwaruroya l'ekameka, nō lę mgboko mgburugburu.” ⁹O pfuchaephō nno; ephe nodu ele iya enya; Chileke wolia ya. Urwukpu woru iya domia.

¹⁰Ephe nodu elekpoekwapho enya l'akpaminigwe l'eka ono g'o miuchaaru. Unwoke labo, yeru uwe ochaa bya bya apfū-kube phē; ¹¹sụ phē: “Unubé unwoke kę Gálili; ?bù gunu bẹ meru iphe, o gude unu pfuru l'eka ono ele enya l'akpaminigwe? Jizosu ono, a nataru unu kuba l'imigwe ono bùkwapho g'unu ele iya o bahu l'imigwe ono bù g'oo-gude bya ozo.”

Onye ee-gude dochia enya Jiudasu

¹²Tobudu iya bù; ephe shi l'úbvú ono, eekuje Olivu ono lashia Jierúsalemu. Úbvú ono kalibe-a ubvu manyiru mè a -gbę lę Jierúsalemu. ¹³Ephe

rwuepho Jierúsalemu; ephe bahü l'ulo eli. Ephe shi le k'alii bahü le k'eli, bii iya bu eka ephe nokpoo anono. Ndu ono be epha phë bu: Pyita waa Jiönu waa Jiemosu waa Anduru waa Filipu waa Tömosu waa Batülomiyu waa Matiyu waa Jiemosu Alufiyosu waa Sayimoru, onye adzo g'alii ndu Jiu dürü ndu Jiu wafua Jiudasu bu nwa Jiemosu.¹⁴ Ephe l'unwanyi nokwapho l'eka ono; mëkpoo Meri, bii iya bu ne Jizosu waa unwune Jizo-su. G'ephe ha jeru atuko nođu l'eka lanu gude obu lanu epfu anu Chileke.

¹⁵O rwua ujiku lanu; ephe rwua ükporo ishii dzukobe l'eka lanu. Noo ya; Pyita gbalihu l'echilabö unwunna ono su: ¹⁶"Unwunna mu; iphe ono, e dehawaru l'ekwo-opfu Chileke ono, mefutaje nü ono vükotaakwaru, bii iya bu iphe ono, Unme-dü-Nsö shihawaa l'önü Dévidi pfua kę Jiudasu ono, bii iya bu onye du ndu byaru egude Jizosu ono. ¹⁷Jiudasu ono be e shi guru yeru anyi; o shi yiru l'eje ozi-a, anyi eje-a."

¹⁸O gude okpoga, a pfuru iya l'ejo-iphe, o meru züa ali; e mechaa ə daa sụ-gbuwa onwiya; əpho gbafuhu iya; akürepho iya g'o ha kposhihu. ¹⁹Iphe, bii ndu Jierúsalemu mgburugburu numa iphe ono, meru nü ono. Ephe woru ali ono kua Akeludama l'opfu ibe phë, bii iya bu "Ali mee."

²⁰Kele e deru le Ekwo-ebvu-oma su:

G'egbara fua l'ibe iya!
G'o tó dükwa onye ebu
iya ebubu!^a

Ozo bu:

"G'onye ozo nochikwaa
enya iya l'eje ozi,
o shi eje!"^b

²¹"O ya bu g'a höta nwoke lanu le ndu-a, anyi l'ephe shi teke Nnajiu-phu ono, bii Jizosu eje ejeje alwa alwalwa nođuta ono; ²²e -shi teke Jiönu eme baputizimu jasü teke ono a natarü anyi Jizosu kuba l'imigwe. G'onye ono tsoru anyi l'epfu le Jizosu shiwaal l'önüwü teta nođu ndzü."

²³Töbudu iya bu; ephe bya ahöta ümadzu labö; Jióséfu onye eekuje Basabasu, ntushi-əpha iya bu Jisotosu; waa Matayasu. ²⁴Ephe bya epfuru nü Chileke su: "Gübe Nnajiphu; gübe onye maru obu onyemonye; goshi onye əphu i hötaru l'ime ümadzu əbo-a; ²⁵g'o nochia enya Jiudasu bürü onye-isho-ozzi; meje iphe ono, ə harü lashia eka gbaru iya nü ono." ²⁶Ephe tüarü phë ido. Ə daaru Matayasu. E woru iya yeköberu ndu-isho-ozzi iri le nanu onoya.

Abyabya Unme-dü-Nsö

2 ¹O be mboku obo-iphe, Pentikosutu gedegede; ephe tüko g'ephe ha dzukobe l'eka lanu. ²G'e jia epfua; əphü shi l'imigwe phüru g'ephü

^a 1:20 Günaa Ebvu 69:25. ^b 1:20 Günaa Ebvu 109:8.

oke pherephere bya ejiepho ulo ono, ephe no ono ejiji. ³Ephe huma iphe, dugbaa g'oku, enwu enwunwu g'o jakashiru ajakashì kekashìa onwiya bya anoduchaa phè l'ishi l'ehu l'ehu. ⁴Unme-du-Nso ji phè ehu g'ephe ha; o woru phè olu-opfu ghaa. Ephe pfuahaa l'olu Unme-du-Nso.

⁵Noo ya; o dñru ndu Jiu, jiru Jierúsalemü; ndu Jiu, atsü Chileke ebvu, shigbaa l'alì mgboko mgburugburu. ⁶O be teke ephe nümaru ụzu ono; a du igwerigwe gbakodzua. O kpoo onyemonye opfu; kèle onyenonu nümaru g'eeppu opfu-alì iya. ⁷O du phè biribiri; tème o jikwa phè pho enya. Ephe jiahaa nwibe phè aji sù: "Ndu-a, epfu opfu-a ?ephe ta abuna-a ndu Gálili? ⁸?Denukwanu g'o gude anyi nödu anügbaa opfu-alì anyi l'ehu l'ehu? ⁹Mbü opfu anyibe ndu Patiya mè ndu Midiya mè ndu Elamu mè ndu shi Mesopotémiya mè ndu shi Jiudiya mè ndu shi Kapadosiya mè ndu shi Pöntosu mè ndu shi Eshiya ¹⁰mækpoo anyibe ndu shi Firijiya waa Pamfiliya anyibe ndu shigbakpoo Ijiputu mè ndu shi Sayirini l'alì Libiya tème yekpooru ndu byaru abyabya, shi lë Romu ¹¹mè ndu Jiu mè ndu anwù eka ndu Jiu; ndu Kiritu mè ndu Arabu anyi tükorus anügbaa eka ephe gude opfu-alì anyi epfu k'eze iphe, Chileke emegbaa." ¹²O du phè biribiri; tème o tufu phè ehu. Ephe nödu ajigbaa nwibe phè sù: "?Bu gönü be iphe ọwa-a bükpoo?"

¹³O dñru ndu gude mgbonu sù l'qo mè l'atsü phè.

Pyita asa opfu

¹⁴Oo ya bụ; Pyita gbalihu yee ndu-isho-ozzi iri lë nanu ọphuu bya apfùru. Pyita bya awata iya arara sù: "Mu sù-a; unubé ndu Jiudiya waa ndu bukpoo lë Jierúsalemü mgburugburu; unu gebekwa-o! Unu ngabé nchì l'iphe, mu abya epfupfu-a! ¹⁵Ndu-a ta angukwaru mée, bụ iya bụ iphe, unu ari. ?Tobudu enyanwu agbakota nta? ¹⁶Iphe ọwa-a bùchikwa iphe ono, o pfuru; mbü Jiowelu onye mpfuchiru Chileke teke k'ichee ono sù:

¹⁷"Owaa bụ iphe, Chileke epfu!

L'ikpazụ be mu a-wụ nemadzụ
mgburugburu Unme
mu.

Oo ya bụ; ụnwu unu
unwoke mè ụnwanyi
epfuchiaharu mu.

Tème ụnwokorobyaa unu
aphụa ọphulenya.

Ndu bụ ogeranya unu a-rwò
nrwò.

¹⁸Ee! Teke ono be mu
a-wùchaa Unme mu
ono wụa l'unwoke

mę ụnwanyi, ejeru mu ozi.
 Ephebedua epfuchiahakwaru
 mu pho.

¹⁹ Mu e-me iphe-ohumalenya
 l'akpaminigwe
 bya emee iphe, jiru enya
 lę mgboko.

Aa-huma mee waa ọku
 yele ọkpu tütutuu
 enwuru-oku.

²⁰ Enyanwu a-gbahü tsükiribaa.
 Ọnwa ekeahaa meemee
 teme l'o rwua mbọku
 Nnajıuphu a-byá,
 bù iya bù eze mbọku ono,
 a-dù akpabiri ono.

²¹ Iphe, bùkpoo onye rakuru
 Nnajıuphu teke ono bẹ^c
 oo-dzota.^c

²² "Sụ-a; unwoke Ízurelu; o kwa Jizosu kę Nazaretu ono bẹ bù nwoke ono, Chileke shi l'iphe-ohumalenya yele iphe, jiru enya, dugbaa biribiri, o gude iya meshia l'echilabò unu; mee g'o doo unu enya l'ọọ yébe Chileke ziru iya. Iphemiphe ono bẹ unu makotaru ree l'onwunu. ²³ Ole a kpuru iya nụ unu; unu shi l'eka ndu ta amadụ ekemu kpopyabe iya loswebe woru iya pfụ-gbua. Iphe ono bùru iphe, Chileke mahawarụ bya achihawaa ya l'ídzù dobe. ²⁴ Ole Chileke tofuwaru iya l'egbu, ọnwu shi kee ya bya emee o shi l'onwu teta dzuru ndzụ; kele ọnwu ta adụdu ike gudeshia ya.

²⁵ Lę Dévidi pfukwaru kę Jizosu sụ:

"Mu ahümaje Nnajıuphu
 tekenteke.

Tekenteke bẹ ọ nọ mu
 l'ekutara g'o tọ dụ iphe,
 e-me mu nụ.

²⁶ Noo g'o gude obu nöodu atso
 mu ụtso.

Ęhu-ụtso iya mee mu nöodu agụ
 ebvu; ete ęswa.

Mu maru lę mu
 -nwụhuchakpoo bẹ
 ii-dobe mu-a ndzụ ọzo.

²⁷ Noo kèle i tii hadu mu
l'alij-maa.

I tii hadu onye nkengu,
i yeru obu g'o rehu
erehu.

²⁸ I goshiwaru mu ụzo ndzụ.
Ii-me g'ehu tsọo mu ụtso kèle
mu lę ngu bu.^d

²⁹ “Sụ-a; ụnwunna mu; mu a-togboru kẹ nna anyi oche, bụ Dévidi eba. O tọ budsona l'o nwụlhuru anwụhu; e likwaru iya pho elili; tème ilu iya dù-kwa-a byasụ ntanụ-a. ³⁰ Obenu l'o shi bụru onye mpfuchiru Chileke. O maru lę Chileke kweru iya ukwe bya eriru angu ye iya lę ya e-shi l'awa iya hɔta onye a-nochi ɔkwa eze iya. ³¹ O hụmaru iphe, Chileke e-mechaa mee. O pfua lę Kéreshi e-shi l'ọnwu teta dzuru ndzụ, bụ iya bụ teke ono, o sụru:

“O tọ haduru iya l'alij-maa.
Tème ębè anụ-ehu iya
erehuduru erehu.”

³² Chileke mewaru Jizosu ono o shi l'ọnwu teta dzuru ndzụ, bụ iya bụ ọwa-a, anyi tükoru gude ẹnya anyi hụma-a. ³³ O ya bụ lę Chileke woli-ru iya eli woru dobe l'ekutara iya. O nataakwaru Unme-dụ-Nsọ l'eka Nna, bụ iphe-oma, Chileke kweru ukwe iya. Iphe-a, unu hụmaru-a waa iphe-a, unu anụ-a bükwa iphe-oma ono, bụ iya bụ Unme-dụ-Nsọ ono, o wụru anyi ono. ³⁴ Lọ tọ bükwa Dévidi bẹ laru l'imigwe l'onwiya; kèle yebuedua l'onwiya sükwaru:

“Chipfu sụru Nnajiuphu mu:
Nodu mu l'ekutara;

³⁵   jasụ teke mu e-me ndu
      ohogu ngu g'ephe bụru
      iphe, ii-zopyabe l'okpa.^e”

³⁶ “O ya bụ; g'o doo Ízurelu mgburugburu ẹnya rengurengu lę Chileke mewaru Jizosu ono, unu kpöpyaberu l'oswebe ono g'ọ bụru Nnajiuphu bụru Kéreshi ọbu.”

³⁷ Noo ya; ephe nümae ya pho; meji tsukahụ phę. Ephe sụ Pyita waa ndu-isho-zi ndu ophuu: “Unwunna anyi; ?bụ gunu bẹ anyi e-me?”

³⁸ Pyita sụ phę: “G'izimanụ iphe-eji unu lwa unu azụ; g'unu lwapfu-ta Chileke; g'e gude ẹpha Jizosu, bụ Kéreshi mee unu baputizimu g'unu hakota l'ehu l'ehu gẹ Chileke agụarụ unu nvụ l'iphe-eji unu; unu a-nata iphe-oma ono, bụ iya bụ Unme-dụ-Nsọ. ³⁹ Liphe ono bẹ Chileke kwekwaru ukwe lę ya e-meru unu; meeru iya ụnwu unu; meeru iya iphe, bükpoo

^d 2:28 Gunaah Ebvü 16:8-11.   ^e 2:35 Gunaah Ebvü 110:1.

ndu nökwdadu enya mē iphe, bükpoo onye Nnajiuphu, bū Chileke anyi e-ku.”

⁴⁰Pyita pfuchaa nno bya epfukwaapho igwerigwe opfu ozo pfushia ya ike bya anmaaru phē ɔkwa sū: “Ophu g'unu dzoo onwunu l'ogbo-a, a-la l'iswi-a.” ⁴¹Oo ya bū; a dū igwerigwe nata ozi iya; e mee phē baputizimu. Mboku ono; iphe, rwuru ụnu nemadzú mgbo esaa l'umadzu ükporo iri bya ayíru lē ndu kwetawaru nū.

Umere ndu chiochi mbu

⁴²Iphe, ẹphe yeerupho ẹhu ememe bürü anodu abyajékpoeopho anúma iphe, ndu-isho-ozi ono ezi phē bya atúkoje nökobe g'unwune; atu mgbabé l'eri Nri Nnajiuphu waa l'epfu anu Chileke.

⁴³Iphe, bükpoo onyemonye tsüahaa ebvu. Ndu-isho-ozi ono nodu eme-shi igwerigwe iphe-ohumalenyá mē iphe, jiru enya, dugbaa biribiri.

⁴⁴Iphe, bükpoo ndu kwetarú kē Jizosu g'ephe ha tuko iphemiphe, ẹphe nweru tūa mgbabé. ⁴⁵Ephe reshikota ęku phē waa iphemiphe, ẹphe nweru enweru. Ephe woru iya keeru onyemonye gē mkpa haru onye.

⁴⁶Mboku-mboku; ẹphe atúko tüğba nanu je anodu l'eze-ulø Chileke. Ephe nodu atügbaje eri Nri Nnajiuphu l'unuphu l'unuphu phe; teme ẹphe nodu egudeje ẹhu-ütso waa obu iphóró eri iphe, bükpoo iphe, ẹphe eri eriri.

⁴⁷Ephe nodu ekelekjkpeephø Chileke. Ephe bürü ndu dū ndiphe mgburugburu l'obu. Nnajiuphu nodu eyekwaru phē ndu o dzotaru k'òphúú mboku-mboku.

Emeta onye eniyeni

3 ¹O be ujiku lanu; Pyita yee Jionu nodu eje l'eze-ulø Chileke l'okulu-ku eto k'eswe teke eepfije anu Chileke. ²O dūru nwoke, shi l'ephø bürü eniyeni, a pa je edobe l'önü-abata ophu eekuje “Onu-abata-ama-mma.” Nwoke ono be aapataje mboku-mboku bya edobe l'oguzo ono g'o rwoje ndu abahü l'eze-ulø Chileke ono arwo. ³O humaephø Pyita yee Jionu ęka ẹphe abata l'ime eze-ulø ono; o rwoahakwa phē pho iphe. ⁴Ephe tabé iya enya. A nonyaa; Pyita sū iya: “Lee anyi enya!” ⁵O leahaa phē enya dobesükwanu l'o dūru iphe, ẹphe abya iya anunu. ⁶Pyita sū: “Mu te enwekwa mkpola-ododo ozoo mkpola-ochaa; ole ophu mu nweru bę mu a-nu ngu. L'ephø Jizosu Kéreshi, onye Nazaretu; gbalihu jeahaa ije!” ⁷O lötä nwoke ono l'ekutara lo-lia ya eli. G'e jia epfua ɔkpa iya labo waa nkwo ɔkpa iya tetachaa ya. ⁸O pfulihu pfuru apfuru jeahaa ije. O tsoru phē bahü l'eze-ulø Chileke. O nodu apfuphe ete eswa ejephe etu Chileke ẹpha. ⁹O be teke onyemonye hümäru g'o jephø etu Chileke ẹpha; ¹⁰ephe hübchaa ya ama l'o onye-a, shi nodu “lē Onu-abata-ama-mma” eze-ulø Chileke arwo arwo-a. O dū phē biribiri teme o tufukwa phē pho ẹhu; mbu iphe ono, e meru iya ono.

Pyita asa opfu l'eze-ul Chileke

¹¹O be ḡe ndiphe h̄umaru ḡoogba etso Pyita yē Jionu l'ekameka; ẹphe ḡbaa mkpu bya anodu ele iya l'qnu-ul ophu eekuje "Onuzo Sólomonu." O dū phē okpobe biribiri. ¹²Pyita humaephō ndu ono ọ sū: "Unubé ndu Ízurelu; ?bū gunu meru ḡo gude iphe-a dū unu biribiri? ?Bū gunu meru ḡo gude unu nōdu ele anyi ḡo bū ike anyi bē anyi gude mee nwoke-a o jeahaa ije-a; ozoo l'qo kē ḡanyi bū-be ndu akwabé Chileke ùbvù? ¹³Q̄ kwa Chileke kē nna anyi oche phē; mbū Chileke ono, bū Chileke kē Ébirihamu; bya abūru Chileke kē Áyizaku; būru Chileke kē Jiékopu ono; o kwa iya bē gudewaa iphe-a, meru nū-a goshi ọdu-biribiri kē Nwa iya, bū Jizosu; mbū onye ono, unu kpuru nū ndu Romu bya ajikakwa iya phō l'iphu Payileti ono. Payileti ono-a gudehawaa ọkpoma iya sū lē ya a-ha iya kē mmanu. ¹⁴Unu jika onye ono, dū iche; tēme ọ būru onye pfuberekoto; bya abū-chiaru onye gburu ọchi bē unu s̄ru g'a haaru unu kē mmanu. ¹⁵Unu shi nno gbua onye gude ndzū. Obenu lē Chileke meru ḡo shi l'qnuwū teta dzurū ndzū ọzo, bū iya bū ọkpobe-opfu-a, anyi agba ekebe iya-a. ¹⁶Nwoke-a, unu h̄umaru-a tēme ọ būru onye unu maru-a bükwa ike kē Jizosu ono bē meru iya o wekōrohu; kēle anyi kweru l'ike dū l'ephā iya. Mbū; o kwa ekweta kē Jizosu bē meru nwoke-a, pfuru l'iphu unu g'unu ha-a o wekōrohu.

¹⁷"Sū-a; ụnwunna mu; mu maru-a l'unu lē ndu-isho unu meru Jizosu egube ono; kēle unu ta amadū. ¹⁸Chileke shi l'eka ono mee iphe, o pfuru l'qnu ndu mpfuchiru iya ḡephē ha teke ndiche sū lē Kéreshi obu e-je iphe-éhuka. ¹⁹Qo ya bū ḡizimanu lwa unu azu. Unu lwaphuta azu lwapfuta Chileke ḡo hufu iphe-eji unu. ²⁰Ḡehu-guu eshikwaphō l'eka Nnajuphu byaru unu. Ehu-guu ono a-bya mē o -ziépho Onye-Ndzota ono, ọ hotahawarū unu ono, bū iya bū Jizosu. ²¹Jizosu ono a-nodu l'imigwe jasū teke Chileke e-mephū iphemiphe azu ḡo būru k'òphúú, bū iphemiphe ono, Chileke shi l'qnu ndu mpfuchiru iya pfuaru anyi teke ndiche ono. ²²Mósisu pfukpokwaaru sūa: 'Nnajuphu, bū Chileke bē e-zí onye mpfuchiru iya ḡo ziru yébedua. Onye ono a-būru nwanna unu gđedegede. Unu a-númajé iphemiphe, o pfuru; mee ya ememe.' ²³Onye ata angabéduru onye mpfuchiru Chileke ono nchị bē aa-hofu l'echilabō ndibe Chileke mee ḡo laa l'iswi. ²⁴Iphe, bū ndu mpfuchiru Chileke ḡephē ha; e -shikpōo lē Sámelu je akpaa lē ndu ophu etso iya nū; ḡephē ha bē tükoru pfukota opfu iphe-a, eme nta-a. ²⁵Iphe ono, Chileke shi l'qnu ndu mpfuchiru iya sū l'oo-me ono bē bū unu bē o pfudoru iya; kēle ọo unu bū ụnwu ndiche, Chileke kweru ukwe-iphe teke ọ s̄ru Ébirihamu: 'Qo awa ngu bē ya e-shi gooru mgboko mgburugburu ọnū-ọma'. ²⁶Chileke yero onye ejeru iya ozi, bū Jizosu sū ḡo vuru uzzo byapfuta unu ḡo gooru unu ọnū-ọma, bū iya bū ḡo mee unu l'ehu l'ehu ḡunu ghaaru ejio-iphe ono, unu eme ono azu."

**Pyita asa opfu l'iphu
ndu-isho ndu Jiu**

4 ¹Ephe kpukwaduru-a opfu, ephe epfurudu ono l'onu; ndu-isho uke Chileke waa ndu Sadusii waa onye-isho ogbogu eze-ulo Chileke wuputa phē. ²Ehu nođu eghu phē eghu; kēle umatuzu ebo ono ezi iphe bya arakwa iya phō arara l'eshinu Jizosu tetaru dzuru ndzū bē ee-mechaa shi l'onwu teta dzuru ndzū. ³Ephe kpūta phē je atuchia kēle nchi jihuwaru. Ephe nođ jasū lē nchitabohu iya. ⁴Ole igwerigwe ndu nūmaru ozi, Pyita phē ziru woru onwophe ye Jizosu l'eka. Ndu ophu bū unwoke rwua iphe, dū g'unu nemadzu mgbo iri l'ebu l'umatuzu ukporo iri.

⁵O be lē nchitabohu iya ono; ndu-isho ndu Jiu waa ndu bū ogerenya phē waa ndu ezije ekemu bya edzukobē lē Jierúsalemu. ⁶Noo ya; Anasu, bū onye-isho ndu-isho uke Chileke nokwapho l'eka ono waa Kayafasu mēkpoo Jionu waa Aleguzanda; mēwaro iphe, būkpoorudu shigbaa l'eri ndu-isho uke Chileke nokotakpoephō l'eka ono. ⁷Ephe bya eworu ndu-isho-ozi ono bya edobe l'echi bya ajahaa phē ike onye ephe gude eme iphemiphe onoya; ozoo onye ziru phē iya nū.

⁸Unme Chileke ji Pyita ehu; o pfuahaa sū phē: "Unubē ndu-isho mē ndu bū ogerenya Ízurēlu. ⁹O doru anyi enya l'iphe, unu ekpe anyi ikpe iya ntanu-a bū k'iphe, dū ree, e meru onye nō lē mkpa, bū iya bū g'e gude mee nwoke-a g'o wekōrohu-a. ¹⁰Ole qo g'unubē ndu nō l'eka-a; mē iphe, bū ndu Ízurēlu mgburugburu makwaru l'q bū ike k'ephā Jizosu Kéreshi onye Nazaretu ono; bē nwoke-a gude wekōrohu pfūru l'iphu unu-a. Mbū Jizosu ono, unu kpopyaberu l'oswebe l'onwunu; obenu lē Chileke mecha-kwanaarū bya emee ya o shi l'onwu teta dzuru ndzū ozo ono. ¹¹Qo Jizosu ono bē e deru nkiya l'ekwo-opfu Chileke sū:

" 'Owaa bū mkpuma,
unubē ndu akpū ulō
jikaru, mechaarū bya
aburu mkpuma,
gude ulō.^f"

¹²O tō dudu onye ozo, adū ike adzota anyi gbahaa Jizosu Kéreshi kpoloko. Ebe q dükwa epha onye ozo lē mgboko-a mgburugburu, Chileke meru g'a maru; mbū epha, a-dū ike dzoo nemadzu gbahaa kē Jizosu ono nwékiya.

¹³Ephe nūmachaa gē Pyita yee Jionu asa kpaa kpaa; l'eka ephe bū nemadzu mmanu, abudu l'ephe nwuru ekwo; o ji phē enya. Enya gbarwua phē lē Pyita phē bū ndu ephe lē Jizosu shi aswije. ¹⁴Ophu ephe enweēdu onu opfu gē nwoke obu, e meru o wekōrohu obu pfukwarupho l'eka

ono-a.¹⁵ Ephe su Pyita phę g'ephe tıgbua lıfu l'ulo-ikpe ono g'ephe chıa idzu.¹⁶ Ephe su: “?Bukpoo gunu bę anyi e-me ndu-a? Iphe, bu Jierúsa-lemu mgburugburu madzuwaru nta-a l'ıo phę bę Chileke shi l'eka mee gę nwoke-a wekoroju. Ono bę a ta atıduru ego.”¹⁷ Iphe, anyi e-me g'ę te epfukashihę iya l'alı Jiu bukwa g'anyi yesıharu phę ebvu ike g'ephe te epfuehe kę nwoke ono ozo.”¹⁸ Ephe kua Pyita phę bya atuaru phę ekemu su g'ephe te ephotabaekwa ępha Jızosu; ęphu ęphe egudebaekwa ępha iya zia iphe l'edzudzu-oha ozobaa.

¹⁹ Pyita yęc Jıonu bya eyeeru phę önü su: “Unu ghanaa ya hata. ?Bu ole ka ree l'ıphu Chileke? ?Bu g'anyi nujeru Chileke opfu tıo g'anyi nujeru unu opfu? ²⁰ Kele anyi ta ayıkwa haa epfu iphe, anyi hımaru bya anı-makwapho lę nchı anyi.”²¹ Ephe bya anmashibaaru phę önüwı ike bya ahaa phę; ęphe lashıa. Ebe ę dıdu iphe, ęphe maru, ęphe a-gbabę ękpa nıa phę aphı; kele ndiphe ekele Chileke ekele k'iphe, meru nı; ²² opfu lę nwoke ono, e meru o wekoroju l'ızo, du biribiri ono noghataawarу ękporo apha labo.

Ndu kę Chileke epfu anı Chileke g'o mee g'ike du phę

²³ A haaępho Pyita phę; ęphe tıgbua jepfu ndu ęphe l'ęphe aswije je akokotaru phę iphemiphe ono, ndu-ishı uke Chileke waa ndu bu ęgerenya ono pfuru ono.²⁴ Ephe nıımachae ya phı; ęphe gude obu lanı kwata epfu anı Chileke su: “Nnajıuphu, bu iya bu Chileke, doberu igwe dobe alı dobe eze mini dobe iphe, bu l'ime iya.”²⁵ Gıbe onye gude ike Unme-du-Nsı mee onye-iche anyi, bu Dévidi; onye shi ejeru ngu ozi; o dee su:

“?Bu gunu kparı iphe,
ęhamoha gude
ęhu-eghu aba
hanyıhanyı?
?O nwuru ınwagha bę ndiphe
achi ejo idzu kę
mmanu?

²⁶ Ndu eze ndiphe nıdu
akwakobe k'ogu.
Ndu-ishı dzukobe g'ephe tsıo
Nnajıuphu ęgu;
mbu g'ephe tsıo Kéreshi
ogu.⁸

²⁷ O bu ękpobe-opfu l'ęphe dzukoru lę Jierúsa-lemu l'eka-a; mbu Herodu mę Pııchiosu Payıleti; mę ndu ęhodo mę ndu Izurelu; g'ephe tsıo ękpobe

Nwa ngu, bụ Jizosu, i hotaru ogo. ²⁸ Obenu l'iphe ono tukorù bụru g'ephe mee iphe, i chihawaru l'idzù l'o noo g'ee-me iya. ²⁹ Nta-a Nnajjuphu; lenaa egube ɔnwu, ephe anmashiru anyi. Oo ya bụ; yenu anyibe ndu ejeru ngu ozi ike l'ehu; g'anyi ta atsusjeshi ebvu ililekpoo k'epfu opfu ngu ono. ³⁰ Yetanụ eka mee ḡ ndu iphe eme wekoroju; teme g'anyi gude epha Jizosu, bụ Nwa ngu, dù nsø ono meshia iphe-ohumalenyà ozo, dugbaa biribiri."

³¹ Ephe pfuchaaru nü Chileke; eka ono, ephe n̄ ono nmakota jjijiji. Unme Chileke bya ejì phē əhu; ephe kwata ziahaa ozi-oma Chileke; ophu ndzù aguedu phē.

Agbaru mgba l'iphe; kè ndu kè Chileke

³² Töbudu iya bụ; ndu kweru l'ọ Jizosu bụ Nnajjuphu phē g'ephe ha tuko tugba bụru nanu. Obu phē bụru nanu. Ophu o dudu onye ophu asujekwadu l'iphe, o nweru bụ k'eka iya. Ephe tuko iphemiphe tugbabe gbaru mgba. ³³ Ndu-isho-ozi nodu asa iya l'edzudzu-oha g'o doo enya; lę Nnajjuphu, bụ Jizosu shiwaal l'ọnwu teta dzuru ndzù. Chileke kwatakpo emeru phē eze-iphe-oma, paru eka g'ephe ha. ³⁴ Iphe, bükpoo g'ephe ha h̄uma-dzuru iphe, mkpa iya duru phē. Ndu nweru alị; ozoo ulo reshia ya ³⁵ chitaru ndu-isho-ozi okpoga iya. A nodu ekejeru onyemonye okpoga obu ḡ mkpa onye ha.

³⁶ Noo g'ọ nwuru meru iphe, Jiósefu mekwarupho nkiya nno. Jiósefu ono bụ onye Lívayi; onye a nwuru lę Sayipurosu, ndu-isho-ozi ḡuru Banabasú, bụ iya bụ "onye anuje onye ozo ọkpoo-ikike." ³⁷ Yébedua woru alị, o nweru ree bya achiru okpoga iya nukota ndu-isho-ozi.

Ananayasu yele Safayira

5 ¹Noo ya; nwoke lanu, eekuje Ananayasu yele nyee ya, bụ Safayira bya erekwaapho alị phē. ²Ananayasu haphodo aswa alị ono dobe; nyee ya makwarupho. O bya ewotaru ndu-isho-ozi ụphodu iya. ³Noo ya; Pyiṭa sụ iya: "Ananayasu! ?Bụ ḡunu meru g'o gude i kwe ḡ Nsetanu bata ngu l'obu bya emee ngu g'i gbaarụ Unme-dụ-Nsø eregede; mbụ g'i kweta haphodo okpoga, i retaru l'alị ngu? ⁴Teke ono, i ti shidu ree alị ono; ?tọ bụdu nkengu? Teme i rechaa ya erere; ?tọ bụdu ngu b̄e okpoga iya dù l'eka; o bụru ngu maru iphe, dù ngu ree, i gege gude iya mee? ?Bụ ḡunu meru g'o gude i kwe g'egube iphe ono bata ngu l'obu? O tọ bükwa nemadzù b̄e i gbaru eregede obu; o kwa Chileke!" ⁵Anumá, Ananayasu anumá iya; o daa gbaragadaga nwụhu. Ndzù rwuta ndu n̄umaru iya nü. ⁶Unwo-korobyá wulihu bya akwaa ya akwa pata je elia.

⁷A n̄ephō iphe, ha g'awa eto nyee ya bata; ophu o madụ iphe, meru nü. ⁸Pyiṭa sụ iya: "?Bụwaa iphe, ḡu lę ji ngu retaru l'alị unu-a baa?"

O sụ iya: "Ee; l'ọ b̄uakwaa ya bụ ono."

⁹Pyita su iya: “?Bu gunu meru g'o gude gu le ji ngu chia idzù g'unu hua Unme Chileke ama? Lekwa ndu jeru eli ji ngu alwapho. Oo phè a-pafufukwa ngu phò.” ¹⁰Epfupfu, oopfu iya; o daa gwòrogodogò le mgboru ọkpa Pyita l'eka ono nwuhu. Unwokorobya ono batashia ọ nwuhuwaa; ephe pata iya je elikube ji iya. ¹¹Ndu Chiochi mgburugburu waa ndu ọzo, bu ndu nñumaru iphe ono wata anma pyaapyaapya.

Ndu-isho-ozzi kabaa emeshi iphe-ohumalenyaa

¹²Ndu-isho-ozzi meshiaru ndiphe igwerigwe iphe-ohumalenyaa, dugbaa birebiri l'echilabo phè l'eka ono. Ndu kweru kẹ Nnajiuphu g'ephe ha tuggba nanu ejeje anokobe l'eka lanu le Onu-uzo Sólomónu; l'ime eze-ulo Chileke. ¹³Ophu o dudu ndu ophu ayidu l'ogbo ono jeru atu ama k'etsoru phè; egudekpoqwaaro l'ephe bu ndu duru ndiphe le nsø. ¹⁴Ikpoti nemadzù byaçlaa bya ekweta kẹ Nnajiuphu; unwanyi me unwoke. ¹⁵Ephe gude k'iphe ono, ndu-isho-ozzi eme ono pashia ndu iphe, eme je edobe l'aguga gbororo; je enyebegbaa phè l'iphe, aazé azee me l'utute; g'oo-buru Pyita -ghatashia l'o mee phè ephe ewekorohu; mbu o -denyiduru phè eka; ononyo iya ahakporu phè nü rwua l'ehu. ¹⁶Ikpoti nemadzù, shi le mkpukpu le mkpukpu, nq-kubegbaa Jierúsalemu ntse gbakodzua patagbaaru phè ndibe phè, iphe eme waa ndu ọbvü eme. E mee phè ephe wekorohuchaa.

Aakpa ndu-isho-ozzi ẹhu ozokwa

¹⁷Onye-isho ndu-isho uke Chileke waa ndu etsoje iya nü, bu iya bu ndu gba l'ogbo ndu Sadusii tangirihu; jiaharu phè iji-onya. ¹⁸Ephe tutachaa ndu-isho-ozzi ono je achiru ye l'ulo-mkporo, oha nwe. ¹⁹O be l'enayashi; ojozi-imigwe shi l'eka Nnajiuphu bya aguhashia uto ulo mkporo ono bata je edufuta ndu-isho-ozzi ono bya asu phè: ²⁰“Unu je apfuru l'ime eze-ulo Chileke kokotaru ndiphe akò ndzù, shi l'eka Kéreshi.” ²¹Ndu-isho-ozzi ono kwe iya hm. O be l'utsu; ephe je anodu l'eze-ulo Chileke wata ezi iphe.

Noo ya; onye-isho ndu-isho uke Chileke waa ndu ye l'iya gba l'ogbo bya ekukoo ndu ogbo-ikpe ono g'ephe ha; mbu iphe, bu ndu-isho Izurelu; g'ephe nökobe chia ọkpobe idzu. Ephe zia g'e je atufuta ndu-isho-ozzi l'ulo mkporo kputa byapfuta phè. ²²Ndu e ziru jeshia; ophu ephe ahumaedu-phè l'ulo mkporo. Ephe Iwaphuta azu byapfuta ndu-ikpe ono bya asu phè: ²³Anyi jeshikwaaru; a tuchia ulo mkporo atuchi; gúa ya kpükpu-rukpu. Ndu nche nödugbakwaa nche l'önü-ulo mkporo ono. Anyi tñhaa uto; ophu o duedu onye anyi hñmaru l'ime iya. ²⁴Onye-isho ogbogu eze-ulo Chileke waa ndu-isho uke Chileke nñuma iphe ono; o tñfu phè ẹhu; ephe riähaa iphe, l'e-me nü. ²⁵Nwoke lanu gbabata bya asu: “?Unu maru-a l'unwoke-a, unu tñru mkporo-a be pfuakwaru l'ime eze-ulo Chileke ezi ndu no l'eka ono iphe.” ²⁶Onye-isho ndu ogbogu ono lñfu chita ndu

ogbogu je akpta ndu-isho-ozi ono kpta-phuta azu. Ophu ephe egudedu okpehu kpta phe; kele ephe atsu ebvu a -nonyaa ndiphe gude mkpuma tugbua phe.

²⁷Ephe kpta ndu-isho-ozi ono bya edobe l'iphu ndzuko ogbo-ikpe phe. Onye-isho ndu-isho uke Chileke jjahaa phe aji su: ²⁸"?Anyi ta anmanaru-a unu okwa su g'unu te egudehe epha nwoke ono ezi iphe? Unu gude iphe ono, unu ezi ono zigbabe Jierúsalému. Iphe, unu emekpoepho bu g'unu tukobe anyi ochi nwoke ono l'ishi."

²⁹Noo ya; Pyita yele ndu-isho-ozi ndu ophunapho yeeru phe onu su phe: "Q kwa iphe, Chileke suru g'anyi mee be anyi e-meje. Q to bukwa ophu nemadzu pfuru. ³⁰Chileke nna anyi oche phe; meru ge Jizosu shi l'onzwu teta dzundzu g'unu kpopyabechaa*ru* iya l'oswebe o nwuhu. ³¹Chileke wolia ya dobe l'ekutara iya mee ya Nnajioha waa Onye-Ndzota g'oo-shi l'eka ono goshi ndu Ízurulu uzo, ephe e-shi g'izimanu lwa phe azu; g'qo gwaru phe nvu l'iphe-eji phe. ³²Ono be anyi bu ekebe iya. Nokwapho ge Unme-du-Nso, ophu Chileke anuje onye emeje iphe, o pfuru bukwapho ekebe iya."

³³Ephe numae ya pho; mbu ndu-ikpe ono; ephe guru oku wua éhu; bya emeahaa g'ephe gbushia ndu-isho-ozi ono. ³⁴Onye lanu l'ime phe, epha iya bu Gameliyelu gbalihu wata eye onu. Gameliyelu ono yi l'ogbo ndu Fárisii; teme o bukwarupho onye eziye ekemu; bya aburu onye ndiphe eyeru nso. Q su g'a chita ndu-isho-ozi ono chifu etezi. ³⁵Ephe lufuepho; o su ndu-ikpe ono: "Mu su-a Ízurulu! Unu gebekwa! Unu kwabékwapho énya l'iphe, unu abya eme ndu-a. ³⁶Lunu maru l'o nwejehawaru teke nwoke, eeku Tiyudasu sujeru le ya bu onye ha shii. Ndu rwuru unu nemadzu tsoahaa ya. E gbua ya. Ndu ono, etso iya nu ono gbakashiju. Ogbo, o wataru laa. ³⁷E mechaa; o be teke a gujeru ogu-a; Jiudasu onye Gálili futakwa. Q chikotakwapho ndu ophu tsoru yebedua. E gbukwaa ya pho. Ndu ono, etsoje iya nu ono tuko gbakashiju. ³⁸Nokwa ge ke ndu-a bya-ru bya adu nta. Ge mu karu unu; unu ta adukwa iphe, unu e-me ndu-a. Unu pakwaru phe haa. Q -buru l'iphe-a, ephe achi idzu iya-a; ozoo iphe-a, ephe eme-a shi l'eka nemadzu be oo-lakwa-a. ³⁹Obenu l'o -shi Chileke l'eka be unu taa dukwa ike akposhi iphe, ephe eme. L'o -shi Chileke l'eka be unu e-mechakwaa huma l'oo Chileke ono l'onwiya be unu etso ogu." Ndu-ikpe ono mee iphe, Gameliyelu pfuru. ⁴⁰Ephe kua ndu-isho-ozi ono bya e chia phe iphe bya anmaaru phe okwa g'qo to dukwa mboku, ephe e-gudebaa epha Jizosu epfu opfu ozo; bya aparu phe haa. ⁴¹Ndu-isho-ozi ono shi l'iphu ndzuko ogbo-ikpe ono tugbua. Éhu nodu atso phe utso le Chileke guru phe le ndu du ree k'eje iphe-éhuka l'opfu éhu Jizosu. ⁴²Ophu ephe ahadzuru ezi iphe, l'eze-ulo Chileke me l'unuphu l'unuphu mboku-mboku arakwapho ozi-oma ono arara l'oo Jizosu bu Onye-Ndzota obu, Chileke kweru ukwe iya obu.

Aahota umatdu esaa g'ephe yeru ndu-isho-zi eka

6 ¹O be teke a nonyaaru; ndu etso uto Jizosu noodu aka shii eje; ndu Jiu, opfu-alii phē bu Giriku wata agu aphu ndu Jiu, ophu opfu-alii phē bu Hiburu. Iphe, kparu iya nu bu le mboku-mboku be oo bujero a -wata eke nri; a ta kpadu ishi unwanyi phē, ji phē anqedu. ²Ndu-isho-zi iri lebo ono bya ekua ndu etso uto Jizosu ono g'ephe ha bya asu phē: "O to dukwa ree g'anyi gude k'iphe, eeri l'onu haa ezi ozi Chileke. ³Qo ya bu unwunna; unu hota umadzu esaa lime unu; g'anyi ye phē opfu nri-a leka. Ndu ono a-buru ndu aama eka oma teme Unme-dū-Nso ji phē ehu; teme ephe buru ndu maru iphe. ⁴Anyibedua a-noduepho lepfu anu Chileke yele ezi ozi-oma ono."

⁵Ephe zukota gberegbegbemu l'iphe ono, ndu-isho-zi suru g'e mee ono. A bya ahota Sutivinu, bu nwoke, kweru ke Nnajuphu okpobe ekwe-kwe; teme Unme-dū-Nso jikwa iya phē ehu; bya ahontakwapho Filipi waa Porokorosu waa Nikenq waa Tayimoru waa Pamenasu; waa Nikolasu, onye Antiyoku, onye qhozo, mewaru onwiya onye Jiu. ⁶Ndu etso uto Jizosu ono bya eduta phē byapfuta ndu-isho-zi. Ephe bya abyabé phē eka; pfuru opfu ehu phē nu Chileke.

⁷A kabaa anuma opfu Chileke lekameka. Ndu etso uto Jizosu le Jierú-salemu kwatakpo aka shii eje. Igwerigwe ndu-uke Chileke bya ekweta ke Nnajuphu.

Eegude Sutivinu

⁸Sutivinu buru onye Chileke meru eze-iphe-oma bya aburu onye ike du k'ophu oomeje oke iphe-qhumaleny, dugbaa biribiri l'iphu ndiphe. ⁹Noo ya; o dudu ndu-ishi l'ulo-ndzuko ndu Jiu, shi buru ohu. Ndu ono shigbaa Sayirini waa Aleguzandirija waa Silisiya waa Eshiya. Töbüdü iya bu; ephe byapfuta Sutivinu ephe l'iya lipfuru ligoligoli. ¹⁰Ole Unme Chileke nñuru Sutivinu mma-miphe k'ophu abujeru teke o yeru onu; o to duedu onye amakwaduru iphe, oo-pfu. ¹¹Ephe je ebuta nemadzu ebuta g'ephe suje: "Anyi nñumaru eka oopfurushi Mósisu yele Chileke." ¹²Ephe gude egube ono kpalia ndiphe waa ndu buogeranya ndu Jiu waa ndu ezije ekemu. Ephe bya akpüta Sutivinu kpüjeru ndzuko ogbo-ikpe ndu Jiu. ¹³E je eduta ndu byaru bya agbaahaa ya ekebe su: "Nwoke-a ta adukwa teke o to nojudedu epfubyishi eze-uloo-a, du nsø-a waa ekemu Mósisu. ¹⁴Kele anyi nñumaru eka o suru le Jizosu-a, bu onye Nazaretu-a be e-mechaa lakashia eze-uloo-a; teme qobya agbanwekotachaa omelalí anyi, shi le Mósisu." ¹⁵Iphe, bükpo ndu ono, nokota l'ulo-ikpe ono tuko tabe Sutivinu enya l'iphu. Iphu iya noodu egbuepho nwijinwii g'iphu ojozi-imigwe.

Onu, Sutivinu eye

7 ¹Onye-ishi ndu-ishi uke Chileke jia Sutivinu su iya: "?Bu iphe, ndu-a pfuru-a bu iphe, meru nu?" ²Qo ya bu Sutivinu su phē: Ndibe anyi;

unu gebekwapho-o! Mu su-a; o Chileke ophu gbaru g'a tukoje kwabé iya úbvù meru g'onye-iche anyi, bu Ébirihamu húma iya. Teke ono bu lè Mesopotémiya bé Ébirihamu bukwadu; o toko ladu Haranu. ³Noo ya; Chileke su iya: "Gbeshi lufu l'alí unu-a; haa ndibe unu; lashia alí eka mu l'e-goshi ngu." ⁴O haa alí Kaludiya tugbia je eburu lè Haranu. Nna iya nwúhuepho; Chileke mee ya o bya eburu l'alí-a, unu bu ntanu-a. ⁵Ophu o dudu alí ono ophu Chileke nñru iya g'o nworu teke ono; mbukpoo me ntókpa lanu. Obenu lè Chileke pfuru iya su le ya a-nü iya ya g'o búru nkiya me k'ünwu nwawanwanwaranwa iya. Teke Chileke pfuru Ébirihamu iphe ono bé Ébirihamu teke anwutakwa nwa. ⁶Chileke sürü Ébirihamu: Awa ngu e-mechakwaa laa alí ndu ozo je abúru ohu; teme eemee phé aphu unu apha asugba ishi. ⁷Obenu lè ndu ono, ephe a-búru ohu phé ono be mu a-nmakwanu ikpe; e -mechaa ephe afuta l'alí ono bya abaaharú mu ejá l'eka-a. ⁸Noo ya; Chileke bya ekweta Ébirihamu ukwe-iphe bya edobe omelalí ebu úbvù g'o búru iphe-ohubama k'iphe ono, o kweru iya ukwe iya ono. Oo ya bu; Ébirihamu nwuta Áyizaku. Áyizaku noephó abalí esa-to; e bua ya úbvù. Nokwapho gé Áyizaku nwútaru Jiékopu búa ya úbvù; Jiékopu nwúshia ochochoroche anyi phé ephe n'iri l'ebó bushichaa phé úbvù.

⁹"Ochochoroche anyi phé gude jiji-nya ree Jiósefu ndu Ijiputu. Obenu lè Chileke no swiru Jiósefu rengurengu. ¹⁰Chileke dzókota iya l'iphe-éhu-ka iya g'o ha bya anu iya umere òma waa mmamiphe l'ibe onye eze ndu Ijiputu, bu iya bu Fero. Fero mee Jiósefu; o búru iya bu onye-ishi l'alí Iji-putu l'ophu; bya abukwarupho onye-ishi l'ókpoku ibe eze gedegede.

¹¹"A nonyaa ejø okpa nri bya l'alí Ijiputu mgburugburu me Kénanu. O búru eze iphe-éhuka. Ophu ochochoroche anyi phé ahúmaheduru nri, ephe e-ri. ¹²A nonyaa; Jiékopu núma le nri du le Ijiputu. O bya ezia ochochoroche anyi phé g'ephe jee. O búru ejeje k'ivuzo bu ono. ¹³O be le k'ebó Jiósefu mee g'ephe maru le ya bu nwanna phé; teme Fero shikwapho nno maru ndu unuphu Jiósefu. ¹⁴Oo ya bu; Jiósefu bya ezia ozi g'e je asu nna iya, bu Jiékopu g'o lwatashia Ijiputu; ephe le ndu okpoku phé mgburugburu; ndu tukoru du úkporo úmadzu éto l'umadzu iri l'ise. ¹⁵Oo ya bu; Jiékopu laa Ijiputu, bu iya bu eka yee ochochoroche anyi phé buru jasú ephe nwúshihu. ¹⁶E vutakota phé laa Shékemu je elia l'ilu, Ébirihamu gu-dehawaa okpoga zúta okpa-ipu Hamo lè Shékemu.

¹⁷"O betashiepho teke Chileke e-meru Ébirihamu iphe ono, o kweru iya ukwe iya ono; ndibe anyi, bu le Ijiputu yekwawaa onwophé iphe; kawa mebyikpoo shii. ¹⁸A nonyaa eze ozo, amaédu ké Jiósefu bya abúru ishi ndu Ijiputu. ¹⁹O gbaberu ndibe anyi ono eregede teme o watakwapho eme oche anyi phé aphu; k'ophu o túru phé ekemu su g'onye nwúru nwa òphúú tuphaje iya etupha; g'o to dzúshiru ndzú. ²⁰Noo teke a nwúru Mósisu bu ono. O búru eguru nwata, du ree l'iphu Chileke. E hee ya l'ime

ulo ɔnwa eto. ²¹O be teke a pataru iya je edobe gbado iya; nwa Fero ke nwanyi t̄ruruta iya bya eworu iya zua; o b̄ru nwa iya. ²²E zikota iya iphe, b̄ukpoo ekwo, aanwukpoo anwunwu le Ijiputu teke ono. O shi l̄eka ono b̄ru eze nemadz̄u l̄opfu ɔnu m̄e l̄iphe, eeme l̄eka.

²³“M̄osisu noephō ükporo apha labo; o rihaaa le ya e-je agbaphee ndu al̄i iya, bu iya bu ndu Ízurelu. ²⁴O h̄uma onye lanu l̄eka onye Ijiputu eme iya ej̄i. O jepfu iya je agbaaharu iya ɔdzori. O gude k̄iphe ono chigbuę-kwapho onye ke Ijiputu ono l̄eka ono; shi egube ono melata iya iphe, o meru onye Ízurelu ono. ²⁵O dobesükwanu le ndu nkiya a-maru le Chileke e-mechaa shita l̄eka iya mee ḡephe nweru onwoph̄; obenu l̄o to doduru ph̄ enya. ²⁶O be le nchitabohu iya; o h̄uma eka ondu Ízurelu labo alw̄ ɔgu bya ejeshia ḡo gbo phe; doshiaru ph̄ iphe, adaru ph̄ n̄u. O su ph̄: ‘Unu gebe! ?Unu ta amadu l̄unu bu ɻunwunna? ?Bu gunu meru iphe, unu ach̄o onwunu opfu?’ ²⁷Onye ophu ach̄o opfu nwufu M̄osisu su iya: ‘?Bu onye meru ngu onye-ishi; yee onye-ikpe anyi?’ ²⁸T̄o ?iimewaa ḡi gbua mu ḡi gburu onye Ijiputu ɻunyaphu-a? ²⁹M̄osisu n̄umaephō iphe ono; o ḡbafu l̄ali Ijiputu gbalaa je eburu l̄ali ndu Midianu. O nodu l̄eka ono nw̄uta ɻunwegirima labo.

³⁰“A noephō ükporo apha labo; M̄osisu h̄uma ojozi-imigwe l̄echieḡu, no l̄aguga úbvú Sayinayi. Ojozi ono no l̄oku, enwu l̄irwu. ³¹M̄osisu nodu ele iya enya; o du iya biribiri. O jekubeshie ya ph̄ ntse ge ya maru iphe, o bu; o n̄uma olu Nnajuphu l̄oku ono. Olu ono suru: ³²‘O kwa mu bu Chileke nna ngu oche ph̄, bu iya bu Chileke ke Ébirihamu; b̄ru Chileke ke Áyizaku; bya aburu Chileke ke Jiékopu.’ Ndz̄u guahaa M̄osisu; ophu o tuduru ama elebaa enya l̄eka ono. ³³O ya bu; Nnajuphu su iya: ‘Yefu akpokpa, i yeru l̄okpa; kele eka ono, i pfuru ono b̄ukwa ali, du n̄o. ³⁴Mu lewaru enya h̄uma egube aph̄, eeme ndibe mu l̄ali Ijiputu. Mu h̄umawaru iphe-ehuka, ephe eje; mu byatashia ge mu dz̄o phe. Ngwa; bya ge mu zia ngu ḡi je Ijiputu.’

³⁵“O b̄ukwaru-a M̄osisu-a, ndu Ízurelu jikaru su iya: ‘?Bu onye meru ngu onye-ishi; yee onye-ikpe anyi-a?’ be Chileke shi l̄eka ojozi-imigwe iya, M̄osisu h̄umaru l̄irwu, enwu phoophoophoo ph̄ hota; zia ya ḡo je abu-ru onye-ishi waa onye a-gbata ph̄ n̄u. ³⁶M̄osisu meshia iphe-ohumalenyā, dugbaa biribiri le Ijiputu bya eshi le Ijiputu ono dufuta ph̄. O bya eme-shikwaaph̄ iphe-ohumalenyā, dugbaa biribiri le Eze-enyimu-uswe waa l̄echieḡu charachara, e te budu ebubu, ephe noru ükporo apha labo. ³⁷O ya bu M̄osisu ono, suru ndu Ízurelu: ‘Chileke e-mechakwaa shi l̄echilab̄ unu zia onye mpfuchiru iya; ḡo ziru mb̄edua. O b̄ru yebedu be unu a-n̄umajeru olu’ ³⁸O b̄ru M̄osisu ono no-chiru enya Ízurelu teke ephe zakorū l̄úbvú Sayinayi l̄echieḡu, e te budu ebubu ph̄. O ya anaru ojozi-imigwe ono, byapfutaru iya l̄úbvú ono opfu epfurū ochochoroche anyi phe. O b̄ru iya shi l̄eka Chileke nata opfu ono, anu ndz̄u ono wolataru anyi.

³⁹ “Ole ndiche anyi phē nyiru iya nchị manu; bya ajika iya. O dù phē g'a su l'ephē laphuru azu le Ijiputu. ⁴⁰ Noo ya bụ; ephe su Eronu: ‘Doberu anyi agwa, e-vutajeru anyi ụzo; l'anyi ta amaedu iphe, meru Mosisu-a, dufutaru anyi le Ijiputu-a.’ ⁴¹ Noo teke ephe meru agwa, dù ḡe nwe-swi wata agwagwa. Ephe wata abo iphe ono, ephe meru l'onwophē ono. ⁴² Tōbudu iya bụ; Chileke wofu phē enya; haa phe; ephe gwaahaa kpokpode, no l'igwe, bụ iya bụ iphe, e deru l'ekwo ndu mpfuchiru Chileke; eka Chileke sru:

“Ndu Ízurelu! Ükporo apha
labo bę
unu gbushiru anu l'echiegu,
e budu ebubu
gude gwaa iphe.

Ebe o dùdu ophu unu gude
gwaa mbędua.

⁴³ ?Tōbudu ụlo-ekwa agwa
Moloku bę
unu vutaru bya evuta
kpokpode,
unu kpuru akpukpu
o dù ḡe k'agwa unu bụ
Refanu?

Iphe ono bụ iphe,
unu gude eka unu
meshia wata abarụ ejá.

Noo g'o gude mu je achịta
unu chighaa Babilonu.^h

⁴⁴ Ndiche anyi phē shi nweru ụlo-ekwa, ephe shi akpobije l'eka ephe jeberu l'echiegu ono, nemadzụ ebudu ebubu ono. O bụru ụlo-ekwa ono egoshi le Chileke swiru phē-a. E meru ụlo ọbu ḡe Chileke sru Mosisu g'e mee ya, bụ iya bụ egube iya ophu o goshiru iya. ⁴⁵ Ndiche anyi phē woru ụlo-ekwa ono ye ogbo ophu etso phē nü l'eka. E mecha; ogbo k'ono vuta iya tsoru Jioshuwa je anaa alị ndu ozo; mbụ alị, Chileke chishihawaru ndu bu iya nü l'onwiya. Ulo-ekwa ono nqo l'eka ono jasụ l'ogbo kę Dévidi. ⁴⁶ Dévidi bụru onye yele Chileke dù le ree. O su ḡe Chileke haa ḡe ya kpuaru iya ụlo; ụlo kę yebedu, bụ Chileke kę Jiékopu. ⁴⁷ O bụru Sólomón nu mechaarụ kpuaru Chileke ụlo ọbu.

⁴⁸ “Obenu le Chileke, bụ Okalibe-kangokotaru-nü te ebujedu l'ulo, nemadzụ kpuru l'eka, bụ iya bụ iphe, Azáya bụ onye mpfuchiru Chileke pfuru su:

- 49 “Igwe bụ aba-eze mu.
 Eliphe bürü okposhi,
 mu tukoberu ọkpa.
 ?Bụ ẹgube ụlo gụnu bẹ unu
 a-kpuru mu?
 ?Bụ ẹgube awe bẹ mu
 a-noduje atuta unme
 ọbu?
 50 ?Tobudu mbędua gude eka
 mu mee iphemiphe
 ono g'ọ ha?

51 “Unubę ndu ejø okpoma-a; unubę ndu-a, l'adagbu opfu Chileke lę nkuchi-a; unu kpọ-chiru obu kpọ-chia nchi g'unu ta anụma ozi Chileke. Teme unu nodu ajikaje Unme-dụ-Nsọ gẹ ndiche unu phę jikaru iya. 52? O dürü ndu mpfuchiru Chileke mę onye lanu, ndiche unu phę ata kpaduru ẹhu? Ndu ọphu Chileke ziru ozi bę ẹphe gbukotaru ebugbugu; mbụ ndu bụ phę rarụ iya arara teke ono sụ l'onye lanu ono, pfüberekoto kpoloko ono e-mechaa bya. O be nta-a ọ bya: unu deru iya ye; e eworu iya gbua. 53? O unu bę Chileke gbe l'eka ụnwu-ojozi-imigwe iya tịarụ ekemu iya; ebe unu angaduru ekemu ono nchi.”

A tugburu Sutivinu lę mkpuma

54 “Ndu ọgbo-ikpe ono nodu anụ opfu ono; ọ nodu ata phę eru lę nchi. Ephe nodu atagbaa kpookpookpo; l'eka ẹhu eghu phę eghu. 55 Ole Unme-dụ-Nsọ byaru ejị Sutivinu ẹhu. O palia ẹnya lee l'eli; bya ahụma ogbu-nwịinwii kę Chileke; hụmakwapho Jizosu l'eka ọ pfuru l'ekutara Chileke. 56 O sụ: Unu lekpodapho imigwe g'o gheru onu; Abụbu-Ndiphe pfuru l'ekutara Chileke!” 57 Ephe chishia mkpu swọ-chishia eka lę nchi. Ephe wulihu ubgo lanu je azugude iya; 58 kpụta iya kpufu l'ime mkpükpu; jeshia ya atugbu lę mkpuma. Ndu eje iya atugbu chịru uwe phę wụshiru nwoke, eekuje Sọlu. 59 A nodu atụ iya mkpuma ono; o kua Chileke sụ: “Nnajịuphu, bụ Jizosu; natakwa ndzụ mu!” 60 O gbushi ikpere chia mkpu sụ: “Nnajịuphu! Ta agukokwaru phę iphe-ejị-a, ẹphe eme mu-a!” O pfuchaan no; ike bvụ iya.

Sọlu akpa Chịochi ẹhu

8 1 A nodu egbu Sutivinu; Sọlu nodu ekwe l'ishi. Noo ya; e shi mbọku ono gedegede; a wata akpa Chịochi ẹhu lę Jierúsalemu kpashiahaa phę iya ike. A chikashikotachaa ndu ono, kweru nụ ono g'ephe hakota a -gụfukwa ndu-ishi-ozi. Ephe gbakashịhu dzuru alị Jiudiya waa alị Samériya. 2 Ndu Chileke dürü lę nsọ harụ bya akwaa ékwa Sutivinu pata iya je elia meebekpoephoh nkiya ree.

³Solu kukebekpoo éhu gę ya gbukaa Chiochi obu bya etsoru jepheahaa l'unuphu l'unuphu tsoru akpütagbaa ụnwanyi mę unwoke phęachi eye l'ulo mkporo.

Ozi-oma rwuru Samériya

⁴Oo ya bu; ndu ono, kweru nü ono, a chikashiru ephe dzuru ekameka ono nöodu eziépho ozi-oma kę Jizosu. ⁵Filipu jeshia mkpükpu Samériya je epfukashiaru ndu ęka ono kę Kéreshi. ⁶Ndu ęka ono nümaephō iphe, oopfu; bya ahümakwapho iphe, dę biribiri, oomeshi; ephe ngabékotaru iya nchị. ⁷Ephe hümäpho lę ndu ęhu ndu ono. Ephe hümakwapho lę ndu ibe ęhu phę nwühuru anwühu; mę ndu eniyeni dę igwerigwe; o mekötachaa phę; ephe wekorohu. ⁸Ęhu emereme dzuru mkpükpu ono.

⁹O dürü nwoke, epha iya bu Sayımonu, bu lę mkpükpu ono, anoduje eme ɔmamanshi. O nöodu emeje iphe, dęgaa ndu Samériya biribiri. O sụ l'o tó duedu onye ha g'oo ya. ¹⁰Mkpükpu ophu mgburugburu nöodu awüje gidigidi ejepfu iya; egirima mę ogerenya. Ephe sụ: "O kwa nwoke-a bu Eze Ike Chileke obu." ¹¹Nwoke ono shiwaas ụzenya meta ɔmamanshi k'ophu onyemonye tükorusu l'o bu ɔkpobe nemadzü. ¹²No iya; Filipu byaephō bya ezia phę ozi-oma kęle oo Chileke bu eze waa l'o Jizosu Kéreshi bu Onye-Ndzota; ephe kweta. E meshia phę baputizimu; ụnwanyi mę unwoke. ¹³Sayımonu l'onwiya kwetakwapho. E mekwaa ya phę baputizimu; o nöodu anoeephō Filipu ntse. O nöodu asajechaa ọnua saa nchị mę o-hümä oke iphe-ɔhumalenyaa, dęgaa biribiri, Filipu emegbaa.

¹⁴Ndu-isho-ozi nöodu lę Jierúsalemü nüma lę ndu Samériya natawaru opfu Chileke. Ephe zia Pyita yee Jionu g'ephe je ęka ono. ¹⁵Ephe byarwuta bya epfurū nü Chileke gę ndu ono, wowaru onwophe ye Jizosu l'ęka ono nata Unme-dę-Nso. ¹⁶Lę teke ono bę bükawadu l'epha Nnajuphu, bu Jizosu bę e meru phę baputizimu; ophu o tokodudu mę onye lanu natawaru Unme Chileke. ¹⁷Noo ya bu; Pyita yee Jionu bya ebyibe phę ęka; ephe nata Unme-dę-Nso ono.

¹⁸Sayımonu hümä l'ephe natarü Unme-dę-Nso ono gę ndu-isho-ozi ono byabəru phę ęka. O kwee Pyita yee Jionu okpoga ¹⁹sụ: "Unu menaa gę mu nweru egube ike ono g'oo-bujekwanuru onye mu byiberu ęka l'o-nata Unme-dę-Nso."

²⁰Pyita sụ iya: "Gę gụ l'okpoga ngu lakwaa l'iswi! ?I dobesu l'i-züta iphe, Chileke nüru kę mmanu azüta? ²¹I tị yíkwa l'ozia; kęle ɔkpoma ngu ta adudu ree l'iphu Chileke. ²²G'izimanu lwa ngu azü l'ejø oriri ngu ono. Rwo Chileke arwørwo g'a maru; ?ooguru ngu nvü l'iphe-eji ono, i shi arị ono? ²³Kele mu maru l'o enya-pfürupfuru jiru ngu ęhu; tème eme ejø-iphe kewaa ngu egbu."

²⁴Sayımonu sụ Pyita phę: "Jiko unu pfuru nü Chileke g'oo tó dę iphe ono, unu pfuru ono dürü ophu e-me mu nü."

²⁵No ya; Pyita waa Jiøunu kochaa akø iphe, Jizøsu meru bya ezichaa ozi-oma Chileke l'eka ono; ęphe laphushia azu le Jierúsalemu. Ęphe nođu ezi ozi-oma ono l'uzo le mkpukpu, du igwerigwe le Samériya ęka ęphe atügbu.

Filipu yee eze onye Itiyopiya

²⁶Ojodzi-imigwe shi l'eka Nnajuphu byapfuta Filipu bya asu iya: "Kwakobe jeshia ụzo ndohali. Kwaseru jasú g'i lufu le gbororo ono, shi le Jierúsalemu ghabua echięgu ęka e te budu ebubu jeshia Gaza ono." ²⁷Filipu kwakobe; ọ búru iya ejeye. O -rwuepho gbororo ono; ọ huma onye Itiyopiya, kwatakpoooru búru oke nemadzú, a haru aháhá. Ọ búru iya eletaru Kandesi, bu eze-nwanyi Itiyopiya enya l'okpoga iya. ²⁸O shi jee abarü Chileke ejá le Jierúsalemu. Ọ nođu l'ime ęgbo-inya iya ala unuphu. Ọ nođu agu opfu Chileke l'ekwo, Azáya onye mpfuchiru Chileke deru. ²⁹Unme Chileke su Filipu g'o jepfu ęgbo-inya ono je etsokube iya ntse ntse. ³⁰Filipu jekube iya bya anuma ęka oogu ękwo Azáya. Ọ su iya: "?O doru ngu enya; mbu iphe, iiggú?"

³¹Nwoke ono su iya: "?Denu g'oo-shi doo mu enya me ọ -dudu onye ziru mu iya nü?" Ọ su Filipu g'o nyibata bya g'ephe l'iya nođu l'ime ęgbo-inya ono. ³²Ękwo-opfu Chileke ęka oogu bu ęka Azáya deru su:

Onye ono du g'atürü,
a kpü eje ebugbu.
Ọ no nwadoo ge nwatürü,
eebushi ejí.
Ophu o pfuduru me akpuru
opfu lanu.

³³E meru iya iphe-iphere
ole ikpe, a nmaru iya
bę e mechaaru mebyia.
?Bu onye atükota ọnou g'awa
iya gbaru?
Kele a kpo-kwofuru ndzü
iya akpo-kwofu le
mgboko."ⁱ

³⁴Nwoke ono jia Filipu su: "Jiko kanürü mu. ?Bu onye bę onye mpfuchiru Chileke ono epfur? ?Oopfu opfu ęhu iya tọo oopfu opfu ęhu onye ozo?" ³⁵Filipu wata iya ezi iphe. O shiepho l'iphe ono, oogu ono wata iya ezi ozi-oma kę Jizøsu. ³⁶Ęphe jenyaa ęphe byarwuta ęka mini du. Nwoke ono su: "?Tobudu mini baa? ?Bu gunu kparu iphe, i tii medu mu baputizi-mu l'eka-a?"

ⁱ 8:33 Gunaaz Azá 53:7,8.

³⁷Filipu sụ iya: “I -gudewaa obu ngu g'o ha kweta bę ee-mekwa ngu-a baputizimu.”

O sụ iya: “Ee! Mu kwetakpowaru lę Jizosu Kéreshi bụ Nwa Chileke.”

³⁸Nwoke ono sụ g'onye anga ugbo-inya ono pfuru; o pfuru. Filipu yee nwoke onoya swiru bya atuko rwuba lę mini. Filipu mee ya baputizimu. ³⁹Ephe rwifufutaephō lę mini ono; Unme Nnajiuphu mee Filipu o phuhu; ophu nwoke ono ahümäeduru iya. Onye Itiyopiya ono tüğbua jeshia iphe, ojje; ehu nödö atso iya utschö l'uzo. ⁴⁰Eka a hümäru Filipu ozo búwaruro lę Azotosu. O pfukota opfu Chileke l'ekameka, o ghataru jasü o jerwua Siziariya.

Jizosu afuru Sölu l'uzo

9 ¹Sü-a; eshinu Sölu eyeshikwadüa ndu etso utschö Jizosu ebvu ike l'ee-gbushi phē; bya eseshi ike gę ya gbushia phē; o tüğbua jepfu onye-ishi ndu-ishi uke Chileke ²je asü iya g'o deru ekwo nü iya, ya e-goshije l'ulo-ndzukö ndu Jiu mę ya -rwua Damasükosu; g'oo-bürü ya -huma onye etso utschö nwoke onoya; ya atşa ya mkporo kpüta iya kpüru bya Jierúsalemü; ünwanyi mę unwoke phē.

³O jenyaa l'uzo Damasükosu ono; o nodu abyawaa ejerwu. A nonya liphór shiepho l'imigwe chaephō vaa chaphee ya mgburugbunu. ⁴O daa kpurumu mbü Sölu. O nüma olu-opfu, sürü iya: “Sölu! Sölu! ?Bü gunu meru iphe, iikpa mu ehu?”

5Sölu sụ iya: “?Bü onye bę i bü Nnajiuphu?”

Olu ono sụ iya: “O mu bü Jizosu; onye iikpa ehu-a. Oo-tsükwaru ngu mę i nodu agba okpa lę mpyipyi-oshi. ⁶Ehu wata iya anma anmanma. Onu küğbabechaa ya akügbabe. O sụ: “Nnajiuphu; ?bü gunu bę mu e-me.” Nnajiuphu sụ iya: “Gbëshi bahü l'ime mkpükpu eka aa-karü ngu iphe, ii-me.”

⁷O kpoo ndu ęphe lę Sölu swi opfu; kèle ęphe anü olu ono; ophu ęphe ahümaduru onye epfu iya nü. ⁸Sölu gbalihu bya asaa ęnya; ophu o phuhedu utschö. Ęphe gude iya l'eka duba l'ime Damasükosu. ⁹O nokota abalị eto ono; ophu o hümaduru utschö; ophu o riduru nri; ophu o ngüduru mini.

¹⁰O duru onye etsoje Jizosu, bu lę Damasükosu, ępha iya bü Ananayasusu. Nnajiuphu byapfuta iya l'ophulunya bya asü iya: “Ananayasu!” O za iya: “Owe Nnajiuphu!”

¹¹O sụ iya: “Kwakobe jeshia l'uzo, eekuje Uzo-pfuru-nhamünha. I -rwua l'ulo Jiudasus; g'i jia aji onye Tasosu, ępha iya bü Sölu. O no l'eka ono epfu anü Chileke; ¹²bya ahümakwapho nwoke, ępha iya bü Ananayasusu l'ophulunya eka o byaru abyabę iya eka l'ishi mee ya g'o phüahaa utschö.”

¹³Ananayasu sụ: “Nnajiuphu! A dükawaa igwerigwe pfuaru mu opfu nwoke-a; pfukotaru mu ejo-iphe, o meru ndu duru ngu nsö lę Jierúsalemü. ¹⁴A sürü l'onye-ishi uke Chileke ziru iya g'o bya akpütakota onyemonye, sukpooru l'oo ngu bü Nnajiuphu iya.”

¹⁵Nnajuphu su iya: "Jerø! Kéle oó mu hotaru iya g'o jeeru mu ozi; g'oomee gé ndu abüdu ndu Jiu mé ndu-isho phé mëkpoo ndu ízurélu maru onye mu bù. ¹⁶Mu e-goshi iya iphe-éhuka, oo-jekota lé k'iswi éhu mu ono."

¹⁷Noo ya; Ananayasu jeshinaa. O jerwua bya abahú l'ulo obu; bya abyabé Sòlu éka su iya: "Nwanna mu Sòlu! Nnajuphu, bù Jizosu l'onwiya sürü gé mu bya. Oo Jizosu ono bù onye goshiru ngu onwiya l'uzo teke iibya éka-a. O sürü gé mu bya emee ngu g'i phüahaa üz ozo; waa g'i nata Unme-dù-Nso." ¹⁸Teke ono teke ono; iphe, dù g'akpanyaka shi Sòlu l'enya dafù; o phüahaa üz ozo. O gbalihu; e mee ya batutizimu. ¹⁹O gbé teke ono bya eria nri; ike dù iya.

Sòlu epfu opfu Chileke lé Damasukosu

Yee ndu etso üz Jizosu noó ujiku olehole le Damasukosu. ²⁰O jegbabé ulo-ndzukò ndu Jiu je awata ezi le Jizosu bù Nwa Chileke.

²¹O tufu ndu númaru iya nü éhu. Ephe su: "?Tó búnaa nwoke-a bë bù onye-a, shi egbushi ndu eeku épha-a le Jierúsalemu-a? Iphe, o byadoru éka-a bükwa gé ya bya akpütachaa phé chijeru ndu-isho uke Chileke."

²²Sòlu nöodu akaépho epfu opfu Chileke epfushi iya ike; egoshi l'oo Jizosu, bù Kéreshi obu; bya eyechaaru phé iphe, meru g'o gude o dù nno l'enya iya l'enya iya k'ophu ndu Jiu, no le Damasukosu enwehèdu onu opfu.

²³A nöephö ujiku olehole; ndu Jiu nökobe chia idzù egbu Sòlu. ²⁴Obe-nu l'a byaru agbaarù iya ama l'eemeakwaa g'e gbua ya. A nöodu anoduje eche nche eswe l'enyaishi l'önü-ogozo, eeshije bahú l'ime mkpükpu ono g'eeme húma Sòlu gbua. ²⁵O be l'enyaishi; ndu önyà iya paru iya ye le nkata, a tñru eri pyoo l'uzo l'igbulò, e gude kpuphe mkpükpu ono mgbu-rugburu pazeta iya; o rwua ali.

Sòlu alwa azu le Jierúsalemu

²⁶Sòlu tñgbua bya ejerwua Jierúsalemu bya ejeshia gé ya jepfu ndu etso üz Jizosu. Ndzù tuko gúahaa phé; kéle ephe te ekwedù l'oo búwaa onye etso üz Jizosu. ²⁷Oo ya bù; Banabasú yeru iya éka duru iya jepfu ndu-isho-zi bya akóoru phé akó gé Sòlu gude húma Nnajuphu l'uzo; kó-kwaaru phé phó gé Nnajuphu l'onwiya gude pfuru yeru Sòlu. O tñaru phé onu gé Sòlu gude pfushiahaa kë Jizosu ike le Damasukosu.

²⁸Tobudu iya bù; ndu-isho-zi kwe g'o jeje g'o dù iya le Jierúsalemu. O tsokwarúpho Jierúsalemu epfushi iya ike l'oo Jizosu ziru iya gé ya pfu iya l'iswi éhu iya. ²⁹Yele ndu Jiu, epfu opfu Giriku nöodu anoduje atu igoligoli. A nonyaa; ephe meahaa g'ephe gbua ya. ³⁰A nonyaa ünwunna núma iya; ephe duru Sòlu jerwua Sizariya; je eyeru iya éka o jeshia Tasosu.

³¹O bñeru iya phó bù le nchí adú Chìochi doo kë nwa teke ono, bù iya bù ndu ophu nökota le Jiudiya mé Gálili mé Samériya. Chìochi nöodu

apalihu aka eshihu ike eje. Ephe nodu eme uche Chileke. Unme-du-Nso nodu eyekwaru phē nemadzū k'ophu obu ka phē eshihu ike.

Pyita eje Lida waa Jiopa

³² Pyita tsoru ekameka jegbabę. O be ujiku lanu; o jeshia ge yele ndu du nsø, bu le Lida kwee. ³³ O rwua l'eka ono; o huma nwoke, epa iya bu Iniyasu, iphe lönwushiru ibe lanu k'ophu o dabyiru l'iphe, aazeje azee nowaa apha esato; ophu o gbeshijeduru agbeshi. ³⁴ Pyita kua ya: "Iniyasu! Gbeshi le Jizosu mewaru; i wekorohu. Gbalihu phu-lita iphe, ij zeje azee." ³⁵ Ndu bukota le Lida waa le Sharönü huma l'o wekorohuwatu tsoru ejephē; ephe kweta bya eworu onwophē yee Nnajuphu l'eka.

³⁶ Le Jiopa be o duru nwanyi lanu, bu onye kē Kéreshi. Nwanyi ono anoduje eme ree tekenteke; teme o nodu anoduje emeru ndu adudu g'o du phē iphe-oma. Ephe iya bu Tabita, bu iya bu Dokasu l'opfu Giriku; ozoo umoro-enyimu. ³⁷ A nonyaepho teke ono; iphe meahaa ya. O nwuhu. A bya awuebe odzu ono ehu bya aparu iya nyihu ulo-eli je enyebe. ³⁸ Noo ya; ndu etso izzo Jizosu, bu le Jiopa nūma le Pyita no le Lida, nokwaa ntse le Jiopa ono. Töbudu iya bu; ephe zia umadzu labo g'ephe je ekua Pyita g'o bya egwegwa. ³⁹ Pyita kwakobeeopho tsoru phē. O rwua; e duru iya nyihu ulo-eli ono. Unwanyi, ji phē anqedu do-phee ya mgburugburu tuko aara ekwa egoshigbaa ya uwe, Dokasu kwashiru teke o no ndzū. ⁴⁰ Pyita chishikota phē l'eka ono bya egbushi ikpere bya epfuru nū Chileke. O bya aghaa enya lee odzu ono bya asu: "Tabita! Teta dzuru ndzū!" O saa enya. O humaepho Pyita; o gbalihu nodu anqo. ⁴¹ Pyita bya alqata iya l'eka yeru iya eka; o pfuru apfuru. Pyita bya ekua Chiochi l'ophu waa uwanyi ono, ji phē ta anqedu ono; bya eduru Tabita nū phē g'o tetawaru dzuru ndzū-a. ⁴² E pfudzuru iya le Jiopa. A du igwerigwe woru onwophē ye Nnajuphu l'eka. ⁴³ Pyita buru l'ulo Sayimoru noo qdu le Jiopa. Sayimoru ono bu onye eseje akanya l'akpo-anu.

Pyita eje ibe Konelusu

10 ¹ O duru nwoke lanu, bu le Sizariya. Nwoke obu aza Konelusu. O bu onye-ishi ndu ojogu ndu Romu. Ndu o bu ishi phē bu ndu ojogu ukporo ise le "Ogbo ojogu ndu Itali." ² Konelusu bu onye akwabeje Chileke übvù. Yē ndibe iya g'ephe ha nodu atsu Chileke ebvu. Ndu Jiu, enwedu iphe be oonujekpoo iphe shii; teme o nodu epfije anu Chileke tekenteke. ³ O be ujiku lanu; g'enyanwu swifuwari l'ishi; o humakpoo ojozi-imigwe, shi l'eka Chileke rengurengu l'ophulenya g'o bataru bya ekua ya su iya: "Konelusu!"

⁴ O gude ndzū-agugu lee ojozi-imigwe ono enya; bya asu iya: "Owe-e! ?Bukwa ole Nnajuphu?"

Ojozi-imigwe ono su iya: "Chileke nūmawaru epfupfu iipfuye anu iya bya anataakwapho iphe-oma ono, iimeje ono. Chileke nyatawaru ngu.

⁵Haru unwoke zia g'ephe je Jiopa je ekua nwoke lanu, epha iya bu Sayimunu; onye epha iya bukwapho Pyita. ⁶O byaru abyabya. O no l'ulo nwoke ono, eekuje Sayimunu ono, bu l'aguga eze-enyimu bya abukwarupho onye eseje akanya l'akpo-anu.” ⁷Ojozi-imigwe ono, shi epfu eyeru Konelusu ono tugguepho; o kua unwokoro iya umadzu labo bya eyeru phē onye ojogu lanu; Chileke dudu le nso, yi le ndu anō-kubeje Konelusu ntse ejeru iya ozi. ⁸O bya akochaaru phē iphe, meru nu; o zia phē g'ephe jeshia Jiopa. Ephe tuggua jeshia.

⁹O rwua nchitabohu iya ge ndu-ozzi ono abyawaa erwu Jiopa; Pyita nyihu eli ulo, du baswaa lechi eswe; jeshia epfurū nu Chileke. ¹⁰A nonyaa egū guahaa ya. O du iya g'a su le ya riwaru nri. Nri shikwaduru l'oku. Noo ya; o gbē du g'o bu mgbenya zinwutaru iya enya. ¹¹O huma g'imigwe gheru onu; huma iphe, shi l'igwe alwa l'alij; iphe, du g'ekwa ocha, ha shii, e setachaaru eka lishi-ishi iya uto eno gude ewozeta l'alij. ¹²Lime ekwa ono be o to dudu egube anu, nweru okpa eno, du le mgboko-a adudu iya nu. Ebe o dudu egube anu, akpu wuruwuru adudu iya nu. Ebe o dudu egube enu, ephe l'eli adudu iya nu. ¹³O numaa olu, suru iya: “Gbeshi Pyita! Gbua ria!”

¹⁴Pyita su: “Mu tee rikwa Nnajiuphu! Mu teke eriswekwa iphe, ta agbaduru k'ophu ee-ri iya; ozoo iphe, aaso nso.” ¹⁵Olu ono sükwa iya k'ugbo əbo: “Ta adukwa teke iisubaa l'iphe, Chileke suru g'a ta soshi nsu be aaso nso.” ¹⁶Iphe ono mee nno ugbo eto. E mecha; e wolia ya woba l'imigwe.

¹⁷Pyita riahaa iphe, ophulenya pho bu; o tuju iya ehu. Teke ono be ndu Konelusu ziru ozi chotawaru ulo Sayimunu jewaa je apfuru l'onu-abata.

¹⁸Ephe kua oku bya ajia su: “?O dudu onye byaru abyabya, bu l'eka-a, epha iya bu Sayimunu Pyita?”

¹⁹Pyita nodu arıkwadua iphe, ophulenya pho bu. Unme Chileke su iya: “Gebekwa! O dukwaru umadzu eto, no l'eka-a, achø ngu nu. ²⁰Gbalihu nyizeta je etsoekwaru phē pho; te ejekpokwaa anmagbubé; kele o kwa mbédúa ziru g'ephe bya.” ²¹Pyita nyizeta je asu phē: “Oo mbédúa be unu achø obu. ?Unu byaru gunu?”

²²Ephe su iya: “O kwa Konelusu, bu onye-ishi ndu ojogu ndu Romu be ziru anyi g'anyi bya. O bu onye obu oma; teme o bürü onye Chileke dudu le nso. O bu onye ndu Jiu eyeru nso shingushingu. Ojozi-imigwe suru iya g'o zia g'i bya l'ulo iya g'oo-numa iphe, ii-pfu.” ²³Pyita bya eduta phē; ephe je akwaa akwakwa.

O be le nchitabohu iya; o gbeshi tsoru phē. Unwunna, bu le Jiopa hakwarupho tsoru iya. ²⁴O be le nchitabohu mboku ono; ephe jerwua Sizariya, bu eka Konelusu yee abubu iya g'ephe ha me ndu onyà iya phē, o ziru g'ephe bya no echeru iya. ²⁵Pyita bahushia l'ulo; Konelusu gbapfu iya je adaa kpurumu l'iphu iya abarü iya ejá. ²⁶Pyita kpulia Konelusu

sü iya: "Gbeshi agbeshi lę mu bụ-a nemadzụ mmanu g'i bụ ono." ²⁷Pyita yele Kōnelusu bōkwaseru uja jasuru ẹphe bahụ l'ime ụlo Kōnelusu. Ẹphe je ahụma ikpoto ọha, dörü iya nụ. ²⁸O sü phe: "Unu maanarụ-a l'onwu-nu rengurengu l'o dụ lę nsọ l'omelalị anyiibe ndu Jiu kę g'onye Jiu kpapfu onye abudu onye Jiu; ọzoo g'o dürü iphe, yee onye abudu onye Jiu anodu emegbaa. Ole Chileke goshiru mu sü g'o to dukwa onye mu a-soje nsọ; ọphu ọ dukwa onye mu a-suże l'o to gbadürü k'ọphu mu e-deniyi iya eka. ²⁹O bürü iphe ono meru g'o gude ọphu mu ejekpôdaru rọ akpa ishi iphe, eekuru mu. Mu tsoerupho ndu unu ziru g'ephe bya ekua mu. Sü-a; iphe, mu aji nta-a bụ: ?unu ekuru mu gụnụ?"

³⁰Kōnelusu sü: "Egube nta-a nwaraswaphuru, bụ iya bụ l'okuloku k'eto k'eswe egube-a bẹ mu nọ epfu anụ Chileke l'ulo mu. No iya; mu bya ele enya; onye yero uwe, egbu nwiinwii pfuwaru mu l'iphu. ³¹O sü mu: Kōnelusu! 'Chileke nümaakwaru epfupfu, iiipfu anụ iya; nyatakwaapho iphe-ọma, iimeje. ³²Gẹ mu zia nemadzụ g'e je ekua onye ẹpha iya bụ Sayımonu; teme ẹpha iya bükwarupho Pyita. O byaru abyabya. O nọ l'ulo Sayımonu onye akanya akpo-anụ, bu l'agugà eze-enyim.' ³³Tobudu iya bụ; mu ziékwapho nemadzụ teke ono teke ono g'a bya ekua ngu. I me-kwaa ree g'i byaru-a. Nta bẹ anyi nökotaakwaa l'iphu Chileke anga g'anyi nüma iphe, Chileke a-sü ngu g'i pfuaru anyi."

Onu, Pyita eyeru Kōnelusu

³⁴Noo ya bụ; Pyita wata eye onu. O sü: "Nta bẹ o dowarụ mu ẹnya lę Chileke ta akpochadu mkpocha. ³⁵O to pfudu kélé nemadzụ shi l'alị ọphuu; ọzoo l'o shi l'alị ọphuu. Iphe, bükpoo onye atsụ iya ebvu; teme o nodu emeje iphe-ọma bẹ ọ nabatawaru. ³⁶Sü-a; Chileke ziru ndu Izurelu ozi bya eshi l'eka Jizosu Kéreshi zia phe ozi-ọma k'ehu-guu. O bürü Kéreshi ono, bụ iya bụ Nnajiuphu onyemonye. ³⁷Unu mawaru iphe, watarụ ememe lę Gálili jasụ o mekötä lę Jiudiya mgburugburu gę Jionu rachaaru k'eme baptizimu arara. ³⁸Unu nüma waru kę Jizosu, bụ onye Nazaretu; gę Chileke meru Unme-dụ-Nsọ ji iya ehụ bya emee ike dụ iya k'ọphu ọ tukoru ekameka jephée nodu eme iphe, dụ ree; atoje onyemonye l'egbu, Nsetanu keru iya; kélé Chileke swiru iya. ³⁹Anyịbedua gudekpo ẹnya anyi hụma iphe, Jizosu meru l'alị ndu Jiu waa Jierúsalemu. Ndu Jiu woru iya kpopyabe l'oswebe; ọ nwụhu. ⁴⁰Ole Chileke meru o shi l'ọnwu teta dzụru ndzụ g'o nochhaaru ujiku eto l'ilu; bya emee o goshi onwiya lę ya dzụ ndzụ. ⁴¹Ophu ọ budedu onyemonye bẹ hụmaru iya nụ. O buepho anyịbedua, l'atụ onu iya-a, bụ ndu Chileke hoṭtaru-a bẹ hụmaru iya nụ. Anyi l'iya nökporu ria nri ngua iphe, aangụ angụngu gę Chileke mechaaru o shi l'ọnwu teta dzụru ndzụ. ⁴²O zia anyi sü g'anyi zikashiaru onyemonye ozi-ọma ono. Sü g'anyi saarụ iya ndiphe l'o bụ iya bẹ Chileke meru onye e-kpe ndu dzụ ndzụ mę ndu nwụhuru anwụhuru ikpe. ⁴³Ndu mpfuchiru

Chileke g'ephe hakota pfuru opfu iya. Ephe suru l'onyemonye, kwetaru nkiya be Chileke a-guru nvu l'iphe-eji iya."

Chileke anu ndu abudu ndu Jiu Unme-du-Nso

⁴⁴Pyita kpukwaduru-a opfu l'onu; Unme-du-Nso bya ejikotaephō ndu anu opfu ono ehu. ⁴⁵O du ndu Jiu ono, etso uzo Kéreshi ono; mbu ndu ono, ephe le Pyita shi le Jiopa swiru ono biribiri le Chileke nukwarupho ndu abudu ndu Jiu Unme-du-Nso. ⁴⁶Kele ephe numaru eka ephe epfugbaa l'olu Unme-du-Nso; bya aja Chileke ajaja. Pyita su: ⁴⁷"Eshinu ndu-a natawaru Unme-du-Nso g'anyi nataru-a; ?buhunu gunu ozo akposhi g'e te eme phē baputizimu?" ⁴⁸O su g'e gude epha Jizoṣu, bu Kéreshi meshia phē baputizimu. E mecha; ephe rwuo ya g'ephe l'iya nodu nwujiku ole mole.

Iphe, meru le Sizariya

11 ¹Ndu-isho-zi me ụnwunna, no le Jiudiya mgburugburu nūma le ndu abudu ndu Jiu nataru opfu Chileke. ²Pyita laphuephō azu le Jierúsalemu; ndu Jiu wata iya ata ụta. ³Ephe su iya: "?Bu gunu meru iphe, i jeru ibe ndu e te buduru úbvù gē gu l'ephe rigba nri?" ⁴Pyita shiepho l'ishi kokotaru phē iphe, meru nu g'o hakota nanu nanu. Su phē l'iphe, kparu iya nu bu le-a:

⁵"Mu no le Jiopa. Mu nodu epfu anu Chileke. A nonyaa o gbē du g'o bu mgbenya zinwutaru mu enya. Mu phahaa ophilene. Mu huma iphe, du g'ekwa, ha ọsa, e setaru l'ishi-ishi iya uzo eno; shi l'imigwe apazeta l'alí. Ekwa ono byarwutae mu pho ntse; o pfuru. ⁶Mu bya elerweta iya enya. Mu huma iphe, bükpo anu, nweru ọkpa eno mēkpoo anu-egbudu; mēkpoo iphe, bu anu, akpụ akpukpu; mēkpoo iphe, bu enu, ephe l'eli. ⁷Mu nūma olu, suru mu: 'Pyita; gbalihu gbua ria!' ⁸Mu su iya: Nnajjuphu; mu tee rikwa! Iphe, adudu k'eriri ozoo iphe, aaso nsø teke ekpuswekwaa mu onu. ⁹Olu-opfu ono, shi l'imigwe ono sükwa mu: 'Ta adukwa teke iisubaa l'iphe, Chileke suru g'a ta asoshi nsø be aasø nsø.' ¹⁰Iphe ono mee nno mgbo ẹto. E mecha e wolikota iya woba l'imigwe. ¹¹Teke ono kwapho be ụmadzu ẹto, shi Sizariya, e ziru g'ephe bya ekua mu byarwutawaru l'ulo, mu bu.

¹²"Unme Chileke su mu gē mu tsoekwaru phē pho; gē mu te ejekwa anmagbube. Ụnwunna-a, no l'eka-a ephe n'ishii tsoru mu jeshia Sizariya ọbu. Anyi rwua bya atuko bahu l'ulo Kōnelusu. ¹³Kōnelusu kōoru anyi le ya humaru ojozi-imigwe, pfuru l'ime ulo iya; ojozi ono su iya g'o zia nemadzụ g'e je ekuaru iya Sayimunu, onye epha iya bükwapho Pyita. ¹⁴O bụru iya e-pfuru ngu opfu, Chileke e-gude dzoo gule ndibe ngu. ¹⁵No iya; mu bya abyarwuta bya awataephō epfu opfu; Unme-du-Nso bya ejị phē ẹhu egube ono, o jiru anyi le mbu ono. ¹⁶Mu nyata le Nnajjuphu suru le Jionu gude mini mee baputizimu; ọle unubedua be ee-gude Unme-du-Nso

mee ya. ¹⁷O doru enya le Chileke nñuru ndu abudu ndu Jiu ono iphe, o nñuru anyibe ndu kweru ke Nnajjuphu anyi, bu Jizosu Kéreshi. ?Bu onye bë mu bu k'akpôshi iphe, Chileke eme?”

¹⁸Noo ya; ephe nñumachae ya pho; ephe tabuhu Pyita ùta bya awata ekele Chileke su: “Oo ya bu le Chileke hakwarupho ndu abudu ndu Jiu izzo g'izimanu lwa phë azu g'ephe gbanwee umere nata ndzù òphúú.”

Eedobe Chiochi le Antiyoku

¹⁹Ndu a chikashiru le mkpamehu, a kparu ndu Chiochi g'e gburu Sutivinu gbakashihu tsoru Fonishiya me Sayipurosu; mëkpo Antiyoku. O buerupho ndu Jiu kpñrumu bë ephe ezi ozi-oma ono teke ono. ²⁰Ole ndu Chiochi ono; ndu ophu shi Sayipurosu waa Sayirini tñgburu jeshia Antiyoku je arakashiaru ndu abudu ndu Jiu, bugbaa l'eka ono ozi-oma ke Nnajjuphu, bu Jizosu. ²¹Chileke yero phë eka; a du igwerigwe kweta; bya eworu onwophe yee Nnajjuphu l'eka.

²²E pfukashia k'ekwekwe ono k'ophu o rwuru Chiochi Jierúsalemu le nñchi. Ephe su ge Banabasu jeshia Antiyoku. ²³O jerwua je ahuma egube eze-iphe-oma, Chileke emeru ndu ono. Ehu tsøahaa ya uteso. O su phë g'ephe gudekpœkwapho uche phë g'oha noshia ike l'ire-lanu noodusoru Nnajjuphu. ²⁴Kele Banabasu ono bu okpobe nemadzu; Unme-du-Nso ji iya ehu; teme o gude obu iya g'o ha kweta ke Chileke. Oo ya bu; e mee ndu du igwerigwe wogbaru onwophe yee Nnajjuphu l'eka.

²⁵E mecha; Banabasu tñgbua jeshia achø Solu le Tasosu. ²⁶O huma iya bya eduta iya byatashia Antiyoku. Ephenebo nñoo mgbarapha l'eka ono; ephe le ndu Chiochi. Ephe zikota ikpoto nemadzu ozi-oma ono. O bñru le Antiyoku ono bë e vuchaa izzo kua ndu etso izzo Jizosu ndu ke Kéreshi.

²⁷Lé teke ono bë o dñru ndu mpfuchiru Chileke, shi le Jierúsalemu bya Antiyoku. ²⁸Onye lanu bë epha iya bu Agabosu. Agabosu gbalihu gude ike Unme Chileke su l'oke okpa-nri abyakwa adudu le mgboko mgburu-gburu. Oke okpa-nri ono mechaarü du ge Kulodiyosu bu eze nnajjoha ali ono. ²⁹Ndu ke Kéreshi ono chia idzù su g'onyemonye tñua iphe g'ike beru iya g'e wolaaru unwunna ophu bu le Jiudiya. ³⁰Ephe mee ya nno. E woru iphe obu, a tutaru obu nñ Banabasu yee Solu; ephe wolaaru ndu e meru ògerenya le Chiochi Jiudiya.

Eegbu Jiemusu bya atu Pyita mkporo

12 ¹O bñru teke ono bë eze, bu Herodu haru haru ndu Chiochi wata akpa ehu. ²O gude nwune Jionu, epha iya bu Jiemusu gbufu iya ishi. ³O lee enya l'egbugbu, ya gburu nwoke ono bë du ndu Jiu ree; o je egudefua Pyita. Teke o guderu Pyita bu l'obo-iphe eswe, aataje buredi, ekoduru ekoko. ⁴O gude Pyita tñua ya mkporo. A bya agbàa ndu ojogu eno

eno uesto eno woru dobe g'ephe cheje iya nche. Iphe, Herodu riru bu l'qo a -bochaa iphe ya akpufutaru iya qha. ⁵Noo ya; Pyita nodu l'ulo mkiporo; obenu le ndu Chi'ochi epfukpoephon anu Chileke epfushi iya ike liswi ehu iya.

Ojozi, shi l'eka Nnajiuphu adzo Pyita le mkiporo

⁶O be l'enayashi, bu nchi -bohu be aa-kputa Pyita kputar u oha; o nodu eku mgbenya; ndu ojogu labo noru iya ye l'echi eche iya nche. A tua ya mkiporo uzi labo l'eka. Ndu ojogu nodugbaa nche l'onu-uesto qka-mkiporo ono. ⁷A bya l'amaru; ojozi, shi l'eka Nnajiuphu pfuwaru l'eka ono, Pyita no ono. Ulo mkiporo ono mgburugburu nwukotaephon ke phoo. Ojozi-imigwe ono bya enwua Pyita eka kutee ya su iya: "Ngwa; tehu egwegwa!" Mkiporo ono, a turu iya l'eka labo ono weshihu daa l'alij. ⁸Ojozi-imigwe ono su iya: "Ngwa; lishia akpo uwe ngu ike yee akpokpa ngu egwegwa!" Pyita bya emee g'e pfuru iya. Ojozi-imigwe ono su iya: "Chita ukpo ngu gbaphua onwongu tso mu l'azu." ⁹Pyita tsoru iya; ephe lufu l'ulo mkiporo ono. Ophu Pyita amadu l'iphe ono, ojozi-imigwe eme ono bu iphe, meru ememe. O dobesu l'oo nrwo be ya arwo. ¹⁰Ephe bya aghata ndu nche k'ivuzo; bya aghaa ndu k'ebu gbiriri jasu ephe jerwua onu-abata eka eeshije abahu l'ime mkipukpu. E gude mgbo-igwe guchia oguzo iya. Oguzo ono guhaa l'onwi-ya; ephe bya aghata tugbua. Ephe tsoru uesto lanu l'ime mkipukpu ono. A bya l'amaru; ojozi-imigwe-a phuhuwaa; paru Pyita haa nwekinyi iya.

¹¹Pyita gbé teke ono maru iphe shi eme nu bya asu: "Nta be o doru mu enya l'iphe-a, bu iphe, meru ememe! Aa! ?Bu Nnajiuphu ziru ojozi-imigwe iya; o bya adzo mu l'eka Herodu; dzoo mu l'eka iphemiphe, bu iphe, ndu Jiu ari l'ephe e-me mu."

¹²O maerupho eka ya no; bya atugbua jeshia ibe Meri phé, bu iya bu ne Jionu onye eekujekwapho Maku. A du igwerigwe dzukobe l'eka ono epfu anu Chileke. ¹³Pyita bya akua eka l'oguzo. Nwamgboko, yee nemadzu bu gbaru jeshia amaru onye o bu. Ephu nwamgboko ono bu Roda. ¹⁴O numu olu Pyita; ehu tsoso ya ntumatu k'ophu o to guhaeduru uesto ono; o gba-phu azu je echiaru phé mkpu su phé l'oo kwa Pyita be pfuru l'onu-oguzo obu. ¹⁵Ephe su iya: "?Bu obvu eme ngu?" O nodu epfushikwa iya pho ike. Ephe su l'oo-buru l'oo ojozi-imigwe Pyita.

¹⁶Pyita nodu akukwa-a eka-a, oku-a. E mecha; ephe guhaa uesto. O du phé oke biribiri g'ephe humaru iya. ¹⁷O meeru phé eka paapaapa g'ephe ngabéru iya nchi. O bya eshi ishi lanu kotoru phé ge Nnajiuphu gude dufuta iya l'ulo mkiporo ono. O su phé g'ephe kotoru iya Jiemusu waa unwunna ndu ophuu. O tugbua jeshia eka ozo.

¹⁸O be l'utsu; o tufukpoo ndu ojogu ono, no nche ono ehu ge Pyita meru. Ephu gbaahaa katakatakata. ¹⁹Herodu su g'a chöö ya. A chöö ya; ophu

a hümaduru iya. O jichaa ndu nche ono aji bya ezia g'e gbutachaa phę ishi.

E mecha; Herodu shi le Jiudiya tıgbua jeshia Sizariya je anoo nwodu.

Herodu no ndzu rehu erehu

²⁰A nonyaa; opfu daru Herodu yele ndu mkipukpu Taya; waa ndu mkipukpu Sayidonu. Herodu voru oku wua ehu. Ephe ho nemadzü ye g'e je arwo ya. Ephe vuru izzo je arwo-butu Bulasutosu, bu iya bu onye ele-ta ulo eze enya; teme ephe jepfu eze teke ono je arwo ya g'e doshia opfu ono; kele o bu l'alı-eze iya be e shi ewotaru phę nri eriri.

²¹O be mboku, Herodu tıru onu opfu obu; o bya eyee uwe eze iya; bya anodu l'aba-eze iya bya awata eyeru ndu ono onu. ²²Ephe tıa ızu su: "O to biekwa nemadzü epfu opfua-o. O buakwaa ya bu chi-o!" ²³Teke ono teke ono; ojozi-imigwe, shi l'eka Nnajıuphu chitakpoephı Herodu tıa ke gbaragadaga; kele o haru; e wota ubvù, gbaru Chileke nwekiya akwabę iya. Èkà bya eripyabę iya; o nwıhu.

²⁴Opfu Chileke kabakpoo edzuru ıkameka; a kabakpoo adu igwerigwe kweta ke Nnajıuphu.

Aahota Banabasu yee Polu g'ephe je ezi ozi-oma

²⁵Banabasu yee Solu jechaa ozi, e ziru phę; ephe shi le Jierúsalemü laphushia azu le Antiyoku. Ephe duta Jıonu onye eekujekwaphı Maku; ephe l'iya swıru.

13 ¹Lę Chiochi, du le Antiyoku be o dıru ndu mpfuchiru Chileke; me ndu eziye opfu Chileke, no iya nu. Ephe phę bu: Banabasu; waa Simionu onye ntushi-epha iya bu Nayijia, bu iya bu Nwui; waa Lusiyosu onye Sayirini; waa Solu; waa Maneyenu; onye bu yee Herodu, bu eze be e hefutaru l'unuphu lanu. ²O be ujiku lanu; ephe nokobe aswi egı epfu anu Chileke. Unme-du-Nsø su phę: "Unu hotaru mu Banabasu yee Solu g'ephe je ejeeru mu iphe, mu kuru phę oku iya."

³Ephe swıja egı pfuru nu Chileke bya abyabę phę eka l'ishi bya asu phę g'ephe jeshia.

Iphe, meru le Sayipuroṣu

⁴Eshinu o bu Unme-du-Nsø ziru Solu yee Banabasu; ephe tıgbua jeshia Selusiya je abahu l'ugbo-mini jeshia Sayipuroṣu. ⁵Ephe jerwua Salamisu bya epfua ke Chileke l'ulo-ndzukö ndu Jiu, nogbaa l'eka ono. Ephe le Jıonu onye eekujekwaphı Maku swıkwarupho g'ooyejeru phę eka l'eje ozi ono.

⁶Ephe kwasıru oha ono, eze-enyimu gbapheru ono jası ephe jerwua Pafosu, nokwaphı l'alı ono. Ephe hıma onye Jiu, no l'eka ono, anodu je eme ıomamanshi; teme o buru onye mpfuchiru l'epfuye iphe, Chileke

epfuduru. Ephä iya bụ Ba-Jizosu. ⁷Yele ọchi-oha alị ono nodu eshi ọnnyà. Ephä ọchi-oha ono bụ Sejiyosu Połosu; teme ọ bụru nwoke, makpoo-ru iphe shii. Ọchi-oha ono bya ekua Banabasу yee Solu; kèle ọ dụ iya g'ọ nüma opfu Chileke. ⁸Noo ya; Ba-Jizosu meahaa gẹ ya kposhia iphe, Solu phẹ byaru; kèle ọ to dudu iya g'onye eze ono kweta kẹ Jizosu. Iphe, ooza l'opfu Giriku bụ Elimasu, bụ iya bụ onye emeje ọmamanshi. ⁹Noo ya bụ; Unme-dụ-Nsọ bya ejị Solu, onye eekujekwapho Połu ẹhu. O ke-furu iya ẹnya; ¹⁰bya asụ iya: “I bụ nwa kẹ Obutuswe. Oo ngu bụ onye emebyi iphemiphe, dụ ree. O to dudu ụdu ụgho, i tịi ghọdu; ọphu o dudu egube erekede, i tịi gbadụ. ?Bụ teke ole bẹ iji-hakpoo egude ụka epfubyishi ọkpobe-opfu kẹ Chileke? ¹¹Ge Chileke bya ebyia ngu ẹka. Nta-a bẹ iji-wataephō atsụ ishi; ọphu i tịi yịdu hümabaa ịphóró shi l'enyanyanwu n)o ujiku ole mole.”

G'e ejia epfu-a; ẹnya gbahụ iya kẹ tsükiribaa. O bukuahaa ebuku; chọ-kashiahaa onye e-gude iya ẹka. ¹²Onye eze ono hümá iphe ono, meru nü ono bya ekweta kẹ Nnajiu-phu, bụ Jizosu. Iphe kẹ Jizosu ono, e ziru iya ono dụ iya oke biribiri.

Iphe, eme lẹ Antiyoku, dụ lẹ Pyisidiya

¹³Polu phẹ bya abahụ l'ugbo lẹ Pafosu jeshia Pega, bụ mkpukpu, dụ lẹ Pamfiliya. O rwua l'eka ono; Jionu onye eekujekwapho Maku parụ phẹ haa laphushia azu lẹ Jierúsalemu. ¹⁴Ephe shi lẹ Pega tūgbua jerwua Antiyoku, dụ lẹ Pyisidiya. O be mbọku eswe-atụta-unme ndu Jiu; ẹphe bahụ l'ulo-ndzukọ ndu Jiu je anodu; ẹphe lẹ ndu byaru nü. ¹⁵A gutchaa iphe agugu, shi l'ekwo ekemu Mósisi waa ọphu shi l'ekwo ndu mpfuchiru Chileke; ndu-ishi ulo-ndzukọ sụ g'e pfuaru Połu phẹ: “Unwunna anyi; ọ -bụru l'o dürü opfu, unu e-pfū gude gbaa ndu-a, n)o l'eka-a unme; unu pfua ya.” ¹⁶Polu gbalihu bya apaliarу phẹ ẹka g'ephe nodu doo sụ: Unu gebekwa-o!

“Sụ-a: unubé ndu Ízurélu ibe mu mẹ unubé ndu ọzo, bụ ndu Chileke dụ-ru lẹ nsọ. ¹⁷Chileke ndu-a, bụ Ízurélu-a hotaru ndiche anyi phẹ bya emee phẹ; ẹphe paa ẹka teke ẹphe shi bụru ndu byaru abyabya l'alị Ijiputu ono. Chileke gude eze ike nkiya dufuta phẹ l'alị Ijiputu. ¹⁸Ọ takpoperupho umere phẹ nshi dua phẹ ụkporo apha labo l'echiegu, e budu ebubu. ¹⁹O gbushia oha ẹsaा l'alị Kénanu bya eworu ndibe iya dochia; ẹphe nweru ali ono n)o iphe, ha g'unu apha l'apha ụkporo labo l'apha iri.

²⁰“E mechaa; ọ bya eyeaharu phẹ ndu-ikpe jasụ l'ogbo k'onye mpfuchiru, bụ Sámelu. ²¹O be teke ẹphe sụru l'o dụ phẹ g'a sụ l'ephe nweru eze; Chileke hotaru phẹ Solu, bụ iya bụ nwa Kíshu; oshilokpa Benjiamini; ọ bụru eze phẹ ụkporo apha labo. ²²Chileke wofuepho onye k'ono; ọ hota Dévidi g'ọ bụru eze phẹ. Chileke pfuru opfu Dévidi sụ: ‘Dévidi, bụ iya bụ nwa Jiesi bụ onye dụ mu l'obu; onye e-mekota iphemiphe, mu tüberu.’ ²³Oo Nwa Dévidi ono, bụ iya bụ Jizosu bẹ Chileke yero g'ọ bụru

Onye-Ndzota kę ndu Ízurelu, bù iya bù iphe, o kweru ukwe iya.²⁴ Jizosu -bya abya; Jionu vuhanawaru ụzo raarụ iya ndu Ízurelu mgburugburu arara g'ephe ghaa umere g'izimanụ lwa phē azụ g'e mee phē baptizimu.²⁵ O rwujeephō teke Jionu e-jeghe ozi ono; o sụ phē: ?Bù onye bę unu dobesu le mu bù? O tọ búkwa mbędua bù onye ọbu, unu ele enya iya ọbu. Obenu l'onye k'ono e-mechaa etso mu l'azụ; onye mu ta adudu iphe, mu bù kę ge mu yefu iya akpokpa, o yeru l'okpa.'

²⁶ "Unwunna mu; unubę ndu shi l'okpa Ébirihamu mę ndu oħozo, no l'eka-a, Chileke duru lę nsø! O anyi l'unu bę Chileke ziru ozi ono g'e zia anyi l'oo Jizosu adzø ndzụ. ²⁷ Ndu bu lę Jierúsalemu waa ndu-isho phē ta amakpokwaanu l'oo Jizosu bù Onye-Ndzota Ọbu. Ophu o dokpodaaru phē nü enya; mbụ opfu ndu mpfuchiru Chileke, aaguru phē l'eswe-atuta-unme, anwuta anwuta. E mechaa; ephe gbenu mee g'iphe, ndu mpfuchiru Chileke ono pfuru vua g'e pfuru iya teke ephe nmarụ Jizosu ikpe ɔnwu. ²⁸ Ephe sụ gę Payileti haa g'e gbua ya l'ebé abu l'oo duru iphe, ephe maru, bù iphe, ephe a-sụ l'oo iphe, e gude egbu iya. ²⁹ Ephe mechaa iphemiphe, bù iphe, opfu Chileke pfuru kę nkiya; ephe shi l'eli oshi pazeta iya bya apuru iya lia l'ilu. ³⁰ Ole Chileke meru g'o shi l'ɔnwu teta dzuru ndzụ. ³¹ E mechaa; o woru onwiya goshi ndu ephe l'iya shi lę Gálili swiru je Jierúsalemu. O goshi phē onwiya ujiku ole mole. Nta-a bùwaa phē bù ndu epfuru ndu Ízurelu iphe, ephe hüm̄a-butaru kę nkiya. ³² Iphe, anyi byaru bù g'anyi bya akororū unu ozi-oma ono, bù iya bù l'iphe ono, Chileke kweru ndiche anyi phē ukwe iya ono ³³ bę o meakwaru anyibe oshilokpa phē. O meru iya teke ono, o meru Jizosu o shi l'ɔnwu teta dzuru ndzụ ono. O bùru iphe, ono bù iphe, e deru lę Ebvu-oma k'ebø sụ:

"Oo ngu bù Nwa mu nwoke.

E -shi ntanụ-a bùwaa mu bù

Nna, nwụrụ ngu nụ.^j

³⁴ Chileke pfukwaraphō kę gę ya e-me iya g'o shi l'ɔnwu teta dzuru ndzụ g'o tọ nwụhubahe anwuhu ophu ọ bùro k'erehu erehu. O pfuru sụ:

Mu e-meru unu iphe-oma ono,

dụ nsø ono,

ta arwuhudu arwuhu ono,

mu kweru Dévidi

ukwe iya ono."^k

³⁵ Noo iphe, meru g'o gude o pfukwaaphō l'eka ozo sụ:

"I tii kwedu g'onye nkengu,

i yeru obu rehu erehu."^l

³⁶ Ole Dévidi meru uche Chileke l'ogbo nkiya; ọ bya anwuhu; e lia ya l'eka e liru nna iya oche phē; ọ nodu l'eka ono rehu. ³⁷ Obenu l'onye ono, Chileke meru o shi

l'onwu teta dzuru ndzü ono te erehuduru erehu. ³⁸Su-a; g'o doo unu enya g'unu hakota ụnwunna mu; l'oo Jizosu ono be Chileke shi l'eka iya gbuhaarü unu ụzo, unu e-shi g'o gumarü unu nvü l'iphe-eji unu. ³⁹Lekemu Mosisu ta adukwa ike mee unu g'unu bürü ndu pfuberekoto l'iphu Chileke. Obenu le teke unu byaru egude obu unu g'o ha kweta ke Jizosu; Chileke agukotaru unu nvü l'iphe-eji, unu meru. ⁴⁰Qo ya bụ; g'unu letakwa enya g'iphe ono, ndu mpfuchiru Chileke pfuru ono te eme unu. Ephe suru:

41 “Unu lenu! Unubę ndu ono
akpọ Chileke ẹbo l'afụ
ono.

G'o tufukwa unu ẹhu;
unu alaa l'iswi.
Kele iphe, mu e-me l'ogbo
unu-a bụ iphe,
unu ta abyadụ ekweta l'ọ
bụ ọkpobe-opfu;
m'o betakpooru e pfuaaru
iya unu.”^m

42 “Polu yee Banabasu hufushiepho l'ulo-ndzukọ ono; ndu ono rwoq phe su g'ephe lwabakwaa azu l'idzu eswe-atuta-unme ozo bya akobaaṛu phe iphe ono. ⁴³Ndu ono gbakashihuepho; ndu Jiu me ndu ohozo, mewaru onwophé ndu Jiu; tsoru Polu yee Banabasu phe. Polu phe nodu epfushiru phe ike su phe g'ephe ta ahakwa eze-iphe-oma, Chileke meru phe.

44 “O be l'eswe-atuta-unme ozo; o phodu nwanshii me mkpukpu ono l'ophu awufutakota bya l'ulo-ndzukọ ono bya anuma opfu Chileke. ⁴⁵Ndu Jiu humaephoh igwe oha ono; ephe wata iji-enya bya awata agbaghashị iphe, Polu ezi; wata iya ephu iphu. ⁴⁶Polu waa Banabasu saahaa ya kpaa kpaa su phe: Qo unubę ndu Jiu be o gbaru ke g'e vuru ụzo zia ozi-oma-a. Obenu l'eshinu unu jikaru iya; ophu unu ekwedu l'unu dụ k'enweru ndzü ojejoje be anyi a-ha unu ghaaru ndu abudu ndu Jiu iphu nta. ⁴⁷Kele o noo iphe, Nnajuphu hotaru anyi zia anyi teke ono, o suru:

“Mu hotaru unu
g'unu bürü iphóró ndu
abudu ndu Jiu.

G'unu gude ozi ono,
Chileke e-shi dzota ndiphe
ono gude jedzuru
mgboko mgburugburu.”

48 Ndu abudu ndu Jiu nüma iya; ẹhu tsọp phe; ephe jaahaa opfu ke Nnajuphu ono ajaja. Ndu Chileke guhawaru le ndu e-nweru ndzü ojejoje; bya ekweta ke Nnajuphu.

⁴⁹Ozi-oma kę Nnajjuphu ono dzuru ekameka l'oha ono. ⁵⁰Ndu Jiu kpalia unwanyi, bu ndu nweru enya le mkpukpu; bya aburu ndu anwụ eka ndu Jiu; waa unwoke ndu-isho le mkpukpu ono; ephe wata emekpa Połu yee Banabasu ehu; bya achifu phę l'uswe iya ono l'ophu. ⁵¹Ndu-isho-ozi ono jishiaru phę urwuku okpa phę; o bürü phę eje Ayikoniymu. ⁵²Ehu nođu atso ndu kę Kéreshi ono ütso. Unme-dü-Nso jikota phę ehu.

Iphe, eme le Ayikoniymu

14 ¹O rwukwaapho le Ayikoniymu; Połu yee Banabasu bahükwapho l'ulo-ndzukọ ndu Jiu je epfukpoo opfu ono k'ophu ikpoto ndu Jiu waa ndu Gurisu kwetarụ kę Kéreshi. ²Obenu le ndu Jiu ndu ophu, ekwetaduru nụ jeru akpalia ndu ophu abudu ndu Jiu; yeru phę ọku k'ophu ephe kporu ụnwunna ono ashị. ³E mechaa; ndu-isho-ozi ono noelaa ọdu l'eka ono. Ephe nođu l'eka Nnajjuphu asa nkiya kpaa kpaa. Nnajjuphu mee g'ike emeshi iphe-ohumalenyen, dğbaa biribiri du phę; shi nno goshi l'iphe ono, ephe ezi k'eze-iphe-oma iya ono bu ọkpobere-opfu. ⁴Ikpoto ọha, bu le mkpukpu ono keha ębo. Ndu asu l'oo kę ndu Jiu bu iya; ndu asu l'oo kę ndu-isho-ozi ono bu iya.

⁵Ndu ono, abudu ndu Jiu ono mę ndu Jiu ọbu mę ndu-isho phę chịa idzù g'ephe ripyabę ndu-isho-ozi ono tugbua phę le mkpuma. ⁶No iya; ama gbaaru ndu-isho-ozi ono; ephe gbalaa jeshia Lịsutura mę Debi, bu gbaa mkpukpu labo, no le Layikoniya; mewaro ndu ọzo, bunyabegbaa phę nụ. ⁷Eka ono be ephe jeru anodu ziahaa ozi-oma ono.

Iphe, eme le Lịsutura waa le Debi

⁸Lę Lịsutura be o dżru nwoke lanu, iphe lónwushiru ọkpa. O nođu eni-yeni k'eshinu ne nwuru iya. O buerupho adoparu be ọodopajeru; ebe o toko jeswee ije. ⁹O nođukpoepho l'eka o no ngabę nchi l'iphe, Połu epfu. No iya; Połu húmaepho l'o kwetawaru k'ophu ee-me iya g'o wekoroju; o bya atabę iya enya l'iphe; ¹⁰bya epfua ya pfushia ya ike sụ: "Gbeshi pfuru apfuru!" Nwoke ono pfulihu tsoru ekameka zo-pheahaa. ¹¹Ikpoto ndu ono húmaepho iphe, Połu meru; ephe gude opfu-alị phę, bu opfu ndu Layikoniya chiahaa: O-ji-l'eka tøgbo-o! "Oke agwa, doberu anyi aghoshia nemadzụ byapfuta anyi-o!" ¹²Ephe sụ le Banabasu bu Zeyusu; Połu bürü Hemisu; eshinu o bu iya aasa opfu. ¹³Noo ya; onye agwaje Zeyusu shi l'ez-e-ulo agwa ono, nofuru anofu le mkpukpu ono haru oke-eswi chiątukaa ya okoko byatashia l'önü eka e shije abata le mkpukpu ono g'ephe ligwe ọha ono gbua gude gwaa ndu-isho-ozi ono.

¹⁴Banabasu yee Połu nümäepho iphe, ephe abya ememe; ephe dojaha uwe phę ębo gbagbua gbapfu ikpoto ndu ono je adakaha phę l'echi chia mkpu sụ: ¹⁵"Ndu mu; ?bu gunu be unu eme nno? ?Unu ta amadụ l'anyi bua nemadzụ g'unu bu? Iphe, anyi byaru bu g'anyi zia unu ozi-oma;

g'anyi mee unu g'unu tuko agwa ono, adudu iphe, ephe bu ono ghaaru azu; lwapfuta Chileke, dzu ndzu; mbu Chileke, bu iya meru igwe mee alij bya emee eze-enyimu waa iphemiphe, bu phē l'ime. ¹⁶Lé mbu be o haru ndiphe ephe nodu eshi uzo, du phē ree. ¹⁷Ole oogudeje iphe, du ree, oomeje gude goshi onye ya bu. Oodzejeru unu mini; teme iphe, unu koru l'alij be oomeje g'o mia mebyi teke gbaru iya nu. O nodu anu-jije unu ephe; teme o nodu emeje g'obu tsao unu utsso." ¹⁸Ephe pfuchakpo nno; mbu ndu-isho-zi ono; o buleru-a l'ehuka be ephe gude sede mkipkpu ono g'ephe te ejehē agwa iphe ono g'ephe tūberu.

¹⁹E gudekwadu-a nno; ndu Jiu, shi le Antiyoku waa Ayikoniymu byarwuta. Ephe bya epfuta ikpoto ndu ono yeru onwophē; bya atuahaa Polu mkipuma. Ephe tua ya mkipuma ono jeaduru ephe dobesu l'o nwuhuwaru bya aloj ya wuruwuru lofu le mkipkpu ono. ²⁰Obenu le ndu ke Kéreshi byaru ano-phee ya pho mgburugburu; o gbalihu. Ephe laphushia azu l'ime mkipkpu ono. O be le nchitabohu iya yee Banabasu swiru jeshia Debi.

Polu phē alaphu azu le Antiyoku Siriya

²¹Polu phē zia ozi-oma ke Chileke shii le Debi. Ephe pfuta ndu du igwe-rigwe; mee phē ephe bya etsoahaa uzo Jizosu. Ephe tugbua teke ono laphushia azu le Lı̄sutura; gbewaro l'eka ono jeshia Ayikoniymu; bya eshikwapho le Ayikoniymu jeshia Antiyoku. ²²Ephe je je emee g'okpoma shihu ndu ke Kéreshi, no l'eka ono ike. Ephe bya eyeru phē okpu-ikike g'ephe noshikpoekwapho ike l'iphe ono, ephe kwetarū onoya. Ephe nodu ezi ndu ono l'ekameka, ephe jekpooru su: "Unu makwaru l'anyi jefutaje iphe-ehuka, du igwerigwe; teme anyi abahu l'eka Chileke bu eze." ²³Ephe bya ahötgbaa nemadzū mee ephe bürüogerena le Chiochi le Chiochi. Ephe bya aswia egū pfuru nu Chileke, bu iya bu onye ephe kwewaru l'oja ya bu Nnajiuphu phē; bya eworu phē ye iya l'eka.

²⁴Ephe jegbabechaa Pyisidiya bya ejeshia Pamfiliya. ²⁵Ephe bya epfucha opfu ke Chileke ono le Pega bya ejeshia Ataliya. ²⁶Ephe gbe l'eka ono kporu ugbo jeshia Antiyoku, bu iya bu eka ono, e yeru phē l'eka ge Chileke mejeru phē eze-iphe-oma l'je ozi ono, ephe jefufuru nta ono.

²⁷Ephe jerwua Antiyoku ono bya achikobe ndu Chiochi l'eka lanu bya akoroo phē iphemiphe, Chileke gude phē mee; kporu phē ge Chileke gude gūhaaru ndu abudu ndu Jiu uzo g'ephe kweta nkiya. ²⁸Ephe le ndu ke Kéreshi noj odu l'eka ono.

Ndzukö Jierúsalemü

15 ¹O duru ndu shi le Jiudiya bya bya awata ezi oununna ono su: "A taa dzokwa unu gbahaa l'unu buru ubvù g'ekemu Mosisu suru g'e buje iya." ²Polu yee Banabasu su l'iphe, ephe epfu bu uka. Ephe

lē Polu phē tūpfuru ego. A nōnyaa; a bya achia idzu sū lē Polu waa Banabasuu waa ndu kē Kéreshi, haru nōdu lē Antiyoku l'e-je Jierúsalemu je epfuaru ndu-isho-ozzi waa ndu e meru ogerenya lē Chiochi iphe ono.

³Ndu Chiochi byanu ezia phē; ephe jeshia. Ephe shita Fonishiya lufuta le Samériya jeshia. Ephe nōdu akō l'ekameka gē ndu abudu ndu Jiu gude dakobewaa bya ewowaru onwophē ye Jizosu l'eka. Ozi ono tsokota ȳnwunnna ȳtso shii. ⁴Polu phē rwua Jierúsalemu; ndu Chiochi mē ndu-isho-ozzi; mē ndu e meru ogerenya lē Chiochi kwatakpo nata phē Ȅkpobe anata. Ephe bya akokotaru phe iphe, Chileke gude phē mee. ⁵Ndu gba l'ogbo Fárisii, haru būwaru ndu kē Kéreshi gbalihu sū: "G'e bukwaa ndu ono abudu ndu Jiu ono úbvù. L'e zia phē l'ephe mefutajékapho ekemu, Mósisu tūru."

⁶Ndu-isho-ozzi waa ndu e meru ogerenya bya edzukobē g'e pfua opfu ono. ⁷E pfunyakpoopho opfu ono; dzokashinyaa ya; Pyita gbalihu bya asū: "Unwunna mu; ?o kwa l'unu maru lē teke dūhawaa enya bē Chileke hotajeru mu gē mu je ezia ndu abudu ndu Jiu ozi-oma ono g'ephe anūma bya ekweta kē Jizosu. ⁸Chileke; onye bū iya maru Ȅkpoma nemadzū goshi anyi lē ya natara phē; kele o nūru phē Unme-dū-Nsō g'o nūru anyibedua. ⁹O iphe anyi bū bē ephe bū l'iphu Chileke; kele o sashiwari phē iphe-eji, ephe meru. Iphe, meru g'o gude o sashia phē iphe-eji ono būru l'ephe kwetarū. ¹⁰Sū-a; ?bū gūnu meru iphe, unu eme g'unu hūa Chileke ama sū g'ephe meje iphe, ekemu pfuru? Eme egube ono būkwa ivu-erwa bē unu ebo phē; mbū ivu-erwa, anyi adudu ike vua; ophu nna anyi oche phē adudu ike vua ya. ¹¹Awakwa-o! Anyi kwetarū lē Nnajiuphu, bū Jizosu e-gude k'eze-iphe-oma iya dzō anyi. O būkwarupho g'oo-dzō phē bū ono."

¹²Igwe oha ono no-kirishia ngabē nchi. Polu yee Banabasuu kōahaa iphe-ohumalenyā, dūgbaa biribiri, Chileke gude phē meeru ndu abudu ndu Jiu. ¹³Ephe kōebekpoe ya phō; Jiemosu gbalihu sū: "Unwunna mu; unu ngabekwa nchi l'iphe-a, mu abya epfupfu-a. ¹⁴Sayımonu kōwaru anyi gē Chileke meru teke o beberu hotaahaa ndu abudu ndu Jiu g'ephe būru ndu nkiya. ¹⁵Iphe, ndu mpfuchiru Chileke pfuru yee opfu Pyita ono je adagba būerupho iphe lanu, bū iya bū g'e deru iya l'ekwo-opfu Chileke sū:

¹⁶"E -mechaa bē mu a-lwa
bya akpukwaa Ȅlo ibe
Dévidi, zeru ezeze.
Mu e-gude mkpokpo Ȅlo ono
kpulia ya ozo.

¹⁷O ya bū gē ndu ozo g'ephe
hakpō awatakwanu
acho Nnajiuphu,
bū iya bū iphe,

bükpoo ohamoha,
mu kukötaru
g'ephe bya aburu
nkemu.

Noo iphe, oopfu;
mbụ Nnajiuphu,
emekötaje
iphemiphe ono.ⁿ

¹⁸ Iphemiphe, Chileke eepfu bę
Chileke ono makötaru
e -shi teke mgboko
dụ.”

¹⁹ “Oo ya bụ l'ọnū, mbedua eye bụ g'anyi te ejekwa eme iphe, a-tsuru
ndu ono shi l'echilabọ ndu abudu ndu Jiu bya awata etso Chileke ono.

²⁰ G'anyi dechiaru phę ekwo sụ g'ephe te erijekwa iphe, a gwaru iphe; ke-
le e merwuru iya emerwụ; ophu ọ dükwa onye ejepfije onye nwanyị ta
abudu nyee ya; ophu ephe atajekwa anụ, a swigburu aswigbu; ophu ephe
atajekwa mee-iphe. ²¹ Kele ekemu Mósisu bę e shiwaas ụzenya guta l'ulo-
ndzukọ. Ọ tọ dudu eswe-atüta-unme, a ta agudu iya. Teme a nodu ara iya
arara lę mkpukpu lę mkpukpu.”

Ekwo, e deru nụ ndu kę Kéreshi, abudu ndu Jiu

²² Noo ya bụ; ndu-isho-zi waa ndu e meru ogeranya; mékpo ndu
Chjochi l'ophu bya achia idzu bya aharu nemadzụ hota yeru Polu yee
Banabasu g'ephe je Antiyoku. Ndu ephe hotaru bụ Jiudasu onye eekuje
Basabasu waa Sayilasu. Umadzu ębo ono tuko yiru lę ndu-isho lę Chjochi.
²³ A bya edee ekwo nụ phę. Iphe, e deru bụ:

“Anyibe ndu-isho-zi mę ndu e meru ogeranya, bụ ụnwunna unu l'eke-
lekota unubę ụnwunna, abudu ndu Jiu, nọ lę Antiyoku mę lę Siriya; mę
lę Silisiya. ²⁴ Anyi nümaru l'o dürü ndu shi l'ogbo anyi-a, byaru egude
opfu onu gbaghashia unu obu g'ehu te ebvuru unu ebvuru. Ephe suru
g'unu buje úbvụ; unu eme iphemiphe, ekemu pfuru. Ọ tọ bükwa anyi zi-
ru phę g'ephe bya eme nno. ²⁵ Noo iphe, o gude obu anyi bürü nanụ; anyi
chia idzù sụ g'anyi haru nemadzụ hota zia g'ephe bya akaru unu. Ndu
ono, anyi ziru ono be ephe l'eguru ọnyà anyi phę, bụ Banabasu yee Polu
swi. ²⁶ Banabasu yee Polu bụ ndu ono, tuchawaru ishi ndzụ phę k'iswi
ehu Nnajiuphu anyi, bụ Jizosu Kéreshi. ²⁷ Anyi ziru Jiudasu yee Sayila-
su g'ephe bya l'onwophe gudewaro onu pfwuaru unu iphe-a, anyi deru
edede-a. ²⁸ Kele Unme-dụ-Nsọ bę anyi l'iya chịru idzu sụ l'anyi tee boedu
unu ivu ọzo gbahaa ishi opfu-a, bụ iya bụ: ²⁹ G'unu te erijekwa iphe, a

ⁿ 15:17 Gunaas Émọ 9:11,12.

gwaru iphe; ophu unu atakwa mee-iphe; ophu unu atakwa anu, a swigbu-ru aswigbu; ophu unu apharwushijekwa onwunu. Unu -mewaa egube ono be qo-duru unu le ree. Unu buru guu."

³⁰A su ndu e ziru ozi ono g'ephe jeshia. Ephe jerwua Antiyoku bya achikobe ndu Chīochi ono l'eka lanu bya eworu ekwo ono nu phē. ³¹Ephe g'uchaephō ekwo ono; ehu tsoahaa phē k'ozi ono, meru g'ephe patsua unme ono. ³²Jiudasu yee Sayilasu, buchakwaapho ndu mpfuchiru Chileke l'onwophē pfuaru ɻunwunna ono opfu noq odu; eyeru phē oku g'obu shihu phē ike bya emekwapho g'ekwekwe, ephe kweru ke Kéreshi kabaa eshihu ike. ³³Ephe noqyaal l'eka ono; ɻunwunna ono kwakoberu phē su g'ephe laa l'ehu-guu. Ephe laphu azu lapfushia ndu ziru phē nu. ³⁴Sayilas su su le yebuedua a-nobaa l'eka ono.

³⁵Polu yee Banabasu je anotota le Antiyoku. Ephe le ndu ozo noqdu ezi opfu Nnajjuphu ezizi bya ara iya arara.

Polu yee Banabasu eshi iche iche

³⁶A bya anokwaa ujiku olehole; o be ujiku lanu; Polu su Banabasu: "G'anyi laphu azu l'iphe, bukpoo mkkpukpu, anyi mewaru ephe maru opfu ke Nnajjuphu je agbaphechaa ɻunwunna g'anyi amawaruro g'ephe eme ala." ³⁷Banabasu su g'ephe duta Jionu onye eekujekwapho Maku g'ephe liya swiru. ³⁸Polu sukwani l'q ka ree g'ephe te edutahē egube onye ono, gbalaru g'ephe no le Pamfiliya; ophu o tsoduru phē jefufu ozi ono. ³⁹Ephe tu-tabe iya ego k'ophu a noqyaru; ephe swikata shia iche iche. Banabasu duta Maku; ephe jeshia Sayipurosu. ⁴⁰Polu duta Sayilasu tugbua. ɻunwunna woru phē ye l'eka Chileke ge Chileke mejeru phē eze-iphe-oma. ⁴¹Polu jekota Siriya waa Silisiya; emekota g'obu shihu ndu Chīochi, no-gbaa l'ibiya oo ike.

Timoti etsoru Polu yee Sayilasu

16 ¹Polu phē rwua Debi bya ejekwapho L̄isutura. O duru onye ke Kéreshi, bu l'eka ono. Ephā onye ono bu Timoti. Timoti ono bu nwanyi Jiu nwuru iya. Nwanyi ono bukwapho onye ke Kéreshi. Nna Timoti ono bürü onye Gurisu. ²Unwunna, bukota le L̄isutura me ndu ophu bu le Ayikoniymu epfukotaephō le Timoti bu qkpobe nemadzu. ³Polu su le ya e-duta Timoti ge yee ya swiru. O duta iya bya ebua ya úbvū. Iphe, o gude bua ya úbvū bu l'iphe, bukpoo ndu Jiu, bukota l'eka ono mawaru le nna Timoti bu onye Gurisu. ⁴E mechaa; ephe liya swiru tugbushia. Iphe, bukpoo mkkpukpu, ephe ghataru; ephe akokotaru ndu ke Kéreshi idzū ono, ndu-isho-ozzi waa ndu e meru ogerenya chiru le Jierú-salemu ono. Ephe noqdu asuje phē g'ephe meje g'a chiru ono. ⁵Qo ya bu; e mee Chīochi ono g'o hakota; ephe kabaa eshihu ike l'ekwekwe, ephe kweru ke Kéreshi; teme ephe noqdu aka shii mboku-mboku.

Ophulenya Połu lę Tirowasu

⁶Ephe jee g'ephe bahü lę Eshiya g'ephe epfua opfu Chileke l'eka ono; ophu Unme-dü-Nsö ekwedu. O bürü iya bu l'ephe akwaseru ghabua qha Firijiya waa Galeshiya. ⁷Ephe jerwua mgba Misiya ephe lę Bitiniya; ephe jeshia abahü lę Bitiniya; ophu Unme Jizosu ekwedu. ⁸Ephe je aghajaa alı Misiya jeshia Tirowasu. ⁹O be l'eniyashi g'ephe rwuru Tirowasu; Połu huma onye Masedoniya l'ophulenya. O bya apfuru Połu l'iphu arwo iya asuje: "Jiko ghabunaa byatashia Masedoniya bya eyeru anyi eka!" ¹⁰Połu phı̄chaephı̄ ophulenya ono; anyi kwakobe teke ono teke ono jeshia Masedoniya; kęle o dowarü anyi enya lę Chileke eku anyi g'anyi bya ezia phę ozi-oma kę Chileke l'eka ono.

Lı̄diya anata Jizosu g'ọ bürü Nnajı̄uphu iya lę Filipayı

¹¹O ya bu; anyi gude ugbo shi lę Tirowasu tı̄gbua bya akpoghaa jeshia Samoturesu; shiwaro l'eka ono kporu ugbo bahü lę Niyapolisu lę nchitabohu iya. ¹²Anyi shi lę Niyapolisu gude ıkpa bamihuwaroya Filipiysi, bu iya bu ishi alı Masedoniya; teme o bükwarupho mkipukpu, ndu shi Romu bu. Anyi nökpoow nwujiku olemole lę mkipukpu ono. ¹³O be mboku atuta unme; anyi shia onu oguzo mkipukpu ono jeshia l'aguga enyimu. Eka ono be anyi dobesu l'qo eka ndu Jiu edzukoje epfu anu Chileke. Anyi rwua bya anı̄-zeta wata epfuru ı̄nwanyi, dzukoru l'eka ono opfu Chileke. ¹⁴Onye lanu l'ı̄nwanyi ono, nı̄maru opfu anyi ono bu Lı̄diya. Lı̄diya ono bu onye Tayatayira. Oogba nghı̄ ekwa uswe-uswe. O bu nwanyi, abudu onye Jiu; ole Chileke dı̄ru iya lę nsö. Nnajı̄uphu bya anwı̄saaya obu; o ngabę nchı̄ l'iphe, Połu epfu. ¹⁵E mee yee ndibe phę baptizimu. O su anyi: "Unu byanu anota l'ibe mu me unu -kwewaa lę mu bı̄waa onye kweru kę Nnajı̄uphu." O rwı̄onyanaa anyi; anyi jeshia.

Połu no mkiporo lę Filipayı

¹⁶O rwua ujiku lanu; anyi nöodu eje eka aanoduje epfu anu Chileke; anyi huma nwamgboko, bu ohu; teme ı̄bvu buru iya l'ehu k'ophu oogba eję. Ndu nwe iya nü be oopkatakpooru oke okpoga l'agba eję ono. ¹⁷O tsoahaa anyi lę Połu. O nodu echı̄ mkipu asuje: "Ndu-a bükwa ndu ejeru Chileke, bu Okalibe-Kangokotaru-nu ozi. Ephe aakoru unu ı̄zo, ee-shi dzı̄o unu." ¹⁸Mboku-mboku l'oofpu iya. A nönyaa iphe ono, oopfu ono kabakpoo adu Połu ashı̄ k'ophu o to dı̄edu ike ata nshi. O ghakobe bya asu ı̄bvu ono: "Mu gude ı̄pha Jizosu Kéreshi akarü ngu g'i lufuta l'ehu nwata ono!" Epfupfu, oopfu iya; ı̄bvu ono lufu nwata ono l'ehu. ¹⁹Ndu nwe iya nü humaephı̄ l'ı̄bvu ono lufuwaru iya l'ehu k'ophu o to kpataęduru phę okpoga; ephe gude Połu yee Sayilasu kpuru phę kpufu aswa;

kpupfu ndu-ikpe phē, ²⁰bü iya bü ndu-ikpe ndu Romu; je asū phē: “Ndu-a bü ndu Jiu, byaru anyi akpataru opfu lē mkpukpu. ²¹Ephe ezi omelalí, ta abudu ekemu-alí, gbaru anyi l'edobe; ophu o büdu ekemu-alí anyibe ndu Romu. Ebe anyibeda etsokwa egube omelalí ono-o!” ²²Ikpotu ndu ono wulihu g'ephe tsua Polu phē otsukputu; ndu-ikpe ono woru uwe Polu yee Sayilasu lawashia sū g'e chia phē echachi. ²³E chiebe phē echachi kpachaa akpachaa; bya enwuru phē nwuba l'ulo mkporo. A sū onye eche ulo mkporo g'o tuchikwaa ulo mkporo ono gúa ya kpukpurukpu. ²⁴Onye eche ulo mkporo ono gude l'e pfuru egube ono woru phē jeye l'ohu l'ohu ime ulo mkporo ono. O tüa phē mkporo bya akporo phē okpa ye l'oshi, a tufushiru izzo.

²⁵O betashia l'echi abalí; Polu yee Sayilasu nōdu epfu anu Chileke bya ekwe ebvu anu iya. Ndu ephe l'ephe nō l'ulo mkporo l'eka ono nōdu angaru phē nchí. ²⁶Teke ono teke ono; alí nmaahaa jijijiji; kwata anmashi iya ike. Ulo ono nmakota jijijiji jasú l'okpa iya. G'e jia epfua; izzo ulo mkporo ono tüko gúhashia ghegbaru onu. Mkporo, a türu onyemonye tüko gbúshihuchaa. ²⁷Onye eche ulo mkporo ono tehu bya ejeshia ele enya; ulo mkporo ghegbawaaru onu. O dobesu lē ndu nökota l'ulo mkporo ono gbalachaawaru. O mítapho ogu-echi iya amita gē ya nmagbua onwiya. ²⁸Polu chishia mkpu sū iya: “Te ejekwa ememe! Te ejekwa ememe! Ta adukwa iphe, ii-me onwongu! Anyi nökotakwaa l'eka-a!”

²⁹Onye ono, eche ulo mkporo ono sū g'a nwútaedu oku. O gude éhu anmanma; éka ndzú agü iya gbagbúa je adaa kpurumu lē mgboru okpa Polu yee Sayilasu. ³⁰O bya edufuta phē bya asū phē: “Ndu mu; ?bü gúnu bę mu e-me g'a dzoo mu?”

³¹Polu phē sū iya: “Kweta kę Nnajiuphu, bü Jizosu Kéreshi g'aa-dzoo ngu; gü lę ndibe ngu g'unu ha.” ³²Polu phē bya epfuaru iya kę Nnajiuphu; pfukwaaru iya pho ndu nökota l'ulo iya g'ephe ha. ³³Onye eche ulo mkporo ono bya eduta phē lę teke onokwapho l'enyaishi ono je asachaa phē éka ono, e chibashiru phē éhu ónyá ono. E mee yele ndibe iya batutizimu l'enyaishi onokwapho. ³⁴O duru Polu yee Sayilasu laa ibe iya je anu phē nri; ephe ria. Emereme ji yee ndibe iya éhu; kele nta-a bę ephe byawaru bya amaru Chileke ono, bü iya bü okpobe Chileke ono.

³⁵O be l'utsu iya; ndu-ikpe Romu ono zia ndu ogbogu phē g'ephe je ezia g'a haa Polu phē g'ephe la.

³⁶Onye eche ulo mkporo ono bya ezia ya Polu; sū iya: “Ndu-isho sükwaru g'a haa gü lę Sayilasu g'unu la. Unu töekwapho nwéhu tüğbua lashia nta-a lę nchí odo.”

³⁷Obenu lę Polu súru ndu ogbogu ono: “E te ejekwaru anyi ekpe ikpe; g'o ka mma l'a nmarü anyi ikpe. E chia anyi iphe l'edzudzu-oha; l'eka anyi bü-kwa-a ndu Romu. E nwuru anyi ye lę mkporo. Nta-a bę ephe súru g'anyi la lę mpya. Ono bę tee medu ememe! G'ephe bya l'onwophé bya edufuta anyi.”

³⁸Ndu ogbogu ono je epfuaru ndu-ikpe egube ono. Ndzu rwuta phē g'ephe nūmaru lē Polu yee Sayilasu bū ndu Romu. ³⁹Ephe je je arwōo Polu phē arwōrwo. Ephe dufuta phē l'ulo mkpōro ono bya arwōo phē g'ephe lūfuru phē lē mkpūkpu. ⁴⁰Polu yee Sayilasu lūfuta l'ulo mkpōro ono bya ejeshia ibe Lidiya. O búru l'eka ono bē ephe jepfuru ụnwunna je yechaaru phē okpukpu ike sū g'obu shihu phē ike; o búru phē atugbu.

Iphe, eme lē Tesalonayika

17 ¹Polu yee Sayilasu tūgbua ije je aghabua Amfipolis wa Apoloniya. Ephe bahū lē Tesalonayika. Mkpūkpu ono bē ulo-ndzukō ndu Jiu dū. ²Polu bya ejee l'ulo-ndzukō ono, bū iya bū g'ooejehawa. O kpokube jee ya eswe-atūta-unme ẹto. O gude iphe, e deru l'ekwo-opfu Chileke asarū phē opfu; ³bya emee opfu Chileke ono g'o doo phē enya; goshi phē lē Kéreshi obu bē jefutaje iphe-ehuka nwūhu; l'e lia ya. L'ooshi l'ónwu teta dzūru ndzu. O búru Jizosu-a, mu epfuru unu opfu iya-a bū Kéreshi obu. ⁴O nweru ndu Polu yee Sayilasu pfutaru; ephe laaru phē. O nwekwarupho ikpoto ndu Gurisu, Chileke dūru lē nsō mē igwerigwe ụnwanyi, nweru enya, ephe pfutakwarupho yeru onwophē.

⁵Obenu lē ndu Jiu watarū ejiru iya iji-enya. Ephe bya eje akpakoo obo-koboko nemadzū l'aswa bya agbaa ogbo. Ephe kpakaa mkpūkpu ono; mkpūkpu gbaahaa gharaghaghara. Ephe zeru gidigidi zeba l'ibe Jiasonu ẹka ephe acho Polu yee Sayilasu g'ephe gude kpūfutaru ọha. ⁶Ophu ephe ahumaduru phē; ephe kpūta Jiasonu bya aharu ụnwunna anyi ozo kpūta yeru iya. Ephe kpūru phē kpūjeru ndu-ikpe mkpūkpu je asū phē: "Ndu-a, woru mgboko l'ophu gha igharaphu-a bē byaakwaru ibiya-a; ⁷Jiasonu gbe duta phē ephe je anodu l'ibe iya. Ndu ono bē tükökwaru ekemu eze nnajioha, bū Siza egbukakota egbuka. Teme ephe sū l'o dūru onye eze ozo, dū nū, ephe iya bū Jizosu." ⁸Ehu gbangahū ọha waa ndu-ikpe mkpūkpu ono g'ephe nūmaru iphe ono. ⁹E gburuaru Jiasonu yee ndu e guderu yee ya nre; tubuaru phē okpoga, ephe e-ye, bükwanu a -nūmabaeduru ükporo phē lē mkpūkpu ono ozobaa; ephe anataphu okpoga phē azu. Ephe bya eyee nre ono; a haa phē ephe lashja.

Iphe, eme lē Beriya

¹⁰O be l'enyashi; ụnwunna ono meephō egwegwa dufu Polu yee Sayilasu; ephe jeshia Beriya. Ephe jerwua; bya ejeshia l'ulo-ndzukō ndu Jiu. ¹¹Ndu ẹka ono ka enweru obu ịphóró e -me lē ndu Tesalonayika. O nōdu agū phē agū anúma ozi-oma ono. Mbóku-mbóku ephe agū ekwo-opfu Chileke g'ephe maru ?iphe, Polu phē epfu búa eviya? ¹²O búru iya bū lē ndu dū igwerigwe ekweta; mēkpoo igwerigwe ụnwanyi Gurisu, nweru enya l'eka ono mēkwapho unwoke Gurisu. ¹³Ndu Jiu, bu lē Tesalonayika gbe l'eka ono nūma lē Polu eziakwa opfu Chileke lē Beriya; ephe bya l'eka

ono bya agbaghashia oha ono; woru phē kpalia bya eyeru phē kurukuru. ¹⁴ Ünwunna dutaephō Polu egwegwa dufu durwua ya eze-ényimu. Timoti yē Sayilasu nō-kpe azu lē Beriya. ¹⁵ Ndu edu Polu durwua ya Atēnsu. Ephe laphushia azu lē Beriya. Polu sū phē gē Sayilasu yē Timoti byapfutakwa iya egwegwa.

Iphe, eme lē Atēnsu

¹⁶ Polu nōdu lē Atēnsu cheaharu Sayilasu yē Timoti. O huma g'ēnya agwa habe shii lē mkpükpu ono. O phushiahaa ya ӯphu ike l'okpoma. ¹⁷ Ephe lē ndu Jiu mē ndu Gurisu, anwū eka ndu Jiu nōdu anoduje atu ego l'ulo-ndzukō ndu Jiu. O nōdu ejekwaphō aswa mbōku-mbōku ephe lē nwa ndu ӯphu o humaru l'eka ono aboahaa kē Chileke. ¹⁸ O dūru ndu mmamiphe, shi l'ogbo eekuje Epikuriya waa Sutoyiku, byaru ephe lē Polu tūahaa ya. Ndu asu: “?Bükwa ole bē nwa owa-a, epfu bēbeebee-a epfu?”

Ndu asu: “O dūkwa g'ō dūru agwa ndu զzo, զotu onu iya.” Iphe, ephe gude epfu nno bu lē Polu epfu kē Jizosu waa k'eshi l'onzu tetu dzūru ndzū. ¹⁹ Ephe duta Polu bya edufu l'edupfu, ndzukō Ariyopagosu bya asu iya: “Menaa g'anyi maru iphe զphūú owa-a, iipfu opfu iya-a. ²⁰ L'iphe owa-a, ipfugba-a bugbakwaa anyi nchj զphūú. Menaa g'anyi maru iphe, o bugbaa.” ²¹ Kele ndu Atēnsu mgburugburu mēkpo ndu lwaru iya alwalwa ta adūdu iphe զzo, ephe ejeje gbahaa g'ephe nūma mē g'ephe pfua iphe զphūú.

²² No iya; Polu bya apfuru l'iphu ndu ono l'edupfu Ariyopagosu onoya su: “Atēnsu unu gebekwa-o! Mu sū-a; mu humawaru l'unu yenükaru agwa nso. ²³ Kele gē mu ejephekpo lē mkpükpu unu-a bē mu humagbaaru enya agwa unu. Mu humakwarupho enya agwa ӯphu e deru sū: ‘Owa-a bu k'agwa ӯphu a madu epha iya’. Onye ono, unu abarū eja l'ebé abu l'unu maru epha iya ono, bu iya bē mu epfuru unu opfu iya nta-a. ²⁴ Oo ya bu Chileke, bu iya meru mgboko mee iphemiphe, no iya l'ime. Oo ya bu Nnajuphu, nwe igwe nweru ali; teme ӯphu oobujeduru l'ulo, nemadzū gude eka kpua. ²⁵ Ophu mēkpa iphe, nemadzū ejeta anu iya adūduru iya; eshi-nu o bu iya anu ndzū bya anu unme bya anu nemadzū iphemiphe. ²⁶ Oo Chileke lanu ono meru onye ivuzo; bya eshi l'onye lanu ono mee զhamoha, nökota lē mgboko-a mgburugburu. Oo ya tubuhawaru teke ndu no lē mgboko-a a-nō-beru; tubuhawaa eka oke ali phē a-kpa. ²⁷ Iphe, Chileke medoru iphemiphe ono bu gē ndiphe achō ya chōta iya m'ephe -rwaphe-naa eka iya; eshinu Chileke ta adūdu onye o nō enya lē g'anyi ha; mbu mē onye lanu. ²⁸ Kele

“Oo ya gude ndzū anyi.

O bürü iya meru iphe,
anyi ejephe.

Teme o bürü iya meru iphe,

anyi dū adūdu ophu.”

Ọ dū-a g'egube ndibe unu, agū ebvu gūru sū:

“Anyi tūkoru būru ụnwū iya.”

²⁹Eshinu anyi tūkoru būru ụnwū Chileke; g'anyi ta arijekwa lē Chileke dū g'iphe, e gude ope wūa; ozoo iphe, a kpuru l'urwa; ozoo iphe, e gude oshi pyā. Oriri nemadzū te erwukwaru gē Chileke gbaru; ophu o būro k'egude iphe, emeru ọna goshi g'o gbaru. ³⁰Chileke lesweakwaru teke e shidu maru iya enya. Nta-a bē ọ sūru g'izimanū lwa onyemonye azū l'ekameka; g'ephe byapfuta iya. ³¹Kele o dobeakwaru mbōku, oo-kpe ndiphe mgburugburu ikpe pfūru-oto. Onye oo-gude kpee ikpe ono bū nwoke ọbu, ọ hotaru l'onwiya. Iphe, o gude mee g'onyemonye maru l'iphe ono e-me-kota gē ya tūberu bū l'o meru g'onye ono shi l'onwu teta dzūru ndzū.

³²Polu pfufutaeopho k'eshi l'onwu teta dzūru ndzū ono; ephe harū gbaaharu iya mgbonu. Ọ dūkwarupho ndu sūru: “O dūkwa anyi g'a sū l'ii-pfubaa iphe-a ọzo g'anyi nūmabaa.” ³³Polu parū phē haa; ọ būru iya atūgbu. ³⁴O dūru ndu tsoru iya nū bya eworu onwophe ye Jizosu, bū Nnajiuphu l'eka. Dayonisiyosu, onye gba l'ogbo Ariyopagosu yí lē ndu ono waa nwanyi, eekuje Damarisu; mewaro ndu ọzo.

Iphe, eme lē Korentu

18 ¹E mecha; Polu shi lē Atēnsu jeshia Korentu. ²O rwua l'eka ono; ọ hūma onye Jiu, eekuje Akwīla. Eka a nō nwūa ya bū lē Ponto-su. Akwīla bē yee nyee ya bū Pirisila shikwadūa Itali lwa Korentu teke ono; kele eze nnajioha, bū Kulodiyosu sūru g'iphe, bükpoo ndu Jiu mgburugburu lūfu lē Romu. Polu jee gē yee phē kwee. ³O jerwua; ephe l'iya nōdu jehawaro ozi; kele iphe, ephe gude buru bū ekwe ekwa, eegudeje eme ulo-ekwa. Polu l'onwiya bükwapho onye ekweje ekwa. ⁴O nōdu ejeje l'ulo-ndzukō ndu Jiu idzu g'idzu eswe-atūta-unme g'ephe bōo kē Chileke; bya esee gē ya pfuta ndu Jiu mē ndu Gurisu yeru Jizosu.

⁵Sayilasu yee Timoti shi lē Masedoniya Iwatashia; Polu phubewaa iphu l'epfu kē Chileke mbōku-mbōku. Ọ nōdu egoshi ndu Jiu l'qo Jizosu, bū Kéreshi ọbu. ⁶Teke ephe jikaru bya epfuaharu iya ejoh opfu; l'q jia uwe iya kpowulangu sū phē: “Inyorokoto inyorokoto! Unu vukwaru ochi unu l'ishi unu. Eka mu ta adūekwa iya. Nta-a būakwaa ndu abudu ndu Jiu bē mu e-jepfu.” ⁷O parū phē haa je eburu l'ibe onye Gurisu, eekuje Tayitosu Jiosotosu, bū nwoke, Chileke dūru lē nsō. Ibe iya nō-kube ulo-ndzukō ndu Jiu. ⁸Onye-isho ulo-ndzukō ọbu, bū Kirisuposu bē yee ndibe iya kwetawaru l'qo Jizosu bū Nnajiuphu phē. A dūkwaphe igwerigwe lē Korentu nūma kē Jizosu ono bya ekwetakwapho; e mee phē baputizimu.

⁹O be l'enyashi ujiku lanu; Polu phāa ophulenya. Jizosu sū iya: “Ndzū ba agukwa ngu Polu! Pfukwa iphe, iipfu; ta adūkwa teke ijha iya. ¹⁰Mu nōkwaa swiru ngu eswiru. Ọ to dūkwa onye a-fūru ngu nū k'emeka ngu

iphe; kèle a dükwa igwe lè mkipukpu-a bugbaaru ndu bụ ndu nkemu.”

¹¹ Polu nō lè mkipukpu ono mgbarapha l'onzwa ishii zikota ndu eka ono opfu Chileke.

¹² O bụru teke Galiyo bụ onye-ishi ndu Gurisu bē ndu Jiu byaru anoko-be gude Polu kpuru jeshia l'ulo-ikpe. ¹³ Ephe sū lè Polu eme g'o mee ndu ndu-phē g'ephe bajeru Chileke eja l'uzo, abudu iphe, ekemu ali phē pfuru.

¹⁴ Polu jeshia eye onu; Galiyo sū ndu Jiu ono: “Ome iphe-a bụ opfu kē l'e mesweru; ozoo l'e meru ejo-iphe mē mu asu ee l'o dū-a ree gē mu yeru unubē ndu Jiu onu. ¹⁵ Obenu l'eshinu iphe, unu adzo bụ k'ephā mē opfu onu; mē ekemu unu; unu jekwa edoshia ya l'onwunu. Mu te ekpejekwa egube iphe ono.” ¹⁶ O chishia phē l'ulo-ikpe. ¹⁷ G'ephe ha gude Sosutensi, bụ onye-ishi ulo-ndzukọ ndu Jiu ono tsua ya iphe l'iphu ulo-ikpe l'eka ono. Ophu Galiyo eyeduru phē onu.

Polu alaphu azu lè Antiyoku

¹⁸ Polu yee ụnwunna noephō lè Korentu ujiku olehole; o paru phē haa; yee Pirisila waa Akwila swiru bahu l'ugbo jeshia Siriya g'o kpushichaadaru ishi lè Kenkiriya; kèle iphe, o kweru Chileke ukwe iya bē o mewaru.

¹⁹ Ephe jerwua Efesosu. Polu haa Pirisila yee Akwila l'eka ono bya abahu l'ulo-ndzukọ je yee ndu Jiu boahaa kē Chileke. ²⁰ Ephe rwuo ya g'ephe l'iya nobaa; ophu o kwedu. ²¹ O tuggbushia bya asu phē: Obo-iphe-a abyany-a bē mu lwaphutajekwa azu lè Jierúsalemu bya abo mē o -bürü uche Chileke. O bahu l'ugbo lè Efesosu tuggbia.

²² O -rwuepho lè Sizariya; bya egude okpa jeshia Jierúsalemu je ekele ndu Chiochi eka ono. O shiwaro eli-eli jeshia Antiyoku. ²³ O noekwapho nwanshiji lè Antiyoku; o tuggbia ozo. O je eshitia ali Galeshiya waa Firijiya eme g'obu kabaa eshihu ndu kē Kéreshi l'ibya ono ike.

Apolosu byaru Efesosu waa Korentu

²⁴ O dūru onye Jiu, epha iya bụ Apolosu, a nwuru lè Aleleguzandiriya, byaru Efesosu. O maru epfu opfu bya amaru iphe, e deru l'ekwo-opfu Chileke mashja ya ike. ²⁵ E zihawaru iya k'uzo Nnajiuphu; o nodu evukpō ya evuvu epfurū ndu ozo kē Jizosu ono; teme o nodu ezikwa iya phē ezizi. Ootukojelekpo kē Jizosu tō l'okpa iya l'okpa iya; ole eka o maberu bupheko kē baputizimu ophu Jionu shi emeje. ²⁶ O saahaa kē Chileke kpaa kpaa l'ulo-ndzukọ ndu Jiu. Pirisila yee Akwila nūma iphe, oopfu bya eduru iya laa ibe phē; je akabaa ya ezirwe uzo Nnajiuphu ezirwe. ²⁷ Apolosu sū lè ya e-je ali Gurisu. Unwunna, nō lè Efesosu sū l'o dükwa ree shii; bya ederu ekwo nū iya gē ndu kē Kéreshi, nō l'eka ono nata iya ree. O jerwua; o kwata yeru phē eka shii; mbu ndu shi l'ezie-iphe-qma, Chileke eme kwtawaa. ²⁸ O nodu atu-kputaje ndu Jiu l'edzudzu-oha; egudeje iphe, e deru l'opfu Chileke goshi phē rengurengu l'o Jizosu, bụ Kéreshi obu.

Polu no lę Efesosu

19

¹Teke ono, Apolosu no lę Korentu ono bę Polu kwaseru uesto
enyanwu arıba lıfu lę Efesosu. O rwua l'eka ono; o haru huma
ndu etso uesto Jizosu. ²O jia phe: "?Unu nataru Unme-dü-Nsö teke unu
kwetaru?"

Ephe su iya: "Anyi teke anuma-swekpokwaanu kę Unme-dü-Nsö anuma
ophu."

³O su phe: "?Bü egube baputizimu gunu bę e meru unu?" Ephe su iya
l'eo baputizimu kę Jionu.

⁴Polu su phe: "Jionu shikwa emeje baputizimu gude egoshi lonye-a bę
izimanu iphe-eji iya lwaru azu; o ghawaa umere Iwapfuta Chileke. Iphe, o
shi epfujefuaru ndu Jiu bu g'ephe kweta k'onye ono, a-bya nu ono, bu iya
bu Jizosu."

⁵Polu pfuchaephoo nno; ephe numa; e gude epha Nnajjuphu, bu Jizosu
mee phe baputizimu. ⁶Polu bya ebyibe phe eka; Unme-dü-Nsö bya ejii phe
ehu. Ephe pfuahaa l'olu Unme-dü-Nsö; bya awatakwapho epfuchiru Chile-
ke. ⁷Ndu ono rwuru iri l'ebu.

⁸Polu nokota mgburugburu onwa eto sakota kę Chileke kpaa kpaa
l'ulo-ndzukö ndu Jiu. Ephe l'iya nodu adzo opfu ono. O nodu anoduje eme
g'o doo phe enya l'ozio-oma kę Chileke, bu eze ono; bu okpobe-opfu. ⁹Ole
ndu ono haru kpochia nchi; ophu ephe ekwetaduru iphe, Polu pfuru.

Ephe wataephoo epfubyishi uesto Nnajjuphu ono epfubyishi l'eka ono; Polu
paru phe haa bya eduta ndu kę Kéreshi ono; o buru iya atıgbu. Mbokum-
bozku; oojeschia asa opfu l'ulo, eedzukoje k'anwu iphe l'ibe Tiranosu. ¹⁰O
mekpoe ya pho egube ono gbiriri jasü o megba iya apha labo. Qo ya bu
ndu bukota l'ali Eshiya me ndu Jiu me ndu Gurisu numakota opfu kę Nna-
jjuphu, bu Chileke.

Unwu Sukiva

¹¹Chileke shi Polu l'eka eme iphe-ohumalunya, ete emejehaadaa nu;
¹²k'ophu qobujeru e -shi iya l'ehu wota nkachifu; ozoo nwampete ekwa
gude jepfu ndu iphe eme; iphe-ememe ono alaa; obvu, bu phel'ehu alu-
fuchaa. ¹³O dukwarupho ndu Jiu, tsoru ejephe achishikwapho obvu,
emegbaa nemadzü. Ephe nodu emeje g'ephe gude epha Jizosu eme iya.
Ephe nodu asuje obvu ono: "Mu gude epha Jizosu, onye Polu epfu nkiya
akaru ngu g'i lıfu." ¹⁴O nweru nwoke Jiu lanu, bu onye-ishi uke Chile-
ke, epha iya bu Sukiva, nwıtaru unwoke esaa. Noo ya; o be ujiku lanu;
unwoke esaa ono mekwaapho g'ephe gude epha Jizosu chifu obvu egube
ono, ndu ophuu achifuje pho.

¹⁵Obvu ono, ephe eme g'ephe chifu ono su phe: "Jizosu bę mu maru
bya amakwarupho Polu; unubedula ?unu bu ndu ole?"

¹⁶ Onye ono, Ọbvụ eme ono gude ejo Ọkperehu ts oo ph e ogu; kakota ephe n'esaa ike. O meka ph e iphe gbabechaa ph e oto. Ephe shi l'ulo ono gba-fu. ¹⁷Ndu Jiu me ndu abudu ndu Jiu, bukota le Efesosu n'uma iphe ono; ndz u rwuta ph e. A kwabehaa epha Nnajjuphu, bu Jizosu Ọkpobe ubv u. ¹⁸Igwerigwe ndu buwaa ndu k e K ereshi wuru bya bya akoshiahaa iphe, ephe shi emeje; bya egbukachaa oswe, ephe shi kegbaa ndu ozo. ¹⁹Ndu emeje omamanshi bya achita ekwo, ephe egudeje eme omamanshi ono chikobe l'eka lanu kpoo ya oku l'iphu oha. A bya agbakoo aswa ekwo ono; o buru ukporo ekpa-ego iri l'ebu l'ekpa-ego iri. ²⁰E shi egube ono; opfu k e Chileke goshi goorebe ire bya akabaa ejedzuru; bya akabakwaapho eshi-hu ike eje.

Ùtsú etsu le Efesosu

²¹ Iphe ono nwuchaeph o; Unme-d u-Ns o mee ge Polu su le ya shifutaje Masedoniya waa al i Gurisu lufu le Jierúsalem u. O su le ya -jechaa eka ono be ya e-jekwaph o Romu. ²²O bya ezia ndu eyejeru iya eka umadzu ebo; Timoti yee Erasutosu g'ephe vuru iya uzo jeshia Masedoniya ge ye-bedua no баадаа l'al i Eshiya.

²³ Teke ono be oke m kpaka bataru le m kpukpu ono l'opfu uzo Nnajjuphu ono. ²⁴L o duru onye akpuje uzu, eme ona shii, egudeje m kpol-a-ochaa akpushi unwu iphe, adujegbaa l'eze-ulo eze-nwanyi ndu Efesosu, bu Atemisu. Epha onye-úz u ono bu Dimitiriyosu. Yee ndu akpujeru iya iphe ono gude iya akpa okpoga ntumatu. ²⁵O bya ekuk o ndu ono l'eka lanu; m kpoon iphe, bükpo o gbo ndu úz u ono su ph e: "Ndu mu! Unu maru l'oo iphe, anyi eme-a be anyi gude aba. ²⁶?O kwa l'unu anu-a; teme unu nodu ele-a iphe, nwoke-a, bu Polu eme? O suru l'agwa, nemadz u gude eka dobe ta abudu Ọkpobe iphe ilile. Nta-a be o gudewaa egube ono pfuta ndu du igwerigwe le Efesosu; ghudu me oo jebab e al i Eshiya mgburugburu. ²⁷Iphe, du ej i, du iya nu bu l'iphe-a, anyi akpuje-a a-zaahaa ejo epha. Ozo ka nj o bu l'eze-ulo eze-nwanyi taa du edu iphe, oobukwaduru. Waa l'aa-paru iya haa; mbu eze-nwanyi ophu al i Eshiya l'ophu me mgbo-ko mgburugburu abar u ej a."

²⁸ Ikpoto ndu ono nunyaeph o iphe ono, oopfu ono; ehu gbangah u ph e l'ehu-eghu. Ephe tu uzu su: "Atemisu ndu Efesosu bu eze agwa!" ²⁹Ùtsú daa le m kpukpu ono. Ephe dzukobe egwegwa gude Gayosu yee Arisutako sru, bugbaa ndu Masedoniya labo, ephe le Polu swi; kpuru ph e kpufuru oha l'eka m kpukpu ono edzuje. ³⁰Polu l'onwiya jeshia ge ya jepfu ikpoto ndu ono; ophu ndu k e K ereshi ekwed u. ³¹Ndu nweru enya le Eshiya, bu ndu ephe l'iya eshi onyà; zia ozi g'e je ezia ya su iya jiko g'a ta ahumakwa iya l'eka ono, m kpukpu edzuje ono ahuma ophu. ³²K ele teke ono be ùtsú ono adakpoeph o le ndzuk o ono. Ndu ech i k e ne ph e; ndu ech i k e nna ph e; k ele ephe ta amad u iphe, ada nu. Mb u l'o ghuduru nwanshii me o buru le

g'ephe hakota kuru l'eka ono ta amadu iphe, ephe gbafuta-doru. ³³ No iya; e dobesu l'oo nwoke lanu, ekuje Aleguzanda akpa iphe ono; kele ndu Jiu ho futaru iya nwuru iya ye l'iphu ikpoto ndu ono. Aleguzanda palia eka g'e gebekwa ge ya dofu onwiya. ³⁴ Ephe humaephlo l'oo bu onye Jiu; g'ephe hakota gude olu lanu chiahaa su: "Atemisu ndu Efesosu bu eze agwa!" Ephe raaephlo iphe ono nra lanu-oo jasu iphe, ha g'awa labo.

³⁵ E mecha; onye edejeru mkpukpu ekwo kukebe ehu mee a rabuhu iphe ono. O su phē: "Mu su-a; Efesosu! O to dukwa onye amadu l'oo Efesosu bu mkpukpu, nwe eze-ulō Atemisu bya aburu mkpukpu, abarul ntékpe, gbaru iche ono, shi ligwe daa ono ejā. ³⁶ O to dudu onye a-su l'oo uka. Qo ya bu; unu nodunu nwadoo. Unu te emeekwa ge ndu amadu iphe. ³⁷ Unu kpūtawaru ndu-a bya eka-a l'ebé obu l'ephe zitaru iphe eze-ulō eze-nwanyi; teme ophu o dudu ejō opfu, ephe pfuru iya. ³⁸ Su-a; teke o bu le Dimitiriyosu waa ndu ejeru iya ozi nweru ndu ephe suru l'oo duru iphe, ephe meru; ulō-ikpe dñephō adudu teme ndu-isho mkpukpu noduepho l'eka ono. G'ephe je l'eka ono je epfu iya. ³⁹ Teke o bu l'oo duru iphe ozo, unu epfu; unu epfua ya me mkpukpu dzua opfu. ⁴⁰ Kele ogu, duru anyi nta-a bükwa l'aa-su l'anyi kparu ùtsú ntanu-a l'ebé abu l'o nweru ishi iphe, bükwanu e -kuje anyi; anyi egude iya dofu onwanyi l'egube mkpu owa-a, a gbaru ntanu-a." ⁴¹ O pfuchaa nno; o su phē g'ephe la. Ephe wñfu lashia.

Iphe, meru le Masedoniya waa le Gurisu

20 ¹ Ùtsú ono dazetaephō; Polu bya ekukoo ndu kē Kéreshi bya eye-ru phē okpu-ikike g'ephe ta atsukwa ebvu bya ekelechaa phē; o buru iya eje Masedoniya. ² O jephekotachaa l'iphe, bu eka ono g'o ha pfuaru phē igwerigwe opfu bya eyeru phē okpu-ikike. E mecha; o bya ejeshia Gurisu. ³ O noo onwa eto l'eka ono. A nonyaa; o kwakobe jeshia abahu l'ugbo eje alî Siriya. Ndu Jiu gbaru je akwachia ya uzo. O laphu azu je eshia uzo Masedoniya lashia. ⁴ Ndu ephe l'iya swi l'ije ono bu Sopeta, nwa Pirosu, onye Beriya waa Arisutakosu waa Sekündosu, ephebedua shi le Tesalonayika; waa Gayosu onye Debi; waa Tikikosu waa Tiropimosu; noo ndu kē Eshiya; waa Timoti. ⁵ Ndu ono vuru uzo je anodu le Tirowasu pfuru-cheru anyi. ⁶ A -bochaa iphe "Obo-buredi, ekoduru ekoko"; anyi bahu l'ugbo le Filipayi tñgbua. A noephō ujiku ise; anyi bya-pfuta phē le Tirowasu. E rwua eka ono; anyi noo abalî esaal eka ono.

Ejeje ikpazu, Polu eje Tirowasu

⁷ O be le mboku mbu l'idzu; anyi dzukobe g'anyi ria Nri-énayashi-Nnajiuphu. Polu wata phē asarū opfu; kele qokwakobekwanu k'alā l'utsu iya. O pñuephō opfu gbiriri jasu abalî kee ébo. ⁸ Oróku du igwerigwe l'ime

ulo-eli ono l'eka anyi nyikotaru je adokobe le k'eli iya. ⁹Nwokorobya lanu, aza Yutikosu nodu anqo ligburonu windo. Polu pfunyaephoo opfu ono; mgbenya rweahaa Yutikosu. A nonyaa mgbenya tu iya. O shi le mkopopfu ulo-eli eto ono ngabufu bya echia onwiya l'alii. E jeshia ya apali; o nwuluwuaa. ¹⁰Polu bya enyzeta bya anmakoru iya l'eli bya agbakua ya eka su: "Unu ta akwagbushihé onwunu l'o dzuwaa ndzü!" ¹¹O tugbua la-phu azu je anyawaa buredi ono kee; ephe ria. O pfuaharu phé opfu ozo; pfua ya jasú nchi bohu. O bürü iya alala. ¹²Ephe duta nwokorobya ono le ndzü. O bürü iphe, e gude dua phé obu; obu shihu phé ike okpobe eshihu.

Polu shi le Tirowasu jeshia Militosu

¹³Anyi tugbua bya abahü l'ugbo kporu jeshia Asosu g'anyi apata Polu l'eka ono; kele o sru g'anyi gude ugbo byapfuta iya le ya e-gude okpa lufuta l'eka ono. ¹⁴O byapfuta anyi le Asosu; anyi pata iya l'ugbo tugbua jasú anyi jerwua Mitilini. ¹⁵Tobudu iya bu; anyi shi l'eka ono tugbua. O be le nchitabohu iya; anyi shi l'eka ono gude ugbo ghaa mgboru Kiyosu. O rwua echelle iya; anyi kpó-rwua Samosu. O be le nchitabohu mbóku k'ono; anyi kpó-rwua Militosu; ¹⁶kele Polu pfuhawaru su le ya a-gha Efesosu aghaghga ge ya te eje akpo upfu l'alii Eshiya. O du iya egwegwa; kele oome ge ya kukebe éhu jerwua Jierúsalemu; teme l'oorwua mbóku Pentikosatu.

Polu asu: "Nökwa-éhu mma"

¹⁷Polu nodu le Militosu zia g'e je ezia ndu e meru ogerenya Chiochi le Efesosu g'ephe bya ge ye l'ephe dzuda. ¹⁸Ephe byarwuta Polu su phé: "Unu mawaru-a ge mu shi emeje teke ono, mu l'unu nokpoo ono eshinu mu byaru ali Eshiya. ¹⁹Mu wozetaru onwomu ali ejeru Nnajiuphu ozi; mu gude enya-mini gude iphe-éhuka, byapfutakotaru mu nu, shigbaa lejo idzu, ndu Jiu achiru mu eje ozi ono. ²⁰Unu maru l'o to dudu iphe k'uzo ono, Chileke e-shi dzqo unu ono, mu atogboduru unu éba; mbu l'o to dudu éka mu wachiru iya unu awachi me nanu. Mu rarü iya unu arara zia ya unu ledzudzu-oha me l'ibe unu l'unuphu l'unuphu. ²¹Mu nmarü ndu Jiu me ndu abudu ndu Jiu okwa su g'izimanu iphe-eji phé lwa phé azu g'ephe gha umere lwapfuta Chileke bya ekweta l'oo Jizosu bu Nnajiuphu phé. ²²Nta-a be mu e-mekwa ge Unme-dü-Nsø ziru mu. Mu e-je Jierúsalemu; ébe o bukwa le mu maru iphe, ee-me mu nu l'eka ono. ²³Iphe, mu maerupho bu le Unme Chileke emeje mu le mkpukpu le mkpukpu mu ahümä le mkporo waa iphe-éhuka, parü éka swiru mu le Jierúsalemu ono. ²⁴Ole o to dudu iphe, mu güberu ndzü mu. Oo 'nu ge mu jefukpoonu ozi mu l'ishi; mbu ge mu jefubebé ozi ono, Nnajiuphu bu Jizosu ziru mu ge mu jee ono, bu iya bu ge mu pfukaaru ndiphe k'ozi-oma le Chileke aphuru phé obu-imemini.

²⁵ “Nta bę mu mawaru l'unubę ndu ono, mu tsoru jephee zia ozi-oma l'oo Chileke bụ eze ono bę taa hümabaekwa mu զո. ²⁶ Noo iphe, mu gude su unu ntanụ-a; օ -dürü onye laru l'iswi bę eka mu ta aduekwa iya զո. ²⁷ Kelle mu tükowaru iphemiphe, Chileke tüberu tögækotaru unu eba. O to dudu ophu mu wachiru unu awachi mę nanu. ²⁸ Unu leta onwunu enya letakwapho պատրու ono, Unme-dü-Nsö yeru unu l'eka ono enya. Unu bürü ndu azu Chiochi, Chileke gude mee, Nwa iya gedegede gbaru l'oswebe; mee g'օ bürü nkiya. ²⁹ Mu maru lę mu -tügbuchaephо lashia bę ndu ejo nzi a-wübata g'ego agu bya adakaa unu. O to dükwa g'e meru; ebe ephe ebyi eka l'igwe aturu-a. ³⁰ O dürü teke aa-nonya ndu shikwaa l'ime օgbo unu ono awata adzụ լկ. Ephe egude զըստ ono meahaa g'ephe dzüta ndu kweru kę Kéreshi l'uka g'ephe etsoru eka phę. ³¹ Noo ya bu; unu kwabę enya. Unu nyatajekwa lę mu kwataru gude զնամին kukebe ehu eme unu g'unu tsoru զո, pfuru օտ. Mu ziru iya unu l'ehu l'ehu; eswe l'enyashi apha eto ophu.

³² “Nta bę mu yeru unu l'eka Chileke. Mu ziwaru unu ozi-oma k'eze-iphe-օma, Chileke emeru ndiphe. Օ ozi-օma ono eche unu bya aduje ike emetse unu emetse bya adujekwapho ike mee g'unu lę ndu զո, bụ ndu kę Chileke gbaru mgbɑ l'iphe ono, o doberu ndu nkiya ono. ³³ Unu maru l'o to dudu onye egū iphe iya gujeru mu. Ophu օ dudu onye mu sujeru g'օ nü mu afu; օzoo kobo; օzoo uwe iya. ³⁴ Օ eka mu-a զփենեբօ bę mu gu-de jee ozi jeta iphe, mkpa iya dürü mu; waa iphe, mkpa iya dürü ndu mu l'ephe swi. ³⁵ Mu gudewaa զըստ ono goshi unu l'anyi a-nodu ejeshije ozi ike g'anyi egude զըստ ono yeru ndu adudu g'օ dü phę eka. G'anyi nyatajekwa iphe ono, Jizosu, bụ Nnajuphu pfuru l'onwiya ono su: ‘Onye anu anunu bę ehu kakwa ստո eme l'onye anata anata.’ ”

³⁶ Polu pfuchaa nno; o gbusi ikpere yee ndu ono g'ephe ha pfuru nü Chileke. ³⁷ O tügbushia; ephe tüko bungee ekwa je arıkua ya eka l'olu; tsutsuchaa ya օnu gude su iya tökwa ehu. ³⁸ O bürü epfupfu ono, o pfuru l'ephe taa hümabaedu iya զո ono bę kachakpօ phę erwu l'ehu. Ephe du-ru iya jeshia l'ugbo.

Polu eje Jierúsalem̄u

21 ¹ Anyi su phę: “Nokwa-ehu mma” bya abahü l'ugbo kpokwasee-rupho nhamunha jasü anyi lufuta lę Kösü. O be lę nchitabohu iya; anyi kpörü byarwuta Rodzu. Anyi shi l'eka ono kpörü jeshia Patara. ² Anyi rwua bya ahümə ugbo, adagha eje Fonishiya. Anyi bahü iya kpörü tügbua. ³ Anyi kpօ-rwuępho eka anyi gbewaa elewaa Sayipurosü enya; anyi jiru iya ye l'ekicha kpörü jeshia Siriya. Anyi byarwutaphe Taya, bụ iya bụ eka aabya egweshi iphe, ugbo ono vu; anyi nyishihu. ⁴ Anyi hümə ndu kę Kéreshi l'eka ono. Anyi l'ephe noյ abalı չսա. Unme Chileke mee ephe hümə iphe, e-me Polu lę Jierúsalem̄u. Ephe nmaaru iya օկwa su iya

g'o to jekwa. ⁵ Anyi nɔdzuepho abalị ɛsaa ono; anyi haa eka ono t舅gbua ije anyi. G'ephe hakota; me ụnyomu phe; me ụnwegirima phe tuko wuru tsoru anyi jaṣu anyi lufutabebe le Taya. Anyi lufutabebeephō; anyi tuko gbusi ikpere l'oni eze-enyim u ɛka ono pfuru nụ Chileke. ⁶ Anyi l'ephe kwechaa ekele ikpazu-a; anyi bahu l'ugbo t舅gbua. Ephebedua wuru lashia ibe phe.

⁷ Anyi shi le Taya l'eka ono kporu ugbo t舅gbua. Anyi bya akporwua l'alị Tolemeyisu. O bürü l'eka ono be anyi nɔ-buhuru l'ugbo l'ije anyi obu. Anyi bya eje ekelechaas ụnwunna; anyi l'ephe nɔo ujiku ophu l'eka ono. ⁸ O be le nchitabohu iya; anyi gude ɔkpa t舅gbua bya ejerwua Sizariya. Anyi rwua bya abahu l'ibe Filipu, onye Ozi-oma; anyi l'ephe nɔdu. Filipu ono yi l'unwoke ɛsaa pho, a hotajeru g'ephe yeje ɛka pho. ⁹ O nwütaru ụnwumgboko əno, ata aludu ji. Ụnwumgboko ono ephen'əno tuko epfuchijechaa Chileke. ¹⁰ Anyi nɔkpoo ujiku ole mole l'eka ono. A nonyaa nwoke lanu, bu onye mpfuchiru, əpha iya bu Agabosu shi le Jiudiya bya. ¹¹ O byapfuta anyi bya ewota akpo, Polu atubutaje uwe iya bya egude kegbabé onwiya ɛka waa ɔkpa bya asu: "Unme-dụ-Nsɔ sru-a; l'onye nwe akpo-a be ndu Jiu l'e-ke ɛgube-a le Jierúsalemu kpuru iya nụ ndu amadụ Chileke."

¹² Anyi nɔmachaa ya; anyi le ndu nɔ l'eka ono wata arwo Polu g'o to jeshi Jierúsalemu. ¹³ O su: "?Ekwa owa, unu ara owa-a bu gunu? ?Unu gbé eme g'obu nmafu mu? Mu nɔakwaa onwomu ree egude kẹ Nnajiuphu, bu Jizosu nwuhu le Jierúsalemu; o to bjudu-a g'e kee mu ɛgbu kpurumu."

¹⁴ Anyi pfua nta pfua imo; ophu o kwedu. Anyi paru haa su: "G'iphe, dụ Nnajiuphu l'uche mee."

¹⁵ Anyi nonyaa l'eka ono; anyi kwakobe jeshia Jierúsalemu. ¹⁶ Ụnwunna, nɔ le Sizariya haru tsoru anyi. Ephe dua anyi durwua ibe onye anyi eje anodu, əpha iya bu Menesonu onye Sayipuros; onye shi l'oduu bürü onye kẹ Kéreshi.

Polu eje ekele Jiemusu

¹⁷ Anyi rwua Jierúsalemu; ụnwunna natakpo anyi ɔkpobe anata. ¹⁸ O be le nchitabohu iya; anyi le Polu swịru jeshia ekele Jiemusu. Anyi jeshia; ndu e meru ogerenya Chjochi dzugbuwa l'eka ono. ¹⁹ Polu kelechaa phe bya eshi l'ishi kɔkotaru phe iphe, Chileke gude ozi, ya jeru ndu abudu ndu Jiu meeru phe. ²⁰ Ephe nɔmachaa iphe ono, o pfuru ono bya atukो kele Chileke ekele. Ephe su Polu g'o leanaro g'iphe dụ l'eka-a. Su iya l'ikpoto ndu Jiu be kwetaakwaru l'oo Jizosu bu Nnajiuphu phe; teme ephe phubekwapho iphu l'eme ekemu, shi l'eka Mósisu. ²¹ E pfuaru phe liizi ndu Jiu mgburugburu, bugbaa l'alị ozo g'ephe gwobe ekemu Mósisu; g'ephe te ebujeshi ụnwu phe úbvi; ophu ephe etsohę omelalị ndu Jiu. ²² Anyi e-me iya imagha? Qha a-gbakwa mkpu. Kele ephe nɔmajekwa

l'i lwawaru. ²³Iphe, ii-mekwa baa; o dñru umatzu éno, kweru Chileke l'éphe edoberu iya onwophé iche; bya atu-bua teke éphe e-meberu iya.

²⁴Teke éphe tuburu gbabeakwaa. Jekwa etsoru phé mee nsó, nturwu. Li pfúaru phé ugwo iphe, iphe ono e-phu phé k'ophu éphe a-kpúshikwanu ishi. Oo ya bu g'onyemonye amaru l'iphemiphe ono, a tuko epfu liime ono bukota uka. Ephe amaru le gubedua l'onwongu atukojekwaa g'ekemu Mósisu pfuru emekota. ²⁵O -búru kë ndu abudu ndu Jiu, búwaa ndu kë Kéreshi bë anyi chíhaanaru-a idzu dewaa ekwo-ozzi zilaarú phé su g'éphe te erijeshi iphe, a gwaru iphe. Ophu éphe atajékwa mee-iphe. Ophu éphe atakwa anu, a swi-gburu aswi-gbu. Ophu éphe apharwúshijkekwa onwo-phé.

²⁶Oo ya bu; Polu byanu bya eduta umatzu éno ono yeru onwiya. O be le nchitabohu iya; éphe l'iya je emee nsó ono l'eze-ulo Chileke. Éphe shi egube ono mee a madzuru l'a -nofua ujiku ésa bë éphe le ndu ophuu egude iphe bya g'e gweeru phé eja l'ehu l'ehu g'o gbaru.

Eegude Polu l'eze-ulo Chileke

²⁷Abalí ésa ono nodu abvúwaa. O be ujiku lanu; ndu Jiu, shi Eshiya haru húma Polu l'ime eze-ulo Chileke. Éphe kpalia ikpoto nemadzú l'eka ono; yeeru phé oku; éphe gude Polu ²⁸chishia mkpu su: "Ízurelu! O-jí-l'eka togbo-o! Unu bya eyeta éka-o! Waa nwoke-a, tsoru ekameka eje ezi nemadzú iphe; epfubyishi ndibe anyi bya ezibyi ekemu Mósisu bya epfubyishi eze-ulo Chileke-a. Ophu ka njó bu l'o dutaru ndu abudu ndu Jiu dubata l'eze-ulo Chileke shi egube ono merwushia éka dñru Chileke le nsó." ²⁹Iphe, éphe gude epfu nno bu l'éphe húmajeru éka Polu yee onye Efesoşu, épha iya bu Tirofimosu swi ejephe le Jierúsalemu. Éphe dobesu le Polu du nwoke ono bahú l'ime eze-ulo Chileke.

³⁰Mkpükpu gbaahaa gharaghaghara. Éphe gbakodzua bya akpúta Polu kpufuta iya l'ime eze-ulo Chileke. A gúchishia eze-ulo Chileke ono teke ono teke ono. ³¹Éphe nodu emekwadú-a g'éphe gbua Polu; onye-ishi ndu ojogu ndu Romu, bu iya bu onye-ishi ndu uswe iya ono númanu l'útsú ada le Jierúsalemu. ³²Onye-ishi ono chítaephó ndu-ishi ojogu waa ndu ojogu phé egwegwa gbapfushia ikpoto ndu ono. Éphe húmaephó onye-ishi ono yee ndu ojogu ono; éphe tsubuhu Polu iphe. ³³Onye-ishi ndu ojogu ono bya eje egude Polu bya akarú g'a túa ya uzi mkporo labo. Bya agbé teke ono jíahaa su: "?Bu onye bë o bu? ?Bu gunu bë o meru?" ³⁴Ndu echí l'o meru ówa; ndu echí l'oo ophuu. A nodu epfuephó iphe, edoduru énya k'ophu onye-ishi ndu ojogu ono amaédu iphe, bu l'oo waa iphe, o meru baa. O su ndu ojogu iya g'éphe kpúta Polu kpúba l'odu ndu ojogu. ³⁵Éphe kpúru iya rwua ónu-abata ódu-ojogu ono; éphe palita iya apalita parú; l'eka m kpükpu ono ede igiji eme g'éphe nata iya megbua. ³⁶Éphe nodu eze gidigidi etso iya l'azú echigbaa: "Chigbua ya! Chigbua ya!"

Polu eme g'o dzəo onwiya

³⁷Ephe jeshiepho g'ephe kpuba Polu l'ime odu ndu ojogu ono; o su onye-ishi ndu ojogu ono: "Gé mu pfunaaru ngu iphe."

Onye-ishi ndu ojogu ono su iya: "Inhi! ?I gbé maru opfu Giriku? ³⁸?Bu iya bu l'ó tó budu ngu bu nwophu Ijiputu ono, kpalikwaduru-a opfu; chiá mgbugbúmadzu ụnu ụmadzu iri, chiába l'echięgu, e budu ebubu je anodua?" "?Tobudu ngu?"

³⁹Polu su iya: "Mbędua bükwa onye Jiu, a nwürü l'alí Silisiya gedege-de. Mu shikwa Tasosu, bu mkpukpu nweru enya. Jiko gé mu pfunuru nü ndu-a."

⁴⁰Onye-ishi ndu ojogu ono bya ekweta g'o yee onu. Polu bya apfuru le mkpokota éka eeshije enyiba l'ulo bya achi-liaru ikpoto oha ono éka g'e gebe gé ya yee onu. Ephe daépho kpiriri; Polu gude opfu Hiburu pfuaharu phé opfu:

22 ¹"Mu su-a; unubé ụnwunna mu phé; mè nna mu phé! Unu ngabé-ru mu nchị gé mu dofu onwomu l'iphu unu!" ²Ephe núma l'oopfu opfu Hiburu; ọphu ọ duedu onye mebaru mè pyímu. Polu wata asa opfu ono.

³"Mu bu onye Jiu, a nwürü lë Tasosu, nò l'alí Silisiya. Éka a nò hee mu bu lë Jierúsalemu l'éka-a. Onye ziru mu ekwo bu Gameliyelu. O kwata zishia mu ekemu ndiche anyi phé ike. Qo g'unubé ndu nokota l'éka-a adzoshi ke Chileke ike-a bu gé mu shi anoduje adzó iya. ⁴Ndu shi etso Uzo Nnajíuphu ono bé mu shi akpashije éhu ike; mbu shi egbuje phé ebugbugu. Mu shi egudeje unwoke phé mè ụnwanyi phé túa mkporo. ⁵Onye-ishi ndu-ishi uke Chileke waa ndu bu ogerenya unu bé a-gbakwaa ekebe l'iphe-a, mu epfu-a bu okpobe-opfu. Mu jeru je anata phé ekwo, e deru nü ụnwune phé ndu Jiu, bu lë Damasukosu bya ejeshia éka ono gé mu gudechaa ndu kwetarù ke Jizosu túa phé mkporo kpuru bya Jierúsalemu g'a húa phé ahùhù.

Polu akó gé ndzú iya gude gbanwe

⁶"No iya; mu nodu eje; mu rwutashjephō Damasukosu g'enyanwu alwawaa l'ishi; iphóró shiépho l'imigwe chaépho ke vaa chaphee mu mgburugburu. ⁷Mu daa kpurumu l'alí. Mu núma olu-opfu, epfu anú mu nü su mu: 'Solu! Solu! ?Bu gunu meru iphe, ijkpa mu éhu?' ⁸Mu su iya: '?Bu onye bé i bu Nnajíuphu?' O su mu: 'Mu bu Jizosu onye Nazaretu, bu onye ijkpa éhu-a.' ⁹Ndu mu l'ephe swi hümachaa iphóró ono obenu l'ephe ta anumaduru opfu ono, onye ono epfu anú mu ono. ¹⁰Mu jia su: 'Nnajíuphu; ?bu gunu bé mu e-me?' O su mu: 'Gbalihu bahú l'ime mkpukpu Damasukosu. I -rwuwaro éka ono bé aa-karú ngu-a iphemiphe, dù Chileke g'i mee ya.' ¹¹Iphóró ono mee mu tsúahaa ishi. Ndu mu l'ephe swi kpuru mu l'éka anyi bahú lë Damasukosu.

¹² “Anyi rwua eka ono; o dudu nwoke, epha iya bu Ananayasu: onye Chileke dudu le nsø. Oomekötaje g'ekemu pfuru; tème o bürü onye dudu ndu Jiu, bukota l'eka ono le nsø. ¹³ Ananayasu ono byapfuta mu bya apfụ-kube mu bya asụ mu: ‘Solu nwune mu; ngwa wata aphụ ụzo ozo! Teke ono teke ono mu wata aphụ ụzo bya ahụma iya. ¹⁴ O sụ mu: ‘Chileke ndiche anyi phę be hotaakwaru ngu g'i maru iphe, dù iya l'uche; l'i hümä onye ono, pfüberekoto kpoloko ono; nüma iphe, oopfu l'onwiya. ¹⁵ Kele iigbaru mu ọdzori l'iphu ndiphe mgburugburu. L'i pfuaru onyemonye iphe ono, i hümäru ono waa iphe ono, i nümaru ono. ¹⁶ Nta-a; ?bu gunu ọzo be i ngabęru? Gbalihu g'e mee ngu batutizimu; l'i kweta kę Nnajüpü, bu Ji-zosu g'o safu ngu iphe-eji ngu.’”

Pölu eje ezi ndu abüdu ndu Jiu ozi-oma

¹⁷ “No iya; mu laphu azu le Jierúsalemu. Mu nödu l'eze-ulo Chileke eka mu epfu anu Chileke phua ophilanya hümä Nnajüpü. ¹⁸ O sụ mu: ‘Mee egwegwa lüfu le Jierúsalemu; kele ndu eka-a taa ngakwa nchị l'iphe, ii-pfụ k'ehu mu.’ ¹⁹ Mu sụ: ‘Nnajüpü, ęphe machachakwaru-a rengurengu ge mu shi ejeje l'ulo-ndzukö ndu Jiu je atüa ndu etso ụzo ngu mkiporo sụ g'e chia phę iphe. ²⁰ Teke e gburu onye-ekebe ngu bu Sutivinu; bę mu nökwa l'eka ono; tème mu zua mgbede l'egbugbu, e gburu iya dù ree. O bürü mbędua nō swiru uwe ndu jeru iya atugbu.’ ²¹ Nnajüpü sụ mu: Tügbua jeshia! Mu e-zı ngu eka dù enya g'i jepfu ndu abüdu ndu Jiu.”

²² “Ndu ono dakpoephö jii ngabę nchị l'iphe, Pölu epfu jasụ o pfuephö kę ndu abüdu ndu Jiu ono; ęphe swo-lihu sụ: Unu wofu egube onye ọwa-a le mgboko! O tọ dükwa k'anodu ndzụ!” ²³ Ęphe nödu atü woowoowoo; alashi uwe phę; ekpoka urwuku; l'eka ęhu eghu phę eghu. ²⁴ Onye-ishi ndu ojogu ono sụ ge ndu ojogu iya kpuba Pölu l'ime odu ogu ono. O karu phę g'ęphe chia ya iphe g'a maru oo-pfụ iphe, kparu iphe, ndu Jiu atüru iya woowoowoo g'ęphe atü iya ono. ²⁵ A bya ekecha Pölu ęgbu g'e chia ya iphe; o sụ onye-ishi ojogu ndu Romu lanu, pfuru l'eka ono: “?E chije onye Romu iphe l'ebé abu l'e kperu iya ikpe g'a maru iphe, o meru tọ?”

²⁶ Onye-ishi ojogu ono nüma iya bya ejepfu eze onye-ishi ndu ojogu je asụ iya: “?I maru-a iphe, i suru g'e mee? ?I maru-a le nwoke-a bu onye Romu?”

²⁷ Eze onye-ishi ndu ojogu ono bya ejepfu Pölu je asụ iya: “?I bu onye Romu eviya?” Pölu sụ iya: “Ee.”

²⁸ Eze onye-ishi ndu ojogu ono sụ iya: Mu pfükwaru okpoga, paru eka; tème mu bürü onye Romu. Pölu sụ iya: Obenu l'a nwüru mbędua anwụ-nwu le Romu.

²⁹ Ndu ono shi abya aji Pölu aji ono paru iya haa. Ndzụ gụhaa eze onye-ishi ono g'o nümaru le Pölu bu onye Romu. O bürü nwa Romu bę o türü mkiporo.

Połu nō l'iphu oğbo-ikpe ndu Jiu

³⁰O be lę nchitabohu iya; Eze onye-ishi ndu ojogu ono su g'a tufu Połu mkporo. O bya ezia gę ndu-ishi uke Chileke mę ndu oğbo-ikpe ndu Jiu dzugbung. Ephe dzugbung; o duta Połu dufutaru phę. O bürü iphe, oochokpoo bų g'o maru iphe, ndu Jiu gudedoru Połu.

23 ¹Połu bya atabę oğbo-ikpe ono enya bya asu phę: “Unwunna mu; o tō dükpokwaa iphe, mu maru, mu mejeru byasụ nta-a, bų iphe, mu a-su l'owwa mu obu mini l'iphu Chileke.” ²Noo ya; Ananayasu, bų onye-ishi ndu-ishi uke Chileke gbalihuępho su gę ndu pfu-kube Połu chia ya eka l'önü. ³Połu su iya: “Gę Chileke chikwa ngu iphe gübę igbulu, e teru ndzú ono! Nta-a bę i no l'eka-a eme g'i gude ekemu kpee mu ikpe; teme i nodu emebyikwapho ekemu ono; eshinu i suru g'e chia mu iphe.”

⁴Ndu pfu-kube Połu su iya: “Shị! ?Tị madu l'oo onye-ishi ndu-ishi uke Chileke bę iiphu iphu egube ono?”

⁵Połu su: “Unwunna; mu te eshikwa maru l'ę bų onye-ishi ndu-uke Chileke. L'opfu Chileke sükwaru: Te ephukwa onye bų onye-ishi ngu iphu.”

⁶“Töbudu iya bų; Połu hümäepho lę ndzukę oğbo-ikpe ono du ębo; l'ogbo ndu Sadusii du iya; ogbo ndu Fárisii du iya; o chishia: Unwunna mu; mu yıkwa l'ogbo Fárisii. Ndu nwuru mu nü yıkwapho l'ogbo Fárisii. Iphe, e kpedoru mu ikpe iya-a bükwa lę mu ele enya lę ndu nwuhuru anwuhu bę Chileke e-me ujiku lanu g'ephe teta dzuru ndzú.”

⁷Epfuzeta, oopfuzeta iphe ono; ndu oğbo Fárisii waa ndu oğbo Sadusii wata aswo uşwo. Oğbo-ikpe keha ębo. ⁸Kèle ndu Sadusii suru lę Chileke tee medu ndu nwuhuru anwuhu g'ephe teta dzuru ndzú ozo; su l'unwu-oji-imiwigwe ta adudu; ophu o dudu ndu ozo, dubaan nü, bų ndu a ta ahümadu l'enya. Obenu lę ndu Fárisii tükorus iphe ono kwetakota. ⁹Uzu nodu atu wówoowwoo aka shii eje. Ndu eziye ekemu ndu ophu bų oğbo Fárisii haru gbalihu epfushi ike su: “O tō dükwa iphe, du ejii, anyi hümäru, nwoke-a meru! ?A maru bų maa; ozoo ojozi-imiwigwe epfujeru nü iya.”

¹⁰A nonyaa; uşwo obu paa eka k'ophu eze onye-ishi ndu ojogu ono dobesu l'ephe a-lokashi Połu nanu nanu. O su gę ndu ojogu iya ye ishi je akpuphu Połu azu l'odu ndu ojogu ono.

¹¹O be l'enyaishi iya; Nnajiuphu, bų Jizosu bya apfı-kube Połu su iya: “G'ike ta abvükwa ngu Połu! Kèle oo g'i gbaru ődzori mu lę Jierúsalemu l'eka-a bų g'i jefutaje agbaarū mu iya lę Romu.”

Aachi idzu egbu Połu

¹²O be lę nchitabohu iya; ndu Jiu bya edzukobe bya erifu nte l'ephe ta abyadu atso nri önü; ophu ephe etsudu önü l'okoro jasü teke ephe

gbuadaru Połu. ¹³Ndu ono, riru nte ono ghatakwaru ükporo labo. ¹⁴Ephe byapfuta ndu-isho uke Chileke waa ndu bụ ogerenya ndu Jiu je asụ phe: “Anyi rifuakwaru nte l'anyi taa tsodu nri ọnu jaṣu teke anyi gburu Połu. ¹⁵Ọ ya bụ; unu l'ogbo-ikpe zia eze onye-isho ndu ojogu ndu Romu g'o dutaru unu Połu. Unu mee ya g'o dobesu l'unu eme g'unu jibaa ya aji. Ole anyibedua a-kwabę gbua ya l'uzo; teme l'o rwua eka-a.”

¹⁶Noo ya; nwokorobya lanu nümanu k'ewohagbaa onwophę l'uzo kwa-bęru Połu ono. Nwokorobya ono bụ nwune Połu kę nwanyị nwuru iya. O je l'odu-ogu l'eka ono je epfuaru iya Połu. ¹⁷Połu bya ekua onye-isho ndu ojogu lanu bya asụ iya: “Duta onye-a jepfu eze onye-isho ndu ojogu. O dürü iphe, oo-pfurū iya.” ¹⁸Onye-isho ndu ojogu ono bya eduta iya bya edujeru eze onye-isho ndu ojogu ono bya asụ iya: “Onye mkporo ono, bụ Połu kuru mu sụ gę mu dutaru ngu nwokorobya-a l'ọ dürü iphe, dù mkpa, oo-pfurū ngu.”

¹⁹Eze onye-isho ndu ojogu ono bya eduta iya bya eje anodu iche bya ajia ya le mpya sụ iya: “?Bụ gunu bę i byaru mu epfurū?”

²⁰Ọ sụ iya: “Ndu Jiu chíru idzu l'ephe a-sụ ngu g'i duta Połu dufutaru ogbo-ikpe echele. L'ephe aa-sụ ngu le ndzukọ ogbo-ikpe acho g'ephe jibaa ya aji. ²¹Ole oo g'i tị ngakwaru phę nchị; kele o dürü ndu ghatarụ ükporo labo e-wohagbaa onwophę ewoha l'uzo kwabęru iya. Ndu ono rifuwaru nte l'ephe tee ridu nri; ophu ọ dudu iphe, ephe a-ngu m'o bjudu l'ephe gbuadaru Połu. Ephe doziwaru onwophę. Iphe, ephe kwabęru nta-a bụ g'i kweta g'e duru iya bya.”

²²Eze onye-isho ndu ojogu ono sụ iya: “Ta adukwa onye ii-me g'o maru l'i pfuwaru mu iya.” Ọ sụ gę nwokorobya ono la. Ọ lashia.

E du Połu je anu nnajioha, bụ Felikusu

²³Eze onye-isho ndu ojogu ono bya ekua ndu-isho ndu ojogu iya ụmadzu ębo bya asụ phe: “Unu je achikobe ndu ojogu ükporo iri; waa ndu ojogu ükporo ęto l'iri; ndu a-nodu agba l'inya; waa ükporo iri ọzo ndu a-chi-ru arwa. Unu kwakobę phę k'eję Sizariya le nri-enyashi ntanu-a. ²⁴Haru inya dozia, Połu a-nodu agba g'unu duru iya nü nnajioha, bụ Felikusu. G'o tọ dükwa iphe, e-me iya nü.” ²⁵Eze onye-isho ndu ojogu ono bya edee ękwo-ozzi sụ:

²⁶“Kulodiyosu Lisiyasu ede ękwo-a anu Okalibe Nnajioha, bụ Felikusu asụ: Nnajioha; mu ekele ngu-o. ²⁷Ndu Jiu guderu nwoke-a, mu suru g'e gude byapfuta ngu-a eme g'ephe gbua. A nonyaa e mee mu maru l'ọ bụ nwa Romu. Mu gude ndu ojogu mu je anafu phę iya. ²⁸Mu meahaa gę mu maru iphe, ephe gudedoru iya. Mu duru iya jepfu ndzukọ ogbo-ikpe phę. ²⁹Mu hümä l'iphe, o meru ta abudu iphe, ọ dù kę g'a pfu-gbua ya; ophu ọ dükpodanu k'atụ mkporo. Iphe, ephe epfu l'o meru bụ opfu k'ekemu-ali ndu Jiu. ³⁰Mu nüma le ndu Jiu chíru idzu g'ephe gbua ya; mu sụ g'e gude

iya byapfutashia ngu. Mu sụ ndu epfu iphe, o meru g'ephe byapfuta ngu bya epfua ya l'iphu ngu.”

³¹Ndu ojogu ono bya emee g'e ziru phe. Ephe gude Polu jee l'enyaishi ono jasụ le Antipatirisu. ³²O be le nchitabohu iya; ndu ojogu ono ndu ophu gude erekpa laphushia azu l'odu-ojogu. Ndu ophu gude ịnya duru iya jeshia. ³³Ephe durwua ya Sizariya bya eworu erekwo ono nụ nnajioha bya eworu Polu ye iya l'eka. ³⁴O bya aguebe erekwo ono; bya ajia Polu alị eka a nwụru iya. O nümaephō l'o bụ onye Silisiya; ³⁵o sụ: “Mu a-nümaawaro ọnū-mini ngu rengurengu mē ndu epfu iphe, i meru byarwutaephō.” O sụ g'e je dobe Polu l'eze-ulo Herodu che iya nche.

Iphe, ndu Jiu epfu le Polu meru

24 ¹A nöephō abalị ise; Ananayasu, bụ onye-isho ndu-isho uke Chi-leke waa ndu bụ ogerenya l'ogbo-ikpe ndu Jiu haru swiru jeshia Sizariya. Ephe gudekwaphe onye maru eye ọnū l'opfu, ephā iya bụ Tętalosu gude jeshia. Ephe rwua bya atuko iphe, ephē suru le Polu meru doshiaru nnajioha, bụ Felikusu. ²A bya ekua Polu. Tętalosu wata epfu iphe, ephē suru l'o meru sụ:

“Okalibe Nnajioha; oo g'i gude nwụbeberu anyi enya ree meru g'o gude anyi buru le nchị odoo. O buru nkwanmaṇya ngu meru iphe, a gba-nwechaaru iphemiphe ono, a gbanweshiru ono g'oduru ndibe anyi le ree. ³Iphemiphe ono, iimeru anyi ono dụ anyi ree. Anyi nödu l'ekameka ekele ngu ekele iya. ⁴Mu te ejekwa epfukwadụru ngu rọ ogologo opfu. Iphe, mu arwọ ngu bụ jiko g'i kwerọ nüma iphe-a, anyi abyaru ngu epfuru-a. Anyi e-gbuę ya pho mkpirikpu. ⁵Nwoke-a be anyi humawaru l'o bụ onye shiberau ite ejo-iphe. Okpaje ütsú l'eka ndu Jiu nökpo le mgboko mgburugburu. Teme o buru iya bụ ishi ndu ejo ogbo ono, bụ ogbo ndu Nazaretu. ⁶O nödu eme g'o merwua eze-ulo Chileke. Anyi gude iya eme g'anyi gude ekemu-alị anyi kpee ya ikpe. ⁷Ophu eze onye-isho ndu ojogu, bụ Lisiyasu ekwedu. O bya eye iya eka; bya egude eka ike nata iya anyi. ⁸O sụ g'anyi be ndu guderu iya nụ bya l'iphu ngu. I -jia nwoke-a aji be ii-humawaro iphe Ọbu, anyi epfurugu l'o meru Ọbu.” ⁹Ndu Jiu ophuu ye iya eka sụ l'iphemiphe, Tętalosu pfuru bükota eviya.

Polu edofu onwiya l'iphu Felikusu

¹⁰Nnajioha bya epheeru Polu eka g'o wata eye ọnū. Polu sụ:

“Mu sụ-a; mu maru l'i shiwaas ụzenya nödu l'ishi ikpe l'alị-a. Noo g'o gude ẹhu nödu atsọ mu ụtso edo edo dofufu onwomu l'iphu ngu. ¹¹O tóko noghadu abalị iri l'ebu, mu jeru Jierúsalemu je abarụ Chileke eja. Jíkwaa phe g'a maru ?mu l'adzụ uka. ¹²Ndu Jiu ta ahümakwaru l'o dürü onye mu l'iya wataru atu ego; ophu ephe ahümaduru mu l'eka o dürü ndu mu swo-ngaru l'ime eze-ulo Chileke; ozoo l'ulo-ndzukọ phe; ozoo l'ime mkpükpu.

¹³Ozokpoonu g'ephe goshi l'ibo ono, ephe boshiru mu ono dñru ophu bụ eviya. ¹⁴Ophu, mu kweru bụ lę mu abarụ Chileke ndiche anyi phe ejá lę Uzo Nnajíuphu ono, ephe ekuje ejó ogbo ono. Mu tükökwarupho iphemiphe, e deru l'ekwo ekemu Mósisu waa ekwo ndu mpfuchiru Chileke kweta. ¹⁵Iphe, ndu-a ele enya iya bę mu elekwapho enya iya, bụ iya bụ lę Chileke e-mechaa mee onyemonye g'o shi l'ónwu teta dzuru ndzú mę ndu oma mę ndu ejó-iphe. ¹⁶O búru iphe ono meru iphe, mu ekukebeje ehu g'obu ta anodu awa mu mini l'iphu Chileke mę l'iphu nemadzú.

¹⁷"O ya bụ; mu nochaa apha olebole l'eka ozo; mu lwa alí mu gę mu wolataru ndu alí mu okpoga gude yeru phę eka; wakwapho gę mu nü Chileke iphe-ngweja. ¹⁸O búru gę mu mechaarụ nsø, tso ngweja ono bę ndu Jiu ophu haru shi Eshiya lwa húmaru mu l'ime eze-ulo Chileke l'eka ono. O tọ dükwa ikpoto ndu mu l'ephe swi; ophu mu emekwaru gę mkpukpu gbaa gharaghaghara. ¹⁹O kwa ndu Jiu ono, shi Eshiya ono gege abya l'iphu ngu l'eka-a bya epfua iphe, ephe sürü lę mu meru mę o -dñru iphe, ephe epfu. ²⁰Ozoo sụ gę ndu-a, nö l'eka-a pfua ejó-iphe ephe húmaru, mu meru, búkpo iphe, e gege anma mu ikpe teke ono, a jíru mu aji l'iphu ndzukö ogbo-ikpe phę ono; ²¹gbahakwa iphe lanu ono, mu nokwaa l'iphu ndzukö ogbo-ikpe ono pfushia ike sụ l'iphe, unu ekpedoru mu ikpe iya ntanu-a bụ lę mu kweru lę Chileke e-mechaa mee ndu nwñhuru anwñhu g'ephe shi l'ónwu teta gbalihu dzuru ndzú."

²²O ya bụ; eshinu Felikusu magbuwaru kę Uzo Nnajíuphu ono ree; o sụ g'ephe la. "Mu e-kpe ikpe ono mę eze onye-ishi ndu ojogu, bụ Lisiyasu byaephō." ²³O sụ g'onye-ishi ojogu ndu Romu, Polu nö l'eka letakwa iya enya ree; ole oo g'o hakwaa ya g'o tusaru ehu; gę ndu önyà iya byaje g'ephe l'iya kwe; g'ephe mejeru iya iphe, bụ mkpa iya.

Polu eye onu l'iphu Felikusu yee Durusila, nyee ya

²⁴A noephō ujiku olebole; Felikusu duru nyee ya Durusila, bụ nwanyi Jiu byatashia. O bya ezia; e je ekua Polu. Ephe ngabéru iya nchi; o pfua-haa k'ekweta kę Kéreshi, bụ Jizosu. ²⁵Polu kpukwaduru-a opfu l'önü epfu k'apfubekoto mę k'esede onwonye; waa kę mboko ikpe, a-bya nü ono; ndzú rwuta Felikusu. O sụ iya g'o jewaro kę nta; lę ya e-ku iya-a ozo teke üzö dñru iya. ²⁶Iphe, oori bụ l'q dñru okpoga uphalazu, Polu a-nü iya. O búru iphe ono bę meru g'o gude o nodu abujeru nta nta l'o kua ya g'ephe boø uja.

²⁷A noephō mgbarapha labo; Felikusu lüfu. O byalépho alüfu ono; o parü Polu haa l'oka-mkporo l'eka oome gę ya mee iphe, dñ ndu Jiu ree. Nwoke ozo, epfa iya bụ Poshosu Fesutosu bya anodu l'okwa iya.

Polu epfu g'eze nnajioha Romu kpee ya ikpe

25 ¹A noephō abalị eto, Fesutosu lwafutaru ndu ono, o bụ nnajioha phę ono; o shi lę Sizariya jeshia Jierúsalem̄u. ²E rwua eka ono;

ndu-isho uke Chileke waa ndu-isho ndu Jiu bya epfuaharu iya iphe, ẹphe sürü le Połu meru. Ẹphe rwỌ ya ³g'o meeru phে iphe-ọma, bụ iya bụ g'o mee Połu g'o lwa azu le Jierúsalemu. Ẹphe nödukwanu achị idzu g'ẹphe kwabę l'egbudu gbua Połu. ⁴ Obenu le Fesutosu sürü phে le Połu nokwa mkporo le Sizariya. Le ya ta adukwa gę ya ano-beru ya alaphushia azu l'eka ono. ⁵ O sụ phę: "Gę ndu-isho unu tsokwaru mu je Sizariya. O -bürü l'ọ dürü iphe, dù ejí, o meru; unu je epfua ya l'eka ono."

⁶ Ẹphe le Fesutosu nō iphe, ha g'abalı iri l'eka ono teme ọ lashia Sizariya. O be le nchitabohu iya; o je anodu l'ulo-ikpe bya asu g'e dubata Połu. ⁷ Połu bataępho; ndu Jiu, shi Jierúsalemu bya apfụ-phee ya mgburugburu bya epfushiahaa igwerigwe akpamara, ẹphe sürü l'o meshiru. Ophu ọ dù du ophu ẹphe dürü ike goshi l'o bụ eviya mę nanu. ⁸ Połu bya edoahaa gę ya dofu onwiya sụ: "O tọ dükwa teke mu pfubyijeru ekemu ndu Jiu; ophu mu epfubyikwaru eze-ulo Chileke; ophu ọ dükwa teke mu pfuswejeru eze nnajioha Romu."

⁹ Fesutosu meahaa gę ya mee iphe, dù ndu Jiu ree; ọ sụ Połu: "?O dù ngu ree g'i je Jierúsalemu g'e kpee ngu ikpe iphe-a, ẹphe sürü l'i meru-a l'iphu mu l'eka ono?"

¹⁰ Połu sụ: "Eka-a, mu pfuru-a bükwa l'iphu ogbo-ikpe eze nnajioha Romu gedegede, bụ iya bụ eka ọ gbaru g'e kpee mu ikpe. Gübedula l'onwongu maru l'ọ tọ dùdu ejo-iphe, mu meru ndu Jiu. ¹¹ Kele ọme mu eme ejo-iphe; meta iphe, gbaru k'ekpe mpfugbu mę mu asu ?Mu atsuhunu ebvu anwụhu? Obenu teke iphe, ẹphe sürü le mu meru phę ta abudu eviya bę ọ tọ dükwa onye byakpooru akpuru mu nụ phę. Iphe, mu pfuru bükwa g'ikpe mu laa l'iphu eze nnajioha Romu."

¹² Noo ya bụ; Fesutosu yee ndu ogbo-ikpe iya chichaa idzu; ọ sụ iya: "Eshinu i sürü g'ikpe ngu laa l'iphu eze nnajioha Romu bükwa l'iphu eze nnajioha Romu ono bę ii-je."

Połu nō l'iphu Agıripa yee Baniisu

¹³ O be ujiku lanu; eze, bụ Agıripa waa nwune iya nwanyị, bụ Baniisu bya Sizariya g'ẹphe kele Fesutosu. ¹⁴ Ẹphe noephō ujiku olemole l'eka ono; Fesutosu bya eworu kę Połu kooru Agıripa. Ọ sụ iya: "O dürü nwoke, Felikusu haru mu l'ulo mkporo. ¹⁵ Mu jee Jierúsalemu; ndu-isho uke Chileke waa ndu bụ ogeranya ogbo-ikpe phę pfuaharu mu akpamara, ẹphe sürü l'o meshiru. Ẹphe sụ mu gę mu nmaa ya ikpe. ¹⁶ Mu sụ phę l'ọ tọ bükwa omelalị ndu Romu g'a kpuru onye a sürü l'ọ dürü iphe, o meru nụ; l'ebę abu lę yee ndu qodaru ẹphe l'iyi no l'iphu l'iphu g'o dofu onwiya l'iphe ono, a sürü l'o meru ono.

¹⁷ "O be mbóku, ẹphe dzuru l'eka-a; ophu mu ejekpodaaro akpó ụpfu. Mu jeshiepho l'ulo-ikpe ono le nchitabohu iya bya asu g'e je edubata nwoke ọbu. ¹⁸ Ndu epfu iphe, o meru gbalihu; ophu ọ dùdu mę ejo-iphe,

mu riru l'o meru, duru ophu ephe suru l'o meru. ¹⁹ Iphe, ephe pfueru-pho buerupho opfu g'ephe abajeru Chileke phē eja waa onye obu, a suru l'epha iya bụ Jizosu, nwuluhawaru nụ; obenu le Polu suru l'o nokwadu ndzụ. ²⁰ Ophu mu amadụ iphe, mu e-me l'egube opfu ono. Mu jia Polu ge mu maru ?o dù iya ree g'o jee Jierúsalemu g'e kpee ya ikpe iphe, ephe suru l'o meru-a l'eka ono. ²¹ Polu jika sụ le ya a-nodua le mkporo jasụ teke Okalibe eze nnajioha e-kpe iya ikpe. Mu karu sụ g'e che iya nche jasụ teke mu e-zì iya g'o jepfu eze nnajioha.”

²² Agiripa sụ Fesutosu: “O dükwa mu g'a sụ le mu nümaru olu nwoke obu l'onwomu kwapho.” Fesutosu sụ iya g'o haa l'echele be ọo-numa-a olu iya.

²³ O be le nchitabohu iya; Agiripa yee Baniisu bya akwakpoeopho onwophé ọkpobe akwa ndu eze. Ephe bya abahụ l'ulo-ikpe ono waa eze ndu-isho ojogu; mè ndu a maru epha phē le mkpukpu ono. Fesutosu zia; e je eduta Polu bata. ²⁴ Fesutosu wata epfu opfu sụ: “Onyibe, bụ Agiripa mè unubé ndu nokota l'eka-a. Unu humakwa nwoke-a, ndu Jiu mgburugburu ndu ophu nō l'eka-a mè ndu ophu nō le Jierúsalemu tukorù echí ichi iya obu. Ephe echí mkpu sụ g'o tó noduhe ndzụ. ²⁵ Ole o tó dudu iphe, mu humaru, o meru bụ iphe, dù k'e gude kpee ya mpfugbu. Eshinu o gude ọnụ iya sụ g'ikpe iya je l'iphu Okalibe eze nnajioha be mu sukwaru le mu e-zì g'e dularu iya eze nnajioha. ²⁶ Obenu le mu ta amadụ iphe, bụ l'owa-a iphe, mu e-de l'ekwo sụ eze nnajioha l'o meru. Nokwa iphe, mu gude dutarù iya unu; mbu dutarù iya gube Onyibe, bụ Agiripa gedegegede g'obukwanuru: e -lechaa ẹnya l'ikpe obu; mu amakwanuru iphe, mu e-de l'ekwo. ²⁷ Kéle o dù mbédúa g'o bụ umere onye-eswe mbu ḡe mu sụ g'e duru onye mkporo je; l'ebé egoshi iphe, a suru l'o meru.”

Polu edofu onwiya l'iphu Agiripa

26 ¹ Agiripa sụ Polu: “A haakwaru ngu nta-a g'i yee ọnụ. I -makwaru iphe, ii-do dofu onwongu dokwaa ya.” Polu bya apalia eka kele iya bya awata edodo sụ:

² “Onyibe, bụ Agiripa; ehu atso mu l'i kweru ḡe mu pfuru ngu l'iphu pfua opfu; doo edo dofu onwomu ntanụ-a l'iphemiphe, ndu Jiu suru le mu eme. ³ Ehu, atso mu nụ bụ l'i maru omelalị ndu Jiu ree bya amaru iphe, ephe adzo. Jiko ngabékpoekwapho nchị ree l'iphe-a, mu aby aepfupfu-a.

⁴ “Ndu Jiu mgburugburu makotaru ḡe ndzụ mu dù eshikpoo teke mu bụ nwata; kéle mu shiepho le mbu buru l'alị mu waa le Jierúsalemu. ⁵ Ephe makwarupho; m'ephe -jenụ ekwe gbaa ekebe iya; le mu shiepho le mbu gbaru l'ogbo ono, kachaa atubé nvó l'ekemu Chileke anyi ono, bụ iya bụ ogbo ndu Fárisii. ⁶ Nta-a be mu pfuru l'eka-a; a nodu ekpe mu ikpe; kéle mu ele ẹnya iphe ono, Chileke kweru nna anyi oche phē ukwe le ya e-me ono. ⁷ O iphe ono, o kweru ukwe iya ono be ọkpa-ipfu iri l'ebó ndibe

anyi phē elekpoō enya iya gude ēhu anmanma iya abarū Chileke eja eswe l'enyaishi-a. Sū-a; ḥonyibe; nta-a bē ndu Jiu sūru lē mu mesweru; kele mu ele enya iphe lanū ono. ⁸?Bu gūnu meru g'o gude o nōdu atsū unubē ndu Jiu l'ēhu ekweta lē Chileke e-me ndu nwūhuru anwūhu g'ephe shi l'ōnzu tetu gbalihu dzūru ndzū?

⁹"Mbēdua l'onwomu shikwaphō dobesu l'ōme o dūru iphe, mu e-me gude mebyia iphemiphe, lakpooru k'epha Jizosu onye Nazaretu mē mu emewaa iya. ¹⁰Noo iphe, mu meru lē Jierúsalemu bū ono. Mu jeru ana-ta ndu-isho uke Chileke ēkwo, egoshi l'ōo phē ziru mu ozi. Mu je akputa igwerigwe ndu-nso tūshia phē mkporo. Teke e kperu phē mpfugbu; mu ekweeru phē une. ¹¹Ugbo ole-mole bē mu zichawaru g'e chia phē iphe l'iphe, bukpoō ȳlo-ndzukō ndu Jiu; l'ēka mu eme g'ephe sū l'ephe te ekwe-taheduru iphe ono, ephe kwetarū ono. Kē nkephē nōdu eghutaberu mu eghu shii k'ophu mu shi agbeshije jeshia alī ozo je phē avota."

**Polu akō gē ya gude gbanwee
waa k'ozi iya**

¹²"O būru k'iphe ono meru g'o gude mu jeshia Damasukosu. Ndu-isho uke Chileke kwe gē mu je; o būru phē bē mu nō l'ēka jeshia. ¹³Noo ya ḥonyibe; o būru l'echilabō eswe ono gē mu nō l'uzo bē mu humaru iphóró, ka enyanwu, nō l'akpaminigwe egbu nwijinwii. O nwuepho nwuphee mu lē ndu anyi l'ephe swi mgburugburu. ¹⁴G'anyi ha dakota kpurumu l'alí. Mu nūma olu-opfu, e gude opfu Aramu epfu sū: 'Solu! Solu!' ?Bu gūnu meru iphe, iikpa mu ēhu? I -nōdu eme g'i mekata mu bē o bükwa onwo-nugu bē iimekata. O gbékwa du g'eswi, emeka onwiya iphe-ēhuka; kele oogba okpa lē mpyipiyi oshi, onye nwe iya nū gude achī iya." ¹⁵Mu jia ya sū: '?Bu onye bē i bū Nnajiuphu?' O sū mu: 'Oo mu bū Jizosu; onye iikpa ēhu.' ¹⁶'Gbalihu pfūru apfūru. Iphe, mu gude byapfuta ngu bū gē mu gūa ngu lē ndu ejeru mu ozi. G'i je epfukashiaru ndu ozo iphe-a, i humaru ntanu-a kē nkemu-a; waa iphe, mu e-goshi ngu l'iphu.' ¹⁷Mu a-dzota ngu l'ēka ndu Izurēlu waa l'ēka ndu abudu ndu Jiu, bū iya bū ndu mu ezi ngu g'i je alī phē obu. ¹⁸'Ii-je emee g'ephe saa enya k'ophu ephe e-shi l'ochii fūta bata l'iphóró; waa k'ophu ephe e-shi l'ēka Nsetanu fūta lwafputa Chileke. Oo ya bū; mu aguaru phē nvū l'iphe-eji phē guru phē ye lē ndu mu hotawaru g'ephe būru ndibe mu.'

¹⁹"Oo ya bū; ḥonyibe; mu ta asūkwari waawaa lē mu tee medu iphe ono, mu nūmaru l'ophulunya, shi l'imigwe ono. ²⁰Mu vuru ȳzo jee Damasukosu; teme mu bya ejeshia Jierúsalemu. Mu bya ejegbabē alī Jiudiya mgburugburu shia jeshia alī ndu abudu ndu Jiu. Ishi iphe, mu jedoru ēkameka ono būru gē mu karū phē g'izimanū iphe-eji phē lwa phē azū g'ephe ghāa umere lwafputa Chileke; ephe emeje iphe, e-goshi l'izimanū lwarū phē azū eviya. ²¹Noo iphe, kparū iphe, ndu Jiu guderu mu l'ēka mu

no l'eze-ulo Chileke eme g'ephe gbua mu. ²²Ole Chileke eyekpoekwaru mu pho eka byasú ntanú ọwa. Noo g'o gude mu pfuru l'eka-a agba ekebe g'onyemonye núma; nwata mè ogeranya. Mu nodu epfu iphe, abudu iphe ọzo gbahaa iphe ono, Mósisu yee ndu mpfuchiru Chileke pfuru sú l'oo-me ono. ²³Ephe sürü le Kéreshi ono, jefutaje iphe-ehuka. E -mechaas l'ọ bụru iya a-bürü onye Chileke e-vuru ụzo mee g'o shi l'ọnwu teta gbalihu dzuru ndzụ; g'o pfukaaru ndu Jiu mè ndu abudu ndu Jiu l'ọ ya bụ ịphóró, Chileke e-shi dzọo phe."

Ọnu, Agiripa yeru Polu

²⁴Polu donyaephoh iphe ono; Fesutosu raswerehu: "Polu! O bùakwaa ọbvü byaru ngu! Oke ekwo, i nwürü gbaghaakwaru ngu iphu!"

²⁵Polu sú Fesutosu: "Obvu te emekwa mu Ọnyibe. Iphe, mu epfu do-kwaru enya; teme o bụru ọkpobe-opfu." ²⁶?Tobudu Agiripa baa? O makotaru iphe-a, mu epfu-a rengurengu; teme mu nodu epfue ya pho hoo-haa; kèle o doru mu enya l'ọ tọ dudu iphe ono ophu o númahaadaru; eshinu o dudu ophu e meru l'edomi. ²⁷Sú-a; Ọnyibe, bụ Agiripa; ?I kwetarụ iphe, ndu mpfuchiru Chileke pfuru tọ? Mu maru-a l'i kwetarụ-a!"

²⁸Agiripa sú iya: "?I dobesu l'ii-pfubutakebewaa mu egwegwa egube ono gę mu bụru onye kę Kéreshi?"

²⁹Polu sú iya: "?O bụ egwegwa-o; ?oo-no odu-o; iphe, mu epfu anụ Chileke bụ gę gu lę ndu-a, nokota l'eka-a bụru iphe, mu bụ; mbụ ge ndu-a, anụ iphe-a, mu epfu ntanú-a buekwarupho iphe, mu bụ; a -gufukwaru unu kę mkporo-a."

³⁰O pfuchaephoh nno; eze, bụ Agiripa waa Okalibe nnajioha Jiudiya, bụ Fesutosu waa eze-nwanyi, bụ Baniisu waa ndu ọzo, ẹphe l'iya no l'eka ono tuko wulihu wụfu. ³¹Ephe lufuephoh; ẹphe tuko pfuaharu nwibe phę sú: "Nwoke-a te emetakwaru iphe opfu k'ije mkporo; ophu o buro k'apfugbu." ³²Agiripa sú Fesutosu: "?I maru-a l'ọ tọ bụ lę nwoke-a sürü g'ikpe iya lufu l'iphu Okalibe nnajioha lę Romu; e gege apakwaru iya-a haa."

Polu no l'ugbo-mini eje Romu

27 ¹O be teke a chiru iya; o wükoo l'anyi a-nodu l'ugbo jeshia İtali; e woru Polu yee ndu mkporo ọzo ye Jiiliyosu, bụ onye-isho ndu ojogu ndu Romu l'eka. Onye ono bụ onye-isho "Ogbo ndu ojogu Ogosutosu." ²Anyi tuko wuba l'ugbo-pherephere-apa, shi Adaramitiyomu aby; eje l'odu ugbo, nogbaa l'aguga aguga ali Eshiya. O dukwarupho nwoke Masedoniya, a nwürü lę Tesalonayika, ẹpha iya bụ Arisutakosu, anyi l'iya tukoru nodu l'ugbo ono jeshia. ³O be lę nchitabohu iya; anyi rwua Sayidonu. E rwua eka ono; Jiiliyosu gude eme odoo kwe gę Polu je ekelechaa ḥonyà iya phę g'ephe ançchaa ya nwiphe, bụ mkpa iya. ⁴Anyi shikwa l'eka ono tugbua ọzo; kporu ugbo kwaseru ụzo enyanwu awawa; shita aguga

Sayipuroso; kèle pherephere ezi anyi iziphu. ⁵ Pherephere ngata ugbo ono anyi ghabua mini ono laguga Silisiya waa Pamfiliya bata laguga Mayira, bu mkipukpu, no l'ali Lisiya. ⁶ E rwua l'eka ono; onye-isho ndu ojogu ono huma ugbo-pherephere-apa, shi Aleguzandiriya. Ugbo ono eje Itali. O chiru anyi ye iya.

⁷ Anyi tokpoephoh nwéhu ngaa ugbo ono ujiku olehole; mbu o tsushi-kpoo l'ehu ike teme anyi ngarwua Knayidosu ntse. Ophu pherephere ekwekpöedu g'anyi shia ono. Anyi ro-jia shia aguga mini uze Kiritu. Pherephere ono ngaru anyi shikube Salumonu. ⁸ Eshi aguga Salumonu ono tsushikpoo anyi l'ehu ike. Anyi bya ekukebekpoo ehu teme anyi rwua eka lanu, eekuje "Odu-ugbo-qoma"; eka ono be mkipukpu Lasiya dñwaa ntse.

⁹ Anyi gude nno no'o odu l'eka ono k'ophu anyi no-rwuru teke ije ugbo atsuje l'ehu bya anoghatawaa teke ndu Izurelu emeje omelalı aswi egü. Polu nmaaru ndu ugbo ono me ndu ojogu pho okwa su: ¹⁰ "Ndu mu; iphe, mu humaru bu l'ije ugbo anyi-a e-mechakwaa du ehuka shii. O to bukwwa l'ivu, no l'ugbo-a me ugbo l'onwiya a-la l'iswi; obenu l'ishi anyi be aa-lo-kwapho alolo." ¹¹ O buru iphe, onye-isho ugbo waa onye nwe ugbo pfuru be onye-isho ndu ojogu ono ngabreu nchij. Ophu o kwataduru yee onu le ke Polu. ¹² Eshinu odu-ugbo-mini ono ta dudu k'anodu l'udzumini ono; be onu ka awu nanu su g'anyi tugbua l'eka ono g'a maru ?anyi a-du ike ngarwua Fonikusu. Fonikusu bu odu-ugbo-mini, no le Kiritu. Eka eeshije abahu l'odu-ugbo-mini ono du ebo. E -chebe iphu l'uze enyanwu ariba be nanu gharu iphu g'e jewaa ala l'uze ekutara; ophuu gha iphu g'e jewaa ala l'uze ekicha. O buru l'eka ono be anyi a-nodukota l'udzumini ono.

Oke pherephere byapfutaru Polu phë l'echi enyimu

¹³ Pherephere shi l'uze ndohali wata ezi nwa reswereswe; ephe dobesu l'ephe a-du ike mekota g'ephe tugberu. Ephe shi le mini lo-lita mgborí-gwé, a goru g'ikokoro, eegudeje lo-de ugbo le mini wata anga ugbo ono le mgboru mgboru Kiritu. ¹⁴ A noephoh nwanshiji; oke pherephere shi l'uze isheli mini ono ziru byatashia. ¹⁵ O zikotaephoh ugbo ono tugbua; ebe o kweedu kwaseru ibiya ono, pherephere shi abya ono. Ebe anyi amae-du g'anyi e-me iya; anyi paru iya haa ge pherephere pata anyi tugbua. ¹⁶ Anyi ghatashia mgboru ali, eekuje Kulawuda, no l'echi mini; ophu pherephere ezishidü anyi ike g'o shi ezi. Anyi kukebekpoo ehu; teme anyi kpuru nwugbo ke nshij, eelibeje leze ugbo ye leze ugbo ono. ¹⁷ A kpübatacha nwugbo ono, eegudeje agufuta nemadzü ono ye l'ugbo pherephere apa ono; ephe bya egude eri kee ugbo mgburugburu kee ya kpükpurukpu g'o shihu ike. Ndzü gúahaa phë ke: ?a maru ugbo te ejedu nu emia l'eveevee, du laguga mini le Libiya. Ephe lo-zetachaa ekwa ono, emeje ge pherephere nga ugbo ono; pherephere to nwéhu gude ugbo ono

jeahaa.¹⁸ Oke pherephere ono nodu ezikwapho ehuka ehuka akwanga ẹphe k'ophu ẹphe wataru achishi ivu, du l'ugbo taphaeliahaa le mini le nchitabohu mboku ono.¹⁹ O be le mboku k'eto; ẹphe gude eka phē l'onwo-phē mihihaa iphe, e gude mee ugbo ono taphaeliahaa le mini.²⁰ A nōo ujiku ole mole ophu anyi ahumaduru enyanwu enya; ophu o buro ke kpokpode teme oke pherephere ono nodu ezishikwadu irike irike; o mee k'ophu anyi ta ariedu ke ndzu.

²¹ Unwoke ono nokpoo ọdu; ophu o dudu onye ophu riru nri. Oo ya bu; Polu gbeshi bya ejepfu phe je asu phe: "Ndu mu; ome unu kweru nkemu haa afuta le Kiritu me anyi te etuphashikwa iphemiphe-a, e taphaela-waa iphe-a, mebyishihuru nu-a.²² Nta-a be mu arwo unu su g'obu shihu unu ike. O to dukwa g'o ka mma l'oo onye lanu, etupha ndzu iya. Oo 'ephō ugbo-a a-la l'iswi.²³ L'enyashi-a, laru nu-a be ojozi-imigwe, shi l'eka Chileke ono, mu bu nkiya; teme o buru iya be mu ejeru ozi ono byapfutaru mu;²⁴ bya asu mu: 'Gé ndzu ba agushi ngu Polu l'i jefutaje je apfuru l'iphu eze nnajioha Romu. Ozo bu le Chileke e-gudekwapho iswi ehu ngu dzoo iphe, bu ndu gu l'ephe no l'ugbo-a.'²⁵ Oo ya bu; ndu mu; g'obu shihu unu ike; kele o doru mu enya le Chileke e-mekota iphemiphe g'e pfuru mu iya.²⁶ Ole o dudu nwali, enyimu so-pheru mgburugburu, ugbo-a a-paru anyi je asube."

²⁷ O be l'enayashi k'ujiku iri l'eno; pherephere ono nodu apakwadu-a anyi eje le mini Adiriyatu. O rwuje l'echi abalị; ndu ugbo su l'oo dukwa g'alii aduwaa anyi ntse.²⁸ A bya eworu nwiphe, anyi ẹrwa libe leri bya echie ya l'ime mini ono. A tuá ya; ogbu mini ono buru iphe, ha ge ọnnyeka ụkporo. A nonyakwa; a bya atua ya ozo; o buru ọnnyeka iri l'ise.²⁹ Ndzu guahaa phē l'ugbo anyi e-je ekwoo onwiya l'oke mkpuma rikashihu. Ẹphe mifu egube mgborigwè-onu-ikokoro pho eno, du l'azuu ugbo ono gude eri tu-zetachaa ya; o bahu l'ohu mini gudeshia ugbo ono. Ẹphe nodu arwo ge nchi e-me bohu.³⁰ Ndu ugbo ono meahaa g'ephe gbado ugbo-pherephere-apa ono. Ẹphe bya apazeta ugbo ke nshii pho paru dee le mini. Ẹphe mee nno g'e dobesu l'ephe eje agbe l'iphu eze ugbo ono ye mgborigwè-onu-ikokoro le mini.³¹ Polu su onye-ishi ndu ojogu ono waa ndu ojogu ono le ndu ugbo-a -pfufuwaa be unu ta alwakwa.³² Oo ya bu; ndu ojogu ono bya ebufu eri nwugbo nshii ono; mini pata iya.

³³ Nchi bohushia; Polu rwoahaa phē g'ephe kabero ria nri. O su phe: "Nta be unu nowaru abalị iri l'eno; ophu o dudu iphe, unu riru.³⁴ Jiko unu ria nri g'ike adu unu; kele o to dukwa g'o ka mma l'oo egbushi, du unu l'ishi, etuphahu nu."³⁵ O pfuchaa nno bya ewota buredi bya ekele Chileke l'iphu phe g'ephe ha bya awata atata.³⁶ Obu shihu phē ike. G'ephe ha rikotakwapho nri.³⁷ Iphé, anyi du l'ugbo ono bu umadzu ụkporo ụkporo mgbo iri l'eto l'umadzu iri l'ishii.³⁸ Onyemonye rijichaa epho; a pashia ereshi, e vu l'ugbo ono tushia le mini g'ugbo a-du nphe.

Ụgbo, pherephere apa tsukpôshihuru

³⁹Nchi bohuepho; ẹbe ndu ụgbo ono amaedu mgbadagba, ẹphe no. Oo 'ephel'ephe h̄umaru l'alị zawaru ph̄e ntse. Ẹphe h̄uma ẹka mini gw̄oru agw̄ogw̄o; h̄uma l'ekā ono b̄e alị d̄u baswaa l'aguḡa mini ono. Ẹphe s̄u ḡ'ephē maru ?ephē e-me ḡ'ugbo ono je eliru l'eveeve l'aguḡa mini ono.
⁴⁰Ephe ḡbubushia eri, gude mgborigw̄e-onu-ikokoro ono hakota iya l̄e mini bya atoshia ụdo, e gude kegbabechaa eku-ugbo, eegudeje ago-zi ụgbo ono teke ono kwapho. Ẹphe bya apalia ẹkwa, no l'eli oshi, shi d̄u l'iphu ugbo ḡe pherephere awatakwanu enwu ụgbo ono. Ẹphe n̄odu ago-zi iya; jasụ ọ lashia l'ekā ono, mini gw̄oru agw̄ogw̄o ono. ⁴¹Ugbo ono je agbaba l'ikpo eveeve, d̄u l'ime mini ono; ishi ugbo ph̄e liru l'eveeve ono k'ophu ugbo ono kwaru l'ekā ono. Oke akpara-mini bya etsukashia azu ugbo ono iphiriba iphiriba.

⁴²Ndu ojogu ono r̄iahaa k'egbushi ndu mkporo ono ḡ'o t̄o d̄u onye ophu e-bvufu gbala. ⁴³Obenu l'onye-ishi ndu ojogu ono eme ḡ'o dz̄o Połu. O s̄u ḡ'o t̄o d̄ukwa onye ẹphe e-gbu. O s̄u iphe, bükpoondu maru ebvu mini ḡ'ephē pfubachaa l̄e mini vuru ụzo bvufu eli-mgboko. ⁴⁴Ḡe ndu ophuu gudegbaa ẹka l'ogodo ugbo; ozoo ibiribe oshi ugbo ono gude iya bvufu. O buru g'anyi gude bvufukota eli-mgboko bu ono. Ophu ọ d̄udu onye iphe meru.

Iphe, eme l̄e Moluta

28 ¹Anyi bvufukotaephō eli-mgboko; a s̄u anyi l'ekā ono, mini gba-ph̄eru mgburugburu ono bu iphe, ọzoa bu Moluta. ²Ndu ẹka ono ph̄arau anyi obu-imemini shii. Ẹphe kp̄oberu anyi oku s̄u g'anyi nyaa; k̄ele teke ono bu udzumini; oyi n̄odu atsu. ³Połu rwuta eyonku je achiru yee l'oku ono. Agwo shi iya wufuta ḡ'irè oku ono byaru iya l'ehu. O bya ataa Połu l'ekā kepfurū. ⁴Ndu ẹka ono h̄uma ḡ'ejo agwo ono taru Połu l'ekā kepfurū; ẹphe pfuahaa s̄u: "Nwoke-a n̄okpokwaa l'ochì. O bvufutaakwaru-a l̄e mini bu eviya; obenu l'alị ta ahaduru iya." ⁵Obenu l̄e Połu phefuru agwo ono chie l'oku; ophu o mekaduru iya iphe m̄e ilile. ⁶Ephe n̄odu ele ẹnya teke ẹka e-ko Połu gbapfurū; ozoo teke ọo-da gba nw̄uhu; ophu ọ d̄udu. A kp̄oephō ụpfu nwanshij; ẹphe h̄uma l'o t̄o d̄udu iphe, meru iya n̄u; ẹphe ghakobe s̄u l̄e Połu bu oke agwa.

⁷Nwoke, bu onye-ishi mkpukpu ono b̄e alị-ihe iya jeru bya asube l̄e mgboru ẹka ono. Ephā iya bu Pabuliyosu. O seeru anyi ẹbyaa; bya achita anyi jeshia ibe iya; je akwaaru anyi ẹbyaa ujiku eto. ⁸Anyi jeshia; ododo-ényia gudeshiwaan naa iya; t̄eme ẹpho-anj̄un n̄odu emekwa iya ph̄o. Połu bya abahu l'ime ụlo iya bya epfurū n̄u Chileke bya ebyibe iya ẹka; mee ya o wek̄orohu. ⁹Noo ya; iphe ono mechaephō; iphe, bu ndu iphe emegbaa l'alị ono w̄uru bya; e mek̄ota ph̄e ẹphe wek̄orohuchaa. ¹⁰Ephe nyako anyi

iphe shingushingu; shi egube ono kwabę anyi ùbvù. O rwua g'anyi byaru atügbu; ephe gwekòkpoepho iphe, bụ mkpa anyi yejiaru anyi ugbo.

Eshi lę Moluta eje Romu

¹¹ Anyi noo ọnwa ẹto l'eka ono, bya etsoru ugbo, shi Aleguzandiriya tüğbuashıja. Ugbo ono be eekuje "Unwune, a nwuru ebo." O nökotawaru udzumini ono l'odu-ugbo l'alı ono. ¹² Anyi rwua mkpukpu Sayirakusu bya anoo l'eka ono abalı ẹto. ¹³ Anyi shi l'eka ono kpokpoepho mgburugburu mgburugburu jasuru anyi rwua Regumu. O be lę nchitabohu iya; pheraphere shi l'uzo ndohali shi anyi l'azü wata ezizi. O rwua nwarechi iya; anyi rwua Putiyoli. ¹⁴ O dürü ndu kę Kéreshi, anyi húmaru l'eka ono. Ephe rwuo anyi g'anyi l'ephe nōo abalı esaa; anyi nōo nno. E mechaas; anyi tüğbuashı jeshia Romu. ¹⁵ Ndu kę Kéreshi, nō lę Romu nümahawarlu l'anyi abyá; ephe bya anyi ndzuta byarwutachaa aswa Apyiyosu waa ọma mkpukpu, "Ulo nri ẹto." Polu húma phę bya ekele Chileke; obu ka iya eshihu ike.

Polu epfu opfu Chileke lę Romu

¹⁶ Anyi jerwua Romu; a haa Polu; o buru l'onwiya. E ye onye ojogu; o nodu eche iya nche.

¹⁷ A nöephö abalı ẹto; Polu bya ekua ndu-isho-ozzi ndu Jiu l'eka ono ndzuko. Ephe dzuephö; o su phę: "Unwunna mu; a türü mu mkporo lę Jierúsalemu kpuru mu nü ndu Romu l'ebé adü iphe, mu meru ndibe anyi; ophu o dudu iphe, mu mebyiru l'omelalı, shi lę ndiche anyi phę. ¹⁸ Ndu Romu ono jichaa mu aji bya emeahaa g'ephe haa mu; kele ephe húmaru l'o to dudu iphe, mu meru, gbaru kę g'a pfü-gbua mu. ¹⁹ Ndu Jiu jika. A kwaru mu ye; mu su g'i kpe mu füta l'iphu eze nnajioha l'ebé adü iphe, mu a-su l'owa-a iphe, ndibe anyi meru mu. ²⁰ Noo iphe, mu gude kua unu; kele o dü mu gę mu l'unu húma pfugba. Iphe, unu gude húma mu lę mkporo-a, a türü mu l'eka-a bükwa lę mu ele ẹnya onye ono, anyiye ndu Jiu ele ẹnya iya ono."

²¹ Ephe su iya: "O to dükwa ekwo, e shi lę Jiudiya detaru anyi, epfu nkengu. Ophu o dükwa unctionna anyi, byaru edo nkengu k'ejii; ozoo su l'o dürü iphe ozo, i meru. ²² O dükwa anyi g'anyi nümä olu ngu; kele anyi maru l'ekameka be eepfuepho l'ogbo-a, i gbaa ta adü ree."

²³ Ephe tüaru Polu ọnlu mbóku, ephe e-dzu. O be mbóku ono; ephe kwasakpoo dü igwerigwe bya l'eka Polu nō. Polu shi l'utsu kóoru phę iphe, o húmaru, bụ iya bụ gę Chileke shiwaagoshi l'oo yébe Chileke bụ eze; o koo ya g'o doo phę ẹnya ree kó-jia ya nchi. O gude iphe, e deru l'ekwo ekemu Mósisu waa l'ekwo ndu mpfuchiru Chileke mee gę ya pfuta phę yero Jizosu. ²⁴ O dürü ndu ophu gude iphe, oopfu kweta kę Jizosu; o dürü ndu ophu ekwedu nü. ²⁵ Ephe gude k'iphe ono pfugbaaru ekpa l'iche iche.

Ephe bya atugbu; Polu su phe: "A-a! Iphe-a, Unme-dü-Nsö shi l'önü Azáya; onye mpfuchiru Chileke pfuaru ndiche unu phę-a bu ɔkpobe-opfu. ²⁶O suru:

"Je akaru ndu-a l'ephe
a-nğa nchị nta ngaa imo;
o tọ düdu iphe,
edo phę enya.

Ephe e-lee enya nta lee imo;
o tọ düdu iphe, ephe ahüma.

²⁷Kele ephe kpö-chiru obu.
Ephe swo-chiru nchị tanyibe
enya.

Q -bürü 'abụ m'ephe egude
enya hümä;
gude nchị phę nüma;
obu phę emee g'o doo phę enya;
m'ephe aghaköbe Iwapfuta mu
gę mu dzqo phę.^p

²⁸"Polu su phe: Iphe, unu a-maru bu l'ozi-oma ndzota ono, Chileke kweru ukwe iya ono bę o ziwaru g'e je ezia ndu abüdu ndu Jiu. E zia phę iya; ephe natawa iya." Noo olu Polu. ²⁹O pfuchaa nno; ephe l'ephe tükashiahaa ego atüşikpoo ya ike; ephe würu tüğbua.

³⁰Polu jiita ulo buru pfüahaa ugwo. O bua ya mgbarapha labo. Q nođu anabatajé onyemonye, byaru iya ekele. ³¹Q nođu anoduje epfu gę Chileke gude egoshi l'o ya bu eze bya anoduje ezi iphemiphe, kę Nnajüpüphu, bu Jizosu Kéreshi. Q nođu asaję iphe ono g'o dü iya. Ophu q tsüdu ebvu; teme qphu q düdu onye akpöshije iya ya nü.

Ekwo-ozi, Polu Deru Nü Ndu Romu

---

1 ¹Ekwo-ozi ọwa-a shi l'eka mube Polu; onye ejeru Jizosu Kéreshi ozi; bụru onye Chileke kuru ḡe mu bụru onye-ishi-ozi ono; bya abụru onye Chileke hotaru ḡe mu bya ezia ozi-oma iya ono.

²Ozi-oma ono bụ iphe, Chileke shihawaa l'önü ndu mpfuchiru nkiya kwehawaa ukwe iya teke dūhakpowaro ẹnya ẹnya; teme a byakwapho edehawa iya l'ekwo-opfu Chileke. ³Ozi-oma ono bụ k̄e Nwa iya, bụ iya bụ Nnajjuphu anyi Jizosu Kéreshi. A -bya l'abubu, o bụ nemadzụ bụ l'a nwuru iya o bụru Nwa Dévidi. ⁴Chileke shi l'ike ono, meru iya o bụru onye du nsø ono; mee ya o shi l'onwu teta dzuru ndzụ egoshi l'o bụ Nwa iya. ⁵O bụ iya b̄e Chileke gb̄e l'eka iya meeru mu eze-iphe-oma ono, bụ k̄e ḡe mu bụru onye-ishi-ozi duru ọha, shikpoqo ékameka l̄e mgboko mgburugburu duba l'uzo, ẹphe e-shi kweta; meje iphe, e deru l'ekwo-opfu Chileke g'eeshi nno kutsee ẹpha Kéreshi ono. ⁶Ḡe mu edu ndiphe l'ophu ono b̄e unubē ndu Romu yichakwaa ya; mb̄u unuibē ndu Chileke kuru g'unu bụru k̄e Jizosu Kéreshi.

⁷Qo ya bụ l̄e mu ede ekwo-a anụ unu g'unu hakota l̄e Romu; mb̄u unubē ndu Chileke yeru obu bya ekua unu; g'unu bụru ndu-nsø. Ḡe Chileke, bụ Nna anyi yee Nnajjuphu ono, bụ Jizosu Kéreshi meeru unu eze-iphe-oma; mekwaapho g'ehu du unu guu.

Polu epfu k'eje Romu

⁸Iphe mb̄u kpoadà bụ l̄e mu gb̄e Jizosu Kéreshi l'eka ekeleru unu Chileke g'unu ha; k̄ele e pfudzuwaru k'ekwekwe, unu kweru k̄e Chileke l'eliphe mgburugburu. ⁹L'o kwa Chileke bụ onye ekebe mu l'anoduje epfurụ iya opfu ẹhu unu eswe l'enyashi m̄e mu -nōdu epfu anụ iya. Qo Chileke ono b̄e mu gude obu mu g'o ha ejeru ozi k'ezí ozi-oma k̄e Nwa iya ono, bụ Jizosu. ¹⁰Mu anoduje epfu anụ iya sụ g'o gude obu ọmaa ya mee ḡe mu kab̄e kpata ụzo bya agbaphee unu. ¹¹L'ogukpo mu agugu ḡe mu l'unu h̄uma; k'ophu mu e-me g'iphe-oma, shi Unme-dụ-Nsø l'eka rwube unu

eka. Leshi egube ono mee g'obu shihuunu ike. ¹² Mbụ le-a; iphe, mu epfu bụ l'ekweta, unu kwetarụ e-me g'obu shihu mu ike; ekweta nkemu eme-kwaapho g'obu shihuunu ike. Oo ya bụ; anyi eshi nno yeru nwibe anyi eka.

¹³ Iphe, unu a-maru; ụnwunna mu; bụ lę tekenteke bę mu asuje lę mu abyawaa unu agbaphe; ole eshikpoo teke ono bya asụ nta-a bę o nweerupho iphe, akpoşhije mu abyabya. Mu atubeje lę mu a-bya gę mu aharu ndu ndu-unu pfuta yeru Kéreshi gę mu epfukwa iya pho l'ohamoha զո, abukwapho ndu Jiu. ¹⁴ Lę mu jikwa onyemonye ugwo ezi ozi-oma ono. Mu ji iya ndu Gurisu bya ejiru iya ndu abudu ndu Gurisu. Mu ji iya ndu guru ękwo; bya ejiru iya ndu aguduru ękwo. ¹⁵ Noo g'o gude օ nođu agu mu ęgu abya ezi unubę ndu no lę Romu ozi-oma onokwapho.

Ike օphu Chileke gude adzօ ndiphe

¹⁶ L'iphere ezi ozi-oma kę Kéreshi ono ta adukwa mu. Kele օ kwa iya bụ ike, Chileke gude adzօ iphe, bükpo ndu kwetarụ kę Kéreshi. O gude iya vuru չո adzօ ndu Jiu; ndu ta abudu ndu Jiu nođu etso phę. ¹⁷ L'օ kwa ozi-oma ono bę Chileke gude egoshi apfübekoto nkiya, bụ iya bụ ekweta nkiya, shita l'ishi jasü l'ikpetemazü; bụ iya bụ g'e deru iya l'ekwo-opfu Chileke sụ: "Onye pfüberekoto e-gude ekweta nođu ndzü."

Ikpe, nmarụ ndiphe l'ophu

¹⁸ O bụru iya meru g'o gude Chileke shiwaal imigwe goshi gę ya e-gude oke-ehu-eghu iya mee ndiphe; mbụ oke-ehu-eghu, l'eghu iya nụ lę ndiphe kpörü iya ębo l'afü; tème ephe nođu eme ejo ememe. Ephe gude ejo ememe, ephe eme akpapya օkpobe-opfu ono ishi. ¹⁹ Iphe, gbaru nemadzụ g'o gogo maru iya lę kę Chileke bę dabyiru ęba l'iphu iya; kele Chileke goshiru phę iya l'onwiya. ²⁰ Eshikpoo teke Chileke meru mgboko bę nemadzụ shiwaal l'iphe, Chileke meshiru maru ęgube onye օ bụ օkpobe amaru. Like iya, nyiberu anyibe a-no ojejoje; tème օ bụru iya gedegede bụ Chileke. Oo ya bụ l'ephe ta agofuedu. ²¹ Lę nemadzụ machachaarụ lę Chileke dụ; օphu ephe akwabejedu iya ւibvù l'օ bụ Chileke; օphu ephe ekelejedu iya ekele. O chia iphe, meru nụ bụ l'egomunggo swesihüwaru phę; k'ophu oriri phę búwaa iphe-mmanụ; օ búwaru eme eswe jiru phę obu; k'ophu obu phę gbahüwaru tsükiribaa. ²² Ephe gude l'ephe suru l'ephe maru iphe; kabakpōoro aburu ndu eswe. ²³ Ephe woru ւibvù, e gege akwabe Chileke ono, a-no je aduwaruro aduru ono ye l'azü bya abaaharụ ntékpe eja; ntékpe, e megbaaru օ dụ gę nemadzụ, ta adudu eka օo-n{o}-beru; օzoo g'enü, ephe l'eli; օzoo g'anü; օzoo g'agwo.

²⁴ Noo g'o gude Chileke paru phę haa; ephe melahaao ejo ememe, bụ iphe, agu obu phę. Ephe wata eme onwophę njo ememe. ²⁵ Nemadzụ woru iphe, bụ օkpobe-opfu kę Chileke ye l'azü; kweta iphe, bụ սka; bya

awata abarụ iphe, Chileke meru ememe ejá; akwabé iya ùbvù; haa Chileke ono, meshiru iya nü ono; bù onye ọ gbaru kę g'anyi tuje ẹpha jasú lę tuutuutuu lę mịimiimii. Nokwa g'o dū.

²⁶ O bürü iphe ono meru g'o gude Chileke paru nemadzü haa; ẹphe wata aji momomo; eme iphe dū ideyideyi. Kę g'unwanyi phę haje ejepfu unwoke, bù iphe, Chileke medoru phę; wata ejepfu unwanyi ibe phę.
²⁷ Nokwapho g'unwoke phę haru ejepfu unwanyi, bù iphe, gbaru phę nü; egú ejepfu unwoke ibe phę nödu anoduje enwu phę phuruphuru g'oku l'ehu. Nwoke yee nwoke ibe iya wata akwakwa. Ẹphe watanu ahümä urwu, gbaru ɔriri, sweshihuru phę nü l'ehu phę.

²⁸ Sụ-a; eshinu ndiphe te ekwedu amaru iphe, bù okpobe-opfu lę kę Chileke; Chileke paru phę haa; ẹphe nödu arije ɔriri, enwedu ishi; watanu eme iphe, agbaduru phę nü. ²⁹ Ophu ọ dudu egube ejo ememe; me iphe, apfuduru-qtó, ẹphe te emedu; k'ophu oobushihu phę ebushihu l'ehu. Ẹphe nödu aji momomo g'ephe naa iphe, abudu nkephę; edoberu nwibe phę okpoma mgbashi. Enya pfurupfurú paa phę eka l'ehu; ẹphe nödu egbu öchi; esephe opfu opfu bya agho-phe ügho; ẹphe nödu eme iphe-ashị; bya asu-phe asulasu. ³⁰ Ẹphe nödu evu nwibe phę nnu azu; bürü ndu Chileke dū ashị; ndu anoduje eme nwibe phę iphe-iphere l'obu öku; bürü ndu eme nggangga bya etse etsetse. O buerupho g'ephe e-me mee ejo-iphe bę ẹphe anoduje ari; teme ebe ẹphe ekwejedu eme iphe, ne phę lę nna phę pfuru. ³¹ Ẹphe bù ndu enwedu egomunggo; ophu e gudedu ire phę eka. Ẹphe ta aphujeduru nwibe phę obu-imemini; ebe ẹphe enwedu obu-oma. ³² Ẹphe bù ndu machachaarụ iphe, bù ikpe Chileke; maru lę ndu eme egube ejo-iphe ono bù ɔnwu, bù iphe, gbaru phę nü. Ophu ọ budson l'ephe eme nno; obenu lę ndu eme g'ephebedua agbeje dū phę ree.

Ikpe, Chileke nmaru onyemonye

2 ¹Noo g'o gude mu sụ ngu l'i tị gofukwapho gube onye ophu ekpe onye ɔzo ikpe; onye i bụhabe. Kele ọ iphe ono, iikpe onye ɔzo ikpe iya ono bę i gudekwapho anma onwongu ikpe. Kele gubedua, l'ekpe ikpe emekwapho iphe ono, iikpe onye ɔzo ikpe iya ono. ²Ole ophu anyi makaharụ bù l'ikpe Chileke pfuru-qtó l'ehu ndu eme egube iphe ono.
³Gube nwòdumeka; ?I dobesu lę teke jiigbarwushije ndu eme egube iphe ono; bya emekwa iya pho l'onwongu; ?i dobesu l'ii-nahụ ikpe kę Chileke? ⁴?Tọo; bù eze odoo ophu paru eka apaa, Chileke emeje; waa l'o bujelu nemadzü -mee iphe-eji l'o paru iya haa; teme ọ nödu anoduje ata nshi shii; ?bù iphemiphe ono, bę i woru nmaa phulaphula? Ophu i madu l'iphe, o gude Chileke nödu emejeru ngu odoo bù l'oome g'izimanu lwa ngu azu; g'i haa eme iphe-eji lwafputa iya. ⁵Obenu lę nta-a bę i nweru ejo okpoma kwefu ike g'odoo, Chileke eme te eme g'izimanu lwa ngu azu. Oo ya bù l'iime g'iphe-ehuka nkengu ka shii mbóku ikpe ono, Chileke

e-goshi oke-ehu-eghu iya mē g'ikpe nkiya dū, bū iya bū ikpe pfuru-oto ono. ⁶Mboku ono bē Chileke e-bukwa onyemonye nggo lē g'iphe, o meru gbaru. ⁷Ndu taru nshi nōdu eme iphe, dū ree; kukebe ehu acho gē Chileke jaa phē ajaja; kwabē phē ùbvū; bē oo-me g'ephe nōdu ndzū ojejoje; ephe taa nwūhubaedu anwūhu. ⁸Obenu lē ndu ono, bū ndu kwefuru ike ono; ndu ata ngadūru ɔkpobe-opfu nchi; o chia iphe, ephe etso bū iphe, apfuduru-oto; ndu ono bē Chileke a-tū-koshi oke-ehu-eghu iya, paru eka. ⁹Iphe, bū onye emekpoo ejo-iphe bē ehu ta abyadū eburu ebvuru; teme o je l'e-je iphe-ehuka iya. Oo-vuru uze dapfuta ndu Jiu; teme ndu abudu ndu Jiu etsota iya. ¹⁰Obenu lonyemonye, eme iphe, dū ree bē Chileke a-ja ajaja; kwabē iya ùbvū bya emee; ehu adū iya guu jasū lē tuutuutuu lē mij-miimii. Oo-vuru uze meeru iya ndu Jiu; teme ndu abudu ndu Jiu etsota iya. ¹¹Kele Chileke ta adudu onye ooole ənya l'iphu.

¹²Iphe, bükpo onyemonye, amadū ekemu mee iphe-eji bē Chileke a-nmakwa ikpe; ephe alaa l'iyyi; obeta ebe ephe amadū ekemu. Iphe, bükwanu ndu bū ndu maru ekemu bya emeela iphe-eji bē Chileke e-gudekwapho ekemu ono nmaa ikpe. ¹³L'o tō bükwa ndu anumaje ekemu bē bū ndu pfuberekoto l'iphu Chileke; o chia ndu eme iphe, ekemu pfuru bū ndu Chileke a-gū lē ndu pfuru-oto. ¹⁴Lē teke o bū lē ndu abudu ndu Jiu, bū iya bū ndu amadū ekemu gbē egudeje uche phē eme iphe, dū l'ekemu; bū nū iya-a bū l'ephe egoshi l'ephe maru iphe, gbaru phē l'ememe; obeta ebe ephe amadū ekemu. ¹⁵Umere phē egoshi l'iphe, ekemu pfuru bē Chileke dewaru phē l'obu. Temē egomunggo phē nōdu agbakwa phē pho ekebe; eshinu ɔriri phē anoduje anmaa phē ikpe bya ahajekwarupho aharu phē enge. ¹⁶Mboku ono, Chileke e-kpe ikpe ono bē ɔo-gbē Kéreshi Jizosu l'eka kpee nemadzū ikpe iphe, nemadzū arije domia l'okpoma iya. Noo iphe, ozi-ɔma ono, mu anoduje ezi onoya pfuru.

Ndu Jiu ephe l'ekemu

¹⁷A bya l'ehu gubedua, bū onye Jiu; i nōdu etu onwongu onye Jiu bya akporu obu ye l'ekemu; bya egude gule Chileke aba l'abaa. ¹⁸I maru iphe, bū uche Chileke; teme ekemu iya nōdu egoshi ngu iphe, gbaru ngu l'ememe; mē iphe, agbaduru ngu l'ememe. ¹⁹I makaharū l'i bū onye edu ndu atsū ishi; bya aburu iphóró kē ndu no l'ochii. ²⁰I bürü onye akpo-ziru ndu eme eswe uze; bya aburu onye ezi ndu bū ʌnwegirima iphe. I maru ekemu Chileke; bya amaru ɔkpobe-opfu dū l'ekemu ono. ²¹Qo ya bū; eshi ɔphu iinoduje ezi ndu ɔzo; ?bū gunu kparu iphe, i tii zidu onwo-ngu? Gube onye ara iya arara sū g'e te zijeshi iphuru; ?tii zikwanu iphuru l'onwongu? ²²Gube onye epfu sū g'e te erijeshi ogori; ?ti rikwanu ogori? Gube onye ono, agburu nshi, a gworu agwogwo tüphe ?ti jejekwanu ezita iphe, e doberu l'eze-ulo-nshi? ²³Gube onye ono, aba abaa lē Chileke tñru ekemu doberu ngu ono; ?ti nōdujekwanu emebyishi ekemu ɔbu; gude

iya eme Chileke iphe-iphere. ²⁴L'e dekwaru l'ekwo-opfu Chileke sụ: "Ndu ọhozo epfubyishi Chileke; ọ bụru umere unu kparụ iya."

²⁵Urwu dükwa l'ebu úbvù bụ evi;a; ole ọ o'ekwapho mè ọ -buru l'i meje-a iphe, ekemu pfuru. Obenu teke ọ bụ l'iinoduje emebyi ekemu bẹ gụ l'onye ebuduru úbvù a-gbaru l'ejji. ²⁶Nokwapho g'o dụ onye ebuduru úbvù. Teke ọ bükwanu l'onye ebuduru úbvù emeje iphe, ekemu pfuru; ?ta agudu iya l'onye buru úbvù tọ? ²⁷O ya bụ lẹ ndu abudu ndu Jiu ono, bụ ndu ebuduru úbvù ono l'a-nma gụbe onye Jiu ikpe. Unubedua, bụ ndu Jiu nweru ekemu, e deru l'ekwo bya ebua úbvù; teme unu gbe emebyi ekemu. ²⁸Onye buepho onye Jiu l'enya ndiphe ta bükwa iya bụ l'a bụ onye Jiu. Ophu ebu úbvù ophu eebu l'anụ-ehu abükwa iya pho bụ l'e buru úbvù. ²⁹Iphe, bụ ọkpobe onye Jiu bükwa onye bụ iya nụ l'ime ọkpoma iya. Okpobe ebu úbvù; buru ophu eebu l'ime obu, bụ iya bụ ophu Unme Chileke buru nemadzụ; ọ tọ bükwa ophu e buru l'ọo g'e mee ya g'e deru l'ekwo ekemu. Egube onye ono ta abükwa nemadzụ ajajé iya ajaja; ọ kwa Chileke bẹ ajajé iya nụ.

3 ¹Sụ-a; ?bükwanu gụnu bẹ onye Jiu gude ka onye abudu onye Jiu mma? ?Denukwanu urwu, dụ l'ebu úbvù? ²Q kwatakpökwaaru baa urwu, ha shii l'uzomuzo. Kẹ mbụ kpoada bụ l'ọo ndu Jiu bẹ Chileke woru opfu, o pfuru ye l'eka. ³L-e-a; ọme ọ bükwanu l'ephe harụ buru ndu ekwetaduru nụ teke ono; ?e gege gude l'ephe te ekwetaduru sụ lẹ Chileke bẹ ta agbađuru g'e gude ire iya eka tọ? ⁴Tuswekwa! G'e goshichikwa lẹ Chileke ta adudu teke ọ buedupho onye ire-lanụ g'o bụ; o betakpooru nemadzụ mgburugburu je a-bueberu ndu ntuphu-ire. Noo iphe, e deru l'ekwo-opfu Chileke sụ:

"Oo l'opfu ngu Chileke bẹ
ee-shi goshi
l'i bụ onye pfuru oto.
Ophu ọ dudu teke e kuru ngu
ikpe g'i ti kpefу."

⁵Teke ọ bükwanu l'ọo l'anyi ta agbaduru g'e gude ire anyi eka emeje g'a hụma gẹ Chileke gbaburu k'egude ire iya eka; ?bụhunu gụnu bẹ anyi e-pfu? ?Anyi a-sụ lẹ Chileke meru ejio-iphe l'ọ kpabẹru anyi oke-ehu-eghu iya? Nta bẹ mu ajikpoakwa aji-a gẹ ndiphe ozo anoduje aji. ⁶Tuswekwa! Ọ -bụ l'ọ to dụ nno mè ?Chileke emehụnu imagha oo-kpe ndiphe ikpe?

⁷Le-a; teke ọ bụ onye ntuphu-ire; ọ bụru iya agbeje mee g'a kabaa amaru lẹ Chileke bụ onye ire-lanụ; jaa ya ajaja; ?denu g'o gude Chileke je-hụnu a-nma mu ikpe lẹ mu bụ onye iphe-eki? ⁸?Bụ gụnu kparụ iphe, anyi tee pfudu iphe ono, ndu anoduje agbaru anyi mgbamụ; ebo anyi ibo sụru l'anyi epfufe ono? Iphe ono bụ: "G'anyi meanaro ejio-iphe g'ee-shi gẹ k'omà eshi iya futa." Ndu ono bẹ Chileke a-nmakwa ikpe, bụ iphe, gbaru phe nụ.

Ikpe, nmarụ onyemonye

⁹ ?Nta-a-ee? Ọnodu anyịbe ndu Jiu ?o ka kę ndu abụdu ndu Jiu mma tọ? Tuṣwekwa! Anyi ta akakpoda phę mma ililekpoo. Iphe, anyi goshiru bụ l'anyịbe ndu Jiu; mę ndu abụdu ndu Jiu tükoru bürü ndu iphe-eji pyi-taru l'ekpiri. ¹⁰Le dekwaru l'ekwo opfu Chileke sụ:

“O tọ dukwa mę onye

pfüberekoto;

mbükwa m'onye lanụ.

¹¹ Ophu o dukwu mę onye lanụ,
nweru egomunggo;
ophu o dukwapho onye
eseje gę ya maru Chileke.

¹² Onyemonye ghawarụ Chileke
azụ.

Ephe tükowaru yifu.

O tọ dukwu onye ophu eme
iphe, pfürū-oto
g'o ka mma l'oo onye lanụ.

¹³ Ekpiri phę bụ ilu, gheru ọnu.
Ire phę bę ephe egudeje
edephushi nwibe phę.
Ophu, shi phę l'ọnụ nödu
egbu egbugbu
g'eru ejø agwo.

¹⁴ Iphe, jiru phę ọnu bụ ephu
iphu
yęe opfu, shi l'okpoma
mgbashi.

¹⁵ Ephe ekwoje gburumu je
egbua nemadzụ.

¹⁶ Uzo, ephe eshi bụ iphe,
aduje iya nụ bụ ọla-l'iswi
yélé aphụ.

¹⁷ Ephe ta amadụ ụzo nchi
adụ-doo.

¹⁸ Ophu ephe ta atsụdu Chileke
ebvu ililekpoo.”^a

¹⁹ Ophu anyi makahakporu bụ l'iphemiphe, e deru l'ekwo ekemu Chileke bụ ndu a tụ-dorù ekemu ọbu bę e dedoru iya. Ọ ya bụ g'o tọ dù

^a 3:18 Gunaas Ebvu 36:1.

onye a-gofu nü. Onu aburu onyemonye kpurukudukuu; wafua g'onyemonye e-shi egube ono bürü onye-ikpe nmaru l'iphu Chileke. ²⁰Iphe, o gude o dū nno bu l'o tō dudu onye a-sü le ya e-gude eme g'ekemu pfuru bürü onye pfuberekoto l'iphu Chileke; eshinu iphe, ekemu emeje bu l'o meje ge nemadzü maru le ya mewaru iphe-eji.

Apfubekoto ophu shi l'ekweta

²¹Obenu le nta-a bē e goshiwaru iphe, bu apfubekoto kē Chileke, abue-du ophu shi l'edobe ekemu. Iphe ono bürü iphe, ekemu mē ndu mpfuchiru Chileke gbaru ekebe iya. ²²Apfubekoto kē Chileke-a; shi l'ekweta anyi kwetarü kē Jizosu Kéreshi rwube anyi eka. O tō dudu onye oogufuje mē nanu; ²³kele onyemonye mewaru iphe-eji; shi nno nafu onwiya odu-biri-biri kē Chileke. ²⁴Obenu le Chileke mewaru onyemonye eze-iphe-oma kē mmanu gua ya l'onye pfuberekoto. O bürü onye o shi l'eka mee ya bu Kéreshi Jizosu onye meru g'ephe nweru onwophē. ²⁵Chileke goshiru Kéreshi l'edzudzu-oha g'o bürü eja, e gweru gwefu iphe-eji ndiphe. O bürü mee, Kéreshi ono gbashiru teke o nwuhuru ono bē Chileke egudeje aguru nemadzü nvü l'iphe-eji iya; mbu ndu woru onwophē ye iya l'eka. Chileke shi egube ono mee ge ya goshi le ya pfuberekoto. Le teke ndiche bē Chileke shi abujeru onye meru iphe-eji l'o taçlaa nshi lephua ya enya. ²⁶Ole nta-a bē oogoshije ge ya eshije mee ndiphe g'ephe bürü ndu pfuberekoto; kele yebuedua bu onye pfuberekoto bya abukwarupho onye emeje iphe, bu ndu kwetarü kē Kéreshi g'ephe bürü ndu pfuberekoto.

²⁷Sü-a; ?o dükadurü onye dürü iphe, oo-nodu aba l'aba nta? O tō dükwa. ?O bürü eka o meru imagha? ?Bu l'anyi eme iphe, ekemu pfuru tö? Waawakwa. O bükawaa l'anyi woru onwanyi ye Kéreshi l'eka. ²⁸Kele iphe, anyi maru bu lē Chileke agujeekwapho nemadzü l'onye pfuberekoto mē o -büru l'onye ono kwetarü kē Kéreshi; o tō bükwa shita l'eme iphe, ekemu pfuru. ²⁹Chileke ?o bu Chileke ndu Jiu kpürumu tö? ?Tō buedu Chileke kē ndu abudu ndu Jiu? Ee! O bafua Chileke ndu abudu ndu Jiu. ³⁰O buepho Chileke lanu dū kpoloko. O bürü iya a-gü ndu Jiu, kweru kē Kéreshi le ndu pfuberekoto; bya abukwaru iya pho a-gü ndu abudu ndu Jiu, kweru kē Kéreshi le ndu pfuberekoto. ³¹?O pfuru l'anyi gudewaa k'ekweta-a rwutoshia ekemu tö? Tuşwekwa! Iphe, anyi emechia bükwa g'ekemu nguru anguru.

Iphe-nggoshi, Ébirihamu meru

4 ¹?Denu iphe, anyi e-pfu le kē Ébirihamu, bu nnajị ndiche anyi phē? ²Denu g'o nwuru yē ya? ²Lē teke o bu l'o iphe-oma, Ébirihamu metarü bē Chileke gude gua ya l'onye pfuberekoto; bē o nwekwari iphe, o gogo gude aba l'abaa; ole o tō bükwanu l'iphu Chileke. ³Noo iphe, e deru l'ekwo-opfu Chileke su: "Ébirihamu kwetarü kē Chileke; a għarri iya ya

l'apfubekoto.”⁴ Sü-a; onye jeru ozi bę a ta sujekwa l'iphe, a nuru iya le k'ozi ono bu iphe-oma bę e meru iya; gbahaa l'oo ugwo, rwuberu iya nü bę a pfuru iya. ⁵ Obenu le teke nemadzü gwöberu k'ese akanya ehu iya; bya ekweta kę Chileke ono emeje g'onye iphe-eji búru onye pfuberekoto ono; a gúaru iya ya l'apfubekoto. ⁶ O kwapho iphe, dù nno bę Dévidi túberu epfu teke ono, o pfuru k'ehu-utso nwoke ophu Chileke gúru l'onye pfuberekoto; l'ebé abu l'o gude eka iya meta gę Chileke nata iya. ⁷O súru:

“Ehu-utso bę a góru nü ndu a gúru nvü
l'iphe, éphe mesweru; ndu a
safubebewaaru iphe-eji, éphe megbabéru.

⁸ Ehu-utso bu k'onye Nnajiuphu taa
gukoeduru iphe-eji ililekpoo.”^b

⁹ O dù g'ę bępho ndu buru úbvü kpéekpu bę Chileke epfu l'eka-a
g'ehu tsoo utso? Too; ?ndu ebuduru úbvü yi iya-a? Eshinu anyi súru:
“Ébirihamu kwetarü kę Chileke; a gúaru iya ya l'apfubekoto.” ¹⁰ De-
nu g'eshiru gúaru iya ya? ?Bu teke o toko budu úbvü; too g'o buwaru
úbvü? O gúadaru iya ya tème o bua úbvü. ¹¹ Úbvü ono, o buru ono buru
iphe-ohubama, goshiru le Chileke gúru iya rø l'onye pfuberekoto; kęle o
kwetarü kę Chileke teke o toko budu úbvü. Oo ya bu gę Ébirihamu aburu
nna k'iphe, búkpoo ndu woru onwophę ye Chileke l'eka; ndu Chileke gúru
le ndu pfuberekoto l'ebé abu l'ephe buru úbvü. ¹² O búkwarupho nna ndu
buru úbvü; ole o to búkwa nna phę; opfu l'oo l'ephe buru úbvü; iphe, o
gude búru nna phę bu l'ephe tsoru eka Ébirihamu, woru onwiya ye Chile-
ke l'eka tème o bua úbvü.

Ophu bu ishi bu ekweta

¹³ Chileke kweru Ébirihamu yee awa iya ukwe-iphe sú phę: l'oo phę e-
nweru mboko. O to búkwa le Ébirihamu meru iphe, ekemu pfuru meru
iphe, o gude kwe iya ukwe-iphe ono. O kwa l'o kweru kę Chileke meru
iphe, Chileke gúru iya ya l'apfubekoto. ¹⁴ Sü-a; ome o bu ndu eme iphe,
ekemu pfuru bę e-nweru mboko ono, Chileke kweru ukwe iya ono mę
ekweta aburu iphe-mmanu; mę ukwe-iphe, Chileke kweru tege vukwaru-
pho ire. ¹⁵ Kęle ekemu akpatsuje oke-ehu-eghu. Noo l'eka ekemu adudu bę
emeswe adukwapho.

¹⁶ Noo g'o gude iphe, Chileke kweru ukwe iya ono búru iphe, shi
l'ekweta; g'ee-shi g'oo-búru iphe, shi l'eze-iphe-oma, oome; mbu ophu o
mekwarupho gbabę awa Ébirihamu. O to búkwarupho ndu emeje iphe,
ekemu súru g'e meje kpürumu. Chileke dobekwaru iya pho iphe, bu ndu
kwetarü nü gę Ébirihamu kwetarü. L'oo kwa Ébirihamu bu nna anyi g'anyi
hakotakpoo. ¹⁷ O búru iya bu iphe, e deru sú: “Mu meakwaru ngu nna

^b 4:8 Gúnaa Ebvu 32:1,2.

igwerigwe oha.” Oo ya bụ lè Ébirihamu bụ nna anyi l'iphu Chileke, bụ onye o kweru nkiya; mbụ Chileke, emeje ndu nwụhuru anwụhu g'ephe dzuru ndzụ ozo; teme ọ nođu emeje iphe, eshihaada du nụ l'oo-byá adú. ¹⁸ Ébirihamu woru onwiya ye Chileke l'eka; bya anodú ele enya iphe; teke adudu iphe, o tüberu ele enya iya. Oo ya bụ; o bürü nna ohamoha, du igwerigwe, bụ iya bụ nụ iphe, e pfuru iya sụ: “Noo g'awa ngu a-ha bụ ono.”

¹⁹ Ophu ọ dudu teke Ébirihamu kwenyaarụ kẹ Chileke bya akpoahaa ọkpolohu. Ophu o pfuduru kele ya kahuwari; libahuchawaa alibahu ophu ya a-dqedu ike eye ime; l'eka ọ nowaru iphe, ha g'ükporo apha ise eshi-nu a nwụru iya; ophu o pfuduru kẹ nyee ya, bụ Sera, ata tsudu ime. ²⁰ O tọ dudu teke obu bojeru iya ębo l'iphe, Chileke kweru iya ukwe iya; kele ọ nośhierupho ike l'eka Chileke akwabęe ya pho ùbvù. ²¹ O dokpooru iya enya ọkpobe edodo lè Chileke sụru emekota iphe, o kweru iya ukwe iya. ²² Noo g'o gude Chileke gwaru iya ya l'apfubekoto. ²³ O tọ bükwa l'iswi ęhu Ébirihamu kpéekpu bę e dedoru iphe ono, e deru sụ: A gurū iya ya l'apfubekoto. ²⁴ O kwa l'iswi ęhu anyịbedua bę e dedokwaru iya pho, bụ ndu Chileke e-mechaa gụa lè ndu pfuberekoto; mę ọ -bürü l'anyi kweru kẹ Chileke, bụ iya bụ onye meru Nnajjuphu anyi, bụ Jizosu; o shi l'ọnwu teta dzuru ndzụ. ²⁵ Jizosu ono bę Chileke haru; o gude onwiya gwee ejá nwụhu k'ophu oo-gwefu iphe-eji, anyi meshiru. Chileke bya emee ya; o shi l'ọnwu teta dzuru ndzụ g'e-shi gę ya agua anyi lè ndu pfuberekoto.

Adu lè mma onye lè Chileke

5 ¹Oo ya bụ lè Chileke gwaru anyi lè ndu pfuberekoto opfu l'anyi kweru nkiya. Nta-a bę anyi shiwaal'eka Nnajjuphu anyi, bụ Jizosu Kérashi; ęhu duwaa anyi guu l'ọnodu anyi lè Chileke. ²Oo Jizosu Kérashi ono shi l'ekwekwé, anyi kweru nkiya duba anyi l'eze-iphe-oma ọwanawa, anyi gude dzuru ndzụ-a. Ęhu nođu anoduje atso anyi l'anyi ele enya l'anyi lè Chileke e-mechaa gbaru mgba l'odu-biribiri iya. ³O tọ bükwaao ono kpurumu; ęhu atsojekwapho anyi utschø mę anyi nođu eje iphe-ęhu-ka; opfu l'anyi hümawaru l'oo l'iphe-ęhuka bę eeshije nwüta ata nshi. ⁴O bürü ota-nshi emeje g'anyi shihu ike l'ohutama. Anyi eshi egube ono kabaa apfushi ike l'iphe, anyi ele enya iya. ⁵Ophu ele enya iphe ono, anyi ele ono emebyidu anyi iphu; kele Chileke l'onwiya mewaru anyi gbe l'eka Unme-dụ-Nso, ọ nñuru anyi maru gę n-yemobu iya habe shii.

⁶L'ọ kwadụro teke adudu ike, du anyi k'eme iphe, du ree l'iphu Chileke bę Kérashi byaru bya anwụhu-chiru ndu ata tsudu Chileke ebvu. Iphe ono bürü teke Chileke tüberu bę o meru. ⁷Kele ọ dükwa lè nítà gę nemadzụ e-shi nwụhu-chiru onye pfuberekoto. Ole a -choje iya bę aahümakwaa onye a-nwụhu-chiru onye oma. ⁸Obenu lè Kérashi nwụhuru l'iswi ęhu anyi teke anyi bükwadu ndu eme iphe-eji; shi nno goshi lè

Chileke yenükaru anyi obu. ⁹Qo ya bụ l'eshinu Chileke shiwaal'anwuhu, Jizosu nwuhuru; gúa anyi lè ndu pfuberekoto l'iphu iya bẹ ọ-o-kabakpó-kwanu adú ike shi l'eka Kéreshi ono dzota anyi; g'a taa tū-koshidu anyi oke-ehu-eghu iya. ¹⁰Su-a; eshinu anyi shi bụru ọphogu Chileke; Chileke bya eshiwaa l'anwuhu, Nwa iya nwuhuru mewaa anyi bụru ọnyà iya; bẹ nta-a, anyi bụwaa ọnyà iya-a bẹ ndzú Kéreshi ọphu nō anyi l'ehu a-kabakpokwaanu adzota anyi l'oke-ehu-eghu Chileke. ¹¹Ophu ọ búdua ono kpoloko; anyi nokwapho l'eka Nnajjuphu anyi, bụ Jizosu Kéreshi ete ɛswa; mbụ onye ono, meru anyi lè Chileke doshiwaa ono.

Ádamu lè Kéreshi

¹²Su-a; o kwa nwoke lanu be iphe-eji shi l'eka bata lè mgboko. Ọnwu shikwapho l'iphe-eji ono batakapho lè mgboko. Qo ya bụ; Ọnwu shi nno swiru iphe, bùkpoo nemadzú; kele onyemonye mewaru iphe-eji. ¹³Iphe-eji dzuhaakwaru eliphe tēme ekemu bya. Ole a ta gùkoduru nemadzú iphe-eji l'eka ekemu adudu. ¹⁴Ole Ọnwu shielaa l'ogbo kẹ Ádamu phē bụru eze jasú l'ogbo kẹ Mósisi; mbụ bùchaaru eze ndu emesweduru ekemu ge Ádamu mesweru.

Ádamu l'onwiya bụ onyonyo Kéreshi, bụ iya bụ onye ọphu, e-mechaa byanụ pho. ¹⁵Obenu l'iphe-oma kẹ Chileke bẹ a ta tükwa eyeru iphe-eji kẹ Ádamu. Kele ọ -bụru l'iphe-eji, onye lanu meru; bẹ meru a dū igwerigwe nwuhu; nokwapho gẹ Chileke a-kabakpoo eshi l'eka onye lanu ono, bụ Jizosu Kéreshi meeru ndu dū igwerigwe eze-iphe-oma, nyíberu anyibe. ¹⁶Ophu iphe-oma kẹ Chileke adukwanu gẹ iphe-eji, onye lanu meru. Likpe, nmakotaru ndiphe mgburugburu k'iphe-eji ono. Obenu l'iphe-oma ọphu Chileke meru nyíberu igwerigwe iphe-eji; shi nno mee aguhua ndiphe lè ndu pfuberekoto. ¹⁷Kele eshinu ọ bụ emeswe, onye lanu mesweru bẹ Ọnwu shi l'eka onye lanu ono bụru eze; bẹ ndu ono, shiwaal'anwuhu Jizosu Kéreshi nata eze-iphe-oma kẹ Chileke ono, bụ iphe-oma ọphu nyíberu anyibe ono; waa iphe-oma ọphu bụ apfubekoto; ndu ono a-nodu l'eka onye lanu ono, bụ Jizosu Kéreshi bụru eze lè ndzú-a.

¹⁸Qo ya bụ l'oo g'emeswe, onye lanu mesweru kparu iphe, Chileke nmakotaru onyemonye ikpe; bùkwapho gẹ Chileke shi l'apfubekoto Kéreshi mee g'ikpe kalero onyemonye gẹ ndzú dū phē. ¹⁹Kele oo gẹ nwoke lanu ono meru iphe, Chileke sru g'o to meshi; e shi egube ono mee ndu dū igwerigwe ẹphe bụru ndu iphe-eji; bùkwapho g'ee-gude k'onye lanu ọphu meru iphe, Chileke sru g'o mee; Chileke agua ikpoto nemadzú lè ndu pfuberekoto.

²⁰Iphe, e gude e mechaa tūa ekemu dobe bùkwá g'a kabaa amaru g'iphe-eji habe shii. Obenu l'oo teke a kabaa amaru g'iphe-eji habe shii; eze-iphe-oma kẹ Chileke akwata kabakwaapho shii. ²¹Q kwa anwuhu be iphe-eji gude bụru eze. Nokwapho g'ọ bụ apfubekoto bẹ eze-iphe-oma

kę Chileke gude bükwarupho eze. O bụru apfübekoto ono, shi l'eka Nnajiuphu anyi, bụ Jizosu Kéreshi ono edu anyi ala lę ndzụ ophu ọnwu ta aduhedu.

Iphe, baputizimu eme

6 ¹Sụ-a; ?bu awe bę anyi süberu iya ishi nta-a? Anyi a-noduje eme iphe-eji g'eze-iphe-ọma kę Chileke aka shii tọ? ²Tüswekwa! ?Denu g'anyibe ndu nwụihuwaru anwụhu l'iphe-eji e-shi nodukwapho ndzụ l'ime iya ọzo? ³Tọo ?unu ta amadụ l'e shiwaal e baputizimu mee anyi dụ igwerigwe bụru ndu a tüğbaberu l'anwụhu ono, Kéreshi ono? ⁴Lę teke ono, e meru anyi baputizimu ono bę anyi l'iya tukoakwaru nwụhu; a tuko anyi l'iya likota. Qo ya bụ lę-a; qo egube ono Kéreshi gude ike akpabiri kę Nna shi l'ọnwu gbalihu dzụru ndzụ ono bükwapho g'anyi a-dụ ike dzụru ndzụ ọphúú.

⁵O -bürü l'anyi lę Kéreshi tüğbaru bụru nanu l'anwụhu, dụ g'ophu o nwụhuru; o n'iya bụ Chileke emee g'anyi shi l'ọnwu teta g'o meru iya; anyi l'iya adzụru ndzụ ọphúú. ⁶Ophu anyi maru bụ ọwa-a: l'e wotaru aka-hụ onye anyi shi bụru woru yee Kéreshi tuko kpopyabe l'oswebe; o ya bükwanu; g'ee-mebyia ike k'ejo obu ono, anyi shi nweru teke ono, bęephō iphe-eji bę anyi shi maru ono; g'anyi ata abueduru ohu k'iphe-eji. ⁷L'o kwa teke nemadzụ nwụhuru bụ teke yele ike k'eme iphe-eji tokaharu ishi anamu. ⁸Teke o bükwanu l'anyi lę Kéreshi tüğbaru nwụhu bę anyi maru l'anyi l'iya a-tükokwapho dzụru ndzụ. ⁹L'iphe doru anyi enya bụ l'eshinu Chileke meru gę Kéreshi shi l'ọnwu teta dzụru ndzụ bę o tọ nwụhubaedu ọzo. Anwụhu ta abyadụ akabaa ya ike ọzobaa. ¹⁰Anwụhu ophu o nwụhuru bụ l'o nwụhuru mgbo lanu kpoloko kpeekpu g'o mekpee iphe-eji. Ndzụ ophu o dzụ nta-a bęwaru gę yee Chileke bụru nanu jasuwariroya. ¹¹Nokwapho g'unu a-guje onwunu l'unu bęwaa ndu nwụhuru anwụhu mę a-bya l'eka iphe-eji no. Ole eshinu unu lę Kéreshi Jizosu tüğbawarū bụru nanu bę bęwaa Chileke bę unu dzụru ndzụ.

¹²Unu te ekwekwa g'iphe-eji bụru eze l'ehu unu ọwa-a, bụ ophu a-nwụhu anwuhu-a; k'ophu bụ l'o ejo-iphe, agụ unu, o suru g'unu mee bę unu e-meje. ¹³Unu te ewokwaru iphe, no unu l'ehu g'o hahabę nwanshiji haarụ iphe-eji g'o bụru iphe, o gude ejepfu iphe, pfuru oto ogu. O chia iphe, unu e-me bụ g'unu woru onwunu hagbuaru Chileke l'unu bęwaa ndu shi l'ọnwu futa bya anodu ndzụ. Qo ya bụ gę Chileke egude unu alwụ ogu iphe, pfuru oto. ¹⁴Iphe-eji ta akaedu unu ike; eshinu ekemu ekeeduru unu egbu; kele nta-a bę Chileke gudewaa eze-iphe-ọma iya tọo unu l'egbu ekemu ono.

Aburu ohu k'apfübekoto

¹⁵Sụ-a; ?o pfuru l'anyi anoduwaro eme iphe-eji; opfu l'eze-iphe-ọma kę Chileke tofüwaru anyi; ebe ekemu ekeeduru anyi egbu tọ? Tüswekwa!

16 Unu ta amahaadaa lę teke unu woru onwunu haarü nemadzü bya emeje iphe, o pfuru g'ohu iya bę unu bęwaa ohu onye əbu, unu emeje iphe, o pfuru əbu. Teke ə bu l'unu woru onwunu haarü iphe-eji; bęru ohu iya; unu anwühu anwühu, bu iphe, tso iphe-eji l'azü. Teke ə bükwanu l'unu emeje iphe, Chileke pfuru; o ya bu l'oo-güa unu lę ndu pfüberekoto l'iphu iya. 17 Ole mu ekele Chileke ekele l'ə dyrup teke unu shi bęru ohu iphe-eji; obenu lę nta-a bę unu gudewaa obu unu g'ə ha eme iphe, bu əkpobe-opfu ono g'e ziru iya unu. 18 Eshinu a towaru unu l'egbu, iphe-eji shi kee unu bę unu bęwaa ohu k'apfübekoto. 19 Mu gudeakwaa ehu ohu lę nnajıuphu iya anmarü unu etü; ədumeka bę iphe, mu epfu te edokwa unu ənya. Egube ono unu shi woru onwunu haarü ejø umere, rehuru erehu; waa akabaa eme iphe, apfuduru-qtø g'e-shi g'iphe-eji akabaa shii ono; bukwapho g'unu e-woru onwunu haarü eme iphe, pfuru qto nta-a; g'e-shi g'e ndzü unu abükotaru kę Chileke.

20 Kęle teke unu shi bęru ohu iphe-eji; bę unu eshidu eyeru apfübekoto onu. 21 ?Bühunu urwu günu bę unu ritaru l'ejø-iphe ono, unu shi eme ono; mbü iphe ono, iphere iya byaru adü unu nta ono? Kęle əka iphemiphe ono əüberu ishi bükwa anwühu. 22 Obenu lę nta-a bę a towaru unu l'egbu ono, iphe-eji shi kee unu ono; unu bęwaru ohu Chileke. Urwu, unu ritaru iya bęru lę ndzü unu bękotawaa kę Chileke. Əka ə əüberu ishi bęru ndzü ojejoje. 23 Ugwo, aanata l'iphe-eji bükwa anwühu; iphe-əma, Chileke eme bukwanuru ndzü ojejoje əphu shi Nnajıuphu anyi, bu Jızosu Kérashi l'əka.

Etü iphe, emeje nü l'alulu

7 1 Sü-a; ənwunna mu; ?unu ta amadü lę teke ekemu bę-beru ishi lę ndzü nemadzü bu teke onye ono nö ndzü? Ə kwa unubę ndu tüköruru maru ekemu bę mu epfuru. 2 Kęle ekemu bu lę nwanyi, alü ji nofutaje l'əka ji iya jasıkporu teke ji iya l'a-no-beru. Ole teke a nonyaarü; ji iya nwühu bę o nwewaa onwiya. Ekemu ono, shi gudepyabę iya nü ono ta adüedu iphe, ə bu. 3 Bu iya bu lę teke ji iya noķwadu ndzü; o je aluru ji ozo; l'aasü l'oori ogori; teke ə bu lę ji iya nwühuwaru; l'ə bęru nwanyi eke ji. Ekemu te egudepyabędu iya. Ə tø buedu iya eri ogori mə o -je aluru ji ozo. 4 Sü-a; noo g'ə dü l'ehu unu bu ono; ənwunna mu. Oo ekemu shi bęru ji unu; ole unu lę Kérashi tüğbawaru nwühu. Oo ya bu l'eshi əphu unu nwühuwaru bę ekemu abüedu ji unu. Ebe ə duedu iphe, unu l'iya jigba. E mecha; unu bya adzüru ndzü ozo teke ono, Kérashi tetaru dzüru ndzü ono. Nta-a, bę bęwaa onye ono, shi l'ənwühta teta dzüru ndzü ono bu ji unu; k'əphu anyi a-dzüru ndzü, pfuru qto meje iphe, dü Chileke ree. 5 Kęle teke ono, anyi shi nödu ndzü eme g'ə güru anyi ono bę eğu ejø-iphe, shi anoduje enwu phuruphuru l'ehu anyi meru anyi shi anoduje eme iphe-eji. Iphe, tso eme iphe-eji ono bukwanuru ənwühu. 6 Ole nta-a bę a dzowarü anyi l'əka ekemu. Anyi nwühuwaru; nahü iphe ono, shi kee anyi əgbu

ono. Oo ya bụ l'anyi etsowaa ụzo ndzụ ọphúú ophu shi l'eka Unme-dụ-Nso ejeru Chileke ozi. Anyi te etsohedu akahụ ụzo ono, bụ iya bụ ekemu ono, e deru l'ekwo ono gude eje iya.

Ekemu waa iphe-eji

⁷?Bụ gunu bẹ anyi e-pfū nta? Ekemu l'onwiya ?o bụ iphe-eji too? Tüswekwa! Mu tege amakwaru iphe, bụ iphe-eji; ọme ekemu ta adụ. Mu tege amakwaru iphe, bụ nchamēnya ọme ekemu ta asụ: "G'iphe onye ọzo ta agujekwa ngu." ⁸Iphe-eji shinu l'ekemu ono kpata ụzo je akpatsushia mu iphe, bükpo ẹgu ejo-iphe ọzo, dugbaa nụ. Kelle ekemu -adụdu bẹ iphe-eji nwụlukwaru anwụhu. ⁹Mbędúa l'onwomu dürü teke mu shi nodu ndzụ; ophu mu amadụ k'ekemu. A nonyaa mu bya amaru k'ekemu ono; iphe-eji jakerehu mu l'ehu; ọ bụru mu anwụhu. ¹⁰Ekemu onoya bụ ekemu, gege eme g'a nodu ndzụ ono gbę bya abụru ikpe bẹ ọ nmarụ. ¹¹Kelle iphe-eji kpatarụ ụzo; gude ekemu ono wopyabe mu l'ugho; shi l'ekemu ono woru mu gbua.

¹²Oo ya bụ l'ekemu l'onwiya dù nsọ. Iphe ono, a sụru g'e meje ono dù nsọ; bya abụru iphe, pfuru ọto; bya adụ ree. ¹³?O pfuru l'oo iphe ono, dù ree ono gbę kpatarụ mu anwụhu tọ? Tüswekwa! O kwa iphe-eji gude iphe ono, dù ree ono kpatarụ mu anwụhu g'ee-shi g'iphe-eji abụru iphe, aa-huma l'ọ bụ iphe-eji. Oo ya bụ l' Chileke shi l'iphe, e deru l'ekemu eme g'iphe-eji goshigbuă gę yębe iphe-eji dù-be ideyideyi.

Iphe labo adzọ enya l'ehu amadụ

¹⁴Iphe, anyi maru bụ l'ekemu shi Unme Chileke l'eka; obenu l' mu bụ nemadzụ mmanụ, iphe-eji gbaru ohu. ¹⁵Umere mu l'onwomu agbachị-jekwa mu enya; kelle mu te emejedu iphe, dù mu g'a sụ l' mu meru iya. Iphe, mu emezechia bụ iphe, dù mu ashị ememe. ¹⁶Sụ eshi ophu iphe, mu agbeje eme bụ iphe, mu maru l'ọ tọ dudu mu ree; oo ya bụ l' mu kweru l'ekemu dù ree. ¹⁷O n'iya-a bụ l'ọ tọ bụdu mbędúa l'eme iya. Iphe, eme iya nụ bụ iphe-eji ono, buwaa mu ebubu l'ehu ono.

¹⁸Liphe, mu maru bụ l'ọ tọ dükpodaa iphe, dù ree, nụ mu l'obu ilile-kpoo, bụ iya bụ l'obu egube nemadzụ, mu shi bụru teke mu shi anoduje eme ejo-iphe, agugbabe mu nụ. Mu emeje gę mu mee iphe, dù ree l'eme-me; ole mu ta adujedu ike mee ya. ¹⁹Kelle mu te emejedu iphe, dù ree, dù mu g'a sụ l' mu meru iya. Oo 'ephō ejo-iphe ono, ata dudu mu gę mu mee ya ono bẹ mu emeje. ²⁰Sụ-a; ọ -bụru l'iphe, mu agbeje eme bụ iphe, adụdu mu ree; ọ n'iya bụ l'ọ tọ bụdu mbędúa l'eme iya. Iphe, eme iya nụ bụ iphe-eji ono, buwaa mu ebubu l'ehu ono.

²¹Noo ya bụ; mu shi egube ono huma ekemu, dù adụdu; l'ọ bujeru; teke mu eme gę mu mee iphe, dù ree; ọ buerupho ejo iya akpatajé mu ụzo l'ehu. ²²Mu -bya l'ime onwomu bẹ ekemu kẹ Chileke anodujekpokwaa

atso mu ụtso l'obu. ²³Obenu lę mu húmaru ekemu ozo, anoduje adzo ụzo l'ehu mu. Ekemu k'ono be yele ekemu ophu dù mu ree l'egomunggo pho anoduje akpa enya. Lọ túa mu mkporo kpuru mu nụ iphe-eji. O bürü ekemu k'ono be aatujeru mu ekemu ophu kpü mu lę ndzü. ²⁴Nshio mu! ?Bükpoo onye a-dzo mu l'ogwéhu ọwa-a, edu mu ala l'ọnwu-a? ²⁵Nta be mu nö l'eka Jizosu Kéreshi, bụ Nnajiuphu anyi ekele Chileke ekele. Mbụ lę mu egudeje egomunggo eme ekemu kë Chileke l'onwomu; mu egude anụ-ehu mu eme ekemu k'iphe-eji.

Unme, l'anuje ndzü ọphúú

8 ¹O ya bụ lę ntamanụ-a be ọ to duedu ikpe, nmakwaduru ndu nö l'eka Kéreshi Jizosu; ndu te emebedu iphe, agụ phë egwu ememe; gbahaa iphe, Unme Chileke suru g'ephe mee. ²Kéle ekemu ophu Unme Chileke atụru mu nta-a bụ ike, eshije Kéreshi Jizosu l'eka duru nemadzü bahụ l'uzo ndzü. O bürü ike ono tofunwaru mu l'ike k'ekemu, bụ iya eshije l'iphe-eji duru nemadzü bahụ l'anwụhu. ³Iphe, ekemu adudu ike mee opfu lę nemadzü ta aduje ike mee g'ekemu pfuru be Chileke mewaru. O ye-waru Nwa iya gedegede; ọ bya abürü nemadzü; nweru anụ-ehu, iphe-eji anoduje akpasa ụzo l'ehu g'ehu k'anyi; bya emee onwiya ngweja gwefu iphe-eji, anyi meru; shi nno mebyia ike k'iphe-eji ono. Chileke shi l'ehu ono, Kéreshi nweru ono nmaa iphe-eji ikpe. ⁴Iphe, Chileke gude mee iphe ono bụ k'ophu anyi a-dụ ike meebekota iphe, pfuru ọto ono, ekemu pfuru ono. Kéle nta bùwaa Unme Chileke be anyi etso; anyi te etsoedu anụ-ehu. ⁵Kéle ndu etso anụ-ehu buepho g'ephe e-me mee iphe, dù anụ-ehu ree be aduje phë l'obu. Ndu etso Unme-dụ-Nsọ bürü iphe, ọ suru g'ephe mee be ephe emeje. ⁶Kéle akporu obu ye l'eme iphe, dù anụ-ehu ree bükwa ọnwu; akpokwanuru obu ye l'eme iphe, dù Unme-dụ-Nsọ ree bürü ndzü waa ehu àgù. ⁷Noo kéle akporu obu ye l'eme iphe, dù anụ-ehu ree bụ ọhogu Chileke; kélé o too tsodu ekemu Chileke; ophu ọ byadu etso iya. ⁸Ophu ndu emeje iphe, dù anụ-ehu ree 'abyadu adu ike mee iphe, dù Chileke ree.

⁹Obenu l'unubedula te emebedu uche unu. Ọ bùwaa iphe, Unme-dụ-Nsọ epfu be unu eme; bükwa mè ọ -bürü-a lę Unme kë Chileke buphø ebubu l'ime ehu unu. Iphe, bükpoo onye enwedu Unme kë Kéreshi ono ta abükwa onye nkiya. ¹⁰Teme l'ọ -bürü lę Kéreshi bu unu ebubu l'ehu; be ogwéhu unu ta anóekwa ndzü eme iphe-eji; obenu lę Unme Chileke bù-waa ndzü l'ehu ndu pfüberekoto. ¹¹Teke ọ bụ lę Unme kë Chileke ono, meru gë Jizosu shi l'ọnwu teta dzuru ndzü ono, bu l'ime unu; ọ ya bụ lę yébedua ono, meru gë Kéreshi Jizosu shi l'ọnwu teta dzuru ndzü ono l'e-mekwapho g'ehu unu ono, bụ ophu a-nwụhu anwụhu ono dzuru ndzü. Chileke e-shi lę Unme-dụ-Nsọ ono, bu unu l'ehu ono mee iphe ono.

¹²Qo ya bụ; ụnwunna mu; anyi jikwa ugwo, abudu g'anyi meje iphe, dù anụ-ehu ree. ¹³Lę teke unu eme iphe, dù anụ-ehu ree be unu

a-nwụhukwa anwụhu. Obenu teke o bụ l'unu shi l'eka kę Unme-dü-Nsọ kpaghua umere ono, shi l'anụ-ehu unu ono; o ya bụ; unu anodu ndzụ. ¹⁴Lọ kwa iphe, bükpo ndu kweru gę Unme-dü-Nsọ bürü onye a-nodu edu phę nụ bụ ụnwu Chileke. ¹⁵Lę Unme-dü-Nsọ, Chileke nṣuru unu ta abükwa Unme, e-me g'unu bürü ohu k'ophu ndzụ a-nodu agu unu. Ochia iphe, unu natarụ bụ Unme, e-me g'unu bürü ụnwu kę Chileke; anyi shi egube ono arakuje iya sụ: "Abba! Nnana!" ¹⁶O bürü Unme Chileke ono l'onwiya bę anoduje agba ekebe l'obu anyi l'anyi bùwaa ụnwu kę Chileke. ¹⁷O ya bụ l'o -bürü-a l'anyi bùwaa ụnwu iya; o n'iya bụ l'anyi bùwaa ndu Chileke a-nụ iphe, o kweru ụnwu iya ukwe iya. Oo-nụ anyi iphe ono, o nụwaru Kéreshi ono. L'o -bürü-a l'anyi lę Kéreshi tüğbaru eje iphe-ehuka bę Chileke e-mechakwaa mee g'anyi gbaru mgba l'odu-biribiri kę Kéreshi.

Ọdu-biribiri ọphu dù l'iphu

¹⁸Iphe, doru mu enya bụ l'iphe-ehuka ọwana, anyi eje nta-a ta asụkpo-da nụ g'ee-wota iya atụ eyeru egube ọdu-biribiri, Chileke e-mechaa dobe anyi. ¹⁹Iphemiphe, Chileke meru ememe bę ọonma anmanma l'ehu g'ephe huma teke Chileke e-goshi ụnwu iya l'odu-biribiri ono. ²⁰Kele iphemiphe ono, Chileke meru ememe ono bę Chileke tịru ọnu g'o tuko bürü iphe, larụ l'iswi. Ebe o bükwa iphemiphe, Chileke meru ememe meru iphe-eji k'onwiya. O kwa iphe, tso ikpe, Chileke nmarụ nemadzụ lę nemadzụ mewseru. Ole Chileke mekwarupho g'iphemiphe ono, o meru ememe ono lekwapho enya ²¹l'ujiku lanu bę ya a-goshi ọnu ono, o tịru iya sụ g'o rekashihu ono. Oogbe teke ono mee g'iphemiphe ta abụheru ohu iphe-eji; g'o bahụ-chia l'odu-biribiri k'ụnwu yębe Chileke. ²²Iphe, anyi maru bụ l'iphemiphe, Chileke meru ememe l'atsugbaa ude iphe-ehuka gę nwanyị, ime eme; mbükwa byasụ nta-a. ²³Ole o tọ bulekwa phę-a kpurumu. Anyịbedua l'onwanyi, bụ ndu nwewaru Unme Chileke; mbụ Unme, Chileke yeru anyi l'ehu gude goshi lę ya e-mechaa meeru anyi iphe ono, o kweru anyi ukwe iya ono; l'atsukwapho ude; g'anyi ele enya gę Chileke mee anyi g'anyi bürü ụnwu iya, g'o gbata ogwęhu anyi l'ophu. ²⁴Kele a dzotawaru anyi; o bürü iya bụ iphe, anyi elekwadu enya teke oo-dzu oke. Kele o -bürü lę nemadzụ natawaru iphe, ooile enya iya; ?o lekwadu enya iya kę gunu ozobaa? ²⁵Teke anyi teke anatadụ iphe, anyi ele enya iya; oo ya bụ; anyi ata nshi nodunupho ele enya iphe obu.

²⁶Nokwapho gę Unme Chileke anoduje eyeru anyi ęka; kele ike ta adudu anyi; témé ębe o bụdu l'anyi maru g'e pfuje anụ Chileke g'o gbaru anyi. Oo ya bụ l'oo Unme-dü-Nsọ l'onwiya egudeje atsụ ude ọphu buepho yębedua maru iphe, o pfuru epfu anṣuru anyi Chileke. ²⁷Oo Chileke, bụ yębedua, l'enyije ime obu nemadzụ bę mawaru iphe, bụ uche kę Unme-dü-Nsọ; kele Unme-dü-Nsọ anoduje epfu anụ Chileke l'iswi ęhu ndu-nsọ le g'o dù Chileke ree.

²⁸ Anyi maru l'iphemiphe, eme l'ehu ndu yeru Chileke obu anoduje emekota g'oo-duru phē lē ree; mbū ndu Chileke kuru g'o t̄uberu. ²⁹ Kēle Chileke mahawaru ndu nkiya teme mgboko dū; bya ahōtahawaa phē g'ephe būru ndu a-dū gē Nwa iya dū; gē Nwa iya ono būru ogerenya mē a -gūjekwanu unctiona iya l'ophu. ³⁰ O ndu Chileke hotahawaru bē o kuru. O būru ndu ono, o kuru ono bē o gūru lē ndu pfüberekoto. O būru ndu ono, o gūru lē ndu pfüberekoto ono bē o dobewaru l'odu-biribiri iya.

N-yemobu Chileke l'ehu ndu kē Kéreshi

³¹ ?Bū onu gūnu bē anyi e-yebaa l'iphemiphe ono nta? O -būru lē Chileke agbaru anyi ɔdzori; ?bū onye sūru g'oo-me anyi gūnu? ³² Mbū onye ono te sephuduru Nwa iya azū; obenu l'q gbechia duru iya ye g'o bya anwū-hu-chiru anyi g'anyi ha. ?Bū egube iphe gūnu bē o tōo gbēdu Nwa iya ono l'eka nū anyi kē mmanu? ³³ ?Bū onye sūru eku ndu Chileke hotarū ikpe? L'eka o gbe būwaru Chileke l'onwiya meru g'ikpe kalēru phē. ³⁴ ?Bū onye bē sūru phē anma ikpe? Qo kwa Kéreshi Jizosu l'onwiya bū onye gude iswi ehu phē nwūhu. Ophu o buledaa ono kpēekpu; ophu kachaakponu bū l'o shi l'onwu tetu dzurū ndzū je anodū l'ekutara Chileke epfu anūru anyi Chileke. ³⁵ ?O dūkpooru iphe, sūru akpōshi gē Kéreshi te eyehē anyi obu? ?Bū eje iphe-ehuka; tōo oke mkpa; tōo mkpawere; tōo egū ememe; tōo ta ahūma iphe, gagbobe l'upfu? ?tōo iphe, alo ishi onwonye aloalo? ?Tōo l'e gbugburu anyi lē mma sūru iya ememe? ³⁶ O dūa g'iphe, e deru su:

“Oo l'iswi ehu ngu bē o tō
dūdu teke
onwu ta anodujedu
eme g'o gbua anyi
mboku-mboku.

Aanoduje eme anyi g'atürü,
a chitaru eje egbushi.”

³⁷ O tō dūkpodaa; noo l'iphemiphe ono e-mekota; ole anyi eshije l'eka onye ono, yeru anyi obu onoya kakota iya ike; mekpee ya. ³⁸ L'ophu doru mu enya bū l'anwūhu; ozoo ndzū; ozoo ndu ojozi-imigwe; ozoo ndu ochi-oha imigwe; ozoo ndu ɔkpehu dū; ozoo iphe, dū nta; mē ophu e-mechaa dū nū; ³⁹ ozoo igwe; ozoo ali; ozokpoo iphemiphe ozo, Chileke meru ememe; ta adūdu ophu sūru akpōshi gē Chileke te eyehē anyi obu ophu, o shi l'eka Nnajuphu anyi, bū Kéreshi Jizosu yee anyi.

Chileke lē ndu o hotarū

9 ¹ Iphe, mu epfu bū ɔkpobe-opfu. Mu bū onye kē Kéreshi; ebe mu adzudu uka. Unme-dū-Nsō bu mu ebubu l'ime obu bya emeje g'obu

mu marwetaje iphe, gbaru iya nü. O bụru obu mu ono meru g'o doo mu ẹnya le mu ta adzudu ụka. ²Aphụ ejije mu obu. Ebe o dudu teke o to nöndujedu atsụ mu l'ehu; k'ophu oorwujechaa mu l'anu mee ³Ooduje mu g'a sụ le mu bụ onye a tñru onu; ophu mu le Kéreshi atugbaeduru; me o -bürü l'oo iphe ono a-dzø ndu anyi le phë bụ mee lanu; ⁴bụ iya bụ ụnwu Ízurèlu. Ephebedua be Chileke hotaru g'ephe bụru ụnwu iya. O bụru phë be o goshiru odu-biribiri iya; ephe l'iya nödu l'ogbandzu, ukwe-iphe tso. O goshi phë g'a-abajeru iya eja. ⁵Ephe bụ awa ndiche anyi phë; teme Kéreshi l'onwiya bụru eri phë; me a -bya l'abụbu, o bụ nemadzụ. G'e tuje Chileke, kangokotaru iphemiphe əpha jasú le tuutuutuu le mijiiimii. Nokwa g'o du.

⁶Sụ-a; ebe o bükwanu kë g'a sụ l'iphe ono, Chileke pfuru ono bùwaa iphe-mmanu; kèle o to bugbabekwa ndu shi le Ízurèlu bụ ɔkpobe ndu Ízurèlu. ⁷Ophu g'ephe ha abuebedu ɔkpobe ụnwu Ébirihamu opfu l'ephe bụ awa iya. O kwa g'o duchia baa: "Oo ndu shi l'okpa Áyizaku be bụ ndu a-büyüru ụnwu ngu kpürumu." ⁸Iphe, iphe ono egoshi bụ l'ọ to bñdu iphe, bụ ndu a nwñru anwñnwu mmanu be bụ ụnwu Chileke. Oo ndu Chileke kweru Ébirihamu ukwe l'oo-nwñta bụ ndu aagü eye l'okpobe ụnwu Ébirihamu. ⁹Lé ge Chileke gude kwe Ébirihamu ukwe-iphe ono bụ l'ọ sñru iya: "Egube nta apha ozo be mu a-bya agbaphee ngu; Sera anwñta nwa nwoke."

¹⁰Ebe o bñledaa ono kpürumu; ụnwu Ribeka tükokwa shi le nna lanu, bụ Áyizaku, bụ iya bụ nna anyi kë ndiche. ¹¹Mburo teke eteke anwñdu ụnwegirimma labo ono; ophu əphe eke emedu iphe, dù ree; ozoo iphe, dù eji be o pfuru opfu əhu phë; k'ophu iphe, Chileke tüberu e-me; le k'ahota, o hotaru ndu nkiya, l'ebé abu l'ephe meru ree; ozoo l'ephe meru eji. ¹²O bụru iya meru g'o gude a sụ Ribeka: "Oo onye k'ogeranya e-mechaa ejeru onye kë nwata ozi." ¹³Bụ iya bụ iphe, e deru sụ: "Jiékópu be mu yeru obu; Iso dukwanu mu ashí."

¹⁴?Denu g'anyi e-ye iya ənu nta? ?Anyi a-sụ le Chileke te emeduru iphe, pfuru əto tó? Tüswekwai! ¹⁵Kèle o sñru Mósisu: "O -dñru onye o dù mu gë mu phñaru obu-imemini; mu aphñaru iya ya. Teke o dñru onye o dù mu gë mu doberu obu-oma; mu edoberu iya ya." ¹⁶Oo ya bụ l'ọ to bñdu uche nemadzụ; ozoo iphe, eeme l'eka; oo Chileke aphuje obu-imemini. ¹⁷Kèle ekwo-opfu Chileke pfukwaru sụ le Chileke sñru Fero: "Iphe, mu gude mee ngu eze ta adukwa iphe ozo, o bụ; gbahaa gë mu egude ngu goshi g'ike mu ha; wafua gë ndiphe mgburugburu eshi nno maru onye mu bụ." ¹⁸Oo ya bụ le Chileke bụ onye o dù iya g'o phñaru obu-imemini be o phujeru iya; o nödu akpo-chije obu onye dù iya g'o kpo-chia ya.

Əhu-eghu me obu-imemini kë Chileke

¹⁹İi-sükwa mu ró: O -bürü l'ọ dù egube ono ?bñhunu gunu meru g'o gude Chileke nödu anöndujekwapho ata nemadzụ ụta? Chileke -gbe tübewaa

l'oo ɔwa-a iphe, ya e-me; ?bu onye sru akpoʃhi iphe, Chileke t̄uberu lę ya e-me? ²⁰Ole ḡube nwa nemadz̄u ophu a-su l'iphe, Chileke meru ta adu du ree; ?I bu ḡunu? ?Iphe, a kpuru l'urwa, oqijie onye kpuru iya n̄u su: “?O nw̄uru ɻawagha b̄e o gude i kpua mu g'i kpuru mu-a?” ²¹?Tobudu o-kp̄u-ite maru g'oo-me ɻurwa iya? O -du iya g'o gude uzi ɻurwa lanu kpua ite labo ge nanu b̄uru ite, e meru ɔna; ophuu ab̄uru ite, e med̄uru ɔna; ?t̄o kp̄udu iya?

²²?i-sukwanu agha m̄e o -b̄uru l'oo Chileke eme egube ono? O d̄uru ndu Chileke meru ge ya gude goshi oke-ehu-eghu iya; waa g'ike iya beru. A makwaru-a lę ndu ono gbawaru g'o gege egude oke-ehu-eghu iya mebyia ph̄e; ole ootaru ph̄e nshi shii. ²³O d̄ukwanuru ndu ophu Chileke gude eme ge ya goshi l'odu-biribiri iya te nwedu etu. Ndu k'ono b̄e o ph̄ru obu-imemini, bu iya bu ndu ono, o t̄ubehawaru lę yele ɻephe a-gbaru l'odu-biribiri iya ono. ²⁴O b̄uru anyibe ndu k'ono, o shi lę ndu Jiu m̄e ndu ab̄udu ndu Jiu kua ono b̄e o ph̄ru obu-imemini ono. ²⁵O b̄uru iphe ono b̄e o pfuru l'ekwo Hosiya su:

“Ndu eshidu b̄uru ndibe mu
b̄e mu e-mechaa kua
ndibe mu.

Qha ono, mu eshidu yee obu
ono b̄e mu e-mechaa
kua ndu mu yeru obu.

²⁶Teme o b̄uru l'echilab̄o ɻeka
ono,
e shi su ph̄e l'ephe ta
ab̄udu ndu k̄e Chileke
b̄e aa-n̄odu kua ph̄e
unwu Chileke;
mb̄u Chileke n̄o ndz̄u.”^d

²⁷Teme Azáya chikwaaph̄o mkpu ɻehu ndu Ízurelu su: “Unwu Ízurelu -hakp̄o m̄e obeta ɻephe je l'aha g'ea, k̄uru l'eniyimu; o kwaph̄o nwa ndu ophu abadu ishi b̄e aa-dz̄ota. ²⁸Noo k̄ele Nnajjuphu e-mekota iphemiphe, o pfuru ndiphe. Oo-mechachaa ya egwegwa; mee ya rengurengu g'oo-du.” ²⁹O duhukwaa g'iphe, Azáya pfuhawaruro teme o mee su: “O t̄o bu lę Chipfu, bu Okalibe-Kakota-Ike te ekwedu g'awa anyi bvuebe m̄e anyi abv̄u ge Sodomu; mb̄u m̄e o mee anyi iphe, o meru Gomóra.”

Upfu, adu ndu Ízurelu l'okpa

³⁰Nta-a ?bu awe b̄e anyi a-sukwanu iya ishi? Ndu ono, ab̄udu ndu Jiu ono, eshidu kukebe ɻehu eme g'a ḡua ph̄e lę ndu pfuberekoto ono;

bụakwaa ndu pfüberekoto; kele ẹphe kwetaru. ³¹Obenu lẹ ndu Ízurelu, bụ ndu kukeberu ẹhu eme g'a gụa phẹ lẹ ndu pfüberekoto ono; ta adukwa ike bürü ndu pfüberekoto. ³²?O bürü gụnu kparụ iya? Oo kele ẹphe te egudedu ekweta chọ ya; o gbé bürü iphe, ẹphe gude ike k'eka phẹ meta; opfu l'ephe eme iphe, ekemu pfuru bẹ ẹphe gude chọ ya. Ẹphe jenụ evukota oke m kpuma ono daa iko. ³³O bürü iya bụ iphe, e deru sụ:

“Unu hümakpodapho!
Mu woakwaru
m kpuma,
a-nodu adu ndiphe ụpfu
togbo lẹ Zayonu;
mbụ m kpuma ẹphe
e-vukota daa iko.

Ophu onye kweru nkiya
abyadụ akwa izimanụ.”^e

10 ¹Unwunna mu; iphe, dükpoor mu ree l'obu; teme o bürü iphe, mu anoduje epfu anụ Chileke g'o meeru iya ndu Ízurelu bụ g'o mee g'a dzọo phẹ. ²L'ophu mu makpooru bụ l'oophu phẹ aphuphu l'ehu emeje uche Chileke; ole ẹphe te egudedu mmamiphe eme iya. ³L'eshinu ẹphe amadụ k'apfubekoto ophu shi Chileke l'eka; ẹphe gbé acho apfubekoto k'eka phẹ; bẹ ẹphe shi nno ji ka eworu onwophe dee l'apfubekoto kẹ Chileke. ⁴Lé Kéreshi meakwaru g'ekemu ta abuhe ụzo, Chileke shi agụ nemadzụ l'onye pfüberekoto; g'iphe, bükpoor onye kweru kẹ Kéreshi bürü onye Chileke a-gụ l'onye pfüberekoto.

Ndzota bụ kẹ ndu kẹ Kéreshi

⁵Wakwa gẹ Mósisu deru k'apfubekoto ophu shi l'ekemu baa: “Onye eme iphemiphe ono bükwa iya bẹ oo-gude nođu ndzụ.” ⁶Obenu l'ọ waa iphe, e deru lẹ k'apfubekoto ophu shi l'ekweta baa: “Ta adukwa teke ii-je ari sụ: ?Bụ onye a-dụ ike laa l'imigwe.” Mbụ je ekuzeta Kéreshi. ⁷Ozoo; “?Bụ onye l-e-nyiba l'alí-maa?” Mbụ je ekufuta Kéreshi. ⁸?Bụ gụnu bẹ eepfukwanu? “Opfu Chileke noakwa ngu ntse. O kwa iya bụ opfu, ijkpu l'önü; bya abürü iya bụ iphe, nö ngu l'egomunggo.” Oo ya bẹ bụ ozi-oma ono, anyi ezi onoya, bụ iya bụ opfu k'ekweta-a. ⁹Teke o bụ l'i gude onu ngu pfua ya hoo haa l'oo Jizosu bụ Nnajiuphu obu; bya egude ọkpoma ngu g'o ha kweta lẹ Chileke meru iya; o shi l'onwu teta dzürü ndzụ; l'a dzọo ngu. ¹⁰Onye gude obu iya g'o ha kweta; Chileke agụa ya l'onye pfüberekoto; o bürü onu bẹ eegudeje pfua kẹ Kéreshi hoo haa; l'adzọ onye obu. ¹¹L'e dekwari l'ekwo-opfu Chileke sụ: “Onyemonye, woru onwiya ye iya l'eka bẹ iphere tee mekwa.” ¹²O tọ duekwa m kpocha, dù nụ. L'onye pho bụ onye

Jiu; onye ophuu bürü onye Gurisu ta adüekwa; kèle o bühukwapho Nnajuphu lanu ono bụ Nnajuphu phē g'ephe ha. O nodu emeru iphe, bükpoo ndu epfuye anu iya nụ eze-iphe-oma, paru eka apaa. ¹³Kèle “o kwa iphe, bükpoo onye l'eku əpha Nnajuphu bę aa-dzota.”

¹⁴?Denu g'ephe e-shikwanu eku əpha iya m'ephe ekwetaduru nkiya? Teme ?denu g'ephe e-shi kweta k'onye ephe teke anumaswee nkiya? ?Denukwanu g'ephe e-shi nüma iphe, adudu onye pfuru phē iya nụ?

¹⁵?Denukwanu ge ndu-ozi-oma e-shi je ezi ozi-oma; l'ebé abụ l'e ziru phē g'ephe je? O bürü iya bụ iphe, e deru sụ: “Lenu iphe, okpa phē ama; mbụ okpa ndu ezi ozi-oma kę nchi adu doo; teme ephe nodu ezi iphe, du ree.” ¹⁶Ole o tọ buebedu g'ephe ha bę meru iphe, ozi-oma ono pfuru. Kèle Azáya pfukwaru sụ: “Nnajuphu ?buhunu onye bę kweru kweta iphe, o nümaru anyi l'önü?” ¹⁷O ya bụ l'ekweta shi l'anüma iphe. Iphe, aanüma bükwanuru Opfu Chileke.

¹⁸Ole gę mu jieshikwa: ?Bụ anüma bę ephe ta anümaduru ozi-oma əbu tọ? Waawakwa! Ephe nümachacharu iya-a!

“A nüma-dzukwaru olu phē
l'ekameka l'eliphe.

Mbụ l'opfu phē ngakotaru
eliphe jasụ
l'eka igwe beru;
alị beru.^f

¹⁹Mu byakwa ajia sụ: ?Bụ ənya bę ozi-oma ono eshidu doo ndu Ízurelu tọ? Lẹ Mósisu vuhaakwaru ụzo yee ya ənu sụ:

“Mu e-gude əha, abụdu
okpobe əha
meru okophoo ye unu l'ehu.

Mu e-gude əha, eme eswe
kpatsu unu əhu-eghu.^g”

²⁰Teme Azáya kabakwaa ya rọ epfushi ike sụ:

“O kwa ndu te eshidu acho
mu nụ bę hümara mu
nụ.

O bürü ndu te eshidu aji aji
mu bę mu goshiru
onwomu.^h”

²¹O byakwanu l'ehu ndu Ízurelu; o sụ: “O tọ dudu teke mu ta amachijedu əka gę mu heta ndu ono, bụ ndu kwefuru mu ike ono; mbụ ndu ejo-ökpo-ma ono; g'ephe dakobe lwaphuta azụ lwapfuta mu.ⁱ”

^f 10:18 Gunaan Ebvü 19:4. ^g 10:19 Gunaan Dit 32:21. ^h 10:20 Gunaan Azá 65:1.

ⁱ 10:21 Gunaan Azá 65:2.

Obu-imemini, Chileke aphuru ndu Ízurélu

11 ¹Mu byakwa ajia ozo su: ?Bu ajika bę Chileke jikawaru ndu nki-ya tօ? Tuṣwekwa! Mbędua l'onwomu bükwa-a onye Ízurélu. Mu bę oshilökpa Ébirihamu; bya aburu onye ɔkpa-ipfu Benjiaminu. ²Chileke ta ajıkakwaru ndu nkiya, bę ndu o vuru uze mahawarу. ?Unu ta amadu iphe, eጀwo-opfu Chileke pfuru; mbę gę Elayijia gude chia Chileke ichi ndu Ízurélu su: ³“Nnajuphu; ephe tukoakwaru ndu mpfuchiru nkengu gbuebe; bya enwukpošhia oru-ngweja ngu. O bęwaru mbędua phodu-ru kpoloko; ephe nođu emekwapho g'ephe gbua mu.” ⁴Ole, ?Bükwanu gụnu bę Chileke pfuru iya? O sürü iya: “Mu dobekwaru iphe, ha g'ụnu nemadzụ iri l'esaas l'umadzu ükporo iri, bę ndu teke ewosweeru ikpere gbuaru Balu l'alı.” ⁵Nokwapho g'o dų nta. O dükwaru-a nwa ndu Chileke gudeephо k'eze-iphe-oma, oome haru hоta. ⁶Teke o bükwanu l'oo eze-iphe-oma bę e gude hоta phę; o n'iya-a bę l'o tօ buedu iphe, e setarū l'akanya; ọdumeka bę eze-iphe-oma ta abuekwa eze-iphe-oma. Teke o bükwanu l'oo iphe, e setarū l'akanya; o n'iya-a bę l'o tօ buedu eze-iphe-oma; ọdumeka bę akanya ta abuekwa akanya.

⁷Su-a; ?bu awe bę anyi a-sube opfu obu ishi nta-a? O tօ bęebekwa ndu Ízurélu l'ophu nataru iphe, ephe riru aphu iya; o kwa ndu a hotaru na-tarü iya. Ndu ophuu bükotaru ndu a kpɔ-chiru ɔkpoma. ⁸O bęru iya bę iphe, e deru l'ekwo-opfu Chileke su: “Chileke nụakwaru phę maa meru mgbenya nođu erwe phę. Ephe te egudeedu enya aphu uze; ophu ephe anumajeedu iphe lę nchi byasü ntanu-a.” ⁹Teme Dévidi pfukwaapho su:

“Gę nri, ephe eri eriri
bükwaru phę
ónyà-enu
yele ónyà-anu,
ephe a-nmalahu.
L'o bęru үpfu dų phę l'okpa;
g'e gude iya gwata phę
ugwo iphe, ephe meru.

¹⁰G'enya gbahükwa phę ọchii
g'o tօ dų iphe,
ephe a-huma.
G'apfụ hufukwa phę bükilii
jasu l'ojeojoje.”

¹¹Mu byakwa ajia ozo su: ?okpa kabę tsu'a ndu Ízurélu ntsu k'ophu ephe darwuwaru ali; ebe ephe agbalihubaedu tօ? Tuṣwekwa! Ochikwa l'okpa, tsuru phę ntsu ono meru g'o gude ndzota rwube ndu oħozo; g'eeshikwa-nu egube ono gę ndu Ízurélu awata phę ekoru okophoo. ¹²L'eshinu o bę emeswe, ndu Jiu mesweru meru g'o gude urwu kwata gbaaru ndiphe

mgburugburu. Uburu, butaru ndu Jiu mekwaapho g'urwu kwata gbaaru ndu abudu ndu Jiu. Mbü l'urwu a-kwatakwa kabaanu shii ɔkpobe akaka më ndu Ízurelu g'ephe ha Iwapfuta azu Iwapfuta Chileke.

Ndzota kë ndu abudu ndu Jiu

¹³Nta-a bükwa unubë ndu abudu ndu Jiu bë mu epfu eyeru. Sù-a; eshi-nu mu bụ onye-ishi-ozi kë ndu abudu ndu Jiu; bë mu gudekwa ozi ono eku onwomu. ¹⁴K'ophu bụ; g'o dñuhabe; mu egudeje iya eme gë ndu alî mu ono awataru unu ekoru okophoo; gë mu eshi nno haru phë dzøo.

¹⁵L'o -buru teke ẹphe jíkaru Chileke bë Chileke gbë mee gë yele ndiphe bya adu lë ree; ?bü gënu e-mekwanu më Chileke nataę phë pho ọzo? Ndu nwñhuru anwñhu a-gbeshikwa dzñru ndzù ọzo.

¹⁶L'o -buru lë mebyi-iphe-mbü ono dñ nsò; bë mkpukorophu iya dñkotanaa nsò. O -buru l'ogbarabvu-oshi dñ nsò bë ékali iya l'ophu dñkotaakwapho nsò.

¹⁷Sù-a; ndu Jiu dñ g'oshi olivu unuphu, a haru ékali iya kwashia. Unubë-dua, abudu ndu Jiu bñru ékali-oshi olivu egù, e wotaru bya edepfube l'eka a kwafñru ékali k'unuphu pho. E depfube iya; o dzñru ndzù. Nta-a bë unu shiwa l'ogbarabvu olivu unuphu pho amítaje mini gude nođu ndzù. ¹⁸Oo ya bụ lë-a; te ejekwa asu l'o tø dñdu iphe, ékali iya ɔphu a kwashiru pho bụ. ?Bü kë gënu bë ii-gude eku onwongo? Nyatakwa l'o tø bñdu ngu gudeshi ogbarabvu-oshi ono; l'o chia ogbarabvu-oshi ono gudeshi ngu.

¹⁹Ii-gbenu sù: "A kwafñakwaru ékali-oshi ono; g'e depfube mbëdua." ²⁰Ole makwaru l'iphe, kparu iphe, e gude kwashia ya bükwa l'o to woduru onwiya ye Kéreshi l'eka. Gübuedua nyikatakwani pfñru pfñshia ike; kele i kwetaru. Oo ya bụ lë-a; te etsenñpho etsetse; gë ndzù gujekwa ngu. ²¹Eshinu Chileke ahadñru ɔkpobe ékali-oshi ono kë mmanu; ?bü-chia gübuedua bë oo-ha kë mmanu? ²²Nowaro g'ii-gude hñma lë Chileke emeje odoo; hñmakwapho l'oomeje nemadñ iphe kpangangaa. O meru ndu jíkaru iya nñ iphe kpangangaa. O mekwanaaru gübuedua odoo; mbükwa më o -buru l'i kweru nopyabe l'odoo obu, oomeru ngu; ɔdumeka bë o kwafñjekwa ngu pho. ²³Teke o bụ lë ndu kë Jiu jíka-buhuru eze-iphe-oma kë Chileke bë Chileke e-wolekwaru phë-a dophu azu l'eka ẹphe shi nođu; kele Chileke a-dñkwaaike dophu phë azu l'eka ẹphe shi nođu. ²⁴Oo ya bụ lë-a; o -buru l'a kwafñru ngu l'oshi olivu-egù ono; bya eworu ngu depfube l'oshi olivu-unuphu pho; mbü o buru iphe, e meru g'e te emejedu iphe; ndu ɔwa-a, bükwanu phë bụ ékali-oshi olivu-unuphu ono gedegede bë oo-kabakwanu Chileke nphe eworu ékali iya, o shi kwafu akwafu pho woru depfube l'oshi, ékali iya ono shi nođu.

Obu-imemini Chileke l'ehu onyemonye

²⁵Unwunna mu; o nweru ɔkpobe-opfu, e domiru edomi, mu eme g'unu maru; g'unu ete ejedju arì l'unu manukawaru iphe. Iphe, unu a-maru bụ

le-a; o to bükwa ge ndu Ízurelu bu ejø-ókpoma nta-a bu g'ephe a-düyüwaro jeadüru. Teke ejø-ókpoma phø ono a-no-beru bükwa teke ndu abüdu ndu Jiu, Chileke hötaru l'a-tükowa lwaphutawa azu byapfuta iya.²⁶ O ya bu; teke ono; aa-tüko iphe, bu Ízurelu mgburugburu dzøo, bu iya bu iphe, e deru l'ekwo-opfu Chileke su:

“Onye-Ndzota e-shi le Zayonu
bya.

Oo-tüko ejø ememe,
unwu Jiéköpu
shi eme wofuköta phø
l'ehu.

²⁷ ‘Kele iswa-a bükwa ogbandzu,
e-shi mu l'eka laaru
phø teke ono,
mu a-gükotaru phø nvu
l'iphe-eji,
ephe mekötaru ono.’”

²⁸ A -bya le k'ozi-oma ono be o gbékwa bürü iphe kweru unu l'ephe bu ɔhogu Chileke. Obenu l'a -bya le k'ahöta, Chileke hötaru ndu Jiu be ephe bükwanu ndu Chileke yero obu l'opfu əhu ndiche anyi phø. ²⁹ Lé Chileke ta agbanwe-jekwa iphe, o rihawaru k'ememe l'ehu ndu o hötaru g'ephe bürü ndu nkiya. ³⁰ Lunubé ndu abüdu ndu Jiu shi bürü ndu te kwejedu eme iphe, Chileke pfuru; obenu le nta-a be Chileke phürü unu obu-imemini opfu le ndu Jiu te ekwejedu eme iphe, o pfuru. ³¹ Nokwaphø g'o dū ndu Jiu bu ono. Nta-a be ephe te ekwekwaphø eme iphe, Chileke pfuru g'ee-shi ge Chileke aphüaru phø obu-imemini g'o phürü unu. ³² O ya bu le Chileke haru onyemonye üz o g'ephe te ekweshi eme iphe, o pfuru ge ya a-phüaru onyemonye obu-imemini.

Odu-biribiri Chileke

³³ Ha-oo! nkamanya yele mmamiphe kë Chileke pakwaru omilomi. Ikpe, ookpeje ta adulkwa onye súru iya amaæberu; ebe o dukwa onye súru amakötataru g'o meje iphe iya. ³⁴ “?Bü onye maru uche Nnajiuphu? ?Bü onye egoshije iya iphe, oo-noðude eme? ³⁵ ?Bü onye nujeru iya iphe; k'ophu oo-sü g'o pfükwa ya ugwo iphe iya?” ³⁶ O ya meru iphemiphe. O bürü iya be iphemiphe shi l'eka iya dū; o bukwaru iya phø be iphemiphe, dū dū-doru. Gajaja bürü kë Chileke jasú le tuutuutuu le mijimimii. Nokwa g'o dū.

Adzuru ndzü je ozi Chileke

12 ¹ O ya bu; ünwunna mu; eshinu Chileke aphüaru anyi obu-imemini nno be mu arwø unu su g'unu woru onwunu nü

Chileke ɔkpobe anunu; unu bürü iphe, dzü ndzü, unu gude gweeru Chileke ngwëja, dü nso bya abürü ɔphu Chileke natarü. Noo iphe, büyü ɔkpobe abarü Chileke ejä büyü onoya, büyü iphe, gbarü iya nü. ² Unu te ekwekwa eme g'ünwu-elighe anoduje eme. Iphe, unu e-mechia büyü g'unu haarü Chileke onwunu g'o bürü iya l'a-noduje agbanwe obu unu; g'uche unu bürü iphe ɔphú g'unu a-duje ike maru iphe, büyü uche Chileke, büyü iya büyü iphe, dü iya ree; bürü iphe, o natarü bya abürü iphe, duebe ree.

³ Iphe, mu gude epfuru unu iphe-a, mu abya epfupfu-a bükwa le Chileke mewaru mu eze-iphe-ɔma; mu nödu epfuru iya unu g'unu ha sı g'unu ta arijekwaru onwunu g'unu ahadü. Ochia iphe, unu e-meje büyü g'unu deje enya le mini maru iphe, unu ari. Chileke hewaru onyemonye oke iphe-ɔma, shi l'ekwekwe, onye kweru nkiya. Noo iphe, e-goshije onyemonye iphe, ooo-nodu ariru onwiya büyü ono. ⁴ Lø kwa g'o dü l'ehu nemadzü büyü ono; l'ogwëhu lanü enwejekwaru mpfukashi, dü igwerigwe; mbüyü ephe nödu atukoje emegbaa iphe, dü iche iche. ⁵ Nokwaphø g'anyi dü igwerigwe; ole anyi shiwaalatügba, anyi le Kéreshi tüğbaru bürü ogwëhu lanü. Onyenonu l'oomé gë yele nwibe iya dogba ehu. ⁶ Anyi nwegbaarü iphe-ɔma, Chileke meru nü anyi l'ehu l'ehu; onye g'eze-iphe-ɔma nkiya ha. Nta-a büyü g'anyi gudeje iya mee iphe, g'o gbaru. O bürü mpfuchiru, g'onye ono pfujekwa iya g'o goshiru iya ya l'ekwekwe, o kweru. ⁷ Teke o büyü onye Chileke meru iphe-ɔma k'eje ozi; g'onye obu yeru ehu l'eje ozi. Teke o büyü ezi iphe; g'onye obu zijekwa iphe. ⁸ Teke o büyü adü obu; g'onye obu nöduekwaphø l'adü nemadzü obu. Teke o büyü lanü iphe; g'onye ono sajekwa eka asasa nü iya. G'onye no l'ishi kukebejekwa ehu jeshi ozi ike; g'onye aphü obu-imemini phujekwa iya l'ehu-utso.

N-yemobu

⁹ Ge n-yemobu i yeru nemadzü ta abükwaru l'eregede. Kpajeru iphe-eji l'aphara; gudeshia eka l'eme iphe, dü ree. ¹⁰ G'onyenonu yeje nwibe iya obu mebyi eyeye gude goshi l'unu tükoru bürü үnwunna lanü. G'onyenonu kajékwa akwabę nwibe iya übvü eme l'onwiya. ¹¹ Jeshijekwa ozi ike; te emejekwa enyiru. Hakwaa gë Unme-dü-Nsø meje ngu ire l'ehu; shi egube ono mee g'ejeru Nnajiuphu ozi e-vuje ngu evuvu l'obu. ¹² G'iphe ono, unu ele enya iya ono meje g'ehu tsø unu utso. Unu atakwaphø nshi më unu -nödu eje iphe-ehuka. Unu epfu anü Chileke mkpurumkpuru. ¹³ Unu yejeru nwibe unu, unu l'ephe tükoru bürü ndu kë Chileke eka le mkpa, dürü phë nü. Unu ekukebeje ehu kwaa ębyaa, byaru unu.

¹⁴ Unu gojeru ɔnu-ɔma nü ndu eme unu mkpawere. Mbüyü-a unu gojekwa ɔnu-ɔma; unu ta atujekwa nemadzü ɔnu. ¹⁵ Ndu ozo -nödu ete ęswa; unu tsojekwarü phë tee ęswa; ndu ozo -nödu ara ękwa; unu tsokwaru phë raa ękwa. ¹⁶ G'uche unu le nwibe unu bujekwaru nanü. Unu te edobejekwa

onwunu g'unu ahadü. O chia iphe, unu e-meje bụ g'unu lẹ ndu enya lwaru megabajé. Unu ta abujekwaru nwomaru-ọ-machata.

¹⁷Unu te egudejekwa ejio-iphe pfua nemadzụ ugwo ejio-iphe, o meru unu; gbahaa g'unu kukebeje ẹhu meje iphe, onyemonye a-maru l'oo iphe, dū ree. ¹⁸Unu kukebe ẹhu seje g'unu l'onyemonye nōdu lẹ nchi-odoo; l'iphemiphe, unu eme; mè oo-je l'ekwe ememe. ¹⁹Ndu mu yeru obu; unu te emelatajékwa ugwo iphe, e meru unu. Unu hajékwa gẹ Chileke gude oke-ehu-eghu iya melata onye ono. L'e dekwaru l'ékwo-opfu Chileke sụ: "Emelata bükwa mu bẹ ọ dürü; ọ bürü mu l'a-pfụ ugwo." Noo iphe, Nnajiuphu eepfu. ²⁰O chia iphe ii-meje bụ: "O -bürü l'onye opfu ngu bẹ ẹgu agụ; nụ iya nri. Teke ẹgu mini agụ iya; kee ya mini g'o ngua; lẹ i -nōdu eme nno bẹ i kpóberu iya icheku-óku l'ishi." ²¹Te ekwejekwa g'ejio-iphemekpee ngu; gudejechia iphe-oma mekpeje ejio-iphe.

Akwabẹ ndu-ishi ùbvù

13 ¹G'onyemonye mejekwa iphe, ndu-ishi phẹ suru g'e meje. L'o tọ dükwa onye byaru abürü ishi mè o -budu l'o shi l'eka Chileke; tème ọ bürü Chileke bẹ yeru ndu ophu bụ iya nụ nta-a. ²L'onye jikaru eme iphe, ndu-ishi pfuru bükwa ndu-ishi, Chileke yeru bẹ onye ono jikaru. Ndu ajíkakwanu phẹ nụ bürü ikpe bẹ ẹphe esekọ ekpu onwophẹ l'ishi. ³Lẹ ndu eme iphe, dū ree ta atsujekwa ndu-ishi ebvu. Ndu atsụ ndu-ishi ebvu bükwa ndu eme ejio-iphe. Teke ọ bụ l'o dū ngu g'i b'atsujeshi ndu-ishi ebvu; ọ n'iya bụ g'i meje iphe, dū ree g'onye-ishi ajaa ngu ajaja. ⁴Kele onye-ishi ono bükwa onye-ozi Chileke; iphe, oome bürü iphe, a-dürü ngu lẹ ree. Ole teke i mekwanuru iphe, adudu ree; tsulkwaa ya ebvu; kele e te eyekwaru iya kẹ mmanụ. Ọ bụ onye-ozi Chileke; bürü onye ahụ ndu eme ejio-iphe ahùhù gude egoshi oke-ehu-eghu kẹ Chileke. ⁵Noo g'o gude unu je l'emeje iphe, ndu-ishi pfuru; ọ tọ buledaa g'unu agbalaaru oke-ehu-eghu Chileke; obenu l'o bufukwaapho g'unu meje iphe, obu ta anmadụ unu ikpe.

⁶Nokwaphẹ iphe, meru g'o gude unu je apfije akiriko. Noo kele ndu-ishi ono bụ Chileke bẹ ẹphe ejeru ozi; ẹphe nōdu anoduje eme g'ephẹ jee ya g'o gbaru. ⁷Unu mejeru phẹ iphe, rwuberu phẹ nụ. Onye o rwuberu l'atụru akiriko nụ; unu atụru iya nụ iya; onye o rwuberu l'atụru ụtu nụ; unu atụru ụtu nụ iya; onye o gbaru l'eyeru nsọ; unu eyejeru iya nsọ; onye o gbaru l'akwabẹ ùbvù; unu akwabẹ iya ùbvù. Unu mejeru onyemonye iphe, rwuberu iya nụ.

Eye nemadzụ ibe ngu obu

⁸G'o tọ dükwa ugwo, unu e-jijeru nemadzụ; gbahaa ugwo n-yemobu. Kele onye yeru nwibe iya obu mekotaakwaru iphe, ekemu suru g'e meje. ⁹Kele iphe, bükpo ekemu-a g'o hakotakpoo, bụ iya bụ; te erikwa ogori;

ophu i gbukwa öchi; ophu i zikwa iphuru; ophu iphe, onye ozo agujekwa ngu; mewaro unwu ekemu ozo, yiğbaa ya nü. Ekemu ono g'o hakotakpoo jeru aşube ishi le: "Yee nemadzü ibe ngu obu g'i yeru onwongu." ¹⁰ Onye yeru nemadzü ibiya obu te emejekwa iya ejo-iphe. Noo g'o gude n-yemobu bürü emeębe iphe, ekemu pfuru.

Akwakobe k'abyabaya Kéreshi

¹¹ Su-a; iphe mefşaru g'o gude unu je atukoje iphemiphe ono eme bụ ge nta-a gbaru; mbụ l'o rruwaru teke unu e-shi le mgbenya tehu. Noo kele nta bẹ ndzota anyi kawaa ntse eme le g'o shi du-be ḥanya mē a -gbẹ le teke anyi beberu kweta kẹ Kéreshi. ¹² O dükwaan ḥanya abalị keru ẹbo; nchi aboḥu dükwaan ntse. Qo ya bụ; unu g'anyi gwobenu iphe, eeme l'ochii; kwaan onwanyi ngwogu ophu anyi e-gude alwụ ogu l'iphóró. ¹³ G'anyi meje ọkpobe umere, eme l'iphóró; anyi ahaa eme kẹ nwanyi ọzoo kẹ nwoke; haa angunuka mē. Anyi ahakwaapho emephe opfu; haa iji-enção. ¹⁴ O chia iphe, unu e-meje bụ g'unu tükokpoephō umere Nnajüpħu, bụ Jizosu Kéreshi meje g'oha. Unu ta ahàkwaru obu egube nemadzü, unu shi bürü ụzo; mbụ k'ophu unu e-mejeephō ejo-iphe agu iya nü.

Anma nemadzü ikpe l'egomunggo

14 ¹Onye ekwekwe iya du nyegenyege; unu hajekwa iya g'unu l'iya nodu. Q l'qo g'unu l'iya te ejekwa atu ego l'iphe, o sru l'qo ọwa-a g'o du iya bụ ọwa. ²O dürü ndu adudu iphe, ephe aso nsø eriri; o bekwanu l'onye ophuu, ekwekwe iya dükwaadu nyegenyege pho buepho iphe, oorije bụ ẹba-ophe. ³Qo ya bụ; g'onye ono, ta adudu iphe, qoso nsø pho ta akpokwanu onye ophuu ẹbo l'afu l'o to ridu gę ya eri. Noo kele Chileke nataakwarupho yębedua. ⁴?I bụ gunu? kę g'o bürü onye ejeru onye oze ozi bę ji-nodu agbarwüşhi. Qo Nnajüpħu iya bę a-nma iya ikpe l'oome ejị; ọzoo l'osu l'oome ree. O bekwanu l'oo-nodu eme ree; kele Nnajüpħu sru g'oo-me iya g'o me ree.

⁵ O nweru onye a-hota eswe ujiku lanu dobe l'oo eswe ono kakota ndu ophuu mkpa; nweru onye a-rị su l'eswe ta adudu ophu ka nwibe iya mkpa. G'onyenonu pfuerupho l'ophu o pfuru pfushia ya ike. ⁶Onye rịru l'o nweru mboku ophu ka nwibe iya mkpa dobe iya iche; l'eme iya gude akwabę Nnajüpħu ùbvù. Onye adudu mboku, dürü iya le nsø bukwarupho Chileke bę oomeru iya. Onye adudu iphe, qoso nsø eriri l'eri iya gude akwabę Nnajüpħu ùbvù. Noo kele ooakeleje Chileke ekele iya. Onye aso iphemiphe nsø bürü Nnajüpħu bę qosoru iphemiphe nsø; teme o nodu ekeleje Chileke ekele iya. ⁷O tọ dükwa g'anyi ha; onye nō ndzü nō-doru onwiya; ophu o dükwa onye anwühu anwühu anwühu-doru onwiya. ⁸ Anyi -dzürü ndzü; bụ Nnajüpħu bę anyi dzürü iya; teke anyi anwühu anwühu; o kwapho Nnajüpħu bę anyi anwühu alapfu. Qo ya bụ l'anyi bụ

kę Nnajjuphu: mę anyi nō ndzụ; mę anyi anwụhu anwụhu. ⁹Kele Kéreshi nwụhuchaaru bya adzuru ndzụ ozo g'oo-bụru Nnajjuphu ndu nwụhuru anwụhu; mę kę ndu dzụ ndzụ. ¹⁰Sụ-a; ?denu g'o gude i nodu agbarwụshi nwanna ngu l'ime obu ngu? Ozoo; ?o meru imagha bę o gude i nodu akpo iya ębo l'afu? ?Tị madụ lę g'anyi ha l'e-mechaa pfukotaru l'iphu Chileke; onye bụ iya l'e-kpekota anyi ikpe? ¹¹Noo l'e deru l'ekwo-opfu Chileke sụ:

“Eshinu mu dzụ ndzụ’;
bę onyemonye
e-mechakwaa gbuaru mu
ikpere l'alị.
Nokwa iphe, Chipfu eepfu.
Onyemonye e-mechaa
pfukọta l'oo mu bụ
Chileke.”^k

¹²Qo ya bụ lę g'anyi ha l'onye l'onye l'e-emecha nodu l'iphu Chileke; doo edo onwiya.

Akwatsu nwibe ngu

¹³Qo ya bụ; g'anyi ta anodujeshinu agbarwụshi nwibe anyi. O chia g'anyi tuko tubua g'anyi ta abujeru ụpfu dụ nwanna anyi l'okpa; ozoo meta iphe, e-me g'o mee iphe-eji. ¹⁴Eshinu mu lę Nnajjuphu, bụ Jizosu tugenbaru bụru nanu bę ophu dokpooru mu ẹnya ọkpobe edodo bụ l'o to dudu iphe, eeri eriri, mu asokwadu nsø. Ole teke ọ bụ l'o nweru onye pfuru sụ l'iphe, dụ egube-a bę ya aso nsø; o ya bụ; iphe ono a-bụru iphe, aaso nsø l'ehu onye ono kwa. ¹⁵Teke ọ bụ l'i gude k'iphe, iiri l'ọnụ mee nwanna ngu; k'ophu ẹhu evvuduru iya evvuru; o ya bụ l'i ti mehedu iphe, egoshi l'i yeru iya obu. O ya bụ; g'iphe, iiri l'ọnụ ta akpatakwa gę nwanna ono, Kéreshi nwụhu-chiru ọnwu ono laa l'iswi. ¹⁶Te ekwekwa g'iphe, dụ ree, iime vuta ejo epha. ¹⁷L'iphe, bụ lę Chileke bụ eze ta abukwa l'iphe, eeri l'ọnụ; ozoo l'iphe, aangụ angungu. O kwa apfubekoto; yele nchi-adu-doo; waa ẹhu-utso ophu shi l'eka Unme-dụ-Nsø. ¹⁸Onye ejeru Kéreshi ozi egube ono eme iphe, jiru Chileke epho; bya emekwapho iphe, dụ ndiphe ree.

¹⁹Qo ya bụ; g'anyi tубeephо nvо l'iphe ono, emeje gę nchi dụ doo onoya; mbụ iphe ono, l'a-nodu eme gę nwibe ngu pfushia ike l'ekwekwe, o kweru kę Chileke ono. ²⁰Te egudekwa k'iphe, iiri l'ọnụ mebyia iphe, Chileke eme. Iphemiphe, eeri eriri, dęebekwa ree. Ole ọ to gbaduru gę nemadzụ ria iphe, a-kpata gę nwibe iya mee eji. ²¹O kakwa ree g'i tị ta-shị anụ; ophu i ngushi mee; ophu ọ dükpo iphe, ii-je ememe, bụ iphe, a-bụru ụpfu dụ nwanna ngu l'okpa mee ya g'o daa; ozoo mee ya g'o dụ

^k 14:11 Gunaaz Azá 45:23.

nyegenyege. ²²G'iphe, bükpo iphe, i kweru büekwarupho iphe, duru gụ le Chileke. Onye ęhu atso ụtso bükwa onye meru iphe, o rịru l'o dụ ree ememe; ębe o dudu teke obu anma iya ikpe l'iphe, o meru. ²³Obenu l'onye abo obu ębo bę ikpe nmakwaru mę o -ria iphe ębu; kélé o tọ nödu Chileke l'eka eme iphe, oome. Kélé iphemiphe, nemadzụ eme; ębe o nödu Chileke l'eka eme iya bükwa ya eme iphe-eji.

Etso ęka Jizosu Kéreshi

15 ¹Anyibe ndu shihuru ike; l'a-nöduje ata nshi l'iphe, ndu eshi-huduru ike eme. G'anyi te emejeekwapho ęhu anyi ęhu anyi. ²Onyenonu g'anyi ha meje iphe, a-tsọ nwibe iya ụtso; l'o bürü iphe, ee-gude kutsee ya. Qo ya bụ; g'obu akabakwanaa ya eshihu ike l'iphe, kę Chileke. ³Lę Kéreshi ta abükwa ęhu iya ęhu iya bę o shi emeje. Iphe, meru nü büephö iphe ono, e deru sụ: "Iphe, bükpo ejo-opfu, ndu epfuru ngu ejo-opfu pfuru ngu bụ mbedula vutaru onzwu iya." ⁴L'iphemiphe, e dekotaru teke ndiche bę e dekwatu g'o zia anyi iphe. Ooduje anyi obu g'anyi aduje ike taa nshi nödu ele ęnya iphe, Chileke kweru anyi ukwe iya. ⁵Gę Chileke ono, bụ iya emeje g'anyi tajeru iphe nshi; bya aduje anyi obu ono mee g'unu gude etso ęka Kéreshi Jizosu g'obu bürü unu nanu. ⁶Qo ya bụ; g'unu atuko g'unu ha tüğba; gude obu lanu; gudekwaphö olu lanu aja Chileke ajaja; mbụ Chileke, bụ iya bụ Nna kę Nnajuphu anyi, bụ Jizosu Kéreshi.

Ozi-oma bụ kę ndiphe mgburugburu

⁷Qo ya bụ; unu gudeje obu unu haa g'unu lę nwibe unu tüğba; gę Kéreshi hakwarupho; unu l'iya tüğba; noo ya bụ g'aa-jakwanaa Chileke ajaja. ⁸Liphe, mu epfu bụ lę Kéreshi byaru bya abürü onye-ozi ndu buru úbvvù; g'o mee g'iphe ono, Chileke kweru ndiche anyi phę ukwe iya pho vukota. Qo ya bụ; g'oo-shi nno goshi lę Chileke bụ onye ire-lanu, emeje iphe, o pfuru. ⁹Wafua gę ndu abudu ndu Jiu ajaa Chileke ajaja l'o phunukaru phę obu-imemini, bụ iya bụ iphe, e deru sụ: "Qo ya meru g'o gude mu je l'etu ngu epha l'echilabö ndu abudu ndu Jiu. Mu e-gude epha ngu gụa ebvu jaa ngu ajaja." ¹⁰Teme e dekwaaphö sụ: "Unubę ndu abudu ndu Jiu; unu lę ndu Chileke hɔtaru tuko tee ęswa!" ¹¹Ozo bürü: "Unu tua Chileke epha; unubę ndu abudu ndu Jiu g'unu ha. Ndiphe mgburugburu; unu tua ya epha!" ¹²Teme Azáya byakwaphö bya epfua sụ: "Oshilokpa Jiesi l'a-bya! Qo ya e-tsefuta bya abürü eze k'iphe, bụ ndu bụ ndu abudu ndu Jiu. Qo bürü iya bụ onye ephe a-nödu ele ęnya iya." ¹³Gę Chileke, onye bụ iya emeje g'anyi lee ęnya iphe, o kweru ukwe iya; mee g'ęhu-ütso unu dzua oke; l'oomekwaaphö g'ęhu dębe unu guu g'unu ha; kélé unu kweru nki-ya. Qo ya bụ; g'unu egude ike kę Unme-dü-Nsö kabakpöö ele ęnya iphe ono, Chileke kweru ukwe iya ono.

**Iphe, kpatarụ Polu ede
ekwo-ozi-a egube-a**

¹⁴ Unwunna mu; unubedua bę mu maakwaru majia የን; l'iphe, unu maru buepho eme iphe, ደህ ree; l'unu maru iphe, bę uche Chileke ọkpobe amaru; k'ophu unu sru g'unu a-nodu akpo-ziru nwibe unu ૦. ¹⁵ Ole g'o ደህhabę; o nwekwarupho nwiphe, mu eme ገ mu haru nyatachaarụ unu; የ bürü iya meru g'o gude mu haru pfua iphe ono pfushia ya ike; mbụ የphu mu atsudu ebvu; kele Chileke mewaru mu eze-iphe-oma. ¹⁶ O mewaru mu; mu bürü onye-ozi Kéreshi Jizosu; ገ mu je ezia ndu abudu ndu Jiu ozi; mu eje ozi, gbaru onye uke Chileke l'ezı ozi-oma ono, shi l'eka Chileke onoya. Qo ya bę ገ Chileke anatakwanu ngweja ndu abudu ndu Jiu. L'ọ bürü iphe, Unme-dụ-Nsø e-me g'ọ bürü iphe, e doberu Chileke iche. ¹⁷ Qo ya bę lę mu a-nodu etukpø onwomu የpha ozi, mu ejeru Chileke; eshinu mu lę Kéreshi tıgbawaru bürü nanu. ¹⁸ O tọ dükwa iphe, mu atu ama epfupfu, abudu iphe ono, Kéreshi gbę mu l'eka mee ono, bę iya bę l'o meru ገ ndu abudu ndu Jiu kweta bya aburu ndu emeje iphe, Chileke pfuru. Iphe ono bę Kéreshi gude opfu የnu mu; mę iphe, mu eme ememe; mee ደ ደ egube ono. ¹⁹ O gudekwapho ike k'eme የhumalenyaa, dugbaa bibibiri; mę ike kę Unme-dụ-Nsø gude mee ya. Qo ya bę; e shi egube ono mu nodu asaję ozi-oma kę Kéreshi ono g'ọ gbaru l'ekameka; e -shi lę Jierúsalemu jasę mu rwua Ilirikumu. ²⁰ O buerupho iphe lanu, anoduje evu mu evuvu l'obu bę eje epfu opfu Chileke; ole የ tọ bükwa ገ mu je iya epfupfu l'eka a mahawarụ kę Kéreshi; ገ mu ta agbę gbeshi je akpuaahaa እlo l'eli ọkpa እlo, onye ዓzo tıħawaru. ²¹ O ደ ደ g'iphe, e deru l'ekwo-opfu Chileke su:

“Ndu e teke pfusweeru nkiya

l'a-huma l'enyaa.

Ndu e teke anumaa-swee nkiya bę kę nkiya ono e-do የnya.”

Polu e-je g'ephe lę ndu Romu kwee

²² Qo iphe ono meru g'o gude o nweru iphe, kpışichawaru mu ugbo olehole ገ mu ta abya agbaphee unu. ²³ Obenu lę nta-a bę eshinu mu jeebewarу iphe, gbaru mu l'ejeeje l'uswe iya የwa; teme mu nowaa apha olehole, mu shi meta ገ mu e-me ገ mu bya ገ mu l'unu kwee; ²⁴ bę mu arıkwa lę mu e-megha iya nta. Mu arı lę mu a-bata mę mu -jejeephø Supenu. Mu l'unu kpochaa nwupfu nwanshij g'obu shihu mu ike; unu eduwa mu የ ije; ገ mu jeshia ይka ono. ²⁵ O -bürü kę nta-a bükwa ndu kę Chileke no lę Jierúsalemu bę mu gude iphe ewojeru g'ephe mee ይka atsụ phę l'ehu. ²⁶ Lę ndu kę Kéreshi lę Masedoniya; mę ndu kę Akaya bę chiru idzu; tıħa iphe g'a nü ndu-nsø lę Jierúsalemu; ndu የphu adudu g'ọ ደ phę. ²⁷ Ephe tıħpooru obu phę onyo nü iphe ono. Teme e -jejekpø ya epfupfu

bé unu maru l'o dūwaa g'ugwo; ephe jiru iya ndu kē Chileke lē Jierúsalem̄; lē teke o bù lē ndu abùdu ndu Jiu bē ephe lē ndu ophu bù ndu Jiu gba mgba l'iphe-oma, shi Unme-dü-Nsø ono, Kéreshi meru nü ndu Jiu onoya l'eka; o ya bù l'o gbaru g'ephe gudeje éku ophu ephe kpataru gude yeru ndu Jiu ono éka. ²⁸ Teke mu jechaerupho ozi onoya; nuchae phē phō okpoga ono, a tútaru onoya l'oo-buru mu eje Supenu; mu e-shiwaro bata teke onoya. ²⁹ Ophu mu maru bù lē teke mu byaru bē mu e-me g'iphe-oma, shi Kéreshi l'eka dzua unu oke l'eka.

³⁰ Ünwunna mu; mu arwò unu sù g'unu gude k'iswi éhu Nnajiuphu anyi, bù Jizosu Kéreshi waa k'eye obu ophu shi Unme-dü-Nsø l'eka Iwubude mu ogu ono. Unu pfuje opfu éhu mu nü Chileke. ³¹ Gé Chileke te ekwekwa gē ndu jíkaru ozi-oma ono l'alí Jiudiya fúaru mu l'uzo; yefua g'iphe, mu gude eje dükwapho ndu-nsø lē Jierúsalem̄ ree anata. ³² O ya bù; o -buru uche Chileke; mu egude éhu-ütso byapfuta unu g'anyi l'unu nota; k'ophu ooo-búwaruro mu l'unu atúta unme. ³³ Gé Chileke ono, emeje gē nchí dù doo ono swikwaru unu eswiru g'unu ha. Nokwa g'o dù.

Polu ekelegbaa ndu o maru l'éhu l'éhu

16 ¹ Mu eme g'unu maru nwanna anyi nwanyi, bù Fibì; onye l'ejeru Chiochi, nō lē Kenkiriya ozi. ² Unu gude iswi éhu Nnajiuphu anyi nata iya ókpobe anata g'o gbaru ndu-nsø l'ememe; unu eyejeru iya éka l'iphe, bükpoo iphe, mkpa iya duru iya l'echilabò unu; l'o yekpoakwaru ikpoto nemadzú éka; mékpoo mbédúa l'ishi onwomu.

³ Unu keleru mu Pirisila yee Akwìla; ndu anyi l'ephe tükoru ejeru Kéreshi Jizosu ozi; ⁴ ndu gude iswi éhu mu l'ozu ishi phē alolo. O tó bùlekwa mu-a l'ekele phē nwékinyi mu k'iphe, ephe meru mu. Iphe, bükotakpoo Chiochi, nō l'alí ndu abùdu ndu Jiu mgburugburu l'ekelekwa phē phō. ⁵ Nokwapho g'unu e-keleru mu Chiochi ono, edzukoje l'ibe phē ono.

Unu kelekwaru mu phō Epenitosu; ókpobe ònyà mu, mu yeru obu. Oo ya bù onye vuchakpoo úzo woru onwiya ye Kéreshi l'eka lē Eshiya. ⁶ Unu kelekwaru mu phō Meri; onye jeru anyi ozi jeshia ya ike. ⁷ Unu ekelewapho Andurónikosu yee Jiuniyasu; ndu mu l'ephe bù ndu Jiu lanu bya abùru ndu mu l'ephe shi tuko nödö mkporo. Ephe bù ndu kwatakporu duru onyemonye lē nso më a -bya l'eka ndu-ishi-ozì nō; tème ephe vuru mu úzo bùru ndu kē Kéreshi.

⁸ Unu kelekwapho Ampuliyatosu; onye mu yeru obu l'ime Nnajiuphu. ⁹ Unu ekelekwapho Ubanosu; onye anyi l'iya tükoru ejeru Kéreshi ozi; mékwapho onye ono, mu yeru obu ono, bù Sutakis. ¹⁰ Unu kelekwapho Apelisu; onye gudewaa umere iya goshi lē ya pfü-shiru ike l'ekwekwe, o kweru kē Kéreshi. Unu ekelekwapho ndibe Arisutobulosu. ¹¹ Unu kelekwapho Herödiyonu onye mu l'iya tükoru bùru abùbu. Unu ekelekwapho ndu bu l'ibe Nasisosu; ndu nowaa Nnajiuphu l'eka.

¹² Unu kelekwaphe Tirayifina yee Tirayifosa ndu ejeru Kéreshi ozi ejeshikpoo ya ike. Unu ekelekwaphe onye mu yero obu, bu Pesisu; onye jewaru Kéreshi ozi jeshikwaa ya pho ike. ¹³ Unu kele Rufosu onye ono, gbaru iche l'ejeshi ozi kę Nnajiuuphu ike ono. Unu ekele ne iya; onye du-hukwaphe g'o búwaa ne nkemu. ¹⁴ Unu kelekwaru mu pho Asinkiritosu; waa Fulégonu; waa Hemisu; waa Paturobasu; waa Hemasu; mèkpowaro unwunna ozo, ephe l'ephe tükoru nodu l'eka ono. ¹⁵ Unu kele Filologosu; waa Jiuliya; waa Niriyosu; waa nwune iya kę nwanyi; waa Olimpasu; mèkpowaro iphe, búkotakpoo ndu-nsø, ephe l'ephe no l'eka ono.

¹⁶ Unu kelekwa nwibe unu ekele; nmata phé akpa, du nsø. Ndu kę Kéreshi, no l'iphe, búkota Chjochi l'ophu ekelekötakwapho unu ekele.

Iphe, unu e-meje

¹⁷ Unwunna mu; mu arwókwa unu arwórwo sú g'unu letakwa énya m'obvu ndu ono, anoduje eme g'ékwò du onoya; ndu egudeje egube ono agbaghashi iphe, Chjochi kwetarú l'o bu okpobe-opfu. Iphe, ephe anoduje eme bę yee iphe ono, e ziru unu ono ta adagbajedu. Unu kpakwaru phé l'aphara. ¹⁸ Kéle ndu eme ńdu iphe ono ta abúkwa Nnajiuuphu anyi, bu Kéreshi bę ephe ejeru ozi; o kwa iphe, ekpíri iya du phe bę ephe eje ozi iya. Ephe eteje manu l'opfu; gude ire mecha mecha edephushi ndu enwezidu egomunggo. ¹⁹ Ole onyemonye tükoru maru g'unu emeberu iphe, ozi-oma ono pfuru. O búru iphe ono meru g'o gude éhu nodu anoduje atsø mu ńtso. Ole o du mu g'a sú g'unu gudeje mmamiphe majeru iphe, bu iphe, du ree; sefije éka l'iphe, adúdu ree. ²⁰ Chileke onye bu iya bę nchí-adúdoo shi l'eka taa noekwa ńdu g'o to mee g'unu zopyashia Nsetanu l'ókpa. Gé Nnajiuuphu anyi, bu Jizosu Kéreshi mekwaaru unu eze-iphe-oma.

²¹ Timoti, mu l'iya tükoru eje ozi-a; l'ekelekwapho unu. Lusiyosu; waa Jiasonu; mè Sosipeta phé; ndu anyi l'ephe tükoru búru abúbu l'ekelekwáro unu.

²² Mbédua, bu Teshiyosu, l'ede ekwo-ozia; bya abúru onye unu l'iya tükbaru nanu l'ime Nnajiuuphu l'ekelekwapho unu ekele.

²³ Gayosu-a, mu bu l'ibe iya-a; teme o búru l'ibe iya bę Chjochi l'ophu edzukoje-a; l'ekelekwapho unu-o! Nokwapho gé Erasutosu; mbü onye owa-a, bu iya edobejeru oha okpoga phé-a; l'ekelekwapho unu yee nwanna anyi, bu Kwotosu.

²⁴ Gé Nnajiuuphu anyi, bu Jizosu Kéreshi meeru unu g'unu hakota eze-iphe-oma. Nokwa g'o du.

Aja Chileke ajaja, Polu gude kpó-chia ozi ishi

²⁵ G'anyi jaa Chileke ajaja; l'o ya l'a-du ike mee g'unu pfuru pfushia ike l'ekwekwe, unu kweru nkiya. O búru ozi-oma ono, mu ezi ono bę

oogudeje eme g'unu pfushia ike ono; mbụ ozi-oma ono, l'epfu kẹ Jizosu Kéreshi onoya; bya egoshikwapho iphe ono, e shi domia edomi ono, a phürü l'ophulunya eshi l'edenwede ono. ²⁶Ọ bụru iphe ono bẹ ọ gbẹ nta-a bya emee g'a maru. Nta-a bẹ ọkpobe-opfu ono shiwaal iphe, ndu mpfuchiru Chileke deru bahụ g'ite; a nüma-dzuru iya. Nta-a bẹ Chileke ono adụdu teke aa-sụ l'o shi; ophu ọ dudu teke aa-sụ l'o noo teke oono-beru ono; ziru e woru ọkpobe-opfu ono mee; ọhamoha mgburugburu madzuru iya; k'ophu ee-kwetadzuru meje iphe, ọ sụru g'e mee. ²⁷G'e shi Jizosu Kéreshi l'eka jaa Chileke ajaja; mbụ onye lanụ ono, bụ yębedua nwękiya bụ Chileke; teme ọ bụru iya nwękinyi iya nwe kẹ mmamiphe. G'a jaa ya jasụ lę tuutuutuu lę mijimii. Nokwa g'ọ du.

Ekwo-ozi Kę Mbụ, Polu Deru Nụ Ndu

Korentu

---

1 ¹Owaa bụ erekwo-ozi, mube Polu ede; mbụ onye ono, Kéreshi Jizosu kuru bya emee ya ọ bụru onye-ishi-ozi iya. Ọ bụru g'ọ bụ uche Chileke bụ ono. Onye mu l'iya tükorus ede erekwo ono bụ nwanna anyi, bụ Sosotenisu.

2 Ndu eede iya anụ bụ ndu Chjochi kę Chileke, bụ ndu ophu nọ lę Korentu; gude iya ekele unubẹ ndu Chileke doberu iche g'unu bụru ndu dù nso opfu l'unu lę Jizosu Kéreshi tüğbaru bụru nanụ. Ededekwa iya pho anụ onyemonye, nọ l'ékameka, bụ ndu abajeru Nnajiuphu anyi, bụ Jizosu Kéreshi ejá. Jizosu ono bụ Nnajiuphu phē bya abụru Nnajiuphu anyibedua kwapho.

3 Gé Chileke, bụ Nna anyi; mē Nnajiuphu anyi, bụ Jizosu Kéreshi meeru unu eze-iphe-ọma; mekwaapho gé nchị dù unu doo.

Ekele k'iphe-ọma, shi l'eka Kéreshi

4 Mu anoduje ekeleru unu Chileke mu ekele k'eze-iphe-ọma, o shi l'eka Kéreshi Jizosu emeru unu. 5 L'unu lę Kéreshi tüğbaru bụru nanụ; unu shi egube ono baa eze l'iphemiphe, shi iya l'eka. Unu tuko opfu ọnụ magbuaru tuko mmamiphe magbuaru. 6 Ozi kę Kéreshi ono bę e mewaru ọ noshia unu okpobe ike l'obu; 7 k'ophu bụ l'ọ tọ dùdu iphe, bụ iphe Unme Chileke anụ anụnu mē nanụ, dürü ọphu dürü unu uko; mbụ g'unu nọ ngabę teke Nnajiuphu anyi, bụ Jizosu Kéreshi a-lwa azụ goshi onwiya l'odu-biribiri iya. 8 Jizosu ono e-me unu g'unu shihu dungu dungu nno jasụ l'ikpetemazụ. Ọ ya bụ; g'ọ tọ dù eka aata unu ụta mbóku ono, Nnajiuphu anyi, bụ Jizosu Kéreshi e-kpe ikpe ono. 9 Chileke apfushijekwa ike l'iphe, o pfuru. Ọ bụru Chileke ono bę kuru unu g'unu lę Nwa iya, bụ Jizosu Kéreshi bya bya abụru nanụ gbaru mgba l'iphemiphe; mbụ onye buhukwapho Nnajiuphu anyi ono.

Ekwo, dū lē Chjochi

¹⁰Su-a; o kwa Nnajijuphu anyi, bu Jizosu Kéreshi bē mu nō l'eka arwo unubē ụnwunna anyi sū g'unu wuje onu nanu g'unu hakota l'iphemiphe, bu iphe unu epfu. Oo ya bu g'ekwo ta adu l'echilabu unu. Unu tūgbakwa bürü nanu ọkpobe aburu. G'egomunggo bürü unu nanu; idzu unu abujeru nanu. ¹¹Unwunna mu; l'iphe, mu epfu ono bükwa lē ndibe Kuloyi byaakwaru akoror mu kō-rwuaru mu iya alị sū l'unu kwaru lē ntumego. ¹²Mbu l'iphe, mu epfu bu l'a sru l'unu anoduje adzokashi iya. Onye ophu asu lē ya laru Połu; onye asu lē ya laru Apolosu; onye asu lē ya laru Pyita; onye asu l'oo Kéreshi bē ya laru. ¹³?A gbenu keshiwa Kéreshi ekeshi? ?Bu Połu bē apfugburu l'oswebe l'iswi ęhu unu? Tōo ?bu ępha Połu bē e gude mee unu baputizimu?

¹⁴Mu ekele Chileke ekele l'oo -to bu Kirisuposu yee Gayosu mē mu asu l'oo tō dudu g'unu ha mē onye lanu mu meru baputizimu. ¹⁵Oo ya bu g'oo tō dū onye a-su l'e gude ępha mu mee ya baputizimu. ¹⁶Aa! Ndu mu mefuaru baputizimu bu Sutifanasu yee ndibe iya. O to doduru mu enya l'oo dubaaru ndu ozo, mu meru baputizimu abudu ndu ono. ¹⁷Kéreshi ta abukwa baputizimu bē o yeru mu gē mu bya emeje. Iphe, o ziru mu gē mu bya emeje bükwa gē mu zije ndiphe ozi-oma ono. Gē mu te egudekwa opfu, egoshi mmamiphe ndiphe zi iya; a -nonyaa ọ turwua ike, dū l'anwuhu, Kéreshi nwuhuru l'oswebe.

Kéreshi bu ike bya aburu mmamiphe, shi l'eka Chileke

¹⁸L'opfu k'anwuhu Kéreshi l'oswebe ono bē bükwa iphe-eswe l'enya ndu ala l'iswi; obenu l'anyibe ndu a dzotaru bē o bu ike, shi l'eka Chileke. ¹⁹Le dekwaru su:

“Mmamiphe ndu maru iphe

bē mu e-mebyishi

emebyishi!

Mu emee nkwanenya ndu

manukarū iphe

l'oo bürü iphe-mmanu.”^a

²⁰Su-a; ?buhunu awe bē ndu mmamiphe pfuru nta? ?Bu awe bē ndu edeje ekwo pfuru? ?Bu awe bē ndu maru opfu lē mgboko-a pfuru? ?Chileke te emeadaru gē mmamiphe, ndiphe bürü iphe-eswe?

²¹A makwaru-a lē Chileke meru nemadzū k'ophu oo-shi lē mmamiphe, o nru iya maru iya; obenu lē nemadzū te egudedu iya maru iya. Noo g'o shitaru Chileke su lē ya e-shi l'iphe ono, ndu maru iphe sru l'oo bu iphe-eswe ono, bu iya bu k'ozu-oma ono, anyi ezi ono; gude dzoo ndu kwetaru nnu. ²²Ndu Jiu bē bu

^a 1:19 Gunaaz Azá 29:14.

iphe-ohumalanya bę ephe suru g'e goshi phę; ndu Gurusu bükwanuru mmamiphe bę ephe acho. ²³Obenu l'iphe, anyibedua ezi ozi iya bụ l'a kpopyaberu Kéreshi l'oswebe. Ono bürü ụpfu, adu ndu Jiu l'okpa; bya abürü iphe-eswe l'enya ndu abudu ndu Jiu. ²⁴Obenu lę ndu Chileke kuru; mbụ ndu Jiu mę ndu abudu ndu Jiu; bę Kéreshi ono bụ ike Chileke bya abukwarupho mmamiphe shi l'eka Chileke. ²⁵Liphe, Chileke eme; o dę ehu-eswe ehu-eswe; gbekwa ka mmamiphe ndiphe shii; tème iphe, gbe dę g'o bụ Chileke arwuhu kakwapho ụnwu-eliphe ike.

Ge Chileke emeje iphe iya

²⁶O ya bụ lę-a; ụnwunna mu; unu nyatajekwa iphe unu shi bürü tème Chileke kua unu. Unu te eshidu dę igwe marwua iphe gę ndiphe, maru ekwo amajeru iya; ophu unu eshidu dę igwe nweru enya; ophu ndu shi l'oke amadu eshidu baa ishi. ²⁷Obenu lę Chileke hotaleru-a iphe, dę ehu-eswe ehu-eswe l'enya ndiphe; gude mee ndu maru iphe iphe-iphere. O bya ahötakwapho iphe, rwuhuru arwuhu l'enya ndiphe; gude mee ndu ọkpahu dę iphe-iphere. ²⁸Chileke hotaru iphe, enya lwaru l'eliphe; mbụ iphe, ndiphe agubeduru iphe, iphe, ephe suru l'o tó dę du iphe, o bụ; o hoṭa iya gude mee iphe, ndiphe rịru l'o bụ ọkpobe iphe g'o tó dę iphe, oo-bụ. ²⁹O ya bụ g'o tó dę nemadzụ, e-je aba abaa l'iphu Chileke. ³⁰Obenu l'unubedua bę Chileke mewaru unu lę Kéreshi Jizosu tüğba bürü nanu; tème o byakwapho emee ya; o bürü mmamiphe k'anyibedua. O ya bę o shi l'eka; o bürü iya bụ l'anyi abürü ndu pfüberekoto l'iphu Chileke. Anyi shi iya l'eka bürü ndibe Chileke; bya abürü ndu a gbataru l'iphe-eji, pyitaru anyi l'ekpiri. ³¹O ya bụ g'o-bürü iphe, ekwo-opfu Chileke pfuru sụ: "Onye o dę g'o baa abaa; g'onye ono nođu Nnajiuphu l'eka ba iya."

Kéreshi l'oswebe

2 ¹Su-a; ụnwunna mu; teke mbụ ono, mu byapfutaru unu bya unu ezi ozi-oma kę Chileke ono, a makaharụ l'o bụ ọkpobe-opfu ono; mu te egudekwa opfu mecha mecha zia ya unu; ophu mu abyakwaru unu egoshi lę mu nwuru ekwo bürü ọ-maru-ọ-machata. ²Lę mu pfukpoakwaru sụ lę mu e-mekiritakpoo-ro l'echilabọ unu g'o tó dędu iphe, mu maru; gbahaa Jizosu Kéreshi kpeekpu, bụ iya bụ onye a kpopyaberu l'oswebe. ³Ozo bụ lę teke ono, mu l'unu shi nođu ono bę ike adudu mu; tème ndzụ shi nođu agu-shikwa mu pho ike; tème ehu shi etehukwa mu pho etete shii. ⁴Ophu iphe, mu pfuru epfupfu mę ozi, mu ziru ezizi, abudu iphe, mu gude ire mecha k'ophu manükaranu pfua g'eeshi g'ee-kweta iya. O chia iphe, meru nụ bụ lę mu goshiru unu l'o Unme Chileke yee ike kę Chileke ere ire l'opfu ono; ⁵k'ophu ekwekwe, unu kweru kę Kéreshi tee shidu lę mmamiphe nemadzụ; g'o shichia l'ike kę Chileke.

Mmamiphe Chileke

⁶Ole-a; o bujekwaru-a; mu lę ndu kawaru enya l'iphe kę Unme Chileke nođu epfu; mu egude mmamiphe epfu eyeru phę. Ole o tó bükwa

mmamiphe ophu shi l'eka ndiphe; ophu o bükwa mmamiphe ophu shi l'eka ndu eze ndu mgboko l'ophu; ephebedua bę Chileke emewaa ike phę g'o bürü iphe-mmanu. ⁷Mmamiphe ophu mu egudeje epfu bükwa mmamiphe ophu Chileke shi domia edomi; mmamiphe ophu o meru gę ndiphe ta ama. Mmamiphe ono bu lę Chileke tubuhakpowaruro tème o mee mgboko; l'anyi l'iya a-gbaru mgba l'odu-biribiri iya. ⁸Mmamiphe k'ono ta adukwa ndu bu ndu-ishı lę mgboko-a mgburugburu maru iya nü. Ome ephe maru iya; m'ephe te eje akpopyabe Nnajıuphu ono l'oswebe; mbu Nnajıuphu ono, yęe Chileke gba mgba l'odu-biribiri iya ono. ⁹Obenu l'e deru l'ekwo-opfu Chileke su:

“Iphe enya ahumajeduru;
 ophu nchị anumajeduru
 iya;
 ophu o dudu onye
 egomunggo rwujeru
 l'oo-mee;
 bę Chileke meru doberu
 ndu yeru iya obu.”^b

¹⁰Chileke gbewa l'eka Unme nkiya goshi anyi iphe ono, o shi domia edomi ono. Lę Unme Chileke avofutajekwa iphemiphe, bükpo iphe, e domiru edomi je akpachaa l'ıdzü, Chileke chiruro l'ime obu iya k'ememe dobe. ¹¹Lę-a; ?bu onye maru iphe nō nwibe iya l'obu? ?Tobudu o nönü maru iphe, du l'obu nkiya. Nokwapho g'o tó dudu onye maru iphe, nō Chileke l'uche a -gufu Unme Chileke. ¹²Sü-a; o to bükwa unme ndiphe bę anyi nataru; o kwa Unme, shi l'eka Chileke bę anyi nataru, bu iya bu Unme, l'e-mekwanu g'anyi makotaru iphe-oma, Chileke meshiru anyi.

¹³O ya bu lę-a; l'o tó bükwa opfu, e gude mmamiphe ndiphe zia anyi bę anyi egudeje epfu iphe ono. Iphe, anyi egudeje epfu iya bükwa opfu, Unme Chileke ziru anyi. O ya bu g'anyi ewojeru ıkpobe-opfu, shi Unme Chileke l'eka akoru ndu Unme Chileke bu l'ehu g'o doo phę enya. ¹⁴Onye Unme kę Chileke ta anodu l'ehu ta anatajekwa iphe, shi l'eka Unme Chileke; kele iphe ono aduje iya ehu-eswe ehu-eswe l'enya. Tème ophu o dojedu iya enya eshinu o tó byadu amaru urwu iya me o büdu lę Unme Chileke, nō l'ime iya eyeru iya ęka. ¹⁵Obenu l'onye Unme Chileke bu l'ehu; amajeru urwu iphemiphe; ophu nemadzü mmanu adujekwanu ike maru iphe onye ono eme. ¹⁶O ya bu iphe, e deru l'ekwo-opfu Chileke su:

“?Bu onye maru uche
 Nnajıuphu, bu Chileke?
 ?Bu onye bę bu onye adu
 ike kajeru iya iphe,

oo-me?^c"

O bekwanu l'anyibeda nweru uche kē Kéreshi, bū iya emeje g'anyi rī ori-ri g'qori.

Ndu ejeru Chileke ozi

3 ¹Unwunna mu; mu ta adukwa ike pfuaru unu opfu, eepfurudu ndu Unme Chileke bu l'ehu. Opfu, mu pfuru unu bükwa opfu, eepfurudu emekwadu umere ndiphe; mbu ndu bükwadu nwaswa l'iphe kē Kéreshi. ²Noo g'o gude mu chee unu era; ophu mu ededuru unu nri eshinu unu eshidu súwaru k'eriri iya. Mbū lē nta-a bē unu teke asúkpokwaa ya nū; ³kéle unu emekwadu umere ndiphe. Eshinu unu ejikwadu ijienya; tēme unu nōdu adzo-phe enya; bya anodu ekpa l'iche iche; ?unu ta amadu l'unu etsokwadu զո kē ndu mgboko-a; l'unu emekwadu umere ndiphe. ⁴L'eshinu unu atukoje epfugbaa sū: "Mbədua lakwaru Polu." Onye ophu asū: "Mbədua lakwaru Apolosu." ?unu ta amadu l'unu emekwadu umere ndiphe?

⁵Mbū-a; Apolosu ono; ?o bū onye? Tōo Polu; ?o bū onye? O tō dükwa ndu ozo, anyi bū gbahaa ndu ejeru Chileke ozi; ndu goshiru unu զո, unu shiru bya eworu onwunu ye Jizosu l'eka. G'anyi ha nwekotaru iphe, Nnajuphu sūru g'anyi mee. ⁶Iphe, anyi meru dükwa g'égube-a, aakuje akpuru oshi-a. O būrū mbədua bē kūru akpuru oshi obu akuku; Apolosu gbaa ya mini. O bükwanuru Chileke bū onye meru g'o vua evuvu. ⁷O ya bū l'onye kūru akpuru oshi; mē onye gbaru iya mini ta adukwa iphe, ephe pfubē būrū. O kwa onye bū iphe bū Chileke, bū iya bū onye meru iya g'o vua. ⁸Onye kuru iphe akuku mē onye gbaru iya mini tūkokwaru eje ozi lanu. Ole g'ephe ha l'ehu l'ehu bē Chileke e-bukwa nggo; onye jeru g'o jeru bē oo-bu nggo g'ozı, o jeru gbaru. ⁹L'q kwa Chileke bē anyi l'iya tūkoru gbaru mgba eje ozi ono. Unubədua bū opfu, Chileke kōru bya abūrū ulo, Chileke akpū. ¹⁰Mu gude iphe-oma, Chileke yeru mu l'eka gē mu gude jeeru iya ozi mee iphe, onye maru akpū ulo օkpobe akpukpu emeje. Mu tūru օkpā-ulo; onye ozo nōdu akpukwanu ulo obu akpukpu. Ole g'onye akpū g'ookpu; letakwa enya maru iphe, ookpu l'eli օkpā-ulo obu. ¹¹Noo kēle o tō dükwa onye ozo, atubaa օkpā-ulo ozo abūdu ophu a tūwaru, bū iya bū Jizosu Kéreshi. ¹²L'eli օkpā-ulo ono bē o dūru ndu e-gude mkpola-ododo akpū iya ulo; ndu egude ope; ndu egude mkpuma, aswa dū; o dükwarupho ndu bū oshi bē ephe e-gude akpū nkephē; ndu egude ejī; ndu abukpooruro eta bē ephe e-gude akpū nkephē. ¹³Obenu l'onyemonye bē aa-maru g'iphe, o gude kpua nkiya dū-be ree mbōku ikpe ono, Chileke e-worū iya tūa jala onoya. L'oku, e-tsū mbōku ono bē bū o-tsuchaa; aa-hūma ozi, onyemonye jeru iphu. Oku ono e-tsū iya hūa ya

ama goshikwanu g'ọ gbaru. ¹⁴Onye ọku ekeduru iphe, o gude kpua ụlo l'eli ọkpa-ụlo ono; Chileke ebua ya nggo. ¹⁵Onye ọku keru nkiya; l'ọolaaru iya l'iswi; yębedua l'ishi onwiya b'aa-dzotakwa-a; ole adzota nkiya a-duta-bewa g'onye a lofutara l'ọku enwunwu.

¹⁶?Unu ta amadụ l'unu bụ eze-ụlo Chileke; lę Unme Chileke bę bu ebu-bu l'ime unu? ¹⁷Onye emebyi eze-ụlo Chileke bę Chileke e-mebyikwapho. L'eze-ụlo Chileke dükwa nsọ; ọ bụru unubędua gędegede bụ eze-ụlo iya ọbu.

¹⁸G'ọ tọ dükwa g'unu ha onye anoduje agho-pheru onwiya ụgho. G'onye arị lę ya maru iphe l'ogbo ọwa-a; hakwaa egube ɔriri ono bya aburu onye-eswe; e -mechaas g'oo-bụru onye maru iphe ọkpobe amaru. ¹⁹Kele iphe, ndiphe güberu mmamiphe lę mgboko-a bę bükwa iphe-eswe l'iphu Chileke. L'e dekwaru l'ekwo-opfu Chileke sụ: "Oo Chileke bụ onye anmatajẹ ndu kwaru ẹnya lę nkwanenya phę." ²⁰A bya edekwaa ya pho l'ekwo-opfu Chileke sụ: "Nnajuphu makwaru-a l'egomunggo ndu maru iphe bụ mkpokpo iphe." ²¹Oo ya bụ; g'ọ tọ dükwa onye e-gudeje nemadzụ aba abaa. L'e -pfujekpoo ya nụ epfupfu; iphemiphe tükokwaru bụru iphe unu iphe unu; ²²mẹ Polu-o; mẹ Apolosu-o; mękpo Pyiṭa-o; mgboko l'ophu; mẹ ndzụ mẹ ọnwu. Iphe nta-a mẹ iphe e-me l'iphu; iphemiphe ono tükorus bükotaru iphe unu. ²³Unubędua tükokwanu bükotaru iphe kę Kéreshi; Kéreshi bükwanuru kę Chileke.

Iphe ndu-ishi-ozi Kéreshi egoshi anyi

4 ¹Sụ-a; unu te edobejekwa anyi g'anyi bụ ndu ozo gbahaa ndu-ozi Kéreshi; ndu Chileke yeru g'ephe letaję ẹnya l'opfu Chileke ono, bụ opfu ọphu Chileke shi domia edomi ono. ²Iphe, eele ẹnya iya l'eka onye eleta ndu-ozi ẹnya bụ g'ọ bụru onye e gude ire iya eka. ³Mu ta akpakwa ishi l'unu doberu mu nno; ọzoo lę nemadzụ kperu mu ikpe k'ozi, mu jeru; mbędua l'onwomu ta adükpkowanu teke mu sujeru l'ọ waa gę mu dù; ⁴o noo kele ọ tọ dudu iphe, mu hụmaru onwomu l'ehu, bụ iphe, mu a-sụ l'o noo eka mu shiswewaru ụzo; ole ọ tọ bükwa iphe ono goshiru lę mu kpe-fuwari. Oo Nnajuphu bụ onye e-kpe mu ikpe. ⁵Oo ya bụ g'unu ta adushị onye unu a-nodu anmawa ikpe l'ebé 'oko rwu teke aa-nma ikpe; ikpe bụ teke Nnajuphu a-bya; l'o kpee ya. Noo teke oo-wofuta iphe, e shi domia l'ochii bya edobe l'iphóró; l'ọ bya eworu iphe, amadụ chíru k'ememe, bụ iphe, dù iya l'okpoma; woru tūa jala. Noo teke Chileke a-ja onyemonye ajaja, rwuberu iya nụ.

⁶Unwunna mu; ọ kwa g'e-shi g'o doo unu ẹnya bę mu gude woru iphemiphe ono dobe l'ehu mu lę Apolosu; g'unu anwüta iphe ono, e pfuru sụ: "Unu te etsoghatajékwa iphe, e deru l'ekwo-opfu Chileke." Sụ-a; g'ọ tọ dükwa g'unu ha onye egudeje onye lanu eku onwiya; woru onye ọphu nmaa phulaphula. ⁷Sụ-a; ? bụ onye mekpöoru ngu i ka onye ọzo? ?Bụ gụnu bę i

nweru 'abüdu iphe, Chileke nñru ngu? Eshinu o bụ Chileke nñru ngu iya; ?dènukwanu g'o gude i gbe gude iya eku onwongu g'o -bu l'o tó bñedu iphe, a nñru ngu anñnu?

⁸Epho gbe jichaakwanu unu! Unu gbekwa nwekötawaru nü iphemiphe; bñchawaru nü ndu eze; ebe anyibedua abüdu. O dükwa ree. O gbekwanu dù mu g'a sụ l'unu bñchawaa eze obu; me anyi abya g'anyi l'unu tuko bñru iya. ⁹Obenu l'o dükwa mu g'anyibe ndu-ishi-ozi Kéreshi bñ Chileke woru dobe l'ikpazù. Anyi nowaa gë ndu e doberu k'apfù-gbu; mbu g'anyi bñru iphe, mgboko mgburugburu, a-byajë ahuma ahuma; mbu ndiphe me ụnwu-ojozi-imigwe. ¹⁰Anyi gude opfu ehu Kéreshi bñru ndu eswe; unubedula gbewanan l'eka Kéreshi bñru ndu maru iphe. Anyi dù arwñhu; obenu l'unubedula gbenu shihu ike! Anyi bu ndu a nmaru phulaphula; obenu l'unubedula bñ a gbe kwabé ùbvù. ¹¹Su-a; egù anodujekwa agu anyi; mbukwa byasụ nta-a; egù mini nñdu anoduje agu anyi; anyi nñdu anma nkirika ekwa; a nodu etsu anyi iphe; anyi tsoru ekameka aghaphe; ophu anyi enwedu unuphu. ¹²Anyi gbe gude eka anyi ese akanya g'anyi e-meje anu onwanyi nri. Teke a tñru anyi onu; anyi agorù onu-oma nü onye obu. A -nñdu akpa anyi ehu; anyi atarù iya nshi. ¹³Teke e pfubyishiru ephà anyi; anyi epfurù opfu bñlebele nü onye obu; anyi gbe bya abñwaru ikpozu kë ndiphe; mbu iphe, dù ideyideyi, e gude eza zafu l'eka-meka; byasụ l'eswe, dù gë ntanu-a.

¹⁴Iphe, mu ederu unu iphe-a ta abukwa g'o mee g'iphere dù unu. O kwa eka bñ mu alorù unu l'echi; l'unu bu ụnwu mu, mu yeru obu. ¹⁵L'unu -nwechakpokwaaru m'obeta o bñru ụnubuku ndu eleta unu enya l'uzo kë Kéreshi; nna unu ta adükwa igwerigwe. O kwa mbedula bu nna unu, nñru unu ndzù, shi l'eka Kéreshi; eshinu o bu mbedula byaru ezia unu ozi-oma ono. ¹⁶Noo g'o gude mu nñdu arwo unu arworwo sụ; jiko unu tsoru eka mu. ¹⁷O kwa iphe ono meru g'o gude mu zia Timoti sụ g'o byapfuta unu. Timoti ono bñ eshinu mu ziru iya etso Nnajiuphu bñ o bñwaa nwa mu, mu yeru obu; tème o bñru onye goshiwaru lë ya gbaru gë mu gude ire iya eka. Su-a; g'o byapfuta unu bya anyatabaaru unu gë mu egudeje etso üzö kë Kéreshi ono; mbu gë mu eziye iya l'iphe, bñkpoo Chjochi g'o ha l'ekameka.

¹⁸O dñru ndu gbe hawaru nü eku onwophe; g'o bu lë mu ta abyadu alwaba azu lë ndu-unu. ¹⁹Ole a taa noedu odu; mu abyapfuta unu; me Chileke kwenu. Noo teke mu a-huma iphe, ndu ono, eku onwophe ono a-dù ike mee; töphe bu o-pa-onu. ²⁰Liphe, bu lë Chileke bu eze ta abukwa opfu, eepfu l'ónu; o kwa iphe, gude ike ere ire. ²¹?Bu ole ka unu ree? ?Mu gude echachi byapfuta unu? ?Töphe gë mu gude obu-iphóró waa ewoze onwonye ali bya?

Urwu-ali, haru dù lë Chjochi

5 ¹Su-a; mu anukwa l'unubé ndu Chjochi haru arwù urchuali. L'ejo urchuali, unu haru arwù dù-be ejì; k'ophu bu lë ndu 'amadu ekemu

Chileke ta atükpodanu ama ememe iya; kẹ gẹ nwoke duta nyee nna iya wata alụlu. ²Unu nodu ekukwapho onwunu; ọ bụru iphe, unu gege agbẹ agụ apha. Unu wuchikwaa onye ono ewuchi; g'ọ tọ nöduhekwa l'echilabó unu. ³L'a makwaru-a lẹ mu ta anodu l'eka unu nō ono; k'ophu unu ele mu enya; obenu l'obu mu nokwa-a l'eka unu nō. Noo g'o gude mu gude ike kẹ Nnajiuphu anyi, bụ Jizosu Kéreshi nmaa onye ono, meru ebyi ono ikpe g'o bụ lẹ mu l'unu nō l'eka ono. ⁴Sụ-a; unu -nökobeeopho; teke ono obu mu anodukwapho l'eka ono, unu nō ono; ike kẹ Nnajiuphu anyi, bụ Jizosu a-nödukwapho l'eka ono, anyi nō ono; ⁵unu woru onye ono ye Nsetanu l'eka g'o mebyia ogwéhu iya; l'o noo iphe, gbaru iya nü bụ ono. Oo ya bụ ge Chileke a-dzoo ndzụ iya mbokú, Nnajiuphu a-bya.

⁶Sụ-a; ekuku, unu eku onwunu ta adukwa ree. ?Unu ta amadụ l'oo nwóchileka iphe, ekoje buredi bẹ asujeru ekoli ishi buredi ophu? ⁷Unu tọ nwéhu sashia akahụ iphe-ekoje-buredi ono, g'unu abụru buredi ọphúú, e te eyeduru iphe, ekoje buredi. Noo kélé nwatürü Ojeghata ono, bụ Kéreshi bẹ e gbuakwaru. ⁸Nta-a bùakwaa g'anyi wata abo ọbo-iphe ono g'o gbaru. G'anyi te egudekwa buredi ọphu akahụ iphe-ekoje-buredi ono dụ, bụ iya bụ ejio-iphe yee iphe-ashi gude bọ ya. O kwa g'anyi gude buredi ọphu iphe-ekoje-buredi adudu ililekpoo bọ ya, bụ iya bụ anodu ndzụ ọphu ntucha adudu ilile waa l'eme ire-lanu.

⁹Mu dehaakwaru unu ẹkwo sụ unu g'unu lẹ ndu eme kẹ nwoke mẹ ndu eme kẹ nwanyị te emegbajekwa. ¹⁰Ndu mu epfuru unu ta abụkwa ndu 'amadụ Chileke, eme egube iphe ono; ozoo l'oo ndu enya-pfürüpfuru; ozoo ndu ana nfụ; ozoo ndu agwọ nshi. Ndu k'ono bẹ unu -jeshia phẹ ezeru; bùanaa iphe, gbaru unu l'ememe bụ g'unu lufuepho lẹ mgboko alụfu ophu. ¹¹Iphe, mu shi epfu bùkwa g'unu bujeru ụbara yeru onye kuru onwiya nwanna tème o gbe eme kẹ nwanyị; ozoo eme kẹ nwoke; ozoo nweru enya-pfürüpfuru; ozoo l'oo gwọ nshi; ozoo l'oo onye evu onye ozo nnu azụ; ozoo l'oo onye angúgharu mè eka; ozoo onye ana nfụ. Oo egube onye ono bẹ mu sùkwarupho g'unu l'iya te erigbañeshi nri.

¹²O -bụru kẹ ndu amadụ Jizosu; ?nkemu bụ l'ole; k'eje phẹ anma ikpe? ?Tobudu ndu ọphu nō l'ime Chiochi bẹ ọ gbaru anyi l'ekpe ikpe? ¹³Obenu lẹ ndu ọphu anodu l'ime Chiochi bụ Chileke e-kpe phẹ ikpe. Oo ya bụ lẹ-a; "Unu chifujekwa onye njọ l'echilabó unu."

Agbaru ụnwunna ẹkwo

6 ¹?Denu g'o gude ọ nodu abujeru teke ọ bụ l'o nweru g'unu ha onye opfu adaru yee nwibe iya; l'o gbe parụ iya jepfushia ndu apfubeduru ẹka oto g'ephe kpee; ephe ta apapfudu iya ndu-nsø ibe phẹ? ²?Unu ta amadụ l'oo unubé ndu-nsø bụ ndu e-mechaa kpee ndiphe l'ophu ikpe? Eshinu ọ bụ unu e-kpe ndiphe l'ophu ikpe; ?unu ta akabedu sụru ekpe ụnwu iphiriba ikpe onoya? ³?Unu ta amadụ l'oo anyibedua bẹ l'e-mechaa

kpee ụnwu-ojozi-imigwe ikpe? O bùchiaru nü opfu k'eliphe bẹ unu ta adụdu ike kpeshia. ⁴O -buru l'egube opfu ono duru unu; ?denu g'o gude unu gbe ewotaje iya eje edoru ndu unubę Chiöchi sru l'o to dudu iphe, ephe bụ? ⁵Iphe, mu gude epfu iphe-a bụ g'isphere iya dụ unu. ?To dukpo-daa g'o ka mma l'oo onye lanu l'echilabø unu; bụ onye maru iphe k'ophu oodojeru unubę ụnwunna ono opfu? ⁶O gbe abujeru nwanna -gbeshi l'oo-je agbaarụ nwanna iya ekwo l'iphu ndu ta amadụ Chileke.

⁷Agba ekwo ono, unu anoduje agbaru nwibe unu ono buakwaa iphe, dù eji bẹ unu anoduje emeta ekpu onwunu. O shitachia ono; ?bụ gunu kparu iphe, unu ta adujedu ike taa nshi mẹ e -mee unu ejị? ?To kachidaa ree g'o bùchiaru l'oo unubedula bẹ onye ozo gbèchia gude ụgho emekputa? ⁸Unubedula l'onwunu gbe anoduje eme nwibe unu ejị; gude ụgho eme nwibe unu iphe, apfuduru-oto; l'eka nwibe unu ono bùhukwapho ụnwunna unu. ⁹?Unu ta amadụ lẹ ndu apfubeduru-eka-oto bẹ ụzo aduduru l'eka Chileke bụ eze? Unu te ekwekwa g'e duru unu ghaa ụzo. Ndu ụrwuali; mẹ ndu agwo nshi; mẹ ndu eri ogori; mẹ onye nwoke araję nwoke ibe iya; ¹⁰mẹ ndu-oshi; mẹ onye ụnya-pfūrupfurụ; mẹ ndu angughajeru mée eka; mẹ ndu evuje nnu azụ; mẹ ndu ana nfụ; ta adukwa g'ephe ha mẹ onye lanu, abahụ l'eka Chileke bụ eze. ¹¹O buru g'unu shi haru duchaa bụ onoya. Obenu lẹ Kéreshi safuwari unu iphe-eji unu; bya emee unu ndu kẹ Chileke, dueberu Chileke ree. O buru l'eka Jizosu Kéreshi, bụ Nnajiuphu waa l'eka Unme-dụ-Nsọ bẹ Chileke shi gúa unu lẹ ndu pfuberekoto l'iphu iya.

Ehu ngu l'ophu bụ kẹ Chileke

¹²“Iphemiphe bẹ a haru mu ụzo gẹ mu meje g'o dù mu.” Ole o to bù-kwanu iphemiphe bẹ bụ mu -mee ya l'o dürü mu lẹ ree. “A haru mu ụzo gẹ mu meje iphemiphe g'o dù mu.” Ole mu tee kwekwani g'o dürü iphe, e-wota mu mee gẹ mu buru ohu iya. ¹³“Nri bẹ e mekwari g'o lajé l'ephō; bya emee ephō gẹ nri lajé iya.” Ole Chileke e-mechakwanaa tuko ẹphenebo mebyia. Iphe, Chileke medoru ogwenu ta abukwa g'e gude iya pharwushije onwonye; o kwa Nnajiuphu, bụ Jizosu bẹ o medoru iya; teme Nnajiuphu l'onwiya bùkwarupho Nnajiuphu k'ogwenu. ¹⁴Chileke kuliru Nnajiuphu o shi l'onwu teta dzuru ndzụ; o bùkwarupho nno bụ g'oo-gude ike iya kulia anyibedua.

¹⁵?O dù g'unu ta amadụ l'ogwenu unu bụ mpfukata ehu Kéreshi? ?Dẹ-nu gẹ mu a-gbẹ wota mpfukata ehu Kéreshi jeye l'ehu nwanyị ụkpara? Tuṣwekwa! ¹⁶?Unu ta amadụ l'onye jepfuru nwanyị ụkpara bẹ yẹ l'iya tuggawaru buru onye lanu? Eshinu e pfuru sụ: “Ephenebo l'a-buru onye lanu.” ¹⁷Obenu l'onye yẹe Nnajiuphu, bụ Jizosu tuggaakwanaru bẹ yẹ l'iya buakwapho onye lanu lẹ Unme Chileke.

¹⁸Unu buru ụbara yeru apharwushi onwonye. Iphe, bùkpo iphe-eji ọzo, eemekpoo ememe ta adukwa ọphu emebyi anụ-ehu nemadzụ;

obenu l'onye apharwüşhi onwiya l'emebyi anu-ĕhu iya. ¹⁹?Unu ta amadü l'ogwĕhu unu bû eze-ulo kę Unme-dü-Nsö ono, bu l'ime unu ono; mbü Unme-dü-Nsö ono, unu nataru l'eka Chileke ono? Noo g'o gude ĕbe ő bue-du unu, nwe onwunu. ²⁰Unu buwaa aswa, Kéreshi zuru azuzu. Ӧ ya meru g'o gude unu je l'egude ogwĕhu unu ekutse Chileke.

A bya lę k'alu nwanyi

7 ¹A bya abya lę k'iphe ono, unu deru mu l'ekwo-ozi ono. Iphe, dü ree bükwa gę nwoke te ejejeshi alü nwanyi. ²Ӧ buwaa g'o to me g'amadü wata eme kę nwanyi meru g'o gude mu sụ: gę nwoke l'ĕhu l'ĕhu lutaje nwanyi k'eka iya; nwanyi nonu eje aluru ji k'eka iya. ³Gę nwoke lajero nyee ya l'ulo g'o gbaru iya eshinu qolu iya alulu. Nokwapho gę nwanyi a-lajero ji iya l'ulo g'o gbaru iya l'oo ya bû ji iya. ⁴Lę nwanyi, aalü alulu te enwekwa ĕhu iya. Ӧ kwa nwoke nwe ĕhu nyee ya. Nokwapho g'ĕhu kę nwoke 'abükwa iya pho nwe iya. Ӧ kwapho nwanyi nwe ĕhu ji iya. ⁵Ge nwoke ta ajikajekwa ejepfu nyee ya; ophu nwanyi ajikajekwa ji iya; gba-hakwa l'unu chiru iya achichi sụ l'oo g'unu haa onwunu kę nwateke ono; k'ophu unu e-woru uche dobe l'epfu anu Chileke ۆkpobe epfupfu. Ole teke unu tuburu k'epfu anu Chileke ۆbu bvüekwapho; unu watakwaa akwakwa ozo; Ӧ -nonyakwaa Nsetanu kwaru unu ye l'iphe, dü eji opfu l'unu ta adüdu ike esede onwunu.

⁶Ole iphe-a, mu epfurunuu-a bükwa kele mu kwetarü g'ó dü egube ono; Ӧ tó bükwa l'oo ekemu, a türü atutu dobe. ⁷Lę mu -jeshia epfupfu; bükwa iphe, dükporo mbedula ree bû g'a sụ l'onyemonye dü-dzuru gę mu dü-a; obenu l'onyemonye nwekötaru iphe-oma, dü iche, Chileke seru ye iya l'eka; onye nkiya adü egube-a; onye ophu nkiya adüro g'oo-dü.

⁸Sụ: Ӧ -bürü kę ndu ta alüdu ji mę ndu ta alüdu nwanyi; mę үnwanyi ophu ji phę anqedu; ndu k'ono bę iphe, mu epfurunuu phę bû l'oo dürü phę ree g'ephe nođuepho ta alühe ji; ĕbe nwoke alühe nwanyi; nodu gę mu no-a. ⁹Ole Ӧ -bürü l'ephe taa düdu ike emekota iya; gę nwoke lükwaru nwanyi; gę nwanyi lükwaru ji. L'ono kakwapho mma eme l'anodu taahaa nshi ۆkpehu l'iphe, agushı phę ike.

¹⁰O be lę ndu ophu alüwaanu bę mu aturu ekemu sụ; gę nwanyi b'adü-kwa teke oo-lufuje libe ji iya. Mbü l'oo tó bükwa mu atu ekemu ۆbu; Ӧ kwa Nnajiuphu anyi, bû Jizosu. ¹¹Teke Ӧ bükwanu l'oo lufuru; gę nwanyi ۆbu kwakwaa b'alü ji ozo; ۆdumeka g'ó laphukwa azu gę yele ji iya doshia. Gę nwoke ta adükwa teke oo-chifuje nyee ya.

¹²A bya lę ndu ophu phoduru nü mu sụ-a; ۆwa-a bükwa mu epfu iya; Ӧ tó bükwa Nnajiuphu; teke Ӧ bû l'onye kweru kę Kéreshi alü nwanyi, te ekwedu kę Kéreshi; g'onye ono ta achifukwa iya mę Ӧ -bürü lę nwanyi ۆbu kweru-a lę ye l'iya a-tüko-a nodu alü. ¹³Ӧ -bükwanuru l'oo nwanyi, kweru kę Kéreshi alü nwoke, ekwedu kę Kéreshi; gę nwanyi ۆbu ta

alufukwa l'ibe ji iya obu; mē o -būru lē nwoke obu kweru-a lē yē l'iya a-nodu alu. ¹⁴Kele nwoke, ekwedu kē Kéreshi bya alu nwanyi, kweru kē Kéreshi bē shiakwaa l'eka nyee ya búwaru kē Chileke. Nokwapho gē nwanyi, ekwedu kē Kéreshi bya alu nwoke, kweru kē Kéreshi shiakwapho l'eka ji iya búwaru kē Chileke. O -bu l'o tō dū nno mē ụnwu unu phē abujeru ndu aasø nso; obenu lē nta-a bē ephe dukota nso. ¹⁵Teke o bu l'onye ophu ekwedu kē Kéreshi bē suru lē ya ta aluedu; g'o hakwaa. Onye nwoke ozoo nwanyi kweru kē Kéreshi ono bē e tee kebutaékwa ekebuta; eshinu Chileke kuru anyi g'anyi buru lē nchi-odu-doo. ¹⁶Mbū-a; gübē nwanyi, alu ji; ?dēnu g'ishiru maru l'e tee shidu ngu l'eka dzoo ji ngu? Tōo ?dēnu gē gübē nwoke meru maru l'e tee shidu ngu l'eka dzoo nyee ngu?

Aadu gē Chileke doberu onye

¹⁷Oo 'epho g'onyenonu mejeeopho iphe, Chileke keru nū iya g'o meje; mejekwa iya pho gē Chileke suru g'o meje iya teke o kuru iya. Ono bu ekemu, mu atu edoberu iphe, búkpo Chiochi, nō l'ekameka. ¹⁸Mbū l'iphe, mu epfu bu; g'onye buru úbvù tēme e kua ya te ejeeákwa eme onwiya onye e buduru úbvù. G'onye ebuduru úbvù te ejeeákwa ebu úbvù. ¹⁹Kele e buru úbvù l'e te ebuduru te enwedu iphe, o bu l'iphu Chileke. Iphe, bu iphe bu g'e meje iphe, Chileke karu sū g'e meje. ²⁰Oo ya bu g'onyenonu dujeeopho g'o dū teke Chileke kuru iya. ²¹Teke o bu l'i bu ohu teke Chileke kuru ngu; ta ayoekwa ɔshi. Gbahakwa l'i maru ụzo, ii-shi gbaa onwongu; g'i menaa ya nweru onwongu. ²²L'onye Chileke kuru; o bya yee Kéreshi bya atugba; teke onye ono bu ohu; g'onye ono nyatakwa lē Nnajjuphu tōwaru iya l'egbu, iphe-eji keru iya. Nokwapho g'onye 'abudu ohu teke Chileke kuru iya byawaru bya abūru ohu Nnajjuphu, bu Kéreshi. ²³Unu búakwaa aswa, Kéreshi zürü azuzu. Oo ya bu; unu ta laékwa azu je abūru ohu kē ndu mgboko-a. ²⁴Unwunna mu; g'onyenonu jiko dujeekwapho g'o dū teke Chileke kuru iya; g'onye ono nođuakwaro l'atugba, yele Chileke tūgbaru.

Ndu ata aludu alulu

²⁵A bya l'ehu k'ünwanyi, ata aludu ji mē unwoke, ata aludu nwanyi; o tō dudu ekemu, mu a-su lē Nnajjuphu tūru doberu unu. Obenu lē mu e-ye ɔnu, rwuberu mu nū; eshinu e shiwaal'obu-imemini ophu Chileke aphuru mu; mu būru onye goshiwaru l'o gbaru g'unu gude ire mu eka.

²⁶Oo ya bu l'iphe, mu arıkwa bu lē gē mkpawere habe shii nta-a bē iphe, kakwa ree búkwa g'onyenonu nođuerupho onwiya g'o nō. ²⁷Teke ijluwaa nwanyi; ta achifukwa iya. O búkwanuru l'i tī ljudā nwanyi; te jeékwa aluta. ²⁸Ole o tō búkwa eme iphe-eji mē i -je alu nwanyi. Teke o búkwanu lē nwamgboko jeru je alu ji; o tō búkwa iya pho eme iphe-eji. O kwa l'iphe, o bu bu lē ndu alu nwanyi mē ụnwanyi, alu ji bē vu

iphe-éhuka kę mgboko-a l'ishi. Ophu օ dükwanu mu g'a su l'unu dabarü l'iphe-éhuka, du nno.

²⁹ Mbụ l'iphe, mu epfu ụnwunna mu; bu le mboku abvụakwa. Gę ndu alu nwanyi shiepho nta-a metajékpooro g'ephe ta aludu nwanyi. ³⁰ Gę ndu aphu tsoru metajékpooro g'o to dudu iphe, atsụ phę l'ehu. Gę ndu ehu atsọ ụtso mejekpooro g'ehu ta atsodu phę. Gę ndu nweru aswa, ephe azu metajékpooro g'o to dudu iphe, ephe azu. ³¹ Teme gę ndu emekpoo iphe, ephe eme le mgboko-a metajékpooro g'o to dudu iphe, iphe ono bu. Le mgboko-a, du g'o du-a ta aduekwa g'oo-no-beru.

³² Ole iphe, mu eme gę mu karu unu bu g'unu haa ayo-phe ɔshi. Iphe nwoke, ta aludu nwanyi a-nodu epfu buepho gę ya e-me jeeru Nnajuphu, bu Jizosu ozi, bu iya bu gę ya e-me meje iphe, jiru Jizosu epho. ³³ Obenu l'onye alu nwanyi be l'ayo ɔshi iphe mgboko, bu iya bu gę ya e-me meje iphe, jiru nyee ya epho; ³⁴ shi nno chita iphe labo ari. Nokwapho gę nwanyi, ata aludu ji me nwamgboko, ta aludu ji du bu onoya; iphe, ephe eyejeru ehу bukwapho g'ephe e-me jeeru Nnajuphu ozi; g'ephe e-me wota ehу phę me oriri phę doberu Chileke iche. Obenu le nwanyi, alu ji be iphe, ooyo ɔshi iya bu ɔshi iphe mgboko, bu iya bu gę ya e-me mee iphe, jiru ji iya epho.

³⁵ Su-a; iphe, mu gude epfu iphemiphe-a bukwala le mu eme gę mu yeru unu eka. Mu te emekwa gę mu sede unu. O chikwaa iphe, mu eme bu gę mu mee g'unu meje iphe, pfuru nhamunha, gbaru unu l'ememe; g'o to du iphe, a-nafuje unu egomunggo l'eje ozi Chileke ono.

³⁶ Teke o bu le nwoke, eje alu nwanyi nonyaru bya emeahaa umere egoshi le nwanyi ono agushikpowaa iya ike; teme nwamgboko ono kajiwaa akaji; o duwaa nwoke g'o lụa ya; be o dükwa ree g'ephe lụa. O to bukwa iya eme iphe-eji. ³⁷ Obenu onye obu shihuru ike; o gude obu iya pfua ya pfushia ya ike le yee ya taa kwadu; kele o maru l'o to tsudu iya l'ehu; l'odondua ike sede onwiya; o to dükwa ejị me onye obu nodu; ebe yele nwanyi obu akwadu. Onye ono mekwari ree. ³⁸ O ya bu l'onye luru nwanyi meru ree. Onye aluduru iya nu kabakwaro eme ree.

Nwanyi, ji iya anohedu

³⁹ Nwanyi, aalü alulu be ji iya nwekwa enwenwe me ji iya -nodukwadu ndzu. Mboku, o nonyawaru ji iya nwuhu; e -shi mboku ono be o to du hedu iphe, gude iya g'o to je aluru onye du iya ree. Ole g'o lükwaa onye kę Kéreshi. ⁴⁰ Obenu l'ehu gege aka iya atsọ ụtso ɔme o haru alu ji ozo. Nokwa gę mübe Polu yeru onu bu ono. Mu nodu arıkwa le Unme Chileke bukwa mu phę l'ehu.

Eri iphe, a gwaru iphe

8 ¹Onu, mu yeru le k'iphe, a gwaru iphe bu le-a; l'a makwaru-a l'unu suru l'anyi tükorusu maru iphe. Egube mmamiphe ono emejekwa

nemadzụ g'o ku onwiya; obenu lę n-yemobu anoduje emetse emetse.

²Teke ọ bụ l'ọ duru onye arije lę ya maru iphe; onye ono teke amarwukwa iphe g'ọ gbaru iya l'amama iya. ³Obenu l'onye yeru Chileke obu bę Chileke maru.

⁴A bya lę k'eri iphe, a gwaru iphe mu sụ; iphe, anyi makpoadaru bụ l'ọ tọ dudu iphe, bụ iphe, aagwa agwagwa mę ilile dudu iphe, ọ bụ; mbụ l'ọ bükota okorophoo iphe. Anyi makwaruphọ l'ọ tọ duedu Chileke ozo, dù nụ gbahaa Chileke lanu ono kpoloko. ⁵Kele ọ duchakpooru nụ igwerigwe iphe, eeku agwa, nọ l'imigwe ozoo l'eliphe; g'iphe, e dobegbaaru abarụ ejia dùnaa igwerigwe; teme ndu ọphu ekuru nnajuphu dukwapho igwerigwe; ⁶obekwanu l'iphe, anyibedua makaharụ bụ lę Chileke dù nanu kpoloko kpeekpu, bụ iya bụ Nna, onye iphemiphe shi l'eka; teme ọ bürü iya bụ onye anyi nọ-doru ndzụ. Ọ bükwaruphọ Nnajuphu lanu kpoloko dù, bụ iya bụ Jizosu Kéreshi; onye bụ iya bę Chileke gbę l'eka iya mee iphemiphe; teme ọ bükwaru iya pho bę anyi shi l'eka iya nodu ọkpobe ndzụ.

⁷Ole unu maru l'ọ tọ budu onyemonye marwuru iya egube ono. Ndu ọphu egomunggo phę dù l'agwa ono mbükwadua ntanu-a; l'erikwadụ iya l'ephe eri iphe, agwaru iphe. Iphe ono, ephe eri ono emerwushia phę egomunggo; kele ẹphe te ekweshidịru ike. ⁸Ọ tọ bükwa nri l'e-me g'anyi kabaa akpiritari Chileke ntse. ?Anyi riru iya-o; ?anyi te eriduru iya-o; anyi taa kakwa ejị; ọphu anyi a-kakwa ree l'iphu Chileke.

⁹Oo pho g'unu kwabę enya g'enweru onwonye unu ono ta aburu ụpfu dù ndu ozo l'okpa, bụ ndu ọphu ekweshidịru ike. ¹⁰Kele ọ -bürü l'onye ekweta iya eshihịdịru ike hụmaru gube onye ekweta ngu shihịru ike l'eka i nọ l'ulo agwa eri iphe, agwaru iphe; ?tị madụ l'i gbę eyeru iya ọkpu-ikike g'o je asee ya onwiya asee wata eri iphe ono, a gwaru iphe ono? ¹¹Ọ n'iya bụ onye ono, ọkpobe-opfu ono teke eshihudu ike l'okpoma ono eshi l'amaru iphe, i maru laaru onwiya l'iswi; mbụ nwanna ngu ono, Kéreshi nwụhịrụ l'iswi ẹhu iya ono. ¹²Ọ ya bụ lę teke unu meru egube ono bę unu meswewaru ụnwunna unu; opfu l'unu mekawarụ phę iphe l'obu phę ono, dukwadu nyegenyege ono. Ọ kwa iya pho bụ l'unu shiwa l'ehu ụnwunna unu ono meswee Kéreshi l'iphe ono, unu meru ono. ¹³Noo g'o gude mu sụ: o -shita g'iphe eri l'ọnụ kpata gę nwanna mu mee iphe-eji; mu ebuchiępho ata anu lę phuruphuru gberegedege gę mu ta akporu iya ọkpa ye l'eme iphe-eji.

Iphe, rwuberu onye ishi-ozi

9 ¹Sụ-a mbedula; ?mu ta abudu onye-ishi-ozi bya aburu onye nweru onwomu; bya egudekwapho enya mu hụma Jizosu Kéreshi, bụ Nna-jijuphu anyi? ?Tobudu unu bụ iphe, egoshi ozi, mu nọ l'eka Nnajuphu anyi ono jee? ²Mu 'abudu onye-ishi-ozi Jizosu l'enya ndu ozo; mu aburu iya nụ unubedula. Ọ unubedula bụ iphe-ohubama, egoshi lę mu bụ onye-ishi-ozi

Nnajıuphu; opfu l'unu byawaru bya aburu ndu ephe lę Nnajıuphu tüğbaru bürü nanu.

³Wakwa ḥunu, mu eyejeru ndu epfu l'iphe, mu eme ta abudu iya baa:
⁴Mu asuje phę: ?To rwubeduru mu g'aanuje mu nri waa iphe, aangü angüngü k'ozi, mu eje? ⁵?To gbaduru mu eme ge ndu-ishi-ozi oze; mbü eme g'unwune Nnajıuphu phę; mę Pyita phę? Mbü l'o gbaru ge mu ga luta nwanyi, etso uze kę Kéreshi dujeru eje eka mu ejekpö. ⁶?Buepho mu le Banabasu kpoloko be l'e-seje akanya nri, anyi e-rije nođu ndzü tó? ⁷Bü onye ojogu gunu jejeru ḥunu apfū onwiya ugwo? ?Bü onye kojeru opfu vayinu; ḥo haa eri akpuru, shi iya nü? ?Bü onye dobejeru atürü ophu o ridu iphe, shi iya nü?

⁸?O dü unu ge mu epfu iphe-a kęle oo iphe, ndiphe epfuye? ?Töö ta atükwaru iya pho l'ekemu? ⁹Noo kęle e deru iya l'ekwo ekemu, Chileke türü nü Mósisu su: "Unu te ekechijekwa eswi ḥunu mę unu mee ya ḥo nođu azo-shiru unu eswa l'ereshi." ?O dü unu g'o bü eswi be Chileke ayo oshi iya ono? ¹⁰O bükpokwaa opfu ḥunu anyi be oopfu ono. ḥo anyi be e dedoru iya. Kęle onye akö opfu anoduje akö iya ele ḫanya iphe, o-meta l'eka ono. Onye echishi ḫeswa l'iphe, ḥo körü anodujekwapho echishi iya togbo ḫanya l'iphe, o-metakwa iya pho. ¹¹Anyi küyüwaru iphe-oma, shi l'eka Unme Chileke l'echilabö unu g'aakuje akpuru-iphe l'egu-a. ?O bü iphe, parü eka mę anyi -shi unu l'eka kpatajé iphe, eele l'eña rije nođu ndzü? ¹²Eshinu ophu unu agbeje kwe l'o rwuberu ndu oze g'ephe rita iphe l'eka unu; ?töö kachidaa anyi erwube g'anyi rita?

O duchakpoo nno; ole mu teke atük-swee ya ama ememe. O chia iphe, mu emejechia bü nshi be mu atagbuje iphemiphe g'eeshi ge mu ta agbę egbuchi uze ozi-oma kę Kéreshi. ¹³?Unu ta amadü lę ndu eje ozi l'eze-ulö Chileke bü nri shi l'eze-ulö Chileke be ephe erije? Ndu eje ozi l'oru-ngweja Chileke nođu eketajekwapho iphe, e gude gwaa Chileke. ¹⁴Nokwapho ge Nnajıuphu türü ekemu su ge ndu ezi ozi-oma rije iphe, shi l'ozı-oma, ephe ezi.

¹⁵Obenu lę mu teke aji-swee unu aji iphe, dü egube ono. Ophu ḥo bükwa l'ekwo-ozi-a, mu ederu unu-a bü lę mu sru l'iphe ono rwuberu mu nta. Mbü-a; ḥo kachikwa mu ree lę mu nwüħħuru; eme l'o nweru onye meru g'aba ono, mu abaa ono, bürü mkpokoro opfu. ¹⁶Unu maru l'iphe, mu anoduje aba l'abaa ta abükwaalę mu ezi ozi-oma ono. Ezi ozi-oma bükwa iphe, mu mefutaje. Nshio mu mę mu ezipüru ozi-oma ono! ¹⁷O -bürü lę mu türü obu mu onyo ezi ozi-oma ono; be obunggo iya rwubekwaru mu. Obenu lę mu eje iya kęle ḥo bükwa ozi, e yeru mu l'eka. ¹⁸?Bü gunu bü mu obunggo iya nta? Iphe, bü mu obunggo iya bü lę mu anoduje ezi ozi-oma ono; mu ta anatadü aswa iya, bü iya bü iphe, gbaru mu l'ememe l'ozı ono, mu ezi ono.

¹⁹A makwaru-a l'qö tö djudu nemadzü, atürü mu iphe, mu e-me; ole mu gudewaa eka mu mee onwomu ohu onyemonye; g'eeshi ge mu gude

ozi-ọma ono kabaa epfubuta igwerigwe nemadzu. ²⁰Mu lẹ ndu Jiu nodu; mu emeahaa umere ndu Jiu; g'eeshi gẹ mu pfubuta ndu Jiu. Mu lẹ ndu gude ekemu buru nodu; mu emeahaa g'onye gude ekemu buru; k'ophu mu e-pfubuta ndu gude ekemu buru. ²¹Mu lẹ ndu ete pfudu k'ekemu nodu; mu ahaekwapho k'ekemu; egudekporo l'a ta haduru mu gẹ mu b'e mee iphe, ekemu Chileke pfuru; obenu lẹ mu gude ekemu Kéreshi buru; g'eeshi gẹ mu pfubuta ndu ete epfudu k'ekemu. ²²Mu lẹ ndu ekweta phẹ dù nyegenyenge nodu; mu aburu onye ekweta iya dù nyegenyenge g'eeshi gẹ mu epfubuta phẹ. Qo ya bụ l'iphe, bükpoo iphe, onyemonye bụ; mu abue-kwarupho iphe ono gẹ mu eshi nno dù ike pfuta ndiphe yeru Kéreshi g'o dzọo phẹ.

²³Iphe, mu gude emekotakpoo iphe ono bụ lẹ mu ese iswi ozi-ọma ono; g'eeshi gẹ mu ayiru l'iphe-ọma, dù iya nụ. ²⁴?Unu ta amahaadaa l'a -nodu agba ọso bé a tukoje agba iya; ole ọo onye lanụ kpéekpu emechajé nata obunggo ọso obu? Qo ya bụ; g'unu kukebe ehu gba ọso ono g'unu abu-ru ndu a-nata obunggo iya. ²⁵Onyemonye, bükpoo onye akwako atu ego ọso l'ekukebeje ehu esede onwiya l'iphemiphe, oome. Iphe, oosedo onwi-ya ono bụ g'o nata obunggo, dù l'oso ono; mbụ obunggo ta adudu g'o nō-beru l'o mebyishihu. Obenu l'anyibe ndu etso Kéreshi esedeje onwa-nyi g'anyi anata obunggo ọphu a-nowaro jasụ lẹ tuutuutuu lẹ mịjimiimii. ²⁶Noo iphe, meru g'o gude mu nodu agba gẹ mu gbarwua ẹka a kparu mu oke gẹ mu gbarwua. O bükwarupho iphe ono meru g'o gude ọphu mu etsudu ẹka g'onye etsu phērephere ẹka. ²⁷O chia iphe, mu emeje bụ lẹ mu etsuje onwomu iphe; tsushia ya ike k'ophu mu e-sede onwomu ọkpobe esede; g'o to bürü mu -pfutachaa ndu ọzo yeru Kéreshi; e -mechaan mu a-gbẹ bürü onye ọphu Chileke a-jíka ajíka.

Anma ọkwa

10 ¹Sụ-a; ụnwunna mu; unu nyatajekwa g'o nwụru nna anyi oche phẹ. Lẹ g'ephe hakotakpoo bé nökotaru lẹ mkpula urwukpu ono. G'ephe ha jekota ije l'alị ọkponku ono gude għaa eze mini ono. ²G'ephe ha bé Chileke gude urwukpu ono waa eze-enyimu ono mee baputizimu g'ephe bürü ndu etso Mósisu. ³G'ephe ha rikotaru ụdu nri lanụ ono, shi l'imigwe ono ⁴bya angukotakwapho mini ono, shi l'ẹka Unme Chileke ono. Kele ephe nguru mini, shi lẹ mkpuma ono, a ta hümajedu l'enya ono. Mkpuma ono bụ iya bụ Kéreshi. O bürü mkpuma ono bé tsoru phẹ nụ ono. ⁵Qo l'obu; ndu ọphu mechaarụ mee iphe, ejiduru Chileke ẹpho mechakwaaru ka shii. Ndu k'ono bé ishi phẹ tuphashihururo teke ẹphe nōrō l'echiegu.

⁶Sụ-a; iphemiphe ono tukokwaru bürü iphe, ala anyi ẹka lẹ nchị g'anyi gude kwaa enya; g'egu eme ejo-iphe ta agujeshi anyi g'o guru ndu ono. ⁷Unu ta agwajekwa iphe; l'ọ kwa g'ephe haru mee teke ndiche ono, bụ

iya bụ iphe, e deru l'ekwo-opfu Chileke sụ: "Ndu Ízurelu doro eri nri; bya angu mée; emechaa ẹphe wulihu meahaa emereme." ⁸ G'anyi te ejekwa eme kẹ nwanyị ọzoo kẹ nwoke g'ẹphe hakwarupho mee; e mechaas ụnu ụnu nemadzụ ükporo labo l'iri l'esaas l'umadzu ükporo iri nwụshihukota l'akpuru enyanwu lanụ. ⁹ Ophu anyi ahụkwa Nnajiuphu ama, bụ iya bụ g'ẹphe haru hụa ya teke ndiche ono; agwo tagbushia phę. ¹⁰ Ophu unu agujekwa aphụ; g'ẹphe hakwarupho gúa ono; ojozi-imigwe bụ O-gbu-nemadzụ, shi l'eka Chileke bya eworu phę gbushia.

¹¹ Sụ-a; iphemiphe-a mekötaru l'ehu phę g'o bụru iphe, e gude anmarụ anyi ọkwa; tème e deshia ya l'ekwo g'o bụru iphe, e gude ezi anyi iphe; mbụ anyiibe ọgbo ọwa-a, bùwaa teke iphemiphe e-meebekota-a.

¹² Oo ya bụ; g'onye rịru lẹ ya pfushiru ike pfukwaru kwabę ẹnya; a -nonyaa ọ daa! ¹³ Lọ tọ dükwa ọhutama, byapfutajewaru unu, 'abudu egube ọhutama, abyapfutajekwapho ndu ozo. Obenu lẹ Chileke bụ onye emeje iphe, ọ suru l'oo-me. O to kwedu g'a hụa unu ama hughata iya g'ike unu ha; ọ chia lẹ teke aahụ unu ama ono bẹ oo-goshikwapho unu ụzo, unu e-shi nahụ ọhutama ono. Oo ya bụ g'unu adụ ike tagbua ya lẹ nshi.

¹⁴ Noo ya bụ lẹ-a; ndu mu yeru obu; unu nahụ egwe eja. ¹⁵ O kwa opfu, eepfujeru onye nweru egomunggo bẹ mu epfurụ unu-a. Unu leanaro ẹnya l'iphe ono, mu epfu ono. ¹⁶ Okoro ọnụ-oma ono, anyi tükoru ago anyata nri Nnajiuphu ono, bükwapho iphe, anyi ekele Chileke ekele iya ono; ?tọ bụdu mee Kéreshi bẹ anyi gba mgba l'okoro ono? Tọ; buredi ono, anyi awashije ata ono; ?tọ bụdu ẹhu Kéreshi bẹ anyi tükokwarupho gbarụ mgba ono? ¹⁷ Eshinu ọ bụ buredi lanụ dụ bẹ anyi tükokwaru bụru ẹhu lanụ; obeta ọ bụru l'anyi dụ igwerigwe; eshinu anyi tükoru erigba buredi lanụ ono.

¹⁸ Unu leanaro iphe, ndu Ízurelu emeje. Iphe, bụ ndu taru anụ ono, e gude bya egweeru Chileke ngweja l'örü-ngweja ono; ?ẹphe ta abụada ndu eje ozi l'örü-ngweja ọbu? ¹⁹ ?Bükwanu gụnu bẹ mu eme gẹ mu pfua? ?Bụ l'ọ dürü iphe, ọbu mbụ iphe, aagwa agwagwa; ọzoo iphe, a tüşhiru l'iphe tọ? ²⁰ Waawakwa! Iphe, mu epfu bükwa lę ngweja, ndu ta abụdu ndu Ízurelu egweje bụ obvu bẹ ẹphe egweru iya. Ọ tọ bụdu Chileke. Ophu mu ekwekwanụ g'unu l'obvu tüğba bụru nanụ. ²¹ Unu ta abyakwa l'a-nodu angu iphe, shi l'okoro kẹ Nnajiuphu bya angukwapho ophu shi l'okoro k'obvu. Nokwapho g'unu ta abyadụ l'a-nodu eri nri lę teburu kẹ Nnajiuphu bya erikwapho lę teburu k'obvu. ²² ?Anyi agbę kpata Nnajiuphu eko okophoo? ?O dụ unu g'anyi ka Chileke ike?

Eme iphe m'obvu nwune ngu

²³ Iphemiphe bẹ a hakwaru ụzo g'e meje; ole ọ tọ bükwanu iphemiphe bụ e -mee ya l'ọ dürü onye meru iya nụ lę ree. A hakwaru ụzo g'e meje iphemiphe; obenu l'ọ tọ bụdu iphemiphe l'emetseje onye eme iya nụ

emetse. ²⁴G'ọ to dükwa onye anodu acho iphe, a-dürü iya lẹ ree. G'onye-nonu chojechia iphe, a-dürü ndu ọzo lẹ ree.

²⁵Iphe, bükpoo anụ, i zürü l'aswa; tajee ya pho; te ejekwa akpa ishi eka o shi; g'obu etee jedu ngu anma ikpe. ²⁶“Lẹ mgboko l'ophu; mẹ iphe dù-kota iya nụ; bükotakwa kẹ Nnajijuphu, bụ Chileke.”

²⁷Teke onye te ekwedu kẹ Kéreshi ziru ngu lẹ nri; i kweta l'ii-je; rie-kwapho iphemiphe, e doberu ngu g'i ria. B'ajikwa ajị; m'obvu obu anma ikpe. ²⁸Obenu ọ -bürü l'ọ dürü onye tufuru onu sụ ngu: “Iphe-a bükwa iphe, a gwaru iphe”; te erikwa iphe ọbu; m'obvu onye ono, pfuru ngu iphe onoya; mékwapho m'obvu obu anma ikpe. “Kele eliphe l'ophu mékpoo iphemiphe, nökota iya nụ bükotakwa kẹ Nnajijuphu.” ²⁹Obu anma ikpe mu epfuru ta abükwa nkengu; o kwa k'onye ono. Kele-a; ?bụ obu anma ikpe k'onye ọzo; l'e-me gẹ mu ta atusaru ẹhu? ³⁰Eshinu mu ekeleje Chileke ekele me mu -bya eri nri; ?denuhunu g'o gude ọ bürü iphe ono, mu keleru Chileke ekele tème mu rije iya ono be aa-gbẹ epfubyishi mu.

³¹O ya bụ; m'obeta unu ria nri-o; ozoo l'unu nguru iphe, aangụ angụ-nwu-o; ozoo iphe, bükpoo iphe, unu meru; unu meje iya g'o bürü iphe, unu gude aja Chileke ajaja. ³²G'ọ to dükwa onye abürü upfu dù onye ọzo l'okpa; m'o bụ onye Jiu; m'o bụ onye abudu onye Jiu; m'o bụ Chiobichi kẹ Chileke. ³³O pho gẹ mu emeje bụ g'unu e-meje; mbụ gẹ mu anoduje eme gẹ mu mee iphemiphe g'o dù onyemonye ree. Mu ta achojedu iphe, a-dürü mu lẹ ree; gbahaa iphe, a-dürü ikpoto ndu ọzo lẹ ree g'eeshi g'a dzọ phẹ.

11

¹O ya bụ; g'unu tsoje eka mu gẹ mu etso eka Kéreshi.

Ekpuchi iphe l'ishi abarụ Chileke ejá

²Mu ajakpoo unu ajaja ụnwunna mu; l'unu anyatajẹ mu tekenteke; tème unu gudeshia iphe ono, Chiobicchi eziye ono; g'e yero mu iya l'eka mu bya ezia ya unu. ³Ole iphe, mu eme g'unu makwaruphọ bụ l'ọo Kéreshi bụ ishi iphe, bükpoo onye nwoke; nwoke bükwanuru ishi kẹ nwanyị, ọolu alulu. O bükwanuru Chileke bụ ishi kẹ Kéreshi. ⁴Nwoke, epfu anụ Chileke; ozoo l'oopfuchiru Chileke; bya ekpuru okpulishi; bükwa ishi iya be ọ to kwabedu ùbvù. ⁵O bekwanụ lẹ nwanyị, epfu anụ Chileke; ozoo l'oopfuchiru Chileke; ọphu o kechiduru iphe l'ishi; bükwa ishi iya be ọ to kwabedu ùbvù; kélé ono dñwaa g'o kpishiru ishi akpushi. ⁶Lẹ teke ọ bụ lẹ nwanyị tee kebedu iphe l'ishi; gẹ nwanyị ọbu kpashienupho egbushi iya akpashi. Ole eshinu ọ bụ iphe-iphere kẹ gẹ nwanyị kpashia egbushi; ozoo g'o kpashia ya akpushi; ọ n'iya bụ gẹ nwanyị kebeje iphe l'egbushi. ⁷Nwoke ta agbaduru g'o kpuru okpulishi eshinu Chileke meru iya o yee ya tème ọ bürü iya egoshi gẹ Chileke dù-be biribiri; obenu lẹ nwanyị egoshi gẹ nwoke dù-be biribiri. ⁸Noo l'ọ to bükwa nwoke be e gude iphe, shi l'ehu nwanyị mee; ọ kwa nwanyị be e gude iphe, shi l'ehu nwoke mee. ⁹Ophu ọ bụdu nwoke be o meru g'o bürü kẹ nwanyị; ọ chia nwanyị be o

meru g'o bụru kę nwoke. ¹⁰Noo g'o gude nwanyị je l'ekebeje nkelishi gude goshi l'ọo ji iya nwe iya; wakwapho m'obvu ụnwu-ojozi-imigwe. ¹¹G'o dụ-habekpoo; o tọ dükwa iphe, nwanyị bụ mẹ e -wofu nwoke; ophu o dükwa iphe, nwoke bụ mẹ e -wofu nwanyị l'atugba-a, anyi lẹ Kéreshi tügenbaru-a. ¹²O kwa iphe, shi l'ehu nwoke bę Chileke gude mee nwanyị; o bükwanuru nwanyị bę anwuje nwoke. Ole ẹphenebo shikota Chileke, bụ iya meru iphemiphe l'eka.

¹³Unu lewa iya rọ ẹnya l'onwunu. ?O gbaru kę gẹ nwanyị ghebeje ishi ọnụ l'eka oopfu anụ Chileke too? ¹⁴?Unu ta amadụ lę gẹ nemadzụ gba-kpooru ụgbugbu bę nwoke eme onwiya iphe-iphere mẹ o -bụru l'ọ haru ęgbushi iya; o loşhia ogologo? ¹⁵Obenu lę teke nwanyị nweru ęgbushi ogologo bę o buchaaya adụ tìbvù. Ęgbushi ogologo bę Chileke nṣuru nwanyị g'o bụru iphe, e-kpuchije iya ishi. ¹⁶O -dụru onye atụ ego l'ọ tọ dudu ęgube ono; anyi te nweékwa omelalị ozo; ophu Chiöchi kę Chileke enweékwapo.

Eri nri-enyashi Nnajjuphu

¹⁷A bya l'iphe ọwa-a, mu abya epfupfu-a; bę mu ta ajakwa unu ajaja iya l'edzuko, unubę Chiöchi edzukoje agbekwanu bụru; o -shita ophu ooye eka l'ogbe egbuchi ndu ozo ụzo. ¹⁸Kę mbụ iya kpoada; bụ lę mu nümaru l'unu anoduje akparu onwunu oke mẹ unu -dzukobe; mbụ l'ọ dükwa mu g'iphe ono a-harụ buru eviya. ¹⁹Mu maru l'ọ bụ eviya l'ọ tọ dudu g'eemehabę g'unu ta anodu erekpa l'iche iche. Oọ ya bükwanu g'aa-majeru ndu ophu eme iphe, duebe ree l'iphu Chileke. ²⁰G'unu edzukobeje ono; ta abükwa nri-enyashi Nnajjuphu bę unu edzukobeje g'unu ria; ²¹eshinu oobujeru; unu gbeshi onyenonu apata nri nkiya eri angu l'ebé akwaberu onye ozo. E -mechaah; egwu agu ndu ọo-nodu agu; mée atsụ ndu ophu ọo-nodu atsụ. ²²Ha! ?O dụ g'unu te enweedu ụlo, unu a-noduje l'ibe unu eri angu ọbu? Too; ?o bükpoephø Chiöchi kę Chileke bę unu akpø ębo l'afụ; bya eme ndu adụdu g'o dụ phę iphe-iphere? ?Denukpo iphe, mu e-pfuru nụ unu? ?Mu a-nodu etu unu ępha iya tọ? Mu tee tukwa unu ępha iya!

²³L'iphe ono, mu ziru unu ono bükwa Nnajjuphu l'onwiya pfuru mu iya; lę yębedua, bụ Jizosu wotaru buredi l'enyashi mbọku ono, e deru iya ye ono; ²⁴bya ekelechaa Chileke ekele iya bya eworu iya nyawashia bya asụ: "Nggę ta! Owa-a bụ ogwéhu mu, e gude gwee ejá ęhu unu. Unu meje iphe-a gude nyatajẹ mu." ²⁵Nokwapho g'o wotaru okoro ono g'e richaarü nri-enyashi ono bya asụ: "Okoro-a egoshi ọgbandzu ọphúú, e gude mee mu gbaa. Teke bükpo teke unu nguru iya; unu gudeje iya nyata mu." ²⁶Kélé teke unu ata buredi-a; bya angu iphe, shi l'okoro-a; bę unu epfuka-shiakwaa k'anwụhu Nnajjuphu ono; jasụ l'ọ bya.

²⁷Sụ-a; onye bükwanu onye riru buredi ono; ozoo l'ọ nguru iphe, angungu l'okoro kę Nnajjuphu ono l'uzo apfuduru-oto; onye ono bę ikpe

ogwēhu yęe mee Nnajıuphu ono nmakwaru. ²⁸Qo ya bę gę nemadzụ nyochajeadaa onwiya ime teme l'o ria buredi ono ngüa iphe, shi l'okoro ono. ²⁹Lonye eri angü; ebe ọ makahadụ iphe, ogwēhu Kéreshi bę; l'eritakwa bya angutakwapho ikpe eye onwiya l'ehu. ³⁰Q kwa iphe ono meru g'o gude igwe ọha l'ime unu dü nyegenyege; ndu azee l'iphe-ememe; ndu ọnwu egbushia. ³¹Obenu lę teke anyi vuwaa ụzo kpee onwanyi ọkpobe ikpe; ọ n'iya bę l'e tee kpeedu anyi ikpe. ³²Ole teke ọ bükwanu lę Nnajıuphu kperu anyi ikpe; kpechaa bya ahụa anyi ahụhù; iphe, oome iya bıana g'oo too jehedụ achigbabe anyi lę ndiphe tuko nmaa ikpe.

³³Qo ya bę; ụnwunna mu; unu -nodu edzukọ k'eri nri Nnajıuphu ono; unu nödujekwa kwabęru nwibe unu. ³⁴Teke ọ bę l'o dürü onye egü agü; g'onye ono vuru ụzo riadaa nri l'unuphu; ọ nonyakwaa Chileke nmaa unu ikpe k'edzukọ, unu edzukoje. Noo gę k'ono dü bę ono. A bya l'iphemiphe ndu ophuu; ono bükwaro mu -bya; mu eyefua ya ọnou.

Iphe-oma, shigba l'eka Unme-dü-Nsø

12 ¹A bya lę k'iphe-oma, shigbaa l'eka Unme-dü-Nsø; ụnwunna mu; gę mu mekwaay a g'o doo unu ẹnya ree. ²Unu maanarụ-a lę teke unu eshidu bürü kę Kéreshi bę bę ụnwu-obvu-a, ete pfudu opfu-a shi alo unu kpurukpuru. Q bürü iya shi anoduje egoshi unu ụzo unu a-nodu eshi. ³Noo g'o shitaru mu nödu eme g'o doo unu ẹnya l'o to dükwa onye gude Unme Chileke epfu opfu abya asụ: "Gę Jizosu vukwaru ọnou." Ophu ọ dükwapho onye adụ ike epfufuta sụ lę Jizosu bę Nnajıuphu gbahaa l'o gude Unme-dü-Nsø epfu iya.

⁴Iphe-oma, shi l'eka Unme-dü-Nsø dü iche iche; ọle ọ kwa Unme lanụ kpoloko bę Unme, anükota iya nü. ⁵Nokwapho g'uzo, e shi ejeru Nnajıuphu ozi dükwapho iche iche; ọ bükwarupho Nnajıuphu lanụ ono be a tükoru ejeru ozi ọbu. ⁶Ike, Chileke eyeje nemadzụ l'ehu g'o gude meje iphe, dükwa iche iche. Ole ọ kwa Chileke lanụ emekotaje ike ono g'o ree ire l'ehu onyemonye, o yeru iya l'ehu. ⁷Chileke gbę l'eka onyemonye l'ehu l'ehu egoshi g'ike Unme-dü-Nsø erebe ire g'o bürü iphe, a-barụ onyemonye urwu. ⁸Mbụa; onye lanụ bę Unme-dü-Nsø ono eyeje ike l'ehu k'ophu oopfuje opfu mmamiphe; l'o ye onye ọzo ike l'ehu k'ophu oopfuje opfu, egoshije l'o maru Chileke ọkpobe amama. Q bükwaru-a Unme-dü-Nsø lanü ono. ⁹Q -gbeshi l'oobya eye onye ọzo ike l'ehu; ike k'ekweta kę Chileke gudeje iya eme iphe, dùgbaa biribiri; l'o bükpoekwarupho Unme-dü-Nsø lanụ ono. Onye ọphu oyoye ike l'ehu k'emeje g'onye iphe, eme wekrohu; ọ bükwaru-a Unme lanụ ono kpœkwapho. ¹⁰Onye ọzo bę oyoye ike l'ehu k'eme iphe-ohumalenyia; l'ooye onye ọzo ike l'ehu k'epfuchiru Chileke; l'ooye onye ọzo ike l'ehu k'akókahaje iphe, shi l'eka Unme-dü-Nsø l'ophu eshidu iya nü; l'ooye onye ọzo ike l'ehu k'epfujie l'olu Unme-dü-Nsø; l'ooye onye ọzo ike l'ehu k'akoje iphe, eepfu l'olu Unme-dü-Nsø ono. ¹¹Ole ọ

tükokwaru bụru Unme-dụ-Nsọ lanụ atukotaje iphemiphe ono eme. Oome- jeru onyemonye iphe-ọma, dụ iche iche g'o tūru obu iya onyo l'oome iya.

Ogwēhu lanụ yele iphemiphe, pfukashiru iya nụ

¹² Lẹ Chjochi kę Kéreshi dükwa g'ogwēhu lanụ. Ogwēhu nemadzụ enwejekwaru mpfukashi, dụ igwerigwe. A makwaru-a le mpfukashi iya dụ igwerigwe; ole o bụenupho ogwēhu lanụ g'o bụ iya. ¹³ Kele iphe, bụ-kpoo g'anyi ha; ?ị bụ onye Jiu-o; ?ị bụ onye Gurisu-o; ?ị bụ ohu-o; ?ị bụ amadụ-o; Unme-dụ-Nsọ tukoakwaru anyi jigba; anyi bụru ogwēhu lanụ teke anyi meru baputizimu; anyi tuko gbawaru mgbä le Unme-dụ-Nsọ ono, bụ iya bẹ eyeje anyi ike l'ehu ono.

¹⁴ Logwēhu l'onwiya ta akpükokwaru ophu. Iphe, dụ iya nụ dükwa igwerigwe. ¹⁵ O - bụ l'ọqo kę g'okpa sụ l'eshinu ya abudu ẹka bẹ ya abükwa iphe, dụ l'ehu; ? bụ iphe ono a-kpɔshi iya aburu iphe, dụ l'ogwēhu? ¹⁶ Ozoo l'oo nchi suru l'eshinu ya abudu ẹnya bẹ ya abükwa ẹhu nemadzụ; ono taa kpɔshikwa iya aburu iphe, tepfurul'ehu. ¹⁷ Ome ẹhu l'ophu tükorusu bụru ẹnya lanụ; ? bụ gụnu bẹ e gege egudeje anụ iphe? Mbụa ọme ogwēhu l'ophu tükorusu bụru nchi lanụ; ? bụ awe bẹ e gege egudeje anụ ishishi iphe? ¹⁸ Obenu le g'o dụ nta-a bụ le Chileke meru ẹhu nemadzụ bya emobechaa ya mpfukashi iya g'o tüberu. ¹⁹ Ome iphemiphe ono tükorusu kpükoo ophu; ? bụ awe gege aburu ogwēhu? ²⁰ Obe le g'o dụ nta-a bụ l'o nweru mpfukashi igwerigwe; ole o tükokwaru-a bụru ogwēhu lanụ.

²¹ O to dudu teke ẹnya a-gbẹ gbeshi l'ọ sụ ẹka l'ọ to dudu iya mkpa. Ophu o dükwapho teke ishi a-gbeshi l'ososu ọkpa l'ọ to dudu iya mkpa. ²² O chia iphe, meru nụ bụ le mpfukata ẹhu anyi ibiya ono, gbaru g'o bụ iya bẹ ẹnya kachaa alwalwa ono bẹ gbẹ yihukwaru-a l'iphe, aba le mkpa. ²³ Teme mpfukata ẹhu anyi ibiya ono, anyi rịru l'ọ to kwataduru gbaa k'akwabẹ ùbvù ono bẹ anyi akwajẹ akwa gude kwabẹ iya ùbvù, pfuru iche. Ibiya ono, anyi edomi edomi ono bẹ anyi gbẹ akajenu eleta ẹnya; ²⁴ mbụ eleta ẹnya, mkpa iya aduduru ibiya ọzo. Ole Chileke woləru-a ẹhu nemadzụ dzepfua nanụ; bya eworu ùbvù, ka shii kwabẹ mpfukata ẹhu anyi ibiya ono, aakwabẹ-ziduru ùbvù ono. ²⁵ Noo ya bụ; gẹ mpfukata ẹhu yee nwibe iya ata adzoeduru onwophe ẹnya; gbahaa g'ephe tukoje leta nwibe phẹ ẹnya. ²⁶ Teke iphe eme nanụ ẹhuka; oomedzukwaruphọ ẹhu l'ophu. Teke a kwaberu nanụ ùbvù; ẹhu l'ophu etedzuru eswa iya.

²⁷ Sụ-a; o kwa unu bụ ogwēhu Kéreshi; onyemonye l'ehu l'ehu bụru mpfukata iya. ²⁸ Chileke bya atua nemadzụ ẹka iche iche le Chjochi shi nno goshi onyemonye iphe, oo-nodu eme. O vuru ụzo bya edobe ndu-ishii-ozị; bya edotsota iya ndu epfuchiru iya nụ. O bya le k'eto bya edobe ndu ezi iphe; bya edobe ndu emeje iphe-ohumalenya; waa ndu emeje ndu iphe eme g'ephe wekrohru; waa ndu anoduje eye ẹka; waa ndu mkpozi-ụzo; mè ndu epfue l'olu Unme-dụ-Nsọ. ²⁹ ?Bụ onyemonye bụ-dzuru

ndu-isho-ozi? ?Bü onyemonye bü onye epfuchiru Chileke? ?Bü onyemonye bü onye eziye iphe? Too ?bü g'ephe ha nwedzuru ike eme iphe-ohumale-nya? ³⁰?Bü g'ephe ha bę Chileke yedzuru ike l'ehu k'eme g'onye iphe eme wekoroju? ?Bü oha epfudzuru l'olu Unme-dü-Nsö? Too ?bü oha aduje ike koo iphe, eepfu l'olu, Unme-dü-Nsö? ³¹Sü-a; g'onyenonu yejeru ehu le ge ya e-shi meje iphe ono ndu ophu ka mkpa; ole mu e-goshiadaa unu uesto ophu bü iya kwataru kabakpooro mkpa.

N-yemobu

13 ¹Sü-a; o to dükwa mę mu aghaję opfu-alı mu egudeje iphe, bükpoo opfu uento-elope; ozoo opfu uento-ojozi-imigwe epfu; n-yemobu rwuhi mu l'ehu bę mu buekwaa njaja ogena; ozoo eze okunmengu, aha igbangu igbangu. ²Mbü-a; o to dükwa mę Unme-dü-Nsö yechaaru mu ike l'ehu ge mu pfuchijeru Chileke; mu bya amachaaru Chileke ıkpobe amaru; makotaru iphemiphe, o shi domia edomi; bya akachakpo ekweta kę Chileke ono kweshia ike; k'ophu bü mu -sü úbvú g'ọ phofu l'eka o no; l'ọ phofu; ophu mu enwedu n-yemobu bę o to dükwa iphe, mu bü. ³O to dükwa mę mu tükoru iphe, mu nweru enweru mekota iphe-oma; bya ekwechaa g'e woru mu kpoo oku; ebe mu enwedu n-yemobu; o to dükwa urwu, mu ritaru iya.

⁴N-yemobu atajeru iphe nshi; bya eme odoo. O to jidu iji-nyea. Ebe ookudu onwiya; ophu o tudu onwiya o-phusshia-ugbu. ⁵O to kwejedu ge nemadzü mee iphe, adudu ree; ophu ookwejedu ge nemadzü bürü o-pfu-nkiya-anu-nkiya; ophu ehu eghujedu iya eghu egwegwa; ebe o madu k'edo iphe l'okpoma. ⁶O to tejedu ęswa ekpu iphe, apfuduru nhamunha. O chia iphe, bü ire-lanu bę o teje ęswa ekpu. ⁷Otajeru iphemiphe nshi; o nodu ekwetaje iphemiphe; ele nyęa k'oma l'iphemiphe; bya apfu-shije ike l'iphemiphe.

⁸N-yemobu a-dükwa gbururu jeaduru aduru. Ike k'epfuchiru Chileke e-mechakwaa bvü; ike k'epfu l'olu Unme-dü-Nsö abvü. O bükwarupho egube ono bę k'amaru Chileke ıkpobe amama l'a-bvü nkiya. ⁹Kele anyi maru mapete; anyi nodu epfuchiru Chileke epfupete iya. ¹⁰Obenu le teke Chileke e-goshigbu anyi g'iphemiphe gbaru; bę iphe, bükpoo iphe, edzurdu oke ephushihu.

¹¹Sü-a; teke mu shi bürü nwata bę mu shi epfuye g'unwegirima; mu shi nweru egomungo uento-ugbu; shi arije oriri g'unwegirima. Mu bue-rupho onye bü ögernenya; mu tuko ehu nwata gwobe. ¹²Lę nta-a bę anyi gudekwa onyo aphu iphemiphe ono inyoki inyoki. O -rwua teke ono bę anyi le Kéreshi a-humagbabe onwanyi l'iphu l'iphu. Nta-a bę mu maru iphemiphe ęka lanu ęka lanu; o -rwua teke ono bę mu a-makotaru iphemiphe ıkpobe amaru; ge Chileke makotaru mbędua nta-a.

¹³O ya bü l'oo uesto iphe ęto a-phodu, bü iya bü ekweta; waa iphe, eele nyęa iya; waa n-yemobu; ephe n'ęto tükoru bürü iphe, ta ayidu bvü abvü-bvü; ole ophu kachaa shii bü n-yemobu.

Iphe-oma kę mpfuchiru waa k'epfu l'olu Unme-dü-Nsọ

14 ¹Unu seje g'unu yee nwibe unu obu. G'iphe-oma, shigbaa l'eka Unme-dü-Nsọ gụ-shijekwa unu ike; kelekele k'iphe-oma k'epfuchi-ru Chileke. ²L'onye epfu l'olu Unme-dü-Nsọ ta abükwa nemadzụ bę oopfu anụ; o kwa Chileke bę oopfu anụ. O gude Unme Chileke epfu iphe, Chileke shi domia edomi. ³Obenu l'onye epfuchiru Chileke bę bụ nemadzụ bę oopfu eyeru. O shi egube ono emetse onyemonye emetse; eyeru phę ǫku g'obu shihu phę ike bya adükwa phę pho obu. ⁴Onye epfu opfu l'olu Unme-dü-Nsọ bükwa onwiya bę oometse; obenu l'onye epfuchiru Chileke bę bụ Chiöchi bę oometse.

⁵Iphe, gege adu mu ree bụ g'iphe, bükpoor g'unu ha pfuje l'olu Unme-dü-Nsọ; ole o gege akabaa mu rọ ree g'a sụ l'unu epfuchiru Chileke. Kele onye epfuchiru Chileke kakwa onye epfu l'olu Unme-dü-Nsọ; gbahakwaa l'o nweru onye dürü ike kọ iphe ono, oopfu ono. Qo ya bükwanu g'opfu obu a-buru iphe, a-nodu emetse Chiöchi emetse. ⁶Mbụa; ụnwunna mu; mu -byapfuta unu bya egude olu Unme-dü-Nsọ epfu eyeru unu; ?de-nu urwu, unu e-rita iya? Gbahaa lę mu byaru bya egoshiahaa unu iphe ɿphúú; զzoo lę mu byaru bya eziahaa unu k'amaru Chileke ɿkpobe amama; զzoo lę mu byaru bya epfuchiaharu Chileke; զzoo lę mu byaru bya awata unu ezi iphe.

⁷Mbükpoonu iphe, dü g'opu զzoo ogumogu, bugbaa iphe, adzudu ndzụ; a ta amajékwaru iphe, oopfu gbahaa l'qodafuta odata ree. ⁸Teme teke o bụ l'onye egbu opu-ogu te egbuduru iya g'eegbuje iya g'a maru l'ogu abyaa; ?bụ onye abya akwakobé k'eje ogu? ⁹Qo ya bụ l'o nokwapho g'o dü l'ehu unu bụ ono. Teke o bụ l'unu epfu l'olu Unme-dü-Nsọ; unu nodu epfu opfu, a madu iphe, o bụ; ?denu g'ee-shihunu maru iphe, unu eepfu? Unu ta amadu l'opfu, unu epfu bụ pherephere bę unu epfu iya anụ. ¹⁰A ta atükwa iya ego l'opfu-alị ndu dğgaa iche iche, dü lę mgboko-a bę a ta agütadu agütä; obenu l'o to nwedu mę nanụ te edojedu ndu epfu iya nụ enya. ¹¹Qo ya bụ lę teke o bụ lę mu ta anụdu opfu-alị obufu; mu aburu əhantsu l'enya onye epfu iya nụ; onye epfu iya nụ a bükwanuru mbedula onye əhantsu. ¹²Nokwapho g'o dü l'ehu unu; eshinu iphe-oma, shi l'eka Unme-dü-Nsọ agü unu agugu; unu kukebe ehu g'o dü unu shi l'ehu; g'oo-bükwanuru iphe-oma, a-nodu emetse Chiöchi emetse.

¹³Qo ya bụ; g'onye epfu opfu l'olu Unme-dü-Nsọ; pfujekwapho nụ Chileke g'o nụ iya ike g'o gudeje kọ ya g'a maru iphe, oopfu. ¹⁴Lę teke mu epfu l'olu Unme-dü-Nsọ; bę bükwa obu mu bę epfu anụ Chileke; ophu iphe, oopfu edokwanuru mu enya. ¹⁵?Bükwanu gunu ozo bę gbaru mu l'ememe? Mu e-gude Unme-dü-nsọ epfu anụ Chileke; agü ebvu, doru enya. ¹⁶L'ọ -buru l'iija Chileke ajaja l'olu Unme-dü-Nsọ; ?denu g'onye զzoo, nọ l'eka ono iphe, iipfu edoduru enya e-me sụ: “Nokwa g'o dü” l'ajaja iija;

eshinu o madu iphe iipfu? ¹⁷Ilinodukpokwa ekele ekele rengurengu; ole o too metsedu onye anu iya nu.

¹⁸Mu ekele Chileke ekele le mbedua l'onwomu kakota unu epfu opfu l'olu Unme-du-Nso. ¹⁹Ole o -beta ge mu nodu le Chiochi gude olu Unme-du-Nso pfua unubuku opfu; mu ahatachia epfu nwakpuru opfu ise, doru enya gude ezi ndu ozo iphe.

²⁰Unwunna mu; unu ta arijeshinu oriri g'unwegirima nshii. Unu duje-kwa ge nwaswa me a -bya l'eme ejo-iphe. Teke a byaru l'egomunggo; unu enweru egomunggo ogerenya. ²¹Lekwo ekemu be e dekwari su:

“Mu e-gude opfu ndu alı ozo,
dugbaa iche iche;
me opfu ndu ohantsu gude
pfuru yeru ndu nkemu.
Ole o to bukpodanu l'ephe
angabę nchị l'iphe,
mu epfu.”^d

Nokwa iphe, Nnajiuphu eepfu. ²²Qo ya bu l'epfu opfu l'olu Unme-du-Nso bu iphe-ohubama, duru ndu ekwedu ke Kéreshi; o to budu ke ndu kweru ke Kéreshi. Ophu epfuchiru Chileke abukwa ke ndu ekwedu ke Kéreshi; o kwa ke ndu kweru nkiya.

²³Qo ya bu le-a; teke Chiochi l'ophu dzukoberu; onyemonye tuko epfu opfu l'olu Unme-du-Nso; ndu shi eshishi; ozoo ndu te ekwedu ke Kéreshi byapfuta unu; ?ndu ono taa sjudunu l'eo qbvu be eme unu? ²⁴Obenu teke o bu l'onyemonye be epfuchiru Chileke; onye ete ekwedu ke Kéreshi; ozoo onye shi eshishi bya abata; ?ti madu l'iphe ono, oonukota ono be a-noju erwu iya lehu; enya agbarwua ya l'iphe-eji, o meshiru. ²⁵Iphe ono, onu ono atuaru iya iphe, qori l'egomunggo jala. Qo ya bu; onye ono adaa kpurumu l'alı wata abarü Chileke ejá; watakwaphe epfu su: “O bukpoo okpobe-opfu; unu le Chileke nopho l'eka-a.”

Iphe, eeme ememe le Chiochi

²⁶Su-a; unwunna mu; ?o du unu g'o bu gunu be mu epfu? Teke unu-be Chiochi dzukoberu; onye egude ebvu-oma; onye egude opfu Chileke ezi iphe; onye aphu ophulunya; onye epfu opfu l'olu Unme-du-Nso; onye akø iphe, opfu Unme-du-Nso ono bu. G'onye eme ophu oome mee ya g'o buru iphe, ee-gude emetse unu emetse. ²⁷O -buru l'eo duru ndu epfu opfu l'olu Unme-du-Nso; g'o buru-a nwumadzu ebo; ozoo eto kpækpu; o l'eo g'onyenonu pfuje nkiya me o -rwube iya. G'onye lanu le g'unu ha koo iphe, opfu. ²⁸Teke o bu l'eo to dudu onye akø iphe, o bu g'ephe tukokwa dobegbaa onu doo le Chiochi; g'onye ophu nonu pfujeekwapho nu onwiya

^d 14:21 Gunaaz Azá 28:11.

pfukwapho nü Chileke. ²⁹Ge ndu epfuchiru Chileke dükwapho ębo; ozoo eto pfua; ndu ophuu elerwee iphemiphe, ephe pfuru ęnya. ³⁰Teke ọ bụ lonye ozy, nọ lę ndzukọ l'eka ono watarụ ophilonya; g'onye kę mbụ pho, shi epfu opfu pho dobeekwapho ọnụ doo. ³¹Unu a-dükwa ike epfuchiru Chileke nanu nanu; g'e-shi g'onyemonye anwuta iphe; teme Unme Chileke eyekwarupho onyemonye ọku g'obu shihu iya ike. ³²G'onye epfuchiru Chileke dükwa ike sedeje onwiya mę ọ -nodu epfu iya. ³³Lę Chileke ta abükwa onye mkpaka; ọ bùchikwaa onye nchi-odu-doo; bu iya bu g'o duggbaa l'iphe, bùkpo ndzukọ ndu-nsø l'ophu.

³⁴Unwanyi unu dobejekwa ọnụ doo lę Chìochi. Unwanyi bę e te kwe-kwa g'ephe pfuje opfu mę ndu Chìochi dzukobe. Ọ chia g'ephe wozeje onwophę ali; l'o noo iphe, ekemu pfuru bu onoya. ³⁵Q -bùru l'o nweru iphe, agụ phę amaru; ephe -laa unuphu; ephe akpatajẹ ji phę ishi iya. Lọ bu iphe-iphere kę gę nwanyị pfujeru l'eka Chìochi dzuru edzumoke epfu opfu. ³⁶Mu şuru; ?o dụ unu g'o bu l'eka unu bę opfu Chileke shi? Tọo ?bu unu beberu nüma-sweru opfu Chileke? ³⁷G'onye rịru lę ya bu onye epfuchiru Chileke; ozoo lę ya natarụ iphe-oma, shi l'eka Unme-dụ-Nsø; g'o doo onye ono ęnya l'iphemiphe-a, mu ederu unu-a bu ekemu, shi l'eka Nnajuphu. ³⁸Onye agübéduru iphemiphe-a iphe; g'a ta agübékwapho onye obu iphe.

³⁹Qo ya bu; ụnwunna mu; g'o guje unu egwu epfuchiru Chileke. Ophu unu akpoşhijekwa opfu opfu l'olu Unme-dụ-Nsø. ⁴⁰Qo 'epho g'e meje iphemiphe g'o gbaru waa l'o rwuberu iya.

Eshi l'onwu teta kę Kéreshi

15 ¹Unwunna anyi; nta-a bu gę mu bya anyatabaaru unu k'ozı-oma ono, mu zihawaru unu ono. Ozi-oma ono bę unu natarụ; ọ bùru iya meru iphe, ekwekkwe, unu kweru kę Kéreshi shihuru ike. ²Qo ya bu l'e gude ozi-oma ono adzoo unu; mbükwa mę unu -gudeshia ya ęka ike gę mu ziru iya unu; gbahakwaa l'ekwekkwe, unu kweru te enwedu ishi.

³Iphe ono, kachaa mkpa, e yeru mu l'eka; mu zia unu ono; tème ọ buhukwarupho iphe, e dehawaru l'ekwo-opfu Chileke l'o noo g'oo-dụ bu ono; bu lę Kéreshi nwụhuru opfu l'anyi meru iphe-eji. ⁴E lia ya; o rwua lę mbóku k'eto Chileke kulia ya. Ọ bükwarupho g'e dehawaru iya l'ekwo-opfu Chileke. ⁵Lę Pyita hümakpooru iya; ndu-ishi-ozı iri l'ebu pho hümakwa iya pho. ⁶E mechaa ụnwunna anyi ndu ghataru ụnu nemadzụ l'ükporo ụmadzu ise hümä iya lę mgbo lanu. Ndu k'ono hagbaru tuko nodukwadua ndzụ nta-a; ole o nwekwarụ-a ndu ophu haru nwụhuwaa nü. ⁷E mechaa; Jiémusu bya ahümä iya; ndu-ishi-ozı ophunapho g'ephe ha hümakwa iya pho.

⁸O be l'ikpazụ iya; mbędua l'onwomu hümä iya. Mbędua düyüwa gę nwa a nwụru lę teke ọ kaduru akaka; ⁹noo l'ọ kwa mbędua bę ęnya kachaa

alwalwa l'iphe, bükpoo ndu-ishi-ozi Jizosu l'ophu; mbu le mu ta agbakpo-daaru nü g'ee-ku mu onye ishi-ozi Jizosu; kele mu shi akpajé Chiochi ke Chileke ehu. ¹⁰ Obenu le shi l'eze-iphe-oma ke Chileke, mu bürü onye-a mu bu-a; ophu eze-iphe-oma ono, Chileke meru nü mu ono abudu iphe-mmanu. Mu gbéchianu bya akakota ndu-ishi-ozi ophuu g'ephe ha ejeshi ozi ike; e gudekporo l'o to budy mu meru iya l'onwomu; l'o eze-iphe-oma Chileke reru ire l'ehu mu. ¹¹ Oo ya bu; m'o bu mu ziru unu ozi ono; m'o bu ephebedua-o; oo iphe lanu ono be unu kwetarü.

Eshi l'onwu teta k'anyi

¹² Su-a; o -bürü l'ozu-oma ono bu le Kéreshi shi l'onwu teta dzuru ndzü; ?denuhunu g'o gude unu gbé haru su l'e tee shidu l'onwu eteta? ¹³ Teke o bu eviya le ndu nwuhuru anwuhu tee shidu l'onwu eteta; o n'iya-a bu le Kéreshi te etetaduru. ¹⁴ Teke o bükwanu le Chileke te emeduru Kéreshi g'o shi l'onwu teta dzuru ndzü; o n'iya bu l'iphe ono, anyi ezi ono bu iphe-mmanu; ekweta, unu kwetarü ke Kéreshi bükwarupho iphe-mmanu. ¹⁵ O to budyua iphe-mmanu kpü; obenu l'ono egoshifua l'anyi adzü uka atu-kobe Chileke eshinu anyi epfu l'o Chileke meru Kéreshi o shi l'onwu teta dzuru ndzü. E -mechaa; ophu Chileke emeduru ndu nwuhuru anwuhu ephe teta dzuru ndzü eviya; o n'iya bu l'anyi dzuru uka. ¹⁶ Teke o bu le Chileke tee medu ndu nwuhuru anwuhu g'ephe teta dzuru ndzü ozo; o n'iya bu le Chileke te emekwarupho Kéreshi g'o shi l'onwu teta dzuru ndzü. ¹⁷ Teke o bükwanu le Chileke te emeduru Kéreshi g'o shi l'onwu teta dzuru ndzü; bu n'iya bu lekweta, unu kwetarü ke Kéreshi bu mkpokoro iphe, enwedu ishi; teme iphe-eji, unu meshiru dukwapho unu l'ehu g'o du iya. ¹⁸ O n'iya bükwapho le ndu onoya, ephe le Kéreshi tüğbaru teme ephe nwuhu ono be lawarü l'iswi. ¹⁹ Ome eka anyi eleberu enya iphe, Kéreshi e-meru anyi bu le ndzü-a, anyi no nta-a kpürumu; me anyi a-bükwaru ndu gege akachaa agba k'akuru ɔshi le mgboko-a.

²⁰ Obenu le Kéreshi shiwa l'onwu teta dzuru ndzü. O búwaru iya bu onye mbu le ndu nwuhuru anwuhu, e-shi l'onwu teta. ²¹ O kwa g'onwu shi l'eka nwoke lanu barahü bükwapho g'eteta l'onwu e-shi l'eka nwoke lanu vuru ire. ²² Oo ge nemadzü mgburugburu anwuhuje; kele ephe shi l'ehu Ádamu bükwapho g'iphe, bu ndu ephe le Kéreshi tüğbaru bürü nanu enweru ndzü òphúú. ²³ Obenu l'onyemonye e-teta nödu ndzü me o -rwubeey ya pho; Kéreshi, bu iya bu onye mbu-a vuwaa izzo; ndu bu ndu ke Kéreshi etsota iya me o -byaephø. ²⁴ E -mechaa; l'a byarwuta le teke ikpazü, bu teke Kéreshi e-woru ike, o gude bürü eze ye Chileke, bu Nna l'eka; teke ono be oo-mewaa g'ike bvükota iphe, bukotakpoo ochi-oha me o-no-l'oke-ókwa me o-gude-ike g'ephe ha. ²⁵ Ole Kéreshi búfutaje eze, ndu mgboko l'ophu jaşu teke Chileke e-me iya g'ø zopyabe ndu qhogu iya l'okpa. ²⁶ Iphe, bu ɔhogu ikpazü, oo-mebyi ire iya bu ɔnwu. ²⁷ "Lo meakwaru o

zopyabe iphemiphe l'okpa iya." Ophu doru enya bu l'a -su l'o zopyaberu "iphemiphe" l'okpa be a gafuru Chileke; mbu onye ono, meru o zopyabe iphemiphe l'okpa obu. ²⁸ Teke Nwa ke Chileke buepho ishi iphemiphe; noo teke oo-woru onwiya woru ye Chileke ono l'eka; mbu onye ono meru g'o buru ishi iphemiphe ono; k'ophu Chileke a-buru ishi iphemiphe.

²⁹ O -buru l'e tee shidu l'onwu eteta; ?ee-mekwanu ndu ono imeagha? mbu ndu ono, e meru baputizimu l'iswi ehu ndu nwuhuru anwuhu ono? O -buru le ndu nwuhuru anwuhu te etetadu ililekpoo; ?buhanu gunu meru g'o gude a nodu eme baputizimu l'iswi ehu ndu ono? ³⁰ ?Bu gunu meru g'o gude anyi nodu anoduje alo ishi anyi alolo tekenteke? ³¹ Unwunna mu; o kwa eku onwomu, mu egudeje unu eku k'atugba, anyi lunu tugbaru le Kereshi meru g'o gude mu nodu epfuru iya unu su le mu anodujekwa ala maa mboku-mboku. ³² O -buru le mu l'eo anu-egbudu lwuru ogu le Efe-sosu o buru nemadzu be mu alwudoru iya; ?bu gunu be mu ritaru iya? O -buru le ndu nwuhuru anwuhu tee shidu l'onwu eteta; "G'anyi watanu eri g'o du anyi; ngu g'o du anyi; o -be echele; anyi anwushihunu."

³³ Unu te ekwekwa g'e dephua unu. "O kwa ejo oswi emebyi ama onye." ³⁴ Ophu g'egomunggo lwadupho unu azu; g'unu ahaa eme iphe-eji wata eme iphe, pfuru oto. Iphe, mu epfukwa owa-a bukwa g'iphore kabu du unu. Lo nwekwar u g'unu ha ndu ophu amadu Chileke ililekpoo.

Ogwahu, ee-gude shi l'onwu teta

³⁵ O nweru onye a-gbeshi l'o jia su: ?Denukpo ge ndu nwuhuru anwuhu e-shi teta dzuru ndzu? ?Bu ogwahu du idagha be ephe e-nweru m'ephe teta obu? ³⁶ I bukwanu onye-eswe! Iphe, i koru l'alij te erwutajekwa ozo gbahaa l'o rehuru ewa ³⁷ Ozo bu l'o to bdu g'iphe, a kuru l'alij aduje me o -vugheephobu g'oduje teke anyi kuru iya. Iphe, akuje bukwa akpuru iya; mbu du g'akpuru akpe me akpuru-iphe ozo, dugbaa l'udu iya l'udu iya. ³⁸ Ole Chileke egudeje eka iya meru ugbuba nju iya g'o du yeba Chileke ree; o nuje akpuru iphemiphe ugbuba, gbaru iya nju.

³⁹ Anuehu iphemiphe ta agbadzukwaru nanu. Nemadzu nweru anu-ehu nkiya; anu nweru nkiya; enu nweru nkiya; ema nweru nkiya.

⁴⁰ Iphe, du l'imigwe nweru ugbuba nkiya. Iphe, du l'alij nweru ugbuba nkiya. Ole biribiri k'ugbugba iphe, du l'imigwe be du iche; biribiri k'ugbugba iphe, du l'alij dukwapho iche. ⁴¹ Enyanwu nweru biribiri nkiya iche; onwa nweru nkiya iche; nokwapho ge kpokpode nweru biribiri nkiya. Ke kpokpode bu l'o nweru ophu akaje ibe iya ekeke.

⁴² Nokwapho g'oo-du teke ee-shi l'onwu teta dzuru ndzu. Ehu nemadzu rehuru erehu teke e yeru iya l'alij. Ole teke oo-teta dzuru ndzu be oo-buru iphe, tee rehubaedu erehu. ⁴³ E liru iya teke o du ideyideyi; ole o -teta be oo-du biribiri l'enya. E liru iya teke ike adudu iya; ole teke oo-teta be ike a-du iya. ⁴⁴ E liru iya teke o bu ogwahu mmanu; teke o-shi l'onwu teta be

oo-buru ogwēhu, shi l'eka Unme Chileke. Ogwēhu mmanu dükwa; ogwēhu shi l'eka Unme Chileke dükwapho. ⁴⁵ L'e dekwaru l'ekwo-opfu Chileke sụ: "Onye ivuzo, bụ Ádamu bẹ e meru o bụru nemadzụ, dzụ ndzụ." O bya emee Ádamu k'ikpazu, o bụru unme, emeje g'anodu ndzụ. ⁴⁶ O tọ bụkwa ugbugba, shi l'imigwe evujeru ụzo; o kwa ugbugba k'eliphe evujeru ụzo; k'imigwe etsota iya. ⁴⁷ Nwoke mbụ bẹ e gude ejá, shi l'alí mee; nwoke k'ebó shikwanu l'imigwe. ⁴⁸ O ge nwoke mbụ pho e gude ejá, shi l'alí mee pho dụ; bụ g'iphe, bụ ndu e gude ejá, shi l'alí mee dükota. O bụru ge nwoke ophu shi l'imigwe dụ; bụ ge ndu k'imigwe a-dükotakwapho. ⁴⁹ O ẹpho g'anyi yeru onye k'ono, e gude ejá, shi l'alí mee ono bụ g'anyi e-ye onye k'imigwe.

Teke Kéreshi l'a-bya ozo

⁵⁰ Unwunna mu; iphe, mu e-pfufuaru unu bụ; iphe, nweru anu-ehu bya enweru mee taa bahukwa l'eka Chileke bụ eze. Ophu iphe, erehuje erehu ta anojekwa je aduwaruro aduru. ⁵¹ Unu ngabé nchị ge mu kotoru unu iphe, e shi domia edomi. G'anyi ha taa nwuhugbukwa; obenu l'aa-gbanwegbukotakwanu anyi ⁵² l'etabu-onya lanu mè e -gbuepho opu-ogu ono, ee-gbu gude goshi l'e teke ikpazụ rwoo waru ono. Teke e gbuerupho opu ono; ndu nwuhuru anwuhu etetakota dzuru ndzụ ozo; k'ophu ephe taa nwuhubaedu anwuhu; l'o gbanwekwaapho anyibedua. ⁵³ Iphe, unu amaru bụ l'ogwēhu ọwa-a, l'e-rehu erehu-a; chitafutajekwa ogwēhu ophu tee rehuhedụ erehu woru kpube onwiya. Ogwēhu ọwa-a, l'anwuhu je anwuhu-a chitajekwapho 'anwuhu anwuhu kpube onwiya. ⁵⁴ Teke ogwēhu-a, l'e-rehu erehu-a chitaerupho ogwēhu ophu tee rehudu erehu kpube onwiya; ogwēhu ọwa-a, l'anwuhu anwuhu-a chita ophu taa nwuhudu anwuhu kpube onwiya; noo teke iphe ono, e deru ono a-vụ g'e deru iya. O pfuru sụ: "Onwu bẹ emekpewaru; Iwụ ya ree."

⁵⁵ Gube ṣonwu ?denuhunu

ogba-kpii ngu ọbu?

Gube ilu; ?denuhunu iphe,
iigudeje emekpe ndzụ?^e

⁵⁶ Anwuhu bẹ ogba-kpii ya bụ iphe-eji; ike k'iphe-eji bụkwanuru ekemu.

⁵⁷ Ole-a; Chileke dükwa ike; yebedua meru g'anyi gbé l'eka Nnajiuphu anyi, bụ Jizosu Kéreshi Iwụ-kpee iphemiphe ono.

⁵⁸ Noo g'o gude mu sụ: unubé ụnwunna mu, mu yeru obu; unu kpoo onwunu g'abara. Unu pfuru pfushia ike; te ekwekwa g'e mee unu g'unu te etete. G'eka unu kangojeekwapho l'ejeru Nnajiuphu ozi, nyiberu anyibe tekenteke; eshinu unu maru l'akanya, unu nọ l'eka Nnajiuphu ese ta abudu akanya ọla-l'iswi.

Okpoga, e gude eyeru ndu kę Kéreshi ęka

16 ¹A bya l'okpoga ono, unu gude obu unu anu ndu kę Chileke lę Jie-rúsałemu ono; mu sụ g'unu meje iya egube ono, mu ziru Chīochi, nogbaa lę Galeshiya g'ephe meje iya ono. ²Iphe, bę Sonde, a-nwüta nụ g'onyenonu wofutaje iphe gę Chileke mekpoerupho o nweberu iphe; woru kwakóbeje iche; g'o tọ buepho mu -bya temanu unu agbę teke ono nakoa-haa ya. ³Teke mu byaerupho; mu ederu ękwo nụ ndu unu a-hota g'ephe gude iphe ono, unu nüru ono wolaa Jierúsałemu. ⁴Teke ọ bę l'oo iphe, gbaru k'ophu mu e-je; mu l'ephe aswịru jeshia.

Iphe, Polu rịru k'ememe

⁵Mu a-kpapfutakwaa unu mę mu -shiepho alı Masedoniya; lę mu arı-kwa k'eshita ęka ono. ⁶Uzo -dụ; mu l'unu anoduwaro mę mu -bya; ozoo mu a-nökpoonu udzumini ono; g'unu edukwanaa mu ije gę mu jeshia ęka bükpoo ęka mu eje. ⁷L'o -bürü nta-a, mu aghabu aghabu-a bę ọ tọ dükwa mu g'a sụ lę mu l'unu hümari. Mu arı lę mu -byaephō bę mu l'unu a-no nwodu mę ọ -bünuru lę Nnajiuphu kweru.

⁸Ole mu a-nođu lę Efesosu jasụ l'obo Pentikosutu. ⁹Lę Chileke gbuhaa-kwaru mu ụzo ǫkpobe egbuha gę mu jee ozi, e-ye ęka shi; teme ndu l'eme g'ephe kposhia mu iya eje dụ igwerigwe.

Timoti yęe Apolosu

¹⁰Teke Timoti byaru; unu letakwa ęnya mee ya g'o tüsaru ęhu. L'unu maru l'oojeru Nnajiuphu ozi gę mu eje-a. ¹¹Qo ya bę lę-a; g'o tọ dükwa onye a-nma iya phulaphula. Unu dukwaa ya ije; g'oogude ęhu-ütso lwa; lę mu elekwa ęnya lę yele ụnwunna anyi ndu ophuu l'a-tuko swịru lwa.

¹²Q -bürü kę Apolosu; mbükwapho onye k'ono, anyi l'iya tükokwa-rupho ejeru Nnajiuphu ozi ono; mu pfushikwaru iya ike sụ iya gę yee ụnwunna anyi ndu ophuu tuko swịru kpapfuta unu; ole ọ toko dudu iya g'o bya nta-a. Qo-bya mę ụzo düleru iya pho.

Opfu, Polu gude akpochi iya ishi

¹³Sụ-a; unu kwabejekwa ęnya; unu apfuru pfushia ike l'ekwekwe, unu kweru kę Kéreshi; unu mejekwa gę nwoke l'iphe, bükpoo iphe, unu eme ememe; unu eshihukwapho ike. ¹⁴Unu gudeje n-yemobu meje iphemiphe, unu eme ememe.

¹⁵Unwunna mu; ophu unu maru bę l'oo Sutifanasu yee ndibe iya bę bę ndu e vuchaa ụzo pfuta yeru Kéreshi l'alı Gurisu; teme ephe hofutawaa onwophe dobe; sụ l'ephe a-nođujeephō eyeru ndu-nṣo ęka. ¹⁶G'o bükwaru egube ndu ono bę unu e-meje iphe, ephe pfuru. Nokwapho g'unu e-meje k'iphe, bükpoo ndu ephe l'ephe gba mgba eje ozi bya esekwapho akanya ono.

¹⁷Ehu atso mu ụtso lę Sutifanasu yęe Fochiunetosu mę Akayikosu bę byaru nụ; kęle iphe, unu gege eme bę ephe mekötawaru. ¹⁸Ephe mewaru g'ęhu ka mu ebvuru ebvuru bya akakwapho unubędua. Oo egube ndu ono bę a-düjeru unu lę nsö.

¹⁹Ndu Chjochi Eshiya l'ekelekwapho unu-o. Akwila yęe Pirisila mę ndu Chjochi, l'edzukoje l'ulo phę gudekpoo obu phę ekele unu ekele; mbụ unubę ndu unu l'ephe tüğbaru lę Kéreshi bürü nanu. ²⁰Iphe, bükpoo ụnwunna anyi l'ekelekota unu ekele.

Unu ekelekwapho nwibe unu ekele nmata phę akpa, dù nsö.

Ekele, shi l'ęka Polu

²¹Ekele ọwa-a bükpokwaa mbędua, bụ Polu ede iya l'onwomu ekele unu.

²²G'onye ete eyeduru Nnajịuphu, bụ Jizosu Kéreshi obu; bükwaru onye a turu ọnụ. Marana ta!^f

²³Gé Nnajịuphu, bụ Jizosu kérashi meeru unu eze-iphe-oma.

²⁴Mu yekötaru unu obu g'unu ha opfu l'anyi l'unu tükoru tüğba lę Kéreshi, bụ Jizosu. Nokwa g'o dù.

^f **16:22** Iphe, Marana ta fütaru l'opfu ndu Aramu bụ: Jiko; bya Nnajịuphu!

Ekwo-ozi K'ębo, Połu Deru Nü Ndu

Korentu

1¹ Owa-a bụ ekwo-ozi, mube Połu ede; mube onye Chileke kuru mee
gę mu bürü onye-ishi-ozi Kéreshi Jizosu. Onye mu l'iya ede ekwo-a
bụ nwanna anyi Timoti. Ndu anyi ede iya anụ bụ Chjochi kę Chileke lę
Korentu mę iphe, bükpoo ndu-nsq, bu l'alị Akaya l'ophu.

2 Anyi sụ gę Chileke, bụ Nna anyi yęe Nnajıuphu, bụ Jizosu Kéreshi
meeru unu eze-iphe-ọma; mekwaapho g'unu buru l'ehu-guu.

Połu ekele Chileke

3 Unu g'anyi kele onye ono, bụ Chileke bya aburu Nna kę Nnajıuphu
anyi, bụ Jizosu Kéreshi. Qo ya bụ Nna ophu aphu obu-imemini nkiya
nyiberu anyibe; bya aburu Chileke, bụ iya bę ndumobu l'ophu shikota
l'eka. ⁴Q bụ iya bụ onye aduje anyi obu l'iphe, bükpoo iphe-ehuka, anyi
ejekpoo ejele; g'anyi adukwanu ike dúa ndu ozo obu m'ephe -nodu eje
iphe-ehuka g'o duhabe. Anyi egudekwany ndumobu ono adu ndu ozo.
⁵L'o kwa g'anyi yi l'iphe-ehuka, nyiberu anyibe, Kéreshi jeru bụ g'anyi
yihukwapho lę ndumobu, nyiberu anyibe ophu Kéreshi adu anyi. ⁶Su-a;
o -büru l'anyi eje iphe-ehuka; unu makwaru l'iphe-ehuka ono, anyi eje
bükwa g'ee-shi gę Chileke adua unu obu; teme o bükwapho g'ee-shi gę
Chileke adzqo unu. Teke Chileke adukwanu anyi obu; ono aburu iphe,
unu e-gude shihu obu ike teke unu a-nodu ata nshi eje egube iphe-ehu-
ka ono, anyi eje ono. ⁷Qobujeru anyi -nyata unu; anyi asu l'anyi maru-a
l'unu a-pfushia ike. Noo kęle anyi maru l'qo g'unu yi l'iphe-ehuka, anyi
eje-a bụ g'unu yihukwapho lę ndumobu ophu Kéreshi adu anyi.

⁸Unwunna anyi; iphe, anyi eme g'unu maru bükwa k'iphe-ehuka, anyi
jeru lę Eshiya. Ewere, meru anyi meghakwaru anyi eka k'ophu o du
g'onye e boru ivu, nyi-kworu iya olu. Q tsuta-beru anyi l'ehu k'ophu anyi
eshiedu rıkwadaa l'anyi e-mechaa dzukwaduru ndzü ozo. ⁹Mbụ-a; anyi

shi rịa l'e kpewaru anyi mpfugbu; ole ono tükoru bụru iphe, e-me g'anyi ta anodu arị l'anyi a-dụ ike dzọ onwanyi; mekwaapho g'anyi wotachia onwanyi ye Chileke l'eka, bụ iya bụ Chileke l'aduje ike mee g'onye nwụ-huru anwụhu shi l'ọnwu teta dzuru ndzụ. ¹⁰ O dzotaru anyi l'eo ọgu ono, gege eri anyi ishi ono. O bükwarupho g'oo-nođuje adzọ anyi bụ ono. O ya bùwaa eka enya anyi dụ l'eo ya a-dzota anyi. ¹¹ Unubedula kwapho; unu yekwarupho anyi eka; unu pfuje nṣuru anyi Chileke. O ya bụ; g'a-a-dụ igwe kele Chileke ekele ẹhu anyi; kele iya k'eze-iphe-ọma, o meru anyi; kele o nümaru olu ikpoto ndu epfu anụ iya nụ.

Polu agbanwe iphe, o tübérū

¹² Obu anyi meru g'o doo anyi enya rengurengu lẹ ndiphe ta aghachadu umere anyi aghacha; ọphu ntuphu-ire adudu iya; kelekele mè a -bya l'ehu anyi l'unu. Umere anyi pfuru nhamunha l'iphu Chileke. O bụru iphe ono be anyi aba aba iya. O to bükwa lẹ mmamiphe kẹ ndiphe be o shi; ọ kwa eze-iphe-ọma, Chileke l'eme. ¹³ L'iphe, anyi ederu unu bükwa iphe, unu a-dụ ike gütä maru iphe, o pfuru. Mu elekwa enya l'oo-mechaa dogbua unu enya ree; ¹⁴ mbụ iphe ono, doru unu enya eka lanu eka lanu nta-a ono. Unu maru lẹ mbokwu ono, Nnajuphu anyi, bụ Jizosu a-bya ono be unu a-huma iphe, a-zobe gude anyi aba l'abaa; anyibedua egudekwapho unu abakwapho.

¹⁵ O kwa l'o doru mu enya l'unu maru iphe ono; meru g'o gude mu shi sụ lẹ mu a-byaaadaa ndu-unu bya emee g'urwu gbaarụ unu k'ugbo ẹbo. ¹⁶ Mu eshiwaro elieli jeshia Masedoniya. Mu -shiępho Masedoniya lwaje mè mu abatakwanu ọzo byapfuta unu mè unu edua mu ije gẹ mu jeshia Jiudi-ya. ¹⁷? O dụ unu gẹ mu shi agha onwomu aghagha teke ono, mu shi tübē iya egube ono? ?Too unu riru lẹ mu epfije iphe nkemu gẹ ndiphe. Lọ kwa ndiphe asuje: Ee l'iphe, uche phę sru: Waawa. ¹⁸Tüswekwa! O kwa gẹ Chileke l'onwiya bụ onye gbaru g'e gude ire iya eka bụ g'iphe, anyi epfu gbaru g'e gude iya eka lẹ Ee anyi bụ Ee; Waawa anyi bụru Waawa. ¹⁹Lẹ Jizosu Kéreshi ono, bụ Nwa Chileke ono, Sayilasu pfuru unu opfu iya ono; Timoti pfuaru iya unu ono; mbedula l'ishi onwomu pfuaru iya unu ono ta abükwa egube onye asuje Ee l'iphe, uche iya sru Waawaa. O chikwaa iphe, ọ bụ bụ lẹ Kéreshi ono -súwaa Ee be ọ bụ Ee. ²⁰O ya bụ lẹ Chileke shi l'ehu Kéreshi ono emeębekota iphemiphe, yębe Chileke kweru ukwe iya. Noo g'o gude anyi nođu eshije iya l'eka sụ "Amenu"; g'ee-shi nno kwabę Chileke übvù. ²¹O Chileke meru g'onye l'unu shi l'eka Kéreshi pfuru pfushia ike; témé o bükwaru iya pho hotaru anyi. ²²O meru anyi iphe-ohubama, egoshi l'anyi bụ ndu nkiya bya eworu Unme-dụ-Nṣo nkiya ye l'obu anyi gude goshi iphe ono, o kweru anyi ukwe iya l'oo-mechaa meeru anyi ono.

²³O Chileke ono be bụ ekebe mu. Mbụ; g'o mekwaaw mu g'o dụ iya ree mè ọ -bụdu ire-lanu be mu epfu-a: Iphe, kparu iphe, mu haru abyaa

Korentu buekwapho ḡe mu ata abaduru unu mba shii. ²⁴ Anyi te emekwa g'anyi tubujeru unu iphe, unu e-kweta; eshinu unu pfu-shiru ike l'ekwe-kwe, unu kweru k̄ Kéreshi. Q chia iphe, anyi shiberu ite iya bu g'anyi tuko atuko mee g'ehu kabaa unu atso-shi uteso ike.

2 ¹Noo g'o gude mu gude obu mu g'o ha su le mu ta abyaeu ndu-unu; bya unu akpatsu aphu ozo. ²Le teke o bu le mu kpatsuharu unu aphu ozo; ?buhunu onye a-nodu emehunu g'ehu tsaje mu uteso? ?Buhukwapho ndu ono, mu kpatsuru aphu-a? ³Noo g'o gude mu dee iphe ono, mu deru ono; g'o to bu ome mu byaru; me ndu gege eme g'ehu tsao mu uteso agbe kpatsuahaa mu aphu. Liphe, doru mu enya bu l'unu -mewaa g'ehu tsao mu be ehu a-tsolahakwapho unubedua uteso. ⁴Teke mu ede ekwo ono be o shikwa atsu mu l'ehu k'ophu ehu eshidu bürü mu ehu; mbu-a; aphu jikwaru mu obu; mu nodu ehubu enyamini ede iya. Mu te edekwaru iya ge mu kpatsu unu aphu. Q chikwaa iphe, mu gude dee ya bu g'oburu iphe, e-me g'unu maru le mu yenükaru unu obu.

Aguru onye a hùrù ahùhù nvu

⁵O -büru l'o dürü g'unu ha onye mewaru onye ozo egube iphe, aphu ono; unu makwaru l'o to bükwa mu be o meru iya; o kwa unubedua g'unu ha be oome iphe, aphu obu. Ole mu tee jedu iya ro epfunuka. Qo 'epho iphe, mu epfu bu l'o ghuduru me o bükwaru unu g'unu ha be o meru iphe, aphu ono. ⁶Onye ono be mu epfukwa su l'ahùhù ono, unu ka l'otu hua ya ono dukwaa ree; g'a ta huekwa. ⁷Q chia iphe, unu e-me nta-a bu g'unu ghakobe guaru iya nvu dua ya obu; a -nonya o gude agu aphu; obu phefu iya. ⁸Qo ya bu l'iphe, mu arwo unu bu g'unu mee g'o maru l'unu yeru iya-a obu. ⁹Liphe, mu shi gude deeru unu ekwo pho bükwa ge mu hñeshikwa unu ama; maru ?unu emeje-a iphemiphe, mu suru g'unu mee. ¹⁰Iphe, bükpoo onye unu guru nvu l'iphe, bükpoo iphe, o mesweru be mbedua l'ishi onwomu guakwaru nvu. Iphemiphe, mu guru nemadzu nvu iya; mbu me o -nwekwaru iphe, mu guru nvu iya; be bükwa l'iswi ehu unu be mu no l'iphu Kéreshi gúa ya. ¹¹Qo ya bu g'eeshi egube ono gbowuta Nsetanu g'o to gbahaa anyi l'eregede eshinu anyi machaarü iphe, o tüberu ememe majia ya enya.

Teke Polu no le Tirowasu

¹²Su-a; le teke ono, mu jerwuru Tirowasu je asa ozi-oma k̄ Kéreshi ono be mu rwuru je ahuma le Kéreshi mewaru uzo dukpooru mu okpobe adudu ge mu bya ejeru iya ozi. ¹³Ole mu rwuru ophu ehu ebvukpodaaru mu ebvuru; kele mu rwuru; ophu mu ahumaduru nwanna anyi, bu Tayitösü l'eka ono. Töbudu iya bu; mu paru pha ha; o bürü mu eje Masedoniya.

Etso Kéreshi gbọ́ ogbo

¹⁴Mu asu Chileke l'o du ike; yebedu, shiwa l'iphe ono, Kéreshi meru ono; eduphe anyi; anyi nodu Kéreshi l'eka agbo ogboo; k'ophu bu

ékameka, anyi jeru eeshi l'ehu anyi maru onye yébe Chileke bụ; waa k'ophu ozi-oma ono a-vó ekameka pfurupfuru g'iphe, mkpo iya eshi kwéekweekwee. ¹⁵Liphu Chileke bę anyi dū gę mkpo ozi-oma ono, eshi kwéekweekwee l'ehu ndu a dzotaru; mę l'ehu ndu ala l'iswi ono. ¹⁶Ło dżuru ndu ophu mkpo ozi-oma ono atagbu l'epho; ḥ dżuru ndu ophu o meru g'ephe nōdu ndz̄u. Qo ya bụ; ?bụ onye s̄uru eje egube ozi, dū nno? ¹⁷Anyibedua ta arwutoshikwa ozi-oma ono arwutoshi gę ikpoto ndu ozo eme iya. Anyibedua, Chileke ziru-a egudejekwa obu iphóró epfu opfu ono l'iphu iya, bụ iya bụ iphe, gbaru ndu ejeru Kéreshi ozi.

3 ¹?O dū unu g'anyi watawaru aja onwanyi ajaja ozo tō? ?Bụ g'e dee ékwo l'anyi bụ ndu ire-lanu nü anyi g'anyi nü unu gę ndu ozo anuje unu? Tōo ?Bụ g'anyi s̄u g'unu nü anyi ékwo, legoshi l'anyi bụ ndu ire-lanu g'anyi paru gę ndu ozo apajeru? ²O kwa unubedua l'onwunu bụ ékwo, e deru nü anyi. ékwo k'ono bę e deru ye anyi l'okpoma g'onyemonye guje g'o doo ya ḥnya. ³O b̄waa g'unu goshije l'unu bụ ékwo ophu Kéreshi deru nü anyi g'anyi pajeru. ékwo obu ta abudu mini-ékwo bę e gude dee ya. Iphe, e gude dee ya bụ Unme, shi l'eka ke Chileke; mbukwa Chileke ophu dz̄u ndz̄u. Ophu eka e deru iya abudu lę mkpuma, dū g'okwekpu; eka e deru iya bụ l'obu nemadz̄u.

⁴Iphe, anyi gude epfu nno bụ lę Kéreshi mewaru anyi g'anyi gudeje ire Chileke eka. ⁵Iphe, mu epfu-a ta abukwa l'o nweru ike, dū anyi l'ehu, bụ ike, anyi e-gude epfu l'anyi s̄uru eme egube iphe ono. Ike, anyi nweru bukwa Chileke bę o shi l'eka; ⁶yébedua, bụ iya meru anyi s̄uru eme g'a maru l'anyi bụ ndu ejeru Ogbandzu ḥphúú ono ozi. Q tō bukwa eke-mu ophu e deru l'ekwo bę oonuje anyi nta-a. Q kwa Unme-dū-Ns̄o nkiya bę oonuje anyi. Lekemu ophu e deru l'ekwo egbukwa ebugbugu; obenu lę Unme Chileke l'anuje ndz̄u.

⁷S̄u-a; o b̄ru l'ekemu mgbu-ɔnwu ono e deru kaa ya akaka lę mkpuma, dū bachibachi ono bę gburu nwijinwii; k'ophu bụ lę ɔnwu Izurelu ta adudu ike lee Mósisu ḥnya l'iphu; mbu ogbu nwijinwii ophu e-mechaa phukashihu nü; ⁸buchia ozi Unme-dū-Ns̄o eje taa kabadaa adu akpabiri? ⁹Teke o bụ l'oz̄i, nmaru ikpe-ɔnwu ono dū-be akpabiri egube ono bę ozi k'apfubekoto ono a-kabakwanu adu akpabiri. ¹⁰Qo ya bụ; l'e -pfuje iya epfupfu; mu asu l'ogbu-nwijinwii ophu uzo mbu pho gude ta aduedu iphe, o bụ l'eka ogbu-nwijinwii kę nta-a no. Ogbu-nwijinwii kę nta-a ono bụ ogbu-nwijinwii, nyiberu anyibe. ¹¹Lę teke o bụ l'iphe ono, l'e-mechaa phukashihu nü ono dū-be akpabiri egube ono bę ophu a-dūwaro adudu a-kabakwanu adu akpabiri.

¹²Qo ya bụ l'e -shinu ḥnya anyi dū l'egube iphe ono bę anyi apfushi-je ike asa kpaa kpaa. ¹³Anyi te emedu gę Mósisu, jeru je achita ékwa phuchia iphu gę ndu Izurelu ta ahuma iya iphu g'ogbu-nwijinwii ono chi-huada. ¹⁴Ebe o bukwa l'ephe ta ahumaduru iya; Chileke kwechikwaru

phê pho enya; kèle oobujeru ephe -nodu agukpoo ekwo ogbandzu k'akahü ono; mbukwa jasü ntanü-a; oodu g'e gude egube ekwa ono phuchikwaa phê pho iphu g'ephe ta amaru iphe, ephe agü. Oo 'epho atugba onwonye le Kéreshi kpurumu l'a-phufu ekwa ono. ¹⁵Mbu-a; oobujeru teke ephe agü ekwo ekemu Mósisu ono; mbukwa byasü nta-a; egube ekwa onoya aphuchie phê pho egomunggo. ¹⁶Ole o kwaag'ekwo-opfu Chileke pfuru ke Mósisu bu g'oo-dü ndu Izurelu; l'ekwo-opfu Chileke pfukwaru kë Mósisu su: "Oobujeru teke o ghawarü Nnajuphu iphu; ekwa ono aphufu." ¹⁷Oo Nnajuphu ono bu Unme-dü-Nsö ono. O bürü l'eka Unme-du-Nsö ono be ato l'egbu shi. ¹⁸Anyibe ndu ono g'anyi ha bu ndu adüdu iphe, phuchiru anyi iphu; anyi nodu ele ogbu-nwiiñwii kë Chileke ono enya g'onye ele enya l'onyo; o gbanwee anyi; anyi dü g'o dü; mbü shi l'ogbu nwiiñwii kabab egbu nwiiñwii. Onye o shi l'eka bürü Nnajuphu ono, bu Unme-dü-Nsö.

Ęku, no l'ite-urwa

4 ¹Oo ya bu; l'eshinu Chileke phuru anyi obu-imemini bya eworu ozi ono ye anyi l'eka be ike ta abyakwa abvü anyi l'ozı ono. ²Iphe, anyi jiñkaru bu iphemiphe, bu iphe-iphare; mbü iphe, eeme le mpya. Anyi te emedu iphe eregede; ophu anyi agwadu opfu Chileke ngwaragwa. Iphe, anyi emejechia bu l'anyi epfije okpobe-opfu ono tuya ya jala. Anyi anoduje l'iphu Chileke eme egube ono g'onyeemonye egude nno shi l'obu iya maru ndu anyi bu. ³Lé teke o bu l'ozı-oma ono, anyi ezi ono bu iphe, e gude iphe kwechia ekwechi; o kwa l'enya ndu ala l'iswi be e kwechiru iya iphe obu. ⁴Lé Obutuswe, bu iya bu ishi kë ndu mgboko-a be woakwaru eka pyichia ndu bu ekwegekwe l'egomunggo g'o mee k'ophu ephe taa hümadu iphoró, shi l'ozı-oma ono, echiru phê swacha swacha ono. Iphoró ono egoshi ogbu-nwiiñwii kë Kéreshi. O bürü le Kéreshi ono be a hümaru Chileke l'onwiya. ⁵Oo ya bu; l'qo to búkwa onwanyi be anyi anoduje epfu g'a maru. O kwa Kéreshi Jizosu, bu Nnajuphu anyi ono. Anyibedua l'ishi onwanyi büekwapho ndu ejeru unu ozi l'iswi éhu Jizosu. ⁶O kwa Chileke ono, suru g'iphóró shi l'ochii nwua phoo ono búhukwapho Chileke, meru g'iphóró iya nwukwaapho phoo l'ime obu anyi. Oo ya bu g'e ndiphe, amaru odu-biribiri kë Chileke; mbü odu-biribiri, shi l'iphu Kéreshi egbu nwiiñwii.

⁷Sü-a; anyi düekwapho g'ite, e gude ırwa kpua, Chileke woru iphe ono, ereshi ire ike ono, bu iya bu iphoró iya ono woru dée. Iphe, o gude dée ya nno bu g'a hüma l'ike iya ono, nyiberu anyibe ono te eshidu anyi l'eka; l'qo yebbedua be o shi l'eka. ⁸Aanoduje akpa anyi éhu tekenteke l'ekameka; ole o to búkwanu laakpapyaje anyi ishi. A -nonyaa iphe, aharu atsu anyi l'ehu k'ophu anyi taa majeeduru iphe, anyi e-me; ole okpoma eshihuejeela anyi ike. ⁹Eemeje anyi ewere; ole Chileke te ebuha-jékwanu anyi ęka. E chitsuje anyi; ole e te echigbijekwanu anyi echigbu.

¹⁰ Mbóku-mbóku bę anyi ejeje iphe-éhuka ono, Kéreshi jeru teke ono, qobya anwuhu ono. Qo ya bükwapho g'aa-húma ndzú, shi l'eka Jizosu l'éhu anyi. ¹¹ Q to dükwa tekenteke anyibe ndu ophu dzú ndzú ta atso-ge-jeduru atso-geru l'önü önü; l'opfu éhu Jizosu; g'aa-húma ndzú, shi l'eka Jizosu, dü anyi l'éhu owa-a, a-nwúhu anwúhu-a. ¹² Qo ya bü l'önü swiru anyi; ndzú swikwanuru unu.

¹³ Şu-a; l'ékwo-opfu Chileke bę e dekwaru sụ: "Mu kweru kę Chileke. Q bürü iphe ono meru g'o gude mu nödu epfu opfu iya." Q bürü l'anyi kweru kę Chileke egube ono meru g'o gude anyi nödu epfukwapho opfu iya.

¹⁴ Ishi iya bü l'anyi maru lę Chileke ono, meru gę Nnajuphu, bü Jizosu shi l'önü tetä dzürü ndzú ono l'e-mekwapho g'anyi shi l'önü tetä dzürü ndzú opfu l'anyi lę Jizosu tüğbaru bürü nanu; l'ögbe teke ono tuko anyi l'unu duta bya edobe l'iphu iya. ¹⁵ Iphemiphe ono bükota l'opfu éhu unu. Qo ya bü g'eze-iphe-oma kę Chileke akabaa erwu ndu dü igwerigwe eka. Eze-iphe-oma ono emee g'a dü igwe kabaa ekele Chileke ekele; shikwapho nno kwabé iya übvù.

¹⁶ Qo ya bü l'ike ta abyakpoda abvü anyi lozi ono. A makwaru-a l'éhu anyi libahuaru alibahu tème ə nödu abyawaa anwúhu; obenu lę ndzú ono, Chileke nüru anyi ono bę qonoduje eme mbóku-mbóku g'o dü əphúú əphúú. ¹⁷ Tème iphe-éhuka, anyi eje-a, dü nwanphe-a; tème ophu ə dü-du g'oo-no-beru-a; l'e-mechakwaa setarü anyi übvù, a-dü shi; mbü übvù ophu nyiberu anyibe k'ophu aamadü g'aatü onu iya; tème ophu ə bvüdu abvübüvü. ¹⁸ Iphe, anyi chiru upfu ye ta abükwa l'iphe, eele l'enya; ə chikwa l'iphe, enya ta ahümaduru. L'iphe, enya l'ele ta adükwa eka qonobejeru; obenu l'ophu a ta ahümadu l'enya l'a-no ojejoje.

Unuphu, anyi e-buru l'imigwe

5 ¹ Anyi maru lę teke a phokataru nwa mkpu owa-a, anyi bu l'eliphe-a; bę anyi nweru-a unuphu ozo, Chileke kwaru anyi. Ulo k'ono ta abüdu eka bę e gude kpüa ya. Qo bü ulo ophu anyi a-no ojejoje l'imigwe. ² Şu-a; anyi a-nojeekwapho atsü pfüu lę mgboko-a jasü g'anyi a-no-be-ru. Iphe, egü iya agü anyi bükwa teke Chileke e-me anyi ewota ogwéhu əphúú ono, Chileke e-shi l'imigwe nü anyi ono yee g'uwe. ³ Qo ya bü; anyi -yewaa ogwéhu əphúú ono g'uwe; anyi taa duedu g'anyi gba éhu oto. ⁴ Lę teke anyi nokwadu l'ime ogwéhu owa-a, anyi nweru nta-a bę anyi atskwa pfüu g'anyi vu ivu-erwa; ophu ə dükwanu anyi g'a sụ l'anyi tögboru ogwéhu owa-a, anyi nweru nta-a. Iphe, egü iya gbé agü anyi bü g'a gbé yepyabefua anyi ogwéhu əphúú ono l'eli iya. Qo ya bü g'ogwéhu ono eshi egube ono lwee owa-a, e-mechaa nwúhu anwúhu-a. ⁵ Q kwa Chileke l'onwiya bü onye eme ire l'éhu anyi g'eeshi g'éhu anyi eyee ogwéhu əphúú ono g'uwe; kélé ə nüru anyi Unme-dü-Nsö gude goshi anyi iphe ono, o kweru ukwe l'oo-me ono.

⁶O iphe ono meru g'o gude obu nōdu eshihuje anyi ike tekenteke kpōo. Iphe, anyi maru bū lē teke anyi nō ndzū eme ēhu anyi ēhu anyi bē anyi ta anōdu Nnajiuphu l'ēka. ⁷Iphe, anyi gude buru bükwa l'anyi kwe-tarū l'ēbe abū l'anyi hūmaru l'enya. ⁸Obenu lē mbēdua epfu sū l'obu te etedu anyi ophe; tēme o nōdu ehe anyi ihee aparu ogwehu ɔwa-a haa; je g'anyi lē Nnajiuphu buwarūro eburu. ⁹Qo ya bū l'iphe, anyi ese akanya iya bū g'anyi meje iphe, dū iya ree; mē anyi nō l'ibe iya; mē anyi nō lē mgboko-a. ¹⁰Lē g'anyi hakotakpoo; byafutajekwa bya apfūru l'iphu Kéreshi mē o -byaephō ekpe ikpe. Qo ya bū; g'onyenonu a-nata iphe, rwuberu iya nū; m'ō bū k'ōma-o; m'ō bū ejo iya-o; onyenonu anata ugwo iphe, o meru teke o nō ndzū lē mgboko-a.

Eshi l'ēka Kéreshi eshita Chileke ɔnyà

¹¹Q kwa l'oo l'anyi anōduje atsū Nnajiuphu ebvu opfu l'anyi maru l'oo ya e-kpe ikpe ono meru g'o gude anyi nōdu anōduje eme g'anyi pfuta ndiphe yeru iya. Obenu l'oo Chileke makotaru g'anyi gbaru; tēme o dū-kwa mu phō g'unubēdua l'onwunu makwaruphō anyi l'obu unu. ¹²Anyi te etukwa onwanyi epha l'iphu unu ozo; o chia iphe, anyi eme bū g'anyi goshi unu iphe, unu a-zōbe ɔkpa gude anyi eku onwunu; o ya bū g'unu a-majeru onu, unu e-yeru ndu ono, egudeje g'ephe gbaru l'eli ēhu aba abaa; hakwaa g'ephe gbaru l'ime obu phē ono. ¹³Q -bükpooru nū l'oo egomunggo swehuru anyi bē iphe, anyi epfu bükwa Chileke bē anyi epfu-doru iya. Teke o bū l'egomunggo anyi dūa nhamunha bükwa-a l'opfu ēhu unu bē o bū. ¹⁴L'iphe, bū iya emeje anyi eme g'anyi eme-a bükwa eye obu ophu Kéreshi yeru anyi. Kēle iphe, kwatakpooru doo anyi enya ɔkpobe edodo bū l'oo onye lanū nwūhuru l'iswi ēhu oha. Qo ya bū l'oo oha nwūhuru. ¹⁵Q nwūhu-chiru oha l'ophu. Qo ya bū gē ndu nō ndzū ta adzūheru ndzū ono dzū-doru iya onwophē. O chia g'ephe dzūru ndzū dzū-doru iya onye onoya, nwūhu-chiru phē ɔnwu; e mechaa o shi l'ɔnwu teta dzūru ndzū ono.

¹⁶Sū-a; eshi nta-a bē o tō duekwa onye anyi elekwadu enya, ndiphe ele amadū; tēme anyi amaru g'onye ɔbu gbaru. Anyi -shi elejekpōonu Kéreshi enya, ndiphe eleje amadū maru g'o gbaru; nta-a bē anyi te elehekwa iya egube ono. ¹⁷Qo ya bū l'onyemonye, nō l'ime Kéreshi būwaa onye e meru k'ophūú. Akahū iphe bvūakwaru; iphemiphe būwari iphe òphūú! ¹⁸Iphemiphe-a bükota Chileke bē o shi l'ēka. Chileke shikwanū Kéreshi l'ēka mee g'anyi l'iya doshia; bya eworu ozi k'edoshi opfu ono ye anyi l'ēka. ¹⁹Qo ya bū lē Chileke shi Kéreshi l'ēka edoshi opfu dūru yee ndiphe mgburugburu; ophu ɔogukoeduru phē iphe-eji, ephe anōduje eme iya. Tēme o yekwaaphō anyi ozi k'edoshi opfu ono l'ēka.

²⁰Qo ya bū l'anyi bū ndu nō-chiru Kéreshi. Chileke gbē anyi l'ēka arwō ndiphe arwōrwo. Anyi nō-chiru Kéreshi arwō unu sū: unu kwe g'e doshia

opfu, duru unu lę Chileke. ²¹Kęle Chileke meru iya o vuta iphe-eji anyi l'ophu l'ębe abụ l'o mejeru iphe-eji; k'ophu anyi e-shi iya l'ęka tuko bya aburu ndu pfuberekoto gę Chileke.

6 ¹O ya bụ l'anyịbe ndu anyi lę Chileke gba mgba eje ozi-a; l'arwo-kwa unu arwɔrwo sụ g'unu ta anatakwa eze-iphe-oma kę Chileke-a mee ya g'o bürü ola-liswi. ²Lọ sükwaru:

“Teke ọ gbaru l'angabę nchi
bę mu ngabęru ngu
nchi.

O rwua l'eswe ndzota;
mu dzqo ngu.”^a

Gę mu kakwaru unu; ọ kwa nta bụ eswe eze-iphe-oma kę Chileke. O kwa ntanụ bụ eswe ndzota.

Iphe-ehuka, Polu eje

³O tọ dükwa onye ọ dụ anyi g'a sụ l'o pfutoshiru ozi, anyi eje. O bürü iphe ono meru g'o gude anyi nodu eme g'o tọ dụ onye umere anyi a-gbę bürü ụpfu dụ iya l'okpa. ⁴O chia iphe, anyi emejechia bụ l'anyi egudeje iphemiphe, byapfutaru anyi egoshi l'anyi ejeru Chileke ozi. Anyi ataję nshi mę iphe-ehuka -byapfuta anyi; ozoo mę oke mkpa -byaru anyi; ozoo mę a -nodu akpa anyi ehu. ⁵Eechi anyi iphe; bya atụ anyi mkporo; bya eyeru anyi mkpaka. Anyi ejegbu onwanyi l'ozı; ebe anyi edobejedu ishi l'oshi; anyi nodu akwa egwu. ⁶Ntucha ta adükwa lę ndzụ anyi; iphe nodu edoje anyi ẹnya; anyi nodu atajeru iphe nshi; nweru obu ọma; nodu l'ekpa Unme-dụ-Nso; nweru n-yemobu ọphu abụdu l'eli-önü; ⁷epfu ire-lanụ; nodu l'ike kę Chileke chiru ngwogu k'apfubekoto l'ekutara mę l'ekicha; ⁸mę a -nodu akwabę anyi übvü; ozoo l'akwa anyi eswe; mę a -nodu epfu l'anyi eme eji; ozoo l'epfu l'anyi eme ree; eeme anyi g'anyi bụ ndu erekede; obenu l'anyi bụ ndu ire-lanụ; ⁹eeme anyi gę ndu amadụ amama; obenu l'a makwanụru anyi rengurengu; gę ndu anwụhu anwụhu; ole anyi dzükwanu ndzụ; gę ndu echı ęchachi; ole e te echibukwanu anyi echigbu; ¹⁰gę ndu agụ aphụ; ole anyi anodujeele-a ete ęswa tekenteke; gę ndu ulkpa; ole anyi meru ikpoto ndu nemadzụ ęphe nweru iphe; gę ndu adudu iphe, ęphe nweru; ole anyi tükorus iphemiphe, nweru.

¹¹Sụ-a; unubę ndu Korentu; anyi togboakwaru unu iphemiphe ęba; anyi bya eghebewarу unu okpoma anyi onu. ¹²Anyi te ewofukwaru unu obu; ọ chikwa unubędua wofuru anyi obu. ¹³Sụ-a; unu gheberu anyi obu unu onu g'anyi gheberu unu obu k'anyi-a. Nta bę mu epfuakwaru unu opfu, nna epfujeru ụnwu iya.

Ezechuru iphe, adudu Chileke ree

¹⁴Unu lę ndu ekwedu kę Chileke ta atüğbakwa bürü nanu. Kęle-a; ?bụ gunu bę apfubekoto yélé eme ęjo-ememe gude bürü nanu? ?Denu

^a 6:2 Gunaaz Azá 49:8.

g'iphóró yele ochii e-shi dogba ęhu? ¹⁵Kéreshi yee Obutuswe ta ayíkwa chia idzù agbaru mgba mee iphe lanu. Qo ya bu; ?buhunu gunu be onye kweru k Chileke yee onye ekwedu k Chileke gba mgba? ¹⁶Su-a; ?de-nu g'eeshi wota eze-ul Chileke yee ulo-nshi dogbabę? Q kwa anyi bu eze-ul Chileke; mbu Chileke ɔphu no ndzu. Le Chileke pfukwaru iya l'onwiya su:

“Mu e-buru eburu l'ime
phę tsojeru phę eje
ekameka, ephe eje.
Mu aburu Chileke,
doberu phę nu;
ephe aburu ndibe mu.”^b

¹⁷Noo g'o gude Chileke pfukwaapho su:

“Unu hofta onwunu l'echilabö
phę bya anodu iche.
Unu te eyejekwa eka l'iphe,
aaso nso ge mu
anatakwanu unu.”^c

¹⁸Qo ya bu ge mu aburu nna
unu;
unu aburu ụnwu mu
unwoke me ụnwu mu
ụnwanyi.”^d

Nokwa iphe, Nnajuphu, bu Okalibe-Kakota-Ike eepfu.

7 ¹Su-a; ndu mu; eshinu Chileke kweru anyi ukwe-iphe du egube-a; g'anyi safukotanu onwanyi iphe, bükpoo iphe, emerwu ogwehu bya emerwu obu nemadzü. G'anyi tsuje Chileke ebvu; g'anyi kukebeje ęhu bürü ndu dobekotaru onwanyi iche k'ophu anyi a-bükotaru k Chileke okpobe aburu; meje iphe, o suru g'anyi meje.

Ęhu-ütso Polu

²Unu menaa g'anyi maru l'anyi dükqwadua unu l'obu. Q to dükwa g'unu ha onye anyi mesweru; ɔphu o dükwa onye anyi dephuru; ɔphu o du-kwapho onye anyi gudeje ugho mee iphe, apfuduru-oto. ³Iphe, mu epfua ta abükwa le mu agbarwushi unu agbarwushi eshinu mu pfuhawaru su l'unu dükwa anyi l'obu shii. Anyi l'unu bu nanu; me anyi dzu ndzü-o; me anyi nwuhuru anwuhu-o. ⁴Mu anoduje asa kpaa kpaa l'opfu ęhu unu; mu nođu egudeje unu aba l'abaa. Anyi no le mkpamęhу; ole unu adujekwanu mu obu; teme ęhu nođu atsoje mu ntumatu me mu -nyata unu.

^b 6:16 Gunaa Uke 26:12; Jier 32:38; Ezek 37:27. ^c 6:17 Gunaa Azá 52:11; Ezek 20:34,41.

^d 6:18 Gunaa 2Sám 7:14; 2Sám 7:8.

⁵L'anyi batakwaru Masedoniya; ophu ęhu ebvubađuru anyi ebvuru. A nođu emeephō anyi mkpawere l'ékameka. Opfu dū l'etezi; ndzū-agūgu dū l'ime-ulo.

⁶Obenu lē Chileke, bu onye aduje onye aphū tsoru obu bē gudewaa abyabya, Tayitosu byaru gude dūa anyi obu. ⁷Ophu o būdua abyabya, o byaru kpuru-mu; edo, o dokpođdaru anyi g'unu gude dūa ya obu yichakwapho l'iphe, dūru anyibedua obu. O pfuru anyi sū l'qogushi unu egū ike ge mu l'unu hūma; l'unu agū aphū ɔkpobe agūgu k'iphe, unu meru; teme l'unu agbajeru mu ɔdzori shii. Onoya bē mekpođoru mu ęhu kabakpoo mu atsō үtso nta-a.

⁸Lo betakpođonu ękwo-ozi-a, mu deru-a nođu eme g'aphū ji unu obu; mu ta atakwa onwomu ęta lē mu deru iya. Teke mu gege ata onwomu ęta bükwa teke mu hūmaru lē mu gude iya mee g'aphū ji unu obu; obetaru o buerupho kē nwa teke ono. ⁹Obenu lē nta-a bē ęhu atsowaa mu үtso. Ehu-үtso mu ta abükwa l'qo lē mu meru aphū ji unu obu. Ehu-үtso mu bükwa l'aphū ono meru izimanu iphe-eji unu lwa unu azu. Aphū k'ono bükwa aphū ophu meru g'unu mee iphe, dū Chileke ree. Qo ya bu l'qo tō dudu iphe, anyi mekataru unu. ¹⁰Kele nggumaphu ophu dū Chileke ree emeje g'izimanu lwa nemadzū azu g'adzoo ya; ophu atadu onwonye ęta iya k'ono. O bekwanu lē nggumaphu k'ünwu-eliphe l'egbu ebugbugu. ¹¹Unu hūmaanaro iphe aphū ono, dū Chileke ree ono meru. Unu hūmaanaro g'unu yeberu ęhu l'eme g'a maru l'unu pfuberekoto l'iphu Chileke. Unu hūmanu g'iphe, meru nū nwü-beru unu őku l'ęhu. Sū-a; unu hūmanu g'unu atsübe ebvu iphe e-menu. Unu hūmaru g'qogube unu egū g'unu hūma mu; unu hūmaru g'oolwube unu l'obu g'unu gbaaru mu ɔdzori. Unu hūmaru g'o dū-be unu g'unu hùa onye ono, mesweru nū ono ahùhù. Lime iphemiphe ono bē unu goshiru l'qo tō dudu ęka o deru unu.

¹²Qo ya bu l'ededē, mu deru ękwo-ozi ono ta akwatakwā būru k'iswi ęhu onye ophu mesweru nū; ozoo k'iswi onye ophu o mesweru. Iphe, mu gude dee ya bükwa g'o mee g'unu maru g'unu agbaberu anyi ɔdzori l'iphu Chileke. ¹³Noo ya bu l'qodu nū pho anyi obu.

A -gufukpođoro adu obu ophu unu dūru anyi; ęhu kabakpođoro anyi lē Tayitosu үtso l'unu tükoru g'unu ha mee ya ęhu bvuru iya ebvuru. ¹⁴Lē mu tükwaru Tayitosu őnu unu; gude unu aba l'abaa; e mecha; o buerupho ge mu pfuru bu g'o dū; ophu unu emeduru mu iphe-iphēre. Qo tō dudu teke anyi ete epfujeduru unu iphe, bu ɔkpobe-opfu. Nokwapho g'iphe, anyi pfuru Tayitosu k'ęhu unu tükoru būru eviya. ¹⁵O būru iya meru g'o gude o nođu akajebaa unu eyeshi obu ike mē q'-nyata l'unu g'unu ha atükkoje eme iphe, mu suru g'unu mee; waa mē q'-nyata g'unu gude ndzū-agūgu gude ayo őshi k'anonyakwaa unu mee iphe, adudu iya ree; unu gude egube ono meshiaru iya l'ibe unu. ¹⁶Nta-a bē ęhu atsökpođoo mu atsōshi mu iya ike lē mu gude ire unu ęka ɔkpobe egude l'iphemiphe.

Gé ndu kē Kéreshi a-nuje iphe

8 ¹Iphe, anyi eme g'unu maru; үnwunna mu; bu k'eze-iphe-oma, Chileke meshiru lē Chiöchi, nogbaa lē Masedoniya. ²Kele mkpameħu,

a kparụ phē huru phē ama hushia phē iya ike. Ole ehu tsoleru phē-a tsoshia phē iya ike teke ono; k'ophu ẹphe saru ẹka sagharu iya ẹka l'anụ Chileke iphe; l'ebé abu l'ephe nweru iphe ilile. ³Gẹ mu e-pfubeeru iya pho bụ l'ephe nṣuru g'ekwa ha phē; bya anukwapho nughata egube ono. Ephe tukpooru obu phē onyo ⁴rwoo anyi rwoshia anyi ike sụ g'anyi kwerọ g'ephe lē ndu kę Kéreshi ozo gbaru mgbá nuje iphe, g'e gude gbaaru ndu-nso mkpu. ⁵Ephe meberu iphe ono g'anyi ari-vujeduru l'egomunggo. Ephe vukpoadaru ụzo gbeshi bya eworu onwophe ye Nnajjuphu l'ekwa; teme ephe gbeshi bya eworu onwophe yehukwapho anyi l'ekwa, bụ iya bụ g'o dū Chileke ree. ⁶Noo g'o shitaru anyi rwoo Tayitōsu; yebedu, bụ iya gbu-beru ishi eje ozi ono; sụ iya g'o mekpoekwapho iphe, oome; g'o yekwaru unu ẹka g'unu jefufu ozi ono, unu eje ono l'ishi; mbu ozi ono, unu eje k'eze-iphe-oma ono. ⁷Iphemiphe, unu nweru bę unu nwekwarụ nwegharu iya ẹka; mbu l'unu kwetarụ kwegharu iya ẹka; pfua opfu Chileke pfugharu iya ẹka; maru kę Chileke magharu iya ẹka; bya ekukebe ehu eye ẹka; bya eyekwaapho anyi obu yeshia ya ike. Oo ya bụ g'unu nukwapho iphe nugharu iya ẹka g'e gude jee ozi k'eme iphe-oma ono.

⁸Iphe, mu epfua ta abükwa l'oo anmakobe; mu nödu anmakobe iya unu. Oo iphe, mu eme bụ gẹ mu goshi unu g'ogoo-be ndu ozo ęgu eye ẹka; shi egube ono mee unu g'unu goshi l'eye obu ọphu unu yeru bụa ọkpobe eye obu. ⁹Kele unubedua mahukwarupho eze-iphe-oma, shi l'ekwa Nnajjuphu anyi, bụ Jizosu Kéreshi; l'a makwaru-a lę Kéreshi nweru iphe shii; obenu l'o woləru-a onwiya mee onye ükpa l'iswi ehu unu. O buru iphe, o meru bụ g'oo-shi l'aburu onye ükpa ono mee g'unu nweru iphe shii.

¹⁰Onu, mu e-ye l'opfu ono bụ lę-a; ọ karu unu ree l'unu gbę nta-a mefufu iphe ono, unu wataru akaphuru ono l'ishi; kele ọ tọ będua l'oo unubedua vu ụzo chia idzù iya; ọ kwapho unubedua vu ụzo wata iya ememe. ¹¹Ngwa; unu kukebenu ehu mee ya gbiriri jasụ unu emeębe iya. Ọ kwapho g'ọ phürü unu aphiphü l'ehu teke unu wataru iya ememe bụ g'emefufu iya a-nödu aphü unu l'ehu. G'iphe, unu gude eme iya buékwarupho g'ekwa beru unu. ¹²Lę teke ọ bụ l'ogoo ngu agugu anụ Chileke iphe; bę Chileke a-natakwa iphe, i nṣuru iya ọkpobe anata. Chileke atuje iphe, onyemonye nṣuru iya lę g'onye ono nweberu. Ọ tọ tükwa iya lę g'onye ono enwedu.

¹³Ọ tọ buékwa iphe, mu epfua nta-a bụ l'oo gẹ mu pata ivu ndu ozo bo-fua unu g'unu vuru; ẹphebedua agbaru ẹka. ¹⁴Obenu l'eshinu unu ka ndu eeje eyeru ẹka ọbu enweru iphe shii kę nwa nta; bę iphe, dū ree bụ g'unu gbataru phē lę mkpa, dürü phē nṣ. Teke mkpa dukwanuru unubedua; ẹphebedua nweru shii ẹphe a-gbataru unu. Oo ya bụ l'unu ibekęboebo bę eyeru onwunu ẹka enya nhamunha. ¹⁵Ọ n'iya bụ iphe, e deru l'ekwo-opfu Chileke sụ:

“Onye kpotaru shii te
ekpoghaduru iya eka.
Ophu onye kpotaru nwanshii
ekpopeteduru.”^e

Tayitosu yele ndu ẹphe l'iya swị

¹⁶ Anyi ekele Chileke ekele shii kẹ l'o kwapho g'ophu anyi l'obu eyeru unu eka bụ g'ophuhukwapho Tayitosu. ¹⁷O tọ bjudua l'o nataru arwo-rwo, anyi rworu iya kpurumu; obenu l'ophu iya l'ehu eye eka shii k'ophu o türü obu iya onyo sụ lę ya a-byapfutashia unu. ¹⁸ Anyi yekwarupho nwanna anyi nwoke ge yee l'iya swiru. Nwanna anyi ono bụ onye a kwa-takpoo akwabę ọkpobe ùbvù l'iphe, bükpoo Chjochi lę Chjochi. O bụru g'o gude ezi ozi-oma ono. ¹⁹Teme a -gufukwaro onoya; o kwa Chjochi ge Chjochi ha hotaru iya woru iya ye sụ g'o tsoje anyi je ozi ono, anyi gude agbatarụ ụnwunna anyi ono. Anyi gude ozi ono ekutse Nnajiuphu teme anyi gude iya egoshi l'o dụ anyi g'anyi yeje eka.

²⁰ Anyi tókwaru nwéhu dee ẹnya lę mini eme k'ophu o tọo dudu onye a-ta anyi ụta g'anyi gude eme k'iphe-oma ono, nyíberu anyíbe ono, e yeru anyi l'eka ono. ²¹L'iphe, anyi tüberu ememe bükwa g'anyi meje iphe, dụ ùbvù l'enya; o tọ bükwaa ophu dụ ùbvù l'enya Nnajiuphu bę anyi e-meje nkinyi iya; obenu g'o bükwarupho iphe, dụ ùbvù l'enya ndiphe.

²² Teme anyi yekwapho nwanna anyi ozo su g'ephe swiru bya. Nwanna anyi k'ono bę anyi ahujekwa ama tekenteke maru l'iphe, agu iya nü bue-pho ge ya e-me eye eka. Nta-a bę o kabakpoo ya aphu l'ehu ge ya yeru unu eka; kélé o gude ire unu eka kę b'ama g'e-me iya. ²³A bya lę Tayitosu; mu sụ l'o ya bụ mu onye ẹbo; onye mu l'iya tükorus eje ozi-oma gude eyeru unu eka-a. Ụnwunna anyi ophuu, ẹphe l'iya swị-a bükwanu ndu ophu nö-chiru ẹnya Chjochi lę Chjochi teme ẹphe bụru ndu ekutse Kéreshi. ²⁴Unu goshikwa ẹphebedua waa Chjochi l'ophu l'unu yeru anyi obu ọkpobe eyeye; teme l'aba, mu egudeje unu aba bụ-a l'o rwuberu iya.

Eme iphe-oma

9 ¹Mu te ejeeduro unu ederu ékwo k'iche k'iphe, unu a-nü ndu-nṣo, nö lę Jierúsalemu. ²L'o doru mu ẹnya l'oogua unu egwu eye eka; mu gudewaa unu aba l'abaa l'iphu ndu Masedoniya. L'unube ụnwunna anyi, nö lę Akaya kwakóbeakwaruro k'eye eka e -shi k'akaphu. Laphuphu, ophu unu l'ehu k'eye eka ono kpatsuwaru ndu dụ igwerigwe. ³Iphe, kparu iphe, mu suru g'ụnwunna-a bya bụ g'aba ono, anyi gude unu aba ono ta abụ iphe-mmanụ. O bụ-chia g'o dụ ge mu pfuru sụ l'unu kwakobewaru eye eka. ⁴Odumeka; o -bürü lę mu lę ndu Masedoniya haru swiru bya; anyi bya ahuma l'o tọ dudu

g'unu kwakōberu; o kwa iya bù l'iphere aburu k'anyi; kele mu suwaru l'unu kwakōbewaru ree; o bùruro unu bẹ iphere k'unu a-kabaa shii. ⁵Noo g'o gude mu sụ l'o dụ ree g'ünwunna-a vuru mu ụzo byaadaa ibe unu bya evuru ụzo kwakōbe iphe ono, unu kweru ukwe anụnu ono. Oo ya bù g'aamaru l'unu gude obu unu g'ọ ha anụ iya; l'a ta atüpfbuduru iya unu atüpfbube.

Eme omeluko

⁶Iphe, unu a-nyatajẹephō bù l'onye emebeduru iphe, ha shii l'alị ta akpatajekwa iphe, ha shii. Onye mebekwanụru iphe, ha shii l'alị bẹ akpatajẹ iphe, ha shii. ⁷G'onyenonu nüephō g'obu iya sụru g'ọ nụ. G'ọ to dükwa onye a-nụ ọphu ọogbe bùru; o -nucha ya l'o taahaa onwiya ụta; ọphu o dükwa onye anodu anụ iya g'ọ bù ụtu, o tufutaje; kele o kwa onye gude ẹhu-utso anụ bẹ Chileke y eru obu. ⁸Ozo bùru lẹ Chileke sükwaru emeru unu eze-iphe-ọma mee k'etsutsu iya; k'ophu unu e-nwekötajeru iphemiphe, bù iphe, mkpa iya dàru unu; unu abyakwapho enweru iphe nwegharu iya eka k'ophu unu e-gude iya eme iphe, bù iphe-ọma. ⁹Oo ya bù iphe, e deru l'ékwo-opfu Chileke sụ:

“Qosaje obu iya asasa nụ ndu
ükpa iphe;
apfubekoto nkiya ananje
jasụ l'ojejoje.”^f

¹⁰Oo Chileke, bù iya anuje onye akọ opfu iphe, oomebeje l'opfu iya; bya anuje iya nri sụ g'o ria-a; bẹ bùkwapho onye a-nụ unu akpuru-iphe, mkpa iya dàru unu; unu akọ. O bùru iya bù onye e-me g'iphe, unu meberu l'alị mehu emehu k'ophu unu a-kabaa enwenwe; gude iya kabaa eme iphe-ọma ono, unu eme ono. ¹¹Chileke ono e-me unu g'unu nweru iphe ọkpobe enweru k'ophu unu e-meje iphe-ọma tekenteke; oo ya bù g'aa-dụ igwe keleje Chileke ekele iphe-ọma, unu shi anyi l'eka emeru phẹ. ¹²Lozi-a, unu eje-a ta abulekwa-a mkpa ndu kẹ Chileke bẹ oome kpürumu. Iphe, o mefua bù l'aa-dụ igwe kele Chileke ekele kelegharu iya eka. ¹³O kwa iphe ono, unu eme ono e-goshi egube ndu unu bù. Noo ya bù aadụ igwe jaa Chileke ajaja. Noo l'o tọ bukwaa l'unu gude iphe ono, unu meru ono goshi l'unu kwetawaru k'ozı-ọma Kérési ono; unu egoshikwapho l'unu emeje iphe, ozi-ọma ono pfuru. Bù iya bù l'unu asajé eka ọkpobe asasa mee iphe-ọma g'eka beru unu; unu shi egube ono unu l'ephebedua mẹ ndu ọzo tuko gbaru mgba l'iphe, unu nweru enweru. ¹⁴Oo ya bù l'ephe e-gude-kpoo obu phẹ epfu anụ Chileke l'iswi ẹhu unu; l'oogukpo phẹ g'a sụ l'unu l'ephe húmaru; noo l'eze-iphe-ọma kẹ Chileke nyíberu anyíbe l'ehu unu. ¹⁵Sụ-a; unu g'anyi keleje Chileke ekele iphe-ọma iya; mbụ iphe-ọma ono, a ta amadụ g'aa-tụ ọnụ iya ono.

Połu agbaru ozi-oma ोdzori

10

¹Nta-a bùakwaa mube Połu gedegede arwò unu arwòrwo ọwa-a. Mu gudeakwaa adu gelee waa obu-oma kë Kéreshi arwò unu. Mbèdua abujekwaru mu -nodu ntse mu epfuru unu opfu bèlebele; teke mu nò enya; mu epfuahaarù unu opfu okpu-onu okpu-onu. ²Ole iphe, mu arwòkwanu unu bu g'unu te emekwapho iphe, e-me gë mu pfuaharu unu okpu-onu okpu-onu më mu -byaephø. Lè mu e-pfukwaru ndu ono, sürü l'anyi eme éhu anyi éhu anyi ono okpu-onu okpu-onu. ³La mak-waru-a l'anyi bu lè mgboko-a; ole anyi ta alwùdu ogu gë ndu mgboko-a l'alwù. ⁴Kèle ngwogu, anyi gude alwù ogu k'anyi ta abùkwa ngwogu kë ndu mgboko-a. O bu ngwogu, shi l'eka Chileke; bya aburu ngwogu ophu shihuru éjo ike. O bu ngwogu ophu e gude egbuka éka ọhogo Chileke doberu obu okpehu iya. Oo ya bë anyi gude emebyi ntumego-ugho. ⁵O bùru ngwogu ono bë anyi gude mebyishikota eku-onwonye ono, e gude to-chia ụzo to-butà g'a ta maru Chileke ono. Iphe, bùkpoo oriri, nemadzù arì ariri bë anyi alwù-kpeje mee ya g'o dù gë Kéreshi sürü g'o dù. ⁶Nta-a bë anyi kwageberu akwagebe k'ahù iphe, bùkpoo a-nü-le-nchì ahùhù më unu meebekotajeephø iphemiphe, a sürü g'unu meje.

⁷Iphe, unu l'iya eme bùkwa l'unu te elerwejedu iphe enya elerwe. Onye gùwaru onwiya lè ya bu kë Kéreshi; g'onye ono nyatajeru onwiya l'o bu gë ya bu kë Kéreshi ono bu g'anyi bùkwapho. ⁸L'ophu unu a-makpôadaru bu l'o to dükwa mu iphere m'obetaru mu kwata gudenùka ike ono, Nnajìuphu yeru anyi l'eka ono aba abaa. Ike ono bë ọ nùkwaru anyi g'anyi gude metse unu emetse. O to nùkwaru iya anyi g'o bùru iphe, anyi e-gude egbuka unu egbuka. ⁹Noo iphe, mu epfu sù g'unu b'edobesùkwa lè mu gude ekwo-azi mu-a eme gë mu yee unu ebvu. ¹⁰O dükwaruro ndu agbè asuje: "Ekwo-azi, Połu ede bë opfu iya agbeje adanùka kpaa kpaa; bya aburu opfu, erwu nemadzù l'ehu. Teke anyi l'iya noephø l'iphø l'iphø; oogbe nyihu; opfu iya te enweedu iphe, ooburu." ¹¹G'o dokwaa egube onye ono enya l'o kwa iphe, mu deru l'ekwo-azi teke mu l'unu anodu bùkwapho iphe, mu e-me l'eka më mu l'unu -nöduephø.

¹²Ophu anyi ata atudu ama bu kë g'anyi wota onwanyi je agùkobe lè ndu ono, anoduje atu onu onwophø ono. Ozoo kë g'anyi sù l'anyi l'ephe aturu. Oo ephebedua eme eswe; ephebedua egudeje onwophø aturu onwophø ama; gude gë nwibe phè ha amaru g'ephebedua ha. ¹³Obenu l'anyibedua taa tudu onu onwanyi atughata gë Chileke tûberu sù g'anyi rwua. Anyi a-tù-bejejerupho onu onwanyi g'ozì, Chileke doberu anyi g'anyi jee gbaru. Ozi ono bë ophu anyi eje l'echilabò unu tükokwa yiru. ¹⁴Anyi ta tughakwaru onu iphe, anyi meru; eshinu anyi gudewaa ozi-oma kë Kéreshi ono rwuchawaa éka unu nò gedegede; tème ọ bùru anyi bu ndu mbù, gude iya byapfuta unu. ¹⁵Qo ya bu; l'anyibedua ta atujedu

onu onwanyi tughata ge Chileke tüberu sụ g'anyi rwua. Anyi te egudeje-
du ozi ndu ozo aba l'abaa. Q kwa iphe, anyi ele ẹnya iya bụ l'unu -nodu
aka ekweshi ike eje; anyi aka eje ozi, kabaa shi l'echilabọ unu; kele anyi
a-nodujeephō eme iya ge Chileke sürü g'anyi mebejeru iya.¹⁶ Qo ya bụ
g'anyi ezia ozi-oma ono zighthatchaa ya mkpukpu unu; ziwa iya rọ kwasę-
ru; k'ophu anyi ta anodukwanu aba abaa ozi, onye ozo jehawaru l'eka iya
nkiya.

¹⁷Qoephō “G'onye aba abaa bajékwa iya l'iphe, Nnajjuphu meru.”
¹⁸Kele ọ to bükwa onye atu onu onwiya be aagübeje iphe; ọo kwa onye
Nnajjuphu atu onu iya.

Ndu-ish-i-ozı օphu abụdu օkpobe iya

11 ¹Jiko unu takwaa nshi ge mu kabékpo pfua g'onye eswe; mu
makwaru-a l'unu kwewaru. ²Lẹ mu ekokwaru unu okophoo ge
Chileke ekoje-a. Kele unu dükwa mu ge nwamgboko, doberu onwiya do,
nwoke eteke ngeswee օkpà; nwamgboko, mu doberu k'eke ji; mbükwa
k'eke onye lanu kpéekpu, bụ iya bụ Kéreshi. ³Ole ndzụ anoduje agụ mu
sụ ?a maru teke agbaghashidu nụ unu obu; merwushia uche unu g'unu
te egudehe obu unu g'o ha yee Kéreshi obu օkpobe eyeye. Q kwa egube
ono be agwo meru gude ejø eregede dephua Ivu. ⁴Kele unu gude ẹhu-utso
kwe k'onye byaru bya awata epfuru unu kẹ Jizoṣu ozo, abụdu օphu anyi
pfuru unu opfu iya-a; tème unu kwe natakwaphe unme ozo, dù iche, abụ-
du Unme-dụ-Nsọ օphu unu natahawaru; bya ekwekwapho nata ozi-oma
ozo, dù iche, abụdu օphu unu kwetahawaru.

⁵L'iphe, mbédúa arijekwa bükwa l'ọ to büssen mu be ẹnya gbé bya
akachia alwalwa eme lẹ ndu ono, ezi unu ozi-oma ono, etu onwophe
օ-phushia-ugbu ono. ⁶Q -büru lẹ mu ta ama epfu opfu erekete; mu ama-
kporor nụ Chileke օkpobe amaru. Ono be anyi shiwa l'uzomuzo mee
unu maru օkpobe amaru.

⁷?Q gbé büru iphe-eji be mu meru; lẹ mu kuzetaru onwomu alị g'ee-
shi g'le kulia unu eli; ebe ọ dudu iphe, mu sürü g'unu pfua mu k'ozi-oma
Chileke, mu byaru ezia unu? ⁸Teke mu shi eje ozi l'echilabọ unu; be bü-
kwa Chiöchi ozo shi anoduje apfugbaa mu ugwo. Mu shikwa ana phę
nfu; g'eeshi ge mu yeru unu eka. ⁹Sụ-a; mkpa okpoga, dürü mu nụ teke
ono, mu l'unu nö ono ta adukwa onye mu pfuchijeru nchị sụ g'o yeru mu
eka. Kele ụnwunna anyi ndu shi Masedoniya wotakötawaru mu iphe, bü-
kpoo iphe, mkpa iya dürü mu. Mbụ l'ọ to dudu iphe, mu zekporor unu
nzeri iya. Ebe ọ dükwa iphe, mu byaru ezeru unu nzeri iya. ¹⁰Mu gude
օkpobe-opfu kẹ Kéreshi օphu dù mu l'ehu ekweta ukwe-a sụ l'ọ to dükwa
nemadzụ, a nwụru anwụnwu l'alị Akaya, sürü eme g'aba-a, mu aba-a
büru iphe-mmanụ. ¹¹?Denu g'o gude mu yee ya onu nno? ?Bụ lẹ mu te
eyeduru unu obu tọ? A-o! Q kwapho Chileke maru lẹ mu yeru-a unu obu.

¹² Mu taa hakwa eme iphe, mu gude l'eka eme nta-a. Qo ya bụ gẹ mu emekwanu-a ndu-ozi ophunapho g'ephe te enwehẹ iphe, ẹphe a-zobé ọkpa gude eku onwophe; kèle ọ kwapho g'anyi ese akanya ozi-oma ono bụ g'ephe ese. ¹³ Ndu k'ono ta abụkwa ọkpobe ndu-ishii-ozi Kéreshi. Ẹphe bükwa ndu eje ozi l'ugho. Ndu ewojeru onwophe mee g'e dobesu l'ephe bụ ọkpobe ndu-ishii-ozi ke Kéreshi. ¹⁴ Qo ya bụ l'o to buedu iphe, aa-sụ l'o kporu onu opfu; eshinu Nsetanu ewojeru onwiya mee g'ojozi, shi l'ogbu-nwiiinwii k'imigwe bya. ¹⁵ Qo ya bụ l'o to buedu iphe, dù oke biribiri mè o -buru lẹ ndu ejeru Nsetanu ozi woru onwophe mee g'e dobesu l'ephe bụ ndu ejeru Chileke ozi. Teke o rwuru mbóku ikpazụ bẹ Chileke a-gwa phẹ ugwo ọchi iphe, ẹphe meru.

Iphe-ehuka, Pölu eje

¹⁶ Gẹ mu pfukwaa ya ozo; g'o to dükwa onye arije l'oo egomunggo swehuru mu. Teke ọ bụ l'unu arị l'egomunggo swehuru mu; unu ahakpokwaa mu rọ gẹ mu pfubaa g'onye egomunggo swehuru. Qo ya bụ gẹ mu abakwanaa aba nwilile. ¹⁷ Ole iphe-a, mu epfu nta-a bẹ mu makwaru-a l'o to budedu Nnajiuphu sru gẹ mu pfua ya. Mu -baaha aba bẹ mu abakwa iya g'onye egomunggo swehuru. ¹⁸ Ole eshinu ndiphe egudeje iphe kẹ mgbo-ko-a aba abaa bẹ mbedu l'a-bakwapho aba nkemu. ¹⁹ ?To buedu l'unu manukar u iphe meru g'o gude unu nödu egudeje ehu-utso kwe haa ndu egomunggo swehuru g'unu l'ephe nödu. ²⁰ Unu atajeelaa nshi nö-kirishia; a -nonyaa onye lanu abya eworu unu mee nwohu iya; ozoo bya anodu tuko iphe unu riębe; ozoo bya anodu emephe unu l'oji; ozoo bya awata unu anma phulaphula; ozoo bya eworu eka waa unu lę nchị kẹ gbaa. ²¹ Ha! O gbekwa dù mu iphere epfupfu; noo lę mbedu ta adükwa teke mu adu ike eme unu egube iphe ono.

Ole-a; ọwa-a, mu abya epfupfu-a bükwa opfu, dù gẹ k'onye egomunggo swehuru. Sụ-a; e -pfujekpoo ya epfupfu; mu asụ l'iphemiphe, bükpoo iphe, ndu ozo tñru ama egude aba l'aba bẹ mbedu gudekwaa aba l'abaa nkemu. ²² O -buru lę ndu ono bụ ndu Hiburu; bẹ mbedu bùhukwapho onye Ízurélü. Teke ẹphe bụ ụnwu Ízurélü; mbedu bùhukwapho onye Ízurélü. Teke ẹphe bụ oshilökpa Ébirihamu; mbedu bùhukwapho onye Ízurélü g'ephe bụ iya. ²³ Mu sụ-a; ?ephe bụ ndu ejeru Kéreshi ozi tö? Ono bẹ mbedu gbekwa ka phẹ nü abụbu. Nta-a bẹ mu epfukpooakwa g'onye, ọbvu byaru. Mu kakwa phẹ iya abụbu; gẹ mu gbẹ ka phẹ eje ozi kẹ Kéreshi ono; bya aka phẹ eje mkporo iya ijeto; a kakwa mu pho echí iphe iya ichitö. Ophu o dudu tekenteke mu ta atsogejeduru atsogeru l'onu ọnwu lę k'ozí ono. ²⁴ Akpo ise bẹ ndu Jiu chiwaru mu ọnụ ęchachi ükporo labo, e wofuru nanu. ²⁵ E chiwaa mu mgborø akpo ẹto; bya atụwaa mu mkpuma akpo lanu. Akpo ẹto bẹ ọ phòdutchawaru nwanshiị mè ugbo ekpua mu. O nwecharu ọphu mu nörū ujiku ọphu lę mini eswe l'eniyashi mgburugburu.

²⁶L'ikpoto ije ono, mu jekotaru ono bẹ mu lōwaru ishi mu alolo l'utso, gbaru nụ; lọ ishi mu alolo l'eka ndu ana nfụ; mẹ l'eka ndu Jiu ibe mu; mẹ l'eka ndu abudu ndu Jiu. Mu jee iphe mini pharu mu l'eze l'oma mkpukpu; mẹ l'echiegü; mẹ l'echi ogbu eze-enyimu; mẹ l'eka ndu abudu okpobe ndu kẹ Kéreshi. ²⁷Mu jewaa ozi kuta ephuru phee; mu bya anwuwaa enya enyashi; egū nri gúa mu; egū mini gúa mu; egū mee mu tekenteke; mu gbaru oto oyi tsua mu. ²⁸A -gufukpooro iphemiphe ono; bẹ o nwekpoe-rupho iphe, anoduje akposhi mu mgbenya mbóku-mbóku. Iphe ono bụ k'iphe, bükpoo Chiōchi kẹ Kéreshi g'o ha. ²⁹?Bụ onye be ike bvuru; ophu o dudu g'o bụ mbédúa bẹ o bvuru obu? ?Bụ onye nmalahuru l'iphe-eji ophu o rwuduru mu l'ehu?

³⁰O -bürü lẹ mu bafutaje aba bẹ iphe, mu e-gude aba abaa ọbu bükwa iphe, eegoshi gẹ mu dù-be arwuhu. ³¹Sụ-a; o kwa Chileke, bụ Nna Nnajjuphu onoya, bụ Jizosu ono, bụ onye ajaja bụ nkiya jasú l'ojejoje ono bẹ bụ onye maru l'iphe-a, mu epfu-a ta adudu ophu bụ ụka. ³²Lẹ teke mu nọ lẹ Damasukosu bẹ nnajioha mkpukpu onoya, bụ iya bụ onye nọ-chiru enya Aritasu, bụ eze ndu ono; woru ndu ojogu, eche nche woru dochia onu oguzo eka eeshije abata l'ime mkpukpu ono sụ g'e gude mu. ³³Tobudu iya bụ; e woru mu ye l'ime nkata pyoo mu l'uzo, dù l'eli igbuló, e gude kpuphee mkpukpu onoya mgburugburu; mu shi l'eka onoya nahụ iya gbalaa.

Iphe, eegoshi Polu l'ophulenya

12 ¹A makwaru-a l'aba aba ta abaduru l'urwu; ole mu bafutaje aba. Nta-a bẹ mu a-wata epfu k'ophulenya mẹ iphemiphe, bụ mu iphe òphúú, Nnajjuphu goshiru mu. ²O dürü nwoke lanụ, mu maru bụ onye kẹ Kéreshi, Chileke zikötaru; o jerwua mkpopfu igwe k'eto. A nọakwaru apha iri l'eno, iphe ono meru. Ole mu ta maedu ?o jeru eka onoya k'eviya; tọ o phürü iya l'ophulenya? O 'epho Chileke nwékiya maru g'o nwuru. ³Onye ono bẹ mu makwaru; mẹ o jeru iya lẹ ndzụ-o; tọ lẹ maa-o; bẹ mu amaékwa; o kwa Chileke bẹ o doru enya. ⁴E zikötaru iya worwua ya okpoku Chileke gđedegede. O nodu l'eka ono nümachaa iphe, kporu onu epfupfu; mbụ iphe, a sru gẹ nemadzụ te epfushi. ⁵O ya bụ lẹ nwoke ono bẹ mu e-gude aba l'abaa. Ole mu tee gudedu onwomu aba l'abaa; gbahaa lẹ mu aba abaa k'arwuhu dù mu nụ. ⁶Qme mu jeshiaru aba abaa k'onwomu mẹ mu tege abükwaru onye egomunggo swehuru; kele iphe, mu g'epfu gege abükpho okpobe-opfu bẹ mu g'anodụ epfu. Obenu lẹ mu te ejedu aba abaa; lẹ teke mu jeshiaru aba abaa l'oo-nweru ndu a-wata arị lẹ mu kabaa shii; parụ iphe, ephe hụmaru mu l'ehu mẹ iphe, ephe nümaru, mu pfuru parụ haa.

⁷Mu hụmakwaru iphe, dugbaa oke biribiri l'ophulenya. O bürü iphe ono meru g'o gude a loru mkpọ dobe mu l'ehu; o nodu akpọ mu chérere. Iphe ono bürü iphe, ejeru Nsetanu ozi bẹ byaru bya etsua mu iphe gude

go-zeta mu g̃e mu te eje ekunuka onwomu. ⁸ Iphe ono b̃e mu rw̃owaru Nnajuphu akp̃o eto s̃u iya g̃o mee g̃iphe ono par̃u mu haa. ⁹ O b̃uru iphe, o epfuēeru mu ph̃o b̃u: “Eze-iphe-̄oma, mu meru ngu s̃uakwaru ngu; k̃ele teke mu akaje ere ire l̃ehu ngu b̃ukwa teke i d̃u arw̃udu.” O n’iya-a b̃u l̃e mu a-ñodu aba abaa l’arw̃uhu d̃u mu; g̃ike k̃e Kéreshi ree mu ire l̃ehu. ¹⁰ Noo g̃o gude mu s̃u l’arw̃uhu ono, d̃u mu ñu ono; m̃ekpoo iphe-iphere ono, eeme mu ono; m̃ekpoo iphe otsu-l̃ehu; m̃e mkpamēhu; m̃e mkpawere, aanoduje emephe mu l’opfu ̄ehu Kéreshi; meru ̄ehu ñodu atso mu ̄utso. L̃o kwa teke mu d̃u arw̃uhu b̃e ike nkiya ere mu ire l̃ehu.

Polu agba egomunggo k̃e ndu Korentu

¹¹ Nta-a b̃e mu meakwaru g̃onye egomunggo swehuru l’eku-onwonye ono; o b̃uru unu nw̃uru mu ye iya. K̃ele unu gege anodu aja mu ajaja; l̃o t̃o d̃udu iphe, ndu-isho-oz̃i ophuu gude ka mu; l̃ebe ad̃u iphe, mu b̃u. ¹² Mu tar̃u nshi meshia iphe-̄ohumaleny, d̃ugbaa biribiri; bya emeshikwaa-ph̃o iphe ozo, t̃ufugbaru ̄ehu, egoshi ike k̃e Chileke l’echilab̃o unu. Iphe ono bugbaaru iphe, mu gude goshi unu l̃e mu b̃u onye-isho-oz̃i Kéreshi. ¹³ ?O nweru ̄ozo ozo, mu kabaa eme Ch̃iochi ozo ree, mu emeduru unu? ?B̃uepho l̃e mu ta asuduru g̃unu pf̃ua mu ̄ugwo-a? A-o; wakwa eka l’al̃i-o; eshinu ono g̃be b̃uw̃aru ej̃i; mu mee ya unu.

¹⁴ Owa-a kweakwa ugbo eto, mu jikoberu abya ndu-unu. Mu -bya; mu taa s̃ukwa g̃unu pf̃ua mu ̄ugwo; k̃ele iphe, mu ach̃o abya ta abukwa okpoga unu. O kwa unubedula l’onwunu b̃e mu ach̃o. O t̃o b̃ukwa ̄unwegirima akpajē eku doberu ne l̃e nna ph̃e; o chikwa ne l̃e nna agbeje akpa eku edoberu ̄unwu ph̃e. ¹⁵ Mu e-gudekp̃oeph̃o ̄okpobe ̄ehu-̄utso mephushiaru unu iphe, mu nweru; t̃ua ishi onwomu g̃eeshi g̃o d̃uru unu l̃e ree. ?Unu a-g̃be yepete mu obu opfu l̃e mu kabaa unu eye obu?

¹⁶ O d̃uru ndu har̃u kwe l̃e mu te eshidu b̃uru unu ivu-̄erwa. Ole o d̃u kwanuru ndu a-s̃u l̃e mu shi gbañuka ̄egede; l̃e mu gude ̄ugho nmata unu. ¹⁷ ?Denukwanu g̃o nw̃uru? ?O d̃ukpooru iphe, b̃u ndu ono, mu ziru g̃ephe byapfuta unu ono onye ophu mu g̃be shi l̃eka iya ria unu urwu? ¹⁸ Mu rw̃oru Tayitosu s̃u iya g̃o bya; bya as̃u g̃e nwanna anyi ophuu tsoru iya. ?O nweru iphe, unu a-s̃u l̃e Tayitosu byaru bya erita unu? ?T̃o b̃uedupho ̄udo umere lañu b̃e mu l’iya l’eme; t̃o t̃o b̃uedupho ̄ozo lañu b̃e mu l’iya l’eshi?

¹⁹ ?T̃o unu shi e -shi teke-a r̃ita l’iphe, anyi anoduje eme b̃u g̃anyi e-me pfufu onwanyi l’iphu unu? Iphe, anyi anoduje epfu b̃e anyi epfue maru l’anyi epfu iya l’iphu Chileke; t̃eme l’anyi l̃e Kéreshi t̃ugbaru b̃uru nañu. Oo ya b̃u; ndu mu yeru obu; l’iphemiphe, anyi anodujekpoo eme b̃e anyi anodujekwa eme g̃anyi gude metsee unu. ²⁰ Mu atsukwa ebvu s̃u: ?mu maru t̃o b̃ukwaru ñu; mu -byarwuta; unu taa d̃uedu g̃e mu r̃iru l’unu a-d̃u; mu taa d̃uekwapho unu g̃unu r̃iru l̃e mu a-d̃u. Mu atsukwa ebvu

sü: ?mu taa byakwanu bya ahümä l'unu anoduje aswo-phe üswo; ejiphe iji-ënya; bürü ndu obu öku; l'unu akpaphe ënya; ephuphe onwunu iphu; agba nwibe unu mgbamü; ekuphe onwunu ekuku; eme mkpaka.²¹ Mu atsükwa ebvu lę mu -bya ogiya-a, bę Chileke ewoda mu ali l'iphu unu; mu aguru aphü kpuia ikpoto ndu mehawaru iphe-eji; ophu ephe ekwekwaphö l'izimanu lwaru phę azü g'ephe haa ejo umere, rehuru erehu; haa eme kę nwanyi; haa abürü ndu iphere bvüru l'iphu.

Anma ıkwa ikpazü

13 ¹Abyabya owa-a, mu abya abyabya nta-a kweakwa ugbo eto, mu abya unu agbaphe. "O kwa ekebe ümadzu ębo; ozoo eto bę eegude bua ikpe."² Mu nmahaakwaru unu ıkwa teke mu byaru k'ugbo ębo phö. Mu nođu anmakwaru iya phö unubę ndu eme iphe-eji ono nta-a, mu ta anodu l'eka ono-a; mę ndu ozo; lę mu -bya bę mu taa hakwa unu.³ O ya bü; g'unu e -shi nno maru lę Kéreshi gude mu-a epfu opfu; l'unu sükwaru g'e goshi unu iphe, e-me g'unu maru l'o gude mu-a epfu opfu. Kéreshi ono te emejekwa g'onye ike bvüru mę o -nođu eme unu iphe. O chia iphe, oo-me bü l'oo-goshi g'ökpehu iya habe l'eka unu no.⁴ L'a makwaru-a l'ike te eshidu dükxadu iya teke a kpopyaberu iya l'oswebe; obenu lę nta-a bü ike kę Chileke bę o gude nođu ndzü. O kwaphö g'ike te eshidu dükxadu iya ono bü g'o to shidu dükxadu anyibedua; obenu lę nta-a bę ike kę Chileke e-me anyi adzuru ndzü gę Kéreshi dzü; ike adü anyi g'o dü iya; k'ophu ike a-dü anyi l'iphe, anyi emekpoo unu.

⁵ Unu nyochakwaa onwunu enyocha maru ?unu kwetakwaduru-a? Unu hükwa onwunu ama. ?Unu ta amadü lę Jizosu Kéreshi bu unu ebubu l'ehu? gbahaekwaphö l'unu te ekwetađduru. ⁶Ophu mu gude eka bü l'unu e-mechaa maru l'anyibedua ta agwobeduru ekweta ono, anyi kwetaru kę Kéreshi ono.⁷ Iphe, anyi anoduje epfu anü Chileke bü g'o to kwekwa g'unu mee iphe, adadü ree. O tó bükwa g'e gude goshi l'anyi mekotaru; o chikwa g'unu meje iphe, pfürü oto; o rwuhakpooru o jee a-dü g'o bü l'ekwekwé, anyi shi kwe lę mbü ono bę anyi ekweeduru.⁸ L'o tó dükwa g'o ka mma l'qo iphe lanu, anyi sürü ememe k'emebyi ıkpobe-opfu kę Chileke; gbahachia l'anyi a-nođuje eme iphe gude ese iswi ıkpobe-opfu ono.⁹ O ya bü l'ehu anoduje atso anyi utschö mę o -büru l'anyi dü arwühu; ike dükwanu unu. Noo g'o gude o dü anyi g'a su l'unu lwaru azü l'önodu, dübe ree.

¹⁰ Mu ede iphe-a nta-a, mu l'unu ata anodu l'eka ono-a. Gę mu te eje egude ike ono gbę dürü unu ęhuka mę mu -bya. Mbü ike ono, o yeru mu l'eka gę mu gude metsee unu emetse ono gbechia mee unu omeliwe.

Ekele ikpazü

¹¹ Kę ikpazü iya ünwunna mu bü; unu nođkaphö qoma-o. Unu dübe-kwa ree; iphe, mu arwo unu bü g'uche unu bükwaru nanu. Unu eburu

lẹ nchi-odoo. Gẹ Chileke ono yeru anyi obu teme ọ nođu emeje g'ehu du anyi guu ono swikwaru unu eswiru-o.

¹² Unu kelekwa onyemonye ekele l'ehu l'ehu nmata phẹ akpa, du nso.
¹³ Iphe, bükpo ndu-nso l'ophu l'ekelekwapho unu.

¹⁴ Mu su g'eze-iphe-oma kẹ Nnajiuphu, bụ Jizosu Kéreshi; mè eye obu ophu Chileke eyeje ndibe iya; mè ike ono, Unme-dụ-Nso meru g'anyi l'unu gbaru mgba ono dzukotakwa oke l'ehu unu g'unu ha. Nokwa g'o du.

Ekwo-ozi, Połu Deru Nü Ndu Galeshiya

1 Ekwo-ozi-a shi l'eka m bübe Połu, onye-ishi-ozi Jizosu Kéreshi. Onye-ishi-ozi, e meru mu ta abükwa nemadzü meru mu iya; ophu o bükwa nemadzü bę o shi l'eka. O kwa Jizosu Kéreshi yee Chileke, bę Nna bę o shi l'eka, mbü onye ono bę iya meru gę Jizosu ono shi l'önüwü teta dzürü ndzü ono. 2 Ünwunna anyi, mu l'ephe no l'eka-a bę mu l'ephe tükoru ekele iphe, bę Chiochi, no l' Galeshiya.

3 Gęze-iphe-oma; yele nchị-adụ-doo bükwaru k'unu; mbü ophu shi l'eka Chileke, bę Nna; waa l'eka Nnajuphu anyi, bę Jizosu Kéreshi, 4 bę onye ono woru onwiya nü g'e gbua g'o búru ngweja, e gude gwefu iphe-eji anyi; k'ophu qodzota anyi l'eka mg'boko-a, iphe-eji jiru ejiji-a. Iphe ono búru uche Nna anyi, bę Chileke bę o meru ono. 5 Anyi sụ g'ajaja búru kę Chileke jasü l' tuutuutuu l' mijimiimii. Nokwa g'o dę!

Ozi-oma lanu kpoloko du

6 Iphe owa-a dükwa mu nü biribiri l'q tó duedu g'o noberu unu g'bę agbakutawaru nü Chileke unu ono azü; mbü onye ono kuru unu ono gę Kéreshi eshi l'ez-e-iphe-oma ono, o meru unu ono dzota unu; unu g'bę wowarunu iphu ghaaru ozi ozo gbaru iche; 7 mbü ozi ophu abudu ozi-oma ililekpo; ochia l'q dürü ndu agbaghashi unu agbaghashi; ndu eme g'ephe gbanwee ozi-oma kę Kéreshi ono. 8 A-o; teke o bükwa l'oo anyibedua; ozoo ojozi, shi l'imigwe byaru bya eziahaa unu ozi-oma ophu yee ophu anyi ziru unu adagbaduru; g'a tı-phukwaa ya l'önü. 9 Oo iphe, anyi pfuhawaru bę mu epfu ozo nta-a sụ: onye ezi unu ozi-oma ophu yee ophu anyi ziru unu adagbaduru; gę Chileke tı-phukwaa onye ono l'önü g'o laa l'iswi.

10 ?O dę unu gę mu eme gę mu pfua iphe, a-tsö ndiphe ozoo Chileke utschö l' nchị? Töö ?Bę gę mu mee gę ndiphe sụ l' mu bę onye oma? O bę l'iphe, mu eme bę g'a sụ l' mu bę onye oma mę mu ta abükwaru onye-ozi kę Kéreshi.

Połu epfu gę ya gude búru onye-ishi-ozi

11 Sụ: iphe, unu a-maru; ünwunna mu; bę l'ozı-oma ophu mu ezie ta abükwa l'uche nemadzü bę o shi. 12 Kęle o tó będu nemadzü bę o shi

l'eka; ophu ọ budu nemadzụ kpó-ziru mu ụzo iya. Oo Jizosu Kéreshi go-shiru mu onwiya l'ophulenya bya eworu ozi-oma ono ye mu l'eka.

¹³ Unu nümawaru-a gẹ ndzụ mu shi du teke mu shi eme k'omelalị, ndu Jiu egudeje abarụ Chileke ejá; gẹ mu shi eme Chīochi kẹ Chileke ewere emegharu iya ẹka. Unu nümawaru l'iphe, mu shi emekpoephō gẹ mu mee bụ gẹ mu mebyia ya l'ophu l'ophu. ¹⁴ Mu shi atukojekpoephō ekemu ndu Jiu ono mekọta g'a tñru iya. Mu mekpoeru iya pho metaberu iya k'ophu mu tñkoru igwerigwe ndu mu l'ephe bụ ogbo gbaghakọta l'ememe iya; tème eme omelalị ndiche anyi phē shi anoduje aphukpoo mu l'ehu shii.

¹⁵ Obenu lè Chileke, bụ iya doberu mu iche eshi l'ephō ne mu; byaru ekua mu; ono bụru eze-iphe-oma, o meru mu. ¹⁶ O bya ekpuhaa nwa iya ono goshi mu k'ophu mu awata atñru ndu abudu ndu Jiu ọnụ iya. Ophu ọ dudu nemadzụ, dzụ ndzụ mu chikoshiru iya. ¹⁷ Ophu mu ejekwaru-pho Jierúsalemu kẹ gẹ mu jepfu ndu vuru ụzo bụru ndu-ishí-ozí-a je phe akpata ishi. Iphe, mu mechiaru bụ lè mu gbeshiru tñgbua bahù lè Arebiya bya eshi ẹka ono laphu azu lè Damasukosu. ¹⁸ A noephō mgbarapha eto; mu tñgbua jeshia Jierúsalemu gẹ mu je amaru Pyīta. Mu l'iya noo idzu eto. ¹⁹ Ole ọ to dudu ndu-ishí-ozí ono ndu ophuu, mu hñmaru gbahaa Jiemusu, bụ nwune Nnajjuphu anyi.

²⁰ Oo Chileke nwékiya maru l'iphemiphe-a, mu no l'iphu iya ederu unu-a ta adudu ophu bụ ụka, mu nođu adzụ iya.

²¹ Tòbudu iya bụ; mu tñgbua jee alí Siriya bya ejee alí Silisiya. ²² G'e pfukpó-a ta abukwa lè Chīochi Kéreshi lè Jiudiya g'ephe ha dñru ndu ophu mawaru onye mu bụ. ²³ Iphe, ephe anuepho lè nchị buepho l'a sñru lè "onye-a, shi emephe anyi ewere-a bẹ asaakwa ozi-oma kẹ g'e kweta kẹ Kéreshi ono asasa. Mbụ ekwekwe ono, o shi eme g'o mebyia emebi ono."

²⁴ Noo g'o gude ephe nođu ekeleje Chileke ekele opfu ehu mu.

Połu ejepfu ndu-ishí-ozí ndu ophuu

2 ¹A noephō apha iri l'eno mu lè Banabasú swíru laphushia azu lè Jierúsalemu. Mu duta Tayitosu anyi l'iya swífuaru. ² Iphe, mu gu-de jee bụ lè mu hñmaru iya l'ophulenya. Mu lè ndu ono, bụ ndu-ishí ono bya anoo ndzuko k'iche. Mu bya eworu ozi-oma ono, mu ziru ndu abudu ndu Jiu ono tñgboru phē eba. Oo ya bñkwanu g'akanya, mu sehawaru mè ophu mu ese nta-a ta abñru mu kẹ mmanu. Ephe zua mgbede. ³ Ophu e kebutakpódaru nü Tayitosu-a, abudu onye Jiu-a, mu l'iya swia g'o bua úbvù. ⁴ Ole g'o duhabe; ọ dñkwarua ndu meru g'ephe bua ya úbvù; ndu pyobataru eme g'ephe bụ ndu kẹ Kéreshi; 'ama l'ephe ta abudu iya; l'ọ ngge bẹ ephe byaru anwunwu g'ephe bya bya egeta g'anyi gbakuta-beru ekemu azu opfu l'anyi bụ ndu kẹ Kéreshi. Iphe, ephe shi achø ụzo iya bụ g'ephe mee anyi g'anyi mejephō iphe ekemu phē pfuru g'ohu anoje eme iphe onye gbaru iya nü pfuru-a. ⁵ Ophu anyi ekwekwani haaru phē ụzo

ahaha ophu kpó g'o ka mma l'oo mgbo lanú g'ee-shi g'anyi edoheru unu iphe ono, bu ɔkpobe-opfu ono, bu ozi-ɔma onoya.

⁶Obenu lè ndu ono, a sùru l'ephe bu ndu-ishi ono; mu ta akpakwa ishi iphe, ephe bu; kèle Chileke ta adukwa onye ooole enya l'iphu; ndu ono, a sùru l'ephe bu ishi ono ta adukwa iphe ozo, ephe yero onu su ge mu yebaal l'ozzi-ɔma ono. ⁷O gbèchikwa bùru iphe, ephe meru bu l'ephe humaru lè Chileke wowaru ozi-ɔma ono ye mu l'eka ge mu je ezia ya ndu abùdu ndu Jiu; mbu egube ono o wokwaru iya pho ye Pyita l'eka g'o je ezia ya ndu Jiu. ⁸Kèle oo g'ike k Chileke reru ire l'ehu Pyita; oo bùru onye-ishi-ɔzi zia ndu Jiu ozi-ɔma ono; bùkwapho g'ike k Chileke reru ire l'ehu mu; mu bùru onye-ishi-ɔzi zia ya ndu abùdu ndu Jiu. ⁹Tòbudu iya bu; Jiemu-su me Pyita me Jionu bu ndu ono, a sùru l'oo phé bu ndu-ishi, gudeshi Chìochi-a bya amaru l'oo Chileke yero mu ozi-ɔma ono l'eka. Ephe zua mgbede; bya ana mu lè Banabas l'eka; bya ekweta l'anyi l'ephe tukorù bùru nanu. Anyi l'ephe bya atukokwapho wùa onu nanu lè mu lè Banabas a-nòdu ezi ndu abùdu ndu Jiu ozi-ɔma ono; g'ephebedua zije iya ndu Jiu. ¹⁰Iphe lanú, ephe sùru g'anyi mee bu g'anyi nyatajekwa ndu akpa nri. Ono bé mu kukebekpooru éhu eme.

Mba, Polu baru Pyita lè Antiyoku

¹¹O be ge Pyita byaru Antiyoku; mu pfuru iya l'iphu baarù iya mba l'edzudzu-oha; kèle o nweru iphe, o meru deru iya nü. ¹²Lè teke mbu kpó be Pyita yee ndu abùdu ndu Jiu shi erigbajé nri. E mechaas ge ndu ephe lè Jiemu-su nò byapfutachàeru iya pho; o bufu onwiya su l'ephe lè ndu ono, abùdu ndu Jiu ono tee rigbaedu. Kèle oo watarù atsù ndu Jiu ono ebvu, bu ndu sùru lonyemonye bufutajeadaa úbvù ono. ¹³Unwunna anyi ndu Jiu ndu ophuu bya eyefua eka l'ogozi Pyita phé obu. Mbù lufuchakpo lè Banabas bué ephe jitachakwaru o tsoru phé bùru ndu ogozi. ¹⁴O be teke mu byaru bya ahùma l'enya mu; l'ephe te etsodu ozi-ɔma ono lè nhamunha iya; mu pfuru l'iphu ndu Chìochi g'ephe ha su Pyita: "Humanu ge gubedua bu onye Jiu; teme i nòdu eme umere ndu abùdu ndu Jiu; ?Denuhunu g'o gude i nòdu eme g'i kebuta ndu abùdu ndu Jiu g'ephe meje ekemu ndu Jiu?"

Ekweta adzò ndu Jiu waa ndu abùdu ndu Jiu

¹⁵A makwarù-a l'anyibedua bé a nwùkpooru; anyi bùru ndu Jiu; ebe anyi abùdu ndu iphe-eji ge ndu abùdu Jiu bu. ¹⁶Obenu l'anyibedua maru l'oo tò bùdu eme g'a túru l'ekemu emeje nemadzù g'o bùru onye pfuberekoto l'iphu Chileke; l'oo ekweta k Jizosu Kéreshi. Oo ya bu l'anyibedua kwapho, kwetawarù k Jizosu Kéreshi a-bùru ndu pfuberekoto l'iphu Chileke; o tò bùkwà kèle anyi eme iphe, a túru l'ekemu. Noo kèle o tò dudu onye Chileke agu l'onye pfuberekoto opfu l'onye ono meru iphe, a túru

l'ekemu. ¹⁷Eshinu anyibe ndu Jiu emekwapho g'anyi shi Kéreshi l'eka buru ndu pfuberekoto l'iphu Chileke; o n'iya bu l'anyi kwewaru l'anyi bu-hukwapho ndu eme iphe-eji ge ndu amadu ekemu Chileke. Teke o bu l'o du nno; ?o pfuru le Kéreshi eme g'eme iphe-eji kabaa shii tøo? Tüswekwa! ¹⁸Kele o -buru le mu wataru emekwaa iphe, mu shi mebyiwaa emebyi be mu buakwaa onye emebyi ekemu. ¹⁹Mu gudeakwa eme ekemu; mu huma le mu nwühuwaru anwühu; l'ekemu gbuwaru mu ebugbugu; g'ee-shi ge mu a-dzüru Chileke ndzü. ²⁰A kpopyabewaru mu le Kéreshi l'oswebe. Nta be mu noakwaa ndzü. Ole o to budu mu no ndzü obu; o buakwaa Kéreshi no ndzü l'ime éhu mu. Ndzü ophu mu no l'eliphe nta-a bukwa le mu kwetarü ke Nwa Chileke be mu gude nođu iya; mbu onye yeru mu obu; woru ishi ndzü iya taa l'opfu éhu mu. ²¹Mu taa jikakwa eze-iphe-oma ke Chileke. O -buru l'øo eme ekemu be e-me amadu onye pfuberekoto l'iphu Chileke; o n'iya bu l'anwühu, Kéreshi nwühuru te enwedu ishi.

Ekweta ozoo eme ekemu

3 ¹Oo-waa! Egube g'eswe unubé ndu Galeshiya habekpokwana! ?Bu onye kabé rwaa unu éka l'iphu g'unu jika okpobe opfu ono? ?Tobudu unu be mu tükoru k'anwühu, Jizoşu Kéreshi nwühuru l'oswebe togboru éba; o doo unu enya ree-a? ²Iphe lanu, mu aji unu bu: ?Büada-a iphe, ekemu pfuru be unu meru teme unu nata Unme-dü-Nsø ono, unu nataru ono? ?Tobudu l'unu númaru ozi-oma ke Kéreshi ono bya ekweta? ³?Denuhunu g'o gude unu gbé buru ndu eswe? Lé mbu be unu gude Unme ke Chileke gbube ishi etso Kéreshi. ?Bühunu gunu meru iphe, unu paru Unme Chileke ono buhaa dobesu l'oo ike k'unu be unu e-gude tsokota Kéreshi obu? ⁴?Iphe-éhuka ono, unu jekotaru ono bu ke mmanu to? O to dükwa mu g'o bu ke mmanu. ⁵Chileke anodujekwa anu unu Unme-dü-Nsø bya emeshiru unu iphe-ohumalenyá. ?O tükoru iphemiphe ono eme opfu l'unu eme iphe, ekemu pfuru tøo bu-a l'ole unu númaru ozi-oma ono bya ekweta?

⁶Nokwapho ge Ébirihamu kwetarü ke Chileke; o guaru iya ya l'apfubekoto. ⁷Qo ya bu l'unu eleana iya enya; l'øo ndu kwetarü ke Chileke be bu unwu Ébirihamu. ⁸Ekwo-opfu Chileke pfuhawaru su le Chileke e-me ndu abudu ndu Jiu g'ephe buru ndu pfuberekoto m'ephe -kweta ke Chileke. E vuławaa uto zia Ébirihamu ozi-oma ono su iya: "Ébirihamu; oo l'eka ngu be e-shi meeru ndiphe mgburugburu eze-iphe-oma." ⁹Qo ya bu; l'eshinu Ébirihamu kwetarü ke Chileke; Chileke góoru iya onu-oma; be o bukwa-pho egube ono be Chileke a-góoru onu-oma nu iphe, búkpoo ndu kwetarü nkiya.

¹⁰Iphe, búkpoo ndu chíru ıpfu kwé l'ekemu su l'øo eme ekemu a-dzø phé be buakwaa ndu a túru onu. Kele ekwo-opfu Chileke sükwaru: "Onye ta atükoduru iphemiphe, e dekotaru l'ekwo ekemu g'o ha eme buakwaa

onye a tñru ònu.”¹¹ Iphe lanu, dokpooru enya ree bu l’o to dudu onye a-dù ike egude eme iphe, ekemu pfuru aburu onye pfuberekoto l’iphu Chileke. Kele “Onye pfuberekoto bükwa ekweta bë oo-gude nödu ndzù.”¹² Obenu l’eme iphe ekemu pfuru yee ekweta kë Chileke ta adukwa iphe, ephe jigba; kele e dekwarupho sù: “Lë ndu emegbuje iphemiphe, ekemu pfuru e-gudekwa iya pho dzuru ndzù.”

¹³ Kéreshi gbafutaru anyi lë mburonu, ekemu meru anyi vuru; eshinu o vutachiru anyi mburonu ono anyi shi vuru ono. Kele ekwo-opfu Chileke sükwaru: “Iphe, bukpoo onye a pfugburu l’eli oshi bükwa onye laru lë mburonu.”¹⁴ Kéreshi laru lë mburonu ono g’ee-shi g’ëze-iphe-oma, Chileke sürü lë ya e-meru Ébirihamu eshi l’ëka kë Kéreshi Jizosu rwua ndu abudu ndu Jiu ëka. Anyibedua e-shikwanu l’ekwekwe, anyi kweru kë Kéreshi nata Unme ono, Chileke kwehawaru ukwe lë ya a-nu anyi ono.

**Iphe, a tudoru ekemu waa iphe,
Chileke kweru ukwe iya**

¹⁵ Ünwunna mu; gë mu gudekpoadanu iphe, anyi emeje nmaaru unu etu òwa-a. Amadù -kee ekpe dee ya l’ekwo byia ya ëka ta adukwa onye emebyi iya nu; ophu o dükwa onye eyekwa iya iphe; mbu a makwaru-a l’o ekpe, nemadzù keru. ¹⁶ Sù-a; o kwa Ébirihamu yee oshilokpa iya bë Chileke kweru ukwe-iphe. O to sükwaru iya l’o yele ndu shi l’okpa iya; g’ee-gudekwanu nno makwanuru l’o ikpoto nemadzù. O sürü iya l’o yee oshilokpa iya, bu iya bu l’o onye lanu, bu iya bu Kéreshi obu.¹⁷ Mbù l’iphe, mu epfu bu lë-a; l’ogbandzu ono, shi Chileke l’ëka bë Chileke kwtarù ukwe sù lë ya e-me iphe ya pfuru. Sù-a; ekemu, a noadaru ünu apha l’apha ùkporo l’iri gë Chileke kwechaaru ukwe-iphe ono teme ekemu ono bya ta ayikwa gbukaa iphe, Chileke kwewaru ukwe iya. O to mekwa ukwe-iphe ono, Chileke kweru ono g’o bñru iphe-mmanu.¹⁸ Ome o bñada g’ë me iphe, ekemu pfuru teme Chileke emee iphe, o kweru ukwe iya më aamanuru l’o to bñedu ukwe-iphe. Obenu lë Chileke nñru Ébirihamu iphe, o kweru ukwe iya; opfu l’o kwewaru iya ya.

¹⁹ Sù-a; ?o bñunuru gunu bë a tñ-doru ekemu? Iphe, a tñ-doru eku- mu bu g’ekemu goshi iphe eme iphe-eji bu. A tñ-doru iya g’o nödu jasù teke oshilokpa Ebirihamu obu a-bya, bu iya bu onye obu, Chileke kweru ukwe-iphe doberu obu. Òo Chileke tñru ekemu ono bya agbë l’ëka ünwuojozi-imigwe woru iya nu onye-eto bu Mósisu, no-chiru enya nemadzù g’o tñaru ndiphe.²⁰ L’o kwa a -dù ñbo eme iphe bë aachoje onye-eto; obekwu-nu lë Chileke bu onye lanu.

²¹ ?O pfuru l’ekemu egbuka iphe, Chileke kweru ukwe iya egbuka to? Tüswekwà! Kele òme o -dñru ekemu, a tñru g’o gude ndzù më apfubekoto l’iphu Chileke eshinu l’edobe ekemu.²² Obenu l’ekwo-opfu Chileke egoshi lë ndiphe mgburugburu bë iphe-eji pyitaru l’ëkpiri. Iphe, o gude egoshi

iya ono bụ g'iphe ono, Chileke kwetarụ lę ya e-meru onye woru onwiya ye Kéreshi ono l'eka abülerupho ndu woru onwophę ye Kéreshi l'eka bę oo-meru iya kpoloko.

²³Kele teke k'ekweta teke adudu bę ekemu shikwa tuchia anyi atuchi g'anyi ta ahümä ụzo anyi e-shi kweta kę Kéreshi. ²⁴O ya bụ l'ekemu shi edu anyi ụzo g'onye eleta ụnwegirima enya; dua anyi jasü Kéreshi bya g'anyi a-buru ndu Chileke gürü lę ndu pfüberekoto; opfu l'anyi woru onwanyi ye iya l'eka. ²⁵Nta-a, Chileke guhawaru anyi ụzo g'anyi woru onwanyi ye Kéreshi l'eka-a bę anyi ta noekwa l'eka onye ono, eleta anyi enya ono, bụ iya bụ ekemu.

²⁶O ya bụ; l'eshinu unu wowaru onwunu ye Kéreshi l'eka; unu l'iya tüğba bürü nanu bę unu bukotawa ụnwu kę Chileke. ²⁷Lę g'unu ha bürü ndu e gude ępha Kéreshi mee batputizimu bę yeakwaru Kéreshi g'onye ye-ru uwe. ²⁸Mkpocha l'onye-a bụ Jiu ębe onye-a abudu ta aduekwa; ophu ọ dükewa l'onye-a bụ ohu; onye-a bürü amadu; ophu l'onye-a bụ nwoke onye ophuu bürü nwanyị aduekwapho; kele g'unu ha shiwaal'eka Kéreshi tüğba bürü nanu. ²⁹Sụ: unu -büyüwaru ndu kę Kéreshi bę unu büyüwa oshi-lokpa Ébirihamu, bụ iya bụ ndu iphe ono, Chileke kweru Ébirihamu ukwe iya ono rwuberu.

4 ¹Sụ-a; waa iphe, mu e-gude goshi unu iphe, mu epfu bụ ọwa-a: l'onye bụ iya e-mechaa ria iphe nna iya; bę teke ọ bụ nwata bę bükwa g'eeme ohu bụ g'aanoduje eme iya. A makwarụ-a l'oo ya nwe iphe-miphe; ²ole oonwejeru onye yęc ya bu; onye a-nodu emefuta iya nụ; l'oo dükwarupho onye a-nodu eleta iphe, o nweru enya jasü teke nna iya pfuru sụ l'o noo teke nwata ono sụwaru egweta iphe iya. ³Nokwapho g'o dụ l'eka anyi nö bụ ono. Teke anyi te eshidu maru iphe bę Ọbvü, bugbaa ishi mgboko ọwa-a shi mee anyi ohu phę. ⁴Ole o rwuru teke ọ gbaru; Chileke ye Nwa iya sụ g'o bya. Ọ bya abürü nemadzụ; nwanyị nwụa ya. Ọ bürü iphe, ekemu sụru g'e meje bę oomeje; ⁵g'oo-shi egube ono gbata ndu eke-mu keru egbu; g'ee-gude egube ono Chileke anata anyi g'anyi bürü ụnwu iya.

⁶O bürü l'oo l'unu büyüwa ụnwu iya meru g'o gude Chileke woru Unme Nwa iya ye unu l'obu; mbụ Unme ophu emeje g'e kuje Chileke "Nnana!" ⁷Qo ya bụ l'e shi Chileke l'eka; ophu i bęedu ohu; i büyüwaru nwa Chileke. Eshinu i büyüwa nwa Chileke bụanaa ya-a bụ l'i yịwaa lę ndu e-ri iphe ono, Chileke doberu ụnwu iya ono.

Polu agba egomunggo kę ndu Galeshiya

⁸Lę mbụ teke unu eshidu maru Chileke bę unu shi bugbaaru ohu iphe, abudu Chileke. ⁹Obe nta-a, unu byawaru bya amaru Chileke-a; waa-waa; gę mu pfuchia ya egube-a; ọ chia nta-a, Chileke mawaru unu-a; bę mu sụru: ?Denuhunu g'o gude unu dakobe alaphu azụ alapfu Ọbvü ono,

adudu ike dū iya nū; tēme օ būru iphe-mmanū ono? ?Bū gūnu meru g'o gude unu nōdu eme g'unu laphukpōoro azū je abūru ohu phē ozo? ¹⁰ Unu aboje mbōku l'obo-iphe; mē ənwa; mē teke iphe meru; mē apha. ¹¹ Ndzū unu anōdūjekwa agū mu. ?Ozi, mu jeru l'ishi unu ta abūduru mu nū kē mmanū?

¹² Unwunna mu; mu arwō unu arwōrwo; sū g'unu dūnu gē mu dū; kele mbēdua dūwaa g'unu dū. O tō dūkwa iphe, dū ejī, unu meru mu ilile-kpōo. ¹³ Unu maru-a l'oo teke iphe eme mu bē mu byaru ezia unu ozi-oma ono lē mbū. ¹⁴ E -gudekpōkwaaro l'iphe, eme mu nū shi būru unu oke iphe-ohutama; ole mu ta adūkwānu unu ashī; օphu unu ajikakwaru mu. Unu gbēnu meberu mu ree gē mu bū ojozi-imigwe; ozoo lē mu bū Kéreshi Jizosu l'onwiya. ¹⁵ ?Unu meru əhu-a, shi tsōo unu ұtso l'opfu əhu mu teke ono-a imagha? Kele mu maru l'a ta tūdu iya ego; l'ome unu dūru ike teke ono mē օ būchaaru k'unu aswōshi akpūru ənya nkunu chie mu. ¹⁶ ?Mu gbēnu būwari onye opfu unu nta-a; opfu lē mu pfuru unu iphe, bū օkpobe-opfu?

¹⁷ Ndu ono, eduphu unu ono emekwaru unu əmereme shii; օo l'oo g'unu makwaru l'iphe, əphe emedoru unu əmereme ono ta adūkwa ree. Əphe emekwa g'əphe bufu unu l'əhu mu g'unu gbaru tsoru phē. ¹⁸ Agbatsoru ndu əzo adūjekwa ree; օo l'oo g'unu gbatojekwaru ndu əbu m'əphe -nōdu epfu iphe, dū ree. Unu mejekwa əgube ono tekenteke; g'ə tō buekwapho teke mu l'unu nō. ¹⁹ Unwu mu! Mu nōkwa l'iphe-əhuka opfu əhu unu nta; mbū gē nwanyi, abyā ezedā. Mu je a-nōdu l'iphe-əhuka ono jasunupho teke unu a-dū gē Kéreshi. ²⁰ O due mu phō g'a sū lē mu l'unu nō nta-a; mē mu amaru gē mu gege dobe ənu pfuaru unu opfu. Nta-a bē օ tūfuru mu əhu gē mu e-mekpōo k'əhu unu.

Etu Hega yee Sera

²¹ Unubē ndu əogu anōdu emeje iphe, ekemu pfuru; unu kaeshikwaru mu; ?unu ta anımaduru iphe ekemu pfuru tō? ²² Kele e dekwaru sū lē Ébirihamu nwütarū ənwiegirima unwoke labō. Onye lanū bū nwanyi, bū ohu nwütarū iya ya; onye օphuu bū amadū yeru iya ya. ²³ Onye օphu, ohu yeru bē a tsütarū ime iya əbe օ dūdu ukwe Chileke kweru swibe l'əhu iya k'iche. Onye օphuu, shi l'eka amadū phō bē a tsütarū ime iya opfu lē Chileke kweru ukwe l'aa-nwū iya. ²⁴ Mu gude iphe ono, mehawaru nū ono anmarū unu etu. Ənwanyi ono əphenebo, bugbaa ne phē ono nō-chiru ənya əgbandzu labō, shi Chileke l'eka. Onye օphu, bū Hega nō-chiru iphe ono, Chileke kweru ukwe iya l'ogbandzu shi l'eli úbvú Sayınayi. Unwu nkiya bē a nwüru g'əphe būru ohu. ²⁵ Hega nō-chiru úbvú Sayınayi ono nō l'alı Arebiya. Օ būru Arebiya ono bū Jierúsalem̄u kē nta-a. Noo kele yee ənwu iya shi būru ohu. ²⁶ Obenu lē Jierúsalem̄u օphu dū l'imigwe ta abūdu ohu; tēme օ būru iya bū ne anyi. ²⁷ Kele e deru l'ekwo-opfu Chileke sū:

“Tee ęswa gübę nwanyi,
 pfürü apfürü,
 eteke atsụ-swee ime!
 Gude ęhu-ụtso tee ęswa
 gübę nwanyi,
 amadụ iphe,
 eme lę nka nwanyi,
 ime eme;
 Kele nwanyi ono,
 e shi gbado agbado ono
 l'a-gbę kanụ enweru
 nwa eme lę nwanyi
 ọphu alu ji.”^a

²⁸Sụ-a; ụnwunna mu; anyịbedua bụakwapho ụnwiegirima e kweru ukwe iya teme a nwụa phę gę Áyizaku. ²⁹Ọ bụkwarupho g'o dụ teke ono bụ g'o dụ nta-a. Teke ono bẹ onye k'ono, a tsütaru ime iya gę kę ndu ozo pho shi anoduje akpa onye ọphu ndzụ iya shi l'eka Unme Chileke pho ęhu. ³⁰Ole ?bụ gụnu bẹ erekwo-opfu Chileke pfuru? Ọ sru: “Chifukwa ohu yee nwa iya; kele nwa, shi l'ohu bẹ yee nwa, amadụ nwụru taa gbakwarụ mgba eke iphe nna phę.” ³¹Ọ ya bụ; ụnwunna mu; anyi ta abụkwa ụnwu, ohu nwụru; anyi bụkwa ụnwu, nwanyi bụ amadụ nwụru.

Enweru onwonye l'ime Kéreshi

5 ¹Kéreshi tọakwaru anyi l'ęgbu; sụ g'anyi ba bụheru ohu. Ọ ya bụ; unu pfüşhia ike. Unu te ekwekwa g'o dürü onye e-gude ekemu mee unu g'unu bụru ohu ozobaa.

²Sụ-a; gę mube Polu karụ unu; o -bụru l'unu buru úbvù bẹ Kéreshi ta adụkwa urwu, o barụ unu. ³Gę mu kasachakwaa onyemonye, buru úbvù nchi; l'o mefütajekwa iphemiphe, bụ iphe, ekemu pfuru g'o ha. ⁴Unu bẹ ndu eme gę Chileke gụa unu lę ndu pfüberekoto; opfu l'unu eme iphe ekemu pfuru bufuakwaru onwunu l'eka Kéreshi nọ. Unu nashiakwaru onwunu eze-iphe-oma kę Chileke. ⁵Ọ -bụru anyịbedua bẹ iphe anyi zoberru ele ęnya eleshia iya ike lę Chileke a-gụ anyi lę ndu pfüberekoto l'iphu iya bụkwa l'anyi natarụ Unme-dụ-Nsọ; opfu l'anyi woru onwanyi ye Kéreshi l'eka. ⁶L'anoduwaal l'ime Kéreshi bẹ l'e buru úbvù; ọzoo l'e te buduru ta adụkwa iphe, o bụ. Iphe, bụ iphe, bụakwaa ekweta kę Kéreshi ọphu shi lę n-yemobu.

⁷Unu shikpokwa etsokötawa ụzo ono ree. ?Bụhunu onye kpışhiru unu anodu eme iphe, bụ okpobe-opfu ono nta? ⁸Ọphu a maru bụ l'o tọ bụdu Chileke-a, bụ iya kuru unu-a gbę bya apfübuta unu g'unu te emehe

^a 4:27 Gunaaz Azá 54:1.

ókpobe-opfu ono. ⁹Q kwa nwa-ø-chi-l'eka iphe-ekoje-buredi l'ekoje ishi buredi ophu. ¹⁰Ole atugba, anyi l'unu tûgbaru lë Nnajjuphu mekwaru-a gë mu shihu obu ike l'eka unu nö; l'unu a-lwa azu bya etsozita ụzo wata arı iphe, mu arı; l'onye gbaghashiru unu agbaghashi; o -bü onye; o -bü onye-o; onye ono bę Chileke a-nmakwa ikpe.

¹¹Obenu-a; ụnwunna mu; ome o bü l'o g'e buje úbvù bę mu ezihekwa-du asa iya asasa ono; ?m'o bühunuru gunu bę o gude a nödu a-kpakwadu mu ęhu? O -bü l'o dę egube ono më asasa, mu asa lë Chileke a-güephö anyi lę ndu pfüberekoto; opfu le Kéreshi nwuhuru l'oswebe tege adukwa onye o gogo bujeru iphe eghu. ¹²Teke o bü lę k'ebu úbvù aphınuka ndu ono, agbaghashi unu ono l'ehu g'ephejen je ahachafua onwophę ahaha.

¹³L'unubedula ụnwunna mu; bę e kukwaru bya atowaa l'egbu. Ole-a; unu ta ahakwa onwunu g'iphe, anoduje agü unu egü waa iphe, unu arı l'okpoma bya ekee unu egbu ozo. O chikwa iphe, unu a-nödu eme bü g'onyemonye yee nwibe iya obu k'ophu unu anoduje eyeru nwibe unu eka. ¹⁴Kele ekemu ono g'o hakota tükoru kpakqo l'akpuru opfu lanu, bü iya bü: "Yee nemadzü ibe ngu obu g'i yeru onwongu." ¹⁵Obenu teke o bü l'unu atakashи nwibe unu eru bya anmabushi nwibe unu anu; unu letakwa ęnya a -nonya unu tuko onwunu taębe.

Unme Chileke waa ejø-iphe agugbaa nemadzü

¹⁶Ole mu şuru-a; unu hakwaa Unme Chileke g'o goshije unu ụzo. Oo ya bükwanu g'unu ete emejeedu ejø-iphe, agugbaa unu. ¹⁷Kele ejø-iphe agugbaa amadü bę ta adujekwa Unme Chileke ree. Ophu iphe, agukwanu Unme Chileke adujedu uche amadü ree. Noo l'iphe labo ono dürü onwophę l'opfu. O bürü iphe ono meru g'o gude ębe unu adujedu ike mee iphe, dę ree, unu rịru k'ememe. ¹⁸Obenu teke o bü Unme Chileke egoshije unu ụzo; o n'iya bü l'ekemu te ekeeduru unu egbu.

¹⁹Su-a; iphe shigbaa l'uche amadü doru ęnya, bü iya bü eri ogori; apha-rwushi onwonye; eme umere, rehuru erehu; iphere abvü l'iphü; ²⁰agwö nshi; eme mgbashi; ndumashi; alwü ogu; okophoo; obu-oku; akpa ęnya; ekpa l'iche iche; ejø-nzi; ²¹ęnya-pfürupfurü; egbu-ochi; mée-atsutsu; eri angü-sweshi iphu; mewaro iphe dęgaa egube ono. Noo iphe shigbaa l'uche amadü bü ono. Su-a; gë mu lökwaanu unu eka lę nchi gë mu lohawaru iya unu; ndu eme nno taa bahükwa l'eka Chileke bü eze.

²²Obekwanu l'iphe shigbaa lę Unme Chileke bü: n-yemobu; ęhu-utso; nchi-adü-doo; nshirima; eme odoo; eme oma; ekweta; ²³eme gelee; më esede onwonye. O tò dudu ekemu, a türü swibe ndu k'ono. ²⁴Ndu bü-kwanu ndu kę Kéreshi Jizösü; wowaru ejø-iphe, agugbaa phę nü më ejø umere, shigbaa phę l'uche kpöpyabe l'oswebe. ²⁵Eshinu anyi gude Unme Chileke dzürü ndzü; unu g'anyi hanaa gë Unme ono goshije anyi ụzo. ²⁶G'anyi te emejekwa iphe g'ee-shi g'a jaa anyi ajaja. Ophu anyi emejeshi

nwibe anyi iphe, e-ghu iya eghu. Ophu anyi ejijekwaru nwibe anyi iji-ṣenyā.

Evuru ivu nwibe ngu

6 ¹Unwunna mu; teke o bụ l'o dürü onye e guderu gedegede teke o dürü iphe, oome adudu ree; g'unubedula, Unme Chileke gude ndzụ unu-a; jinaa obu oyi dumphuta iya azụ l'uzo pfuru oto. Ole oo g'onyemonye letakwa onwiya ṣenya g'e te nwufuaru iya ye l'eme iphe-eki. ²G'onyenonu gbatajero nwibe iya l'iphe, atsu iya l'ehu g'unu e-gude egube ono mekota-je ekemu, Kéreshi tñru. ³Kele onye rịru l e ya bụ iphe l'eka o dudu iphe, o bụ; onye ono bükwa onwiya bẹ oome eswe. ⁴O kwa g'onyenonu gudeje-kwa ṣenya lee onwiya maru g'umere iya gbaru; l'i wotaje iphe, iime tñru yeru umere gbaru ngu nụ. Qo ya bụ; i ti jeđduro ewota iphe, i meru aturu eyeru k'onye ozo. ⁵Kele onyemonye e-vukwaru ivu nkiya l'onwiya.

⁶G'onye, eezi ozi-oma kẹ Kéreshi ono hejekwa onye ezi iya ya nụ iphe, dụ ree, o nweru.

⁷Unu te ekwekwa g'e duswee unu ụzo; Chileke ta abükwa onye akwa eswe; noo l'oo iphemiphe, onye kuru bẹ qowotaje akpuru iya. ⁸L'onye eme ejo-iphe, agụ iya nụ bẹ a-lakwa l'iswi. Obenu l'onye eme g'e Unme Chileke ziru iya bẹ Chileke a-nụ ndzụ ojejoje. ⁹Qo ya bụ g'ike ta abvükwa anyi l'eme ree; kele anyi e-ritakwaa urwu iya l'orwuberu iya mẹ anyi -gudeshia eka anyi g'anyi gudeshi iya. ¹⁰Qo ya bụ g'anyi mejeru onyemonye ree nta, ụzo dürü anyi l'ememe iya. Ndu anyi a-kabajekpoo emeru ree ono bụ ndu anyi l'ephe bụ ọnu-ulo lanụ; opfu l'anyi tükowaru kweta kẹ Kéreshi.

Ekele

¹¹Nta-a bẹ mu gudeakwa eka mu gedegede ederu unu erekwo ọbu. ?Unu ta ahumaduru g'akpuru opfu ọbu hachaa kakporo kakporo? ¹²Q kwa ndu eme g'a jaa phẹ ajaja k'iphe, ephe suru l'e mefutaje l'eli ehu bụ ndu eke-butaję unu sụ g'unu bua úbvù. Iphe, ephe gude eme iya bụ g'e ndu Jiu ta akpa phẹ ehu. Ephe maru l e ndu Jiu gege akpa phẹ ehu; ome ephe kweru l'oo 'epho Kéreshi ono, nwñhuru l'oswebe ono a-dzọ phẹ. ¹³Ndu ọbu, bu-kpooru nụ úbvù ọbu ta abükwa l'ephe emeje iphe ekemu pfuru. Q kwa iphe, ọogu phẹ g'ephe mee g'unu bua úbvù bụ g'ephe abaaha aba l'ephe meru unu; unu mee iphe-ohubama l'anụ-ehu. ¹⁴A bya l e mbedula; tüswe-kwa! Mu ta ayıkwa baa aba k'iphe ozo gbahaa k'oswebe Nnajuphu anyi, bụ Jizosu Kéreshi. L'esi ophu o nwñhuru l'oswebe bẹ iphe kẹ mgboko-a ta aduekwa iphe, o bụ mu; teme mbedula dñakwapho g'onye nwñhuru anwụhu l'iphe kẹ mgboko-a. ¹⁵Kele anoduwaal l'ime Kéreshi Jizosu bẹ l'e buru úbvù; ọzoo l'e te buduru ta aduekwa iphe, o bụ, abuedupho abụru onye Chileke meru k'ophúú. ¹⁶G e Chileke mee g'ehu dụ iphe, bükpo ndu

etsoje ụzo ono, mu goshiru unu ono guu; phukwaaru phẹ phọ obu-imemini. Ọo phẹ bụ ọkpobe ndu Ízurèlu kẹ Chileke.

¹⁷Sụ-a; e -shi ntanụ-a g'ọ tọ dükwa onye epfuchibaa mu nchi. Ichii-iphe ọwa-a, mu vu l'ehu-a bụakwaa iphe-ọhubama, egoshi lẹ mu bụ ohu Jizosu.

¹⁸Unwunna mu; ge Nnajiuphu anyi, bụ Jizosu Kéreshi mekwaaru unu eze-iphe-ọma g'unu ha. Nokwa g'ọ dù!

Ekwo-ozi, Polu Deru Nü Ndu Efesosu

1 1Qwa-a bụ ekwo-ozi, mube Polu ede. Mu bụ onye Chileke hotaru mee gę mu bürü onye-ishi-ozi Kéreshi Jizosu. Mu ede iya anu ndu dụ-nso, bu lę Efesosu; mbu ndu kwetarụ kę Kéreshi Jizosu; ephe l'iya tüğba bürü nanu.

2 Mu sụ gę Chileke, bụ Nna anyi yee Nnajuphu, bụ Jizosu Kéreshi meeru unu eze-iphe-oma; mekwaapho g'unu buru l'ehu-guu.

Onu-oma, shi l'eka Kéreshi

3 Unu g'anyi kele onye ono, bụ Chileke bya abürü Nna kę Nnajuphu anyi Jizosu Kéreshi ekele; onye bụ iya goru onu-oma nü anyibe ndu anyi lę Kéreshi tüğbaru bürü nanu. Onu-oma ono bụ lę Chileke meru; anyi shi Kéreshi l'eka yiru l'oha imigwe. Q bürü eka o shi bụ l'o wotaru iphe, bụ-kotakpoo iphe, aanu anunu, shi l'eka ono woru nü anyi. 4 Chileke byaru eme mgboko; o vuru izzo shi l'atugba ono, anyi lę Kéreshi tüğbaru bürü nanu ono; hotahawaro anyi g'anyi bürü ndibe iya; k'ophu anyi a-dürü iya iche; bya abürü ndu adudu eka ntucha a-dụ l'ehu anyi l'iphu iya. 5 O n-yemobu iya meru g'o gude o chihawa iya l'idzù dobe l'anyi a-bürü ụnwu iya; onye oo-shi l'eka bürü Jizosu Kéreshi. Ono buerupho iphe, dühawa iya ree ememe bya abükwarupho iphe dụ iya l'uche; 6 g'anyi etuje Chileke epha k'eze-iphe-oma ono, dụ biribiri ono, o meru anyi kę mmamụ ono; mbu anyibe ndu anyi lę Nwa iya ono, o yeru obu ono tüğbaru bürü nanu.

7 Mbụ-a; Nwa iya ono bẹ gbashikwaru mee ya; gude gbata anyi; teme o bụkwaru iya pho bụ lę Chileke aguaru anyi nvụ l'iphe-eji anyi. Sụ-a; eze-iphe-oma ono bürü iphe-oma, kwatakporu paa eka bẹ o meeberu anyi egube ono; 8 mbu eze-iphe-oma ophu o kwatakporu gude mmamiphe yele nkwamēnya saa eka ọkpobe asasa meeru anyi. 9 O byakwapho bya emee g'anyi maru iphe; nweru ọkpobe egomunggo; k'ophu iphe, oome e-doje anyi enya. O meru; anyi bya amaru iphe, shi bürü iphe, o domiru edomi, bụ iphe, o rihawaru lę ya e-shi Kéreshi l'eka mee. 10 Iphe ono, o tüberu ono, bụ iphe,

oo-me teke o gbaru ono bụ l'oo-tuko iphe, o gude eka iya mee tuko chigba-be; mbu iphe, du l'igwe; me ophu du l'alij; l'o woru Kéreshi mee ishi iya.

¹¹ Qo Kéreshi bẹ anyi l'iya tugbaru; o bürü iya meru g'anyi yiru l'iphe ono, o kweru ndu bu nkiya ukwe iya ono. O bürü iya mekwarupho g'o gu-de Chileke, emekotaje iphemiphe g'o tubehawaru iya; mee ya g'o du iya l'uche; vuhanawar uzo hotahawaa anyi. ¹² Qo ya bu g'anyibedua, bu ivuzo ele enya Kéreshi egude umere anyi l'ophu egoshi g'odu-biribiri Chileke habe shii; g'ee-gude iya jaa ya ajaja.

¹³ Nokwapho g'o du unubedula; lunu nümaerupho ɔkpobe ozi ono, bu ozi k'adzota ono, Chileke dzotaru unu ono; unu kweta kẹ Kéreshi. O bürü iya bu le Chileke egude Unme-du-Nso, o kwetarukwe iya; mee unu iphe-ohubama; gude goshi l'oo ya nwe unu. ¹⁴ Unme-du-Nso ono egoshi l'anyi a-nata-a iphe ono, Chileke kweru ndibe iya ukwe iya ono, bu iphe, anyi a-nata teke Chileke a-gbata ndibe iya ɔkpobe agbata kẹ mkpochi-ishi; g'anyi jaa ɔdu-biribiri iya ajaja.

Polu epfu anu Chileke

¹⁵ Noo iphe, meru g'o gude mu nümachaa k'ekwekwe unu kweru kẹ nnajuphu, bu Jizosu waa k'obu unu yekotaru ndu-nsø ono; ¹⁶ ebe o dudu teke mu ekelebujuheru unu Chileke ekele. Mu -nodu epfu anu iya; bẹ mu epfujekwaru iya pho opfu ehu unu. ¹⁷ Mu asuje ge Chileke kẹ Nnajuphu anyi Jizosu Kéreshi; mbu Nna bu Q-ka-lẹ-biribiri; g'o nụ unu Unme iya, e-me unu g'unu maru mmamiphe; phua ophulenyia; k'ophu unu a-maru iya ɔkpo-be amaru. ¹⁸ Mu asujekwa iya pho g'o mee obu unu g'o hümä iphoró iya; k'ophu unu a-maru iphe, bu iphe, o kuru unu g'unu le enya iya; makwarupho l'iphe, o kweru ndu-nsø ukwe iya nyiberu anyibe. ¹⁹ Wakwapho g'ike iya ono, bu ike ophu enwedu etu ono emeberu ire l'ehu anyibe ndu kweru kẹ Jizosu. Ike ono, l'eme ire l'ehu anyi ono be bükwa iphe lanu yee eze ike iya ono, ²⁰ bu iya bu ophu o gude mee ge Kéreshi shi l'ọnwu tetu dzuru ndzụ; bya eworu iya dobe l'ekutara iya l'imigwe. ²¹ Kéreshi ono nọ-nkokotaru iphe, bükotakpoo ochi-oha imigwe; mèkpoo o-nø-l'oke-òkwa imigwe g'ephe ha; mèkpoo o-gude-ike imigwe g'ephe ha; mèkwapho nnajioha imigwe l'ophu; mèkpoo iphe, bükpoo iphe, e kuru əpha l'eliphe-a; mèkpoo l'eliphe ophu abya nụ. ²² Chileke meru ge Kéreshi tuko iphemiphe zopyabe l'okpa; bya ewokwaru iya pho yeru Chjochi g'o bürü iya l'a-bürü ishi iphemiphe kpoo. ²³ Chjochi l'ophu bükwa ogwəhu Kéreshi; o bürü l'echilabø ndu Chjochi bẹ iphe kẹ Kéreshi dzuru edzumedzu. O bükwanuru lẹ Kéreshi bẹ iphemiphe kẹ Chileke dzukwanuru edzumedzu.

Eshi l'ọnwu bahu lẹ ndzụ

2 ¹ Qo dudu teke unu shi bürü ndu nwuhuru anwuhu. O bürü iphe, kparu iya nụ bu l'unu te eyejeduru Chileke onu; unu nodu anoduje

eme iphe-eji. ²Teke ono bę unu shi etso ęka ndiphe. Unu shi anoduje eme iphe, epherephere pfuru, bę iya bę onye օphu, bę onye-ishı l'ephekere-phe bya abüru օbvı ono, l'emeje gę nemadzı kwefuru Chileke ike ono. ³Anyibedua g'anyi ha shikwa tükı etso չzo ono. Anyi shikwa etsoępho iphe, agı anyi ęgu ememe. Iphe, anyi shi emeje bęerupho iphe, dę anyi ree l'ehı; mę iphe, dę anyi ree l'egomunggo. Anyi shikwa lę mbü bęru ndu shi tukotawaa oke-ęhu-eghu kę Chileke kpube onwanyi gę ndu օphuunapho.

⁴Obenu lę Chileke bę onye aphuje obu-imemini; phıa k'etsutsu iya. O yeru anyi obu yegharı iya anyi ęka. ⁵Anyi shi l'emeswe, anyi mesweru Chileke; bęru ndu nwıhuru anwıhu. Obenu lę Chileke mewaru; anyi lę Kéreshi tükı bya adzıru ndzı; օ bęru eze-iphe-oma iya bę o gude dzıo unu. ⁶Anyi lę Kéreshi Jızosu tüğbaru bęru nanı; Chileke tükı anyi l'iya mee; anyi teta dzıru ndzı bya emekwapho g'anyi l'iya tükı nodı l'imigwe. ⁷Iphe, o gude mee ya nno bę g'oo-mecha goshi օgbo օphu no l'iphı eze-iphe-oma iya օphu nyıberu oke anyiibe; waa g'oo-goshi phę g'obu օmına ya, shi l'ęka Kéreshi habe l'ehı anyi. ⁸Oo l'qo lę Chileke menükaru eze-iphe-oma meru g'o gude օ dzıo unu. Adzıdzo ono shi l'ekweta, unu kwetarı kę Kéreshi; օ tı bükwa unu bę o shi l'ęka; օ buepho iphe-oma, Chileke meru unu kę mmanı; ⁹օphu օ będu iphe, e setarı l'akanya; g'ıo tı dükwanu onye e-gude iya wata eku onwiya. ¹⁰Anyi tükokwaru bęru iphe, Chileke gude ęka iya mee. O shi Kéreshi Jızosu l'ęka kee anyi; k'օphu anyi a-duje ike je օkpobe ozi, օ kwakobehawaru anyi g'anyi jee.

Abüru nanı l'ime Kéreshi

¹¹Oo ya bę; unu nyatakwa iphe, unubę ndu abüdu ndu Jiu shi bühawaru. Ndu Jiu shi ekuje unu akpapyı. Ephebedua nodı ekuje onwophę ndu bęru úbvı. Ole úbvı, ephe bęru buepho iphe, nemadzı gude ęka ebu l'eli ęhu. ¹²Unu nyatajekwa lę teke ono bę unu te eshidu nodı Kéreshi l'ęka; unu shi bęru ndu օhozo, a güfuru agufu lę ndu Ízurelu tème unu bęru mbyambya, օphu unu eshidu dı l'ukwe-iphe, Chileke kweshiru ndibe iya ono. Օphu օ dıdu iphe unu shi ele enya iya lę mgboko-a. Օphu unu eshidu maru onye Chileke bę. ¹³Obenu lę nta-a bę o shiwaa l'ęka Kéreshi; onye unu l'iya tüğbaru bęru nanı; Chileke kuritaru unu ntse; l'unubę ndu shi nodı iya չzenya; օ bęru mee Kéreshi bę e gude mee ya. ¹⁴O kwa Kéreshi l'onwiya bę ęhu-guu k'anyi; yębedua, meru anyiibe ndu Jiu mę ndu abüdu ndu Jiu; anyi bęru ndu lanı. Töbüdu iya bę; o shi ęgube ono nwukpofu ndıumashi ono, shi bęru igbulı nö-buha anyi l'unu ono. ¹⁵Iphe, o meru bę l'o meru; օphu ekemu erehedu ire; mbü ekemu ndu Jiu mékpoon nıo nıo; mę omelalı omelalı, dükota iya nü. Iphe, Chileke eme g'o mee bę gę Kéreshi e-shı ęgube ono gude mba labı ono metaru onwiya ndu lanı, ephe l'iya tüğbaru bęru nanı. Ndu ono abüru mbà օphúú. Oo ya bę

l'o gude egube ono mee gę nchī du doo. ¹⁶Kéreshi egudekwapho anwuhu ono, o nwuhuru l'oswebe ono; mee gę ndumashi ono bvụ. Oo ya bu; g'o gude anwuhu iya l'oswebe ono; mee gę mba labo ono bürü nanu. Oo ya bu g'ooduphuta phę azu dupfuta Chileke. ¹⁷Noo iphe, Kéreshi gude bya; bya ezidzuru g'a ha ozi-oma nchī-adu-doo ono; zia ya unubę ndu shi nođu Chileke üzenna; zikwaa ya pho ndu shi nođu iya ntse. ¹⁸Kele o bu iya be o shi l'eka anyinebo tuko bürü ndu aduje ike gude Unme lanu bya apfuru l'iphu Nna.

¹⁹Oo ya bu; lunu ta abuhedu nlwamulwa; ophu unu abuhedu ndu ohozo. Nta be unu buwaa ndu ephe le ndibe Chileke tükoru bürü ndu a nwüru l'eka lanu; unu tükowaru bürü ndu onu-ulø Chileke. ²⁰Nta-a be Chileke gudeakwa unubedula akpu-tse ulø iya ophu ndu-ishi-azi me ndu shi epfuchiru Chileke türü okpa iya. O bürü Kéreshi Jizosu l'onwiya bu mkpuma, gude ulø obu. ²¹Oo ya bu onye gude ulø ono g'o ha gudeshia ya ike bya abürü iya e-me g'o vua bürü eze-ulø, e doberu Nnajiuphu nsø. ²²Nokwapho g'unu l'iya tüğbaru; o tükokwapho unu akpu; unu le ndu ozo g'a kpua unu akpukpu g'ulø; g'unu bürü eze-ulø, Chileke e-shi l'eka Unme-du-Nsø buru.

Ozi, Polu ejeru ndu abudu ndu Jiu

3 ¹Noo g'o gude mube Polu, onye nörö Kéreshi Jizosu mkporo l'iswi ehu unubę ndu abudu ndu Jiu; nođu anoduje epfu anu Chileke. ²O doru mu enya lunu nümawaru le Chileke shiwaal'eme eze-iphe-oma iya ono; ye mu ozi-a l'eka su gę mu jee; g'ooduru unu le ree. ³Ono bürü iphe, e domiru edomi e meru gę mu hümä l'ophulunya. Gę mu dehaawaru iya unu le mbü; ole mu gburu iya mkpirikpu. ⁴Unu -guepho iphe, mu dehaawaru; unu agbę l'eka ono maru g'o doberu mu enya; mbü iphe kę Kéreshi ono, e shi domia edomi ono. ⁵Lę teke ndiche be Chileke te eshikwa emeje ge ndiphe maru iphe nkiya ono, o domiru edomi ono. Obenu le Chileke shiwaal'eka Unme-du-Nsø nkiya tögbo iya ęba nta; k'ophu ndu o hotaru dobe iche; mbü ndu ishi-azi iya me ndu mpfuchiru iya a-maru iphe ono. ⁶Mbü le ndu abudu ndu Jiu be ephe le ndu Jiu gbawaa mgba l'önü-oma ophu shi l'eka Chileke. Ephe tükoru dzepfuwaal'ehu onye lanu; tuko yiwaru l'ukwe-iphe, Chileke shi l'eka Kéreshi kwee. O bürü ozi-oma ono meru g'anyi maru iya nta.

⁷Oo ozi-oma ono be mu ese akanya iya. Chileke hotaru mu gę mu jeje ozi-oma ono; ono bürü eze-iphe-oma, o meru mu kę mmanu. O gude nno goshi mu g'ike iya erebe ire l'ehu mu. ⁸L'iphe, bükpo ndu enya lwaru le ndu kę Chileke bu mu be o kachaa alwalwa; o büleru mbedula-a be Chileke gbę meeru eze-iphe-oma ono kę gę mu bürü onye e-tsoru őhamoha; pfukashiaru ndu abudu ndu Jiu k'eze-iphe-oma ono, shi l'eka Kéreshi ono paru ęka; k'ophu nemadzü ta asudu g'oo-riyu g'o habe. ⁹Oo mu be o yeru

gẹ mu mee gẹ ndiphe l'ophu hụma gẹ Chileke eshije eme iphe, o tüberu. Chileke onye bụ iya meru iphemiphe chịhawaru iphe ono; teme o mee mgboko; ole o shikpœpho e -shi teke ono domia ya edomi.¹⁰ O bụru nta-a bẹ Chileke shi Chīochi l'eka mee gẹ ndu ochi-oha imigwe; mékpoō ndu ọ-nọ-l'oke-ókwa imigwe maru gẹ mmamiphe Chileke gbaebekotaru.¹¹ Chileke tükoru iphemiphe ono mee g'o rịru iya rọ l'edenwede. O bụru onye o shi l'eka mee ya bụ Nnajiuphu anyi, bụ Kéreshi Jizosu;¹² onye anyi kwetarụ nkiya bya emee; anyi l'iya tüğba bụru nanụ; k'ophu obu te eteedu anyi ophe; anyi nweru ọnu-opfu; teme anyi nweru eka anyi a-pfuru pfushia ike l'iphu Chileke.¹³ Noo g'o gude mu nödu epfuru unu sụ: jiko g'unu te egudekwa k'iphe-ehuka-a, mu eje l'opfu ẹhu unu-a; tuwoo Kéreshi eka; l'ọ bükwa iphe e-wotaru unu ùbvù.

Eye obu, Kéreshi yeru anyi

¹⁴ Oo iphe ono meru g'o gude mu nödu anoduje egbu ikpere l'alí epfu anụ Chileke, bụ Nna; ¹⁵ onye bụ iya bẹ ipfu l'ipfu l'imigwe me l'eliphe shi l'eka gbube ishi ndzụ phẹ. ¹⁶ Mu anoduje epfu anụ Chileke g'o shi l'odu-biribiri iya, nyíberu anyiibe gbe l'eka Unme iya, dù Nso; nụ unu ike g'obu shihu unu ike; ¹⁷ gẹ Kéreshi bata bya eburu unu eburu l'ime obu; eshinu unu kweru nkiya; wafua g'eye obu mee unu g'unu gbaa ọgbarabvu nguru anguru; ¹⁸ g'unu lẹ ndu-nsø g'ephe hakota aduje ike g'o doo unu enya; mbụ gẹ adzota, Chileke dzotaru unu habe ọsa; waa g'ogologo iya habe; me g'o habe l'eli; mékpoō omilomi iya; ¹⁹ g'unu makwaruphọ lẹ n-yemobu kẹ Kéreshi parụ eka; k'ophu ọ dudu onye abyia iya amaeburu. Oo ya bụ g'aatuko gẹ Chileke gbaru; húmagbukotakpoo l'ehu unu.

²⁰ Chileke aduje ike meeru anyi iphe megharu iya eka mebyikpoo ọkpo-be emegharu; mbụ mechaa meghata g'anyi aduje ike sụ g'o mee; mechaa mee ophu anyi arị-vuduru l'egomunggo. Egube ike ọwa-a, o gude ere egube ire ọwa-a l'ehu anyi-a shihukwaru ike.²¹ G'e shi Chīochi l'eka tuje iya ẹpha; shikwapho l'eka Kéreshi Jizosu tuje iya ẹpha jasụ lẹ tuutuutuu lẹ mịjimii. Nokwa g'o dù.

Ndu etso Jizosu bụ nanụ

4 ¹ Noo g'o shitaru mbedua, bụ onye a tịru mkporo; opfu lẹ mu ejeru Nnajiuphu ozi-a nödu arwọ unu sụ g'unubẹ ndu kẹ Chileke dzuru ndzụ meje iphe, Chileke tüberu teke ono, ọ hoṭtaru unu ono. ² Unu woziekwa onwunu alí; unu emeje gelee bya abụru ndu atajeru iphe nshi; ndu atagbuje iphe nwibe unu meru unu lẹ nshi; gude egube ono goshi l'unu yeru nwibe unu obu. ³ Unu kukebeje ẹhu g'unu ta aha abụru na-nụ ono, Unme Chileke meru g'unu bụru ono. Gẹ Chileke mee gẹ nchị dù unu doo g'unu lẹ nwibe unu abụru nanụ. ⁴ Sụ-a; ọ kwa ogwəhu lanụ dù; waa Unme-dụ-Nsø lanụ; nokwapho g'ọ bụ iphe lanụ bẹ Chileke kuru anyi

g'anyi le ḥanya iya. ⁵Qo Nnajjuphu lanu du; o bürü ekweta lanu du; no-kwapho g'o bu baputizimu lanu du. ⁶Qo Chileke lanu du; onye bu iya bu Nna anyi g'anyi ha; bya aburu iya no-ngokotaru; bya egudekota onyemoneye eje ozi iya; bya eburu l'ime onyemoneye.

⁷G'anyi ha l'onye l'onye be Chileke mekotaru eze-iphe-oma. Q bürü ge Kéreshi gude kee ya bu g'anyi natagbaaru iya. ⁸Noo iphe, o gude o su:

“Teke ono, o gbeshiru lashia
l'imigwe
be o dutaru igwerigwe ndu
o kpuru le ndzü lashia;
bya ekèeru ndiphe iphe
ké mmanu.”

⁹Q du ree; o -bürü l'a sru l'o laru l'imigwe; o n'iya bu l'o vuru ụzo shiada l'igwe bya mgboko rwua l'alí ree. ¹⁰Q kwapho yebe onye ono, nyizetaru nu ono; nyihuru; tuko imigwe g'o ha nyighaa; k'ophu o tukoru ekameka sweta. ¹¹Qo ya bu onye turu eka le ndu a-bürü ndu-isho-ozi; tua eka le ndu ophu a-bürü ndu mpfuchiru Chileke; me ndu ophu a-bürü ndu-ozi-oma; me ndu ophu a-nođuje eleta Chiöchi ḥanya bya atukwapho eka le ndu ophu a-nođuje ezi opfu Chileke. ¹²Iphe, o gude mee ya nno bu g'o shi phe l'eka mee ndibe Chileke; k'ophu ephe a-dü ike jeeru Kéreshi ozi-a; wafua k'ophu ogwéhu Kéreshi ono e-tsehu etsehu. ¹³Noo g'oo-du jasú teke anyi a-tuko bürü ndu tugbaru nanu; opfu l'anyi tukoru kweta ké Nwa Chileke ono; me opfu l'anyi majiru iya ḥanya. Noo iphe, e-me g'anyi bükwarupho ndu e-tsefuta; bürü mkpurophu onye lanu, dzuru oke l'ime Kéreshi. ¹⁴Anyi taa buđeduru uwegirima, a-nođuje akwaphu akwaphu; ndu e gude iphe opfu, shi l'eo nzi ephe anođuje ezi; gude ेregeđe me ugho edephushi. ¹⁵Iphe, anyibedua g'emeje bu g'anyi yeje nwibe anyi obu; pfuje ire-lanu; g'anyi egudeje egube ono evu evuvu l'iphemiphe; evu evupfu Kéreshi, yębedua bu iya bu ishi anyi. ¹⁶Qo ya emeje g'ogwéhu l'ophu dzepfua le nkwo iya le nkwo iya; bürü nanu. Teke ono be ogwéhu l'ophu a-tuko evu evuvu; shihu ike; eshinu iphemiphe, e meru; o du l'ehu tukoru emegbaa g'o gbaru iya. Nokwapho g'oo-du l'ehu Kéreshi me ndu nkiya -yee nwibe phé obu.

Ndzü ophuu, shi l'eka Kéreshi

¹⁷Qo Nnajjuphu be ziru mu nu ge mu pfua ya pfushia ya ike su ge ndzü unu ta aduhewa ge ke ndu ta amadu Chileke; ndu egomunggo swehuru; ¹⁸ndu oriri phé gbakotaru ochii; tème ebifu phé ge ndzü ono, shi l'eka Kéreshi ono te erwube phé eka. Q bürü iphe, kparu iya nu bu l'ephe kpop chiru okpoma; ophu o to dudu iphe ke Chileke, duru ophu ephe maru.

¹⁹Iphe bvwularu phé l'iphu; ephe woru onwophe togboru umere, rehuru erahu. Ephe wata eme okorokoto iphe, adudu ree; k'ophu ephe ajiwa momomo ala l'arwu ırwuali, dugbaa iche iche.

²⁰O to bükwa egube iphe ono bụ iphe, unu nwütaru lę kę Kéreshi!
²¹Ophu doru enya bụ l'unu nümaru kę nkiya; tème e zikwaapho unu iphe, bụ ɔkpobe-opfu, dū l'ehu Jizosu. ²²O ya bụ g'unu haa ejø umere ono, bụ akahụ onye, rehuru erehu ono, bụ iya meru ebe unu amadụ l'oo onwunu bę unu aghorù ugho; o bükwaru iya pho emeje; unu alaa l'iswi. ²³Gé Chileke mee obu unu; mę uche unu g'o bürü iphe ɔphúú. ²⁴Unu yeta umere ɔphúú ono g'onye yetarụ uwe, bụ iya bụ umere ophu Chileke meru o yee ya. Egube umere ono egoshije onwiya l'okpobe ndzụ, pfuru oto bya adụ Chileke ree.

²⁵O ya bụ; unu ta adzuphehekwa uka. G'onyemonye pfujeru nwibe iya ire-lanụ; eshinu anyi tükoru dzepfua l'ogwéhu lanụ. ²⁶Ehu -ghuaahaa unu eghu; unu te ekwekwa g'ehu-eghu ono kpatarụ unu eme iphe-eji. Ophu o dükwa onye e-kweje g'ehu ghua ya eghu jasụ gę nchi jihu. ²⁷Unu te ekwekwa gę Nsetanu kpata unu ụzo l'ehu. ²⁸G'onye shi ezi iphuru; haa iphuru; gude eka iya wata ese akanya gude setaje iphe l'uzo, pfuru oto g'oo-gudeje nno eyeru ndu ọzo, nō lę mkpa eka. ²⁹Unu te epfujekwaru nwibe unu ejø opfu. O chikwa opfu oma bụ iphe, e-shije unu l'önü, bụ iya bụ egube opfu emetse nemadzụ emetse; bya akwoje ndu nümaru iya nü lę mkpa. ³⁰Unu te emekwa Unme-dụ-Nsọ kę Chileke iphe aphụ. Kéle o kwa Unme-dụ-Nsọ ono bę Chileke gude mee unu iphe-ɔhubama dobe; kwabęru mbóku, ya a-gbata unu. ³¹Unu tükokpo k'ehu nkönko; mę obu ọku; mę ẹhu-eghu parụ haa. Unu haa arachije nwibe unu nchi; mékpo ephu iphu. Ophu unu edobeljekwaru nwibe unu ejø obu g'o dühabe. ³²O chia g'unu mejeru nwibe unu odoo; phujeru phę obu-imemini. Unu agujeru nwibe unu nvụ; egube Chileke shi Kéreshi l'eka gúaru unu ono.

Umere, gbaru ndu kę Kéreshi

5 ¹Eshi ophu unu bụ ụnwu Chileke, o yeru obu; unu nwuje eka iya g'unu adụ g'o dụ. ²Gé ndzụ unu g'o ha goshije l'unu yeru nwibe unu obu egube ono, Kéreshi yeru anyi obu; mia enya lę ndzụ iya l'iswi ẹhu anyi; woru onwiya gweeru Chileke ejø, dū Chileke ree.

³Sü-a; eshinu unu búwaa ndibe Chileke bę o to gbaduru g'unu ye eka l'apharwüşhi onwonye mę ejø ememe ililekpoo. Unu te edobekwa enya-pfurupfuru l'eka iphe nwibe unu nō; ebe o dükwa ejø-iphe ono, unu e-jejekpö ephota ephota ilile l'eka unu nō. ⁴Ophu o dükwa teke unu e-pfije ejø epfupfu; ozoo tükpo tükpo opfu; ophu unu atujekwa ejø ntụ-önü. O chia iphe, unu e-meje bụ g'unu nöduje ekele Chileke ekele. ⁵L'ophu unu a-tübe nvö bụ l'ọ to dudu onye arwụ ırwuali; ozoo onye eme ejø ememe; ozoo onye enya-pfurupfuru, abya abahụ l'eka Kéreshi waa Chileke bụ eze. Onye enya-pfurupfuru dúa g'onye agwa iphe.

⁶Unu te ekwekwa g'o dürü onye e-gude mkpokoro opfu dephua unu. O kwa iphemiphe ono bụ iphe, e-me gę Chileke tukoshi ndu te eyejeduru

iya ɔnu oke-ehu-eghu iya. ⁷Oo ya bụ; g'unu l'ephe ta swijekwa ɔswi.
⁸Unubedula l'onwunu shi nödugbaa l'ochii; ole nta-a, unu bùwaa ndibe kę Nnajıuphu-a bę unu nɔakwaa l'iphóró. Oo ya bụ g'unu meje umere, e-goshi l'unu bụ ndu nö l'iphóró. ⁹Kele iphe, l'iphóró akpataje buepho ɔkpobe eme ɔma; mę apfubekoto; mę ire-lanụ. ¹⁰Unu kukebeje ehu nwuje eme iphe, dụ Nnajıuphu ree. ¹¹Unu te etsokwa ndu ono, l'eme iphe, abaduru urwu, bụ iphe, ndu nö l'ochii emeje ono. Unu wojecharu iphe ono, ephe emeje ono tujeru phę jalaa l'iphu. ¹²L'iphe ono, ephe anoduje eme le mpya ono dütä-beru ejị k'ophu iphere iya te ekwekpôdanu g'e je iya ephota ille. ¹³Teke e wofutakotawaru iphemiphe l'iphóró bę a hümakotawaru g'o gbaru; ¹⁴kele iphemiphe, bükpoo iphe, e wofutawaru l'iphóró bę bùwaa liphóró l'onwiya. Noo g'o gude a nödu epfuye su:

“O-ku-mgbęnya;
 tehu nwụru ẹnyा!

Shi l'anwụhu,
 i nwụhuru teta
 gbalihu!
 Gę Kéreshi bürü liphóró
 chiahaa l'ehu ngu.”

¹⁵Oo ya bụ; unu kwakwaa ẹnya l'egube umere, unu emeje nta. Unu meje gę ndu maru iphe; te emehe gę ndu amadụ iphe. ¹⁶Teke ọ dürü nwụzo, unu kpatarụ k'eme iphe, dụ ree; unu ta ahajékwa iya g'o laa l'iswi; opfu l'iphe-ejị paakwaru ęka le mgboko nta. ¹⁷Oo ya bụ; unu ta abüekwaru ndu eswe. Unu seje g'unu maru iphe, dụ Nnajıuphu ree g'unu meeru iya.

¹⁸Unu ta angujekwa męe k'ophu ọo-tsụ unu atsutsu; kele ooduba-je l'isphere abvụ l'iphu. Ọ chikwaa iphe, unu e-meje bụ g'unu kwe gę Unme-dụ-Nsọ ji unu ehu. ¹⁹Unu gudeje ebvu ɔma; mę ebvu ekele; mę ebvu ɔzowaro, shikota le Unme-dụ-Nsọ gude pfuru nwibe unu opfu. Unu gujeru Nnajıuphu ebvu ekele; unu agujekwaru iya phę ebvu ɔma. Unu egudejekwapho obu unu kele iya ekele. ²⁰Unu gudeje ępha Nnajıuphu anyi, bụ Jizosu Kéreshi keleje Chileke, bụ Nna ekele k'iphemiphe.

Umere, gbaru nwoke yele nyee ya

²¹Unu wozejekwa onwunu alị l'eka nwibe unu nö; gude nno goshi l'unu kwaberu Kéreshi ùbvù.

²²Unubę ụnwanyi; unu wozejekwa onwunu alị l'iphu ji unu; g'o bụ Nnajıuphu, bụ Kéreshi bę unu emeru iya. ²³L'ọ kwa nwoke bụ ishi nyee ya egube ọ bụ Kéreshi bụ ishi Chjochi; bya abükwarupho Onye-Ndzota ogwēhu iya ono. ²⁴Q kwapho gę Chjochi wozeru onwiya alị l'iphu Kéreshi bụ g'unwanyi e-wozeje onwophę alị l'iphu ji, alị phę nụ l'iphemiphe.

²⁵Unubę unwoke, unu yeje nyee unu obu gę Kéreshi yeru Chjochi; wo-ru ndzụ iya nụ opfu ehu Chjochi. ²⁶Iphe, o gude mee ya bụ g'ọo-bürü: o

-gudechaa mini yee opfu onu iya saa Chiochi o du ree; loogude iya mee ya g'o dñru Chileke iche; ²⁷k'ophu oo-kulataru onwiya Chiochi ge nwanyi, eje alu ji; mbu nwanyi ama mma, adudu iphe, takuru iya l'ehu; ophu iphu te esedu iya eli; me iphe ozo, dukpoo egube ono; bya aduru Chileke iche; ebe o dñdu eka uta du iya l'ehu ilile. ²⁸Nokwapho g'unwoke e-yeje nyee ph obu g'ephe yeru onwophe. Nwoke, yeru nyee ya obu bñakwaa onwiya b'o yeru obu. ²⁹O to dñdu onye akpoje ehu iya ashì. O chia iphe, oomeje bu àzùzù be oonoduje azu iya; eleta iya enya. Nokwapho ge Kéreshi emejeru Chiochi. ³⁰Kele o kwa anyi bugbaa mpfukashi, du l'ogwèhu iya. Anyi bu anu-ehu iya me okpu iya. ³¹"Noo g'o gude nwoke je l'aha ne iya; haa nna iya je; yele nyee ya atugba. Ephenebo atuko bñru onye lanu." ³²Iphe ono bñru iphe, e shi domia edomi. Iphe, mu epfu opfu iya ono bu ke Kéreshi yele Chiochi. ³³Ole oopfukwarupho unu l'ehu l'ehu; su l'onyenonu yefutajé nyee ya obu g'o yeru onwiya; ge nwanyi nonu goshije le ji iya dñru iya le nsø.

Umere, gbaru ụnwiegirima me ndu nwñru phë nu

6 ¹Unubé ụnwiegirima; unu mejekwa iphe ndu nwñru unu, kweru ke Kéreshi sñru g'unu mee. Kele oo iphe, du k'ememe be o bu. ²"Kwabéje ne ngu le nna ngu ùbñù;" bu iya bu ekemu mbu, Chileke kweru ukwe-iphe tukobe. ³"G'oo-dñru ngu le ree waa g'ikakwapho nka le mgboko-a."

⁴Ndu bu nna; unu te emejekwa ụnwiegirima unu iphe e-ghu phë eghu. O chikwa iphe, unu e-meje bu g'unu zije phë iphe; hùje phë ahñhù l'uzo ke ndu bu ndibe Kéreshi.

Ndu bu ohu yee ndu nwe phë nu

⁵Unubé ndu bu ohu; unu mejekwa iphe ndu bu nnaji unu k'eliphe-a ziru unu. Unu gudejekwa ndzu-agugu; me obu awa mini me iya. Unu gudejekpoephobu iphoró me iya; g'unu emeru iya Kéreshi. ⁶O to buékwapho teke ephe ele unu enya be unu emeje iya g'ee-shi g'ephe ajaa unu ajaja. O chia g'unu gudeje obu unu meje iphe, du Chileke ree, bu iya bu iphe, gbaru ndu bu ohu Kéreshi. ⁷G'ehu tsojekwa unu ütso g'unu je ozi unu l'unu bu ohu ejeru Nnajiuphu, bu Jizosu ozi; o to buđu nemadzú mmanu be unu ejeru iya. ⁸Unu nyatajekwa le Nnajiuphu, bu Jizosu l'e-bu onyemonye obungo iphe, du ree, o shi emeje; me ?i bu ohu-o; me ?i bu amadu-o.

⁹Unubé ndu bu nnaji; unu mejekwarupho ohu ge mu sñru g'ephe meje ru unu ono. Unu hakwaa phë eye ebvu. Unu nyatajekwa l'unu l'ohu unu tukoru nweru Nnajiuphu lanu l'imigwe. Yébedua be onyemonye ha enya nhamñnha l'iphu iya.

Ngwogu, Chileke anuje unu

¹⁰Iphe, mu e-gude kpochia ya ishi ụnwunna mu bu; unu noşhia ike l'eka Nnajiuphu; g'ike iya, nyiberu anyibe mekwa unu g'unu shihu ike.

¹¹ Unu tuko ngwogu, shi l'eka Chileke kwaa onwunu; g'unu adukwanu ike pfuru pfushia ike l'eo ughsi ke Obutuswe. ¹² L'o to bukwa nemadz'u mmanu be anyi l'ephe alwu ogu. Ndu anyi l'ephe alwu bukwa ndu ochi-qua imigwe; me ndu o-no-loke-okwa imigwe; me ndu imigwe, nwe mgboko owa-a, agba ochii-a; mepkoo igwerigwe ejo ojogu, nokota l'imigwe. ¹³ Oo ya bu; unu chilikota ngwogu ono, shi l'eka Chileke ono g'o ha! Oo ya bu; ejo mboku ono -rwuepho g'unu adu ike pfuru pfushia ike; mbu unu -lwughechaa ya; unu akpo abara g'unu kporu.

¹⁴ Su-a; unu kwakobe! Unu woru ire-lanu kee onwunu l'upfu. Unu eworu apfubekoto mee uwe-igwè ndu l'eje ogu. ¹⁵ Unu gudeshia ozi-oma k'ehu-guu ono g'o bürü akpokpa, unu yeru g'eturu ata aloodu unu. ¹⁶ Unu gudefukwaapho ekweta, unu kwetarü ke Jizosu g'o bürü iphe unu egbobeje gude zeru onwunu; gude iya nashije apfu, Onye-Njo ono, bu Obutuswe agba unu; mbu apfu ono, enwu oku, shi l'eka Nsetanu. ¹⁷ Unu anata ndzota dobe g'o bürü okpu-igwè, unu e-kpuru. Unu atsua opfu Chileke l'eka g'o bürü ogu-echi, Unme Chileke yeru unu l'eka. ¹⁸ Liphemiphe ono be unu a-nodu je epfuru Chileke su g'o yeru unu eka. Unu pfuje-kpoekwapho nu Chileke ge Unme-du-Nso edu unu. Noo g'o gude unu je l'anwujeru enya mkipurumkpuru. Unu ta ahakwa epfu anu Chileke l'iswi ehu ndu-nsø. ¹⁹ Unu pfujekwarupho nu Chileke k'opfu ehu mu; ge mu saje opfu kpaa kpaa; me mu -nodu epfu iphe, e domiru edomi ono, du ozi-oma ono. ²⁰ Oo ese iswi ozi-oma ono be o gude mu buru onye no-chiru Jizosu; egudekwaro le nta-a be mu no le mkiporo. Noo iphe, mu epfu su g'unu pfuje nu Chileke ge mu nweru obu saje ozi-oma ono kpaa kpaa g'o gbaru ge mu saa ya.

Ekele, Polu gude akpochi iya ishi

²¹ Mu mawaru l'oo-du unu g'unu maru ge mu eme ala l'eka-a. Nwanna anyi Tikikosu, anyi yeru obu; mbu onye e gude ire iya eka l'eje ozi ke Kéreshi e-pfukwarupho unu iphemiphe; k'ophu unu a-maru ge mu eje iya. ²² Noo g'o shitaru mu nodu ezi iya g'o byapfuta unu; k'ophu oo-koru unu g'anyi eme ala; g'obu eshihukwanu unu ike.

²³ Ge Chileke, bu Nna; me Nnajuphu bu Jizosu Kéreshi mekwaa g'ehu du unubé unwunna guu; mekwapho g'unu yee nwibe unu obu; l'o mekwapho g'unu kweta nkiya. ²⁴ Ge Chileke mekwaarupho unu eze-iphe-oma; unubé ndu yeru Nnajuphu anyi, bu Jizosu Kéreshi obu; yee ya k'ojejoje. Nokwa g'o du.

Ekwo-ozi, Polu Deru Nü Ndu Filipayi

---

1 ¹Oo mbedula, bu Polu; mu lę Timoti, bu ndu l'ejeru Kéreshi Jizosu ozi l'ede ekwo-ozi-a anu ndu-nso ono, bu lę Filipayi g'ephe hakota; mbu ndu ono, ephe lę Kéreshi tüğbaru buru nanu. Anyi edekwa iya pho anu ndu-ishi Chiochi phę me ndu ejeru Chiochi ozi.

²Ge Chileke, bu Nna anyi; me Nnajuphu, bu Jizosu Kéreshi meeru unu eze-iphe-oma; mekwaapho g'unu buru l'ehu-guu.

Polu epfu anu Chileke l'opfu ęhu ndu Filipayi

³Mu ekeleje Chileke mu ekele iphe, bükpoo teke mu rıtaru unu. ⁴Teke-neke, mu epfukpoo opfu ęhu unu g'unu ha anu Chileke bę mu egudeje ęhu-ıtso epfu iya. ⁵Noo kèle e -shi kę mboku mbu ono, unu nümaru ozi-oma kę Kéreshi ono bę unu shièpho e -shi teke ono eyeru mu ęka l'anodu asa ozi-oma ono asasa g'a nüma-dzuru gbiriri jeye nta. ⁶Iphe lanu, mu ka akota ıhu bu lę Chileke ono, bu iya bu onye wataru eme iphe-oma ono l'ehu unu ono bę l'e-gudeephonno eme jeye teke oo-mefufu iya l'ishi lę mboku ono, Kéreshi Jizosu a-bya ono. ⁷Noo egube ıriri, mu arıjeru unu bu ono; kèle ıo iphe, gbaru mu l'ememe; eshinu unu no mu l'okpoma. Noo kèle g'unu ha bę anyi l'unu tükorusu gbaru mgbal'eze-iphe-oma ono, Chileke meru mu ono. Mu no lę mkporo nta-a; anyi l'unu tükokwapho gbaru mgbal'eze-iphe-oma k'agbaru ozi-oma ono ıdzori; bya agbakwarupho mgbal'eze-iphe-oma k'anodu eme iya g'o shihu ike. ⁸Sü-a; ı kwa Chileke bę bu onye maru l'oqkrobe-opfu bę mu epfu su l'oghoroko unu g'unu ha dı mu shii; ono buru n-yemobu ophu shi l'ęka Kéreshi Jizosu.

⁹Iphe, mu anoduje epfu anu Chileke bu g'o mee g'obu ono, unu yeru nwibe unu ono nođu akaephoshii eje; wakwapho g'unu kabaa amaru Chileke ıkpobe amaru; me g'unu dı ike marwetaję iphe, gbaru unu l'eme-me. ¹⁰Qo ya bu g'unu aduje ike hotaje iphe, ka ree mee; k'ophu bükwanu mboku ono, Kéreshi e-kpe ndiphe ikpe ono rwooephoh; oolewaro l'unu doberu onwunu ırı; ı to dıedu iphe, ıo-ta unu ıta iya; ¹¹elekwapho

l'umere, unu shikpoo meta lę ndzü unu l'ophu bükota umere, pfuru oto, shi Jizosu Kéreshi l'eka; umere l'e-me gę ndiphe kwabé Chileke ùbvù; jaa ya ajaja.

Egude ndzü onye egoshi l'a nō-doru Kéreshi

¹² Unwunna mu; iphe, mu eme g'unu maru bu l'iphe ono, dapfutaru mu nü ono bę gbe yetabakwaanu ęka g'ozi-oma ono kabaanu edzuru mgboko. ¹³ Noo kele iphe, bükotakpoo ndu ojogu, eche nche l'ibe onye eze; mewaro iphe, bu ndu ozo bę tükowaru makötaru nta-a l'oo lę mu ejeru Kéreshi ozi bę meru g'o gude a tħa mu mkporo. ¹⁴ Nta-a bę mkporo-a, a tħru mu-a mekwaru; ikpoto unctionna, anyi l'ephe kweru kē Kéreshi tükowaa bħru ndu obu kabawaa eshihu ike; k'ophu ephe kabaa asa ozi-oma ono kpaapkaa; ophu q dudu onye ephe atsu ebvu.

¹⁵ A makwaru-a l'o nweru ndu gude enya-pfūrufuru ezi ozi-oma kē Kéreshi obu; mbu ndu ezi iya nü g'iphe, eeme l'opfu; ole o nwekkarua ndu ophu gude obu iphóró ezi iya. ¹⁶ Ndu k'ono, gude obu iphóró ezi iya ono bę ezi iya nü; opfu l'ephe yeru Kéreshi obu. Noo kele ephe maru l'oo ya bę kuru mu gę mu bya agbajeru ozi-oma ono ődzori. ¹⁷ O be lę ndu ophuu ezi iya nü g'o bu iphe, eme l'opfu pho; egudedu obu phę ezi iya ono; bu iphe, ephe emelepho bu g'iphe-ħukka-a, mu eje lę mkporo-a, mu nō-a kabaa shii.

¹⁸ Ole q bu; ?mu eyekwanuru phę onu? Mbua-a; ?e gude obu iphóró epfu iya-o; ?o bu l'o nweru iphe, ndu epfu iya nü vu l'uche epfu iya-o; iphe, q bu; iphe, q bu; g'epfu iya nü mee g'opfu ħeu Kéreshi ono jedzuru mgbo-ko. Q kwa iphe ono e-me g'ħeu tsqo mu uto. Mbukwa ħeu je anodukwaro atsowa mu rø nno. ¹⁹ Kele mu maru l'eshinu unu anoduje epfu anġru mu Chileke; teme Unme Jizosu Kéreshi nōdu anoduje eyeru mu ęka bę mu maru l'ee-mechaa haa mu. ²⁰ Iphe, mu dobekpooru enya dobeshia ya ike bya aburu iphe, mu ele enya iya bu lę g'iphe aduhabe bę mu ta abyadu emeru iphere nü onwomu l'iphe, bu iphe, mu eme. Q chia iphe, obu eshihuje mu ike mu eme iya; mbu emekwa iya eme iya nta-a gę mu shi emehawa iya; bu lę mu e-gude ndzü mu g'o ha ekutse Kéreshi; ?o bu mu lę ndzü? ?o bu mu l'qonwu?

²¹ L'ħeu nkemu bę bükwa; mu -nōdu ndzü; mu anodoru iya Kéreshi; teke mu nwuħħuru anwħħu; ono a-buwaruro urwu gbaaru mu. ²² Obenu teke q bu lę mu nō ndzü l'eli-mgboko-a bę mu a-ka ejetaru Kéreshi ozi; qo ya bu lę mu ta maędu ophu mu a-hata. ²³ Uzi iphe labo ono bę mu pfuru l'echi. Ephe tükko alo mu ibekboeo. Ole ophu ħeu iya agħushi mu ike bu gę mu laa lapfu Kéreshi gę mu l'iya nōdu. Ono ka mu ree őkpobe aka-ka. ²⁴ Obenu l'q kakwanurupho unu ree őkpobe akaka gę mu nōdu ndzü swibaaru unu. ²⁵ Eshi ophu o doru mu enya egħube ono bę mu maru lę mu a-nōdu-a ndzü nōdu swiru unu g'unu ha; yetajeru unu ęka g'ħeu-utso

unu akabaa shi, bù iya bù eħu-ħtso, shi l'ekweta unu. ²⁶ Qo ya bù; teke mu l'unu nöephø ɔzo g'unu a-kabaa enweru iphe unu a-zobè gude mu aba abaa; eshinu mu l'unu tükoru bürü ndu ħephe lè Kéreshi Jizosu tükbaru bürü nanu.

²⁷ Ole g'o dħuhabe; unu mejeekwapho umere, gbaru onye anu ozi-ħoma kē Kéreshi ono; oo ya bù g'oo-bükwanuru; mu -dù ike bya ndu unu; ozoo lè mu ta adħuhedu ike bya; mu anuġle-a l'unu gude obu lanu pfuri pfušħia ike; anuġkawpho l'unu ese iswi ekwekwe ono, unu kweru k'ozi-ħoma ono.

²⁸ Unu te ekwekwa g'o dħru iphe, ndu opfu unu e-gude yee unu ebvu ilile. Qo iphe ono l-e-għoshi phē l-oq ħephebedua l'emeħħaa laa l'iswi; unubedua a-bürü ndu aa-dzotja. Q bürü Chileke a-tükko iya mekotja. ²⁹ Kéle unubedua bē Chileke mewaru g'unu kweta kē Kéreshi; wafuā g'unu jeje iphe-ħukka l'opfu eħu iya. ³⁰ Nta-a bē mu l'unu gbaakwaa mgħba alwü ɔgu ono, mu shihawaa alwü ono, bükwa iya pho bē mu alwü nta-a. Teke ono, mu shi alwü iya ono bē unu gude ensex unu hūma iya. Ole nta-a bħwaa lè nchi bē unu anu iya.

Anwü ेka Kéreshi

2 ¹Qo ya bù; ekweta unu kwetarū kē Kéreshi; ?o meru obu shihu unu ike tō? Obu ono, o yelu unu ono ?l-o duje-a unu obu? ?Unu lè Unmedu-Nsø tükbaru-a bürü nanu? ?Unu emejeru-a nwibe unu odoo? Mbü-a; ?unu aphużjeru-a nwibe unu obu-imemini? ²Qo ya bù; unu mee g'ehu tsøu mu ħtso tsøfu mu iya l'ishi. G'egomunggo unu bujeerupho nanu; n-ye-mobu unu abürü nanu; obu unu mè uche unu abükwarupho nanu. ³Unu ta akpjekwa ensex l'iphemiphe, unu eme. Ophu unu ekujekwa onwunu iphe, unu aħadu g'oo ya l'iphe, unu emekpoo ememe. Unu wożejje onwu-nu ali l-ěka nwibe unu no. G'onyemoneye rijeephø l'iphe, gbaru k'ememee bù g'a ka akwabę nwibe iya tħibvü; eme lè yebbedua. ⁴G'o tō dükwa g'unu ha onye buepho iphe, a-dħru iya lè ree bē qonoduje aħċo kpurumu; ő kwa g'onyenqunu chojekwa iphe, a-dħru ndu ɔzo lè ree kwapho. ⁵G'uche unu yee kē Kéreshi Jizosu bujheru iphe lanu.

⁶ Jizosu bē shiepho lè mbu
duepho għ Chileke du.

Ophu ő dħudu teke ő
rijeru l-adħudu ono ő
dù għ Chileke ono bē⁶
ya tee wofubaedu ensex.

⁷ Q chia iphe, o mechiaru
bù l'o meru onwiya
onye adħudu iphe, ő bù;
bya eworu onwiya
mee nwozi.

- E mee ya ọ bụru nemadzụ.
 8 Eshinu e meru iya ọ
     bụru nemadzụ;
     bẹ o wozeru onwiya ali;
     bya ekweta anwụhu;
     mbụkwa anwụhu
     k'eli oswebe.
- 9 Noo g'o gude Chileke
     wolikwanaa ya eli;
     ọ kakọta iphemiphe l'eli.
 Ọ bya agụa ya ẹpha,
     kakọta shii l'iphe,
     bụ ẹpha, aazajẹ azaza;
- 10 k'ophu iphemiphe,
     dụ l'imigwe;
     mẹ ọphu dù l'eli
     mgboko ọwa-a;
     mẹ ọphu dù lè mkpula
     ali a-bụru;
     ẹphe -nụmaephə ẹpha
     iya ono;
     ẹphe egbushi ikpere;
     baarụ iya ejá;
- 11 waa k'ophu onyemonye
     e-pfụ iya hoo haa
     l'ọo Jizosu Kéreshi bụ
     Nnajiuphu;
     shi ẹgube ono kwabẹ
     Chileke, bụ Nna ùibvù.^a

Abụru ịphóró, dù l'ochii kẹ mgboko-a

12 Oo ya bụ; ndu mu yeru obu; teke mu l'unu shi nödu bẹ unu shikpoe-kwapho anụru mu opfu. Unu kabakwaa mu anụru opfu nta-a, mu nö unu ụzenya-a. Unu gude ndzụ-agụgu mẹ ẹhu-anmanma; meje g'a maru l'adzotawaru unu. 13 Noo kele oo Chileke bẹ bụ onye ereshi ire ike l'ehu unu. Oo ya emeje g'unu chia ịdzù mee iphe, dù iya ree l'okpoma; mee ya g'o tübérü.

14 Sụ-a; iphemiphe, unu eme; unu ta agujekwa aphụ me iya; ọphu unu alojekwaru ntumego ye iya. 15 Oo ya bụ k'ophu unu l'a-bụru ndu adukpoda iphe, aata unu ụta iya; unu abụru ndu duebe ree; tème unu abükwarupho

^a 2:11 Gụnaa Azá 45:23.

ụnwu Chileke; ndu adudu iphe, ẹphe gude merwushia onwophe l'echilabọ ejio ọgbo-a, egomunggo swehuru; teme ẹphe nodu anoduje eme ejo ememe-a. Ọ bụru l'echilabọ phẹ bẹ unu nō egbu nwijinwii g'iphóró lę mgboko-a; ¹⁶mẹ unu -gude opfu ono, l'anụ ndzụ ono ewopfu phẹ. O ya bụ gẹ mu enweru iphe, mu e-gude eku onwomu mboku ono, Kéreshi a-bya ọzo ono; k'ophu ọso ono, mu agbakpoo ono mè akanya ono mu ese ono taa budsonu mu ola-l'iswi.

¹⁷Ophu ọ dükwa mè obetaru e gbua mu gbashị mee mu l'ekweta, unu kwetarụ waa l'ozi unu eje bẹ ẹhu a-nodulekwa-a atso mu ụtso; mu l'unu atukolea ete ęswa. ¹⁸G'ọ bükwarupho nno bụ g'ehu l'a-nodu atso unubedua ụtso kwapho; mu l'unu etekwapho ęswa.

Timoti yę Epafurodayitosu

¹⁹Mu arıkwa lę Nnajiuphu, bụ Jizosu eme mu-a gẹ mu zia Timoti g'ọ bya agbaphee unu; k'ophu ọo-byá akoro mu g'unu eme ala; gude dịa mu obu. ²⁰O tọ dükwa onye ọzo, mu nweru, dù gẹ Timoti, bükwanu onye ọriri ẹhu unu echije ẹhu. ²¹Ndu ọzo g'ephe ha bẹ abujeerupho ọriri ẹhu phẹ bẹ echije phe ẹhu. Ophu ẹphe arı-vujeedu iphe ọphu bùwaa kẹ Jizosu Kéreshi l'oriri. ²²Obenu lę Timoti bẹ unu mawaru-a l'o goshiwaru onwiya lę ya bụ onye gbaru g'e gude ire iya ęka. Kele o shi teke ono ejeru mu ozi gẹ nwa ejejeru nna iya lę k'ozi-oma ono mu l'iya eje ono. ²³Qo ya bụ lę mu arıkwapho lę mu e-zì Timoti ono ibe unu egwegwa mè mu -bebeephō maru g'oo-mechaa nwụarū mu. ²⁴Teme mu gudekwapho Nnajiuphu ęka l'o tọ dùdu gẹ mu anō-beru; mu abyawaa agbaphee unu l'ishi onwomu.

²⁵Mu byakwapho arịa lę mu zifutaje Epafurodayitosu, bụ nwune mu bya aburu onye mu l'iya tukoru eje ozi k'alwụ ọgu ẹhu Kéreshi ono; bükwarupho onye ono, unu ziru g'o wotaru mu iphe ono, mkpa iya shi dürü mu ono; g'ọ bya ndu unu. ²⁶Noo kele oghoroko unu g'unu ha bẹ shiwaas ụzenya dütä iya; mbụ l'o shihawaa ụzenya tsüta iya l'ehu l'unu nümaru l'iphe shi eme iya. ²⁷Iphe shikwaa eme iya eviya; k'ophu o ghuduru nwanshii mè ọ nwụhu. Ole Chileke phürü iya obu-imemini. Ọ tọ budsona yebeduas nwékiya bẹ ọ phürü iya. Ọ phükwaru iya pho mbedula; ọ-buru-abụ mè aphụ atso mu ishi labo. ²⁸Qo ya bụ l'o gbenu ka mbedula ehe ihee gẹ mu zikebe iya g'ọ bya g'unu l'iya kwee; k'ophu ẹhu a-tsökwanu unu ụtso l'unu gude ẹnya unu hụma iya ọzo; gẹ mbedula agbabuhukwanụri iya egomunggo. ²⁹Qo ya bụ; unu gude ẹhu-ụtso gbobe ęka labo nata iya ọkpobe anata; l'o bụ nwanna, unu l'iya mè Nnajiuphu tukoru tüğba bürü nanụ. Unu kwabejekwa iphe, bükpoo ndu dù gẹ yebeduas übvù. ³⁰Noo l'o phöduru nwanshii mè ishi iya abaa l'eje ozi Kéreshi. Ọ mia ẹnya lę ndzụ iya; emeru mu iphe unu gege anodu emeru mu.

Okpobe apfübekoto

3 ¹Sụ-a; ęka mu a-süberu iya unu ishi; ụnwunna mu; bụ g'unu nodu Nnajiuphu l'ime tee ęswa. Ọ tọ tsükwa mu l'ehu edephuru unu iphe,

mu dehawaru azu; noo kele oo-me g'unu kabaa egude eka l'iphe, mu pfuhawaru unu ono. ² Unu kwabékwaru ndu ono, bụ nkúta ono ẹnya; mbu ndu ono l'anoduje eme ejø ememe ono. Unu kpakwaru phø l'aphara; mbu ndu ono, ekebutajø nemadzø ekebuta g'o bua úbvù ono. ³ Kele ọo anyibedua buru ọkpobe úbvù; mbu anyibe ndu gude Unme-dụ-Nsø abarù Chileke ejø; tème anyi nödu anoduje l'eka Kéreshi Jizosu ete ẹswa; ophu o dudu iphe, anyi guberu iphe, eeme l'anụ-ehu.

⁴Ome ọo iphe, eeme l'anụ-ehu adzoje nemadzø mè o buru mbédúa gege asuje l'oo ya a-dzø mu. O -buru l'o egube nemadzø onye bụ l'adzoje iya; mè o -buru mbédúa gege enwechiaru iphe, mu g'a-zobøje sụ l'oo ya l'a-dzø mu. ⁵Noo l'a nwuru mu; mu noephø abalí ẹsato; e bua mu úbvù; mu buru onye Ízurelø gedegede; mu buru onye ọkpa-ipfu kë Benjaminu. Mu bükpo onye Hiburu; mbu ọkpobe nwa, ndu Hiburu nwuru. A -bya l'eme iphe, ekemu ndu Jiu pfuru; mu buru onye Fárisii. ⁶A -bya lè k'iphe, aphø l'ehu bẹ mu shi buru onye achị nta Chiochi. A -bya lè k'iphe, ekemu pfuru sụ l'oo ya bụ onye -meru iya nụ; onye ono aburu onye pfuberekoto; ono ta adukwa ophu aata mu ụta iya lè mu mesweru. ⁷G'o dñhabø; iphemiphe ono, bükota iphe, mu shi anoduje arị l'oo iphe, a-barù mu urwu ono bẹ mu gudeakwa iswi ẹhu Kéreshi wofukøta ẹnya; gúru iya ye l'iphe, bụ mu iphe, ola-l'iswi. ⁸O tọ býdua iphemiphe ono; iphemiphe ozo bẹ mu tükokwaru gükota l'iphe, tükoru buru mu ola-l'iswi; kele urwu ophu rwuberu mu ẹka, bụ ophu nyiberu g'atụ ọnụ iya, bẹ bụ Kéreshi Jizosu, bụ Nnajiuphu mu ono, mu mawaru majia ẹnya ono. O buru l'iswi ẹhu iya bẹ mu gude wofukøta ẹnya l'iphemiphe, mu nweru g'o buru iphe, iyí yifuru. Nta-a bẹ ephe bükotawaa ntụ ekpofu l'ẹnya mu; k'ophu bụ l'o buephø Kéreshi bẹ bụ urwu, mu e-rita nwékinyi iya. ⁹Mè k'ophu mu e-goshikwanụ lè mu l'iyi tüğbaru buru nanu. Ophu mu emeđdu g'a suje lè mu bụ onye pfuberekoto, bụ ophu shi l'eme iphe, ekemu pfuru; o bùwaru ophu shi l'ekweta kë Kéreshi. O buru ono bụ apfubekoto ophu shi Chileke l'eka bya eshikwaphø l'eka kë Kéreshi. ¹⁰Gé mu amaru iya; maru ike ono o gude shi l'ọnwu teta dzürü ndzø ono; mè gë mu lè Kéreshi Ọbu atükø gbaru mgbø l'iphe-ehuka ono, o jeru ono; mè gë Chileke emee gë mu dù gë Kéreshi l'anwụhu ono, o nwụhuru; ¹¹k'ophu bụ lè g'o dñhabø mu eshi l'ọnwu teta nödu ndzø.

Agba ọso gbafu iya l'ishi

¹²Iphe, mu epfu ta abükwa l'o rwuwaru mu ẹka erwurwu; ophu o bükwa lè mu dükotawaa ree; ole iphe, mu anoduje adzobaa bụ gë mu nata obunggo ọso, mu gbaru; eshinu Kéreshi Jizosu natawaru mu mee mu buru nkiya. ¹³Unwunna mu; mu ta asükwaru lè mu natawaru obunggo ọso ono; obenu l'iphe lanu, mu emejekpøephø kpýrumu bụ lè mu atükøje iphe, mu tòwaru azu zóhashichaa kukebeephø ẹhu agbapfu ophu nö

mu l'uzo iphu. ¹⁴Mu anoduje adzo ḡe mu gbafu ̄oso ono l'ishi; k'ophu mu a-nata obunggo, b̄u iya b̄u ndz̄u ojejoje ono, Chileke shi l'eka Kéreshi Jizosu kua mu ḡe mu bya anata l'imigwe ono.

¹⁵Qo ya b̄u; g'iphe, b̄ukotakpoo anyibe ndu kawaru ̄enya l'iphe k̄e Chileke b̄uekwarupho egube iphe ono, mu ar̄i ono b̄e ephe l'a-noduje ar̄i. O -b̄ukwanuru l'o nweru g'o d̄u; unu haru ar̄i iphe ̄ozo b̄e Chileke e-goshikwa iya-a unu g'o doo unu ̄enya. ¹⁶Qo ya b̄u le-a; eshinu anyi gbawaru ̄oso ono gbarwua ya l'ishi; g'anyi mejeekwapho iphe ono anyi mehawaru ono.

¹⁷Unwunna mu; unu tuko g'unu ha meje ḡe mu eme. Anyi egoshiwaa unu iphe, unu e-meje. Unu tuko nwutaephō ̄eka ndu ono, eme iphe ono, anyi egoshi unu ono. ¹⁸Mu pfuhawaru unu iphe-a ugbo olehole; nta-a b̄e mu gudeakwaa ̄enya-mini ̄ekwa epfuphuru iya unu azu; su l'o nweru ikpoto ndu umere phē egoshi l'ephe b̄u ̄ohogu oswebē Kéreshi. ¹⁹Ndu ono e-mechaa laa l'iswi; kēle ̄o iphe, a-la phē l'ephō b̄u chi phē. O b̄uru iphe, iphere iya gege aduje phē b̄e ephe egudeje aba l'abaa. O b̄uerupho l'iphe k̄e mgboko-a b̄e ephe woru uche phē dobe. ²⁰A bya abya l'anyibeda; ibe k'anyi b̄uru imigwe. O b̄uru l'eka ono b̄e Onye-Ndz̄ota anyi ono, anyi ele ̄enya iya eleshi iya ike ono e-shi bya, b̄u iya b̄u Nnajuphu anyi, b̄u Jizosu Kéreshi. ²¹Qo ya b̄u onye l'a-gbanwe ogwēhu anyi-a, adudu iphe, o b̄u-a; mee ya l'ø d̄u g'ogwēhu nkiya, legbu nwijinwii. Ike, oo-gude mee ya b̄u ike ono, o gude emekota iphemiphe g'o lwa iya l̄e mkpula ono.

Iphe, gbaru ndu k̄e Kéreshi l'ememe

4 ¹Qo ya b̄u; unwunna mu, mu yeru obu; unu pfūru pfūshia ike l'eka Nnajuphu. Oghoroko unu egbukwa mu ebugbugu. Qo unu b̄u ̄ehu-utso mu; o b̄ukwarupho unu b̄e b̄u obunggo, mu e-gude aba abaa. Mu yeru unu obu shii.

²Mu arwo ̄unwanyi labo ono, b̄u Yuwodiya yee Sintiki su g'obu b̄uru phē nanu l'eka Nnajuphu. ³Teme ḡubedua kwaphō, b̄u ̄okpobe ̄onyà; mu l'iya tukoru eje ̄udu ozi lanu; mu arwōkwa ngu pho su g'i yejeru ̄unwanyi ono ̄eka g'ephe meje iphe ono, mu suru g'ephe me ono; noo l'ephe sekpōru akanya ezikashi ozi-oma ono; mēkpoo Kelementi yee ndu ozowaro, b̄u ndu anyi l'ephe jegbaru ozi ono; b̄u ndu ̄epha phē dükota l'ekwo, Chileke deshiru ̄epha ndu a-nø ndz̄u ojejoje.

⁴G'ehu tsojeephō unu ̄utso l'eka Nnajuphu tekenteke. Ḡe mu pfuphukwa iya azu ̄ozo; g'ehu tsojeekwapho unu ̄utso.

⁵Unu meje iphe l'orwuberu iya gude goshije ndiphe l'unu b̄u ndu obu ̄oma. Nnajuphu ̄oakwa ntse. ⁶G'o t̄o dükwa iphe, unu e-jeje ayø ̄oshi iya. Iphe, unu e-mejechia b̄u g'unu pfujeru n̄u Chileke gude kajeru iya iphemiphe, mkpa iya d̄uru unu; unu ekelejewa iya pho ekele. ⁷Qo ya b̄u; g'ehu-guu k̄e Chileke, b̄u iya kwata dakiri ḡe nemadz̄u e-gude uche iya

maru; abürü iphe, e-wota obu unu mē uche unu kwachia l'ime Kéreshi Jizosu.

⁸Eka mu l'a-süberu iya unu ishi ụnwunna mu bụ; g'iphe, l'e-shitajee-pho unu l'uche bürü oriri k'iphe ono, bükota ọkpobe-opfu ono; mē iphe, bükpoo iphe, gbaru kē g'e yeru iya ùbvù; mē iphe, bụ iphe, pfuru oto; mē iphe, bükpoo iphe, e te merwuduru emerwụ; mē iphe, bụ iphe, dū ree l'enya; mē iphe, ọnou tükoru wükoo nanụ l'o dükota ree; mē iphe, dū ùbvù; mēkwoo iphe, bụ iphe, aaja aaja. ⁹Unu meje iphemiphe ono, unu nwütaru lē ndzụ mu ono; mēkwoo ophu mu ziru unu ezizi; unu emekwapho iphemiphe, unu nümaru mu l'ọnou; mē ọphu unu gude ẹnya unu hümä l'ehu mu. Oo ya bụ; Chileke ono, emeje g'unu buru guu ono eswiru unu eswiru.

Polu ekele ndu Filipayi ekele kē ree, ẹphe meru iya

¹⁰Su-a; ẹhu atso mu ụtso l'ime Nnajiuphu; kélé nta-a bē unu byawaru bya emeaharu mu ree ozo. Iphe, mu epfu ta abükwa l'unu ta anodujedu epfu opfu ẹhu mu; ọ chikwa ụzo te eshidu adujeru unu g'unu mee ya l'eka. ¹¹Mu te epfukwa l'o nweru iphe, ụko iya dürü mu; lē mbédúa nwütaa-kwaru g'iphe, mu nweru g'ọ hahabé phujeru mu l'enya; m'obetaru ọ nođu anwụru mu ịnwuaaghá. ¹²Mu maru g'a bujeru onye ejø eka dürü; bya amaru g'a bujeru onye nweru iphe. L'iphe, bükpoo eka mu no bē iphemiphe ono mewaru mu; ẹbe ọ dqedu iphe, abujekwaduru mu ẹnya-aphapha l'ehu nkemu; mbụ lē mu rịjiru ẹpho; ọzoo lē mu no ẹgu; ?mu nweru iphe; mē mu te enwe-o; mu anq-kirishilekwwaa. ¹³O tọ dudu iphe, mu ta adudu ike emekqta; noo l'ọ Kéreshi bē bụ onye emeje ike adu mu k'ememe iya.

¹⁴Su-a; unu nweru obu oma l'eka mu no; yetarụ mu ẹka teke ono, mu shi eje iphe-ehuka ono. ¹⁵Teme unubé ndu Filipayi l'onwunu maru lē teke mu watakporu ezi ozi-oma ono lē mbụ; ḡe mu lufutaru lē Masedoniya bē ọ tọ dudu Chiochi ozo, mu l'ephe tugbaru nanụ; gbahaephō unubedula kpúrumu: ọo unu bụ ndu anuje mu iphe bya abürü unu bụ ndu anatajé l'eka mu. ¹⁶Mbụ je akpachakpoo lē teke mu no lē Tesalonayika; unu shi emejeru mu mkpa; mē mkpa byaru mu; mbụ ẹbe ọ bükwaag ubgo lanụ kpúru bē unu meru mu iya. ¹⁷O tọ bükwa iphe ono, unu anuje mu ono bē mu ele ẹnya iya; ọ chia iphe, mu ele ẹnya iya bụ g'urwu gbaaru unu bère-bere. ¹⁸Mu natakötawaru iphemiphe ono, unu nñru Epafurodayitosu g'o wotaru mu ono. Oo-sükpokwaaru iphe, mu eme iya tsufu etsufu. Iphe ono bē unu vuru nü iya k'anyinyi. Iphe ono, unu nñru mu ono dū ḡe ngweja, eshi kwékweekwee; ngweja, mkpoo iya akpụ tñuu alapfu Chileke. Mkpo iya ono atso Chileke ụtso; k'ophu o gboberu ẹka labo nata iya. ¹⁹Lé Chileke mu a-nükotakwaa unu iphe, bükpoo iphe, mkpa iya dürü unu. O bürü l'iphe o nweru, ọdu-biribiri iya dakiri atụ ọnou iya ono, shi l'eka Kéreshi Jizosu ono bē o-shi mee ya. ²⁰G'ọ bürü Chileke ono, bụ iya bụ Nna anyi bē ajaja l'a-bürü nkiya jasụ lē tuutuutuu lē mijimiimii. Nokwa g'ọ dū.

Ekele mkpochi-ishi

²¹ Unu keleru mu iphe, bụ ndu-nsọ l'ehu l'ehu; mbụ ndu ono, nọ l'eka Kéreshi Jizosu ono. Ụnwunna anyi ndu mu l'ephe nọ l'eka-a l'ekelekwaphe unu. ²² Iphe, bùkpoo ndu-nsọ, nòkota l'eka-a g'ephe ha l'ekelekota unu-o; kelekele kẹ ndu bu l'ibe eze nnajioha, bụ Siza. ²³ Gẹ Nnajiuphu, bụ Jizosu Kéreshi meeru unu eze-iphe-ọma-o. Nokwa g'o dù.

Ekwo-ozi, Połu Deru Nụ Ndu Kołosi

1¹Qwa-a bụ ekwo-ozi, müğe Połu ede. Mu bụ onye Chileke hɔta-ru mee gę mu bürü onye-ishi-ozi Kéreshi Jizosu. Onye mu l'iya gba mgba ede iya bụ nwanna anyi, bụ Timoti.

2Ndu anyi ede iya anụ bụ ndu kę Chileke; mbụ ndu օphu nö lę Kołosi, bụ ụnwunna anyi ndu օphu nö l'eka Kéreshi.

Mu sụ gę Chileke, bụ Nna anyi yele Nnajuphu, bụ Jizosu Kéreshi mee-ru unu eze-iphe-oma; l'o mekwaapho g'unu buru l'ehu-guu.

Epfu anụ Chileke ekele iya ekele

3Anyi anodujeephoe ekele Chileke, bụ iya bụ Nna kę Nnajuphu anyi, bụ Jizosu Kéreshi mę anyi -nodu epfu opfu ęhu unu anụ Chileke. ⁴Noo l'anyi nümwawaru g'ekwekwe unu shihuberu ike l'ime Kéreshi. Anyi bya anụ-maakwapho l'unu yeru ndu-nsø obu g'ęphe ha. ⁵Kęle unu ele ęnya iphe, a kwaköberu unu l'imigwe; mbụ iphe ono, e meru; unu maru teke ono, a byaru bya ezia unu ozi-oma ono, bụ օkpobe-opfu ono. ⁶Ozi-oma ono ere-kwa ire l'ékameka bya atukoakwapho mgboko ejedzuru. Ọ bürü ęgube ono bụ g'o jedzuru ęka unu nö bya ere ire lę ndzụ unu e -shi mbóku, unu nümaru iya; o doo unu ęnya ree; mbụ iphe, eze-iphe-oma Chileke ono bụ.

⁷Oo Epafurasu, bụ onye anyi yeru obu; onye anyi l'iya tükoru eje ụdu ozi lanụ bę bụ onye ziru unu ozi-oma ono. Epafurasu ono bụ onye go-shiwaru lę ya bụ onye e gude ire iya ęka l'ejeru Kéreshi ozi; ọ bürü iya nö-chiru ęnya anyi l'ibe unu; ⁸tëme ọ bürü iya pfuru anyi kę n-yemobu unu ono, shi l'eka Unme-dü-Nsø ono.

⁹Nokwa iphe, meru g'o gude ębe anyi atuwojeduru ęka l'epfu anụ Chileke l'iswi ęhu unu; g'o mee g'unu makötajeru iphe, bụ uche iya; waa k'ophu mmamiphe, shi l'eka Unme-dü-Nsø edoje ęnya ree. ¹⁰Oo ya bụ g'unu emejekwanụ umere, l'e-me gę ndzụ unu l'ophu bürü iphe, unu l'e-gude akwabę Chileke ùbvù; tëme unu emekwapho iphe, dü Chileke ree l'iphemiphe, unu eme ememe. Unu eshi ęgube ono meje iphe, bükpo

iphe-oma tekenteke; kakwapho amarweta onye Chileke bụ. ¹¹ L'o gude ike iya ono, dū biribiri mee unu g'unu shihu ike ọkpobe eshihu; k'ophu unu a-duje ike gude ata nshi nwejeru obu l'iphemiphe, byaru unu. ¹² Unu egudejekwapho ẹhu-ṣtso keleje Chileke, bụ Nna ekele. Noo l'ọọ ya bụ onye meru; unu bụru ndu gbaru g'unu lè ndu-nsø gbarụ mgbas l'iphe, ọ kwakoberu phē l'eka ono, bụ ịphóró ɗukota iya ono. ¹³ O dzotaru anyi l'eka ochii nweru ike bya eworu anyi je edobe l'eka Nwa iya, o yeru obu bụ eze. ¹⁴ O bụru iya bẹ e shi l'anwụhu iya gbata anyi; bya agukwaarupho anyi nvụ l'iphe-eji.

Onye Kéreshi bụ mē iphe, oomeje

¹⁵ Oo ya bụ ugbugba Chileke ono, a ta ahumajedu l'enya ono; bya abụru iya bẹ Chileke doberu l'okpara l'iphe, bükpoo iphe, o meru ememe. ¹⁶ Noo kele oo l'eka iya bẹ Chileke shi mekọta iphe, bükpoo iphemiphe, bụ ọphu dū l'imigwe mē ọphu dū lè mgboko; ọphu enya ahumaje mē ọphu a ta humadu l'enya; mbụ ndu eze ojozi-imigwe; mē ndu bụ nnajioha; mē ndu ochi-pha g'ephe hakotakpoo; mē ndu ọphu nō l'oke ọkwa, nökota l'imigwe. Oo yebuedua, bụ Kéreshi ono bẹ Chileke shi l'eka iya mee iphemiphe kpo; teme ọ bụru iya bẹ o meru iya doberu. ¹⁷ Yebuedua l'onwiya vukota iphemiphe ụzo dūhaadaa. O bükwarupho ike nkiya bẹ o gude mee iphemiphe, Chileke meru ememe; ọ ɗukota l'eka Chileke doberu iya. ¹⁸ Oo ya bụ ishi, kpọ-pfurū l'ogwəhu iya ono, bụ Chjochi. Oo yebuedua bụ eka ndzụ l'ophu futaru. O bükwaru iya pho bụ onye ivuzo, Chileke meru o shi l'ọnwu teta nōdu ndzụ; k'ophu oo-buru iya a-kakọta shii l'iphemiphe, Chileke meru ememe. ¹⁹ Oo Chileke bẹ chiru iya l'obu iya mee g'ọ buru l'ehu Nwa iya bẹ aa-huma-gbukpoo iphemiphe. ²⁰ Waa g'oo bükwarupho l'eka Nwa iya ono bẹ ya e-shi mee gẹ yele iphemiphe, nō l'imigwe mē ọphu nō lè mgboko dū lè ree. Ya eshi egube ono gude mee ono, Nwa iya gbashiru l'oswebe ono mee g'opfu ta aduheru yele Chileke yele iphemiphe, o meru ememe.

²¹ Noo l'o nwekwarupho teke unubędua shi bụru ndu 'anodu Chileke l'eka. O bụru ejio-iphe unu shi anoduje arị l'oriri; eme iya l'umere bẹ shi mee; unu bụru ọhogu Chileke. ²² Ole nta-a bẹ Chileke shiwaal lè ndzụ, Nwa iya shi nōdu l'eliphe-a waa anwụhu, ọ nwuhuru; mee g'unu l'iya dū lè ree; k'ophu Nwa iya ono e-duta unu; unu abụru ndu dūru Chileke iche; ọ to dudu iphe, aata unu ụta iya; ọphu unu abuduru ndu aamaru ejio eka jasụ l'o duta unu bya apfube l'iphu Chileke ono. ²³ Ole iphe, unu mefutaje bụ l'unu a-pfushi ike l'ekweta unu; kpoo onwunu g'abara; ọphu unu ekwedu g'e mee unu g'unu wofu obu l'iphe ono, unu ele enya iya ono, bụ iya bụ ozi-oma ono, unu nümaru ono, e zidzuru mgboko mgburugburu ono; bya abükwaru iya pho bẹ Chileke ziru mbędua, bụ Polu gẹ mu je ezia ndu ọzo.

Ozi, Chileke ziru Połu g'o je ezia Chjochi

²⁴Nta-a bę eħu atsokpoo mu ɻtso; kèle ɿ o unu bę mu ejedoru iphe-ħuka-a. Noo kèle ɿ iphe-ħuka-a, mu eje nta-a bę mu gude eyeta ēka eme g'o dzukota mbu iphe, phodukwaduru l'iphe-ħuka ono, Kéreshi jeru jedoru ogħeħu iya ono, bu Chjochi. ²⁵Qo Chileke ono, bu onye hoṭtaru mu nū gę mu bħru onye-ozi Chjochi bę ziru mu ozi gę mu zia unu; gę mu mee unu g'unu tħoko iphe, ya pfuru makotaru; ²⁶mbu iphe ono, o shi domia edomi eshinu o meru mgboko ono. O be nta ɿ bya egoshi iya ndibe iya, du nsø. ²⁷O bħru phę bę Chileke hoṭtaru lę ya e-goshi iphe ono, nyiburu anyiħe ono, e shi domia edomi l'enja ndu abudu ndu Jiu ono, bu iya bu l'i -nodu Kéreshi l'ēka; l'ii bħru onye e-mechaa gbua nwijinwii. ²⁸Qo opfu eħu iya bę anyi anoðuje asa kpaa kpaa g'onyemoneye nūma-a; alo onyemoneye ēka lę nħiġi gude mmamiphe ezi iphe k'ophu anyi e-me onyenonu g'o bħru onye no l'ime Kéreshi bħru onye duebe ree. ²⁹Noo g'o gude mu nodu anoðuje eseshi akanya ike; kukebe eħu eme gę mu e-me jeeħe ozi ono, Chileke ziru mu ono. Ike, mu gude eje ozi-a bę bu ike ono, Kéreshi eyeje mu l'ēħu ono. Noo ike, l'ere ire l'ēħu mu bu onoya.

2 ¹Iphe, mu eme g'unu maru bu lę mu ese akanya unu eseshi iya ike; mē akanya ndu Chjochi, no lę Layodeshiya; mewaro iphe, bükpoo ndu qzo, mu l'ephe teke ahħuma-swee lę ndzū-a. ²K'ophu obu e-shihu phę ike; wafu g'ephe tħgħid bħru nanu lę n-yemobu; ɿ ya bu g'ephe abya amaqbekporu ɔkpobe-opfu ono; e-shi ęgħube ono iphe ono, Chileke shi domia edomi ono edoo phę enja ree, bu iya bu kę Nna yele kę Kéreshi. ³Qo l'ime Kéreshi ono bę Chileke domiru iphe, bükpoo ċiku, du lę mmamiphe yele nkwarenja l'ophu.

⁴Iphe, mu gude epfu iphe-a bu k'ophu ɿ to dudu onye a-bya egude ire mecha mecha duswee unu ɻzo. ⁵Kèle a makwaru-a lę mu ta anoðu l'ēka ono, unu no ono; ole ɿ kwa-a l'ēka ono, unu no ono bę obu mu du. Iphe, atsoje mu ɻtso bu g'unu gude mekobet onwunu bħru nanu waa g'unu gude bħru enwubata enwubata l'ekwewkwe, unu kweru kę Kéreshi.

Jizosu bu nnajjōha

⁶Qo ya bu; eshinu unu gbobewaru ēka labo nata Kéreshi Jizosu ɿ bu-ru Nnajjuphu unu; unu l'īya tħgħid kwasera. ⁷G'o buekwarupho g'oshi agħabbej əgħabaravu l'ime ali-a bu g'unu a-għabbej əgħabaravu l'ime Kéreshi. G'o bħru Kéreshi bę l'a-bħru ɔkpa-ulo, unu a-nodu akpū ndzū unu l'eli iya. Unu akabaa ekweta iphe ono, e ziru unu ono kweshia ja ike. Unu egħudejeph obu unu g'o ha ekele iya k'anyinyi.

⁸Iphe, unu akwaberu enja bu g'o ɿ to dū onye e-gude mmamiphe nwomar-u-o-machata mē ugho, enwedu ishi bya atjurwua ekweta unu. Iphe ono bükota iphe, shi l'iphe, ndiphe ezi; bya abħru iphe, a toru ɔkpa

iya sụ g'e tsoje, bụ iphe, eshidu Kéreshi l'eka. ⁹Noo l'oo l'ehu Kéreshi ono, byaru bya aburu nemadzụ ono bẹ Chileke l'onwiya byaru bya edzua oke egoshikota onye ya bụ. ¹⁰Chileke bẹ shiwaal l'eka Kéreshi ono, unu l'iya tügenbaru bürü nanụ ono mee g'e ndzụ unu dzua oke. O bürü Kéreshi ono bụ onye-ishi, kakota iphe, bükotakpoo ndu ochi-oha imigwe g'ephe hakotakpoo; bya akakotakwapho ndu nökwappho l'oke ọkwa l'imigwe.

¹¹Sụ-a; o kwa teke ono, unu l'iya byaru bya atüğba bürü nanụ ono bẹ e buru unu úbvụ; mbụ úbvụ ophu abụdu eka bẹ e gude bua ya unu. Oo Kéreshi l'onwiya bụ onye buru iya unu. Úbvụ ono, o buru unu ono bụ-kwa ogwəhu unu l'ophu bẹ o yefuru unu g'onye yefuru uwe; mbụ ogwəhu unu ophu iphe-eji shi phawaa kutukutu. ¹²Lẹ teke ono, e meru unu ba-putizimu ono bẹ a tükoakwaru unu lẹ Kéreshi likota elili. Teme Chileke tükokwapho unu l'iya mee unu tüko shi l'onzwu teta dzuru ndzụ. Noo l'unu kwetarụ l'ike dụ Chileke bya achịrụ ụpfu ye l'ike iya ono; mbụ ike ophu, o gude mee Kéreshi o shi l'onzwu teta dzuru ndzụ. ¹³O nwedu teke unu shi nwụhu anwụhu kwaa l'ime iphe-eji unu; ophu unu ebuduru úbvụ; ole nta bẹ Chileke byawarụ emee; unu lẹ Kéreshi tüko nödụ ndzụ; o gü-kotaru anyi nvụ l'iphe, bükpoo iphe-eji, anyi meru g'o ha. ¹⁴O tükokchaa iphe ono, e deru edede l'ekwo ono hushikötachaa g'o ha; mbụ iphe ono, egoshi l'anyi darwükotawaru iphe, ekemu iya pfuru, bụ iphe ono dñwaa g'ugwo, topyitaru anyi l'ekpiri ono. Chileke mechaan nno bya atüko iphemiphe ono kpopyabe l'oswebe shi egube ono mee ya o rebuhu ire. Ophu oo-rebaędu ire je adụwaruro ya. ¹⁵Oo teke pho, Kéreshi nwụhuru l'oswebe pho bẹ o chikporu ike iphe, bükpoo ochi-oha, nökota l'ephekerephee; mẹ ike iphe, bükpoo ndu ophu nö l'oke ọkwa l'ephekerephee; kpua phẹ lẹ ndzụ kpufuta l'edzudzu-oha teke ono, yebedu l'atụ okoo k'alwụ-gbu, ya lwụ-gburu phẹ ono.

¹⁶Oo ya bụ; g'o to dükwa onye a-bya anödụ akpocha-pheru unu mkpo-cha l'iphe, unu eri eriri mẹ l'iphe, unu angụ angụngu. Ophu o dükwa onye a-bya akpochaaharu unu mkpocha kẹ l'owaa iphe, unu aboje; g'unu dobekwa mbóku ophuu boje iya abobo; ozoo l'onzwa fükwaru k'òphúú g'unu watakwa iya abobo; ozoo k'iphe, unu e-meje mbóku atüta unme. ¹⁷Ekemu ndu Jiu ono g'o hakota, e shi tüşhia k'iphemiphe ono bẹ shi bükotaru onyonyo iphe, l'e-mechaa mee l'iphi. Obenu l'ophu bụ ọkpobe iya bụ Kéreshi. ¹⁸Oo ya bụ g'unu te ekwekwa g'o dñru onye l'abya akpochia unu anata obunggo ono, Chileke l'e-bu unu ono. Unu b'ekwekwa g'e ndu ono, qonoduje atso ụtso l'ephe emeje g'a sụ l'ephe wozeru onwophe ali ono nafụ unu obunggo Chileke. Ephe anödụje epfu g'a bajeru ụnwu-ojozi-imigwe ejaa; ephe asụ l'iphe, ephe gbabérū ọkpaa epfu iya bụ ophulunya, ephe phürü. Egube ndu ono anödụjeephoo eku onwophe iphe, ephe ahadụ g'o ya. O buerupho egomunggo, enwedu ishi bẹ ephe anödụje agba. ¹⁹Ephe ta anyatajeedu l'oo dñru onye bụ ishi, bụ eka ogwəhu dzepfuru lẹ

nkwo iya lę nkwo iya; mækpoò akwara, dükota l'ehu. O bürü ishi emeje ogwéhu ono l'oovu evuvu gë Chileke tükberu.

Anwühu waa eteta k'onye lę Kéreshi

²⁰Sü-a; eshi ophu unu lę Kéreshi tükoru nwühukota bę Chileke bofua-kwaru unu l'eme iphe, ndiphe törü okpa iya, sü g'e tsoje. ?Bü gunu meru g'o gude unu nödu emekwadua gę ndu bükwadu ndu mgboko-a; emekwadu iphe, ekemu pfuru, bü ophu sürü: ²¹"B'ebiyikwa éka lę nri owa! B'edekwa owa-a ire; ophu i denyikwa ophuu éka?" ²²Iphe, bükpoò ekemu ono g'o ha tükokwaru büleru-a iphe, nemadzü ezi waa iphe, a törü okpa iya sü g'etsøje. Noo kèle iphe, eeri eriri bü e -richawa iya bę o bvüwari. ²³Iphe ono, ephe ezi ono adujekwa g'o shi lę mmamiphe; bya abürü iphe, nemadzü gude éka kotaru onwiya; bürü ndu eme g'a sü l'ephe wozetaru onwophé alı; bürü ndu anü ogwéhu phę aphü. Ole iphemiphe ono ta adukwa ophu eyetajeru phę éka g'ephe sede onwophé l'egu ejo-iphe, l'agü phę nü.

3 ¹Sü-a; eshinu Chileke mewaru unu lę Kéreshi tüko shi l'önwu teta dzüru ndzü; unu chojenu izzo, unu e-shi g'iphe ono, dü l'imigwe ono rwube unu éka; mbü iphe, dü l'eka ono, Kéreshi nö l'ekutara Chileke ono. ²Unu woru uche unu dobe l'iphe ono, dü l'eli ono; unu te ewoshiru iya dobe l'iphe kę mgboko l'eka-a. ³Noo kèle unu nwühuru anwühu. Ndzü unu bę Kéreshi wowaru domia l'eka Chileke. Kéreshi nödükwanu l'ime Chileke. ⁴Oo Kéreshi bę bü őkpobe ndzü anyi g'anyi hakota. Teke ono, Kéreshi a-bya őzo ono bę unu e-tsokwaru iya phę bya. Unu l'iya agbarü mgba l'odu-biribiri iya.

⁵Oo ya bü; unu pyi-gbushia iphe, bükotakpoo iphe kę mgboko-a, bü iphe, dzükwadu ndzü l'ehu unu, bü iya bü; apharwüshi onwonye; umere, rehuru erehu mę egü eme ejo-iphe; iji-eña mę eña-pfürupfuru, bü-hukwapho agwa őbvü. ⁶Oo iphemiphe ono bę l'e-me g'oke-ehu-eghu kę Chileke dapfu ndu ta nüdu iphe lę nchi. ⁷O nwekwaru-a teke unubedula shi emegbaa iphemiphe ono, bü iya bü teke ejo-iphe ono shi gudegbaa ndzü unu eme g'o dü iya.

⁸Ole nta-a bę unu a-ha iphemiphe ono. Unu haa ehu-eghu; obu őku; edoberu nwibe unu ejo obu; ephu nemadzü iphu. G'opfu erehu te eshijekwa unu l'önü. ⁹Unu ta adzujekwaru nwibe unu őuka; eshinu unu hakotawaru akahü umere ono yee ejo ememe, tso iya nü. ¹⁰Oo ya bü g'unu yee umere őphüü ono g'onye yeru uwe. O kwa Chileke ono, nüru unu umere őphüü ono anoduje eme unu g'unu kabaa abürü ndu o meru k'őphüü. Oo ya bü g'unu amakotaru onye Chileke bü; marwee ya amarwe k'ophu unu a-nödu akabaa adü g'o dü kwaseru. ¹¹Eshinu o düwaa nno bę a ta akpahékwa ishi kę l'onye ophuu bü onye Jiu; onye ophuu bürü onye abüyü onye Gurisu; onye ophuu bürü onye buru úbvü; ophu onye ophuu

ebuduru. Onye ophuu bù nlwamülwa; onye ophuu bùru onye ime-òswa. Onye ophuu bù ohu; onye ophuu bùru amadù. O bùwaa Kéreshi bù mkpa-kò lè nswiko; tème o buru l'ime onyemonye.

¹² Unu bù ụnwu Chileke. O yeru unu obu bya ahòta unu g'unu bùru ndu nkiya. Noo g'o gude unu je aphujeru nemadzù obu-imemini; nwejeru obu omaa; unu wozeje onwunu alì; meje odoo; unu atajeru iphe nshi. Unu tuko iphe ono g'ọ hakota chịta yee g'onye yeru uwe. ¹³ Nwibe unu -mee unu ejì; unu tagbuje iya lè nshi. Teke nemadzù meru unu iphe, unu a-ta onye ọbu ụta; unu aguaru iya ya nvụ. Nnajiuphu gụakwaru unu nvụ l'iphe-ejì unu. Oọ ya bù; unu gụjekwaru ndu ozo nvụ m'ephe meswee unu. ¹⁴ Ophu kachakpoñonu l'iphemiphe ono bù g'unu yee nwibe unu obu. G'ọ chikobe unu g'unu tugba bùru nanụ ọkpobe abụru. ¹⁵ G'ehu-guu ophu shi Kéreshi l'eka nödükwa l'obu unu; duzi unu ụzo; kèle oọ ya meru g'o gude Chileke kukobe unu g'unu bya abụru ogwèhu lanụ. Unu keleje Chileke ekele iphe onoya.

¹⁶ Unu kwe g'opfu kẹ Kéreshi ono bya eburu l'ime obu unu dzua ya oke lè mmamiphe; ezi iphe; yele adù nwibe unu obu. Unu egudekwa iya pho alorù phe ẹka lè nchị. Unu guje ebvu-oma nụ Chileke; mè ebvu ekele; mè ebvu ozo, shikota Unme-dụ-Nsø l'eka. Unu gude obu unu g'o ha meje iphemiphe ono; gude nno ekele Chileke ekele. ¹⁷ Iphe, bùkpoo iphe, unu epfu epfupfu mè iphe, unu eme ememe; unu gudeje ẹpha Nnajiuphu, bù Jizosu Kéreshi mekötaje iphe Ọbu. Mbụ-a; unu shije Kéreshi l'eka keleje-kpoeopho Chileke, bù Nna ekele.

Umere, ee-meje l'unuphu ndu kẹ Kéreshi

¹⁸ Unubé ụnwanyi; unu wozejekwaru ji unu onwunu alì; kèle oọ ya bù iphe, gbaru onye etso Nnajiuphu l'ememe.

¹⁹ Unubé unwoke; unu yeje nyee unu obu. Unu ta adujekwaru phe ehuka.

²⁰ Unubé ụnwegirima; unu nüjeru ne lè nna, nwụru unu opfu l'iphemiphe, ẹphe epfuru unu. Noo l'oo iphe, dụ Nnajiuphu ree bù ono.

²¹ Unubé nna; unu te emejekwa ụnwegirima unu iphe, e-ghu phe eghu; anonya obu dahụ phe adzulakpa.

²² Unubé ndu bù ohu; unu mejekwa iphe, ndu bù nnaji unu k'eliphe-a ziru unu. O tọ buekwapho teke ẹphe ele unu enya bẹ unu e-meje iya g'eeshi g'aa-jaa unu ajaja. Unu gudejekpoephō obu iphóró me iya. Iphe, unu azobeye eme iya abụru lè Chileke dürü unu lè nsø. ²³ Iphe, bù iphe, unu emekpoo; unu phubeje iphu me iphe Ọbu maru l'oo Nnajiuphu anyi bẹ unu emeru iya. Unu te emejekwa iya g'o bù nemadzù bẹ unu emeru iya.

²⁴ Unu nyatajekwa l'oo Chileke bẹ l'e-bu unu obunggo iya, bù iya bù lè Nnajiuphu l'a-nụ unu iphe ono, o kwetarụ ndu nkiya ukwe iya ono. Noo kèle oọ Kéreshi bù Nnajiuphu, bẹ unu ejeru ozi. ²⁵ Ole onye eme iphe-ejì

bé Chileke a-pfukwanu ugwo ophu gbaru iya nü; m'obeta onye obu bürü onye. Noo lę yébedua, bù Chileke ta adudu onye ooole énya l'iphu.

4 ¹Unubé ndu bù nnajíuphu; unu mejekwaru ohu unu iphe, pfuru oto mè iphe, rwuberu phé nü. Unu nyatajékwa l'unubedula nwekwarú-pho onye bù Nnajíuphu unu, bu l'imigwe.

Iphe unu e-meje

² Unu yemia ishi l'epfu anu Chileke; unu eche nche; ekelejekpoe ya phó ekele. ³ Unu pfujekwarúpho opfu éhu anyi nü Chileke sù iya g'o mee g'anyi nwejeru éka anyi e-zije ozi-oma ono; mbù g'anyi zije k'iphe ono, Chileke shi domia edomi, bù iya bù Kéreshi l'onwiya. O kwa k'ozi-oma ono bē o gude a tā mu mkporo-a. ⁴ Unu pfujekwarupho nü iya g'o mee mu gë mu duje ike pfuje iya g'o doo énya lę g'ø gbaru mu l'epfupfu iya.

⁵ Unu meje umere ndu maru iphe l'iphu ndu abudu ndu kę Kéreshi. Unu ta ahajékwa üz dürü unu g'ø laa kę mmanu. ⁶ G'opfu unu guje egugu; dujeephó g'iphe, únú tsuru; k'ophu ooheje ndu unu epfurú iya ihee angaberu unu nchì. Unubedula amakwanuru g'unu e-yejeru onyemonye onu l'opfu.

Ekele ikpazù

⁷ Tikikòsu e-pfukotarua unu gë mu eme ala. Yébedua bù nwanna anyi, anyi yeru obu; bya aburu onye-ozi-oma, e gude ire iya éka; bya aburu onye anyi l'iya tükoru eje ozi ono. ⁸ Mu ziru Tikikòsu obu g'ø bya ndu-unu bya akotoru unu g'anyi l'eme ala; tème l'oo-mekwaaphó g'obu shihu unu ike. ⁹ Onye anyi tükoru yé l'iya ezi g'ephe bya ndu-unu ono bù Onésimosu, bù onye anyi yeru obu; bükwarupho onye goshifaukwarupho lę ya gbaru g'e gude ire iya éka; mbù Onésimosu k'ibe unu. Ephenebo ono a-kowaruro unu g'iphemiphe, dù l'ibiya-a.

¹⁰ Arisutakòsu, bù onye mu l'iya tükoru nödu lę mkporo l'ekelekwaró unu. Maku nödu ekelekwaphe unu; mbù nwa nwune-nna Banabasu. E zi-haakwaru nzi éhu iya; o rwua unu nchì. Teke o shitaru üz ibiya k'unu; unu goshijekwa iya l'éhu atso unu utsch l'ø byaru. ¹¹ O nödu ekelekwaphe unu mbù Jizosu ono, eekuje Jisosutosu ono. Oo ümadzu éto ono bē bù-kwadu ndu Jiu, tso mu eje ozi ono, anyi eje gude egoshi l'ø Chileke bù eze ono. O bürü phé bē anoduje adu mu obu.

¹² Epafurasi k'ibe unu ekelekwaphe unu. Yébedua bē bükwaphe onye ejeru Kéreshi Jizosu ozi. Oogudeje obu iya g'ø ha phube iphu epfu anu Chileke l'ishi éhu unu epfushi iya ike. Gé Chileke mee g'unu ba akpojeru laa azù; l'oomekwaphó unu: unu amakotaru umere, gbaru onye kę Kéreshi l'ememe ıkpobe amaru; l'oomekwaphó g'o heje unu ihee emeékota iphe, dù Chileke l'uche. ¹³ Mbedula epfukpoo l'onwomu sù l'oosekpoo aka-nya éhu unu eseshi iya ike; mèkpoo akanya éhu ndu Layodeshiya; mè kę

ndu Hiyerapolisu. ¹⁴ Onye dökinta ono, anyi yeru obu ono, bụ Luku l'ekelkwaro unu. O nodu ekelekwaphe unu mbu Dimasu.

¹⁵ Unu keleru anyi ụnwunna anyi phē ono, nō lē Layodeshiya. Unu ekeleru anyi Nimfa mē Chiōchi ono, edzukobēje l'ibe iya ono. ¹⁶ Unu -gūchaa ekwo-ozi-a l'ibiyia k'unu; unu mekwaa ya g'o rwua ndu Layodeshiya eka k'ophu ẹphebedua l'a-gūkwa iya pho. Unu agūkwaapho ekwo-ozi ophu shi Layodeshiya. ¹⁷ Unu zia Akiposu lē mu sru g'o kukebekwa ẹhu jeebe ozi ono, e ziru iya g'o jee l'ozi ono, anyi ejeru Nnajüpohu ono.

¹⁸ Oo mbēdua, bụ Połu gude eka mu ede ọwa-a nta-a gude ekele unu. Unu ta azohajekwa lē mu nō lē mkporo.

Gé Chileke meeru unu eze-iphe-ọma. Nokwa g'o dù.

Ekwo-ozi Kę Mbụ, Połu Deru Nụ Ndu

Tesalonayika

1 ¹Ekwo-ozi-a shi l'eka mbedula, bụ Połu alaru Chiochi Tesalonayika, bụ ndu kę Chileke, bụ Nna; bya abükwarupho ndu kę Nnajiuphu, bụ Jizosu Kéreshi. Ndu mu ẹphe tükoru dee ya bụ Sulivanusu yee Timoti. Gę Chileke meeru unu eze-iphe-ọma; mekwaapho g'ehu dū unu guu.

Umere ndu Tesalonayika waa ekwekwe phę

² Tekenteke, anyi epfu anu Chileke, bụ Nna anyi bę anyi l'anyatajẹ-kwa unu. Anyi nodu anoduje ekele Chileke ekele ęhu unu g'unu ha. ³ O tọ dükpodaa teke anyi ta anyatajedu ozi unu gude ekweta jee; mę g'unu gude n-yemobu eseshiberu akanya ike; waa g'unu gude ọta-nshi nodu Nnajiuphu anyi, bụ Jizosu Kéreshi l'eka eleshiberu ẹnya mboku ono ike. ⁴ Unwunna anyi; anyi makwaru-a lę Chileke yeru unu obu; bya ahota unu g'unu bya aburu ndu nkiya. ⁵ Noo l'anyi byaru ezia unu ozi-ọma ono; ophu ọ będu-a opfu onu bę anyi gude zia ya unu kpürumu; Chileke gedekwa iya pho goshi unu l'ike iya ereshi ire ike. Unme Chileke ono bę yekwarupho anyi ęka; anyi dū ike mee; unu maru ọkpobe amaru l'iphe anyi ezi bụ ọkpobe-opfu. Umere, anyi meru teke anyi l'unu shi tuko nodukota mewaruro unu maru egube ndu anyi bụ. O kwa g'ọo-dürü unu lę ree meru g'o gude anyi mee egube umere ono. ⁶ Tębudu iya bụ; unu bya aburu ndu anwụ ęka anyi. O bụwaruro unu anwụ ęka Nnajiuphu. Ophu unu eleduro kę l'unu eje iphe-ęhuka teke e ziru unu ozi-ọma ono; unu gudelaa ęhu-ụtsø ophu shi l'eka Unme-dü-Nsø nata ozi ono. ⁷ O iphe ono meru g'o gude unu bya aburu ndu iphe, bükota ndu ophu, kweru kę Kéreshi lę Masedoniya waa l'alị Gurisu byaru awata anwụ ęka phę. ⁸ O tọ będu-a l'ozi-ọma ono, shi l'eka Nnajiuphu, bụ ozi, unubedula l'ezi ono dzuru Masedoniya yee Gurisu kpürumu; obenu l'ekwekwe, unu kweru kę Chileke bę ngakotaakwaru ękameka k'ophu ọ tọ dędu onye anyi a-bya

akóaharu iya k'iche. ⁹Iphe, bükpoó éka anyi jeru bę aanoduje epfugbaa kę g'unu gude meshiberu anyi g'anyi byajeru ndu unu-a; mę g'unu gude sefukotawaa éka l'agwa óbvu bya aghachiwaru Chileke iphu; wata ejeru ókpobe Chileke ono, nö ndzü ono ozi; ¹⁰bya awatakwapho ele énya Nwa iya ono, e-shi l'imigwe bya ono; mbü Nwa iya ono bu Jizosu, o meru o shi l'onwu teta nödu ndzü ono. Qo ya bu onye l'a-dzö anyi l'oke-éhu-eghu kę Chileke, o-tukoshi ndu eme iphe-eji.

Ozi, Polu jeru lę Tesalonayika

2 ¹Sü-a; unubedula l'onwunu; ünwunna anyi; maru l'akpapfuta, anyi kpapfutaru unu ta abüdu anyi kę mmanu. ²E -gudekpooru l'anyi jewaru iphe-éhuka lę Filipayı mę iphe-iphere, e meru anyi; ole Chileke melekwaru-a obu shihu anyi ike; k'ophu anyi byaru ezia unu ozi-oma kę Chileke ono. Ophu anyi ejedururo epfu kęle aakpobyi iphe, anyi eme akpobyi. ³Mbü-a; teke ono, anyi l'arwo unu g'unu bya abüru ndu kę Kéreshi ono bę o tó bükwa g'anyi bya edephua unu edephü; ophu o dükwa ejo-iphe, dü anyi l'ókpoma; ophu anyi abyakwaru g'anyi harü unu għota l'ugħo. ⁴O chikwa g'o dü Chileke l'uche g'anyi pfua bę anyi epfufe. Noo lę yebedu bę lewaru anyi énya maru l'anyi goshiwaru l'q għbaru kę ge ya gude ire anyi éka; o woru ozi-oma ono ye anyi l'eka. Anyi te epfukwa g'o tsoje nemadzü utsø lę nchi; gbaha g'anyi pfuje iya g'oo-dü Chileke ree; mbü onye ono, l'eletaję ime obu anyi; maru iphe, anyi l'ari ono. ⁵Unu maru-a l'onwunu l'q tó dükpodaa teke anyi gude ire mecha mecha pfuru yeru unu. Ophu anyi emeduru umere g'o bu l'oo iphe, anyi abüdu bę anyi suru l'anyi bu; g'eeshi g'anyi erita iphe l'eka unu. Q kwa Chileke bu onye a-harü anyi enge iphe, anyi epfua. ⁶Anyi te emekwaru gę ndiphe; ozoo g'unubedula; ozoo gę ndu ozo jaa anyi ajaja. A makwaru-a l'eshinu anyi bu ndu-ishi-azi Kéreshi bę o għbaru g'unu vuru mkpa-éhu anyi; ⁷obenu l'anyi dħru unu odoo gę nwanyi adjujeru ünwegirima iya-a. ⁸Anyi yeru unu obu shii; k'ophu o tó buđu-a ozi-oma kę Chileke ono kpūrumu bę anyi l'unu għa mgħa; anyi gbakwapho ndzü anyi mgħa; kęle unu dñu karu anyi l'obu.

⁹Mbü-a; ünwunna anyi; unu nyatajekwa egħube akanya, anyi seru; l'anyi jekwaru ozi kuta ephuru phee. Teke ono anyi l'ezu unu ozi-oma ono, shi Chileke l'eka ono bę anyi jeru ozi l'eswe jee ya l'enjashi gude ejeta nri, anyi e-ri; g'o tó dü onye anyi a-bħru ivu-erwa swiru. ¹⁰Unu a-nödu agbakpoðadaru anyi ɔdzori. Nokwapho gę Chileke a-nödükwapho agħbaru iya anyi. Umere, anyi shi emejeru unubē ndu kwetarū ozi-oma ono gę-kwaru egeru bya abüru umere, pfuru nħamrunha. Q tó dükpodaa éka anyi metaru iphe, aata anyi ute. ¹¹Unu maru l'qo gę nna anoduje ehe ünlu iya-a bu g'anyi shi gude ehe unu l'ehu l'ehu. Anyi dħru unu obu; bya emee g'obu shihu unu ike; anyi pfushiaru iya unu ike; ¹²sü g'unu meje iphe,

dụ Chileke ree; mbụ onye ono, kuru unu g'unu bata l'eka ya bụ eze; waa l'odu-biribiri iya ono.

¹³Iphe, meru g'o gude ọphu anyi atuwojedu eka ekele Chileke ekele mẹ anyi -nodu epfu anụ iya bụ; lę teke unu nümaru opfu Chileke ono, anyi byaru ezia unu ono bę unu ta anatadụru iya gę opfu nemadzụ; obenu l'unu natarụ iya gę Opfu Chileke; o bükwarua Opfu Chileke bę ọ bụ eviya. Noo kele ọo Chileke ono bę l'ere ire l'ime unubę ndu natarụ ozi-oma ono. ¹⁴Unwunna anyi; ọo iphe ono, nwụrụ unu ono bụ iphe, shi nwụrụ Chjochi kę Chileke, bụ ndu ẹphe lę Kéreshi tüğbaru bụru nanụ l'alị Jiudiyá. Ọo ẹpho gę ndu alị unu eme unu mkpawere bụ gę ndu alị ẹphebe ndu Jiu shi eme phę iya. ¹⁵Ọo ndu Jiu ono bę bụ ndu ono, gburu Nnajịuphu, bụ Jizosu; gbua ndu mpfuchiru Chileke; chịa anyibedua chifụ l'alị phę. Ephe gude ęgube ono meta iphe, ta adụdu Chileke ree swibe onwophę. Ephe bụru օgu dürü onyemonye. ¹⁶Ephe kposhiru anyi ezi ndu abụdu ndu Jiu ozi-oma, l'adzọ phę nụ ono. O tọ dükpodaa teke ẹphe te eme-tajedu iphe-eji jasụ l'oobe phę l'ekpiri. Ole oke-ehu-eghu kę Chileke bę mechakwanaaru ḫapfuta phę.

Ọgu Polu ęgu akpapfu ndu Tesalonayika

¹⁷A bya abya l'ehu k'anyi; uwunna anyi; anyi nqakwaru nwodu ọphu anyi l'unu ahumaduru; ole obu anyi nökwa-a l'eka unu nq. Oghoroko unu dütä-beru anyi; k'ophu bụ l'anyi shiwaas ụzenya seta g'eeshi g'anyi l'unu hümakpoo օzo. ¹⁸Anyi shi eme g'anyi eme kpapfuta unu; mbędua, bụ Polu l'ishi onwomu tükpoakwaru onyo abyabya ugbo olemole; ọphu Nsetanu ekwedu g'anyi bya. ¹⁹G'oduhabe; ?o dürü ọphu abụdu unu kpürumu bę bụ ndu anyi chịru ụpfu yeru bya abụru unu l'e-me g'ehu tsọ anyi ụtso; bya abụru unu bę l'a-bụru obunggo, anyi e-gudeje eku onwanyi l'atatiphu Nnajịuphu anyi, bụ Jizosu Kéreshi mẹ ọ -byalepho օzo. ²⁰Mbụ-a; ọ kwa unubędua bụ iphe, ee-gude jaa anyi ajaja bya abụru unu bụ əhu-ụtso anyi.

3 ¹No iya; a nonyakpoo; oghoroko unu ono dütä-be anyi; k'ophu anyi adụdu ike tagbua ya lę nshi; anyi chịa idzù sụ l'anyi a-noduwanu lę Atensu nkinyi anyi. ²Anyi zia Timoti, bụ nwune anyi nwoke; bya abụru onye-ozı kę Chileke; bụru onye anyi l'iya tükkoru ese akanya k'ezı ozi-oma kę Kéreshi ono; g'o bya emee g'unu kabaa apfushi ike; l'o mekwapho g'obu kabaa unu eshihu ike l'iphe, unu kweru. ³G'o tọ dù g'unu ha onye e-gude k'ehu-a, aakpa unu-a kpolaahaa azụ; eshinu unubędua l'onwunu maru l'iphemiphe ono bụ iphe, nwụfutajenu l'ehu anyi. ⁴Lę-a; anyi gbuakwaru iya unu tororo; teke ono, anyi nq l'ibe unu ono sụ unu l'ee-mekwa anyi ewere. Nta-a bę unu eleanaa l'ọ nwụrụ waru ęgube ono obu; o bụru iphe, unu tükkoru makötari. ⁵Noo g'o gude mu nonyaa; ọphu mu adụdu ike takota nshi; mu zia g'a bya amaru g'unu pfu-shiberu ike l'ekwekwe, unu kweru kę

Chileke. Lé mu tsuhukwaru ebvu su ?a maru nwandale ono ta ahüadaaru nü unu ama; akanya ono, anyi seru l'ehu unu ono bürü akanya ola-l'iswi.

⁶Ole nta-a bę Timoti shiwaal'eka unu nö lwawaa lwapfuta anyi bya ezia anyi ozi, dę ree su l'unu kweshiru-a ike; bya enweru n-yemobu; tème unu nödu anoduje anyata anyi okpobe anyata tekenteke. L'qo g'oghoroko unu aduje anyi bükwapho g'oghoroko anyi dę unu. ⁷Unwunna anyi; o kwa l'unu pfürü pfüşhia ike l'ekwekwe, unu kweru kę Chileke meru g'o gude obu nödu eshihuje anyi ike l'iphe, bükpoo iphe-ehuka, anyi eje; mękpoo ewere, eemekota anyi. ⁸Kélé qo nta-a be ndzü bu anyi okpobe ndzü; eshi ophu unu pfürü pfüşhia ike l'atügba, unu lé Nnajüpü tuğbaru. ⁹Sü-a; ?denukpoo g'anyi a-wata awata ekele Chileke ekele éhu unu; mę k'ehu-ütso ono, o meru o nödu atso anyi l'iphu yébe Chileke opfu éhu unu ono? ¹⁰Eswé l'enyaashi bę anyi egudeje obu anyi g'q ha epfu anü Chileke epfushi iya ike su g'o mee g'iphu anyi l'unu kpögba; g'anyi e-mekwanaa; éka unu teke ekweshidu ike g'unu kweshia ike.

¹¹Nta-a bu gé Chileke anyi, bu Nna anyi l'onwiya; mę Nnajüpü anyi, bu Jizosu Kéreshi tőoru anyi izzo, anyi e-shi abya unu agbabhe. ¹²Tème gé Nnajüpü mekwaapho g'unu kabaa eye nwibe unu obu; mbü g'unu kwata ye phę iya yeshia phę iya ike; ye phę iya k'anyinyi. Nokwapho g'unu e-ye iya nemadzü mgburugburu. Ono bükwarupho g'anyi yeru unu. ¹³Qo ya bu; g'oo-mee g'obu shihu unu ike; unu a-pfürü l'iphu Chileke, bu Nna anyi bürü ndu düebe ree. Q tó dudu éka ute adüru unu teke ono, Nnajüpü anyi, bu Jizosu Kéreshi yée ndu nkiya a-swiru bya ono.

Umere, dę Chileke ree

4 ¹Unwunna anyi; iphe ozo, anyi nö l'eka Nnajüpü anyi bu Jizosu epfurü unu epfushiru iya unu ike bu l'iphe, unu nwütaru l'eka anyi bükwa g'unu l'e-shi gude ndzü unu eme iphe, dę Chileke ree emeshi iya ike. Q bürerupho iphe ono bę unu emeephø. Nta-a bükwa g'unu kabaa ya emeshi ike. ²Noo l'unu mawaru-a l'anyi shi l'eka Nnajüpü, bu Jizosu tütaru unu ekemu. ³Sü-a; iphe, dę Chileke ree g'unu meje iya bu; g'unu dobe onwunu nsö l'eka Chileke; mbü g'unu ta anodukwa apharwüshi onwunu ililekpoo. ⁴Mbü-a; g'onyenönü le g'unu ha majékwaru g'ooshi eme éhu iya g'q dę nsö; bürü iphe, aakwabę übvü. ⁵Unu te egudejekwa aphü kparikpari iya dalahü iya je alüa gé ndu abüdu ndu Jiu, bu ndu amadü Chileke. ⁶Qo ya bu g'q tó dę onye e-meswe nwibe iya; ophu o dękwa onye e-mekputa nwibe iya. Mbü-a; anyi pfuhaakwaru iya tsüa ya unu atsütsü le nchi; su l'onye eme egube iphe ono bę Nnajüpü a-gawakwa ochi. ⁷Noo lë Chileke ta abükwa g'anyi bya emerwüshije onwanyi bę o kuru anyi oku iya; o kwa g'anyi dę nsö. ⁸Qo ya bu; l'onye jíkaru iphe ono, anyi ezi ono ta abükwa nemadzü bę o jíkaru. Q kwa Chileke b'o jíkaru; mbü Chileke ono, anuje Unme-dü-Nsö iya ono.

⁹ A bya abya lę k'eye ụnwunna unu obu; ono ta abuhekwwa iphe, aa-byä awatarü unu ederu l'ekwo. Noo kele unubedula l'onwunu bë Chileke l'onwiya ziwaru eye nwibe unu obu. ¹⁰ Mbü unu nödu emeekwapho g'o ziru iya unu; bya eyee ụnwunna anyi, nökota lë Masedoniya mgburugburu obu egube ono. Ole iphe, anyi epfushiru unu ike; ụnwunna bụ; g'unu kabakpooro eme egube ono kwaseru. ¹¹ Unu kukebeje əhu g'unu nödijeephø lë nchị odoo; leta ənya l'eje ozi əhu unu; gude eka unu setajé iphe, unu e-gude buru, bühukwaa iphe, anyi pfuhawaru unu-a. ¹² Noo iphe unu a-noduje eme: o bụru iya bụ umere, gbaru unu l'eka ndu ta abudu ndu kë Kéreshi nö; k'ophu əphe a-kwabeje unu ùbvù; o tó dükwanu onye unu a-su l'qo ya tème unu emee mkpa, dürü unu.

Abyabya Nnajiuphu

¹³ Ụnwunna anyi; iphe, anyi eme g'o doo unu ənya bụ kë ndu nwühuru anwuhu; g'oo-too rwujekwanu unu l'ehu shii g'oorwuje ndu te eledu ənya kele əphe lë Kéreshi emecka nödukota. ¹⁴ Anyi kwetawaru kweshia ike lë Jizosu nwühuchaaru bya eteta nödu ndzü. Nokwaphø g'anyi kwekwaruphø lë Chileke e-shi Jizosu l'eka tuko ndu woadaru onwophø ye Jizosu l'eka tème əphe nwühu mee g'əphe lë Jizosu tuko teta nödu ndzü; mee əphe etsoru iya bya.

¹⁵ Sụ-a; iphe-a, anyi epfurū unu-a bë bükwa ozi, shi Nnajiuphu l'önü; l'anyibe ndu ophu a-nödukwardua ndzü teke ono, Nnajiuphu a-bya ozo ono; bë tee vukwaru ndu ophu nwühuhawaru nü phø ụzo. ¹⁶ Noo lë Nnajiuphu l'onwiya bë e-shi l'imigwe alwazeta l'alị; gude olu eze onye-ishi ojoozi-imigwe echı mkpu; egbukwaphø opu Chileke. Töbudu iya bụ; ndu ono kwetaadaru kë Kéreshi tème əphe nwühu ono evuru ụzo teta nödükota ndzü. ¹⁷ Chileke ezichata anyibe ndu ophu nökwadu ndzü teke ono; anyi l'əphe atuko nödu l'ime urwukpu jeshia Nnajiuphu, bụ Jizosu ndzuta l'ephékerephe k'ophu bụ; eka Nnajiuphu nökpoeopho; anyi anodu. ¹⁸ O ya bụ; unu gudeje opfu-a düa nwibe unu obu.

Anwuru ənya kwabəru abyabya Nnajiuphu

5 ¹Sụ-a; ụnwunna anyi; o tó buhekwaro iphe, aa-bya awata ederu unu l'ekwo sụ unu l'qo waa egube teke o bụ; ozoo l'qo waa mboku, iphemipe ono e-me. ² Kele unubedula l'onwunu maru əkpobe amaru lë mboku, Nnajiuphu a-bya bë a-tu l'upfu g'iphuru, byaru oshi l'enyashi. ³ Kele o o teke ndiphe suru: "Ha! Mgboko dükwaai jii nta; oo akwa g'onyenonu jeje eka dü iya ree." Noo teke bụ; a -bya amaru ola-l'iswi atu phø l'uzorehu g'ezeda atuje nwanyi, dü ime-a; woru phø yifu; o tó düdu më onye lanu anahü nü. ⁴ Obenu-a; ụnwunna anyi; unubedula ta anökwa l'ochii kë gę mboku ono tu unu l'uzorehu g'abyabya onye-oshi. ⁵ Noo kele g'unu ha bë bu ndu bu l'iphóró më l'eka bụ eswe. Anyi ta abükwa ndu bu l'eka

bụ enyashi; ophu anyi abukwa ndu bu l'ochii. ⁶Ọo ya bụ; l'eshinu ọ dụ ẹgube ono; g'anyi te kukwaru mgbanya gę ndu ophuu ekugbaa. Ọ chia g'anyi nwụru enya; g'enya doo anyi rịsaa. ⁷Mbụ-a; ndu eku mgbanya bụ-kwa l'enyashi bę ephe ekuje iya. Ọ búru l'enyashi bę ndu angutaje mée akpo kulakula anguje iya akpo iya. ⁸Obenu l'eshinu anyibedua bu l'eka bụ eswe; g'enya donaa anyi rịsaa. G'ekwekwe, anyi kweru k Chileke yee eye obu, anyi yeru ibe anyi búru uwe-ígwè, anyi e-yeje; mbụ uwe-ígwè, l'egbobutaję anyi ọkpoma. G'adzota ono, anyi ele enya iya ono búru okpu-ígwè, anyi e-kpuru. ⁹Chileke ta atukwaru anyi ęka g'anyi búru ndu ya a-tukoshi oke-ehu-eghu iya. Ọ chikwa g'anyi búru ndu ya e-shi Nnajiuphu anyi, bụ Jizosu Kéreshi l'eka dzota. ¹⁰Mbụ Jizosu ono, nwụhu-chiru anyi ono; g'qo-buru e -mechaa; anyi l'iya atuko dzuru ndzụ teke qo-bya; mę anyi -nọ ndzụ; mę anyi -nwụhuru anwụhu. ¹¹Noo g'o gude anyi sụ unu-a; unu meje g'obu shihu nwibe unu ike. Unu eyejekwaruphọ nwibe unu ęka g'ephe pfushia ike l'iphe, ephe kweru, bụnaa iphe, unu emena-a.

Iphe, unu e-meje

¹²Unwunna anyi; ọ kwa arwɔrwo bę anyi arwɔ unu sụ g'unu kwataję kwabę iphe, bụ ndu ono, l'ese akanya ęhu unu ono ụbvù, bụ phę bú ndu ono, Nnajiuphu hotaru g'ephe búru ishi unu; búkwarupho ndu a-nodu akpo-ziru unu ụzo. ¹³Unu egudekwapho k'ozi ono, ephe ejeru unu ono eyeru phę eso; yekwaa phę pho obu ọkpobe eyeye. Unu l'ibe unu eburu le nchi odoo.

¹⁴Ọ arwɔrwo bę anyi arwɔkwapho unu uwunna; sụ g'unu lojeru ndu enyiru-ozi ęka le nchi. Ndu ophu obu ebvuduru ebvuru bę unu e-meje g'obu shihu ike. Ndu ekweshiduru ike bę unu eyeru ęka g'ephe kewshia ike. Unu atajeru onyemonye nshi. ¹⁵Unu letaję enya g'o tọ dụ g'unu ha onye e-gudeje ejo-iphe melata nemadzụ iphe-oji, o meru iya. Gbahaa iphe, unu a-nodu jeephachị nta iya bụ g'unu e-shi mejeru nwibe unu ree; mekwaaru iya pho onyemonye ozo.

¹⁶G'ehu tsojekpoephо unu ụtso tekenteke. ¹⁷Unu ta atuwojekwa ęka l'epfu anụ Chileke mkpúrumkpuru. ¹⁸Unu keleje Chileke ekele iphemiphe, anwụru unu g'iphe aduhabe. Noo iphe, Chileke achọ unu l'eka bụ ono; unubedula, unu le Kéreshi tügenbaru búru nanụ-a.

¹⁹Unu ta agbanyijekwa iphe, Unme-dụ-Nso eme. ²⁰Ophu unu anmaję-kwa mpfuchiru phulaphula. ²¹Ole-a; unu hijekwa iphemiphe ama; hota ophu dụ ree; gudepyabeshia ya ęka ike. ²²Unu esefukota ęka l'iphemiphe, bụ ejo-iphe g'o dụhabe.

Opfu mkpochi-ishi

²³Anyi sụ-a; gę Chileke, bụ iya emeje g'anyi búru l'ehu-guu mee unu g'unu búru ndu nkiya ọkpobe abụru. G'o dobe ndzụ unu l'ophu; mbụ uche

unu mē obu unu mē ḋhu unu; l'o dobe iya nno g'ọ tō dū eka ụta a-dū iya teke Nnajjuphu anyi, bụ Jizosu Kéreshi a-bya ọzo. ²⁴Iphe ono bē bụ iphe, oo-mekọta g'ọ ha; noo kèle ọ ya kuru unu; tēme ọ bürü onye apfushije ike l'iphe, o pfuru.

²⁵Unwunna anyi; unu pfujekwa nü Chileke l'opfu ḋhu anyịbedua.

²⁶Unu kelekwa iphe, bụ ụnwunna anyi g'ephe ha ekele nmata phe akpa, dū nsọ.

²⁷Iphe, mu eme ḡe mu pfuaru unu bụ; unu ḡukwaa ékwo-ozi-a g'o rwu-dzuru ụnwunna l'ophu l̄e nchi. Nnajjuphu anúkwaa iphe-a, mu epfu-a.

²⁸Ḡe Nnajjuphu, bụ Jizosu Kéreshi meeru unu eze-iphe-ọma g'unu ha. Nokwa g'ọ dū.

Ekwo-ozi K'ębo, Połu Deru Nụ Ndu

Tesalonayika

1 ¹Ekwo-ozi-a shi l'eka mbedula, bụ Połu alaru Chiochi Tesalonayika, bụ ndu kę Chileke, bụ Nna anyi bya aburu kę Nnajiuphu, bụ Jizosu Kéreshi. Ndu anyi ęphe gba mgba ede iya bụ Sulivanusu yęe Timoti.
²Gę Chileke, bụ Nna yęe Nnajiuphu, bụ Jizosu Kéreshi meeru unu eze-iphe-oma; mekwaapho g'unu buru guu.

Ikpe, Kéreshi e-kpe mę ọ -byalepho

³Unwunna anyi; ọ bùakwa iphe, anyi mefutaje l'anyi a-nodu jeephø ekele Chileke ekele ęhu unu tekenteke; kęle ọ bụ iphe, gbaru anyi l'eme-me. Noo kęle ekwekwø, unu kweru kę Chileke bę kwatakpo akaephø eshihu ike eje; nokwapho gę n-yemobu, unu yeru nwibe unu l'ęhu l'ęhu akaephø shii akaka eje. ⁴Noo iphe, anyibedua l'onwanyi egudeje unu aba abaa l'iphe, bùkpoo Chiochi Chileke. Ishi aba abaa ono bùru l'unu sùru ęka l'obu kweshia ike l'iphe, unu kweru; l'ewere ono, e mekotakpooru unu ono; mę l'iphe-ęhuka ono, unu jekotakpooru ono.

⁵Ono bùru iphe, unu e-gudekwanu ęka maru l'ọ bụ okpobe-opfu lę Chileke ekpeje ikpe, pfürü oto. Ọ iphemiphe ono, l'eme l'ęhu unu ono l'e-me unu agbaa k'abahụ l'eka Chileke bụ eze, bụ iya bụ iphe ọbu, unu anwu ọnwu iya nta-a. ⁶Chileke bę bụ onye l'emeje iphe, pfürü oto; mbụ l'iphe, bụ ndu ono, meru unu nodu eje iphe-ęhuka ono bę oo-mekwapho ęphe ejee iphe-ęhuka. ⁷Unubedula ọbu, aakpa ęhu nta-a bę oo-me unu enweru onwunu. Nokwapho g'oo-me anyibedua. Teke oo-me iphe ono bę bụ teke Nnajiuphu a-nodu l'oku enwu phoophoopoo shi l'imigwe abya yęe ụnwu-oji-imigwę iya ono, bụ phę l'e-goshi g'iKE iya habe shii ono. ⁸Ọ bya agwaa ndu amadụ Chileke ochi; waa ndu te emedu iphe, ozi-oma ęhu Nnajiuphu anyi, bụ Jizosu Kéreshi epfu ono. ⁹Ndu ono bę a-nụ chiipfuu bya achifü phę l'iphu Nnajiuphu mę l'odu-biribiri dụ l'ike iya; je dobe l'eka

ephe a-nodu laa l'iswi jasü l'ojejoje. ¹⁰Noo iphe, e-me mböku ono, oo-byä. Qo ya bu gë ndu nkiya, bu ndu kwehawaru nkiya akwabë iya übvü; jakwaa ya phö ajaja. Unubedula l'onwunu anödukwapho l'ëka ono, ndu nkiya nö ono; kele unu kwetarü k'ozı ono, anyi byaru ezia unu ono.

¹¹Noo g'o gude anyi nödu anödüjeepho epfu anü Chileke l'iswi  hu unu tekenteke; g'o mee unu g'unu d  k'anodu ndz  ono, o kuru unu g'unu nödu ono. Unu aduje ike meje iphe, d  ree, l'ag  unu  gu ememe. Lo me-kwaapho g'o dzua oke; mb  ndz  ono, unu n ; opfu l'unu kweru nkiya ono. ¹²Qo ya bu; g'ee-shi l'ëka unu kwab  epha Nnaj uphu anyi, bu Jizosu K reshi übv ; Chileke eshikwan  Nnaj uphu anyi, bu Jizosu K reshi l'ëka kwab  unubedula übv . Iphemiphe ono b  Chileke e-shikota l'eze-iphe- ma, oome m  k  Nnaj uphu anyi, bu Jizosu K reshi mek ta.

Q-ch -nta K reshi

2 ¹A bya abya l  k'abyabya k  Nnaj uphu anyi, bu Jizosu K reshi m  k'edzuk , oo-me g'anyi dzuk be g'anyi l'iya t gba b ru nan  anyi nödu arw  unu  unwunna anyi s ; ²g'o t  t f -kebekwa unu  hu l' riri;  phu obu awatakebekwa ete unu ophe; opfu l'a  s ru unu l  mb ku ono, Nnaj uphu a-bya ono erwuwaa. Unu te eyejekwa  nu m'obeta o nweru onye byaru bya as  unu l' o iphe, Unme-d -Ns  pfuru b  ya l'epfu; ozoo l' o kwa iphe, nemadz  pfuru iya b  ya epfu; ozoo l'e deru iya l' kwo-ozi, a  s ru l' o any bedua deru. ³G'o t  d kwa onye e-duswe unu  zo; kele mb ku ono ta abyakwa abya ab du l  teke ono, ndiphe e-kwefuru Chileke ike ono vuadar   zo bya; m  teke   byaadaru mb  nwa-ogbuka-ekemu ono, bu iya bu onye ono laf taje l'iswi ono. ⁴Q -bya pho b  oo-s  l' o-b ru k  y e iphemiphe, ndiphe ekukp o chi g'o ha; m  iphemiphe ndiphe abar  ej . Oo-wor  onwiya dobe l  ya kak ta iphemiphe ono shii. Mb ; oo-jechakwaa je as g be onwiya l'eze- lo Chileke s  l' o y bedua bu Chileke l'onwiya.

⁵?Unu ta nyatah duru l  mu pfuhawaru iya unu teke anyi l'unu t koru nödu? ⁶Unubedula l'onwunu makwar -a iphe, ak poshi iya abyabya nta-a. Q kwa k' phu a-h uma iya teke gbaru iya n  ⁷Ike ono, a ta h madu l' nya ono, bu ike k  nwa-ogbuka-ekemu ono nödu erekwan  ire nta. Ole y bedua l'onwiya ta abyad  abya jeye teke onye ono, sedekwad ru iya n  ono l'e-tochiru iya. ⁸O -tochi ru iya ph  ono; qo ya bu nwa-ogbuka-ekemu ono abya teke ono; l'aa-h uma-dz ru iya. E mecha pho; Nnaj uphu, bu Jizosu egude uphere  nu iya gb a ya. Q b ru nw inw ii ono, Nnaj uphu a-n du egbu teke l' o-b ya ono b  bu m kp k -iphe l'e-me nwa-ogbuka-ekemu ono l'  laa l'iswi. ⁹Abyabya, nwa-mgbuka-ekemu ono a-bya b  y kwa l'ike k  Nsetanu b  oo-shi l' ka. Q -bya l'o meshiah aa iphe, d  biribir , dugbaa iche iche, bu iphe, a-k p  ndiphe opfu. Nokwapho g'oo-gude  gho emegbaa iphe- humaleny , d  biribir . ¹⁰Oo-gude ej   gho mgash  gude

edupushishi ndu ono, búwaa ndu l'a-la l'iswi ono. Iphe, éphe e-gude laa l'iswi ono a-buru l'éphe jíkaru l'éphe ta akpóduru obu eye l'ókpobe-opfu ono, bu iya gege adzota phé nü ono. ¹¹Noo iphe, meru g'o gude Chileke gbahaa phé éka; éphe shiswee úzo; shiswee ya k'óphu buepho iphe, abudu ókpobe-opfu bé éphe ekwetaje l'ó bu ókpobe-opfu. ¹²Éka o wúkoru bu l'iphe, búkpoó ndu ono, ekwetaduru ókpobe-opfu ono; o búcharu ejó iphe ka phé útso ono bé Chileke a-nmakota ikpe.

Apfuru pfushia ike

¹³Unwunna anyi; Nnajíuphu yekwaru unu obu. O búakwa iphe, anyi mefítaje; l'anyi a-nodujeephó ekele Chileke ekele éhu unu tekenteke; kele Chileke shiépho lè mbu hóta unu k'óphu qo-dzota unu; mbu o jekwa e-shi Unme-dú-Nsó ono l'eka l'ere ire l'ehu unu ono; waa l'ekwekwe ono, unu kweru l'ókpobe-opfu ono; dzóo unu. ¹⁴Oo iphe ono bé o shi l'eka ozi-oma ono, anyi ziru unu ono kua unu oku iya; g'unu lè Nnajíuphu anyi, bu Jizosu Kéreshi gbaru mgba nweru odu-biribiri iya. ¹⁵Noo ya bu; uwunna anyi; unu pfuru pfushia ike; unu gudeshikwa ókpobe-opfu ono, anyi ziru unu ono; mè anyi gude onu zia ya unu-o; mè anyi deru iya unu edede l'ékwo-ozí.

¹⁶Gé Nnajíuphu anyi, bu Jizosu Kéreshi l'onwiya; yele Chileke, bu Nna anyi, bu onye yeru anyi obu; bya emee g'obu shihu anyi ike jasú lè tuutuu lè mijimiimii; meeru unu anyi eze-iphe-oma; mekwaarupho anyi iphe ono, anyi ele énya iya ono. ¹⁷G'o mee g'obu shihu unu ike; mekwaapho unu g'unu shihu ike súru k'eme iphe, dú ree, unu emekpóo ememe; pfuje iphe, dú ree l'ónu.

Aarwo g'epfuru nü Chileke

3 ¹Eka anyi a-sube opfu ono ishi uwunna anyi búru; g'unu pfuje nüru anyi Chileke g'ozi-oma kë Nnajíuphu kabaa edzuru ékameka egwe-gwa; g'a kwabéjekwapho ozi-oma ono tìbvù l'ekameka egube ono, unu akwabeje iya ono. ²Wafua g'ó naftaje anyi l'eka ndu iwe mè l'eka ndu ejó iphe. Noo kele o tò buebedu ndiphe l'ophu bé kwetarú k'ozí-oma ono.

³Obenu lè Nnajíuphu bu onye apfushije ike l'iphe, o pfuru. Oo ya bu onye e-me g'unu shihu ike; téme l'o chekwapho unu g'eka Onye-Nsó ono te erwu unu l'ehu. ⁴Anyíbedua bé Nnajíuphu meakwaru ophu anyi awahéduru unu obu mini. O doru anyi énya l'unu eme-a iphe, anyi súru g'unu meje; téme unu je l'e-meru iya kwaseru.

⁵Gé Nnajíuphu kpó-ziaru unu úzo k'óphu unu akabaa anodu eye Chileke obu eje l'iphu; mè k'óphu ata nshi unu l'a-bu ophu shi Kéreshi l'eka.

Ozi Nnajíuphu, e jefútaje

⁶Unwunna anyi; iphe, anyi nö Nnajíuphu anyi, bu Jizosu Kéreshi l'eka epfuru unu nta-a búkwa; g'unu bujeru ubara yeru iphe, búkpoó nwanna,

enyiru ozi dū; ophu o mejedu iphemiphe ono, anyi ziru unu g'unu meje ono. ⁷Noo l'unubedula bē maru-a l'unu nwufutaje ḥeka anyi. Anyi te eshi-kwa bürü ndu enyiru ozi teke anyi l'unu shi nödukota. ⁸O tō dükwa onye anyi natajeru nri ria kē mmanu. O chia iphe, anyi shi emezechia bū l'anyi shi esekotaje akanya eswe l'enyaşıhi jasú ike labo abvü anyi; g'o tō dū g'unu ha onye anyi a-pata mkpa ḫhu anyi je ebo g'o bürü iya ivu-erwa. ⁹Iphe, anyi shi eme iya ta abükwa l'ō tō gbaduru anyi g'anyi a-sü g'unu vuru mkpa ḫhu anyi. O kwa g'anyi gude umere anyi goshi unu iphe, unu e-letaje eme. ¹⁰Mbū lufuchakwa lē teke anyi nō l'ibe unu bē anyi pfuhaa-kwaru unu iphe-a pfushia ya ike sū: "G'onye ete kwedu eje ozi te erijekwa nri."

¹¹Iphe, anyi gude nōdu epfu iphe-a bū l'anyi nūmawaru l'o nweru g'unu ha ndu haru bürü ndu enyiru ozi dū; ndu bęephō iphe, ephe nō bū o-je-ru-opfu, 'e kuduru phē; ophu o dudu iphe ozo, ephe anoduje eme. ¹²Anyi nō Nnajıuphu, bū Jızosu Kéreshi l'eka akarū egube ndu ono alokwaru phē phō eka lē nchī sū g'ephe nōduekwapho nwa doo seje akanya l'onwophe seta iphe, ephe e-gude buru. ¹³Sü-a; ünwunna anyi; g'ike ta abvükwa unu l'eme iphe, dū ree.

¹⁴Teke o bū l'ō dūrū onye jikaru emeje iphemiphe-a, anyi deru l'ekwo-ozī-a; unu hübekwa onye qbu ama. Unu wuchia ya ewuchi; g'e gude nno g'iphēre a-dū iya. ¹⁵Ole g'unu te emejekwa iya g'onye unu l'iya dūrū l'opfu. Unu gudeje iya lō ya ḥeka lē nchī; kēle o bükwa nwanna unu.

Opfu, mkpochi-ishī

¹⁶Gē Nnajıuphu l'onwiya, bū iya bē ḫeu-odu-guu l'eshije l'eka mekwaā g'ehu dujekpoephō unu gubala tekenteke; mē l'ekameka. Gē Nnajıuphu swikwaru unu eswiru g'unu ha.

¹⁷Ekele-a, dū l'ekwo-ozī-a bē bū mbedula, bū Polu gude ḥeka mu dee ya. Qwa-a bükwaā gē mu edeje iphe edede. Oo ya bū iphe, unu e-gudeje hū-be ekwo-ozī, mu deru ama.

¹⁸Gē Nnajıuphu anyi, bū Jızosu Kéreshi meeru unu eze-iphe-oma g'unu hakota. Nokwa g'o dū.

Ekwo-ozi Ke Mbụ, Polu Deru Nụ Timoti

---

1 ¹Ekwo-ozi-a bę shi l'eka mbedula, bụ Polu; mbụ mube onye-ishi-ozı Kéreshi Jizosu. Oo Chileke ono, bụ onye l'adzoje anyi; yęc Kéreshi Jizosu ono, bụ onye anyi ele ęnya iya-a; bę ziru mu gę mu bụru onye-ishi-ozı ono. ²Onye mu ede ekwo-a anụ bụ gubedua, bụ Timoti; onye bęwaa ọkpobe nwa mu; l'ekweta ono anyi kwetarụ ono. Gę Chileke, bụ Nna; mę Nnajüphu, bụ Kéreshi Jizosu; meeru ngu eze-iphe-oma; phüaru ngu obu-imemini; mekwapho g'ehu dụ ngu guu.

Alo ndu ejo-nzi ęka lę nchi

³Sụ-a; teke ono, mu eje Masedoniya bę mu sükwaru ngu: jiko g'i nodue-kwapho lę Efesosu k'ophu ii-harụ alo ndu ejo-nzi ęka lę nchi g'ephe b'e ezihekwa iphe, abudu ọkpobe-opfu. ⁴Ophu ephe anodujeshi ako-phe mkpokoro akö-iphè ndu Jiu. Ophu ephe agushijeshi ndzepfu ndzepfu ępha ndiche; ępha ophu ta abvujedu abvubvu. Egube iphe ono bęephö igoligoli bę ọokpa-lije. O to yejeduru nemadzụ ęka g'o mee iphe, Chileke tüberu g'o mee; mbụ iphe ono, anyi shi l'ozı-oma, anyi kwetarụ ono maru. ⁵Iphe, kparụ iphe, mu gude nmaaru ngu ọkwa-a bükwa gę ndu kę Kéreshi egude obu iphóró yee nwibe phę obu; gude egomunggo phę maru iphe, gbaru phę l'ememe; kweta kę Chileke ọkpobe ekweta. ⁶O dürü ndu hawaru shiswee ọkpobe ụzo ono; woru iphu chee ichephu; shiwaro nno wata epfuphe mkpokoro opfu. ⁷Ndu ono bę ọogu eğu abürü ndu ezi ekemu Chileke l'ebę abụ l'opfu, ephe epfu doru phę ęnya; ophu iphe ono, ephe epfushi opfu iya ike ono edokwaru phę phę ęnya.

⁸Anyibedua g'anyi hakota bę tükokwaru machaarụ l'ekemu Chileke bę dụ ree mę a -nodu emekwa iya g'ọ gbaru g'e meje iya. ⁹Ole ophu doru ęnya bụ l'o tọ bükwa ndu pfüberekoto bę a tụ-doru ekemu ono. O kwa ndu adarwụ ekemu adarwụ; mę ndu bụ ọ-kari-ęka; tüaru iya ndu anoduje akpọ Chileke ebo l'afụ; mę ndu iphe-eji; tüaru iya ndu aduduru Chileke nsọ; mę ndu ono adudu iphe, bụ kę Chileke mę nanụ dürü ophu ephe

eyeru nsə ono; bya atüaru iya ndu egbuje nna phə mə ne phə; bya atüaru iya ndu mbugbumadzu l'ophu. ¹⁰A tñru iya doberu ndu arwuje ʉrwuali; mə unwoke ejepfije unwoke ibe phə; bya atüa ya doberu ndu apa nemadzú l'oshi. A tñru iya doberu ndu adzuye ʉka mə ndu akpappyabeje iphe, əphe meru ria nte; bya atüa ya doberu iphe, bükpoo ndu eme iphe, abüdu okpobe-opfu ono, e ziru unu ono. ¹¹Okpobe-opfu ono, e ziru unu ono bę shikwa l'ozi-oma ono, Jizosu Kéreshi yero mu l'eka ono. Ozi-oma ono bükwanuru ozi-oma k'odu-biribiri Chileke ono, bu Chileke dükota ree bya edzukota oke l'ime onwiya ono.

Polu etu Chileke əpha

¹²Mu etu Nnajüpchu, bu Kéreshi Jizosu əpha. Qo ya bę bu onye meru; mu dū ike eje ozi-a, mu eje-a. Mu etu iya əpha; kèle o lewaru ənya hümäma lę mu gbaru k'ophu ya e-gude ire mu eka; bya ahota mu gə mu jeeru iya ozi ono. ¹³A makwaru-a lę mu shi anoduje epfutöshi Jizosu Kéreshi lę mbülembu; shi anoduje achı nta iya; shikwapho anoduje eme iya iphe-iphere. Ole Chileke bę phülekwaru mu-a obu-imemini; kèle iphemiphe ono, mu shi eme ono bę mu shi eme l'amagama. Mu te eshidu kwetawaa teke ono l'qo Jizosu bu Nnajüpchu. ¹⁴Tobudu iya bu; Nnajüpchu anyi ono, bu Jizosu Kéreshi ono bya apharar mu obu-imemini ophu nyiberu g'aatü onu iya. O mee mu: mu bya ekweta l'qo yebedu bu Nnajüpchu; mekwaan mu pho: mu bya eyee ndu ozo obu. Ono bürü iphe, oomejeru iphe, bükpoo ndu əphe l'iya tüğbaru bürü nanu. ¹⁵Owa-a bu opfu, gbaru g'e gude iya eka; teme o dū ree g'onyemonye gbobe eka nata iya okpobe anata. Lę Kéreshi Jizosu byaru lę mgboko-a gə ya bya adzoo ndu eme iphe-eji. O bürü mbedula bę eme iphe-eji obu shi wükorus. ¹⁶Noo g'o gude Jizosu Kéreshi phüarar mbedula obu-imemini bya emee g'o bürü l'ehu mu bę ya e-shi goshi ndu ozo gə ya atabeje nshi shii. Qo ya bu lę Jizosu Kéreshi bę gude əhu mu egoshi ndu ozo lę ya a-gbenu dzoo phə; nü phə ndzú ojejo; o betakpooru iphe-eji phə dū idagh; mə o -büru l'ephe kwetarü nkiya. ¹⁷Sü-a; gübe Chileke ono, bu eze ojejo; bya abürü onye ta anwuhujuedu anwuhu; bya abürü onye ata hümajedu l'ənya; bya abürü ngu bu Chileke, maru iphe kpoloko; g'a kwabę ngu übvù; jaa ngu ajaja; jasü lę tuutuutuu lę mjimiimii. Nokwa g'o dū bu ono-o.

¹⁸Sü-a; nwa mu Timoti; mu anma əkwa-a eye ngu l'eka. Gə mu gude iya nyataru ngu iphe, ono ndu mpfuchiru Chileke pfuru l'opfu əhu ngu ono; k'ophu ii-gude iya lwua əgu əhu Chileke ono. ¹⁹Kwekpoekwapho kę Kéreshi; g'iphemiphe, iime bujęekwarupho iphe, obu ngu marwetaru l'qo iphe, gbaru iya l'ememe. O nwekwaru ndu machacharu-a iphe, gbaru phə l'ememe, obu phə suru g'əphe mee; ophu əphe emejudu iya. O bürü iphe ono meru g'o gude ekwekwe, əphe kweru kę Kéreshi rikashihu erikashi-hu g'ugbo-mini, jeru asua onwiya l'akpaa. ²⁰Ndu haru yırı lę ndu ono bę

bü Hayimeniyosu waa Aleguzanda. Ndu ono bę mu woakwaru ye Nsetanu l'eka g'o núa phę aphu k'ophu ęphe a-nwütakwanu l'ọ tó dudu ree mbü epfutöshi Chileke.

Abaru Chileke eja lę Chiöchi

2 ¹Iphe mbü, mu epfu epfushi ike bü; g'e pfujeru nü Chileke su iya g'o gbaarü ndiphe mkpu; l'o meeru phę iphe, mkpa iya duru phę. L'a rwojekwa iya pho arwörwo ęhu onyemonye; ekelejekwa iya pho ekele. ²G'e pfujeru nü Chileke l'iswi ęhu ndu eze; mewaro iphe, bükpoo ndu bü ndu-ishı. Qo ya bü k'ophu nchị a-dü anyi doo; anyi eburu l'ęhu-guu; anyi a-nodu anıru Chileke opfu; mékwappho k'ophu anyi a-noduje eme umere, gbaru anyi l'iphemiphe, anyi eme. ³Sü-a; nokwa iphe, dü ree bü onoya. Teme ọ bükwaru iya pho bü iphe, dü Chileke ree; mbü Chileke ono, bü Onye-Ndzota anyi ono. ⁴O dü Chileke l'uche gę ya tuko iphe, bükpoo nemadzü l'ophu dzqo. O dükwa iya pho g'a su l'iphe, bü nemadzü g'a ha byakotaru bya amaru iphe ono, bü őkpobe-opfu onoya. ⁵Noo kele ọ Chileke lanü bę dü nü kpoloko; ọ bükwarupho onye lanü kpoloko bę bü onye apfujeru lę mgbaka Chileke yęe nemadzü. Onye ono bü iya bü Kéreshi Jızosu, bükwappho nemadzü l'onwiya. ⁶Onye woru onwiya nü g'e gude ndzü iya gbata oha l'ophu; agba ekebe iya l'orwuberu iya. ⁷Noo g'o gude ọ hıta mu mee mu gę mu bürü onye-ozi-oma; bürü onye-ishi-ozi ono; k'ophu mu e-gude ozi-oma ono je araa arara l'alı ndu abudu ndu Jiu; k'ophu ęphe e-kwetakota őkpobe-opfu ono. Mbüa; ọ kwa őkpobe-opfu bę mu nö l'eka Kéreshi epfu ono. Mu ta adzukwa uka.

⁸Sü-a; iphe, dü mu ree bü g'unwoke pfujekwa nü Chileke l'iphe, bükpoo őkameka. G'ęphe chilije ęka phę gude obu iphóró epfu anu Chileke. G'ehu te eghujekwa phę eghu; ophu ęphe abojekwa obu ębo m'ęphe nodu epfu anu Chileke.

⁹A bya abya l'ıunwanyi; iphe, dü mu ree bü gę nwanyi rije oriri maru egube uwe, ooye l'ęhu. Gę nwanyi yeje uwe gbaru iya nü. G'iphe, ęphe e-gudeje eme omemma bürü iphe, egoshi l'ęphe doberu onwophę őrù bya esedeje onwophę. G'o to bükwa eme egbushi g'o buru iya bü ęka ęnya a-nodu eje. G'ıunwanyi te egudejekwa mkpola-ododo yęe aka eme omemma. Ophu ęphe eyejekwa uwe erenükä ire gude akwa onwophę ngwa.

¹⁰Iphe, ıunwanyi emejechia bü g'ęphe meje iphe-oma, bükwanu iya bü iphe, gbaru ıunwanyi, sürü lę Chileke duru phę lę nsö l'ememe. ¹¹G'ıunwanyi wozejekwa onwophę alı őkpobe ewoze; noduje nwa ngguingguji; nwuje iphe, eezi phę. ¹²Mu te ekwekwa g'ıunwanyi zije iphe. Ophu mu ekwedü g'o duru nwanyi, anodu aturu unwoke iphe, ęphe a-nodu eme. G'ıunwanyi jipyajęephı onwophę nwadoo. ¹³L'ọ kwa Áadamu bę Chileke vuru ızo mee tème o meje Ivu. ¹⁴Ophu ọ bükwa Áadamu bę Nsetanu ghōru ıgho; ọ kwa nwanyi bę ọ ghōru iya; mee ya o mebyia ekemu, Chileke

turu. ¹⁵Ole iphe, Chileke l'e-gude dzoo nwanyi bụ anwushi ụnwụ; mē o bükpowaru l'o nō-shiru ike l'ekwekwe, o kweru kē Kéreshi; bya eyee ndu ozo obu; buru onye kē Chileke ọkpobe abubu; bya edobe onwiya Ḳòrù.

Ndu-ishi ndu Chjochi

3 ¹Iphe ono, e pfuru ono bükwa ọkpobe-opfu: "O -buru l'o dürü onye enya dū g'o buru onye-ishi Chjochi; onye ono bükwa ọkpobe iphe bē agü iya nü." ²Onye-ishi Chjochi bùfutajekwa onye ụta adudu lē ndzü iya; onye alü nwanyi lanü; bükwarupho onye esedeje onwiya; buru onye nweru uche; onye umere iya dū ree; onye ooheje ihee akwa ẹbyaa; l'o bükwarupho onye aduje ike ezi ndu ozo iphe. ³G'onye ono ta abükwaru onye anguje mēe g'o tsü iya atsutsu; ophu onye ono abükwaru onye eme ehuka. G'o tō bükwaru onye eme ughoro. G'onye ono buchiaru onye atajeru iphe nshi; onye ta aswojedu ụswø; l'o buru onye te eyeduru enya l'okpoga. ⁴G'onye ono bükwaru onye dürü ike leta ibe iya enya ree; onye ụnwegirma ibe iya anuru opfu bya akwabę ùbvù. ⁵Lē teke o bụ lē nemadzü ta adudu ike buru onye-ishi l'ibe iya; ?denuhunu g'onye ọbu e-me dū ike buru onye-ishi Chjochi kē Chileke? ⁶G'onye ono ta abükwaru onye teke adudu iphe, o mawaru lē kē Chileke; k'ophu onye ọbu ata watadu etse etsetse; eshi egube ono Chileke anmaa ya ikpe g'o nmarụ Obutuswe. ⁷Onye ono aburu onye ndu abudu ndu Chjochi epfu l'oome ree; oо ya bụ g'o tō dükwanu onye a-sụ l'o phuu iphe, onye-ishi Chjochi meru; a -nonyaa Obutuswe gude egube iphe ono nmata onye-ishi onoya l'ónyà.

Ndu ejeru Chjochi ozi

⁸Nokwapho gē ndu ejeru Chjochi ozi bùfutaje ndu eeyeru ùbvù. Ephe taa bùduru ndu ntuphu-ire; ophu ephe abùduru ndu ngünukaru mēe; ophu ephe abùduru ndu anoduje acho urwu l'uzo adudu ree. ⁹Ephe e-gude obu phe g'o ha gudepyabę ọkpobe-opfu ono, Chileke goshiru anyi ono; g'obu ta awajekwa phē mini. ¹⁰G'e vujeadakwaru ụzo húadaa ndu ọbu ama; teke a húchaaru phē ama; ophu o dudu eka ọnu aboru phē ẹbo; témamu e yewa phē rō g'ephe ejeru Chjochi ozi. ¹¹Nokwapho gē unyomu phē bùfutaje ndu eeyeru ùbvù; ndu ta asudu asulasu; ndu aduje ike sede onwophe; ephe aburu ndu e gude ire phē eka l'iphemiphe. ¹²G'onye ejeru Chjochi ozi bükwaru nwanyi lanü kpoloko bē oq-nodu alü. L'o buru onye dürü ike eleta ụnwụ iya enya rengu-rengu; eletakwapho ibe iya enya ree. ¹³Noo lē teke o bụ lē ndu ejeru Chjochi ozi bē ejerwe iya ejerwe bē o gbakwaru kē g'a kwabeje phē ùbvù, ha shii. Ephe adujekwanu ike shihu obu ike asa iphe ono, anyi kweru ono kpaa kpaa; mbụ iphe ono, anyi nō Kéreshi l'eka kweta ono.

Iphe, Chileke shi domia edomi

¹⁴Ekwo-ozi-a bē mu ede anụ ngu; ole o tō dükwa gē mu anq-beru nta-a mu abyapfuta ngu; ¹⁵k'ophu bụ; mu -nqahaa qdu abyabya l'ii-maru

g'i-gudeje eme umere l'ulo Chileke ono, bụ iya bụ Chīochi kę Chileke ọphu dzụ ndzụ; bya aburu itso yęe ọkpobe-ulo k'okpobe-opfu onoya. ¹⁶A tükoru kwetakota l'okpobe-opfu ono, Chileke shi domia edomi onoya pfụ bekpooru paa eka mebyi apaa. Chileke goshiru iya anyi; anyi kwetakwa iya pho. Okpobe-opfu ọbu bę pfuru sụ:

Jizosu bę byaru lę mgboko-a
bya aburu nemadzụ.

Unme Chileke goshi

l'ọ bụ
onye pfüberekoto.

Unwu-ojozi-imigwe
gudekwapho ẹnyá
phę hụma iya.

E pfukotaru ọhamoha,
no lę mgboko opfu
ehu iya.

Ndiphe kweta nkiya;
Chileke bya ekuta iya
kuba l'imigwe
je akwabę iya ùbvù,
ka l'ùbvù.

Ndu ejø-nzi

4 ¹Unme Chileke bę epfuru iya anyi enwu iya anyi enwunwu lę nchi sụ l'e-mechaa nweru ndu e-dochi ekweta onoya wata anga nchi l'iphe, ndu ọbvu alo-kpurukpuru epfu; wata etso iphe, ọbvu ono ezi. ²Gude opfu tüko-l'ehu-atüko-l'obu adzushi ụka; ndu e gudewaa oku m kpurukpu-ígwè hutchishia egomunggo. ³Ephe anoduje ezi g'a ta alujeshi nwanyi; ọphu erijeshi ęgube nri ọwa-a ọzo ọphuu; mbụ nri, Chileke meru gę ndu kweru nkiya bya amaru ọkpobe-opfu ono rije eriri. ⁴Iphemiphe, bükpoo iphe, Chileke meru bę dükotakwa ree. O to dükwa ọphu gbaru kę g'a jikaje iya mę e kelewa Chileke ekele iya. ⁵Noo kęle opfu Chileke yęe epfupfu, e pfuru nụ Chileke onoya bę mewaru iphe onoya o dụ nsø l'iphu Chileke.

Onye ejeru Kéreshi Jizosu ozi ọkpobe ejeje

⁶O -bụru l'i woru iphe, bụ ọkwa-a, a nmakotaru ngu-a g'o ha nmakotaru iphe, bụ ụnwunna g'ephe hakota bę bükwa iya bụ l'i bụ onye ejeru Kéreshi ozi eje iya ọkpobe ejeje. O ya bụ l'iigoshi l'ọo opfu Chileke ono, i kwetarụ mę ọkpobe iphe ono, e ziru ngu ono, i shièpho k'eshinu ono tsota ono bę bụ nri, i gude azụ onwongu. ⁷Ta angabekwa nchi lę m kpokoro akọ-iphè ụnwanyi ọgerenya, bụ akọ adụdu iphe, bụ ọkpobe-opfu, dụ iya

nü ililekpoo. Iphe, ii-mechia bụ g'i hùje onwongu ahùhù; g'iigude nno nōdu ndzụ, dù Chileke ree. ⁸Kele ahùhù ophu aahù ogwéhu bẹ urwu, dù iya nü hakwa nwanshii; obenu l'ophu urwu gbaru mgburugburu bụ lẹ nemadzụ anuru Chileke opfu. Noo kele Chileke kweru ukwe lẹ ndu eme nno bẹ ya e-meru eze-iphe-oma lẹ ndzụ ophu ephe nō nta-a; bya emeeru phẹ iya lẹ ndzụ ophu ephe a-nōdu l'oduliphi. ⁹Opfu-a bẹ bụ opfu, e gude eka; mbụ opfu gbaru g'onyemonye machia eka labo nata iya. ¹⁰O iphe ono meru g'o gude anyi nōdu anoduje eseshi akanya iya ike; ejie iphe-ehuka. Kele anyi kporu obu yeru Chileke, no ndzụ; mbụ Chileke ophu bụ Onye-Ndzota ndiphe l'ophu; kelekele kẹ ndu kweru nkiya.

¹¹Pfuaru phẹ iphe onoya ppushiaru phẹ iya ike; liizikwaa phẹ iya pho ezizi. ¹²Te ekwekwa g'o duru onye a-nōdu eko ngu ọkpa l'ishi opfu l'i bụ nwata. Iphe, ii-mechia bụ g'i bürü iphe-lela-mee l'opfu ọnụ; mẹ abo uja; mẹ lẹ n-yemobu; mẹ l'ekweta kẹ Chileke; mẹ l'aduebe ree. ¹³Iphe, ijindukpoepho emeje jasụ mu abya bükwa: g'i gujeru Chiochi ekwo-opfu Chileke; l'i meje g'obu shihu phẹ ike; l'i towashijekwaru phẹ pho opfu Chileke g'o doo phẹ enya. ¹⁴Ta akwaswekwaru enya l'iphe-oma ono, Chileke meru ngu teke ono, ndu mpfuchiru Chileke gude ike, Chileke nṣuru phẹ pfuchiaru iya ono; mbụ teke ono, ndu e meruogerena Chiochi byabəru ngu eka l'ishi ono. ¹⁵Kebekpoepho ehu meje iphe ono; phube iphu me iya ree; k'ophu onyemonye l'a-húma g'i gude ejekpolepho l'iphu l'iphu. ¹⁶Kwabékwarupho umere ngu enya; l'i kwabékwarupho enya l'iphe ono, iizi ndu ozo ono. Mejeekwapho iphemiphe ono; kele i -nōdu emewaa egube ono; l'i dzoo onwongu ndzụ; dzoo ndu anoduje anụ iphe, iipfu.

5 ¹Ta abajékwaru nwoke, ka ngu aburuogerena mba; tojechikwa nwehu pfuru yeru iya g'o bụ iya bụ nna ngu. L'i mejeru unwoke, ka aburu nwata gẹ gụ l'ephe bụ unwune. ²Unwanyi ka aburuogerena bẹ ii-meje g'ephe bụ ne ngu. Liimejekwarupho ụnwanyi, ka ngu aburu nwata gẹ gụ l'ephe bụ unwune. Te emerwushikwa onwongu l'ehu phẹ.

Unwanyi, ji phẹ anqedu

³Kwabékwa ụnwanyi, ji phẹ anqedu ùbvụ; mbụ ndu ophu adudu g'o dù phẹ ililekpoo. ⁴Teke o bụ lẹ nwanyi, ji iya anqedu nweru ụnwiegirima; ozoo ụnwu nwa-nwa; g'ünwiegirima ono nwuta l'oo ephebedua evukpoadarar ụzo leta ndu unuphu phẹ enya; l'o nokwa iphe, gbaru ndu kẹ Chileke bụ ono. Oo ya bụ; g'ephe eshi nno melataru ndu nwuru phẹ nü ree, ephe meru phẹ. O kwa iphe ono bụ iphe, dù ree l'iphu Chileke. ⁵Ole gẹ nwanyi, ji iya anqedu; ebe o dudu g'o dù iya ililekpoo; ophu o tọ dudu onye eleta iya enya; bükwaru Chileke bẹ o-nodu ele enya l'eka. G'o tọ tụ-gbejekwa eka l'anodu epfu anụ Chileke eswe l'enyashi. Iphe, oonoduje epfuru Chileke bụ g'o kwọ ya lẹ mkpa. ⁶Nwanyi, ji iya anqedu ophu anodujeepheme iphe, bataru iya l'obu bẹ nwuhuakwaru anwuhu; l'eka o nō ndzụ.

⁷Noo iphe, ii-pfuru phē bụ onoya; mbụ pfua ya kwata pfushiaru phē iya ike; k'ophu ẹphe a-nodu eme umere, gbaru phē nụ. Oo ya bụ; g'o tọ dù iphe, aa-ta phē ụta iya. ⁸O -bụru l'o nweru onye harụ ndu ẹphe l'iya bụ; ophu ooleadu phē enya; kelekele ndu ophu bụ ndibe phē gedegede; onye ono bükwa iphe, oogoshi bụ lę ya te ekwedu kę Kéreshi; mbụ l'onye te ekwedu kę Kéreshi bę gbekwa ka iya nụ mma.

⁹G'e te edejekwa ẹpha nwanyị, ji iya anqedu l'ékwo; mbụ onye ophu teke anq-rwudu ụkporo apha eto lę mgboko; gbahaephō onye bụ nwoke lanụ kpoloko bę ọ lujeru; ¹⁰waa nwanyị, aatu-dzuru ọnụ iya; l'ome ree shii. G'o bükwaru nwanyị, hefutaru ụnwu iya ree; bụru onye akwaje ẹbyaa ree; bụru nwanyị, gudewaa mini kwoo ndu-nsø ọkpaa; bya abụru nwanyị, yewaru ndu eje iphe-ehuka eka; bükwaruphō onye wowaru onwiya yekota l'eme iphe-oma mgburugburu kpoo.

¹¹Jikajekwa ede ẹpha nwanyị, ji iya anqedu, bükwaru nwępa. Noo kę le ọbujeru teke egwu nwoke gutaeru phē pho; ẹphe aghaaru Kéreshi azụ wata acho g'ephe e-me je alụru ji ozo. ¹²Ephe -mewa iya nno bükwa iya bụ lę Chileke a-nma phē ikpe l'ephe te emeędu iphe ono, ẹphe kweru Kéreshi ukwe ememe onoya. ¹³Teme ozo bụru l'ephe a-wata eme ẹnyiru; tsoru ekpuphe l'ulo l'ulo edophe gwérigwerigweri; bụru o-jeru-opfu, 'e kuduru iya; epfugbaa iphe, agbakpodaaru phē l'epfupfu. ¹⁴Nokwa g'o gude mu sụ gę nwanyị, ji iya anqedu, bükwaru nwępa je alụru ji ozo; nwüşhia ụnwęgirimma; leta ụlo iya enya. Oo ya bụ; g'onye ọhogu anyi ono te enwe iphe, oo-huma anyi l'ehu gude epfubyishi anyi. ¹⁵L'o nwekwaru ndu ophu hawarunu Kéreshi wata etso Nsetanu. ¹⁶Oo ya bụ; ọ -dürü nwoke ozo nwanyị kweru kę Kéreshi, nweru abụbu, ji iya anqedu ndzụ; g'onye ọbu letakwa abụbu iya ono enya. G'onye ono ta apakwaru mkpa ẹhu nwanyị ono bya ebo Chiöchi. G'o bükwaruphō ndu ophu ji phē anqedu; ẹbe ẹphe amadụ g'ephe e-me onwophę bę Chiöchi a-noduje eleta enya.

Ndu e meru ogerenya Chiöchi

¹⁷Iphe, gbaru g'e meje iya bụ g'a kwabęje ndu e meru ogerenya Chiöchi übvù ọkpobe akwabę; mbükwa ndu ophu l'ejeru Chiöchi ozi ree; kelekele kę ndu ono, kukeberu ẹhu asa opfu Chileke asasa; ezikwa iya pho ezizi ono. ¹⁸Noo kęle e deru iya l'ékwo-opfu Chileke sụ: "Te ekechijekwa eswi ọnụ me ọ -nodu azoşhiru ngu ereshi." Bya asukwapho: "Onye akanya gbaru k'anata ụgwo akanya iya." ¹⁹O -bụru l'o nweru onye sụru l'onye e meru ogerenya Chiöchi bę meru ejị; te eyekwaru onye ọbu ọnụ; a -gufukwa l'a dù ẹbo; ọzoo eto gbaa ya ekebe iphe ọbu l'o meru iya eviya. ²⁰Ndu ophu, bụ ndu eme ejị bę ii-bajeru mba l'edzudzu-oha. Oo ya bụ gę ndu ophuna-pho atşihukwanu ebvu.

²¹Mu nökwa l'iphu Chileke; mę l'iphu Nnajiuphu, bụ Jizosu Kéreshi yee l'iphu ụnwu-oji-zi-imigwe ono, ọ hotaru ono epfushiru ngu iya ike

sü g'i mejekwa iphemiphe-a, mu epfuru ngu-a g'o ha; g'o to dükwa ophu ii-mephodoje. Ophu o dükwa iphe, ii-leje nemadzü enya l'iphu eme.
22 Rije-odakwa ɔriri; tème l'i byabé nemadzü eka l'ishi. G'eka ngu ta adujekwa l'iphe-eji, ndu ɔzo eme. Dobeekwapho onwongu ɔrù. **23** O to buékwapho mini kpoloko bù iphe, ji-nguje. Ngutajekwa mée nwanshii m'obvu əpho ngu ono; mè ehu ba adù ike ngu onoya, bù iphe ono anoduje eme ngu tekenteke onoya.

24 O nweru ndu ejo-iphe, ephe eme dabyiru eba; mbù o gbékwanu dù g'o bù l'iphe-eji, ephe eme bë vuwaa phe uzo eje gé Chileke nmaa phe ikpe. O nwekwarapho ndu ophu nkephé akpoadaa upfu tème l'oo vo-lishi-hu. **25** Nokwapho g'eme ree dù. O nweru ree, nemadzü e-me l'oo búru ree, a tukoru ele l'enya. Teke o bù l'o nweru ree, e meru; ophu a húmaduru iya nta; a -nonyakwaapho bë ɔo-tükökwaah vo-lishihukota.

Ndu bù ohu

6 **1** G'iphe, bù ndu bù ohu guje nnajiuphu, nwe phe nü le ndu gbaru g'a kwabeje phe ùvbù; k'ophu e tee wotadu əpha Chileke yee iphe ono, anyi ezi ono epfubyishi epfubyishi. **2** G'ohu, ndu ophu nnajiuphu phe bù kë Kéreshi; te ekojekwa phe okpa l'ishi; kele ephe bù ụnwunna. G'ephe gbejechikwa kabakpoo phe ro ejeshiru ozi ike; eshinu onye ono, nweru ohu ono kweru kë Kéreshi; búru onye dù Chileke l'obu tème o nödu anoduje emeru ohu iya ree gude ebu iya nggo ozi ono, oojeshiru iya ike ono.

Noo iphe, ji-noduje ezi ezizi; anma ɔkwa iya anmashia iya ike.

Ejo nzi waa ɔkpobe ęku

3 Sü-a; teke o bù l'o nweru onye ɔzo, byaru awata ezi iphe, gbaru iche; ophu iphe, oozì adagbaduru l'ɔkpobe-opfu ono, bù opfu kë Nnajiuphu anyi, bù Jizosu Kéreshi ono; onye ɔbu jíkafua iphe ono, anyi ziru le kë g'ee-shije etso Chileke ono; **4** onye ono ekukwa onwiya ekuku l'ebé adù iphe, o maru. Iphe, yele onye ono eme bükwa ntumego; yee abaphe mba l'opfu, enwedu ishi; opfu buépho eme gé nemadzü nwejeru nwibe iya enya-pfúrupfur; adzø-phe enya; epfubyishi nwibe phe; yee anodu elephe nwibe phe ejo enya; **5** mè alorù opfu chie le mgbaka nwibe phe. Ndu ono bù ndu egomunggo phe dahuwari adzylakpa; bya abükwarupho ndu ta amadù ɔkpobe-opfu ono. Ephe anoduje arì l'anuru Chileke opfu bù uzo, ephe e-shi rita urwu. Kpajérù egube ndu ono l'aphara.

6 Obenu l'anuru Chileke opfu; yele iphe-ephuru-l'enya bükwa urwu, parù eka apaa. **7** L'oo to dükwa iphe, anyi gude bya mgboko-a; nokwapho g'o to dudu iphe, anyi e-gude eshi le mgboko ala. **8** Oo ya bù; anyi -nwewaru nri bya enweru uwe; g'ono phujeru anyi l'enya. **9** Obenu le ndu anoduje achò g'ee-shi g'ephe kpaa ęku bë ejo-iphe ono, ephe anoduje achò ono enwujeru ye l'eme iphe-eji. O búru iphe ono abujeru

ónyà nmata phē. Ikpoto iphe, agū phē nū tukokpoerupho būru iphemmanu; teme ọ būru iya ahuje phē onu l'oku; teme ọ nōdu alotaje phē lō-mia l'eka ẹphe a-nōdu mebyishihu; lakota l'iswi. ¹⁰ O kwa eye enya l'okpoga bu ọgbarabvu iphemiphe, bu ejo-iphe. O yekwaru ndu bu opfu l'oo l'ephe acho okpoga bē o gude ẹphe shiswee ụzo; paru ekwekwe, ẹphe kweru kē Kéreshi paru haa. O bùkwaru iya pho meru g'o gude ẹphe shi egube ono gude ẹka phē kpataru onwophē iphe-ehuka, dù igwerigwe.

Iphe Timoti e-meje

¹¹ Ole-a; gubedua, bu onye kē Chileke-a; gbalakwaaru egube iphe ono g'o ha; kukebe ẹhu būru onye pfuberekoto; akwabé Chileke ùbvù; nweru ekweta; yee n-yemobu; mē nshirima; yee eme odoo.

¹² Gude ekweta lwuạ ogu ono lwuạ ndzụ ojejoje, bu iphe, e kuru ngu oku iya ono; teme i pfuru l'edzudzu ọha gbua ya tororo sụ l'i kwewaru kē Kéreshi ono. ¹³ O l'iphu Chileke ono, bu Chileke ọphu anuje iphemiphe ndzụ; waa l'iphu Kéreshi ono, pfuru l'iphu Payileti gbaaru ọkpobe-opfu ono ekebe ono; oo l'iphu phē bē mu nō epfu iya epfushiri ngu iya ike sụ ngu: ¹⁴ g'i tukojeekwapho ọkwa ọkwa-a, mu anmaru ngu g'o ha-a tsokotaje. G'o tọ dükwa ẹka ii-tsoswe iya mē ẹka lanụ; oo ya bu g'o tọo dükwanu ẹka aa-ta ngu ụta jeye teke Nnajiuphu anyi, bu Jizosu Kéreshi a-bya ọzo. ¹⁵ O -rwuępho bē Chileke e-me-a g'a húma-dzuru Kéreshi ọbu; mbu onye ono, dükota ree; bya edzukota oke l'ime onwiya; būru Eze ndu eze; bya abūru Nnajiuphu ndu bu nnajiuphu. ¹⁶ O ya kpoloko kpækpu bu onye ta abyadu anwuhu anwuhu. Ẹka o bu bē iphóró, dù iya nū te ekwejedu gē nemadzụ zakube iya ntse. O tọ dükwa nemadzụ ighbakoroshienyi gudejewaa enya húma iya; ọphu ọ dükwa onye byaru ahúma iya nū. G'o būru iya bē ndiphe a-kwabéje ùbvù; ike ono, te enwedu abvubvu ono abūru nkiya. Nokwa g'o dù-o!

¹⁷ A bya lę kē ndu nweru iphe lę mgboko-a; karu phē g'ephe te egudejekwa iya ku onwophē; ọphu ẹphe edobekwa obu l'iphe ono, adudu g'oo-no-beru onoya. G'ephe dobechia obu phē lę Chileke ono, bu omeluko onoya. Chileke ono anukotaje anyi iphemiphe; nū iya anyi k'anyinyi g'oomee ẹhu tsomahu anyi. ¹⁸ Gē ndu nweru iphe meje iphe, dù ree; mbu-a; g'ephe mejekpoo iphe, dù ree tekenteke; g'ephe būru omeluko; l'oo guje phē ęgu g'ephe lę ndu ọzo gbaru mgba l'iphe phē. ¹⁹ Oo ephe -nōdu eme nno l'oo būru iya bu l'ephe nweru ọkpobe iphe. Noo l'ephe e-shi egube ono kpata ọkpobe iphe kuberu onwophē; mbu ọkpobe iphe ọphu a-nōduwaru phē rō jeyewaruro l'uzo iphu. Oo ya bu; o -rwuępho; g'ephe anata ndzụ ono, bu ọkpobe ndzụ ono. ²⁰ Sụ-a; jiko Timoti; kwabékwarupho iphe ono, e yeru ngu l'eka ono enya.

G'i letaje ẹnya g'i tị nodu epfuphe mkpokoro opfu, bụ iphe eswe; ophu i nödukwa atụ-phe mkpokoro ego, ndiphe ahajeru sụ l'ọ bụ mmamiphe. ²¹O nweru ndu anoduje arị l'ephe maru iphe; ephe egude nno phua ụzo ekwekwe ono, anyi kweru ono. Gẹ Chileke meeru unu eze-iphe-ọma. Nokwa g'ọ dù.

Ekwo-ozi K'ębo, Połu Deru Nü Timoti

1 ¹Oo mube Połu; onye-ishi-ozi Kéreshi Jizosu le g'o bu uche Chileke l'ede ekwo-a; ge mu gude pfuaru ndiphe l'ophu k'okpobe ndzü ono, Chileke kweru ukwe le ya e-shi l'eka Kéreshi Jizosu nü anyi ono.

²Onye mu ede iya anu bu gube nwa mu ono, mu yeru obu, bu Timoti. Ge Chileke, bu Nna; yee Nnajuphu anyi, bu Kéreshi Jizosu meeru ngu eze-iphe-oma; phukwaaru ngu pho obu-imemini; mekwapho g'ehu du ngu guu.

Połu ekele Chileke bya aadukwapho Timoti obu

³Mu etu Chileke epha; mbu onye mu gude obu mu g'o ha ejeru ozi ge nna mu oche phę jeru iya; ophu ọowadu mu obu mini. Iphe, bükpoo tekenteke, mu epfu anu Chileke l'eswe me l'enyaishi be mu anyatajẹ tua ya epha l'opfu ęhu ngu. ⁴Timoti; mu nyatakwaru-a enya-mini ono, għakšiħuru ngu l'enya ono. O bürü iphe ono meru g'o gude oghoroko ngu du mu shii. Mbü-a; o għukwa mu g'a su le mu le ngu humar oze k'ophu ęhu-utso e-jikwanu mu okpoma. ⁵Mu anyatajekwa okpobe ekwekwe ono, i kweru kę Nnajuphu anyi ono. Ekwekwe ono be ne ngu oche, bu Loyisu yee nene ngu, bu Yunayisu vuhaadaa ngu rø üzó kwetaadaa; o dokwaa mu pho enya l'o nokwapho ge għibdaa kwetar. ⁶Noo g'o gude mu nođu anyataru ngu su g'i mekwaa iphe-oma ono g'o ree ire; mbu iphe-oma ono, Chileke shi l'eka ono, mu byabru ngu l'ishi nü ngu teke ono, mu pfuru nü Chileke l'opfu ęhu ngu ono. ⁷Lę Unme-dü-Nsø əphu Chileke nüru anyi ta abukwa Unme, l'e-me anyi g'anyi tsuje ebvu. O kwa Unme a-nuże anyi ike bya aburu Unme n-yemobu; bya aburu Unme emejkwapho g'anyi du ike sedekotaje onwanyi.

⁸Oo ya bu; g'o tő dükwa teke ċijsi ephuru ndiphe l'i bu onye ke Nnajuphu anyi ono. Əphu ipher ęhu mbędua adujekwa ngu; mbu mbędua ono, a tħru mkporo l'opfu ęhu Nnajuphu anyi ono. Iphe, ii-mechia bükwa g'i jee ḥkem iphe-ęħuka nkengu l'iphe-ęħuka ono, anyi eje gude ese

iswi ozi-oma ono. Chileke bę e-mekwaa g'i dę ike ejeje iya. ⁹Qo Chileke ono bę bę onye dzoru anyi; bya ekua anyi oku, dę nsø ono; o tə będu iphe, anyi setarü l'akanya; o bę eze-iphe-oma, bę iphe, o tübbehawaru l'o noo gę ya l'eme iya. Ono bürü iphe, o gbę l'eka Kéreshi Jizosu meeru anyi teme mgboko dę. ¹⁰Ole nta-a bę o byaru emee: a hümä-dzuru eze-iphe-oma ono; kélé Kéreshi Jizosu ono, bę Onye-Ndzota anyi ono bę byawaru eliphe-a bya emebyiwaa ike k'anwuhu. Nta-a bę o shiwaal'ozi-oma ono mee g'ahümä-dzuru ndzü ono; mbü ndzü ɔphu bę a -dzuwaru iya; a taa nwuhubaedu anwuhu.

¹¹Q bürü iya bę a hotaru mu gę mu sajé àsàsà; mu abükwarupho onyeishi-ozı iya; bürü onye ezi iphe ezizi. ¹²Q kwa iphe ono meru g'o gude mu nöodu ejekotakpoo iphe-ehuka-a, mu eje-a; ɔphu o będu l'iphire iya aduje mu; noo lę mu maru onye mu kweru nkiya; tème o doo mu ęnya ree l'oo-dü ike kwakobę iphe ono, mu yeru iya l'eka ono jeye mböku ono. ¹³Gudeshiekwapho okpobe-opfu ono, i nümaru mu l'önü ono; g'ö bürü iya a-nöodu akpo-ziru ngu üzö g'ii-gudeje epfu opfu; kweta iya; nöodu Kéreshi Jizosu l'eka yee nwibe ngu obu. ¹⁴Kwabékwaru ęguru iphe ono, e yeru ngu l'eka ono ęnya. Qo Unme-dü-Nsø ono, bu l'ime anyi ono e-me g'i dę ike letakota iya ęnya.

¹⁵Q kwa l'i maru lę ndu Eshiya, g'ephe ha bę tükaoakwaru g'ephe ha gbakashihu parü mu haa; mbü je akpaa lę Fayigelosu yee Hemojinizu. ¹⁶Gé Nnajiuphu phüaru ndibe Onësiforusu obu-imemini; kélé o shi anoduje agba mu unme; ɔphu iphere mu aduje iya gę mu nö mkporo-a. ¹⁷Teke o beberu byarwuta Romu bę o wataeru mu pho achoshi ike jeye teke o hümäru mu. ¹⁸Gé Nnajiuphu jiko yekwaru iya ęka; gę Chileke phüaru iya obu-imemini mböku onoya; gübedua l'onwongu mawaru-a g'o yetaberu mu ęka lę Efesosu.

Okpobe onye ojogu kę Kéreshi

2 ¹Qo ya bę; gübedua, bę nwa mu; gę Chileke mee g'i gude eze-iphe-oma ono, shi l'eka Kéreshi Jizosu ono shihu ike. ²I nümwawaru-a iphemiphe ono, mu pfuru l'edzudzu-oha ono. Woru iya ye l'eka ndu goshiwaru l'ephe gbaru g'e gude ire phę ęka bükwanu ndu a-dü ike zikwaa ya pho ndu ozo.

³Takwaa nshi jee òkè iphe-ehuka nkengu l'opfu ęhu Kéreshi Jizosu, bę iphe, gbaru okpobe onye ojogu kę Kéreshi. ⁴Q tə dükwa onye ojogu, nö l'eka ęgu ekpo ęku, ewojeru onwiya je eye l'akanya k'eliphe-a; gbahaa g'o mee iphe, dę onye hotaru iya nü ono ree. ⁵Ozo bürü l'onye agba ęso bę e te bujekwa nggo k'onye kachaa agbagba mę o -büdu l'o gbaru iya g'aagbagę iya. ⁶Q onye akö opfu, ejeshi ozi ike bę o gbaru kę g'o vujeru üzö ria iphe, o metaru l'opfu iya obu. ⁷Rikwaa iphemiphe ono, mu pfuru ono ari-ri. Gę Nnajiuphu yetakwaru ngu ęka g'iphemiphe dokota ngu ęnya.

⁸Nyatakwa Jizoṣu Kéreshi ono, Chileke meru: o shi l'onzu teta dzuru ndzü ono. Jizoṣu ono bụ eri Dévidi; o bürü iphe ono bükotakpoo iphe ozi-oma ono, mu ezi ono epfukpö. ⁹O kwa l'qo lè mu ezi ozi-oma ono meru g'o gude mu nöodu eje iphe-ehuka-a, mu eje-a; g'qo bụ lè mu bụ onye meru ejø-iphe. Ole o bụ; a -túchaa mu mkporo; ?a tühunuru ozi-oma ono mkporo? ¹⁰Noo g'o gude mu gude k'ehu ndu Chileke hotaru atagbukota iphemiphe ono lè nshi; oo ya bụ gë Chileke eshikwanu l'eka Kéreshi dzokwaa phë phö; shi egube ono nü phë ndzü ojejoje, dù biribiri. ¹¹Opfu-a bë bükwa opfu, e gude eka, pfuru sụ:

O -bürü l'anyi lè Kéreshi

bé tükorku nwuhukota
bé anyi l'iya
a-tükkokwapho
nödukota ndzü.

¹²O -bürü l'anyi atagbukotaje
iphemiphe lè nshi
bé anyi lè Jizoṣu
a-tükkokwapho bürü eze.

O -bürü l'anyi suru l'anyi
ta amadu onye o bụ
bé oo-sükkwapho lè
ya ta amadu ndu anyi bụ.

¹³O -bürü l'anyi ta
apfushijedu ike l'iphe,
anyi pfuru bë yébedua
apfushijekwa ike l'iphe,
o pfuru.

Kèle o to gbanwejedu iphe,
o pfuru.

Onye e kweru l'oojerwe ozi ejerwe

¹⁴Nyatajeru onyemonye iphemiphe ono; l'i noduje l'iphu Chileke pfuaru phë iya pfushiaru phë iya ike sụ phë g'ephe ta nödujekwa abaphe mba l'opfu, enwedu ishi. O to dükwa urwu dù iya nü. O 'ekwapho emebiyi bë oomebyije ndu anu iya nü. ¹⁵Kukebe éhu goshije phë lè Chileke hukotawaru ngu ama bya aguá ngu l'onye gbaru kë g'i jejeru iya ozi; mbu l'i bụ onye-azi, iphere ozi, ooje adudu; tème i bürü onye anoduje ezirwe ɔkpobe-opfu ono ezirwe. ¹⁶L'i zejeru onwongu g'i tị yijeshi lè ndu epfu mkpokoro opfu, bụ iphe eswe. Noo kèle egube opfu ono e-me ndu anu iya nü: ephe alaa azu azu; ephe te eyehéduru Chileke ùbvù. ¹⁷Iphe, ephe ezi aduje g'onwo, ababushi anu. Ndu haru yiru lè ndu ono, epfu iphe ono bụ Hayimeniyosu yee Filitosu. ¹⁸Ephe gwobewarū etso ɔkpobe-opfu ono;

kele ẹphe súru lè ndu nwúhuru anwúhu gbé shiwanú l'ónwu teta dzúru ndzú. Ẹphe gude egube ono nweru ndu ọphu ẹphe harú enwunga enwunga; gude nno nwufu phé l'ekwekwe ono, ẹphe kweru k Chileke ono. ¹⁹Ole ọkpá-ulo ono, shihuru ike ono, Chileke túru ono bẹ búkwanu 'enwuba-ta enwubata. Iphe-ohubama, Chileke deru l'okpa-ulo ono bù: Nnajiuphu maru ndu bù ndu nkia. Iphe ozo, o dekwaru iya phó bù: G'iphe, búkpoo onye súru lè ya bù k Nnajiuphu anyi; wofukwaphó eka l'eme ejó-iphe.

²⁰"Eze-ulo, ha shii ta abuekwapho ụdu ite, dù iche iche, e gude mkpolà yele ope, vu aswa kpúa bẹ aduje iya nü kpoloko. Iphe, a pyíru l'oshi me ọphu a kpúru l'úrwa adujechakwaa ya. Ndu abúru iphe, aanodu akwabé ùbvù; ndu abuerupho iphe, e gude eme iphe. ²¹Qo ya bù; o -búru l'o nweru onye safukotaru onwiya ejó-iphe ono, mu gúshiru ono; o kwa iya bù l'onye ono a-búru ite, aakwabé ùbvù ono, e doru nsò o buru iphe, e gude ejeru Nnajiuphu ozi; tème edozia ya g'e gude iya jeje iphemiphe, dù ree. ²²Qo ya bù; gbalajérü egu eme ejó-iphe ono, l'anođuje agú ụnwokorobya ono. Iphe, ii-mechia bù g'i buru onye pfúberekoto; l'i kweta k Kéreshi; nweru n-yemobu; nweru nchi-adú-doo unu lè ndu ono, egudeje obu-iphóró akpóku Nnajiuphu ono. ²³Te eyejekwa ọnú l'opfu ntúmego eswe, enwedu ishi; l'i maanarú-a l'egube iphe ono bẹ buepho ụswø bẹ e gudeje iya aswo. ²⁴L'onye-ozi k Nnajiuphu bẹ búfutajekwa onye ta aswojedu ụswø; onye emejeru onyemonye odoo; onye maru g'ezije iphe; buru onye atajérü iphe nshi. ²⁵Q búfutaje onye ewozeje onwiya ali; akpo-ziru ndu agbajé iya opfu agbagba ụzo. Kele o nweru g'oo-me Chileke agbé yeru phé eka; izimanú ejó-iphe ono alwa phé azú; ẹphe alwapfuta Chileke; ẹphe abyá amakötaru ọkpobe-opfu onoya. ²⁶Qo ya bù; enya abyá ekosahú phé teke ono; ẹphe emefu l'ónyà ono, Obutuswe nmataru phé onoya, bù iya shi mee phé: ẹphe nòdu eme iphe, bù uche Obutuswe onoya."

Umere ndiphe lè mbóku ikpazu

3 ¹"Sú-a; iphe lanú, ji-maru ọkpobe amaru bù l'o -rwuepho teke k'ikpazu bẹ ọkpobe iphe-ehuka a-byakwa. ²Noo lè teke ono bẹ ndiphe a-bujeerupho onwophé bẹ ẹphe e-yeje obu kpoloko; ẹphe abúru ndu nchaménya okpoga; buru ndu atú ọnú onwophé; buru ndu eku onwophé ekuku; buru ndu anoduje ephu ndu ozo iphu; ndu karikötaru ne lè nna, nwúru phé nü eka; ndu amadú iphe-oma, e meru phé; ndu ta adudu iphe, adujérü phé lè nsò ememe. ³No iya; ẹphe a-búru ndu nemadzú dù ashí; ndu iphe ta abvújedu l'obu; ndu atukobeje nemadzú ibe phé iphe, o meduru; ndu te esedejedu onwophé; buru ndu eme ènari; ndu iphe, dù ree aduje ashí. ⁴Ẹphe a-búru o-deru-oye; buru 'anúma anúma phé; buru ndu etse etsetse; ẹphe abúru ndu ka eye iphe-ütso obu eme lè Chileke; ⁵ndu anoduje eme g'ẹphe kweru k Chileke l'ebé ẹphe ekweta lè Chileke ere ire. Jiko pakwarú egube ndu ono haa.

6 “Ndu dū nno bē bū phē l'ahajeru abaphe l'ulo l'ulo edusweshi ụnwanyi, enwedu egomunggo; mbū ụnwanyi metawaru ejo-iphe; o kwowaru phē ehu; iphe, lalo-phu egube ụnwanyi ono bürü egu ejo-iphe, dugbaa iche iche, anoduje agu phē nū. 7 Egube ụnwanyi ono bē oonoduje eheshi ihee ike; mbū g'ephe nwuta iphe; ole ephe ta abyakwanu adū ike takebe marweta ọkpobe-opfu onoya. 8 Ndu ono, l'anoduje eduphushi ụnwanyi ono bē kwachiru ọkpobe-opfu ono ụzo gē Jianesu yee Jiambirisu kwachiru iya Mósisu teke ndiche ono. Ephe bū ndu egomungo phē dahuwaru adzulakpa; ekwekwe, ephe kweru bē bū ekwekwe, daru l'eba l'enya ke Chileke. 9 Ole ndu ono ta adudu eka ephe ejebebaaru; onyemonye atukō hümakota l'ephe bū ndu eswe; mbukwapho g'onyemonye huma-dzuru lē Jianesu yee Jiambirisu bū ndu eswe.”

**Okwa, Polu nmaru gude
kpochia ozi-a ishi**

10 “Ole gubedua mawaru iphe, mu ezi; ọkpobe amaru; bya amaru ume-re mu; maru iphe, mu tüberu; maru ekweta mu; maru gē mu ejekeru iphe-ehuka; maru n-yemobu mu; maru nshirima mu; 11 maru mkpame-hu ono, a kpakotakpooru mu ono g'o ha; mēkpoo iphe-ehuka ono, mu jegbaberu onoya, bū iphe, tukorū dapfukota mu lē Antiyoku; waa lē Ayikoniymu; waa lē Lịsutura. Sū-a; mkpame-hu, dapfutakotaru mu nū ta abukwa iphe epfupfu! Ole Nnajuphu dzokotakwaru mu l'iphemiphe onoya. 12 Mbū-a; iphe, bukpoo ndu bū ndu oogu g'ephe lē Kéreshi Jizo-su tūgba bürü nanu; g'ephe shi egube ono nōdu ndzū, dū Chileke ree bē aa-kpakotakwa ehu. 13 Obenu lē ndu bū ndu eme ejo-iphe; mē ndu anoduje agho ugo; g'ephe ha bē a-noduepho aka ejí akaka eje l'eme ejo-iphe, ephe eme; ephe egude nno dumphushia ndu ozo; ndu ozo eduphushikwapho ephebedua. 14 Ole o bū; gubedua l'onwongu; pfusiekwapho ike l'okpobe-opfu ono, e ziru ngu ono, bū iya bū iphe, i kwetarū; opfu l'i makotaru ndu bū phē ziru ngu iya. 15 L'i nyatajekwapho l'i shi lē nwata makotaru iphe, e deru l'ekwo-opfu Chileke. Oo iphe ono, e deru l'ekwo-opfu Chileke ono, dū nsō ono bē a-dū ike mee ngu l'i nweru mmamiphe k'ophu Chileke e-shi l'ekwekwe, i kweru kē Kéreshi Jizosu dzqo ngu. 16 Iphe, bū iphe, e deru l'ekwo-opfu Chileke bē shikotakwa l'eka Unme Chileke. O dū ree l'egudeje zia ọkpobe-opfu ono; mē g'e gudeje iya goshije nemadzū eka o meru ejí; waa g'e gudeje iya agbazi egomunggo; waa g'e gude iya mefutaje nemadzū g'onye obu bürü onye pfuberekoto l'iphu Chileke. 17 Oo ya bū g'onye kē Chileke aburu onye a kwakobewaru ọkpobe akwakobé k'ejeru Chileke ozi ono, dū ree ono, dūru iya nū ono g'ooduhabe.”

4 ¹Sū-a; mu nōakwa l'iphu Chileke yee Kéreshi Jizosu anmaru ngu okwa anmashiru ngu iya ike sū ngu g'i nyatakwa lē Kéreshi Jizosu ono, bū iya bū onye e-kpe ndu nō ndzū mē ndu nwuhuru anwuhu ikpe

ono a-lwakwa azu ujiku lanu bya egoshi l'oo ya bu eze. ²Sàjékwa ozi-oma Chileke ono kpaa kpaa; m'o du ndu ijsaru iya nphe anuma-o; m'o bu l'o to dudu phé nphe-o; letaékwapho ozi ngu enya. Goshije nemadzü eka onye obu mesweru; bajeru onye meru ejí mba; gudejekpoekwapho ota-nshi meje g'obu shihu phé ike; ebe i hajékwa phé ezi iphe. ³Noo kele o nweru teke ndiphe e-mechaa jikaaha okpobe-opfu ono, anyi ezi ono; o buerupho egú ejó-iphe, agú phé nü be ephe a-gbatsoru. Ephe achikoo ikpoto ndu ezi iphe ozo su g'ephe bya bya ezije phé iphe, atso phé uteso le nchi anuma. ⁴Ephe te ekweedu angabé nchi l'okpobe-opfu onoya. O búru ophu ephe a-nodu anga nchi bu ako-iphè. ⁵Ole-a; gubedua l'onwongu; sedekotajekwa onwongu l'iphemiphe kpo; tajékwaru iphe-ehuka nshi; l'iisà ozi-oma ono asasà; ejekota ozi, gbaru ngu nü; l'i bu onye-ozi-oma kë Chileke.

⁶Lé mbédua be búkwaa iphe-ngweja; teme o gbabewaa mu l'alala. ⁷Mu lwuakwaru okpobe ogu ono lwu-ghee. Mu jegheakwaru ozi mu. Mu pfus-hiepho ike l'ekwekwe, mu kweru kë Kéreshi. ⁸Iphe, phoduru nü nta-a búwaa gé Chileke bua mu obunggo, o doberu mu; mbu le Nnajiuphu ono, l'ekpeje ikpe nhamunha ono be a-gü mu l'onye pfuberekoto mboku onoya. Mbü o to bulekwa mu-a kpürumu be oo-bu nggo ono; oo-bukota iya iphe, búkpoo ndu gude obu phé g'o ha kwabérabya iya.

Ozi, Polu ezi Timoti k'iche

⁹Maékwarupho g'ii-me byapfuta mu egwegwa. ¹⁰Kéle Dimasu be pak-waru mu haa tugbushia; kélé iphe kë mgboko-a be ka iya ree eme le Chileke. Nta-a be o tugbuwaru jeshia Tesalonayika. Keresensu be jeru Galeshiya. Tayitosu jee Dalumesha. ¹¹Nta-a búwaa Luku kpoloko be mué ya no. Gé gü le Maku swíkwamu jiko mé i -byajé kélé mkpa iya dukwaru mu shii; g'o bya eyetajeru mu éka. ¹²Tikikosu be mu ziru Efesosu. ¹³Teke i byajeru; chítakwaru mu uwe-ukpo mu pho, mu haru l'ibe Kapoşu le Tiro-wasu pho. L'i chítakwaru mu pho iphe, búkpoo ekwo ono g'o ha; kelekele kë ndu ophu e gude akpo-atürü mee. ¹⁴Aleguzanda ophu akpuje úzu be mekwaru mu ejó-iphe, ha shii. Qo Nnajiuphu be a-pfukota iya ugwo iphe, o meru mu. ¹⁵Kpakwaru iya l'aphara gubedua l'onwongu; l'o kwatakwaru kwachia ozi-a, anyi ezi-a úzo.

¹⁶Edo mbü, mu vuchakpoo úzo pfuru doo l'ulo-ikpe ono ta adükwa g'o ka mma l'oo onye lanu shi agba eyeru mu nü. Onyemonye tukoerupho buhaa mu. Gé Chileke jiko ta agükwaru iya yeru phé l'o bu iphe-eji, ephe mee ya. ¹⁷Qo Nnajiuphu be bu onye pfü-kube mu nü eyeru mu okpukpu ike; qo ya bu k'ophu mu e-zikota ozi ono g'o ha gé ndiphe mgburugburu nüma-dzuru iya. Q kwa iya pho bu onye nafutaru mu l'ónu oduma. ¹⁸Q kwapho Nnajiuphu ono be l'a-nafuta mu l'iphe, búkpoo ejó-iphe mgburugburu kpo; dua mu gele gele je edobe l'eka o bu eze l'imigwe. G'ajaja búru nkiya jasú le tuutuutuu le mijimiimii. Nokwa g'o du.

Ekele, Pölu gude kpochia ozi iya ishi

¹⁹Keleru mu Pyirisuka yee Akwila me ndibe Onesiforusu. ²⁰Erasutosu noqwa le Korentu. Tirofimosu be mu hakwaru le Militosu; kele iphe eme iya. ²¹Kukebekwa ehu byaadaa temanu l'o rwua l'udzumini. Yubulosu lekelekwa ngu ro. O nodu ekelekwa ngu pho mbu Pudensu yee Layinösü; yefua Kulodiya; mewaro unwunna anyi ndu ophuu g'ephe ha.

²²Gé Nnajuphu, bu Jizosu Kéreshi dobekwa ngu ndzü-o. Chileke emee-ru unu g'unu ha eze-iphe-oma. Nokwa g'o du.

Ekwo-ozi, Połu Deru Nü Tayitosu

1 Ekwo-ozi ḥwa-a shi l'eka m̄ube Połu, bu onye ejeru Chileke ozi bya aburu onye-ishi-ozi Jizosu Kéreshi. Chileke hołtaru mu bya ezia mu ḡe mu bya emee ḡe ndu Chileke hołtaru kabaa ya anoshi ike l'eka; mu emekwaapho ḡephe maru iphe, bu ɔkpobe-opfu k̄ Chileke; ḡephe atsuje iya ebv̄ l̄ ndz̄-a, anyi no-a; 2 noo l̄anyi ele ḥnya ndz̄ ojejoje. Ndz̄ ojejoje ono b̄ Chileke, onye ta adz̄yed̄uka pfuhawaruro t̄eme mgboko d̄; s̄u l̄ ya a-n̄ anyi. 3 O be teke o gbaru; Chileke, bu Onye-Ndz̄ota anyi mee ḡe shi l̄-ozi-oma iya maru ndz̄ ono, o kweru ukwe iya ono. Ozi-oma iya ono b̄ o woru ye mu l'eka s̄u ḡe mu towashiaru iya ndiphe ḡo doo ph̄e ḥnya.

4 Mu n̄odu ede ekwo-a anu ngu Tayitosu. I bu ɔkpobe nwa mu; opfu l̄ mu l̄ ngu kwetarū iphe lanu!

Ḡe Chileke, bu Nna; waa Kéreshi, bu Jizosu bya aburu Onye-Ndz̄ota anyi meeru ngu eze-iphe-oma; mee ḡehu d̄ ngu guu.

Ozi Tayitosu l̄ Kiritu

5 Iphe, mu gude haa ngu l̄ Kiritu bükwa g'i dozia iphe, phoduru nu; waa ḡi hołta ndu a-buruogerena Chjochi l̄ m̄kpukpu l̄ m̄kpukpu ḡe mu pfuhawaru ngu ono. 6 Ḡonyeogerena Chjochi bükwaru onye a ta mad̄ru ejo eka; onye alu nwanyi lanu; onye uvwxyzirima iya wowaru onwoph̄e ye Kéreshi l'eka; ophu ephe adudu gaphugaphugaphu; t̄eme ophu ephe akpadu opfu. 7 L̄onye-ishi Chjochi bufutajekwa onye utes adudu l̄ ndz̄ iya; eshinu o bu onye-ishi, eleta ozi Chileke ḥnya. Onye abudu opfu-nki-ya-anu-nkiya; ophu o b̄udu onye obu-oku; ophu o b̄udu onye anguje m̄ee ḡo tsu iya ats̄utsu; onye te emedu ehuka; ophu oponodujed̄uka acho urwu l'uzo, adudu ree. 8 Oo ḡo bu-chiaru onye bu o-kwa-eb̄yaa; onye maru l'iphe, d̄ ree b̄e d̄ ree; onye nweru egomunggo; onye pfuberekoto; bya adu nso; bya aburu onye esede onwiya. 9 Onye ono bufutaje onye no-shiru ike l'opfu ono, a maru l̄o gbaru k'egude eka ono ḡe ziru iya ya; ḡo-d̄u

ike gude ezi ọkpobe iphe ono, oozi ono dushia ndu ozo obu ike; teme oogoshi ndu jikaru iphe, oozi eka o jeberu; ụzo kpọ-swehu phẹ.

¹⁰Kele ọ dürü ndu bụ igwerigwe, bụ ọkarieka; ndu epfu mkpokoro opfu gude aghota ndu ozo l'ugho; kelekele kẹ ndu k'ono, e buje úbvù ono. ¹¹G'a kpọ-bujeru opfu ye egube ndu ono l'ọn; kele ẹphe egudeje ezi iphe, ẹphe tege zidu gbagharia unuphu l'ophu g'eeshi g'ephe erita urwu, apfuduru ọto. ¹²Lonye lanụ lẹ ndu Kiritu, bụ onye ẹphe sụru l'o bụ onye agbaje ejá sukwari: "Ndu Kiritu shi lẹ mbụ bürü atukporoko; ẹphe bụ ejø anụ-egbudu; ndu ụnyiru, iphe ka ụtso l'ọn." ¹³Iphe nwoke ono pfuru bürü ọkpobe-opfu; ọ ya bụ; bashijekwari phẹ mba ike; g'ekweta phẹ abụru ọkpobe iya. ¹⁴G'ephe ta angahe nchi l'akọ-iphè ndu Jiu; ozoo ekemu, ndu jikaru ọkpobe-opfu tịrụ l'onwophe. ¹⁵Ndu obu guru ịphóró be iphemiphe guru ịphóró. Obenu lẹ ndu merwushiru onwophe emerwụshi; mbụ ndu te ekwedu kẹ Kéreshi; ta adudu iphe, 'abụdu phẹ nsø nsø. Oriri phẹ rwu-huru arwụhu; ophu ejø-iphe awajehedu phẹ obu mini. ¹⁶Ephe anoduje epfu l'ọn l'ephe maru Chileke; ole ẹphe egudeje umere phẹ egoshi l'ephe ta amadụ iya. Ephe dù ashị bya abụru ndu ta nüdu iphe lẹ nchi; bya bürü ọgalemkpa, adudu iphe, dù ree, ẹphe dakafuru ememe.

Okpobe-opfu, eezi ezizi

2 ¹Obenu gubedua l'onwongu; g'iphe, iizi yele ọkpobe-opfu, eezi ezi-zi dagbakwa. ²Zia unwoke ndu bụ ogeranya g'iphe, ẹphe eme doje phẹ ụnya; g'ephe meje umere, egoshi l'o gbaru g'e yejeru phẹ úbvù; g'ephe sedeje onwophe; g'ekweta, ẹphe kwetarụ kẹ Kéreshi; mè eye obu phẹ; mè atanshi phẹ bürü ọkpobe iya. ³G'i karu ụnwanyi ogeranya kwapho g'ephe meje umere, egoshi lẹ Chileke dürü phẹ lẹ nsø; g'ephe ta abükwaru ndu asulasu; ophu ẹphe angunukajeshi mè; o chia g'ephe zije iphe, dù ree. ⁴Ọ ya bụ; g'ephe eshi egube ono zua ụnwanyi ophu bükadu nwępa g'iphe, ẹphe eme doje phẹ ụnya; ẹphe eyeje ji phẹ waa ụnwiegirima phẹ obu. ⁵Ephe enweru egomunggo; dobe onwophe örü; kwakobeje ụlo phẹ; bürü ndu obu oma; bürü ndu anụru ji phẹ opfu; g'e te egude iswi ehu phẹ pfubyishiahaa opfu kẹ Chileke epfubyishi.

⁶Nokwapho g'ii-pfurụ ụnwokorobya g'ephe sedeje onwophe. ⁷G'o dūha-be; gubedua l'onwongu l'a-bürü onye e-letajé ụnya eme umere oma; l'iizije iphe, doru rịsaa; gbanwuje ehu gude ire-lanụ zije iya okpobe ezizi. ⁸Pfufe opfu, nweru ishi; mbụ opfu, aata avodu echị; g'ii-gude egube ono mee ndu epfuru ngu nụ iphe-iphere; eshinu ẹphe taa maeduru ejø-iphe, ẹphe e-gude epfuru anyi.

⁹Pfujeru ndu bụ ohu g'ephe nujeru ndu gbaru phẹ nụ opfu; g'iphemi-phen, ẹphe eme jije ndu gbaru phẹ nụ ẹpho; g'ephe ta awojeshi phẹ opfu; ¹⁰ophu ẹphe ezikwa iphuru. Ọ g'ephe goshije l'ephe bụ ndu gbaru kẹ g'e gude ire phẹ eka ọkpobe egude l'iphemiphe. Ọ ya bụ; g'ephe egudekota

umere phę g'ọ ha kutsee iphe, eezi ezizi kę Chileke, bụ iya bụ Onye-Ndzota anyi ono.

11 Noo lę Chileke goshiwaru eze-iphe-oma iya, o gude adzọ onyemonye.
 12 Eze-iphe-oma ophu ezi anyi g'anyi e-shi haa anodu ndzụ, übvù Chileke adudu; mę g'anyi e-shi haa ęgu ejo-iphe kę mgboko-a; bürü ndu esedeje onwanyi; ndu pfüberekoto; waa ndu eyejeru Chileke übvù lę mgboko-a.
 13 Anyi nqakwa kwaberu mboku ęhu-łtso ono, bụ iphe, anyi ele ęnya iya ono. Qo mboku ono e-goshi odata-biribiri kę Okalibe Chileke ono, bụ Onye-Ndzota anyi, bụ iya bụ Jizosu Kéreshi. 14 Onye woru onwiya nü l'iswi ęhu anyi g'oo-shi ęgube ono gbata anyi l'eka iphe-ęji; waa g'ọ saa obu anyi g'anyi bürü nkiya; mee anyi ndibe iya; ndu eme oma anoduje ehe ihee.

15 Su-a; tuko iphe ono pfushije; gude iya kasaa nemadzụ nchi; gudekwa iya phę goshije nemadzụ eka o mesweru; gude iya dumphuta iya azụ. G'ọ to dükwa onye a-su l'ọ to dudu iphe, i bụ.

Umere, gbaru ndu kę Kéreshi

3 ¹Nyatajeru ndiphe g'ephe noduje ndu-ishı waa ndu-mbekee l'eka; meje iphe, ephe suru g'e meje; g'ephe bürü ndu doziru onwophe k'eje iphe, bükpo ozi, geru asa. ²G'ọ to dükwa onye ephe e-pfujeru ejo opfu; g'ephe ta aswojekwa uşwo; g'ephe burchiaru ndu du àgù; ephe emejeru onyemonye odoo. ³L'anyibeđua l'onwanyi dükwaru teke anyi shi bürü ndu eswe; bürü ndu ta adudu onye ephe anuru opfu; ndu e dusweru ızo kę Kéreshi; ndu shi bürü ohu ęgu ejo-iphe, noduje agugbaa nemadzụ mę ohu ekpiri iphe, dugbaa iche iche. Iphe, anyi shi eshibeje ite iya mboku-mboku buerupho ejo oriri waa ęnya-pfürupfur; anyibe ndu shi du ndu ozo ashı; teme nemadzụ ibe anyi dükwapho anyi ashı. ⁴O be teke Chileke, bụ Onye-Ndzota anyi goshiru anyi obu omaa ya waa g'o yeberu anyi obu; ⁵o dzota anyi; ophu o bükwa kę l'oo iphe, anyi gude eme oma meta; obenu l'oo buepho obu-imemini, o phürü anyi be o gude dzota anyi. Adzota ono shi l'asasa, o saru obu anyi gę Unme-dụ-Nsọ mee anyi g'anyi bürü ndu a nwuphuru azụ; mekwaapho ndzụ anyi g'ọ bürü ndzụ őphúú. ⁶Chileke kwatakporu shi l'eka Jizosu, bụ Onye-Ndzota anyi; nü anyi Unme-dụ-Nsọ ono mebyikpoo anunu; ⁷g'anyi bürü ndu o gude eze-iphe-oma iya gúa le ndu pfüberekoto l'iphu iya; waa ndu e-keta ndzụ ojejoje, bụ iphe, anyi ele ęnya iya. ⁸Opfu-a bụ opfu, pfürü oto.

Iphe, mu eme gę mu karu ngu bụ g'i pfua ya pfushia ya ike gę ndu kwerawar l'oo Chileke bụ Nnajuphu phę eletaję ęnya yeru ęhu l'eme iphe, du ree. Iphe-a bükota iphe, geru asa ıkpobe egege bya aburu iphe, a-kwó nemadzụ. ⁹Ole-a; zehuru ntumego, enwedu ishi; zehuru atu ego ndzepfu ndzepfu ępha, shi le ndiche; mę aswo uşwo; mékpoaba mba k'iphe shi l'ekemu. Atu ęgube ego ono bükota iphe, adudu iphe, o bụ; teme ophu urwu adudu iya. ¹⁰Gę gụ l'onye ebukataję ögbo lę Chjochi ta adükwa

iphe, unu e-megbajekwadu më i -nmawaru iya ọkwa iya ugbo lanụ; ọzoo ugbo ẹbo; ọphu o kwedu. ¹¹ Makwarụ l'egube onye ono bẹ ọriri iya gbajoshihuwaru agbajoshihu; ọ nodu emewaa iphe-eji bya amaru nno l'ime obu iya.

Iphe, Tayitosu e-meje

¹² Mu -ziępho Atemasu; ọzoo Tikikosu; ọ bya ibe ngu; kukebekwa ẹhu byapfuta mu lę Nijkopolisu egwegwa; kèle ọo l'eka ono bẹ mu turu ọnụ anodú l'udzumini-a, aabya abahụ-a. ¹³ Dufu Zinasu ọphu bụ onye loya; waa Apolosu g'ephe tüğbuia ije phē. Nukwa phē iphe-ije g'o to dū iphe, aduru phē uko. ¹⁴ Mee g'unwunna anyi nwua g'ephe e-shije gude akanya iphe, dū ree, ephe ese dzanje ndu ozo lę mkpa, kparu phē nụ. Ephe 'emedu ẹgube ono g'ephe makwarụ l'akanya phē ta adudu iphe, ọ bụ.

¹⁵ Iphe, bụ ndu mu l'ephe no l'eka-a l'ekela ngu. Kelechaas ndu yeru anyi obu; ndu anyi l'ephe tükoru kweta kę Nnajjuphu. Gę Chileke meeru unu eze-iphe-oma g'unu ha. Nokwa g'o dū.

Ekwo-ozi, Połu Deru Nü Fayilimoni

¹Qo mbedula, bù Połu ono, e gude k'iswi ęhu Kéreshi Jizosu túa mkiporo ono bẹ mu lè nwanna anyi, bù Timoti gba mgba ede ekwo-ozi-a. Onye anyi edekpoo ya anu bụ gubé onye ono, anyi yeru obu, bù Fayilimoni, anyi lè ngu tükoru ejeru Kéreshi ozi ono. ²Anyi edekwa iya pho anu gụ lè Apfiya, bù nwune anyi kẹ nwanyị yee Akiposu, onye anyi l'iya tükoru alwụ ogu ęhu Kéreshi; bya edekwa iya pho anu iphe, bù Chiöchi ono, edzukobeye l'ulo ngu ono.

³Ge Chileke, bù Nna anyi yee Nnajiuphu, bù Jizosu Kéreshi meeru unu eze-iphe-oma; mekwaapho g'unu buru guu.

Połu l'ekele Chileke ekele ęhu Fayilimoni

⁴Mu anoduje ekele Chileke ono, mu ejeru ozi ono ekele iphe, bükpoò tekenteke, mu epfu anu iya l'iswi ęhu ngu. ⁵Noo lè mu anu l'i yekotaru ndu-nsø obu g'ephe ha; bya anukwapho g'i nō-shiberu ike l'eka Nnajiu-phu, bù Jizosu. ⁶Iphe, mu anoduje epfu anu Chileke bù g'o mee g'i gude ekweta ono, i kwetarụ ono mee gę gụ lè ndu ozo tüğba buru nanu okpobe aburu; mbụ iphe, bükpoò ndu ono, woru onwophé ye Nnajiu-phu, bù Kéreshi l'eka ono. Qo ya bù; g'unu eshikwanụ nno nödu akabaa amarweta iphemiphe, bù iphe, bükotakpoo iphe-oma, gbaru anyi l'ememe k'ophu aa-nödu akwabé Kéreshi übvù. ⁷Sụ-a; nwanna mu; obu ono, i yeru ndu-nsø ono bẹ bükwa iya bẹ kakota eme g'ęhu tsọo mu ütso. O mekwarupho obu ka mu eshihu ike. Q buru iphe, kparu iya nü bù l'ọ n-yemobu ono, i yeru ndu kẹ Chileke ono meru obu ka phę eguzeta.

Połu arwo Fayilimoni kę ęhu Onęsimosu

⁸Qo ya bù lę-a; a makwaru-a l'ọ gbaru gę mu gege anoduje l'eka Kéreshi pfugbuje g'önü ha mu; gude kajeru ngu iphe, gbaru ngu l'ememe; ⁹ole ọ nupho n-yemobu ono kpanurupho iphe, mu a-nödunupho arwo-chia ngu arwɔrwo. Q kwa mbedula, bù Połu, bùwaa nwoke öggerenya bya

abükwarupho onye nōru Kéreshi mkporo nta-a bē l'arwō ngu nū obu.

¹⁰ Arwōrwo ono, mu arwō ngu ono bükwa kē eħu nwa mu, bū Onēsimosu; bū nwa mu nwūru nta-a, mu nō mkporo-a. ¹¹ Lē mbū bē o shi būru ngu 'ogalemkpa nemadzū; obenu lē nta-a bē qobawaru mu lē ngu lē mkpa.

¹² Nta-a bē mu edufuakwaa ya g'ō lwaphuta azū l'ibe ngu. Yēbedua ono bükpokwa onye dū mu l'obu shingushingu kpo. ¹³ Mu shikwa ria lē mu a-ha iya gē mu l'iya nōdu l'eka-a k'ophu qo-nōdu emeru mu iphe, i gege anōdu emeru mu lē mkporo-a, mu nō; opfu lē mu ezi ozi-oma Chileke-a.

¹⁴ Obenu l'ō tō dudu iphe, mu eme l'ebé abū lē mu pfuadaru ngu iya; g'ō tō dū g'ō bū l'e guderu ngu egude i nōdu eme iya. G'ō buchiaru iphe, i tūru obu ngu onyo eme.

¹⁵ Mu -jeshia epfupfu; mu asū l'ō gbē dū g'agbafū, q gbafuru l'ibe ngu kē nwa teke ono bū gē gu l'iya emechaa buwarurō jasū. ¹⁶ A makwaru-a l'ō bū ohu; ole o tō buziekwa ohu nta-a; o kaakwa ohu mma. Nta-a bē o bū-waa nwanna anyi, anyi yeru obu; kelekele kē mbēdua. Gubedua l'a-kakwa iya nū eye obu; eshinu o bū ohu ngu; bya abükwarupho onye yee Nnajiu-phu tūgbawaru būru nanū.

¹⁷ Mbū-a; o -burupho l'i guru mu-a l'onye gu l'iya tūkoru ejeru Kéreshi ozi; nata iya okpobe anata g'i gege anata mu ome qo mu byaru. ¹⁸ O -bu-ru l'o nweru iphe, dū ejī, o meru ngu; o -bu l'o nweru ugwo, o ji ngu; tūko iya bo mu. ¹⁹ Qo mbēdua l'a-pfū ngu iphe obu, o ji ngu ugwo iya obu. O kwa mbēdua, bū Pōlu bē gude ēka mu dee iphe-a l'ekwo. Mu te ejekwaru ngu rō epfurū l'i bū onye ugwo mu; mbū l'i ji mu ugwo ndzū ngu l'ophu. ²⁰ Sū-a; nwanna mu; iphe, mu epfu opfu iya; jiko bū g'i yeru mu ēka-o; eshinu anyi tūkoru būru ndu kweru kē Nnajiu-phu; g'i meerō g'obu guzeta mu; eshinu anyi lē Kéreshi tūkoru tūgba būru nanū.

²¹ Iphe, mu gude mu nōdu ederu ngu ēkwo-ozi-a bükwa lē mu maru l'ii-meru mu-a iphe, mu sūru g'i mee; mbū mee ya meru etsutsu iya ye iya. ²² Ozo, mu e-pfufu-a bū g'i kwakōberu mu ēka mu a-nōdu mē mu -bya. Lē mu arikwa lē Chileke e-mekwaru-a unu iphe ono, unu shihawaa pfutaru iya opfu iya ono; oo-mekwaa gē mu bya k'ophu anyi l'unu a-hūma.

Ekele, Pōlu gude akpo-chi ozi-a ishi

²³ Epafurasu l'ekelekwa ngu rō-o. Mu l'iya bē tūkokwaru nōdu mkporo l'eka-a l'opfu eħu Kéreshi Jizōsu. ²⁴ Ephe nōdu ekelekwa ngu pho; mbū Maku yee Arisutakōsu mē Dimasu mē Luku. Ndu ono bē mu l'ephe tūkoru nōdu l'eka-a ejeru Chileke ozi.

²⁵ Gē Nnajiu-phu anyi, bū Jizōsu Kéreshi mejeru unu eze-iphe-oma. Nokwa g'ō dū.

Ekwo-ozi, E Deru Nụ Ndu Hiburu

Opfu, Chileke shi l'ọnụ Nwa iya epfu

1 ¹Lẹ teke k'azụ bẹ Chileke shi l'ọnụ ndu mpfuchiru iya pfuru nụ ndiche anyi phẹ ugbo olemole l'uzo, dugbaa iche iche. ²O be le nta, bụwaa ikpazụ-a; ọ bụru onye bụ Nwa iya bẹ o gude pfuru nụ anyi. Ọ bụru l'eka Nwa iya ono bẹ o gbẹ mee mgboko mgburugburu; teme ọ hotakwa iya pho sụ l'ọọ ya bẹ iphemiphe kuru ishi l'eka. ³Nwa ono egbu nwijinwii; shi ęgube ono egoshi l'o noephə gẹ Chileke egbu nwijinwii bụ ono; teme ọ bụerupho gẹ Chileke dù bụ g'o dükota kpamu. Opfu, Nwa iya ono pfuru ereshi ire ike. Ọ bụru ire ono, oore ono bẹ o gude gudeshia mgboko mgburugburu. Ọ safuchaaru ndiphe iphe-eji phẹ; ọ gbeshi je anọdu anọ l'imigwe l'ekutara Chileke, bụ iya bụ onye ono, kakọta ike.

Nwa ono ka ojozi-imigwe

⁴Nwa ono bẹ Chileke meru; ọ nyibekota ụnwu-ojozi-imigwe; ọ bụ-kwarupho ęgube ono bụ g'epha, Chileke gurus iya dangokwarupho epha k'ụnwu-ojozi-imigwe. ⁵Lẹ-a; ? bụ ojozi-imigwe ole bẹ Chileke sujelu:

“Oo ngu bụ Nwa mu nwoke.

E -shi ntanụ-a bẹ mu
bụwaa Nna ngu.”

Ozo bụru:

“Mu a-bụru iya Nna;
l'ọọ-bụru mu Nwa.”

⁶Temanu kwapho teke Chileke dubataru Nwa iya ono, bụ ọkpara iya ono lẹ mgboko bẹ ọ sụru:

“G'iphe, bụkpoo
ụnwu-ojozi-imigwe
kẹ Chileke l'ophu
bakotakwaru iya ejा.”

⁷A bya l'eka k'ünwu-ojozi-imigwe; ọ bụru iphe, Chileke pfuru bụ:

“O meru

ünwu-ojozi-imigwe
iya ephe bụru pherephere;
bya emee ndu-ozi iya
ephe bụru ọku,
enwu phoophoophoo.”

⁸A byakwanụ lę kę Nwa Chileke ọbu ọ sụ:

“Aba-eze ngu gube
Chileke a-nọ ojejoje.
Ọ bụru apfubekoto
a-bụru mgbororonye-eze,
ii-gude bụru eze ọbu.

⁹Iphe, pfuru ọto dụ ngu ree;
iphe,
apfuduru-oto dükwanu
ngu ashi.

Noo g'o gude Chileke ono,
bụ Chileke ngu ono hota ngu;
bya akwabę ngu ùbvù;
mee ẹhu nodu atsọ
ngu ụtso;
ùbvù mè ẹhu-ụtso
ophu kwata ka kę ndu
unu l'ephe gba nanu shii.”

¹⁰Ozo bụru;

“E -shikpoo lę mbụ bụ
gube Nnajijuphu
meru ali mee iphe,
nọ iya nụ;
teme ọ bụru ngu gude
eka ngu mee igwe;
bya emee iphemiphe,
nọ iya nụ.

¹¹Iphemiphe ono e-mechaa
mebyishihukọta;
obenu lę gubedua
l'a-dụ g'i dụ.

Iphemiphe ono
e-mechakwaa kashihu
g'uwe.

¹² L'iipyakobe phę g'a

pyakōberu ukpo;
woru phē gbanwee
g'a gbanweru uwe.

Obenu lē ḡybedua
b̄uepho onye i b̄u b̄e
i b̄u;
I nōwaa g'ii-nōdu
jasū lē tuututuu
lē mijimimii.”^a

13 Tōo ?b̄u ojozi-imigwe ole bē Chileke sujero:

“Nōdu mu lēkutara
jasū teke mu
e-me ndu ḡohogu ngu
g'ephe b̄uru iphe,
ii-zopyabe l'okpa?”^b

14 Sū-a; ?b̄u gunu bē ụnwu-ojozi-imigwe b̄ukpoo? Ephe tükoru b̄uru
ụnwu-ojozi, a taa h̄umadu l̄enya, ejegbaaru Chileke ozi; bya ab̄uru ndu
Chileke yeru g'ephe bya eyeru ndu oo-mechaa dzota eka.

Ndzota, paru eka

2 ¹Noo g'o gude anyi jee eyefutaru ehu l'opfu ono, anyi n̄umaru ono-ya; g'anyi ta akponyaa ḡee ḡee ḡee kpofu. ²Kele o -b̄uru l̄ozi ono, ụnwu-ojozi-imigwe zihawaru onoya bē meru g'a maru l'opfu Chileke ono ere ire; k'ophu ndu jikaru iya n̄u yele ndu jikaru eme iphe, Chileke pfuru bē o gwaru ḡochi, b̄u iphe, gbaru phē n̄u; ³?denu g'anyi e-shi nah̄u m̄e o -b̄uru l̄anyi weru eze ndzota ono gb̄egelegbegele, b̄u ophu Nnajuphu vuahawaa ɿzo pfua opfu iya; ndu n̄umaru iya n̄u byakwanu bya emee g'anyi maru l̄o b̄u eviya. ⁴Chileke l'onwiya goshikwapho l̄o b̄u eviya teke ono, o gude ike iya meshia iphe-ohumalenya, d̄ugbaa biribiri bya eworu iphe-oma, shigbaa Unme-d̄u-Ns̄o l̄eka keshikwaaruphō ndu kweru nkiya g'ø d̄u iya g'o kee ya ono.

Jizosu egoshi ɿzo ndzota

⁵L̄o tōo b̄ukwa ụnwu-ojozi-imigwe bē Chileke meru g'ephe b̄uru ishi l̄e mgboko ono, e-mechaa bya n̄u ono, b̄u iya b̄u mgboko ono, anyi epfu opfu iya ono. ⁶L̄o chia iphe, Chileke meru b̄unua g'e pfuru l̄ekwo-opfu iya su:

“Ḡube Chileke;
?b̄u gunu bē nemadz̄u
b̄u k̄e g'i r̄i-vuje iya?

^a 1:10-12 Ḡunaa Ebvu 102:25-27. ^b 1:13 Ḡunaa Ebvu 110:1.

?Bü gunu b'o bü ke
g'i letajé iya ẹnya?
7 I meru iya o ka
ụnwu-ojozi-imigwe
olwali;
nọo ọdu nwanshị;
bya eworu
ogbu-nwịinwii yele
okwabe ùbvù gude
kpube iya okpu-eze;
8 bya emee ya o
nòngokota iphemiphe,
i meru ememe.”^c

Eshinu o meru iphemiphe nọdu iya l'eka; bụna iya bụ l'o to dudu g'o ka mma l'ọo iphe lanu, o gụfuru. Obenu lẹ nta-a bẹ e teke ahụmadu g'o shi-ru bụru ishi iphemiphe. 9 O chia Jizosu bẹ anyi hụmaru g'e meru iya o ka ụnwu-ojozi-imigwe olwali nọo ọdu nwanshị; onye e kpuberu okpu-eze, dù biribiri yele okwabe ùbvù k'ophu o shi l'eze-iphe-oma ophu Chileke eme nwụhu-chiru onyemonye. 10 O büleru-a yebedua, bụ Chileke, iphemiphe shi l'eka tème o bụru iya nwe iphemiphe bẹ o gbaru l'eshi l'iphe-ehuka, onye-ndzota ono jeru dzugbaa oke l'ehu iya; shi nno mee ndu dù igwerigwe g'ephe bụru ndu egbu nwịinwii.

11 Lẹ yebedua ono, bụ Jizosu ono, emeje gẹ nemadzu duebe ree l'iphu Chileke onoya; mẹ ndu obu, o meru g'ephe duebe ree obu tükokwaru shi lẹ nna lanu ono. Noo g'o gude ọphu iphere adujedu iya eku phẹ ụnwunna iya. 12 Lọ sükwaru:

“Mu e-me g'ụnwunna
mu maru ngu;
mu a-nọdu l'edzudzu-oha
gụa ebvu jaa ngu ajaja.”^d

13 Bya asükwapho: “O ya bẹ mu a-dakobe.” Sükwapho; “Wakwa mu no l'eka-a mu l'ụnwegirima ono, Chileke chiru nụ mu ono.”

14 Eshinu ụnwegirima onoya bugbaa nemadzu, furu eka fua okpa bẹ o gbeshierupho bya abụru nemadzu g'ephe bụ. Iphe, o gude mee nno bụ g'oo-shi l'anwụhu, o nwụhuru mebyia ike onye ono, bụ iya bẹ anwụhu gude ere ire; onye ono bụ Obutuswe. 15 O ya bụ; o shi l'anwụhu ono, o nwụhuru ono tọo phẹ l'egbu; mbụ ndu ono, shi eshinu ephe fütaru l'eliphe nọdu bụru ohu ono; opfu l'ephe atsụ ebvu anwụhu. 16 Lẹ-a; ọphu doru ẹnya bụ l'o to bụdu ụnwu-ojozi-imigwe bẹ o byaru g'o yeru eka; o oshi-lokpa Ébirihamu phẹ. 17 Noo g'o gude o bụru iphe, rwuberu iya erwube

^c 2:8 Gunaas Ebvu 8:4-6.   ^d 2:12 Gunaas Ebvu 22:22.

l'o byafutaje bya aburu nemadzụ g'ünwunna iya bụ l'uzo iphemiphe. Oo ya bụ g'oo-shi egube ono bürü phę onye-ishı uke kę Chileke; bürü onye obu-imemini; bükwarupho onye e gude ire iya eka l'iphemiphe, oomeru Chileke; g'ee-shi egube ono gę Chileke aguaru ndiphe nvü l'iphe-eji phę g'o ha.¹⁸ Yébedua l'onwiya jewaru iphe-ehuka; tème ohutama byapfutakwaa ya pho. Noo g'o gude o nodu aduje ike yeru ndu ohutama byapfutaru eka nta.

Jizosu kakwapho Mósisu

3 ¹Oo ya bụ le-a; ünwunna mu, dù nsø, bụ ndu a gbekwapho l'imigwe kua; unu rijekponaa oriri kę Jizosu ono, bụ onye-ishı-ozi; waa onye-ishı uke Chileke mę a -bya l'iphe ono, anyi sürü l'o bụ ɔkpobe-opfu ono. ²Lę yébedua goshiękwarupho Chileke ono, hotaru iya g'o bürü onye-ishı uke iya ono lę ya bụ onye o gude ire iya eka; egube e gudekwapho ire Mósisu eka l'ozi, o jeru ndu onu-ulo iya. ³Ole o gbakwaru g'a ka aja Jizosu ajaja eme lę Mósisu; mbụ egube ono aakaję akwabę onye kpuru ulo übvù; eme l'ulo obu l'onwiya ono. ⁴A makwaru-a l'o tó dudu ulo, abudu nemadzụ kpuru iya; obenu l'oo Chileke bụ onye mekwanuru iphemiphe. ⁵Su-a; Mósisu bęekwapho onye-ozi kpü. O goshiru Chileke lę ya gbaru g'e gude ire iya eka l'ozi, o jeru ndu Izurelu l'ophu, bụ ndu onu-ulo Chileke. O bürü iya goshiru iphe, Chileke mechaarụ mee l'iphu. ⁶A byakwanu lę Kéreshi; o bürü Nwa, eleta ulo Nna iya enya. Nna iya ono bụ Chileke. O goshikwapho Chileke l'o gude ire iya eka. O bürü anyi bụ onu-ulo Nna iya obu mę o -bürü l'okpoma shihuru anyi ike; anyi dobe obu l'iphe ono, anyi ele enya iya ono.

Chileke e-me gę ndu nkiya túta unme

⁷Unme-dü-Nsø pfukwaru su:

“Teke unu nümaru olu

    iya ntanu-a;

⁸   unu ta akpo-chikwa

    obu unu

    gę ndiche unu phę shi

    kpö-chia ya

    teke ono ephe kwefuru

    iya ike l'echiegu;

    teke ono,

    ephe shi anoduje ahụ

    mu ama onoya.

⁹ O bürü l'eka ono be

    ndiche unu phę

    noru hụa mu ama;

bya adalekwa mu
pho adale;
l'eka ẹphe
humakwaru-a iphe,
mu meru l'ime
ükporo apha labo.

¹⁰ O bụru iphe ono meru
g'o gude ogbo teke
ono mee ẹhu ghua
mu eghu mu sụ:
'Ndu-a bẹ egomunggo phẹ
jephuhuakwaru
ejephuhu;
ophu ẹphe amadụ iphe,
mu suru g'e meje.'

¹¹ O bụru iya bụ l'ephe
akpatsu oke-ẹhu-eghu mu;
mu ria angu sụ: 'Ephe
ta abyadụ anodu
l'okpoku mu.' "^e

¹² O ya bụ; ụnwunna mu; unu kwabekwaru onwunu enya g'o to dù
onye ejo ọkpoma a-dụ l'echilabọ unu; ophu ọ dù onye a-bụru onye te
ekwetajedu iphe, Chileke epfu; shi nno haa etsoru Chileke ono, bụ ophu
dzụ ndzụ ono. ¹³ O chia iphe, unu a-nodu eme bụ g'unu pfushijeru nwibe
unu opfu ike mbokwu-mbokwu, a gbeshikpowaru kua "Ntanụ" g'ephe haa
iphe-eji g'o to dù onye iphe-eji e-dephu. ¹⁴ Lanyi tukokwaru bụru ndu
ephe le Kéreshi tukorū gbaru mgba l'iphe nkiya mè o -bụru l'anyi pfu-shi-
kpoerupho ike l'iphe ono, anyi shi le mbu dobe ọkpoma ono jasụ l'ikpazụ.

¹⁵ Eshinu e deru sụ:

"Teke unu nümaru olu
Chileke ntanụ ọwa;
unu ta akpọ-chikwa
obu unu
gę ndiche unu phe
shi kpọ-chia ya
teke ono,
ẹphe kwefuru iya
ike ono."^f

¹⁶ ?Bu ndu ole bẹ nümabebecharu olu Chileke ono bya ekwefukwa-
ru iya pho ike? ?To buedu ndu ono, Mosisu dufutaru l'alị Ijiputu onoya?

^e 3:11 Gunaah Ebvu 95:7-11.   ^f 3:15 Gunaah Ebvu 95:7.

17?Bu ndu ole bẹ kpatsukpoerupho Chileke ẹhu eghu ükporo apha labo? ?Tobudu ndu meru iphe-eji; e mechaas odzu phẹ dakaa l'echiegu? 18?Bu ndu ole bẹ o riru angu sụ l'ephe ta abyadụ anodù l'okpoku iya-a? Tobudu ndu ono, ekweddu eme iphe, o pfuru onoya. 19O n'iya bụ l'anyi hümawaru l'o to kwedu g'ephe nodu l'okpoku iya kèle ephe te ekweddu mee g'o pfuru.

4 1Oo ya bụ le-a; l'eshinu Chileke kwewaru anyi ukwe-iphe l'anyi abata l'okpoku iya; gẹ ndzụ guje anyi g'anyi kwabẹ enya g'o to dụ onye aa-sụ l'o metaru iphe, e-me g'o to rwu ẹka ono. 2Kele ọ kwapho gẹ ndiche ono, Mósisu edu ụzo l'echiegu ono nümaru ozi-oma ono bụ g'anyi bedua nümaru iya nta-a. Obenu l'opfu ono, ephe nümaru onoya ta adụdu urwu, ọ baru phẹ; kèle ephe nümachaaaru ukwe-iphe, Chileke kweru bya emee g'ephe ta anumaduru iya. 3L'o buekwapho anyibe ndu nümaru ozi Chileke ono -kweta; anyi anodù l'okpoku iya. L'o pfuakwaru sụ:

“Ephe kpatsuru
oke-ehu-eghu mu;
mu ria angu sụ:
‘Ephe ta abyadụ anodù
l'okpoku mu.’”^g

O pfua ya egube ono l'eka ozi iya gbekwa bvuhawaro e -shi teke o meru mgboko. 4L'o dükwaru ẹka e deru pfukuta mbóku k'ésaa sụ: “O be le mbóku k'ésaa; Chileke tuta unme iphemiphe, o meru.” 5Ole o pfukwarupho l'eka lanu ono su: “Ephe ta abyadụ abata l'okpoku mu.” 6Sụ-a; ọ dükwarua ndu a-nodu iya nụ; obenu le ndu ono, vuru ụzo nüma ozi-oma ono ta abahuduru l'eka ono; kèle ephe kwefuru ike. 7Noo g'o gude Chileke gbéshikwa bya eworu mbóku ọzo dobe, bụ iya bụ “Ntanụ-a.” A bya anókpoakwaro ọdu shii g'abahụ ono rwuhuchaaaru; tème Chileke shi l'önü onye eze phẹ teke k'ichee, bụ Dévidi pfua opfu iya l'eka ono, e pfuhawaru l'ọ suru:

“Teke unu nümaru olu
iya ntanụ-a;
unu ta akpọ-chikwa
obu unu.”^h

8Kele ọme Jioshuwa meru ephe tuta unme Ọbu; mẹ e tege epfuhékwa k'edobe mbóku Ọzo. 9Oo ya bụ le teke ndu kẹ Chileke a-tuta unme Ọbu abyakwadu abyabya. 10Onyemonye, yele Chileke nọ atuta unme bẹ ta adụdu ozi, oojekwadụ; egube ono, Chileke eje ozi nkiya ono. 11Oo ya bụ; g'anyi kukebe ẹhu nodu l'okpoku iya ono; a -nonya ọ dürü onye ekwefu ike g'ephebedua.

12L'opfu Chileke dzükwa ndzụ bya ere ire. O kakwa ogu-echi, atsụ akpatiphi labo atsụ nkọ; k'ophu qosujaje nemadzụ sụ-rwua mgbaka ọkpú

yee ümi iya; mbu su-rwuchaa eka obu nemadzü no; uche iya nodu iya. Oovofutajechaa iphe, nemadzü ari mækpo ḡe nemadzü gbaru l'ime obu iya. ¹³Ophu o dudu iphe, no le mgboko, dudu ophu Chileke ahumaduru. Iphemiphe, no le mgboko gbakota qto dabyiru l'ebederebadara l'iphu Chileke. Q̄ b̄ru Chileke ono bu onye anyi pfufutaje l'iphu iya k̄kota iphe, anyi meru.

Jizosu bu Okalibe ishi uke Chileke

¹⁴Noo ya bu; unu g'anyi kwata gudeshia iphe ono, anyi suru l'o bu okpobe-opfu ono ike; kele anyi nweru Okalibe ishi uke Chileke; onye tukoru igwe l'ophu ghakota je anoduro l'imigwe eka Chileke l'onwiya no. Onye ono bu Jizosu, Nwa k̄ Chileke. ¹⁵Okalibe ishi uke Chileke ono, anyi nweru onoya ta abukwa egube onye ata amajeduru eka anyi du arw̄hu.

Onye anyi nweru bukwa onye ɔhutama, du iche iche byapfutawaru g'qo byapfutaje anyi ono; ophu o meduru iphe-eji. ¹⁶Oo ya bu; g'obu shihu anyi ike g'anyi jerwua aba-eze eze-iphe-oma ono; k'ophu a-ph̄uru anyi obu-imemini; leemeeru anyi eze-iphe-oma yejeru anyi eka le mkpa.

5 ¹L'iphe, bukpo onye-ishi uke Chileke g'ephe hakpoo be bukwa ndiphe edzukobeje shi l'echilabø ph̄e hota iya woru iya mee onye a-no-chijeru oha l'iphu Chileke; nuje Chileke iphe, ndiphe n̄ru iya; gwejkarupho Chileke ngweja k'iphe-eji ph̄e. ²Yebedu ejije obu oyi; etso ndu eshiswe uto; opfu l'ephe bu ndu amadu iphe; eshinu yebedu l'onwiya bukwapho onye ahajekwarupho du arw̄hu. ³Eshi ophu yebedu bukwapho onye emesweje nu be o gwefutajenurupho Chileke ngweja k'iphe-eji ophu yebedu l'onwiya meru; yele ophu oha meru. ⁴Iphe ozo bu; l'o to dukwa onye agbeshije hota onwiya kwabé ùbvù-a. Q̄ onye Chileke l'onwiya hotaru abujeru iya, bu iya bu g'o hotaru Er̄onu le teke ndiche.

⁵Nokwapho g'o to b̄du Kéreshi gbeshierupho; kwabé onwiya ùbvù k'eme onwiya onye-ishi uke Chileke. Q̄ Chileke be suru iya:

“Qo ngu bu Nwa mu
nwoke.

E -shi ntanu-a be mu
bukwaa Nna ngu.”ⁱ

⁶Q̄ byakwa epfu-a l'eka ozo su:

“I bu onye uke Chileke
jasu le tuutuutuu
le mijimiimii;
ge Melikizedeku bu iya.”^j

ⁱ 5:5 Ḡunaa Ebv 2:7. ^j 5:6 Ḡunaa Ebv 110:4.

⁷Teke Jizosu bu l'eliphe owanawa bę o shi anoduje akwa ekwa akwa-shi enya-mini g'oo-dzota iya g'o tō nwüihu. O pfua nno; Chileke nüma olu iya; eshi ɔphu o bụ onye ewodaję onwiya ali kwabę Chileke übvü. ⁸Su-a; a makwaru-a l'o bụ Nwa kę Chileke; ole ɔo iphe-ehuka, o jekotaru bę o gude nwüta iphe, eme iphe, Chileke sru g'e meje bụ. ⁹O bụru g'o tukoadarу ge Chileke tüberu meebekota bę o byaru aburu onye adzotaje iphe, bụ ndu eme iphe, o pfuru; dobe jasü l'ojejoje. ¹⁰O bụru Chileke kuru iya mee ya onye-ishi-uke jasü lę tuutuutuu lę mijimiimii ge Melikizedeku bụ iya.

Anma ɔkwa g'a ta ala azu

¹¹O duru igwerigwe iphe, anyi gege epfu phota iphe owanawa; ole ootsu l'ehu g'ee-shi kɔoru iya unu; kelle iphe te edojeedu unu enya egwegwa. ¹²Ole e -pfujekpoo ya epfupfu nta-a bę ɔ gbaakwaru g'unu gege abüwaru ndu ezi ndu ɔzo iphe; obenu l'unu gbę bya aburu ndu gbaru g'aa-nodu ezi unu iphe, gbaru g'unu vuru ɔzo maru iya l'opfu Chileke. Unu bya aburu ndu angukwadu era; l'unubę ndu gege anodu eriwaai nri. ¹³Onye angukwadu era bụ nwawasa bę ɔ bụ. Opfu k'apfubekoto teke edodu iya enya. ¹⁴Obenu lę nri bụ kę ndu bvwaaogerena; ndu a züwaru azuzu ɔphe mawaru iphe k'ophu bụ: ɔphe -lee iphe enya; ɔphe a-makaharu ?o dū ree tō o dū ejı.

6 ¹Eshinu o dū egube ono; unu g'anyi tuko gwobę iphe ono, gbaru g'anyi vuru ɔzo maru iya l'ozı ono, e ziru anyi lę kę Kéreshi ono; y eru ɔhu l'anwu iphe, e-me g'anyi bụru ndu karu enya l'ozı ono. G'anyi ta abyashi agaru k'egbube ishi ezi ndu k'ono ɔzo; lę ndu k'ono bę unu mahawaru. G'anyi wofu obu l'ari l'oo iphe-oma, anyi metaru bę Chileke e-gude dzoo anyi, mę l'ekweta kę Chileke; ²mę lę k'eme baputizimu; mę abyabę nemadzü eka l'ishi; mę k'eshi l'onzu tetu; mę k'ikpe ojejoje ono. ³Ono bę anyi e-me-a mę Chileke -kwe.

⁴Kelle qotsukwa l'ehu g'izimanu e-shi lwaphuta phę azu; mbu ndu iphe, shi dowaa enya; iphe-oma, shi l'imigwe ono shi rwwaa phę eka; teme ɔphe shi anatajewaa Unme-dü-Nso; ⁵ɔphe shi anumajewaa okpobe-Opfu Chileke ono; mawaru k'ike, dū l'ogbo ɔphu abyanyu; ⁶mbu ndu tukorū iphemiphe ono, makotaru bya agbaküta iya azu; lekebe enya akpopyabe Nwa Chileke l'oswebe ɔzo; eme iya iphe-iphere l'edzudzu-oha.

⁷Su-a; l'ali, echeje mini, igwe edzejeru iya tekenteke; bya egudeje iya eme g'iphe, a kuru iya baarü ndu kuru iya nü l'urwu bę Chileke a-gökwaru onu-oma nü. ⁸Obenu l'ali ɔphu buepho ɔwu-óbvü yee ogarambo bę efu iya nü bụ mkpokoro ali. Ali k'ono phoduru nwanshii; Chileke atua ya onu. Ee-mechaa; qoburu oku, e-tsufu iya.

⁹Ole-a; ndu mu yero obu; anyi epfukwaa egube-a bükwa eviya; ole anyi makwaru-a ree l'unu e-tsoru-a ɔzo ɔphu ka ree, e-me ge Chileke

dzota unu. ¹⁰Lẹ Chileke ta adukwa onye oomeje iphe, apfuduru-oto. O tọo zohakwa ozi, unu jeru; ophu ọo-zohakwa g'unu gude yehawaru ụnwunna eka mè ophu unu eyekwapho nta. Iphe ono tukoru egoshi l'unu yeru iya obu. ¹¹Iphe, agu anyi bụ g'onyemonye lẹ g'unu ha meje goshi ge kẹ Chileke aphụ-beru iya l'ehu; meje iya egube ono jasụ l'ikpazụ g'iphe, unu ele enya iya erwua unu eka. ¹²Iphe, anyi ese iswi iya bükwa g'unu ta abụru ndu ẹnyiru. G'unu nwuchia eka ndu ono, gude ekweta, ẹphe kwetarụ opfu Chileke mè ata nshi, ẹphe ata gude anata iphe ono, Chileke kwegbaaru ukwe iya ono.

Abụru eviya k'ukwe-iphe Chileke

¹³Sụ-a; teke ono, Chileke kweru Ébirihamu ukwe-iphe onoya bẹ bükwa onwiya bẹ o gude riari iya angu iya; eshinu ọ tọ duedu onye ọzo, kabaa ya shii k'egude ria angu obu. ¹⁴Tobudu iya bụ; ọ sụ: "Mu gofutajeru ngu ọnụ-oma; mee g'ụnwu ngu kwata dụ igwerigwe." ¹⁵Ébirihamu mechaas taa nshi; jasụ iphe-oma ono, rwu iya eka. ¹⁶Onye eri angu bụ ẹpha onye ka iya shii bẹ oo gudeje ria ya; teme ọ nodu abujeru: a -gụwaru ẹnwa ye l'iphe, aatụ ego; k'igoligoli alaa. ¹⁷Kele Chileke eme g'o doo phę enya; mbụ ndu ono, a-nata iphe ono, o kweru ukwe iya onoya; lẹ ya ta ayidu gbanwee iphe, ya kweru ukwe ememe; o riru angu ye iya. ¹⁸Sụ-a; Chileke kweru anyi ukwe-iphe; teme ọ bya eriru angu ye iya. Uzo iphe labo ono buchaa iphe, ta agbanwedu agbanwe; teme ọ bükwarupho iphe, Chileke ta ayidu dzürü ụka ye. Ọ ya bụ g'obu eshihu anyi ike; anyibe ndu gba-furụ iya nụ g'o dzọ anyi; g'anyi te eje abo obu ẹbo k'a maru: ?qo-nụa anyi iphe ono, anyi ele ẹnya iya ono. ¹⁹Iphe ono, anyi ele ẹnya iya ono emeje g'obu bvuru anyi ebvuru. Oosedeje anyi obu l'eka lanụ mee ya g'o nguru anguru. O mewaru anyi bahụ l'ime ime eze-ulø Chileke, bụ iya bụ eka Chileke l'onwiya nō l'imigwe. ²⁰Ọ Jizosu bụ onye vuru ụzo bahụchi-ru anyi l'eka ono; kele ọ ya bùwaa onye-ishi uke Chileke. Ọ bùru iphe, ọo-bùru bụ ono jeye lẹ tuutuutuu lẹ mịimimii, bụ iya bụ gẹ Melikizedeku bụ.

Melikizedeku shi bùru eze bya abụru uke Chileke

7 ¹Melikizedeku ono, anyi epfurụ ono shi bùru eze ndu Salemu teke k'ichee; bya abụru onye uke Chileke; mbụ Chileke, bụ Okalibe-kan-gokotaru-nụ. Ọ gbaru Ébirihamu ndzuta teke o shi ọgu, ẹphe gbushiru ndu eze alwa; bya agorụ ọnụ-oma nụ iya. ²Ébirihamu bya eworu iphe-miphe, ọ lwütarụ l'ogu; kee ụzo iri; nụ iya ụzo lanụ. A -kókahakpo ẹpha Melikizedeku bẹ iphe mbụ, ọ bụ bụ: "Onye eze, pfüberekoto." Ẹpha iya bùfukwaapho Onye eze, shi lẹ Salemu, bụ iya bụ Onye eze kẹ nchi-odu-doo. ³Melikizedeku te enwedu ne; ophu o nwedu nna; ophu o nwedu ọkpa-ipfu, o shi; ophu o nwedu teke o shi; ophu o nwedu teke ọ nö-beru.

Oo ya bụ l'o dñwaa gę Nwa Chileke; opfu l'o bñwaa onye uke Chileke jasü le tuutuutuu lę mјimiiimii.

⁴Su-a; ?unu hñmaru gę Melikizedeku ono bñ-be oke nemadzü; o gęe buchiaru yebedula bę Ébirihamu ono, bukpoo ya bụ onye-iche anyi ono gęe kee iphe, o kwatarü l'ogu ụzo iri; woru uzi lanü woru nü iya. ⁵Q kwa ndu-uke Chileke, shi l'awa Lívayi kpu bę ekemu Mósisi suru gę ndu Ízurélü keje iphe phę ụzo iri woru uzi lanü nuje phę. O bñru phę bę ekemu suru g'ephe natajé unwune phę iphe ono; mbü eka ephe l'ephe gbékwa tukokwaa bñru ụnwu Ébirihamu. ⁶Obenu lę Melikizedeku ta abüdu oshilokpa Lívayi. Ébirihamu ono gęe woleru-a iphe, o nweru kee ụzo iri; woru uzi lanü nü iya. Melikizedeku bya agorù önü-oma nü Ébirihamu ono, Chileke kweshiru ukwe-iphe ono. ⁷A ta tñdu iya ego k'amaru: ?onye ago önü-oma bę ka onye ogoru iya shii tö. ⁸A bya l'ehu ndu-uke Chileke ono, shi l'awa Lívayi ono; o bñru ndu e-mechaa nwñhu anwñhu bę anatajé oke-lanü-l'ụzo-iri ono. Teke a byakwanuru l'ehu kę Melikizedeku; o bñru onye ekwo-opfu Chileke pñwari l'o tö nwñhudu anwñhu bę natarü iya nü. ⁹Mu -jeshia ya epfupfu mu asü lę Lívayi kwapho, aapfijeru oke-lanü-l'ụzo-iri nü ono bę gbewaa l'ime Ébirihamu pfukwapho oke-lanü-l'ụzo-iri nkiya. ¹⁰Noo kélé o nowaa l'ime ęhu ndiche iya phę teke ono, ephe lę Melikizedeku dzudarü ono.

¹¹O -bñru l'aduebe ree shi l'eka ndu-uke kę ndu Lívayi; g'o bụ iya bę a gbaberu ıkpa nü ndiphe ekemu-a; ?buhunu gunu meru g'o gude mkpa onye-ishi uke ozyo dükawadu, bụ onye ophu a-dü gę Melikizedeku, abüdu onye ophu dü gę Eronu? ¹²Ole teke Chileke gbanwewaru uke iya bya anaa uke ozyo, yele ophunapho agbaedu; oo ya bụ l'o gbanwefutaje ekemu pho, o tñhawaru pho. ¹³Kélé onye eepfu opfu iya-a bukpokwaro onye ıkpa-ipfu ozyo; ophu o dñdu onye ipfu phę, jejeru ozi uke l'iphu oru-ngweja Chileke. ¹⁴A makahakwaru lę Nnajiuphu anyi shi l'ıkpa-ipfu Jiuda. Ophu o dñdu teke Mósisi photajeru Jiuda teke o pfuru opfu kę ndu-uke Chileke.

Onye uke ozyo, dü gę Melikizedeku

¹⁵Mbü l'iphe, anyi eepfu kabakwaa edo enya; mę o -bñru l'onye-ishi uke ozyo, dü gę Melikizedeku fütaru. ¹⁶Abü uke nkiya ta abükwa nsö nsö mę ekemu ekemu, nemadzü tñshiru dobe bę o gude bñru iya. Q kwa ike kę ndzü ojejoje ophu o dzü bę o gude bñru onye uke Chileke. ¹⁷L'e dekwaru su: "Ii-bñru onye uke Chileke jasü le tuutuutuu lę mјimiiimii, bụ iya bñ gę Melikizedeku bụ iya." ¹⁸Kélé ekemu pho, Chileke tñhawarupho bę Chileke nwuchiakwaru; kélé o too redu ire; témé o bñru mkpokoro iphe. ¹⁹Iphe, o gude o dü egube ono bụ l'ekemu Mósisi ono ta adüdu onye o dñru ike mee g'o dñebe ree l'iphu Chileke. Nta-a bę anyi ele enwa enya iphe, ka ree. O bñru iphe ono, ka ree ono, anyi ele enya iya ono bę anyi shiwaakpo-kube Chileke ntse.

²⁰Ozo bụ le Chileke riru angu ye l'aburu onye uke nkiya. Ndu uke k'ophunapho bę e te riduru angu ye le nkephę. ²¹Obenu le Jizosu bę Chileke meru onye uke bya eria angu ye iya teke ono, o sru:

“Nnajuphu ribuwaru angu;
ophu o gbanweedu iphe,
o tüberu ememe.
Ii-buru onye uke
Chileke jasụ l'ojejoje.”^k

²²O bürü angu ono, Chileke riru ono meru Jizosu o bürü onye Chileke gude egoshi l'ogbandzu ọwa-a, ya riru angu ye-a ka akahụ iya ree.

²³Iphe ozo bụ le ndu-uke Chileke k'ono du igwerigwe kele anwụhu te ekwejedu g'ephe nopyabe iya. ²⁴Obenu le Jizosu buepho uke, o bụ; bu-shia ya ike; opfu le yébedua a-no je aduwawuroya. ²⁵O bürü iphe ono meru g'o gude o nođu aduje ike dzoo ndu gbe iya l'eka Iwapfuta Chileke; dzoo phę okpobe adzodzo; noo kele yébedua dzuwaa ndzụ ojejoje epfije anu Chileke l'iswi ehu phe.

²⁶O bürü egube onye-ishu-uke ono bę mkpa iya dürü anyi; onye du nsø ophu o dudu iphe-eji, o mejeru. Chileke hođuru iya iche l'echilabø ndu iphe-eji bya ewolia ya doghakota iphe, bükpoo eligwe l'ophu. ²⁷Ndu-ishu uke Chileke ophuu, shi l'okpa-ipfu Lívayi pho shi anoduje egwe ngweja mboku-mboku. Ephe shi anoduje egwe ngweja ono k'iphe-eji phę bya egwedokwaru iya pho oha l'ophu. Obenu le Jizosu bę o to gbaduru g'o gwee nkiya g'ephebedua. O gweru nkiya ngwe lanu sefu ęka. Ngwe lanu ono bụ ophu o gude onwiya gwee. ²⁸Kele ekemu Mósisu bükwa nemadzụ mmanụ bę o sru g'ephe bürü ishi uke Chileke; mbụ nemadzụ mmanụ, ahajeru meswee nü. Obenu le g'a nonyaaru Chileke bya eria angu pho shi egube ono nwuchi ekemu ono bę o hođaru Nwa Chileke mee ya onye-ishu uke iya. Yébedua, bụ Nwa Chileke ono bę meebewarū iphemiphe le kę ge ndiphe e-meje bata l'eka Chileke no; gę Chileke tüberu iya. Iphe ono bę o meebewarū g'oo-du jasụ le tuutuutuu le mijimimii.

Jizosu onye-ishu uke k'ogbandzu ọphúú

8 ¹Waa iphe, bükpoo ishi iphemiphe ono, anyi epfu ono bụ owanawa: anyi nweru egube onye-ishu uke Chileke ono; onye ophu no anoo l'imigwe l'ekutara aba-eze Ọkalibe-kangokotaru-nü. ²Yébedua eje ozi uke nkiya l'eka Chileke no gedegede, bụ iya bụ l'eze-ulo Chileke ophu no l'imigwe. Ulo k'ono ta abudu nemadzụ gude ęka mee ya. O bürü Chileke l'onwiya meru iya.

³Liphe, Chileke hođa-doru iphe, bükpoo ndu-ishu uke iya bükwa g'ephe nuje iya iphe, ndiphe nuru iya; waa g'ephe gwejekwaru iya pho ngweja.

Oo ya bụnu l'o gbaru g'onye-ishi uke ọwa-a nweru ngweja, oo-nodu egwe.

⁴Sụ-a; ọme Kéreshi ono no l'eliphe-a mẹ e te ekwekpokwanu g'o bụru onye uke Chileke; eshinu ndu bụ uke Chileke kẹ mgboko-a egwejeru Chileke ngweja lę g'a tñru iya l'ekemu ndu Jiu. ⁵Iphe, ẹphe emeje l'eka eegwejeru Chileke ngweja lę mgboko-a bükwa iphe yeru ọphu onye-ishi uke k'anyi ono eme l'imigwe; kẹ mgboko-a bükwa onyonyo nkiya l'imigwe. Lę teke Mósisu eme g'o kpobè ụlo-ékwa, eegwejeru Chileke ngweja ono lę teke ndiche bẹ Chileke sükwaru iya: "Nyatakwa g'i mekötakpoe-pho ụlo ọbu g'o duepho gę ya tñru ngu ọnu iya l'eli úbvú pho." ⁶Obenu lę gę ọ dụ nta-a bẹ Chileke ziwaru Jızosu eje ozi uke iya; mbụ ozi ọphu ọkwa iya kwata ka shii; eme lę kẹ ndu-uke k'ophunapho. Nokwapho g'ogbandzu ọphu shi iya l'eka o gude gudegbabę Chileke yele nemadzú kwata ka akahụ iya ree; eshinu o shi l'ogbandzu k'ọwa-a; kwee anyi ukwe-iphe, ka ree; eme l'ophu o shi l'ophunapho kwee.

⁷Lę-a; ọ -bụ l'uta ta adụ l'ogbandzu kẹ mbụ m'o to jekwa iya enwuchi k'agba ndzụ ọzo. ⁸Obenu lę Chileke tarụ ndu nkiya ụta teke ndiche. Ọ sùru phę:

"Mbóku abyakwa;
nokwa iphe, Chipfu epfu;
teke mu l'önü-ulo Ízuręlu
waa önü-ulo Jiuda a-gba
ndzụ ọphúú.

⁹Ono taa duedu g'ogbandzu
ọphu mu lę ndiche phę
gbaru teke ono,
mu kpütaru phę
l'eka kpufuta l'alị
Ijiputu ono.

L'e mechakwaaru;
ẹphe mebyia
ogbandzu mu l'ephe;
ọphu mu
eyebaęduru phę ọn.

Nokwa iphe, Chipfu
eepfu.

¹⁰Chipfu sükwapho:
Ọwa-a bụ ọgbandzu
mu l'ünwu Ízuręlu
a-gba mẹ o -rweeph
teke ono.
Ekemu mu bẹ mu
a-tüşhi ye phę

- l'egomunggo.
 Ọ buru l'ime ọkpoma
 phẹ bẹ mu e-de
 iya edede.
 Mu abụru Chileke phẹ;
 ephe abụru ndibe mu.
- ¹¹ Ọ tọ dqedu onye
 ejekwadu ezi nwibe iya;
 ọzoo ziahaa nwune
 iya sụ iya:
 'Maru Chipfu'.
 Noo lẹ g'ephe ha a-tuko
 maru mu;
 nwata mẹ ogerenya.
- ¹² Mu a-phürü phẹ
 obu-imemini l'emeswe,
 ephe mesweshiru mu.
 Ọphu mu anyatabaedu
 iphe-eji,
 ephe meshiru mu."¹
- ¹³ Sụ-a; eshinu ọgbandzu-ophúú-a byaru bẹ kẹ mbụ pho bụakwa akahụ-iphe. Teme iphe, bükpo iphe, akahụwaa akahụ bya atsuhuwaa mée ta adudu g'ono-beru; l'oo-chịhu.

Abaru Chileke ejá l'uzo k'akahụ mẹ k'ophúú

9 ¹Sụ-a; ọgbandzu mbụ ono nwekpokwaaru nsọ nsọ, a tñru g'e dobeje mẹ a -nodu abarụ Chileke ejá bya enwekwarupho ụlo, nemadzụ gude eka mee, aanoduje mẹ a -nodu egwekwaru iya pho ngweja. ²Kele a kpoberu eze ụlo-ekwa. Lime mkpuru iya kẹ mbụ bẹ e doberu oróku; waa teburu, aatukobeje buredi, dñru Chileke iche. Mkpuru kẹ mbụ ono aza Eka-dụ-nsọ. ³A bya lẹ mkpuru k'ebø eku Eka-kakota-adụ-nsọ bụ ekwa bẹ e gude gebuta iya. ⁴Iphe, dù iya nụ bñru oru-ngweja, e meru lẹ mkpola-ododo g'akpoje ụnwù-isensu oku; waa okpoko ọgbandzu, e gude mkpola-ododo kwekota mgburugburu. Iphe nogbaa l'ime okpoko ono bñ ite, a wñru lẹ mkpola-ododo. Iphe, nō l'ime ite ono bñru nri ono, bñ mana; yee mgborø Erönü; mbụ mgborø ono, rwuru irwu tñra ige ono; waa mkpuma labø ono, e deru ekemu iri ono, bñ mkpuma ọgbandzu onoya. ⁵Iphe, dù l'eli okpoko ono bñru ojozi-imigwe labø, bñ Chierobimu, egoshi ọdu-biribiri Chileke. Ephe woru nñkù phẹ sashia gude gbobuta eka ono, Chileke aphujeru ndu nkiya obu-imemini; guaru phẹ nvụ l'iphe-eji, ephe meru ono. Ọ gbabeephø bẹ e-pfubaa ono tñra ya jalaa.

¹ 8:8-12 Gunaajier 31:31-34.

⁶ O bụru eka ono, e meru egube ono bẹ ndu-uke Chileke abahuje l'ime mkpuru kẹ mbụ onoya mboku-mboku je eje ozi uke, gbaru phẹ nụ. ⁷A bya lẹ mkpuru k'ebọ pho; o buerupho onye-ishi uke Chileke kpéekpu l'abahuje iya. Abahụ ono, ọobahuje iya ono bükwa mgbo lanụ kpoloko l'apha. Ebe ọ yíkwa bahụ iya mẹ o -gudedu mee-iphe, oo-gude gwee ngweja ẹhu onwi-ya yele mee-iphe, ophu oo-gude gwefu iphe-iji ndu kẹ Chileke meru l'ebẹ ama ono. ⁸Waa iphe, Unme-dụ-Nsọ gude iphe ono eme g'o doo anyi ẹnya bụ Ọwanawa. Lẹ teke ono, eka ono, nemadzụ gude eka mee ono, eegwejeru Chileke ngweja ono nokwadu bẹ e teke aguhadu ụzo, e shi abahụ l'eka Chileke nọ g'onyemonye bahụ. ⁹Eka ono, eegwejeru Chileke ngweja ono nokwa Ọnodu etu, egoshi iphe, eme nta-a, bụ iya bụ l'iphemiphe, a nṣu Chileke mẹ iphe, bụ ngweja, e gwerụ nụ iya l'eka ono ta ayidu mee g'obu onye abarụ Chileke ejá nmabuhu iya ikpe. ¹⁰O tükoru bụru nsọ nsọ, eemegbaa ala lẹ kẹ nri; mẹ k'iphe, aangụ angụngu; mékpoo kẹ nsọ nsọ, dụ l'asashị iphe, e gudegbaa mee k'abarụ ejá ono. O tükoru buerupho nsọ nsọ kẹ mgboko-a, Chileke súru g'e tsoje jasụ teke ya e-goshi ụzo ọphúú, ee-shije abarụ iya ejá.

¹¹ Obenu lẹ nta-a bẹ Kéreshi byawaru bya abụru onye-ishi uke Chileke; mbụ onye-ishi uke k'uzo ono, ka ree ono, Chileke goshiwaru nta-a ono. Eka o jeru ozi uke iya kakwa shii bya abükwarupho eka Chileke ka egude mee g'iphe, ya tüberu lẹ k'adzọta ndiphe ono meebekota gẹ ya tüberu iya. Eka ono ta nodu lẹ mgboko ọwa; eshinu ọ to bụdu eka nemadzụ gude eka mee. ¹²O to bükwa mee eghu ọzoo mee eswi bẹ o gude bahụ; o mee nkiya gedegede bẹ o gude bahụ l'eka ono dụ nsọ ono ugbo lanụ; k'ophu anyi a-bụru ndu a gbataru l'itumo jasụ l'ojojo. ¹³Lẹ mbụ bẹ ọobujeru e wotawaa mee eghu; ọzoo mee eswi; ọzoo ntụ nwada eswi, a kpóru oku woru phee ndu türwuru nsọ; l'o mee ndu obu ephe aduebe ree lẹ gẹ nsọ ekemu phẹ gude dụ. ¹⁴Eshinu ọ dụ nno eviya bẹ mee kẹ Kéreshi l'a-kabakwanụ ere ire. Kéreshi ono shi l'eka Unme Chileke, anọ je-aduwáruru ya woru onwiya gweeru Chileke ngweja, adụdu eka ntụjị dụ iya. Mee nkiya ono a-kabakwaanụ asafụ obu anyi g'o dụ ree l'iphe Chileke; k'ophu anyi a-hakwanụ eme iphe, Chileke a-nma anyi ikpe ọnwu; letachia ẹnya l'ozị Chileke, bụ Chileke dzụ ndzụ.

¹⁵ O bụru iphe ono meru g'o gude o bụru Kéreshi gudegbabẹ Chileke yele nemadzụ l'ogbandzu ọphúú ono. Oo ya bụ gẹ ndu Chileke hotaru eshikwanụ l'eka Kéreshi nodu ndzụ ọphúú ono, Chileke kweru ukwe iya ono jasúwaruro ya. Iphe, o gude ephe jee l'anodu ndzụ ono bụ lẹ Kéreshi nwụihuwaru; gude nno gbata phẹ l'iphe-iji, ephe megbaburu teke ono, ogbandzu kẹ mbụ pho, shi Chileke l'eka pho shi vukwaduru ire.

¹⁶ Ukwe-iphe, Chileke kweru tukobe l'ogbandzu nkiya dükwa g'onye keru ekpe. L'ọobujekwaru; e -kee ekpe dobe bẹ aavojeadakwaa ya g'a maru: ?onye keru ekpe ọbu nwụihuwaru; teme l'o dürü g'ee-me iphe iya

obooku. ¹⁷Noo l'ekpe, nemadzụ keru te evujeduru ire teke onye ono nokwadu ndzụ. Teke ooreje ire bụ mē onye ono nwụhuchaa. ¹⁸Noo g'o gude ọ bụru mee bē e gude mee ọgbandzu mbụ pho; o reahaa ire. ¹⁹Iphe mbụ bu le Mosisu pfuru ndu Ízurelụ iphe, bùkotakpoo nsø nsø, dù l'ekemu onoya g'o hakpoo. O gbeshi ọzo bya ewota oshi isopu yele ejị aturu, e meru o nodu eke uswe-uswe; woru tsẹe lę mee nweswi; waa mee eghu; bya atsekwa ya pho lę mini bya egude iya phedzuru l'ekwo, e deru ekemu ono; bya ephedzukwaru iya pho iphe, bụ ndu ono g'ephe ha. ²⁰O nodu ephe iya bya epfije sụ: "Owa-a bụ mee, egoshi l'ogbandzu unu lę Chileke gbaru vuwaai ire; mbụ ọgbandzu ono, o shi goshi unu iphe, unu e-me gę yębedua emekwanaa iphe, ya pfuru unu." ²¹Nokwapho g'o woru mee ono phedzuru ụlo ono, e gude ekwa mee ono; mbụ ụlo ono, aanoduje gweeru Chileke ngweja onoya; bya ephedzukwaru iya pho l'iphe, bùkpoo iphe, e gude abarụ iya ejia. ²²Mbụ-a; e -tsojekpoo ya g'ekemu dù; l'ọ bụru nwanishiị mē iphemiphe abùkotaru mee bē eegudeje mee ya g'o safu dù ree. Teme ọphu aa-gbatadu nemadzụ abudu l'ọ dürü iphe, e gburu gbashị mee ya.

Eja Kéreshi egwefu iphe-eji

²³O bụ iphe, gbaru l'ememe lę teke ono; g'e shi lę nsø nsø gbashịada mee ono; mee g'iphemiphe ono, tükoru bụru iphe, yeru k'okpobe iya ọphu dù l'imigwe ono; g'iphemiphe ono tuko bụru iphe, safuru dù ree. Ole ọkpobe iphe ono, dù l'imigwe ono bụ iphe, gbaru iya nụ bụ ngweja ọphu tükoru kakota ọphu eegbuje anụ gude gwee ree. ²⁴L'eka Kéreshi bahuru ta abùkwa eka eegwejeru Chileke ngweja ọphu bụ nemadzụ gude eka mee ya; mbụ eka yeru ọphu bụ ọkpobe iya pho. Eka ọ bahuru bụ-kwa l'imigwe gedegede, bụ iya bụ eka ọ no l'iphu Chileke epfu opfu ehu anyi. ²⁵Onye-ishi uke kę ndu Jiu l'egudeje mee, abudu kę yębe onye-ishi uke ono bahụ lę Eka-kakota-adu-nsø ono aphagapha je egwee ejia. Obenu lę Kéreshi bụ ugbo lanụ kpoloko bę ọ bahuru l'eka ono je egude onwiya gwee ejia. ²⁶Odumeka bę Kéreshi e-je iphe-ehuka k'o -jechaa oojebaa; eshi teke Chileke meru mgboko. Obenu l'ọ byaru ejee iphe-ehuka ono mgbo lanụ sefu eka; gę mgboko abvụwa-a; gude onwiya gwee ejia nwụihu; shi nno gwefu iphe-eji, anyi meru g'o ha. ²⁷Iphe, dürü onyemonye bụ l'onyemonye nwụhufutaje akpo lanụ; ọ nwụhuchaa; iphe ọzo, e-mefuanu bụ le Chileke e-kpe iya ikpe. ²⁸Nokwapho gę Kéreshi gude onwiya gwee ejia mgbo lanụ kpurumu nwụihu g'ooshi egube ono gwefu iphe-eji, igwe ọha meru. Oo-mechakwaa bya k'ugbo ębo; obenu l'ọ byaephō k'ugbo ębo bę ọ tọ byadoeduru iphe-eji. Iphē, ọobyawaa bụ g'o dzota ndu echeru iya nụ.

10 ¹Ekemu bùkwa nwinyekinyeki onyonyo iphe, dù ree, Chileke tübérū l'oo-me l'iphu; ọ tọ będu ọkpobe iya. Ọ bụru iphe ono meru g'o gude ọphu ọ byadu eme gę ndu byaru abarụ Chileke ejia duebe ree;

eshinu aanoduje egwe ejá ono mkpúrumkpuru; e -gwechaa egwebaa; aphagapha. ²O -bú lè ndu ono, agwaje Chileke egube ono shiwa l'egwe ejá ono safú iphe-eji phé mgbo lanú; búwaru ndu pfúberekoto l'iphu Chileke; mè obu phé annabuhuhawaa phé ikpe iphe-eji phé; ephe ahaa egwe ngweja anú Chileke. ³Obenu l'iphe, emeje nü bu l'oo ejá ono, ephe aanodu je egwe ono emeje g'ephe nodu anyata iphe-eji phé aphagapha. ⁴Lè mee eswi; mè k'eghu ta asükwa egwefu iphe-eji.

⁵O búru iphe ono meru g'o gude; teke Kéreshi abyá mgboko o sú Chileke:

"I ti ledú enya g'e wota
iphe gbua gweeru
ngu ejá;
ozoo g'e gweru
iphe-ngweja nü ngu.

Obenu l'i meru mu búru
nemadzú,
nweru anú-éhu.

⁶Iphe ngweja,
akpókotaru oku nü ngu;
mè ophu e gweru
k'iphe-eji ta adúkwa
ophu jiru ngu épho.

⁷Noo ya bú; mu sú:
'Waa mu Chileke;
mu byawaru gë mu
mee iphe,
dú ngu l'uche;
gë mu mee g'e deru
ké nkemu l'ékwo
ekemu.' "^m

⁸Ovukpoadaru úzo sú: "Iphe, e gburu gweeru ngu ngweja; ozoo ngweja, e gweru nü ngu; ozoo iphe-ngweja, a kpókotaru oku nü ngu; mè ophu e gweru k'iphe-eji ta adúdu ophu iile enya iya; ophu o dudu ophu jiru ngu épho." E -gudekpooro l'iphe, bükpoo ejameja ono bé eegwekotaephó g'a túru iya l'ekemu. ⁹O pfuchaa nno bya asú: "Waa mu Chileke! Mu byawaru gë mu mee iphe, dú ngu l'uche." Tóbudu iya bú; o bya eworu ké mbú phó docha k'ophu oo-me k'ébo g'o nguru anguru. ¹⁰Jizosu Kéreshi meru iphe, dú Chileke l'uche teke o woru onwiya gweeru Chileke ejá mgbo lanú sefu éka; shi nno mee anyi dú nsó. ¹¹Iphe, bükpoo onye uke Chileke apfújeru ejé ozi uke iya mbóku-mbóku; o búru egube ejá, o gwehawaru bé

oogwephuje azu tekenteke; ophu egube eja ono ayidu du ike safu iphe-eji.

¹² Obenu l'onye uke ɔwa-a gweru ngweja k'iphe-eji mgbo lanu sefu eka; bya eje anodu l'ekutara Chileke. ¹³ O buru eka ono be ɔo-nodu jasu teke Chileke e-woru ndu ɔhogu iya mee g'ephe buru iphe, ɔo-zopyabe l'okpa.

¹⁴ O ya bu; o shi egube ono buru akpo ngweja lanu be o gweru gude mee ge ndu ɔ safuru iphe-eji phɛ buru ndu pfuberekoto l'iphu Chileke jasu le tuutuutuu le mijimiimii.

¹⁵ Lé Unme-dụ-Nsọ goshikwaruphọ anyi l'iphe ono bu eviya; kele o vuchaaru uze su:

“Qwa-a bu ɔgbandzu,
mu l'ephe a-gba me
mboku ono -rwuepho.
Nokwa iphe, Chipfu eepfu.
Ekemu mu be mu a-tushi
ye phɛ l'obu;
mu edee ya edede
l'egomunggo phɛ.”

¹⁷ O gbeshikwa ɔzo su: “Mu ta anyatabaedu iphe-eji phɛ me ejio-ememe ɛphe eme ozobaa.” ¹⁸ O ya bu; le teke ɔ bu le Chileke g̃uwari ndu nkiya nvu l'iphemiphe onoya; bunu iya bu le mkpa egwe ngweja ono k'egwefu iphe-eji ta aduedu.

Akpíritaru Chileke ntse

¹⁹ Nta-a; ụnwunna mu; be anyi ta atsuedu ebvu eshi le mee Jizosu ba-hu l'eka ono, Kakota-adu-nsọ ono. ²⁰ Lé Kéreshi gudeakwaa ogwenu iya g̃uharu anyi uze ɔphúú; ophu anu ndzụ. O buru ogwenu iya ono no onodu g'ekwa ono, egbobutaje eka eeshije abahụ l'Eka-kakota-adu-nsọ ono. Ekwá ono mechaarụ gbajahụ ɛbo; shi egube ono egoshi l'anwụn, Kéreshi nwụhuru guhawaru anyi uze ono g'anyi bahụ l'eka ono. ²¹ Eshinu anyi nweru onye-ishi uke k Chileke du egube ono; onye bu iya be ndu onu-ulo Chileke du l'eka; ²² bunu iya bu g'anyi gude obu anyi g'ø ha; mbu obu, kwetashikporu ike le Chileke a-nata anyi gude kpíritaru iya ntse. Lé Jizosu gudeakwa mee ya phedzuru obu anyi; k'ophu bu l'ø to duedu g'ø ka mma l'oo nwantekuru iphe-eji, anmakwadu anyi ikpe l'obu. Anyi dñakwapho ge ndu e gudewaa mini, doru edodo saa. ²³ Unu g'anyi kwaita gudeshia iphe ono, anyi sru l'anyi ele ɛnya iya ono ike; g'anyi ta t̃uhu mgbeleke ele ɛnya iphe obu; kele Chileke yebuedua, kweru anyi ukwe-iphe obu l'apfushijekwa ike l'iphe, o pfuru. ²⁴ Unu g'anyi yejeru ɛhu l'iphe, aduru nwibe anyi le ree; k'ophu anyi e-meje ndu ɔzo g'ephe yeje nwibe phɛ obu; waa g'ephe meje iphe, du ree. ²⁵ Unu g'anyi ta ahakwa edzukobøje

l'eka lanu ono, anyi edzukobeje ono; noo l'o duakwaru ndu ophu wata-waru agbala; o chia g'anyi meje g'okpoma shihu nwibe anyi ike; kelekele g'unu elenaa enya le teke obu duwaa ntse-a.

²⁶Su-a; anyi -gbę nta-a, anyi mawaru ɔkpobe-opfu-a bya elekebe enya eme iphe-ęji bę o to dıekwa ngweja, egwefukwadu iphe-ęji anyi. ²⁷O chia iphe lanu, du nü kpeekpu bu ndzü-agugu k'iphe l'e-me nü, bu iya bu ndzü ikpe Chileke; kele ojo eku ono, abya igiri onoya bu ɔphu e-mebyishi iphe, bükpoo ndu kwefuru Chileke ike. ²⁸O bujekwaru onye darwuru ekemu Mosisu; a -duwaa ębo; ɔzoo ęto; gbawa iya ekebe; a nmaa ya ikpe; l'e woru onye obu megbua emegbu; a ta phuduru iya obu-imemini. ²⁹Unu leanaro g'oo-dü onye lephuru Nwa kę Chileke. Onye ono bę Chileke a-kabakwaanu anu aphu; mbü onye woru mee ogbandzu ono zotoshia gua ya l'iphe, adudu nsɔ; bya eworu Unme-dü-Nsɔ ono, emejjeru anyi eze-iphe-oma ono nmaa phulaphula. ³⁰L'anyi makwaru onye ono, pfuru sụ: "O kwa mbedula nwe emelata; o bürü mu bę apfụ ugwo du l'eka." Sükwapho: "O kwa Chipfu e-kpe ndibe iya ikpe." ³¹Mbü le-a; ada-ba Chileke ono, nō ndzü ono l'eka bükwa iphe, gbaru g'a tsua ya ebvu.

³²Unu nyatajekwa g'o shi dürü unu le mbulembu teke ono, unu hümara iphóró kę Chileke onoya. Unu nyatajekwa g'unu gude jee iphe-ehuka, du igwerigwe; unu taclaa nshi; ɔphu unu ekwedu g'o kapyabę unu enya. ³³O nwechaaru teke e shi achijechaa unu ochi; mee unu iphe-iphare l'edzudzu-oha; obenu l'o bujelu akpadu unubedula ęhu; unu agbaela ɔdzori ndu ɔphu aakpa iya. ³⁴Unu aphu-tabejewaru ndu ɔphu nō le mkporo g'o bu unu, nō le mkporo obu. Aanakötaje unu iphe, unu nweru enweru le mgboko; unu egudeęlaa ęhu-utso tagbua ya le nshi; opfu l'unu maru l'unu nwerurö iphe ozo, kabaa ree, bu ɔphu a-nowaro ojejoje. ³⁵Su-a; g'okpoma shihuekwapho unu ike g'o shihuru iya unu; unu ta abokwa obu ębo; le Chileke e-mekhawaa pfua unu ugwo iya l'iphe, ha shii. ³⁶Iphe, mkpa iya dürü unu bu ata nshi g'unu emejekwanu iphe, du Chileke l'uche; shi egube ono nata iphe, o kweru ukwe iya. ³⁷L'o fukwaa nwanshii onye ono, byafutajenu ono abya.

O to noekwa odu.

³⁸Ole onye pfüberekoto
e-gude ekweta nödu
ndzü.

Teke o bükwanu l'o
tsuphuru azü;
bę o to dükwa mu
ree l'obu.^o

³⁹O bekwanu l'anyi ta abudu ndu ɔphu tsularu azü, a-la l'iswi. Anyi bükchia ndu woru onwanyi ye iya l'eka; a dzoo anyi.

Iphe, ekweta bụ

11 ¹Iphe ono, bụ ekweta bụ: achịru ụpfu ye l'iphe, eele ẹnya iya; bya aburu amakaharu l'iphe ono, a hụmaduru l'ẹnya ono dụ pho evi-ya. ²Kele oo ekweta ono meru g'o gude ndiche anyi phē bürü ndu ajaru àjájá l'ephe eme ree.

³Oo ekweta meru g'o gude o doo anyi ẹnya lẹ mgboko-a bụ opfu ọnụ bẹ Chileke gude mee ya; mbụ l'iphemiphe-a, akpurenaya elegbaa bụ iphe, aahumaduru l'ẹnya bẹ e gude mee ya.

⁴Sụ-a; oo ekweta Ebèlu meru g'o gude o gweeru Chileke ngweja, ka ke Kénu ree. Chileke nata iya gụa ya l'onye pfüberekoto; ọ nwụluchakpoo iphe, o meru nodu epfuełaa opfu byasụ nta.

⁵O bürü ekweta Inóku meru g'o gude ọ nodukwaduro ndzụ; Chileke bya ewolita iya g'anwụhu te egbu iya egbugbu ophu; ebe ọ dudu onye maru g'o meru; kele Chileke woliwaru iya; temanu e wolia ya ono bẹ ajaru iya ajaja l'o shi emeje iphe, jiru Chileke ẹpho. ⁶Unu maanarụ-a l'o to dudu onye a-dụ ike eme iphe, jiru Chileke ẹpho; gbahaa l'onye Ọbu kwetaadaru kẹ Chileke. Kele onye akpiritaru Chileke ntse vufutaje ụzo kweta lẹ Chileke dụ; kwetakwapho l'oo-buje ndu acho iya nu nggo.

⁷Sụ-a; oo ekweta Nuwa meru g'o gude ọ ngaberi Chileke nchị teke Chileke nmarụ iya ọkwa iphe, e-mechaa mee nụ, bụ iphe, ọ tokohumadu l'ẹnya. O mee iphe, Chileke pfuru; kụa eze ụgbo, Chileke gude dzọ yẹ ndibe iya ndzụ. O shi egube ono goshi nemadzụ l'umere ndiphe dụ ejị. O bürü ekweta ono meru iphe, Chileke gude gụa ya l'onye pfüberekoto. Opfu lẹ Chileke aguje ndu kwetarụ nkiya lẹ ndu pfüberekoto.

⁸Oo ekweta Ébirihamu meru g'o gude o mee gẹ Chileke pfuru teke o kuru iya. O tugbua lụfu jeshia ali, Chileke kweru iya ukwe lẹ ya a-nụ iya g'o bürü nkiya. Ébirihamu shi l'alị iya tugbua ije; l'ebé ama eka ooje. ⁹Oo ekweta ono meru g'o gude o je eburu l'alị ono, Chileke kweru iya ukwe iya ono. O buru iya g'onye lwarụ alwalwa. Ụlo, yẹ Áyizaku waa Jiékopu shi ebujeru buerupho ụlo, e gude ekwa mee. Ephebedua bẹ Chileke kwekwarụpho ukwe-iphe lanụ ono, o kweru Ébirihamu onoya. ¹⁰Liphe Ébirihamu ele ẹnya iya bụ eze mkpükpu ono, a türü ọkpa iya; k'ophu ọo-nowaro ojejoje ono; mbụ eze mkpükpu ophu bụ Chileke gude eka iya tịa ya g'oo-dụ bya egude eka iya kpua ya l'onwiya.

¹¹O bürü ekweta Sera l'onwiya mechakwarụpho g'o gude ọ bürü nwanị, nörü; ebe ọ tsujeduru ime jasụ ọ noghaa atsuta ime bẹ Chileke meeluru-a g'o dụ ike tsuta ime lẹ nka. Iphe, kparu iya nụ bürü l'o doberu Chileke l'onye apfushije ike l'iphe, o kweru ukwe iya. ¹²O bürü iphe ono meru g'o gude ọ bürü nwoke lanụ ono, bụ Ébirihamu mechaarụ bürü nna, nwụrụ igwe ọha; mbụ nwoke ono shiwaah kahụwaa duwaa g'onye nwụhuru anwụhu. Ünwụ iya mechaa bya ajaa àjájà; ha l'otu ge kpokpode dụ l'igwe; ha igwerigwe g'eja, nọ l'alị; bürü 'aguta aguta.

¹³ Iphe, bù ndu ono, a gushiru ono chiru ụpfu ye l'iphe ono, Chileke kweru phè ukwe iya ono jasú ẹphe nwışhihu; ophu o rwukwaru phè eka teke ẹphe nòkwadu ndzù. Obenu l'ephe hümakotaru iphe ono, nòkwadu enya ono bya etee ęswa iya. Ẹphe saa ya asasa l'ephe hümawaru l'ephe bù mbyambya bya aburu ndu kpafutaru ụri lę mgboko-a. ¹⁴ Ndu epfu nno bù iphe, ephe egoshi bù l'ephe achokwadu ali, e-mechaa buru nkephe. ¹⁵ Ozo bù l'ome oghoroko alì phè ono, ẹphe shiru futa ono shi aduje phè m'ephe achôle-a ụzo laphushia ya azù. ¹⁶ Obenu l'eka enya dù phè bù l'alì ophu ka ree, bù iya bù ophu dù l'imigwe. O buru iphe ono meru g'o gude ophu iphere adudu Chileke l'ephe kuru iya Chileke phè; kèle ọ dùru mkpukpu ọ kwaköberu doberu phè.

¹⁷ Su-a; oo ekweta Ébirihamu meru g'o gude o kweta duta nwa iya, bù Áyizaku jeshia ebugbu g'o gude gwaa Chileke teke ono, Chileke mejeru ẹgẹ ya dalee ya ono. O buru onye ono Chileke kweru ukwe-iphe ono dutarú nwa lanu, o nweru jeshia ebugbu. ¹⁸ O bùkwaru onye-a Chileke sùru: "Oo lę Áyizaku bẹ ii-shi nweru ụnwu nwanwanwaranwa-a." ¹⁹ Ébirihamu bùerupho iphe, o lechawaru enya hùma bù lę Chileke a-dùa ike mee Áyizaku g'o shi l'ọnwu teta dzuru ndzù, bụnu iya bù l'e -pfuje iya epfupfu bẹ Áyizaku shiwaal l'ọnwu teta dzuru ndzù; eshinu e mechaarụ o tsoru Ébirihamu laphu azù.

²⁰ O buru ekweta Áyizaku meru g'o gude ọ goru ọnụ-oma nụ Jiékopu yee Iso; gooru phè iphe, e-me l'iphu.

²¹ Oo ekweta Jiékopu meru g'o gude ọ goru ọnụ-oma nụ ụnwu Jiósé-fu l'ehu l'ehu teme ọ nwışhu. O pfuru apfuru; woru mgboro iya sùbe l'alì; phozeta l'eli iya; baarụ Chileke eja g'o go ọnụ-oma ono.

²² Oo ekweta Jióséfu meru g'o gude ọ bya l'anwışhu; o vuru ụzo pfua opfu awufu, ndu Ízurélu mechaarụ shi l'alì Ijiputu wufu lashia ali, Chileke kweru phè ukwe iya. O bya egoshikwapho g'ee-me ọkpu iya m'ephe -wufuje.

²³ Oo ekweta ne lę nna Mósisu meru g'o gude ẹphe domia Mósisu ọnwa eto g'a nwışchaaru iya; opfu l'ephe leru iya enya l'o bù nwata, dù ubevù l'enya; ophu ndzù agueduru phè emebyi ekemu, eze ndu Ijiputu türü sụ g'e gbuje iphe, bù nwa nwoke, onye Jiu zedaru k'ophúú.

²⁴ Oo ekweta Mósisu ono meru g'o gude o vutaeopho; o jika g'e te ekuhé iya nwatibe nwa nwanyị eze ndu Ijiputu. ²⁵ O hatarụ etsoru ụnwu Chileke jee iphe-ehuka; eme l'anodu l'eka ehū atso iya ụtso eme iphe-eji; mbụ ehū-ụtso, adudu eka ọono-beru. ²⁶ Iphe, o kparụ eka bù l'a -nodu eme iya ewere l'opfu ehū Onye-Ndzota ono, Chileke kweru ukwe iya l'oo-byá lę mgboko ono bẹ ọ ka iya ree eme lę ya nwekötaru ęku, dù l'alì Ijiputu mgburugburu. Onoo kèle enya dù iya l'obunggo ophu dù l'iphu.

²⁷ O buru ekweta Mósisu meru g'o gude ọ haa Ijiputu tüğbushia; ophu ndzù aguduru iya l'ehu e-ghu eze ndu Ijiputu eghu. O sụa eka l'obu

nō-kirishia g'o -bu l'o hūmaru Chileke enya; l'ebé abu lē Chileke bu onye aahumaje l'enya. ²⁸Oo ekweta Mōsisu meru g'o gude o gbube ishi k'obo Ojeghata; teke ono, o sūru ndu Ízurēlu l'ophu g'ephe woru mee nwatūru phedzuru l'iphe, bùkpoo onu mgbo ulo phe; g'ojozzi-imigwe, byaru egbushi okpara ndu Ijiputu ta adu okpara kē ndu Ízurēlu, oo-gbu.

²⁹Oo ekweta ʉnwu Ízurēlu meru g'o gude ephe wughaa l'echi ògbú Enyimu-uswe eje l'oma ali g'onye eje l'echi gbororo. Ndu Ijiputu jeshia aghata; mini rigbushikqta phe.

³⁰O bùru ekweta ndu Ízurēlu meru g'o gude igbulø, e gude kpuphee Jieriko mgburugburu daa g'ephe jephechaaru iya mgburugburu abalị ɿsaa. ³¹Oo ekweta, nwanyị ovuɔba ono, bu Réhabu meru g'o gude a haa ya; ophu a tukoduru yee ndu kwefuru Chileke ike mee g'ephe laa l'iswi; opfu l'o domijeru ndu Ízurēlu ono, byaru ngge lē mkpukpu Jieriko pho; shi egube ono dzø phe.

³²?Mu e-le ole agu? ?Denu teke mu a-nodu gushiwaro Gidiyonu phe mè Beraku; mè Samusinu; mè Jiefuta; mbùkpoo Dévidi phe; mèkpoo Sámelu; waa ndu mpfuchiru Chileke. ³³Oo ekweta phe bę meru g'o gude ephe tsòo ɿhamoha ozo ogu; lwu-kpee phe; bya eme iphe, pfuru oto; bya anata iphe, e kweru phe ukwe iya; mee g'oduma ta adu ike kuhaa onu akuhaa; ³⁴bya egude iya zonyia oku, ata rịriri; bya egude iya nahu ndu gude ogu-echi achị phe k'egbugbu. Ephe shi bùru ndu ike te eshidu du; e mechakwanaa ephe bya abùru ndu okpehu du. Ephe shi bùru o-karięka l'ogu; k'ophu ephe shi achị je ojogu ndu ɿhotozo nanu nanu. ³⁵Unwanyi, kwetarụ nü hūmaru ndibe phe, nwuṣhihuru nü g'ephe shi l'onzu tetagbaa.

O dñru ndu e meru l'iwe jasú ephe nwñhu. Ephe nata su l'o -shita ophu ephe a-jika Chileke g'e-shi g'a haa phe g'ephe gbalaa; g'e gbuchia phe rø g'ephe nwñhu. Iphe, kparu iya nü bu l'ephe ele enya lē Chileke e-mechaa mee g'ephe teta dzñru ndzñ ophu ka ree. ³⁶O dñru ndu a haru chia ochi; chia phe iphe; tua phe mkporo; nwuru phe ye l'oka mkporo. ³⁷O dñru ndu a tugbushiru lē mkpuma; dñru ndu e kwobuharu ebo; dñru ndu e gude mma gbugbushia; ephe shi etsojeru aghapheepho; bùru iphe, ephe shi eyeje bu akpo eghu mè akpo aturu. Ephe kparu nri; a kpaa phe ehu; mee phe ewere. ³⁸Mgboko du-be phe ejí; k'ophu o to gbadñru k'ophu ephe a-nokota iya. Ephe shi anoduje aghaphe l'echiegú, e te budu ebubu mè l'eka úbvú du; ephe shi ebuje l'ogba mè l'obu-alì gë ndu agba qso ndzú.

³⁹Su-a; ndu-a tukokwaaru bùru ndu a sùru l'ephe shi eme ree. O bùru ekweta phe kparu iya. Ephe noelaa; ebe iphe ono, Chileke kweru ukwe iya ono erwuduru phe eka. ⁴⁰Ole Chileke achịru anyi idzu, ka ree; k'ophu bu l'øeopho anyi l'ephe -tugba; teme ephe a-bùru ndu duebe ree.

Chileke emetse anyi

12

¹A bya l'ehu k'anyịbedua; iphe, bu ndu ono tukoakwaru so-phee anyi mgburugburu g'onye urwukpu sopyaberu; agbaru anyi eze

ekebe ono. Oo ya bụ g'anyi gwobe iphemiphe, bụ iphe, esela anyi azụ; gwobekota iphe, bükpoo iphe-eji ono, ete ekwedu anyi aha ẹka onoya. G'anyi gude ẹka l'obu maa ọso-amama ono, dürü anyi ono. ²G'anyi tabe-kpoepho Jizosu enya gba ọso obu; l'oo ya bụ onye vutaru ụzo k'ekweta ono; teme ọ búru iya e-me g'anyi gbaa ya gbafu l'ishi. Yębedua mawaru éhu-ütso, Chileke doberu iya; ọ búru iphe ono meru g'o gude o kweta jee iphe-ehuka jasụ a kpópyabe iya l'oswebe; ọ nwụihu; ọphu iphere, e shi l'egube anwụhu ono, ọ nwụhuru ono mee ya adudu iphe, ọ bú iya. Nta-a bẹ o jewaru anodu anoo l'ekutara aba-eze Chileke. ³Unu rijekponaa kẹ Jizosu ono, tükoru iphe-ehuka ono jegbabẹ. O tükoru ejio ememe, ndu iphe-eji meru iya me ejio opfu ephe pfuru iya gbagbukota lẹ nkuchi. Unu nyatajẹ iya g'ike ata abvüdu unu; ozoo sụ l'unu ta agbaedu ọso ono. ⁴L'ogu, unu l'iphe-eji alwụ bẹ unu teke alwụ-rwukwa k'ọphu unu a-lwụ iya nwụhu. ⁵?Unu zohawaru opfu ono, Chileke pfuru gude mee g'obu shi-hu unu ike l'unu bú ụnwu iya ono? Ọ suru:

“Nwa mu; te edobesujekwa

l'ahùhù,

Chipfu ahụ ngu ta

adudu iphe, ọ bú.

Te egudejekwa l'ọ barụ

ngu mba wata ala

azụ azụ;

⁶ kele ọ kwa onye

Chipfu yero obu

bẹ ọohuje ahùhù.

O búru onye ọ natarụ

g'o búru nwa iya

bẹ oocheije iphe.”^p

⁷Oo ya bú; Chileke -nodu ahụ unu ahùhù; unu tajékwa nshi; l'ahùhù ono bükwa ahùhù, nna ahùje nwa iya; kele unu bú ụnwu iya. ?Unu hümajeru nwa, nna iya ahùduru ahùhù? ⁸Teke ọ bú lẹ Chileke ta ahùdu unu ahùhù g'unu maru iphe g'ọohù ụnwu iya ọzo; oo ya bú l'unu ta abudu ụnwu iya; unu bú ụnwiegirima, enwedu nna. ⁹Qobujeru; nna anyi l'eliphe-a -nodu echị anyi iphe; anyi eyeleru phẹ-a nso. ?Buchia Nna anyi ọphu nọ l'imigwe bẹ anyi ta akabadaa eworu onwanyi nụ g'anyi eshi egube ono nweru ndzụ. ¹⁰Nna anyi l'eliphe ahụ-tabejeeopho anyi ahùhù nwapha olemole g'o dù phẹ ree. Obenu lẹ Chileke ahùje anyi ahùhù g'oo-dürü anyi lẹ ree; g'anyi aduebe ree gẹ yębedua. ¹¹Qobujeru teke aahụ anyi ahùhù l'oome anyi ehuka; éhu taa tsodu anyi ütso. Ndu kweru; a hụa phẹ hụta; l'eme-chajekwa búru ndu eme ree; bya abukwarupho ndu éhu emechajé dù guu.

Anma ɔkwa

¹²Qo ya bụ le-a; unu lochinaa eka ono, tsuhuwaru unu mée ono; yele okpa ono, aphuwaa unu kparíkpari ono. ¹³Unu mechia gbororo, unu eshi g'o pfuru nhamunha; a -nonyaa okpa ono, aphu kparíkpari ono shiswee uze; g'e mechia ya g'o gbakerehu shihu ike.

¹⁴Unu kukebeje əhu meje g'unu l'onyemonye nodu le nchi odo; unu aburu ndu dū nsø; kele onye adudu nsø ta ayikwa huma Nnajuphu.

¹⁵Iphe, unu a-kwabəru enya bụ g'o tó dū onye a-gbakutaru eze-iphe-oma kę Chileke azu. Unu eletakwapho enya g'o tó dū onye a-bya adu g'ogbarabvu-oshi, atso ilu kpo-futa l'echilabø unu bya egburwashijahaa unu əhu; shi egube ono merwushia igwe əha. ¹⁶Unu letakwa enya g'o tó dū onye a-nodu eme kę nwanyi; əphu ə dū onye anodu elephu iphe, kę Chileke ge Iso. Lé Iso gudekwa aphu kpaakpaakpaa nri; woru ɔkpara, ə bụ ree nwune iya. ¹⁷L'unu maanarụ-a l'e mechaarụ; ə chøahaa ə nna iya gooru iya ənu-oma. A sụ iya l'o gbawaru iya l'azụ; kele ə tó duedu g'ooshikwadu emezi iphe, o mebyihawaru. Tøbudu iya bụ; o gude enya-mini ékwa chø ənu-oma nna iya onoya; əphu ə dudu.

¹⁸Leka unu byaru ta abukwa úbvú, unu e-denyi eka; teme əku, nodu enwu iya phoophoophoo. Əphu ə bukwa əchii ono; əzoo eka ono, gba-huru tsükiribaa ono bę unu bataru. Əphu ə bukwa oke pherphere ono byaru. ¹⁹O tó bukwa əda opu ono; əzoo olu-ɔpfu ono, daru g'egbigwe ono bę unu nümaru. Lé teke ndu Izurelu nümaru olu ono bę əphe rwo-kwaru sụ g'o to pfuhékwa yeru phę ozo. ²⁰Kele ekemu, Chileke türü bę əphe sụru l'o kariru phę əka, bụ iya bụ ekemu sụru: "O betakpoo ə bürü anu bę əhu iya rwutaru l'úbvú ono g'a tugbua ya l'ephe rwo-kwaru sụ g'o to pfuhékwa yeru phę ozo." ²¹Iphe, əphe hümara l'eka ono paa biribiri; k'əphu Mósisu sụru: "Ndzụ agushikwa mu ike; k'əphu əhu anma mu anmanma."

²²Q chia əka unu byaru bụ úbvú Zayonu; mbụ mkpukpu kę Chileke, dzụ ndzụ; mbụ Jierúsalemu əphu dū l'imigwe. Unu byapfutaru ənwu-əjoozi-imigwe əphu bụ 'aguta aguta. ²³Ekə unu byaru bukwa əka ənwu Chileke, o dobekötawaru l'ənodu ɔkpara dzukorù; mbụ ndu e deru əpha phę l'ekwo l'imigwe. Unu byapfutarawu Chileke; onye bụ iya e-kpe onyemonye ikpe. Ndu unu byapfutaru bụ ndu nwuhuhawaru nü, pfuberekoto; ndu Chileke meru g'ephe duebe ree l'iphu iya. ²⁴Sụ-a; onye unu byapfutaru bukwa Jizosu; onye bụ iya gudegbabę Chileke yele nemadzụ l'ogbandzu əphúú ono; unu byapfutakwapho mee ono, ə gbashiru l'oswe-be onoya, bụ mee əphu egoshi iphe, ka ree eme lę kę Ebelu.

²⁵Qo ya bụ g'unu kwabę enya g'unu ta jíka angaberu onye ono, epfu ɔpfu onoya nchi. Leshinu ndiche anyi phę anahuduru ikpe Chileke; opfu l'ephe te eyeduru ənu l'iphe ono, a loru phę əka lę nchi lę mgboko-a bę anyibedua taa nahukwa mę ə -bürü l'anyi jíkaru onye ono, nō l'imigwe

alo anyi eka lę nchi onoya.²⁶ Teke ndiche onoya bę olu-opfu iya nmakǫ-taru eliphe mgburugburu jiijiji; obenu lę nta-a bę o pfuwaru sụ: "Ugbo lanufua bę mu a-nmafua eliphe jiijiji; nmachaa nmaa imigwe."²⁷ Chileke sürü l'qo "ugbo lanufua." Ugbo lanufua ono, o pfuru ono goshiru l'iphe ono, o meshiru ono bę oo-mekota g'q nmaa jiijiji; l'oowofu iya. Qo ya bụ gę ndu ophu anmaduru jiijiji anodukwanu.²⁸ Qo ya bụ g'anyi keleje Chileke ekele; kele օ nüwaru anyi eka օ bụ eze; mbu eka adudu iphe sürü iya anma jiijiji. G'anyi keleje iya; gudeje atsụ ebvu akpabiri iya; woda onwanyi ali; kwabeje iya ùbvù;²⁹ lę Chileke anyi bükwa օku, ekepyashije iphe, օ bapfuru.

Eme iphe, dù Chileke ree

13 ¹Unu ta ahakwa n-yemobu unu yeru ụnwunna unu ono. ²Unu ta azohakwa akwajeru ndu byaru abyabya ębyaa; l'q dükwaru ndu gudechawaa l'ephe akwaa ębyaa; ephe kwaaru iya ụnwu-ojozi-imigwe; ophu ephe amadu. ³Unu nyatajekwapho ndu mkporo; g'q dujekwapho unu g'q bụ unu nō mkporo օbu. Unu nyatajekwapho ndu eje iphe-ehuka; g'q dujekwapho unu g'q bụ unu eje iphe-ehuka օbu.

⁴G'alulu bükwaru iphe, akwabę ùbvù; g'iphe, bụ ndu alu alulu te emer-wüşhijekwa iphe-azeę phe; kele nwoke eme kę nwanyị; ozo nwanyị, eme kę nwoke; mę ndu eri ogori bę Chileke a-nmakwa ikpe.

⁵Unu te eyenükakwa okpoga enya. G'iphe, unu nweru jijeckwapho unu əpho. Lę Chileke pfuakwaru iya l'onwiya sụ: "Mu ta agbahakwa ngu eka; ophu mu a-gwobekwa ngu."⁶ Qo ya bụ; unu g'anyi pfuashijenu ike pfuje opfu-a; g'anyi ta atsujekwa ebvu epfupfu iya. G'anyi pfuje sụ:

"Oo Chipfu bụ onye eyeru
mu eka;
ndzụ ta abydụ agụ mu;
nemadzụ ta adudu iphe,
oomebata mu."

⁷Unu nyatajé ndu ono, vu uze goshi unu uze ono, bụ iya bụ ndu ono, ziru unu ozi-oma Chileke ono. Unu kpoo egomunggo օkpolohu; nyata g'ephe shi anoduje eme teke ephe nō ndzụ jasụ ephe nwụhu; g'ekweta unu dükwa gę nkephę.⁸ Jizosu Kéreshi bę bụ onye ono, օ bụ ụnyaphu; bya abürü iya ntanụ-a; o jee l'abụ iya jasụ lę tuutuutuu lę mijimii. ⁹Unu te ekwekwa g'iphe eezi ezizi, dğbaa iche iche shi uswe bya akpo-swee unu uze. O dù ree g'anyi gude eze-iphe-oma, Chileke eme shihu obu ike. Eme nsq nso, tso nri tee mekwa g'obu shihu anyi ike; l'o tokø dù-swekwaa onye tsojeru iya egube ono, o yejeru eka.

¹⁰Anyi nwekwaru oru-ngweja bụ eka ndu egwekwaduru Chileke ejá l'ulo-ekwa ono ta agbaduru g'ephe ria iphe, shi iya nụ. ¹¹Onye-ishi uke Chileke phe egudeje mee ụnwu anụ, e gburu ebugbugu gude abahụ lę

Eka-kakota-adu-nsø l'eze-ulo Chileke; g'o gude iya gwee ejá gwefu iphe-eji; obenu l'anü ono, a phuwaru aphuphu ono bę eewotaje lufu alufu je l'eka eebudu ebubu je akpoo ya ɔku. ¹²Q bürü iphe ono meru g'o gude Jizosu nödukwapho l'azü mkpükpu jee iphe-ehuka nwühu; g'eeshi g'ogude mee ya safü iphe-eji ndiphe. ¹³Qo ya bu; unu g'anyi jepfu iya l'azü mkpükpu g'a tuko anyi l'iya mee iphe-iphare. ¹⁴Kele o to dudu mkpükpu, anyi nweru l'eliphe-a, bu mkpükpu ophu l'a-dü ojejoje; o chia iphe, meru nü bu l'anyi achö mkpükpu ophu abya nü. ¹⁵Qo ya bu; g'o to dükwa teke anyi a-ha etuje Chileke əpha; g'etu əpha ono aburu ejá, anyi shi l'eka Jizosu egwe. Oo əpha ono, anyi etu iya ono a-bürü iphe, shi anyi l'önü, egoshi l'anyi bıwaa ndu nkiya. ¹⁶Unu ta ahakwa eme iphe, dü ree; ophu unu ahakwa egudeje iphe, unu nweru yeru nwibe unu eka; kele oo egube ngweja ono bu ophu dü Chileke ree.

¹⁷Unu meje iphe, ndu-ishi unu sürü g'unu meje; m'obeta o nödu atsü unu l'ehu ememe. L'o kwa ndu ono, bu ndu-ishi ono anoduje eche ndzü unu echeche; eshinu əphe e-mechaa pfuru l'iphu Chileke doo g'əphe jetaberu ozi əhu unu. Unu -nödu emejewaa iphe, əphe sürü g'unu meje bę əphe e-gude əhu-utso jee ozi phę ono. Teke ədumeka bę əphe a-gbékwa atsü ude eme iya; ono ta adudu urwu, oo-baru unu.

¹⁸Unu pfujekwaru nüru anyi Chileke. Ophu anyi makaharü bu l'obu ta anmadü anyi ikpe; əbe o dudu teke o to bıedupho g'anyi mee iphe, dü ree l'iphemiphe, anyi eme ememe bę anyi eshibeje ite iya. ¹⁹Iphe, mu arwo-shikpoo unu ike; ụnwunna mu; bu g'unu pfuje nü Chileke; gë Chileke kwe gë mu byapfuta unu egwa.

Epfu anü Chileke

²⁰Gë Chileke ono, bu iya emeje g'əhu dü guu ono; mbü onye ono meru gë Nnajuphu anyi, bu Jizosu Kéreshi shi l'önüwü teta dzüru ndzü ono; bu iya bu Eze onye eche atüru ono, l'ecce atüru ono; o bürü mee, o gbashirü teke ono, o nwühuru ono bę o gude mee ukwe-iphe, Chileke kweru tukobe l'ogbandzu yele nemadzü g'o vuru ire jasü lę tuutuutuu lę mijiiimii ono; ²¹mee g'unu duebe ree l'iphemiphe, bu iphe, dü ree, unu eme; g'unu meje iphe, bu uche iya. Gë Chileke shikwapho Jizosu Kéreshi l'eka mee iphe, dü iya ree l'obu anyi. G'ajaja bürü kę Kéreshi jasü lę tuutuutuu lę mijiiimii. Nokwa g'o dü.

Ekele, e gude akpochi ishi əkwo-ozi-a

²²Q kwa arwowo bę mu arwo unu; ụnwunna mu; sụ g'unu takwaa nshi nüma ozi-a; l'ekwo-a, mu deru unu-a ta adükwa ogologo. Oo ya bu g'oomee unu g'obu shihu unu ike. ²³Iphe, mu eme g'unu maru bu lę nwune anyi, bu Timoti, e shi tuchia bę a haakwaru. Q -bya egwa bę mu l'iya a-tuko swiru mę mu -byatashia unu agbaphe.

²⁴Unu kelechaaru mu iphe, bükpoo ndu-ishi unu më iphe, bükpoo ndu
bu ndu kë Chileke. Ünwunna anyi ndu İtali l'ekelekwaplı unu.

²⁵Gë Chileke meeru unu eze-iphe-qoma g'unu hakotakpoo. Nokwa g'o
du.

Ekwo-ozi, Jiemusu Deru

---

1 ¹Mube Jiemosu, onye bu onye-ozi Chileke; bürü onye-ozi Nnajuphu, bu Jizosu Kéreshi l'ekele ọkpa-ipfu iri l'ebu ono, dzuru mgboko ono ekele.

Ekweta waa mmamiphe

²Unwunna mu; teke iphe-ohutama g'o dñahabe byaru unu; unu wojeru iya dobe l'iphe, eeteru ęswa. ³Kele unu maru l'a -nodu adale ekweta unu bę unu e-shi iya nwüta ęta-nshi. ⁴Unu takpoepho nshi tafü iya l'ishi g'unu a-duebe ree; dzukwapho oke g'o tó dñ iphe, a-phödu l'ehu unu. ⁵Teke ọ dñru g'unu ha onye mmamiphe phöduru; g'onye ono sụ Chileke g'o nü iya mmamiphe. Ọo-nü iya ya; eshinu Chileke bu omeluko; teme ọ nodu egudeje obu iphóró nü onyemonye iphe, ọ sru g'o nü iya. ⁶Ole g'onye ono kwetakwa l'iphe oofu gę Chileke nü iya bę ọo-nü iya. G'o bę bokwa obu ębo; l'onye obu abo ębo dñkwa g'akpara-mini eze-ęnyimu, bu pherephere anoduje enwunga iya. Ọ -kwarü iya shia ęphuu; ọ kwarü iya shia ęphuu. ⁷G'ęgube onye ono ta ariekwa l'o dñru iphe, ọo-nata l'eka Nnajuphu; ⁸kęle onye abo egomunggo ębo ta apfushijekwa ike l'iphemiphe, oomekpoo ememe.

Ụkpa waa enweru iphe

⁹Gę nwanna, daru ụkpa tua onwiya ępha lę Chileke kuliru iya eli. ¹⁰Nokwapho g'onye ęphu nweru iphe e-tu onwiya ępha l'ęnya lwarü iya; kele oo-mechaa rifu g'okoko ęswa; ¹¹kele ęnyanwu awaję chishiahaa ike k'ęphu oomeje ęswa anwüa lwaa; okoko iya erishihu; mma iya abvü. Noo g'onye nweru iphe a-gbabuhukwapho nwühu l'eka oome iphe, dñ iya mkpa.

Ahuta ama waa enwu eye

¹² Ehu-ṣtso bę a goru nü onye taru nshi l'qhotama; kęle teke a hucharu iya ama obu; ophu ə daduru bę ee-kpube iya okpu-eze, bu iya bu ndzü; bürü obunggo, Chileke suru le ya e-bu ndu yero iya obu. ¹³ Qo ya bu; onye aahu ama g'o mee ejo-iphe; o -wata iya agugu; g'o tə sükwa l'oo Chileke enwu iya eye g'o mee ya. Kęle ə tə dükwa onye Chileke enwuje eye g'o mee ejo-iphe; ophu ə dükwa onye enwu Chileke eye g'o mee ejo-iphe. ¹⁴ Qo eme ejo-iphe, agu nemadzü bę edetaje iya nü; l'q nmalahu iya. ¹⁵ Qo ya bu; teke egu ejo-iphe tsütaru ime; l'oonwua iphe-eji; iphe-eji kaghee-pho; l'oonwua anwuhu.

¹⁶ Ünwunna mu, mu yero obu; unu te etsoswekwa զzo. ¹⁷ Iphe, aanu anunu, du ree waa iphe-oma, adudu ęka ntucha du iya shikota l'imigwe. O shi l'ęka Nna kę iphóró imigwe, bu iya bu Nna ophu te echibuhujedu g'enyanwu abujeru o -chibuhu; öchi agbaahaa-a. ¹⁸ O türü obu iya onyo gude əkpobe-opfu ono nwua anyi; g'anyi du g'akpuru iphe-mbü l'iphemiphe, o meru ememe.

Anuma emee

¹⁹ Ünwunna mu, mu yero obu; iphe, unu a-maru bu əwa-a: g'onyemo-nye bükwaru onye angabeje nchị l'iphe, eepfu təmanu oyoye ya ənu; bürü onye ęhu te eghujedu eghu egwegwa; ²⁰ kęle iphe, eeme l'ęhu-eghu taa bükwaru iphe, pfuru əto l'iphu Chileke. ²¹ Qo ya bu; unu təfu onwunu iphe, bükpoo umere, l'eshi ishi; waa iphe, bükpoo iphe-ashı; jia obu oyı; nata opfu ono, a kuru l'ime əkpoma unu ono, bu iya l'a-du ike dzoo unu ono.

²² Ole-a; unu bükwaru ndu eme opfu ono ememe. Unu ta abükwaru ndu anu iya anunu kpürumu; kęle ono bükwa eme onwunu eswe. ²³ Onye anüephə opfu ono anunu; ophu oomedu iya ememe yero nwoke, ele g'iphu gbaru iya l'onyo. ²⁴ Mbü onye lechaekwadurupho ənya l'onyo bya atugbua bya azohaehukwapho g'iphu gbaru iya. ²⁵ Obenu onye enyoje ekemu ono, adudu ęka ntucha du iya; mbü ekemu, emeje g'e nweru onwonye ono; o -duru onye phuberu iya iphu; ophu ə budedu ənuma-əzohaa; ə -bürü onye emeje iya ememe; onye ono bę ee-gude iphe, oome meeru eze-iphe-oma.

²⁶ Onye dobesu le ya bu onye kę Chileke l'ebə abu l'oosedejre ire iya eme onwiya eswe. Onye ono bę eme kę Chileke nkiya bu kę mmanu. ²⁷ Abu onye kę Chileke ophu Chileke, bu Nna kweru l'q bu əkpobe iya bya aburu ophu ntucha adudu ono bę bu akwo unwogbee le mkpa, duru phę nü; waa eyeru ünwanyi, ji phę anohedu ęka; waa ewofu ęka le mkparwü kę mgboko-a.

Anma əkwa abo nemadzü əbo

2 ¹ Ünwunna mu; g'unubę ndu kweru kę Nnajıuphu anyi, bu Jızosu Ké-reshi-a; mbü Nnajı akpabiri; unu ta abojekwa nemadzü əbo. ² Kęle-a;

ọ -bụru l'onye nweru iphe gbacharu mgbuguru bya akwaa onwiya yegele bataru l'ulo-ndzukọ unu; onye ụkpa -yee nwankiriba iphe batakapho; ³ teke unu kwaberi onye pho, kwaru akwapho ùbvù sụ iya: "Bya asugabe onwongu l'okposhi-echi-a" bya asụ onye ụkpa pho: "Pfuru l'eka ono" ọzoo: "Bya anodu l'alị l'eka-a nọ-kube mu"; ⁴ ?tọ bụdu nemadzụ bẹ unu abo ebo egube ono; teme unu gude ejio egomunggo ekpe ikpe?

⁵ Unu ngabekpodapho nchị; ụnwunna mu, mu yeru obu. ?Tọ bụdu ndu ụkpa le mgboko-a bẹ Chileke hotaru g'ephe bụru ndu shi l'ekweta, ephe kwetaru nweru iphe l'iphu Chileke; bükwarupho ndu e-nweru eka ọ bụ eze, bụ iphe, ọ sụrụ le ya a-nụ ndu yeru iya obu-a. ⁶ Unu gbenu meru iphe-iphere kpua ndu ụkpa ?Tobudu ndu nweru iphe bẹ l'akpajé unu ehua? ?Tọ bụdu phẹ bẹ l'akpuijeru unu je edobe l'ulo ndu-ikpe-a? ⁷?Tobudu phẹ anoduje epfubyi eguru ẹpha ono, unu aza ono epfubyi-a?

⁸ Unu -nodu emewaa eze ekemu ono bẹ unu emewaa ree, bụ iya bụ eze ekemu, nọ l'ekwo Opfu Chileke, sụru: "G'i yee nemadzụ ibe ngu obu g'i yeru onwongu." ⁹ Obenu le-a; unu -nodu aboje nemadzụ ẹbo bẹ unu eme-kwa iphe-ejị; teme ekemu nodu anmakwapho unu ikpe, bụ iphe, gbaru onye emebyi ekemu. ¹⁰ Kele onye meebekotaru iphe, ekemu pfuru g'o ha; mephodo nanụ bẹ ikpe nmakwaru l'o mebyikotaru iya g'o ha. ¹¹ Kele ọ bükwapho onye sụru g'i ti rishi ogori sụru g'i ti gbusi ochi. Ọ -bụru l'i ti ridu ogori; i nodu egbu ochi; i buakwaa onye emebyi ekemu. ¹² O ya bụ; unu pfuje; teme unu emejekwapho ge ndu ee-gude ekemu ono, emeje g'e nweru onwonye ono kpee ikpe. ¹³ Kele onye ta aphuduru onye ozo obu-imemini bẹ a taa phükwarupho obu-imemini mẹ e -kpeje ikpe. Obu-imemini atujeru okoo kpua ikpe!

Ekweta yele iphe, eeme ememe

¹⁴ Ụnwunna mu; ?denu urwu, dù le nemadzụ sụru le ya nweru ekweta; ọphu oogoshidu iya l'umere? Egube ekweta ono ?oo-dù ike dzọ ya? ¹⁵ Teke ọ bụ l'ọ dürü nwanna kẹ nwoke; ọzoo kẹ nwanyị, gbagbuwa ọto; teme ọphu ọ hümajedu nri ria; ¹⁶ onye lanu g'unu ha sụ iya: "Tokwa ehua! Laa je anyaru oku; g'epho ji ngu" l'ebé abu l'ọ nṣuru iya iphe, bụ mkpa ẹhu iya; ?denu urwu, dù l'egube iphe ono? ¹⁷Noo g'ekweta kpoloko e te goshiduru l'iphe, eeme ememe bụ iphe, nwuhuru anwuhu.

¹⁸ Obenu l'a sụ mu: "Gubedua nweru ekweta; mbédúa nodu ejekwanu ozi." Ọ dù ree; goshiékwa mu ekweta ngu mẹ ii -jedu ozi, dù iya nụ. Mbédúa-a egudekwanu ozi, mu eje goshi ngu ekweta mu. ¹⁹I kweru le Chileke bụ Chileke lanu; i meru ree. Ono bükwapho g'obvu kwegbaaru gude iya anmagbaa pyaapyaapyaa. ²⁰Ole iphe, ii-maru gube onye mmanụ ono bụ l'ekweta, eego-shiduru l'iphe, eme ememe ta abụdu ọkpobe iya. ²¹?Denu g'onye-iche anyi, bụ Ébirihamu gude bụru onye pfuberekoto l'iphu Chileke? O shi l'iphe, o meru; kele o gude Áyizaku, bụ nwa iya je ebugbugu gẹ ya gude gweeru Chileke ngweja

l'oru-ngweja. ²² ?Tị h̄umaduru g'ekweta iya yee iphe, o meru dagbaru? Iphe, o meru goshiru l'ekweta iya dzuru edzudzu. ²³ Iphe, e deru l'ekwo-opfu Chileke mee g'e pfuru iya; kele o s̄uru: “Ébirihamu kweru k Chileke; o ḡuaru iya ya l'apfubekoto”; teme o ḡua ya eguru ḥonyà iya. ²⁴ Unu h̄uma l'oo iphe, nemadz̄u eme b̄e e gude aḡu iya l'onye pfuberekoto; o to b̄udu-a ekweta kp̄urumu.

²⁵ Nokwapho ge nwanyi ovuoba-a, bu Réhabu-a d̄u. Oo iphe, o meru b̄e o gude b̄uru onye pfuberekoto; kele o kweru ge ndu Jiu, e ziru ozi bata ibe iya; bya eyeru ph̄e eka; ephe shia ɿzo ozo laa.

²⁶ Kele oo g'anu-ehu, unme adudu nwuhuru anwuhu-a bu g'ekweta, egoshiduru l'iphe, eeme ememe nwuhuru.

Ire bu ọgu

3 ¹Unwunna mu; unu ta adukwa igwe b̄uru ndu ezije iphe; kele unu maru l'anyiбе ndu ezije iphe b̄e Chileke a-ka ekpeshi ikpe ike. ²G'anyi ha etsosweje iphe, d̄u igwerigwe. O kwa onye opfu teke edeswe bu onye duebe ree. O b̄uru egube onye ono adujekwapho ike sede onwi-ya. ³ Anyi -woru mkp̄urukpu-igwè-inya kobe inya l'onu g'o meje iphe, anyi s̄uru g'o mee b̄e anyi emeje inya l'ophu; l'ooshi eka anyi s̄uru g'o shia. ⁴Ozokwapho ugbo-mini; ?I h̄umaru g'o habe shii; teme o b̄uru oke phere-phere anoduje akpo iya; ole oo nwa gberere eku ugbo b̄e eegudeje anga iya l'ooshi iphe, b̄ukpoo eka onye-ishu ugbo anga iya eshi. ⁵Nokwapho g'ire bu nwiphe nshij; ole ootuje onwiya əpha l̄e ya erenuka ire.

?Tị h̄umaduru g'oswa habe shii? ole akp̄uru oku lanu etsuje obote-egu. ⁶Su-a; ire bu akp̄uru oku. Ire no-chiru enya iphe, b̄ukpoo ejo-iphe, no l̄e mgboko-a l'ehu anyi. Ire epfurwuje ogwenu nemadz̄u mgburugburu; teme o nođu alo-taje oku-alì-maa tsobe l̄e ndz̄u nemadz̄u; l'ootsua ya tsufu; ooshiępho teke a nw̄uru onye ono; tsua jas̄u g'oo-no-beru. ⁷O to dudu egube anu-egbudu; ozoo enu; ozoo iphe, akp̄u akp̄ukpu; ozoo iphe, bu l̄e mini, nemadz̄u ata agotaje-du agota; l'ooburu l'unuphu; ophu o dudu ophu agotaadaru; o buru l'unuphu. ⁸Obenu l'ire ta adudu amadu s̄uru iya agota; o bu ejo-iphe, e te gudeshijedu egudeshi. O du g'erú ejo agwo, te edodu onye o taru edodo. ⁹O bu iya b̄e anyi gude aja onye ono, bu Nna bya b̄uru Nnajuphu ono; ole o b̄uhukwa iya pho b̄e anyi gude atu nwibe anyi onu; mb̄ukwa onye e meru; o du ḡe Chileke. ¹⁰O b̄uru onu lanu ono b̄e ago onu yee atu onu shi. Unwunna mu; o to gbaduru g'o du egube ono. ¹¹O to dudu nggele, asofutaje mini, atso ilu bya asofutaje-kwapho mini, atso utsø mgbo lanu. ¹²Unwunna mu! Oshi figu ta amijekwa akp̄uru olivu. Ophu vayinu amijekwa akp̄uru figu. Nokwapho g'e te ekutadu mini, atso utsø l'umaswi.

Mmamiphe, shi l'igwe

¹³ ?O d̄uru onye arı l̄e ya maru iphe; nweru uche g'unu ha? Onye ono goshięshikwa iya l'eme umere oma; waa l'eme gelee ophu shi l̄e

mmamiphe. ¹⁴Teke o bükwanu l'unu ejí iji-énya, atso-ilu bya abúru ndu akpa énya; unu te ejekwa etu onwunu épha kę mmamiphe ono; kele qo ụka bę unu gude emebyi okpobe-opfu. ¹⁵Egube mmamiphe ono te eshi-kwa l'igwe. O shi l'eka ndiphe. O to shidu l'eka Unme Chileke. O shi l'eka Nsetanu. ¹⁶Kele éka iji-énya yee akpa énya dü bę m kpaka dükwapho; ophu o dudu egube ejo-iphe, adudu iya nü. ¹⁷Obenu le mmamiphe ophu shi l'igwe dubebe ree; bya abúru nchi-adu-doo; bya eme gelee; bya eme ọnú-ütso; bya aphu obu-imemini; bya amí okpobe mebyi; ophu o okpochadu m kpocha; ophu o budu tuko l'ehu-atuko-l'obu. ¹⁸Teme mebyi, ndu eme gę nchi dü doo amije bu apfubekoto.

Eshita ndiphe ònnyà

4 ¹?Bü awe bę abaphe mba yee esepe opfu ono shigbaa unu? ?Tobu-du éka o shigbaa unu bu l'iphe, ekpiri iya dü unu? ?Tobudu iya bu iphe, bu ogu, dü l'ehu unu? ²Qobujeru iphe, agu unu erwuduru unu éka; unu egude k'iphe ono gbuaharu ochi. Unu -chabé énya l'iphe onye ozo; ophu o dudu; unu abaahaa mba; seahaa opfu. Unu ta ahumaduru uzo iphe, agu unu; kele unu ta asuduru g'a nü iya unu. ³Unu nođu asuje g'a nü unu iphe; a ta nüdu iya unu; opfu l'unu egudeje oriri, adudu ree epfu iya g'ee-shi g'unu egude iya mee iphe, agu unu egu. ⁴Unubé ounwanyi me unwoke, eri ogori ono; ?unu ta amadu l'onye yee iphe-ütso, dü le mgbo-ko-a eshi ònnyà búwaa onye ohogu Chileke? Qo ya bu l'o tó dudu m'obeta o búru onye dü idagha hatarü g'ephe le ndiphe shiru ònnyà; onye ono emekwa onwiya onye ohogu Chileke. ⁵Tó ?o dü unu g'iphe, e deru l'ekwo-opfu Chileke bu kę mmanu, sürü le "Chileke eko okophoo unme ono, o yeru g'o buru l'ime anyi ono?" ⁶Ole eze-iphe-oma kę Chileke ka shii. Noo iphe, e deru l'ekwo-opfu Chileke su: "Chileke apfuchijekwa ndu nggangga uzo. Q nođu emejeru eze-iphe-oma nü ndu wozeru onwophe alí."

⁷Qo ya bu; unu nođu Chileke l'eka. Unu apfú-chia Obutuswe uzo; huma l'oo-gbaru unu oso. ⁸Unu kpiritaru Chileke ntse; huma l'oo-kpiritakwá-rupho unu ntse. Unu kwoo onwunu éka unubé ndu eme iphe-eji. Unu sachaa obu unu ree unubé ndu abo obu ébo. ⁹G'o rwua unu l'ehu; g'aphu ji unu obu; unu kwashia énya-mini. G'achi ochi búru unu aphu; g'emere-me búru unu iphere. ¹⁰Unu wozeje onwunu alí l'iphu Chileke gookulia unu eli.

Anma ọkwa epfurwushi nwanna onye

¹¹Unwunna mu; unu te epfurwushijekwa nwibe unu. Onye epfurwushi nwanna iya; ọzoo onye anma nwanna iya ikpe bę epfubyikwa ekemu; teme o búru ekemu bę o gbę ekpe ikpe. Obenu le teke iikpe ekemu ikpe bę i ti meeckwa iphe, ekemu pfuru. Q kwa onye-ikpe bę i bü. ¹²Onye lanu kpurumu bu onye atuje ekemu; teme o búru iya bu onye-ikpe; mbu onye

ono, aduje ike dzoo ndzụ; dükwapho ike gbua nemadzụ. Obenu ?bu onye b'i dobesu l'i bu gube onye ono, anma nwibe ngu ikpe?

Anma ọkwa etu onwonye ẹpha

¹³ Unu ngaberu mu nchi; unubé ndu súru “Ntanụ-a; ozoo echele bę o dürü mkpukpu, anyi e-je je anogba apha; gbaa ngho rita urwu;” ¹⁴ l'ebé abu l'unu maru g'echele a-dü. ?Ndzụ unu bu gunu? O bu ẹnwuru-oku, akpụ-lihuje; a noekwapho nwanshị l'oophukashịhu. ¹⁵ Noo iphe, unu gege asuje-chia: “O -dụ Chileke l'uche bę anyi a-tuko nodu ndzụ; mee ọwa-a; ozoo ọphuu.” ¹⁶ Obe l'owa bę unu etse etsetse bya etu onwunu ẹpha. Egu-be ekuku ono g'o hakota dükwa ejị.

¹⁷ O ya bu l'onye maru ree, o gege eme; ọphu o medürü iya bę o bu-kwa onye ọbu eme iphe-ejị.

Anmaru ndu nweru iphe ọkwa

5 ¹Nta-a bu k'unubé ndu nweru iphe; unu kwashià ẹnya-mini; chia mkpu ejo-aphụ, abyaru unu. ²Eku unu reshihuchaakwaru ereshihu. Teme ñgwá unu buru iphe, nsu sükashichawaru. ³Mkpola-ododo unu mę kę mkpó-la-ochaa unu gbaakwaru ẹgba. O ẹgba iya ono a-pfuru agba unu ekebe. Oo-kepyashi anu-ehu unu g'oku. Nta-a bę unu kparị ẹku kuberu onwunu l'ikpazụ-a. ⁴Ndu jeru unu ozi egwu bę unu ta apfuduru ụgwo; aphụ, ephe agu bę erwuakwa l'igwe. Teme mkpu kę ndu kpataru unu iphe, unu koru l'opfu rwuakwapho nchi Chipfu, bu Okalibe-Kakota-ike ono. ⁵Unu buru lę mgbo-ko; tüsaru ẹhu; eri gwögogwoo; eme ẹhu unu ẹhu unu. Unu tsua onwunu ębà g'anu-ebbà kwabera mbóku ebugbugu unu. ⁶Unu nmarụ ndu pfuberekoto ikpe; gbua phɛ; l'ebé abu l'ọ dürü iphe, ephe akpoşijehawaa unu ememe.

Ata nshi waa epfu anu Chileke

⁷ Unwunna mu; unu takpoekwapho nshi nodu jasụ teke Nnajịuphu a-bya. Unu húmaru g'onye koru opfu ataje nshi; kwabera opfu iya g'o rwuta iphe, baru urwu. Ootaje nshi; igwe eshi l'awuze dzee mini dzekota iya udzumini; l'ootaa nshi jasụ l'ephefuta. ⁸Unubedula kwapho; unu takwapho nshi; shihu obu ike; kélé teke Nnajịuphu a-bya dükwaan ntse.

⁹ Unwunna mu; unu ta agujekwaru nwibe unu aphụ g'eete ekpedu unu ikpe. Unu lekwa onye-ikpe g'oopfuru l'onu mgbo! ¹⁰ Unwunna mu; unu nyatajekpoephо ndu shi epfuchijeru Nnajịuphu. Unu gudeje phɛ nwụa ọta-nshi teke unu eje iphe-ehuka. ¹¹ Unu eleanaa; o kwa ndu taru nshi bę anyi ekuje ndu a goru ẹhu-utso nụ. Unu nümawaru atanshi kę Jiobu. Unu makwaruphö iphe, Nnajịuphu nṣuru iya l'ikpazụ. Kélé Nnajịuphu bu onye obu-imemini bya aburu ọ-gba-mkpu.

¹² Ole ọphu kachakpoonu; unwunna mu bu; unu te erijekwa angu. Unu te egudejekwa igwe ozoo alị ria angu; ọphu ọ dükwa iphe ọzo unu

e-gudeje ria angu. Unu -sụ “ee” g'ọ bụru ee; teke unu sụru “waawaa” g'ọ bụru waawaa; g'a ta anma unu ikpe iya.

¹³?Ọ dürü g'unu ha onye eje iphe-ehuka? G'onye ono pfuru nụ Chileke. ?Ọ dürü onye ehu atso? G'onye ono gụa ebvu ajaja! ¹⁴?Ọ dürü g'unu ha onye iphe eme? G'onye ono kukọọ ndu e meru ogerenya Chiöchi g'ephe pfuru opfu ehu iya nụ Chileke. Ephe egude ẹpha Nnajiuphu wụa ya manụ l'ishi. ¹⁵Opfu, e pfuru nụ Chileke bya ekweta l'oo-mee bę a-dzota onye iphe eme; Nnajiuphu abya emee; l'o wekoroju. Teke ọ bụ l'ọo iphe-eji bę o meru; a gụarụ iya ya nvụ. ¹⁶Noo ya bụ; unu koshijeru nwibe unu iphe-eji unu; teme unu epfukwapho anụru nwibe unu Chileke g'ee-me g'unu wekoroju. Opfu, onye pfuberekoto pfuru nụ Chileke bę ike dukwa l'ere ire.

¹⁷Elayijia bụ nemadzụ mmanụ g'anyi bụ. O pfuru nụ Chileke pfushia ya ike sụ g'igwe buchia mini. Ọ nqo mgbarapha ẹto l'ọnwa ishii; ọphu mini atadaduru l'alị. ¹⁸Ọ bya epfuru nụ Chileke ọzo; igwe bya mini. Iphe, a kuru l'alị mijahaa mebyi ọzo.

¹⁹Unwunna mu; ọ -dürü g'unu ha onye shisweru ọzo l'okpobe-opfu ono; onye ọzo dumphuta iya azụ l'ọzo, pfuru oto; ²⁰g'onye ono maru l'onye dumphutaru onye eme iphe-eji azụ; mbụ onye l'eshi ọzo, gberu nggo; onye ono bę dzotaru nemadzụ l'eka ọnwu; teme o meakwarupho; a gụarụ iya nvụ l'ikpoto iphe-eji.

Ekwo-ozi Kę Mbụ, Pyiṭa Deru

---

1 ¹Ekwo-ozi-a shi l'eka mbedula, bụ Pyiṭa, bụ onye-ishi-ozi Jizosu Kéreshi. Ndu mu ede iya anụ bụ unubę ndu Jiu ono, a chikashiru unu laa oħozo je ebugbaaru ono. Ndu eburu lę Pontosu; ndu eburu lę Gale-shiya mę lę Kapadosiya; mečhaa lę Eshiya yee Bitiniya. ²Mbụ unubę ndu Chileke, bụ Nna hotaru mee; unu bürü nkiya. Chileke hotaru unu; kele o shikpooro lę mbụ maru l'unu l'a-bürü ndu nkiya. Tobudu iya bụ; o bya ezia Unme-dü-Nsø; o mee unu: unu bürü nkiya; k'ophu unu a-nodu anuje-ru Jizosu Kéreshi opfu; wafua gę Jizosu ono egude mee ya safukota unu iphe-eji, unu mekotaru g'o ha.

Mu sụ gę Chileke mee g'ele-iphe-oma nkiya yee nchi-odu-doo rwube unu eka; rwube iya unu k'anyinyi.

Ele ẹnya ndzụ ojejoje

³G'anyi jaa Chileke ajaja. Oo ya bụ Nna Nnajuphu anyi Jizosu Kéreshi. O phuwaru anyi obu-imemini ophu nyiberu g'aa-tụ ọnụ iya. O mewaru Jizosu Kéreshi: o shi l'ọnwu teta nodu ndzụ. O gbę l'ono nwụ-phu anyi azụ ozo. Nta-a bę anyi elewaa ẹnya ndzụ ophu anyi a-dzuru jasụ lę tuutuutuu lę mjiimiimii. ⁴Anyi elekwapho ẹnya l'anyi l'unu e-mechaa tuko gbarụ mgbä nweru iphe-oma, Chileke doberu unu l'imigwe; mbụ iphe-oma ophu ta abyadụ erehu erehu; ophu o byadu emebyihu emebyihu; ophu o yidu kahụ akahụ. ⁵Oo kele oo l'unu woru onwunu ye Jizosu l'eka bę meru g'o gude o nodu egudeje ike iya akwachi unu g'o tọ dụ iphe l'e-me unu jeye teke oo-goshi unu lę ya dzohawaruro unu. O kwaro l'ikpazụ bę oo-goshi iya unu.

⁶Ono bükpoadanu iphe unu a-nodu je ete ęswa iya; a makwarụ-a l'unu jefutaje iphe-ehuka, dụ iche iche, a-hụ unu ama; ole ono bụ-a kę nwa

nta-a; o to dudu g'oo-no-beru; ⁷k'ophu e-gude iphe-ehuka ono huta ekweta unu ama maru ?to dudu nü nyegenyege. Unu leanarø mkpolø-ododo. O bụ iphe, vu oke aswa tème o nođu emebyihujekwanu emebyihu. O bule-ru-a l'oku be aahuje iya gude maru ?o bụ ɔkpobe iya. Nokwapho g'aahuta ekweta unu ama g'a maru ?o bụ ɔkpobe iya. Ekweta ono be unu maana-rụ-a l'aswa iya ka kẹ mkpolø shii. A -dalechaa ya; o -buru ɔkpobe ekweta; l'aa-jaa unu ajaja; mee g'unu nwua phoo g'iphóró, shi Chileke l'eka; aakwabékapho unu ùbvù. O buru mbøku ono, Jizosu Kéreshi a-nya ono be oo-nwükota nno. ⁸Onye unu yero obu; l'ebé abu l'unu gude ẹnya húma iya; unu ta ahümaduru iya l'ẹnya kẹ nwanta-a; obenu l'unu kweru nkiya; ete ẹswa; ẹhu nođu atsø unu k'ophu aamadụ g'a-tụ onu iya. ⁹Iphe ono, unu ele ẹnya iya ono, rwua unu ẹka; mbu l'obu unu be a dzotaru.

¹⁰Ndu mpfuchiru, pfuru k'eze-iphe-oma ono, ee-mechaa meru unu ono; tokpooru nwéhu chọo ndzøta ono ɔkpobe achöcho. ¹¹Ephe mee g'ephe maru teke Unme Kéreshi, no phè l'ime epfu ama ẹka l'oo teke Kéreshi e-je iphe-ehuka; yee teke a-kwabè iya oke ùbvù. ¹²Tobudu iya bụ; Chileke bya emee ndu mpfuchiru iya ono, ephe maru l'ozì ono, ya ziru phè ono ta abụdu ozi ẹhu phè; l'oo unubedula be e ziru phè iya g'ephe bya ezia. Nta-a be unu shiwaal ẹka ndu-ozi ono, bụ phè byaru ezia ya unu ono bya amaru iya. Ephe byaru bya egude ike kẹ Unme-dụ-Nsø zia ya unu. Unme-dụ-Nsø ono bụ Chileke be shi l'imigwe ye phè iya l'ehu. Ozi ono, e ziru unu ono be aguchakwaa agu ụnwu-oji-zi-imigwe. O dù phè g'a sụ l'o nwe-kpøoru g'e meru: o doo phè ẹnya.

Umere, dù Chileke ree

¹³Oo ya bụ; unu chikobe egomunggo unu l'ekalanu; g'o kwabè akwa-be g'onye liru anamụ l'upfu; unu esedeje onwunu esede; unu elekwapho ẹnya eze-iphe-oma ono; Chileke e-meru unu teke Jizosu Kéreshi e-goshi onwiya ono. ¹⁴Lẹ teke unu te eshidu mawaru ɔkpobe-opfu ono be bụ ẹgu ejø-iphe, shi anoduje agu unu shi kpuru unu l'eka. Nta-a, unu bùwaa ndu l'anuru Chileke opfu-a unu te ekweèkwa g'egu ejø-iphe kpukwaduru unu ẹgube ono, o shi kpuru unu ono. ¹⁵Iphe, unu e-mechia nta-a bùkwa g'unu shi l'iphemiphe, unu eme goshi l'unu dù nsø; lẹ Chileke ono, bụ iya kuru unu ono be dükwa nsø. ¹⁶L'è dekwaru sụ: "Unu dükwa nsø; lẹ mbedula dükwa nsø."

¹⁷Oobujeru; unu -nođu epfu anu Chileke; unu eku iya Nna; mbu Chileke ono, bụ iya bụ onye ekpejeephø onyenonu ikpe g'iphe, o meru gbaru; ophu o dudu onye oomeje ele ẹnya l'iphu. Noo g'o gude unu je anodu ndzụ unu l'ophu; tsuje iya ebvu lẹ mgboko ọwa-a, a byaru abyabya-a.

¹⁸Unu nyatajékwa iphe, o phuru Chileke témamu o gbata unu l'eka mkpø-koro umere ono, unu nwütaru l'eka nna, nwüturu unu phè ono. Iphe, o gude pfua aswa ishi unu gbata unu ta abükwa iphe emebyihuje emebyihu

g'okpoga-mkpola-ochaa mē mkpola-ododo. ¹⁹Iphe, o gude gbata unu bụ mee ono, aswa iya parụ eka ono, bụ iya bụ mee Kéreshi. Kéreshi ono bẹ dū gē nwatürü, e gude eje egwe ngweja; nwatürü, adukpodaa eka ụta dū iya l'ehu ilile; tème ębe ọ dudu eka iphe, takụru iya l'ehu. ²⁰Oo iphe ono bẹ Chileke hota-doru iya. O hotaru iya rọ tème mgboko dū; o rwua lẹ nta-a, bụ ikpazụ-a; o gude k'iswi ehu unu goshi iya ndiphe. ²¹Oo Kéreshi ono bẹ unu nō l'eka iya kweta kẹ Chileke; ọ bürü Chileke ono meru iya o shi l'ọnwu teta dzụru ndzụ; bya abükwaru iya pho kwabəru iya ùbvù ophu shi l'imigwe. Oo ya bụ; l'unu nōwa Chileke l'eka elekwapho enya l'o ya l'a-dzọ unu.

²²Sụ-a; unu anoduje eme iphe, ọkpobe-opfu ono pfuru. Unu shi egube ono safükota iphe, dū ejị lẹ ndzụ unu; k'ophu bụ l'unu byaru bya eyewa ụnwunna unu obu; ophu obu ọbu, unu yeru ụnwunna unu Ọbu abükwa tuko-l'ehu-atuko-l'obu. Oo ya bụ; unu ta ahakwa eye nwibe unu obu. Unu kukebejekwa ehu gude ọkpoma unu l'ophu yee nwibe unu obu. ²³Kele e gudewaa opfu Chileke ophu dzụ ndzụ ojejoje nwuphu unu azụ; ophu o to shidu lẹ ndzụ erahuerehu; ọ chia ophu tee rehedu erahu. ²⁴Kele

“Nemadzụ l'ophu dükota
g'ęswa.

Mma kẹ nemadzụ
dükwapho g'okoko
ęswa ono.

Ęswa -kpohuwaa nkụ bẹ
okoko iya erishihu
dashihu.

²⁵Obenu l'opfu, Nnajiuphu
pfuru
a-duepho jeye l'ojejoje.”^a

Opfu ono bẹ bụ iya bụ ozi-oma ono, a byaru ezia unu onoya.

Mkpuma, dzụ ndzụ; bürü iya gude ụlo

2 ¹Oo ya bụ; unu tua onwunu erekpu tushia iphe, bükpoo ejo-iphe, unu eme. Unu haa adzụ ụka; ọphu ọ dudu onye a-bürü tuko-l'ehu-atuko-l'obu; unu ahaa ęnya-pfürüpfuru; haa epfubyishi nemadzụ ibe unu. ²G'ọ bürü g'egu era l'anoduje agụ nwamee nshi-a bụ g'opfu Chileke anoduje agụ unu; mbụ opfu Chileke ono, e te emerwüşiduru emerwüşi ono; oo ya bụ g'unu e-gude iya vua evuvu; vuta k'ophu Chileke a-dzọ unu. ³Lẹ unu lẹ Nnajiuphu megbabewarū iphe; unu hümä l'o dū ree.

⁴Sụ-a; unu byapfuta Nnajiuphu ono. Oo ya bẹ bụ mkpuma ono, dzụ ndzụ ono, Chileke gude tūa ọkpa ụlo iya ono. Mkpuma-a bẹ ndiphe

hofuru tuphaa sụ l'o bụ ogalemkpa. Ole húmanu; l'enya kę Chileke bę ọ gbéchikwa bürü iya bę ọ hotaru kwabę ùbvù. ⁵ Unubedula kwapho, büyü ndu dụ gę mkpuma, dzü ndzụ; bę Jizosu Kéreshi gudekwa akpụ ụlo Unme-dụ-Nso; edozi ögbo uke, dụ nsö kę Chileke. G'unu bürü ndu anoduje anụ Chileke ngweja, dụ iya ree. ⁶ Kele e deru l'ekwo-opfu Chileke sụ:

“Lenu; mu gudeakwa eka mu
tögbo mkpuma lę Zayonu.
Mkpuma ono bę mu hotaru;
Ọ bürü
mkpuma vu oke-aswa;
teme Ọ bürü itso gude ụlo.
Iphe, bükpo onye daphuberu
iya nü bę
ta abyakwa akwa izimanụ.”

⁷ O kwa l'ehu k'unubedula, kwetarụ kę Kéreshi be mkpuma ono bụ iphe, akwabę ùbvù; a bya l'ehu kę ndu te ekwedu kę Kéreshi bę;

“Mkpuma ono, ndu l'akpụ
ụlo jíkaru ono
mechaarụ bya abürü
mkpuma, gude ụlo.”

⁸ Teme e dekwaapho sụ:

“Mkpuma ono bę bükwa
mkpuma,
anoduje adụ ndiphe
upfu
bya abükwarupho epfu,
ephe e-vukotaję daa iko.”^b

Noo kele ephe jíkaru ekweta opfu Chileke. Ọ bürü ge Chileke dobekpoha-waru l'qo-dụ phę bụ onoya.

⁹ Obenu l'unubedula bụ ndu Chileke gude eka iya hota. Unu bụ ögbo uke kę Chileke; bya abürü ọha dụ nsö; bürü ndu Chileke nwe enwenwe; k'ophu unu e-me g'ajaje iya ajaja; mbụ onye ono kufutaru unu l'ochii kuru unu ye l'iphóró iya, dụ biribiri ono. ¹⁰ O dükwaru teke unu eshidu bürü ndu kę Chileke; nta-a bę unu bùwaa ndu nkiya. Ete shidu phüaru unu obu-imemini; obenu lę nta-a bę ọ phüwaru unu obu-imemini.

Umere, gbaru ndu Kéreshi tòwaru l'egbu

¹¹ Ndu mu yeru obu; unu bükwa nlwamülwa lę mgboko-a; teme unu byakwa iya phę g'onye kpafutaru üri. Oo iphe ono meru g'o gude mu

^b 2:8 Günaa Azá 8:14.

nodu epfuru iyaunu; epfushiru iyaunu ike sụunu jiko g'unu te ewokwaru onwunu togboru egu ejo-iphe, dụ iche iche, anoduje agu nemadzụ egu ememe. O kwa ndzụ ọphúú ono, Chileke nṣuru unu ono bẹ egu eme ejo-iphe ono anoduje etso oğu. ¹²G'umere unu shije ekiri l'iphu ndu ete ekwedu k Chileke; k'ophu bụ ẹphe -bokpóonu unu ibo l'unu bụ ndu eme ejo-iphe; ẹphe eleanaa umere unu l'o dunukaru ree; ẹphe egudekwanụ iya jaa Chileke ajaja mboku ono, ọo-byá ekpee phé ikpe ono.

¹³Unu wozejekwa onwunu alị l'iphu ndu ọha meru ndu-ishí; m'obvu Nnajiuphu; l'iphu ndu-eze, bụ phé bẹ ike dụ l'eka; ¹⁴me l'iphu ndu bụ ọ-chị-ọha, bụ ndu e yeru g'ephe húje ndu eme ejo-iphe ahùhù; ẹphe ajaje ndu ophu eme iphe, dụ ree ajaja. ¹⁵Noo kele iphe, dụ Chileke l'uche bụ g'unu gude umere oma mechishia ẹhu-eswe ẹhu-eswe ndu amadụ iphe anoduje epfuru unu ono. ¹⁶Kéreshi bẹ tọakwaru unu l'egbu. Ole ọ to bụ-kwa g'unu bya eworu onwunu saarụ eme iphe-oji ọgbo. Unu mejechia umere, gbaru ndu ejeru Chileke ozi. ¹⁷Unu kwabeje onyemonye ùbvù. Iphe, bükpo ndu bụ ụnwunna; mbụ ndu nọ Kéreshi l'eka; bẹ unu eyeko-taje obu. Unu tsujekwa Chileke ebvu. Unu akwabéjekwapho eze ùbvù.

Iphe-ehuka, Kéreshi jeru bụ anyi iphe-lesta-mee

¹⁸Unubé ndu ejeru nemadzụ ozi; unu wozejekwa onwunu alị l'iphu nnajiuphu unu; kwabeje iya ùbvù. Iphe, bükpo iphe, ẹphe sụru g'unu mee; unu mejechia iya. G'ọ to bukwapho onye ophu nnajiuphu iya dürü odoo bya emeru ọnụ ụtso bẹ a-kwabeje iya ùbvù kpoloko. G'onye ophu nnajiuphu iya dürü ẹhuka kwabejekwa iya pho ùbvù. ¹⁹Chileke bẹ ẹhu atsojekwa ụtso mẹ ọ -bụru l'unubé ndibe iya gude iya ata nshi eje iphe-ehuka, byaru unu; mbụ iphe-ehuka, e meru unu; unu nodu eje l'ebé abụ l'o dürü iphe, unu meru, dụ ejí. ²⁰Ole ọ to bükwa: a -nodu ahù ngu ahùhù iphe, dụ ejí, i meru i nodu ata nshi; ono ta agbakwarụ g'a jaa ngu ajaja iya. O kwa onye meru iphe, dụ ree; a nodu echí iya iphe ẹheni; onye ono nodu ata nshi; noo onye Chileke a-ja ajaja iya bụ ono.

²¹Noo l'o kwa eje iphe-ehuka egube dụ Chileke ree ono bẹ Chileke kudoru unu oku iya. Lé Kéreshi l'onwiya gudekwa k'iswi ẹhu unu jekwaa-pho iphe-ehuka. Ono bùwaruro iphe-lesta-mee bẹ o meru doberu unu; k'ophu unu a-nodu anwụ eka iya. ²²"Onye adụdu iphe-eji, o mejeru; ophu ntuphu-ire adụjeduru iya l'onu." ²³A kwagokpokwaaru iya liphù; ole o to phulatadụru. E mee ya mkpawere; ophu ọ dudu onye ọ sujero lẹ ya e-melata. Iphe, o mechiaru bụ l'o woru onwiya ye Chileke l'eka; mbụ Chileke ono, bụ onye-ikpe, ekpeje ikpe, pfuru nhamunha ono. ²⁴Kéreshi l'onwiya bẹ vutawaru iphe-eji, anyi meru g'ọ hakota l'ehu onwiya teke ono, a pfugburu iya l'oswebe onoya. G'anyịbedua ono, nọ l'eme iphe-eji nwụ-hu anwụhu ono abya adzụru ndzụ bụru ndu pfuberekoto. O kwa igbiri ẹchachi e chiru iya bẹ e gude mee g'unu wekorohu. ²⁵Noo l'unu shi eje

phururugbadaa g'aturu, ephu ụzo; obenu lę nta-a bę unu lwaphutawaru azụ; lwapfuta onye ono, eche unu g'onye eche aturu; bya abükwarupho onye eleta ndzụ unu ẹnya ono.

Umere, gbaru nwanyị yee ji iya

3 ¹Nokwapho g'o dụ unubę ụnwanyi, alụ ji. Unu wozejekwa onwunu alị l'eka ji unu nọ. Oo ya bụ k'ophu bụ; o -nweru ji unu phę ndu ophu te eyejedu ọnụ l'opfu Chileke; ephe ahụma eguru umere, unu eme gude iya bya emelaha opfu, Chileke pfuru; m'obetaruro ophu unu epfudu-ru phę kę Chileke. ²Noo kélé ephe e-gudewaro ẹnya phę ahụma umere, adụdu eka ụta dụ iya, unu eme eyeru phę; opfu l'unu atṣu Chileke ebvu. ³Omemma unu ta agbakwarụ g'o bụru iphe, eme l'akpo-ehu, bụ iya bụ aswingashi ęgbushi; waa egude ụnwu iphe, e meshiru lę mkpola-ododo kwaa onwunu ngwa; yele eye ेrengene uwe. ⁴G'o bujechiaru g'unu e-me dozirwee ime ọkpoma unu g'o tọ bụru eka retoshihuru eretoshihu; g'o bụru omemma k'eme odoo yee ejị obu oyị. Iphemiphe ono bę tükokwaru bükotaru iphe, aswa parụ eka l'eña kę Chileke. ⁵Kélé oo egube ono bụ g'ụnwanyi shi egudeje eme omemma nkephę teke k'ichee. Ephe shi edobe-jeru onwophę Chileke iche; teme ephe shi anoduje ele Chileke ẹnya l'eka. Ephe shi ewozeje onwophę alị l'iphu ji phę. ⁶Oo egube ono bę Sera shi-kwapho anụrụ Ébirihamu opfu ekuje iya nnajịuphu. Nta-a bę unubędua bùakwaa ọkpobe ụnwu Sera mę unu -nodu emeje-a iphe, pfuru ọto; ophu ọ dudu iphe, eyejekwadu unu ebvu.

⁷Unubę ndu ophu bükwanu unwoke, alıgbaa nwanyị; unu mejekwa-ruphö nyee unu umere, dụ ree. Unu maru onwunu ęhu l'alulu, unu alụ nwibe unu. Unu kwabejekwa phę ụvbụ; eshinu unu maanarụ-a l'ụnwanyi bę ụvohu ka b'adụ; eme lę nwoke. Unu letaje phę ẹnya; mejeru phę iphe, mkpa iya dürü phę. Noo kélé unu l'ephe a-tüko shi l'eka Chileke gbarụ mgba nweru eze-iphe-oma ono, bụ iya bụ ndzụ ojejoje. Unu meje-kwa umere, dụ egube ono k'ophu ọ tọ dudu iphe, akpɔshi unu epfu anụ Chileke.

Ewere, eeme onye pfuberekoto

⁸eka mu a-sube opfu ono ishi bụ; g'uche unu bujekwaru nanu. G'iphe-ehuka, byaru nwibe unu rwuje unu l'ęhu g'o rwuru onye ọ byaru. Unu yejekwa nwibe unu obu. Noo kélé unu bụ ndibe Chileke. Unu bükwaru ndu obu-imemini. Unu wozejekwa onwunu alị l'eka nwibe unu nọ. ⁹Onye -meru unu ejị; unu te egudejekwa eme ejị pfua ya ụgwo iya. Onye -phu-ru unu iphu; unu te ephulatajekwa. Ọ chikwaa iphe, unu e-mejechia bụ g'unu gojechiaru ọnụ-oma nụ onye obu. L'iphe, Chileke kudoru unu oku iya bükwa gę ya goru ọnụ-oma nụ unu.

¹⁰ "L'iphe, bụ onye ọ dụ g'a

sü le ndzü iya e-tse ogologo;
 tème ọ dükwa iya pho g'a
 sü le
 mbóku-mbóku abújeru
 iya k'oma;
 g'onye ono te egudehekwa
 ire iya tū ikpoki;
 ophu onye ọbu adzujekwa
 üka.

¹¹ G'onye ono gbakutaru
 eme iphe-éji azú
 watachia eme iphe,
 dù ree.

G'onye ono kukebeje éhu
 chọ iphe,
 bù o -mee ya nchi-adù-doo.
 O -chóta iya g'o tò tñwokwa
 iya éka.

¹² Noo kèle Nnajíuphu,
 bù Chileke
 bẹ anodujeephø eleta
 ndu pfüberekoto
 enya.
 O nòdu angabejekwapho
 nchi numa epfupfu,
 ephe epfu anu iya.
 Obenu lè ndu ejø-iphe
 bẹ ooghajeru azú.”^c

¹³ Su-a; ?dénukpoo onye súru unu emekata mè ọ -nòdu ehe unu ihee
 eme iphe, pfuru nhamunha? ¹⁴O -bükpooru nü l'unu a-nòdu eje iphe-
 ehuka; opfu l'unu eme iphe, pfuru-oto; g'ehu tsójekwa unu. Gé ndzü ta
 agujekwa unu m'ephe -nòdu eye unu ebvu; ophu ọ dükwa iphe, unu ejekpoo
 ayọ ọshi iya. ¹⁵Iphe, unu e-mejechia bù g'unu gudeje obu unu g'o
 ha kwabeje Kéreshi, bù Nnajíuphu unu ùbvù; gude goshi iya l'oo ya bù
 Nnajíuphu unu. Unu kwagebejephø akwagebe tekenteke k'ophu bù l'oo -dù-
 ru onye jíru unu k'iphe ono, unu ele enya iya ono; unu eyeeru iya ọkpobe
 ọnù; goshi iya iphe, meru g'o gude unu nòdu ele enya iphe ono, unu ele
 enya iya ono. ¹⁶Unu meje nno g'obu ataa awajékwanu unu mini; k'ophu
 bükwanu o -nweru ndu l'epfurù unubé ndu kẹ Kéreshi ejø opfu; unu egude
 umere ọma ono, unu eme ono meru iphere kpua phé.

¹⁷L'o kakwa ree lę nemadzụ jeru iphe-ehuka; opfu l'oome iphe, dę ree; m'o -bukwaru l'o bu iphe, dę Chileke l'uche bu onoya; eme lę nemadzụ anwụ ɔnwu ejo-iphe, o meru. ¹⁸Kele Kéreshi l'onwiya jekwarupho akpo iphe-ehuka lanu nwụihu kélé ndiphe eme iphe-eji. O bürü onye ono, pfu-berekoto ono bę nwụihu-chiru ndu apfubeduru-eka-oto; k'ophu oo-duta anyi dupfu Chileke. Ndiphe bu ebugbugu mmanụ bę ephe gburu ogwəhu iya. Obekwanu lę Unme Chileke meru iya o nödu ndzụ. ¹⁹O bürü ike Unme Chileke ono bę o gude bahụ lę maa jepfu ndu maa ono, a tuchiru lę mkporo ono je epfuaru phę opfu Chileke. ²⁰Lę teke ndiche ono, Nuwa kuru eze ugbo ono bę ndu teke ono jikakwaru angabę nchị l'iphe, Chileke epfu; Chileke takpoepho nshi ngabekotaru phę; ophu o dudu; jeye teke o nonyaru o haa mini; o bya eribushikota phę. O buerupho nwa ndu abadu ishi bę bahuru l'eze ugbo ono; iphe, ephe dę bahụ iya bu ụmadzu esato kpoloko. O bürü mini ono, ugbo ono ese eli l'eli iya ono bę Chileke shi dzoo phę. ²¹Mini ono bę nö onodu baputizimu, e gude adzo unu kwa-phę. O to bükwa l'a asafuje anyi inyi l'ehu; o chikwa l'anyi egudeje iya arwo Chileke g'o mee g'obu ta awa anyi mini. O bürü l'eteta, Kéreshi shi l'ọnwu teta nödu ndzụ bę ooshije dzoo anyi. ²²O tetaru ono lashia je anodu l'imigwe l'ekutara Chileke, bu Nna. Iphe, bükota ojodzi-imigwe g'ephe hakotakpoo; mækpoo iphemiphe, ike dę l'eka; mę iphemiphe, bükotakpoo ndu-ishi l'imigwe nödukota iya l'eka.

Ndzụ Əphúú

4 ¹Kéreshi bę jeru iphe-ehuka teke o nö lę mgboko-a. Oo ya bu; g'o bue-kwarupho ge k'iphe-ehuka ono dę Kéreshi bu g'oo-duje unu; mbu g'unu kwakobekwa k'eje egube iphe-ehuka ono. O to dükwa onye jeebejeru egube iphe-otsu-l'ehu ono lę mgboko-a o gbeshi jeye eka l'eme iphe-eji ozo. ²Oo ya bu; unu wataékwapo eme iphe dę Chileke l'uche. O bürü g'unu e-gudewa iya rö ememe bu onoya lę nwa nta-a, unu nökwdalu l'eliphe l'eka-a. Unu te eyeékwaru egū ejo-iphe agugbabe ụnwu-eliphe ɔnu. ³Unu lewaro ime teke unu shi meta iphe, ụnwu-eliphe eme. Unu shi bürü ndu iphere bvuru l'iphu; unu nödu ewojeru onwunu haaru egū ejo-iphe; yee angunuka męe yee ejo-uzere; mę etsojejerupho acho-phe eka unu angu męe; yee anodu agwaphé agwa mę obvu. ⁴Nta-a bę o gbékwa bya adu ndu ono, ta amadu Chileke ono biribirí l'unu te etsojeeduru phę emephe ejo ememe ono; ophu unu l'ephe anodetu ndzụ ɔla-l'iswi ono. Oo iphe ono meru g'o gude ephe nödu anodetu epfubyishi unu. ⁵Ole mbóku, Chileke e-kpe phę ikpe abyakwaa. Oo mbóku ono bę ephe a-bya apfuru Chileke l'iphu; gude ɔnu phę shi ishi lanu dokotaru iya iphe, ephe meru l'eli-mgboko-a; mbu Chileke ono gbe kwakobehawanu k'ekpe ndu nwụhuru anwụhu mę ndu nö ndzụ lę mgboko-a ikpe ono. ⁶O kwa iphe ono meru g'o gude e je ezia ndu maa ozi-oma ono k'ophu e-kpe phę ikpe, duru ogwəhu; ephe anodukwanu ndzụ ophu Chileke nö.

Egude iphe-oma, Chileke meru ngu jeeru iya ozi

7Şu-a; teke iphemiphe-a l'abvu bę dükwaa ntse. Qo ya bu g'unu sedeje onwunu; g'enya doo unu rişaai; k'ophu unu a-duje ike epfu anu Chileke. 8Ophu kachakpoo nu bu g'unu yeekwapho nwibe unu obu ɔkpobe eyeye kwaseru; kele egube n-yemobu ono ekpuchijekwa ikpoto iphe-eji. 9Unu kwajeru nwibe unu ebyaa. Ole g'unu ta agujekwa aphu iya. 10Eshi ophu Chileke megbawaru unu eze-iphe-oma, du iche iche; bya ançhakwaa-pho onyemonye iphe-oma l'ehu l'ehu; g'onyemonye gude iphe-oma ophu Chileke nuru iya mee iphe, a-baru nwibe iya urwu. Q kwa unu mee nno l'o bürü iya bu l'unu bu ndu letaru enya ɔkpobe eleta l'iphe-oma, Chileke nuru unu. 11Q -dürü onye epfu opfu; g'onye ono pfujeq ya pho g'o bu Chileke l'onwiya epfu iya. Q -dürü onye eyetaru ndu ozo ęka; g'onye ɔbu yetaje iya ge Chileke nü-beru iya ike. Qo ya bu; g'ee-shikwanu l'iphe, anyi emeje ememe ndiphe eshi Jizosu Kéreshi l'ęka kwabę Chileke übvü; mbu onye ono, okwabe übvü me eze ike, paru ęka apaa; bu nkiya ono jasu le tuutuuuu lę mijimiimii. Nokwa g'o du.

Iphe-ehuka, ndu no Kéreshi l'ęka eje

12 Ndu mu yeru obu; g'ejo iphe-ehuka ono, abyapfutaję unu ono ta adu-jekwa unu biribiri. Egube oke iphe-ehuka ono bukwa iphe, e gude eme g'a maru ?unu noşhiru-a ike l'ęka Chileke. G'o tó dujekwa unu g'o bu iphe, etu iya adujeduru bę byapfutaru unu. 13Q chikwaa iphe, unu e-meje bu g'ehu tsoje unu utsch l'unu tükoru gbaru mgba eje ędu iphe-ehuka, Kéreshi jeru; e -mechaa g'ehu akwata tsöö unu tsoshikpoo ya unu ike mböku ono, Chileke e-goshi odata-biribiri Kéreshi ono; mbu unu a-kwata gude obu unu g'o ha tee eswa. 14Q -bürü l'egude iswi ehu Kéreshi akö unu onu; bę unu bukwaadu ndu a goru onu-oma nu; noo kele Unme Chileke, bu iya emeje g'unu gbaru mgba l'odata-biribiri Chileke anopyabewaro unu l'ehu kwaseru. 15Ole o -dürü onye l'eje iphe-ehuka; g'iphe-ehuka, ooje ta abükwaru k'iswi ochi, o gburu; ozoo iphuru o ziru; ozoo ejo-iphe ozo, o meru; ozoo kele o bu onye eseje opfu. 16Q chia teke unu eje iphe-ehuka opfu l'unu bu ndu kę Kéreshi; g'iphare iya ta adükwa unu; o chia g'unu keleje Chileke ekele l'oo ępha Kéreshi bę eeku unu.

17Lę teke Chileke e-kpe ndiphe ikpe dükwaa ntse. Q bürü ndibe iya bę oo-vuru uez dabę ikpe ɔbu l'ehu. Teke o bu lę Chileke vu uez dabę anyi egube iphe ono l'ehu; doanaa mu ro g'oo-dükpoo ndu ono, jikaru ozi-oma Chileke ono.

18 "Teke o bukwanu lę
g'e-me dzota onye
pfuberekoto
shihuru ike egube ono;

leanaro g'oo-duru
 ndu ta atsudu Chileke
 ebvu mewaro iphe,
 bükpoo ndu ozo,
 ta anüduru Chileke
 opfu g'ephe ha.”^d

¹⁹O ya bụ; g'iphe, bükpoo ndu eje iphe-ehuka lę g'o dū Chileke g'ephe jee ya; mejekwa umere ọmaa. G'ephe wokwaru ndzụ phę ye Chileke ono l'eka, bụ onye ono, meru phę nụ; teme ọ bürü onye epfije iphe; pfushia ike l'iphe, o pfuru.

Eleta ndu Chiochi enya

5 ¹Iphe-a, mu abya epfupfu-a bükwa ndu e meru ogerenya Chiochi bę mu epfu eyeru. Lę mbedula, bụ Pyita bükwa onye e meru ogerenya Chiochi g'unu bụ teme mu gudekpoo enya mu hümakota iphe-ehuka ono, Kéreshi jeru onoya g'o hakotakpoo gberegedege. Mu yikwarupho lę ndu onye lę Kéreshi gbawaa mgba nweru ọdu-biribiri iya, bụ iphe, ata duedu g'oo-no-beru Chileke emee l'aa-hüma-dzuru iya. ²Sụ-a; unu chejekwa ụnwu aturu Chileke ono nche, letaje phę enya ree. Unu egude obu unu meje iya egube ọ dū Chileke l'uche; unu te emejekwa iya g'o bụ iphe, e kebutaru unu ekebuta; ọ chia g'unu yeru ẹhu l'eje ozi ono. Unu te ejekwa iya nweru erekpi okpoga. ³Unu te emejekwa ndu ono, Chileke yeru unu l'eka ono g'ephe bụ ohu, unu gbaru agbagba. G'umere unu bükchikwaaru phę iphe-let-a-mee. ⁴O ya bükwanu g'oo-bürü teke onye-ishi ndu nche aturu ono byaerupho k'egoshi onwiya l'oo-mee g'unu nodu ndzụ ojejoje, bụ iya bụ obunggo, dū biribiri, ata yidu mebyihu emebyihu.

⁵Nokwapho gę mu akakwarupho unubę ndu ophu ka abürü ụnwegirimia; unu wozejekwa onwunu alị l'iphu ndu bụ ogerenya. Mbụ-a; iphe, mu epfurū unu g'unu ha bụ; g'iphemiphe, unu eme goshijekwa l'unu ewozeje onwunu alị l'eka nwibe unu nọ. Unu eyetajeru nwibe unu eka; kele “Chileke ajikajekwa ndu eku onwophe; ọ nodu emejekwanuru ndu ophu wozeru onwophe alị eze-iphe-oma.” ⁶O ya bụ; unu wozeta onwunu alị l'iphu Chileke; k'ophu oo-woli unu eli mę o -rwuepho. Chileke ono bükwa iya bę bụ Okalibe-Kakota-Ike.

⁷Unu tuko iphe, bükpoo iphe, unu ayọ ọshi iya tuko ye Chileke l'eka; kele enya iya ta alufujedu alufu l'eka unu nọ. ⁸G'enya doo unu rịsaa g'unu nodu che nche l'onye ọhogu unu, bụ Nsetanu tsoakwaru ejephe g'oduma, tsoru aba hanyihanyi acho onye ọo-dzụ-gbu lajashịa taa. ⁹Unu pfụ-chije iya uze; unu apfụ-shikwanaa ike l'ekwekwe, unu kweru kę Chileke; l'unu maakwaru-a l'ünwunna unu g'ephe hakota l'eliphe-a bę tükoru ejekota

^d 4:18 Gunaat Etu 11:31.

egube iphe-ehuka ono.¹⁰ Obenu l'ọ Chileke ono, bụ iya bụ onye eze-iphe-oma kpakorū mikoo l'eka ono bẹ kuru unu g'unu lè Kéreshi tüğba bürü nanụ; ọ ya bụ g'unu l'iya atuko nödukota l'eka lanụ, bụ eka ọdu-biribiri iya ono, ata bvudu abvübvu ono nọ. Ọ ya bụ l'unu -jetaephō iphe-ehuka ono nwanshị; yębedua l'onwiya emee unu; unu adukota ree; mee unu; unu eshihu ike; bya emekwaphō unu; unu akabaa apfüşhi ike l'ekwekwe, unu kweru.¹¹ G'ikemike bükotaru nkiya jasụ lè tuutuutuu lè mijimimii. Nokwa g'o dụ.

Ekele mkpochi-ishi

¹² Mu pfuakwaru nwakpuru opfu ole mole deeru unu l'ekwo-ozi-a. Ọ bụru Sulivanusu bẹ gude ẹka iya deeru mu iya. Sulivanusu ono bụ nwanna anyi, mu maru l'ọ bụ onye e gude ire iya ẹka. Şu-a iphe, mu ederu iya unu bụ gẹ mu gude iya mee g'obu shihu unu ike; tème mu nödu emekwaphō gẹ mu gude iya pfuru unu l'iphemiphe ono bẹ tükoru bürü eze-iphe-oma, shi Chileke l'eka. Unu pfükwaru l'eze-iphe-oma ono; pfüşhia ya ike.

¹³ Lè ndu kẹ Chileke, nọ lè Babilonu; mbụ Chiöchi, Chileke hötakwaru-pho g'o hötarу unu bẹ l'ekelekwaro unu. Maku, bụ nwa mu ekelekwaro unu. ¹⁴ Unu kelekwa nwibe unu ekele; nmata phẹ akpa, dụ nsø. Ge Chileke mee g'unubẹ ndu unu lè Kéreshi tüğbaru bürü nanụ g'unu ha buru guu. Nokwa g'o dụ.

Ekwo-ozi K'ębo

Pyita

Deru

---

1 ¹Ekwo-ozi-a bę shi l'ęka mbędua, bę Sayımonu Pyita, onye ejeru Jizosu Kéreshi ozi; bya abükwarupho onye-ishi-ozi iya. Ndu mu ede iya anu bę unubę ndu ono shi l'apfübekoto kę Chileke mę kę Onye-Ndzota bę Jizosu Kéreshi nata ekweta ophu bę ǫkpobe iya gę k'anyıbedua.

²Gę Chileke mekwaa g'unu kabaa ya amaru; l'o mekwaapho g'unu kabaa amaru Nnajıuphu anyi bę Jizosu ǫkpobe amaru eje. Geze-iphe-oma mę ęhu-guu, shi iya l'ęka rwube unu ęka rwube iya k'anyınyi.

Chileke kuru unu bya ahota unu

³ Anyi maru Nnajıuphu ono marweta iya ree; mbę onye ono, bę iya kuru anyi g'anyi bya g'anyi l'iya gbaru mgba l'odu-biribiri iya; waa l'iphe-oma, ǫonoduje eme. Qo l'amama ono, anyi maru iya ono bę Chileke shi gude eze ike nkiya nü anyi iphemiphe, mkpa iya dürü anyi g'anyi gude noduru iya ndzü; emekwapho umere, egoshije l'anyi akwabę iya ùbvù.

⁴Qo eze ike iya ono bę o gudekwapho kweshia anyi ukwe-iphe, dükota ree ǫkpobe adüyü; ukwe-iphe dakiri atü ǫnu iya; o ya bę g'unu egudekwanu k'ukwe-iphemiphe ono gbaküta azü l'emebyishi onwonye ono, ndu mgboko-a l'emebyishi onwophę; kęle ęphe eyedzujeru ǫnu l'ęgu ejo-iphe anoduje agüğbabe phę nü; waa g'unu lę Chileke agbaru mgba meje umere ǫmaa ono, oome ono. ⁵Qo ya bę g'unu kukebeje ęhu se g'unu meje ume-re ǫmaa yekwa l'ekweta unu. Iphe ǫzo, unu e-yekwa l'umere ǫmaa abürü anwüta. ⁶Iphe ǫzo, unu e-yekwafüa l'anwüta iphe abürü esede onwonye. Iphe, unu e-yekwakwanu l'esedeje onwonye abürü ǫta-nshi. Iphe, a-nodu-kwa nü etso ǫta-nshi abürü akwabę Chileke ùbvù. ⁷Akwabę Chileke ùbvù abürü iphe, a-nodu etso iya nü bę ehe onwunu. Iphe ǫzo, unu e-yekobefua l'ehe onwunu ono abürü n-yemobu. ⁸Unu -nodu emewaa ęgube umere

ono eje l'iphu bę unu taa bükwaru 'ogalemkpa; ophu unu abqeduru ndu ta amıdu mebyi; l'amama unu maru Nnajuphu anyi, bụ Jizosu Kéreshi. ⁹Ole-a; onye iphemiphe ono teke erwubedu eka; atsukwa ishi; mbu l'onye ono ta ahumajedu iphe, nə enya. Teme onye ono zohawaa l'oo Jizosu bę sashikotaru iya iphe-eji, o shi mehawaa.

¹⁰Qo ya bụ le-a; ụnwunna mu; o kwa unu bụ ndu Chileke kuru hota unu mee unu bürü ụnwu iya. Qo iphe ono meru g'o gude unu jee ekuke-beje əhu eme g'unu gude umere unu egoshi l'unu bupho ụnwu iya əbu eviya; le teke unu emewaa iphemiphe ono bę unu ta abyakpokwa eshiswe uesto. ¹¹Unu -nodu emewaa nno ta adukpoekwa iphe, byakpoo anq-chi unu uesto g'unu ta abahushi l'alı-eze Jizosu Kéreshi, bụ Nnajuphu anyi, bya aburu Onye-Ndzota anyi.

¹²Noo g'o gude mu nodu arı le mu a-nyatajekpoerupho unu iphemiphe ono. Mu makwaru-a l'unu machahawaru iya; teme l'unu pfushiwaru ike l'okpobe-opfu ono, e ziru unu ono. ¹³Q bürü iya meru mu nodu arı l'oo ka ree gę mu nyatakotaru unu iphemiphe ono nta-a, mu nökwdadu ndzü l'ulo-ekwa k'ogwəhu-a gude yeru unu őkú; ¹⁴eshinu mu mawaru l'oo to dudu g'oo nə-bekwaduru nta-a; mu alashia; noo kele Nnajuphu, bụ Jizosu Kéreshi bę goshiwaru mu l'o rruwaru mu l'alala. ¹⁵Mu e-kukebekpoeopho əhu anyataru iya unu; k'ophu bụ mu -anoedu; unu ta azohabaedu iya azoha.

Ndu gudekpoo ənya phę huma ùbvù, Chileke kwabəru Kéreshi

¹⁶Lę teke anyi ziru unu k'ike Jizosu Kéreshi ono, bụ Nnajuphu anyi ono, bụ ike, oo-gude bya əzo ono; bę o to bükwa akə-iphə, nemadzü ritaru l'oriri iya bę anyi körə unu. Anyibedua bę gudekpokwa ənya anyi huma ədu-biribiri iya. ¹⁷Kele Chileke, bụ Nna kwabəru iya ùbvù bya emee ya o gbua nwijinwii teke ono, eguru olu-opfu ono shi l'akpabiri Ogbu-nwijinwii rwua ya nchị su: "Onye əwa-a bụ Nwa mu nwoke, mu yeru obu; o jiru mu əpho." ¹⁸Anyibedua l'onwanyi nümakwaru olu-opfu ono, shi l'imigwe ono teke ono, anyi l'iya tükorusu nodu l'eli úbvú, dę nsə ono.

¹⁹Anyi kabaa ekweshi ike l'iphemiphe ono, ndu mpfuchiru Chileke pfuhawarу ono bę bükota əkpobe-opfu g'oo ha. Qo-bürü unu eme ree mę unu -nodu angabeje iya nchị; unu dę g'iphóró, nə l'eka əchii agba jasų nchị abohu; gę kpopkodie nchị-abohu ono ekeahaa paapaapa l'obu unu. ²⁰Ole ophu kachakpoonu, bụ ophu unu e-vukpoadaru uesto maru bụ le-a; iphe, ndu mpfuchiru Chileke pfuru ta adukwa ophu əphe shi l'uche phę pfua g'oo dę phę. ²¹Kele mpfuchiru te eshidu l'uche nemadzü. Obenu lę ndu mpfuchiru, dę-nsə pfuru opfu, shi Chileke l'önü gę Unme-dę-nsə meru g'əphe pfua ya.

Iphe, e-me ndu mpfuchiru, epfu iphe, Chileke epfuduru

2 ¹Lę teke ndiche bę o nwekwərə ndu mpfuchiru shi epfije iphe, Chileke epfuduru. Nokwaphə g'oo dürü ndu a-nodu l'echilabə unu ezi

iphe, Chileke epfuduru. Ephe a-jikachakwa jika Nnajuphu anyi, bu Jizo-su; mbu onye ono, bu iya gbafutaru phē l'eka iphe-eji ono, ephe shi eme ono. O iphe ono meru g'o gude iphe-eji, ephe meshiru tukoru phē lishi. O bürü iya e-me ephe alaa l'iyi egwegwa.² Ikpoto nemadzụ e-mechakwaa tsoahaa phē; meahaa ejø ememe. Qoburu iphe, ephe a-nodu emegbabę bę ndu ta abudu ndu k Chileke ee-gude wata epfubyishi okpobe-opfu ono, bu iya bu uzo k Chileke ono, anyi etso ono.³ Ndu ono, anoduje ezi unu iphe, abudu okpobe-opfu ono buekwapho ekpiri okpoga bę eshitaje phē iphu. Ephe -gbeshi; ephe atuko ụka, nō lę mgboko dzushia wushiru unu. Ephe egude nno ghopyabe unu l'ugho; ria unu okpobe okpoga. Ole o to duekwanu g'oo-nq-beru nta-a; Chileke anmaa egube ndu ono ikpe. Noo kele Chileke pfuhawaru iya rø teke ndiche dobe edobe. Mbụ l'iphe ono, bu iya e-gbu ndzụ phē ono te ekujekwa mgbenya.

⁴Lę-a; o -bürü lę Chileke ta ahaduru ụnwu-ojozi-imigwe, meru iphe-eji g'ephe ria ya k mmanụ; o tua phē mkporo chiru ye l'oku-alí-maa; lę tsukiribaa ęka agba ochii g'ephe nodu ngaberu mboku ikpe onoya;⁵ o -bürü lę Chileke ta ahaduru ndiphe ono, meru iphe-eji teke ndiche ono k mmanụ; obenu l'o gude utso bya atuko ụnwu-elighe ono rigbushia; ndu o dzotaru buerupho Nuwa, bu onye ezi phē k'apfubekoto waa ụmadzu esaa ozo kpoloko;⁶ o -bürü l'o nmarụ Sodomu yee Gomóra ikpe gude oku tsufukota phē ephe bürü ntü; ephe chihu lę mgboko l'ophu; shi nno mee ge ndu ta akwabędu Chileke übvù maru egube iphe, ya e-me phē;⁷ teme o buerupho Lotu, bu onye pfuberekoto bę o dzorū l'eka ono, ndu eme ejø-ememe bu ono. Nno l'o shi abujeru; ndu alı ono -nodu eme ejø umere, rehuru erehu ono; l'oodu Lotu eji shii; bya atsukwua iya pho l'ehu atsushi iya ya ike.⁸ Mbụ-a; o to dudu mboku-mboku, nwoke ono pfuberekoto ono te eshidu aphurwushije enya; anurwushi nchi l'ejø-ememe, ndu iphe-eji ono shi anoduje eme; k'ophu bu l'ejø-ememe, oogudeje enya huma mę ophu oonu lę nchi shi anoduje agbawashi iya obu.

⁹Oniya bu l'o -bürü l'o noo g'o du bu ono; o ya bu lę Nnajuphu maru-a g'oo-me dzoo ndu kweru nkiya; maru g'oo-me yeru phē ęka g'ephe nahu iphe-ehuka, byapfutaru phē nü; bya amakwarupho g'oo-shi tuchia ndu iphe-eji l'eka ephe a-nodu; l'o nua phē aphu k'iphe-eji, ephe meru; o bürü ęka ono bę ephe a-nodu jeye mboku ikpe.¹⁰ Mbụ-a; ndu o-kachakpoo njo bu ndu ejø-iphe ono; mbu ndu ono, buepho iphe, ephe anodujeephachę bu g'ephe mee iphe, bükpoo iphe, egi iya enwu phē phuruphuru l'ehu; mbu iphe, bu ephe -mee ya; ephe emerwushia onwophe; ndu adudu onye ephe anuru opfu; mbu ndu ono, ezi iphe, abudu okpobe-opfu ono; ndu bu 'anu-le-nchi; ndu anoduje eku onwophe ekuku; ndu ata atsujedu ebvu epfubyishi ndu ono, a ta ahumajedu l'enya l'ogbu-nwịinwii imigwe ono.¹¹ L'uwu-ojozi-imigwe bę kakwa ndu ono ike okpobe akaka bya aka-kwa phē pho enweru unme; ole ephe te ejejekwa anodu l'iphe Chileke

epfurwushi phē sū l'ephe meru ej. ¹² Obenu lē ndu ḥwa-a; bū iphe, edoduru phē ḥnya bē ḥphe anōduje epfubyishi. Ḫphe dū g'anu-egbudu, enwedu egomunggo, bū iphe, a nwudoru phē bū g'a nmatajē phē l'onyà gbua; o būru g'e meru anu-egbudu bū g'ee-me phē; ḥphe alaa l'iyi. ¹³ O iphe ono a-būru urwu, ḥphe e-rita l'eo-iphe ono, ḥphe yeru ḥka ememe ono. Je akpachakpoo l'echilabō eswe bē ḥphe anōdujeela-a eme g'ephe ria iphe ono, egū iya enwu phē phuruphuru l'ehu ono; ḥphe -nōdu eme iya ehu atsole phē-a uto. Ono bū iphe, iphere bya abūru iphe, uto mē unu-nodu ahajē phē g'unu l'ephe tūko eri nri; mē unu dokobe eri nri.

¹⁴ Lenaa l'obujeru; ḥnya phē -hūmawaa nwanyi; l'ogue phē phō g'a sū l'ephe lē nwanyi ono kwaru. Ophu o dudu teke egū eme ejo-iphe agu-buhuje phē agu-buhu. Ntanta-a ḥphe edetawa ndu ophu anō-shiduru ike l'iphe, ḥphe kwetarū; ḥphe anma l'onyà phē. Iphe, doru phē ḥnya buepho g'ephe e-shi kpaa okpoga. Ono bē ḥphe metawaru jeye o ria phē ishi; ḥphe būru ndu a tuwaru onu! ¹⁵ Ḫphe paru ɔkpobe uto ono, pfuru nhamunha ono haa eje phururugbadaa; bya eetsowaa ḥka Belamu, bū nwa Bosoru; mbū onye ono bū iphe, o yeru ḥnya bū okpoga, ookpa l'uto apfuduru oto ono. ¹⁶ A baarū iya mba ejo-ememe ono; k'ophu bū lē nkafu-igara, ete pfujedu opfu saru ḥnu pfua opfu gē nemadzū gude kposhia onye mpfuchi-ru ono eme umere onye obvu.

¹⁷ Ndu ono, ezi iphe, abūdu eviya ono bū 'ogalemkpa. Ḫphe dū g'obvu, mini taharu. Ḫphe dū g'igwe -rwuchhaarū erwurwu k'edze mini; phērephē-re zikaa ya. Chileke nmawaru phē ikpe. ḥka akwakōberu phē bē gbahuru tsukiribaa. ¹⁸ Ḫphe anōdujeephō epfu g'o bū phē kachaa amama; tēmanu opfu ḥbu abükwarupho mkpokoro opfu. Ḫphe nōdu egudeje iphe ono, egū iya enwu phē phuruphuru l'ehu ono gbabé ḥnyà nmata ndu buwokwadū-a bē ḥphe nahuru ndu eshiswe uto. ¹⁹ Ḫphe ekweje phē ukwe enweru onwonye; ole ḥphebedua l'onwophē te enwekwānū onwophē. Ḫphebedua bū ohu umere, rehuru erehu ono, ḥphe anōduje eme ono. Noo kēle oo iphe, ka amadū ike; lwu-kpee ya bē amadū bū ohu iya.

²⁰ Mbū lē ndu ono nwekwarū-a teke ḥphe shi maru Nnajuphu anyi, bū Jizosu Kéreshi ɔkpobe amaru; mbū Onye-Ndzota anyi ono. Sū ophu ḥphe eshiēdu eshi ejo uto ono, emerwuje ʉnwu-eliphe ono. A nonyaephō; ejo umere ono, ḥphe shi hawaa ememe ono lwa azu bya eria phē ishi ozo; ka phē ike lwu-kpee phē. O kwa iya bū l'ono lēndu ehu onye ono abyā aka njo; eme lē g'o dūhawaa lē mbū. ²¹ Mbū-a; o gogo kakwaru ʉgube onye ono ree; ome o to dūkpoda teke o majeru uto bū o -shia ya; Chileke aguā ya l'onye pfuberekoto; eme l'onye ono machaarū uto kē Chileke bya atsū-phu azu haa emeje ekemu ono, Chileke tūru iya ono. ²² O kwa iya bū l'iphe ono, aanmajē l'etu ono a-vuā l'ehu onye ono, bū iya bū etu, a nmaru, suru lē "Nkuta nwachaaru ḥnwa laphu azu je erichaa ya." Etu ozo būru lē "Ezi bē a wuchaaru ehu; o laphu azu je ebvua ɿpuchi." Noo gē ndu ono dū bū onoya.

Nnajjuphu a-bya ozo

3 ¹Ndu mu yeru obu; ọwa kweakwa akpo ẹkwo-ozi ẹbolechiko, mu dewaru unu. L'ime ẹkwo-ozi labo ono bẹ mu dewaru gude yeru unu ókú; nyataru unu g'unu rije ɔriri iphemiphe ono, e ziru unu ono.
²Oo ya bụ; unu nyatajekwa opfu, ndu mpfuchiru Chileke ono pfuru teke ndiche. Ndu ono bụ ndu eeyeru ùbvù. Unu anyatajekwapho iphe ono, Nnajjuphu, bụ Onye-Ndzota ono shi l'eka ndu-ishi-ozi iya zia unu. ³Iphe, e-vukpoadaru ụzo doo unu ẹnya bụ ọwa kpoadada; mgboko-a bya l'abvụ bẹ o nwekwari ndu e-mechaa bürü ndu taa dujedu ike sede onwophé l'egu ejo-iphe, enwu phē phuruphuru l'ehu; bükwarupho ndu a-noduje aja unu ewenu. ⁴Iphe, ẹphe e-pfufe bụ; “?Denuhunu Jizosu ọbu, kweru unu ukwe lẹ ya a-bya ozo ọbu? Kélé e -shi teke nna anyi oche phē nōru laa bẹ iphemiphe ụekwapho g'o dù; e -shi teke e meru mgboko.” ⁵Ephe elekebekpoephə ẹnya; jika jinyia ẹnya l'ephe taa rịdu oriri iphe ono, Chileke meru teke ndiche ono. L'oo opfu, Chileke pfuru l'onu kpoloko bẹ o gude mee igwe mee alị. Alị shi lẹ mini dù; ọ bürü mini ono meru iphe ndzụ dù lẹ mgboko. ⁶Teme lẹ Chileke meru igwe dzee mini; rigbukota iphe, shi dù lẹ mgboko ọphu shi dù teke ono l'ophu; ọ bürü ọla-l'iswi. ⁷Igwe yele alị, bụ ọphu dù nta-a bükwa opfu ọnụ bẹ e gude sede iya g'o nōdu jeye mbóku, ọku e-kepyashi iya, bụ iya bụ mbóku oke ikpe ono. Noo mbóku, Chileke a-nma ndu ta anụduru iya opfu ikpe; mee phē ẹphe aburu ọla-l'iswi.

⁸Ole-a; ndu mu yeru obu; iphe lanụ unu ata zohajedu bụ l'ẹnya nnajjuphu bẹ ujiku lanụ dükwa iya-a g'unu-kuru-unu apha; unu-kuru-unu apha dükwa iya pho g'ujiku lanụ. ⁹Nnajjuphu ta akpükwa ẹhu akpükpu eme iphe, o kweru ukwe iya, bụ iya bụ iphe, ndiphe anoduje ari. O kwa nshi bẹ ọotaru anyi kélé ọ to dudu onye ọ dù iya g'a sụ l'ọ laru l'iswi; ọ chia g'izimanụ lwa onyemonye azu.

¹⁰Mbụ lẹ mbóku, Nnajjuphu a-bya bẹ ọo-byakwa g'onye-oshi byaru oshi l'enyashi. Mbóku ono bẹ igwe e-deru riiriirii mihu. Iphemiphe, dù l'igwe; kpokpode mẹ ọnwa mẹ ẹnyanwu bẹ ọku e-kekota. Mgboko l'ophu mèkpoo akanya, ndiphe seru dobe l'ime iya bẹ ọku e-kepyashikotakwa.

¹¹Eshinu unu mawaru l'iphemiphe-a, dù lẹ mgboko-a bükota iphe, e-kepyashihi l'oku; unu kwabékwarupho onwunu ẹnya meje umere, gbaru unu l'ememe. Unu nüjeru Chileke opfu; unu eworu ndzụ unu g'o ha ye iya l'eka g'o bükotaru nkiya. ¹²Unu chierupho ẹnya yee l'ịzo; ngaberi mbóku, Chileke a-bya emebyia mgboko-a. Ọo mbóku ono bẹ Chileke a-tụ ọku l'igwe; oke okpomọku apaa ẹka; k'ophu iphe, nökota iya nụ a-dazehükota. ¹³Ole-a; Chileke bẹ kwekwari anyi ukwe emefuta igwe ọphúú yee mgboko ọphúú. Ono bùwaa ndu pfuberekoto l'ẹnya Chileke bụ ndu e-buru iya nụ kpoloko. Ọ bürü mgboko ọphúú ono bẹ anyi ele ẹnya iya.

¹⁴Oo ya bụ; ndu mu yeru obu; eshinu unu ele ẹnya iphemiphe-a; unu kukebeephō ẹhu dobe onwunu ḥorù g'o tọ dù iphe, aa-ta unu ụta iya l'iphu Chileke. G'unu lè Chileke dù lè ree. ¹⁵Unu anyatajekwa l'iphe, meru g'o gude Nnajiuphu nödu ata nshi ono bụ g'unu bya gẹ ya dzoo unu. O kwa-phō iphe ono bẹ nwanna anyi Polu, anyi yeru obu dehaakwaruphō unu l'ekwo-ozi, o detaru unu. O kwa Chileke bẹ nṣru iya mmamiphe, o gude dee ya. ¹⁶Lẹ-a; iphe, bükotakpoo ẹkwo-ozi, o deru g'o ha bẹ o pfukot-kwaru opfu iphe-a, e-mechaa mee nụ-a l'iphe, bükpoo ẹkameka, o pfuru opfu gbaa ya ọkpa. Iphemiphe ono, Polu deshikotaru ono nwekwarụ ndu ọphu oopfije, te ekwejedu edo ẹnya. O bṣru iphe ono meru g'o gude ndu amadụ iphe; mbụ ndu apfushiduru ike l'ekwekwe, ephe kweru k Chileke; nödu ewojeru iya gha igharaphu, buhukwaa g'ephe aghajé ikpoto iphe ozo, e deru l'ekwo-opfu Chileke. O bṣru ẹgube ono bẹ ẹphe emeje gude eka phē meta ola-l'iswi tukobe onwophe l'ishi.

¹⁷Oo ya bụ; ndu mu yeru obu; eshinu unu vuwaa ụzo makotaru iphemiphe-a; unu kwabékwaru onwunu ẹnya gẹ ndu ejio-mbóku ono te eduphu unu; g'ephe te eme unu g'unu kweta l'uka ono, ẹphe anoduje adzushi ono bẹ bụ ọkpobe-opfu; shi nno mee g'okpa chiswafu unu g'unu lufu l'okpobe ụzo ono, unu pfuru pfushia ike ono. ¹⁸Oo ya bụ lẹ-a; g'eze-iphe-oma k Chileke nödu aka shii l'ehu unu; unu akakwaphō amaru Nnajiuphu anyi bya abụru Onye-Ndzota anyi, bụ Jizosu Kéreshi ọkpobe amaru. Oo ya kpoloko kperekpu bụ onye aa-nödu akwabé ùbvù mbóku-mbóku jasụ lè tuutuutuu lè mịimiimii. Nokwa g'o dù.

Ekwo-ozi Kę Mbụ, Jionu Deru

Opfu, bụ ndzụ, shi Chileke l'eka

1 ¹Iphe, anyi ede l'ekwo-ozi-a anụ unu-a bükwa k'onye ono, əpha iya bụ Opfu Chileke-a, bụ iya bụ kę Opfu, bụ ndzụ, shi Chileke l'eka-a. Opfu ono, anuje ndzụ ono shikpo le mbulembu dụ. Anyi nümakpooru iya lę nchi; bya ahuma iya l'enya; gbua ya enya igo; bya ebyia ya eka. ²Onye ono, bụ ndzụ ono bẹ e meru k'ophu eegudeje enya húma iya; anyi húma-wa iya. Ọ bụru iya bẹ anyi aturu unu ọnụ iya-a, bụ iya bụ kę ndzụ ojejoje onoya. Ndzụ ono bụ yee Chileke, bụ Nna shihawaa nöduta. Chileke bya egoshiwa iya anyi; mee anyi maru iya. ³Ọ bụ iphe ono, anyi húmaru l'enya bya anumá lę nchi ono bẹ anyi akokwarupho unu-a g'anyi l'unu atugbabe onwanyi. Atugba ono bụ atugba əphu anyi lę Chileke, bụ Nna waa Nwa iya, bụ Jizosu Kéreshi tüğbaru. ⁴Iphe, anyi ededoru unu iphemiphe-a bụ g'ehu atsofu anyi l'unu ụtso lishi.

Chileke bụ iphóró, ngarụ egwu

⁵Qwa-a bụ ozi, anyi nümaru iya l'ọnụ; bụ iya bẹ anyi akorù unu-a, bụ iya bụ lę Chileke bụ iphóró; ochii ta adudu iya ililekpoo. ⁶Teke anyi súru l'anyi l'iyi tüğbaru onwanyi; l'eka anyi nö l'ochii; bükwa ụka bẹ anyi adzụ; témé əphu anyi emedu ire-lanụ. ⁷Obenu teke anyi bu l'iphóró gę yebedua nö l'iphóró-a; oo ya bụ l'anyi lę nwibe anyi tüğbaru; mee Jizosu, bụ iya bụ Nwa Chileke nödu asafukotaje anyi iphe-eji, anyi meru g'o ha.

⁸Teke anyi súru l'anyi te emedu iphe-eji bükwa onwanyi bẹ anyi aghorù ugho; témé əphu okpobe-opfu ono adudu anyi l'ehu. ⁹Teke anyi koshiru iphe-eji, anyi meshiru b'oo-guru anyi nvụ l'iphe-eji ono g'o ha; bya asafukota anyi iphe, bükota ejo umere, anyi eme; eshinu ọ bụ onye

apfüşhiye ike l'iphe, o kweru ukwe iya; bya abürü onye emeje iphe, pfürü oto. ¹⁰Teke anyi sürü l'anyi te emeduru iphe-eji bę anyi mewaru iya onye ntuphu-ire; tème ɔphu opfu iya adudu anyi l'ehu.

Kéreshi agbajeru anyi mkpu

2 ¹Unwegirima mu; iphemiphe-a bę mu edekwaru unu l'ekwo g'unu te emeje iphe-eji; ole teke ɔ dürü onye meru iphe-eji bę anyi nwekwarü-a onye epfuchiru anyi l'iphu Nna anyi. Onye ono bụ Jizosu Kéreshi, bụ onye pfüberekoto. ²O woru onwiya gwee ejá ɔha; gude gwefu iphe-eji, anyi meshiru mækpo iphe-eji, ndu mgboko mgburugburu meshiru; ɔ to bụdu-a ɔphu anyi meshiru nwékiya.

³Teke anyi emeje iphe, Chileke türü ekemu sụ g'e meje; ɔo ya bụ anyi amakaharu l'anyi maru iya. ⁴Onye sürü lę ya maru iya; ɔphu oomedu iphe, ɔ türü ekemu sụ g'e meje bụ onye ntuphu-ire; ɔkpobe-opfu ta anodu iya l'ehu. ⁵Obenu l'onye eme iphe, Chileke pfuru bę bụ onye yeru Chileke obu yefukpoo ya ya l'ishi. Noo iphe, e-me g'anyi makaharu l'anyi l'iya tüğbaru bürü nanu bụ onoya. ⁶Onye sürü lę yee Chileke tüğbaru bę ɔ gbaru kę g'ọ nödu egube ndzü ono, Jizosu shi nödu ono.

Ekemu òphúú

⁷Ndu mu yeru obu; ekemu-a, mu ederu unu-a ta abükwa ekemu òphúú; ɔ bùwaa akahü ekemu, unu shikpoo lę mbülembu nweru; akahü ekemu ono bụ ozi, unu nümahawaru. ⁸Ole mu edekwaru-a unu ekemu òphúú; kele ɔkpobe-opfu iya ono bę a gbé nümawaa l'ehu Kéreshi waa l'ehu unubedula; noo l'ochii abvüwaa abvübvü; ɔkpobe iphóró gbé shiwaanu l'ehu abyawaa adudu.

⁹Onye sürü lę ya nö l'iphóró ono; tème nwanna iya dükwa iya pho ashị bę bükwa l'ochii bę ɔ nokwadu byasụ nta-a. ¹⁰Onye yeru nwanna iya obu nö l'iphóró ono; ebe ɔ dudu iphe, onye ono emejekpoo bụ iphe, e-me g'onye ɔzo dalahü l'eme iphe-eji. ¹¹Obenu l'onye nwanna iya dü ashị nö l'ochii ono; tème ɔ nödu eje daadishi l'ochii; ɔphu ɔ madu eka ooje; kele ochii ono mewaru ẹnya gbahukota onye ono tsukiribaa.

¹²Mu ede ékwo-a anụ unubę ndu bụ ụnwegirima; kele Chileke gude-waa k'ehu Jizosu guaru unu nvü l'iphe-eji, unu meshiru. ¹³Mu ede iya anụ unubę ndu bụ nna; kele unu maru onye ono, shi lę mbü dü onoya. Mu nödu ede iya anụ unubę ndu bụ okorobya; kele unu lwü-kpewaru Onye-Njö ono, bụ Obutuswe l'ogu. Mu ede iya anụ unubę ụnwegirima; kele unu maru nna ono.

¹⁴Mu dewaru iya nü unubę ndu bụ nna; kele unu maru onye ono shi lę mbü dü onoya. Mu bya edewa iya nü unubę ndu bụ okorobya; kele unu shihuru ike; opfu Chileke buru unu eburu l'ehu; tème unu lwü-kpewaa Onye-Njö ono, bụ Obutuswe.

¹⁵ Unu te eyekwa mgboko-a enya; ozoo iphe, du iya l'ime. Onye yeru mgboko-a enya be te eyekwaru Chileke bu Nna enya. ¹⁶ Kele iphemiphe, du le mgboko-a, bu iya bu egwu ejio-iphe, agugbaa nemadzu; waa egwu enweru iphemiphe, enya humaru; mekpo eku-onwonye o-phushia-ugbu l'iphe mgboko-a ta abukwa l'eka Nna be o shigbaa; ono shigbaa le mgboko. ¹⁷ Mgboko-a me iphe, du iya nu, bu iphe, agugbaa nemadzu tukokwaru abyawaa ephushihukota; obenu l'onye eme iphe, du Chileke l'uche a-dzuru ndzu jasu le tuutuutuu le miimiiimii.

Onye-achi-nta-Kéreshi

¹⁸ Unwegirima mu; nta-a búakwa teke ikpazü. Unu nümawaru l'onye-achi-nta-Kéreshi l'a-bya. Nta bé ndu achi-nta-Kéreshi dùakwaa igwerigwe. O búru iphe ono meru g'o gude anyi maru lè nta-a búwaa teke ikpazü. ¹⁹ Ndu ono shikwa l'echilabó anyi lüfu; anyi l'ephe shihaakwa nöduta; ole o to dudu teke ephe bújeru anyi. Ome ephe bú anyi më anyi l'ephe anödukwaa; obenu l'ephe lufuru g'oo-buru iphe, doru enya l'o to dudu g'ephe ha me onye lanu, bu anyi.

²⁰ Obenu l'unubedula be Kéreshi yewaru Unme-dú-Nso l'ehu; unu makotar u iphe ono, bu okpobe-opfu ono. ²¹ Sú-a; iphe, mu ededoru unu ekwo-ata abükwa lunu ta amadú okpobe-opfu ono. O kwa lunu maru iya; teme unu makwarupho luka g'oooduhabe ta abudu l'okpobe-opfu be ooshije.

22 ?Buhunu onye bụ onye tarụ ishi k'adzụ ụka, abụdu onye ekwedu l'o Jizosu, bụ Kéreshi ọbu, Chileke kweru ukwe iya. Noo onye bụ onye-achi-nta-Kéreshi bụ ono; mbụ onye jíkaru Nna jíka Nwa. 23 Kéle onyemonye, jíkaru Nwa jíkawaru Nna. Obenu l'onye kwetarụ kę Nwa bę woakwaru-pho onwiya tugbabe l'ehu Nna.

²⁴A bya l'ehu k'unubedula; mu su g'ozi ono, unu n̄umaru eshi le mbu ono no-shiekwapho unu ike l'okpoma; g'unu gudeshia ya ike. O -buru l'iphe ono, unu n̄umaru eshi le mbu ono no-shiru unu ike l'okpoma; noo ya bu; unu le Nwa me Nna atugba buru nanu; g'unu tugbaru iya kwaseru.
²⁵Owa-a bu iphe, Kéreshi kweru anyi ukwe iya, bu iya bu ndzu ojejo.

²⁶ Ono bükwa kę ndu eme g'ephe mee unu mkpurukpuru-ęnya; duswee unu ęzo l'iphe kę Kéreshi bę mu deru unu ono. ²⁷ Obenu l'unubędua bę Chileke yewaru Unme-dü-Nsọ nkiya l'ehu. Mkpa onye ozo, ezi unu iphe ta adqedurdu unu; eshinu Unme ono ezikotaje unu iphemiphe; témę iphe, oozije búru ıkpobe-opfu; ophu o dudu ęka, dü iya nụ. Oo ya bụ; unu lę Kéreshi tüğbakwa búru nanụ g'unu tüğbaru iya kwasęru. Nokwa iphe Unme ono ziru unu bụ ono.

²⁸Nta-a bụ lę-a; ụnwiegirima mu; unu l'iya tüğbakwa bürü nanu g'unu tüğbaru; g'oburu teke o goshierupho onwiya g'obu eshihu anyi ike g'anyi te egude iphere tsuḥu iya ebvu teke ọqbya. ²⁹Teke ọ bụ l'unu maru lę Chileke bụ onye pfüberekoto; g'o dokwaapho unu ẹnya l'onyemonye, eme iphe, pfuru oto be bu nwa, Chileke nwuru.

Aburu ụnwu Chileke

3 ¹Unu húmaru egube gé Chileke, bù Nna yebewaru anyi obu ké g'o kua anyi ụnwu iya; tème ọ búru iphe, anyi bù bù ono. Iphe, meru iphe, ndiphe amadú anyi bù l'ephe ta amadú iya. ²Ndu mu yeru obu; nta-a bẹ anyi bùakwaa ụnwu Chileke. Iphe, anyi e-mechaa búru teke afutakwa; ole iphe, anyi maru bù lè teke Kéreshi byaerupho bẹ anyi a-dú g'o dù; eshinu ọ buepho g'o dù bù g'anyi a-húma iya. ³Noo ya bù; onye nò Jizosu l'eka ele enya abyabya iya ono; l'a-bújeru onye duebe ree; lè Jizosu obu l'onwiya bẹ bùkwa onye duebe ree.

⁴Onyemonye meru iphe-eji bẹ ikpe nmaakwaru l'o mebyiru ekemu Chileke; kele eme iphe-eji bù emebyi ekemu Chileke. ⁵Unu maru l'oo Kéreshi obu byaru g'o bya ewofu nemadzú iphe-eji l'ehu; tème yébedua l'onwiya ta adukwa iphe-eji, dù iya l'ehu. ⁶O tó dükwa onye yee Kéreshi tüğbaru búru nanú emejekwadu iphe-eji; ophu ọ dükwa onye emeje iphe-eji húmajewarú iya nü; ophu ọ bùro k'amaru iya amaru.

⁷Unwu mu; unu te ekwekwa g'o dýru onye e-duswee unu úzo l'iphe kéké Kéreshi. Onye eme iphe l'úzo, pfýru oto bẹ bùkwa onye pfýberekoto gé Kéreshi bùkwapho onye pfýberekoto. ⁸Onye eme iphe-eji bù kéké Obutuswe; kele Obutuswe anoduje emeswe Chileke e -shikpoo lè mbù. Iphe, Nwa Chileke byadoru bùkwa g'o mebyia iphe Obutuswe eme emebyi.

⁹Onyemonye, Chileke nwürü te emejeedu iphe-eji; kele Unme Chileke l'erewa ire l'ehu onye ono; k'ophu ọ tó byadu emeje iphe-eji; eshinu ọ bù Chileke nwürü iya. ¹⁰Waa g'ee-gude maru ndu bù phé bù ụnwu Chileke; mè ndu bù ụnwu Obutuswe bù owa-a: onyemonye ete emejeedu iphe l'úzo pfýru oto te shikwa lè Chileke; ophu onye eyeduru nwanna iya obu eshi-kwapho lè Chileke.

Eye nwibe onye obu

¹¹Unu makwarú l'ozí-oma ono, e shi lè mbulembu zita unu ono bù g'anyi yee nwibe anyi obu. ¹²G'anyi ta adukwa gé Kénu. Lè Kénu nökwa l'eka Onye-Njø ono, bù Obutuswe gbua nwune iya. Sù-a; ?bù gunu kparu iphe, o gburu nwune iya obu? Iphe, kparu iya nü bù lè Kénu obu l'onwiya bẹ umere iya dù ejí; umere kéké nwune iya búru umere, pfýru oto.

¹³Unwunna mu; g'o tó dujekwa unu biribiri l'unu dù ndiphe ashí. ¹⁴Ophu anyi makpoadarú bù l'anyi shi nwúhu anwúhu; ole anyi shiwaá l'anwúhu ono fútawaa; bahú lè ndzú. O búru iphe, anyi gude maru l'o noo g'o dù bù ono bẹ bù l'anyi yeru nwunna anyi obu. Onye te eyeduru nemadzú ibiya obu bẹ nwúhukwaru anwúhu g'o nwúhuru. ¹⁵Iphe, bù-kpoo onye nwanna iya dù ashí bùakwaa ochi bẹ o gburu; unu maanarú-a l'onye gburu ochi bẹ ndzú ojejoje ta nódú l'ehu. ¹⁶Sù-a; g'anyi gude maru iphe, bù eye obu bù lè Kéreshi harú g'e gbua ya l'opfu éhu anyi. Oo ya bù

l'anyibedua bę o rwubekwaruphö ahaje g'e gbua anyi l'opfu ḡihu onye anyi l'iya tükoru nödu Chileke l'eka. ¹⁷Ole teke o bụ l'o dürü onye eku mgbo-ko-a byaru; o bụru onye yee ya tükoru nödu Chileke l'eka bę mkpa byaru; obeta ophu oogbaru iya mkpu o kpo-chiaru iya ɔkpoma; ? bụ gunu bę egube onye ono a-gbabę ɔkpa sụ lę ya yeru Chileke obu? ¹⁸Unwegirima mu; g'anyi te eyejeshi obu l'önü l'önü; g'anyi gudeje umere goshi l'onye-a bę anyi yeru phö obu eviya.

Enweru ɔkpoma l'iphu Chileke

¹⁹Oo ya bụ; anyi -nödu eme nno; anyi egude iya maru l'anyi shi-a l'okpobe-opfu ono. Qobuwari iya rọ bę anyi e-gude mee g'obu kabaa anyi eshihu ike l'iphu Chileke; ²⁰mę o -dürü teke obu anma anyi ikpe; kele Chileke ka obu anyi shii; tème o maru iphemiphe. ²¹Unwunna mu; o -bụru l'obu ta anmajedu anyi ikpe; bụnu iya bụ lę ndzụ ta aguedu anyi l'iphu Chileke. ²²Anyi anataaje l'eka iya iphe, bükpoo iphe, anyi suru g'ọ nụ anyi; kele anyi emeje ekemu, o türü; tème anyi nödu eme iphe, dù iya ree. ²³Iphe, bụ ekemu ono, Chileke türü sụ g'anyi meje ono bụ g'anyi woru onwanyi ye l'eka Nwa iya bụ Jizosu Kéreshi; wafua g'anyi yee nwibe anyi obu, bụ iya bụ iphe, o türü anyi l'ekemu sụ g'anyi meje. ²⁴Onye emeje ekemu Chileke bę bukwa ebubu l'ime Chileke tème Chileke bukwaruphö l'ime iya. Iphe, anyi egudeje maru lę Chileke bu l'ime anyi bụ Unme iya, o nuru anyi.

Unme Chileke l'unme Obutuswe

4 ¹Ndu mu yeru obu; o tọ buebekwa ndu suru lę Unme Chileke bu phę l'ehu bę l'a-bujeru ẹphe -pfua iphe; unu ekweta l'o bụ eviya. Unu dalejeadakwaa ya adale g'unu maru; ?Unme obu shia l'eka Chileke? L'o nwekwarụ ndu mpfuchiru wufuru dzuru mgboko nta-a epfu iphe, Chileke epfuduru. ²Sụ-a; wakwa g'unu e-gudeje maru Unme ophu shi Chileke l'eka baa. Iphe, bükpoo onye pfukpowarlu l'edzudzu-pha sụ lę Jizosu Kéreshi byaru-a bya abụru nemadzụ eviya lę mgboko-a; unu amaru lę Unme, bu onye ono l'ehu bụa Unme, shi Chileke l'eka. ³Iphe, bükpoo unme te ekwejedu epfu lę Jizosu Kéreshi byaru-a bya abụru nemadzụ lę mgboko; unu amaru l'unme k'ono te eshidu l'eka Chileke. Unme k'ono bụ unme k'onye ono, bụ iya bụ ochi-nta-Kéreshi. ?O kwa l'unu nümawaru l'onye-achi-nta-Kéreshi ono e-mechaa bya? O byaakwaru. O noakwa lę mgboko anono.

⁴Obenu lę-a; ụnwu mu; unubedula shikwa lę Chileke. Unu mekpeakwa-ru phę. Noo kele onye bu unu l'ime kakwaa onye bu lę mgboko-a ɔkpehu. ⁵Sụ-a; ẹphe shikwa lę mgboko-a; opfu ẹphe epfu shi lę mgboko-a; ndu mgboko-a nödu anụru phę opfu. ⁶Anyibedua bụ kę Chileke. O bụru ndu maru Chileke bụ ndu ekweje lę k'anyi bụ iya. Ndu abụdu kę Chileke te

ekwejedu lę k'anyi bụ iya. Nokwa g'anyi egudeje makaharụ unme ire-lanụ yele unme ntuphu-ire.

Chileke bụ n-yemobu

⁷Ndu mu yeru obu; unu g'anyi tuko yee nwibe anyi obu l'eye obu shi-kwa l'eka Chileke; temanu onye yeru nwibe iya obu bę bükwa onye Chileke nwuru; teme o bụru onye maru Chileke. ⁸Onye te eyejedu nwibe iya obu ta amakwa Chileke; kęle Chileke bükwa eye obu l'onwiya. ⁹Ge Chileke gude goshi anyi gę ya yeberu anyi obu bụ l'o ziru Nwa iya lanụ, o nwuru kpoloko; g'o bya lę mgboko g'anyi eshi iya l'eka dzuru ndzụ. ¹⁰Eka n-yemobu ọwa-a gude shia iche bụ lę-a; o tọ bụdu l'ọqo anyibedua yeru Chileke obu; o bụ-chia Chileke bę goshiru l'ọqo yébedua yeru anyi obu. G'o gude goshi iya bụ l'o woru Nwa iya ye g'o bya eworu onwiya gwee ejá oha; gude gwefu iphe-eji, anyi meru.

¹¹Ndu mu yeru obu; eshinu Chileke yeberu anyi obu egube ono bę o gbakwarụ-a anyi g'onyemonye eyegbaa nwibe iya obu. ¹²Chileke bę o tokó dę-swekwaa onye hümajewaru iya nụ. Obenu lę-a; anyi -yewaa nwibe anyi obu; o ya bụ Chileke ebukwanuru anyi eburu l'ehu; teme n-yemobu Chileke edzuhukwaapho oke l'ehu anyi.

¹³Lę Chileke nukwaru anyi Unme nkiya gedegede. O bụru Unme ono, o nüru anyi ono meru g'o gude anyi maru lę Chileke bu ebubu l'ime anyi; teme anyibedua bukwarupho l'ime iya. ¹⁴Teme anyi hümawaa l'enya; bya epfurụ iya onyemonye sụ lę Nna yeru Nwa iya g'o bya aburu Onye-Ndzotा ụnwu eliphe. ¹⁵O ya bụ l'onye dęwari ike pfuru l'edzudzu-oha; pfua lę Jizosu bụ Nwa Chileke bę a maerupho lę Chileke buwa iya ebubu l'ehu; teme onye ọbu bukwarupho l'ehu kę Chileke. ¹⁶Sụ-a; anyi maakwaru lę Chileke yeru anyi obu; anyi bya ewowaru onwanyi ye iya l'eka; opfu l'anyi kwetarụ l'o yeru anyi obu eviya.

Chileke bükwa n-yemobu l'onwiya. Oo ya bụ l'onye gude n-yemobu buru bę buwa ebubu l'ime Chileke; teme Chileke bukwarupho l'ime onye ọbu. ¹⁷Iphe e-goshi lę n-yemobu dzuru oke l'ehu anyi bụ l'obu e-shihu anyi ike mboku ikpe ono. Noo l'ọqo gę ndzụ Kéreshi dę bụ gę ndzụ anyi dękwapho lę mgboko-a. ¹⁸N-yemobu te enwedu ndzụ-agugu. N-yemobu, ọphu dębe ree agbejechikwa chifụ iphe, bükpoo ndzụ-agugu g'o ha. Noo lę nemadzụ -nodu eme iphe; ndzụ nodu agu iya; bę o maru l'aa-hụ iya ahùhù. Oo ya bụ l'onye ono ndzụ agu ono bę n-yemobu iya aduebedu ree.

¹⁹Anyi yeru iya obu; kęle o vururo uze yee anyi obu. ²⁰Teke o bụ lę nemadzụ bę nwanna iya dę ashị; l'eka onye Ọbu sükwaru lę ya yeru Chileke obu; o kwa ụka bę onye Ọbu dzuru. ?Denu g'o bụ onye yee ya bụ nwanna, bụ onye o hümari l'enya bę o to yeduru obu; o bükcharu Chileke, o tọ hümaduru l'enya bę oo-gbę yechia obu. ²¹Jizosu l'onwiya tükwaru ekemu-a sụ g'onye yeru Chileke obu yekwaapho nwanna iya obu.

Okoo, anyi atu ekpu iphe mgboko

5 ¹Su-a; iphe, bükwoo onye kwetarụ l'oo Jizosu bụ Onye-Ndzota obu, Chileke kweru ukwe le ya e-zì g'o bya obu; onye ono bükwa nwa Chileke. Ozo bụ l'onyemonye, bụ onye yekpōwaru onye nwuru nwa obu l'atukojekwa onye obu yee nwa iya obu yee obu. ²Anyi -yee Chileke obu bya emeje ekemu, o türü; oo ya bụ anyi amaru l'anyi yeru ụnwu Chileke obu. ³Lẹ g'anyi e-shije goshi l'anyi yeru Chileke obu bükwa emeje iphemiphe, Chileke türü l'ekemu su g'e meje. Ophu iphe, o türü l'ekemu iya obu abükwa l'ootsu l'ehu ememe. ⁴Onyemonye, Chileke nwuru; alwu-kpeje iphe mgboko; ka iya ike. O bụru l'oo l'anyi wowaru onwanyi ye Chileke l'eka meru iphe, anyi lwu-kpewaru iphe mgboko; türü okoo kpua ya. ⁵Mbụ-a; ?bụ onye dụ idagha bụ onye atuje okoo kpua iphe mgboko? ?Tobudu onye kwetarụ l'oo Jizosu bụ Nwa Chileke?

Anoru Jizosu l'ekebe

⁶O kwa Jizosu Kéreshi bụ onye ono, byaru nụ ono. Teke o byaru bę bu mini bę o gude bya; bya egudekwapho mee. Mbụ-a; o to bụdu mini kpoloko bę o gude bya; o gude mini bya egude mee gude bya. Onye egoshi l'iphe ono bụ eviya bụ Unme Chileke; kélé oo Unme Chileke l'onwiya bụ ọkpobe-opfu ono. ⁷Kélé ephe dụ eto agba ekebe l'imigwe. Ndu ono bụ Nna; yele Opfu-Chileke; yele Unme-dụ-Nso. Ephe n'eto ono tüğbaru bụru nanu. ⁸Ephe dükwapho eto agba ekebe l'eliphe. Ndu ono bụ Unme Chileke yele mini waa mee. Ephe n'eto tükcoru tüğba nanu. ⁹Anyi ekwetaje ekebe, nemadzụ agba. Ekebe, Chileke agba gbékwa kabaa eshihu ike. Ono bụru ge Chileke gude egoshi le Jizosu bụ Nwa iya. ¹⁰Oo ya bụ l'onye wowarụ onwiya ye Nwa Chileke ono l'eka bę ekebe ono dükwa l'okpoma. Onye te ewokwanuru onwiya ye Chileke l'eka bę meakwaru iya onye ntuphu-ire; kélé o to kwedu l'ekebe Chileke agba le k'ehu Nwa iya bụ eviya. ¹¹Ekebe ono bụ le Chileke nṣuru anyi ndzụ ojejoje; waa le ndzụ ono bụ l'ehu Nwa iya bę o shi. ¹²Onye yee Nwa iya ono tüğbaru bụru nanu bę nweakwa ndzụ ono; ophu onye yee Nwa iya ono atüğbaduru bụru nanu enwekwanu ndzụ ono.

Ndzu ojejoje

¹³Su-a; iphe-a, mu ede-a bükwa unubedula, unu le Nwa Chileke tüğbaru bụru nanu-a bę mu ederu iya; g'unu amakwanuru l'unu nwewaru ndzụ ojejoje ono. ¹⁴Obu eshihue anyi ike l'iphe Chileke; noo l'qonumaje olu anyi mę o -bụru l'iphe, anyi suru g'o nụ anyi bę anyi pfuru g'o dụ iya l'uche. ¹⁵O n'iya bụ l'eshinu anyi maru l'qonumaje olu anyi l'iphe, bükwoo iphe, anyi suru g'o nụ anyi; bę anyi maanaru-a l'anyi natawaru iphe, anyi suru g'o nụ anyi obu.

¹⁶ O -dürü onye húmaru nwanna iya éka oome iphe-eji, abùdu e -mee ya; l'o gbua onye meru iya nü; g'onye ono pfukwaru nü Chileke gé Chileke woru ndzü nü nwanna iya ono, meru iphe-eji ono. Nokwaphó iphe, Chileke e-me l'ehu ndu eme iphe-eji, dù egube ono. O dükwanuru iphe-eji ophu bù e -mee ya; l'oogbua onye meru iya nü. Mu ta asúkwaru g'e pfuje nü Chileke k'egube iphe-eji k'ono. ¹⁷ Iphe, bùkotakpoo iphe, e meru l'uzo, apfùduru-oto bùakwaa iphe-eji; ole o dükwarupho iphe-eji ophu abùdu e -mee ya; l'oogbua onye meru iya nü.

¹⁸ Anyi maru l'onyemonye, Chileke nwüru te emejedu iphe-eji. Kele Nwa ono Chileke nwüru ono anoduje eleta onye obu énya ɔkpobe eleta; k'ophu Onye-Njø ono, bù Obutuswe tee byidu iya éka.

¹⁹ Anyi maakwaru l'anyi bù ké Chileke; lè ndiphe mgburugburu bé Onye-Njø ono, bù Obutuswe tñru gburumu swiswia.

²⁰ Ophu anyi makpoadaru bù lè Nwa Chileke byaru; anyi bya amakwarupho l'o meru g'enya sahü anyi; k'ophu anyi byarù bya amaru onye ono, bù iya bù ɔkpobe Chileke ono. Onye ono bù ɔkpobe Chileke ono bé anyi l'iya tñgbaru bñru nanü. O bñru onye o shi l'eká bù Nwa iya ono, bù Jizosu Kéreshi. Yëbedua, bù Jizosu Kéreshi bù ɔkpobe Chileke ono; bya abùru iya bù ndzü ojejoje ono l'onwiya.

²¹ Unwegirima mu; unu te ekwejekwa g'ò dürü iphe, unu ahajé g'ò bya anò-chia énya Chileke l'ime ɔkpoma unu.

Ekwo-ozi K'ębo, Jionu Deru

---

¹Ekwo-ozi ọwa-a shi l'eka mube onye e meru ogerenya Chiochi. Onye mu ede iya anu bu eze-nwanyi ono, Chileke hoṭarу ono yee ndibe iya, bu ndu mu yeru obu; opfu le mu l'ephe tukowaru bya amaru ọkpobe-opfu ono. Mbụ-a; o to bükwa mbedula nwékinyi mu yeru iya obu ọbu. Iphe, bu-kotakpoo ndu mawaru ọkpobe-opfu ono yekotakwaru iya pho obu. ²Noo kele ọkpobe-opfu ono buwa anyi ebubu l'ehu. O bụru g'oo-buwaruro bu ono; swiru anyi jasụ le tuutuu le mijiiimii.

³Gẹ Chileke, bu Nna yee Nwa iya, bu Jizosu Kéreshi meeru anyi eze-iphe-oma; phuaru anyi obu-imemini; mee gẹ nchị dù anyi doo g'anyi gude ire-lanụ me eye obu tukba bürü nanu g'anyi tukbaru iya.

Ọkpobe-opfu waa eye-obu

⁴Ehu tsoshikporu mu ụtso ike gẹ mu haru huma ndibe ngu; ndu ophu eme ọkpobe-opfu ono gẹ Nna sru g'anyi meje iya. ⁵Nta-a bu iphe, mu arwo gube eze-nwanyi bu ọwa-a: unu g'anyi yee nwibe anyi obu. O to bükwa le mu ederu ngu ekemu ọphúú; o kwa ọphu anyi natahawaru eshikpoo le mbụ ono, bu iya bu g'anyi yee nwibe anyi obu. ⁶Wakwa iphe, bu n-yemobu baa: g'anyi mejeeph ophu iphe, o tñru l'ekemu. Wakwanu iphe, bu ekemu baa: g'unu yeje nwibe unu obu, bu iya bu iphe ono, unu nñmaru e -shi le mbụ ono.

⁷Lę-a; ndu egudeje erekede dephua nemadzụ dükwa igwerigwe; wufu dzuru ekameka le mgboko; ndu jikaru le Jizosu byaru-a bya aburu nemadzụ eviya le mgboko-a. Egube onye ono bu onye ọbu, egudeje erekede dephua nemadzụ; teme o bụru iya bu onye-achi-nta-Kéreshi ọbu. ⁸Iphe unu a-kwabærupho onwunu enya iya bükwa g'unu te eme g'iphe ono, unu jeru ozi iya ono nahu unu; tupahah kę mmanu. Unu kwaberu onwu-nu enya; k'ophu unu a-natadzuchia obunggo iya anatadzu.

⁹Onyemonye, ete emejedu iphe ono, Kéreshi ziru ono g'o ziru iya; onye ono bę yele Chileke atüğbakwaru bürü nanu. Onye emekwanu iphe ono, Kéreshi ziru ono; o nödu emerwuę ya pho l'oke; onye ono bę yele Chileke waa Nwa iya, bu Jizosu tüğbaakwaru bürü nanu. ¹⁰Mbụ-a; o -dürü onye byapfutaru unu; ophu o büdu iphe ono, e ziru anyi ono bę o gude bya; unu ta asujekpokwaanu onye ono: oshi adụ; ophu unu ekelekpkwaa ya nụ ekele. ¹¹Lonye sürü onye ono oshi-adụ bę yee ya dükwaa ębo gbaru l'ejo-iphe, oome.

¹²Mu nwedu ikpoto iphe, mu gege ederu unu; ole o to büdu ekwo yee mini-ekwo bę mu e-gude degbuaru unu g'o dù mu; iphe, mu arichia bu le mu a-kpapfutachia unu; anyi l'unu abogbawaro l'önü onwanyi; g'ehu atsọ-kwanu-a anyi tsöfу l'ishi.

¹³Ndibe nwanna ngu nwanyi, bu onye Chileke hotaru l'ekelekwa ngu pho. Nokwa g'o dù.

Ekwo-ozi K'eto, Jionu Deru

---

¹Ekwo-ozi owa-a shi l'eka mûbe onye e meru ogerenya Chiochi. Onye mu ede iya anu bu Gayosu onye mu yeru obu opfu le mu l'iya tukowaru bya amaru okpobe-opfu ono. ²Su-a; onyà mu, du mu l'obu; mu epfujekwa anu Chileke g'o mekwaa g'iphemiphe, jehuru ngu; ehu adu ngu ike; mbu ge mu maanuru-a l'obu ngu be ehu dûkwapho guu. ³O duru unwunna, haru bya akoror mu l'i pfu-shikwaduru-a ike l'okpobe-opfu ono; le ndzu ngu l'ophu bükotaephon ndzu ire-lanu. Ehu tsao mu ntumatu. ⁴O to dudu iphe, akajebaa mu eme g'ehu tsao mu utsso; abudu le mu namaru le ndzu unwegirima mu bükotaephon ndzu ire-lanu.

Aaja Gayosu ajaja

⁵Onyà mu, du mu l'obu; iigosijekwa l'o gbaru g'e gude ire ngu eka l'iphe, iimekpooru unwunna anyi; mbükpoor me unwunna, byaru abyabya. ⁶Ephe körü Chiochi-a k'eye obu nkengu. Jiko yejekwaru phë eka m'ephe -gbeshi jeshia ije phë. Mbü-a; mejekpoeru phë pho iphe, jiru Chileke epho. ⁷L'eshinu epho gbeshikpooru ije l'iswi ehu Kéreshi-a be ta adukwa iphe, epho ekweje anata l'eka ndu abudu ndu ke Kéreshi. ⁸Noo ya bu le ndu du egube ono be o gbaru ke g'anyi yejeru eka; g'oo-buru iya bu l'anyi l'ephе tukoru gbaru mgba l'eje ozi k'okpobe-opfu ono.

Dayotirifisu waa Dimitiriyosu

⁹Mu deru nwékwo-ozi nü Chiochi; ophu Dayotirifisu, onye woru onwiya dobe l'ishi eyeduru mu onu. ¹⁰O ya bu le: mu -bya; be mu e-wofuta iphe, oomegbabé, bu iya bu mkpokoro opfu, anoduje afushi iya l'onu, oogudeje adzushiuka ekpu anyi. Teme ophu ono ejikwaru iya pho epho. O gbeshi ozo; o jika g'unwunna ta abya g'ephе le ndu Chiochi kwee; bya

akpošikwaapho ndu o du g'ephe l'ephe kwee g'ephe te eme nno; bya ebu-fu phē lē Chjochi.

¹¹ Ònyà mu, du mu l'obu; ta anwukwa eka ejo-iphe; nwuchikwa eka iphe, du ree. O kwa o-me-ree bu kē Chileke; o-me-njō teke ahuma-swe-kwaa Chileke.

¹² Dimitiriyosu bē onyemonye tū-dzuru onu eme oma nkiya; teme ɔkpobe-opfu ono l'onwiya nōdu ajakwa iya pho ajaja; mbēdua l'onwomu nōdu ajakwa iya pho. Unu maru l'ajaja, anyi aja iya bu eviya.

Ekele mkpochi-ishí

¹³ Mu nwekwaru ikpoto iphe, mu gege ederu ngu; ole o to būdu mkpa-ekwo yee mini-ekwo bē mu e-gude degbuaru ngu g'o du mu. ¹⁴ Mu arí le mu ta anqedu odu; mu akpapfuta ngu; anyi lē ngu abowaroya l'iphu l'iphu.

¹⁵ G'ehu dükwa ngu guu.

Ònyà ngu phē l'ekekwa ngu roya-o. Kelekwaruphō anyi ònyà anyi phē l'ehu l'ehu.

Ekwo-ozi, Jiudu Deru

---

¹Ekwo-ozi-a bẹ shi l'eka mbędua, bụ Jiudu; onye l'ejeru Jizosu Kéreshi ozi; bükwarupho nwune Jiemu. Ndu mu ede iya anụ bụ ndu ono, Chileke kuru bya emee ẹphe bụru ndu nkiya ono. Chileke ono, bụ Nna bẹ yeru unu obu; bya akwakobé unu l'ime Jizosu Kéreshi g'o tọ dù iphe, e-me unu.

²Gẹ Chileke phukwaaru unu obu-imemini; l'oomee g'ehu dù unu guu; l'ooyekwaapho unu obu. G'o tuko iphe ono meeru unu; mbụ meeru iya unu k'anyinyi.

Ndu ejio nzi

3Ndu mu yeru obu; iphe, mu shi arị lẹ mu e-deru unu l'ekwo-ozi-a bụ k'adzota ono, Chileke dzotaru anyi g'anyi ha ono. O gbẹ bya akachia ree lẹ mu e-dechia ya gude dua unu obu; g'unu bya awata agbaru ekweta ono ọdzori; mbụ ekweta ono e yeru ndu-nsq kẹ Chileke l'eka ono. ⁴Iphe, mu gude epfu iya bụ l'o haru nweru ndu ta akwabedu Chileke tibvù, toru nwęhu pyobata l'echilabọ unu; ẹbe a madụ. Ephe anoduje ezi l'o dua ree gẹ nemadzụ meje umere, rehuru erehu; eshinu Chileke búwanu onye emeje eze-iphe-oma. Ephe nodu ajikaje Jizosu Kéreshi ono, bụ iya bụ Nnajuphu anyi kpoloko; bya abukwaru iya pho kpoloko kpékpu bụ onye gude ndzụ anyi. Lẹ teke ndiche bẹ e dehaakwaru iya rọ l'ekwo-opfu Chileke sụ lẹ Chileke a-nma phẹ ikpe iphe ono, ẹphe eme ono.

⁵Iphemiphe-a bẹ unu makötabebeakwaru rengurengu; ole iphe, mu emelepho gẹ mu nyatarụ unu bụ lẹ teke ndiche bẹ Nnajuphu dzokwaru ndu nkiya teke ono, ẹphe shi buru l'alị Ijiputu ono. O meru ẹphe wufuta l'alị ono. Ole ọ dzochakwaaru phẹ ono; e mechaelaa; o gbushielaa ndu ọphu ekwedu nkiya ⁶Teme ụnwu-ojozi-imigwe ono g'ephe ha; mbụ ndu

ophu, kwefuru ike l'ephe taa nopyabedu l'eka Chileke doberu phē g'ephe nođu; bya agbado eka a sūru g'ephe buru l'imigwe bē Chileke tükwaru mkporo mgbe-abvụ-abvụ; chiru phē ye l'ejo ochii eka gbahuru tsükiribaa. O buru eka ono bē ephe a-nođu jasú l'oke mbóku ono, bu mbóku, Chileke e-kpe phē mpfugbu ono. ⁷Nokwapho g'o nwuru Sodomu yee Gomóra; mē waro iphe, bükpoó mkpukpu lē mkpukpu ono, ephe l'ephe narú onu-egu ono. Ephebedua wokotakwarupho onwophe togboru eme kē nwanyi mē eme iphe, bükpoó ębyi, adudu k'epfupfu. A nüa phē aphu k'ojejoje. Iphe ono buru iphe, Chileke gude alo ndiphe l'ophu eka lē nchi.

⁸Sü-a; nokwapho g'oo-dü ndu ono, ezi iphe, abudu okpobe-opfu ono. Ephe arwoje nrwō, emeje ephe emerwushia onwophe; ndu-ishi nođu adudu je phē ashii; ephe nođu anoduje epfubyishi ndu ono, a ta ahumadu l'enya l'ogbu-nwijiinwii imigwe ono. ⁹Epfubyishi ono, ephe epfubyishi ndu ono ta adukwa g'o ka mma l'oo Mayikelu, bu onye-ishi ụnwu-ojozi l'imigwe tūru iya ama ememe. Mbü lē teke ono, Mayikelu ono yee Nsetanu tūru ego onye a-pata odzu Mosisu ono bē Mayikelu 'atükwaru ama ephu Nsetanu iphu; g'-shi gē ya nma iya ikpe. Iphe, o pfuru Nsetanu büephō: "G'o buru Nnajiuphu a-baru ngu mba." ¹⁰Ndu ono bu iphe, te edoduru phē enya bē ephe anoduje epfubyishi. Ephe dù g'anu-egbudu, enwedu ego-munggo, büephō iphe, agü iya nu bē ọomajeru; teme o buerupho iphe ono bē oomeje. Nokwapho gē ndu ono emeje bu ono. Oo iphe, agü phē nu bē ephe anoduje eme; o buru iya l'e-gbu phē. ¹¹Nshio phē! Oo ejio ụzo ono, Kénu tsoru teke ndiche ono bē ephe etsokwapho. Mbü-a; ndu ọwa-a bükwa erekpi okpoga bē kparu iphe, ephe shisweru ụzo ono, pfuru nhamunha ono; bya emeahaa iphe ono, Belamu meru teke ndiche ono. Mbü o buru gē Kora kwefuru Chileke ike bu g'ephe wataru ememe. Ephe jekwanu ala l'isi g'o laru. ¹²Oobujeru; ephe -bya anoy-kube unu; eri nri l'eka unu dokoheru tüğba nri eri gude egoshi l'unu yeru nwibe unu obu; ephe aburu iphe-iphere nođu l'echilabø unu. Ophu iphere onwophe adudu jedu phē; l'o büephō onwophe bē ephe letaru enya. Ephe dù g'urwukpu, pherephere zikashiru; egube-a igwe erwuchaa erwurwu; pherephere ezi-kaa ya; igwe te edzeedu mini-a. Ephe dù g'oshi-omí; ole o kwa ophu ata amijedu mebyi teke o gbaru iya l'amí mebyi. Egube ndu ono bē ọnwu gbuwaru l'ono-ndzü; o to buledua akpo anwuhu lanu bē ephe nwuhuru; noo kele e phefuwaru phē tuphaa g'eephemefuje oshi-a. ¹³Ephe dükwapho g'akpara-mini, ha shii, l'atü l'eze-ényimu. Noo kele ephe aphukpotaje ejio umere, rehuru erehu ono, ephe eme ono g'eka ụphu mini bulihuru. Ephe dù gē kpokpode, ephu ụzo. Ole eka Chileke doberu kwabéru phē bükwanu tsükiribaa eka agba ejio ochii. O buru eka ono bē ephe a-nođu jasú lē tuutuutuu lē mjiimimii.

¹⁴O kwa Inoku, bu onye ogbo k'ęsaa l'eri Ádamu bē pfuru mpfuchiru kē ndu ono su: "Unu lenu; Nnajiuphu bē yee ndu nkiya, dù ụnubuku ugbo iri

shikwa l'imigwe swiru abya; ¹⁵ g'ephe bya ekpee ndiphe g'ephe ha ikpe. Oo-goshikota iphe, bu ndu ono, ata madu Chileke ono iphemiphe, ephe meru iya, bu iphe-eji; l'oo-gude emeswe ono, ephe mesweru iya ono nmaa phē ikpe l'ephe ta akwabeduru iya ùbvù; bya anmakwa phē phō ikpe iphe, bukpo ejo opfu, ephe gude pfubyishia epha iya.”

¹⁶ Ndu ono abujeru; iphe -byaru phe; l'o buerupho Chileke bē ephe anoduje ata ụta iya; mbu-a; iphe -byaru phe; ephe agbē wata aguru Chileke aphu iya. Ephe eworu onwophe togboru egū ejo-iphe, agugbabe phe nū. Iphe, eshije phē l'onu buerupho aja onwophe mfpokoro ajaja. Ephe -humakpowal'o nweru urwu, ephe e-rita nemadzū l'eka; ephe ajakposhi-kpoepho onye obu.

Anma ọkwa mē iphe, ee-meje

¹⁷ Ole o bu; ndu mu yeru obu; iphe, mu eme g'unu maru bu; unu nya-tajeeopho iphemiphe ono, ndu-ishi-ozi Nnajiuphu anyi Jizosu Kéreshi vuuhawaa ụzo pfuaru unu ono. ¹⁸ Mbū iphe ono, ephe shi anoduje aguru unu l'ogu ebvu ono, bu iya bu: “Lo -rwuajeopho teke mgboko-a l'a-bvū bē o nwechaaru ndu a-nodu aja unu ewenu. Iphe, ephe a-nodujeopho awoko eka iya bu g'ephe e-shi mee iphe, egū iya enwu phē phuruphuru l'ehu; mbu iphe, egū iya agu phe; opfu l'ephe ta akwabedu Chileke ùbvù.” ¹⁹ Ndu eme egube ono bē l'akpatajē g'ogbo bua onwophe ebo; wata akpa iche iche. O kwa egū iphe, du l'ebu mgboko-a, lagu phē nū bē kpū phē l'eka; o tō bukwa Unme-dū-Nsø gude ndzū phē. ²⁰ Obenu lē-a; unubē ndu ọphu mu yeru obu; unu pfuekwarupho pfusia ike l'ekwekwe ono, du iche ono, unu kweru ono; mbu ekwekwe ono, shi Chileke l'eka ono. Unu gude ekwekwe ono vuje evuvu. Unu hajé gē Unme-dū-Nsø goshije unu g'unu l'e-gudeje epfu anu Chileke. ²¹ Unu nopyabeekwapho l'ebu n-yemobu Chileke; unu anodukwapho ngaberu Nnajiuphu, bu Jizosu Kéreshi g'oo-phararū unu obu-imemini; mekwaapho g'unu nodu ndzū ojejoje.

²² Unu phujekwaru ndu abokwadu obu ebo obu-imemini. ²³ Egube ndu ono bē unu e-yetajeru eka; lofuta phē l'oku. Unu aphujekwaru phē phō obu-imemini; mbu ndu ono, bu egū ejo-iphe agu phē nū bē gude ndzū phē ono. Ole-a; unu ta akwaswejekwaru phē enya mē unu -nodu aphuru phē obu-imemini obu. Iphemiphe, bu nkephē bē unu a-kpokotajekwa ashī; mbu je akpachaa l'uwe, ephe eye l'ehu, bu ọphu ephe gudewaa ejo-ememe phē pharwushia.

Ajaja bu kē Chileke

²⁴ G'anyi tua Chileke epha; mbu onye ono, a-dū ike gudeshia unu g'unu ta ada; teme o bukwaru iya phō l'e-me g'ō tō dū iphe, aa-ta unu ụta iya teke oo-kuta unu dobe l'odu-biribiri iya. Eka ono bu eka ehu a-nodu atsowaro unu utsso. ²⁵ G'anyi tua ya epha l'oo ya kpoloko kperekpu bē bu

Chileke. O bụru l'eka Nnajuphu anyi, bụ Jizosu Kéreshi bẹ oo-shi dzọ anyi. G'odu-biribiri mẹ abụ Okalibe, kangoru nụ; mẹ ike; mẹ abụ ishi, bùhakpoada nkiya teme mgboko dù; bụru nkiya nta; bùkwarupho nkiya jasụ lẹ tuutuutuu lẹ mijimiimii. Nokwa g'o dù.

Iphe, Jizosu Goshiru Jionu Lé Ophulenya

1 ¹Qwa-a bù ophulenya Jizosu Kéreshi, Chileke nüru iya g'o goshi ndu ejeru iya ozi, bù iphe, adqedu g'qo-nq-beru l'oomee. Töbudu iya bù; Jizosu Kéreshi bya ezia ojodzi-imigwe iya sù g'o je atuko iphe ono g'o ha goshi Jionu, bù onye-ozi iya. ²Oo iphemiphe, Jionu humaru bē ọ tukoru g'o ha pfukota-a. Ọ bùru l'ekwo-a l'eka-a bē Jionu tükoru opfu ono, Chileke pfuru ono deshikota. Iphemiphe ono bükotaru okpobe-opfu, Jizosu Kéreshi ono goshikotaru iya. ³Onu-oma bē a goru nü iphe, bù onye agu ekwo-a, e deru opfu, epfuchiru Chileke-a mē ndu nümaru iya nü; ngabé iya nchi bya emeje iya ememe; noo lè teke iphemiphe-a l'e-mekota bē zaakwari ntse.

Jionu l'ekele Chiochi ęsaa

⁴Oo mbedula, bù Jionu bē ekele unubé Chiochi ęsaa ono, dükota l'alí Eshiya ono ekele. Mu sù g'eze-iphe-oma yee ęhu odu guu, shi Chileke l'eka tso unu. Chileke ono bù onye nō ndzü; bya abùru onye shihawaa nöduta temanu mgboko dù; bya abùru iya bù onye ono, abyà nü ono. G'eze-iphe-oma, shi iya l'eka; mèkwapho ophu shi l'eka Unme ęsaa Chileke bùru k'unu jeyewaruroya. Unme ęsaa, mu epfurù bù Unme ęsaa ono, l'anoduje l'atatifhu Chileke l'eka ọ nō l'aba-eze iya ono. ⁵Eze-iphe-oma yee ęhu-guu ono shikwapho Jizosu Kéreshi l'eka onye l'apfushije ike l'iphemiphe, o pfuru anyi; bya abùru onye mbù, Chileke meru o teta nödu ndzü. Ọ bükwaru iya phò bù onye-ishì iphe, bükotakpoo ndu bù eze lè mgboko-a.

Q bù onye yekpooru anyi obu; k'ophu ọ nwühu-chiru anyi anwühu, anyi gege anwühu. Ọ bùru mee ya b'o gude töö anyi l'egbu ono, iphe-eji shi kee anyi ono. ⁶Q bya emee anyi; anyi bùru eze; bya abùru uke Chileke; ndu ejeru Chileke, bükwapho Nna iya ozi. G'ajaja mē ike bükotaru ke Jizosu jasú lè tuutuutuu lè mijimiimii. Nokwa g'o dù.

⁷Unu lekwa l'q noakwa anono l'urwukpu abya. Onyemonye l'e-gude ęnya iya hümä iya. Iphe, bù ndu ono, türü iya arwa ono bē a-hümakwa

iya pho. Ohamoha, dū lē mgboko-a bē l'a-rakota ejo ékwa; éka meji a-tofu phé mē o -byaephō. Noo iphe, e-me nū bū onoya. Nokwa g'ō dū.

⁸“O mbēdua bū Alufa bya abūru Omega. Mu bū onye mbū bya abūru onye ikpazū.” Nokwa iphe, Nnajuphu, bū Chipfu eepfu; mbū onye ono, bū iya bū Okalibe-Kakota-Ike; bya abūru onye shihawaa nōduta tēmanu mgboko dū; bya abūru iya bū onye ono, l'abya nū ono.

Ahuma Kéreshi l'ophulenia

⁹Oo mbēdua bē bū Jionu, bükwapho nwanna unu. Mu bū onye mu l'unu tükoru būru ndu éphe lē Jizosu tükbaru būru nanū l'leje ejo iphe-éhuka-a, anyi eje-a. Mu l'unu tükokwarupho nweru ota-nshi. O būru egube ono bē anyi e-mechakwapho tükko gbaru mgba nweru mgboko òphúú ono, l'e-shi Chileke l'eka ono. L'o nweru teke a kputajeru mu je edo-be l'alí, enyimu sō-phērū. Iphe, eekuje éka ono bū Patumosu. Iphe, e gude kpuru mu laa éka ono bū l'ole mu asa opfu Chileke asasa; mēkwapho le mu anoduje epfuru ndu ozo l'edzudzu-pha k'ókpobe iphe ono, Jizosu Kéreshi goshiru mu ono. ¹⁰Tobudu iya bū; o be l'eswe ujiku lanū, bū eswe Nnajuphu; Unme Chileke bya ejie mu pho éhu pyimū. Mu wata aphū ophulenia. Mu nūma olu-opfu, kwata adashikpō ike ike ike ike g'onye egbu opu-ogu l'uzo azū mu. ¹¹Olu ono sū: “O kwa mbēdua bū Alufa bya abūru Omega; mu bū onye mbū bya abūru onye ikpazū. Tükokpoephō iphe, iibya ahuma-a dekota l'ékwo; zikaaru Chiochi ęsaa-a, nō lē Eshiyi; mbū ndu Chiochi, nō lē Efesoşu; waa ndu kē Sumena; mē ndu kē Pegamomu; waa ndu kē Tayatayira; waa ndu kē Sadisu; waa ndu kē Filadelufiya; mē ndu kē Layodeshiya.”

¹²Mu bya aghaa enya l'azū gē mu hūmaeshikwa onye ono, epfu eyeru mu nū onoya. Mu ghaa enya ono mu hūma oroku ęsaa e mekotaru lē mkpola-ododo. ¹³O dūru onye duepho gē Abubu-Ndiphe, yekotaerupho akpawuru uwe, l'akpa iya l'ogba-echi pfuru lē mgbaka oroku ęsaa ono. Uwe ono bē e gude akpō-mkpola-ododo kebuta iya l'unme. ¹⁴Egbushi, dū iya l'ishi nōdu achaephō kē phuuphuu g'ejī aturu, maru acha unction; mbū kwata acha pemu pemu g'aka-mini-sunoo. Enya iya duepho g'iphóró ńku, enwu enwunwu. ¹⁵Okpa iya labo chakota zıriri gē mkpürükpu-ígwè, ama mma, a hūru l'óku jeye o chaa achacha; mbū hūta iya jasū o gbu-chafū. Olu-opfu iya duepho g'eka eze mini aphū gbudugbudu. ¹⁶O chíru kpokpode ęsaa l'ekutara iya. Ogu-echi, atsū nkō akpatiphū labo nōdu alufutaje iya l'ónu. Iphu onye ono nōdu egbuépho nwijinwii g'enyanwu keru l'ishi. ¹⁷Mu hūma iya bya adaa ya kpurumu lē mgboru okpa; dabyierupho g'onye nwūhuru anwūhu. O bya ebyibe mu ekutara iya bya asū mu: “Ndzū b'agushi ngu. Oo mbēdua bū Onye Ivuzo bya abūru Onye Ikpa-zū. ¹⁸Oo mbēdua bū onye ono, shi nwūhuru anwūhu; ole mu nowaa ndzū ojejoje nta-a. Nokwa g'ō dū. O kwa mu gude ire-igodo ńku-alí-maa mē

k'anwūhu. ¹⁹Dee iphemiphe-a, i hūmawaru-a l'ekwo waa iphe, dū nta-a; mēkwapho iphe, e-me l'iphu. ²⁰Waa iphe, e domiru edomi dū lē kpokpo-de əsaa-a pho, i hūmaru l'ekutara mu pho; yele orōku mkpolā-ododo əsaa pho. Kpokpode əsaa ono bē bu ənwū-ojozi-imigwe, l'anoduje eletagbaa Chjochi əsaa ono ənya; orōku əsaa ono būru Chjochi əsaa əbu."

Ozi, Kéreshi ezi Chjochi Efesosu

2 ¹"Waa iphe, ii-de nū ojozi-imigwe kē Chjochi Efesosu baa: Owa-a bu ozi, onye ono, chī kpokpode əsaa l'ekutara ono ziru; onye ejephe lē mgbaka orōku mkpolā-ododo əsaa ono. ²Mu makotakwaru iphemiphe, iimeje g'ō ha; mu maru g'ijieshiberu ozi ike; bya amaru g'ii taberu iphe nshi. Mu maru l'i tī kwejedu gē ndu eme ejo-iphe shita əka i no. Lī hūchawaru iphe, bu ndu ono, sūru l'ephe bu ndu-ishī-ozī ono ama; mbū ndu sūru l'ephe bu ndu-ishī-ozī; l'ebē abū l'ephe bu iya; i shī egube ono maru l'ephe bu ndu ntūphu-ire. ³Mu makwarū-a l'i tajeru iphe nshi; l'i jewaru iphe-ehuka, dū shii l'opfu ehū mu; ophu ike abvuduru ngu; ⁴ole-a; o nweerupho oru, mu hūmaru ngu l'ehu. O tō buqedu g'i shi yee mu obu bu g'i yeru mu iya nta-a. ⁵Nyatanū əka o jeberu əzo kpō-swehu ngu. G'izimanū lwa ngu azū; g'i wata eme iphe ono, i shihawaa lē mbulembu meta ono; ədumeka bē mu a-byapfutakwa ngu egwegwa; bya apafū orōku ngu l'ekā əpfūru; gbahaa l'izimanū lwarū ngu azū. ⁶Ole g'ō duhabē; iphe, mu aja ngu ajaja iya bu l'ejo-iphe ndu ogbo Njokolasu ono eme bē dū ngu ashī; o būru g'ō dūkwa mu pho ashī bu ono.

⁷"G'onye nweru nchī ngabékwa iya nūma iphe-a, Unme Chileke epfu anū iphe, bükpoo Chjochi g'ephe ha-a.

"O kwa iphe, bu onye alwuje ogu ono lwūta bē mu e-kwe g'o ria akpūru oshi ono, emeje g'a nōdu ndzū ono; mbū oshi ono, pfūru l'okpoku Chileke ono.

Ozi, Kéreshi ezi Chjochi Sumena

⁸"Waa iphe, ii-de nū ojozi-imigwe kē Chjochi Sumena baa:

"Owa-a bu iphe, oopfu mbū onye ono, bu onye ivuzō bya abūru onye ikpazū; onye ono, shi nwūhu anwūhu; ole ə dzuwaa ndzū ozo ono. ⁹Mu makwarū-a l'iije iphe-ehuka; tēme i nōdu akpa nri; obenu l'i nweru iphe shii. Mu makwarū-a epfubyishi ono, ndu ono, sūru l'ephe bu ndu Jiu l'ebē əphe abū iya ono epfubyishi Chileke ngu ono; ndu ono bu əlo-ndzukō ndu abajeru Nsetanu ejā. ¹⁰Ii byakwa eje iphe-ehuka nta-a; ole əo gē ndzū ba agukwa ngu. Unu lekwa; Obutuswe a-hakwaru unu chīta je atūshia mkporo; g'e shi əka ono hūa unu ama. Mbū l'unu e-je iphe-ehuka ujiku iri mkpurophu. Ole; nōduekwa mu pho l'ekā g'i nō iya jasū l'egbua ngu egbubu; e-mechaa mu ekpube ngu okpu-eze ono, bu ndzū.

¹¹"G'onye nweru nchī ngabékwa iya; nūma iphe-a, Unme Chileke epfu anū iphe, bükpoo Chjochi g'ephe ha-a.

“Lọ kwa iphe, bụ onye alwuje ogu ono lwuta bẹ bụ onye a ta abyadụ ekwe g'onwu mgbu labo gbua.”

Ozi, Kéreshi ezi Chjochi Pegamomu

¹²Teme waa iphe, ii-de nü ojozi-imigwe kę Chjochi Pegamomu baa:
“Qwa-a bụ ozi, onye ono, gude ogu-echi, atsụ nkọ akpata iphu labo ono ezi. ¹³Mu makwaru-a l'i bu l'eka aba-eze Nsetanu nọ anono. Obenu l'i gudeshiepho ephapha mu; opwu i gojeduru ego l'i ti kweedu nkem; mbukponu teke ono e gburu Antipasu l'eka Nsetanu bu ebubu; opfu l'ọ l'ọ pfuru ledzudzu-oha pfua l'ọ mu bẹ ya nọ l'eka ono. ¹⁴Ole o nweekwarupho iphe olemole, bụ ọru, mu humaru ngu l'ehu. O nweru ndu haru nodu ngu l'ime, bụ ndu eme ejio-iphe, ephe nwutaru l'eka Belamu, bụ onye ono ziru Belaku g'o-shi dephua ụnwu Izurelu; deru phę ye l'eri iphe, a gwaru iphe; yele apharwushi onwophe. ¹⁵Nokwapho g'o dürü ndu nọ l'echilabø unu; eme iphe ono, ndu ọgbo Níkolasu ezi ono, bükwapho iphe, dù mu ashi-a. ¹⁶Qo ya bụ; g'izimanu Iwakwa unu azụ; ọdumeka bẹ mu a-byapfutakwa unu l'eka-egwa bya egude ogu-echi ono, shi mu l'ọn ono gude tsoo egube ndu ono ogu.

¹⁷“G'onye nweru nchị ngabekwa iya; nüma iphe-a, Unme Chileke epfu anu iphe, bụ Chjochi g'ephe ha-a.

“O kwa onye alwuje ogu ono lwuta bẹ mu a-harụ nri ono, bụ mana ono, Chileke domiru edomi ono; waa mkpuma ochaa ono, e deru ephaphú ono. Ephapha ono ta adudu onye ozo, maru iya nü; gbahaa onye ono, a nñru iya ono.

Ozi, Kéreshi ezi Chjochi Tayatayira

¹⁸“Waa iphe, ii-de nü ojozi-imigwe kę Chjochi Tayatayira baa: ‘Qwa-a bụ ozi, Nwa Chileke ono ezi; onye enya iya duepho g'iphóró ọku, enwu enwunwu; teme ọkpa labo chakota iya kę ziriri g'ope, a huru l'oku o gbu-chafu egbuchafu. ¹⁹Mu makotakwaru-a iphemiphe, unu emeje g'o ha. Mu maru n-yemobu unu; maru g'unu yeberu ẹhu l'ozu bya amaru ekweta unu; maru g'unu ataberu iphe nshi; maru ozi unu. Mu maru l'iphe, unu eme nta-a bẹ nyiberu iphe, unu shi eme lẹ mbụ. ²⁰Ole-a; o nweerupho ọru, mu humaru unu l'ehu: Unu kweru g'ejø nwanyị ono, bụ Jiezebelu nodu l'echilabø unu, bụ nwanyị opwu asuje lẹ ya bụ onye-mpfuchiru Chileke; unu haa ya ọ nodu ezi iphe; gude iya mee ndu-ozu mu ẹphe nodu apharwushi onwophe; eri iphe, a gwaru iphe. ²¹Mu hakpooru iya ụzo n)o ọdu g'ee-shi g'izimanu iphe-eji iya lwa iya azụ; opwu o kwedu g'izimanu lwa iya azụ g'o haa apharwushi onwiya. ²²Mu abyakwa iya eme g'o zee l'ehu, e-mee iya l'ọ kwaaw l'ulo. Ndu ono, ẹphe l'iya azeje ono bẹ mu e-me g'ephe jee ejø oke iphe-ehuka, paru ẹka apaa; gbahaa l'izimanu iphe-eji phe lwaru phę azụ; ẹphe haa etso nwanyị ono. ²³Unwu iya g'ephe ha bẹ mu

e-chigbushikota echigbushi. Qo ya bu g'iphe, bu Chīochi g'ephe ha amakwanluru l'qo mbedula bu onye ono, l'enyocharaje uche nemadzụ; nyochaa ɔkpoma iya maru iphe du iya l'egomunggo ono. Su-a; g'unu hakotakpoo l'onye l'onye be mu a-nukotachaa aphu gbaru iya nu l'ehu l'ehu. Onyemo-nye be mu a-nu aphu le g'iphe, o meru gbaru.

24 “A bya l'unubę ndu ophu bukwapho le Tayatayira; unubedula te ekwedu ye eka l'ejo-iphe ono, ndu ono ezi ono. Unubedula bu ndu ophu amadụ iphe ono, o nweru ndu ahajeru su l'qo iphe, e domigbaru edomi k'ehu Nsetanu. Unubedula ta aduekwa iphe ozo, mu asukwadu g'unu mee. 25 Q büephə le-a; g'o duhabe; unu chikwaru eka labo kwęe l'iphe ono, büwaa k'unu ono gudeshia ya ike jasụ teke mu a-bya ozo. 26 Q kwa onye alwuje ogu ono lwuta yee onye emeje iphe, mu pfuru; mbu onye gude iya ememe jeye l'ikpazu; nokwa onye mu e-ye iya l'eka g'o bürü onye-ishı ɔhamoha. 27 Oo-gude mgborigwè bürü ishi ɔhamoha; gwee ɔhamoha ono uji. Ono bürü iphe, Nna suru ge mu mee. 28 Ozo bu le mu a-nukwa iya pho kpokpode nchi-abohu.

29 “G'onye nweru nchi ngabekwa iya; numa iphe-a, Unme Chileke epfu anu iphe, bu Chīochi g'ephe ha-a.”

Ozi, Kéreshi ezi Chīochi Sadisu

3 1 “Waa iphe, ii-de nu ojozi-imigwe ke Chīochi Sadisu baa:

“Qwa-a bu ozi, onye ono ezi; mbu onye ono gude Unme esaa Chileke ono waa kpokpode esaa ono. Mu makotakwaru-a iphemiphe, unu emeje g'o ha. Laanoduje eku unu ndu no ndzụ; ole unu bu ndu nwuhuru anwuhu. 2 Q to duekwa g'oo-no-beru nta-a iphe obu, unu nweru obu anyihu enya ree. Qo ya bu; unu tehukwa nwuru enya; kwaberu iya enya k'ophu qo-ro-kerehu. Mu daleakwaru unu humawaa l'iphemiphe, unu eme ta adudu ophu unu metabewaru g'o gbaru l'iphu Chileke mu. 3 Qo ya bu; unu nyatajekwapho ozi-oma ono, unu gude nchi unu numa kwetakwapho ono. Unu pfukwarupho pfushia ike l'iphe ozi-oma ono epfu. G'izimanu lwakwa unu azu. Teke o bu l'unu te etehuduru nwuru enya be mu atukwa unu l'uzorehu; mbu byaephə g'onye-oshi, ata dudu onye amaje teke qobya. Qo ya bu l'unu ta abyadụ ama teke mu a-byapfuta unu. 4 Ole g'o duhabe; o nwekwarụ nwumadzu ole mole, unu l'ephe no le Sadisu; ndu te emerwüşiduru uwe phę. Q bürü ndu ono be e-ye uwe ɔchaa; mu l'ephe eburu; kele ęphe goshiwaru l'qo iphe ono rwuberu phę. 5 Q kwa onye alwuje ogu ono lwuta be e-ye uwe ɔchaa ono. Ophu mu abyakwa ehufu ępha onye ono l'ekwo, e deshiru ępha ndu dzu ndzụ ojejoje. Mu a-pfuru l'iphu Nna mu; me l'iphu ụnwu-ojozi iya, no l'imigwe; pfua ya hoo haa l'onye ono be bükwa onye no mu l'eka.

6 “G'onye nweru nchi ngabekwa iya; numa iphe-a, Unme Chileke epfu anu iphe, bu Chīochi g'ephe ha-a.”

Ozi, Kéreshi ezi Chjochi Filadelufiya

⁷Waa iphe, ii-de nü ojozi-imigwe kę Chjochi Filadelufiya baa:

“Owa-a bụ ozi, onye ono, dū nsö bya abürü onye ire-lanụ ono ezi. Onye ono, bụ iya gude ire-igodo eze ono, bụ Dévidi. Onye abujeru: ọ -gūhaa ụzo; ọ tọ duedu onye ozo asuru iya agụ-chi; teke ọ gụ-chiru iya agụ-chi; ọ tọ duedu onye ozo suru iya agụha. ⁸Sụ-a; mu makotakwaru-a iphemiphe, unu emeje g'o ha. Mu gūhaakwaru ụzo gheberu unu ọnụ; ọphu ọ dukwa onye suru iya agụ-chi agụ-chi. Mu makwaru-a l'ike ta adụ-zidu unu; ole unu pfulekwaru-a pfu-shia ike l'opfu ono, mu pfuru ono; unu nödụ eme-kwa iya pho ememe; ọphu unu agojedu ego l'unu ta abụdu ndibe mu.

⁹“Iphe unu a-huma bụ lẹ ndu ono bụ ndu ndzukọ ọphu abajeru Nsetanu ejá ono; ndu ono adzjuje ụka sụ l'ephe bụ ndu Jiu l'ebé ephe abụ iya ono; ndu ono bẹ mu e-me: ephe abyá egbushi ikpere l'alị baarụ unu ejá. Noo gẹ mu e-shi mee: ephe amaru lẹ mu yeru unu obu bụ ono. ¹⁰Eshinu unu tarụ nshi ono, bụ iya bụ iphe, mu karu unu g'unu meje ono; bẹ mbédúa e-gudeshikwapho unu mè ọhutama -byaephō; mbụ ọhutama ono l'abya l'eliphe l'ophu; g'o hụa iphe, bụ ndiphe l'ophu ama ono. ¹¹Ọ tọ dükwa g'oo-nö-beru mu abyá. Unu gudeshikwa iphe ono, bùwaa k'unu ono ikiike g'o tọ dū onye l'anata unu okpu-eze ono. ¹²Ọ kwa onye alwuje ogu ono lwuta bẹ mu e-me g'o bürü itso nö l'ime eze-ulø Chileke mu; ọphu oo-lu-fubaedu iya alụfu. Mu eworu əpha Chileke mu dee ya l'ọnụ-iphu; dekwaa ya pho əpha mkpukpu kę Chileke mu ono, bụ iya bụ Jierúsalemu Əphúú. Mkpukpu ono bụ l'imigwe eka Chileke mu ono nö bẹ oo-shi bya. Mu abyá edefukwaa pho əpha Əphúú nkemu l'ọnụ-iphu onye ono.

¹³“G'onye nweru nchi ngabekwa iya; nüma iphe-a, Unme Chileke epfu anụ iphe, bụ Chjochi g'ephe ha-a.

Ozi, Kéreshi ezi Chjochi Layodeshiya

¹⁴“Waa iphe, ii-de nü ojozi-imigwe kę Chjochi Layodeshiya baa:

“Owa-a bụ ozi, oozi; mbụ onye ono, əpha iya bụ: Nokwa g'o dụ”; mbụ onye ono, ọ gbaru kę g'e gude ire iya eka l'iphemiphe, oopfu ono; bya abürü iya bụ onye pfuru anyi ọkpobe-opfu Chileke; bya abükwaru iya pho bụ onye iphemiphe, Chileke meru dobe lẹ mgboko shi l'eka. ¹⁵Mu makotakwaru-a iphemiphe, unu emeje g'o ha; l'unu te ejidu oyи ọphu unu evudu ọku. Unu gege anödụ ejí oyи; ọzoo l'unu evu ọku. ¹⁶Ọ ya bụ; l'eshinu unu dū würüwuru; unu te ejidu oyи ọphu unu evudu ọku bẹ mu a-gbụfu unu. ¹⁷L'unu anoduje aba abaa enweru iphe; l'iphe akabę kweru unu; l'ọ tọ dukpodaa iphe ụko iya dürü unu. Nshio unu; unu ta amaduro l'unu dū k'ayoru ọshi; l'unu akpa nri; unu nödụ atsụ ishi bya agbakwaru pho qto. ¹⁸Ọ ya bụ l'ıdzù, mu a-chiru unu nta-a bụ g'unu bya azüta mu mkpola-ododo mbụ ọphu a kpuru l'oku-uzu; k'ọphu adUEDU mkpaba dū

iya nụ; g'oo-mee unu g'unu bụru ndu nweru iphe; unu abyakwapho bya azúta mu uwe ọchaa g'unu yeje g'unu ta agbaheru ọto; ọ ya bụ g'iphere adụ-buhu unu. Unu azútakwa mu pho ọbvụ ẹnya tee l'ẹnya ono g'unu awata aphụ ụzo.¹⁹ L'ọ kwa ndu mu yeru obu bẹ mu abajeru mba; hụa phē ahùhù; g'ephe maru iphe. Ọ ya bụ; unu gude nụ obu unu g'o ha meje ge mu pfuru ono; g'izimanụ iphe-eji unu lwadupho unu azụ.²⁰ Unu lenu; mu pfukwaru l'ọnụ mgbo akụ ẹka l'uzo. Onye nümaru olu mu; ḡuhaaru mu ụzo; mu abata; mu l'iya erigba nri; onye eria kẹ nwibe iya; onye eria kẹ nwibe iya.²¹ O kwa onye alwuje ọgu ono lwüta bẹ mu e-kwe g'o nọ-kube mu l'aba-eze mu; bụnaa gẹ mbedua lwüta lwüta bya anọ-kube Nna mu l'aba-eze iya-a.

22 "G'onye nweru nchị ngabekwa iya; nüma iphe-a, Unme Chileke epfu anụ iphe, bụ Chiuchi g'ephe ha-a."

Abarụ Chileke ejá l'imigwe

4 ¹Tobudu iya bụ; ono bvüchaephō mu byakwa elee ẹnya ozo; hümä ụzo, gheru ọnụ l'imigwe. Olu mbụ pho, mu shi nümahawaa pho; mbụ olu pho l'ada g'opu-ogu pho; sụ mu: "Nyikota byakpodapho l'eka ge mu goshi ngu iphe, e-me l'iphu."² G'e jia epfua Unme Chileke bya ejiana mu-a éhu pyimū. E jeshia ele ẹnya; e dobewaa aba-eze l'imigwe l'eka ono. O dükwarupho onye nọ iya nụ.³ Onye ono, nọ iya nụ ono nödu egbuépho ke nwíinwii gẹ mkpuma jiásüpà. Iphu iya nödu eke zaazaa gẹ mkpuma kanélìyànù. Iphe nọ-pheru aba-eze ono mgburugburu bụru eko-mini, ekelepho oyingo oyingo gẹ mkpuma, bụ emeraludu.⁴ Aba-eze ükporo l'eno ozo nọ-phee aba-eze ono mgburugburu. Ndu bụ ogerenya ükporo l'eno noduchaa anọ l'aba-eze ono. Ephe yekotaephō uwe, achagbaa pemu pemu. Ephe bya ekpugbaaru okpu-eze l'ishi. Okpu-eze ono g'o ha bẹ bụ-kota mkpolo-ododo bẹ e gude wụa ya.⁵ Ebemu-igwe nödu eshijeephō l'eka ono, aba-eze ono nọ ono alọ kẹ waa waa. Igwe nödu ede riiriirii; ara órà; atụ egbigwe. Oróku ęsaas nödugbaa l'iphu aba-eze ono enwugbaa jaja-ja, bụ iya bụ Unme ęsaas Chileke ono.⁶ Iphe, dufukwaapho l'iphu aba-eze ono bụ iphe, dù g'eze-ęnyimu, aphụ ngerengere g'iphe, e gude onyo mee.

O nweru iphe ẹno, nögbaa ndzụ nọ l'echilabọ aba-eze ono. Iphe ono bya anọ-phekwaapho aba-eze ono mgburugburu. Iphe ẹno obu tükoeephō iphe, bụ ęhu iya l'ophu g'ęhu iya ha mokashia ẹnya ẹnya; iphu l'azụ.⁷ Kẹ mbụ bẹ dù g'oduma; k'ębo dù gẹ nwa oke-eswi; k'ęto bẹ nweru iphu dù gẹ kẹ nemadzụ; k'ęno dù g'ugo, ephe l'eli.⁸ Iphe ẹno ono, nögbaa ndzụ ono nwe-gbachaaru nìkù ishii ishii l'ęhu l'ęhu. Ehumeju bükotaru phē ẹnya ẹnya mè eli ęhu phē mè l'ime ęhu phē. Eswe mè ęnyashi ta adụdu teke ephe ta anodujedu agụ ebvụ sụ:

"Nsọ! Nsọ! Nsọ!

bẹ Nnajiuphu ono,

bü Chileke, bü iya
 bü
 Okalibe-Kakota-Ike
 dù.
 Qo ya bü Chileke ono,
 shihawaa noduta
 temanu mgboko dù ono;
 bya aburu onye nō
 ndzụ nta
 bya aburu iya bü
 onye ono,
 aby a nü ono.”

⁹Iphe éno ono, nō ndzụ ono bę agü ebvu aja onye ono, nō ndzụ ojejoje ono ajaja; onye ono, bü iya nō l'aba-eze ono; tème ęphe nodu agukwa iya pho gude akwabę iya ùbvù; bya egude iya etu iya ępha. No iya; ọ nodu abujeru teke ęphe gülerupho ebvu ono; ¹⁰ndu büogerena ükporo l'eno ono adakotaephó kpurumu l'iphu onye ono, nō l'aba-eze onobaarü iya ejá; mbü onye ono, bü iya nō ndzụ ojejoje ono. Ęphe abya ekpushia okpueze phę woru wüshi l'iphu aba-eze ono gúa ebvu sụ:

¹¹“Q gbakwarü ngu gübe
 Nnajüpü bya aburu
 Chileke anyi;
 g'aatükö g'a ha jaa ngu
 ajaja;
 kwabę ngu ùbvù;
 anürü ngu opfu
 l'oo ngu kachaa ike.
 Noo kélé ọo ngu meru
 iphemiphe dobe.
 Qo l'oo dù ngu l'uche meru
 g'o gude ęphe dù;
 bürü iphe,
 e meru dobe.”

**Nwatuру-ngweja, shi l'eka Chileke
 yele ekwo, a phüru aphuphu**

5 ¹Tobudu iya bü; mu bya ahümä l'oo dürü ękwo, a phüru aphuphu, o gude l'ekutara; mbü onye ono, nō l'aba-eze ono. Ękwo ono bę e deru iphe l'iphu; dee ya l'azü. A phü-chia ya aphü-chi gude iphe-ohubama ęsaa nyachishia ya. ²Mu bya ahümä ojozi-imigwe lanü, e yeru ike, ha shii l'eka; ęka qora iya arara arashi iya ike asuje: “?Bü onye bü onye a-sü lę ya maru onwiya; lę ya gbaru k'anyashị iphe-ohubama ono, e gude

nyachishia ekwo ono, a phürü aphuphu ono; ?onye a-bya anyashia ya phuhaa?"³ Ophu o dudu me onye lanu l'imigwe; ozoo l'eliphe; ozoo l'ime-alí, duru ike phuhaa ekwo ono, a phürü aphuphu ono; ophu o bu ke lee ya enya l'ime.⁴ Enya-mini bürü mu vurukutuku l'enya l'o to dudu onye a humaru, gbaru k'aphuha ekwo ono, a phürü aphuphu ono; ophu o buro onye eje epfu ke lee ya enya l'ime.⁵ Töbüdu iya bu; onye lanu l'ime ndu bu ogerenya ono su mu: "Ta arashi ekwa! Lekwa l'onye ono, bu Oduma ke Jiuda; mbu oshilokpa Dévidi ono lwakwaru ogu ono lwata. O bürü iya bu onye a-dü ike phuhaa ekwo ono, a phürü aphuphu ono nyashia ya iphe-ohubama esaa ono, e gude nyachia ya ono."

⁶No iya; mu bya ahümä Nwatüru ono l'eka o pfuru le mgbaka abaeze ono yee iphe eno pho, nogbaa ndzu, no l'echilabø ndu bu ogerenya ükporo l'eno ono. Nwatüru ono be duepho g'e gbuvehawaru iya ebugbu. O furu mpu esaa; mokwaapho enya esaa, bu iphe, no-chigbaaru enya Unme esaa Chileke; mbu Unme esaa, Chileke ziru g'ephe gbakashihu dzuru mgboko l'ophu.⁷ O gbalihu bya ejepfu onye ono, no l'aba-eze ono bya anata iya ekwo ono, a phürü aphuphu ono, o gude l'ekutara ono.⁸ O wotaephø ekwo ono; iphe eno ono, nogbaa ndzu ono me ükporo ndu bu ogerenya le ndu bu ogerenya eno pho tuko daa kpurumu l'iphu Nwatüru ono baarü iya ejia. Ndu bu ogerenya ono tuko pagbaarü eze une l'ehu l'ehu bya egudegbakwaapho eze-ochi, e gude mkpola wua. Iphe dugbaa ya nu bu ùnwù-isensu, enwuru-oku iya anoduje eshi kwéekweekwee. Ènwuru-oku iya ono no-chiru enya epfupfu ono, ndu-nsø anoduje epfu anu Chileke ono.⁹ No iya; ndu bu ogerenya ono nodu agu ebvu òphúú asuje:

"Oo ngu gbaru k'ewota ekwo ono;
nyishia ya iphe-ohubama ono,
e gude nyachishia ya ono.

E gburu ngu ebugbu;
I gude mee ngu gbataru
Chileke nemadzu;
mbu ndu shigba
l'ipfu l'ipfu g'ipfu
hagbukpo l'ophu;
me le ndu shikota l'iphe,
bukota opfu-alí ndu
dü iche iche,
no le mgboko-a;
me mkpukpu le
mkpukpu ge
mkpukpu hakpø l'ophu;
mekpoo qhamoha kpo
mgburugburu.

¹⁰ I mee phę: ephe bugbaaru eze
bya emekwaa phę phę:
ephe bugbaaru uke kę
Chileke anyi.

Ọ bụru phę a-bụru ishi
ndiphe l'ophu."

¹¹ Töbudu iya bụ; mu bya ahụma ụnwu-ojozi-imigwe, dù igwerigwe. Mu nodu anukwapho olu phę. Ojozi-imigwe obu bükwa ụnubuku ụnubuku ugbo olemole; mbụ le-a; ephe habekpoephо l'igwerigwe; k'ophu bụ l'o to dudu onye adụ ike aguta phę l'ogu. Ephe tuko g'ephe hakota; ephe l'iphe eno phę, dzugbaa ndzụ phę; mę ndu bụ ogerentya phę; tuko g'ephe ha pfuphee aba-eze ono mgburugburu. ¹² Ephe nodu agu ebvu agushikpoo ya ike asuje:

"Nwaturu ono, e gburu
g'o bụru ejia oha
ono bę ọ gbakwaru
g'e mee g'ike tuko
lwa iya l'eka;
l'oo tuko iphemiphe
nworu;
tuko mmamiphe nweru;
bụru onye-ishii iphemiphe.

G'a kwabęje iya ùbvù;
jaję iya ajaja;
gojeru ọnou-oma nü iya."

¹³ Mu nüma g'iphe, bükpoo iphe, Chileke meru dobe l'imigwe; mę ophu, o meru dobe l'eliphe; mę ophu o meru dobe l'ime-alị; mækpoo iphe, o meru dobe l'eze-ençãomu; tukorū agu ebvu asuje:

"G'iphe, bükpoo ọnou-oma,
aago agogo;
mę ùbvù g'ùbvù ha;
mę ajaja;
mę abụ ishi k'iphemiphe
tuko bụru kę gube
onye ono,
nọ l'aba-eze ono waa
gube Nwaturu ono
jasu lę tuututuu
lę mijimiiimii."

¹⁴ Iphe eno ono, nogbaa ndzụ ono tuko sụ: "Oo g'o dù." Ndu bụ ogerentya ükporo l'eno ono tuko daa kpurumu baarụ onye ono, nọ l'aba-eze ono waa Nwaturu ono ejia.

**Iphe-ohubama, e gude
nyachishia ekwo ono**

6 ¹Tobudu iya bu; mu huma ge Nwaturu ono nyafuru ke mbu l'iphe-ohubama esaa ono, e gude nyachishia ekwo ono. Mu bya anuma ge nanu lime iphe eno ono, nogbaa ndzu ono gude olu, daerupho g'egbigwe su: "Byakpodaapho-o!" ²Mu bya elee enya; mu huma inya, acha ucha. Onye no iya l'eli agba paru uta, eegudeje agba apfu. Onye ono be e kpu-beru okpu-eze lishi. O nodu l'inya ono; o buru iya eje ogu. O jeshia alwu ndu ohogu iya g'oowlujehawaa phē.

³Nwaturu ono byakwa anyakafu iphe-ohubama ono k'ebu iphe, e gude nyachishia ekwo ono. Mu numakwa ge k'ebu l'iphe eno ono, nogbaa ndzu ono suru: "Byakpodaapho-o!" ⁴Inya ozo lufutakwa. Ono nodu eke uswe-uswe. Onye no iya l'eli be e woru ogu-echi, ha njoahaha pē. E zia ya g'o je emee g'unwu-eliphe tsoje ibe phē ogu; g'o mee g'unwu-eliphe wata egbushi onwophe; k'ophu ehu odu guu ata adubaedu le mgboko.

⁵Nwaturu ono byakwa anyakafu iphe-ohubama ono k'eto. Mu numakwa ge k'eto l'iphe eno ono, nogbaa ndzu ono suru: "Byakpodaapho-o!" Mu bya elee enya huma inya, ejii ke hirihiri. Onye no iya l'eli paru iphe, eegudeje atu erwa iphe. ⁶Mu numma iphe, du g'olu l'echilabu iphe eno ono, nogbaa ndzu ono l'eka qosuje: "Iphe e-rekwa ire shii; k'ophu nri, e gude aswa ozi ujiku ophu kpata buepho onye lanu be oo-ji epho kpeekpu. Nri, e gude aswa ozi ujiku lanu kpata bukwanuru umadzu eto be oo-ji epho kpurumu. O buepho g'e te emebyikwa manu yee mée emebyi."

⁷Nwaturu ono byakwa anyakafu iphe-ohubama ono k'eno; mu numakwa ge k'eno l'iphe eno ono, nogbaa ndzu ono asuje: "Byakpodaapho-o!" ⁸Mu bya elee enya huma inya, gbachishihuru agbachishihu. Onye no iya l'eli buru Anwuhu gedegede. Ali-maa nodu etso iya laz. A bya ekee mgboko uzo eno; woru eka lanu ye phē l'eka; su g'ephe gude ogu-echi gbugbushia iphemiphe bu iya nu; g'ephe kpo-gbushia phē legu; gude ejio iphe-ememe mekkoo ejio anu-egbudu megbushia phē.

⁹O byakwa anyakafu iphe-ohubama ono ophu kwe iya ise. Mu bya ahuma oru-ngweja l'eka ono. Iphe, kuru le mkpula iya buerupho maa ndu ono, e gburu l'ike opfu l'ephe kwetaray iphe, ekwo-opfu Chileke pfuru ono; teme ephe shi anoduje eme egoshi l'ephe bu ndu ke Chileke. ¹⁰Ephe tuko g'ephe ha ara ora arashi iya ike su: "Nnajuphu-e! Oo ngu bu onye du nsø; bya aburu ngu bu onye emeje iphe, g'i pfuru iya. ?Bu anyi no-beadaru ino-beagha temanu li kua ndu bu l'eliphe kpaa ishi iphe, meru anyi-a; gwaa phē ugwo ebugbugu-a, ephe gburu anyi-a?" ¹¹Tobudu iya bu; a bya ekeshikotaru phē awurukpata uwe, achagbaa nmalanmala l'ehu l'ehu. A su phē: "Unu noduro tutaro unme, unu atuta. Unu tafua nshi ngabefua nwanshij l'unu teke edzudu. Unu tutakpoepho unme ono jeye teke unu

e-dzu temanu. Lọ kwa g'e gburu unubędua bụ g'e gbuje kwapho ikpoto ndu ozo l'eliphe; ndu bükwapho ụnwunna unu, ejeru Chileke ozi g'unubędua jeru iya ya-a."

¹²Mu nodu elekpoe pho ẹnya teke ọ nyafuru iphe-ohubama ono k'ishii. Noo ya; alị wata anma jiijiji anmashi iya ike; ẹnyanwu wata ejị hiri-hiri g'uwe-aphụ, e meru l'éjí eghu-ojii. Onwa l'ophu gbanwekota keahaa meemee. ¹³Kpokpode, dù l'igwe dashiuhaha l'alị g'eka oshi figu erishihu akpuru, akaduru akaka mè oke pherephere nodu ezi anma iya yiga yiga. ¹⁴Igwe phuepho onwiya g'onye aphụ utute phuta phufu; a huma-beru iya. Iphe, bükpoo úbvú, dù l'ekameka; mè alị, mini so-pheru mgburugburu bükotaru iphe, e wofuru l'eka ẹphe shi nödugbaa. ¹⁵Tobudu iya bụ; ndu eze kẹ ndiphe; mè ndu oke amadụ phe; mè ndu-ishi ndu ojogu phe; mè ndu nweru iphe; mè ndu ọkpemu dù; mèkpo onyemonye mgburugburu; ohu mè amadụ; tuko je edomikota onwophé l'ogba mè lè mgbaka mkpuma, nogbaa l'eka úbvú dù. ¹⁶Ephe tuko arakugbaa úbvú mè mkpuma ono asuje: "Jiko daa dapyabe anyi g'ii-domia anyi g'onye ono, nọ l'aba-eze ono ta ahụma anyi; waa gẹ Nwatüru ono ta atụ-koshi anyi oke-ehu-eghu iya. ¹⁷Noo kẹle mbokwu ẹphe atükoshi ndiphe oke ẹhu-eghu phe bẹ rwuakwaru nụ. ?Denu onye sụru iya akpafu l'iphu nta?"

Igwerigwe ndu Ízurelu, e meru ohubama l'iphu

7 ¹E mecha; mu bya ahụma ojozi ẹno l'eka ẹphe pfuru lè mgboko l'uzi ẹka igwe bechaaru; alị beru uzi ẹno. Ẹphe sede pherephere, eshije l'uzi ẹka ono ẹphen'eno g'o to zihé lè mgboko. Pherephere zibuhu l'eliphe mgburugburu; ọphu oozidu l'alị; ọphu oozidu lè mini; ọphu ọ dù du g'ọ ka mma l'ọo oshi lanụ ezi pherephere. ²Mu hümakwa ojozi-imigwe ozo, shi l'uzo ẹnyanwu awawa ẹphe abya. Ojozi k'ono bẹ gude iphe, shi l'eka Chileke ono, nọ ndzụ; mbụ iphe eegudeje eme iphe-ohubama l'ehu. Ọ bya araa ya arara rashia ya ike sụ ụnwu-ojozi-imigwe ẹno, Chileke ziru g'ephe je emebyishia alị; mebyishia mini; ³sụ phe: "Unu ta adukwa iphe, unu e-mewaa mgboko; ozoo mini; ozoo oshi; g'anyi vuadaru uzo mee iphe, bụ ndu ejeru Chileke anyi ozi iphe-ohubama l'egedegee ọnụ-iphu." ⁴A kọ ụmadzu ole, e meru iphe-ohubama Chileke ono mu nụma; ẹphe dù ukporo ụnu nemadzụ iri l'esato. Ndu ono shikota l'iphe, bụ ọkpia-ipfu Ízurelu l'ehu l'ehu. ⁵Ndu e meru ohubama ono l'okpa-ipfu Jiuda dù ukporo ụnu l'ụnu iri;

ndu e meru iya l'okpa-ipfu
Rúbenu dù
ukporo ụnu l'ụnu iri;
ndu e meru iya l'okpa-ipfu
Gadụ dù

ükporo ụnu l'ụnu iri.

⁶ Ndu e meru ọhubama ono
l'okpa-ipfu Asha du
ükporo ụnu l'ụnu iri;
ndu e meru iya l'okpa-ipfu
Nafutali du
ükporo ụnu l'ụnu iri;
ndu e meru iya l'okpa-ipfu
Manáse du
ükporo ụnu l'ụnu iri.

⁷ Ndu e meru ọhubama
ono l'okpa-ipfu
Simiyonu du
ükporo ụnu l'ụnu iri;
ndu e meru iya l'okpa-ipfu
Lívayi du
ükporo ụnu l'ụnu iri;
ndu e meru iya l'okpa-ipfu
Isaka du
ükporo ụnu l'ụnu iri.

⁸ Ndu e meru ọhubama ono
l'okpa-ipfu Zebulonu du
ükporo ụnu l'ụnu iri;
ndu e meru iya l'okpa-ipfu
Jiósefu du
ükporo ụnu l'ụnu iri;
ndu e meru iya l'okpa-ipfu
Benjiaminu
du ükporo ụnu l'ụnu iri.

Igwerigwe ndu ozo, bu aguta aguta

⁹ “E mecha mu bya elee enya húma ikpoto ndu nmarú ेrupfu; k'ophu bu l'o to dudu nemadzú igbakoroshienyi súru g'öguta phé l'ogu. Ndu ono bu ndu shigbakpoo l'ohamoha, du lè mgboko; mè ipfu g'ipfu ha lè mgbo-ko-a; mè m kpukpu lè m kpukpu l'ophu; mè lè ndu epfukota opfu-alí ndu du iche iche, nò lè mgboko-a. Ephe tukoru g'ephe ha yekota akpawuru uwe, achagbaa nmalanmala. Ephe tuko g'ephe ha pfugbaaru l'atati phu aba-eze ono; mè l'iphu Nwatürü ono; bya apagbaaru igu l'eka. ¹⁰ Ephe tuko ara iya arara arashi iya ike asuje: Ndzota bükwa kẹ Chileke anyi, bu iya nò l'aba-eze ono; bya abükwarupho kẹ Nwatürü ono.” ¹¹ Ndu ojozi-imigwe g'ephe ha tuko bya apfu-phee aba-eze ono; yee ndu bu ogerenya pho mè iphe ẹno, nogbaa ndzú pho mgburugburu. Ndu ojozi-imigwe ono

g'ephe ha tuko daa kpurumu l'iphu aba-eze ono baarü Chileke ejá; ¹²sü: "Nokwa g'o dū bū ono! G'agó ɔnu-ɔma mē ajaja mē mmamiphe mē ekele mē akwabé übvù mē ike mē ɔkpehu bürü kē Chileke anyi jasú lē tuutuu-tuu lē mijimii-mii! Nokwa g'o dū!"

¹³Tobudu iya bū; onye lanu l'ime ndu bū ogerenya ono bya ekua mu sü mu: "?Q dū ngu g'o bū ndu ole bē ndu ono, e yeru awurukpata uwe, acha-gbaa nmalanmala ono bū? ?Q dū ngu g'awe bē ephe shi?"

¹⁴Mu sü iya: "Onyibe; ɔ kwa ngu ka amama." Q sü mu: "Ndu-a bükwa ndu ono, shi l'eo oke iphe-ehuka ono futa. Ephe gudewaa mee Nwatüru ngweja, shi l'eka Chileke saa awurukpata uwe phē ono; ɔ nödu acha ucha nno. ¹⁵Noo g'o gude ephe nödu l'iphu aba-eze Chileke ejeru iya ozi eswe l'eniyashi l'ime eze-ulo iya. ɔ bürü onye ono, nö l'aba-eze ono bē anq-kubeje phē eche phē g'o tō dū iphe, e-me phē nü. ¹⁶Egu taa gubaedu phē; ophu mini agubaedu phē. Anwü te echihedu phē; ophu okpomoko adue-du phē. ¹⁷Noo lē Nwatüru ono, nö l'echilabö aba-eze ono bē a-nöduepho eche phē g'onye eche atüru. Oo-dujeru phē je l'eka mini, anuje ndzü futuru. Chileke a-tuko enya-mini ekwa phē hushichaa phē."

Iphe-ɔhubama k'ësaa, e gude nyachishia ekwo ono

8 ¹Tobudu iya bū; Nwatüru ono bya anyafuepho iphe-ɔhubama k'ësaa, e gude nyachishia ekwo ono; ekameka l'imigwe daephö kē nyonyoronyo jasú l'iphe, ha g'e kee awa lanu ębo. ²No iya; mu bya ahümä ojozi-imigwe ësaa ono, apfujeru l'iphu Chileke ono. A bya achie phē opu-ogu ësaa.

³No iya; ojozi-imigwe ozo bya abata bya apfuru l'iphu örü-ngweja Chileke ono. ɔ parü ochi, a würu lē mkpola-ododo. A bya anü iya ɻnwü-isënsu, ha shii g'o gwaköbe ɻnwuru ɻnwü-isënsu ono l'epfupfu ono, ndu-nsö g'ephe ha anöduje epfuru anü Chileke ono; tuko gwee l'eli örü-ngweja mkpola-ododo ono, nö l'iphu aba-eze ono. ⁴Enwuru ɔku ngweja ono kpü-lihu yee epfupfu, ndu-nsö epfije anü Chileke; shi l'eka ojozi ono pfuru akpuepho tüu ala l'iphu Chileke. ⁵Noo ya bū: ojozi ono mechaephö bya agüta ɔku l'örü-ngweja ono; gü-jia ochi ono; bya eworu iya tüa kpoo l'eliphe. Mgboko swökobe. Igwe nödu edede bya aqbë l'eka ono atü egbigwe; ɔ nödu ara órà; ebemu-igwe nödu alojephö kē waa waa; ali nödu anmaköta jijijiji.

Opu-ogu

⁶Tobudu iya bū; ojozi-imigwe ësaa ono, chì opu-ogu ësaa ono bya akwaköbe g'ephe bya awata egbu opu-ogu phē.

⁷Ojozi-imigwe kē mbü bya egbua opu-ogu nkiya. Akamini mē ɔku, a gwaköberu mee nödu edzeephö gë mini l'eliphe. ɔku këé eliphe eto

kepyashịa uzi lanụ; bya èkèé oshi, nō l'eliphe uzi ẹto kepyashikwapho uzi lanụ; bya atuko ęswa oyi kepyashịa.

⁸Ojozi-imigwe k'ębo bya egbua opu-ogu nkiya. A parụ iphe, dụ g'eze úbvú, ha shii, oku etsu phuruphuru parụ chie l'ime eze-enyimu, dükota le mgboko l'ophu. Enyimu kèé uzi ẹto; ęka lanụ bükotaru mee. ⁹Iphe, bụ iphe, nō ndzụ, bükota le mini kèé uzi ẹto; uzi lanụ nwụshihukota. Ugbo mini kèé uzi ẹto; uzi lanụ mebyishihukota.

¹⁰Ojozi-imigwe k'ęto bya egbua opu-ogu nkiya; eze kpokpode shi l'imigwe bya adaa. O nodu eke jaajaajaa g'oku-apyipyi bya èkèé iphe, bükpoo mini mgburugburu yele ęka nggele futaru; o kèé ya uzi ẹto daa l'ęka lanụ. ¹¹Epha kpokpode ono bụru "Age." Mini, nō le mgboko kèé ẹto; ęka lanụ tsoahaa ilu g'age. Ikpoto ndu ngütarú mini ono, bụ ndu nō le mgboko nwụshihu; o bụru iphe, kparụ iya nụ bụ le mini ono atsọ ilu.

¹²Ojozi-imigwe k'ęno bya egbua opu-ogu nkiya. E kèé enyanwu uzi ẹto chia ęka lanụ iphe; bya èkèé ọnwa ẹto chia ęka lanụ iphe; bya èkèé kpokpode uzi ẹto chia ęka lanụ iphe; k'ophu oke lanụ l'uzi ẹto l'iphóró phē gbaaharu ochii. Eswe kèé ẹto; ophu iphóró adudu l'ęka lanụ. O bükwarupho nno bụ g'o dapfuru enyashi; mbụ o kèé ẹto; uzi lanụ kabaa agba ochii.

¹³Mu bya elee ęnya húma ugo lanụ l'ęka oophe l'akpaminigwe. O nodu ara iya arara arashi iya ike asuje: "Nshio ụnwu-eliphe; nshio ụnwu-eliphe; nshio! Aphụ atsorú ndu bu le mgboko mē ojozi-imigwe ẹto-a, phoduru nụ-a gbuépho opu-ogu ophu ęphe abya ebugbú-a."

9 ¹Tobudu iya bụ; ojozi-imigwe k'ise bya egbua opu-ogu nkiya. Mu húma kpokpode, shihawaro l'igwe bya adaa l'ali. E woru ire-igodo, eegudeje tħħaa ęka eeshije enyiba l'iduma, enwedu óhú woru nụ iya. ²Kpokpode ono bya atħħaa ęka eeshije enyiba l'iduma ono. Iduma ono wata akpụ enwuru tħħutuutuu g'ęka a kpoberu oku icheku. Enwuru oku ono mee anwụ mē pherephere wata agba ochii. ³Noo ya bụ; igube shi l'enwuru-oku ono tsulihu tsuba l'eliphe. Igube ono bę e yeru ike l'ęka g'o gbaję g'akpi. ⁴A kakotaru igube ono g'o to dükwa iphe, oo-me ęswa, nō l'eliphe; ophu o mebyikwa oshi; ophu o dükpoo iphe, futaru l'ali bvuru le mgboko; mbụ iphe ekwo dụ, oo-mebyi; gbahaa ndu ọnlu aphụ bụ ndiphe, e te emeduru iphe-ohubama Chileke l'egedegee ọnlu-iphu. ⁵Igube ono bę e ziru g'o nua ndiphe aphụ ọnwa ise; ole o g'o to dükwa onye oo-gbu ebugbú. Obenu l'eo mkpaméhu, Ọo-kpa ndiphe bę a-phue phē pho g'akpi aphuje onye o gbaru-a. ⁶L'ime ọnwa ise ono bę ndiphe a-nodu acho anwụ-hu achocho; ęphe taa húmadu iya. Ọo-gü phē anwụ-hu; obenu l'ọnwu phehuwaru.

⁷Igube obu bę a -nodu ele iya ęnya bę ọodugbajeephō g'inya, e doziru k'egude eje ogu. Iphe, dugbaa ya l'ishi duchaa g'okpu-eze, e gude mkpola-ododo mee. Iphu phē dugbaa g'iphu nemadzụ. ⁸Egbushi, nō phē l'ishi

hachaephō ogologo ogologo g'egbushi ụnwanyi. Eze, nō phē l'onu dūgbaa g'eze oduma. ⁹Ephe yeru iphe l'unme gude gbobuta obu phē g'uwe-ígwè, ndu eje ogu eyeje gude gbobuta ọkpoma. Igiji, ephe gude ñkù phē ede duephō g'igiji igwerigwe ụgbo-inya, e gude eje ogu. ¹⁰Igube ono nwecha-kwaaru ụdē, ephe egudeje agba agbagba g'akpi. Eka ike dū phē, bù iya bù ike ono, ephe e-gude núa nemadzú aphụ ọnwa ise ono bürü l'ụdē phē ono bẹ o kpakorū nōdu. ¹¹Onye eze phē bürü ojozi-imigwe ono; ophu bù iya bẹ iduma, enwedu ọhu dū l'eka. Ephā ojozi ono l'opfu ndu Hiburu bù Abadonu; o be l'opfu Giriku; o bürü Apoliyonu.

¹²Tóbudu iya bù; ejo iphe-éhuka kẹ mbù abvụ. O phòdukwaduro uzi ejo iphe-éhuka labo.

¹³No iya; ojozi-imigwe k'ishii bya egbua opu-ogu nkiya; mu nümä olu-opfu, eepfu l'oru-ngweja ono, e gude mkpola-ododo mee ono. Opfu ono bẹ e pfuru l'ishishi mpu oru-ngweja ono ẹphen'eno l'enya eka ono; a tükö nümakota iya mgbo lanu. Oru-ngweja ono bülerupho l'atativhu Chile-ke bẹ o dū gedegede. ¹⁴Olu ono sụ ojozi-imigwe k'ishii ono, bù iya gude opu-ogu ono: "Tóshichaa ojozi-imigwe éno ono, e keru egbu l'eze-énymu Yufurétisu ono." ¹⁵No iya bù; a paru ojozi éno ono wehakota. Iphe, e meru phē dobedoru bù g'ephe emee iphe ono, a súru g'ephe mee ono; lẹ teke ono; lẹ mbóku ono; l'ọnwa ono; l'apha ono gedegede. G'ephe kéké ndiphe uzi éto; tükö uzi lanu megbushikota. ¹⁶A sụ mu lẹ ndu ojogu ndu ophu nō l'eli inya bẹ dū miliyonu ụkporo iri.^a ¹⁷No iya; mu húma ndu agba inya ono l'ophulunya ono; bya ahúma inya, ephe noğbaa l'eli iya agba. Uwe-ígwè, bù uwe ọkpoma, ndu ono yeru l'okpoma nōdu ekegbaa uswe-uswe g'oku; eke oyingo oyingo; bya ekekwaphe ododo ododo. Ishi dūgbaa inya phē ono g'ishi oduma. Oku, enwu phoophoophoo; mè ẹnwuru-oku; mè nshi-egbe shi phē l'onu afushi. ¹⁸O bürü ejo iphe-ememe éto ono bẹ e gude kéké ndiphe éto; gude oku; yele ẹnwuru-oku; yele oku-nshi-egbe, shi phē l'ọnwa woru uzi lanu gbushia. ¹⁹Eka ike dū inya ono bù l'onu phē mè l'odzu phē. Odzu phē ono dūgbaa g'agwọ bya enwegbaaru ishi. O bürü ishi ono bẹ ephe egudeje emeka nemadzú iphe.

²⁰Ophu izimanu alwaduru ndiphe azu; mbù nwa ndu ophu e gbuphodorus l'éjo iphe-ememe ono. Ophu ephe a haduru ejo-iphe, ephe eme; ophu ephe ahaduru abarù obvu yee iphe, ephe pyiru apyipyi eja; mbù iphe ono, ephe gude mkpola-ododo ozoo mkpola-ochaa wụa; mè ophu ephe kpuru l'ope; mè ophu ephe pyitaru lẹ mkpuma; mè ophu ephe pyiru l'oshi. Mbù iphe tükorus bürü iphe, ta aphidu uzo; ophu o nüdu iphe lẹ nchi; ophu o jedu ije. ²¹Ophu izimanu ejo-iphe ono alwaduru phē azu; ophu ephe ahaduru egbu ochi; eme mgbashị; apharwüşhi onwophe; waa ezi iphuru.

^a 9:16 Iphe, o bù bẹ bù "200,000,000" lẹ mbekee.

Ojozi-imigwe yele nwéekwo,
a phürü aphuphu

10 ¹Tobudu iya bụ; mu húma ojozi-imigwe lanú, e yeru ike, ha shii l'eka g'o shi l'igwe alwazeta lè mgboko; urwukpu sò-phee ya mgburugburu. Eko-mini gbaa ya l'ishi. Iphu nödu egbu iya nwíjnwíi g'enyanwu. Okpa iya ẹphenebo dugbaa g'óku, kpürü oronmono g'òbvú-rú. ²Iphe, o gude l'eka bürü nwéekwo, e kpuharü ekpuha. O woru okpa ekutara zobe l'eli eze-énymu bya eworu okpa ekicha zobe l'eli-mgboko. ³O bya echia mkpu chishia ya ike. Órà iya díephø g'oduma sürü ekiri. O chiéphø mkpu ono ebgigwe ęsaa ono tñahaa gbaagbaa gude yeaharu iya önü. ⁴Mu nödu emekwadúa gë mu dee iphe ebgigwe ęsaa ono pfuru; mu nñuma olu-opfu, shi l'imigwe sù: "Ipho ono, ebgigwe ęsaa ono pfuru ono ta abükwa iphe, ii-je edede. Ophu o dukwa onye ii-pfuru iphe ono, i nñamaru ono."

⁵Ojozi ono, mu hñamaru ono, zoberu okpa lanú l'eli eze-énymu bya azobe nanú l'eli-mgboko ono bya apalia ekutara iya eli; ⁶bya egude ępha Chileke, dzú ndzú ojejoje ono rifu angú; mbü onye ono, bụ iya meru igwe; mee iphe, dù iya nü; bya abürü iya meru eliphe yee iphe, dù iya nü; mee eze-énymu yee iphe, dukota iya nü. O bürü ępha Chileke ono bë o gude rifu angú sù l'o rwuwaru teke oo-me iphe, o tñberu. ⁷Lë teke ojozi k'ęsaa gbuwaru opu-ogu nkiya bë Chileke e-megbu iphe, o domiru edomi, bụ iya bụ g'o pfuru iya ndu shi ejeru iya ozi, bụ iya bụ ndu mpfuchiru iya.

⁸Olu-opfu ono, e shihawaa gbé l'imigwe gude pfuru yeru mu ono bya-kwa epfuru yeru mu ozo sù: "Je anata nwéekwo ono, e kpuharü ekpuha ono, o gude l'eka mbü ojozi ono, zoberu okpa lanú l'eli eze-énymu; zobe nanú l'eli-mgboko ono."

⁹Mu bya ejepfu ojozi ono je asù iya g'o nü mu nwéekwo ono. O sù mu: "Ngge ya; taa. I -tachae ya pho l'oo-tsøo ngu ilu jeye l'akürepho. Ole teke iitä iya bë ọo-nodukwa atsø ngu uteso gë manu-énwu l'önü."

¹⁰Mu bya anata ojozi-imigwe ono nwéekwo ono woru taa. Mu nödu ata iya; o nödu atsø mu gë manu-énwu l'önü. Mu tachaa ya; o tsøo mu ilu jeye l'akürepho. ¹¹No iya; o sù mu: "Jekwa je apfuru l'edzudzu-oha pfuchiari Chileke ugbo lanufua; mbü pfua iphe, Chileke shi domia edomi l'oo-me l'igwerigwe mkipkpu lè mkipkpu, nö lè mgboko; më ohamoha; më ndu shi l'iphe, bükpoo l'opfu-alị ndu dù iche iche, nö lè mgboko-a; më ndu eze."

Umadzu labø, ara opfu Chileke arara

11 ¹Noo ya bụ; a bya eworu iswa, eegudeje atu iphe nü mu bya asù mu: "Gbëshi je atu eze-ulø Chileke; yee ime eka ono, e doberu örüngweja Chileke ono; gúa ndu abarü Chileke ejá l'ime eze-ulø iya ono ogu.

²Ole o g'i ti tükwa oma eka ono, no-pheru eze-ulo ono mgburugburu ono. Pakwaru ono haa; l'ono bę e dobekwaru ọha, ata amadu Chileke. Mkpukpu ono, dę nsø ono bę ọha ono e-gude ọkpa tee pyakapyaka uko poro ọnwa labo l'ọnwa labo. ³Noo teke mu e-ye ụmadzu labo, a-nodu epfuchiru mu nü. Ụmadzu labo ono e-yechaa uwe-aphu. O bụru ujiku ujiku ụnu eto l'ujiku uko poro eto bę ẹphe e-gude zikota ozi, Chileke ziru phę.”

⁴Umadzu labo ono bụ upfu olivu labo ono mę oroku ono, bvuru l'iphu Nnajjuphu, nwe mgboko ono. ⁵O -nweru onye jeru gę ya meka phę iphe; oku eshi phę l'ọnua bya eworu onye ono yee ndu ẹphe l'iya achị ejo idzu lanu kegbushia; mbu ndu ono, bùwaa ọhogu phę ono. Mbụ-a; iphe, bụ onye jeru gę ya meka phę iphe bụ ęgube ono bụ g'ee-shi gbua ya. ⁶E yeru phę ike l'eka; k'ophu ẹphe a-gụ-chi akpaminigwe; k'ophu igwe ta abyadu atada mini l'alị teke ono, ẹphe a-nodu epfuchiru Chileke ono. E yekwa phę pho ike l'eka g'ephe duje ike mee mini g'oo-bürü mee; waa g'ephe tujekwapho ndiphe ejo iphe-ememe, dükwoo phę ree tekenteke, dę phę ree.

⁷Teke ẹphe ziebechaaru ozi ono, Chileke ziru phę ono bę ejo anụ-egbudu ono, e-shi l'iduma, enwedu ńhú futa ono l'a-bya etsoo ụmadzu labo ono ọgu. Loołwu-kpee phę woru phę gbushia. ⁸Odzu phę bę a-wushi l'echilabo eze mkpukpu ono, a kpopyaberu Nnajjuphu phę l'oswebe ono. Ẹpha mkpukpu, e gude anma etu ęhu mkpukpu ono bụ Sodomu yele Ijiputu. ⁹Odzu ụmadzu ebo ono bę e te ekwekwa g'e lia elili. Ndu shi lę mkpukpu lę mkpukpu, dę iche iche; mę ipfu ipfu, dę iche iche; mę ndu shikota l'iphe, bükota opfu-alị ndu dę iche iche, nę lę mgboko-a; mę ndu shi l'ohamoha, nökpoonu l'a-wukotaru bya ahụma odzu phę. O bụru g'aa-huma odzu phę bụ ono ujiku eto lę mkpirikpu iya. ¹⁰Ęhu atuko atso ndu bu lę mgboko l'ophu ụtso; opfu l'e gburu ụmadzu ebo ono. Ẹphe abeo ya g'aaboje iphe-a; nuchaa ibe phę iphe obo-iphe; kele ụmadzu labo ono, epfuchiru Chileke ono shi akpa ndu bu lę mgboko ęhu shii. ¹¹A noephō abalị eto lę mkpirikpu iya Chileke kuru unme-ndzụ ye phę l'ehu; ẹphe tetu nodu ndzụ. Ndzụ rwuta iphe, bükwoo ndu hümara phę nü. ¹²Tobudu iya bụ; ụmadzu labo ono nüma olu oku, e kushiru ike, shi l'imigwe sụ phę: “Unu bata l'ime ęka-o.” Ndu ọhogu phę ono kuru ele phę ęnya; ẹphe nodu l'urwukpu bahụ l'imigwe. ¹³Alị wata anma oke jiijjii teke onokwapho. Mkpukpu ono kèe uzi iri; ęka lanu bükotaru mkpurupyata. Ndu alị ono, nmaru jiijjii ono gburu egbugbu dę ụnu nemadzụ iri l'esaa l'umadzu uko poro iri.^b Ndzụ rwuta ndu phoduru nü. Ẹphe wata aja Chileke imigwe ajaja.

¹⁴Ejo iphe-ehuka k'ebu bvụ. Ole o g'unu lekwa lę k'eto abyakwaa.

Opu-ogu k'esaa

¹⁵Tobudu iya bụ; ojozi-imigwe k'esaa bya egbua opu-ogu nkiya. Ikeropfu swoşhihu l'imigwe asuje: “Nta bę ike k'alị-eze ụnwu eliphe

^b 11:13 Iphe, o bụ bę bụ “7,000” lę mbekee.

l'ophu buakwa ke Chileke anyi yee ke Kereshi iya ono, bu eze, o woru mgboko ye leka ono. O je l'aburu eze jasu le tuutuu le mijimiimii." ¹⁶Ndu bu ɔgerenya ukporo leno ono, no l'aba-eze phe l'iphu Chileke ono daa kpurumu kpube iphu l'ali baaru Chileke eja; ¹⁷su:

"Anyi ekele ngu ekele
 Nnajjuphu, bu Chileke,
 bu Okalibe-Kakota-Ike.
 Onye bu Chileke, no ndzu
 bya aburu onye shihawaa
 noduta temanu
 mgboko du.
 Anyi ekele ngu l'i
 gosihawaru qha
 l'eze ike ngu ono paru eka
 apa.
 I goshiakwarupho nta-a
 l'oo gubedua bu onye-eze,
 iphemiphe du leka.

¹⁸Ehu wata eghu qhamoha
 eghu;
 i tukoshi phe
 oke-ehu-eghu ngu.
 Ole o rwuakwanaru teke
 ii-kpe ndu nwuhuru
 anwuhu ikpe;
 me teke ii-bu ndu
 mpfuchiru ngu obunggo;
 mekpoo ndu-nso g'ephe
 ha;
 waa ndu akwabe epha
 ngu ùbvu;
 onye upfu me onye nta;
 o rwuakwaapho teke
 ii-mebyishi ndu ono,
 emebyishi mgboko l'ophu
 ono."

¹⁹Oo ya bu; a guhaa eze-ulo Chileke ono, du l'imigwe ono. A huma okpoko ɔgbandzu ono, shi Chileke leka l'ime eze-ulo ono. Igwe nodu alo ebemu ke waa waa; ɔ nodu ara órà; ede edede bya agbe leka ono atu egbigwe. Ali wata anma jjijiji. Igwe nodu atu oke akamini.

Nwanyị yee ejo-oke-agiyi

12 ¹A nonyaa; oke iphe-ohubama wata ememe l'imigwe. O duru nwanyị lanụ, yeru enyanwu g'onye yeru uwe. O pfuru apfuru l'eli ọnwa. O kpuru kpokpode iri l'ebu l'ishi g'onye kpu okpu-eze. ²Nwanyị ono bẹ ẹpho bewaru l'ezeda. Ime nođu eme iya emeshi iya ike k'anwụ nwa ono. O metabe iya k'ophu o rashiaru ekwa.

³Iphe-ohubama ozo wata ememe l'imigwe. O bụru ejo-oke-agiyi, eke uswe-uswe bẹ futaru nu. O nweru ishi ęsaa; bya efua mpu iri bya ekpuchaaru okpu-eze l'ishi iya ono ẹphe n'ęsaa. ⁴O gude օdzu iya kèé kpokpode, nō l'igwe ẹto chikoshia uzi lanụ; o dashihu l'alị. O bya apfuru nwanyị ono, abya ezeda ono l'iphu; g'oo-buru: ezeda, ooza; ya apa-ta nwa iya taa. ⁵O bya ezeda; mbụ nwanyị ono; bya anwụa nwa nwoke. Nwata ono bụ iya bụ onye e-mechaa gude mgborígwè bụru eze ọhamoha l'ophu. A bya ezichata nwata ono gude jepfu Chileke l'eka aba-eze iya nō. ⁶Nwanyị ono gbala gbaba l'echiegu. Eka ono bẹ Chileke mematawaru iya eka oo-buru g'a nođu anụ iya nri ụnu ụjiku ẹto l'ujiku ükporo ẹto.

⁷Ogu tsu l'imigwe! Mayikelu yee ojozi, etso iya l'azụ wata etso ejo-oke-agiyi ono ogu. Ejo-oke-agiyi ono yee ndu ojozi iya wota phẹ ogu ono. ⁸Mayikelu phẹ lwụ-kpee phẹ; kele ike ta adụ-zidu phẹ. E mechaa; ophu o duedu eka e kweru g'ephe nođu l'imigwe. ⁹A chifụ ejo-oke-agiyi ono l'imigwe. O kwa-a ejo-oke-agiyi ono bẹ bụ agwọ teke ndiche pho. O ya bụ onye ono bụ Obutuswe bya aburu Nsetanu; mbụ onye anoduje edephụ ụnwụ-eliphe l'ophu. A chifụ iya l'imigwe l'eka ono; chifata iya lę mgbo-ko yee ndu ojozi iya g'ephe ha. ¹⁰Mu numa mkpu, eechi l'imigwe sụ: "O nwụakwaru nta-a. Chileke dzọakwaru anyi ọbu. Chileke goshiakwaru nta-a l'oo ya bẹ ikemike dụ l'eka. Leze ono, Chileke yeru o bya ono, bụ iya bụ Kéreshi bẹ goshiakwaru ike iya nta. A chifuwari onye mgbamu ono, shi anoduje edophe kwérikwerikweri l'iphu Chileke eswe l'enyashi onoya; epfuru iya k'ụnwunna anyi; l'onye pho meswekwaru; onye pho meswee. ¹¹Iphe, ụnwunna anyi phẹ gude lwụ-kpee Nsetanu bụ mee Nwatụru ono waa àṣàṣà ono, ẹphe apfujeru l'edzudzu-oha sàá ọkpobe-opfu kẹ Chileke ono. Noo kele ẹphe mịru enya lę ndzụ phẹ sụ: l'ọ -buru anwụhu; ẹphe anwụhu iya. ¹²O ya bụ; g'imigwe tee ęswa; gę ndu bu iya nụ tekwaapho ęswa. Obenu lę-a; nshiokwanu gube ali l'ophu; nshio gube eze-enyimu; kele Obutuswe gudewaa ęhu-eghu bapfuta unu; eshinu o mawaru l'ọ to duedu gę ya anō-beru."

¹³Ejo-oke-agiyi ono húmaephó l'e shiwaal imigwe chifụ iya chifụ iya ye l'eliphe; o wata achị nta nwanyị pho, nwụru nwa nwoke pho. ¹⁴A bya eworu eze ñkù ugo; ñkù ębolechiko chię nwanyị ono g'o gude phefụ na-hụ ejo-oke-agiyi ono lashịa echiegu eka o bu; je ebua eka ono g'a zụa ya apha ẹto lę mkipirikpu iya. Ophu o duedu iphe, ejo agwọ ono jekwaduru

iya ememe. ¹⁵Tobudu iya bu; ejo agwo ono wata agbo mini l'onu; mini ono nodu agba gborogborogboro g'eze nggele. O buru iphe, oome bu ge mini ono bürü utso pata nwanyi ono. ¹⁶Ali yeru nwanyi ono eka. Iphe, ali meru bu l'o saru onu tuko mini ono, ejo-oke-agiyi ono gboru ono mikota. ¹⁷Ehu ghuahaa ejo-oke-agiyi ono eghu l'opfu ehu nwanyi ono. O tugbua jeshia etso ụnwu nwanyi ono ndu ophu phoduru nü ogu. Ndu obu, ooje etso ogu obu bu ndu obu phē du l'iphe, Chileke suru g'e meje; me ndu pfuru pfushia ike l'okpobe-opfu ono, Jizosu meru a maru ono. ¹⁸Tobudu iya bu; eze ejo-oke-agiyi ono tugbua je apfuru laguga eze-enyimu.

**Ejo anu-egbodu labo:
nanu shi le mini; ophuu shi l'alí**

13 ¹Tobudu iya bu mu bya ahuma ejo anu-egbodu, shi l'eze-enyimu ono afuta. O fua mpu iri bya enweru ishi esaa. O kpuru okpu-eze le mpu iya ono l'ehu l'ehu ephe n'iri. Lishi iya ono g'o ha be e dekotakpoe-rupho epha, epfubyishigbaa Chileke epfubyishi. ²Ejo anu-egbodu ono, mu humaru ono duepho g'agu. Okpa iya dugbaa g'okpa ejo nwanu biye. Onu iya dugbaa g'onu oduma. Ejo-oke-agiyi pho bya eworu ike, shi bürü nkiya ye iya l'eka; bya eworu aba-eze iya nü iya su iya g'o megbujekpo g'o du iya. ³Ishi ejo anu-egbodu ono nanu be ichii ónyá, e gburu iya ya be teke e gburu iya ya be o gogo nwuhukwa. Ole ónyá ono kphohuwatu. Ejo anu-egbodu ono du-dzuru ndiphe mgburugburu biribiri. Ndiphe l'ophu wata iya etso-tso. ⁴Ephe wata abarú ejo-oke-agiyi ono ejá; kele o yewaru ejo anu-egbodu pho ike iya l'eka. Ephe nodu abakwarupho ejo anu-egbodu ono ejá su: "?Bu onye dubaa g'ejø anu-a? ?Bu onye suru g'oo-kpafu iya l'iphu k'ogu?"

⁵A paru ejo anu-egbodu ono haa g'o pfugbua g'onu ha iya. O nodu ajakposhi onwiya gude nno epfubyishi Chileke. A hakwaaru iya pho ụzo g'o megbukpo g'o du iya l'ime ükporo ọnwa labo l'ọnwa labo. ⁶O saa ọnwa wata epfubyishi Chileke; epfubyishi epha iya; me eka Chileke ono bu; mèkpoo ndu ophu bu l'imigwe. ⁷Chileke haa ya g'o tsoje ndu-nsø ono ogu; lwu-kpeje phē. A nodu ahaje iya g'o mee g'o du iya l'ehu ndiphe; mbu iphe, bu ipfu ipfu l'ophu; me mukpukpu le mukpukpu l'ophu; me le ndu shikota l'iphe, bükota opfu-alí, du l'iche l'iche, no le mgboko-a; mèkpoo iphe, bu ohamoha, no le mgboko-a; o nodu emejegbaa phē; ephe eme iphe, o suru g'ephe mee. ⁸Iphe, bükpo nemadzü, bu l'eliphe mgburugburu a-nodu abakotaru iya ejá. Mbü l'o kwa ndu e te deduru epha phē l'ekwo ono, e shi teke a túru ıkpa mgboko deshita epha ndu a-nodu ndzü ojegoje ono; be bu ndu a-nodu abarú iya ejá ono.

⁹Gonye nweru nchị ngabékwa iya. ¹⁰O kwa onyemonye, aa-kpü le ndzü be a-kpü le ndzü. Onye ee-gbu le mma be e gbufutajekwa le mma. O kwa iya bu le ndu-nsø gbaru g'ephe bürü ndu a-ta nshi nodu Chileke l'eka noshia ya ike.

¹¹ Mu bya ahüma ejo anü-egbudu զո, bү l'ali bে o shi emifuta. Yébe-dua furu չնւո-մպո labo, dүgbaa gę mpu nwa aturu; opfu, oopfu l'önü du gę k'eo-oke-agiyi. ¹² Q bya egude ike ejo anü kę mbü phö meahaa iphe, bükpoo iphe, du iya ree ememe l'atatiphu ejo anü-egbudu kę mbü onoya. Q bya emee: ndiphe wata abarü ejo anü-egbudu kę mbü phö eja; mbü anü k'ono, ónyá e shi gbua ya l'ishi, bү ónyá, gege gbu iya nü teke e gburu iya ya kpohuwaru-a. ¹³ Ejo anü-egbudu k'eo-a nödu emeshiepho oke iphe-óhumaleny. Q nödu emejechaa mee öku l'ooshi l'igwe bya adaa l'ali l'iphu ndiphe. ¹⁴ O gude oke iphe-óhumaleny ono, a harü iya g'o me-je l'atatiphu ejo anü-egbudu kę mbü ono; duphua iphe, bükota nemadzü, bu le mgboko. Q su ndiphe g'ephe kpua ntékpe, dęephö g'eo anü-egbu-du mbü ono; bajerü iya eja; mbü ntékpe du g'eo anü ono, e gburu ónyá; ophu q nwühuduru onoya-a. ¹⁵ E kwechaa su g'eo anü-egbudu ono k'eo kuru unme ye le ntékpe ono, a kpuru: q du g'eo anü-egbudu kę mbü phö g'o dzuru ndzü dujehaa ike pfua opfu; l'oomee g'e gbrushia ndu te ekwedü abarü yébe ntékpe ono, a kpuru: q du g'eo anü ono eja. ¹⁶ Ejo anü-egbudu k'eo ono kebuta onyemonye; onye upfu mę onye nta; onye չkpa mę oke amadü; ohu mę amadü; kebuta phę; a gbrushia phę ngga qhubama l'ekutara; ozoo l'egedegee շու-iphu; ¹⁷ k'ophu q to dudu onye azü aswa; ophu q dudu onye ere aswa erere; gbrushia l'q gbaru ngga qhubama k'eo anü-egbudu ono. Ngga obu, aagbaję obu bү ępha ejo anü-egbudu obu; ozoo ógú, no onodu ępha iya.

¹⁸ Ono bürü iphe, gbaru gę nemadzü goshi le ya nweru mmamiphe. G'onye nweru uche je aria ógú ępha ejo anü ono ariri jasü teke զո-maru iphe, ógú obu bү; kęle ógú ono bükwapho ępha nemadzü. Ogu obu bę bү "666", bү iya bү ւո l'ukporo iri l'eto l'ishii.

Ebvü, ndu a gbatarü agü

14 ¹ Mu bya elee չnya; mu hüma Nwatüru ono g'o pfuru l'ubvü Zayo-nu. Ndu pfü-kube iya nü l'eka ono du ւկporo ւո nemadzü mgbo iri l'esato, bү ndu e deru ępha Nwatüru ono yee ępha Nna iya l'egedegee շու-iphu. ² Mu bya anüma olu-opfu, a no l'imigwe pfua. Opfu ono nödu adaephö g'eka eze mini aphü gbudugbudu; teme q nödu adahükwapho g'eka igwe ede edede atü egbigwe. Mu byakwaphö anüma զda ogumogu ndu akpoje ogumogu akpo. ³ Ikpoto ndu ono, pfuru l'iphu aba-eze ono mę l'iphu iphe եno ono, noğbaa ndzü ono; mę l'iphu ndu bү օgerenya ono; nödu agü ebvü օphüü. Ophu q dudu onye շüru anwüta ebvü ono gbrushia-phö ւկporo ւո nemadzü iri l'esato ono, bү ndu a gbatarü l'eliphe ono. ⁴ Ndu ono bү ndu te emerwüjeduru onwophę l'ehu ւnwanyi. Ndu doberu ěka doo gę nwamgboko, nwoke teke engeswee չkpa. Ęphe bү ndu ono, bęephö Nwatüru ono be ęphe awüjeru etso eje չkameka, ooje ono. Ndu a gbatarü l'eka ndiphe no; ęphe bürü akpuru iphe-mbü a nüru Chileke yee

Nwatuру ono. ⁵Ephe bү ndu teke adү-swee onye a-sү l'ephe dzüjeru үка. Ophu օ dүdu iphe үta, dү phę l'ęhu.

Ojozi-imigwe ęto

⁶Mu huma ojozi-imigwe օzo, epherę ephekerephe ephekerephe l'akpa-minigwe. Օ bүru iphe, e ziru iya bү g'o je ezia ndiphe mgburugburu ozi-օma ojejoje ono; g'o je ezia ya օhamoha, nokpoo lę mgboko; mę ipfu l'ipfu g'ipfu ha; mę lę ndu shikota l'iphe, bükota opfu-alı ndu dү iche l'iche, nö lę mgboko-a; mę iphe, bükpoo mkpukpu, nokpo lę mgboko. ⁷Օ nodu ara iya arara asuje: “Unu tsijekwa Chileke ebvu. Unu kwabejekwa iya ւbվ; lę teke oo-kpe ikpe rwuakwaru. Unu bajekwaru Chileke ejá; l'օ kwa iya meru igwe bya emee alı; bya aburu iya meru eze-ըnyimu; mekota iphe, bükotakpoo էka mini futaru.”

⁸Ojozi-imigwe օzo, bү k'ębo nodu ephe etso kę mbü pho l'azü epfu sү: “Ike bvüakwaru Babilonu! Ike bvüakwaru Babilonu! Mkpükpu ono, a maru ępha iya ono, bү Babilonu bę ike bvüakwaru nta. Mbü mkpükpu onoya, cheru օhamoha mée ya ono, bү iya bү oke-ęhu-eghu kę Chileke օphu Chileke a-tü-koshi iya; opfu l'qopharwushi onwiya.”

⁹Ojozi-imigwe օzo, bү k'ęto pheru tsoru phę. Օ nodu arakwa iya pho arashi iya ike asuje: “Onye abaru ęjo anü-ęgbudu ono ejá; bya abarü ntékpe, a kpuru օ dү g'o dү; onye kweru g'o gbaa ya ngga օhubama l'egedegee օnu-iphu; օzoo l'ěka; ¹⁰onye ono bę a-ngükwa oke-ęhu-eghu Chileke gę mée, aagwaduru mini. Ee-gude օku, enwu phuruphuru yęe nshı-egbe nüa onye ono aphü l'iphu սnwu-ojozi-imigwe, dү nsö; waa l'iphu Nwatuру ono. ¹¹Oku ono, ee-gude nüa phę aphü ono bę ըnwuru iya a-nöduepho akpü tütututuu ala l'imeli jasü lę tuututuu lę mјimii-mii. Ndu ono bę a ta abyakpoda aha g'ephe tütä unme mę teke lanü; eswe l'enyashi; mbü ndu ono, l'abajeru ęjo anü-ęgbudu ono ejá; bya abakwaru iya pho ntékpe, a kpuru օ dү g'o dү onoya; mę iphe, bükpoo onye kweru: a gbaa ya ngga օhubama, egoshi ępha ęjo anü-ęgbudu onoya.”

¹²Օ kwa iya bү ota-nshi kę ndu-nsö; ndu anöduepho eme iphe, Chileke pfuru; ndu nö Jizosu l'ěka.

¹³Mu nüma olu-opfu, a nö l'imigwe pfua sү mu: “Dee iphe-a l'ékwo. Էhu-սtso bę a goru nü ndu a-nwühu shita nta-a kwaseru; mbü ndu a-nwühu l'qo l'ephe woru onwophe ye Nnajjuphu l'ěka.”

Unme Chileke nalita iya sү: “Qo ya-o! Qo g'o dү bү ono. Էhu a-tsö phę սtso eviya; noo l'ozı, ephe jeru bę ephe jefüwaru l'ishi; atütawa unme; e jekwanü l'ebu phę obunggo ozi ono, ephe jeru onoya.”

Aakpata ndiphe g'iphe, e meberu l'opfu

¹⁴Mu bya elee ըnya huma urwukpu օchaa. Mu huma onye nö anöö l'urwukpu ono. Onye ono, nö iya nü ono duepho gę nwa ndiphe. O kpuru

okpu-eze, e gude mkpola-ododo wụa; o pakwaru pho mma, atsụ nkọ l'eka. ¹⁵Ojozi-imigwe զո, shi l'eze-վլ Chileke lufuta bya araku onye ono, nō l'eli urwukpu օշաա ono sụ iya: "Gude mma ngu ono kpatachaa iphe, e meberu l'alı l'զ gbawaru l'akpakpa iya. Noo l'iphe, e meberu l'զ mgboko kachawarū akaka gbawaa g'aakpata iya." ¹⁶Tobudu iya bү; onye ono, nō l'eli urwukpu ono bya ewota mma iya gbua kę chaphukumu l'eliphe; shi nno kpata ndiphe g'aakpaję iphe, e meberu l'alı-a.

¹⁷O nwekwapho ojozi-imigwe զո, shikwapho l'eze-վլ Chileke l'imigwe lufuta. Yebedu gudekwaphe mma, atsụ nkọ.

¹⁸Ojozi-imigwe զո shi l'ime էka ono, օրո-նցայա Chileke nō ono lufuta. Yebedu bę օկո enwu phoophoophoo dү l'eka. O kua onye k'ono, gude mma, l'atsü nkọ ono oku; kushia ya ike sụ: "Gude mma ngu, l'atsü nkọ yebutachaa mebyi vayinu, dү l'opfu-vayinu, tükoru mgboko dzuru; kęle mebyi iya kachawarū akaka!" ¹⁹Tobudu iya bү; ojozi-imigwe ono woru mma iya dabę l'eliphe bya atükokpoephō mebyi vayinu nō iya nü g bubutachaa bya achiru iya ye l'eze էka, aazoshije mée l'akpuru vayinu, bү iya bү oke-ehu-eghu Chileke. ²⁰A bya aazoshia mée l'akpuru vayinu ono l'eka aazoshije iya l'azü mkpukpu. Mée ono bүru mee nemadzü. Mee ono nöodu aso gborogboro ge nggele l'eka ono. Զ soq soq-rwua էka ogologo iya ha g'ukporo manyiru iri. Teme զ byakwapho utso, dү-tabe ogbu; k'ophu զonu akpa ինք nönu mē ինք rwuba iya.

Ojozi-imigwe, gudegbaa էjo iphe-ememe k'ikpazu

15 ¹Mu bya ahüma oke iphe-ղhubama, dү biribiri զո, eme l'imigwe. Զ bүru ojozi-imigwe esaa bę gude էjo iphe-ememe էsaa. Զ bүru iya bү էjo iphe-ղuka էsaa k'ikpazu, bү oke-ehu-eghu Chileke a-tükoshi ղunwu-eliphe. Teke iphe-ղuka ono bvüerupho էphe n'էsaa; oke-ehu-eghu Chileke abvü.

²Mu hümakwapho iphe, dү g'eze-ըnyimu, aphü ngerengere g'e woru onyo yęc օկո, enwu enwunwu gwakobe iya. Mu hümakwapho ndu lwukperu էjo anu-ղgbudu pho yęc ntékpe, a kpuru զ dү g'զ dү pho. Ndu ono bükwapho ndu jikaru l'ephə te ewoduru ղubvü akwabę օgú ono, nō-chiru ըnya էpha էjo anu ono. Էphə pfüru pfü-kube eze-ըnyimu ono, dү g'onyo ono. Էphə pagbaarū eze une, Chileke nüru phę. ³Էphə nöodu agü ebvü Mόsisu ono, bү nwozi Chileke; mbü ebvü, bükwapho ebvü Nwatüru ono sụ:

"Gübe Chileke; զո ngu bү
Okalibe-Kakota-Ike.

Iphemiphe, i mekötaru paru
էka bya adükwapho
biribiri.

Oo ngu bụ eze l'ohamoha.

Uzo ngu pfugbaaru

nhamunha bya

abugbaaru ɔkpobe ụzo.

⁴ Nnajiuphu; ?bukpoo onye
bụ onye a-sụ
lẹ ya taa tsudu ngu ebvu;
ophu ya taa akwabedu
ephā ngu ùbvù?

O kwa ngu kpurumu bụ
onye dụ nso.

Ohamoha a-bya abaarụ
ngu ejá.

Noo kélé onyemonye
huma-dzuwaru
iphemiphe, iime,
pfuru oto.”

⁵ E mechaah; mu bya eleee ẹnya ozo. No iya; mu huma eze-ulø Chileke l'imigwe g'a ḡuharu ime iya aguhā. Mbụ ime eka ono, ulø ono, e gude ekwa mee bụ Chileke bę o shi l'eka ono nö; mbụ ulø ekwo ono, nö-chiru ẹnya ɔgbandzu, shi Chileke l'eka ono. ⁶ Ojozi-imigwe esaa ono, bụ phē gude uzi ejo iphe-ememe esaa ono shi l'ime eze-ulø Chileke ono lufuta. Ephe yegbaa uwe, bụ asagụ-mini; egbu kę nwijinwii. Ephe gude akpo, e gude mkpolaa-ododo mee; gude kebuta iya l'okpoma. ⁷ No iya; onye lanu l'ime iphe ẹno ono, nogbaa ndzụ ono gbeshi bya eworu ochi esaa, a wuru lę mkpolaa-ododo; woru nügbaa ojozi esaa ono. Iphe, jiru ochi esaa ono ejiji bürü oke-ehu-eghu Chileke; mbụ Chileke ono, nö ndzụ ojejoje. ⁸ Enwuru oku kposhihüepho ji ulø ono pyimu; kélé eze-odu-biribiri Chileke mę ike iya bę dụ l'eka ono. Ophu o dudu onye duru ike bahü l'ime ulø ono jasú teke ejo iphe-ememe esaa ono, ojozi-imigwe esaa gude ono bvujadaru.

Ochi, e yejiru oke-ehu-eghu Chileke eyeji

16 ¹ Töbudu iya bụ; mu nüma olu-opfu, e shi l'ime eze-ulø Chileke ono chia g'e chiru mkpu su ojozi esaa ono: “Unu je eworu ejo iphe-ehuka ono, shi l'oke-ehu-eghu Chileke ono wüşikota lę mgboko l'ophu; mbụ ejo iphe-ehuka ono, dụ l'ochi esaa ono.”

² Ojozi-imigwe kę mbụ bya atugbua je awushia ejo iphe-ehuka ophu no l'ochi nkiya lę mgboko. Onwo, aba yoyoyo bya eme ejo ehuka; wata abagbaa iphe, bụ ndu ono, a gbaru ngga ọhubama k'ego anu-egbudu ono; waa l'ehu iphe, bụ ndu ono, shi abarụ ntékpe ono, a kpuru o dụ g'ejo anu-egbudu ono eja.

³Ojozi-imigwe k'ębo bya atüğbuja je awuru ejo iphe-ęhuka ophu no lochi nkiya ye l'ime eze-ęnyimu. Mini, no l'eze-ęnyimu ghоo mee; duepho gę mee onye nwuňhuru anwuhu. Iphe, bükpoo iphe, dzu ndzü, bu l'ime mini nwuňshihukota.

⁴Ojozi-imigwe k'ęto bya atüğbuja je awuru ejo iphe-ęhuka ophu no lochi nkiya ye le nggele waa l'ime iphe, bu eka mini futakpooru g'o ha. Mini bükotaru mee. ⁵Mu nüma eka ojozi-imigwe, bu iya eche iphe, bu mini nche şuru: "Gübe Nnajiuphu pfübekwaru eka oto; mbü gübe onye ono, no ndzü; bya aburu onye ono, shihawaa noduta ono. Ikpe-a, i nmaru ndiphe-a be goshiru l'i bu onye ekpeje ikpe nhamunha. ⁶Lę ndiphe ono, bu phę gbushiru ndu-nsö bya egbushia ndu mpfuchiru ngu l'echilabę phę ono; mbü gbushia phę ghakaa mee phę ono be i cheakwarupho mee; ephe ngüa. Iphe ono, i meru ndiphe ono bürü iphe, gbaru phę nü bu onoya." ⁷No iya; mu nüma olu-opfu, a no l'oru-ngweja Chileke epfu; mbü eka aakpoje ı̄nwù-isensu oku l'imigwe. Olu ono nodu asuje: "Nokwa g'o du-o! Nnajiuphu, bu Chileke; oq gubedua bu Okalibe-Kakota-Ike-o. Ikpe, i kperu be büepho ıkpobe ikpe bya abükwarupho ikpe, pfuru nhamunha."

⁸Töbodu iya bu; ojozi-imigwe k'ęno bya atüğbuja je eworu ejo iphe-ęhuka ophu no lochi nkiya kpua l'enyanwu. E mee enyanwu; okpomoku iya wata erebushi nemadzü anu k'ophu oomeje nemadzü l'oo du g'iphe, a hüberu l'oku. ⁹Ejo okpomoku ono wata erebushi ndiphe anu. Ephe wata epfubyishi ępha Chileke; mbü yębedua, kweru glegube ejo iphe-ęhuka ono byapftu phę. Ophu izimanu alwaduru phę azu ke g'ephe wata iya akwabę übvü.

¹⁰Ojozi-imigwe k'ise bya atüğbuja bya eje eworu ejo iphe-ęhuka, no lochi nkiya kpua l'aba-eze ejo anu-ęgbudu phę. Ochii bürü kpukumu bya agbachikota iphe, bükpoo ndu kweru g'eo anu-ęgbudu ono bürü eze phę. Ndiphe wata ata kpookpookpo k'eo iphe-ęhuka ono, paru eka ephe eje ono. ¹¹Ephe wata epfubyishi Chileke k'imigwe k'iphe ono, aphugbaa phę uphu me onwo ono, aba phę nü ono. Ophu izimanu iphe, ephe eme alwakwaru phę phę azu.

¹²Ojozi-imigwe k'ishii je eworu ejo iphe-ęhuka, no lochi nkiya wuru ye l'oke-ęnyimu Yufurétisu. Mini iya tashihu; k'ophu bu le gbororo a-dabyiru iya gę ndu eze, shi l'uzo enyanwu awawa aghajaje iya. ¹³Mu bya ahümä ębvu eto, dęgbaa g'ewo g'ephe afutagbaa. Nanu shi l'önü ejo-oke-agiyi ono afuta; nanu shi l'önü ejo anu-ęgbudu phę afuta; nanu shikwapho l'önü onye mpfuchiru ono, l'epfije iphe, Chileke epfuduru ono. ¹⁴Ephe bugbaa ębvu, shikota l'eka Nsetanu; emegbaa iphe-ęhumalenya. Ephe jefugbaa ndu eze ndiphe mgburugburu je achikobe phę dzua ogu l'eka lanu kwaberu mboku ono, Okalibe-Kakota-Ike, bu Chileke a-bya egoshi ndiphe onye ya bu ono.

¹⁵"Unu lekwa l'o kwa g'abyabya onye-oshi atuje nemadzü l'uzorehu-a bu gę mu a-tü unu l'uzorehu. Ehu-ütso be a goru nü onye ono, nwü enya

bya eletakwapho uwe iya ẹnya; k'ophu onye ọbu taa gbaduru ọto ejephe mbóku onoya; iphere adú iya."

¹⁶ No iya; ọbvu ẹto ono, shi l'eka Nsetanu ono bya emee ndu eze ke mgboko-a l'ophu: ẹphe bya akpakoo l'eka lanu ọbu, eekuje Amagedonu l'opfu Hiburu.

¹⁷ Oo ya bụ; ojozi-imigwe k'esaaj ephakaa ejoo iphe-ehuka ophu no l'ochi nkiya lę pherephere. O nweru olu, shi l'aba-eze, nō l'ime eze-ulø Chileke ono chia mkpu sụ: "E mewaru iya!" ¹⁸ Ebemu-igwe wata alo waa waa. Igwe wata ede edede; wata ara órà; bya atuahaa ebgigwe. Ali-ọnma-jijiijii egube iya ophu eteke anmaswee; eshinu nemadzụ fütaru mgboko wata anmanma; mbu l'ali-ọnma-jijiijii ọbu pakpooru eka apaa. ¹⁹ Mkpu-kpu ono, a maru ẹpha iya ono, bụ Babilonu bukaha onwiya uzi ẹto. Iphe, bükpoo mkpukpu ozo, dukota lę mgboko dakashihukota bürü ọla-l'iswi. Ebe Chileke azohakwaru mkpukpu ono, a maru ẹpha iya ono, bụ Babilonu; yee ejoo-iphe, o no megbabé. Chileke mee mkpukpu ono: o ngua mee l'ezee okoro, e yejiru oke-ehu-eghu ke yébe Chileke eyeji, bụ iya bụ ikpe o nmaru iya. ²⁰ Iphe, bükotakpoo ali, bụ ali, mini nō-pheru mishihukota. Ophu o duedu onye hümabaaru úbvú. ²¹ Eze akamini-mkpuma, l'anyigbaa ke túdúú gę mkpuma-uswe shigbaa l'igwe aada l'ali; adagbushi ụnwu-eli-phē. Ndiphe wata epfubyishi Chileke; kélé akamini-mkpuma ono anu phē aphụ. Noo l'eo iphe-ememe, akamini ono wotaru phē ka g'aa-atu ọnụ iya.

Eze-nwanyị ovuọba ono, bụ Babilonu

17 ¹Ojozi lanu l'ime ojozi-imigwe ẹsaan ono, shi gude ochi oke iphe-ehuka ẹsaan ono byapfuta mu; bya asu mu: "Bya gę mu je egoshi ngu g'ee-gude woru ikpe nmaa eze-nwanyị ovuọba ono, nmagaru l'eka nggele du igwerigwe ono. ²Lę ndu eze ke mgboko-a be ẹphe l'iya ria-kwaru ogori. Ẹphe l'iphe, bụ ndu bu l'eliphe l'ophu nguwaa mée phaa onwophę kutukutu."

³Tobudu iya bụ; Unme Chileke byakwa bya ejio mu ẹhu pyimu. Ojozi-imigwe ono bya eduta mu jeshia l'echiegu. Noo eka mu nō hümäa nwanyị, nō l'eli ejio anu-egbudu, eke uswe-uswe. E dekashia ejio anu-egbudu ono ẹpha, epfubyishi Chileke l'ehu iya mgburugburu. Ejio anu-egbudu ono nweru ishi ẹsaan bya enweru mpu iri. ⁴Iphe, nwanyị ono gude kwaa onwiya akwa bürü uwe kpowula-kpowula, eke uswe-uswe. Iphe ozo, o gude memachaa onwiya emema bụ iphe, e meru lę mkpola-ododo. O gbachaa-ru echí, ere ire l'eka bya edoo onwiya igopoto, aswa du l'olu. Iphe, o pa l'eka bürü okoro, a würü lę mkpola-ododo. Iphe, jiru okoro ono bürü ejio akpamara mę ẹbyi ẹbyi, shi l'apharwüşhi, nwanyị ono pharwüşhiru onwiya. ⁵A bya edee ya ẹpha iya l'egedegee ọnụ-iphu iya. Iphe, e domiri edomi e deru iya bụ: "Babilonu ono, a maru ẹpha iya; mbu ne iphe, bükota ndu agba ükpara mę iphe, bükota ndu eme ahümäa lę mgboko." ⁶Mu

bya ahümä ge nwanyi ono ngüwaru mee ndu-nso; o nödu atsü iya atsütsu; waa mee ndu e gburu l'ike l'opfu éhu Jizosu.

Mu hümä iya; o kwatakpoo tufu mu éhu g'iphe atüfije éhu. ⁷Ojodzi-imigwe ono su mu: "Bü gunu bë o gude o tufu ngu éhu? Gë mu byanu akaru ngu iphe, dü le nwanyi ono, bü iphe, e domiru edomi; mëkpoo k'ejo anü-egbudu ono, nweru ishi esaa ono waa mpu iri ono, bü iya pa iya ono. ⁸Anü-egbudu ono, i hümäru ono dükwaru teke o shi nödu ndzü; obenu le nta-a bë o to noedu ndzü. O phoduakwaru-a nwanshii nta-a l'o shi l'iduma, enwedu óhú ono füta bya alaarü onwiya l'iswi. Ndu ono, bu l'eliphe ono, bü iya bü ndu ophu e shikpo teke Chileke meru mgboko; ophu e deduru ephe phë l'ekwo, e deshiru ephe ndu a-nö ndzü ojejoje; iphe, bü ndu ono bë oo-tufukpo éhu m'ephe -humaepho éjo anü-egbudu ono; kele o shi nödu ndzü; ophu o dzuedu ndzü nta; ole oo-mechakwaa nödu ndzü ozo.

⁹"Ono bürü iphe, gbaru ge nemadzü goshi le ya nweru uche bya arije iphe ariri g'o doo ya enya. Su-a; ishi esaa ono nö-chiru enya úbvú úbvú esaa, nwanyi ono nö anqo l'eli iya. Iphe ozo, o nö-chifuaru enya iya bü ndu eze esaa. ¹⁰O dükwarupho ndu eze esaa, nö nü. Umadzu ise l'ime ndu eze esaa ono ta anökwa. Onye lanü bë nökwdadu nü; onye lanü teke afütadu. O -fütaphe; l'a haa ya l'o kpoo üpftu nwanshii. ¹¹A bya le k'ejo anü-egbudu ono, shi nödu ndzü; ophu o noedu iya ono; yebueda bü onye eze k'esato; ole yee ndu eze esaa ophuu bë nökwa l'oshi lanü; o je eme-chaa laa l'iswi.

¹²"Teme mpu iri ono, i hümäru ono bu ndu eze iri; ophu e teke adüdu ali-eze, a nüwaru phë. Ole a hakwanuru phë g'ephe nödu l'eka anü-egbudu ono bürü eze awa lanü kpoloko kpeekpu. ¹³Ndu eze ono bë obu phë abükotajeru nanü. Ephe eworu ike phë më abübu ono, ephe bü eze ye éjo anü-egbudu ono l'eka. ¹⁴Ephe a-tüko g'ephe ha swikqo ike phë nanü; tsoo Nwatüru Chileke ono ogu. Ole Nwatüru ono l'a-lwü-gbulekwa phë-a. Noo kele o ya bü Nnajiuphu, kakota ndu bü nnajiuphu; bya abükwarupho Eze, kakota iphe bü ndu eze. Iphe, bü ndu Chileke kuru bya ahota ono; teme ephe pfushia ike ono l'a-lwü-gbukwa phë pho."

¹⁵No iya; ojodzi-imigwe ono su mu: "İ hümäru mini ono, nwanyi ovuoba ono nö anqo ono; mini ono bë bü iphe, bükpoo mkpükpu le mkpükpu; më ikpoto oha më qhamoha më ndu shi l'iphe, bükota opfu-alì ndu dü iche l'iche, no le mgboko-a. ¹⁶Éjo anü-egbudu ono yee mpu iri ono, i hümäru ono bë bü ndu nwanyi ovuoba ono dü ashı. Ephe a-tüko iphe, o nweru enweru natachaa ya g'o ha; l'o gbaru oto dabyiru. Ephe eria ya anü; gude öku kepyashıja ya. ¹⁷Noo kele o Chileke bë yero phë egube oriri ono l'okpoma; g'o guje phë egü emeébekota iphe, Chileke tüberu, bü iya bü ge ndu ono swikqo ike phë; g'okpoma bürü phë nanü; k'ophu ephe e-wota ali-eze phë ono woru ye éjo anü-egbudu ono l'eka g'o gude éka-ike bürü eze phë jasü teke iphe, Chileke pfuru e-meébekota.

¹⁸ “Teme nwanyị ono, i humaru ono bụ mkpükpu ono, a maru ẹpha iya ono, bụ iya bụ eze; teme iphe, bükotakpoo eze ndiphe l'ophu nodu iya l'eka.”

Adada Babilonu

18 ¹E mecha; mu bya ahuma ojozi-imigwe ozo, shi l'igwe phezeta. O bụru iya bẹ Chileke yeru ike parụ eka l'eka. Ogbu-nwiiñwii ya tuko mgboko l'ophu ngaa. ²O nodu ara iya arara arashi iya ike sụ: “Eze m kpükpu Babilonu daakwaru! O daakwaru! O bùakwaa eka m kpakọ-iphe, bükotakpoo ọbvu larụ egu. O bùakwaa ọkpoku ụnwu-ojozi Nsetanu l'ophu; mékpo epfune-enu iphe, bükpo nwenu njo órà; mē enu, dükota ndiphe ashị l'ophu. ³Noo l'ohamoha, nokpoo lẹ mgboko ngụwaru mée ya ono, bụ iya bụ aphanwushi ono, nwanyị ono aphanwushi onwiya; teme ẹphe lẹ ndu eze ndiphe l'ophu zekotawaa. Teme iphe, bụ ndu agba okengho lẹ mgboko-a mgburugburu bẹ shiakwa l'eku ono, nwanyị ono nweru ono, nyíberu g'aatụ ọnụ iya ono ono bugbaaru eze.”

⁴Tobudu iya bụ; mu nümakwa olu ọzo, shikwa l'imigwe sụ:

“Ndu mu; unu lufutakwa iya

l'ehu;

g'unu te eje eye eka l'eme

ejio-iphe, oome ono;

ọdumeka unu l'iya

a-gbakwarụ

mgba l'ejio iphe-ememe,

a-byapfuta iya nụ;

⁵ l'iphe-eji, oome kükwaru

l'ikpo l'ikpo;

ha l'eli l'eli;

je

asupfuru l'akpaminigwe;

teme Chileke

nyataakwaru ejio ememe,

oomeje g'ọ ha.

⁶ G'e mee ya g'o meru ndu ọzo;

g'a pfua ya ugwo iphe,

o meru;

pfua ya ya mpfukwase.

G'e gude mee atsụ-be atsutsu

ugbo labo

gẹ nkiya gwajiaru iya

okoro,

o gude gwaaru ndu ọzo g'ọ

ngua.

⁷ G'a gwaa ya maa;
nua ya aphu, habe
g'ajaja ono, o jaru onwiya
yee eku ono,
nyiberu g'aatü onu iya ono,
o kparu swibe onwiya ono.

G'e mee ya ya nno;
eshinu o shi anoduje
etu onwiya əpha sū:

'Nta bę mu nowa bürü
eze-nwanyi!

Mu ta anodu laphu nwanyi,
ji iya anodedu ndzü.

Ophu mu ta abyadu l'atsö
onu laphu!

⁸ Noo g'o gude iphe,
bu ejø iphe-ehuka ono,
tukoru kwaberu iya
nu ono;
je l'a-tuko byapfutakota
iya ujiku lanu,
bu iya bu ejø iphe-ememe;
waa aphu waa ɔkpa nri.

Oku bę e-tsufu iya nu;
kele Nnajuphu,
bu Chileke;
onye ike iya paru
eka bę bu iya nmaru
iya ikpe."

⁹ Oo ya bu l'eze ndiphe ono, ephe l'iya shi apharwushi onwophé ono
mę ndu ono, ephe l'iya atukoje emegbaa ejø-iphe, agu phę nu ono; ndu
ono l'a-ra ekwa iya; aphu ejø phę obu l'opfu ehu iya m'ephe -humapho
g'enwuru-oku iya kpufuru; l'eka oku etsupyashi iya. ¹⁰ Ephe a-pfuru uez-
nya ele iya enya le ndzü agugu epfu sū: "Nshio! Nshio eze Babilonu bu
mkpukpu, a maru əpha iya bya amaru g'ike iya beru; awa lanu bę e gude
nma ngu ikpe; i daa g'i daru-a!"

¹¹ Ndu agba ngho l'eliphe arakwaapho ejø ekwa nkephę gua aphu iya;
kele o to nweedu onye azubaa phę aswa. ¹² O to duedu onye azuje mkpol-
la-ododo phę; ozoo mkpol-ochaa phę; ozoo ogbu nwijinwii mkpuma,
bu mkpuma, vu oke aswa mę igopoto phę. O to duedu onye azuje ekwa
ochaa phę mę ekwa uswe-uswe phę; mę nkushishi; buragidi uswe phę;

mékwoo oshi, eshi mkpo, bụ iphe, ephe erekota erere; mékwoo iphemiphe, e gude eze-nyi kpua; mékwoo iphemiphe, bụ iphe, e meru l'oshi, aswa dū; mè ophu e meru l'ope; ozoo ophu e meru l'ígwè; ozoo ophu e meru lè mkpuma-egbe; ¹³ mékwoo ékwo-ophe, bụ sinamónu; mè ụnwu iphe ozo, eshigbaa mkpo ge senti; mè ụnwù-isensu; mè meru; mékwoo furankisensu; mékwoo mee; mékwoo manu nri; mékwoo ụtu-witi; mè witi l'onwiya; mékwoo eswi; mékwoo aturu; mè ịnya; mè ụgbo-ịnya; mè ohu; mbụ je akpachaa lè nemadzụ gedegede. ¹⁴“Ha! Nta-a bē iphe, bükotakpoo akpuru oshi ono, shi aguje ngu agugu ono bē ta adqedu. Eku ono, i shi kpaa swiphee onwongu ono bē yifuakwaru nta; iphemiphe, bụ iphe, atso-je ngu ụtso; tème ọ bụru iphe, ama ngu mma bvụwaru; ophu ọ bükwa l'i bya ahümabaa ya.” ¹⁵Ndu ngho ono, shi agbatajé ngho iphemiphe ono je eree lè mkpükpu ono rita iya oke urwu ono bē a-pfugbaaru iya ụzenya ụzenya; kèle ndzụ a-nodu agu phē k'aphu ono, aanu m kpükpu ono. Ephe araa ejo-ekwa gúa aphu asuje: ¹⁶“Nshio! Nshio gube eze m kpükpu ono shi eyeje uwe ọchaa; mè ekwa uswe-uswe; mè buragidi uswe-uswe gude kwaa onwongu akwa ono! Gudekwapho iphe, e meru lè m kpola memata onwiya ree; bya eworu echí, ere ire doo joo l'eka; bya ewojeru igopoto doo onwiya joo l'olu. ¹⁷Lawa lanu-a kpoloko bē e gudewaa mekota eku ọbu g'o ha; ọ bükotaru ola-l'iswi egube-a.”

Iphe, bükwoo ndu-ishi ụgbo-mini g'ephe ha; mè iphe, bükwoo ndu egudeje ụgbo eje; mè ndu akpo ụgbo; mè ndu egudeje ụgbo tsoru eze-enyimu agba ngho; g'ephe ha tukoru je apfugbaaru ụzenya ụzenya. ¹⁸Wata echí m kpü teke ephe húmaru ẹnwuru-oku iya g'o kpuru tuu l'eka oku etsu iya. Ephe epfuahaa sú: ?Q dükpoorua m kpükpu ozo, düleru g'eze m kpükpu-a? ¹⁹Ephe kpota urwuku kpube onwophe l'ishi. Ephe nodu echí m kpü ara ekwa; agu aphu sú: “Nshio! Nshio gube eze m kpükpu, mbụ gube m kpükpu ophu bụ eku, nyíberu g'a-tu ọnú iya, i kparu bē iphe, bükwoo ndu gude ụgbo phē tsoru eze-enyimu agba ngho shikota l'eka barahụ bụru eze! ?Awa lanu-a kpoloko bē e gudewaa mekota iya; ọ bụru ola-l'iswi egube-a?”

²⁰Teru ęswa kpua ya gube igwe! Unubé ndu-nsó; mè ndu-ishi-ozi ono; mè ndu mpfuchiru Chileke unu teje ęswa lè Chileke bē nmawaru iya ikpe ejo-iphe ono, o meru unu ono!

²¹Tobudu iya bụ; ojozi-imigwe lanu, ọkpahu dū; pata m kpuma, ha ge m kpuma-uswe paru chie l'eze-enyimu sú: “Waa g'ee-gude ọkpahu chie m kpükpu ono, a maru ępha iya ono, bụ Bábilonu l'eka ọ to dudu onye ahümabaa ya ozo bụ ọwa-a. ²²Q to dudu onye anümabaa ọda nkwa; ozoo nümabaa ęka a gụ ebvu; ozoo kē ndu aphu ụpyi mè ndu egbu opu l'ime gube m kpükpu ono ozobakpo ilile. Q to dudu onye-ona, eme ona g'oo-dụ-habe aahümabaa l'ime ngu ozobakpo. Əphu a byadu anümabaa ya ọda ikwe-nri. ²³Ophu iphóró oku oroku abyadu enwubakpø jaa l'ime ngu;

ophu o dudu onye anumabaa eka a no l'ime ngueme uzere k'eka eeke nwanyi; ozoo k'eka a lutaru nwanyi k'ophuu. Noo l'o kwa ndu ono, shi buru l'ime ngu agba ngho ono shigbaa buru ndu nweru enya l'eliphe-a. Teme i gude eme mgbashij; dumphukota ohamoha l'ophu mgburugburu.

²⁴ "Teme o bürü l'ime mkpukpu ono be a humaru mee ndu mpfuchiru Chileke me mee ndu-nsø; mækpoor mee iphe, bu ndu e gburu ebugbu l'eliphe g'ephe ha."

19 ¹Ono mechaephoh; mu nüma olu-opfu ndu du igwerigwe epfu l'imigwe su: "Aliloya! Ge ndzota; me ogbu-nwiiinwii; me okwabe übvü; me ike; bükwaru ke Nnajuphu anyi, bu Chileke anyi! ²L'ikpe, o kperu be bükwa ire-lanu; bya aburu ikpe, pfuru nhamunha. O nmaru eze-nwanyi ovuoba pho ikpe; mbu nwanyi ono, gude apharwushi onwonye mee ụnwu-eliphe l'ophu: ephe bürü mkpurupyata-a. Chileke be gwataakwaru iya ugwo mee ndibe yébe Chileke ono, o gbushiru ono. Ochi phé tukoru iya l'ishi." ³Ephe byakwa atua ụzu ozo su: "Aliloya! Enwuru-oku, etsu mkpukpu ono kpua tñuu je atuko imeli l'ophu sweta. Noo g'oo-kpu iya jasú le tuutuutuu le mijimimii bu ono." ⁴Ukporo ndu bu ogerenya le ndu bu ogerenya eno pho; waa iphe ono, nogbaa ndzü ono ephen'eno tuko daa kpurumu baaru Chileke ejah; mbu Chileke ono, no laba-eze ono. Ephe su: "Nokwa g'o du-o. Aliloya!"

Ete eswa nwanyi, a luru k'ophuu

⁵O dñru olu, shi l'aba-eze ono su: "Unu jaa Chileke ajaja iphe, bu unubé ndu ejeru Chileke ozi g'unu ha; unu kele iya unubé ndu atsü iya ebvü; onye upfu me onye nta." ⁶Mu bya anuma ụzu, ndu du igwerigwe atu. O nodu adaephoh g'eka mini aphu gbudugbudu; bya adahukwaphoh g'eka igwe ara órà; asuje: "Aliloya! O kwa Nnajuphu, bu Chileke ono, bu Okalibekakota-Ike ono bu Eze. ⁷G'ehu tsøo anyi ụtso; g'anyi tee eswa teshia ya ike; kwabé iya übvü; kélé nta-a be o rwuakwaru Nwatüru ono l'alü nwanyi. Nwanyi obu, qobya alulu obu be kwaakwaru onwiya akwa kwa-béru iya. ⁸Chileke bya ekwewa g'o yee uwe ochaa, egbu nwiiinwii bya aburu asagü-mini." Uwe ochaa ono bu umere pfuru oto, ndu-nsø eme.

⁹Tobudu iya bu; ojozi-imigwe ono su mu: "Dee iphe-a l'ekwo: 'Ehu-ụtso be a goru nü ndu ono, e kuru g'ephe yiru le ndu e-ri nri, e gude eme eswa nwanyi ono, Nwatüru Chileke ono eje alulu onoya.' " O pfuchaa nno bya asu mu: "Opfu ono bükwa Chileke gude onu iya pfua ya."

¹⁰Mu daa kpurumu l'iphu ojozi-imigwe ono jeshiaru iya abaru ejah. O su mu: "Te ejekwa ememe! O kwa ge gubedua unu l'ünwunna ngu phé bükota ndu ejeru Chileke ozi be bu ge mbédúa bükwaphoh onye ejeru Chileke ozi; mbu ụnwunna ono, bu phé be Jizosu goshiru okpobe-opfu nkiya ono. Bachiaru Chileke ejah. L'okpobe-opfu ono, Jizosu goshiru anyi ono be

bükwa l'eka Unme Chileke bę o shi; mbü Unme Chileke ono, bü iya emeje gę nemadzü pfuchijeru Chileke ono.”

Onye nö l'eli inya ọchaa

¹¹“Mu bya ahümä g'imigwe gheru onu. Mu hümä inya ọchaa, nö iya nü. O dürü onye nö l'eli inya ono. Ephä onye ono bürü: O pfushiru ike l'iphe, o pfuru”; bya abürü “Okpobe-Ofpu ono.” O nodü ekpeje ikpe, pfuru ọto bya alwü ọgu l'uzo, pfuru ọto. ¹²İphóró ẹnya iya düephö g'iphóró ọku, enwu enwunwu. O kpuru okpu-eze, dü igwerigwe l'ishi. O dürü epha, e deshiru iya l'ehu, adudu onye maru iya nü gbaha yębedua l'onwiya. ¹³O bürü uwe, a ts'eru lę mee bę o yeru. Ephä onye ono bürü “Ofpu Chileke” ono. ¹⁴Iphe, bü ndu ojogu, nö l'imigwe gudegbaa uwe ọchaa, egbu nwijinwii bya abürü asagü-mini kwaa onwophę akwa. Ephe tuko nodugbaa l'eli inya ọchaa awü etso onye ono, nö l'eli inya ọchaa ono.

¹⁵Iphe, eshije l'önü onye ono lufuta bürü ogu-echi, atsu nkö, bü iphe, oo-gude lwüa iphe, bü ọhamoha, nö lę mgboko. Lọ bya egude mgborıgwè bürü eze phę. O bürü iya l'a-zoshi mée vayinu l'akpuru vayinu ono, bü iya bü eze oke-ehu-eghu kę Chileke, bü Ọkalibe-Kakota-Ike. ¹⁶E dee epha iya l'uwe, o yeru bya edee ya ya l'utapfu, bü iya bü: “Eze ndu eze; waa Nnajuphu ndu bü nnajuphu.”

¹⁷Mu bya ahümä ojozi-imigwe, pfuru l'ime ẹnyanwu. O chia mkpu chishia ya ike gude kukota iphe, bükpoò ẹnu, ephe l'akpaminigwe oku sụ: “Unu bya edzukobé ria nri, dashihuru unu; nri-ẹnyashi ọphu bü Chileke bę o shi l'eka. ¹⁸Unu bya avükaa anü ndu eze; mę anü ndu-ishi ojogu; mę kę ndu ojogu l'onwophę; anü inya; mę ndu agba iya nü; anü ndiphe l'ophu; amadü mę ohu; ndu upfu mę ndu nta.”

¹⁹Mu bya ahümä ejø anü-egbudu pho mę ndu eze ndiphe mgburugburu g'ephe chitawaru ndu ojogu phę dökobe l'eka lanü g'ephe bya etsoo onye ono, nö l'eli inya ọchaa ono ọgu yee ndu ojogu iya. ²⁰A kpua ejø anü-egbudu ono lę ndzü. E gudekwapho onye mpfuchiru ono, epfuje iphe, Chileke epfuduru ono. Qo ya bę bü onye ono, shi abujeru: o -nodü ejø anü-egbudu ono l'iphu; l'o meshia iphe-ohumalenya-a, bü iya bü iphe ono, o gude dephua ndu ono, kweru g'a gbaa phę ngga ọhubama k'ejo anü-egbudu ono; mę ndu ono, shi abarü ntékpe, a kpuru o dü g'o dü ono ejø. A kpütachaa onye mpfuchiru ono l'epfuje iphe, Chileke epfuduru ono yee ejø anü-egbudu ono lę ndzü je achiru ye l'eze iduma, bü ọku nshi-egbe enwu iya taphutaphu. ²¹Onye ono, nö l'eli inya ọchaa ono bya egude ogu-echi ono, shi iya l'önü alufuta ono gude tuko ndu ọphu phoduru nü gbushikota. Iphe, bü ẹnu, nökota lę mgboko-a dzuköö bya avüa anü phę kpata kpata; rijishia ẹpho.

20 ¹Noo ya bü; mu bya ahümä ojozi-imigwe, shi l'imigwe abyø. O gude ire-igodo önü iduma, enwedü öhü ono l'eka; bya

achikwarupho oke egbirigba. ²O zuepho ejio-oke-agiyi ono gburumu; mbu agwo shi l'ichee ono, bu iya bukpoo Obutuswe ono bya aburu iya bu Nsetanu. Ojozi-imigwe ono bya azu-gude iya kee ya egbu togbo; o zee legbu ono unu apha labo l'apha ukporo iri. ³Ojozi-imigwe ono paru iya chie lime iduma, enwedu ohu ono. O chiechaa ya bya eworu iya gu-chia; woru iya tu-chia okpobe atu-chi; k'ophu o dudu onye adu ike atuha iya nu. Oo ya bu g'oo too dephushihedu ndiphe ozobaa jasun teke unu apha labo l'apha ukporo iri ono bvuerupho. Teke unu apha labo l'apha ukporo iri ono bvuerupho l'e wehaa ya g'o kpaan nwantusaru-ehu nwanshii.

⁴Noo ya; mu bya ahuma aba-eze aba-eze me ndu nogbaa ya nu. Ndu ono be bu ndu a hotaru dobe g'ephe kpeje ikpe. Mu humakwapho maa ndu a pfu-gburu apfu-gbu; opfu l'oo l'ephe pfuru l'edzudzu-oha pfua l'oo Jizoшу bu Nnajiuphu; ndu shi asajie opfu Chileke asasa. Oo ephe bu ndu te ekwedu baaruj ejo anu-egbudu ono yee ntukpe, a kpuru o du g'o du pho eja; ophu ephe ekwedu g'a gbaa pha ngga qhubama k'ejio anu-egbudu ono l'egedegee onu-iphu ozoo leka. Ephe tetachawaru noju ndzui; ephe le Kereshi buwaru eze unu apha labo l'apha ukporo iri. ⁵Eteta k'ono, ndu a pfu-gburu apfu-gbu tetaru ono buru eteta k'ivuzo, Chileke meru nemadzu teta dzuru ndzui. Ndu ophu phodurunu le ndu ono, nwuhuru anwuhu ono ta adukwa ophu tetaru nu jeye unu apha labo l'apha ukporo iri ono bvuebe. ⁶Ehu-utso yee adu-nso bu k'ndu a-yiru le ndu ivuzo ono, Chileke e-me g'ephe shi l'onwu teta noju ndzui ono. Onwu nwu-labu pho te erwudu pha eka; obenu l'ephe a-buru ndu-uke k' Chileke; waa k' Kereshi a-tuko buru eze l'eliphe unu apha labo l'apha ukporo iri ono.

A Iwü-kperu Nsetanu

⁷Teke unu apha labo l'ukporo apha iri ono bvuerupho; l'aa-tofu Nsetanu legbu ono l'oo-lufuta le mkporo ono, a turu iya ono. ⁸Looshi leka ono byatashikwa edephushi qhamoha, nokpoo le mgboko mgburugburu, bu iya bu Gogu yee Megogu. Lookpakte phe leka lanu gude phe dzua ogu. Ndu bu e-jeshia phe agugu ephe aha g'eja, no l'alij. ⁹No iya; ndu ono zoru garamu garamu garamu le phorokotoko eli-mgboko-a; bya ano-phekota eka ono, ndu k' Chileke doru ono mgburugburu; no-phekwaapho mkipukpu ono, Chileke yero obu ono. Obenu l'oku shiapho l'imigwe nwua k' phuruphuruphuru bya ekegbushikota phe. ¹⁰A bya eworu Obutuswe, bu iya lanoduje eduphushi phe ono bya eworu chie leze iduma ono, bu oku nshi-egbe l'enwue ya pho taphutaphu ono, bu iya bu eka ejo anu-egbudu pho yee onye mpfuchiru pho l'epfije iphe, Chileke epfuduru ono no. O buru eka ono be ephe a-nodu l'aa-nua phe chiipuu eswe l'enyashi jasun le tuutuutu le mijimiimii.

Ikpe ikpazu

¹¹Mu bya ahuma oke aba-eze acha ucha; bya ahumakwapho onye no iya nu. Igwe me ali phota qoso; shi iya l'iphu gbaafu. Ophu o duedu eka ephe

a-nodu. ¹² Mu hümakwapho iphe, bükpoo ndu nwühuru anwühu; ndu upfu më ndu nta; eka ẹphe pfugbaaru l'iphu aba-eze ono. A bya e kpuhashịa ékwo ghebe ọnù; a bya ekpuhakwaapho ékwo lanü ọzo; ono bürü ékwo ndu nō ndzü. O bürü iphe, e deru l'ékwo ono bę e gude ekpe ndu nwühuru anwühu ikpe lę g'iphe onyemonye meru gbaru. ¹³ Eze-enyimu bya atuko ndu o rijkpooru chifutabebe. Anwühu yee alị-maa tuko ndu ọnwu gbuje-kpooru chifutabebe. A tuko g'ephe ha kpee ikpe. E kpee onyemonye ikpe g'iphe, o meru gbaru. ¹⁴ A chiru mgbu-ọnwu yee alị-maa chiru ye l'eze iduma ono, ọku enwu taphutaphu ono. Ono bürü ọnwu nwü-labö. ¹⁵ Onyemonye, a hümaduru ẹpha iya l'ékwo, e deshiru ẹpha ndu a-nodu ndzü ojejoje pho bę e chieru l'eze iduma ono, ọku enwu taphutaphu ono.

Imigwe ọphúú mę alị ọphúú

21 ¹Tobudu iya bụ; mu bya ahüma igwe ọphúú bya ahüma alị ọphúú; kele igwe ophu shi dụ nü ta adqedu; ophu alị ophu shi dụ nü adụ-hedu. Ophu eze-enyimu adqedu. ²Mu bya ahüma mkpukpu, dụ nso ono, bụ iya bụ Jierúsalem̄u ọphúú. Mu hümä iya g'o shi l'imigwe eka Chileke nō alwazeta l'alị. E memakpoe ya pho gę nwanyi, abyà ala ji; mbụ nwanyi, a kwawaru akwa g'oo-dụ yee ji iya aswiru. ³Mu numa olu, a nō l'aba-eze ono chia g'e chiru mkpu sụ: "Wakwa ibe Chileke ba-o! Nta-a bę Chileke byaa-kwaru anodu swiru nemadzụ eswiru. Nta-a bùakwaa eka nemadzụ bu bę bụ eka Chileke e-buru; nemadzụ abürü ndibe iya. Chileke l'onwiya eswiru phę eswiru; bürü Chileke phę. ⁴Oo-hushichaa phę ẹnya-mini ékwa phę. Anwühu ta adubaedu; ophu atṣu aphụ a-dühedu; ophu aarahedu ékwa; ophu o duedu iphe emebaa nemadzụ ehleruka; kele iphe ono, shi dükota nü ono bvüwaru."

⁵Tobudu iya bụ; onye ono, nō l'aba-eze ono sụ: "Lenu; nta-a bę mu emeakwaa iphemiphe g'o bükotaru iphe ọphúú." O sükwa mu pho-a: "Tuko opfu-a dee l'ékwo; noo l'o bükota ọkpobe-opfu bya abükwarupho opfu, gbaru g'e gude iya eka." ⁶O bya asụ mu: "E meakwaru iya! O kwa mbedula bụ Alufa bya abürü Omega; Onye mbụ mę Onye ikpazụ. Iphe, bükpoo onye mini agụ bę mu e-kekwa mini shi l'ogba mini anuje ndzü kę mmanụ. ⁷O kwa onye alwuje ogu ono lwüta l'e-nworu iphemiphe. Mu abürü Chileke onye ono; onye ono abürü nwa mu."

⁸Obenu kę ndu ono, atṣu ebvu ẹnya ono; mę ndu ono, ekweddu nü ono; mę ndu ono eme ejo ahüma ono; mę ndu egbu nemadzụ; mę ndu eme kę nwanyi; mę ndu mgbashị; mę ndu anoduje agwa iphe; mę ndu adzuye ụka g'ephe ha; ndu ono bę iphe nō swiru phę nü bụ eze iduma ono, ọku mę nshi-egbe enwu taphutaphu ono, bụ iya bụ ọnwu nnwü labö.

Jierúsalem̄u ọphúú ono

⁹Tobudu iya bụ; ojozi-imigwe lanü l'ime ojozi ẹsaa ono, shi parụ ochi ejo iphe-ememe ẹsaa ikpazụ pho byapfuta mu bya asụ mu: "Bya gę mu je

egoshi ngu nwanyi ḥphúú ono, l'abya ala ji ono, bụ iya bụ nyee Nwatürü Chileke onoya.”¹⁰ Unme Chileke bya ejie mu pho ehu. Ojozi-imigwe pho duta mu je enyihu ephekerephe úbvú, ha l'eli ntümatu. O je egoshi mu mkpükpu ono, dù nso, bụ iya bụ Jierúsalem̄u g'o shi l'imigwe eka Chileke no alwazeta l'alí. ¹¹ Ogbu-nwijnwii kē Chileke mee ya ọ nōdu eke kē zaa zaa. Iphóró iya nōdu eke zaa zaa gē kē mkpuma, bụ iya bē aswa kakota; mbu iphóró d̄uepho gē kē mkpuma jiásùpà. Mkpuma obu anoduje ama mma; bya aphu ngerengere. ¹² Mkpükpu ono bē e gude igbuló kp̄pheta mgburugburu. Igbuló obu haephō mebyikpō kē phengara. E bua ya ọnū-abata uzi iri l'ebō. E ye ụnwu-ojozi-imigwe iri l'ebō g'ephe cheje ọnū-abata iri l'ebō ono nche. L'ọnū-abata ono ẹphe n'iri l'ebō bē e degba-chaaru ẹpha ipfu iri l'ebō ono, dù lē Izurel̄u l'ehu l'ehu. ¹³ E bua ọnū-abata eto l'uzo ophu gharu iphu l'uzo enyanwu awawa; a bya ebua ọnū-uzo eto l'uzo enyanwu ariba; bya ebua ọnū-uzo eto l'uzo isheli; bya ebua ọnū-uzo eto l'uzo ndohali. ¹⁴ O bụru mkpuma iri l'ebō bē e gude t̄u ọkpa igbuló mkpükpu ono mgburugburu. Mkpuma ono ẹphe n'iri l'ebō bē e deshiru ẹpha ndu-ishī-ozī iri l'ebō; mbu ndu-ishī-ozī Nwatürü ono.

¹⁵ Ojozi-imigwe ono, shi epfu anu mu nū ono bē gude ogugu mkpolā-ododo, oo-gude t̄uá mkpükpu ono yele ọnū-abata iya yele igbuló iya kpōo. ¹⁶ Mkpükpu ono nweru mgburéku eno, haephō enya nhamñ̄ha. O bya egude ogugu t̄uá ya. Iphe, o d̄ugbaa l'ogologo iya mē uswekete iya mē eli iya mēkwapho ọsa iya bụru ụnu manyíru ugbo eto lē manyíru uko poro iri l'ise. ¹⁷ O bya at̄u igbuló iya; igbidigbi iya dù nt̄u ọkpa uko poro labo lē nt̄u ọkpa esato lē gē ndiphe at̄uje iphe. Noo g'ojozī-imigwe ono t̄uru iya. ¹⁸ Iphe, e gude kp̄ua igbuló ono bụru mkpuma jiásùpà. Mkpukpu l'onwiya bụru mkpolā-ododo bē e gude mee ya. O nōdu aphu ngerengere g'onyo. ¹⁹ Ọkpa igbuló ono bē e gudegbaa mkpuma, dù iche iche, ereshigbaa ire ike bya aphugbaa ngerengere gude mee ya; o nōdu ama mma. Mkpuma ono ke mbu bụ jiásùpà; k'ebō bụru sáfayà; k'eto bụru ágètù; k'eno bụru éméràlùdú; ²⁰ k'ise bụru óníkùsù; k'ishii bụru kanéliyànù; k'esaas bụru kírísòlàyìtù; k'esoas bụru bérilù; kē tete bụru tópàzù; k'iri bụru kírísòpù-ràsù; k'iri lē nanu bụru jiásintù; k'iri l'ebō bụru ámitisütù. ²¹ Ọnu-uzo iri l'ebō ono bụru igopoto iri l'ebō bē e gude mee ya. Ọnu-uzo ono ẹphe n'iri l'ebō l'ehu l'ehu bükotaru igopoto lanu bē e gude mee ya. Oma oji ime mkpükpu bụru mkpolā, guru egugu bē e gude mee ya. O nōdu aphu kē ngerengere g'onyo.

²² Ophu o dudu eze-ulo Chileke, mu h̄umaru l'ime mkpükpu ono; kē le Nnajuphu bụ Chileke, bụ iya bụ Okalibe-Kakota-Ike yee Nwatürü ono bụwaa eze-ulo Chileke kē mkpükpu ono. ²³ Mkpükpu ono ta adjuedu iphe, o gude enyanwu eme; ophu o d̄ukwapho iphe, o gude ọnwa eme. Noo kēle ogbu-nwijnwii Chileke bē echowa l'ime iya. Nwatürü Chileke ono bụru iphóró, e gude aphu uzo. ²⁴ O bụru iphóró, shi lē mkpükpu ono bē

øhamoha e-gude nödu ndzü. Iphe, bükpo ndu eze, nökota lę mgboko evukqo ødu-biribiri phë vubata l'ime m kpükpu ono. ²⁵ Qunu-abata m kpükpu ono e-gekötajeru önu tekenteke; kèle enyashi ta abyakpodaanu adü l'eka ono. ²⁶ Qhamoha, dü l'eliphe bę a-tuko ødu-biribiri, ephe nweru enweru vutakota bya akübe lę m kpükpu ono; ephe akwabę m kpükpu ono üvbü. ²⁷ Ole o tó dükwanu iphe, aaso nsø, byaru abahü lę m kpükpu ono. Onye eme ejø ememe m'onye adzü ükä bę e te ekwekwá g'o bahü iya. Ndu a-bahü iya nü kpoloko buepho ndu e deru epha phë l'ekwo Nwatüru ono, bükwanu ęka e deshiru epha ndu a-nö ndzü ojejoje.

22 ¹Töbudu iya bu; ojozi-imigwe ono bya egoshi mu nggele, bu iya bu mini obuf, l'anuje ndzü ojejoje obuf. O doephø rişaaphuepho ke ngerengere g'onyo. Q bürü ęka o shi asqfuta bu l'aba-eze Chileke yee ke Nwatüru onoya. ² Mini ono nödu asqephø l'echi oji m kpükpu onoya. Oshi, anuje ndzü ojejoje pfugbaaru nggele ono ibe k'ebø ebo. Oshi ono amije uzi akpuru iri l'ebø, dükbaa iche iche bya amı nno l'onwa l'onwa ugbo iri l'ebø l'apha. Q bürü ękwo oshi ono be aakpatajé gude mebe øhamoha obufu l'iphe, eme phë nü; ephe ewekorohu. ³ Ophu o düdu iphe, Chileke türü önu anodubaa l'ime m kpükpu ono.

Iphe, a-dü lę m kpükpu ono bu aba-eze Chileke yee ke Nwatüru ono. Ndu ejeru iya ozi a-nödu abarü iya ejø. ⁴ Ndu ono, ejeru iya ozi ono a-hü maje iya l'iphu l'iphu. Epha iya bę ee-dechaa phë l'egedegee önu-iphu. ⁵ Enyashi ta adühedu. Mkpa iphóró oroku; ozoo k'enyanwu ta adueduru phë ozo; kèle Nnajüpübu, bu Chileke l'a-bürü iphóró phë. Ephe aburu eze jasü lę tuutuutuu lę miiimii.

Abyabya Jizoşu

⁶ Noo ya; ojozi-imigwe ono su mu: "Ophu-a g'o ha bükotakwa okpobe-opfu bya aburu opfu, gbaru kę g'e gude iya ęka. Lę Nnajüpübu, bu iya bu Chileke ono anuje ndu ono, epfuchiru iya nü Unme iya ono bę ziakwaru ojozi-imigwe g'o bya egoshi ndu ejeru yeba Nnajüpübu ono ozi iphe, adue-du g'o-nö-beru l'oomee."

⁷"Lekwa; mu abyakwaa egwegwa! Ehu-ütso bę a goru nü onye emeje iphemiphe-a, e deru l'ekwo mpfuchiru-a."

⁸ Mübe Jionu gedegede bu onye nümakotaru iphemiphe-a lę nchi mu; bya ahümä iya l'enya. Mu nümachaa ya ono bya ahümachaa ya ono; mu daa kpurumu l'iphu ojozi-imigwe ono, goshiru mu iya nü ono jeshiaru iya abarü ejø. ⁹ O su mu: Te ejekwa ememe! "Q kwa ge gübuedua unu l'ünwunna ngu bu ndu ejeru Chileke ozi-a bu ge mbedula bükwapho onye ejeru Chileke ozi; mbü ünwunna ngu bükwa ndu ono, epfuchiru Chileke mę ndu ozo, emeje iphe, ękwo-a pfuru. Qo Chileke bę ji-bachiariu ejø." ¹⁰ O su mu: "G'o tó dükwa opfu, e deru l'ekwo-a mę nanü, ii-domi edomi. Lę teke iphemiphe-a e-mekota bę dükwaan ntse. ¹¹ G'iphe, bu ndu emeje ejø-iphe

kwaékwapho l'eme ejo-iphe, ephe eme. Gé ndu eme umere, rehuru ere-hu kwaékwapho l'eme ejo umere, rehuru erehu, ephe eme. Gé ndu ɔphu pfübekwanuru-eka-qtó l'iphu Chileke gudeephø eka phø g'ephe gude iya. G'onye doberu onwiya Chileke iche dobeékwarupho onwiya Chileke iche g'o doberu iya.

¹² “Mu sürü-a; mu abyaakwaa nta-a nta-a! Mu -byatashia bø mu e-gu-de iphe obunggo, mu e-bu onyenonu nggo g'iphe, o meru gbaru. ¹³ Q kwa mbedula bu Alufa bya aburu Omega. Mu bu onye Ivuzø bya aburu onye Ikpazü. Q bürü mu bu mgbube ishi iphemiphe; bya aburu mu bu eka iphemiphe süberu ishi.”

¹⁴ Ehu-utso, bø a goru nü ndu asajø awurukpata uwe phø l'ochø ke pemu pemu; kèle qø phø bø ee-kwe g'ephe wøtaje akpuru, oshi ono, anuje ndzø ojejoje ono miitaru; rije. Q bürü phø bø ee-kwe g'ephe shi l'önü-uzo bahü l'ime mkpükpu ono, Chileke nö ono. ¹⁵ Obenu lë ndu ono, bu nküta ono; më ndu mgbashı ono; më ndu apharwüşhi onwophø ephe l'unwanyi; më ndu egbu nemadzü; më ndu anoduje agwaphø iphe; më ndu abuje-ru; onye ozo -nödu adzü üka l'ootso phø utso; tème ephe nödu adzü üka l'onwophø; ndu ono g'ephe ha bu l'azü mkpükpu ono bø ephe a-nödu.

¹⁶ “Q kwa mbedula, bu Jizosu gedegede bø ziru ojozi-imigwe mu g'o bya emee g'unubø Chiochi makötaru iphemiphe-a. Mu bu eri Dévidi bya aburu oshilökpa iya. Mu bükwarupho kpokpode nchi-abøhu ono, anoduje eke paapaapa onoya.”

¹⁷ Unme Chileke ono yee nwanyi öphúú ono tuko sù: “Bya-o!” G'onye numakpooru iphe-a sù: “Bya-o!” G'onye egu mini agü byakwa! G'onye q dü iya g'o bya byakwa g'e kee ya ya kë mmanu g'o ngüa. Q kwa mini ono anuje ndzø ojejoje.

Mkpochi-ishi iya

¹⁸ Iphe, bu onye anü opfu-a, e dekotaru l'ekwo-mpfuchiru-a; bø mu alo eka lë nchi. Onye bu onye yekwarü iphe, l'iphe-a, e deru l'ekwo-a bø Chileke e-yekwakwa iphe, l'iphe, bükotakpoo ejo iphe-ehuka, e pfukotaru opfu iya l'ekwo-a; tuko iya byabø onye ono l'ishi. ¹⁹ Teke q dukwanuru onye wofuru iphe ewofu l'ekwo mpfuchiru-a bø Chileke e-wofukwa okiphe onye ono l'akpuru, q miitaru; mbü oshi ono, anuje ndzø ojejoje ono; oshi ono, e pfuru opfu iya l'ekwo-a; wofukwaphø okiphe nkiya lë mkpükpu, dü nsø ono, bükwaphø iphe, e pfuru opfu iya l'ekwo-a.

²⁰ Qo onye ono, meru g'a maru l'iphemiphe-a bükota ɔkpobe-opfu bø sürü: “Ee; mu abyaakwaa nta-a nta-a.”

O noo g'o dü. “Jiko bya; Nnajüpø, bu Jizosu!”

²¹ Gé Nnajüpø, bu Jizosu; bya aburu Kéreshi meeru unu eze-iphe-oma g'unu ha. Nokwa g'o dü.

AKPURU-OPFU, DÜGBAA EHUKA

Abubu-Ndiphe - Qwa-a bụ ntushi-ephə Jizosu. Oo Abubu-Ndiphe bẹ o shi ekuje onwiya lẹ teke eteke akpopyabedụ iya l'oswebe. Iphe ephə iya ono epfu ama eka dụ ụzo iphe ẹto: kẹ mbụ bụ l'oo ya bụ Onye Ndzofta; k'ebø bụ kẹ nemadzụ, o bụ; k'eto bürü k'abyabya, o byaru mgboko byadoru ndiphe l'ophu.

Iphe, **Onye Ndzofta** - bụ l'opfu Hiburu bụ Mezaya. A bya l'opfu Giriku; o bürü Kéreshi, bụ iya bụ Onye Ndzofta, Chileke kweru ukwe iya. Eka e vuchakpoo ụzo pfua kẹ Abubu-Ndiphe ono bụ lẹ Dan 7:13,14. Kele o bụ Onye Ndzofta, Chileke kweru ukwe iya egoshi ùbvù, a kwaberu iya; bya egoshi ike, Chileke yero iya l'eka; bya egoshikwapho g'iphe o byaru ememe habe shii.

A bya lẹ kẹ nemadzụ, o bụ: ono egoshi lẹ Jizosu l'onwiya yele ndiphe bụ mee lanụ. Gua ekwo Hib 2 waa ekwo Fili 2.

Iphe ozo bụ l'abyabya, o byaru lẹ mgboko-a bẹ o byadoru ndiphe mgburumgburu; k'ophu anwụhu, o nwụhuru l'oswebe a-dzofuta iphe bụ ndu woru onwophe ye iya l'eka; g'ephe eshi egube ono nweru okpobe ndzụ. Oo ya bụ lẹ yele ndiphe mgburumgburu bụ abụbu.

Ajaja bürü kẹ Chileke Iphe, o bụ l'opfu ndu Jiu bụ “Halelu-Ya”. Iphe, o bükpokwana abụbu bürü: “Unu jaa Chileke ajaja!” Iphe, tso l'iphe ndu Jiu ekuje Chileke l'opfu alị phẹ bụ “Ya”. O bürü “Ya” ono nọ l'ishi Halelu-Ya ono.

Baputizimu - Nemadzụ menyawa iphe-eji bya ataa onwiya ụta; izimanụ iphe-eji iya lwa iya azụ; o ghaa umere lwapfuta Chileke bya eworu onwiya ye Chileke l'eka bẹ eegudeje mini mee ya baputizimu. Baputizimu ono bürü iphe ohubama, egoshi l'onye-a bẹ yele Chileke dñwaa lẹ ree. Ndzụ, onye ono nọ mẹ e mechaaya ya baputizimu ono bñwaa ndzụ ọphúú. Ono bñwa ndzụ, o nọ l'eka Chileke dzürü.

Lẹ Mak 10:38 “egube baputizimu, ee-me iya” bẹ bụ ẹtu bẹ Jizosu gude baputizimu nmaa. Iphe, ẹtu ọbu bụ bẹ bụ: ?Unu a-dụ-a ike jee egube iphe-ehuka, ya e-je; nwụhu egube anwụhu, ya a-nwụhu?

Ekemu - Iphe ndu Jiu kuru ekemu ta bükwa akpuru ekemu iri kpurumu. Ekemu bükwa ékwo ise ono bụ iya vuchaa uze l'ékwo Opfu Chileke ono. ékwo obu ẹphe n'ise bụ: Mbulembu; yee Awufu; waa Ndu Uke; yee Ógú; wafua Ditoronomi. O kwa ékwo mbụ ono ẹphe n'ise bé ndu Jiu kuru ekemu ekemu. Ole o dükwaru-a teke aahajeru kua ékwo Akahụ ogba-ndzụ l'ophu ékwo ekemu. O bükwanuru iphe o gude e kua ékwo mbụ ono ẹphe n'ise "Ekemu" bụ l'oo l'eka ono bé Chileke koshiru ndu Ízurelụ iphe, ẹphe e-meje mè iphe, ẹphe te emejudu.

Ekwekwe - Ndibe anyi sru l'ekwe hm ta ahadụ g'ekpuba l'ulo. Obenu l'e kweru eja e te ekweduru ọnwu bükwa teke e meru iphe, jibya ziru. Oo ya bụ l'iphe, bụ ekweta ta abükwa ekwekwe, e te emedu ememe. Iphe, bụ ekweta l'opfu Chileke bụ eworu onwonye l'ophu ye Chileke l'eka; mbụ kwe nkiya shita l'ishi jasụ l'okpa; mbụ haaru iya uze l'obu ngu; emekotakpoephø iphe, bụ iphe, dù iya l'obu. Hib 11:1 sru: "Iphe ono bụ ekweta bụ: achiru ụpfu ye l'iphe eele enya iya; bya aburu amakaharu l'iphe ono, a hümaduru l'enya ono dumpho eviya."

Eswe atuta unme - Eswe atuta unme ndu Jiu bé ẹphe ekuje eswe Sabatụ. O bürü eswe ono bé bụ mboku ikpazụ l'idzu abalị ẹsaa phে. Mboku ono bé Chileke sru g'ephe dobejeru iya iche. O sru g'ọ tọ dushi onye e-jeje ozi mboku ono. Teke Chileke meru mgboko bya emee igwe mee iphemiphe nō iya nụ bé bụ abalị ishii bé o gude mekọta iya. O be mboku, kwe iya ẹsaa; o tutu unme; kélé ozi iya bvuwari. Oo iphe ono meru iphe o gude sụ gẹ ndu nkiya dobejeru iya mboku ono nso.

Eze-ulo Chileke - Ono bụ iphe ndu mbekee ekuje "Temple of God." O bụ phorokotoko eze-ulo, ndu Jiu kpuru lę Jierúsalemụ; tubushia ya g'ooodụ l'aa-barụ Chileke eja l'ime iya. Obenu l'oo gbaru ẹbo l'ékwo Opfu Chileke. O nweru eka bụ opfu ulo mmanụ bé oopfu; dñaa g'ophu ndu Jiu kpuru lę Jierúsalemụ-a. O nwekwaraphø eka bụ e-pfua k'eze-ulo Chileke l'ooberu ime obu nemadzụ bé oopfu opfu iya. Guna 1Kor 3:16,17; 6:19; 2Kor 6:16. Eka ono bé bụ ime obu onye nō l'eka Kéreshi; ozoo ogwehu onye obu; noo kélé oo l'eka ono bé Chileke bu ebubu. Gufua ékwo Ozi-oma Jiọn 14:23.

Ejo oke agiyi ono - Ejo anụ-egbudu-a dñephø g'agiyi bya akwata vuta evuta. O bükwaru iya phø bé ékwo Opfu Chileke kuru ejo agwø ndu-iche ono. Teme o bükwaru iya phø bé nō-chiru enya Obutuswe. Iphe o bükpoo abụbu bụ l'oo ya bụ onye ndu-iche ono, kwefuru Chileke ike l'imigwe ono. Ophu 12:3—13:4; 20:2-3.

Ekwo Opfu Chileke - eka e deru l'ékwo Opfu Chileke-a sụ "l'ékwo Opfu Chileke sru"; iphe o bụ bé bụ l'e dekwaru iya l'ékwo Akahụ

ogba-ndzụ su l'oo iphe Chileke pfuru baa; ozoo l'oo g'o pfuru iya bụ ophuu.

Etu - Opfu, enwedu etu bẹ ndiphe suru l'ọ laru l'ike. Léka, duggbaa iché iché l'ekwo Ozi-oma, Matiyu deru; mè kẹ Maku; waa kẹ Luku; mè kẹ Jionu bẹ Jizosu gude etu etu zia ndiphe iphe. Etu etu ono bẹ e pfuje iya epfupfu bẹ iphe, o búkpoo bụ akó. Noo lẹ Jizosu shi abujeru o nōdu ezi iphe l'ọ kọo akó, yele iphe ono gba; ozoo pfua opfu, yeru iphe ono, oozi ono; bụ iya bụ l'o shi egudeje iphe kẹ mgboko-a, bụ iphe ndiphe maru gude zia phẹ iphe k'imigwe bụ ophu ẹphe ta amadu.

Fárisii - Ndu Jiu l'ophu shi búru ọha, maru Chileke bya abarụ iya ejá. Ole ọha ono l'ophu boru ẹbo. O nweru ndu ophu suru l'onye nwụhuru anwụhu e-mecha tetu dzürü ndzụ ozo lẹ mbóku ikpazụ. O búru ndu k'ono bẹ bụ ndu owanawa, eekuje ọgbo Fárisii-a. O nweru ndu ophu suru l'onye nwụhuru nü nwụhuwaru. Ndu k'ono dù iché. Ọgbo Fárisii shi anoduje ezi su g'a tükokpoo iphe, e kuru ekemu Chileke dobedzuru gẹ Chileke tñru iya. O shi hatabe phẹ shi l'ehu k'ophu ẹphe shi tñshichaa ụnwu riba riba riba ekemu ozo swikaa l'ekemu Chileke ono. O bụ phẹ shi abujeru ishi l'iphemiphe, eemeru Chileke. Ndu ozo, shi etsofụa phẹ nü shi búwaru ndu ezi k'ekemu.

Iduma, enwedu ọhu - Iduma ono bẹ a suru l'o to nwedu ẹka bụ l'oo ọhu iya baa. Ụnwu-ojozi, meru Chileke iphe, dù iya ejí bụ ẹka ono bẹ Chileke chíru phẹ ye. Eka ono bẹ ẹphe a-nodu jeye teke Chileke e-kpe phẹ ikpe. O búkwarupho ẹka ono bẹ ee-ke Obutuswe ęgbu paru chie ujiku lanu.

Kéreshi - L'opfu ndu Jiu bẹ o bụ Mezaya. L'opfu kẹ ndu Giriku bẹ o bụ Kéreshi. Iphe, o bụ bẹ bụ Onye Ndzoñfuta ono, Chileke kweru ukwe lẹ ya e-zì g'ọ bya mgboko ono. O bụ Jizosu bẹ eekuje Kéreshi ono. Iphe, meru iphe eekuje iya Kéreshi bụ l'oo ya bụ onye ono, Chileke kweru ukwe iya lẹ ya e-ye g'ọ bya eshi l'anwụhu, o mechaas nwụhu dzoo iphe, bụ ndu woru onwophẹ ye iya l'eka. O kwapho Kéreshi ono bẹ eekuje Abubu-Ndiphe.

Mana - Mana bụ nri, Chileke shi edzejeru ndu Ízurelu g'onye edze mini; teke ẹphe shi nōdu l'echięgu lẹ g'ephe shi lẹ Ijiputu wufu ala Kénanu. Nri ono bụ l'enyashi bẹ o shi edzeje. O shi abujeru iji nōdu akwa l'oodashi; teke o beru l'utsu; ẹphe atutua ya. Mbóku mbụ, o beberu daa bẹ ndu Ízurelu tehuru l'utsu bya atuko jiha su: "Bụ gunu baa? ?Bụ gunu baa?" O búru ?bụ gunu baa? ?bụ gunu baa?, ẹphe anoduje ajigbaa bụ "mana" "mana" ono l'opfu ali phẹ. Noo g'o gude e kuaha ya "mana". Mana ono ahajegbaa nwanshii nwanshii; acha nwuchacha.

Günaa Awü 16:14-21 yele Ógú 11:7-9. Nri mana ono anoduje atso ge manu enwu. Ephe shi egheje iya egheghe; l'oo-buru nri ephe eria ya.

Nokwa g'o dū - Ono bụ “Amenu” l'opfu ndu Jiu. O nwekwapho g'ee-pfu iya l'oo-buru: “g'o dükwa g'e pfuru iya;” ọzoo; l'opho eviya. Lé Ophu 3:14 bẹ o bụ ephə, Jizosu kuru onwiya bụ onoya.

Obutuswe - O bụkwapho Obutuswe bẹ eekuje Nsetanu. Obutuswe bẹ dükwa ge nemadzụ, nō ndzụ. O to bụkwa phēphere; ọphu o bụdu oshi. O nweru egomunggo. O bụ iya shi bürü onye-ishi l'unwu-ojozi-imigwe, Chileke doberu ephe nödu ejeru iya ozi l'imigwe. A nonyaa ọ gbę ghakobę bya ekwefuru Chileke ike. Chileke chifu iya l'imigwe. E shi teke ono o nödu elekebejephə ẹnya eme iphe, eghu Chileke eghu. L'ekwo Ophu 12:10 bẹ ẹkwo Opfu Chileke sru lẹ Nsetanu bụ “onye mgbamu;” “l'o'onoduje l'iphu Chileke eswe l'enyaashi edophe kwerikwerikweri l'onye ọwa-a meswekwaru; onye ọphuu meswee.” Gufua Luk 10:18; Ophu 12:7-12.

O-je-ghata (Obo O-je-ghata) - Obo-iphe-a bẹ bụ ọbo-iphe, ndu Izurelu aboje aphagapha gude anyata teke a haru phę; ephe shi lẹ Ijiputu ẹka ephe shi bürü ohu lashia ali phę. Teke ephe shi bụkwaduru ohu lẹ Ijiputu; mbụ teke ono, ndu Ijiputu jikaru g'ephe ta alashị ali phę ono; bẹ Chileke yeru ojozi-imigwe: o je echigbushikotakpo iphe, bukpoo nwa, a nwuru; o bürü iya bu ọkpara l'alị Izurelu. O nödu ejeje je aghata ndu ọphu bụ ọkpara l'alị Izurelu. Ọphu o dudu onye ọphu o chigburu l'alị Izurelu. E mechaahaa; a bọahaa eswe mboku ono l'obo-iphe; a nödu ekuje ọbo-iphe ọbu ọbo O-je-ghata.

Ojozi-imigwe - L'opfu Giriku bẹ ọ bu “angelosu”; bụ iya bụ iphe, ndu mbekee ekuje “angel”. Ojozi-imigwe dū gẹ nemadzụ. Teke ephe dū igwe; l'e kua phę “unwu-ojozi-imigwe”. Ephe bugbaa l'imigwe l'eka Chileke nō. O bürü phę l'anoduje ejeru Chileke ozi l'imigwe; mbụ l'oo gẹ Chileke meru nemadzụ dobe l'eliphe-a bụ g'o meru phę dobe l'imigwe. Ọo ya bụ l'ephe lẹ Chileke anoduje ahumagbaa onwophę iphu l'iphu. Obenu l'ephebedua ka nemadzụ edobe onwophę nsọ. Ephe te emerwushidu onwophę gẹ nemadzụ. Ephe dobekwaru onwophę nsọ bụ eviya; ole teke ndiche bẹ o nwelékwarua ndu ọphu kwefuru Chileke ike. Günaa Jio 4:18; waa Mat 25:41; 2Pyi 2:4; waa Ophu 12:9.

Onye e gude ire iya ẹka - Onye bụ onye e gude ire iya ẹka bụ onye te epfujedu iche eme iche. Onye abudu tuko-l'ehu-atuko-l'obu. O bürü egube onye Chileke bụ bụ onoya. Chileke shiwa l'igwerigwe iphe oomeshi gude goshi l'o bụ onye e gude ire iya ẹka; bya abukwarupho onye apfushiye ike l'iphe, o pfuru.

Onye-ishi-ozi - Onye-ishi bę bę iphe ndu Giriku ekuje iya bę “aposutolosu”; bę iya bę “onye e ziru ozi.” L'ekwo Ogba-ndzü Ḫophúú-a bę bę ndu ono, shi etsoje Jizosu ono ẹphe n'iri l'ebø bę e kuru ndu-ishi-ozi. Ndu dę ge Polu yee Banabasu mewaro ndu ozo, no l'ishi ezi ozi-oma ge Jizosu lashichaaru l'imigwe bę eekujekwapho ndu-ishi-ozi. Teke Jizosu nökwardu lę mgboko-a bę euku phę “ndu eetsoje Jizosu.”

Onye-ishi ndu-ishi uke Chileke - Oo ge ndu Izii nweru ndu bę uke l'alı phe-a bę ge ndu Jiu nweru. Ophu o bụkwanu ge ndu Izii ana uke bę g'ephe anaje. Izii ana uke lę ndu bę ọkpara l'ulo ne phę. Obenu lę ndu Jiu bę buepho ọkpaa-ipfu lanụ abujeru uke. O buepho ọkpaa-ipfu Livayi bę bę ndu abujeru uke. A ta kpaghatadu ọkpaa-ipfu ono eje iya eme ọkpaa-ipfu ozo. Obekwanu l'oq ge ndu bę uke l'ali Izii emeru Izii omelalị bę ge ndu ishi uke l'alı Jiu agwaru phę Chileke emeru phę omelalị. A -bya l'okpa-ipfu ono; l'a bya ahọta oshilokpa Erönü mee ya onye-ishi ndu-ishi uke ono. O buru onye k'ono bę ishi; teme o buru iya abahuje l'eka-kakota-adụ nsq l'ime eze-ulo Chileke. Eka ono bę eka dñwa g'o bę eka Chileke bu ebubu l'ime eze-ulo ono. O shi abahuje eka ono ugbo lanụ l'apha je egwee ejaa gude rwoo Chileke l'iphe-eji ndu ízurelu meshiru. Obenu l'eshinu Jizosu byaru bya aburu onye-ishi ndu-ishi uke Chileke; bya egude onwiya gweeru anyi ejaa akpo lanụ; gwee ngwekota sefu eka; eshinu o gweru ono bę mkpa ndu uke k'akahụ iya pho shi l'okpa-ipfu Erönü pho aduheduru anyi. Gua Hib 9:11-14,23-28.

Onye Ivuzo - Lę Ophu 1:8; 21:6; 22:13 bę Nnajuphu, bę Chileke sru l'qo ya bę “Onye ivuzo” bya aburu “Onye ikpazụ” bę iya bę l'qo ya bę gbuberu ishi iphemiphe; bya aburu iya bę eka iphemiphe süberu ishi. Ndu Giriku ekuje iya “Alufa” yee “Omega” bę iya bę “A” yee “Z” l'opfu mbekee.

Onye mpfuchiru Chileke - Onye ono bę onye Chileke ezije ozi g'o bya ezia ndiphe. Loopfuchiru Chileke ta abükwa lę Chileke edobeje onu doo l'oopfu iphe o dę iya ge Chileke sru g'o pfua. O chia Chileke anoduje epfu anụ yébedua; yébedua epfukwanu anụ ndiphe; ezi ndiphe ozi, Chileke ziru iya.

Onye Samériya - Samériya bę bę mkpukpu, no lę mgbaka Jiudiya yele Galili. Ndu Samériya bę ẹphe lę ndu Jiu no l'ukukanyi. O to nwedu iphe ẹphe shi emegbaje ililekpoo. Ẹphe te eshidu akpagbaje.

Obo-Mkpù - Ono bę obo-iphe, ndu Jiu aboje anyata teke ẹphe shi awụ lę echi-egu teke ẹphe shi lę Ijiputu awụ ala alı phę. Teke ono shi abujeru: obo-iphe ono -rwua; ẹphe atüşhia m̄kpù m̄kpù; laa ya je

anodugbaa; o to nwedu ozi, ẹphe eje. Iphe ẹphe aboje iphe ono bụ abalị ęsato. Abalị ęsato ono buepho Chileke bẹ ẹphe anoduje agwaabarụ iya ejá.

Ọbo Pentikosutu - Owa-a bụ ọbo-iphe, ndu Jiu aboje gude vüa akpa witu. Witu ono bẹ eebuje g'eebuje ereshi-a. Iphe Pentikosutu bükpo abụbu bẹ bụ “kẹ ükporo ębo l'iri”. Iphe meru g'o gude a nodu ekuje iya nno bụ l'obujeru: a-bowaa O-je-ghata; l'a bya anoo ükporo abalị labo l'abalị iri; l'a bahụ l'obo Pentikosutu.

Ogba-ndzụ - L'ehu anyiбе ndu Izii bẹ onye lanụ ta agbajedu ndzụ nwækinyi iya. Aaduje ębo; զoo ęno; témamu a gbaa ndzụ. Obenu l'ogba-ndzụ օphu eepfu opfu iya l'ekwo Opfu Chileke-a bụ Chileke bẹ gbaru iya nü nwækinyi iya. Ọ bürü yébedua bẹ k'ogba-ndzụ օbu shi l'eka. Gẹ Chileke gude mee k'ogba-ndzụ ono bụ l'o kweshiru ukwe-iphe dù igwerigwe. O mechaab bya asụ lẹ témamu ya emee iphe ono, ya kweru ukwe iya ono bẹ ndiphe a-nodu anụru iya opfu. Gụa Awụ 19:5. Ono bụ ogba-ndzụ ichee. E mechaab Chileke shi Kéreshi l'eka bya agbaa ndzụ օphúú օzo. Ọ bürü mee ono, Kéreshi gbashiru l'oswebe ono bẹ e gude mee g'ogba-ndzụ ono ree ire l'ehu ndiphe l'ophu. Gụa Mak 14:24; Luk 22:20; Hib 7:22; 8:6-13; 9:11-12.

Oku-nshi-egbe - Iphe, օbu eshihue ike bya eke ododo ododo. Օphu օphudu oku l'enya. Oku -bawa iya bẹ օ to nyihujekwa anyihu; օphu ishishi iya ekwejedu gẹ nemadzụ t̄a unme. Gụa Օphu 9:18

Okpoku - Iphe, bụ okpoku lẹ Izii bụ eka onye nwe unuphu mecharu emecha gbaa ya ogodo afutaje bya atuṭa unme l'ibe iya. Obenu lẹ ndu Jiu bụ m kpotsu-ulo bụ okpoku nkephé. Ọo lẹ m kpotsu-ulo ono bẹ ẹphe anoduje atuṭa unme; kele m kpotsu-ulo phē bẹ ẹphe emeje l'o dù kẹ baswaa. Ọ bürü eka ono bẹ ẹphe afutaje bya atuṭa unme. Gụa Mak 13:15.

Okpoku Chileke - Okpoku Chileke bụ iphe ndu mbekee ekuje “Paradayışu” bụ iya bụ eka Jizosu nō. Ọ bürü eka ono bẹ ndu woru onwophé ye Jizosu l'eka alajé m'ephe nwụhu.

Rabayi; Rabonayi - Ono bẹ bụ “Oziphe” l'opfu ndu Jiu; bụ iya bụ onye anoduje ezi ndu օzo iphe. Ọ bürü iphe ono bẹ ẹphe shi ahajeru kua Jizosu. Jion 1:38; 20:16.

Sadusii Ndu Jiu nweru ogbo օzo, ẹphe shi ekuje ogbo Sadusii. Ndu yi l'ogbo Sadusii kakwanụ nwanshiji eme lẹ ndu yi l'ogbo Fárisii. Ekwo, e deshigbaru l'ekwo Opfu Chileke ndu օphu ndu Sadusii kweru l'o bụ iphe bụ: Mbulembu waa Awụfu; yee Uke waa Ógú; wafua Ditoronomi. O nwekwarupho igwerigwe iphe օzo, ndu Sadusii emeje,

yele kę ndu Fárisii ta adagbajedu; kelekele k'ophu ndu Sadusii epfuye su: lę ndu nwuhuru anwuhu te eshiędu l'onthu eteta anodu ndzü ozo. Gua Ndu 23:6-8.

Unme-dü-Nsø - Unme-dü-Nsø bụ Chileke. Oo yębedua bụ onye k'eto l'ime Chileke lanu ono, anyi nweru ono. Onye kę mbụ l'ime Chileke lanu ono bụ Chileke, bụ Nna. Onye k'ębo bụ Chileke, bụ Nwa, bụ iya bụ Jizosu Kéreshi. Ephe n'eto ono bụ Chileke lanu. Iphe, meru g'o gude ebe e kuduru iya "Mmø Nsø"; ozoo "Maa, dù Nsø" l'ekwo-a bụ l'oo-gbę dù ge Unme-dü-Nsø shi nwuhuhawa anwuhu; o bụru maa ya bę nō nu. O tọ bụdu g'o dù bụ ono. Unme-dü-Nsø bụ onye nō ndzü; epfū opfu; nweru egomunggo. Iphe e gude kua ya Unme bụ l'a ta ahumajedu iya l'enya. Gua Jion 14:26; Ndu 2:4; 13:2; 20:22-23; 1Kor 12:4-11. Gufukwaapho Mbụ 2:7; waa Jion 20:22.

Unu nmatajẹ nwibe unu akpa ọma - L'omelalị ndu Jiu bę ọbobujeru teke nemadzü eme g'o kele onye o yeru obu ekele; l'o tsutsua ya ọnụ l'asha egube ono, nwanyi etsutsuje nwata, oohe l'eka mę o -nodu emekoshi iya ono. A byakwanu l'omelalị kę Izii ta abụbu etsutsu ọnụ bę eegudeje ekwe ekele. E te etsutsujedu ogeranya ọnụ l'asha sụ l'eekele iya ekele. Noo iphe meru g'o gude e dechia iphe Izii emeje l'ekwo-a sụ: "Unu nmatajẹ nwibe unu akpa ọma." Obenu l'iphe, o bụkpo abụbu bụ: "Unu tsutsuje nwibe unu ọnụ l'asha gude kele nwibe unu ekele, dù nsø, egoshi l'unu yeru onwunu obu." Gua Rom 16:16; 2Kor 13:12.

Vayinu Qwa-a bụ iphe ndu Jiu shi kachakpoo akobę l'opfu phę teke ono. O bụru iphe ono meru g'o gude ephe shi akwatajẹ gbaa mgbabu iya. Ooduje g'erı bya amije wogala. Teke akpuru iya chaerupho l'ooke uswe-uswe; ozoo l'ochacha; ozoo l'ooji uji. Akpuru iya ono bę aawokoje gude iphe zoshia ya nakqo mini iya; mini iya ono aburu mée. Ephe agbaru iya ye l'iphe l'aangụ iya angungu.

Daily Bible reading plan

January

<i>date</i>	<i>Scripture</i>
1	Mbulembu 1—2; Matiyu 1:1—2:12; Ebvu-ọma 1; Ḳtu 1:1-6
2	Mbulembu 3—4; Matiyu 2:13—3:6; Ebvu-ọma 2; Ḳtu 1:7-9
3	Mbulembu 5—7; Matiyu 3:7—4:11; Ebvu-ọma 3; Ḳtu 1:10-19
4	Mbulembu 8—10; Matiyu 4:12-25; Ebvu-ọma 4; Ḳtu 1:20-23
5	Mbulembu 11:1—13:4; Matiyu 5:1-26; Ebvu-ọma 5; Ḳtu 1:24-28
6	Mbulembu 13:5—15:21; Matiyu 5:27-48; Ebvu-ọma 6; Ḳtu 1:29-33
7	Mbulembu 16:1—18:19; Matiyu 6:1-24; Ebvu-ọma 7; Ḳtu 2:1-5
8	Mbulembu 18:20—19:38; Matiyu 6:25—7:14; Ebvu-ọma 8; Ḳtu 2:6-15
9	Mbulembu 20—22; Matiyu 7:15-29; Ebvu-ọma 9:1-12; Ḳtu 2:16-22
10	Mbulembu 23:1—24:51; Matiyu 8:1-17; Ebvu-ọma 9:13-20; Ḳtu 3:1-6
11	Mbulembu 24:52—26:16; Matiyu 8:18-34; Ebvu-ọma 10:1-15; Ḳtu 3:7-8
12	Mbulembu 26:17—27:46; Matiyu 9:1-17; Ebvu-ọma 10:16-18; Ḳtu 3:9-10
13	Mbulembu 28—29; Matiyu 9:18-38; Ebvu-ọma 11; Ḳtu 3:11-12
14	Mbulembu 30:1—31:16; Matiyu 10:1-25; Ebvu-ọma 12; Ḳtu 3:13-15
15	Mbulembu 31:17—32:12; Matiyu 10:26—11:6; Ebvu-ọma 13; Ḳtu 3:16-18
16	Mbulembu 32:13—34:31; Matiyu 11:7-30; Ebvu-ọma 14; Ḳtu 3:19-20
17	Mbulembu 35—36; Matiyu 12:1-21; Ebvu-ọma 15; Ḳtu 3:21-26
18	Mbulembu 37—38; Matiyu 12:22-45; Ebvu-ọma 16; Ḳtu 3:27-32
19	Mbulembu 39:1—41:16; Matiyu 12:46—13:23; Ebvu-ọma 17; Ḳtu 3:33-35
20	Mbulembu 41:17—42:17; Matiyu 13:24-46; Ebvu-ọma 18:1-15; Ḳtu 4:1-6
21	Mbulembu 42:18—43:34; Matiyu 13:47—14:12; Ebvu-ọma 18:16-36; Ḳtu 4:7-10
22	Mbulembu 44—45; Matiyu 14:13-36; Ebvu-ọma 18:37-50; Ḳtu 4:11-13
23	Mbulembu 46—47; Matiyu 15:1-28; Ebvu-ọma 19; Ḳtu 4:14-19
24	Mbulembu 48—49; Matiyu 15:29—16:12; Ebvu-ọma 20; Ḳtu 4:20-27
25	Mbulembu 50; Awụfu 1:1—2:10; Matiyu 16:13—17:9; Ebvu-ọma 21; Ḳtu 5:1-6
26	Awụfu 2:11—3:22; Matiyu 17:10-27; Ebvu-ọma 22:1-18; Ḳtu 5:7-14
27	Awụfu 4:1—5:21; Matiyu 18:1-22; Ebvu-ọma 22:19-31; Ḳtu 5:15-21
28	Awụfu 5:22—7:24; Matiyu 18:23—19:12; Ebvu-ọma 23; Ḳtu 5:22-23
29	Awụfu 7:25—9:35; Matiyu 19:13-30; Ebvu-ọma 24; Ḳtu 6:1-5
30	Awụfu 10:1—12:13; Matiyu 20:1-28; Ebvu-ọma 25:1-15; Ḳtu 6:6-11
31	Awụfu 12:14—13:16; Matiyu 20:29—21:22; Ebvu-ọma 25:16-22; Ḳtu 6:12-15

February

<i>date</i>	<i>Scripture</i>
1	Awụfu 13:17—15:18; Matiyu 21:23-46; Ebvụ-ọma 26; Ẹtu 6:16-19
2	Awụfu 15:19—17:7; Matiyu 22:1-33; Ebvụ-ọma 27:1-6; Ẹtu 6:20-26
3	Awụfu 17:8—19:15; Matiyu 22:34—23:12; Ebvụ-ọma 27:7-14; Ẹtu 6:27-35
4	Awụfu 19:16—21:21; Matiyu 23:13-39; Ebvụ-ọma 28; Ẹtu 7:1-5
5	Awụfu 21:22—23:13; Matiyu 24:1-28; Ebvụ-ọma 29; Ẹtu 7:6-23
6	Awụfu 23:14—25:40; Matiyu 24:29-51; Ebvụ-ọma 30; Ẹtu 7:24-27
7	Awụfu 26—27; Matiyu 25:1-30; Ebvụ-ọma 31:1-8; Ẹtu 8:1-11
8	Awụfu 28; Matiyu 25:31—26:13; Ebvụ-ọma 31:9-18; Ẹtu 8:12-13
9	Awụfu 29:1—30:10; Matiyu 26:14-46; Ebvụ-ọma 31:19-24; Ẹtu 8:14-26
10	Awụfu 30:11—31:18; Matiyu 26:47-68; Ebvụ-ọma 32; Ẹtu 8:27-32
11	Awụfu 32—33; Matiyu 26:69—27:14; Ebvụ-ọma 33:1-11; Ẹtu 8:33-36
12	Awụfu 34:1—35:9; Matiyu 27:15-31; Ebvụ-ọma 33:12-22; Ẹtu 9:1-6
13	Awụfu 35:10—36:38; Matiyu 27:32-66; Ebvụ-ọma 34:1-10; Ẹtu 9:7-8
14	Awụfu 37—38; Matiyu 28; Ebvụ-ọma 34:11-22; Ẹtu 9:9-10
15	Awụfu 39—40; Maku 1:1-28; Ebvụ-ọma 35:1-16; Ẹtu 9:11-12
16	Ndu Uke 1—3; Maku 1:29—2:12; Ebvụ-ọma 35:17-28; Ẹtu 9:13-18
17	Ndu Uke 4—5; Maku 2:13—3:6; Ebvụ-ọma 36; Ẹtu 10:1-2
18	Ndu Uke 6:1—7:27; Maku 3:7-30; Ebvụ-ọma 37:1-11; Ẹtu 10:3-4
19	Ndu Uke 7:28—9:6; Maku 3:31—4:25; Ebvụ-ọma 37:12-29; Ẹtu 10:5
20	Ndu Uke 9:7—10:20; Maku 4:26—5:20; Ebvụ-ọma 37:30-40; Ẹtu 10:6-7
21	Ndu Uke 11—12; Maku 5:21-43; Ebvụ-ọma 38; Ẹtu 10:8-9
22	Ndu Uke 13; Maku 6:1-29; Ebvụ-ọma 39; Ẹtu 10:10
23	Ndu Uke 14; Maku 6:30-56; Ebvụ-ọma 40:1-10; Ẹtu 10:11-12
24	Ndu Uke 15:1—16:28; Maku 7:1-23; Ebvụ-ọma 40:11-17; Ẹtu 10:13-14
25	Ndu Uke 16:29—18:30; Maku 7:24—8:10; Ebvụ-ọma 41; Ẹtu 10:15-16
26	Ndu Uke 19:1—20:21; Maku 8:11-38; Ebvụ-ọma 42; Ẹtu 10:17
27	Ndu Uke 20:22—22:16; Maku 9:1-29; Ebvụ-ọma 43; Ẹtu 10:18
28	Ndu Uke 22:17—23:44; Maku 9:30—10:12; Ebvụ-ọma 44:1-8; Ẹtu 10:19

March

<i>date</i>	<i>Scripture</i>
1	Ndu Uke 24:1—25:46; Maku 10:13-31; Ebvụ-ọma 44:9-26; Ẹtu 10:20-21
2	Ndu Uke 25:47—27:13; Maku 10:32-52; Ebvụ-ọma 45; Ẹtu 10:22
3	Ndu Uke 27:14-34; Ógú 1; Maku 11:1-25; Ebvụ-ọma 46; Ẹtu 10:23
4	Ógú 2—3; Maku 11:27—12:17; Ebvụ-ọma 47; Ẹtu 10:24-25
5	Ógú 4—5; Maku 12:18-37; Ebvụ-ọma 48; Ẹtu 10:26
6	Ógú 6—7; Maku 12:38—13:13; Ebvụ-ọma 49; Ẹtu 10:27-28
7	Ógú 8—9; Maku 13:14-37; Ebvụ-ọma 50; Ẹtu 10:29-30

- 8 Ógú 10:1—11:23; Maku 14:1-21; Ebvu-ọma 51; Ḳtu 10:31-32
 9 Ógú 11:24—13:33; Maku 14:22-52; Ebvu-ọma 52; Ḳtu 11:1-3
 10 Ógú 14:1—15:16; Maku 14:53-72; Ebvu-ọma 53; Ḳtu 11:4
 11 Ógú 15:17—16:40; Maku 15; Ebvu-ọma 54; Ḳtu 11:5-6
 12 Ógú 16:41—18:32; Maku 16; Ebvu-ọma 55; Ḳtu 11:7
 13 Ógú 19—20; Luku 1:1-25; Ebvu-ọma 56; Ḳtu 11:8
 14 Ógú 21:1—22:20; Luku 1:26-56; Ebvu-ọma 57; Ḳtu 11:9-11
 15 Ógú 22:21—23:30; Luku 1:57-80; Ebvu-ọma 58; Ḳtu 11:12-13
 16 Ógú 24—25; Luku 2:1-35; Ebvu-ọma 59; Ḳtu 11:14
 17 Ógú 26:1-51; Luku 2:36-52; Ebvu-ọma 60; Ḳtu 11:15
 18 Ógú 26:52—28:15; Luku 3:1-22; Ebvu-ọma 61; Ḳtu 11:16-17
 19 Ógú 28:16—29:40; Luku 3:23-38; Ebvu-ọma 62; Ḳtu 11:18-19
 20 Ógú 30—31; Luku 4:1-30; Ebvu-ọma 63; Ḳtu 11:20-21
 21 Ógú 32:1—33:39; Luku 4:31—5:11; Ebvu-ọma 64; Ḳtu 11:22
 22 Ógú 33:40—35:34; Luku 5:12-28; Ebvu-ọma 65; Ḳtu 11:23
 23 Ógú 36; Ditoronomi 1; Luku 5:29—6:11; Ebvu-ọma 66; Ḳtu 11:24-26
 24 Ditoronomi 2—3; Luku 6:12-38; Ebvu-ọma 67; Ḳtu 11:27
 25 Ditoronomi 4; Luku 6:39—7:10; Ebvu-ọma 68:1-18; Ḳtu 11:28
 26 Ditoronomi 5—6; Luku 7:11-35; Ebvu-ọma 68:19-35; Ḳtu 11:29-31
 27 Ditoronomi 7—8; Luku 7:36—8:3; Ebvu-ọma 69:1-18; Ḳtu 12:1
 28 Ditoronomi 9—10; Luku 8:4-21; Ebvu-ọma 69:19-36; Ḳtu 12:2-3
 29 Ditoronomi 11—12; Luku 8:22-39; Ebvu-ọma 70; Ḳtu 12:4
 30 Ditoronomi 13—15; Luku 8:40—9:6; Ebvu-ọma 71; Ḳtu 12:5-7
 31 Ditoronomi 16—17; Luku 9:7-27; Ebvu-ọma 72; Ḳtu 12:8-9

April

<i>date</i>	<i>Scripture</i>
1	Ditoronomi 18—20; Luku 9:28-50; Ebvu-ọma 73; Ḳtu 12:10
2	Ditoronomi 21—22; Luku 9:51—10:12; Ebvu-ọma 74; Ḳtu 12:11
3	Ditoronomi 23—25; Luku 10:13-37; Ebvu-ọma 75; Ḳtu 12:12-14
4	Ditoronomi 26—27; Luku 10:38—11:13; Ebvu-ọma 76; Ḳtu 12:15-17
5	Ditoronomi 28; Luku 11:14-36; Ebvu-ọma 77; Ḳtu 12:18
6	Ditoronomi 29—30; Luku 11:37—12:7; Ebvu-ọma 78:1-31; Ḳtu 12:19-20
7	Ditoronomi 31:1—32:27; Luku 12:8-34; Ebvu-ọma 78:32-55; Ḳtu 12:21-23
8	Ditoronomi 32:28-52; Luku 12:35-59; Ebvu-ọma 78:56-64; Ḳtu 12:24
9	Ditoronomi 33; Luku 13:1-21; Ebvu-ọma 78:65-72; Ḳtu 12:25
10	Ditoronomi 34; Jioshuwa 1—2; Luku 13:22—14:6; Ebvu-ọma 79; Ḳtu 12:26
11	Jioshuwa 3—4; Luku 14:7-35; Ebvu-ọma 80; Ḳtu 12:27-28
12	Jioshuwa 5:1—7:15; Luku 15; Ebvu-ọma 81; Ḳtu 13:1
13	Jioshuwa 7:16—9:2; Luku 16:1-18; Ebvu-ọma 82; Ḳtu 13:2-3
14	Jioshuwa 9:3—10:43; Luku 16:19—17:10; Ebvu-ọma 83; Ḳtu 13:4
15	Jioshuwa 11—12; Luku 17:11-37; Ebvu-ọma 84; Ḳtu 13:5-6

- 16 Jioshuwa 13—14; Luku 18:1-17; Ebvu-ọma 85; Ẹtu 13:7-8
 17 Jioshuwa 15; Luku 18:18-43; Ebvu-ọma 86; Ẹtu 13:9-10
 18 Jioshuwa 16—18; Luku 19:1-27; Ebvu-ọma 87; Ẹtu 13:11
 19 Jioshuwa 19—20; Luku 19:28-48; Ebvu-ọma 88; Ẹtu 13:12-14
 20 Jioshuwa 21:1—22:20; Luku 20:1-26; Ebvu-ọma 89:1-13; Ẹtu 13:15-16
 21 Jioshuwa 22:21—23:16; Luku 20:27-47; Ebvu-ọma 89:14-37; Ẹtu 13:17-19
 22 Jioshuwa 24; Luku 21:1-28; Ebvu-ọma 89:38-52; Ẹtu 13:20-23
 23 Ikpe 1:1—2:9; Luku 21:29—22:13; Ebvu-ọma 90—91; Ẹtu 13:24-25
 24 Ikpe 2:10—3:31; Luku 22:14-34; Ebvu-ọma 92—93; Ẹtu 14:1-2
 25 Ikpe 4—5; Luku 22:35-53; Ebvu-ọma 94; Ẹtu 14:3-4
 26 Ikpe 6; Luku 22:54—23:12; Ebvu-ọma 95—96; Ẹtu 14:5-6
 27 Ikpe 7:1—8:17; Luku 23:13-43; Ebvu-ọma 97—98; Ẹtu 14:7-8
 28 Ikpe 8:18—9:21; Luku 23:44—24:12; Ebvu-ọma 99; Ẹtu 14:9-10
 29 Ikpe 9:22—10:18; Luku 24:13-53; Ebvu-ọma 100; Ẹtu 14:11-12
 30 Ikpe 11—12; Jiọnu 1:1-28; Ebvu-ọma 101; Ẹtu 14:13-14

May

<i>date</i>	<i>Scripture</i>
1	Ikpe 13—14; Jiọnu 1:29-51; Ebvu-ọma 102; Ẹtu 14:15-16
2	Ikpe 15—16; Jiọnu 2; Ebvu-ọma 103; Ẹtu 14:17-19
3	Ikpe 17—18; Jiọnu 3:1-21; Ebvu-ọma 104:1-23; Ẹtu 14:20-21
4	Ikpe 19—20; Jiọnu 3:22—4:3; Ebvu-ọma 104:24-35; Ẹtu 14:22-24
5	Ikpe 21; Rutu 1; Jiọnu 4:4-42; Ebvu-ọma 105:1-15; Ẹtu 14:25
6	Rutu 2—4; Jiọnu 4:43-54; Ebvu-ọma 105:16-36; Ẹtu 14:26-27
7	1 Sámélù 1:1—2:21; Jiọnu 5:1-23; Ebvu-ọma 105:37-45; Ẹtu 14:28-29
8	1 Sámélù 2:22—4:22; Jiọnu 5:24-47; Ebvu-ọma 106:1-12; Ẹtu 14:30-31
9	1 Sámélù 5—7; Jiọnu 6:1-21; Ebvu-ọma 106:13-31; Ẹtu 14:32-33
10	1 Sámélù 8—9; Jiọnu 6:22-42; Ebvu-ọma 106:32-48; Ẹtu 14:34-35
11	1 Sámélù 10—11; Jiọnu 6:43-71; Ebvu-ọma 107; Ẹtu 15:1-3
12	1 Sámélù 12:1—13:22; Jiọnu 7:1-29; Ebvu-ọma 108; Ẹtu 15:4
13	1 Sámélù 13:23—14:52; Jiọnu 7:30-52; Ebvu-ọma 109; Ẹtu 15:5-7
14	1 Sámélù 15—16; Jiọnu 7:53—8:20; Ebvu-ọma 110; Ẹtu 15:8-10
15	1 Sámélù 17:1—18:4; Jiọnu 8:21-30; Ebvu-ọma 111; Ẹtu 15:11
16	1 Sámélù 18:5—19:24; Jiọnu 8:31-59; Ebvu-ọma 112; Ẹtu 15:12-14
17	1 Sámélù 20—21; Jiọnu 9; Ebvu-ọma 113—114; Ẹtu 15:15-17
18	1 Sámélù 22—23; Jiọnu 10:1-21; Ebvu-ọma 115; Ẹtu 15:18-19
19	1 Sámélù 24—25; Jiọnu 10:22-42; Ebvu-ọma 116; Ẹtu 15:20-21
20	1 Sámélù 26—28; Jiọnu 11:1-53; Ebvu-ọma 117; Ẹtu 15:22-23
21	1 Sámélù 29—31; Jiọnu 11:54—12:19; Ebvu-ọma 118:1-18; Ẹtu 15:24-26
22	2 Sámélù 1:1—2:11; Jiọnu 12:20-50; Ebvu-ọma 118:19-29; Ẹtu 15:27-28
23	2 Sámélù 2:12—3:39; Jiọnu 13:1-30; Ebvu-ọma 119:1-16; Ẹtu 15:29-30
24	2 Sámélù 4—6; Jiọnu 13:31—14:14; Ebvu-ọma 119:17-32; Ẹtu 15:32

- 25 2 Sámēlu 7—8; Jionu 14:15-31; Ebvu-ọma 119:33-48; Ḥtu 15:33
 26 2 Sámēlu 9—11; Jionu 15; Ebvu-ọma 119:49-64; Ḥtu 16:1-3
 27 2 Sámēlu 12; Jionu 16; Ebvu-ọma 119:65-80; Ḥtu 16:4-5
 28 2 Sámēlu 13; Jionu 17; Ebvu-ọma 119:81-96; Ḥtu 16:6-7
 29 2 Sámēlu 14:1—15:22; Jionu 18:1-24; Ebvu-ọma 119:97-112; Ḥtu 16:8-9
 30 2 Sámēlu 15:23—16:23; Jionu 18:25—19:22; Ebvu-ọma 119:113-128; Ḥtu 16:10-11
 31 2 Sámēlu 17; Jionu 19:23-42; Ebvu-ọma 119:129-152; Ḥtu 16:12-13

June

<i>date</i>	<i>Scripture</i>
1	2 Sámēlu 18:1—19:10; Jionu 20; Ebvu-ọma 119:153-176; Ḥtu 16:14-15
2	2 Sámēlu 19:11—20:13; Jionu 21; Ebvu-ọma 120; Ḥtu 16:16-17
3	2 Sámēlu 20:14—22:20; Ndu-isho-ozzi 1; Ebvu-ọma 121; Ḥtu 16:18
4	2 Sámēlu 22:21—23:23; Ndu-isho-ozzi 2; Ebvu-ọma 122; Ḥtu 16:19-20
5	2 Sámēlu 23:24—24:25; Ndu-isho-ozzi 3; Ebvu-ọma 123; Ḥtu 16:21-23
6	1 Ndu eze 1; Ndu-isho-ozzi 4; Ebvu-ọma 124; Ḥtu 16:24
7	1 Ndu eze 2:1—3:3; Ndu-isho-ozzi 5; Ebvu-ọma 125; Ḥtu 16:25
8	1 Ndu eze 3:4—4:34; Ndu-isho-ozzi 6; Ebvu-ọma 126; Ḥtu 16:26-27
9	1 Ndu eze 5—6; Ndu-isho-ozzi 7:1-29; Ebvu-ọma 127; Ḥtu 16:28-30
10	1 Ndu eze 7; Ndu-isho-ozzi 7:30-50; Ebvu-ọma 128; Ḥtu 16:31-33
11	1 Ndu eze 8; Ndu-isho-ozzi 7:51—8:13; Ebvu-ọma 129; Ḥtu 17:1
12	1 Ndu eze 9—10; Ndu-isho-ozzi 8:14-40; Ebvu-ọma 130; Ḥtu 17:2-3
13	1 Ndu eze 11:1—12:19; Ndu-isho-ozzi 9:1-25; Ebvu-ọma 131; Ḥtu 17:4-5
14	1 Ndu eze 12:20—13:34; Ndu-isho-ozzi 9:26-43; Ebvu-ọma 132; Ḥtu 17:6
15	1 Ndu eze 14:1—15:24; Ndu-isho-ozzi 10:1; Ebvu-ọma 133; Ḥtu 17:7-8
16	1 Ndu eze 15:25—17:24; Ndu-isho-ozzi 10:23-48; Ebvu-ọma 134; Ḥtu 17:9-11
17	1 Ndu eze 18; Ndu-isho-ozzi 11; Ebvu-ọma 135; Ḥtu 17:12-13
18	1 Ndu eze 19; Ndu-isho-ozzi 12:1-23; Ebvu-ọma 136; Ḥtu 17:14-15
19	1 Ndu eze 20—21; Ndu-isho-ozzi 12:24—13:15; Ebvu-ọma 137; Ḥtu 17:16
20	1 Ndu eze 22; Ndu-isho-ozzi 13:16-41; Ebvu-ọma 138; Ḥtu 17:17-18
21	2 Ndu eze 1—2; Ndu-isho-ozzi 13:42—14:7; Ebvu-ọma 139; Ḥtu 17:19-21
22	2 Ndu eze 3:1—4:17; Ndu-isho-ozzi 14:8-28; Ebvu-ọma 140; Ḥtu 17:22
23	2 Ndu eze 4:18—5:27; Ndu-isho-ozzi 15:1-35; Ebvu-ọma 141; Ḥtu 17:23
24	2 Ndu eze 6—7; Ndu-isho-ozzi 15:36—16:15; Ebvu-ọma 142; Ḥtu 17:24-25
25	2 Ndu eze 8:1—9:13; Ndu-isho-ozzi 16:16-40; Ebvu-ọma 143; Ḥtu 17:26
26	2 Ndu eze 9:14—10:31; Ndu-isho-ozzi 17; Ebvu-ọma 144; Ḥtu 17:27-28
27	2 Ndu eze 10:32—12:21; Ndu-isho-ozzi 18:1-22; Ebvu-ọma 145; Ḥtu 18:1
28	2 Ndu eze 13—14; Ndu-isho-ozzi 18:23—19:12; Ebvu-ọma 146; Ḥtu 18:2-3
29	2 Ndu eze 15—16; Ndu-isho-ozzi 19:13-41; Ebvu-ọma 147; Ḥtu 18:4-5
30	2 Ndu eze 17:1—18:12; Ndu-isho-ozzi 20; Ebvu-ọma 148; Ḥtu 18:6-7

July

<i>date</i>	<i>Scripture</i>
1	2 Ndu eze 18:13—19:37; Ndu-isho-ozzi 21:1-16; Ebvuo-oma 149; Etu 18:8
2	2 Ndu eze 20:1—22:2; Ndu-isho-ozzi 21:17-36; Ebvuo-oma 150; Etu 18:9-10
3	2 Ndu eze 22:3—23:30; Ndu-isho-ozzi 21:37—22:16; Ebvuo-oma 1; Etu 18:11-12
4	2 Ndu eze 23:31—25:30; Ndu-isho-ozzi 22:17—23:10; Ebvuo-oma 2; Etu 18:13
5	1 Iphe, ndu eze meru 1:1—2:17; Ndu-isho-ozzi 23:11-35; Ebvuo-oma 3; Etu 18:14-15
6	1 Iphe, ndu eze meru 2:18—4:4; Ndu-isho-ozzi 24; Ebvuo-oma 4; Etu 18:16-18
7	1 Iphe, ndu eze meru 4:5—5:17; Ndu-isho-ozzi 25; Ebvuo-oma 5; Etu 18:19
8	1 Iphe, ndu eze meru 5:18—6:81; Ndu-isho-ozzi 26; Ebvuo-oma 6; Etu 18:20-21
9	1 Iphe, ndu eze meru 7—8; Ndu-isho-ozzi 27:1-20; Ebvuo-oma 7; Etu 18:22
10	1 Iphe, ndu eze meru 9—10; Ndu-isho-ozzi 27:21-44; Ebvuo-oma 8; Etu 18:23-24
11	1 Iphe, ndu eze meru 11:1—12:18; Ndu-isho-ozzi 28; Ebvuo-oma 9:1-12; Etu 19:1-3
12	1 Iphe, ndu eze meru 12:19—14:17; Romu 1:1-17; Ebvuo-oma 9:13-20; Etu 19:4-5
13	1 Iphe, ndu eze meru 15:1—16:36; Romu 1:18-32; Ebvuo-oma 10:1-15; Etu 19:6-7
14	1 Iphe, ndu eze meru 16:37—18:17; Romu 2:1-24; Ebvuo-oma 10:16-18; Etu 19:8-9
15	1 Iphe, ndu eze meru 19—21; Romu 2:25—3:8; Ebvuo-oma 11; Etu 19:10-12
16	1 Iphe, ndu eze meru 22—23; Romu 3:9-31; Ebvuo-oma 12; Etu 19:13-14
17	1 Iphe, ndu eze meru 24:1—26:11; Romu 4:1-12; Ebvuo-oma 13; Etu 19:15-16
18	1 Iphe, ndu eze meru 26:12—27:34; Romu 4:13—5:5; Ebvuo-oma 14; Etu 19:17
19	1 Iphe, ndu eze meru 28—29; Romu 5:6-21; Ebvuo-oma 15; Etu 19:18-19
20	2 Iphe, ndu eze meru 1—3; Romu 6; Ebvuo-oma 16; Etu 19:20-21
21	2 Iphe, ndu eze meru 4:1—6:11; Romu 7:1-13; Ebvuo-oma 17; Etu 19:22-23
22	2 Iphe, ndu eze meru 6:12—8:10; Romu 7:14—8:8; Ebvuo-oma 18:1-15; Etu 19:24-25
23	2 Iphe, ndu eze meru 8:11—10:19; Romu 8:9-21; Ebvuo-oma 18:16-36; Etu 19:26
24	2 Iphe, ndu eze meru 11—13; Romu 8:22-39; Ebvuo-oma 18:37-50; Etu 19:27-29
25	2 Iphe, ndu eze meru 14—16; Romu 9:1-21; Ebvuo-oma 19; Etu 20:1
26	2 Iphe, ndu eze meru 17—18; Romu 9:22—10:13; Ebvuo-oma 20; Etu 20:2-3
27	2 Iphe, ndu eze meru 19—20; Romu 10:14—11:12; Ebvuo-oma 21; Etu 20:4-6
28	2 Iphe, ndu eze meru 21—23; Romu 11:13-36; Ebvuo-oma 22:1-18; Etu 20:7
29	2 Iphe, ndu eze meru 24—25; Romu 12; Ebvuo-oma 22:19-31; Etu 20:8-10
30	2 Iphe, ndu eze meru 26—28; Romu 13; Ebvuo-oma 23; Etu 20:11
31	2 Iphe, ndu eze meru 29; Romu 14; Ebvuo-oma 24; Etu 20:12

August

<i>date</i>	<i>Scripture</i>
1	2 Iphe, ndu eze meru 30—31; Romu 15:1-22; Ebvuo-oma 25:1-15; Etu 20:13-15
2	2 Iphe, ndu eze meru 32:1—33:13; Romu 15:23—16:7; Ebvuo-oma 25:16-22; Etu 20:16-18
3	2 Iphe, ndu eze meru 33:14—34:33; Romu 16:8-27; Ebvuo-oma 26; Etu 20:19
4	2 Iphe, ndu eze meru 35—36; 1 Korentu 1:1-17; Ebvuo-oma 27:1-6; Etu 20:20-21

- 5 Ezura 1—2; 1 Korentu 1:18—2:5; Ebvu-oma 27:7-14; Etu 20:22-23
 6 Ezura 3—4; 1 Korentu 2:6—3:4; Ebvu-oma 28; Etu 20:24-25
 7 Ezura 5—6; 1 Korentu 3:5-23; Ebvu-oma 29; Etu 20:26-27
 8 Ezura 7:1—8:20; 1 Korentu 4; Ebvu-oma 30; Etu 20:28-30
 9 Ezura 8:21—9:15; 1 Korentu 5; Ebvu-oma 31:1-8; Etu 21:1-2
 10 Ezura 10; 1 Korentu 6; Ebvu-oma 31:9-18; Etu 21:3
 11 Nehemaya 1:1—3:14; 1 Korentu 7:1-24; Ebvu-oma 31:19-24; Etu 21:4
 12 Nehemaya 3:15—5:13; 1 Korentu 7:25-40; Ebvu-oma 32; Etu 21:5-7
 13 Nehemaya 5:14—7:60; 1 Korentu 8; Ebvu-oma 33:1-11; Etu 21:8-10
 14 Nehemaya 7:61—9:21; 1 Korentu 9:1-18; Ebvu-oma 33:12-22; Etu 21:11-12
 15 Nehemaya 9:22—10:39; 1 Korentu 9:19—10:13; Ebvu-oma 34:1-10; Etu 21:13
 16 Nehemaya 11:1—12:26; 1 Korentu 10:14—11:2; Ebvu-oma 34:11-22; Etu 21:14-16
 17 Nehemaya 12:27—13:31; 1 Korentu 11:3-16; Ebvu-oma 35:1-16; Etu 21:17-18
 18 Esuta 1—3; 1 Korentu 11:17-34; Ebvu-oma 35:17-28; Etu 21:19-20
 19 Esuta 4—7; 1 Korentu 12:1-26; Ebvu-oma 36; Etu 21:21-22
 20 Esuta 8—10; 1 Korentu 12:27—13:13; Ebvu-oma 37:1-11; Etu 21:23-24
 21 Jiobu 1—3; 1 Korentu 14:1-17; Ebvu-oma 37:12-29; Etu 21:25-26
 22 Jiobu 4—7; 1 Korentu 14:18-40; Ebvu-oma 37:30-40; Etu 21:27
 23 Jiobu 8—11; 1 Korentu 15:1-28; Ebvu-oma 38; Etu 21:28-29
 24 Jiobu 12—15; 1 Korentu 15:29-58; Ebvu-oma 39; Etu 21:30-31
 25 Jiobu 16—19; 1 Korentu 16; Ebvu-oma 40:1-10; Etu 22:1
 26 Jiobu 20—22; 2 Korentu 1:1-11; Ebvu-oma 40:11-17; Etu 22:2-4
 27 Jiobu 23—27; 2 Korentu 1:12—2:11; Ebvu-oma 41; Etu 22:5-6
 28 Jiobu 28—30; 2 Korentu 2:12-17; Ebvu-oma 42; Etu 22:7
 29 Jiobu 31—33; 2 Korentu 3; Ebvu-oma 43; Etu 22:8-9
 30 Jiobu 34—36; 2 Korentu 4:1-12; Ebvu-oma 44:1-8; Etu 22:10-12
 31 Jiobu 37—39; 2 Korentu 4:13—5:10; Ebvu-oma 44:9-26; Etu 22:13

September

<i>date</i>	<i>Scripture</i>
1	Jiobu 40—42; 2 Korentu 5:11-21; Ebvu-oma 45; Etu 22:14
2	Oziphe 1—3; 2 Korentu 6:1-13; Ebvu-oma 46; Etu 22:15
3	Oziphe 4—6; 2 Korentu 6:14—7:7; Ebvu-oma 47; Etu 22:16
4	Oziphe 7—9; 2 Korentu 7:8-16; Ebvu-oma 48; Etu 22:17-19
5	Oziphe 10—12; 2 Korentu 8:1-15; Ebvu-oma 49; Etu 22:20-21
6	Ebvu Sólomonu 1—4; 2 Korentu 8:16-24; Ebvu-oma 50; Etu 22:22-23
7	Ebvu Sólomonu 5—8; 2 Korentu 9; Ebvu-oma 51; Etu 22:24-25
8	Azáya 1—2; 2 Korentu 10; Ebvu-oma 52; Etu 22:26-27
9	Azáya 3—5; 2 Korentu 11:1-15; Ebvu-oma 53; Etu 22:28-29
10	Azáya 6—7; 2 Korentu 11:16-33; Ebvu-oma 54; Etu 23:1-3
11	Azáya 8—9; 2 Korentu 12:1-10; Ebvu-oma 55; Etu 23:4-5
12	Azáya 10—11; 2 Korentu 12:11-21; Ebvu-oma 56; Etu 23:6-8

- 13 Azáya 12—14; 2 Kórentu 13; Ebvu-oma 57; Etu 23:9-11
 14 Azáya 15—18; Galeshiya 1; Ebvu-oma 58; Etu 23:12
 15 Azáya 19—21; Galeshiya 2:1-16; Ebvu-oma 59; Etu 23:13-14
 16 Azáya 22—24; Galeshiya 2:17—3:9; Ebvu-oma 60; Etu 23:15-16
 17 Azáya 25:1—28:13; Galeshiya 3:10-22; Ebvu-oma 61; Etu 23:17-18
 18 Azáya 28:14—30:11; Galeshiya 3:23—4:31; Ebvu-oma 62; Etu 23:19-21
 19 Azáya 30:12—33:12; Galeshiya 5:1-12; Ebvu-oma 63; Etu 23:22
 20 Azáya 33:13—36:22; Galeshiya 5:13-26; Ebvu-oma 64; Etu 23:23
 21 Azáya 37—38; Galeshiya 6; Ebvu-oma 65; Etu 23:24
 22 Azáya 39:1—41:16; Efesosu 1; Ebvu-oma 66; Etu 23:25-28
 23 Azáya 41:17—43:13; Efesosu 2; Ebvu-oma 67; Etu 23:29-35
 24 Azáya 43:14—45:10; Efesosu 3; Ebvu-oma 68:1-18; Etu 24:1-2
 25 Azáya 45:11—48:11; Efesosu 4:1-16; Ebvu-oma 68:19-35; Etu 24:3-4
 26 Azáya 48:12—50:11; Efesosu 4:17-32; Ebvu-oma 69:1-18; Etu 24:5-6
 27 Azáya 51—53; Efesosu 5; Ebvu-oma 69:19-36; Etu 24:7
 28 Azáya 54:1—57:13; Efesosu 6; Ebvu-oma 70; Etu 24:8
 29 Azáya 57:14—59:21; Filipayi 1:1-26; Ebvu-oma 71; Etu 24:9-10
 30 Azáya 60:1—62:5; Filipayi 1:27—2:18; Ebvu-oma 72; Etu 24:11-12

October

<i>date</i>	<i>Scripture</i>
1	Azáya 62:6—65:25; Filipayi 2:19; Ebvu-oma 73; Etu 24:13-14
2	Azáya 66; Filipayi 3:4-21; Ebvu-oma 74; Etu 24:15-16
3	Jieremaya 1:1—2:30; Filipayi 4; Ebvu-oma 75; Etu 24:17-20
4	Jieremaya 2:31—4:18; Kólosi 1:1-20; Ebvu-oma 76; Etu 24:21-22
5	Jieremaya 4:19—6:14; Kólosi 1:21—2:7; Ebvu-oma 77; Etu 24:23-25
6	Jieremaya 6:15—8:7; Kólosi 2:8-23; Ebvu-oma 78:1-31; Etu 24:26
7	Jieremaya 8:8—9:26; Kólosi 3:1-17; Ebvu-oma 78:32-55; Etu 24:27
8	Jieremaya 10—11; Kólosi 3:18—4:18; Ebvu-oma 78:56-72; Etu 24:28-29
9	Jieremaya 12:1—14:10; 1 Tesalonayika 1:1—2:9; Ebvu-oma 79; Etu 24:30-34
10	Jieremaya 14:11—16:15; 1 Tesalonayika 2:10—3:13; Ebvu-oma 80; Etu 25:1-5
11	Jieremaya 16:16—18:23; 1 Tesalonayika 4:1—5:3; Ebvu-oma 81; Etu 25:6
12	Jieremaya 19—21; 1 Tesalonayika 5:4-28; Ebvu-oma 82; Etu 25:7-10
13	Jieremaya 22:1—23:20; 2 Tesalonayika 1; Ebvu-oma 83; Etu 25:11-14
14	Jieremaya 23:21—25:38; 2 Tesalonayika 2; Ebvu-oma 84; Etu 25:15
15	Jieremaya 26—27; 2 Tesalonayika 3; Ebvu-oma 85; Etu 25:16
16	Jieremaya 28—29; 1 Timoti 1; Ebvu-oma 86; Etu 25:17
17	Jieremaya 30:1—31:26; 1 Timoti 2; Ebvu-oma 87; Etu 25:18-19
18	Jieremaya 31:27—32:44; 1 Timoti 3; Ebvu-oma 88; Etu 25:20-22
19	Jieremaya 33—34; 1 Timoti 4; Ebvu-oma 89:1-13; Etu 25:23-24
20	Jieremaya 35—36; 1 Timoti 5; Ebvu-oma 89:14-37; Etu 25:25-27
21	Jieremaya 37—38; 1 Timoti 6; Ebvu-oma 89:38-52; Etu 25:28

- 22 Jieremaya 39—41; 2 Timoti 1; Ebvu-oma 90—91; Etu 26:1-2
 23 Jieremaya 42:1—44:23; 2 Timoti 2:1-21; Ebvu-oma 92—93; Etu 26:3-5
 24 Jieremaya 44:24—47:7; 2 Timoti 2:22—3:17; Ebvu-oma 94; Etu 26:6-8
 25 Jieremaya 48:1—49:22; 2 Timoti 4; Ebvu-oma 95—96; Etu 26:9-12
 26 Jieremaya 49:23—50:46; Tayitosu 1; Ebvu-oma 97—98; Etu 26:13-16
 27 Jieremaya 51:1-53; Tayitosu 2; Ebvu-oma 99; Etu 26:17
 28 Jieremaya 51:54—52:34; Tayitosu 3; Ebvu-oma 100; Etu 26:18-19
 29 Ebvu Aphı 1:1—2:19; Fayılımonı 1; Ebvu-oma 101; Etu 26:20
 30 Ebvu Aphı 2:20—3:66; Hiburu 1; Ebvu-oma 102; Etu 26:21-22
 31 Ebvu Aphı 4—5; Hiburu 2; Ebvu-oma 103; Etu 26:23

November

<i>date</i>	<i>Scripture</i>
1	Ezekelu 1:1—3:15; Hiburu 3; Ebvu-oma 104:1-23; Etu 26:24-26
2	Ezekelu 3:16—6:14; Hiburu 4; Ebvu-oma 104:24-35; Etu 26:27
3	Ezekelu 7—9; Hiburu 5; Ebvu-oma 105:1-15; Etu 26:28
4	Ezekelu 10—11; Hiburu 6; Ebvu-oma 105:16-36; Etu 27:1-2
5	Ezekelu 12:1—14:11; Hiburu 7:1-17; Ebvu-oma 105:37-45; Etu 27:3
6	Ezekelu 14:12—16:42; Hiburu 7:18-28; Ebvu-oma 106:1-12; Etu 27:4-6
7	Ezekelu 16:43—17:24; Hiburu 8; Ebvu-oma 106:13-31; Etu 27:7-9
8	Ezekelu 18—19; Hiburu 9:1-10; Ebvu-oma 106:32-48; Etu 27:10
9	Ezekelu 20; Hiburu 9:11-28; Ebvu-oma 107; Etu 27:11
10	Ezekelu 21—22; Hiburu 10:1-17; Ebvu-oma 108; Etu 27:12
11	Ezekelu 23; Hiburu 10:18-39; Ebvu-oma 109; Etu 27:13
12	Ezekelu 24—26; Hiburu 11:1-16; Ebvu-oma 110; Etu 27:14
13	Ezekelu 27—28; Hiburu 11:17-31; Ebvu-oma 111; Etu 27:15-16
14	Ezekelu 29—30; Hiburu 11:32—12:13; Ebvu-oma 112; Etu 27:17
15	Ezekelu 31—32; Hiburu 12:14-29; Ebvu-oma 113—114; Etu 27:18-20
16	Ezekelu 33—34; Hiburu 13; Ebvu-oma 115; Etu 27:21-22
17	Ezekelu 35—36; Jiemuşu 1:1-18; Ebvu-oma 116; Etu 27:23-27
18	Ezekelu 37—38; Jiemuşu 1:19—2:17; Ebvu-oma 117; Etu 28:1
19	Ezekelu 39:1—40:27; Jiemuşu 2:18—3:18; Ebvu-oma 118:1-18; Etu 28:2
20	Ezekelu 40:28—41:26; Jiemuşu 4; Ebvu-oma 118:19-29; Etu 28:3-5
21	Ezekelu 42—43; Jiemuşu 5; Ebvu-oma 119:1-16; Etu 28:6-7
22	Ezekelu 44:1—45:12; 1 Pyıta 1:1-12; Ebvu-oma 119:17-32; Etu 28:8-10
23	Ezekelu 45:13—46:24; 1 Pyıta 1:13—2:10; Ebvu-oma 119:33-48; Etu 28:11
24	Ezekelu 47—48; 1 Pyıta 2:11—3:7; Ebvu-oma 119:49-64; Etu 28:12-13
25	Danelu 1:1—2:23; 1 Pyıta 3:8—4:6; Ebvu-oma 119:65-80; Etu 28:14
26	Danelu 2:24—3:30; 1 Pyıta 4:7—5:14; Ebvu-oma 119:81-96; Etu 28:15-16
27	Danelu 4; 2 Pyıta 1; Ebvu-oma 119:97-112; Etu 28:17-18
28	Danelu 5; 2 Pyıta 2; Ebvu-oma 119:113-128; Etu 28:19-20

- 29 Danəlu 6; 2 Pyita 3; Ebvu-ɔma 119:129-152; Etu 28:21-22
 30 Danəlu 7; 1 Jionu 1; Ebvu-ɔma 119:153-176; Etu 28:23-24

December

<i>date</i>	<i>Scripture</i>
1	Danəlu 8; 1 Jionu 2:1-17; Ebvu-ɔma 120; Etu 28:25-26
2	Danəlu 9:1—11:1; 1 Jionu 2:18—3:6; Ebvu-ɔma 121; Etu 28:27-28
3	Danəlu 11:2-35; 1 Jionu 3:7-24; Ebvu-ɔma 122; Etu 29:1
4	Danelu 11:36—12:13; 1 Jionu 4; Ebvu-ɔma 123; Etu 29:2-4
5	Hosiya 1—3; 1 Jionu 5; Ebvu-ɔma 124; Etu 29:5-8
6	Hosiya 4—5; 2 Jionu 1; Ebvu-ɔma 125; Etu 29:9-11
7	Hosiya 6—9; 3 Jionu 1; Ebvu-ɔma 126; Etu 29:12-14
8	Hosiya 10—14; Jiudu 1; Ebvu-ɔma 127; Etu 29:15-17
9	Jiowelu 1—3; Ophulenya 1; Ebvu-ɔma 128; Etu 29:18
10	Émosu 1—3; Ophulenya 2:1-17; Ebvu-ɔma 129; Etu 29:19-20
11	Émosu 4—6; Ophulenya 2:18—3:6; Ebvu-ɔma 130; Etu 29:21-22
12	Émosu 7—9; Ophulenya 3:7-22; Ebvu-ɔma 131; Etu 29:23
13	Obedaya 1; Ophulenya 4; Ebvu-ɔma 132; Etu 29:24-25
14	Jiona 1—4; Ophulenya 5; Ebvu-ɔma 133; Etu 29:26-27
15	Mayika 1—4; Ophulenya 6; Ebvu-ɔma 134; Etu 30:1-4
16	Mayika 5—7; Ophulenya 7; Ebvu-ɔma 135; Etu 30:5-6
17	Nahumu 1—3; Ophulenya 8; Ebvu-ɔma 136; Etu 30:7-9
18	Habakuku 1—3; Ophulenya 9; Ebvu-ɔma 137; Etu 30:10
19	Zefanaya 1—3; Ophulenya 10; Ebvu-ɔma 138; Etu 30:11-14
20	Hagayi 1—2; Ophulenya 11; Ebvu-ɔma 139; Etu 30:15-16
21	Zekaraya 1; Ophulenya 12; Ebvu-ɔma 140; Etu 30:17
22	Zekaraya 2—3; Ophulenya 13; Ebvu-ɔma 141; Etu 30:18-20
23	Zekaraya 4—5; Ophulenya 14; Ebvu-ɔma 142; Etu 30:21-23
24	Zekaraya 6—7; Ophulenya 15; Ebvu-ɔma 143; Etu 30:24-28
25	Zekaraya 8; Ophulenya 16; Ebvu-ɔma 144; Etu 30:29-31
26	Zekaraya 9; Ophulenya 17; Ebvu-ɔma 145; Etu 30:32
27	Zekaraya 10—11; Ophulenya 18; Ebvu-ɔma 146; Etu 30:33
28	Zekaraya 12—13; Ophulenya 19; Ebvu-ɔma 147; Etu 31:1-7
29	Zekaraya 14; Ophulenya 20; Ebvu-ɔma 148; Etu 31:8-9
30	Malakayi 1—2; Ophulenya 21; Ebvu-ɔma 149; Etu 31:10-24
31	Malakayi 3—4; Ophulenya 22; Ebvu-ɔma 150; Etu 31:25-31